Emo'u Itukó'oviti

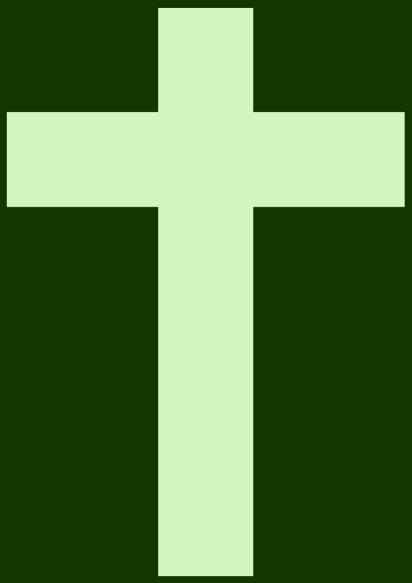

New Testament in Terêna (BR:ter:Terêna)

Emo'u Itukó'oviti
New Testament in Terêna **(BR:ter:Terê**na)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Terêna

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Terêna [ter], Brazil

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:
You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.
Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Terêna

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:
You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
9434667b-9ee2-59e4-93dc-3a75fa6b3851

Contents

Máteu 1
Márku 67
Lúka 107
Xuâum 175
Átu 222
Rómanu 281
1 Koríntiu 310
2 Koríntiu 337
Ngâlata 355
Éfeziu 366
Filípensi 376
Kolósensi 383
1 Tesalonísensi 390
2 Tesalonísensi 396
1 Timóti 400
2 Timóti 408
Títu 414
Filémom 418
Êbereu 420
Teâku 442
1 Pêturu 449
2 Pêturu 457
1 Xuâum 462
2 Xuâum 469
3 Xuâum 471
Njûda 473
Apokalípisi 476

YÚTOE MÁTEU
koyúhoti koeku Jesus

Xapákuke neko íhikau Jesus, ápe hóyeno koéhati Máteu. Lévi itukóvomaka po'i íhaxeokonoke. Enepora inúxoti koyuhópeti yara Novo Testamento, Máteu yutoxôa. Yoko koperáxinoti nâti itúkovo neko Máteu tumúneke hokópea Jesus. Hane yutóxino ne Máteu jûdeuhiko, exókoati itúkeovo koati Mésiya ne Jesus, eneponeko kíxone yutoéti ya Velho Testamento símeamo, enepone páhoemaka Itukó'oviti yara kúveu mêum. Koati aha Máteu koúhapu'ikea yútoeke itúkeovo natina jûdeu ne Jesus, enepone kúxone jûdeuhiko símeamo.

Xoko turi yútoe Máteu, anêko iháhiko neko oxúnoekene Jesus koukeôvoti xoko Âbraum turi jûdeuhiko. Xapákuke neko iha oxúnoekene Jesus, anêkomaka iha Ndávi, koati teyonéti natina jûdeuhiko mekúke. Éxokovea Máteu motókeyea itúkeovo natina jûdeuhiko ne Jesus. Koane vo'oku itúkeovo kúxone jûdeuhiko símeamo ne Jesus natíxea kuteâti natíxea ne Ndávi mekúke, énomone íhaxinokono "ámoripono Ndávi" ne Jesus. Yokómomapihi koeku "Ámoripono Ndávi" kixonéti hunókoku ra Novo Testamento xoko kouhápu'ikinoveati koêku.

Oxúnoekenehiko Jesus
Lk 3.23-38

1 Enepora yutoéti, koati koyuhó'inoviti iháhiko ne oxúnoekene Jesus Kristu,
ámoripono Ndávi, ámoriponoikomaka Âbraum.
2 Eneponeko Âbraum, há'ane neko Izáki.
Kene Izáki, Njáko itukoa há'a.
Kene Njáko, Njúda yoko po'ínuhiko itukoa há'a.
3 Kene Njúda, Pêre yoko Nzêra itukoa há'a.
Táma koéha êno neko pi'âti xe'exa Njúda.
Kene Pêre, Êzorom itukoa há'a.
Yoko Âraum koéha xé'a neko Êzorom.
4 Kene Âraum, Aminâdabi itukoa há'a.
Kene Aminâdabi, Nâso itukoa há'a.
Kene Nâso, Sâumom itukoa há'a.
5 Kene Sâumom, Mbôa itukoa há'a.
Yoko Râbe koéha êno ne Mbôa.
Kene Mbôa, Ôbedi itukoa há'a.
Yoko Rúti koéha êno ne Ôbedi.
Kene Ôbedi, Njése itukoa há'a.
6 Eneponeko Njése, énomone itúko há'a neko Ndávi, nâti mekúke.
Yoko ápe xe'éxa neko Ndávi xoko sêno, viúvana hóyeno koéhati Ûriya.
Salúmaum koéha neko xé'a.
7 Kene Salúmaum, Robôaum itukoa há'a.
Kene Robôaum, Âmbiya itukoa há'a.
Kene Âmbiya, Âza itukoa há'a.
8 Kene Âza, Njozáfa itukoa há'a.
Kene Njozáfa, Njôraum itukoa há'a.
Kene Njôraum, Ûziya itukoa há'a.
9 Kene Ûziya, Njótaum itukoa há'a.
Kene Njótaum, Áka itukoa há'a.
Kene Áka, Ezékiya itukoa há'a.

10 Kene Ezékiya, Manáse itukoa há'a.
Kene Manáse, Âmum itukoa há'a.
Kene Âmum, Njôziya itukoa há'a.
11 Kene Njôziya, Njekóniya yoko po'ínuhiko itukoa há'a ya kaxénake íteokonoku
ne viyénoxapa jûdeu xapa isukókoti yaneko omopókononehiko itúkeovo
kaúti ya Mbabílonea.
12 Eneponeko Njekóniya, ápe xé'a koéhati Salatíye ike omópinekono
viyénoxapa ya Mbabílonea.
Kene Salatíye, Nzorobâbe itukoa há'a.
13 Kene Nzorobâbe, Ambiûdi itukoa há'a.
Kene Ambiûdi, Eliyáki itukoa há'a.
Kene Eliyáki, Âzo itukoa há'a.
14 Kene Âzo, Sadóki itukoa há'a.
Kene Sadóki, Âkim itukoa há'a.
Kene Âkim, Eliûdi itukoa há'a.
15 Kene Eliûdi, Eleâza itukoa há'a.
Kene Eleâza, Mátam itukoa há'a.
Kene Mátam, Njáko itukoa há'a.
16 Kene Njáko, Yûse, ima Mâriya, itukoa há'a.
Yoko Mâriya, énomone itúko êno ne Jesus. Yoko Jesus, énomone ne
iháxonetimaka Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.
17 Enepone oxúnoekene Jesus yutoxóvoti îha yarâ'a, kátoze kôe ukeâti kax-
ena Âbraum tukú koeti kaxena Ndávi. Kene ukeâti kaxena Ndávi tukú
koeti omópeokonoku viyénoxapa ya Mbabílonea, kátoze koépomaka îha ne
oxúnoekene yutoxóvoti yarâ'a. Kene ukeâti kaxena omópeokonoku viyénoxapa
ya Mbabílonea tukú koeti ápepe Mésiya, kátoze koépomaka îha.

Koeku inâ ipuhíko Jesus
Lk 2.1-7

18 Hara kôe kixoku koêku inâ ipuhíko ne Jesus Kristu yara kúveu mêum.
Enepone Mâriya, eno Jesus, hoenáxokonotine itúkeovo yenomo Yûse. Itea
koeku âvoyea ava xoko Yûse koane âvoyea akápinea, ihaikó koéne neko Mâriya
ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 19 Yoko enepone Yûse, imamo
Mâriya, koati itípakovoti hóyeno, epó'oxo koati ponóvoti kixoku itúkeovo. Exoâne
Yûse íhaikea ne Mâriya, ápene isóneuke kotóhineopea mani kóyenoyea. Itea
ako akáha'a ómea yuhoíkovokutike, puvâti váherexea yuhó'inokono ne Mâriya.
20 Koeku ixómoyea itúkinoa isóneu Yûse, símoa ánju, ovoxe Itukó'oviti ukeâti
vanúke. Hopúneke vekínoa. Hara kíxoa:
—Yusé, iti ámoripono Ndávi, hako pivôa kéyenoyi ne Mâriya, vo'oku enepone
íhaikea, koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti porexôa kó'iyeaneye. 21 Apêtimo
xe'éxa, hóyenomo kalivôno. Jesus íheximo, vo'oku koíteovomo xanéna ya
pahúnevo —kíxoane ánju neko Yûse.
22 Kó'inokeneye uhá koêti yanekôyo, vo'oku simóvotine kaxéna neko yuho
Itukó'oviti ya yuhóke porófeta, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke.
Énomone neko emo'úti koêti: 23 “Apêtimo ârunoe ihaíkoti ákoti hóyeno
yuhó'ixoati. Koxe'éxatimo hóyeno kalivôno. Emanûe íhaxeokonomo” koêti.
(Yoko enepone Emanûe koêti, anéye Itukó'oviti xapákuke ûti koêti.)
24 Iyukóvone neko Yûse, itúkoa neko emó'uinoa ánju. Ako kuríkapa Mâriya,
yane kâsatuxonehiko. 25 Itea kóyeane âvoyea yúha'ixa imókone ipuhíko neko
kalivôno. Yoko Jesus íhaxea Yûse ne kalivôno.

2

Oposíkoa hána'iti ko'éxoneti ne kalivôno, natínamo jûdeu

1 Enepo ipuhíkone Jesus yara kúveu mêum, Mbélem ipúhiko, pitivóko ya
Njúdeya. Yaneko káxehiko, kaxénake itúkeovo nâti ne Êrodi, apé koéne
hóyenohiko simôti ya Njeruzálem ukeâti úkeaku ihâroti. Enepohikone hóyeno,
koati hána'iti ko'éxoneti ihíkaxovoti koeku hékerehiko. 2 Simoné'eya, hara koe
épemoke xanéhiko:

—Na óvo ne hóyeno kalivôno ínati ipuhíko, enepone natínamo jûdeuhiko?
Kenó'okinoke ûti, vo'oku koeku vóvea vóvokuke ya úkeaku ihâroti, noixoâti ûti
ne hékere hoénaxovope. Vihayú'ikoponoati simínoke ûti —koe yûho.

3 Kamoáne Êrodi neko koekúti, yupihovó koene itúkinoa isóneu. Uhá kôe
xanéhiko ya Njeruzálem itúkinoamaka isóneu. 4 Yane ho'úxoanehiko Êrodi ne
uhá koeti tutíhiko inuxínoti jûdeu hó'eke yóko'o ne ihíkaxotihiko ya hó'eke, ina
epemó'ikoahiko koeku yuho porófeta mekúke ipúhikokumo ne Mésiya, enepone
páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. 5 Ina yumopâhiko:

—Mbélem ya Njúdeya, enemo ipúhiko. Vo'oku hara kôe ne yútoe porófeta
koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke:

6 “Enepone Mbélem ya poké'exa Njúdeya, ako apáya'i itea haina ákoti
itúkokonoke ya xapákuke ne koati hána'itinoe pitivóko ya Njúdeya, vo'oku
énomonemo íhonea ne pahúkoti, enepone inuxínoatimo ne njanéna íhae
Izarâe” kôe. *Miquéias 5.2*

7 Yane he'onó kíxoane Êrodi iháxikea neko hóyenohiko ukeâti úkeaku ihâroti,
epemó'ikoati itukóvotiye káxe koane kohê ipúhikeaku neko hékere noíxonehiko.
8 Ina pahukoâhiko ya Mbélem. Hara kíxoa:

—Pîhe, kókoyuse íxea yépemo'iki koêku ne kalivôno. Enepomo inixépanane,
yéta'akapanumo motovâtimaka mbíheaya inzáyu'ikoponea —kíxoane.

9 Úkeane pího neko hóyenohiko ixikó'okoanehiko nâti. Ya xenékuke,
ápeponemaka ne hékere, enepone noíxonehiko koeku óvea óvokuke ya úkeaku
ihâroti inuxó kó'iyea tumúnekehiko tukú koeti símo xoko yónoku. Simoné'e
xoko óvoku ne kalivôno, xe'ó koéne neko hékere koati oúkeke. 10 Noixópanemaka
hóyenohiko neko hékere, yupihovó koéne úhepeyeahiko isóneu koane êno
elókeko okóvo. 11 Ina urúkovahiko neko ovokúti, yane noíxoane ne kalivôno
yoko Mâriya, êno. Ipuyuké kó'iyeanehiko nonékuke ne kalivôno ihayú'ikoati,
koane míhe'okeahiko neko íhaku iparáti omínoakehiko ina porexôa neko
omínoake, ôro, yoko kohépiti xêru êno úheti ihópune koéhati mîra, yoko po'inu
xêru koéhati ísensu.

12 Ina kouhápu'ikinoa Itukó'oviti neko hóyenohiko ya hopúneke ákoyeane
vekapa xoko Êrodi. Énomone vekópinohiko po'íke xêne koeku aúkopeovo
poké'exake.

Ikóho'ixoa Yûse ne Mâriya yoko Jesus ya Ejítu

13 Enepo pihopóne neko hóyenohiko noixóponoti Jesus, yane símoane ánju ne
Yûse ya hopúneke. Hara kíxoa:

—Keúsakapu, yáma ne kalivôno yoko êno. Íkeha'ixa ya Ejítu. Yâvaheixanemo
tukú koeti endá'akapapimaka motó'iyeovanemo yaúkopivo, vo'oku opósi'ixoane
Êrodi ra kalivôno kaha'âti koépekea —kíxoane.

14 Yane koúsokovone Yûse, úkeane pího ya yóti ikóho'ixoati ne kalivôno yoko
êno ya Ejítu. 15 Ôvoheixoane ya Ejítu tukú koeti ivokóvone Êrodi. Kó'inokeneye
maka kaúsakapune neko yuho Vúnae ya xoko porófeta koyúhoti emo'u

Itukó'oviti mekúke, enepone koêti: “Koeku ukópea Ejítu, undíne ihaxíkopa neko nje'éxa” koêti.

Koepékexokono neko inámatiko kalivôno

16 Exoâne Êrodi itúkeovo aupú'ikoatine hóyenohiko ukeâti úkeaku ihâroti, yupihovó koene ímaikeovo. Yane pahúkoane koépekexeokono neko uhá koeti inámatiko kalivôno ya Mbélem pi'âtine xoénaena poké'eke, koánemaka xapa ko'óvokutihiko oveâti xêrerekuke. Itúkinovoke kalivôno pi'âtine xoénaena poké'eke vo'oku yûho neko hóyenohiko ukeâti úkeaku ihâroti kuteâti yé'akeneye xoénae ike ipúhikine neko hékere. 17 Yane koúsokovone neko kúxoti yútoe porofeta Njerémiya, enepone koêti:

18 “Ya Râma, ápe kámone xanéhiko, êno hónoti iyókexoti kotíveti koeku yaíkea.
Manîrapo Rákeu iyôti vo'oku xe'éxaxapa. Yoko ako itoâti iyúni'ikea vo'oku
heú koe ívohikeovo xe'éxaxapa” koêti.* *Njerémiya 31.15*

Ukopêa Ejítu ne Yûse

19 Ivokóvone neko Êrodi, apé kó'ino Yûse ya hopúneke ne ánjuna Vúnae. Yoko Ejítuke ovó'iko ne Yûse. Hara kíxoa ánju:

20 —Keúsakapapune, yamápanemaka ne kalivôno yoko êno, yaúkapapune ya poké'exa Izarâe, vo'oku ivókovonehiko neko kaha'âti koépekea ne kalivôno —kíxoane.

21 Yane omópane Yûse ne kalivôno yoko êno. Poké'exa Izarâe yonópohiko. 22 Itea eyekóxoane Yûse itúkeovo Arkílau, xé'a Êrodi, ahe'ókopo haíkene natíxea ya Njúdeya, píkoane yonópeaya. Yane éxokoa Itukó'oviti ne Yûse yonópokumo ya hopúneke. Énomone pihópino Ngalíleyake 23 xoko pitivóko koéhati Nazâre. Kó'inokeneye, koati tokopóvoti neko kúxoti yuho porófeta mekúke, enepone koêti: “Iháxeokonotimo íhae Nazâre” koêti.

3

Koeku yuho Xuaum Mbátita xapa xanéhiko
Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Xu 1.19-28

1 Yaneko mekúke, pîho Xuaum Mbátita ya Njúdeya yaneko mêum ákoti apêti, koyúhoti emo'u Itukó'oviti xapa xâne kamokénoponoati. 2 Hara kôe:

—Ikétivexanoe iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa, vo'oku yé'exovone kaxena natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne —kíxoane.

3 Yoko Xuaum Mbátita kíxo ne porofeta Izâiya mekúke yaneko kó'iyeaku:

“Énomonemo ne kohonókoti emó'u ya mêum ákoti apêti xapa xâne
kamokénoponoati. Haramo koe yûho: ‘Míhe'akinanoe oxéne ne Vúnae
itúkea ítuke xepákukenoe. Kéyusea kixeku itíkivo nonékuke’ ” kôe. *Izâiya 40.3*

4 Yoko evo'i kámelu itúko ípovo neko Xuâum. Vakamóto itúko hô'e. Kene vohóho yoko ho'o mópo íhae mêum itúko nîka. 5 Enepohikoneko íhae pítivokona Njeruzálem, yoko uhá koeti íhae Njúdeya, koane uhá koeti íhae xe'ókuke ne huvêo iháxoneti Njôrdaum, pihóhiko kamokénoponoti Xuâum. 6 Enepohikone xâne koyuhópoti pahúnevo, áhikoahiko Xuâum yane huvêo.

7 Noixoâne Xuâum símeahikomaka êno farîzeu yoko sadúseu, enepohikone payásoti ya hó'eke jûdeu, hara kíxovokoxoa:

—Itínoe ámoripono xâne kutí koeti koati ipúhokovoti koéxoe, ikítixatinoe itívoatimo ne ipíhoponopemo Itukó'oviti pohúneti vo'oku yáhikivo njokóyoke?

---

* **2:18** Enepone Rákeu kíxone porófeta, énomone neko yeno Njáko, oxú'ikene ne jûdeuhiko. Kene yara yútoe Máteu, koati kixo'êkoti uhá koeti senóhiko jûdeu ya Mbélem koepékokonoti xe'éxa.

Ako kalíhuina! 8 Konókoti itíkinoe únati motovâti iyúseyea itíkivonoe ikotívexoati
isóneuke ne pahúnevo koane kirikópati. 9 “Uti ámoripono Âbraum” hákonoe koe
iséneupinovo, pe'okoâti itíkivo aha Itukó'oviti vo'ókuke. Vo'oku eneponi itukápu
énomone kahá'a ne Itukó'oviti, mani pahukoâti itúkopeovo ámoripono Âbraum ra
itátanehiko mopôi.
10 —Kuteâti koêku ne povôti usó koyêtine tetúkea tikótihiko ukeâti poéheveke,
enepohikone uhá koeti ákoti parêxa únati há'i, ina kurikókono yúkuke,
énomonemakamo kíxoaneye Itukó'oviti ne xâne váhere kixoku itúkeovo.
11 Kaná'uti ánjikeopinoe ya úne, yéxokovope ikétivexi iséneuke ne pehúnevo
koane kirikópati, itea ya ingénepoke, harakénemo koati hána'iti teyonéti ya
undíke. Muhíkova anjí'okeova koane omínoam perékatana, ako omóndokea.
Énomonemo ahíko xâne, haînati ya úne itea ya xunákoke Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti, enepone kutí koetimo xunako yúku kasása'ikea. 12 Kutí koetímo
xâne omó'ixoti kasása'ikope ya vo'ókuke, kuteâti ápa. Kuteâti kixókonoku tirîku
kasasá'ikokono, énomonemo kixóneye xâne nê'e. Kuteâti kixókonoku ha'i tirîku
ipíhopokono íhakuke, énomonemo kixóneye xâne únati kixoku itúkeovo. Kene ne
xâne kutí koeti tuti tiríku ákoti aunáti, oro'ókoatinemo yúkuke xoko ákotinemo
ípukeovoku —kíxovokoxoane Xuaum Mbátita.

Koeku ahíko Jesus ne Xuaum Mbátita
Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Xu 1.31-34

13 Yaneko káxehiko, ipúhikea Ngalíleya ne Jesus. Hara yóno huveóke,
enepone Njôrdaum, motovâti áhikeovo xoko Xuaum Mbátita. 14 Ina kixôa
Xuâum:
—Mani îti motokêa áhikeonu itea itukovó koe ûndi yépemo áhikeopi —kíxoane.
15 Ina yumopâ Jesus:
—Ako yuvâti vo'oku koeku kó'iyeaneye, koati kousókoati ûti ne uhá koeti
ínixone Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti —kíxoane.
Yane kúteanemaka isóneu Xuaum Mbátita, áhikoane. 16 Ehá'axo ipúhikopea
úne ne Jesus yaneko ahíkovo, mihe'ó kó'inoane vanúke koane noíxea Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti evesékoti xokóyoke kutí koeti kurûte. 17 Énomone yanê'e,
apé koene emo'úti inu'íxoti vanúkeke kámone. Hara kôe:
—Eneporâ'a, énomone Nje'éxa koati ákoti omotóva ongóvo, porexónuti
há na'iti elókeko ongóvo —kôe.

4

Hixopâ Ndeâpu íkorokea ne Jesus
Mk 1.12-13; Lk 4.1-13; Êb 2.18; 4.15

1 Énomone yaneko ike áhikinevo ne Jesus, ómane Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti
ya mêum ákoti apêti, hixopâti Ndeâpu íkorokea pahunévotike. 2 Itopónone
koarenta koeti káxe koane koarenta koeti yóti ákoyea nîka ne Jesus, yane
épekoane hímakati. 3 Yanê'e, pihínoane Ndeâpu, enepone íkorokenati xâne
pahunévotike. Hara kíxoa:
—Enepo itikápuxo Xe'exa Itukó'oviti, pehúkaikopo sá'iri'okopeovo pâum ra
itátanehiko mopôi —kíxoane.
4 Ina kixôa Jesus:
—Hara koe yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Haina póhutine nikokónoti kox-
unáko xâne, itea kóxunakomaka ne uhá koeti emó'uinovi Itukó'oviti” kôe —
kíxoane Jesus.

5 Úkeane óma Ndeâpu ya Njeruzálem, enepone iháxoneti Sasá'iti Pitivóko.
Hara iyónoa xoko koati vanúke'exeaku yane hána'iti imokóvokuti, enepone
témpulu 6 ina kixôa:
—Enepo itikápuxo Xe'exa Itukó'oviti, kepúhakapu poké'eke yukîti ra vanúke,
vo'oku hara kôe ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti:
"Pahukoâtimo Itukó'oviti ne ánjuhiko, enepone ovóxe íhae vanúke kóyonoyeopi.
Énomonemo namukópopi ya vô'u maka hákone okó'okoa mopôi ne hîvi"
kôe —kíxoane Ndeâpu. *Sâramu 91.11-12*
7 Itea hara kíxoa Jesus:
—Ako kalíhuina, vo'oku haramaka kôe ya po'íke yutoéti emó'uke Itukó'oviti:
"Hako yoposí'okovo Yúnae Itukó'oviti" kôe —kíxoane.
8 Ina omopómaka Jesus ne Ndeâpu oúke êno hána'iti mopôi, exókoati uhá
koeti pahúkoku payásotihiko yara kúveu mêum, koáne ne êno úhe'ene 9 ina
kixôa:
—Mborexópeatimo uhá koêti ra koekúti neíxone kó'oyene enepo ipiyíkexa
nonénguke kutí kixénuti Itukó'oviti —kíxoane.
10 Ina kixôa Jesus:
—Yahíkuxipunu Satanaé, vo'oku hara kôe emó'uke Itukó'oviti: "Ópoehane
Yúnae Itukó'oviti ipíyikexino. Poéhane motovâ kíxeokononeye" kôe —kíxoane.
11 Noixoâne Ndeâpu ákoyea íta, yane ahíkuxopeovane. Yane ápehiko
ánju, enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke simohíkoati ne Jesus kax-
unákoponoati.

Inâ turîxo ítuke ne Jesus ya Ngalíleya
Mk 1.14-15; Lk 4.14-15

12 Exoâne Jesus iká'akeovone ne Xuaum Mbátita, aúkopovo ya Ngalíleya.
13 Pohu vekó koepo Nazâre yonópoti Kafanâum. Hane óvo ne pitivóko xe'ókuke
Mar-na Ngalíleya xoko po'i iháxakoku poké'exa Ngalíleya iháxoneti Nzebûlom
yoko Nafitáli. 14 Énomone yaneko pihópeaku Jesus ya Ngalíleya, koúsokoa ne
yútoe porofeta Izâiya mekúke koyuhó'iyeati koêku, enepone koêti:
15 "Enepone poké'e íhauti Nzebûlom yoko Nafitáli ovoti íyeuke Hána'iti Mar
poixô'oke huvêo koéhati Njôrdaum, énomone ne Ngalíleya iháxoneti óvoku
ne xanéhiko ákoti itukapu jûdeu. 16 Enepohikone xanéhikoya ovóheixoti
haháxutike, noíxone êno hána'iti uhapú'iti. Epó'oxo enepohikone ovâti
neko poké'e, óvohikoku xâne hoenáxovotine yonópea ipihóponovokutike,
koúhapu'ikoane êno hána'iti uhapú'iti" kôe. *Izâiya 9.1-2*
17 Énomone yanekôyo, turíxovone ne Jesus koyúhoyea ne emo'u Itukó'oviti.
Hara koe yûho xapa xâne:
—Ikétivexa iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa, vo'oku kaxénane natíxea ne
Íhae Vanúke xapa xâne —kôe.

Itaíkoa Jesus hókea ne koaturu koeti númikuxokenati
Mk 1.16-20; Lk 5.1-11

18 Koeku yónea ne Jesus xe'ókuke Mar-na Ngalíleya, tokononé koéne
pi'âti kopo'ínukokoti, Símaum iháxoneti Pêturu, yoko Ándere ixómoti kurîko
númikuxope vo'oku itúkeovo itúkovokenehiko. 19 Ina kixoáhiko Jesus:
—Hekánunoe. Hainá'ikomo hôe yíxovonoe itea indukópopitinenoemo ihíkaxoti
xâne hókeonu —kíxoanehiko.
20 Énomone yaneko ókoku ôra, kurí kíxoane neko númikuxope, pihónehiko
ikéneke Jesus.
21 Yane kali tumûneke, tokononé koéne po'i pi'âti kopo'ínukokoti ixómoti
koyúseopo númikuxope kúveuke vatékena. Énomone ne Teâku yoko Xuâum,

xé'ahiko Nzebêdeu. Yoko ápemaka há'a yane vatékenake. Yane ítaikoane Jesus neko pi'âti hókeamaka. 22 Kurí kixónehiko há'a koane vatékena, pihónehiko ikéneke Jesus.

Ihíkaxo ne Jesus koane koitóvo êno xâne
Lk 6.17-19

23 Uhá kíxoa Jesus yónea neko poké'exa Ngalíleya koane íhikaxea emo'u Itukó'oviti ya sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, koane koyúhoyeamaka ne inámati ihíkauvoti koyúhoti kixoku natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Koítovamaka Jesus uhá koeti koêkuti kó'iyeovoku aríne neko xanéhiko. 24 Eyekóxokonone koeku ítuke ne Jesus ya uhá koeti poké'exa Sîrea, omókonone uhá koêti ne ka'aríneti xokóyoke. Yoko ako tôpi kó'iyeovoku arinéti yuvâtihiko. Ápe xâne ûroevo ndémoniu. Ápemaka ákoti aunáti tûti pepokehí koêti, koane isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. Koítovahiko Jesus uhá koêti. 25 Koati ênoti xâne íhae Ngalíleya hokó'ixoati, koane íhae iháxoneti Yehí Koeti Pitivóko, koánemaka íhae Njeruzálem, yoko íhae Njúdeya, koánemaka íhae poixô'oke huvêo, enepone Njôrdaum.

5

Koeku xâne koati únati koêku nonékuke Vúnae
Lk 6.20-23

1 Noixoâne Jesus neko êno xâne, pihóne oúke kali mopôi. Ivatákone, ina ahi'ókova íhikauhiko. 2 Énomone yanê'e, turíxoane Jesus íhikaxeahiko. Hara kíxovokoxoa:

3 —Koati únati koêku ne xâne inixópovoti itúkeovo hána'iti ikonóko'ixovoti nonékuke ne Íhae Vanúke, vo'oku yonópotimo natíxokuke nê'e.

4 —Koati únati koêku ne xâne hokónuti, iyôti koeku kó'oyene, vo'oku kouhépekopinoatimo Itukó'oviti isóneu.

5 —Koati únati koêku ne xâne ákoti kapayásakapu, vo'oku ítukenemo ra poké'e ika'ínamakapakanane.

6 —Koati únati koêku ne xâne kutí koeti épeu úne yoko épeu hímakati koeku yupíheovo kahá'ayea itúkea ponóvoti nonékuke Itukó'oviti, vo'oku kousókinoatimo Itukó'oviti ne âha.

7 —Koati únati koêku ne xâne seánati, vo'oku koseánakonotimakamo.

8 —Koati únati koêku ne xâne póhutine ponóvoti koekúti opósi'ixo itúkea, vo'oku iníxotimo Itukó'oviti.

9 —Koati únati koêku ne xâne oposí'ixoti íkasaxea omíxone po'ínuhiko xâne, vo'oku iháxeokonotimo xe'exa Itukó'oviti.

10 —Koati únati koêku ne xâne ikoítoponokonoti kotíveti vo'oku únati ítuke, vo'oku yonópotimo natíxokuke Íhae Vanúke.

11 —Koati únati kêkunoe enepo apê ihakópiti, koane vaheréxoti ítukeinopi, koane apémaka ákoti tôpi kixoku yûho itúkoheyea kêku vo'oku itíkivo hokónuti. 12 Yupihovó ákoenoe elókeko yokóvo ixekánaneye, vo'oku koati hána'itimo némoepo vanúkeke. Yoko énomonemaka kixókononeye váherexea ítukeinokono neko porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti nóvo, enepohikoneko inúxoti ya utíke.

Íhokoa Jesus yúki ne íhikauhiko
Mk 9.50; Lk 14.34-35

13 —Kuteâti koeku itúkeovo únati kixoku koúhekea xánena ne yúki, énomonemaka kénenoeye xapa xâne kîrivokoevo yara kúveu mêum. Itea enepo auké'e taú'iko ne yúki, ákonemo oxéne aúkopinokono taú'iko, yane ákonemo

itúkovoke, poéhane kuríkeokono koane kapásikexeokono xoko kuríkokonoku. Yokóhiyanavo mará'inamo yakútea ne yúki ákotine taú'iko.
14 —Kuteâti koeku yúku kouhápu'ikopeti, énomonemaka kénenoeye xapa xâne
yara kúveu mêum. Epó'oxo kuteâti koeku pitivóko ovoti oúkeke kali mopôi ákoti
itoâti hé'onea, énomonemaka kénenoeye. 15 Ako ihúxoti koúhapu'ikope xovo'ú
kixoâti, itea enepo ihúxokono, koati xoko ókoku yúku ixíkokono motovâti
koúhapu'ikea uhá koeti ovâti ne kúveu ovokúti. 16 Énomonemaka ákoeneye
únati kixeku itíkivo maka naíxane xanéhiko ne únati ítike, epó'oxo maka
iháyu'ikanehiko Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke.
17 —Hákonoe ikitíxa nzimínoti ungé'exoponea ra Ponóvoti Kixovókuti ya
yútoeke Muîse, koánemaka ne yútoe porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti
mekúke. Haina nzimínoti ungé'exoponea, itea nzimínoti indúkea uhá koêti ne
yutoxóvotiya. 18 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Koêkumo âvoyea aúke'e ra
vanúke koáne ra poké'e, ákomo ápahuina koekúti veyopóvoti yane Ponóvotike
Kixovókuti yútoe Muîse. Muhíkova póhuti kali létara itukovo póhuti kali telépu'i,
ákomo veyápapu ya koeku âvoyea kaúsakapu uhá koeti yutoxóvotiya. 19 Enepone
xâne ákoti itukâ ne páhoenokono itúkea yane yutoéti, yusíkoti itúkeovo ínixone
ákoyea koati itúkovoke, ina ihíkaxamaka po'i xâne ákoyea itúka, koati énomonemo
okopô koati ikenétike ivávakopeokono ya natíxokuke Íhae Vanúke. Itea enepone
xâne itukoâti uhá koêti neko yutoéti koane ihíkaxotimaka po'i xâne itúkea,
énomonemo itukóvo koati teyonétiya. 20 Koati ngixópitinoe: Enepone kixeku
itíkivo, konókoti yupíheovo anú'ukea ponóvoko kixoku itúkeovo ne éskiriba yoko
farîzeu, enepohikone inuxínoti xanéhiko hó'eke. Hákoti koené'eye, ákomo
kalíhuina yenópi natíxokuke Íhae Vanúke —kíxovokoxoane Jesus.

Nókone xâne itúkea apê púvone, áko'o itukovo apê puvâti
Rm 12.19; Éf 4.26; 1 Tm 2.8; Tk 1.19; 1 Xu 2.1, 11

21 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Kémoanenoe koêku neko páhoenokono voxúnoekene itúkea, enepone "Hako
kepéko" koêti, koánemaka ne koêti: "Enepone koepékoti, omokónotimo
yuhoíkovokutike maka ipíhapanakanane" koêti. 22 Itea hara ngixópinoe:
Uhá koeti imaíkinovoti po'i xâne, omokónotimakamo yuhoíkovokutike maka
ipíhapanakanane. Kene ne vaheréxinoti yuhó'ino po'ínu, omokónotimo xoko
koati payásoti yuhoíkovokuti maka ipíhapanakanane. Kene ne koyúhoti
itúkeovo ákoti isóneu ne po'ínu, naíxapu nê'e mará'inamo iyánapakana ip-
ihóponovokutike xapa yúku. 23 Itukovo yomoti iké'iparaxoke Itukó'oviti, ipíheati
átake ina puyakápanapu yokóvo ápeyea pe'ínu vaheréxinopiti isóneu, 24 kurí
íxeavo ne yómone xoko áta, pihéne yího'ixoponi ne pe'ínu inúxotike motovâti
unátipinokokonoe iséneu, ínamo yaukápapu peréxi Itukó'oviti ne íperaxike.
25 —Enepone xâne apêti évotikopike, omópiti yuhoíkovokutike, yapásika
kíxeaku unátipinoa iséneu ya xenékuke tumúneke símí yuhoíkovokutike. Hákoti
koené'eye, itukapu simetíne yuhoíkovokutike, konokoâtimo yéni nonékuke ne
pahúkotiya. Yane pahukópitimo kiríkikono xoko pulísea, ínamo kirikákana
ika'ákovokutike. 26 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákomo ipíhikapa koeku
âvoyea peréxapa uhá koêti ne yoréveu —kíxovokoxoane Jesus, exókoatihiko
kónokea épemea Itukó'oviti kotúyopinoa pahúnevo tumúneke seópea nonékuke.

Koêku ne xâne kapíneti ákoti itukapu koati yêno
Mt 18.8; Mk 9.43

27 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Kémoanenoe neko yuhôti koêti: "Hákonoe kepiné'iyi múxone ne po'i xâne"
koêti. 28 Itea hara ngixópinoe: Itukovo apêti hóyeno komómoti sêno xaneâti

íyokeova, koeku kó'iyeaneye isóneu, koati pahukóvotine vo'ókuke ne váhere oveâti isóneuke. 29 Enepo itukapu yûke, enepone koâti mbiú koeti ínixepe váherexino ne ítike, yusikóneni meréki koane kiríki ákotike malîka motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o yûke yenópi vanúke yaneko usokó kó'iyea yûke itea yenópoti ipihóponovokutike. 30 Koane itukapu veô'u, enepone koati íhinovoke váherexino ítike, yusikóneni titúki koane kiríki ákotike malîka motovâti ákoyea váherexea ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o veô'u yenópi vanúke yaneko usokó kó'iyea veô'u itea yenópoti ipihóponovokutike — kíxovokoxoane Jesus, exókoatihiko kónokea ákoyea íyuhixapapu sayá'ikopeova ne váhere ítuke.

Koeku kuríkoti yêno
Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18

31 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Hara koemáka po'i yutoéti: "Enepone kuríkoti yêno, paréxapa koyuhópeti kotuyôpeati îha itúkeovo ko'ímati" koé'epepo. 32 Itea hara ngixópinoe: Koêkuti kuríkoti yêno ákoti itukapu vo'oku aupú'ikoati yêno yuhó'ixoti po'i hóyeno, koati vaheréxoti ítuke nê'e, epó'oxo koatímakamo kutí'inoke pahukóvoti ne yêno oko'ímapo. Koánemaka ne koyenópati ne sêno, kutí koetímakamo ixómoti aupú'ikea inúxoti îma ne sêno koeku kóyenopea.

Veínoake xâne ikána'uxea yûho
Tk 5.12

33 —Koáne kémoanenoe koêku neko páhoenokono ne voxúnoekene itúkea, enepone koêti: "Hako simikíkixo koeku itúkeovo iháke Itukó'oviti keyúhoyi, itíkoti koati yuhôti. Konókotimaka kéveseki koêkuti yiûho kuteâti. Koati kenokoâti itíki ne yiûho keyúhone iháke Itukó'oviti" koêti. 34 Itea hara ngixópinoe: Hako itukóvo ya iháke koêkuti ihâe keyúhoyi. Muhíkova ya iháke "vanúke" ako yusíka, vo'oku koati ivátakoku Itukó'oviti natíxea nê'e. 35 Muhíkovamaka ya iháke "poké'e" ákomaka yusíka, vo'oku kutí kôe ómomikoaku Itukó'oviti ne hêve. Muhíkovamaka ya iháke "Njeruzálem" ákomaka yusíka vo'oku itúkeovo pítivokona Nâti koati payásoti ya uhá koêti. 36 Muhíkovamaka ya iháke "tiûti" ákomaka yusíka, vo'oku enepone póhuti kali híyeu tiûti, ako ítea kehópu'iki, áko'o itukovo keha'âti kehá ha'ikopi, ákomaka ítea itíki. 37 Péhuxaikopo ne yiûho. Itukovo "Êm" kêti, énomone yákoe koáne itíka ákoti ike'ítukexa po'i ihâe ikéna'uxi. Itukovo "Áko'o" kêti, énomone yákoe, koane itíka ákoti po'i ihâe vínoake keha'âti ikéna'uxi. Yoko áva po'i vínoake keyúhoyi, koati ukeâti xoko Satánae nê'e.

Ako omótova itúkoponea ésa'i ne váhere ítukeinokono
Lk 6.27-30

38 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Kémoanenoe neko emo'úti koêti: "Itukovo apêti okó'okoti uke po'i xâne, konokoâtimaka óko'okeokono ûke. Kúteanemaka koêku áva kehókoti oe po'i xâne, konokoâtimaka kehókeokono ôe" kôe. 39 Itea hara ngixópinoe: Hako itikópono yésa'i enepo áva vaheréxoti ítukeinopi. Itukovo apêti ipusóhovoxopiti, síkeanemaka ipúsokea poixô'oke. 40 Koáne enepo áva mani iyonópiti yuhoíkovokutike koyúhoti kónokea peréxi ripíno, síkeane omópeamaka keápana. 41 Koáne áva pahukópiti keínoinoa ínone ovâti póhuti kílomituru, yamína ya pi'âti kílomituru. 42 Koáne áva epemópiti ítikevo, peréxa. Áva kahá'ati váxeopi ítikevo, ívexamaka.

Muhíkova xâne puvo'óviti, konókoti ákoyea omótova vokóvo
Lk 6.32-36; 23.34; Át 7.60; Rm 12.14

43 —Kémoanenoe neko emo'úti “Hako motovâ yokóvo ne ínikene koane
pívamaka ne puvópiti” koêti. 44 Itea hara ngixópinoe: Hako motovâ yokóvo
ne puvópiti. Itíkina orásaum ne vaheréxoti ítukeinopi. 45 Yane itínenoemo
itukóvo koati kaná'uti xe'éxaxapa Itukó'oviti ya vanúke. Vo'oku poréxoa Yá'a
íhae vanúke uhápu'iyea ne káxe xapa xâne ákoti aunáti, koánemaka xapa únati
xâne. Kúteanemaka kíxoaku poréxea úko ne xâne ponóvoti ítuke, koánemaka
ne ákoti aunáti ítuke. 46 Itukapu póhutine xâne ákoti omotóvopi okóvo ako
omótovo yokóvo, namo kíxoaye ápeyea némoepo xoko Itukó'oviti? Muhíkova ne
koperáxinotihiko nâti, enepone yómoti ánu'ukea kóperau, ákomaka kamáxatika
ne ákoti omotóva okóvo. 47 Itukapu póhutine ínikene itíkino únati, koati kuti-
pasí keâti ne ákotihiko êxa Itukó'oviti, vo'oku énomonemaka kixóhiko itúkeovo.
48 Hukinóvoti ngíxeopinoe: Itíkapunoe ponóvoti kixoku itúkeovo kuteâti koêku
Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke.

6

1 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Yokóhiyanavonoe, hako yoposíko noíxeokono ne únati ítike keha'âti
iháyu'ikeopi po'ínuhiko xâne, vo'oku enepo akoéneye ne ítike, ákomo némoepo
xoko Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke.

Koêku ne poréxoti huvó'oxeake ne xâne apêti konokínovati

2 —Enepo áva peréxoake ne xâne apêti nókone, hako kutí koe pehúkoti in-
uxínopiti oxoti torombéta keha'âti noíxeokono ne ítike, kuteâti kixoku itúkeovo
ne xâne ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko. Vo'oku enepo apê pôreu ya
íhikaxovoku hó'e koáne ya none ovokúti, énomone kixínoakeneye kaha'âtihiko
ápeyea ihayú'ikoati. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Vo'oku íkomumuxeovone
xâne, usóne námoepo nê'e. Yane ákonemo námoepo xoko Itukó'oviti. 3 Itea enepo
áva hivó'oe, hako kalihú'ina yopósiki ápeyea po'i exoâti, muhíkova ne ínikene
koati ákoti omotóva yokóvo 4 maka hákone exókono. Yane apêtimo némoepo
xoko Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke iníxoti koekúti ákoti po'i noixoâti.

Nókone kó'iyea ne xâne itûko orásaum
Lk 11.2-4

5 —Enepo itikánoe orásaum, hako kitêa ne xâne ikútixapovoti koati sasá'iti ya
po'ínuhiko. Vo'oku enepo itûko orásaum, áhatihiko xe'ó kó'iyea ya íhikaxovoku
hó'e koánemaka ya none ovokúti vékoheixoku xâne, kahá'ati noíxeokono. Koati
emo'úti ra yunzó'inopinoe: Vo'oku íkomumuxeovone xâne, usóne námoepo nê'e.
Yane ákonemo námoepo xoko Itukó'oviti. 6 Kene îti, enepo itîka orásaum, urukú
yákoepo kúveu yóvoku. Exexó íxea ne péhapetea. Yépema ne Yá'a íhae vanúke,
enepone ákoti inixoâti, yane iko'íparaxopeatimo nê'e. Koáhati iníxoti koekúti
ákoti po'i noixoâti.
7 —Koáne enepo itîka orásaum, hako kitêa ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti yómoti
káyuixea yûho enepo itûko orásaum. Koati ikutíxatihiko yumopókonotimo
vo'oku ixómoyea káyuixoa ne yûho. 8 Hako ikítipasikova ne xâne kuteâti nê'e,
vo'oku exo nékone ne Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke. Tumúneke yépemi,
éxoane ne nékone. 9 Itea hara yákoe enepo itîka orásaum:
“Iti Ha'a ûti íhae vanúke, émbemo téyeamo sasá'iti îhe ne uhá koeti xâne.
10 Émbemopi ukóponeamo ne netíxi yâye xapákuke ûti, uti xâne. Itúkapu
yâha kousókovo yara poké'e kuteâti koeku koúsokeovo ya vanúkeke.
11 Peréxavi nika ûti itukovo káxe. 12 Ketúyapa pahúnevo ûti koêkumaka
kóseanayea ûti ne po'ínuhiko xâne vaheréxinoviti ítuke, kutí kixoâti uti
ákoti pahukápu. 13 Hako sike'évi víkorokeovo pahunévotike itea peréxavi
víteova ne váhere kixovókuti, (vo'oku poéhane îti itukóvo hána'iti nâti

ya uhá koêti. Poéhane îti apê xunáko oúkeke uhá koêti. Poéhanemaka îti itukóvo hána'iti ihayú'iuti ya uhá koêti, ákotinemo hunókoku. Itúkapu énomoneoxo koéneye)" yákoe itîka orásaum —kíxovokoxoane Jesus.

14 —Vo'oku enepo kutí ixêa ákoti váherexeaku ítukeinopi ne po'inu xâne,
kúteanemakamo kixópiku Itukó'oviti. 15 Itea enepo hákoti kixeáneye (ne váhere
ítukeinopi po'i xâne), ákomakamo katúyapa váhere ítike ne Itukó'oviti, enepone
Yá'a íhae vanúke.

Nókone kó'iyea ne xâne enepo jejuá kôe

16 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Enepo jejuá yakôe, hako isone'ekovoo keyê kuteâti kóyeku ne xanéhiko
ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko, kahá'atimaka éxokeovo po'ínuhiko xâne
itúkeovo jejuá koêti. Ivévaka ra yunzó'inopinoe: Vo'oku íkomumuxeovone xâne,
usóne námoepo nê'e. Yane ákonemo námoepo xoko Itukó'oviti. 17 Kene îti,
enepo jejuá yakôe, hako kixevóneye, itea kímanduxapu ina kevaríkapu koane
kipénaneapu, 18 maka hákone exôa po'ínuhiko xâne itúkeovo jejuá kêti, itea
itúkapune póhutine Itukó'oviti exôa, enepone Yá'a íhae vanúke iníxoti koekúti
ákoti po'i noixoâti. Yane apêtimo némoepo xokóyoke.

Koêku ne kaná'uti vîrikuxea, uti xâne
Lk 12.33-34; 2 Tm 4.8; Êb 10.34; 1 Pê 1.4; Ap 7.15-17; 21.1; 22.1

19 —Hako yoposí'ixo kirí'uxi apeínopiti yara poké'e ya ákoyeaku oríkoa
kálihunoe hó'openo níkoheyea, koáne ya ápeyeaku iko'íhomuyoxoati, koánemaka
xoko ápeyeaku urukú koeti oméxoponea. 20 Itea itúkapu vanúkeke ítixe
apeínopiti xoko ákoyeaku aúke'e, koáne xoko ákoyeakunemo kálihunoe hó'openo
nikóheati, koáne xoko ákoyeaku iko'íhomuyoxoati itukovo koesáyu'ixoati, koáne
xoko ákoyeakunemo urukú koeti oméxoponea. 21 Vo'oku koêkuti yunákoaku ne
apeínopiti, itukapu vanúkeke áko'o itukapu poké'eke, énomoneoxo yónoheixo
iséneu —kíxovokoxoane Jesus.

Ominó'oviti uhapú'iti yoko hahákuti
Lk 11.34-36

22 —Kuteâti koeku yúku kouhápu'ikopeti, énomone koéneye ne uke xâne
koxé'uke. Enepo aunáti ne yûke, uhapú'itikemo yóvoheixo. 23 Kene
itukapu ákoti aunáti ne yûke, hahákutikemo yóvoheixo. Kúteanemaka koêku
ne kouhápu'ikoti isóneu xâne. Enepo itukapu hahakú kixópiti ne mani
kouhápu'ikopiti, yupihovó koetíneoxomo itúkeovo hahákutike yóvoheixo.

Konókoti itúkeovo Itukó'oviti yoko ítuke yuíxovo ûti
Lk 16.13; 12.22-31; Fp 4.6; Êb 13.15; 1 Pê 5.7

24 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ako xâne motovâti pi'á kíxea pátarauxa. Vo'oku koêkumo ákoyea omótova
okóvo ne po'ínu, yane ákomo itúkoake ne po'ínu, áko'o enepo itukapu yuíxovoxo
ítukexeake ne po'ínu, yane ákomo itúkoake ne po'ínu. Koane enepo yixápu
kirí'uxi apeínopiti, ákomo yoxéne yíxivo ítuke Itukó'oviti.

25 —Énomone ngixínopinoe ákoyea ixomo ipúpakina yokóvo ne kixékumo kêku
itukovo káxe, ukínopikumo nîke yoko yêka, koane nókone kexé'u kixékumo
iké'ipovoxopivo. Vo'oku enepone kéyeku itukovo káxe, haina pohúneti níki.
Koane haina pohúneti iké'ipovoxopivo yápeino. 26 Ivévakapihi koêku ne
hó'openohiko ôti. Ako nâ. Koane ako ítixeaku ha'i nóne. Ákomaka unákoku nîka,
koane ákomaka óvoku ítixoku êno nikokónoti, itea kóyeane poréxea Itukó'oviti
nîka, enepone Yá'a íhae vanúke. Hainá'ikopo itínoe yupihóvo itóponone

nonékuke Itukó'oviti yane hó'openohiko? 27 Ako ápahuina ya xepákukenoe ito-
timo koúkoponea kaxena ivókovope, yusíkoti yupíheovo kóxunakeovo kahá'ayea
koúkoponea.
28 —Ná'ikopo koeti yupíhinovo yónea iséneu ne kixékumo iké'ipovoxopivo?
Ivévakapihi koeku payá'iyea ne koati uhé'ekoti hîu itunoêvoti ya mêum,
enepone humanévoti. Ako okó'ituke, koane ákomaka ixúxuka kuteâti koeku
xâne. 29 Itea koati ngixópitinoe: Muhíkova neko uhá koeti úhe'ene Salúmaum,
enepone hána'iti nâti iríku mekúke, ako itápana úhe'ene hîu ne itunoêvotihiko
íhae mêum. 30 Katarákoapo Itukó'oviti ne itunoêvoti íhae mêum mapini póhutine
kó'oyene ápeyea, ihârotike oro'ókokonotinemo yúkuke, ínapomo hako katarákopi
itínoe xâne ôriti kúveova. 31 Hákoikopo pipokéxo iséneu ixómoyea yépemo'ixopovo
ukínopikumo ne nîke yoko yêka koane ípevo. 32 Enepora uhá koeti koekúti,
koati xâne ákoti êxa Itukó'oviti yonóheixoa isóneu. Yoko éxoa Itukó'oviti,
enepone Yá'a íhae vanúke, kénokinoe uhá koêti ra koekútihiko. 33 Hane
itíka yónoheixoku iséneu inúxotike, ítuke Itukó'oviti koánemaka péni kixeku
itíkivo kuteâti ahá'inopi. Yanê'e, kousókinopeatinoemo Itukó'oviti ne uhá koeti
po'ínuhiko nékone. 34 Hako pipokéxo iséneu vo'oku nékonemo ihârotike, vo'oku
apépotimakamo po'i yónoku iséneu ihârotike. Ópoehane yónoku iséneu ne nékone
ya póhutihiko káxe. Hákone kiri'úxoa pipókexinoa iséneu ne nékone ya keno'ókoti
káxe —kíxovokoxoane Jesus.

7

Ako yusíka vitúkeovo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne
Lk 6.37-38, 41-42; Rm 2.1; 14.1; 1 Ko 4.5; Tk 4.11

1 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Hákonoe itikóvo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne inixeâti ákoyea
aúnati enepo hákoti yexôa koêku, mará'inamakamo íxekananeye. 2 Vo'oku
kuteâti kíxeaku iséneunoa ne po'ínuhiko xâne, énomonemakamo kixékononeye.
Kuteâtimaka ítikeinoa ne po'ínuhiko xâne, énomonemakamo koéneye ítikeinokono.
3 —Na koeti yíxinova kemómoyi ne kutí koeti kalîhuti koekúti yonoti ukeku
pe'ínu, koeku ákoyea ínixepa ne kutí koeti koati hána'iti itátane tikóti yonoti
yukékuke? 4 Na kíxoaye yéxoki po'i xâne pahúnevo koeku ákoyea ínixepa ne
pehúnevo? Mani kutí keti xâne ákoti eapâ ne hána'iti itátane tikóti yoneâti
ukéku, itea kóyeane kíxea ne po'ínu: “Veyámbinapeavo ne kali koekúti yonoti
yukékuke” kixoâti. 5 Itínoe ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko, viyápa
inúxotike ne kutí koeti hána'iti itátane tikóti yonoti yukékuke, maka sásasa
ákoyepone ínixi. Ínamo omotóva viyópi ne kutí koeti kali koekúti yoneâti
ukékuke ne pe'ínu.
6 —Hako kutí kê xâne poréxoti tamúku koati únati yoko sasá'iti koekúti.
Hákomaka kutí kê xâne kuríkoti uhé'ekoti iyoyónevoti yupihóvati hepíko xapa
kûre, mará'inamo ákanukexa, yane koímaiti okópeopi koane óko'okeopi.

Konókoti kutípea ûti yumópeovimo Itukó'oviti vitûko orásaum
Lk 11.9-13

7 —Yépema Itukó'oviti ne yâha vo'oku porexópeatimo. Kéxuna'ixapu yopósiki
vo'oku itepónoatimo. Hako imaxovó kixêa yépemo'ixi, kuteâti koeku ixómoti
ipusóko pahapéti ehane míhe'okinokonoa. 8 Vo'oku uhá koeti epémoti,
poréxokonoa ne épemone. Koáne ne koxuná'ixovoti opósikea ne nókone, itóponoa.
Koáne ne kutí kixóvoti ipusókoti pahapéti, mihe'ókinokonoatimo. 9 Itínoe apêti
xe'éxa, maní'ikopomea perexoâti mopôi ne xi'íxa epemápi pâum? 10 Manímea
koéxoe peréxoa epemápi hôe? 11 Muhíkinova itínoe mapini váhere xâne

pahukóvoti nonékuke Itukó'oviti, itea peréxoa únati koekúti ne xi'íxa. Ínapoxo ne Ha'a ûti íhae vanúke, koatimo únati koekúti poréxoa ne xâne epemoâti.
12 —Kuteâti koeku yâha kíxeopineye ne po'íhiko xâne, énomonemaka íxeaneye, vo'oku énomone itukóvo ne koati kaná'uti kixó'ekone ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koánemaka ne íhikauvi yútoe porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke.

Pi'âti kó'iyeovoku xêne
Lk 13.24; Fp 3.19-20
13 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Hara víka xoko pahapéti iyonópoti xâne xoko Itukó'oviti, enepone kutí koeti kalíkuti. Vo'oku enepone pahapéti koáne ne xêne yonópoti ip-ihóponovokutike, koati vákuti nê'e, koane êno xâne vekoâti. 14 Itea enepone xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, ako ávaku koánemaka ne páhapetea, yoko ako axú'ina xâne itoâti vékea.

Xâne ákoti itukapu koati kaná'uti páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u
Lk 6.43-44; Xu 15.4; Tk 3.11; 1 Xu 4.4
15 —Yokóhiyanavoa ne xâne ákoti okoyúhoa ne kaná'uti emo'u Itukó'oviti, vo'oku upánini kutí'iyea éxoko su'ûso simopínoe, koatíhiko kutí koeti koyuvôrixovoti yovîre ákoti iyuhixa hopéno'iu enepo isukôa. 16 Ya kixoku itúkeovo, énomonemo yéxi itukóvotiye kuteâti yéxi koêku ne xuve tikóti vo'oku há'i. Ápeikopo xâne veyoti úva xuvékuke topekóxe? itukovo veyoti fîgu ka'ávetike nonéti xapa úhiti? 17 Vo'oku uhá koeti únati xuve tikóti, únatimaka ne há'i pôreu. Kene ne váhere xuve tikóti, váheremaka ne há'i pôreu. 18 Ako yusíka poréxea váhere há'i ne koati únati xuve tikóti. Ákomaka parexa únati há'i ne váhere xuve tikóti. 19 Uhá koeti xuve tikóti ákoti parêxa únati há'i, tetúkokono ina kurikókono yúkuke. 20 Kúteanemaka koeku nekôyohiko, vo'oku enepone há'i pôreu, énomonemakamo yéxi itukóvotiye neko xâne.

Yuho Jesus koêku ne urúkopovoti natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke
Lk 6.46; 13.25-27; 2 Ko 11.13; 13.5; 2 Pê 2.1; 1 Xu 2.3; 5.12
21 —Hainamo uhá koeti xâne “Unaém, Unaém” kixónuti ûrukopeovomo natíxokuke Íhae Vanúke. Poéhanemo neko itúkoti ahá'inoa Nzá'a íhae vanúke. 22 Yaneko káxe, enómo xâne kixónuti: “Unaém, Unaém, koyúhopepo uti yemó'u xapa xâne vitúkoti péhoenovi. Ihékemaka veínoa ûti kópuhikopea ûti ne ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Ihékemaka veínoa ûti vitúkea êno iyupánevoti” kixónutimo. 23 Yane ínamo injâ: “Hainánoe iti ovónje. Yahíkuxipunu itínoe itúkoti váhere” ngixoâtimo.

Pi'âti kó'iyeovoku poéheve péti
Lk 6.47-49
24 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Uhá koeti xâne kamokénoati ra emó'um koane itukoâti, hane koéneye ko'isóneuti hóyeno itúkoti pêno xoko poké'e mopoíxoti. 25 Keno'óko êno úko, koínikone huvêo ina kayakákoa êno xúnati ihunóvoti neko ovokúti, itea ako íkarakapu vo'oku itúkeovo xoko poké'e mopoíxoti ixíkokono.
26 —Kene uhá koeti kamoâti ra emó'um ákoti itukâ, hane koéneye xâne ákoti isóneu itúkoti pêno xoko poké'e hariríxoti. 27 Keno'óko êno úko, koinikone huvêo ina kayakákoa êno xúnati ihunóvoti neko ovokúti, yane íkorokovone. Heu-heú kôe itáhineyea —kíxovokoxoane Jesus.

Úkeakune xokóyoke ne hána'iti exóneti íhikaxone Jesus
Mk 1.22

28 Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, enepohikoneko êno xâne kamokénoati,
yupíhova iháyu'ikea ne ihíkauvoti íhikaxone, 29 vo'oku koati iyúseoti itúkeovo
úkeakune xokóyoke ne hána'iti exóneti íhikaxone ne Jesus, kene haina kuteâti
ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse.

8

Koitóva Jesus neko yúvone lépara
Mk 1.40-45; Lk 5.12-16

1 Evesékopeane Jesus oúke neko kali mopôi, yupihovó koe êno xâne hokopâti.
2 Yane apé koéne hóyeno ahi'ókovoti Jesus. Enepone hóyeno, yúvone koati
váhere arinéti iháxoneti lépara. Ipuyuké koéne nonékuke Jesus koane kíxea:
—Unaém, enepo yakahá'a, motóva kesása'ikopinu yara arínem —kíxoane.
3 Ina sipo'ókoa Jesus koane kíxea:
—Ngahá'a, sesá'ipine ra yaríne —kíxoane.
Ehá'axo koyúhoa Jesus, má koépone neko aríne, unátipone. 4 Ina kixôa Jesus:
—Hako yetó'oko koêkuti xâne ra índukeinopi, itea yéxakapanapa ne sasedóti,
enepone inuxínoti xâne hó'eke. Yamína iké'iparaxoke Itukó'oviti kuteâti koeku
páhoenovi yútoe Muîse, yéxokovope itúkeovo yunatípotine —kíxoane.

Koitóva Jesus neko ahínoe tuti húndaru íhae Róma
Lk 7.1-10

5 Simoáne Jesus ne Kafanâum, ápe ikoseânaxovati, hóyeno ákoti itukapu jûdeu,
tuti póhuti séndu húndaru íhae Róma. 6 Hara kíxoa:
—Unaém, anêko anzínoe ka'aríneti óvonguke. Ákone ita ehévokeovo mûyo.
Koati yupihóvotine koítoponeovo kotíveti vo'ókuke ne aríne.
7 Ina kixôa Jesus:
—Mbihotímo yóvokuke, ngoitóvatimo —kíxoane.
8 Itea hara kíxoa tuti húndaru:
—Unaém, ako yomótokea yûrukivo óvonguke. Pohu pahú íxea unátipea
ne anzínoe, yane itóvotinemo. 9 Vo'oku undímaka hóyeno konókoti itúkea
páhoenonu payásoti ya undíke. Koane ápe húndaru konókoti itúkea mbáhoenoa.
Poéhane kónoko “Pîhe” ngíxea, yane pihotíne. Kene po'ínu, “Kiná'aka” ngixôa,
kenó'oko. Koane anzínoe, “Hara itíka” ngixôa, itúkoa ne mbáhoenoa itúkea —
koéne.
10 Kamoáne Jesus neko emó'uinoa tuti húndaru, yupíhova iháyu'ikea, ina kixôa
neko xanéhiko hokoâti:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ako noínjeaku xâne koati kuvovónuti
kuteâti râ'a, muhíkova xapákuke íhae Izarâe —koéne.
11 Ina koe'íkomaka:
—Koati ngixópitinoe: Enómo xâne ukeâti po'íkehiko poké'e ya xoko
úkeaku ihâroti koáne ya xoko kíyo'i káxe ivatákoponotimo ya xe'o mêsa ya
ayuíti xapákuke evo Âbraum, Izáki yoko Njáko ya natíxokuke Íhae Vanúke.
12 Itea enepohikone íhae Izarâe, enepone mani koati noivókoeti yonópea,
kurikókonotimo xapa êno hahákuti, óvoku iyókexoti yoko ngarutútukexoti ôe
vo'oku tiveko koêku —kíxovokoxoane Jesus.
13 Ina kixôa Jesus neko tuti húndaru:
—Pihépane yóvokuke. Vo'oku kívivonu, énomone ákoeneye kuteâti yâha —
kíxoane.
Énomone yaneko ókoku káxe, unátipone ahínoe neko tuti húndaru.

Koitóva Jesus ne imose Pêturu
Mk 1.29-31; Lk 4.38-39

14 Simoné'e ne Jesus óvokuke Pêturu, inu'í kíxeane imóse ípeke, yupihóvoti
otuko mûyo. 15 Yane namú kíxeane vô'u Jesus. Uké'epone neko otuko mûyo,
ina exepúkopo neko sêno, yane kátarakopone Jesus.

Êno po'ínuhiko ka'aríneti koítovone Jesus
Mk 1.32-34; Lk 4.40-41

16 Yaneko kíyo'i káxe, omókonone xoko Jesus neko êno xâne ûroevo
ndémoniu. Yane pohu pahú kixópa Jesus neko ndémoniuhiko, ipúhikoponehiko,
yoko koítovamaka uhá koêti neko xâne ka'aríneti. 17 Kó'inokeneye motovâti
koúsokeovo neko yuho Itukó'oviti, yútoeke porofeta Izâiya mekúke, enepone
koêti:
"Koati énomone veyopínovi varíne, koane oúkeke yonópo uhá koêti ne veópone"
koêti. *Izâiya 53.4*

Koeku apê kahá'ati hókea Jesus
Lk 9.57-62

18 Noixoâne Jesus yupíheovo êno xâne hokó'ixoati, pahúkoane neko íhikauhiko
usó kíxoixea vatéke tarú'uxope poixô'oke neko Mar-na Ngalíleya. 19 Yane ápene
éskiriba, enepone ihíkaxoati ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, ahi'ókovoti
Jesus. Hara kíxoa:
—Ihikaxotí, nzokópitimo koêkuti yénoku.
20 Ina kixôa Jesus:
—Enepone úkoe, ápe úhorona, koáne ne hó'openohiko ôti, ápe môko. Kene ûndi,
undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, ako óvongu yonómboku ómomingea
yara kúveu mêum —kíxoane.
21 Ínamaka apê po'i hokoti Jesus kixoâti:
—Unaém, sikénuvo engóxeakomo nzá'a inúxotike enepo ivakápune, ínamo
nzakâpi.
22 Itea hara kíxoa Jesus:
—Kiná'akane ingéneke. Síkeane ne kutí koeti ivokóvotinehiko ákoti yuixápu
ítuke Itukó'oviti ekóxopeamo ne ivokóvoti —kíxoane.

Ixikôa Jesus neko xúnati ihunóvoti
Mk 4.35-41; Lk 8.22-25

23 Yane úsa'ixovane Jesus ne vatéke koane íhikauhiko ikéneke. 24 Koeku píhea,
apé koéne êno xúnati ihunóvoti. Koati xúnati ovóxokeovo ne úne enó'inoke
úne urúkovati ne vatéke. Yoko imókoti ne Jesus. 25 Ina ahi'ókova íhikauhiko
koyúkoati. Hara kíxoa:
—Unaém, yokótixovi mará'inamo vívahikapu.
26 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Na koeti itíkinovonoe îreti? Koati itínoe xâne ôriti kúveovonu —kíxovokoxoane.
Ina exepúko ne Jesus pahukôa ókea ne ihunóvoti koane kóyunukeovo ne úne.
Yane huvemoo koépone ikéne. 27 Yupihovó koe píkeahiko neko íhikau. Hara
kixókoko:
—Kutimea itukóvoye ra hóyeno? Muhíkinova úne yoko ihunóvoti itúkea yûho
—kixókokonehiko.

Koitóva Jesus neko pi'âti hóyeno ûroevo ndémoniu ya Ngâdara
Mk 5.1-20; Lk 8.26-39

28 Simoné'e ne Jesus poixô'oke neko Mar-na Ngalíleya xoko poké'e koéhati
Ngâdara, apé koéne pi'âti hóyeno okotúmonexoati ukeâti pe'áxatike, ainóvoti
ûroevo ndémoniu. Yoko hi'imé koéne xâne pikoâti vékea xe'ókuke neko
óvoheixoku, vo'oku itúkeovo koati koímaitine neko hóyeno. 29 Yane kóhonokone
emó'u neko pi'âti. Hara kôe:

—Jesus, Xe'exa Itukó'oviti, na koeti yího'ixopoinovi? Simínetine ipíheponivi tumúneke símea kaxéna? —kíxoanehiko.
30 Yoko ápe êno kûre ixómotihiko níko xêrerekuke neko óvoheixoku. 31 Ina kixopómaka Jesus neko ndémoniuhiko:
—Enepo itukapu pehukópoviti, hane pehúkapavi xapákuke ne êno kûre —koénehiko.
32 —Pihépanenoekopoya —kíxoane Jesus.
Ipuhíkopeanehiko, ponokó koépone xapákuke neko êno kûre. Yane heú koéne éhahikeovo neko kûre koane íkorono'ekeovohiko úneke ukeâti oúke ne mopôi. Heú koéne yúpuririhikeovo.
33 Kene enepohikone koyonoâti neko kûrehiko, kohó'ikene. Simoné'e pitivókoke, koyúhoahiko uhá koêti neko koekúti koánemaka koépoku neko pi'âti hóyeno ûroevo ndémoniu. 34 Yane pihónehiko ne ko'óvokuti noíxoponea Jesus. Simohíko xokóyoke, koyúhoinoahiko kahá'ainoa ipúhikopea yane poké'exa.

9

Koitóva Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo ya Kafanâum
Mk 2.1-12; Lk 5.17-26

1 Ina urúkopovamaka Jesus ne vatéke yanekôyoke. Taru'úxoane neko úne, yane pihópone ya pitivóko éxokexeaku. 2 Énomone yanê'e, apé koénehiko xâne ominoâti hóyeno isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. Ixané kíxoahiko poúke. Noixoâne Jesus itúkeovohiko koati kuvovâti, ina kixôa neko isayú'ixovoti:
—Nje'exá, aúhepepone iséneu, itúyopone pehúnevo.
3 Yoko ápe ihíkaxoti yútoe Muîse, enepone éskiribahiko xapákuke. Ina kôe isóneunoahiko: “Enepora hóyeno, koati itûkovoti Itukó'oviti” koénehiko isóneu.
4 Yane exó kíxeane Jesus isóneuhiko, ina kixoáhiko:
—Na koeti váherexino iséneunonu? 5 Kuti itukóvoxo ákoti hé'onoke'e ngíxea ra isayú'ixovoti: “Itúyopone pehúnevo?” áko'o “Yexépukapa, yenápa” ngíxea. 6 Itea kó'oyene, enjókopitinoe ápeyea njunáko yâye yara poké'e ngotúyopea pahunévoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —koéne.
Ina kixôa Jesus ne isayú'ixovoti:
—Yexépukapa, viyápa ne peúke, pihépane yóvokuke —kíxoane.
7 Yane xépu koépone neko isayú'ixovoti, pihópone óvokuke. 8 Enepohikoneko êноti xâne noixoâti, yupíhova iyúpaxeova ne koekúti koane iháyu'ikeahiko Itukó'oviti vo'oku poréxea xunakóti ne xâne yara poké'e kíxeaneye ne ítuke, ikutíxatihiko xanehí koêti ne Jesus.

Inâ ihaxíkoa Jesus ne Máteu
Mk 2.13-14; Lk 5.27-28

9 Úkeane ukopóno ne Jesus, yane noíxone hóyeno koéhati Máteu, vaata koyêti xoko kóperaxoku vo'oku itúkeovo koperáxinoti nâti. Ina kixôa Jesus:
—Kiná'aka ingéneke.
Yane xepú koéne ne Máteu, pihóne hókea Jesus.

Iníkoa Jesus ne xanéhiko pahukóvoti
Mk 2.15-17; Lk 5.29-32

10 Ikénepoke, ixómoti níko ne Jesus yoko íhikauhiko óvokuke Máteu, simóne êno po'ínuhiko koperáxinoti nâti, enepone yómoti ánu'ukea kóperau, koánemaka xâne pahukóvoti kaha'íneti Jesus níkeahiko xe'ókuke mêsa. 11 Noixoâne farîzeu, enepohikone yuixóvoti hókea yútoe Muîse, hara kixo íhikauhiko Jesus:
—Na koeti ínikinoa ihíkaxopiti ne koperáxinotihiko nâti koáne ne xâne pahukóvoti? —koénehiko.
12 Kamoáne Jesus épemo'ikeokono ne íhikauhiko, hara koéne:

—Enepohikone xâne ákoti yuvâti, ako okónoko ipixáxoati. Poéhane ka'aríneti
konokôa. 13 Itea pihénoe, yapásika yéxi kixó'ekone ne yutoéti emó'uke
Itukó'oviti, enepone koêti: “Hane ngahá'a itíkivo seánati, kene haina ngahá'ati
iké'iparaxinu hó'openo képeu” koêti. Vo'oku haina nzimínoti xâne ponóvoti
kixoku itúkeovo, itea hane nzimíno, xâne pahukóvoti (maka ikátivexane
isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea) —kíxovokoxoane Jesus.

Koyuhôa Jesus nókone kó'iyea ne xâne enepo jejuá kôe
Mk 2.18-22; Lk 5.33-39

14 Yane pihóne xoko Jesus ne íhikauhiko Xuaum Mbátita. Hara kíxoahiko:

—Na kó'inoaye iséneu ne jejuá kó'iyea xâne? Vo'oku ûti, uti íhikau Xuâum,
kóyekune jejuá kó'iyea ûti koánemaka ne farîzeuhiko, itea ako jejuá ákoe ne
íhikeuhiko.

15 Ina kixôa Jesus:

—Yusíkoikopo ikáxu'iyea okóvo ne húpiu kasâtuxoti koêkuiko ápeyea ne
koyénoti híyeuke? Ako kalíhuina. Itea simóvotimo káxe veyópeokonokumo ne
koyénoti xapákuke. Yane ínamo jejuá akôe —kíxovokoxoane Jesus, kixopóvoti
yane éxetina.

16 Ina koe'íkomaka Jesus:

—Ako veyoti inámati ipovóti itukoâti ihápa'akope xoko yékoteno ipovóti,
vo'oku mani koukóponoati ívarereoku ne yékoteno ipovóti —kíxovokoxoane,
ihókoati inámati ipovóti ne ihíkauvoti íhikaxone ákoti akutêa ne kúxoti hó'e xâne.

17 Ina koe'íkomaka:

—Ákomaka yusíka unákeovo inámati víyum ya yékoteno íhaku itukéti ya
vakamóto, mará'inamo ívarerea ne yékoteno íhaku enepo ihiyáka ne inámati
víyum. Yane mani evókovoti ne víyum koánemaka ne íhaku. Itea konókoti
ímeokono inámatike íhaku ne inámati víyum. Yane ákomo évakapu ne íhaku koáne
ne ovâti —kíxovokoxoane, itúkoti po'i íhokoake ne ihíkauvoti íhikaxone.

Koitóvo sêno yoko seno kalivôno ne Jesus
Mk 5.21-43; Lk 8.40-56

18 Ixómoiko koyûho ne Jesus, símoane hóyeno teyonéti ya hó'eke jûdeu.
Ipuyuké koéne nonékuke Jesus koane kíxea:

—Ínati ivokóvo kali inzíne. Yaxénapanu óvonguke. Pohu ipihó íxepana veô'u
xokóyoke, iyukópovotimo —kíxoane.

19 Yane exépuko ne Jesus, úkeane pího ikéneke koánemaka íhikauhiko. 20 Yane
apé koene sêno nduse koetine xoénae ká'arine. Akó'oti áka evésekea aríne.
Akéneke Jesus véko sipóheoponeati heve ípovo, 21 vo'oku hara koeti isóneu:
“Enepomo pohu nzipáheyea ípovo, indóvotimo” koeti isóneu. 22 Yane na'akené
koéne ne Jesus. Noixoâne neko sêno, hara kíxoa:

—Nje'exá, aúhepepone iséneu. Itévone vo'oku kívivonu —kíxoane.

Énomone yanê'e unátipone neko sêno.

23 Úkeane ukopóno ne Jesus óvokuke neko hóyeno inuxínoti xanéhiko ya
hó'eke. Simoné'eya, noíxoane neko êno xâne oxoti étakati ikotívexoati isóneuke
ne ivokóvoti, koane ákoyea tôpi kixóvoku íyokexeahiko. 24 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Yahíkuxapunoe vo'oku haina ivokóvoti râ'a, pohu imókoti —kíxovokoxoane.

Yane koémoke'eanehiko neko yuho Jesus. 25 Ipuhíhikopone neko êno
xâne, yane ûrukovone Jesus, ina namukêa vô'u neko seno kalivôno, yane
exépukopone. 26 Koati ákoti malîka yónoku eyékoxeokono neko koekúti yaneko
poké'e.

Koitóvo pi'âti komítiti ne Jesus

27 Ipuhíkopeane evo Jesus neko pitivóko, ápe pi'âti komítiti hokoâti koane
kóhonokea emó'u kíxea:
—Iti ámoripono Ndávi, yokóseanavi —kíxoanehiko.
28 Urúkovone ovokútike ne Jesus, ahí'okovane ne pi'âti komítiti, ina kixoáhiko
Jesus:
—Kitípoaxo motó'iyeova ngoíteovopinoe?
—Êm Unaém, ngutípopi —kíxoanehiko.
29 Ina ipiho vô'u ukékuke neko komítiti xaneâti kíxea:
—Vo'oku kívivonu, énomone ákoeneye kuteâti yâha —kíxoane.
30 Yane ínixoponehiko. Yoko í'ixiko'o kíxoixoa Jesus. Hara kíxoa:
—Hako kalihú'ina yéto'oki koêkuti xâne —kíxoane.
31 Itea koeku pihópeahiko, inamá'axone koyuhópa ne koekúti. Koati ákoti
malíka yónoku itóhineyea ne eyekoûti ya uhá koêti neko poké'e.

Koitóva Jesus ne ímokerexone ndémoniu

32 Pihopónehiko neko pi'âti, omókono xoko Jesus hóyeno mókere ûroevo
ndémoniu.
33 Yane kópuhikopa Jesus neko ndémoniu, ina koyuhópo neko hóyeno.
Enepohikoneko êno xâne noixoâti, yupíhova iyúpaxeova neko koekúti koane
kó'iyeahiko:
—Ako noíxeaku ûti kuteâti yara poké'exa ûti, uti íhae Izarâe —koéhiko.
34 Itea poé'ainoa isóneu farîzeuhiko. Hara koéhiko vo'ókuke:
—Enepora hóyeno, hane porexôa xunakóti kópuhikopea ndémoniu tûti ne uhá
koeti ndémoniu —koéhiko.

Hána'iti kóseanayea Jesus ne xanéhiko

35 Yónoa Jesus xapa uhá koêti neko pitivóko yoko ipuxóvokutihiko, ihíkaxoti
íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko, koyuhó'inoati ne inámati ihíkauvoti koeku natíxea
Itukó'oviti xapa xâne koane koitóvotimaka xâne ka'aríneti, koêkuti kó'iyeovoku
aríne koane eóponehiko. 36 Noixoâne Jesus neko êno xâne, yupihovó koéne
kóseanayea, vo'oku koati kotíveti koêkuhiko, koane mómitihiko kuteâti koeku
su'ûso pihohí koêti ákoti koyonoâti. 37 Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikau:
—Koati hána'iti ra itukéti, kuteâti kavâne ainóvoti itóvotine ha'i nonéti ovâti,
itea ako axú'inahiko ra ko'itúkeati. 38 Yépemanoekopo Itukó'oviti, Únae ra itukéti,
pahúkea po'ínuhiko ko'itúkeati.

10

Noivókoxo íhikauhiko ne Jesus
Mk 3.13-19; Lk 6.12-16

1 Ina ihaxíkoa Jesus ne nduse koeti íhikau, porexoâti xunakóti kópuhikopea
ndémoniuhiko urúkovoti xoko xâne koane koíteovomaka ka'aríneti koêkuti
kó'iyeovoku aríne yoko eópone neko xanéhiko. 2 Yoko ká'aye koéhahiko neko
nduse koeti ápostulu páhoe Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne: Enepone inúxoti,
Símaum koéha. Pêturu yonópo îha; ina apê Ándere, po'inu Pêturu; ina keno'óko
Teâku yoko Xuâum, xé'ahiko Nzebêdeu; 3 koane Filípi; Mbatulúmeu; Túme; yoko
Máteu, enepone koperáxinoti nâti; koane Teâku, xé'a Áfeu; koane Tádeu; 4 yoko
Simaum Nzelóti; yoko Njuda Iskarióti, eneponeko itûkoheovoti koeku hókea
Jesus koane kurikoâti xoko xanéhiko puvâti.

Ítukevohiko ne nduse koeti íhikau Jesus
Mk 6.7-13; Lk 9.1-6

5 Enepohikoneko nduse koêti, énomone pahúko ne Jesus xapa xâne. Hara
kíxovokoxoa inâ pahukôa:

—Hákonoe yéno xapákuke xâne ákoti itukapu jûdeu. Hákomaka píhe pítivokonake íhaehiko Samâriya. 6 Itea hane yapásika xanena ûti, uti íhae Izarâe, enepohikone kutí koeti moyónitihiko su'ûso ákoti koyonoâti. 7 Pihénenoe, yokóyuhopoinoa itúkeovo kaxénane natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne. 8 Keítapanoe ne ka'aríneti koane kéxepukapanoe ne xâne ivokóvoti. Keítapamaka ne xâne yúvone lépara, koane képuhikapamaka ne ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Kuteâti ngixópiku ákoti ngaperáxapi, énomonemaka íxeaneye itíki ne itukéti ákoti keperáxa xâne. 9 Hákonoe yómo tiûketi piúsunake, enepone ôro, péhu yoko níki. 10 Hákonoemaka yómo íhaku ípevo koeku yéni, koane hako yómo yesá'ikovope koane piríkatana. Muhíkova piló'ina hako yomâ, vo'oku koati motokeâti koúsokinokono nókone ne xâne ko'ítuketi.

11 —Itukovo apêti pitivóko, áko'o ipuxóvokuti símeku, yapásika xâne usó koyêti poréxeopi yóki óvokuke. Énomone yávaheixa xokóyoke tukú koeti ipíhikopiku ne pitivóko. 12 Koeku yûrukivoa ne ovokúti símeku, yépemina unako koêku ukeâti xoko Itukó'oviti ne ko'óvokuti. 13 Enepone xâne ovâti ne ovokúti, itukapu usó koyêti poréxeopi yóki óvokuke, kousókinokonoatimo kuteâti yépeminoake xoko Itukó'oviti. Kene enepo hákoti koené'eye, hákoti unâti kixópiku, yoúkekemo yonópo ne yépeminoake xoko Itukó'oviti. 14 Koêkuti ákoti akahá'api, ákotimaka akahá'a kámokenoyea yiûho, enepo ipihíkapi óvoku itukovo pítivokona, ikétatahevexapapu. Kiríkapa ne ipú'ine poké'e hivíkuke, yexókoati ákoyeane omótokea íkameokono emo'u Itukó'oviti. 15 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Simapúne kaxena ipíhoponope Itukó'oviti, muhíkova ne koati váhere xâne mekúke íhae Sódoma yoko íhae Ngómora, ákomo itápana tiveko ipíhoponeake Itukó'oviti ne xanéhiko íhae neko pitivóko ákoti akahá'apinoe.

Koyuhôa Jesus ápeyeamo tiú'iti koekúti simoâti ne xanéhiko hokoâti
Mt 24.9; Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; 1 Pê 4.12

16 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko íhikauhiko:

—Koeku mbahúkeopinoe, kutí koe mbahúkoti su'ûso ya xapa yovîre. Itíkapunoekopo usokó koyêti kuteâti koeku koéxoe, koane itíkapumaka ákoti vaheréxa ítuke kuteâti koeku kurûte. 17 Yokóhiyanavonoe, vo'oku apêtimo xâne iyonópitinoe yuhoíkovokutike koane yehepóke'exopitinoemo xoko íhikaxovoku hó'e xanena ûti. 18 Vo'oku itíkivonoe hokónuti, yomokónotinoemo yíhoikikono nonékuke ngovenâdo yoko nonékuke nâti. Itea kixínekonokenemoye motovâti keyúhoyi nonékukehiko, koánemaka nonékuke ne ákoti itukapu viyéno jûdeu koêku ra kitípone. 19 Enepo yamakánanenoe nonékukehiko, hako pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yimópi, vo'oku yaneko káxe, yexókokonotimo yimópike. 20 Vo'oku hainamo ukeâti iséneuke ne yimópope, itea koati ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke koeku itúkeovo Sasá'iti Omíxone koyuhô xikóyoke.

21 —Apêtimo xâne kuríkoti koati po'ínu xoko payásotihiko, motovâti koépekeokono. Kúteanemakamo kíxoaku hóyeno ne xé'a. Apêtimakamo okópoti koati há'a yoko êno, kuri'ókoatimaka xâne koepékoatimo. 22 Yupihóvatimo púveopi uhá koeti xâne vo'oku itíkivonoe hokónuti. Itea enepone koxuná'ixovoti ingéneke ákoti aukápapu ikéne tukú koeti hunókokuke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti. 23 Enepo pivakána, hako'óne keyunúkokono yane pitivóko yóvoheixoku, yokóho'i po'íke pitivóko. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákomo yuké'exa yénoheyi ra uhá koeti pítivokona Izarâe tumúneke aúngopovope yara kúveu mêum, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

24 —Enepone ihíkaxovoti, haina énomone payasô ya ihíkaxoati. Koáne ne ahinoêti, haina énomone payasô ya pátarauxa. 25 Itea enepone ihíkaxovoti,

motóva kúxea kutipasí kó'iyea ihíkaxoati. Kúteanemaka koêku ne ahinoêti, motóva kúxea kutipasí kó'iyea pátarauxa. Itukovo mbuvokónoti, undi yúnae, koeku ínzaxeokono Mbezêbu, enepone tuti uhá koeti ndémoniu, ínapoxomo itínoe ovónje.

Nókone téyea ûti
Lk 12.2-7

26 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Hákonoe píke xâne. Ako kixovókuti pikonéti éxeokono kó'oyene ákotimo exákana. Kúteanemakamo ne he'onó koêti kó'oyene, kóyeanemo urápu'ipea. 27 Enepone yunzó'inopinoe vainóvone, akô'o po'inu xâne, yokóyuhoanenoemo xapa xanéhiko. Koáne ne ínzikaxeopike vainóvone, kéhanakanemo keyúhopi motovâti éxea uhá koeti xâne. 28 Hákonoe píke xâne motovâti koépekeopi, vo'oku poéhane kexé'u íto, itea ako xunáko iyónopeopi ipihóponovokutike. Hane tíya Itukó'oviti, enepone apêti xunáko koépekea xâne koane iyónopea ipihóponovokutike. 29 Hainá'ikopo kali póhuti pe'u tiûketi, ákoti axu'ína ovâti ko'ésa'i ne pi'âti kálihunoe hó'openo ôti kavanékono? Itea ako ápahuina ivokóvoti xapákukehiko ákoti exâ Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke. 30 Kene itínoe, muhíkova yé'akeye ne híyeu tiûti, heú kíxoa éxea Itukó'oviti. 31 Hákoikopo píke, vo'oku itínenoe yupihóvo itóponone nonékuke Itukó'oviti yane ênoti hó'openo ôti.

Koeku teinôa xâne koyúhoyea hókea Jesus koáne akô'o teinâ
Lk 12.8-9; 2 Tm 1.8

32 —Uhá koeti koyúhoti nonékuke xanéhiko itúkeovo hokónuti, kúteanemakamo ngíxoaku ngoyúhoyea itúkeovo hokónuti nonékuke Nzá'a íhae vanúke. 33 Itea enepone koyúhoti nonékuke xanéhiko ákoyea itúkapu hokónuti, ngoyuhópatimakamo nonékuke Nzá'a íhae vanúke ákoyea itúkapu hokónuti.

Tiú'itihiko koekúti simo'óviti
Lk 12.51-53; 14.26-27

34 —Hákonoe ikitíxa nzimínoti omínoam úhepeyea isóneunokoko ne xâne yara kúveu mêum. Haina énomone nzimíno, itea koati apêtimo okopókokoti vo'ónguke. 35 Enepora nzímea, énomone kutí'ino apêtimo hóyeno poe'aînoti isóneu há'a. Énomonemaka kutí'ino apêtimo sêno poe'aînoti isóneu êno. Kúteanemakamo koêku ne sêno yoko imóse. 36 Yane koati iyénoxapa kúveuke ne óvoku puvopâmo ne xâne hokónuti.
37 —Enepone xâne yupihóvoti ákoyea omótovo okovo há'a yoko êno ya undíke, ako omótokea itúkeovo hokónuti. Koánemaka ne xâne yupihóvoti ákoyea omótova okóvo ne xé'a itukovo ihíne ya undíke, ákomaka omótokea itúkeovo hokónuti. 38 Enepone ákoti usó akóye koítoponeovo kotíveti ingéneke kuteâti koeku xâne koinópoti kurúhuna iyonókonone xoko kurúhuxokonokumo, ákomaka omótokea hókeonu. 39 Koêkuti xâne yuixóvoti koúhepekeovo óvea yara kúveu mêum, énomonemo evókoa ne koati kaná'uti apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêum vo'ónguke, énomonemo itopóno inamápoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti.

Apêtimo námoepo xoko Itukó'oviti ne xâne koxuná'ixovoti ikéneke
Mt 25.34; Mk 9.41; Xu 13.20; 3 Xu 5

40 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Koêkuti xâne únati kixópiku simêa óvokuke, undímaka kixóneye. Epó'oxo koêkuti kixónutineye, hanemaka kixóneye Itukó'oviti, enepone pahukónuti yara kúveu mêum. 41 Koêkuti xâne ákoti kamaxátika porófeta, enepone

koyúhoti emo'u Itukó'oviti, koane teyoâti vo'oku itúkeovo ovoxe Itukó'oviti, apêtimo námoepo nê'e xoko Itukó'oviti kuteâti ne námoepomo porófeta. Koane koêkutimaka ákoti kamaxátika xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, koane teyoâti vo'oku ponóvoko ítuke, apêtimo námoepo xoko Itukó'oviti kuteâti námoepo ne ponóvoti kixoku itúkeovo huvó'oe. 42 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Koêkuti xâne apêti póneake ne koati ákoti apayáso xapákuke ne hokónuti, teyoâti vo'oku itúkeovo ínzikau, yusíkoti itúkeovo kali póhuti enovópeti puhí koeti kásati úne poréxoa, ákomo kalíhuina évokea námoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke —kíxovokoxoane Jesus.

11

Ápe páhoe Xuaum Mbátita xoko Jesus
Lk 7.18-35

1 Uke'éxoane Jesus koyúhoinoa nókonehiko itúkea ne nduse koeti íhikau páhoe koyúhoyea emó'u, ina pího po'íkehiko pitivóko yaneko poké'e ihíkaxoti koane koyúhoti emo'u Itukó'oviti.

2 Yoko ika'ákovokutike ovóne ne Xuaum Mbátita. Kamoné'e koeku ítuke Jesus Kristu, yane pahúkone íhikauhiko épemo'ikoponea Jesus. 3 Hara kixóponoa:

—Énomone îti ne kuxonéti símeamo? áko'o kónokoako kúxeako uti po'ínu.

4 Ina kixôa Jesus:

—Yaúkapapu xoko Xuâum. Yéta'akapa koêku ra kémone koáne ra neíxone. Hara íxepamo: 5 "Ínixopone ne komítiti. Yonópone ne mohéveu. Unátiponehikomaka ne yúvone koati váhere arinéti, enepone lépara. Kamópone ne mókere. Iyúkopovone ne ivokóvoti, koane koyúhovone xapa xâne ákoti apeínoati ne inámati ihíkauvoti ítuke Itukó'oviti. 6 Koati únati koêku ne xâne ákoti opoé'ainonu isóneu" íxepamo —kíxoane Jesus.

7 Pihopóne neko íhikauhiko Xuâum, turíxovone Jesus koyúhoinoa xanéhiko koêku ne Xuâum. Hara kíxovokoxoa:

—Enepo pihenôe neíxoponi Xuâum ya mêum ákoti apêti, kutí'ikopo kixónoe neíxi? Xâne muyá'iti kuteâti koeku hí'e kayákae ihunóvoti? Ako kalíhuina. 8 Kutí'ikopoya ne neíxopono? Hóyeno yupihóvoti úhe'ekea ípovo? Ako kalíhuina kó'iyeaneye ko'ípovoyea nê'e. Vo'oku poéhane óvokuke nâti óvo xâne kuteâti nê'e. 9 Kutí'ikopoya ne neíxopono? Porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti? Êm, koati porófeta nê'e, koane koati ngixópitinoe yupíheovo anú'ukea itúkeovo teyonéti ya po'ínuhiko porófeta. 10 Vo'oku enepone neíxoponone, hara koe yuho Itukó'oviti emó'uke vo'ókuke:

"Mbahukoâtimo timúneke ne koyuhó'inonuti emó'um maka míhe'akinapine
yoxéne itíki índukexeopike xapákuke xâne" kôe. *Malaquias 3.1*

11 Ina kixovókoxoakomaka Jesus neko xâne:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Xapákuke xâne yara kúveu mêum, ako teyonéti ya Xuaum Mbátita. Itea upánini itúkeovo koati hána'iti teyonéti ne Xuâum yâye yara kúveu mêum, koati yupihóvotimo anú'ukea itúkeovo teyonéti ya Xuâum ne xanéhiko ya natíxokuke Íhae Vanúke, muhíkova ne ákoti apayáso xapákuke. 12 Ukeátine ya kaxénake Xuaum Mbátita tukú koeti kó'oyene, enepone inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne, koati xúnati yúmo'ixeova xanéhiko éxea koêku. Yoko enepohikone koxuná'ixovoti éxea koêku, énomone itopónoa. 13 Vo'oku ukeátine mekúke tukú koeti kaxénake Xuâum, ápe yútoeke porófetahiko koane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muîse koyúhoti koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne. 14 Epó'oxo yakahá'anoe kitípi yútoe ne porófetahiko, kitipoâtimo itúkeovo Xuâum itukóva

ne Îliya, enepone koyúhone porófetahiko símeamo. 15 Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka.
16 —Kutimea motóvo ínzokea ra xanéhiko apêti yara káxehiko kó'oyene? Hara ínzokoa kalivónohiko vataká koyêti ya none ovokúti ákoti ínixone unáko apê po'ínuhiko kalivôno kaha'âti ikómohixea. Yane hara kixókonohiko: 17 “Voxone oxokénati móhikena elóketi okóvo, itea ákonoe yakáha'a kemóhiyi. Vimókovonemaka akene imokó'ikoti ivokóvoti, itea ákomaka yakáha'a” kixókonone.
18 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Énomonemaka kénenoeye vo'oku simóne Xuaum Mbátita yuixóvoti jejuá kó'iyea yoko ákoyea énapu víyum, itea ako ínixeanoe unáko, epó'oxo “ûroevo ndémoniu nê'e” kíxeanoe. 19 Ina nzímo xepákukenoe iníngoti xâne, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea ákomaka ínixeanoe unáko. Hara kôe iséneunonu: “Koati nípati yoko énovokenati víyum ne hóyeno, koane yómoti aínavokoxeovo koperáxinoti nâti yoko po'ínuhiko xâne pahukóvoti” kixénunoe. Itea enepone koati kaná'uti exóneti, kóyeanemo iyúseyea kó'iyeaneye vo'oku kixoku itúkeovo ne xanéhiko hokoâti —kíxovokoxoane Jesus.

Koeku pitivóko óvohikoku xâne ákoti akutipo Jesus
Lk 10.13-15

20 Yane turíxovone Jesus koyúhoyea motókeyea ipíhoponeokono ne ko'óvokuti yane pitivókohiko vékoku itúkea êno iyupánevoti, vo'oku ákoyeahiko ikátivexa isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea. Hara koe yuho Jesus vo'ókuke:
21 —Koati kotívetimo kêku, itínoe íhae Korâzim, keánemaka itínoe íhae Mbetâsaida, vo'oku eneponi itukapu ya pítivokona ákoti êxa Itukó'oviti, enepone Tîru yoko Sîdom, indúkoahiko ne iyupánevoti índuke xepákuke, mani mékutine kuríkopo váherevoko ne xanéhikoya. Mani ko'ipóvotinehiko ko'ixéhiti xáku koáne mani purapú'ikovotinehiko pôu, éxokovopehiko yupíheovo ikótivexea isóneuke ne êno pahúnevohiko. 22 Koati enjókopeatinoe koêkumo: Simapúne kaxena ipíhoponope ne Itukó'oviti, koati iyuhí kixokónotimo tiveko ipíhoponeokono ne íhae Tîru yoko íhae Sîdom ya itíke. 23 Kene itínoe íhae Kafanâum, itínoe po'okoâti yupíheovomo kahána'ikeokono ya po'ínuhiko xâne, kirikókonotinoemo ipihóponovokutike. Vo'oku eneponi itukapu ya xapákukehiko ne koati váhere xâne íhae Sódoma indúkoa ne iyupánevoti kuteâti índuke xepákukenoe, mani kutipónutinehiko. Epó'oxo ákoni uké'exa Itukó'oviti, itea mani anéyetiko tukú koeti kó'oyene. 24 Koati enjókopeatinoe koêkumo: Simapúne kaxena ipíhoponope ne Itukó'oviti, iyuhii kixokónotimo tiveko ipíhoponeokono ne íhae Sódoma ya itíke —kíxovokoxoane Jesus neko xâne.

Kouhépekopokonotimo isóneu yoko omíxone ne xâne hokoti Jesus
Lk 10.21-22

25 Énomone yaneko ókoku ôra hara kixo Itukó'oviti ne Jesus:

—Aínapo yákoe Pai, iti Únae vanúke koane poké'e, vo'oku ákoyea itúkapu hána'itinoe ko'éxoneti yoko hána'itinoe ihíkaxovoti yara kúveu mêum yéxokoa ra koekúti, itea itúkeovo xâne inixóneti ákotihiko itóponone keúhapu'ikinoa ra koekúti. 26 Koati énomone kíxea ne ítike Pai, vo'oku ínixi unáko kó'iyeaneye —kíxoane.
27 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Uhá koeti koekúti, kurí'okoponoane Nzá'a. Ako exónuti, undi Xe'exa Itukó'oviti, ákoti itukapu Nzá'a. Poéhane exónu. Koane ákomaka exoâti ne Nzá'a ákoti itukapu ûndi, undi Xe'éxa, yoko koêkuti xâne ânja énjokea.
28 —Yahí'akapununoe, itínoe kutí koeti xâne koínoti êno ínati koekúti, itínoe yupihóvotine momí'iyea, yoko undínemo kayapáhikopinopea. 29 Itíka ne

índukexeopike, enepone kutí koeti íngoinoxeopike, vo'oku ngaha'ínepitimoya. Íhikexapu njokóyoke ngixoku indúkeovo, vo'oku undi itúpa'ikoti, koane ako ngapáyasakapu, ínamo mbarexápinoe hána'iti ómomikea iséneu. 30 Vo'oku enepone kutí koeti íngoinoxeopike, haina kutí koeti êno ínati koekúti motovâti hí'inaxeokono, itea koati yáyapahi koyêti —kíxovokoxoane Jesus neko xâne.

12

Jesus exêa koêku ne sâputu, káxe koati sasá'itino jûdeuhiko
Mk 2.23-28; Lk 6.1-5

1 Yaneko káxehiko, vekónehiko kali xêne vekoti kavâne ne evo Jesus ya xapa itóvope ha'i nonéti. Yoko sâputu nekôyo, káxe sasá'itino jûdeuhiko. Epékexoatine hímakati ne íhikauhiko. Yane turíxovone marékeahiko ha'i tirîku koane níkea. 2 Noixoâne farîzeuhiko, hara kixo Jesus:

—Yokómoma itúkovoke ne íhikeuhiko. Koati itúkoti koekúti ákoti parexá'avea Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti vitúkea ya sâputu.

3 Ina yumopâhiko Jesus:

—Ákoikopo yíhoikikunoe ya emó'uke Itukó'oviti koeku ítuke ne Ndávi mekúke yaneko epékoa hímakati koánemaka ha'ínehiko? 4 Vo'oku yaneko urúkova Ndávi neko óvoku Itukó'oviti, níkoa neko pâum ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, itúkoti koekúti ákoti parexâ yútoe Muîse itúkea. Kúteanemaka koêku ne ha'ínehiko, mani ákoti omotóva níkea neko pâum. Poéhane sasedóti, enepohikone inuxínoti xanéhiko hó'eke motovâ níkea. 5 Ákoikopomaka yíhoikiku Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muîse koêku ne sasedótihiko? Koati ko'ítuketi hána'itike imokóvokuti ya sâputu, upánini ákoyea paréxakana xanéhiko ko'ítukeyea ya sâputu, itea ako pahúkapuhiko koeku ko'ítukeyea. 6 Koati ngixópitinoe kó'oyene: Anéyene koati teyonéti yane hána'iti imokóvokuti, enepora yuhó'ixopitinoe. 7 Eneponi yexâ koati kixó'ekone ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: "Itíkivo seánati, ene ngahá'a, kene haina iké'iparaxinu oró'oeti hó'openo" koêti, ákoni váherexinanoe iséneu ne ákoti pahúnevo. 8 Vo'oku undíne exêa koêku ne sâputu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóva Jesus ne hóyeno timovó'uti
Mk 3.1-6; Lk 6.6-11

9 Úkeane ukopóno ne Jesus. Ina urúkova ne íhikaxovoku hó'e xanéhiko. 10 Yoko ápe hóyenoya timovó'uti. Enepohikone xâne oposí'ixoatine évekinoaku yuhóhiko itúkeovo pahukóvoti ne Jesus, hara kíxoahiko:

—Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, motóvaikopo koíteovokono ne ka'aríneti ya sâputu?

11 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Ínani áva xepákukenoe apêti su'úsona ikoróno'ekovoti uhoróku ya sâputu. Ákonikopomea ituka xunáko veyópea? 12 Yoko yupihóvone ápeyea itóponone ne xâne ya su'ûso. Motóvaikopo vitúkea únati koekúti ya sâputu.

13 Ina kixôa neko hóyeno:

—Kepáya'akapa ne veô'u.

Koáne, itúkoa ne yuhó'inoa Jesus. Yane unátipone. Kutipasí koépokokone ne vô'u.

14 Yane ipúhihikopone ne farîzeuhiko, koane ixómoyeahiko oposí'ixo kixókumo koépekea Jesus.

Ahíkuxopovo ne Jesus

15 Exoâne Jesus isóneunoa ne puvâtihiko, ákone ávaheixa xapákuke. Koati êno xâne pihôti ikéneke Jesus. Yane koítova Jesus uhá koêti ne ka'aríneti

xapákuke. 16 Itea ixíko'okoa ákoyea okóyuhoahiko xapákuke xâne neko ítukeinoa.
17 Kó'inokeneye, koati simóvotine kaxéna neko yuho Itukó'oviti xokóyoke ne
porofeta Izâiya mekúke, enepone koêti:
18 "Anéye ra ovónje noívongoe, ákoti omotóva ongóvo, ominónuti hána'iti
elókeko ongóvo. Mborexoâtimo ovo'ó kó'iyea ne Sasá'iti Omínjone, koane
koyuhoâtimo xapa xâne ákoti itukapu jûdeu ne Ponóvoti Kixovókuti
íhae njokóyoke. 19 Ákomo itúkapu yumópokenati nê'e, koane ákomo
vaúka xapa xâne, koane ákomo itúkapu hónoti koyúhoyea ya none
ovokúti. 20 Koseánatimakamo ne xâne ákotine xunáko, enepohikone kutí
koeti kalísoti ókono hí'e ekehókotine. Koane koseánatimakamo ne xâne
kutí koeti páviu enepo kaha'áne ípukeovo. Ákomo kutí íxa ipukoâti.
Énomonemo koe ítuke imókonemo uke'éxapa uhá koêti ne vaherévokoti
itukápumo ainóvoti ponóvoti kixovókuti apê. 21 Yoko énomonemo itúko
kúxoixone ne uhá koeti xâne, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum" koe
yútoe Izâiya. *Izâiya 42.1-4*

Koyuhókono itúkeovo íhakoe Mbezêbu ne Jesus
Mk 3.20-30; Lk 11.14-23

22 Yane omókonone xoko Jesus hóyeno mókere komítiti, ûroevo ndémoniu.
Koítova Jesus. Yane koyúhopone koane ínixopone neko mókere komítiti.
23 Iyúpaxova heú koeti xâne noixoâti koane kó'iyeahiko:

—Eneporâ'a, hainá'ikopomea ne Ámoripono Ndávi kixonéti, enepone páhoe
Itukó'oviti koíteovo xâne kúxone ûti? —koéhiko.

24 Itea enepohikone farîzeu, kameáne yuhóhiko, poé'ainoa isóneu koane
kó'iyeahiko:

—Ako po'i xunakóti veínoake kópuhikopea ndémoniuhiko ra hóyeno ákoti
itukapu xunako Mbezêbu, enepone pahúkoti uhá koeti ndémoniu —koénehiko.

25 Yoko exó kíxea Jesus ne isóneuhiko. Yane hara kíxovokoxoa:

—Uhá koeti natixókuti óvoku xâne ixómoti okopókoko, itohíneotimo
xanéhikoya, ákonemo ovâti. Kúteanemakamo koêku ne pitivóko yoko
ko'óvokutihiko ovoti póhutike ovokúti, itukovo ixómoti okopókoko,
uke'épotinemo itúkeovo póhutine óvohikoku. 26 Eneponi itukapu Satánae
kopúhikopo po'íhiko ndémoniu ovóxehiko, mani koati okopópovoti. Yane mani
uké'etine xunáko. 27 Koáne, eneponi itukapu xunákoke Mbezêbu ngópuhikopea
ndémoniuhiko kuteâti iséneunonunoe, ná'ikopo kó'inoaye iséneu ne he'ínehiko
ya hé'eke kopúhikopotimaka ndémoniu? Ako kalíhuina kó'inoaneye yihó'inoa
kuteâti ra yihó'inonu. Koati énomonehikomo kouhápu'iko itúkeovo pahukóvoti
ne iséneunonu. 28 Koeku itúkeovo ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti
ngópuhikopea ndémoniuhiko, koati iyúseoti símeovone kaxena natíxea Itukó'oviti
xepákuke.

29 —Maní'ikopo motovâti ápeyea urúkeovoti óvokuke xúnati hóyeno omópea
ítukevo ákoti ika'áka inúxotike? Konókoti iká'akea inúxotike, ínamo itâ omópea
ítukevo —kíxovokoxoane Jesus, ihókoati xúnati hóyeno ne Satánae, koane
kixopóvoti itúkeovo xunané'e ya Satánae.

30 Ina koe'íkomaka:

—Enepone xâne ákoti huva'áxanu, koati okopónuti. Koane enepone ákoti
itukapu nza'íne índukeke, itopó kíxoa ukóponea ne itukéti índuke. 31 Hukinóvoti
ngíxeopinoe: Heú koeti kó'iyeovoku váhere ítuke ne xâne, motóva kotúyopeovo,
muhíkova ne koemóke'eti Itukó'oviti, itea enepone koyúhoti itúkeovo ítuke
Satánae ne ítuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákonemo itúyopeaku ne pahúnevo.
32 Enepone vaheréxoti emó'uinonu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne,
apêtikomo oxéne itúyopea pahúnevo. Itea enepone koyúhoti itúkeovo ukeâti

xoko Satánae ne ítuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákonemo itúyopeaku ne pahúnevo kó'oyene yara koeku óvea yara kúveu mêum, koánemakamo ikénepoke —kíxovokoxoane Jesus neko xâne.

Kixoku itúkeovo éxeokono ne xâne
Lk 6.43-45

33 Ina koe'íkomaka ne Jesus, itukínoatihiko íhokoake ne âha íhikaxea:
—Enepone únati xuve tikóti, únatimaka ne há'i pôreu. Kene ne váhere xuve tikóti, váheremaka ne há'i. Vo'oku hane éxeokono ne xuve tikóti, há'i pôreu. 34 Itínoe ámoripono xâne kutí koeti koâti ipúhokovoti koéxoe, na kíxeaye keyúhoyi únati koekúti? Vo'oku hane koyúho ne xâne, oveâti isóneuke. 35 Enepone únati xâne, aínovo únatinoe koyúho ukeâti ne únatinoe koekúti unakóvoti isóneuke. Kene ne váhere xâne, aínovo ákoti aunáti koyúho ukeâti ne váhere koekúti unakóvoti isóneuke.
36 —Koati ngixópitinoe kó'oyene: Uhá koeti emo'úti koyuhohí kíxone xâne, konokoâtimo yumópea Itukó'oviti vo'ókuke yaneko káxe yuhaíkapane Itukó'oviti ne xanéhiko vo'oku kixoku itúkeovo. 37 Vo'oku hanemo exôa kixékonokumo, kixeku keyúhoyi, itukapu pehukópokonotimo ipihóponovokutike, áko'o itukapu iyenópokonotimo xapa kasásа'iupo Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

Hoénaxeokonoke Njóna
Mk 8.11-12; Lk 11.29-32

38 Yane hara kixo Jesus ne evo éskiriba yoko farîzeu, enepohikone xâne teyonéti hó'eke jûdeu:
—Ihikaxotí, kahá'ati noíxea uti itíki iyupánevoti, hoénaxovope ápeyea xunako Itukó'oviti xikóyoke.
39 Ina yumopâhiko Jesus:
—Koati ákoti aunáti ra xanéhiko yara káxehiko símokune ûti. Koati ákotimaka kuvâpu Itukó'oviti, épemoikomaka noíxea iyupánevoti índukeinoa, hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea njunáko. Itea ákomo ápahuina iyupánevoti noíxonemo, ákoti itukapu kuteâti koeku kixókonoku porofeta Njóna mekúke. 40 Kuteâti mopó'ayea káxe yoko yóti óvoheixea okóvoike hána'iti hôe neko Njóna, kúteanemakamo mopó'ayea káxe koane yóti ómbonea opékuke poké'e, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. 41 Epó'oxo simapúne kaxena yúhoikopeakumo Itukó'oviti ne xanéhiko, hanekóxonomo ne xâne íhae Nínivi xapákuke ne xanéhiko apêti kó'oyene. Exepúkotimo neko íhaehiko Nínivi, exókoatimo pahúnevo ne xanéhiko apêti kó'oyene. Vo'oku ikótivexoa isóneuke váherevoko neko íhae Nínivi koane kuríkopea kamoné'e yuho Njóna koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Yoko anéyene koati payásoti ya Njóna, enepora yuhó'ixopitinoe itea ako itúkokonoke yûho. 42 Koánemaka neko seno nâti mekúke íhae poké'e koéhati Sâba, hanekóxonomo xapákuke ne xanéhiko apêti kó'oyene, yaneko káxe yuhaíkapa Itukó'oviti ne xanéhiko. Exepúkotimo neko sêno exókoatimo pahúnevo ne xanéhiko apêti kó'oyene, vo'oku yupíheovo ákoyea malíka úkeaku neko sêno kámokenoponea ne êno hána'iti kó'exoneyea Salúmaum. Yoko anéyene kó'oyene koati payásoti ya Salúmaum, enepora yuhó'ixopitinoe, itea ako itúkokonoke yûho —kíxovokoxoane Jesus.

Koêku ne ndémoniu aukópova ne xâne ipúhikopeaku
Lk 11.24-26

43 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko xâne:
—Enepo ipuhíkopea xâne ûroevo ne ndémoniu, píhoheo ya mêum ákoti apêti oposíkoti ókoku itea ako ínixapana. 44 Énomone kó'ino: "Aungópovotiko xoko imbúhikopeakumeku" kôe. Yane aúkopovane, yoko inú'ikopane ákoyea ovâti, koane sásasa koyépotine, yoko êno úhe'ene vo'oku ákoyea inú'epoya. 45 Ina

itaíkopono po'i seti koeti ndémoniu itúkoti xanépone. Yoko aínovo koati váhere yane inúxoti. Ina urúhikopova neko hóyeno. Yane yupihovó koépone váherexea koépoku ne hóyeno yane inúxoti koêku. Yoko énomonemo koéneye xokóyoke ra váherehiko xâne apêti yara káxehiko símokune ûti váherexeamo koépoku hunókokuke yane inúxotike —kíxovokoxoane Jesus.

Simôa iyénoxapa ne Jesus xoko óvoheixoku
Mk 3.31-35; Lk 8.19-21; Êb 2.11

46 Koêkuiko koyúhoyea ne Jesus xapákuke neko xâne, simó koene eno Jesus
yoko ámeno kaha'âti yúho'ixoponea. Yoko meúkeke óvoheixohiko. 47 Ina apê
kixopónoati ne Jesus:
—Anêko mémaina yoko yámeno meúkeke kahá'ati yúho'ixeopi.
48 Yane hara koe Jesus:
—Enepone ênom yoko mbo'ínuhiko, harâ'ahiko —koéne.
49 Ina so'ixôa ne íhikauhiko, koáne kíxea:
—Enepohikorâ'a, énomonemaka indúko ênom yoko mbo'ínuhiko. 50 Vo'oku
koêkuti xâne itúkoti ahá'inoa Nzá'a íhae vanúke, énomonemaka indúko koati
mbo'ínu, mongéxa, yoko ênom —koéne.

13

Éxetina Jesus apêti íhokoake koeku nôti
Mk 4.1-9; Lk 8.4-8

1 Koati énomone yaneko káxe, ipúhikea óvoku ne Jesus ivatákoponoti xe'ókuke
Mar-na Ngalíleya. 2 Yane ho'uxo-ho'uxó koéne êno xâne xokóyoke. Vo'ókuke
neko êno xâne, ûrukovo kúveuke vatéke ne Jesus ina ivatáko. Kene neko
xanéhiko, óvane xe'ókuke úne xe'okó koyêti. 3 Êno ihíkauvoti íhikaxone Jesus ya
xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:
—Ápe hóyeno nopónoti ake nonéti. 4 Koeku kásahikea, ápe irihíkovoti xe'ókuke
xêne. Yane kenó'okone hó'openo ôti nikopâti neko ake nonéti. 5 Kene po'ínuhiko,
xapákuke mopôi îrihikovo xoko ákoyeaku axú'ina móte. Koati ákotihiko oríko
íhonopea vo'oku ákoyea axú'ina móte xoko îrihikovoku. 6 Itea ako oríkoa oró'okea
káxe vo'oku ákoyea yónoku poéheve. Yane movohí koéne. 7 Koane ápemaka
irihíkovoti xapa tôpe. Yane inuxó koéne payákeyea ne xuve tôpe. Yane ákone
oxéne payákeyea ne nonéti vo'oku huruvokó kó'iyea tôpe. 8 Ina apémaka
irihíkovoti únatike poké'e. Énomone porexô há'i. Ápe porexópoti póhuti séndu
há'i ya póhuti áke úkeaku. Ina apémaka porexópoti sesenta koêti yoko tirinta
koêti ya póhuti úkeaku. 9 Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka —koéne ne Jesus.

Koyúhoinoake Jesus ne xêti apêti kixó'ekone
Mt 13.34-35; Mk 4.10-12; Lk 8.9-10

10 Ina ahi'ókovoxo Jesus ne íhikauhiko koane kíxea:
—Na koeti itúkinovo exetínati vínoa íhikexi ne xanéhiko?
11 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Vo'oku enepone koekúti kixoku natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne ákoti
po'i exeâti koêku, itínoe porexókono éxea. Kene po'ínuhiko xâne, ako paréxakana
éxea koêku. 12 Vo'oku enepone apêti námoe yara yunzóke, kuri'úxovotineoxomo
námoe koane yupihovó koetíneoxomo. Kene ne ákoti axu'ína námoeya,
muhíkova ne íkutixane apêti xokóyoke, evókoatimo. 13 Énomone itúkinovo
exetínati apêti íhokovoke veínoam ínzikaxea ne xanéhiko. Vo'oku upánini
noíxoahiko, itea kutí koe ákoti inixâ. Koane upánini kámoa, itea kutí koe ákoti
kamâ, koane ákomaka éxina isóneu koêku. 14 Koáhati simóvotine kaxéna neko
yuho Izâiya koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, enepone koêti:

“Kemoâtinoemo, itea ákomo kalíhuina yéxinoanoe iséneu ne kémone.
Neixoâtinoemo, itea ákomo kalíhuina iyúseinopi koêku ne neíxone.
15 Vo'oku títiu kóyeyea omíxone ra xanéhiko, exexó kixóhiko kêno koane
ûke. Yane ako ínixone koane kámone. Ákomaka éxina isóneu koêku.
Yane ákomaka aúkapapu njokóyoke, koane ákomaka ngaítapahiko —koe
Itukó'oviti.” *Izâiya 6.9-10*

16 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Koati únatinoe kêku vo'oku ápe itópoinopike neíxi koane ápe itópoinopike
kémokenoyi. 17 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Êno porófeta koyúhoti emo'u
Itukó'oviti mekúke, yoko enómaka po'ínuhiko xâne koati ponóvoti kixoku
itúkeovo mekúke yumó'ixovati noíxea kuteâti ne neíxonenoe kó'oyene, itea ako
naíxa. Koane enómaka yúmo'ixeova kámea kuteâti ra kémonenoe kó'oyene, itea
ako káma —kíxovokoxoane.

Kouhápu'ikopa Jesus koêku ne éxetina
Mk 4.13-20; Lk 8.11-15

18 —Yakámokenoanoe kixó'ekone ra énjetina apêti íhokovoke koêku ne hóyeno
nôti. 19 Uhá koeti xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti koyúhoti kixoku koeku
natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, koeku ákoyea éxina isóneu, yane kenó'okone
Satánae veyopeâti isóneuke ne kámone. Énomone kuteâti ne ake nonéti ir-
ihíkovoti xe'ókuke xêne. 20 Kene ne ake nonéti irihíkovoti xapákuke mopôi
xoko ákoyeaku axú'ina móte, énomone kuteâti ne xâne namukoâti ne emo'u
Itukó'oviti inâ kamôa, xaneâtimaka hána'iti elókeko okóvo, 21 itea vo'oku kutí
kó'iyea nonéti ákoti poéheve, ako áxu'ikene hókea. Enepo simôa kotíveti koekúti
itukovo apêti ikoítoponoati kotíveti vo'oku kutípea emo'u Itukó'oviti, yane
itavókeatine. 22 Kene enepone ake nonéti irihíkovoti xapa xuve tôpe, énomone
kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti itea pepoké kixoti isóneu vo'oku
nókone yara kúveu mêum, koane iyókovotimaka enó'iyea apeínoati. Énomone
ákoino ukápana ítukeke Itukó'oviti, koane ákomaka únati ítukeino Itukó'oviti.
23 Itea enepone ake nonéti irihíkovoti únatike poké'e, énomone kuteâti ne xâne
kamoâti ne emo'u Itukó'oviti, epó'oxo koati exínoati isóneu. Yane koâti apêti
únati ítukeino Itukó'oviti kuteâti koêku ne ake nonéti porexópoti póhuti séndu
há'i ya póhuti áke úkeaku itukovo sesenta koêti, áko'o itukovo tirinta koêti ya
póhuti úkeaku.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku úhiti kutí koeti tirîku

24 Ina koyuhó'inoamaka Jesus po'i xêti apêti íhokovoke. Hara kíxoahiko:

—Enepone kixoku natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye hóyeno
nôti koati únati ake nonéti isáneke. 25 Itea ya yóti koeku imókeahiko xâne,
sîmo anáne neko hóyeno ina nopóno váhere úhiti koati ákoti pahuíxa tirîku
xapákuke ne nóne tirîku. Yane pihópeane. 26 Ihonópone neko nonétihiko, koane
kaha'ínemaka, xané kíxoanemaka ne váhere úhiti. 27 Ina pihinôa ahínoehiko neko
únae kavâne. Hara kíxoa: “Unaém, aínovopepo únatinoe ake nonéti nêo iséneke.
Námea koeti ápeino ne váhere úhiti xapákuke?”

28 —“Vanáne nopónoa” kíxoane únae ne kavâne.

—Ina kixoá'ikomaka ahínoehiko: “Kehá'a mârekexopea ûti ne úhiti?”

29 —Ina yumopâ únae ne kavâne: “Ávavone mará'inamo ixané íxea tirîku
ímarekea ne úhiti enepomo merekânoe kó'oyene. 30 Síkeavone ne tirîku
payákeyea, koáne ne úhiti xapákuke tukú koeti ítixovope ne há'i. Yane ínamo
injâ ne itíxotihiko: ‘Ítixepa inúxotike ne úhiti, ínamo ikenúkuxa motovâti
orópukuxeovo yúkuke. Itea yunákapanoe ne tirîku xoko unákovoku íhae inzáne’
ngixoâtihikomo” koéne.

Éxetina Jesus koeku ukóponea ne ake nonéti koéhati mostarda
Mk 4.30-32; Lk 13.18-19

31 Ina apémaka po'i yuhó'inoa Jesus ya exetínati apêti íhokoake. Hara kíxovokoxoa:

—Enepone natíxea Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye ukóponea áke ne mostarda, enepo nôa xâne isáneke. 32 Yoko kaná'uteoxo itúkeovo koati kalîhuti ya uhá koeti ake nonéti, itea enepo ihonópone, anu'ú kíxoahiko ne po'inu nonéti ya kavâne. Kutí koe xuve tikóti kutí'inoke motovâti hó'openo ôti itúkea môko káva'oke.

Éxetina Jesus koêku ne kohiyákopeti pâum
Lk 13.20-21

33 Ina koyuhó'inoamaka Jesus po'i xêti apêti íhokoake. Hara kíxovokoxoa:

—Enepone ukóponea ne natíxea Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye kohiyákopeti pâum veínoake sêno ánahixea mopo'âti ihíxopeti tirîku. Ehane heú kíxoa kohíyakea ne tirîku —koéne.

Íhikaxinoke ne Jesus ya xêti apêti íhokovoke
Mk 4.33-34

34 Uhá koêti ra ihíkauvoti íhikau Jesus, aínovo exetínati apêti íhokoake veínoa íhikaxea ne êno xâne hokoâti. Ako íhikaxa ákoti itukapu ya exetínati apêti íhokoake. 35 Kó'inokeneye, hane simovóne kaxéna yútoe porófeta mekúke, enepone koêti:

“Aínovomo exetínati apêti ínzokoake ngoyúho. Ngouhápu'ikoatinemo ne koekútihiko ákoti po'i exoâti, ukeátine inâ apê ra mêum” kôe. *Sâramu 78.2*

Kixó'ekone ne xêti koêku ne úhiti kutí koeti tirîku

36 Yane íkopova Jesus neko êno xâne koane pihópea óvokuke. Ina ahi'ókova íhikauhiko. Hara kíxoa:

—Keúhapu'ikapinavea kixó'ekone ne yéxetinameku koêku ne úhiti híyeuke nonétihiko.

37 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Enepone noâti ne únati ake nonéti, ûndi kixó'eko, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. 38 Kene ne kavâne óvoku ne nonétihiko, hane kixó'eko kúveu ra mêum. Kene ne únatinoe ake nonéti, aínovone xâne yonópoti natíxokuke Itukó'oviti. Kene ne úhiti ákoti pahuíxa tirîku, hane kixó'eko xâne váhere kixoku itúkeovo itúkoti ahá'inoa Satánae. 39 Kene noâti ne úhiti, enepone anáne neko únae kavâne, énomone ne Ndeâpu. Kene ítixopovope ne ha'i nonéti, hane kixó'eko, simapúne hunókoku ra kúveu mêum. Kene ne ahinoêti itixópati ne ha'i nonéti, énomone ne ánjuhiko íhae vanúke ovóxehiko Itukó'oviti. 40 Kuteâti kixókonoku ikánukuxopeokono neko úhiti yoko kuríkeokono yúkuke, énomonemakamo koéneye hunókokuke ra mêum. 41 Vo'oku mbahúkotimo ovónjehiko, enepohikone ánju, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, yane veyopâtihikomo ne uhá koeti xâne yómoti kátavokea po'ínuhiko váhereke, yóko'o ne xâne váhere kixoku itúkeovo, haxakeâti ya xapákuke ne xâne iyónombonemo nandíxokuke. 42 Yane kurihíkoatimo yúkuke ipihóponovokutike, óvokumo íyokexea xâne koánemo ngarútutukexea ôe vo'oku tiveko koêku. 43 Yóko'o ne xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, kutí koetimo uhápu'ine káxe seapánehiko vanúkeke xoko natíxoku Há'a íhae vanúke. Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka —kíxovokoxoane Jesus.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku êno kohépiti koekúti inixópononeti

44 —Enepo inâ iyukínova isóneu xâne éxea itúkeovo koekúti yupihóvoti unáko
ne itúkopeovo xanena Íhae Vanúke koane yonópea natíxokuke, hane koéneye
kuteâti koêku tokononé kôa xâne ne koati únati koane kohépiti koekúti ya
mêum opékuke poké'e ákoti exoâti ápeyeaya. Koati yupihovó koeti elókeyea
okóvo koeku tokónoneyeova. Yane imôpanemaka xoko ínixoponeaku koeku
píheako kaváneponea uhá koeti ítukevo, itúkoti vanéxopeakemo ne poké'e óvoku
neko koekúti koati únati ya uhá koêti.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku êno uhé'ekoti pêrula

45 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Enepone itúkopeovo xanena Íhae Vanúke ne xâne koane yonópea
natíxokuke enepo inâ exôa unáko, hanemaka koéneye, kuteâti koeku xâne
yómoti vanéxea koane kaváneyea êno uhé'ekoti uhá'iti mopôi iháxoneti pêrula,
ixómoti oposí'ixo koati únatinoe. 46 Tokonóneova póhuti iyoyónevoti kuteâti,
koati yupihóvoti unáko, kaváneane ne uhá koeti apeínoati ina vanexópa neko
pêrula.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku hána'iti namukópeti hôe

47 —Enepone natíxea Íhae Vanúke xapa xâne, hanemaka koéneye enepo
kurikókono úneke ne hána'iti namukópeti hôe. Yane ako tôpi kó'iyeovoku
hôe námoe. 48 Puhi-puhí kôa hôe, ina mikukópa numíkuxotihiko xe'ókuke
úne. Yane vatá kó'inoane koane noívokoxopea ne únatinoe koane ipíhea xoko
íhakuxoake. Kene ne ákotihiko aunáti, kûrihikoa. 49 Énomonemakamo koéneye
ya hunókokuke ra mêum. Keno'ókotimo ne ánjuhiko ukeâti vanúke, enepone
ovoxe Itukó'oviti veyohíkopatimo koane haxakoâtimo ne váherehiko xâne ya
xapákuke ne ponóvoti kixoku itúkeovo. 50 Ínamo kurihíka koatíke kótuti yúku
ipihóponovokutike, óvokumo íyokexea xâne koánemo ngarútutukexea ôe vo'oku
tiveko koêku.

51 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko íhikauhiko:

—Yéxinoanoe iséneu uhá koeti kixó'ekone ra yûnzo?

—Êm, véxoa —kíxoanehiko.

52 Yane ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Énomone ngixínopinoe: Uhá koeti éxoti íhikaxea yútoe Muîse, exeâtimaka
koêku ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne,
inamá'axo kuri'úxovo éxone íhikaxea. Hane koéneye ha'a kalivôno, únae ovokúti
êноti koekúti íhakuke kaúnae, enepone inámati ípihoneya koánemaka ne kúxoti
kaúnae, aínovo véyone apê nókone xe'éxaxapa —kíxovokoxoane Jesus.

Jesus ya Nazâre
Mk 6.1-6; Lk 4.16-30

53 Uke'éxoane Jesus koyúhoyeahiko ra xêti apêti íhokovoke, yane pihópone.
54 Seopóne pítivokonake, íhikaxomaka xanéhiko ya íhikaxovoku hó'e. Koati
yupihóvati iyúpaxeova xanéhiko ne ihíkauvoti íhikaxone Jesus. Hara koéhiko:

—Namea úkea ne exóneti éxone râ'a koánemaka ne xunakóti veínoake itúkea
ne ítuke? 55 Hainá'ikopo ne xé'a karapínteru nê'e? Hainá'ikopomaka ne koéhati
Mâriya ko'éno? Kene po'ínuhiko, hainá'ikopo Teâku, Yûse, Símaum yoko Njûda?
56 Hainá'ikopomaka ovoti xapákuke ûti ne uhá koeti mokéxahiko? Na kixoâtiye
éxea ne exóneti éxone? —koéhiko.

57 Yane yupihovó koene poé'ainoa isóneu xanéhiko. Itea hara kíxovokoxoa
Jesus:

—Koati teyonéti ne xâne koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Poéhane poké'exake yoko
óvokuke, ako teyoâti —kíxovokoxoane.

58 Yoko vo'oku ákoyea akútipoa xanéhiko, ako axú'ina iyupánevoti ítuke ne
Jesus xapákuke.

14

Kixoku ivókeovo neko Xuaum Mbátita
Mk 6.14-29; Lk 9.7-9

1 Yaneko káxehiko, eyékoxoa Êrodi, enepone nâti, ákoyea malíka yónoku
iháyu'ikeokono ne iha Jesus vo'ókuke neko ítuke. 2 Ina kixôa Êrodi ne
ko'itúkeinoatihiko:
—Koatímea Xuaum Mbátita ne exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti. Énomone
ápeino xunáko itúkea ne iyupánevoti ítuke —koéne.
3 Yoko kó'inokeneye isóneu vo'oku itúkeovo énomone pahukôa ne
namukóponoati yoko ikavó'uxoponoati ne Xuâum yanekôyoke. Ínamaka
kurikókono ika'ákovokutike. Yoko hara yuvâ, koati koyenópati Êrodi ne énomea
koéhati Erôdiya, yeno Filípi, enepone po'inu Êrodi. 4 Yoko kali êno sayá'ikeaku
Xuâum vo'ókuke. Hara kíxoa: "Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, ako
omótova kéyenopi yeno pe'ínu" koéne.
5 Kene Êrodi, mani kahá'ati koépekea Xuâum itea ako kaépeka vo'oku píkea
ímaikea xanéhiko. Koati inixoâti heú koeti xâne itúkeovo porófeta koyúhoti
emo'u Itukó'oviti ne Xuâum. 6 Simovóne kaxena ipúhikope Êrodi, ituko hána'iti
ayuíti. Yane híyokexone ihíne ne Erôdiya nonékuke uhá koêti neko hupiúti
yane ayuítike. Yupihovó koene ínixea Êrodi úhe'ekea. 7 Hukinóvoti kíxea
neko ihínexaka yusíkea itúkea épemone xokóyoke, vo'oku poréxeamo koêkuti
âha épemone xokóyoke. Yoko koyúhoinoa nâti itúkeovo koati yuhôti neko yûho
ákotinemo aukápapu ikéne.
8 Ina kixôa ihínexaka:
—Peréxanuikopo yâyeke tuti Xuaum Mbátita utókuke kó'oyene —kíxoane.
Yoko enepone yûho, koati kuteâti páhoenoa êno épemea. 9 Yane ikáxu'ine
okóvo neko nâti kamoáne épemone ne ihínexaka. Mani kaha'âti ákoyeani
itúkina neko épemone, itea vo'oku itúkeovo koati yuhôti neko yuhó'inoa, epó'oxo
vo'ókuke neko xanéhiko xe'o mêsa húpiu, ene pahúkino poréxeokonoa ihínexaka
ne épemone. 10 Yane pahúkone tetunôponoti Xuâum ika'ákovokutike. 11 Ina
ominókonoa ârunoe ne tuti Xuâum utókuke. Yane kuríkoponoane ârunoe xoko
êno. 12 Ina pího íhikauhiko Xuâum veyóponea mûyo, ina ekoxóponoa. Ikénepoke,
pihónehiko éto'okoponea Jesus.

Kohiyákoa Jesus nîka neko êno xâne
Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Xu 6.1-14

13 Eyekóxoane Jesus neko koekúti, ipúhikopeane neko óvoheixoku koánemaka
íhikauhiko. Hane yonópo mêum ákoyeaku xâne. Vatéke ivú'ixopo. Itea exeâne
êno xâne neko yonópoku, ipúhikeane ne pitivóko úkohikeaku hokotíhiko Jesus.
Poké'e vékohiko, huse'ó kixoâti ne xe'o úne. 14 Evesékeane Jesus ne vatéke,
noixoâne neko êno xâne, yupihovó koene kóseanayea koane koíteovamaka ne
ka'aríneti xapákuke.
15 Kiyoné'e káxe, ahí'okovone Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxoa:
—Ako apêti yara vóvoheixoku, epó'oxo kiyóne káxe. Mani únati pehukâ
pihópea ra êno xâne motovâti vanéxopeahiko kali nîka ya ipuxóvokutihiko
vekópoku.
16 Itea hara kíxoahiko Jesus:
—Ako okónoko pihópeahiko râ'a. Itínenoe parexâ nîka —kíxoane.
17 Ina yumopâ íhikauhiko:

—Itea enepora nikokónoti apêti yâyeke xoko ûti, poéhane kali singu koeti pâum yoko pi'âti hôe, koékune.
18 Ina kixoáhiko Jesus:
—Námane yâkeneye.
19 Yane pahúkoane Jesus neko êno xâne ivátakea xapa ngaráma. Ina veyôa neko singu koeti pâum yóko'o neko pi'âti hôe, ina komômo vanúke ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne nikokónoti. Yane ina hono'ékexoa ne pâum koane poréxea ne íhikauhiko pôrekexeamaka neko xanéhiko. 20 Uhá koéhiko níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa íhikauhiko Jesus neko itátane nikokónoti haxâti, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta. 21 Yoko kalíhanini itóponea singu koeti mili hóyeno neko nikôtihiko ákoti kayumákexapu senóhiko yoko kalivôno.

Koeku Jesus yóno inúkuke úne
Mk 6.45-52; Xu 6.15-21

22 Koati ikénepoke nê'e, pahúkoa Jesus neko íhikauhiko ivú'ixopea vatékena koane inúxopinoa, yonotíhiko poixô'oke ne Mar-na Ngalíleya koêkuiko pahúkea Jesus pihópea neko êno xâne. 23 Pihopónehiko, ina pího ne Jesus oúke neko kali mopôi itukóponoti orásaum pohúxovoti.
Yaneko yotixóne, ôvoheixoakone póhuxeovo. 24 Yoko ákone malika kukúke úne ne vatéke ivú'e ne íhikauhiko. Ákonemaka íyuhixapu ovóxokeovo neko úne koane amátitikopea ikéneke, ne vatéke vo'oku yupihovó koetíne xunáko ne ihunóvoti.
25 Kaha'áne yúponiyea, ina pihinoâhiko Jesus yonó koeti inúkuke úne. 26 Noixónehiko yonôti inúkuke úne ne íhikau, hána'iti kónoko'iyeahiko. Koati yupihovó koeti píkeahiko, ina yaîko koane kó'iyeahiko:
—Harakéne ipíkoti —koénehiko.
27 Itea yanê'e, hara kíxovokoxoa Jesus:
—Aúhepepone iséneu. Undíneye, hákonoe píke.
28 Ina kixôa Pêturu:
—Unaém, enepo itukápuxo îti, pehúkanumaka yóneam inúkuke úne, mbihôti xikóyoke —koéne.
29 —Yókoneikopo —kíxoane Jesus.
Ina evesékea vatéke ne Pêturu, yane yonónemaka inúkuke úne itôkopovoti Jesus. 30 Itea koeku yónea koane komómoyea neko êno xúnati ihunóvoti. Yane turíxovone píkea koane yúpuririkeovo. Ina koe vaúkea:
—Yokótixonu Unaém —koéne.
31 Ehá'axo vaúko ne Pêturu, namú kixópeane vô'u Jesus, ina kixôa:
—Hoyenó, imáko itúkinovo kalîhuti ne kívivonu! Na koeti ákoino átiu'i ne iséneu kívivonu? —kíxoane.
32 Yane ûrukopovone Jesus yoko Pêturu kúveuke vatéke, koane má koépone neko xúnati ihunóvoti. 33 Yane koati ihayú'ikoti Jesus ne íhikauhiko koane kó'iyeahiko:
—Koati kaná'uti itíkivo Xe'exa Itukó'oviti —kíxoanehiko.

Jesus ya Njenezâre
Mk 6.53-56

34 Taru'úxoane neko mar, simónehiko ya poké'exa Njenezâre. 35 Yoko exó kixópono Jesus ne xanéhiko. Énomone kutí'inoke pahúkotihiko eyékoxoponoati uhá koêti ne ko'óvokutiya koáne yane ipuxóvokutihiko xêrerekuke. Yane omókono xoko Jesus ne uhá koeti xâne ka'aríneti. 36 Enepohikone omâti, épemohiko Jesus yusíkea pohu sipohí kíxea ka'arínetihiko ne heve ípovo. Yoko uhá koêti neko sipóheati, unátipohiko.

15

Koyuhôa Jesus koêku ne hó'e jûdeuhiko
Mk 7.1-13

1 Yane ápe farîzeu yoko éskiriba ukeâti ya Njeruzálem pihôti xoko Jesus. Hara
kixóponoahiko:
2 —Na koeti ákoino háka íhikeuhiko ne ihíkauvoti hó'e voxúnoekene? Vo'oku
enepo nikohíko, ako kipáva'uxapu kuteâti kixoku kipóvo'uxeovo ûti, kuteâti
páhoenovi hó'e ûti.
3 Ina yumopâ Jesus:
—Kene itínoe, ná'ikopo koeti itúkinovo kixoku itúkeovo yoxúnoekene héko ya
koêkuni héki páhoenopi Itukó'oviti itíki? 4 Vo'oku hara koe páhoe Itukó'oviti
nókone xâne itúkea: "Tiyánoe yá'a koane yêno" kôe. Ina koe'íkomaka: "Konókoti
koépekeokono ne vaheréxinoti yuhó'ino há'a, áko'o itukovo êno" koémaka. 5 Itea
koati ihíkexotinoe xanéhiko yusíkea kíxea ne há'a yoko êno itúkeovo poréxoke
Itukó'oviti ne tiûketi mani huvó'oxeake ne há'a yoko êno. 6 Yane kuteâti kixeku
íhikexi, koati ákotihiko teyâ ne há'a yoko êno ya koeku ákoyea kátaraka. Yanê'e,
ákone itíkoake ne emo'u Itukó'oviti vo'ókuke ne kixoku itúkeovo yoxúnoekene
íhikexone. 7 Itínoe ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, koati tokopóvoti neko
yuho porofeta Izâiya mekúke ve'ókukenoe, enepone koêti:
8 "Enepora xanéhiko, pohu koyuhó kixo téyeonu itea ya isóneuke, ako
malíkanuhiko. 9 Koati hokohí kixónuti, ihíkaxotihiko ihíkauvoti ainóvoti
isoneú kixone xâne" kôe —kíxovokoxoane Jesus. *Izâiya 29.13*

Úkeaku vaherévokoti
Mk 7.14-23

10 Ina ihaxíkoa Jesus neko êno xâne. Hara kíxovokoxoa:
—Yakámokenonu maka yéxinanoene iséneu ra yûnzo: 11 Haina koekúti
urúkovoti pahákuke xâne ikopíti'ikoa, itea enepone ipuhíkeati pahákuke
hainápo, énomone ikopíti'ikoa —kíxovokoxoane.
12 Ina ahi'ókovo Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxoa:
—Yéxoa yupíheovo ikótivexea farîzeuhiko ne yihómeku?
13 Ina yumopâhiko Jesus itukínoatihiko íhixoake:
—Uhá koeti nonéti ákoti itukapu none Nzá'a íhae vanúke, marekéxokonotimo.
14 Hako itíkoake nekôyohiko vo'oku koati ainóvotihiko xâne komítiti,
hiríkotimaka po'i komítiti. Yoko enepo hirîko komítiti ne po'i komítiti, heú
koetímo ne pi'âti íkorono'ekeovo uhorókuke.
15 Ina kixôa Pêturu:
—Keúhapu'ikinavea kixó'ekone íhekoake ne yihómeku.
16 Ina kixovókoxoamaka Jesus:
—Ákonoekopomaka yéxa kixó'ekone? 17 Ákoikopo yéxanoe koêku ne uhá koeti
urúkovoti pahákuke xâne? Koati yonoti xoko íhaku nîka ina ipuhíkopomaka.
18 Itea enepone ipuhíkeati pahákuke, koati isóneuke úkea. Yoko koati énomone
ikopíti'ikoa ne xâne. 19 Vo'oku koati isóneuke xâne úkea ne váherehiko âha itúkea,
kuteâti kahá'ayea koépekea yoko aúpu'ikea yêno áko'o itukovo îma, kapíneti ákoti
itukapu koati múxone. Koati isóneukemaka úkea kahá'ayea koyenohí kó'iyea,
koane ko'imahí kó'iyea, yoko oméxea, koane itúkoheyea koeku po'ínuhiko xâne,
yoko ihéki po'i xâne. 20 Koati énomone ikopíti'iko xâne, kene haina koekúti
kuteâti ákoyea kipáva'uxapu enepo níko —kíxovokoxoane Jesus.

Sêno ukeâti po'i poké'e
Mk 7.24-30

21 Yane ipúhikopeane Jesus neko óvoheixoku. Hane yóno ya poké'e xe'ókuke
ne pitivókohiko koéhati Tîru yoko Sîdom. 22 Yoko ápe seno kanáneya, ko'óvokuti

yaneko poké'e óvoku xanéhiko ákoti itukapu jûdeu. Enepone sêno, pihóne vá'uixea ikéneke Jesus. Hara koe yûho vaúkea:

—Unaém, iti ámoripono Ndávi, yokóseananu. Ápe inzíne yupihóvotine ákoyea aúnati vo'oku ndémoniu urúkovati —kíxoane.

23 Itea ako yumápa Jesus. Ina ahi'ókovo Jesus ne íhikauhiko koane kíxea:

—Mani únati pehukâ pihópea ne sêno hokó'ixoviti, vo'oku vímaxovane vá'uixea vikéneke —kíxoanehiko.

24 Ina kixôa Jesus neko sêno:

—Ako po'i mbahúkinokonoke ákoti itukapu nzuvó'oxoponea xanéhiko íhae Izarâe, enepone kutí koeti su'ûso moyóniti —kíxoane.

25 Yane ipuyuké koéponone ne sêno poké'eke nonékuke Jesus koane kíxea:

—Hivá'axanu Unaém.

26 Ina kixôa Jesus ne sêno:

—Ako yusíka véyeokono itátane pâum nika xe'éxaxapa ne koati ko'óvokuti, ina parexákana ne kálihunoe tamúku —kíxoane.

27 Yane ina yumopâ sêno:

—Kaná'uteoxo Unaém, itea enepone kálihunoe tamúku, níkoamaka ne íhone nikokónoti irikóvoti opékuke mesana únae.

28 Ina kixôa Jesus:

—Senó, koati hána'iti ne kívivonu. Ákoeneye kuteâti koêku ne yâha —kíxoane.

Énomone yanê'e, unátipone ihíne neko sêno.

Koitóvo êno ka'aríneti ne Jesus

29 Ipuhíkopeane evo Jesus neko óvoheixoku, aúkopovo xe'ókuke ne Mar-na Ngalíleya. Pihónehiko oúkeke kali mopôi, ina ivatáko ne Jesus. 30 Énomone yanê'e, koati ênoti xâne pihinoâti, ominoâti xâne mohéveu koane xâne isayú'ixovoti poixo'o mûyo, koane komítiti yoko mókere, koane ênotimaka po'ínuhiko ka'aríneti. Ípihokononehiko poké'eke nonékuke Jesus koane koíteovahiko Jesus. 31 Yane yupíhova iyúpaxeova xanéhiko noixópanehiko ne mókere koyúhopea koáne ne isayú'ixovoti poixo'o mûyo unátipea, koáne ne mohéveu yonópea yóko'omaka ne komítiti ínixopeane. Yane êno iháyu'ikeahiko Itukó'oviti, enepone kutípone íhae Izarâe, vo'ókuke.

Pí'ape kohíyako nika êno xâne ne Jesus
Mk 8.1-10

32 Ina ihaxíkoa Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa:

—Ngóseanane ra xanéhiko vo'oku ákone nikokónoti nikáhiko. Yoko mopó'apene káxe óvoheixohiko njokóyoke kó'oyene. Ako angáha'a pahú ngixópea pihópeahiko ákoti níka, mará'inamo íkarakahiko hímakati xenékuke —koéne.

33 Ina kixôa íhikauhiko:

—Ná'ikopomo vínixoponea pâum yara mêum ákoti apêti motovâti imátaxeovo ra êno xâne?

34 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Ná'ikopo yé'aye pâum apêti xepákuke?

—Seti kôe, yoko kali ye'á koeti kálihunoe hôe —koénehiko.

35 Yane pahúkoane Jesus neko xâne ivátahikea poké'eke. 36 Ina veyôa ne seti koeti pâum yóko'o ne hôe, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoane, ina porekéxoa ne íhikauhiko pahukoâti pôrekexeamaka neko xanéhiko. 37 Uhá koe níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa íhikauhiko Jesus itátane neko nikokónoti haxâti, kopúhikopoikomaka seti koeti sésta. 38 Yoko koaturu koe mili hóyeno neko nikôti ákoti kayumákexapu senóhiko yoko kalivôno.

39 Yane pahúkoane Jesus pihópea neko êno xâne. Ina urúkopova ne vatéke yonópoti íyeu pitivóko koéhati Magádam.

16

Epêmo Jesus ne farîzeuhiko itúkea iyupánevoti ukeâti vanúke
Mt 12.39; Mk 8.11-13; Lk 12.54-56

1 Yane pihóhiko xoko Jesus ne farîzeu yoko sadúseu oposí'okoponovoti Jesus,
epemoâtihiko itúkea iyupánevoti, hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea
xunáko. 2 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Itukovo ínati hâraramo vanúke ya íyeu kíyo'i káxe, hara kénoe: "Únatimo káxe
ihâroti vo'oku ina hâraramo vanúke" kénoe. 3 Koane itukovo ya yuponii koêti,
"Kevotímo úko, vo'oku ina hahá'i hâraramoyea" kénoe. Kemomónoe vanúke,
yéxoa kéveamo, áko'o áko'oyeamo úko yaneko káxe, itea ákonoe yéxa koêku ne
koekútihiko exókoveati koêku ra káxehiko símokune ûti. 4 Koati ákotinehiko
aunáti ra xâne yara káxehiko símokune ûti kó'oyene. Ákone yuíxapuhiko itúkea
ahá'inoa Itukó'oviti, épemoikomaka noíxea iyupánevoti índukeinoa. Itea ákomo
ápahuina iyupánevoti noíxonehiko ákoti itukapu kuteâti koêku xoko Njóna
mekúke —kíxovokoxoane Jesus.
Yane pihópeane.

Íhokokono kohiyákopeti pâum ne kixoku itúkeovo ne farîzeuhiko
Mk 8.14-21

5 Yane tarú'uxoane Jesus yoko íhikauhiko poixô'oke ne mar. Yoko inótovone
okovo ómea pâum ne íhikauhiko. 6 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Neíxapunoe, yokóhiyanavoa ne kutí koeti kohiyákopeti pâum ánahixope evo
farîzeu yoko sadúseu —koéne.
7 Yane turíxovone yúho'ixeokoko ne íhikau vo'ókuke. Hara kixókoko:
—Koatímea vo'oku ákoyea vama pâum kó'inoneye yuhó'inovi —kixókokonehiko.
8 Yoko exó kíxea Jesus ne isóneuhiko. Énomone kíxovokoxinoa:
—Na koeti ixómoinonoe yího'ixokoko vo'oku ákoyea pâum yómonenoe? itínoe
hóyeno ákoti koâti kúveovonu. 9 Âvonoe yéxina iséneu? Inótovanenoemea yokóvo
ne singu koeti pâum koimátaxoti singu koeti mili hóyeno, koánemaka neko
yé'akeye sésta kepúhiupo yane haxâtihiko? 10 Ákonemaka puyákapanapanoe
yokóvo neko seti koeti pâum, níngaxeake neko koaturu koeti mili hóyeno koane
yé'akeye sésta kepúhiupo itixépoanoe neko haxâti? 11 Ákonoe yéxa ákoyea itúkapu
koati pâum ne ngíxo? Itea hara ngixópinoe: Yokóhiyanavoa ne kutí koeti
kohiyákopeti pâum ítuke evo farîzeu yoko sadúseu —kíxovokoxoane Jesus.
12 Yane ínati exoâhiko íhikau Jesus ákoyea itúkapu koati kohiyákopeti pâum
kónoko kóhiyanayeova, itea itúkeovo ihíkauvoti, íhikau evo farîzeu yoko sadúseu
kixínoa Jesus, enepone ákoti oríko ukóponea xapa xâne.

Koyuhôa Pêturu itúkeovo páhoe Itukó'oviti koíteovovi ne Jesus
Mk 8.27-30; Lk 9.18-21

13 Ya koeku píhea ne evo Jesus ya íyeu pitivóko koéhati Sezâreya óvoku natíxea
Filípi, hara kixo íhikauhiko:
—Kutimea íkutixanu ra xanéhiko, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne?
14 Ina kixôa íhikauhiko:
—Ápe koyuhoâti itíkivo Xuaum Mbátita iyukópovotine. Kene po'ínuhiko,
koyúhoa itíkivo Îliya iyukópovotine. Kene po'ínuhiko, koyúhoa itíkivo Njerémiya,
áko'o po'ímea porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke iyukópovotine —
kíxoanehiko.
15 —Kene itínoe, kuti keyúho indúkeova?
16 Ina kixôa Simaum Pêturu:
—Iti Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Iti Xe'exa koati kaná'uti
Itukó'oviti —kíxoane.

17 Ina kixôa Jesus:
—Koâti únati kêku Simaúm, iti xé'a Xuâum, vo'oku haina xâne yara poké'e kouhápu'ikinopea itea koati Nzá'a íhae vanúke kouhápu'ikinopea. 18 Haramaka ngixópi: Iti Pêturu. Yoko enepora yiuhómeku vo'ónguke, kutí koe mopôi poéheve péti, poéhevemakamo kutípone ne uhá koeti xâne hokónutimo ya nandíxoku injíkonemo yara poké'e. Yoko ákomo itoâti uké'exea muhíkova Satánae yoko uhá koeti ovóxe. 19 Mborexópitimo keyúhoyi ne ihíkauvoti ínzikaxeopikenoe, enepone kutí koeti xáve poréxoti xâne ûrukeovo natíxokuke Íhae Vanúke. Koêkuti yexéxone yâye yara poké'e, kúteanemakamo koêku ya vanúke. Koane koêkuti míhi'oe yâye yara poké'e, kúteanemakamo koêku ya vanúkeke.
20 Ina ixikó'oko íhikauhiko ákoyea koyúhoinoake itúkeovoxo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.

Koyuhôa Jesus ivókeovomo yoko ukópeamo xapa ivokóvoti
Mk 8.31-9.1; Lk 9.22-27

21 Ukeátine neko káxe, turíxoane Jesus Kristu koúhapu'ikinoa ne íhikauhiko kixókonokumo tumúneke. Hara kíxovokoxoa:
—Ngónoko yóneam ya Njeruzálem koane íngoitoponeokonomo kotíveti vo'oku ákoyea tôpi váhere ítukeinonumo tutíhiko viyéno jûdeu, koánemaka ne payásotihiko sasedóti inuxínoti xanena ûti hó'eke, yóko'o ne ihíkaxoti yútoe Muîse, enepohikone éskiriba. Koepékonutihikomo itea ya mopó'apeke káxe ikéne, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.
22 Yane ahikú kixone Jesus ne Pêturu, ina kixôa ákoyea yusíka kó'iyeaneye kuteâti koêku ne yûho. Hara kíxoa:
—Ákomo síka Itukó'oviti kó'iyeaneye. Ákomo kalíhuina kíxikononeye Unaém.
23 Ina inonéxinovo Pêturu ne Jesus xaneâti kíxea:
—Yahíkuxipunu Satanaé. Iti kutí koeti pú'iti mopôi onjéneke mani ikorókonuti, vo'oku haina ukeâti xoko Itukó'oviti ne iséneu, itea koati kixoku ko'ísoneuyea xâne yara kúveu mêum.
24 Ina kixôa Jesus ne íhikauhiko:
—Enepone kahá'ati hókeonu, ako yusíka yuíxeovo koúhepekea kóyeku yara kúveu mêum. Konókoti hókeonu ya usó koyêti ínonexinovo tiú'iti koekúti kuteâti koeku xâne koinópoti kurúhuna iyonókonone xoko kurúhuxokonoku. Yane kená'akane ingéneke. 25 Vo'oku enepone xâne yuixóvoti koúhepekea kóyeku yara kúveu mêum, evókoatimo ne mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêum vo'ónguke, énomonemo unatî koépoku xoko Itukó'oviti. 26 Kutí'ikopo itópoino xâne ápeinoa uhá koeti únatinoe koekúti yara kúveu mêum itea evókoti mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? Ápeikopomea koekúti yara kúveu mêum motovâti ko'ésa'iyea mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? 27 Yoko aungópovotimo yara kúveu mêum, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, epó'oxo yaneko káxe, iyúseotimo indúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti kuteâti koeku Itukó'oviti Nzá'a. Xané ngixópotinemo ovónje, ánjuhiko íhae vanúke. Yane ínamo ongoyúho námoepo póhutihiko xâne. Yoko kixoku itúkeovo póhutihiko xâne exoâmo ne námoepo. 28 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye xâne xepákukenoe âvotimo ivakápu koeku âvoyea naíxanu indúkeovo hána'iti ihayú'iuti nandixáne, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.

17

Ipokóvo koeku Jesus nonékuke evo Pêturu
Mk 9.2-13; Lk 9.28-36

1 Sei koe káxe ikénepoke, xánea Jesus ne Pêturu yóko'o neko pi'âti
kopo'ínukokoti, Teâku yoko Xuâum oúke koati hána'iti mopôi. Yoko
ainóvotinehiko, ákoti po'ínuhiko xâne xapákuke. 2 Ina ipokóvo koêku ne Jesus
nonékukehiko. Ú'uhapu'i-ú'uhapu'i koéne ne nône. Kutí koéne uhá'iko káxe.
Kúteanemaka koêku ne ípovo, hóhopu-hóhopu kóyene kuteâti koeku xúnati
uhapú'iti.
3 Yane apé kó'inoanehiko Muîse yoko Îliya, enepohikoneko koyúhoti emo'u
Itukó'oviti mekúke, yuhó'ixoti Jesus. 4 Ina kíxo Jesus ne Pêturu:
—Unaém, koati únati vápeyea yâyeke. Enepo yakahá'a, indúkotimo mopo'âti
kálihunoe péti hú koeti yâyeke. Poéhamo ítike, poéhamo ítuke Muîse, koane
poéhamo ítuke Îliya —kíxoane.
5 Ixómoiko koyûho ne Pêturu, apé koene kapási êno ú'uha koyêti
rama'úxoatihiko, inú'ixoku emo'úti koêti:
—Énomone Nje'éxa râ'a, ákoti omotóva ongóvo, porexónuti hána'iti elókeko
ongóvo. Yakámokenoyinoe yûho —koéne.
6 Kamoáne íhikauhiko neko emo'úti, yupihovó koéneoxo píkea. Xovokuké
koéne íkorohikeovo poké'eke. 7 Ina ahi'ókovahiko Jesus ipíhoa vô'u xokóyokehiko
koane kíxea:
—Yexépukapa. Hákonoe píke —kíxoane.
8 Ina noiméxohiko, áko'oponehiko neko po'i noíxone. Poéhapoane Jesus noíxo.
9 Koeku ukópeahiko oúke neko hána'iti mopôi, hara koe ixíko'okoakehiko Jesus:
—Hákoxovonoe yetó'oko po'i xâne koêku ra neíxone kó'oyene imókonemo en-
jepúkapane ungópea xapa ivokóvoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne
—kíxoanehiko.
10 Ina kixôa íhikauhiko:
—Ná'ikopo koeti koyúhoinoa éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muîse,
kónokea itúkeovo Îliya ne inuxómo sîmo?
11 Ina yumopâ Jesus:
—Kaná'uteoxo símeane Îliya inúxotike kóyuseyea uhá koêti. 12 Itea koati
ngixópitinoe símeane ne Îliya, itea ako éxa xanéhiko itúkeova, koane itúkinoahiko
uhá koêti neko váhere âha itúkinoa. Énomonemakamo kixónuneyehiko
íkoitoponeonu kotíveti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —
kíxovokoxoane Jesus.
13 Yane éxoanehiko íhikau Jesus itúkeovo Xuaum Mbátita kíxo yane
yuhó'inoahiko.

Koitóvo homoêhou ûroevo ndémoniu ne Jesus
Mk 9.14-29; Lk 9.37-43

14 Yane koeku káyukopeovo evo Jesus xapákuke neko êno xâne, apé koene
hóyeno ahi'ókovati ne Jesus. Yane ipuyuké kó'iyeane nonékuke koane kíxea:
15 —Unaém, yokóseana nje'éxa. Akó'oti aunáti tûti, pepokehí koêti. Koati
yupihóvotine koítoponeovo kotíveti vo'ókuke. Enóne íkoroukeyeovo yúku áko'o
itukovo ikoróno'ekovoti úneke. 16 Ómanem xoko íhikeuhiko itea ako íta koíteova.
17 Ina kôe ne Jesus:
—Imáko itúkinovo tiú'iti kutípea koane váhere ra xanéhiko yara káxehiko
kó'oyene. Ná'ikopomeamo hunóko óvonzeixea xepákukenoe? Ná'ikopomeamo
nzunóko índea ákoyeanoe yakútiponu? Yáma yâkeneye ne homoêhou —kíxoane.
18 Yane pahúkoane Jesus ne ndémoniu ipúhikopea xokóyoke. Koáne,
ipúhikopeane. Énomone yaneko ókoku ôra, unátipone ne homoêhou.
19 Ikénepoke, ina ahi'ókovo Jesus ne íhikauhiko koeku ákoyea po'ínuhiko xâne
xapákuke koane kíxeahiko:

—Na koeti ákoino víta kópuhikopea ûti ne ndémoniu?
20 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Vo'oku yupihovó kó'iyea kalîhuyea ne kívivonu. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone kívivonu, muhíkovani akutêa itóvoku kalîhuko ake nonéti, enepone mostarda, mani motovâti pehúki ahíkuxeovo xoko óvoku ne koati hána'iti mopôi pihópea po'íke. Koáne, mani ipokóvoti. Eneponi akoéneye kívivonu, ákoni ápahuina koekúti ákoti keusákinakana. 21 (Itea enepora kó'iyeovoku ndémoniu, ako kopúhikopati ákoti itukapu ya orásaum koáne ya jejuá kó'iyea) —kíxovokoxoane.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo yoko iyúkopeovomo
Mk 9.30-32; Lk 9.43-45

22 Yanekôyoke koeku ho'úxeovohiko ya Ngalíleya, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikauhiko:
—Yé'exovone ngurí'okeokonokumo xunako xanéhiko, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. 23 Yane ínamo kaepékanuhiko, itea mopó'apeke káxe ikénepo, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.
Yane yupihovó koénehiko ikáxu'iyea okóvo ne íhikauhiko.

Koyûho koeku ímpostu ne Jesus

24 Simoné'e ne Jesus yoko íhikauhiko ya pítivokona Kafanâum, simino Pêturu ne koperáxotihiko tiûketi, nókone jûdeu poréxea, iko'ítukeuti ya témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti. Hara kixóhiko Pêturu:
—Enepone ihíkaxopitinoe, ako parexa tiûketi iko'ítukeuti ya témpulu?
25 —Êm, poréxoa —kíxoane Pêturu.
Ehá'axo ûrukovo ne Pêturu óvokuke, tumuné koéne koyúhoinoa Jesus koêku, âvoti yuho Pêturu etó'okoati. Hara kíxoa Jesus:
—Simaúm, na kó'inoaye iséneu? Enepohikone nâti yara poké'e, enepo koperáxohiko, kuti konokôa poréxea, xanéna? áko'o íhae po'i poké'e ákoti itukapu xanéna.
26 Ina kixôa Pêturu:
—Hane konokôa poréxea íhae po'i poké'e.
Yane hara kíxoa Jesus:
—Iyúseoneikopo ákoyea okónoko poréxea ne koati ko'óvokutihiko íhae ne poké'e. 27 Itea mará'inamo ópoe'ainovi isóneu ne koperáxotihiko, pîhe xe'ókuke úne ya mar ínamo kirîka nímikuna. Enepone inúxoti hôe itéponemo, míhi'akimo pâho. Yane inixéponotimo póhuti pe'u tiûketi pahákuke ne hôe, ínamo píhe peréxopoinonu nóngone mboréxea koánemaka nékone peréxopi —kíxoane.

18

Kixoku itúkeovo ne ínixone Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti
Mk 9.33-37; Lk 9.46-48; Fp 2.3; 1 Pê 3.4; 5.5

1 Énomone yaneko ókoku ôra, ahí'okovo Jesus ne íhikauhiko. Hara kixóhiko Jesus.
—Kuti itukóvo koâti payásoti ya xapákuke xâne natíxoku ne Íhae Vanúke?
2 Ina ihaxíko kalivôno ne Jesus imôa nonékukehiko 3 ina kôe:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepomo hákoti ipokóvo ne kix-eku itíkivo, koane hákoti ikítipasikovo kálihunoe kalivôno, ákomo kalíhuina yûrukopivo natíxokuke Íhae Vanúke. 4 Itea enepone ákoti kapayásakapu kuteâti koêku ra kalivôno, énomone itukóvoxo koâti payásoti xapákuke xâne natíxoku ne Íhae Vanúke. 5 Koêkuti ivavákoati kuteâti ra kalivôno njokóyoke koane itukínoati únati, undímaka kixóneye —kíxovokoxoane.

Koímaiti pôreu ne váhere kixovókuti
Mk 9.42-48; Lk 17.1-2

6 Ina koe'íkomaka:
—Koêkuti xâne vaheréxoti ítuke itávokinoke hókeonu ne póhuti xapákuke ra kálihunoe kutipónuti, yusikóneni iká'akeokono êno pú'iti mopôi anúkuke tumúneke koésayu'ixea isoneu po'i xâne, ínani kuriná'ekakana upénoyeaku úne xoko mar, maka hákone koesáyu'ixea isóneu. 7 Kotíveti koêku ra xanéhiko yara kúveu mêum vo'ókuke ne koekúti kopoé'akeati isóneu itopâti kutípeonu. Koati kóyekutinemo ápeyea koekúti kuteâti, itea koâti kotívetimo koêku ne xâne kixotíneye po'ínu.

8 —Énomone ngixínopinoe: Enepo itukapu veô'u áko'o hîvi váherexino ítike, yusikóneni titúki koane kiríki ákotike malîka, motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o veô'u, áko'o poixo'o hîvi yenópi vanúke yaneko usokó kó'iyea veô'u, áko'o hîvi itea kirikópokonoti ipihóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku. 9 Kúteanemaka koêku itukapu yûke váherexino ítike. Yusikóneni meréki koane kiríki ákotike malîka, motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne yenópi vanúke ákoti poixo'o yûke, yaneko usokó kó'iyea yûke itea kirikópokonoti ipihóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku —kíxovokoxoane Jesus, exókoatihiko kónokea ákoyea íyuhixapapu sayá'ikopeova ne váhere ítuke.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku moyóniti su'ûso
Lk 15.3-7

10 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Muhíkova póhuti xapákuke ne kálihunoe kutipónuti, hako ikitíxa ákoti itúkovoke, vo'oku koati ngixópitinoe itúkeovo xoko Nzá'a íhae vanúke óvoheixo ne ánjuhiko koyonoâti ne kálihunoe kutipónutihiko. (11 Vo'oku hane nzimíno ngoíteova ne xâne pahukóvoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.)
12 —Na kó'inoaye iséneu? Itukovo apêti hóyeno póhuti séndu su'úsona, ínani omoyóni póhutiya, ákonikopomea kurí íxahiko oúke kali mopôi ne noventai nove koêti koeku opósikoponea neko póhuti moyóniti? 13 Koati ngixópitinoe: Inixápanane, yupihóvotimo elókeko okóvo vo'ókuke ne póhuti kovú'e yane po'ínuhiko noventai nove koeti ákoti omoyóni. 14 Énomonemaka koéneye ne Yá'a íhae vanúke ákoyea akáha'a évokeovo póhuti yara kálihunoe kutipónuti —kíxovokoxoane Jesus.

Nókone vitúkea apê váhere ítukeinovike ne po'inu ûti
Lk 17.3; Ngâ 6.1; 2 Ts 3.13-15

15 Ina koe'íkomaka:
—Enepo vaheréxa ítukeinopi ne po'inu xâne, pihínea yéxokoponi pahúnevo pi'eátinenoe ákoti po'i xâne xikóyokenoe. Enepo akamókenopi, itepoâtimo keúnatikopi isóneu. 16 Itea enepo hákoti kahâ'a kámokenoyeopi, yusikóne yaúkinova xeneti póhuti, áko'o itukovo pi'âti xâne motovâti iyúseyeaxo ne koekúti koeku pí'ayea, áko'o mopó'ayea noixoâti, motovâtimaka koyúhopea koêku. 17 Yane enepo hákoti kahâ'a kámokenoyea xené'inoake, yáma ne koekúti nonékuke po'ínuhiko xâne ya imokóvokutike. Yane itukovo kóyekutine ákoyea akáha'a kámokenoyea isóneunoa xanéhiko imokóvokutike, kutí íxepane xâne ákoti êxa Itukó'oviti, koane kutí íxepanemaka kuteâti koperáxinoti nâti, enepone ákoti oponóvo ítuke.

Xunakóti poréxoake Jesus ne íhikauhiko
Mt 16.19; Xu 20.23

18 —Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Uhá koeti koêkuti seyá'iumo yara
poké'e, kúteanemakamo koeku vanúkeke. Koánemaka ne síkenemo yâyeke yara
poké'e, kúteanemakamo koeku vanúkeke.
19 —Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Itukovo apêti yâye yara poké'e
pi'âti xâne xepákuke kutikokó koinoâti isóneu ne âha épemea ya orásaum,
kousókinoatimo Nzá'a íhae vanúke. 20 Koeku ápeyea pi'âti áko'o mopo'âti
xâne ho'uxínovoti itúkea orásaum ya inzáke, anêngomakamo xapákukehiko —
kíxovokoxoane Jesus.

Nókone vitúkea vaheréxo ítukeinovi ne po'inu ûti
Mt 6.14; Lk 17.4; Éf 4.32; Kol 3.13

21 Yane ina ahi'ókovo Jesus ne Pêturu. Hara kíxoa:
—Unaém, enepo vaheréxa ítukeinonu ne mbo'ínu, namo yé'aye ixómoyea
ngóseanapoa, kutí ngixopâti ákoti vaheréxinanu ítuke? Seti koetímeamo?
22 Ina kixôa Jesus:
—Ako yusíka itúkeovo pohu seti koêti késeanapoa, itea hara ngixópi setenta
koetimo seti. 23 Vo'oku enepone natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne, hane
koéneye nâti komomópoti yé'akeye orévexoake ahínoehiko. 24 Turixoâne ne ítuke,
omínokonone po'i ahínoe koâti yupihóvoti orévexoake ovâti ênoti mili tiûketi.
25 Yoko koati ákoti tiûketina mani poréxopeake neko oréveu. Yane pahúkoane
pátarauxa kaváneyeokono neko ahínoe, koane yêno, xe'éxaxapa yoko uhá koeti
apeínoati, motovâti isúkopeovo neko oréveu. 26 Yane ipuyuké koéne neko
ahinoêti nonékuke pátarauxa. Hara koéne: "Yokóseananu, kali kuxoo íxenuvo,
vo'oku kóyeanemo mboréxopeopea uhá koêti ne orévenjopike" kíxoane.
27 —Yane yupihovó koéne kóseanayea pátarauxa neko ahínoe. Yane pahúkoane
pihópea koane ákoyeane káperaxapa neko orévexoake. 28 Pihopóne neko ahi-
noêti, tokononé koene ha'íne ko'ítukeyea orevéxoati kali póhuti séndu pe'u
tiûketi. Yane kóperaxoane. Namú kíxeane ánu kotitínoati. "Peréxapana ne
yorévexonuke" kíxoane.
29 —Yane ipuyuké kó'iyeane neko ha'íne nonékuke. Hara kíxoa: "Yokóseananu,
kali kuxoo íxenuvo, vo'oku kóyeanemo mboréxopea ne orévenjopike" kíxoane.
30 —Itea ako kali kaha'á íxa. Yane kuríkoponoane ika'ákovokutike tukú koeti
isúkopea neko orévexoake. 31 Enepohikone po'i ahinoêti ha'íne ko'ítukeyea,
noixoâne neko koekúti, yupíhova ikótivexea isóneuke. Úkeane pihohíko
éto'okoponea ne pátarauxa. Uhá kíxoa koyúhoinoa ne koekúti. 32 Ina
ihaxíkoa pátarauxa neko ahínoe. Hara kíxoa: "Koati iti váhere ahinoêti!
Koseaná ngixópipepo. Ako ngáperaxapapea neko yorévexonuke vo'oku yépeminu
ngóseanayeopi. 33 Mani konokoâtimaka késeanayi ne he'íne orevéxopiti
kuteâtimaka ngixópiku ngóseanayeopi" kíxoane.
34 —Yane yupihovó koene ímaikinova pátarauxa, ina pahukôa ikâ'akeovo
koane kurí'okeokono, ikoítoponoati kotíveti tukú koetímo parexápa neko
orévexoake —koéne ne Jesus
35 Ina koe'íkomaka:
—Énomonemakamo kixópinenoeye ne Nzá'a íhae vanúke enepomo yunakâ
iséneuke ne váhere ítukeinopi pe'ínu hákotimo keseánapoa —kíxovokoxoane.

19

Koeku kuríkoti yêno
Mt 5.31; Mk 10.1-12; Lk 16.18; 1 Ko 7.10

1 Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, ipúhikopeane Ngalíleya yonópoti Njúdeya
poixô'oke húveona Njôrdaum. 2 Koati ênoti xâne hokó'ixoati koane koíteova Jesus
ne ka'arínetihiko xapákuke.
3 Ápemaka farîzeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muîse pihinoâti
oposí'okoponovati. Ina epemó'ikohiko Jesus kaha'aînoati pahúkeovo ya
yumópope. Hara kíxoahiko:
—Motóva kuríkea yêno ne hóyeno ya uhá koêti koêkuti évotikoake?
4 Ina yumopâ Jesus:
—Ákoikopo yíhoikiku emó'uke Itukó'oviti koyuhoâti koêku inâ itukôa
Itukó'oviti ne xâne itúkeamaka hóyeno yoko sêno? 5 Ina koemáka: "Énomone
kuríkino há'a yoko êno ne koyénoti motovâti komúxoneyea yêno. Yane
koati póhutipone ne pi'âti" kôe. 6 Ákone apí'a, koati póhutipone. Koeku
koyúhoyea Itukó'oviti poéhapeane ne pi'âti, ako yusíka ápeyea xâne haxakópati
—kíxovokoxoane Jesus.
7 Yane ina kixôa farîzeuhiko:
—Ná'ikopo koeti ápeino yútoe Muîse koyúhoti yusíkea kuríkea yêno ne hóyeno,
koane poréxea koyuhópeti kotuyôpeati îha itúkeovo koyenókokoti?
8 Yane hara kíxoa Jesus:
—Poréxinopeakenoe Muîse kiríki yîno vo'oku tiú'ikonoe yomíxone. Itea yaneko
inúxotike inâ apê ra mêum, ako yusíka kuríkeokoko. 9 Hara ngixópinoe vo'ókuke:
Enepone kuríkoti yêno ina okoyénopomaka, ákoti itukapu vo'oku itúkeovo
aupú'ikoati yêno yuhó'ixoti po'i hóyeno, ya xoko Itukó'oviti, koati pahukóvoti
nê'e, koane koati aupú'ikoti inúxoti yêno. (Koánemaka ne koyenópati ne kûrene
îma, ya xoko Itukó'oviti, kutí kôe aupú'ikeati inúxoti îma ne sêno.)
10 Ina kíxo Jesus ne íhikauhiko:
—Koeku kó'iyeaneye, yusikóneikopo ákoyea okóyenokoko ne xâne.
11 Yane hara kíxovokoxoa Jesus:
—Haina hi'imé koeti xâne itoti ákoyea okóyeno. Poéhane itôa ne xâne
poréxone Itukó'oviti kó'iyeaneye. 12 Ápe hóyeno ákoti okoyéno vo'oku
omeátinekeneye inâ ipuhíko ápeyea isáyunevo ákoinoke omótova kóyenoyea.
Ápemaka hóyeno kapáxovoti. Kene po'ínu, kaha'âne ákoyea okóyeno motovâti
yuíxeovo koúkoponea natíxea Íhae Vanúke xapa xâne. Koêkuti eopâti isóneuke
ítea kó'iyeaneye, ene itukâ kuteâti ra yûnzo —kíxovokoxoane Jesus.

Epemínoa Jesus ne kalivónohiko unako koeku xoko Itukó'oviti
Mk 10.13-16; Lk 18.15-17

13 Yane ápe xâne omotíhiko kalivôno xoko Jesus motovâti ípihea vô'u tutíkuke,
itea sayá'ikoa íhikauhiko Jesus. 14 Ina kôe ne Jesus:
—Síkeane kenó'okea ne kálihunoe kalivôno njokóyoke. Hako seya'íkoa, vo'oku
kuteâti koeku usó kóyeyea kenó'okinonu râ'a, énomonemaka kónoko kó'iyeaneye
ne xâne yonópoti natíxokuke Íhae Vanúke —kíxovokoxoane.
15 Yane ípihoane ne vô'u tutíkukehiko. Úkeane pihôpo.

Inámatiko hóyeno iríku
Mt 13.22; Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1 Tm 6.6-10; Tk 5.1

16 Yane apé koéne xâne ahi'ókoponovoti Jesus. Hara kíxoa:
—Ihikaxotí, kuti itukóvo únati koekúti nóngone indúkea motovâti ómbea xoko
Itukó'oviti ákotinemo hunókoku?
17 Ina kixôa Jesus:

—Ákoikopo yéxa itukóvotiye ne koati únati? Enepone koâti únateoxo, poéhaxo, ako po'ínu. Yakaha'a ákoyea hunókoku yópi xokóyoke, itíka ne páhoenopi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse nékone itíki —kíxoane Jesus.

18 —Kuti itukóvoye xapákuke neko yutoéti? —koéne neko hóyeno.

Yane hara kíxoa Jesus:

—Enepone koêti: “Hako kepéko. Hako yaupú'iko po'i xâne kepiné'iyiti yêno. Hako yomêxo. Hákomaka itikóheo koeku po'i xâne. 19 Tiya yá'a yoko yêno. Koane hákomaka motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne” koêti —kíxoane Jesus.

20 Ina kôe neko hóyeno:

—Heú ngíxoa indúkea nê'e. Kutí'ikopo ngónokoiko?

21 Ina kixôa Jesus:

—Enepo yakaha'a itíkivo koati ponóvoti ákoti ovópiku, yakávaneponoa uhá koêti ne apeínopiti, ina perekéxa xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apêtimo apeínopiti vanúkeke, ina kina'áka ingéneke hékinu —kíxoane.

22 Kamoáne hóyeno ne emó'uinoa Jesus, yupihovó koe isóne'ekeovo koeku pihópea kama'âti ne êno apeínoati. 23 Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikauhiko:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Koati tiú'itimo yonópea natíxokuke Íhae Vanúke ne xâne ênoti apeínoati. 24 Koati ngixópitinoe: Ako'óneni oríko vékea kámelu xoko kali ihínone tôpe uhe'ókopeti yane yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —kíxovokoxoane Jesus.

25 Kameáne íhikauhiko Jesus neko yûho, yupihovó koéneoxo iyúpaxeovahiko, ina koehíko:

—Yane kuteâti koeku yiûho, kutí'ikopomo motovâ itúkeovo koítovone Itukó'oviti koane yonópea xokóyoke? —kíxoanehiko.

26 Pono-ponó kixínoane ûke Jesus ina kixovókoxoa:

—Enepone ínixone xâne itúkeovo yupihóvoti tiú'iko, ako átiu'i xoko Itukó'oviti.

27 Ina kixôa Pêturu:

—Kurí kíxoa ûti ne uhá koeti koekúti koeku hókeopi ûti. Namo koéneye ûti?

28 Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Itínoe hokónuti, yaneko káxe ainámapone uhá koeti koekúti, ivandákapane xoko ivándakoku nandíxea koeku indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, keha'ínenutimakamo ivétaki xoko nduse koeti ivatákokuti kuteâti ivándakoku nandíxea, motovâti yíhoikopi ne nduse koeti iháxakexoku xanena Izarâe, neixoti unátiyea, áko'o ákoyea aúnati ne ítuke. 29 Koane enepone uhá koeti xâne ákoti okotíxo ítukevo vo'ónguke, kuteâti óvoku, po'ínuhiko, há'a, êno, (yêno), xe'éxaxapa, áko'o itukovo poké'exa, yupihovó koetimo námoepo yane koekúti ákoti okotíxoa, yoko ko'ipâratimakamo ópea xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. 30 Itea enómo xâne teyonéti koeku kó'oyene okópotimo ikenétike. Kene ne ákoti apayáso ovoti ikenétike koeku kó'oyene, énomonemo itukóvoxo koati teyonéti —kíxovokoxoane Jesus.

20

Ihíkauvoti ihókovoti koêku ko'ítuketihiko xapa úva

1 Ina kôe ne Jesus:

—Enepone natíxea ne Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye hóyeno itúkoti kavâne ipuhíkeati óvoku ya mâturukata oposíkoponoti ko'itúkeinoati kátarakinoa ne nóne úva. 2 Kousókone emó'uinoa ne ahinoêtihiko itúkeovomo póhuti pe'u tiûketi poréxea ya káxe, yane pahúkoanehiko ko'ítukepoinoa xapa nóne

úva. 3 Ya nove ôra ya yupóniti, pihóponemaka neko hóyeno opósikoponea
po'i ko'itúkeinoati. Yane noíxone po'ínuhiko xâne parásake ákoti itúkovoke.
4 Ina kixoáhiko: “Pihénoemaka xapa nónem úva, yokó'itukepoinonu ínamo
mbarexápapinoe yé'akeye ésa'i ne ke'ítukeyi” kíxovokoxoane.
—Úkeane pihohíko. 5 Ye'ékotine itumúkoti, koáne ya mopo'âti ôra,
pihóponemaka neko hóyeno opósikoponea po'i xâne. Yane pahúkopomaka po'i
ko'itúkepoinoati. Yoko kúteapoanemaka yuhó'inoa ne po'ínuhiko ahinoêti. 6 Ya
kuteâti síngu ôra ya kiyakáxe, pihóponemaka neko hóyeno opósikoponea po'i
ko'itúkeinoati. Yane noíxoponemaka po'ínuhiko xâne ákoti itúkovoke. Hara
kíxovokoxo: “Na koeti herú kixínenoe káxe yóvoheixi yâyeke ákoti yoko'ítuke?”
7 —Ina yumopâhiko: “Vo'oku akó'oti pahukó'oviti.”
—Ina kixovókoxopamaka únae úva: “Pihé'ikoponoemaka, yokó'itukepoinonu
xapa nónem úva” kíxovokoxoane.
8 —Yaneko kiyoné'e káxe, pahúkoane únae úva ne exeâti koêku ne ítuke. Hara
kíxoa: “Ihéxihika uhá koêti ne ko'ítuketi. Peréxapa námoepo. Hane ínixa peréxopi
koati okoti ikenéti turíxeovo ko'ítukeyea, ínamo perexápa ne inúxoti turíxovo
ko'ítukeyea” kíxoane.
9 —Enepohikoneko ahinoêti turixeôvoti ko'ítukeyea síngu ôra ya kiyakáxe,
poéha pe'u tiûketi námoepo póhutihiko. 10 Itea enepohikoneko inúxoti ko'ítuke,
ikútixa xu'inánemo námoepo yane po'ínuhiko ahinoêti. Itea poéhamaka pe'u
tiûketi námoepo póhutihiko. 11 Namukópanehiko ne tiûketi, turíxovonehiko
kapáhakinovo pátarauxa. 12 Hara koéhiko: “Enepohikora turixeôvoti koati
ikenéti ko'ítukeyea, pohu poéha ôra ko'ítukehiko. Na koeti kutipasí kixínea
námoepo ûti, uti koitóponovoti kotíveti xapa kótuti káxe?” kíxoanehiko.
13 —Ina kixôa únae úva ne póhuti ya xapákuke ne ahínoe: “Ningoné, ako
váherexa índukeinopi. Ákoikopo usó yákoye itúkeovo póhuti pe'u tiûketi nemúko
enepo inâ yuhó'ixinokoko ûti koêku? 14 Kó'oyene nemúka ne tiûketi yêho.
Pihépane vo'oku ngahá'a íngutipasikea némoepo ne námoepo okoti ikenéti
ko'ítuke. 15 Ákoikopo omótova indúkea kuteâti anjá'inoa ngíxeaneye ne índukevo?
áko'o inixeâtimea váherexea indúkeovo koati únati xâne” kíxoane neko hóyeno.
16 Ina kôe ne Jesus:
—Énomonemo koéneye inuxó koépeamo ne xâne ovoti ikenétike koêku
kó'oyene. Kene ne inúxotihiko koêku kó'oyene, ikenétike ópomo. (Vo'oku êno
xâne iháxiuti, itea ákomo axú'ina ne koati noivókoetihiko) —koéne.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo koane exépukopeamo
Mk 10.32-34; Lk 18.31-34

17 Pihoné'e ne evo Jesus ya Njeruzálem, koêku yóneahiko, ahikú kíxoa Jesus
neko nduse koeti íhikau yane po'ínuhiko xâne. Hara kíxovokoxoa:
18 —Kó'oyene, Njeruzálem vonóne. Nguri'ókokonoatinemo ne tutíhiko sasedóti
inuxínoti viyénoxapa hó'eke, koáne ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe
Muîse. Koati ngixókonokunemo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne
ínamo pahukáhiko ngoépekeokono, 19 ínamakamo kurikánuhiko xoko ákoti
itukapu viyénoxapa jûdeu éxoti koêku poké'exa ûti. Yane koemóke'enutihikomo
koane yehepóke'exonutihikomakamo, ínamo kuruhúxanuhiko, itea mopó'apeke
káxe enjepúkopotimo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane Jesus.

Épemone eno Teâku yoko Xuâum
Mk 10.35-45

20 Ina pihîno Jesus ne yeno Nzebêdeu. Xe'éxaxapa xané'inoa. Yane ipuyuké
koéne neko sêno nonékuke Jesus koane épemea itúkinoa âha.
21 —Kuti kehá'a? —kíxoane Jesus.

Ina yumopâ ne sêno:
—Mani ngaha'âti peréxi ra pi'âti njé'a itúkeovo teyonéti koane ivátakea xîririkuke, póhuti yéxopeke kene po'ínu lepékuke ya netíxokuke.
22 Ina kixôa Jesus:
—Ákonoe koati yéxi koêku ne yépemonuke. Iteâtinoekopomo víki ne êno kotíveti koekúti véngokuikomo? —kíxoane.
—Êm, vitoâtimo —koénehiko.
23 Ina kixoáhikomaka Jesus:
—Vikoâtinoexomo ne tiú'iti véngokuikomo, itea enepone ivétaki énjopeke yoko lombékuke xoko nandíxoku, hainamo ûndi noivókoxoa ivatákoatimoya, vo'oku Nzá'a kousókinoa ivatákoatimo —kíxoane.
24 Kamoánehiko po'i yéhi koeti íhikau Jesus, ímaikinovahiko neko pi'âti kopo'ínukokoti.
25 Ina ihaxíhikoa Jesus ne íhikau ahí'okeovaxo. Hara kíxovokoxoa:
—Yéxoanenoe itúkeovo payásotihiko pahukô xapa xâne. Koatine nâtihiko exêa koêku. 26 Itea xepákukenoe, ako ákoeneye, pó'iti koêku. Koêkuti kahá'ati itúkeovo payásoti xepákukenoe, konókoti usó kóyeyea itúkeovo yovóxenoe. 27 Koane koêkuti kahá'ati itúkeovo koati teyonéti ya uhá koêti xepákukenoe, konókoti itúkeovo ovoxéti híyeuke itínoe 28 kuteâtimaka ngoêku, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Vo'oku hainámaka nzimínoti enó'iyea ovónje kouhépekoti ngóyeku, itea nzimínoti indúkeovo ovoxéti yoko ivóngeovo motovâti enó'iyea xâne ngoítovone —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóvo pi'âti komítiti ne Jesus
Mk 10.46-52; Lk 18.35-43

29 Ipuhíkeane pitivóko koéhati Njeríko ne evo Jesus, koati êноti xâne hokó'ixoati. 30 Yoko ápe pi'âti komítiti vataká koyêti xe'ókuke xêne. Kamoáne itúkeovo Jesus vekôa neko xêne, vaúkoanehiko. Hara koe yuhóhiko vaúkea:
—Unaém, ámoripono Ndávi, yokóseanavi.
31 Yane sayá'ikoa xanéhiko pahukoâti kóyunuhikeovo, itea inamá'axohiko kohonóko emó'u vaúkea:
—Unaém, ámoripono Ndávi, yokóseanavi —kóyehiko.
32 Yane xe'ó kó'inoane Jesus, ina ihaxíkoa koane kíxeahiko:
—Kuti kehá'anoe indúkinopea?
33 —Unaém, kahá'ati uti vínixopea —koénehiko.
34 Kóseanane Jesus, ina ipíhoa vô'u ukékuke. Énomone yaneko ókoku ôra, ínixoponehiko koane hokópeahiko Jesus.

21

Ihayú'ikokono Jesus urúkovo ya Njeruzálem
Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Xu 12.12-19

1 Ye'éxoane evo Jesus ne Njeruzálem, simoáne ne ipuxóvokuti koéhati Mbetefâje xêrerekuke kali mopôi koéhati Olívera, yane pahúkone pi'âti íhikau ne Jesus inuxó kó'iyea tumúneke. Hara kíxoanehiko:
2 —Pihénenoe yane kali ipuxóvokuti timúneke. Ehá'axomo símea, inixéponotinoemo seno njuméntu ika'ó koyêti yoko xe'éxa. Kíxeanoemo, ínamo yamapâ yâkeneye. 3 Enepomo áva epemó'ikopiti itíkoake, haramo íxea: "Konokoâtiko Vúnae râ'a" íxeamo. Yane sikópitinoemo yomópi yâkeneye —kíxoane.
4 Yoko kó'inokeneye, hane simovóne kaxéna yuho porófeta mekúke, enepone koêti:

5 “Hara íxeahiko ne íhae Njeruzálem: Yokómoma rakene netínanoe ivu'íxoti
njuméntu. Ako kapáyasakapu nê'e. Koati xe'éxaiko njuméntu ivú'ixo”
koêti. *Zacarias 9.9*
6 Yane pihóne neko pi'âti íhikau Jesus, itúkoane neko páhoenokono. 7 Ina
omopâ ne seno njuméntu yoko xe'éxa. Ipíhoanehiko kápana oúkeke, ina ivu'íxoa
Jesus. 8 Yoko xapákuke neko êno xâne, ako yumáxapu ikapákinoati kápana
xenékuke. Ina apémaka tetúkoti tuti exáte ipíhoati xenékuke kouhé'ekinoati
vékoku. 9 Eneponeko êno xâne tumúneke koane ikéneke, aínovo kohonókoti
yûho kóyeyea:
—Koati hána'iti ihayú'iuti rakene ámoripono Ndávi. Viháyu'ika páhoenovi
Vúnae Itukó'oviti. Koati hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke —
koéhiko.
10 Simoné'e Njeruzálem ne Jesus, iyúpaxova uhá koeti xanéhiko yane pitivóko
koane kíxeahiko:
—Kutímeaya rakéne?
11 Ina kôe yûho vaúkexea neko êno xâne hokoti Jesus:
—Eneporâ'a, énomone ne porófeta íhae Nazâre ya Ngalíleya —koéhiko.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti
Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Xu 2.13-22

12 Urúkovane Jesus ne témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti, xoko kíndana,
kópuhihikopo xâne kaváneti yoko vanéxotiya, koane kasá'irikexea mesána neko
koperáxoti xanéhiko esa'íkoti tiûketi, koánemaka ivátakokuhiko neko kaváneti
kurûte. 13 Ina kôe ne Jesus:
—Hara kôe emó'uke Itukó'oviti: “Enepora imokóvokuti óvongu,
iháxeokonotimo óvoku itúkoti orásaum” kôe. Itea itíkoanenoe óvoku ómevotihiko
—kíxovokoxoane Jesus.
14 Yane ina pihîno Jesus ne xâne komítiti yoko mohéveu yane hána'iti
imokóvokuti koane koíteovahiko Jesus. 15 Itea enepohikone tuti sasedóti
inuxínoti xâne hó'eke koánemaka ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse, ímaikovo
noixoâne ítuke ne Jesus ákoti kuteâti, yóko'o ne kalivónohiko vaukéxoti koane
kó'iyeahiko:
—Koati hána'iti ihayú'iuti ra ámoripono Ndávi —kóyehiko.
Ina kíxo Jesus ne tutíyehiko:
16 —Ako kéma koêku yûho ne kalivónohiko?
Ina kixôa Jesus:
—Ngámoane. Âvonoekopomea yíhoikiku emó'uke Itukó'oviti râ'a? “Iti
Itukó'oviti, enepone kálihunoe kalivôno koánemaka ne ovotí'iko takikútike,
peréxoa kaná'uyeaxo iháyu'ikeopi” ákoikopo ákoe? —kíxovokoxoane Jesus.
17 Yane pihópeanehiko Jesus. Ipuhíkopeane ne pítivokona Njeruzálem,
pihópone ya Mbétanea imókopoku.

Koêku xuve fîgu ákoti há'i
Mk 11.12-14, 20-24

18 Yuponii kôe, káyukopovomaka ne Jesus ya Njeruzálem. Yoko epékoatine
hímakati. 19 Ina noîxo xuve fîgu xe'ókuke xêne, itea pihoné'eya, ako ápahuina
há'i noíxone. Poéhane êno tûti apê. Ina kôe:
—Ukeátine kó'oyene, hunókokunemo kahá'iyea râ'a —koéne.
Yane movo'ó koéne neko xuve fîgu. 20 Noixoâne íhikauhiko Jesus, yupihovó
koe iyúpaxeova, koane kó'iyea:
—Imáko ákoino oríko movó'oyea ne xuve fîgu.
21 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepo itukapu koati kaná'uti kívivonu, hákotimaka muyâ'i iséneu yane kívivonu, itikoâtimo kuteâti ngíxoaku ra xuve fîgu. Haina póhutine itea muhíkovani pehukâ ra koati hána'iti mopôi áhikuxeova ne ókoku koane kuríno'ekopeova ne mar, mani ipokóvoti. 22 Yoko uhá koeti koêkuti yépemone ya orásaum, enepo yakutípoaxo yimópikonomo, itikínokonoatimo.

Epemó'ikokono Jesus úkeaku xunáko
Mk 11.27-33; Lk 20.1-8

23 Simoné'e ne Jesus yane hána'iti imokóvokuti, ixómoti ihíkaxo. Yane yakukú kíxoane tutíhiko sasedóti, enepone inuxínoti jûdeuhiko hó'eke, yoko po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu. Hara kixóhiko Jesus:

—Na úkea ne xunakóti itíkike ra koekútihiko? Kuti porexópi kíxineye ne ítike?

24 Ina yumopâ Jesus:

—Anéyemaka émbemopikenoe. Enepomo íte yimópinunoe, ínamo enjákapea porexónoati indúkea ra koekútihiko índuke. 25 Kuti porexôa ne Xuaum Mbátita áhikea? Íhae Vanúke? áko'o xâne yara poké'e.

Yane ina kixokókohiko:

—Enepomo vokoyúhoa itúkeovo Íhae Vanúke pahukôa, "Ná'ikopo koeti ákoino yakútipoanoe ne Xuâum?" kixo'óvitimo. 26 Itea enepomo vokoyúhoa itúkeovo xâne yara poké'e pahukôa, pikómaka uti kixó'ovikumo xanéhiko, vo'oku heú koe xâne ínixea itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Xuâum —kixókokonehiko.

27 Énomone kixínohiko Jesus:

—Ako véxa.

Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ákoikopomaka ongóyuhoinopeanoe porexónoati indúkea ra koekútihiko índuke —kíxovokoxoane.

Exetínati apêti íhokovoke koeku hóyeno pi'âti xé'a

28 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Na kó'inoaye iséneu râ'a? Ápe hóyeno pi'âti xé'a. Koêku pihínoa ne xuvé'eti, hara kíxoa: "Nje'exá, yokó'itukepono xapa nónem úva."*

29 —Ina kixôa xé'a: "Ako angáha'a mbíhea" kíxoane.

—Itea itúkopinoa isóneu, yane pihóne xoko pahúkokonoku.

30 —Ínamaka pího neko hóyeno xoko po'i xé'a. Kúteanemaka yuhó'inoa. Ina yumopâ xé'a: "Êm, mbihotímo" kíxoane.

—Itea ako pîha.

31 —Yara pi'âti, kuti itukôa ne páhoenoa há'a?

Ina yumopâhiko:

—Xuvé'eti.

Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepohikone koperáxinoti nâti ánu'ukenati kóperau, yóko'ohiko ne mohîti sêno, énomonemo yonopô natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ya itíke. 32 Vo'oku énomone simíno Xuaum Mbátita éxokeopinoe ponóvoti xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, itea ákonoe kali yakútipoa. Kene ne koperáxinoti nâti yóko'o ne mohîti sêno, kutípoahiko. Upánini neíxoanoe ne koekúti, itea kóyeane ákoyea ikétivexanoe iséneuke ne váhere kixeku itíkivo koane kiríkopi, koane ákomaka yakútipoanoe —kíxovokoxoane.

---

* **21:28** Ako akútikoko koêku ra éxetina Jesus ya po'íkehiko Bîbilea. Ya Bíblia Atualizada, koati xuvé'eti xé'a neko hóyeno ako pihâ. Kene ya Bíblia Corrigida, Bíblia na Linguagem de Hoje, yoko Bíblia de Jerusalém, nihí'iti xé'a ako pihâ. Hane hóko ne emo'u xâne kixoku koêku ya Corrigida.

Ihíkauvoti ihókovoti váhere xâne katarákinoati nóne ne únae kavâne
Mk 12.1-12; Lk 20.9-19

33 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ivévakanoe ra po'i exetínati apêti ínzokoake: Ápe hóyeno itúkoti kavâne nôti êno xuve úva. Itúkinoa îpi neko nóne. Ina itûko tángi kótikovoku ho'o úva itûko víyum. Ínamaka koexépuko óvoku koyonínoati ne nóne, éyevoti vanúkeke motovâti ákoyea malíka ínixoku ne koyonoâti. Yane kurí'okoane ne katarákinoati ne nóne motovâti haxákopea avané'e êho. Yane pihóne po'i poké'e. 34 Simovóne kaxena veyóvope ha'i nonéti, pahúkone ahínoehiko ne únae kavâne xokóyoke ne katarákinoati ne nóne motovâti veyópoinoa námoepo. 35 Itea eneponeko katarákinoati nóne, namú kíxoane neko pahoétihiko. Yane yehépoke'exoa póhuti. Kene po'ínu, koépekoa. Kene po'ínu, hepókoa ya mopôi koepékoatimaka. 36 Yane koxú'inakoane únae kavâne ne páhoepomaka, itea enepone katarákinoati nóne, kúteanemaka kíxoaku neko inúxotihiko pahoéti. 37 Koati ikenétike, pahúkoa únae kavâne ne xé'a xapákuke, vo'oku hara koêti isóneu: “Teyoâtihikomo ra nje'éxa” koeti isóneu. 38 Itea noixeânehiko xé'a, hara kixókokonehiko ne katarákinoati nóne: “Eneporâ'a, koati ítukenemo ra poké'e ivakápune há'a. Hingá, kaépeka ûti maka vitúkapeane ne mani ítuke íkuinoake há'a ivakápu” kixókokonehiko.

39 —Yane namú kíxoanehiko koane kópuhikopea yaneko kavâne, ina koepékoamaka.

40 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Enepo kayukápapu ne únae nonéti, namo kíxoaneye ne katarákinoati nóne?

41 Ina yumopâhiko:

—Koati kotívetimo kíxoaku kaepéka neko váherehiko xâne, ínamo kuri'ákapa po'ínuhiko xâne motovâti kátarakinoa ne nóne, xâne porexópatimo ne námoepo simapúne kaxena veyóvope —kíxoanehiko.

42 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ákoikoponoe yíhoikiku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti?

“Enepone mopôi noívokoxine itúkoti péti, ainovó kôe itukóvo koati turíxeovoku
uhá koêti kuteâti koeku koati inúxoti mopôi turíxeokonoke péti. Koati
Vúnae Itukó'oviti kixoáneye. Yoko vínixoa itúkeovo koati êno ihayú'iuti
koekúti ne ítuke” koêti ne yutoéti —kíxovokoxoane Jesus ihókopovati ne
mopôi noivókoxineti. *Sâramu 118.22-23*

43 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko xâne:

—Énomone ngixínopinoe: Mani itínoe ne xanena Itukó'oviti yonópoti natíxokuke. Itea ákonenoemo yenápa. Porexókonotimo po'ínuhiko xâne yonópeaya, xâne kouhápu'ikoti ya kixoku itúkeovo ápeyea há'i pôreupo Itukó'oviti kuteâti kúxone. 44 Enepora mopôi ngixínopike, uhá koeti xâne ikoró'uxovati, kutí koetímo póte enepo itatáko. Kene ne xâne irípu'ikovoke, ákonemo ipíxa. Kutí koetímo póte muvake-muvaké koetímo —kíxovokoxoane.

45 Enepone tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeuhiko hó'eke yóko'o ne farîzeuhiko, kamoáne neko exetínati apêti íhokovoke, exó kíxoanehiko itúkeovo énomonehiko kíxo Jesus. 46 Yane opósi'ixinoanehiko kixoku iká'akea ne Jesus, itea koati pikoti xanéhiko vo'oku aínovo inixoâti itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Jesus.

22

Exetínati apêti íhokovoke koeku áyui nâti kasátuxo xé'a
Lk 14.15-24

1 Aúkopovo ne Jesus koyúhoyea exetínati apêti íhokovoke. Hara kôe:

2 —Enepone natíxea Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye nâti itúkoti hána'iti
ayuíti kasátuxo xé'a. 3 Ápe ahínoehiko ne nâti páhoe iháxihikoponea ne húpiuhiko
oránake ne ayuíti. Itea ákohiko he'énka ne húpiuhiko. 4 Yane pahúkone po'íhiko
ahínoe neko nâti koane kíxea: "Hara íxepana ne nzúpiuhiko: 'Ngoúsokoane
uhá koêti ne nikokónoti nókone áyuim. Ngoépekone vûi koane kínati xe'exa
váka. Usóne uhá koêti. Kiná'akanenoe ayuítike índukeino nje'éxa kasâtuxotine'
íxeahikomo" kíxoane.
5 —Itea eneponeko hupiútihiko, ako itúkeake yûho ne hupixoâti.
Pihóne óyonokuke ne po'ínu. Kene po'ínu, po'i itúkovoke yuíxovo. 6 Kene
po'ínuhiko, namúkoa ne ahinoêtihiko hupixóponoati, íkoitoponoa kotíveti
ina koepékoahikomaka. 7 Yane yupihovó koe ímaikeovo neko nâti. Pahuko
húndaruna koépekexoponea uhá koêti neko xâne koepékexeati ahínoe koane
oró'okeamaka pítivokonahiko. 8 Ina kíxo po'i ahínoehiko: "Usóne uhá koeti
nókone ra áyui, itea ako omótokea hupíxeokono nekôyohiko. 9 Pihénoekopo ya
none ovokúti xoko koati vékoku xanéhiko. Hipíxapanamo ne uhá koeti koêkuti
xâne tekópone" kíxoanehiko.
10 —Ina pihohíko ne ahinoêti ya none ovokúti. Ho'úxoa uhá koêti ne xâne
tokópone, xâne únati koánemaka váhere pahukoâti píhea ayuítike. Yane puhi-
puhí kôe neko ovokúti ya êno hupiúti. 11 Ina urúkovo neko nâti xapákuke ne
húpiuhiko noíxoponea ne xâne ovoti xe'o mêsa. Ya xapákuke neko êno xâne,
ápe hóyeno noíxone ákoti oko'ípovo kuteâti nókone ko'ípovoyea yonoti xapa áyui
koyénoti. 12 Ina kixôa nâti: "Iningoné, na kíxoaye yûrukivo yâye ákoti yoko'ípova
ne nékone ke'ípovoyi xapa áyui kasâtuxoti?"
—Yane yunu-yunú kixóvone neko hóyeno. 13 Ina kixôa nâti ne ahínoehiko:
"Iké'akinoe hêve râ'a koane vô'u ina kirikâ xapa êno haháku ti, óvokumo
iyókexoti yoko ngarutútukexoti ôe vo'oku êno tiveko koêku" kíxoane.
14 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Êno xâne iháxiuti, itea ako axú'ina ne koati noivókoetihiko —koéne.

Epemó'ikokono Jesus koeku isóneunoa ne kóperau nâti
Mk 12.13-17; Lk 20.20-26

15 Ipuhíkopeane farîzeuhiko xapákuke ne xanéhiko, ho'úxovonehiko oposíkoti
kixoku iyupaxó kíxea Jesus épemo'ikea, kaha'aînoati pahúkeovo ya kixoku
yumópea. 16 Yane pahúkoane farîzeu ne íhikauhiko koánemaka xanena Êrodi
xoko Jesus. Hara kixóponoahiko:
—Ihikaxotí, véxoa itíkivo koati ponóvoti koane yíxivoa ne kaná'uti kixovókuti
ihíkexoati ne páhoenovi Itukó'oviti. Ako yokómomoyi payásoko ne xâne vo'oku
kutíkokone uhá koeti xâne xikóyoke. 17 Ná'ikopo kó'inoaye iséneunoa ra
koekúti? Yimápavi yarâ'a: Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti poréxea ûti
ne kóperaxovike Sêza, enepone nâti ya Róma exoti koeku ûti? áko'o ákoyea —
kíxoanehiko.
18 Itea exó kíxea Jesus ne váhere isóneuhiko. Yane hara kíxovokoxoa:
—Na koeti yopósi'okinovonunoe kehá'atinoe mbahúkeovo ya yumómbope?
Koati itínoe itûkoheovoti! 19 Yéxakana ne tiûketi kóperau nâti.
Yane omínoanehiko póhuti pe'u tiûketi. 20 Ina kôe ne Jesus:
—Kutí'ikopo itukoa nône yoko îha ovâ ra tiûketi?
Ina yumopâhiko:
21 —Sêza.
Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Enepone ítuke nâti, peréxapa. Koáhati ítukene. Kúteanemaka koêku xoko
Itukó'oviti, koêkuti páhoenopi, konokoâtimaka itíki —kíxovokoxoane.

22 Kamoánehiko neko yuho Jesus, yupíhova iyúpaxeova unáko ne yumópope.
Yane kurí kíxoane épemo'ikea koane pihópeahiko.

Epemó'ikokono Jesus exépukopeaxomo ne ivokóvoti
Mk 12.18-27; Lk 20.27-40

23 Koati énomone yaneko káxe, ahí'okovo Jesus ne sadúseuhiko, enepone
koyúhoti ákoyeamo exépukapa ne ivokóvoti. Hara kixóhiko Jesus:
24 —Ihikaxotí, hara kôe yútoe Muîse: "Enepo ivakápu hóyeno ákoti apáhuina
xe'éxainoa ne yêno, konokoâti itúkeovo po'ínu ne ivokóvoti koyenópea yêno ne
po'ínuikene maka avané'e xe'éxainoamaka, kutí ákoepone xe'éxa ne ivokóvotine"
koe yútoe Muîse. 25 Yoko ya xapákuke ûti, ápe nóvo seti koeti hóyeno
kopo'ínukokoti. Kóyenone neko xuvé'eti. Ivokóvone, ako ápahuina xe'éxa. Kurí
kíxoane neko yêno xoko atípo. 26 Kúteanemaka koêku ne po'ínu, ivókovone
ákotimaka xe'éxainoa ne sêno. Ina keno'óko ne mopó'ape, kúteanemaka koêku.
Yane ehane uhá koe ívohikeovo neko seti koêti. 27 Ivokóvone uhá koêti
neko kopo'ínukokoti, yane ivókovomaka ne sêno. 28 Yane kuteâti koêku,
eneponi akaná'u exépuhikopea ne ivokóvoti, kutí'ikoponi itukópaxo koati yêno
ne sêno xapákukehiko ne seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti? vo'oku heú koéhiko
kóyenoyea ne sêno —kíxoanehiko.
29 Ina yumopâhiko Jesus:
—Koati pahukóvotinoe iséneunoa ra koekúti, vo'oku ákoyea yéxa koêku ne
yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koánemaka ne xunako Itukó'oviti. 30 Vo'oku
enepomo exepúhikapane ne ivokóvoti, ákonemo koyénoti koane ko'ímati. Kutí
koépotinehikomo ánju íhae vanúke, ovóxehiko Itukó'oviti. 31 Yoko enepone
exépuhikopeamo ne ivokóvoti, ákoikopo yíhoikiku ya emó'uke Itukó'oviti koêku?
Énomone neko koêti: 32 "Undi Itukó'oviti kuvóvone Âbraum, kuvóvonemaka Izáki
yoko Njáko" koêti. Yanê'e, hainá'ikopo kuvóvone ivokóvotine ne Itukó'oviti,
ínapo "Âbraum-kene" akôe, itea koati kuvóvone xâne iyukóvoti —kíxovokoxoane
Jesus.
33 Kamoáne xanéhiko neko yuho Jesus, yupíhova iháyu'ikea ne ihíkauvoti
íhikaxone.

Koati nokonéti itúkeokono yane uhá koeti páhoenovi Itukó'oviti
Mk 12.28-34; Lk 10.25-28; 1 Xu 5.3; Ap 2.4

34 Yane ho'úxovonehiko ne farîzeu, enepohikone yuixóvoti hókea yútoe
Muîse exoânehiko ákoyea íta sadúseuhiko kóteyokea ne Jesus. 35 Yoko ápe
póhuti farîzeuya ihíkaxoti Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse oposí'okovoti Jesus,
kaha'aînoati pahúkeovo ya yumópope. Hara kíxoa:
36 —Ihikaxotí, kuti itukóvoxo koâti nókone xâne itúkea yane uhá koeti
páhoenovi Itukó'oviti Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muîse?
37 Ina yumopâ Jesus:
—"Heru'ó íxea yomíxone koane iséneu ákoyea omótova yokóvo ne Itukó'oviti
Yúnae." 38 Énomone itukóvoxo koati hána'iti nokonéti ya uhá koêti páhoenokono
xâne itúkea. 39 Kene ne pí'ape, po'ínumaka kuteâti, harâ'amaka: "Hako mo-
tovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu,
énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne." 40 Vo'oku enepora pi'âtihiko
páhoenokono xâne itúkea, koeku ikána'uxea xâne ya xokóyoke, koatímaka
itukoâti uhá koêti ne po'ínuhiko páhoenokono itúkea yútoeke Muîse koánemaka
yútoeke porófetahiko —kíxovokoxoane Jesus.

Epemó'ikoa Jesus ne xanéhiko koêku ne Mésiya
Mk 12.35-37; Lk 20.41-44

41 Koeku ho'uxo-ho'uxó kó'inoa farîzeuhiko, hara kíxovokoxoa Jesus:

42 —Na kó'eye iséneunoanoe ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? Kuti
itukoa ámoripono? —kíxovokoxoane.
—Ámoripono Ndávi —koénehiko.
43 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Ná'ikopo koeti "Unaém" kixínoa Ndávi, koyúhoti ya xunákoke Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti? Vo'oku hara koé'epepo: 44 "Hara kíxoa Itukó'oviti ne
Únaem: 'Ivétakapa énjopeke xoko ivátakoku koati ngapáyasokone imókonemo
ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti' " kôe. 45 Koati "Unaém"
kixoâti Ndávi. Ápeikopo oxéne itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya? —
kíxovokoxoane Jesus.
46 Yoko ako ápahuina xâne itoâti yumópea, epó'oxo ukeátine neko káxe, ákone
mapikóvati épemo'ikea ne Jesus.

23

Koyuhôa Jesus váherexea kixoku itúkeovo ne evo éskiriba
Mk 12.38-39; Lk 11.43-46; 20.45-46

1 Ina kixovókoxoa Jesus neko íhikauhiko koáne neko êno xâne hokoâti:
2 —Enepohikone éskiriba yoko farîzeu, koati ahukoâti íhikaxea ne Ponóvoti
Kixovókuti yútoe Muîse. 3 Itíkaikopo koane héka ne uhá koeti íhikaxeopike,
itea hákonoe ihemákova ne kixoku itúkeovo, vo'oku upánini íhikaxo, itea ako
kalíhuina itúkea kuteâti ne íhikaxone. 4 Kutí koe ika'ákoti êno ínati inonéti
ikoínoxoti po'ínuhiko xâne (ákoti itâ xâne koínoyea), itea ako kalíhuina yónea
isóneu koínoyea póhuti kali koekúti yane íkoinoxoke po'ínuhiko. 5 Enepohikone
farîzeu yoko éskiriba, itúkinoake uhá koêti ne ítukehiko, hane kahá'a éxokeovo
po'ínuhiko xâne. Énomone kapáya'ikinoa ne íhaku yutoéti ukeâti emó'uke
Itukó'oviti, iká'aehiko ya inúkuke itukovo takíkuke, kaha'âti noíxeokono.
Énomonemaka kapáya'ikinoa ne iyóyonevo hevékuke ípovo, kaha'âti ápeyea
koyuhoâti itúkeovo teyonéti. 6 Koáne ya xapa ayuíti yoko ya íhikaxovokuke
hó'e, yómotihikomaka ivátakea xoko ivatákokuti ya nonekútike xoko ivátakoku
koati payásotihiko. 7 Enepo yuhoíkokono, koeku vékea ya none ovokúti,
ahá'axomaka éxeokono itúkeovo teyonéti. Koati áhatimaka "ihikaxotí" kíxeokono.
8 Kene itínoe, ako yusíka "ihíkaxoti" kíxikono, vo'oku poéhaxo ne koati kaná'uti
ihíkaxopitinoe, kene aínovonoe iti kopo'ínukokoti. 9 Poéhaxo ne Yá'a, enepone
Itukó'oviti íhae vanúke. Hákoikopo kepayásoko po'ínuhiko xâne yara poké'e, kutí
kixeâti Itukó'oviti, enepone Yá'a íhae vanúke. 10 Epó'oxo ákomaka yusíka "in-
uxínoviti" kíxeopi po'i xâne, vo'oku poéhane Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti
koíteovo xâne itukóva. 11 Itea hanemo itukóvo koati payásoti xepákukenoe,
enepone usó koyêti itúkeovo ovoxe po'ínuhiko. 12 Enepone kapayásokopovoti,
koteyókokonotimo. Kene ne ákoti kapayásakapapu, énomonemo kahaná'ikokono
—kíxovokoxoane Jesus.

Saya'íkokono ne ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne
Mk 12.40; Lk 11.39-42, 52; 20.47

13 —Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farîzeu, ikítixapovoti koati
sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, vo'oku kutí koe yexexîti páhapetea natíxoku Íhae
Vanúke. Ákonoe yûrukapa koane itopó kíxeamaka ne po'ínuhiko xâne kaha'âti
ûrukeova.
(14 —Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farîzeu, ikítixapovoti koati
sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, itea inípono kíxeaku ne senóhiko ivokóvoti îma,
kutí koe hi'ixîti óvoku. Yane vo'oku ké'umoki itíki orásaum, kutí koe itínoe

koati ponóvoti. Itea énomone kutí'ino yupihóvotimo tivéko ipíheponikonoke ya
po'ínuhiko xâne.)
15 —Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farîzeu, ikítixapovoti koati
sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Ako malíka yénoku íhikexoponi póhuti koxe'u xâne,
keha'aînoati hókea ne hékone. Muhíkova terú'uxi úne ya mar, koane píhi po'íke
poké'e, usó kéyenoe. Yoko apê yehónoe, inamá'axo yupihóvo évokeovo ya itíke
koane motókea yonópea ipihóponovokutike vo'oku hokópea kixeku itíkivo.
16 —Koati kotívetimo kêku itínoe kutí koeti xâne komítiti inuxínoti po'ínuhiko
xâne, vo'oku hara kénoe: “Haina koati yuhôti itukovo ya iháke hána'iti
imokóvokuti, enepone témpulu, koyúhoyea ne xâne. Ako koêku enepo hákotimo
kousókokono ne yuhôti kuteâti. Poéhane itukápu ya iháke ôro ovâti ne témpulu
hainápo, konókoti itúkeokono ne yuhôti” kénoe. 17 Itínoe ákoti isóneu koane kutí
koeti komítiti, pó'itinopikopo sasá'iko ôro yane sasá'iko témpulu, keyúhoinoake
ákoyea koêku enepo hákotimo kousókokono ne yuhôti koyuhóvoti ya iháke
témpulu? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. Koati vo'ókuke ne témpulu itúkinovo
sasá'iti nonékuke Itukó'oviti ne ôro ovâti. 18 Haramaka kénoe: “Haina koati
yuhôti itukovo ya iháke áta, enepone imókonoku íparaxokonoke Itukó'oviti
témpuluke, koyúhoyea ne xâne. Ako koêku enepo hákotimo kousókokono ne
yuhôti kuteâti. Poéhane itukápu ya iháke íparaxokonoke Itukó'oviti ovâti neko
áta hainápo, konókoti itúkeokono ne yuhôti” kénoemaka. 19 Itínoe kutí koeti
komítiti, pó'itinopikopo sasá'iko ne áta yane íparaxokonoke Itukó'oviti ovâti,
keyúhoinoake ákoyea koêku enepo hákoti kousókokono yuhôti koyuhóvoti ya
iháke áta? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. Koati vo'ókuke ne áta itúkinovo sasá'iti
nonékuke Itukó'oviti ne íparaxokonoke ovâti. 20 Énomone ngixínopinoe: Enepone
koyuhoâti ya iháke áta, koatine áta yoko uhá koeti ovâti ne áta koyúhoyea
ya iháke. 21 Koáne enepone koyuhoâti ya iháke hána'iti imokóvokuti, koatine
sasá'iti péti yoko Itukó'oviti, enepone Únae, koyúhoyea ya iháke. 22 Koáne
enepone koyuhoâti ya iháke vanúke, koatine iháke ivátakoku Itukó'oviti natíxea
koyúhoyea yoko ihákemaka Itukó'oviti, enepone ivatákoati.
23 —Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farîzeu, ikítixapovoti koati
sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Kaná'uti ápeyea íperaxoke Itukó'oviti, hexakínoati
póhuti yane uhá koeti yehí koeti ítikevo perêxo ndîzimu. Muhíkinova ne
kálihunoe neóne xe'ókuke yóvoku kuteâti otélam yoko ereva ndúse koane
kómiyum, peréxomaka ndîzimu ya koêkuti yé'akeye yêho. Itea enepone koâti
nékone itíki yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, enepone itíki ponóvoti,
koane itíkivo seánati, yoko kívivo Itukó'oviti, ákonoe itíka. Yoko énomone
itukóvoxo koati nékone itíki ákotimaka kurí ixêa itíki ne po'ínuhiko koekúti.
24 Itínoe kutí koeti komítiti inuxínoti po'ínuhiko xâne. Kutí kénoemaka xâne
yuixóvoti veyópea kálihunoe hikê irinó'ekeovati ekáke ya koeku ákoyea itíkoake
ne koâti hána'iti koekúti kuteâti itóvoku kámelu irinó'ekovati. Huirí kíxea nê'e,
ako itíkoake.
25 —Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farîzeu, ikítixapovoti koati
sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Koati kutí ketínoe xâne kókoyuse kixoíxoti kipó'ikea
enovópeti yoko ûto meúkeke, itea kúveuke koati ênoti ihómuyo. Énomone
kénenoeye koeku itúkeovo ainóvoti váhere koekúti ovâ ne iséneu yoko kehá'ayi
yaúpu'iki po'ínuhiko xâne, kutí kixévoti xâne hu'uxeâti ítukevo motovâti kirí'uxi
apeínopiti. 26 Itínoe farîzeu, koati kutí ketínoe komítiti. Kuteâti koeku kónokea
sasá'iyea kúveuke ne enovópeti kipo'íkokono, énomonemaka koéneye kónokea
sasá'ipea iséneu inúxotike motovâti sasá'iyeamaka heú koeti kixeku itíkivo.
27 —Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farîzeu, ikítixapovoti koati
sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, vo'oku kutí kénoe katátumbana ivokóvoti hóhopu

koyêti homóxeovo, uhé'ekoti xoko noixoâti, itea ya opékuke aínovo ope ivokóvoti ovâ yoko imuyúkoti. 28 Énomonemaka kénenoeye noixópi po'ínuhiko xâne, kutí kénoe ponóvoti, itea enepone iséneu, aínovo semekénovo'iti yoko ákoti tôpi kó'iyeovoku vaherévokoti ovâ —kíxovokoxoane Jesus.

Kotíveti kixókonokumo ne ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko
Lk 11.47-51

29 —Koati kotívetimo kêku itínoe éskiriba yoko farîzeu, ikítixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, vo'oku kéxepuko katátumbana porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koane keúhe'ekinoa katátumbana neko xâne ponóvoti kixoku itúkeovo ivokóvotine. 30 Ina kenôe: “Eneponi itukapu kaxena voxúnoekene vápeyea, ákoni vaxéna nekôyohiko koepéko porófetahiko mekúke” kénoe. 31 Yane yiûho, koati keyuhópovoti itíkivo ámoripono koepékoati ne koyúhotihiko emo'u Itukó'oviti mekúke. 32 Koeku kó'iyeaneye, keúkapanaikopo ne váhere itukéti tûriu ne yoxúnoekene. 33 Itínoe kutí koeti koéxoe! Itínoemaka ámoripono xâne kutí koeti koâti ipúhokovoti koéxoe! Ákonemo yoxéne ítivoa ne ipíhoponope Itukó'oviti. 34 Yane apêtimo porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mbáhoe xepákukenoe, koane hóyeno ko'éxoneti yoko ihíkaxoti emo'u Itukó'oviti, itea apêtimo képeu xapákuke. Kene po'ínuhiko, kiruhúxoatimo. Kene po'ínuhiko, yihipóke'exoatimo he'úxinovokuke hé'e koane hekó'ixoatinoemo ya koêkuti pitivóko óvohikoku váherexea ítikeinoa. 35 Itea kó'inokenemoye, motovâti itúkeovo yoúkekenoe yóno itina uhá koêti neko xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, koépeuhiko yoxúnoekene ukeâti kaxénake koépekeokonoku Âmbeu, enepone ponóvoti kixoku itúkeovo, tukú koeti kaxénake koépekeokonoku Nzakâriya, xé'a Mbarákiya, képeunoe ukeâti ne hána'iti imokóvokuti yonoti xoko áta yane kíndanake hána'iti imokóvokuti. 36 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Vo'ókukehiko ra koekúti, oúkekemo ra xanéhiko apêti kó'oyene yonómo uhá koêti ra koekúti —kíxovokoxoane Jesus.

Iyô Jesus vo'oku íhae Njeruzálem
Lk 13.34-35

37 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Imáko ké'iyivoku itínoe íhae Njeruzálem. Aínovonoe iti xâne yómoti koépekea porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Aínovonoemaka iti koépekenati ovoxe Itukó'oviti páhoe xepákukenoe, hipokoâti ya mopôi. Kuteâti kíxoaku tapî'i ho'úxea ne xe'éxaxapa opékuke kêvi, ene ngahá'amaka ngíxeopineye, itea ákonoe yakáha'a. 38 Yara kuteâti kêkunoe, ákonemo ovâti ra yóvoku, kurí kixokónotimo. 39 Koati ngixópitinoe: Ukeátine kó'oyene, ákonenoemo neíxapanu tukú koeti yaneko káxe ké'iyikumo: “Viháyu'ika rakene keno'ókoti páhoenovi Vúnae Itukó'oviti” yakoénoe —koéne ne Jesus.

24

Koyuhôa Jesus uké'exeokonomo ne hána'iti imokóvokuti
Mk 13.1-2; Lk 21.5-6

1 Ipuhíkopeane Jesus ne témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti, koeku pihópea, ahí'okovone Jesus ne íhikauhiko, ina so'ixínoahiko uhá koêti ne koexépoeti ítuke ne hána'iti imokóvokuti koáne oveâti xe'ókuke ipixoâti.

2 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Neíxoanenoe koeku uhá koeti râ'a? Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákomo ápahuina mopôi pâredena ákoti katahínekexakana. Heu-heú koetimo kotóhinekexeokono —kíxovokoxoane.

Turi kotíveti koekúti
Mk 13.3-13; Lk 21.7-19; 1 Pê 1.6-7; 2.19; 3.14; 4.12

3 Yoko hane ivátaheixo ne Jesus oúkeke neko kali mopôi iháxoneti Olívera. Yane ahí'okovahiko íhikau. Koati ainóvotinehiko ákoti po'i xâne xapákuke. Ina kixohíko Jesus:

—Yokóyuhoinovea ápepemo ra koekúti kixínevikemeku, yoko itukóvotimoye koekúti hoénaxovope ne kaxena itíkopivokumo nâti, yoko uké'eyeakumakamo ra kúveu mêum —koénehiko.

4 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Yokóhiyanavonoe maka hákone aupú'ikopiti. 5 Vo'oku enómo xâne simôti xepákuke iko'ítukexoti înza. “Undi Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne” koetímo. Epó'oxo enómo xâne ítone aúpu'ikea. 6 Koane yeyekóxotimo ápeyeane ákoti tôpi óvoku isukókoti, koane kemotímakamo po'ínuhiko eyekoûti ápeyea kahá'ati isúkeokoko, itea hákonoemo kenóko'i. Konókoti kó'iyeanemoye, itea haina hunókokumo ra mêum nê'e. 7 Vo'oku inúxotike apêtimo íhae po'i poké'e isukóponoti xanéhiko íhae po'i poké'e. Koane apêtihikomakamo nâti isukókoti. Enómakamo hímakati yara kúveu mêum, koane ákomo tôpi óvoku iyuyôti poké'e. 8 Enepora koekútihiko, koati turí'ikonemo hána'iti tiveko koekúti.

9 —Ikeítoponokonotinoemo kotíveti, koane apêtimo koépeuti xepákukenoe, epó'oxo yupihóvatimo púveopinoe ne xanéhiko ya uhá koeti koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum vo'oku itíkivo hokónuti. 10 Yaneko káxehiko, enómo kuríkoti hókeonu, koane enómo xâne itukóheovoti, kuríkotihikomo po'ínuhiko hokónuti xoko xanéhiko puvâti. Enómakamo puvokókoti. 11 Enómo xâne koyúhoti itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u itea ákomo akána'uhiko, koane enómo xâne ítone aúpu'ikea. 12 Epó'oxo vo'oku yupíheovomo ukóponea ne vaherévokoti, yupihovó koetímo xâne hokónuti isomókoti ákoyea omótovokoko okóvo. 13 Itea enepone koxuná'ixovoti ingéneke ákoti aukápapu ikéne tukú koeti hunókokuke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti. 14 Yoko koyuhóvotimo ya uhá koeti kúveu mêum ra inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, motovâti kámea xanéhiko ya uhá koeti koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. Yane simóvotinemo hunókoku ra mêum —kíxovokoxoane Jesus.

Simapúne ne hána'iti tiveko koekúti
Mk 13.14-23; Lk 21.20-24

15 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepo neixânenoe ne êno váhere koekúti yane óvoku koati sasá'iti kixovókuti, koesáyu'ixoati koane kotohínekexopati, kuteâti koeku yuhóke porofeta Ndaníye koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, hara ngôe vo'ókuke: (Yoko koêkuti yuhoíkoati râ'a, apásika éxea koeku kixó'ekone.) 16 Enepohikone xâne ovotíya Njúdeya, okóho'inehiko xapa kali mopôi. 17 Kene koêkuti xâne ovoti ómomikokuke oúke pêno, hákone urúkopovo kúveu óvoku veyóponea koêkuti apeínoati, itea aká'ikaneye okóho'i. 18 Kúteanemaka koêku ne ovóheixoti ya mêum, hákone aukópovo veyóponea po'i ípovo óvokuke. 19 Hanemo kixovóhiko yaneko káxe, sêno ihaíkoti yoko ohíkotiko xe'éxa. 20 Yépemaikoponoe Itukó'oviti ákoyeamo itúkapu ya xapa kásati, áko'o ya sâputu ápeyeamo ra koekútihiko, 21 vo'oku yaneko káxehiko, koati yupihóvatimo tivéko ne koekútihiko ákoti ápeyeaku kuteâti inâ turixóvo ra kúveu mêum tukú koeti kó'oyene, epó'oxo ákonemo ápeyeaku kuteâti tivéko ra koekúti. 22 Yoko eneponi kaxu'íkenexakana neko káxehiko, ákoni iteóvati. Itea vo'ókukehiko ne noívokoe Itukó'oviti, enepohikone koati xanéna, énomonemo ákoino káxu'ikenexakana.

23 —Yane enepomo áva kixópitinoe: “Harâ'a ne Mésiya, enepone páhoe
Itukó'oviti koíteovo xâne”, áko'o “Anêko yâko” ixekána, hákonoemo kitipôa.
24 Vo'oku enómo xâne koyúhoti itúkeovo Mésiya, itea ákomo akána'u. Yoko
enómakamo mahi porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, itea aínovomo ákoti
akaná'u. Itúkotihikomo êno hána'itinoe iyupánevoti yoko koekútihiko ákoti
noíxeokonoku. Muhíkovamo ne koati noívokoe Itukó'oviti, enepohikone
koati xanéna, mani koímaitimo íteokono vo'ókuke. 25 Neíxapuikopo, vo'oku
endó'okopitinoene tumúneke símeovomo neko káxe.
26 —Énomone ngixínopinoe: Áva kixópitinoe: “Harakóxono ne Mésiya ya mêum
ákoti apêti” ixâpi, hákonoe pihinêa. Koáne, “Harakóno he'onóvoti kúveuke
ovokúti” áva kixópiti, hákonoemo kitipôa. 27 Vo'oku kuteâti koeku ipixéneneoti
uhá kíxea koúhapu'ikea vanúke ukeâti úkeaku ihâroti tukú koêti ya xoko
onómekovoku káxe, énomonemo koéneye iyúseyea ne ngáyukopovope, undi íhae
vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.
28 Ina itukínoamaka íhokoake ne kíxone. Hara kôe:
—Koêkutimo óvoku ne ivokóvoti, énomonemakamo ho'úxovo varutútuhiko —
kíxovokoxoane.*

Koêkumo kayukápapu Jesus
Mk 13.24-27; Lk 21.25-28; 2 Ts 1.7; 2 Pê 3.10; Ap 1.7; 19.11

29 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Koati ikénepokemo ne kotíveti koekútihiko ngixínopikenoe yaneko káxehiko,
ákonemo parexa uhápu'ine ne káxe, hahakú koetínemo. Koánemaka ne kohê,
ákonemo aúhapu'i. Irihíkovotimo ne hékere. Koáne ne po'ínuhiko koekúti apêti ya
vanúkeke, itohínekexotimakamo. 30 Yane apé koetínemo vanúkeke hoénaxovope
nzeópope, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Iyókexotimo uhá koeti
xâne yara kúveu mêum, koane noixóponutinemo ngena'ákapa xapákuke kapási
ya vanúke. Xané ngixópotinemo njunáko koane êno únje'ene koeku indúkeovo
hána'iti ihayú'iuti. 31 Yane ínamo mbahuhíka ovónje, enepohikone ánju íhae
vanúke óxea êno hónoti emo'u torombéta. Yane ho'uxópatihikomo ánju ne
noívongoe, enepohikone koati njanéna koêkutimo óvohikoku yara uhá koeti
kúveu mêum, omopâtihikomo vanúkeke —kíxovokoxoane Jesus.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku xuve fîgu
Mk 13.28-31; Lk 21.29-33

32 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Ivévakaikopo koêku ra xuve fîgu koáne ne ihíkauvoti ínzokoake. Enepo in-
amápone ne káva'o koane tûti, yéxoanenoe yé'exopeovone kaxena kevópope úko.
33 Kúteanemaka koêku enepo neixânenoe uhá koêti ra koekúti ngixínopikemeku,
yexoâtinemo yé'exeovone kaxéna. 34 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone
xanéhiko apêtimo yaneko káxehiko, ákomo ivákapu koeku âvoyea kaúsakapu uhá
koêti ra koekúti ngixínopikenoe ápeyeamo. 35 Uké'etimo ra vanúke koánemaka ra
poké'e, itea enepora emó'um, ákomo uké'eyeaku.

Kaxéna yoko orána ápepemo ne kíxone Jesus
Mk 13.32-37; Lk 12.35-40; 17.26-36; 1 Ts 5.2; 2 Pê 3.3

36 —Enepone kaxéna yoko orána ápepemo ne koekútihiko, ako exoâti
itukóvotimoye, muhíkova ne ánju, enepohikone ovoxe Itukó'oviti íhae vanúke,
muhíkovamaka ûndi, undi Xe'exa Itukó'oviti. Poéhane Nzá'a exôa. 37 Yoko
kuteâti koeku yaneko kaxénake Nôe, énomonemakamo koéneye enepo

* **24:28** Enepone kixó'ekone yuho Jesus vo'oku varutútu, ako tôpi isóneunoa ihíkaxovatihiko ra Bîbilea.
Hara póhuti isoneûti vo'ókuke: Kuteâti koeku ho'úxinovohiko ivokóvoti ne varutútu, ákoti apasíka
etó'okoati, énomonemakamo koéneye ûti, uti kutípoti Jesus enepo aukápapu Vúnae. Vexoâtimo ákotimo
apasíka etó'okoviti.

simapúne kaxena aúngopovope, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.
38 Vo'oku yaneko mekúke tumúneke ápepe neko êno koiníkoti, poéhane níkea,
énoyeovo koane kâsatuxea yuíxovo neko xanéhiko tukú koeti yaneko káxe
urúkovane Nôe neko hána'iti vatéke. 39 Ákohiko iyúkinapa isóneu xanéhiko
neko koekúti imókone apê neko koiníkoti. Yane heú kíxoane koúpa'ixeahiko.
Énomonemakamo koéneye ne ngáyukopovope yara kúveu mêum, undi íhae
vanúke ikútipasikoponovoti xâne. 40 Yaneko káxe, apêtimo pi'âti xâne ya
mêum. Poéhamo veyopókonoti, kene po'ínu, iríkovokunemo. 41 Koane apêtimo
pi'âti sêno kaha'ínekokoti itútukea. Poéhamo veyopókonoti, kene po'ínu
iríkovokunemo. 42 Usokó yákoyenoe, itíkapu iyukóvoti isóneu vo'oku ako yéxanoe
kaxena nzeópope, undi Yúnae. 43 Itíkinanoe iséneu râ'a: Eneponi exâ hóyeno
únae ovokúti símeamo oméxoti koane ókoku símope, mani kuxó kixoíxoati.
Ákoni síka ûrukeova ne óvoku. 44 Énomonemaka kónokino usó kéyeyi, vo'oku
ya koati ákoyeakumo kixápanu, énomonemo ngáyukopeovo, undi íhae vanúke
ikútipasikoponovoti xâne.

Éxetina Jesus koeku únati yoko váhere ahinoêti
Lk 12.41-48

45 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Itíkina iséneu koêku ne ahinoêti koati yuixóvoti ítukexeokonoke koane
ponóvoti isóneu ítukeke, enepone ípihinoake pátarauxa éxea koêku ne po'ínuhiko
ahínoe motovâti koúnakinoa nókone koatíke kaxénaxeokonoke. 46 Koati únati
koêku ne ahinoêti kuteâti, enepone inú'epo pátarauxa kíxeaneye ko'ítukeyea
aukápapu. 47 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Kuri'ó kixoâtimo pátarauxa
kóyoninoa uhá koeti apeínoati. 48 Itea enepo itukápu váhere ne ahinoêti, epó'oxo
akoémaka isóneu: "Yupíhovane xu'íkeneyea ne mbátarauxa" akôe, 49 ina turixápu
yehépoke'exea ne po'ínuhiko ahinoêti ha'íne, koane yuixápu níkea, énoyeovo
yoko kohíhiyea, naíxapu nê'e. 50 Vo'oku seopó koetimo pátarauxa ya káxe koati
ákoyeaku kuxápa, koáne ya ôra ákoyeakumaka éxa káyukopeovokumo. 51 Yane
koati kotívetimo kíxoaku pátarauxa ipihápana. Iyonópatimo xoko iyónopaku ne
xâne ákoti aunáti kixoku itúkeovo ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko. Koáne
enómo iyókexoti koane ngarútutukexea ôe vo'oku hána'iti tiveko koêku ya xoko
iyónopokonokuhiko.

25

Ihíkauvoti apêti íhokovoke koêku ne yehí koeti ârunoe

1 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Enepone natíxea Íhae Vanúke xapa xâne, hane koéneye yehí koeti ârunoe,
ainóvoti omoti íhaku yukúna koúhapu'ikope okotúmonexoponoti koyénotimo.
2 Ápe singu koeti xapákukehiko ákoti isóneu. Kene ne po'i singu koêti, aínovo
ko'isóneuti. 3 Enepohikone ákoti isóneu, omo íhaku yukúna, itea ako amína po'i
hô'o ne yukúna. 4 Kene ne ko'isóneutihiko, ápe po'i hô'o ne yukúna ómone xané
kixoâti ne íhaku yukúna. 5 Koeku ko'ókoriyea seópea ne kúxoixopone, uhékene
ixépa koane imókeahiko.

6 —Ya kuku yóti, apé koene emo'u vaúkoti: "Harakénepo ne kuxopóneti.
Yakátumanexapanoe" koe yûho.

7 —Yane heú koene íyuhikeovo neko ârunoe, ina ihúxoa ne yukúna. 8 Enepone
ârunoehiko ákoti isóneu, ákone áhupa irúmene yukúna. Ina kixohíko ârunoe
ko'isóneutihiko: "Peréxavi kalihú koeti ho'o yikúna, vo'oku kahá'ane ípukeovo
ra yukuna ûti" koénehiko.

9 —Ina yumopâ ârunoehiko ko'isóneuti: “Ako yusíka, mará'inamo heú vákoe
kónokinovovi. Pihé'evonoe xoko kavaneâti, venéxapana” kíxoanehiko.
10 —Koáne, pihónehiko vanéxoponea. Itea koeku píheahiko, seópone ne
koyénoti kúxoixoponehiko. Yane enepohikone usokó koyêti, xané kixópanehiko
ne koyénoti úsa'ixopeovo xoko áyui kasâtuxoti. Yane exéxopovone ne pahapéti.
11 —Kali xu'ikénene, aúkopovohiko neko ârunoe ákoti isóneu. Ina vaukóhiko:
“Unaém, Unaém, míhe'akinavea ra pahapéti” koénehiko.
12 —Ina yumopâ inu'íxinoati kúveuke ovokúti:
—“Koati ngixópitinoe ákoyea énjapi.”
13 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Usokó yákoyenoe, itíkapu iyukóvoti isóneu vo'oku ako yéxa itukóvotimoye
kaxéna koane oránа ne aúngopovope —koéne.

Ihíkauvoti apêti íhokovoke koeku mopo'âti ahinoêti
Lk 19.11-27

14 Ina koepómaka ne Jesus:
—Enepone natíxea Itukó'oviti xapa xâne, hanemaka koéneye hóyeno yonoti
po'íke poké'e. Tumúneke píhea, iháxihiko ahínoe porexoâti kóyoninoa apeínoati
óvokuke. 15 Ina porêxo po'i ahínoe, singu koeti pe'u tiûketi. Yoko póhutihiko
pê'u, êno ovâti. Kene ne po'ínu ahínoe, pí'a pê'u námoe. Kene po'ínu, poéha pê'u.
Hara exôa porexokonoke póhutihiko ahínoe kuteâti kixoku ahúkoko ya itukétike.
Yane pihóne neko pátarauxa. 16 Eneponeko ahinoêti namúkoti singu koeti
pe'u tiûketi, ehá'axo namúkoa, pihóne oposíkoati kíxoaku kohíyakea neko tiûketi.
Yane ápene ehópo po'i singu koeti pê'u. 17 Kúteanemaka koêku neko namúkoti
pi'âti pê'u, ítoamaka po'i pi'âti pê'u ehópo. 18 Itea eneponeko namúkoti póhuti
pê'u, pihóne kehókoponea uhôro iyónoaku hé'onea neko tiûketina pátarauxa.
19 —Xu'ikénene, ina kayukópovo pátarauxa epemópatihiko kíxoaku neko
tiûketi. 20 Ina ahi'ókovo pátarauxa neko namúkoti singu koeti pe'u tiûketi.
Yane porexopane po'i singu koeti pê'u tiûketi êho, koane kíxea: “Unaém, singu
koé'epepo pe'u tiûketi perexonuke. Kó'oyene anéyepo po'i singu koeti pê'u
enjó'inopi” kíxoane.
21 —Ina kixôa pátarauxa: “Mbiú koe ítike. Iti koati únati ahinoêti
yuixóvoti ítuke. Koeku kó'iyeaneye ítike yane kali mborexopike, kó'oyene
mborexópitinemo yéxi koeku koati xu'ínatiya. Yókopone, kaha'iné íxepanu ya
elókeyea ongóvo” kíxoane.
22 —Yane ina ahi'ókovo neko ahinoêti namúkoti pi'âti pe'u tiûketi. Hara kôe:
“Unaém, pí'apepo pe'u tiûketi perexonuke. Kó'oyene anéyepo po'i pi'âti pê'u
enjó'inopi” kíxoane.
23 —Ina kixôa pátarauxa: “Mbiú koe ítike. Iti koati únati ahinoêti yuixóvoti
ítuke. Koeku kó'iyeaneye ítike yane kali mborexopike, mborexópitinemo yéxi
koeku koati xu'ínatiya. Yókopone, kaha'iné íxepanu ya elókeyea ongóvo” kíxoane.
24 —Koati hunókokuke, simóne ne namúkoti póhuti pe'u tiûketi. Hara koéne:
“Unaém, enjoâti itíkivo hóyeno ákoti omotóva ikómohixeokono. Iti xâne itíxoti
upánini ákoyea neóne. Ápemaka yêho upánini ákoyea nêa. 25 Koati mbikoâti
ingó'itukexea ne tîketina, ene njé'oninoa ne pénenu. Harâ'apo kó'oyene” kíxoane.
26 —Ina kixôa pátarauxa: “Koati iti váhere ahinoêti ákoti yuixápu ítuke.
Yéxoanini indúkeovo xâne itíxoti xoko ákoyeaku nóne, koane ápeyea ênjo xoko
ákoyeaku ngurika ake nónem. 27 Mani konokoâti ípihi bánkuke ne ndiûketina
motovâti ikó'itukexeokono. Yane koeku nzeópea kó'oyene mani ihiyákotine”
kíxoane.
28 —Ina kixôa únae tiûketi ne po'ínuhiko ahínoe: “Viyápinoe tiûketina nê'e.
Hane peréxapa apêti yehí koeti pê'u. 29 Vo'oku uhá koeti xâne xu'ínati êho,

kuri'úxinokonoatimo. Yanê'e, yupihovó koetíneoxomo êho. Itea enepone ákoti axu'ína êho, muhíkova ne kali apêti xokóyoke veyopeôkonoatimo. 30 Kene ne ahínoe ákoti yuixápu ítuke, kiríkanoe xapa êno hahákuti, óvokumo iyókexoti yoko ngarutútukexoti ôe vo'oku êno tiveko koêku" kíxoane pátarauxa —kôe éxetina Jesus.

Yonópokumo póhutihiko xâne hunókokuke ra mêum
Ap 20.11-12

31 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepomo aungápapune, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, exákanane indúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti nâti, anjenápanemaka uhá koeti ánju íhae vanúke, enepohikone ovoxe Itukó'oviti, ínamo ivandákapa xoko ivándakoku nandíxea koeku indúkeovo hána'iti nâti. 32 Yane ho'uxóvotimo uhá koeti xâne nonénguke ukeâti póhutihiko poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum. Ínamo nzaxakéxapa ne xanéhiko kuteâti kíxoaku koyónoti su'ûso háxakexopea ne su'ûso yoko váxikita. 33 Haramo injíkopahiko ne njanéna, enepohikone ínzokoke su'ûso, énjopeke xoko óvokumo ne ngahána'iu. Kene ne ínzokoke váxikitahiko, lombékukemo injíkopahiko. 34 Yane ínamo injâ ne ovotíhiko énjopeke yaneko exákanane indúkeovo koati hána'iti nâti: "Kiná'akapa, itínoe itúkinokemo únati ne Nzá'a. Yûrukapapa ra natíxoku Itukó'oviti koúnaenopine ukeâti inâ apê ra kúveu mêum. 35 Vo'oku yaneko épekeonuku hímakati, peréxonunoe nînga. Epékonu úne, peréxonunoemaka úne. Koeku úngea po'i poké'e, peréxonu óngea yóvokuke. 36 Akô'o ímbovo, peréxonunoemaka ímbovo. Nga'aríne, kétarakonunoe. Óvom ika'ákovokutike, neíxopononu" ngixoâtihikomo.

37 —Yane ínamo ixânu ne ponóvoti kixoku itúkeovo: "Unaém, ná'aye noíxeopi ûti épekeopi hímakati ina porexópi uti nikokónoti? Ná'ayemaka poréxeopi uti úne epékopi? 38 Ná'aye poréxeopimaka uti yóki vóvokuke yukêa po'i poké'e? Ná'aye noíxeopi ûti ákoyeaku ípevo, ina porexópi uti ípevo? 39 Ná'ayemaka noíxeopi ûti ké'arineyi yoko iké'akivo ina noixóponopi ûti?"

40 —Ínamo injâ yaneko exákanane indúkeovo koati hána'iti nâti: "Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Heú koeti apê ítikeinoa ra kálihunoe hokónuti, enepone kutí ngíxone mbo'ínuhiko, koati undímaka kixéneye."

41 —Ínamakamo injâ ne ovoti lombékuke: "Yahíkuxipununoe, itínoe imbíhopononemo. Yenápanoe ipihóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku koúsokinokonoake ne Ndeâpu yoko uhá koeti ndémoniuhiko ovóxe. 42 Vo'oku yaneko épekeonuku hímakati, ákonoe peréxanu nînga. Epékonu úne, ákonoemaka peréxanu úne. 43 Koeku úngea po'i poké'e, ákonoe peréxanu óngea yóvokuke. Akô'o ímbovo, ákonoe peréxanu ímbovo. Nga'aríne koane óvom ika'ákovokutike, ákonoe neíxapananu" ngixoâtimo.

44 —Ínamo ixanúhiko: "Unaém, ná'aye noíxeopi ûti épekeopi hímakati, áko'o epékopi úne? Ná'ayemaka noíxeopi ûti yukîti po'i poké'e, itukovo ákoti ípevo, áko'o itukovo ke'aríneti itukovo ike'ákovoti, ákoti katarákapi ûti?"

45 —Yane ínamo injáhiko: "Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Heú koeti akô'o ketaráka ne koati kálihunoe hokónuti, koati undínemaka kixéneye" ngixoâtihikomo.

46 —Yane yonópotihikomo ipihóponovokutike nekôyo ákotinemo hunókoku. Kene ne ponóvoti kixoku itúkeovo, ákonemo hunókoku ópea xoko Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

26

Posíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus
Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Xu 11.45-53

1 Uke'éxoane Jesus íhikaxea uhá koêti ra ihíkauvoti íhikaxone, hara kíxovokoxo
íhikauhiko:
2 —Yéxoanoe pí'ayeane káxe âvoti simóvotinemo kaxena kóyuipe ûti, enepone
Páskoa. Yane nguri'ókokonotinemo xanéhiko kuruhúxonutimo, undi íhae vanúke
ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane.
3 Yoko enepohikone tuti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koáne ne po'ínuhiko
teyonéti xapákuke tuti jûdeu, ho'úxovonehiko yane óvoku koati payásoti ya
uhá koeti sasedóti koéhati Kaífa. 4 Yane opósikonehiko isóneu kixókumo omé
kíxeahiko Jesus iká'akea koane koépekea. 5 Hara koéhiko:
—Itea ako yusíka itúkeovo xapa ayuíti marái'inamo ímaikexapu ra xanéhiko —
koénehiko.

Jesus ya Mbétanea
Mk 14.3-9; Xu 12.1-8

6 Yoko Mbétanea óvoheixo ne Jesus óvokuke Símaum, eneponeko unatípeati
koati váhere arinéti iháxoneti lépara. 7 Yane ahí'okovane sêno omoti íhaku xêru,
itukéti ya hopú'iti mopôi iháxoneti alabásturu. Yoko puhí kôa êno kohépiti xêru
iháxoneti báusamu. Ina ovopú'iko Jesus yane xêru koeku vatá kóyeyea xe'ókuke
mêsa. 8 Noixoâne íhikauhiko Jesus, êno poé'ainoahiko isóneu neko sêno. Hara
koéhiko:
—Na koeti évokinovo ra êno kohépiti xêru? 9 Mani êno tiûketi ovâti akavánevo,
ínani parekéxakana xanéhiko ákoti apeínoati ne ésa'i —koénehiko.
10 Yoko kámeane Jesus neko yûho. Yane hara kíxovokoxoa:
—Na koeti ikétivexinoanoe koêku ra sêno? Koati únati koekúti ítukeinonu.
11 Vo'oku kóyekunemo xepákukenoe ne xâne ákoti apeínoati. Kene ûndi, ákomo
ángoyeneye xepákukenoe. 12 Koeku óvo'okeonoa ra xêru, koati inúxinonoatine
ne kixókonokumo mûyom engaxápune. 13 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ya
uhá koeti kúveu mêum, koêkutimo koyúhovoku ra inámati ihíkauvoti ínzikaxone,
koyuhókonotimakamo ítukeinonu ra sêno, puyákoponeovakemo okóvo xâne ra
sêno —kíxovokoxoane.

Posíkoane Njûda kíxoakumo kuríkea ne Jesus xoko puvâti
Mk 14.10-11; Lk 22.3-6

14 Yanê'e, ápe póhuti yane nduse koeti íhikau Jesus, enepone koéhati Njuda
Iskarióti, pihôti yúho'ixoponea neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke.
Hara kôe yuhópoinoa:
15 —Namo yé'aye peréxonuke nguri'ákapeanoe ne Jesus? —kíxovokoxoane.
Yane poréxoanehiko tirinta koeti pe'u tiûketi péhu. 16 Ukeátine neko káxe,
opósi'ixoane Njûda kíxoaku kuríkea Jesus xokóyokehiko.

Pahukôa Jesus kóyuseyeovo níkokuhikomo xapa ayuíti
Mk 14.12-16; Lk 22.7-13

17 Yaneko inúxoti káxe xapa áyui jûdeu hó'eke, níkeakuhiko pâum ákoti ko-
hiyákoati, ahí'okovo Jesus ne íhikauhiko koane kíxea:
—Na kehá'a kóyuseoponea ûti ne vóvokumo níkea ûti xapa ayuíti? —
kíxoanehiko.
18 Ina yumopâ Jesus:
—Pîhe pitivókoke xoko xâne ngixínopike. Hara íxepana: “Pahukó'oviti
yâyeke ne Ihíkaxoti. Hara koe páhoenovi koyúhopoinopea ûti: ‘Simóvone
oránam. Yóvokukemo óvom níngea xapa ayuíti, ûndi yoko ínzikauhiko’ íxeamo”
—kíxovokoxoane Jesus.

19 Koane itúkoahiko ne páhoenoa Jesus. Yane koúsokoanehiko neko nikámo
xapa áyui Páskoa.

Exókoa Jesus itukóvotiye ne kurikoâtimo xoko xanéhiko puvâti
Mk 14.17-21; Lk 22.21-23; Xu 13.21-30

20 Hahaméne yanekôyoke, ivátakone ne Jesus xe'o mêsa, koáne neko nduse
koeti íhikau xánena. 21 Koeku níkeahiko, hara kíxovokoxoa Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye póhuti xepákukenoe itûkoheovoti
koeku hókeonu, yoko kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxovokoxoane.
22 Yane yupihovó koénehiko ikáxu'iyea okóvo koane turíxeovonehiko pohú
pohu kó'iyea kíxea Jesus:
—Unaém, undíperameamo?
23 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Enepone xané kixónuti yendémekea utókuke, énomone itûkoheovoti koeku
hókeonu nê'e, kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti. 24 Koati kaná'uti
ngoépekeokonomo kuteâti koeku yutóxeovo ya emó'uke Itukó'oviti vo'ónguke,
undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea koati kotívetimo koêku ne
kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti. Yusikóneni ákoyea ipúhika yara kúveu
mêum —koéne.
25 Yane ina kôe ne Njûda, enepone kurikoâtimo xoko xanéhiko puvâti:
—Ihikaxotí, undíperameamo?
Ina yumopâ Jesus:
—Enepone yépemonuke, kaúhapu'ikoa itúkeovomo îti —kíxoane.

Níko ne evo Jesus xapa áyui Páskoa
Mk 14.22-26; Lk 22.15-20; 1 Ko 11.23-25

26 Koeku níkeahiko, veyo pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane
honó'ekexoa ne pâum, ina porekéxoamaka íhikau koane kíxovokoxea:
—Víyanoe, níkeanoe. Enepora pâum, mûyom kixó'eko —kíxovokoxoane.
27 Yane ina namukôa Jesus ne enovópeti koane íkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti.
Yane pôrekexoane íhikau koane kíxovokoxea:
—Yénapa, heú ketínoe. 28 Vo'oku enepora víyum, hane kixó'eko indína
ovokínovotimo êno xâne, ésa'i (inámati) kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti
motovâti itúyopea pahúnevo. 29 Koati ngixópitinoe: Ukeátine ra káxe
kó'oyene ákoyeanemo énoyeovangu hô'o ra ha'i úva tukú koetímo neko káxe an-
gahá'inepopinenoe vénoyeovomaka inámati ho'o úva ya natíxoku Nzá'a vanúkeke
—kíxovokoxoane.
30 Ina imokóvohiko akenéti. Ikénepoke, ina pihohíko oúke kali mopôi
iháxoneti Olívera.

Koyuhó'inoa Jesus koêkumo ne Simaum Pêturu
Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Xu 13.36-38

31 Ina kixovókoxoamaka Jesus ne íhikau:
—Enepoyara yóti, hána'itimo poé'ayeanoe iséneunonu, koane uhá ketínoemo
kiríkinu kuteâti koeku yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:
“Ngoepékoatimo ne koyónoti su'ûso, yane uhá koetimo itóhineheyea ne
óyonone” kôe —kíxovokoxoane Jesus ihókovati ne koyónoti su'ûso.
Zacarias 13.7
32 Ina kixovókoxopakomaka:
—Itea enjepúkapane ungópea xapa ivokóvoti, inuxó ngoépotimo timúnekenoe
ya Ngalíleya.
33 Yane ina kixôa Pêturu:
—Yusíkotimo poé'ayea isóneunopi ne uhá koeti po'ínuhiko xâne koane
kuríkeopihiko, itea ûndi, ákomo kalíhuina nguríkea nzókeopi.

34 Ina kixôa Jesus ne Pêturu:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopi: Kó'oyene yara yóti tumúnekemo éneyea tapî'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu —kíxoane.
35 Ina kixopâmaka Pêturu:
—Ákomo kalíhuina ngoyúhoyea ákoyea énjapi, muhíkova okonókovo xané ngíxeopi képekikono —kíxoane.
Kúteanemaka yûho ne po'ínuhiko íhikau Jesus.

Koeku Jesus koitóponovo kotíveti ya Njetisémani
Mk 14.32-42; Lk 22.39-46

36 Úkeane pího ne Jesus yoko íhikauhiko ya xoko omómikokuti iháxoneti Njetisémani. Simoánehiko, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikau:
—Ivétakavonoe yâye koeku indúkoponeako orásaum yâko tumûneke —kíxovokoxoane.
37 Ina ómo Pêturu yóko'o neko pi'âti xé'a Nzebêdeu. Yane turíxovone ikáxu'iyea okóvo ne Jesus yoko yupíheovo kotíveyea isóneu. 38 Hara kíxoahiko Jesus:
—Yupihovó koéne ênо hána'iko ra ikáxu'ine ongóvo, kutí koe tiveko pevóti. Yavânenoeye njokóyoke. Hákonoe imêko koeku kehá'ineyinu —koéne.
39 Kali ahikú koéne ne Jesus, yane ipúyukexo xaneâti ísu'okea nône poké'eke epémoti Itukó'oviti. Hara koe yûho:
—Pai, yáhikuxapinana ra ênо hána'iti tiveko ngoêkumo enepo yakahá'a. Itea hainâya anjáke itea itúkapu yahá'inonu kousókovo ya njokóyoke —koéne.
40 Yane ina kayukópovo xoko íhikauhiko. Inu'í kixópane imókeahiko. Ina kíxo Pêturu:
—Ákonoe ite ákoyea iméka koeku kehá'ineyinu ya kúveu póhuti kali ôra?
41 Hákonoe imêko, koane itíkanoe orásaum maka hákone ikerókovo enepo simâpi tiú'iti koekúti hixépikonoke. Vo'oku ya iséneuke, usó kéyenoe, itea ya oránake mani kénokiku kétiu'ikivoxo, ú'uso koyéneoxo muyá'iyea iséneunoe —kíxoanehiko Jesus.
42 Ina kayukópovamaka itúkoponea orásaum. Hara koépomaka yûho:
—Pai, enepora ênо tiveko ngoêkumo, itukapu konokoâti ákoyea ahíkuxeapunu, ongonókoa véngeako, itúkapuikopo yahá'inonu kousókovo ya njokóyoke —koéne.
43 Yane káyukopovonemaka xoko íhikauhiko. Inu'í kixópanemaka ímohikea. Koáhati yupihóvoti uheko ixépahiko. 44 Ina kayukópovomaka itúkoponea orásaum. Yoko mopó'apene ituko orásaum. Kuteâti koeku yûho inúxotike, énomoponemaka koéneye.
45 Ina kayukópovomaka xoko íhikauhiko. Hara kíxoahiko:
—Yanéyeikonoe iméki koane yómomiki? Simóvone ne ôra, nguri'ókokonotinemo xanéhiko váhere kixoku itúkeovo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. 46 Yexépukanoe, hingá! Kenó'okone ne itûkoheovoti ingéneke, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxoanehiko.

Ika'ákokonone Jesus
Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Xu 18.3-12

47 Ixómoiko koyûho ne Jesus, simóne Njûda, póhuti yane nduse koeti íhikau. Yoko koati opoíkovoti xánena omotíhiko hána'itinoe pirítau yoko pulô'i isukópeti. Aínovo páhoe tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koane po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu. 48 Yoko enepone hóyeno kuríkoti Jesus xoko xanéhiko puvâti, ápe emó'uinoa ne xánena tumúneke píheahiko. Hara kíxoa: “Enepone hóyeno nziúnoneumo, énomonemo nê'e. Iké'akanenoemo” kíxoanehiko. 49 Ehá'axo sîmo ne Njûda, ahí'okovone Jesus koane yúhoikea:

—Únati Ihikaxotí —kíxoane, koane siunoné kíxeane. 50 Itea hara kíxoa Jesus:
—Iningoné, enepone simíneke, ípiheane kó'oyene, hákone ike'ókorixoa —kíxoane.
Ina ahi'ókovo Jesus ne xanéhiko, yane namúkoanehiko, ina ika'ákoa. 51 Itea apé koene póhuti yane xáneheixone Jesus hekoti hána'iti pirítau. Maturukenó kixone ahínoe koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. 52 Ina kixôa Jesus:
—Yunákapa ne hána'iti piríteuna. Vo'oku uhá koeti xâne ikoítukexoti hána'iti pirítau isúkea, pirítaumakamo veyópinokono koépekeokono. 53 Ikítixati mani ákoti pahukínanu Nzá'a ákoti yumaxápu ovóxe, enepone ánju íhae vanúke kotíxoponeonu yara ókoku ôra eneponi embemâ? 54 Itea eneponi akoéneye, ákoni kaúsakapu ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koyúhoti kónokea ngíxeokononeye —kíxoane.
55 Yane hara kíxovokoxoa Jesus neko êno xâne:
—Undí'ikopo koati koyuvôrixovoti ísukenati omó kixínekenoe hána'iti pirítau yoko pulô'i isukópeti nemúkoponinunoe? Uhá koeti káxe, koati óvonzeixokunepepo xepákukenoe ya hána'itike imokóvokuti inzíkaxoti, yoko ákonoe iké'akanu. 56 Itea kó'inokeneye uhá koêti ra koekútihiko, koati simóvotine kuteâti ne yútoehiko porófeta nóvo ya emó'uke Itukó'oviti —kíxovokoxoane.
Yane kurí kixone Jesus ne íhikauhiko, kohó'ikene.

Omokóno Jesus nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko
Mk 14.53-65; Lk 22.54-55, 63-71; Xu 18.12-14, 19-24

57 Yane enepohikone ika'ákoti Jesus, omópanehiko óvokuke Kaífa, enepone koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. Yoko ho'úxovonemakaya ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muîse, koánemaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu. 58 Kene Pêturu, ákone malíka kixoku hókea Jesus. Tukú kíxoa kíndanake óvoku koati payásoti ya uhá koeti sasedóti. Yane ûrukovone, ina ivatáko xapákuke neko ahinoêtihiko kaha'âti noíxea kixókonokumo ne Jesus. 59 Yóko'o neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koane uhá koêti neko pahúkotihiko xoko koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko, opósiko xâne usó koyêti itúkoheyeamo koeku Jesus motovâti koyúhoyea motókeyea koépekeokono. 60 Itea ako ínixahiko kuteâti ne âha upánini enó'iyea koyúhoti nonekútike yane yuhoíkovokuti, itukóheyeati koêku. Ehane ápe pi'âti hóyeno koêti:
61 —Hara koe yûho ra hóyeno: “Motóva ngotóhineyea ra sasá'iti óvoku Itukó'oviti koane ngoéxepukopeamaka ya kúveu mopo'âti káxe” kôe —koénehiko.
62 Yane exépuko ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeuhiko hó'eke. Hara kixo Jesus:
—Ákomo se'íkapa yûho ra xanéhiko koyúhoti ápeyea váhere ítike?
63 Itea yunu-yunú koéne ne Jesus. Ina koepómaka ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti:
—Ya iháke koati kaná'uti Itukó'oviti mbahúkopi yimópinu. Iti Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, enepone Xe'exa Itukó'oviti?
64 Ina kixôa Jesus:
—Koati yépemonuke kouhápu'ikoa indúkeova. Yoko koati ngixópitinoe: Keno'ókoti káxe neixóponutimo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne vatá ngoyépotimo éxopeke Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti. Neixónutimo ungapeâne vanúke koeku evénzekopea xapa kapásihiko —kíxoane.
65 Énomone yanê'e, kávarerekexopone ípovo muyókuke ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, éxokovope yupíheovo ímaikinova neko yuho Jesus, ina kôe:

—Koati itûkovoti Itukó'oviti râ'a. Ákone vokónoko po'i koyuhó'inoveati pahúnevo. Kéminenoe yûho. Koati itûkovoti Itukó'oviti. 66 Ná'ikopo kó'inoayenoe iséneu kó'oyene?

Ina yumopâ po'ínuhiko tuti jûdeu:

—Konókoti koépekeokono —koénehiko.

67 Yane ápenehiko apurúnoneati. Kene po'ínuhiko ipúsokoa. Ina apémaka po'ínuhiko isukoâti koeku kó'iyeahiko:

68 —Mahí'ipepo iti koati Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Íhexaikopo itukóvotiye ra isukópiti —kíxoanehiko.

Koyuhôa Pêturu ákoyea exa Jesus
Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Xu 18.15-18, 25-27

69 Yoko vaata kóye Pêturu meúkeke kíndanake ne ovokúti. Yane apé koéne seno ahinoêti ahi'ókovati. Hara kíxoane:

—Koati itímaka xáneheixone ne Jesus, enepone íhae Ngalíleya.

70 Itea hara kíxoa Pêturu nonékuke uhá koêti neko xâne:

—Ako énja ne kíxene —koéne.

71 Ina pihôpo xoko vekokúti xe'ókuke pahapéti. Yane apé koéponemaka po'i seno ahinoêti noixoâti. Ina kixôa neko po'ínuhiko xanéya:

—Enepora hóyeno, xáneheixonemaka Jesus, enepone íhae Nazâre —koéne.

72 Yane ina koepómaka ne Pêturu:

—Ako énja ne hóyeno kíxene —koéne.

Yoko iháke maka Itukó'oviti koyúhoyea itúkeovo koati kaná'uti ne yûho ákoyea éxa. 73 Avo áxu'ikene, ina ahi'ókovohikomaka Pêturu ne xanéhiko yane óvoheixoku. Hara kíxoahiko:

—Koati kaná'uti itíkivo po'ínumaka xáneheixone ne hóyeno vo'oku í'iyuse kóyeyea ya kixeku keyúhoyi —kíxoanehiko.

74 Yane ina ikaná'uxoaxo Pêturu koyúhoyea ákoyea éxa. Hara koépomaka:

—Ako énja ne kíxenenoe. Ngayumákapunemo, ipihápananu Itukó'oviti enepo nzemekékexinapinoe —koéne.

Ehá'axo koyúhoa Pêturu nê'e, éneone tapî'i. 75 Yane puyákoponovane okóvo neko yuhó'inoa Jesus, enepone koêti: “Tumúneke éneyea tapî'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu” koêti.

Ina ipuhíkopea Pêturu neko óvoheixoku. Koati iyôti koeku yupíheovo kotíveyea isóneu.

27

Omokónone Jesus xoko Piláatu
Mk 15.1; Lk 23.1-2; Xu 18.28-32

1 Yuponíne, ho'úxovone uhá koêti neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koáne ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu, oposíkinoati isóneu kixókumo koépekea Jesus. 2 Yane iká'akonehiko Jesus koane ómea xoko Piláatu, enepone ngovenâdo, kurikoâtihiko xokóyoke.

Koepékopovo Njûda
Át 1.16-19

3 Yóko'o ne Njûda, enepone kuríkoti Jesus xoko xanéhiko puvâti, noixoâne koúsokeanehiko isóneu koépekeamo Jesus, yupihovó koene ikótivexea isóneuke ne ítuke. Úkeane aukópovo xoko tutíhiko sasedóti yoko po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu. Yane kuríkopa neko tirinta koeti pe'u tiûketi, péhu xokóyokehiko koane kíxovokoxea:

4 —Koati hána'iti mbahúnevo, vo'oku ako váhere ítuke ne hóyeno ngurí'okopikenoe.

Ina kixoáhiko:
—Keyumákapune. Yoúkekemo yóno ne koekúti —kíxoanehiko.
5 Ina kurihíkopa Njûda ne tiûketi kúveuke neko hána'iti imokóvokuti. Yane
ipúhikopeanehiko ina kotitínoponovo.
6 Yane veyópane tutíhiko sasedóti neko tiûketi koane kó'iyeahiko:
—Ako yusíka vípihea ra tiûketi xoko unákovoku tiûketi íparaxeokonoke
Itukó'oviti, pôreu xanéhiko, vo'oku itúkeovo ésa'i óvokeovo íti —koénehiko.
7 Kousókonehiko isóneunoa, ina vanêxo itátane poké'e yane tiûketi xoko
véyokuhiko móte ne ipôti, itukópatihiko ekóxopoku ivokóvotihiko ákoti itukapu
íhae ne poké'exa. 8 Énomone kutí'ino iháxeokonoti “Poké'exa Íti” neko itátane
poké'e tukú koeti kó'oyene. 9 Énomone yanê'e, koúsokovone neko kúxoti yutoéti
ya emó'uke Itukó'oviti, yútoe porofeta Njerémiya, enepone koêti: “Eneponeko
tirinta koeti pe'u péhu, ésa'ixeake po'ínuhiko íhae Izarâe neko hóyeno, 10 énomone
veínoa vanéxeahiko itátane poké'e xoko véyokuhiko móte ne ipôti, kuteâti
páhoenonu Vúnae kó'iyeaneye” koêti.

Epemó'ikoa Pilátu ne Jesus
Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Xu 18.33-38

11 Yoko xe'ó kóyene ne Jesus nonékuke Pilátu, enepone ngovenâdo. Ina kixôa
Pilátu:
—Ití'oxo natina jûdeuhiko?
Ina yumopâ Jesus:
—Enepone yépemonuke, kaúhapu'ikoa indúkeova —kíxoane.
12 Yane koyúhoa tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke ápeyea váhere ítuke
ne Jesus. Kúteanemaka yûho ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu, itea
ako yumápa Jesus. 13 Ina kixôa Pilátu:
—Ako kéma ra êno yihó'inokono?
14 Itea yunu-yunú koéne ne Jesus. Ako ápahuina yumópeake. Koati hána'iti
iyúpaxeova Pilátu.

Pahukókono Jesus kurúhuxeokono
Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Xu 18.39-19.16

15 Yóko'o yaneko káxehiko, kaxena áyui jûdeuhiko, kóyekune kuríkopea póhuti
iká'aeti ne Pilátu, koêkuti épemone xanéhiko kuríkopeokono. 16 Yaneko káxehiko,
ápe iká'aeti koéhati Mbarâba, éxone heú koeti xâne vo'oku váhere ítuke. 17 Koeku
ho'uxoké kóyeyea neko xanéhiko, hara kíxovokoxoane Pilátu:
—Kuti kehá'a nguríkopinopeanoe, Mbarâba? áko'o Jesus, enepone iháxoneti
páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, enepone Mésiya kixoneti —kíxovokoxoanehiko.
18 Yoko éxoa Pilátu ímaikinovo Jesus ne tuti jûdeu vo'oku íyokeovahiko xunáko
kutí'inoke kurikoâtihiko xokóyoke. 19 Koeku óvoheixea Pilátu yuhoíkovokutike,
apé koene ominoâti yuho yêno. Hara koe yuho páhoenoa:
—Néxipa ne yâha kíxi ra hóyeno ponóvoti kixoku itúkeovo, vo'oku yara yóti,
ngoítoponovo kotíveti ya njopúneke vo'ókuke ra hóyeno —kôe.
20 Itea enepohikoneko tuti sasedóti yóko'o neko po'ínuhiko teyonéti
xapákuke tuti jûdeu, ítokuxo okóvo xanéhiko épemea itúkeovo Mbarâba
kurikópokono koeku koépekeokonomo ne Jesus. 21 Ina kixovókoxopamaka
Pilátu neko xâne:
—Kuti kehá'a nguríkopea yara pi'âti?
Ina yumopâhiko:
—Hane kiríkapinavi Mbarâba.
22 Ina koepómaka ne Pilátu:
—Kene ra Jesus iháxoneti Mésiya, na ínjaye?
—Kirúhuxa —koénehiko uhá koêti neko xâne.

23 —Kutí'ikopo itúko pahúnevo ra hóyeno? —kíxovokoxopanemaka Pilátu.
Itea inamá'axo koxunáko vaúkexea neko xanéhiko kónokea kurúhuxeokono ne
Jesus.
24 Noixoâne Pilátu ákoyeanemo íta ípokea isóneuhiko koane yupíheovo
ukóponea omoxohí kó'iyea yoko ímaikexeovo neko xanéhiko, yane pahúkone
veyóponeokono úne. Ina kipovó'uxovo nonékuke neko xanéhiko koane kó'iyea:
—Hainamo oúngeke yóno itína ra hóyeno (ponóvoti kixoku itúkeovo).
Itínenoemo exâ koêku enepo yakahá'a képeki —kíxovokoxoane Pilátu.
25 Yane hara koéne uhá koêti neko xanéhiko:
—Kayumákapunemo itúkeovo voúkeke yóno itína yoko oúkeke xe'éxaxapa ûti
—koénehiko.
26 Yane kuríkopinoanehiko Pilátu neko Mbarâba. Ina pahûko
yehépoke'exeokono Jesus yane kurí'okoanehikomaka kurúhuxoponea.

Koemóke'ea húndaruhiko ne Jesus
Mk 15.16-20; Xu 19.2-3

27 Énomone yanê'e, enepohikone húndaruna Pilátu, omopo Jesus óvokuke
Pilátu, enepone óvokumaka natíxea. Yane heú kíxoane ho'úxea ne po'ínuhiko
húndaru xoko Jesus. Yakuku-yakukú kíxoanehiko. 28 Yane veyónehiko ípovo
Jesus, ina iko'ípovoxoahiko harará'iti ipovóti kuteâti ípovo nâti hamá koêti,
29 ínamaka itukínoahiko kôroa. Yoko ainóvoti ka'áveti káva'o tikóti veínoa
úhekexea, ina ipíhea tutíkuke koane itúkinoahikomaka puló'ina, ómo'ixone éxopeke
vô'u kuteâti koeku ómo'ixone nâti, hoénaxovope itúkeovo pahúkoti. Yane ina
ipuyúkexinoahiko húndaru koemóke'eati koane kó'iyeahiko:
—Iháyu'ikakana ra natina jûdeuhiko —koénehiko koémoke'eyea.
30 Ínamaka apurú'okoahiko koane ipúsopu'ikeahiko yane pulô'i ómo'ixone.
31 Uke'éxoanehiko komóhiyea, ina veyopeâhiko ne harará'iti hamá koeti
ípovoxeakemekuhiko, ina itukópinoamaka ne koati ípovo. Úkeane omáhiko
kurúhuxoponea.

Kuruhúxokonone Jesus
Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Xu 19.17-27

32 Koeku píheahiko kurúhuxoponea Jesus, tokononé koénehiko hóyeno koéhati
Símaum, íhae pitivóko koéhati Sîreni. Énomone íkoinoxohiko kurúhuna Jesus.
33 Yane simónehiko ya xoko iháxoneti Ngoûgota. Yoko "óvoku opepú'iti" koêti
ne Ngoûgota koêti. 34 Ina porexóhiko Jesus víyum apêti ánahi kosuvá'ikoati,
iyuhii kixoti ohonéti. Itea hixopâne Jesus, ako akáha'a. Ákomaka énapa. 35 Yane
kurúhuxoanehiko. Ínamaka haxakéxokokoahiko ne ípovo Jesus. Yoko kuríkohiko
inúxotike komomâti itukóvotiye ítukemo póhutihiko kó'iyeovoku ípovo Jesus.
36 Yane vaataka kóyenehiko ne húndaru koyonoâti ne kurúhuxone. 37 Ápemaka
yutoéti tutíkuke ne kurûhu ípihonehiko, koyuhoâti kurúhuxinokonoke. Hara kôe
neko yutoéti: "Jesus râ'a, natina jûdeuhiko" kôe. 38 Yoko ápemaka pi'âti ómevoti,
ha'ine Jesus kurúhuxeokono. Poéha éxopeke, poéhamaka lopékuke.

39 Ápemaka xâne hunoneâti, koemóke'eti Jesus koane kayakákinoati tûti.
Hara koéhiko:
40 —Mahi ketohíneatimo ne sasá'iti óvoku Itukó'oviti koane mahi
kexépukopatimakamo ya kúveu mopo'âti káxe, keítapapuikopo itikápuxo koati
Xe'exa Itukó'oviti, koane yevésekapi ne kurûhu —kíxoanehiko.
41 Kúteanemaka kíxoaku tutíhiko sasedóti koémoke'eyea, koánemaka ne éskiriba,
enepohikone ihíkaxoti yútoe Muîse, koánemaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke
tuti jûdeu. Hara koéhiko:

42 —Eneporâ'a, koítovopepo po'ínuhiko xâne itea kó'oyene ákone xunáko
koítopeovovo. Hainá'ikopo natina Izarâe? Evésekapeakopo ne kurûhu, ínamo
vakutípoa. 43 Hainá'ikopo koati kuvóvoti Itukó'oviti râ'a? Naíxavo ûti kahá'ayea
koíteova Itukó'oviti kó'oyene, vo'oku koyúhopepo itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti —
koénehiko.
44 Koánemaka neko ómevoti ha'ine Jesus kurúhuxeokono, koémoke'eamaka.

Koeku Jesus ivokóvone
Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Xu 19.28-30

45 Ukeâti itumúkoti káxe tukú koeti mopo'âti ôra ya kiyakáxe, hahamó kôe
uhá koeti kúveu mêum. 46 Ya kuteâti mopo'âtimea ôra ya kíyo'i káxe, koati
kohonókoti emó'u ne Jesus. Hara koe yûho:
—"Eli, Eli, lema sabakitáni?" koéne. Yoko "Unaém, Unaém, na koeti kurí
kixínenu?" koêti neko yûho.
47 —Îliya iháxiko nê'e —koéhiko ne po'ínuhiko xâne kamoâti.
48 Ina ehakóvo póhuti xapákuke neko xâne veyopónoti esponja
kalaká'ikopoinoati xoko viyum-hí koêti, ina ipíhoa kirípuhike étakati ipíhoati
pahákuke Jesus iyúkoati. 49 Itea ápe po'ínuhiko xapákuke neko xâne koêti:
—Hákoxovo. Vokómomavo koíteovaxomo Îliya —koéhiko.
50 Ina apépomaka koati êno hónoti emó'u ne Jesus. Yane îhunokoane ne
omíxone kuri'ókopati xoko Itukó'oviti. Yane ivókovone.
51 Yoko énomone yaneko ókoku ôra, ívarereo neko êno kopópoti váhere
haxakoâti kúveu neko hána'iti imokóvokuti. Koati kukúkeke ívarereo ukeâti
vanúkeke yonoti poké'eke. Iyúyomaka ne poké'e epó'oxo ítaukexomaka ne mopôi.
52 Koane imíhe'okopohikomaka ne ekóxovoku kasása'iupo Itukó'oviti ivokóvotine,
yoko enómaka exepúhikopotiya. 53 Ike exépukopine ne Jesus ukópea xapa
ivokóvoti, exépuhikopomaka neko ivokóvoti ukopeâti xoko ekóxovoku, koane
úsa'ixovahiko ne Njeruzálem, enepone iháxoneti Sasá'iti Pitivóko, koane êno
xâne noixópatihiko.
54 Eneponeko tuti húndaru yóko'o neko po'ínuhiko húndaru, ha'íne kóyonoyea
Jesus xoko kurúhuxovoku, noixoânehiko iyúyoyea ne poké'e koane ápeyea uhá
koêti neko po'ínuhiko koekúti, yupihovó koénehiko píkea. Hara koéhiko:
—Koati kaná'uteoxo itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ra hóyeno —koéhiko.
55 Yoko enómaka senóhikoya ákoti malîka okínoaku ixómoyea komóma.
Aínovonehiko neko xáneheixone Jesus ukeâti Ngalíleyake ixómotihiko katarákoa
ya nókoneke. 56 Xapákuke neko senóhiko, ápe Mariya Mandâlena; koane
po'ímaka Mâriya, enepone êno ne kopo'ínukokoti Teâku yoko Yûse; yoko yêno
Nzebêdeu.

Koeku Jesus ekoxókonone
Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Xu 19.38-42

57 Kiyoné'e káxe, sîmo hóyeno iríku koéhati Yûse íhae pitivóko koéhati
Arimáteya. Enepone hóyeno, íhikaumaka Jesus. 58 Eneponê'e, pîho xoko Pilátu
epemóponoati yusíkea veyópea muyo Jesus kuruhúke. Yane pahúkoane Pilátu
poréxopeokonoa ne muyo Jesus. 59 Veyopâne Yûse, ina aupíxoa ya koati sasá'iti
kalísoti ipovóti líyum, 60 ina ipíhoponoa kúveuke neko uhôro kehoéti mopoíke
âvoti ekoxóvati, ínamaka kohokôroroko êno pú'iti mopôi exéxeake ne uhôro.
Yane pihópone. 61 Yoko ápe ne Mariya Mandâlena koáne ne po'inu koéhatimaka
Mâriya vataká koyêtihiko nonékuke ne ekóxovoku Jesus.

Húndaruhiko koyonoâti ne ekóxovoku Jesus

62 Poéhapoane káxe ikéne, énomone yaneko sâputu, ho'úxovonehiko ne tutíhiko
sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yóko'o ne farîzeuhiko. Ina pihohíko xoko Pilátu.
Hara kixóponoahiko:
63 —Puyákoponova vokóvo emó'u neko semékenovo'iti avô'o ivakápu. Hara
koé'epepo: “Mopó'amo káxe ike engóxinevo, enjepúkopotinemo” kôe. 64 Poéhane
pehúki kókoyuse kíxeokono kóyonoyeokono ne ekóxovoku tukú koêti neko
mopó'ape káxe, mará'inamo améxapanea íhikauhiko mûyo, okóyuhoinoamo
xanéhiko itúkeovo exepúkopotine. Yane mani yupihovó koeti váherexea
hunókokuke yane inúxoti semékenovo'i —kíxoanehiko.
65 Ina kixoáhiko Pilátu:
—Anéye ra húndaruhiko. Pihénenoe. Koêkuti yâha motovâti títiu kóyeyea
kóyonoyeokono, itínenoe exâ kíxoaku —kíxoanehiko.
66 Úkeane pihohíko. Ixíkoahikoya koyonoâti neko ekóxovoku Jesus.
Ípihinoamaka hoénaxope xoko êxe ne ekóxovoku motovâti iyúseyea áva
yuhó'ixoati. Yane ôvoheixoanehiko ne húndaru koyonoâti.

28

Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti
Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Xu 20.1-10

1 Evesékone ne sâputu, yuponii koeti lûmingu, pîho Mariya Mandâlena
koánemaka ne po'i koéhati Mâriya, noixóponoati ne ekóxokonoku Jesus. 2 Yoko
apé koéne xúnati iyuyôti poké'e vo'oku símeane ánju ukeâti vanúke, ovoxe
Vúnae veyopâti neko mopôi, exéxeokonoke ne ekóxokonoku Jesus, ina ivatáko
oúkeke. 3 Kutí koe uhápu'ine ipixéneneoti neko ánju. Hóhopu kóye ípovo kuteâti
koeku hopú'iko imatákoti. 4 Yupihovó koene píkea ne koyónotihiko, koane
ínayea honóno'okohiko. Kutí koénehiko ivokóvotine. 5 Yane ina kixôa ánju ne
senóhiko:
—Hákonoe píke. Énjoa itúkeovo Jesus yopósikopono, eneponeko kuruhúxoneti.
6 Áko'one yâyeke nê'e. Exépukopone kuteâti yuhó'inopi yanekôyoke. Yókonenoe,
yokómomoponoapihi ra ekóxokonoku. 7 Yéhakapunoe, yéta'akapana íhikauhiko
exépukopeane Únae ukópea xapa ivokóvoti koane inuxó koépea tumúnekehiko
ya Ngalíleya. Yâkonoye, noixópatihikomo. Koati kaná'uti ra yunzó'inopinoe —
kíxoanehiko ánju.
8 Úkeane pihopóhiko ehákopeovo ukópea xoko ekóxokonoku Jesus. Koati
konóko'itihiko xaneâti êno hána'iti elókeko okóvo koeku ehákeovo éto'okoponea
ne íhikauhiko Jesus. 9 Yane apé kó'inoane Jesus tumúneke.
—Aúhepeponoe iséneu —kíxoanehiko.
Yane ahí'okovane senóhiko. Ipuyuké kó'inoanemaka koane opóno'ekea hêve
ihayú'ikoati.
10 Ina kixoáhiko Jesus:
—Hákonoe píke, itea íxepana ne ínzikauhiko, enepone kutí ngíxone
mbo'ínuhiko, píheamo ya Ngalíleya. Énomonemo noíxopeonuhiko —kíxoanehiko.

Namûko tiûketi ésa'i semékekexea ne húndaruhiko

11 Koeku píheako ne senóhiko, ápe xapákuke neko koyónoti ekóxokonoku Jesus
aukópovoti pitivókoke éto'okoponea ne tutíhiko sasedóti uhá koêti neko koekúti.
12 Ina ho'uxóvohiko neko sasedóti koánemaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke
tuti jûdeu. Yane poréxoahiko êno tiûketi ne húndaruhiko koyónoti ekóxovoku
Jesus koane kíxeahiko:
13 —Yokóyuhoanoemo itúkeovo íhikauhiko omexóponea mûyo ya yóti koeku
imékinoe. 14 Enepomo eyekáxa ngovenâdo ne koekúti, kotixópitimo ûti

nonékuke. Síkeanemo, vexoâtimo kíxoaku ûti. Yane ákonoemo yuvópiti —kíxoanehiko.
15 Yane namúkoane koyónotihiko neko tiûketi. Úkeane pihohíko itukoâti
kuteâti ne íhikaxokonoke koyúhoyea. Énomone koéneye itóhineyea xapa jûdeu
oméxoponeokono ne muyo Jesus. Yoko anéyeiko tukú koeti kó'oyene.

Exókopova Jesus neko íhikauhiko

Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Xu 20.19-23; Át 1.6-8

16 Úkeane pihohíko ya Ngalíleya neko unze koeti íhikau Jesus xokóyoke neko
kali mopôi kixínoake Jesus. 17 Noixónehiko Jesus, ipuyuké kó'inoane iháyu'ikea,
itea ápe xapákukehiko ákoti koâti kutípea itúkeovo Jesus. 18 Ina ahi'ókovahiko
Jesus. Hara kíxovokoxoa:
—Mboréxokonoane ne uhá koeti xunakóti ya vanúke koáne ya poké'e.
19 Pihénenoekopo xapa uhá koeti xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu
mêum. Íhikexahiko hókeonu koane yáhikamaka ya iháke Itukó'oviti Nzá'a, koáne
ya inzáke, undi Xe'éxa, yoko ya iháke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 20 Íhikexamaka
itúkea uhá koeti mbáhoenopinoe itíki. Yoko anéyemom xikóyokenoe uhá koeti
káxe tukú koeti hunókokukemo ra mêum —kíxovokoxoane Jesus.
Hunókokune.

YÚTOE MÁRKU
koyúhoti koeku Jesus

Xuaum Márku koéha yutoxoâti ra koyuhópeti. Koati kutípoti Jesus nekôyo, itea áko'o xapákuke neko nduse koeti noívokoe Jesus itúkea íhikau. Ya Átu 12.15 vínixoponea itúkeovo xáneheixone ápostulu Poûlu ne Xuaum Márku.

Enepone po'ínuhiko yutóxoti koeku Jesus kuteâti Máteu, Lúka yoko Xuâum, koati ênoti yútoe koêku ne ihíkauvoti íhikaxovike Jesus koane yûho. Kene ya yútoe Márku, haina ihíkauvoti, itea itukéti koúseu Jesus koyúhoinovi, so'ixínoveati itúkeovo ovoxéti ne Jesus kuteâti koeku noíxea ûti ya Márku 10.45.

Hane turíxea yútoe ne Márku hoyenóxone Jesus yaneko ahíkoane Xuaum Mbátita inâ turixóvo ne Jesus ko'ítukeyea ítuke Itukó'oviti.

Kene Máteu, kixoku koêku inâ ipuhíko ne Jesus yara kúveu mêum ene turíxea ne yútoe.

Kene Lúka, xoko ipúhikope Xuaum Mbátita, enepone inuxínoti Jesus símo yara kúveu mêum turíxeovo ne yútoe.

Kene ne Xuâum, tumúneke ápeyea ra mêum turíxea ne yútoe, exókoveati ápeyea ne Xe'exa Itukó'oviti xoko Há'a tumúneke ápeyea ra mêum, koane itúkeovomaka évekoakune Itukó'oviti itúkea uhá koêti inâ pahukôa ápeyea ne uhá koeti koekúti.

Yuho Xuaum Mbátita
Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Xu 1.19-28

1 Hara kôe kixoku koêku inâ turixôa Jesus Kristu, enepone Xe'exa
Itukó'oviti koyúhoyea ra inámati ihíkauvoti omínovike. 2 Koati kuteâti koeku
yuho Itukó'oviti yútoeke Izâiya. Hara kôe: “Mbahukoâtimo timúneke ne
koyuhó'inonutimo emó'um maka míhe'akinapine yoxéne itíki índukexeopikemo
xapákuke xâne. 3 Énomonemo ne kohonókoti emó'u ya mêum ákoti apêti xapa
xâne kamokénoponoati. Haramo koe yûho: ‘Míhi'akinanoe oxéne ne Vúnae
itúkea ítuke xepákukenoe. Kéyusea kixeku itíkivo nonékuke’ koetímo” koe yútoe
Izâiya.

4 Yoko énomone koéneye yaneko simoné'e ne Xuaum Mbátita yaneko
mêum ákoti apêti koyuhó'inoati ne xanéhiko nókone itúkea motovâti áhikexeovo
xokóyoke. Koyúhoinoa kónokeahiko ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane
kuríkopea motovâti kotúyopinoa Itukó'oviti.

5 Heú kôe neko íhae Njúdeya koánemaka íhae Njeruzálem píhea
kamokénoponoti Xuâum. Yane áhikexoa Xuâum ya huvêo, enepone Njôrdaum,
enepo koyuhópohiko pahúnevo. 6 Yoko evo'i kámelu itúko ípovo neko Xuâum.
Vakamóto itúko hô'e. Vohóho yoko ho'o mópo íhae mêum itúko nîka. 7 Hara koe
yûho xapa xâne:

—Ya ingénepoke, harakénemo koati hána'iti teyonéti ya undíke. Muhíkova
anjí'okeova ngúxeinoa imo perékatana, ako omóndokea. 8 Kaná'uti ánjikeopinoe
ya úne, itea eneporakéne, ahíkotimo xanéhiko ya xunákoke Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti kene haînati ya úne —kôe.

Koeku ahíko Jesus ne Xuaum Mbátita
Mt 3.13-17; Lk 3.21-22; Xu 1.32

9 Énomone yaneko káxehiko, kenó'okone Jesus ukeâti Nazâre, pitivóko ya
Ngalíleya. Yane áhikoane Xuaum Mbátita ya húveona Njôrdaum. 10 Ehá'axo
ipúhikopea úneke ne Jesus, noíxone imíhe'okea vanúke koane evésekea xokóyoke

ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kutí koeti kurûte. 11 Yane apé koene emo'úti
inu'íxoti vanúkeke koêti:
—Iti Nje'éxa koati ákoti omotóva ongóvo, perexónuti hána'iti elókeko ongóvo
—koêti.

Hixopâ Satánae íkorokea ne Jesus
Mt 4.1-11; Lk 4.1-13; Êb 2.18; 4.15

12 Ikénepoke ne koekúti, iyónoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Jesus ya
mêum ákoti apêti. 13 Koarenta koe káxe óva koane hixópea Satánae íkorokea
pahunévotike. Yoko poéhane ipúhokovotihiko hó'openo apê yaneko óvoheixoku.
Itea káxunakopo Jesus ne ánjuhiko, enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke.

Inâ turîxo ítuke ne Jesus ya Ngalíleya
Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11

14 Ika'ákovone Xuaum Mbátita, ina aukópovo ne Jesus ya Ngalíleya koane
koyúhoyea ne inámati ihíkauvoti omínoke xâne. 15 Ká'aye koe yûho:
—Simóvone kaxena natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Koati kaxénane
turíxeovomo. Ikétivexa iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. Yakútipoamaka ra
inámati ihíkauvoti ínzikaxopikenoe —koéne.
16 Koeku yónea ne Jesus xe'ókuke ne Mar-na Ngalíleya, tokononé koene
pi'âti kopo'ínukokoti, Símaum yoko Ándere ixómoti kurîko númikuxope, koáhati
itúkovokenehiko. 17 Ina kixôa Jesus:
—Hekánunoe! Hainá'ikomo hôe yíxovonoe, itea indukópopitinenoemo ihíkaxoti
xâne hókeonu —kíxoanehiko.
18 Ehá'axo uké'exo koyúhoyea ne Jesus, kurí kixónehiko númikuxope neko
pi'âti, pihónehiko ikéneke Jesus.
19 Ya kali tumûneke, tokononé koéponemaka po'i pi'âti kopo'ínukokoti, Teâku
yoko Xuâum, xé'ahiko Nzebêdeu. Vatékenake óvoheixo ixómoti koyúseopo
númikuxope. 20 Ítaikoane Jesus neko pi'âti hókea. Yane kurí kixónehiko há'a
koane ahínoe vatékenake. Pihónehiko ikéneke Jesus.

Koitóva Jesus ne hóyeno ûroevo ndémoniu
Lk 4.31-37

21 Úkeane pího pitivóko koéhati Kafanâum ne Jesus yoko íhikauhiko. Yaneko
sâputu, pihónehiko ya sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, ina ihíkaxo
ne Jesus. 22 Enepohikoneko xâne kamokénoati, yupihovó koéhiko iháyu'ikea
kixoku íhikaxea, vo'oku koati iyúseoti itúkeovo úkeakune xokóyoke ne hána'iti
exóneti íhikaxone, kene haina kuteâti ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe
Muîse. 23 Énomone yanê'e, apé koéne hóyeno ûroevo ndémoniu kohonókoti
emó'u yaneko íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Hara kôe:
24 —Jesus, íhae Nazâre, na koeti yího'ixopoinovi? Simínetine yuké'exoponivi?
Énjoa itíkivoa ne sasá'iti páhoe Itukó'oviti —koéne.
25 Ina saya'íkoa Jesus neko ndémoniu. Hara kíxoa:
—Hákone keyûho. Ipíhikapi ra hóyeno! —kíxoane.
26 Ina vaûko ne ndémoniu. Koati xúnati koyúyu'okea ne hóyeno óvoheixoku,
yane ipúhikopeane. 27 Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti xâne noixoâti koane
kíxeokoko:
—Kutimea kixó'eko? Koatímea inámati ihíkauvoti íhikaxo. Koati apêti hána'iti
xunáko pahúkea ipúhikopea ndémoniu urúkovoti xoko xâne. Koáne koati
ipuhíkopoti ne ndémoniu enepo pahukópa ipúhikopea —kixókokone.
28 Énomonemaka ákoino oríko ákoyea malíka yónoku iha Jesus iháyu'ikeokono
ya uhá koeti Ngalíleya vo'ókuke neko ítuke.

Koitóva Jesus ne imose Pêturu
Mt 8.14-15; Lk 4.38-39

29 Ipuhíkopeanehiko sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, xanépoane
Jesus ne Símaum yoko Ándere. Ponokó koépeane óvokuke. Ápemaka Teâku koane
Xuâum po'i xanépone. 30 Yoko kótuti mûyo ne imose Pêturu. Ípeke óvoheixo.
Ehá'axo sîmo Jesus, koyúhoinokonoa yuvâti ne imose Pêturu. 31 Ina pího Jesus
xokóyoke, namú kíxeane vô'u. Yane uké'epone neko otuko mûyo, exépukopone,
yane kátarakopo evo Jesus.

Po'ínuhiko koítovone Jesus
Mt 8.16-17; Lk 4.40-41

32 Kahá'atine onómekeovo káxe yanekôyo, omókononehiko xoko Jesus heú
koêti neko ka'aríneti, koánehikomaka ne xâne ûroevo ndémoniu. 33 Ho'uxo-
ho'uxó koénehiko heú koêti neko xâne íhaenehiko neko pitivóko páhapeteake
óvoheixoku Jesus. 34 Koati ênoti ka'aríneti koítovone Jesus. Yoko ako tôpi
kó'iyeovoku arínehiko. Kópuhikopamaka Jesus ne ndémoniu xoko xâne ûroevo.
Ákomaka síka Jesus ne ndémoniuhiko koyúhoyea vo'oku éxeahiko itukóvotiye ne
Jesus.

Kali ahíkuxovo Jesus itûko orásaum
Lk 4.42-44

35 Yanekôyoke hahá'itiko, exépukone ne Jesus ina pího ákoyeakuke apêti.
Ôvane itûko orásaum. 36 Kene Simaum Pêturu yoko ha'ínehiko, ako tôpi yónoku
oposí'ixopotihiko Jesus. 37 Inixóponoane, ina etó'okoa enó'iyea xâne oposíkoati.
38 Yane hara kíxovokoxoa Jesus:

—Hingá, pihána ûti po'íke ipuxóvokuti ákoti ahikâ ra vóvoheixoku maka
ongóyuhoinoanemaka emo'u Itukó'oviti. Koáhati énomone nzimíno —koéne.

39 Yane úkeane ukopóno ya uhá koeti ípuxovoku xâne ya Ngalíleya koyuhoâti
ya íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko ne inámati ihíkauvoti íhikaxone, koánemaka
kópuhikopea ndémoniu xoko xâne ûroevo.

Koitóva Jesus neko yúvone lépara
Mt 8.1-4; Lk 5.12-16

40 Ina ahi'ókovo Jesus ne hóyeno yúvone koati váhere arinéti iháxoneti lépara.
Ipuyuké koéne nonékuke Jesus koane kíxea:

—Yakahá'a, motóva keítivonu yara arínem —kíxoane.

41 Noixoâne Jesus, yupíhova kóseanayea ina sipo'ókoa koane kíxea:

—Ngahá'a, itévone —kíxoane.

42 Ehá'axo koyúhoa Jesus, má koépone neko aríne, unátipone.

43 Ina pahukôa pihópea koane í'ixiko'o kíxoixea:

44 —Hako keyuhó'inoa koêkuti xâne ra índukeinopi, itea ponó yákoe
yéxokoponivoa ne sasedóti inuxínoti xâne hó'eke. Yamína iké'iparaxoke
Itukó'oviti kuteâti páhoenovi yútoe Muîse, yéxokovope itúkeovo yunatípotine
—kíxoane.

45 Itea koeku pihópea neko hóyeno koane koyúhopea ne kixókonoku xapa
xâne. Koati yupihóvoti kotóhineyea neko koekúti. Énomone ákoino omótova
símea ne Jesus ya koêkuti pitivóko mani yónoku, vo'oku mani yupíheovo êno
xâne ho'uxínovati. Hukinóvoti itúkeovo mêum ákoti apêti óvoheixo itea kóyeane
ákoyea yumáxapu xâne pihinoâti ukeâti pitivóko yoko ipuxóvokutihiko ákoti
ahikâ.

2

Koitóva Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo ya Kafanâum
Mt 9.1-8; Lk 5.17-26

1 Kali ye'á koe káxe ikénepo, ina aukópovo ne Jesus ya Kafanâum. Ákomaka oríko eyékoxeokono seópeane óvokuke. 2 Yupihovó koéponemaka êno xâne simoâti. Simóya meúkeke xe'ókuke páhapetea neko óvoku, ákone okokútiya vo'ókuke neko êno xâne, koane koyúhoinoa Jesus emo'u Itukó'oviti. 3 Ápehikomaka xâne ominoâti hóyeno isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. Yoko koaturu kôe neko hóyeno koinoâti. 4 Ako omótova ahí'okoponeovohiko Jesus vo'ókuke neko êno xâne. Yane kohínokoahiko ne ramápu'i péti koati oúkeke ne ókoheixoku Jesus. Énomone évekoahiko neko isayú'ixovoti, ixané kixínoa poúke. 5 Noixoâne Jesus itúkeovohiko koati kuvovâti, ina kixôa neko isayú'ixovoti:

—Nje'exá, itúyoponehiko pehúnevo —kíxoane.

6 Yoko ápe éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse vataká koyêtiya. Hara koe isóneunoa kamôa: 7 “Na koeti kó'inoneye yuhó'inoa ne hóyeno? Koati itûkovoti Itukó'oviti vo'oku ako kotuyôpoti pahunévoti ákoti itukapu Itukó'oviti, poéhane motovâ kíxeaneye xâne” koene isóneuhiko.

8 Exó kíxeane Jesus isóneuhiko ina kixovókoxoa:

—Na koeti kó'inoneye iséneu? 9 Kuti itukóvoxo ákoti hé'onoke'e ngíxea ra isayú'ixovoti: “Itúyopone pehúnevo?” áko'o “Yexépukapa, viyapa peúke, yenápa” ngíxea. 10 Itea kó'oyene enjókopitinoe ápeyea njunáko yâye yara poké'e ngotúyopea pahunévoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

Ina kixôa Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo:

11 —Mbahúkopi yexépukopi, viyápa ne peúke, pihépane yóvokuke —kíxoane.

12 Yane xépu koépone neko hóyeno ákoti ehevákapu mûyo. Omoo kixópone poúke nonékuke neko uhá koeti xâne. Úkeane pihôpo. Êno xâne iyupáxovati koane iháyu'ikea Itukó'oviti vo'ókuke. Hara koéhiko:

—Ako noíxeaku ûti kuteâti —koéhiko.

Inâ ihaxíkoa Jesus ne Lévi
Mt 9.9-13; Lk 5.27-32

13 Yane aúkopovonemaka ne Jesus xe'ókuke ne Mar-na Ngalíleya, koane êno xâne pihinoâti. Íhikaxoamaka Jesus uhá koêti neko xâne. 14 Koeku yónea ne Jesus, noíxone Lévi, xé'a Áfeu, enepone koperáxinoti nâti, vaata koyêti xoko kóperaxoku, ina kixôa Jesus:

—Kiná'aka ingéneke —kíxoane.

Yane xepú koéne ne Lévi, pihóne hókea Jesus. 15 Ikénepoke, ixómoti níko ne Jesus yoko íhikauhiko óvokuke Lévi. Yoko êno po'ínuhiko koperáxinoti nâti kaha'íneati, enepone yómoti ánu'ukea kóperau, koane enómaka po'ínuhiko xâne pahukóvoti. Koáhati êноti xâne kuteâti nekôyohiko hokó'ixoti Jesus. 16 Enepohikone éskiriba hokoâti ne isóneu farîzeu, noixónehiko Jesus ínikea neko xanéhiko pahukóvoti koáne ne koperáxinotihiko nâti, hara kíxo íhikauhiko Jesus:

—Na koeti ínikinoa ihíkaxopiti ne váhere xâne, enepone koperáxinoti nâti koáne ne po'ínuhiko xâne pahukóvoti?

17 Kameáne Jesus neko yûho, hara kíxovokoxoa:

—Enepohikone ákoti yuvâti, ako okónoko ipixáxoati. Poéhane ka'aríneti konokôa. Haina nzimínoti xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, itea nzimínoti xâne pahukóvoti —kíxovokoxoane.

Koyuhôa Jesus nókone kó'iyea ne xâne enepo jejuá kôe
Mt 9.14-17; Lk 5.33-39

18 Po'íke káxe jejuá kôe ne íhikauhiko Xuaum Mbátita, yuixóvoti ikóseanaxeovo
Itukó'oviti. Kúteanemaka kixoku itúkeovo farîzeuhiko, enepone yuixóvoti hókea
yútoe Muîse. Yane ápe xâne kixopónoti Jesus:
—Jejuá kôe ne íhikauhiko Xuaum Mbátita koáne ne íhikau farîzeu. Kene ne
íhikeuhiko, na koeti ákoino jejuá ákoe?
19 Ina yumopâ Jesus:
—Yusíkoikopo jejuá kó'iyea ne hupiúti áyuike kasâtuxoti koêkuiko ápeyea
ne koyénoti xapákuke? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. 20 Itea simóvotimo káxe
veyópeokonokumo ne koyénoti xapákuke. Yane ínamo jejuá akôe yaneko káxe
—kíxovokoxoane Jesus kixopóvoti yane éxetina.
21 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Ako veyoti inámati ipovóti itukoâti ihápa'akope yékoteno ipovóti, vo'oku
mani koukóponoati ívarereoku ne yékoteno ipovóti —kíxovokoxoanemaka, ihókoati
inámati ipovóti ne ihíkauvoti íhikaxone ákoti akutêa ne kúxoti hó'e xâne.
22 Ina koe'íkomaka:
—Ákomaka yusíka unákeovo inámati víyum ya yékoteno íhaku, itukéti ya
vakamóto, mará'inamo ívarerea ne yékoteno íhaku enepo ihiyáka ne inámati
víyum. Yane mani evókovoti ne víyum koánemaka ne íhaku. Itea konókoti
ímeokono inámatike íhaku ne inámati víyum. Yane ako évakapu ne íhaku koáne
ne ovâti —kíxovokoxoane, itúkoti po'i íhokoake ne ihíkauvoti íhikaxone.

Jesus exêa koêku ne sâputu, káxe koati sasá'itino jûdeuhiko
Mt 12.1-8; Lk 6.1-5

23 Vekoâti evo Jesus ne kali xêne vekoti kavâne ya xapa itóvope ha'i nonéti.
Yoko sâputu nekôyo, káxe sasá'itino jûdeuhiko. Koeku vékeahiko koane véyea ne
ha'i nonéti. 24 Ina kixoáhiko farîzeu ne Jesus:
—Yokómoma kixóvoku ne íhikeu itúkoti ákoti parexá'avea hó'e ûti vitúkea ya
sâputu.
25 Ina yumopâ Jesus:
—Ákoikopo yíhoikiku ya emó'uke Itukó'oviti koeku ítuke ne Ndávi yaneko
epékoa hímakati mekúke yoko ha'ínehiko akô'o véyeakuhiko nîka? 26 Ûrukova
Ndávi neko óvoku Itukó'oviti ya kaxénake Abiáta, enepone koati payásoti
ya uhá koeti sasedóti inuxínoti xâne hó'eke yanekôyo, ina nikôa neko
pâum ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, upánini ako paréxa yútoe Muîse níkeokono.
Poéhane sasedótihiko motovâ níkea. Yoko poréxoamaka Ndávi ne ha'ínehiko.
27 Ina koe'íkomaka Jesus:
—Itúkinoake Itukó'oviti ne sâputu, haina itúkoti téyone xâne, itea kaha'aînoati
ne xâne unako koeku motovâti ómomikea. 28 Koeku kó'iyeaneye, koati ûndi exêa
koêku ne sâputu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

3

Koitóva Jesus ne hóyeno timovó'uti
Mt 12.9-14; Lk 6.6-11

1 Ina urúkopovamaka Jesus ne sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e
jûdeuhiko. Yoko ápe hóyenoya timovó'uti. 2 Ápehikomaka ixómoti ivokó'oko
Jesus koíteovamo neko hóyeno, vo'oku itúkeovo sâputu yanekôyo. Koati
oposí'ixoatihiko évekinoaku yuhóhiko itúkeovo pahukóvoti ne Jesus enepo
kaitápa ya sâputu. 3 Yane hara kíxoa Jesus ne hóyeno timovó'uti:
—Yókone yâkeneye —kíxoane.

4 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko xanéhiko:
—Kutí'ikopo pahúkinovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse vitúkea ya sâputu? vitúkea únati? áko'o vitúkea váhere, koíteovo uti ka'aríneti? áko'o sikó kíxea ûti ivókeovo —kíxovokoxoane.
Itea ako ápahuina yumopâti. 5 Ina komomókexoa Jesus xaneâti ímaikinova, koane kotíveyea isóneuke vo'oku tiú'ikohiko omíxone. Ina kixôa neko hóyeno:
—Kepáya'akapa ne veô'u —kíxoane.
Koane kapáya'akopane, yane unátipone. 6 Úkeane pihohíko neko farîzeu xoko xanénahiko Êrodi, enepone nâti. Ho'úxovohiko opósikea kixókumo koépekea Jesus.

Koitóva Jesus ne po'ínuhiko ka'aríneti

7 Úkeane pihôpo ne Jesus yoko íhikauhiko xe'ókuke neko Mar-na Ngalíleya. Kali êno xâne íhae Ngalíleya hokopâti. Koane ápemaka íhae Njúdeya, 8 koane íhae Njeruzálem, yoko íhae Idúmeya noixóponoati, koánemaka íhae poixô'oke húveona Njôrdaum, yoko íhaehikomaka poké'e xe'o pítivokona Tîru yoko Sîdom. Koati ênoti xâne pihinoâti, vo'oku eyékoxeahiko koêku ne hána'iti iyupánevoti ítuke. 9 Ina kixôa Jesus ne íhikauhiko kónokea usó kíxoixinoa kali vatéke okonókovo, puvâti Jesus yupíheovo hitití kíxeokono vo'ókuke neko êno xâne hokó'ixoati. 10 Koáhati yupihóvoti êno xâne koítovone Jesus, amátitikinokokoke uhá koêti neko êno ka'aríneti kaha'âti sipókoponea. 11 Koánehikomaka ne xanéhiko ûroevo ndémoniu, noîxo Jesus, ipúyukexeamaka nonékuke koane kóhonokea emó'u kó'iyeahiko:
—Koati iti Xe'exa Itukó'oviti —koéhiko.
12 Itea koati í'ixiko'o kixoíxoati Jesus ákoyea okóyuhoa xapa xâne itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti.

Noivókoxo íhikauhiko ne Jesus
Mt 10.1-4; Lk 6.12-16

13 Ina pího ne Jesus oúkeke kali mopôi koane iháxihikoa neko koati âha itúkea íhikau. Yane pihónehiko ne iháxiu xokóyoke. 14 Ndusé kôe neko hóyeno, noívokoe xáneheixea koane itúkeovo páhoe xapa xâne koyúhoponea emó'u. 15 Yane pôrekexoanemaka xunakóti kópuhikopea ndémoniu xoko xâne ûroevo. 16 Harâ'ahiko îha neko nduse koeti noívokoe: Símaum, enepone íhaxonemaka Pêturu; 17 koáne ne kopo'ínukokoti, Teâku yoko Xuâum, xé'a Nzebêdeu. Enepora pi'âti kopo'ínukokoti, Mboáneje íhaxea Jesus. Yoko “húketi ímainevo kuteâti koeku húkeko puxârara” koêti ne Mboáneje koêti. 18 Ina keno'ókomaka: Ándere; Filípi; Mbatulúmeu; Máteu; Túme; Teâku, enepone xé'a Áfeu; Tádeu; koánemaka Simaum Nzelóti; 19 yoko Njuda Iskarióti, enepone itûkoheovoti koeku hókea Jesus kurikoâtimaka xoko xanéhiko puvâti.

Koyuhókono itúkeovo íhakoe Mbezêbu ne Jesus
Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10

20 Ina pihôpo ne Jesus óvokuke, itea kóyeane ho'úxopeovomaka êno xâne xokóyoke. Muhíkova níkea, ákone omótova vo'ókuke neko êno xâne xokóyoke. 21 Eyekóxoane iyénoxapa Jesus kó'iyeaneye, yane pihínoanehiko kaha'âti omópea, vo'oku koyúhoyeokono itúkeovo pepokéxovotine. 22 Yoko ápemaka éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse ukeâti Njeruzálem. Hara koémaka vo'ókuke:
—Eneporâ'a, koati urúkovatine Mbezêbu, enepone pahúkoti uhá koeti ndémoniu. Énomone porexôa xunáko kópuhikopea ndémoniu urúkovoti xoko xâne —koénehiko.
23 Yane ina ihaxíkoa Jesus ne xanéhiko ahí'okeovaxo, yane itúkinoa xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Yusíkoikopo itúkeovo Satánae kopúhikopovo xoko xâne ûroevo? 24 Itukovo
apêti natixókuti óvoku xâne ixómoti okopókoko, uké'etinemo. 25 Koane
itukóvomaka apêti ko'óvokuti ya póhutike ovokúti ixómoti okopókoko,
uké'etinemo itúkeovo póhutine óvohikoku. 26 Eneponimaka itukapu
Satánae okopópovo, koáne eneponi akapákakamaka ne ovóxehiko, mani
uke'éxopokokotihiko. 27 Maní'ikopo motovâti ápeyea urúkeovati óvokuke koati
xúnati hóyeno, koane omópea ítukevo ákoti ika'áka inúxotike? Konokoâti
iká'akea inúxotike, ínamo itâ omópea uhá koeti apeínoati óvokuke —
kíxovokoxoane Jesus, ihókoati xúnati hóyeno ne Satánae, koane ihókopovoti
itúkeovo xunané'e ya Satánae.
28 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Motóva itúyopea ne heú koeti kó'iyeovoku
váhere ítuke ne xanéhiko yara kúveu mêum, muhíkovamo ne koémoke'eyeahiko
Itukó'oviti. 29 Itea enepone koyúhoti itúkeovo ítuke Satánae ne ítuke Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti, ákonemo itúyopeaku ne pahúnevo. Apê pahunévoti kuteâti,
xané kixopâtimo xâne ivakápune —kíxovokoxoane.
30 Kó'inokeneye yûho ne Jesus vo'oku koyúhoyeokono itúkeovo ûroevo
ndémoniu.

Simôa iyénoxapa ne Jesus xoko óvoheixoku
Mt 12.46-50; Lk 8.19-21; Êb 2.11

31 Énomone yanê'e, símoane êno ne Jesus yoko ámeno. Meúkeke óvoheixohiko.
Yane ápe páhoe ihaxíkoponoti Jesus. 32 Yoko koati êno xâne vataká koyêti
yakuku-yakukú kixoti Jesus. Ina kixokóno ne Jesus:
—Anêko mémaina yoko pe'ínuhiko meúkeke oposíkoponopiti.
33 Ina kôe ne Jesus:
—Enepone ênom yoko mbo'ínuhiko, harâ'ahiko —koéne.
34 Yane ina komomâ Jesus ne êno xâne ivatáhikoti yakuku-yakukú kixoâti,
ina kôe:
—Enepohikorâ'a, énomonemaka indúko ênom yoko mbo'ínuhiko. 35 Vo'oku
koêkuti xâne itúkoti ahá'inoa Itukó'oviti, énomonemaka indúko koati mbo'ínu,
mongéxa yoko ênom —koéne ne Jesus.

4

Éxetina Jesus apêti íhokoake koeku xâne nôti
Mt 13.1-9; Lk 8.4-8

1 Káyukopovomaka Jesus íhikaxea xe'ókuke Mar-na Ngalíleya. Yupihovó koéne
êno xâne pihinoâti. Vo'ókuke neko êno xâne, ûrukovo kúveuke vatéke ne Jesus
ina ivatáko. Koane kali ahîkuxovo yâtike oévoke úne. Kene ne xanéhiko, ôvane
yane poké'e xe'ókuke úne. 2 Yane êno ihíkauvoti íhikaxone Jesus ya xêti apêti
íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:
3 —Yakámokenonoe. Ápe hóyeno nopónoti ake nonéti. 4 Koeku kásahikea,
ápe irihíkovoti xe'ókuke xêne. Yane kenó'okone hó'openo ôti nikohíkopati.
5 Kene po'ínuhiko, îrihikovo xapákuke mopôi xoko ákoyeaku axú'ina móte. Koati
ákotihiko oríko íhonopea, vo'oku ákoyea axú'ina móte xoko iríkovoku. 6 Itea
ákomaka oríkoa oró'okea káxe vo'oku ákoyea yónoku poéheve. Yane movohí
koéne.
7 —Koane ápemaka irihíkovoti xapa tôpe. Yane inuxó koéne payákeyea ne
xuve tôpe. Ákone oxéne payákeyea ne nonéti, vo'oku huruvokó kó'iyea tôpe.
Yane ako há'i pôreupo vo'ókuke.
8 —Ina apémaka irihíkovoti únatike poké'e. Koati únati íhonopea nê'e.
Payakéne, yupihovó koe êno há'i pôreupo. Ápe porexópoti tirinta koeti há'i ya

póhuti áke úkeaku. Ina apémaka porexópoti sesenta koêti yoko póhuti séndu ya
póhuti úkeaku —koéne íhikaxea.
9 Ina koe'íkomaka:
—Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka —kíxovokoxoane.

Kouhápu'ikopa Jesus koêku ne éxetina
Mt 13.10-23; Lk 8.9-15

10 Pihopónehiko neko êno xâne, ápe po'ínuhiko xâne irikóvoti anavókoxopovati
neko nduse koeti íhikau Jesus. Yane épemo'ikopohiko Jesus koêku ne
éxetinameku apêti íhokovoke. 11 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Koati itínoe porexókono éxea koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne ákoti
po'i exoâti koêku neko koekútihiko. Itea xapákuke ra xâne ákoti itukapu
xanéna, konókoti itúkeovo exetínati apêti íhokovoke veínoam ínzikaxeahiko.
12 Yane upánini noíxoahiko, itea kutí koe ákoti inixâ. Koane upánini kámoa,
itea ákomo éxina isóneu koêku. Yane ákomo aúkapapu njokóyoke, koane ákomo
ngatúyapea pahúnevo —kíxovokoxoane.
13 Yane hara koé'ikomaka:
—Enepo hákotinoe yexôa kixó'ekone ra énjetina kó'oyene, ná'ikopomo kíxeaye
yéxi ra po'ínuhiko?
14 —Enepone hóyeno nôti, kixo'êkoti xâne koyúhoti emo'u Itukó'oviti. 15 Yoko
enepone ake nonéti irihíkovoti xe'ókuke xêne, kixo'êkoti xâne kamokénoati
ne emo'u Itukó'oviti, ina keno'óko Satánae veyopeâti isóneuke ne kámone.
16 Kúteanemaka koêku ne irihíkovoti xapákuke mopôi xoko ákoyeaku axú'ina
móte. Énomone ne xâne ákoti ika'ákarixapu namúkea ne emo'u Itukó'oviti koeku
kámea, xaneâtimaka hána'iti elókeko okóvo 17 itea ako áxu'ikene, itávokeane.
Koati kutí koeti nonéti ákoti poéheve, vo'oku enepo simôa kotíveti koekúti,
itukovo apêti ikoítoponoati kotíveti vo'oku kutípea ne emo'u Itukó'oviti, yane
itavókeatine. 18 Kene ne po'ínuhiko ake nonéti irihíkovoti xapa tôpe, énomone
kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti, 19 itea pepoké kixoti isóneu
vo'oku nókone yara kúveu mêum, koane iyókovoti enó'iyea apeínoati, koane
iyókovoti po'ínuhiko koekúti, yane ákone ukápana ítukeke Itukó'oviti, koane
ákomaka únati ítukeino Itukó'oviti. 20 Kene ne irihíkovoti únatike poké'e, énomone
kuteâti ne xâne kamoâti ne emo'u Itukó'oviti koane namukoâti. Yane koati
apêti únati ítukeino Itukó'oviti, kuteâti koêku ne ake nonéti porexópoti tirinta
koeti há'i ya póhuti úkeaku áke, itukovo sesenta koêti, áko'o itukovo póhuti
séndu ya póhuti úkeaku.

Éxetina Jesus ihókovoti koeku uhapú'iti yúku
Mt 5.14; Lk 8.16-18

21 Hara kíxovokoxoamaka Jesus:
—Neíxonenoekopomea ihúxoti yúku xovopu'í kixoâti itukovo imoâti opékuke
ípe? Ako kalíhuina, itea koati ihúxinokonoti ímeokono xoko koati ókoku
ne yúku motovâti koúhapu'ikea. 22 Koêkuti koekúti he'onóvoti, kóyeanemo
koúhapu'ikeokono. Koêkuti he'onóvoti kó'oyene, exókonotimo káxehiko
keno'ókoti. 23 Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka.
24 Ina koe'íkomaka:
—Itíkina iséneu ne yûnzo kémone, vo'oku kuteâti kixeku itíkivo, énomonemo
kixékononeye, epó'oxo kuri'úxovotimo aukópinovopiti. 25 Enepone apêti námoe
yara yûnzo, kuri'úxovotineoxomo námoe. Kene ne ákoti koati ivávakea, muhíkova
ne kali éxoneya, uke'épotinemo —kíxovokoxoane.

Éxetina Jesus ihókovoti koeku ake nonéti

26 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Hara koéneye natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, kuteâti koeku hóyeno nôti ake nonéti ya isáneke. 27 Itukovo yóti, imókoti ne hóyeno. Yúponiyeane, exepúkotine. Koatine kóye. Yoko anéko íhonopea koane payákeyea ne nóne itea ako éxa neko hóyeno kixoku koeku íhonea koane payá'iyea. 28 Koati pohúxovoti íhonopea ne ake nonéti. Inúxotike íhonopo, ina keno'óko há'i. Yane ínamaka itôvo ne há'i. 29 Itovóne, tetukóvotine vo'oku símeovone kaxena veyóvope. Kúteanemakamo koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne.

Éxetina Jesus koeku ukóponea ne ake nonéti koéhati mostarda
Mt 13.31-32; Lk 13.18-19

30 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Kutimea koéneye natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne koeku ukóponea? Kutimea itukóvo exetínati motovâti ínzokea? 31 Hara koéneye ake nonéti iháxoneti mostarda. Enepo nokóno, koati kalîhuti ya uhá koeti ake nonéti yara kúveu mêum, 32 itea ike nó'iyeokono koane íhonopea, paya'íne, anu'ú kíxoahiko ne po'ínuhiko nonéti ya kavâne, koane kali hána'itinoe káva'o kutí'inoke motovâti ímea môko ne ôti hó'openo xapa káva'o opékuke epêvokopetina tûti —kíxovokoxoane.

Koyúhoinoake Jesus ne xêti apêti kixó'ekone
Mt 13.34-35

33 Koati ênoti po'ínuhiko exetínati kuteâti râ'a, veínoake Jesus íhokea ne ihíkauvoti íhikaxone. Kuteâti ítone éxea xanéhiko kamokénoati, ene íhikaxo. 34 Poéhane exetínati apêti íhokovoke veínoa íhikaxea. Itea xapákuke neko nduse koeti íhikau, koúhapu'ikopinoa kixó'ekone ne éxetina enepo ainópovonehiko.

Ixikôa Jesus neko xúnati ihunóvoti
Mt 8.23-27; Lk 8.22-25

35 Yaneko kiyoné'e káxe, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikau:
—Pihá'avo ûti poixô'oke ra mar —koéne.
36 Ina ikopóvahiko íhikau Jesus neko êno xâne, yane omó kixónehiko Jesus yane vatéke ivátaheixoku íhikaxea ákotine evesékapea ne vatéke. Yoko ápemaka po'ínuhiko xâne po'íkehiko vatéke hokoâti. 37 Yane kenó'okone êno xúnati ihunóvoti koane ovóxokeovo ne úne, koane ûrukeovamaka êno úne ne vatékena kutí'inoke mani yupurîrihikovoti. 38 Yoko imókoti ne Jesus terékuke neko vatéke ayátokoke. Ina koyúkoa íhikauhiko koane kíxea:
—Ihikaxotí, ako yónoku iséneu? Inípono kahá'ayeane yúpuririkeovo ûti —kíxoanehiko.
39 Iyukóvone ne Jesus, pahúkoa ókea ne ihunóvoti. Hara koéne:
—Akáne ra ihunóvoti. Hákone ovoxókovo ra úne —koéne.
Yane okóne ne ihunóvoti, huvemoo koépone ikéne. 40 Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikau:
—Na koeti itíkinovonoe îreti? Na koeti ákoino kivápunu? —koéne.
41 Yoko yupihovó koe píkeahiko ina kixokóko:
—Kutimea itukóvoye ra hóyeno? Muhíkinova úne yoko ihunóvoti itúkea yûho.

5

Koitóva Jesus neko hóyeno úroevo ndémoniu
Mt 8.28-33; Lk 8.26-34

1 Taru'úxoane evo Jesus ne Mar-na Ngalíleya, símoane ne poké'exa xanéhiko koéhati njerâzenu. 2 Ehá'axo evésekea vatéke ne Jesus, okótumonexoa hóyeno ukeâti pe'áxatike. Yoko ûroevo ndémoniu nê'e. 3 Koati óvoheixokune neko hóyeno yane pe'áxatike. Akó'otine ika'ákopeti itoâti enepo ika'ákokono, muhíkova itukovo koránde iká'akeokono. 4 Yoko enóne ikáhevexeokono koane

ikávo'uxeokono ya koati tiú'iti koránde, itea kóyeane kétokexea ne iká'akeokonoke.
Ákone itoâti neko hóyeno. 5 Káxe, yóti véyo vá'uixea ya pe'áxatike, koane xapa
kali mopôi, koánemaka óko'okopeovo ya mopôi. 6 Noixóne Jesus, eházkinovane.
Yoko avo malíka Jesus. Tokopâne hóyeno, ipuyuké kó'iyeane nonékuke. 7 Ina
kohonóko emó'u kó'iyea:
—Jesus, iti Xe'exa Itukó'oviti, iti xe'exa Koati Payásoti ya uhá koêti, na koeti
yího'ixopoinonu? Émbemopi ya iháke Itukó'oviti ákoyea ipíhepananu —kíxoane.
8 Yoko kó'inokeneye yûho, hara kixoátimeku Jesus:
—Iti ndemoniú, ipíhikapi ra hóyeno.
9 Ina kixopá'ikomaka Jesus:
—Kuti kéha?
—Ákoti Yumaxápu ngoéha vo'oku ákoyea yumáxapu ûti —koéne yumópope.
10 Yane koâti ikoseânaxovoti Jesus ne ndémoniuhiko, epemoâti ákoyea
kápuhikapa yaneko poké'e óvoheixoku. 11 Yoko ápe ênoti kûre ixómotihiko níko
oúkeke neko kali mopôi xêrerekuke ne óvoheixokuhiko. 12 Yane hara kixo Jesus
neko ndémoniuhiko.
—Koati vepemópiti pehúkopivi xapákuke ne kûrehiko, maka vitúkapane
vóvoheixoku —koénehiko.
13 Yane síkoane Jesus kuteâti épemoake. Ipuhíkopeane neko hóyeno, ponokó
koépone xapákuke neko ênno kûre. Yoko koati ákoti yumaxápu neko kûre
kuteâtimea pi'âti míli. Yane heú koéne éhahikeovo, koane íkorono'ekeovo úneke
ukeâti oúke mopôi. Heú koéne yúpuririhikeovo.

Kahá'ainoa íhae Njêraza pihópea ne Jesus
Mt 8.34; Lk 8.35-39

14 Enepone koyonoâtihiko neko ênno kûre, kohó'ikene koane koyúhopea
koêku ne koekúti yane pitivóko, koane xapákuke neko ko'óvokuti yane
mêum vekópoku. Yane noíxoponoa xanéhiko neko koekúti. 15 Simoné'ehiko
xoko Jesus, noíxoanehiko neko hóyeno ipúhikopeakumeku ndémoniu vatá
koyépotine, ko'ipóvopotine, koane unatípotine isóneu. Yane pikóne ne xanéhiko.
16 Enepohikoneko noixoâti ne koekúti, koyúhopa ne noíxone koêku ne
hóyeno koane koêku ne ênno kûre. 17 Yane koyúhoinoa xanéhiko ne Jesus
kahá'ainoa ipúhikopea poké'exake. 18 Itea enepone hóyeno ipúhikopeaku neko
ndémoniuhiko, noixóne Jesus ûrukopeovo vatékenake, épemova xanépea. 19 Itea
ako akáha'apoa Jesus. Pohu hara kíxoa:
—Pihépavo yóvokuke xapa iyínoxapa. Yokóyuhopinoa uhá koêti ne kixópiku
Itukó'oviti, koane koêku ne hána'iti seánakopi —kíxoane.
20 Yane pihópone neko hóyeno. Koyúhopa uhá koeti koêku ne ítukeinoa Jesus
yane úkeaku iháxoneti Yehí Koeti Pitivóko, koáne iyúpaxeova heú koeti xâne
kamoâti.

Épemone hóyeno koéhati Njairu
Mt 9.18-19; Lk 8.40-42

21 Yane ivú'ixopomaka vatéke ne Jesus taru'úxopati neko mar. Seopóne
poixô'oke, ênno xâne pihinoâti. 22 Yane apé koéne hóyeno simôti xoko Jesus
koéhati Njaîru. Enepone hóyeno, teyonéti xapa po'íhiko teyonéti íhikaxovokuke
hó'e jûdeuhiko. Ina ipuyúkexo nonékuke Jesus. 23 Yoko koati koyó'iti ne hóyeno
koeku kíxea:
—Kahá'atine ivókeovo inzíne. Yaxénapanu, ípihepainana veô'u tutíkuke maka
aúnatipone. Yane ákomo ivákapu —kíxoane.
24 Yane xanépoane Jesus ne Njaîru. Koati ênoti xâne ikéneke koane
inúmeokokohiko.

Koitóva Jesus ne ka'aríneti sêno
Mt 9.20-22; Lk 8.43-48

25 Yoko ápe sêno nduse koetíne xoénae ká'arine. Akó'oti áka evésekea aríne.
26 Yoko enóne ixómoyea koítoponovo kotíveti xoko ipixáxoati. Uke'éxotinemaka
apeínoati vo'ókuke itea akó'oti koitóvati. Tumúne yóno yupíheovo koéku.
27 Eyekóxoane sêno ítuke ne Jesus, pihóne xapákuke neko êno xâne ikéneke
Jesus. Koati akéneke Jesus véko sipóheoponeati ípovo. 28 Vo'oku hara koeti
isóneu ne sêno: "Enepomo pohu nzipáheyea ípovo, indóvotimo" koêti. 29 Ehá'axo
sípoheyea, etétukone aríne. Eópova ya muyókuke itúkeovo koati iteôvatine
ne aríne. 30 Ehá'axo sípoheokono ípovo ne Jesus, eópamaka ipúhikea xunáko
xokóyoke. Yane ná'akene koéne xaneâti noíheyea xapákuke neko êno xâne, ina
kôe:

—Kuti sipohêa ra ímbovo?

31 Ina yumopâ íhikauhiko:

—Ákoikopo neíxa ra êno xâne isú'okovopiti koane inúmeopi yépemovikomaka
sipo'ókopiti? —kíxoane.

32 Itea kóyeane noíheyea Jesus híyeuke neko êno xâne kaha'âti éxea neko
sipóheyeati ípovo. 33 Yoko koati yupihóvoti honónokea mûyo neko sêno vo'ókuke
neko yuho Jesus, koane hána'iti píkea eopâti ya xokóyoke unátipeane. Yane ina
ipuyúkexo nonékuke Jesus, koyuhó'inoati uhá koêti neko koêku. 34 Ina kixôa
Jesus:

—Nje'exá, itévone vo'oku kívivonu. Pihépane, aúhepepone iséneu, ítivoane ne
yaríne —kíxoane.

Koéxepukopa Jesus ne ivokóvotine ihine Njaîru
Mt 9.23-26; Lk 8.49-56

35 Koeku yúho'ixeako Jesus neko sêno, simó koene xâne ukeâti óvokuke Njaîru,
enepone inuxínoti itukéti íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko. Hara kixóponoa:

—Ivókovone ihine îti. Hákone perexôa itukéti ne ihíkaxoti —kíxoane.

36 Itea ako itúkoake Jesus neko emo'úti. Hara kixo Njaîru:

—Hako píke. Pohu yakútiponu —kíxoane.

37 Yane ako akáha'a Jesus ápeyea po'i pihôti ikéneke. Poéhane Pêturu yóko'o ne
pi'âti kopo'ínukokoti Teâku yoko Xuâum, ene xáne. 38 Simoné'e óvokuke Njaîru,
noíxoane Jesus ákoyea tôpi kixóvoku yaíkexea koane íyokexea neko xanéhikoya.
39 Yane ûrukovo ne Jesus koane kó'iyea:

—Na koeti ákoino tôpi kixévoku koane ínayea íyeokexonoe? Haina ivokóvoti ra
kalivôno, pohu imókoti —koéne.

40 Yane koémoke'eyeahiko neko yûho. Ina pahukôa Jesus ipúhikopea uhá
koêti ne po'ínuhiko xâne. Poéhane há'a yoko êno ne kalivôno yóko'omaka neko
mopo'âti íhikau xáne xoko imókoku ne kalivôno. 41 Ina namukêa Jesus vô'u ne
kalivôno koane kíxea ya emó'uke:

—"Talitá kumi." (Yoko "Tenó, mbahúkopi yexépukopi" koêti ne emo'úti.)

42 Ehá'axo koyúhoa Jesus, exépukopone ne seno kalivôno koane yonópone.
Yoko nduse koetíne xoénaena. Koati êno hána'iti iyúpaxeova heú koeti xâne.

43 Yane koati í'ixiko'o kixoíxoati Jesus neko xâne ákoyea okóyuhoa neko
koekúti.

Ínamaka pahukôa Jesus poréxopeokono nîka neko seno kalivôno.

6

Koyûho ne Jesus Nazâreke
Mt 13.53-58; Lk 4.16-30

1 Ipuhíkopeane Jesus neko pitivóko, pihópone Nazâre, pítivokonake.
Xanépoamaka neko íhikauhiko. 2 Simovóne sâputu, turíxovone íhikaxea ne Jesus
ya íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Êno xâne kamokénoati koane iyúpaxeovahiko.
Hara koéhiko vo'ókuke:
—Námea úkea ne ihíkauvoti íhikaxone koáne ne exóneti éxone? Námaka
kixoâtiye éxea itúkea ne iyupánevoti ítuke? 3 Hainá'ikopo ne karapínteru,
enepone xé'a Mâriya râ'a? Hainá'ikopo po'inu Teâku, Yûse, Njûda yoko Símaum?
Koáne ne mokéxahiko, hainá'ikopomaka yâye xapákuke ûti óvo? —koéhiko.
Koane yupíheovohiko poé'ainoa isóneu. 4 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Koati teyonéti ne xâne koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Poéhane poké'exake, ya
xapákuke iyénoxapa yoko óvokuke ako teyoâti —kíxovokoxoane.
5 Yoko ako omótova itúkea iyupánevoti ne Jesus ya xapákuke vo'oku
isóneunoahiko, ákoti itukapu koíteovo ákoti axu'ína ka'aríneti enepo ipího vô'u
tutíkuke. 6 Iyúpaxova Jesus tiú'iko omíxone neko xanéhiko vo'oku ákoyea
akútipoa. Itea kóyeane ukóponea ne Jesus po'íke kálihunoe pitivóko xêrenekuke
Nazâre íhikaxea po'ínuhiko xâne.

Ítukevohiko ne nduse koeti íhikau Jesus
Mt 10.5-15; Lk 9.1-6

7 Yane iháxihikoa Jesus neko nduse koeti íhikau, ina pahukôa xapa xâne
pi'á pi'a koêti. Poréxoahikomaka xunakóti kópuhikopea ndémoniu xoko xâne
ûroevo. 8 Yoko ako síka Jesus ápeyeahiko ómone koeku píhea. Poéhane
puló'ina ómo. Kene kuteâti imóvo, íhaku ípovo, koánemaka itûketi, ako síka
ómea. 9 Pahúkoamaka itúkea perékatana itea ako síka ómea esá'ikovope. 10 Ina
kixovókoxoa Jesus:
—Enepo áva ko'óvokuti porexópiti yóki óvokuke, yâvaneya imókonemo ipihíkapi
ne pitivóko. 11 Itea enepo áva símeku ákoti akahá'api, ákotimaka akahá'a
kámokenoyeopi, ipihíkapihiko, ikétatahevexapapu kirikópoti ipú'ine poké'e ukeâti
xoko piríkatana, yexókoatihiko ákoyeane omótokea íkameokono emo'u Itukó'oviti
—kíxovokoxoane.
12 Úkeane pihohíko ne íhikau Jesus koyúhoponea xapa xâne kónokea ikótivexea
isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea. 13 Kópuhikopomaka ndémoniu urúkovoti
xoko xâne. Ènómaka ka'aríneti ípihinoke óliu tutíkuke koane koíteovahiko.

Kixoku ivókeovo neko Xuaum Mbátita
Mt 14.1-12; Lk 9.7-9

14 Yane eyékoxoane Êrodi, enepone nâti, koeku ítuke ne Jesus vo'oku ákoyeane
malíka yónoku ne eyekoûti vo'ókuke. Yoko hara koeti yûho po'ínuhiko xâne
vo'ókuke:
—Exépukopone ne Xuaum Mbátita ukópea xapa ivokóvoti. Énomone ápeino
xunáko nê'e itúkea ne iyupánevoti ítuke —koénehiko.
15 Kene po'ínuhiko, haramaka kôe:
—Koati porofeta Îliya nê'e, iyukópovotine.
Ina keno'óko po'ínuhiko koêti:
—Koati porófeta nê'e kuteâti koêku neko koyúhotihiko emo'u Itukó'oviti
mekúke —koénehiko.
16 Itea kamoáne Êrodi, hara kôe:
—Koati Xuaum Mbátita ne exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti, enepone
mbáhoe tetúnoyeovo —koéne.
17 Kó'inokeneye isóneu, koati énomone pahukôa namukóponoati ne Xuâum
yanekôyoke koane kurikoâti ika'ákovokutike, vo'oku saya'íkoati Xuâum yaneko
hu'ûxo yeno Filípi, énomea Êrodi iháxoneti Erôdiya. Yoko koati kopo'ínukokoti

ne Êrodi yoko Filípi. 18 Vo'oku hara kíxoa Xuâum yanekôyoke: “Yane Ponóvoti
Kixovókuti yútoe Muîse, ako omótova kéyenopi yeno pe'ínu” kixoâti.
19 Koati yupihóvoti itúkeovo puvone Erôdiya ne Xuaum Mbátita vo'ókuke,
koane kahá'ayea Erôdiya koépekea itea akó'oti itâ. 20 Vo'oku koati teyoâti Êrodi
ne Xuâum. Éxoa itúkeovo koati ponóvoti hóyeno koane sasá'iti, ákoinoke síka
koépekeokono. Epó'oxo enepo kamokénoa Êrodi koyûho ne Xuâum, ako exa
mani âha itúkea itea usó kóye kámokenoyea.
21 Po'íke káxe ínixoa Erôdiya unátiyeaku itúkea ne yúmo'ixovone. Koati
ikoyuîxoti ipúhikope ne Êrodi, kutí'inoke itúkoti êno nikokónoti. Énomonemaka
hupíxinoa ne payásotihiko hóyeno pahúkoti natíxokuke, yoko tuti húndaruhiko,
yoko po'ínuhiko tutíye ya Ngalíleya. 22 Yane ûrukovone ihíne ne Erôdiya
hiyokéxoti nonékukehiko. Yupihovó koe ínixea úhe'ekea Êrodi yóko'ohiko neko
húpiu. Yane hara kíxoa nâti ne ihínexaka:
—Yépemanu koêkuti yâha kó'oyene vo'oku mborexópeatimo —kíxoane.
23 Koyúhoamaka iháke Itukó'oviti exókoati itúkeovo koati kaná'uti ne yûho.
Hara kíxoa:
—Muhíkovamo itapána meyá koeti apeínonuti yara nandíxoku, kóyeanemo
mboréxeopea ne yépemonuke —kíxoane.
24 Úkeane pího ne ârunoe xoko êno. Hara kixóponoa:
—Kutimea émbemapana?
Ina kixôa êno:
—Yépema tuti Xuaum Mbátita —kíxoane.
25 Énomone yaneko ókoku ôra, kayú koépone éhakopeovo xokóyoke ne nâti
há'axaka, ina kixôa:
—Ngaha'âti ne tuti Xuaum Mbátita kó'oyenene utókuke —kíxoane.
26 Yupihovó koéne ikáxu'iyea okóvo ne nâti. Itea vo'oku koyúhoyeane
poréxeamo koêkuti épemone, iháke ikoyúhoyea, yoko
vo'ókukehikomaka ne húpiu kamoâti, ene ákoino akáha'a káyukopea neko yûho.
27 Yane ako iká'akarixapu, pahúkone koepékoati ne Xuâum. Pahúkoanemaka
ómeokono xoko ihínexaka ne tuti Xuâum. Úkeane pího ne húndaru
ika'ákovokutike. Yane tetúnoane, 28 ina omopêa tûti utókuke, ina porexóponoa
neko ârunoe. Yane kuríkoponoane xoko êno. 29 Eha'axo eyékoxoa íhikauhiko
Xuâum, pihóne veyóponea ne mûyo ina ekoxóponoahiko.

Kohiyákoa Jesus nika neko êno xâne
Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Xu 6.1-14

30 Yaneko kayukópovohiko xoko Jesus neko páhoe koyúhoyea emó'u xapa
xâne, heú kixópahiko koyúhopinoa koêku neko ítuke koánemaka kíxoaku íhikaxea.
31 Ina kixôa Jesus:
—Yókonenoe, vámamikapanavo xoko ákoyeaku xâne —kíxoane.
Yoko koati yupihóvati êno xâne xokóyoke. Koeku pihópea po'ínuhiko, koane
símea po'ínuhiko. Koatine kóye. Muhíkova níkea ne evo Jesus, ako omótova
vo'ókuke neko êno xâne.
32 Yane ivú'ixone vatéke ne evo Jesus yonoti xoko ákoyeaku xâne. Yoko
aînovonehiko koeku píhea. 33 Itea êno xâne noiké'exopati pihoné'ehiko. Exó
kíxoahiko itúkeovo evo Jesus. Hukinóvoti éhahikeovohiko huse'ó kixoâti xê'o
neko mar, ukeâti uhá koêti neko pitivókohiko. Yane inuxó koéne símohikea
tumúneke símea evo Jesus. 34 Evesékeane vatéke ne Jesus, noíxoane neko êno
xâne. Yane yupihovó koéne kóseanayea, vo'oku kutí kó'iyeahiko su'ûso ákoti
koyonoâti. Yane turíxovone íhikaxea. Ako tôpi íhikaxoake.
35 Kiyoné'e káxe, ahí'okovone Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxoa:

—Ako apêti yara vóvoheixoku epó'oxo kiyóne káxe. 36 Mani únati pehukápavo
pihópea ra xanéhiko motovâti vanéxopea kali nîka yâtikeneye, koêkuti vekópoku
xapa ko'óvokuti koane xapa kali ipuxóvokuti —kíxoane.
37 Itea hara kíxovokoxoa Jesus:
—Itínenoe parexâ nîka.
Ina kixôa íhikauhiko:
—Mani konókoti uti êno tiûketi, ovâti pi'âti séndu káxe ko'ítuke xâne, ínani
omotóva vanéxinoa uti pâum níkaxeake ûti.
38 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Ná'ikopo yé'aye pâum yâyeke? Neíxapana —kíxoane.
Exoânehiko yé'akeye, ina etó'okopo Jesus ápeyea singu koeti pâum yoko pi'âti
hôe. 39 Yane pahúkoane Jesus ho'uxó ho'uxo kó'iyea ivátahikea ne xanéhiko
xapa uhé'ekoti kálihunoe ngaráma. 40 Yane heú koéne ivátahikea ho'uxó ho'uxo
koêti. Êno ho'úxovoku póhuti séndu, koane enómaka ho'úxovoku sinkoenta koêti.
41 Ina veyôa Jesus neko singu koeti pâum yóko'o ne pi'âti hôe, ina komômo
vanúke ikoró'ixinovoti Itukó'oviti vo'ókuke ne nikokónoti. Yane ina hono'ékexoa
ne pâum koane pôrekexea ne íhikauhiko. Koane íhikauhiko, pôrekexoamaka ne
xanéhiko. Yane ínamaka hono'ékexoa Jesus ne pi'âti hôe xapákuke heú koeti
xâne. 42 Uhá koéhiko níkea koane imátaxeovohiko. 43 Ina itixópa íhikauhiko Jesus
neko itátanehiko pâum yoko hôe haxâti, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta.
44 Yoko singu koe mili hóyeno nikoâti neko pâum.

Koeku Jesus yóno inúkuke úne
Mt 14.22-33; Xu 6.15-21

45 Koati ikénepoke nekôyo, pahúkopa Jesus ne íhikauhiko ivú'ixopea vatéke,
koane inúxopinoa yonópotihiko Mbetâsaida poixô'oke neko mar, koêkuiko
pahúkopea Jesus pihópea neko êno xâne. 46 Pihopónehiko, ina pího ne Jesus
oúke neko kali mopôi itukóponoti orásaum. 47 Yaneko yotixóne, kukúkeke mar
óvoheixoiko ne vatéke ivú'e neko íhikauhiko. Kene Jesus, óvaikone póhuxeovo
xoko óvoheixoku. 48 Noixoâne Jesus ne íhikauhiko kóxuna'ixeovo ívirikea vatékena,
koane ákoyea pîha tumúne vo'oku ihunóvoti, pihínoane. Yoko mâturukatane.
Yonó koéne inúkuke úne ne Jesus kaha'âti anú'ukeahiko. 49 Noixoâne íhikauhiko
neko yonoti inúkuke úne, íkutixanehiko ipíkoti. Yane yaíkexonehiko. 50 Koati
konóko'iti noixoânehiko. Itea hara kíxovokoxoa Jesus:
—Aúhepeponenoe iséneu, undíneye, hákonoe píke —kíxovokoxoane.
51 Ina evesé'uxopa Jesus kúveuke ne vatékena, yane xanepoâtinehiko. Má
koépone neko xúnati ihunóvoti. Yupíhova iyúpaxeova íhikauhiko. 52 Koáhati
akó'otihiko imihé'akina isóneu ne po'i iyupánevoti ítuke Jesus kohiyákoa neko
singu koeti pâum, vo'oku títiu kóyeyeahiko omíxone.

Jesus ya Njenezâre
Mt 14.34-36

53 Taru'úxoane neko mar, enepo simoné'ehiko poké'exa Njenezâre, ikâ'akoane
ne vatéke xe'ókuke ne úne. 54 Koeku evésekeahiko, exó kixópononehiko Jesus
ne xanéhiko. 55 Yane éhahikovo ya heú koeti ipuxóvokutihiko yaneko poké'e
veyopónoati ne ka'aríneti, ixané kixoâti poúke ómeahiko xoko Jesus, koêkuti
eyékoxeakuhiko óvea ne Jesus. 56 Koane koêkuti vékoku ne Jesus ya kálihunoe
ipuxóvokuti, koáne ya pitivókohiko, yoko xapa ko'óvokuti ya mêum, omínokono
ka'aríneti ya none ovokúti, koane épemeokono Jesus yusíkea pohu sipohí
kíxeokono heve ípovo. Yoko heú koeti sipóheati, unátipo.

7

Koyúhoa Jesus koêku ne hó'e jûdeuhiko
Mt 15.1-9

1 Ápe farîzeu yoko éskiriba, enepohikone teyonéti hó'eke jûdeu ukeâti
Njeruzálem pihôti xoko Jesus. 2 Yoko noíxoanehiko ápeyea íhikau Jesus nikôti
ákoti haka kíxoku kipóvo'uxeovo po'ínuhiko jûdeu, kuteâti íhikaxoake hó'e.
3 Vo'oku enepohikone farîzeu yoko uhá koeti po'ínuhiko jûdeu, koati
yuixóvoti íhikaxoake oxúnoekene, ákoinokehiko nîka ákotike kókoyuse íxa
kipóvo'uxeovo inúxotike. 4 Koánemaka enepo ukopêa mérkaduke, ákomaka nîka
ákotike itukâ ne nókone itúkea hó'eke motovâti kasása'ikopeovo. Êno po'ínuhiko
koekúti kuteâti kókoyuse kíxea kipó'ikea énovope koane kóhokope êka yoko
ihakúti ítuke havâva, [muhíkova ipéna].
5 Yane hara épemo'iko Jesus ne evo farîzeu yoko éskiriba:
—Na koeti ákoino itúka íhikeuhiko ne ihíkauvoti kûreinovike voxúnoekene?
Vo'oku nikó koéhiko ákoti hakâ ne kixoku kipóvo'uxeovo ûti ya hó'e ûti.
6 Ina yumopâ Jesus:
—Koati tokopóvoti neko yuho porofeta Izâiya mekúke ve'ókukenoe, itínoe
ikútixapovoti sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Énomone neko yutoéti koêti:
"Enepora xanéhiko, pohu koyuhó kíxoa téyeonu, itea ako malíkanu isóneuhiko.
7 Koati hokohí kixónuti, ihíkaxotihiko ihíkauvoti ainóvoti isoneú kíxone
xâne" kôe. *Izáiya 29.13*
8 Ako itíkoake ne páhoenopi Itukó'oviti. Ainovó koe kixoku itúkeovo xâne yara
kúveu mêum hekónoe —kíxoane.
9 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko evo farîzeu yoko éskiriba:
—Koati yahúkotinoe ya kiríki ne ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti motovâti
hekópi isoneú kixíneake ne ihíkauvoti. 10 Vo'oku hara koêti yútoe Muîse,
nókone xâne itúkea: "Tiyánoe yá'a yoko yêno" kôe. Ina koe'íkomaka: "Konókoti
koépekeokono ne vaheréxoti yuhó'ino há'a itukovo êno" koémaka. 11 Itea
hara koe íhikexinoe: Enepone tiûketi mani huvó'oxope há'a itukovo êno,
motóva xâne koyúhoino há'a yoko êno itúkeovo Korôbaum, tiûketi poréxoke
Itukó'oviti. 12 Yane ákoneikopo okónokoa kátarakea há'a, áko'o itukovo êno.
13 Yane ákonemaka itúkokonoke ne emo'u Itukó'oviti vo'oku isoneú kixíneake
ne ihíkauvoti, enepone íhikexoke xanéhiko. Enómaka po'ínuhiko koekúti ítikenoe
kuteâti —kíxovokoxoane Jesus.

Úkeaku vaherévokoti
Mt 15.10-20
14 Ina ihaxíhikopamaka Jesus neko êno xâne. Hara kíxovokoxoa:
—Yakámokenonu uhá ketínoe maka yéxanenoe iséneunoa ra yûnzo: 15 Ako
ápahuina koekúti urúkovoti xoko xâne motovâti ikópiti'ikea, itea enepone
koekúti ipuhíkeati xokóyoke hainápo, énomone ikopíti'ikoa. 16 [Koêkuti kamoâti
ra yûnzo, ivávaka] —kíxovokoxoane.
17 Pihopeâne Jesus ne xanéhiko, ûrukopovo ovokútike. Yane épemo'ikoane
íhikauhiko koeku íhokoake ne yuhómeku. 18 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Ákonoekopomaka yéxa kixó'ekone? Ákoikopo yéxanoe ákoyea ápahuina koekúti
urúkovoti xoko xâne motovâti ikópiti'ikea? 19 Vo'oku ako ûrukapu isóneuke, itea
okóvoike yónea ina ipuhíkopomaka —kíxovokoxoane.
Ya kuteâti koêku neko yuho Jesus, iyúseo isóneunoa ne uhá koeti kó'iyeovoku
nikokónoti motó'iyeova níkeokono. 20 Ina kixovókoxopaikomaka:
—Itea enepone ukeâti xoko xâne hainápo, énomoneoxo ikopíti'ikoa. 21 Vo'oku
isóneuke xâne úkea ne váherehiko âha itúkea, kuteâti ikópiti'ikopeovo ya kap-
inehí kíxea xâne ákoti itukapu koati múxone yoko oméxea koane koépekea.

Kúteanemaka ne aúpu'ikea yêno áko'o itukovo îma, kapíneti ákoti itukapu koati múxone. 22 Ina keno'ókomaka ne ixómoyea ipúpakinoa isóneu kahá'ayea îrikuxea, koane kahá'ayea váherexea ítukeino po'i xâne, koane semékekexea. Kúteanemaka koêku ne ákoyea sayá'ikapeapa ne váhere úhepune mûyo vo'oku kahá'ayea sêno, koánemaka ne poé'aino isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeova ítukevo, yoko ikópiti'ikea iha po'ínuhiko xâne, koane kapáyasokopeovo, yoko po'inuhiko kixoku koésayu'ixea itúkeovo, kuteâti kixoku itúkeovo xâne ákoti isóneu. 23 Heú koêti ra váhere itukeôvoti, aínovo ukeâti isóneuke xâne, yoko énomoneoxo ikopíti'ikoa —kíxovokoxoane.

Sêno ukeâti po'i poké'e
Mt 15.21-28

24 Ipuhíkopeane Jesus neko óvoheixoku, pihóne ya poké'e xe'ókuke ne pitivókohiko koéhati Tîru [yoko Sîdom]. Simoáne, ápe ovokútiya ûrukovoku. Ako akáha'a ápeyea exoâti símea, itea ako oxéne ákoyea éxakana. 25 Yoko ápe sêno apêti ihíne ûroevo ndémoniu. Eyekóxoane sêno símeane Jesus, pihóne xokóyoke. Yane ipuyuké kó'iyeane nonékuke. 26 Yoko haina jûdeu ne sêno, koati seno sirufinísea. 27 Ina epêmo Jesus kópuhikopinoa ndémoniu urúkeovati ihíne. Itea hara kíxoa Jesus:

—Konókoti imátaxeovo inúxotike xe'éxaxapa ne koati ko'óvokuti. Vo'oku ako yusíka véyeokono itátane pâum, nika xe'éxaxapa ne koati ko'óvokuti, ina parexákana ne kálihunoe tamúku.

28 Ina yumopâ neko sêno:

—Kaná'uteoxo Unaém. Itea enepone kálihunoe tamúku opékuke mêsa, níkoamaka ne íhone nika kalivónohiko.

29 Ina kixopâmaka Jesus:

—Vo'ókuke ra yiûho, ipúhikopeane ndémoniu ne ihine îti. Motóvane pihépi yóvokuke —kíxoane.

30 Yane pihópone neko sêno. Seopóne óvokuke, inú'ikopane ne ihíne tunukúxovoti ípeke. Yoko ipúhikopeane ndémoniu.

Unatípo neko hóyeno mókere ákotimaka panâpu koyúhoyea

31 Yane ipúhikopeane Jesus ne xe'o Tîru. Vekó koépo ya Sîdom. Tarú'uxopamaka ne poké'e iháxoneti Yehí Koeti Pitivóko koeku yonópea ya Mar-na Ngalíleya. 32 Yane ápe xâne omotíhiko hóyeno mókere ákotimaka panâpu koyúhoyea xoko Jesus. Épemohiko Jesus ípihea vô'u tutíkuke ne hóyeno. 33 Yane ahikú kíxoa Jesus xoko ákoyeaku koati xâne, ina ipího vô'u kenókuke neko hóyeno. Yane kaláka'ikomaka vô'u ya hô'o ina ipíhoa nenékuke ne hóyeno, 34 ínamaka komômo vanúke xaneâti ínayea ómixekovo koane “Efáta” kíxea. (Yoko “imíhe'akapane” koêti neko emo'úti.)

35 Énomone yanê'e, kamópone neko hóyeno. Ákone itopeâti nêne. Ponópovone koyúhoyea.

36 Ina ixikó'okoa Jesus ne xanéhiko ákoyea okóyuhoa ne koekúti. Itea koeku í'ixiko'o kíxoixea ákoyea okóyuhoahiko, inamá'axone koyuhoâhiko. 37 Enepohikone xâne eyekóxoati, yupíhova iyúpaxeova koane kó'iyeahiko:

—Imáko yupíhinovo unako ítuke! Ituko kamópea mókere, koane ítoa ponópea koyúhopea ne ákoti okoyúho —koénehiko.

8

Pí'ape kohíyako nika êno xâne ne Jesus
Mt 15.32-39

1 Yaneko káxehiko ho'úxopinovomaka Jesus ne ênexâne. Yoko ako nikokónoti
nikáhiko. Yane ina ihaxíhikoa Jesus ne íhikau, hara kíxovokoxoa:
2 —Ngóseanane ra xanéhiko vo'oku ákone nikáhiko. Yoko mopó'apene káxe
óvoheixohiko njokóyoke kó'oyene. 3 Enepo mbahukápahiko pihópea óvokuke
ákoti níka, ikoróhikoatimo hímakati xenékuke. Yoko anéye xapákuke koati ákoti
malîka úkeaku.
4 Ina kixôa íhikauhiko:
—Ná'ikopomo vínixoponea nikokónoti motovâti koímataxeahiko yara mêum
ákoti apêti?
5 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Ná'ikopo yé'aye pâum apêti yâyeke?
—Seti kôe —kíxoane íhikauhiko.
6 Yane pahúkoane Jesus ivátahikea poké'eke ne xanéhiko, ina veyôa ne seti
koeti pâum, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti.
Yane honó'ekexoane, ina porekéxoa ne íhikauhiko. Koane íhikauhiko,
pôrekexoamaka neko xâne. 7 Ápemaka kali ye'á koeti kálihunoe hôe. Yane
íkoro'ixinovamaka Jesus xoko Itukó'oviti ina pahukôa neko íhikauhiko pôrekexea
ne xanéhiko. 8 Heú kôe neko xanéhiko níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa
íhikauhiko Jesus neko itátanehiko nikokónoti haxâti, kopúhikopoikomaka seti
koeti sésta. 9 Yoko itóponomea koaturu koeti mili hóyeno yanekôyo. Yane ina
pahukópa Jesus pihópea neko xanéhiko.
10 Kene Jesus yoko íhikauhiko, ivu'íxopo vatéke yonópoti poké'e koéhati
Ndaumanúta.

Epêmo Jesus iyupánevoti ukeâti vanúke ne farizeuhiko
Mt 12.39; 16.1-4

11 Ápehiko farîzeu, enepone teyonéti hó'eke jûdeu, yuhó'ixoponoti Jesus,
oposí'okovati. Koati kaha'aînoatihiko pahúkeovo ya yumópope, épeminoake
itúkea iyupánevoti hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea ne xunáko.
12 Yupíhova ikótivexea Jesus isóneuke, xaneâti ínayea ómixekovo ina kôe:
—Na koeti épemino kahá'ayea noíxea iyupánevoti ra xanéhiko apêti yara
káxehiko símokune ûti kó'oyene? Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ákomo
ápahuina iyupánevoti noíxone índukeinoa —koéne.
13 Yane kurí kíxoanehiko Jesus. Ivú'ixopo vatéke, pihópoti poixô'oke neko mar.

Íhokoa Jesus kohiyákopeti ne kixoku itúkeovo farîzeu yoko Êrodi
Mt 16.5-12

14 Yoko notú koene okóvo ómea po'i pâum ne íhikauhiko Jesus. Pohu poéha
koxe'u pâum vatékenake, koékune, ako po'ínu. 15 Ina ihíkaxoa Jesus ne íhikau,
hara kíxovokoxoa:
—Neíxapunoe, yokóhiyanavoa ne kutí koeti kohiyákopeti pâum, ánahixope
farîzeuhiko yoko Êrodi —kíxovokoxoane.
16 Yane turíxovone yúho'ixeokoko ne íhikau Jesus vo'ókuke ne yûho. Hara
kixókoko:
—Koatímea vo'oku ákoyea pâum vómone kó'inoneye yûho —kixókokohiko.
17 Yoko exó kíxea Jesus koêku ne isóneuhiko. Hukinóvoti kíxovokoxea:
—Na koeti ixómoino yího'ixokoko vo'oku ákoyea pâum yómonenoe? Âvonoe
yéxina iséneu? Koane âvomaka yéxanoe koêku ne yûnzo? Imáko tiú'ino
iséneunoe! 18 Ápe yûke itea ako koati ínixi. Ápemaka kîno itea ako koati
kémi. Ákonenoe puyákapanapa yokóvo 19 yé'akeye sésta puhí koeti itátane haxa
nikokónoti ítixeponenoe, enepo nzono'ékexoa neko singu koeti pâum xapa
singu koeti mili xâne?
Ina kixoáhiko:

—Nduse kôe.
20 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Kúteanemaka koêku nzono'ékexoa neko seti koeti pâum xapákuke neko koaturu koeti mili xâne, námaka yé'aye sésta kepúhiupo yane itátane haxa nikokónoti?
Ina yumopâhiko:
—Seti kôe
21 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Kóyeanemea âvoyea yéxinanoe iséneu? —koéne.

Koitóva Jesus ne komítiti íhae Mbetâsaida

22 Yane simónehiko ya Mbetâsaida, kali ipuxóvokuti. Ina apê xâne omoti hóyeno komítiti xoko Jesus, epemoâtihiko ípihea vô'u tutíkuke neko komítiti.
23 Yane namú kíxeane Jesus vô'u ne hóyeno hirikôa meúkeke yane ipuxóvokuti, ina ipiho hô'o ukékuke ne hóyeno koane ípiheamaka vô'u tutíkuke. Yane hara kíxoa:
—Ápe koêkuti ínixene?
24 Ina komomâ hóyeno koane turíxeovone ínixopea. Hara kôe:
—Íninjo xanéhiko yonôti, itea kutí kó'inonu xuve tikóti —kíxoane.
25 Ina ipíhopamaka Jesus ne vô'u ukékuke neko hóyeno. Yane turíxovone unátipea ínixopea. Koati unatípotine, koane ínixopea uhá koêti. 26 Ina pahukôa Jesus ponó koépea óvokuke ákoti vekapâ ne ipuxóvokuti.

Koyuhôa Pêturu itúkeovo páhoe Itukó'oviti koíteovovi ne Jesus
Mt 16.13-20; Lk 9.18-21

27 Yane pihóne Jesus yoko íhikauhiko xapa kálihunoe ipuxóvokuti ovoti xe'o Sezâreya, enepone pitivóko óvoku Filípi pahúkea. Ya xenékuke, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikauhiko:
—Kutimea íkutixanu ra xanéhiko?
28 Ina yumopâ íhikauhiko:
—Ápe koyúhoti itíkivo Xuaum Mbátita iyukópovone. Kene po'ínuhiko, koyúhoa itíkivo Îliya iyukópovone. Kane po'ínuhiko koyúhoa itíkivo porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke iyukópovone —kíxoane. 29 —Kene itínoe, kuti keyúho indúkeova?
Ina kixôa Pêturu:
—Iti Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne —kíxoane.
30 Ina ixikó'okoahiko Jesus ákoyea xâne koyúhoinoake nê'e.

Koyuhôa Jesus ivókeovomo yoko ukópeamo xapa ivokóvoti
Mt 16.21-23; Lk 9.22

31 Ina turixóvo íhikaxea Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa:
—Konókotimo yupíheovo ngoítoponeovo kotíveti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Ákomo akútiponu ne tutíhiko viyéno jûdeu, koánemaka ne payásotihiko sasedóti inuxínoti xanena ûti hó'eke, yóko'o ne ihíkaxotihiko yútoe Muîse, enepohikone éskiriba. Koepékonutihikomo itea ya mopó'apeke káxe ikéne, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.
32 Koati kouhápu'ikinoati Jesus kixókonokumo. Yane ahikú kíxoane Pêturu, ina kixôa ákoyea yusíka kó'iyeaneye kuteâti koêku ne yûho. 33 Ina inonéxinova Jesus ne íhikauhiko koane sayá'ikea Pêturu. Hara kíxoa:
—Yahíkuxipunu Satanaé! Vo'oku haina ukeâti xoko Itukó'oviti ne iséneu, itea koati kuteâti kixoku ko'ísoneuyea xâne yara kúveu mêum —kíxoane.

Nókone kó'iyea ne hokoti Jesus
Mt 16.24-28; Lk 9.23-27

34 Yane ítaikoane Jesus neko êno xâne koánemaka ne íhikauhiko ahí'okeovaxo
ina kixovókoxoa:
—Enepone kahá'ati hókeonu, ako yusíka yuíxeovo koúhepekea kóyeku yara
kúveu mêum. Konókoti hókeonu ya usó koyêti ínonexinovo tiú'iti koekúti, kuteâti
koeku xâne koinópoti kurúhuna iyonókonone xoko kurúhuxokonoku. Yane
kená'akane ingéneke. 35 Vo'oku enepone xâne yuixóvoti koúhepekea kóyeku
yara kúveu mêum, evókoatimo ne mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea
enepone xâne usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêum vo'ónguke
epó'oxo vo'ókuke ne inámati ihíkauvoti yûnzo, énomonemo unatî koépoku xoko
Itukó'oviti.
36 Kutí'ikopo itópoino xâne usó kó'iyea apeínoati yara kúveu mêum itea
evókoti mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? 37 Ápeikopomea koekúti yara
kúveu mêum motovâti ko'ésa'iyea mani unako koépoku xoko Itukó'oviti?
38 Yoko koêkuti teinónuti koane teinoâti ra emó'um nonékuke xâne kûrivokoevo
ákoti opoéha isóneu ikéneke Itukó'oviti, enepohikone vaheréxotimaka kióxku
itúkeovo, simóvotimo káxe ndeínoakumo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti
xâne. Koati énomonemakamo ngíxoaneyehiko yaneko káxe ngayukápapu enepo
naixápakananemaka indúkeovo hána'iti ihayú'iuti kuteâti koeku Itukó'oviti
Nzá'a, koêkumaka xanépeonuhiko sasá'iti ánju, enepone ovóxehiko Itukó'oviti
ukeâti vanúke —kíxovokoxoane.

9

1 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye xepákukenoe âvotimo ivakápu
koeku âvoyea naixa xunákomo natíxea Itukó'oviti xapa xâne.

Ipokóvo koeku Jesus nonékuke evo Pêturu
Mt 17.1-8; Lk 9.28-36

2 Sei koe káxe ikénepo, xánea Jesus ne Pêturu, Teâku yoko Xuâum oúke
koati hána'iti mopôi. Aínovonehiko, ako po'i xâne kapákuke, ina ipokóvo
koêku ne Jesus nonékukehiko. 3 Enepone ípovo Jesus ú'uhahi kóyene koane
hóhopu-hóhopu kóyene. Ako kipóheoti yara kúveu mêum iotâti kohópu'ikea ne
kipóhiu kuteâti hopú'iyea neko ípovo. 4 Yane apé kó'inoane Îliya yoko Muîse,
enepohikone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke yuhó'ixotihiko Jesus. 5 Ina kôe
ne Pêturu:
—Ihikaxotí, koati únati vápeyea yâye. Poéhane vitúkinopinoe hú koêti
mopo'âti kálihunoe péti. Poéhamo ítike, koane poéhamo ítuke Muîse koane
poéhamo ítuke Îliya.
6 Itea mayane koyuhohí koêti ne Pêturu. Akó'oti koati éxea mani yûho vo'oku
yupíheovohiko píkea. 7 Yane apé koene kapási rama'úxoatihiko koane emo'úti
inu'íxoati xapákuke ne kapási. Hara kôe:
—Énomone Nje'éxa râ'a ákoti omotóva ongóvo. Yakámokenoyinoe yûho —koéne.
8 Ina noiméxo ne íhikau Jesus xêrerekuke itea áko'oponehiko ne po'i
noíxonemeku. Poéhapoane Jesus noíxo.

Yuho Jesus koeku Îliya
Mt 17.9-13

9 Koeku ukópea oúkeke ne hána'iti mopôi, hara kíxoa Jesus ixíko'okeahiko ne
íhikauhiko:
—Hákoxovo keyuhoânoe ne neíxone njokóyoke, imókonemo simapúne káxe
enjépukopeakumo ungópea xapa ivokóvoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti
xâne —kíxoanehiko.

10 Koáne, itúkoahiko neko yuhó'inoa Jesus. Ako okóyuhoahiko, itea
yúho'ixopokoko kaha'âti éxea kixó'ekone ne yuho Jesus, enepone
“enjépukopeakumo ungópea xapa ivokóvoti” koêti. 11 Ina kixohíko Jesus neko
íhikau:
—Ná'ikopo koeti koyúhoinoa ihíkaxoti yútoe Muîse, enepohikone éskiriba,
kónokea itúkeovo Îliya inuxómo símea?
12 Ina yumopâ Jesus:
—Kaná'uteoxo símea ne Îliya inúxotike kóyuseyea uhá koêti. Itea na kó'inoaye
iséneu ne emo'u Itukó'oviti koyúhoinoake kónokea enó'iyeamo koítoponeovo
kotíveti ne íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne koane yupíheovomo
púveovokono? 13 Koati ngixópitinoe símeane ne Îliya, epó'oxo itúkoa xanéhiko uhá
koêti ne âha kíxea kuteâtimaka koeku yutóxeovo emó'uke Itukó'oviti mekúke
—kíxovokoxoane Jesus.*

Koitóva Jesus ne homoêhou úroevo ndémoniu
Mt 17.14-21; Lk 9.37-43

14 Ya koeku káyukopeovohiko evo Jesus xapákuke neko po'ínuhiko íhikau,
noíxonehiko koâti ákoti yumaxápu xâne yakuku-yakukú kixeâti ne íhikauhiko
ixómoti yumopókoko, koánemaka ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe
Muîse. 15 Noixóne Jesus neko êno xâne, iyúpaxovohiko ina ehahíkinova
yúhoikoponea. 16 Yane hara kíxoa Jesus ne éskiribahiko:
—Na koeti ixómoino yimópokokonoe? —kíxoane.
17 Yane apé koéne kixoti Jesus xapákuke neko êno xâne:
—Ihikaxotí, omândi ne nje'éxa xikóyoke. Ako okóyuho vo'oku urúkovati
ndémoniu. 18 Koêkuti óvoku enepo komohêa ndémoniu, íkorokoa poké'eke. Yane
puvahíxotine pâho koane ínayea ngarútutukexo ôe koane muyá'iyea koxé'u.
Émbemoane ne íhikeuhiko kópuhikopea itea ako íta.
19 Ina kôe ne Jesus:
—Imáko itúkinovo tiú'iti kutípea ra xanéhiko yara káxehiko kó'oyene!
Ná'ikopomeamo nzunóko óvonzeixea xepákukenoe? Ná'ikopomeamo nzuhóko
índea ákoyeanoe yakútiponu? Yámane yâkeneye ne homoêhou —kíxoane.
20 Ina omâhiko xoko Jesus. Ehá'axo noixo Jesus neko homoêhou, ako íyuhixa
ndémoniu koyúyu'okea. Yane íkorokovone neko homoêhou poké'eke koane
kohókororokexoevo poké'eke koane puváhixea páho. 21 Ina kixôa Jesus há'a ne
homoêhou:
—Na yé'aneye xoénae koéneye ra xi'íxa?
Ina yumopâ neko hóyeno:
—Ukeátine kalihâ'iko. 22 Enóne kûriukeyea yúku koane kûrino'ekea úne
kaha'âti koépekea. Itea enepo itêa keítivoa, yokóseanavi, hivá'axavi —kíxoane.
23 Ina kixôa Jesus:
—Yépemonuikomaka índea ngoíteova? Enepone xâne kuvovónuti, uhauhá kôe
koúsokinokonoa —kíxoane.
24 Yane kóhonokone emó'u ne ha'a homoêhou. Hara kíxoa:
—Nguvóvopi, itea kirí'uxinanu ngúveovopeoxo —kíxoane.
25 Noixoâne Jesus éhahikeovo ne xanéhiko xokóyoke, sayá'ikoa ne ndémoniu.
Hara kíxoa:
—Iti ndémoniu mokeréxoti xâne konae ákoti ikayúhaxa, mbahúkopi ipíhikopi
ra homoêhou, koane hákone keyukópinova —kíxoane.
26 Ina vaûko ne ndémoniu xaneâti koati xúnati koyúyu'okea ne homoêhou
koeku ipúhikopea. Yane kutí koéne ivokóvotine ne homoêhou ipuhíkopeane ne

* **9:13** Enepone “Îliya” koêti, yokómoma xoko Máteu 17.11-13 xoko koyúhovoku itúkeovo Xuaum Mbátita kixó'eko ne Îliya koêti.

ndémoniu. Énomone enó'ino xâne “ivókovone nê'e” kixoâti. 27 Itea namú kíxeane vô'u Jesus huvo'óxoa exépukopea. Yane exépukopone ne homoêhou.
28 Ikénepoke, enepo urúkopovone ovokútike ne evo Jesus, yoko ainóvotinehiko, hara kíxoa íhikauhiko:
—Námea koeti ákoino víta kópuhikopea ûti ne ndémoniu?
29 Ina yumopâ Jesus:
—Enepora kó'iyeovoku ndémoniu, ako kopúhikopati ákoti itukapu ya orásaum [yoko jejuá kó'iyea] —kíxovokoxoane.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo yoko exépukopeamo
Mt 17.22-23; Lk 9.43-45

30 Ina ukopóno ne evo Jesus. Ngalíleyake vekópo, itea akó'oti akahá'a Jesus éxeokono óvoheixoku 31 vo'oku kahá'ayea íhikaxeako íhikauhiko. Yane hara kíxovokoxoane:
—Nguri'ókokonotinemo xunako xanéhiko, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, yane ínamo kaepékanuhiko, itea mopó'apeke káxe ikénepo, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.
32 Itea ako éxina isóneu íhikauhiko Jesus neko yûho koane píkoahiko épemo'ikea.

Kixoku itúkeovo ne ínixone Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti
Mt 18.1-5; Lk 9.46-48

33 Ina seopâmaka evo Jesus ne pítivokona Kafanâum. Koeku seópea óvokuke ina kixovókoxoa Jesus ne íhikauhiko:
—Na koeti yimópinokokonoe xenékuke?
34 Itea ako yumápahiko, yunukú koénehiko vo'oku kahá'ayea éxea itukóvotiye ne koati payásoti xapákuke yumópinokokoke xenékuke. 35 Yane ivátakone Jesus koane iháxihikea ne nduse koeti íhikau ahí'okeovaxo, ina kixovókoxoa:
—Enepone kahá'ati itúkeovo koati payásoti ya uhá koêti, konókoti ikálihuxopeovo yoko itúkeovo ovoxe uhá koêti —kíxovokoxoane.
36 Yane ina hiriko kalivôno ne Jesus nonékukehiko koáne nú'uxea koeku kó'iyea:
37 —Itukovo apêti kalivôno kuteâti ra kalivôno yâye njokóyoke, koêkuti itukínoati únati vo'ónguke, undímaka kixóneye. Yoko koêkuti ikxónutineye, haina ûndi kixóneye itea enepone Pahukónuti yara kúevu mêum kixóneye —kíxovokoxoane.

Ako omótova ápeyea xâne púvone ûti
Lk 9.49-50

38 Ina kixôa Xuâum:
—Ihikaxotí, ápe hóyeno noíxone ûti kopúhikopoti ndémoniu ya ihéke, itea sayá'ikoa ûti vo'oku ákoyea itúkapu xáneheixone ûti.
39 Ina kixôa Jesus:
—Hákonoeni seya'íkoa, vo'oku ako xâne itúkoti iyupánevoti ya inzáke koyúhotimo ákoyea aúnandi ikénepoke. 40 Enepone xâne ákoti akapá'avi, koati huvo'óxoviti nê'e. 41 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone xâne porexópitinoe enovópeti puhí koeti úne ya inzáke vo'oku itíkivo hokónuti, ákomo kalíhuina évokea námoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke —kíxovokoxoane Jesus.

Koímaiti pôreu ne váhere kixovókuti
Mt 18.6-9; Lk 17.1-2

42 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Enepo áva xâne vaheréxoti ítuke, itávokinoke hókeonu ne póhuti xapákuke ra kálihunoe kutipónuti, yusikóneni iká'akeokono êno pú'iti mopôi anúkuke

tumúneke koésayu'ixea isóneu po'i xâne, ínani kuriná'ekakana úneke ya mar maka hákone koesáyu'ixea isóneu. 43 Enepo itukapu veô'u váherexino ítike, yusikóneni titúki motovâti ákoyea váherexa ítike. Mani unatíne ákoyea poixo'o veô'u yenópi vanúke, yaneko usokó kó'iyea veô'u itea yenópoti ipihóponovokutike xapa yúku ákotinemo ípukeovoku, [44 óvokumaka kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku.] 45 Koáne, enepo itukapu hîvi váherexino ítike yusikóneni titúki motovâti ákoyea váherexa ítike. Unatíne ákoyea poixo'o hîvi yenópi vanúke yaneko usokó kó'iyea hîvi itea kirikópokonoti ipihóponovokutike, [46 óvoku kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku.] 47 Enepomaka itukapu yûke váherexino ítike, yusikóneni meréki, motovâti ákoyea váherexa ítike. Unatíne yenópi natíxokuke Itukó'oviti ya vanúke ákoti poixo'o yûke, yaneko usokó kó'iyea yûke itea kirikópokonoti ipihóponovokutike, 48 óvoku kanêti ixómoti níko muyôti yoko yúku ákotinemo ípukeovoku —kíxovokoane Jesus exókoatihiko kónokea ákoyea íyuhixapapu sayá'ikopeovahiko ne váhere ítuke.

49 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Vo'oku uhá ketínoe, konókoti víki tiú'itike koekúti kuteâti koeku tiveko yúku, maka itíkapune kuteâti únati ánahi nikokónoti kuteâti koeku yúki. 50 Koati únati koekúti ne yúki itea enepo auké'e taú'iko, ákone oxéne aúkopinokono taú'iko. Hane yákoeneye kuteâti koeku koâti únati yúki kouhékoti xánena, koane aúhepeinokokomaka iséneu ákoti yakapákaka —kíxovokoxoane Jesus.

10

Koeku kuríkoti yêno
Mt 19.1-12; Lk 16.18

1 Úkeane pího ne Jesus ya Njúdeya poixô'oke húveona Njôrdaum. Ho'úxopinovamaka êne xâne. Yane íhikaxoanemaka Jesus kuteâti kixoku itúkeovo ho'uxínova êno xâne. 2 Ina ahi'ókovomaka Jesus ne farîzeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muîse, koane épemo'ikeahiko, kaha'aînoati pahúkeovo ya yumópope. Hara kíxoahiko:

—Motóva kuríkea yêno ne hóyeno?

3 Ina yumopâ Jesus:

—Ná'ikopo kó'eye páhoe Muîse itúkeokono ya yútoeke?

4 Ina yumopâhiko:

—Poréxoa Muîse ápeyea koyuhópeti kotuyôpoti îha itúkeovo koyenókokotihiko motovâti kuríkea yêno ne hóyeno —kíxoanehiko.

5 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Yutóxinoake Muîse nê'e vo'oku tiú'ikonoe yomíxone. 6 Itea inâ apê ra mêum, itúkoa Itukó'oviti ne pi'âti, hóyeno yoko sêno. 7 Énomone kuríkino há'a yoko êno ne koyénoti [motovâti komúxoneyea yêno]. 8 Yane koati póhupotine ne pi'âti. Ákonemo apí'a. Koati póhupotine. 9 Koeku koyúhoyea Itukó'oviti poéhapeane ne pi'âti, ako yusíka ápeyea xâne haxakópati —kíxovokoxoane Jesus.

10 Koeku seópeahiko óvokuke, épemo'ikopo Jesus ne íhikauhiko koêku ne yuhómeku. 11 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Enepone kuríkoti yêno ina okoyénopomaka po'i sêno, ya xoko Itukó'oviti koati aupú'ikoati ne inúxoti yêno. 12 Kúteanemaka xoko sêno kuríkoti îma, enepo oko'ímapo po'i hóyeno, ya xoko Itukó'oviti koati aupú'ikoati ne inúxoti îma —kíxovokoxoane Jesus.

Epemínoa Jesus ne kalivónohiko unako koêku xoko Itukó'oviti
Mt 19.13-15; Lk 18.15-17

13 Yane ápe xâne omotíhiko kalivôno xoko Jesus motovâti ípihea vô'u tutíkuke,
itea sayá'ikoa íhikauhiko Jesus. 14 Noixoâne Jesus, yupíhova ákoyea aúhepe
isóneunoa. Hara kíxovokoxo íhikau:
—Síkeane kenó'okea ne kálihunoe kalivôno njokóyoke. Hako seya'íkoa, vo'oku
kuteâti koeku usó kóyeyea kenó'okinonu râ'a, énomonemaka kónoko kó'iyeaneye
ne xâne yonópoti natíxokuke Itukó'oviti. 15 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe:
Enepone ákoti akahá'a íkutipasikeovo kalivôno ya usó kóyeyea kenó'okinonu,
ákomo kalíhuina yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —kíxovokoxoane.
16 Ina namukoâhiko Jesus neko kalivónohiko, koane ípihea vô'u tutíkuke
epemínoati unako koêku xoko Itukó'oviti.

Inámatiko hóyeno iríku
Mt 19.16-30; Lk 18.18-30; 1 Tm 6.6-10; Tk 5.1

17 Koeku ukóponea ne evo Jesus apé koene hóyeno ehakínovati. Ipuyuké
koéne nonékuke Jesus ina kixôa:
—Ihikaxotí, iti koati únati. Kutimea ngónoko indúkea motovâti ómbea xoko
Itukó'oviti ákotinemo hunókoku?
18 Ina kixôa Jesus:
—Yéxoakopomea kixó'ekone yiûho keyuhónumeku indúkeovo únati? Vo'oku
ako po'i únati ákoti itukapu Itukó'oviti. 19 Yéxoa ne páhoenokono xâne itúkea
yútoeke Muîse, enepone koêti: "Hako kepéko. Hako yaupú'iko po'i xâne
kepiné'iyiti yêno. Hako yomêxo. Hákomaka itikóheo koeku po'i xâne. Hako
simikíkixino po'i xâne, yoko tiya yá'a koane yêno" koêti —kíxoane Jesus.
20 Ina kôe ne hóyeno:
—Ihikaxotí, heú ngíxoa indúkea nê'e ukeátine ngalivónoxoiko —koéne.
21 Yane pono-ponó kixínoane ûke Jesus xaneâti ákoyea omótovoa okóvo, ina
kixôa:
—Poéhaiko koekúti nékone itíki. Yakávaneponoa uhá koêti ne apeínopiti, ina
perekéxa xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apêtimo apeínopiti vanúkeke, ina
kina'áka ingéneke hékinu —kíxoane.
22 Itea ako aúhepea isóneunoa neko yuhó'inokono. Yupihovó kôe isóne'ekeovo
koeku pihópea kama'âti neko êno apeínoati.
23 Ina komomâhiko Jesus ne íhikauhiko koane kíxovokoxea:
—Imáko itúkinovo tiú'iti yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku
—kíxovokoxoane
24 Iyúpaxeova íhikauhiko neko yûho. Yane káyukopinoamaka Jesus kíxovokoxea:
—Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, koati tiú'itimo yonópea natíxokuke
Itukó'oviti vanúkeke ne xâne [kuvóvoti ênoti apeínoati]. 25 Ako'óneni oríko
vékea kámelu xoko kali ihínone tôpe uhe'ókopeti, yane yonópea natíxokuke
Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —kíxovokoxoane.
26 Yupihovó koéneoxo iyúpaxeova íhikauhiko ne yuho Jesus koane kíxeokoko:
—Kutí'ikopomeamo motovâ itúkeovo koítovone Itukó'oviti koane yonópea
xokóyoke? —kixókokone.
27 Yane pono-ponó kixínoane ûke Jesus koane kíxovokoxea:
—Enepone ínixone xâne itúkeovo yupihóvoti tiú'iko, ako átiu'i xoko Itukó'oviti,
vo'oku ako ápahuina koekúti ákoti itâ itúkea ne Itukó'oviti.
28 Ina kixôa Pêteru:
—Kurí kíxoa ûti ne uhá koeti koekúti koeku hókeopi ûti.
29 Ina yumopâ Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ako ápahuina xâne ákoti okotíxo ítukevo
vo'ónguke koane vo'ókuke ra inámati ihíkauvoti ínzikaxone ákotimo námoepo
vo'ókuke. Enepone ákoti okotíxo óvoku, po'ínuhiko, êno, há'a, xe'éxaxapa, áko'o
itukovo poké'exa, 30 yupihóvatimo kurí'uxeovo yara koeku kó'oyene kuteâti

ne koekúti ákoti okotíxoa vo'ónguke. Énomone kuteâti óvoku, po'ínuhiko, êno, xe'éxaxapa, koane poké'exa. Poéhapoamo séndu anú'ukeamo námoepo yane póhutihiko koekúti ákoti okotíxoa, koane apêtimakamo kotíveti koekúti vékoku. Yoko káxehiko keno'ókoti, yonópotimo xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku.
31 Itea enómo xâne teyonéti koeku kó'oyene, okópotimo ikenétike. Kene ne ákoti apayáso ovoti ikenétike kó'oyene, énomonemo itukóvoxo koati teyonéti —kíxovokoxoane Jesus.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo koane exépukopeamo
Mt 20.17-19; Lk 18.31-34

32 Koeku yóneahiko Njeruzálem, inuxó kôe ne Jesus tumúneke ne íhikauhiko. Koati iyupáxovati íhikauhiko. Kene ne po'ínuhiko xâne hokotímaka Jesus, pikóhiko. Ina ahikúxoa Jesus ne íhikauhiko yane po'ínuhiko xâne. Yane turíxovone kaúhapu'ikinoa ne kixókonokumo. Hara kíxovokoxoa:
33 —Kó'oyene Njeruzálem vonóne, yoko nguri'ókokonoatinemo ne tutíhiko sasedóti inuxínoti viyénoxapa hó'eke, koáne ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muîse. Koati ngixókonokunemo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, ínamo pahukáhiko ngoépekeokono, ínamakamo kuri'ákanu xâne ákotihiko itukapu viyénoxapa jûdeu éxoti koeku poké'exa ûti. 34 Yane koemóke'enutihikomo, apurú'okonutihikomo, koane yehepóke'exonutihikomakamo, ínamo kaepékanu itea mopó'apeke káxe, enjepúkopotimo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane Jesus.

Épemone Teâku yoko Xuâum
Mt 20.20-28

35 Yane ahí'okovone Jesus ne Teâku yoko Xuâum, enepone xé'ahiko Nzebêdeu. Hara kixóhiko Jesus:
—Ihikaxotí, mani kaha'âti ûti peréxivi ne vépemopike kó'oyene.
36 Ina kixôa Jesus:
—Kuti kehá'a indúkinopi?
37 Ina yumopâhiko:
—Enepomo itikápapune hána'iti ihayú'iuti nâti xoko netíxoku, peréxavimo vivátakea xîririkuke payásoyea ûti, póhuti yéxopeke, koane po'ínu lepékuke.
38 Ina kixôa Jesus:
—Ákonoe yéxa koêku ne yépemonuke. Iteâtikopomo víki ne êno kotíveti koekúti véngokuikomo? Iteâtikopomakamo ne êno kotíveti koekúti enepo yána youkeke kuteâti ngixókonokumo?
39 —Êm, vitoâtimo —koénehiko.
Yane hara kíxoa Jesus:
—Vikoâteoxomo kuteâti ne véngokumo, koane youkekemakamo yóno ne êno kotíveti koekúti kuteâti ngixókonokumo. 40 Itea enepone ivétaki énjopeke yoko lombékuke, haina ûndi noivókoxoa ivatákoatimo, itea hanemo ivátakopa xâne, koúsokinovokene —kíxoane Jesus.
41 Yane ímaikinovo Teâku yoko Xuâum neko po'ínuhiko yehí koeti íhikau Jesus kameánehiko ne épemone. 42 Ina ihaxíhikoa Jesus ne íhikauhiko ahí'okeovaxo. Hara kíxovokoxoa:
—Yéxoanenoe itúkeovo xâne inixókonoti itúkeovo payásoti pahukô xapa xâne. Koati natínahiko exêa koêku. 43 Itea xepákukenoe, ako ákoeneye, koati pó'iti koêku. Koêkuti kahá'ati itúkeovo payásoti xepákuke, konókoti usó kóyeyea itúkeovo yovóxenoe. 44 Koane koêkuti kahá'ati itúkeovo koati teyonéti ya uhá koeti xepákuke, konókoti itúkeovo ovóxe ne uhá koeti po'ínuhiko. 45 Vo'oku hainámaka nzimínoti enó'iyea ovónje kouhépekoti ngóyeku, itea nzimínoti

indúkeovo ovoxéti yoko ivóngeovo motovâti enó'iyea xâne ngoítovone, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóva Jesus ne komítiti íhae Njeríko
Mt 20.29-34; Lk 18.35-43

46 Ina pího ne Jesus yoko íhikauhiko ya pitivóko koéhati Njeríko. Ipuhíkopeanehiko ne pitivóko, koánemaka êno xâne hokó'ixoati, ápe komítiti koéhati Mbatímeu, xé'a Tímeu, vatá koyêti xe'ókuke xêne ixómoti epêmo. 47 Kamoáne nê'e itúkeovo Jesus íhae Nazâre hunonêa, turíxovone vaúkea. Hara koe yûho vaúkea:

—Jesus, ámoripono Ndávi, yokóseananu! —koéne.

48 Êno xâne saya'íkoati, pahukoâti kóyunukeovo, itea inamá'axone kohonóko emó'u kó'iyea:

—Iti ámoripono Ndávi, yokóseananu! —kóyene.

49 Yane xe'ó kó'inoane Jesus, ina pahukôa iháxikeovo.

Ina pího ihaxíkoponoati neko komítiti. Hara kixóponoa:

—Aúhepepone iséneu. Yexépuka vo'oku iháxikopine —kíxoane.

50 Yane xépu koéne neko komítiti, koane kurí kíxea kápana koeku píhea xoko Jesus. 51 Ina kixôa Jesus:

—Kuti kehá'a indúkinopea?

—Ihikaxotí, ngahá'ati íninjopea.

52 Ina kixôa Jesus:

—Motóvane pihépi. Itévone vo'oku kívivonu —kíxoane.

Énomone yaneko ôra, ínixopone, yane pihóne ikéneke Jesus.

11

Ihayú'ikokono Jesus urúkovo ya Njeruzálem
Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Xu 12.12-19

1 Ye'éxoane evo Jesus ne Njeruzálem, koáne ne ipuxóvokuti koéhati Mbetefâje yoko Mbétanea xêrerekuke kali mopôi iháxoneti Olívera, pahúkoane Jesus ne pi'âti íhikau inúxea tumúneke 2 koane kíxeahiko:

—Pihénenoe yane kali ipuxóvokuti timúneke. Ehá'axomo símeaya, inixéponotinoemo xe'exa njuméntu ika'ó koyêti, âvoti ivú'ixeokonoku. Yane kíxeanoemo ne iká'o, ínamo yamapâ yâkeneye. 3 Enepomo áva xâne epemó'ikopiti itíkoake, haramo íxea: “Konokoâtiko Vúnae râ'a, itea kó'oyenemo pahukópinopeatimo” íxeamo —kíxoane Jesus.

4 Úkeane pihohíko. Yane ínixoponoane ne xe'exa njuméntu ika'ó koyêti xêrerekuke pahapéti nonékuke ovokúti. Yane kúxeoponoane. 5 Yoko xapákuke ne xâne noixoâti, ápe kixoâtihiko:

—Kuti itíkoanoe ne xe'exa juméntu kíxeinoake?

6 Ina yumopâhiko kuteâti páhoenoa Jesus koyúhoyea. Yane síkoanehiko omópea. 7 Omopânehiko neko xe'exa njuméntu, ina ramaké'exoa ya kápana, yane ivú'ixoane Jesus. 8 Êno xâne ikapákinoati kápana xenékuke, koane enómaka ipíhinoati tuti exáte oxéneke, tétoehiko ya mêum, kouhé'ekinoati vékoku. 9 Eneponeko êno xâne tumúneke koane ikéneke, aínovo kohonókoti yûho vaúkexea:

—Koati hána'iti ihayú'iuti rakéne. Viháyu'ika ra páhoenovi Vúnae Itukó'oviti. 10 Koati hána'iti seánakovi Itukó'oviti rakéne, enepone natixínovitimo kuteâtimaka natíxea voxú'ikene Ndávi. Koati hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke —kóyehiko.

11 Simoáne Jesus ne Njeruzálem, pihóne ya témpulu, enepone hána'iti
imokóvokuti. Uhá kíxoa Jesus komómoyea, yane káyukopovo ya Mbétanea
koánemaka íhikauhiko ikéneke vo'oku hahámeyeane yanekôyo.

Koeku xuve fîgu ákoti há'i
Mt 21.18-19

12 Yaneko po'i káxe ipuhíkopeahiko Mbétanea épekoa hímakati ne Jesus. 13 Avo
malíka, noíxone xuve fîgu êноti tûti. Ina pihoyâ noíxoponea ápeyea há'i.
Simoáne, ako ápahuina há'i noíxone. Poéhane êno tûti apê, vo'oku âvoti simâpu
kaxena kahá'ipe. 14 Ina kôe ne Jesus:
—Ukeátine kó'oyene, ákonemo véyeokonoku há'i râ'a —koéne.
Yoko kámea íhikauhiko neko yûho.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti
Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Xu 2.13-22

15 Yane pihónehiko ne evo Jesus ya Njeruzálem. Yâkoxonoye, ûrukova Jesus ne
témpulu xoko kíndana, yane kópuhihikopo xanéhiko kaváneti yoko vanéxotiya.
Ina kasa'îrikea mesána neko koperáxoti xanéhiko esa'íkoti tiûketi koánemaka
ivátakokuhiko neko kaváneti kurûte. 16 Yane ákonemaka síka Jesus ne xanéhiko
apêti ínone vekó kíxea kíndana ne hána'iti imokóvokuti. 17 Ínamaka ihíkaxoahiko
Jesus. Hara kíxovokoxoa:
—Koati apêti yutoéti emó'uke Itukó'oviti koêti: “Enepora imokóvokuti óvongu,
iháxeokonotimo óvoku itúkea orásaum ne uhá koeti xâne, koêkuti óvohikoku yara
kúveu mêum” kôe, itea itíkoanenoe óvoku ómevotihiko —kíxovokoxoane.
18 Yoko kámeane yûho ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koánemaka
ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse. Yane opósikonehiko kixoku
koépekea Jesus, itea píkoahiko vo'oku heú kó'iyea xâne iháyu'ikea ne ihíkauvoti
íhikaxone Jesus.
19 Hahaméne, ipúhikopeane Jesus yoko íhikauhiko ne pitivóko.

Íhikaxeovike xuve fîgu
Mt 21.20-22; Xu 14.13; Tk 1.6

20 Yuponíne koeku vekópea evo Jesus neko xêne, noíxoanehiko movó'oyeane
ne xuve fîgu. 21 Yane puyákoponova okóvo Pêturu ne yuho Jesus vo'ókuke, ina
kôe:
—Ihikaxotí, enepone xuve fîgu keyúhone ákoyeanemo akáha'i, movó'one.
22 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Konókoti kívivo Itukó'oviti. 23 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepo áva
pahukoâti ra koati hána'iti mopôi áhikuxeova ne ókoku koane kuríno'ekopeova
ne mar, koeku itúkeovo koati kaná'uti kutípea kó'iyeanemoye kuteâti yûho,
ákoti amuyá'i isóneu kutípea, itukínokonoatimo. 24 Hukinóvoti ngíxeopinoe:
Uhá koeti koêkuti yépemone ya orásaum, konókoti kitípi itíkinokonoamo, yane
itikínokonoatimo. 25 Enepo itikánoe orásaum, itukovo apêti xâne poé'ainoke
iseneú, hákonoe yunakôa iséneuke ne koekúti, itea kutí íxepane ákoti kixópiku,
maka katúyapinapeane Ha'a ûti íhae vanúke ne pehúnevo. 26 Itea enepomo
yunakânoe iséneuke, hákoti kutí kixêa ákoti kixópiku, ákomakamo katúyapinapea
Ha'a ûti íhae vanúke ne pehúnevo —kíxovokoxoane.

Epemó'ikokono Jesus úkeaku xunáko
Mt 21.23-27; Lk 20.1-8

27 Úkeane kayukópovo ya Njeruzálem ne evo Jesus. Koeku vékea hána'itike
imokóvokuti ne Jesus, pihínoa tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeuhiko hó'eke,
yóko'omaka ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muîse, koánemaka
po'ínuhiko teyonéti xapákuke tutíhiko jûdeu. 28 Hara kixóhiko Jesus:

—Na úkea ne xunakóti itíkike ra koekútihiko? Kuti porexópi kíxineye ne ítike?
29 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Anéyemaka émbemopikenoe. Yimápanu, yane enjókopeatinoemo porexónoati indúkea ra koekútihiko índuke. Hara émbemopinoe: 30 Kuti porexôa ne Xuaum Mbátita áhikea? Íhae Vanúke? áko'o xâne yara poké'e. Yimápanunoe.
31 Ina kixokókohiko:
—Enepomo vokoyúhoa itúkeovo Íhae Vanúke pahukôa, “Ná'ikopo koeti ákoino yakútipoanoe ne Xuâum?” kixo'óvitimo. 32 Kene enepomo vokoyúhoa itúkeovo xâne yara poké'e pahukôa, ákomaka aúnatiya —koénehiko.
Koati pikotíhiko kíxoakumo xanéhiko vo'oku heú koe xâne ínixea itúkeovo koati páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Xuâum. 33 Énomone kixínohiko Jesus:
—Ako véxa.
Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Ákoikopomaka ongóyuhoinopeanoe porexónoati indúkea ra koekútihiko índuke —kíxovokoxoane.

12

Ihíkauvoti ihókovoti váhere xâne katarákinoati nóne ne únae kavâne
Mt 21.33-46; Lk 20.9-19

1 Yane turíxovone Jesus koyúhoinoahiko íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kôe:
—Ápe hóyeno nôti êno xuve úva. Itúkinoa îpi neko nóne ina itûko tángi, kótikovoku ho'o úva itûko víyum, ínamaka koexépuko óvoku koyonó'inoati ne nóne, éyevoti vanúkuke motovâti ákoyea malíka ínixoku. Yane kurí'okoane katarákinoati ne nóne motovâti haxákopea avané'e êho. Yane pihóne po'i poké'e. 2 Simovóne kaxena veyóvope ha'i nonéti, pahúkone ahínoe xokôyoke ne katarákinoati ne nóne motovâti veyópoinoa námoepo ukeâti ne nóne úva. 3 Itea enepohikoneko katarákinoati nóne, namú kíxoane neko pahoéti. Yane yehépoke'exoane, ina pahukópa káyukopeovo ákoti omópone. 4 Yane káyuko pahúkea po'i ahínoe neko únae kavâne, itea ákoneoxo téya katarákinoatihiko nóne, koane óko'okea tûti koane komóhiyea. 5 Pahúkopoikomaka po'i ahínoe ne únae kavâne, itea koépekoahiko katarákinoati nóne. Enómaka po'i ahínoe páhoenoa, itea yehépoke'exoahiko katarákinoati nóne, kene po'ínuhiko, koépekoahiko. 6 Yane ápe póhutiko xâne âvoti pahukínahiko. Énomone ne koati xe'éxa ákoti omotóva okóvo. Koati ikenétike ixíkoa pahúkea vo'oku hara koeti isóneu: “Teyoâtihikomo ra nje'éxa” koêti isóneu. 7 Itea hara kixókokohiko ne katarákinoati nóne: “Eneporâ'a, koati ítukenemo ra poké'e ivakápune há'a. Hingá, kaépeka ûti maka vitúkapeane ne mani ítuke, íkuinoake há'a ivakápu” kixókokonehiko.
8 —Yane namú kíxoanehiko ina koepékoa. Yane kuríkeane mûyo meúkeke yane kavâne —koéne éxetina.
9 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko kamokénoatihiko:
—Ná'ikopomo kíxoaneye únae nonéti neko katarákinoatihiko ne nóne? Pihinoâtimo, ínamo kaepékexa, yane porexópotimo po'ínuhiko xâne kátarakinoa ne nóne. 10 Ákoikopo yíhoikikunoe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti? Énomone ne koêti: “Enepone mopôi noívokoxine itúkoti péti, ainovó kôe itukóvo koati turíxeovoku
uhá koeti kuteâti koeku koati inúxoti mopôi turíxeokonoke péti. 11 Koati Vúnae Itukó'oviti kixoáneye. Yoko vínixoa itúkeovo koati êno ihayú'iuti koekúti ne ítuke” koêti —kíxovokoxoane Jesus ihókopovati ne mopôi noivókoxineti. *Sâramu 118.22-23*

12 Yane opósi'ixoanehiko tuti jûdeu kixókumo iká'akea Jesus, itea koati pikoti
xanéhiko. Yoko exó kíxoanehiko neko tutíye itúkeovo énomonehiko kíxo Jesus
yane exetínati. Yane ákone po'i épemo'ikoke Jesus, píhohikopone.

Epemó'ikokono Jesus koeku isóneunoa ne kóperau nâti
Mt 22.15-22; Lk 20.20-26

13 Yane ápe páhoe tuti jûdeu xoko Jesus. Enepohikone páhoe, aínovo
farîzeuhiko yoko xanénahiko Êrodi, eneponeko nâti. Yoko kahá'atihiko iyupaxó
kíxea épemo'ikea Jesus, kaha'aînoati pahúkeovo ya yumópope. 14 Simoné'ehiko
xoko Jesus, hara kixóponoa:
—Ihikaxotí, véxoa itíkovo koati ponóvoti vo'oku ako neívakaxa xâne, itea
kutíkokone uhá koeti xâne xikóyoke. Ako yokómomoyi payásoko, ítea koati
yixóvati ne kaná'uti kixovókuti koane íhikexi ne páhoenovi Itukó'oviti. Ná'ikopo
kó'inoaye iséneu ne kóperaxovike Sêza, enepone payásoti nâti ya Róma éxoti
koeku ûti? Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti poréxea ûti? áko'o ákomea
okónokoa poréxeokono —kíxoanehiko.
15 Itea exó kíxea Jesus isóneuhiko itúkeovo itûkoheovoti. Yane hara
kíxovokoxoa:
—Na koeti yopósi'okinovonunoe, keha'aînonuti mbahúkeovo ya yumómbope?
Yamínanunoe póhuti pe'u tiûketi, ngaha'âti ngomómoyea —kíxovokoxoane.
16 Yane omínoanehiko ne tiûketi. Ina kixovókoxopa Jesus:
—Kutí'ikopo itukôa nône yoko îha ovâ ra tiûketike?
Ina yumopâhiko:
—Sêza.
17 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Enepone ítuke nâti, peréxapa. Koáhati ítukene. Kúteanemaka koêku xoko
Itukó'oviti, koêkuti páhoenopi konokoâtimaka itíki —kíxovokoxoane.
Yane yupíhova iyúpaxeovahiko unáko ne yumópope Jesus.

Epemó'ikokono Jesus exépukopeaxomo ne ivokóvoti
Mt 22.23-33; Lk 20.27-40

18 Yane ahí'okovomaka Jesus ne sadúseuhiko, enepone koyúhoti ákoyeamo
exépuhikapa ne ivokóvoti. Hara kíxoahiko:
19 —Ihikaxotí, ya yútoe Muîse kûreinovi, hara kôe: “Enepo ivakápu
hóyeno ákoti apáhuina xe'éxaino yêno, konokoâti itúkeovo po'ínu ne ivokóvoti
koyenópea yêno ne po'ínuikene, maka avané'e xe'éxainoa, kutí ákoepone xe'éxa
ne ivokóvotine” koe yútoe. 20 Yoko ápe nóvo seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti.
Kóyenone neko xuvé'eti. Ivokóvone, ako ápahuina xe'éxa. 21 Enepone sêno
ivokóvoti îma, hane koyenópa atípo neko imá'ikene. Ivokóvone nê'e, ákomaka
xe'éxainoa neko sêno. Kúteanemaka koêku ne mopó'ape, ivókovone ákotimaka
xe'éxainoa neko sêno. 22 Eneponeko seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti, heú
koéhiko kóyenoyea neko sêno, itea ako ápahuina ikoxé'exaxoati xapákuke. Heú
koené'e ívohikeovo, ina ivokóvomaka ne sêno. 23 Eneponi akaná'u exépuhikopea
ne ivokóvoti, kutí'ikoponi itukópaxo koati yêno ne sêno xapákukehiko ex-
epúhikapa nekôyo? vo'oku heú kó'iyeahiko kóyenoyea ne sêno —kíxoanehiko.
24 Ina yumopâhiko Jesus:
—Pahúkinovoke iséneunoa ra koekúti, vo'oku ákoyea yéxa koêku ne
yutoéti emó'uke Itukó'oviti koánemaka ne xunako Itukó'oviti. 25 Vo'oku
enepo exepúhikapane ne ivokóvoti, ákonemo koyénoti koane ko'ímati. Kutí
koépotinehikomo ánju íhae vanúke, ovóxehiko Itukó'oviti. 26 Ákoikopo yíhoikiku
yútoeke Muîse koêku ne exépuhikopeamo ne ivokóvoti? Énomone yane
koyúhoyeaku koêku ne kali xuve tikóti ixómoti iruméko ákoti ara'ákapu, xoko

yuhó'inoa Itukó'oviti ne Muîse, enepone koêti: “Undi Itukó'oviti, kuvóvone Âbraum, kuvóvonemaka Izáki yoko Njáko” koêti. 27 Yane hainá'ikopo kuvóvone ivokóvotine ne Itukó'oviti, ínapo “Âbraum-kene” akôe, itea koati kuvóvone xâne iyukóvoti. Koati hána'iti pahúkeovo iséneunoa —kíxovokoxoane Jesus.

Koâti nokonéti itúkeokono yane uhá koeti páhoenovi Itukó'oviti
Mt 22.34-40; Lk 10.25-28; 1 Xu 5.3; Ap 2.4

28 Yoko ápe éskiribaya, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse ixómoti kamokénoyea kixoku yúho'ixeokoko. Noixoâne unako yumópope ne Jesus, hara épemoa:

—Kuti itukóvoxo koati nókone xâne itúkea yane uhá koeti páhoenovi Itukó'oviti?

29 Ina yumopâ Jesus:

—Enepone koâti nokonéti ya uhá koêti, énomone ne koêti: “Itínoe íhae Izarâe, yakámokeno. Poéhane Vúnae Itukó'oviti itukóvo ne koati kaná'uti Itukó'oviti. 30 Heru'ó íxea yomíxone koane iséneu koane xináko ákoyea omótova yokóvo ne Itukó'oviti Yúnae” koêti. 31 Kene ne pí'ape, harâ'amaka: “Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne” kôe. Ákone po'ínu páhoenoa Itukó'oviti ne xâne itúkea hána'iti nokonéti itúkeokono yara pi'âti.

32 Ina kixoá'ikomaka éskiriba ne Jesus:

—Ihikaxotí, koati únati yimópope, epó'oxo koati kaná'uti poéhayea ne Itukó'oviti. Ako po'ínu kuteâti, poéhane. 33 Koane koati kaná'uti kónokea heru'ó kíxea uti vomíxone ákoyea omótova vokóvo, koane heru'ó kíxea uti visóneu koane xunako ûti, epó'oxo kaná'utimaka kónokea ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xâne, kuteâti kixoku ákoyea kamáxatikapapu ûti. Énomoneoxo konokóvo yaneko vikó'iparaxea Itukó'oviti kuteâti hó'openohiko átake yoko po'ínuhiko vomínoake kuteâti —kíxoane.

34 Noixeâne Jesus unáko ne yumópope, hara kíxoa:

—Ákone ahíkapu itíkopivokumo xanena Itukó'oviti —kíxoane.

Yane ákone mapikóvati épemo'ikea Jesus.

Epemó'ikoa Jesus ne xanéhiko koêku ne Mésiya
Mt 22.41-46; Lk 20.41-44

35 Koeku íhikaxea Jesus ya témpulu, hara koe épemo'ikoke xanéhiko:

—Na kó'inoaye iséneu ne éskiribahiko, íhikaxinoke itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? 36 Vo'oku koati teyonéti voxú'ikene Ndávi koyuhó'iyea koêku mekúke ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko kó'iyeaku: “Hara kíxoa Itukó'oviti ne Únaem: ‘Ivétakapa énjopeke xoko ivátakoku koati ngapáyasokone imókonemo ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti’ ” kôe. 37 Koati “Unaém” kixoâti Ndávi. Ápeikopo oxéne itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya? —kíxovokoxoane Jesus.

Yoko koati úhepetinoa xanéhiko kámokenoyea.

Koyuhôa Jesus váherexea kixoku itúkeovo ne éskiribahiko
Mt 23.1-36; Lk 20.45-47

38 Ina koemáka ne Jesus koeku íhikaxea:

—Yokóhiyanavoa ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse, yómoti hamá kíxea ípovo kahá'ati ínixeokono itúkeovo teyonéti. Koane enepo yuhoíkokono koeku vékea ya none ovokúti, ahá'axomaka. 39 Koáne ya íhikaxovoku hó'e yoko ya xapa ayuíti, yómotimaka ivátakea xoko ivatákokuti ya nonekútike xoko ivátakoku koati payásotihiko. 40 Itea inípono kixoku senóhiko ivokóvoti îma, kutí koe hu'uxeâti óvoku. Yane vo'oku kó'umokeahiko itúkea orásaum, kutí koéhiko

koati ponóvoti. Itea yupihóvotimo tiveko ipíhoponeokonoke ya po'ínuhiko xâne vo'oku kixoku itúkeovo —kíxovokoxoane.

Koeku tiûketi pôreu sêno ákoti apeínoati
Lk 21.1-4

41 Koeku vatá kóyeyea ne Jesus yane hána'iti imokóvokuti, inonexó kóyenoa ne kuríkokonoku tiûketi poreúti. Yoko ixómoti komomâ Jesus ne xanéhiko koeku kuríkea tiûketinaya. Êno xâne iríku kuríkoti ênoti tiûketiya. 42 Ina keno'óko sêno ivokóvoti îma, ákotimaka apeínoati, kurikóponoti kali pi'âti pe'u tiûketi ákoti axu'ína ovâti. 43 Ina ihaxíhiko íhikau ne Jesus. Hara kíxovokoxoa:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepora sêno ivokóvoti îma, ákotimaka apeínoati, énomone xu'inâ pôreu yara uhá koeti po'ínuhiko poréxoti. 44 Vo'oku enepone po'ínuhiko poréxoti, xoko haxa tiûketina véyo enepo porêxo. Kene ra sêno, heú kíxoa poréxea ne kali apeínoati, enepone mani kuvóvoneiko ya nókoneke —kíxovokoxoane.

13

Koyuhôa Jesus uké'exeokonomo ne hána'iti imokóvokuti
Mt 24.1-2; Lk 21.5-6

1 Ipuhíkopeane Jesus ne témpulu, ápe íhikau kixoâti:

—Ihikaxotí, yokómoma êno úhe'ene ra hána'iti péti koane oveâti xe'ókuke ipixoâti, koane itóvokuhiko ra mópoina pâredena.

2 Ina kixôa Jesus:

—Neíxoa koeku uhá koêti ra hána'itinoe koexépoetihiko ítuke ra péti koane oveâti xe'ókuke ipixoâti? Ákomo ápahuina mópoina pâredena ákoti katahínekexakana. Heu-heú koetimo kotóhinekexeokono —kíxoane.

Turi kotíveti koekúti
Mt 24.3-14; Lk 21.7-19; 1 Pê 1.6-7; 2.19; 3.14; 4.12

3 Koeku ivátaheixea ne Jesus oúke kali mopôi iháxoneti Olívera, inonexó koépinoa neko hána'iti imokóvokuti. Yane ápe épemo'ikoake evo Pêturu, Xuâum, Teâku yoko Ándere. Yoko ainóvotinehiko, ako po'i xâne xokóyoke. Hara kixóhiko Jesus:

4 —Yokóyuhoinovea ápepemo ra koekútihiko kixínevikemeku, yoko itukóvotimoye hoénaxovope enepo kausákapune ra uhá koeti koekútihiko kíxene.

5 Yane turíxoane Jesus koyúhoyea koêkumo. Hara kôe:

—Yokóhiyanavonoe, maka hákone aupú'ikopiti. 6 Vo'oku enómo xâne simôti xepákukenoe iko'ítukexoti înza. “Undi páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne” koetímo. Koane enómo ítone aúpu'ikea. 7 Enepo yeyekáxanoe ápeyeane ákoti tôpi óvoku isukókoti koane kemané'emaka po'ínuhiko eyekoûti ápeyea kahá'ati isúkeokoko, hákonoemo kenóko'i, vo'oku konókoti kó'iyeanemoye itea yanê'e, âvomo simápu hunókoku ra mêum. 8 Vo'oku inúxotike apêtimo íhae po'i poké'e isukóponoti xanéhiko íhae po'i poké'e. Koane apêtihikomakamo nâti isukókoti. Ákomakamo tôpi óvoku iyuyôti poké'e koáne hímakati. Enepora koekútihiko, koati turí'ikonemo hána'iti tiveko koekúti.

9 —Itea usó yákoyenoe vo'oku yomokónotinoemo yuhoíkovokutike, koane nonékuke pahúkotihiko ya íhikaxovoku hó'e xanéhiko. Yihipóke'exokonotinoemo, epó'oxo yomokónotinoemo nonékuke ngovenâdohiko, koane nonékuke nâti yepemó'ikokonotimo vo'óngu. Kixínekonokenemoye motovâti keyúhoyi emó'um nonékukehiko. 10 Itea inúxotike, enepora inámati ihíkauvoti ómonem, konokoâtimo koyúhoyeovo xapa xanéhiko ya uhá koeti poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum. 11 Enepo yamakánanoene, koane kirikákanane xoko pahúkotihiko, hákomo pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yiûho yimópike,

itea koêkuti éxokopike Itukó'oviti keyúhoyi yaneko ôra, énomonemo yokóyuho vo'oku hainamo ukeâti xikóyoke ne yiuhómo, itea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne ikoyúhoxopimo. 12 Apêtimakamo xâne kuríkoti koati po'ínuhiko xoko payásotihiko xâne motovâti koépekeahiko. Kúteanemakamo kíxoaku há'a ne xé'a. Apêtimakamo isukópoti koati há'a yoko êno. Koati koepékopatimo. 13 Yupihóvatimo púveopi uhá koeti xâne vo'oku itíkivonoe hokónuti. Itea enepone koxuná'ixovoti ingéneke ákoti aukápapu ikéne tukú koeti hunókokuke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

Simapúne ne hána'iti tiveko koekúti
Mt 24.15-28; Lk 21.20-24; 2 Ts 2.3

14 Ina koe'íkomaka Jesus:

—Enepo neixânenoe ne êno váhere koekúti xoko ákoyeaku omótova óvea koesáyu'ixoati koane kotohínekexopati ne koati sasá'iti kixovókuti, hara ngôe vo'ókuke: (Yoko koêkuti yuhoíkoati râ'a, apásika éxea koêku kixó'ekone.) Enepohikone xâne ovotíya Njúdeya, okóho'inehiko xapa hána'itinoe mopôi. 15 Kene koêkuti xâne ovoti ómomikokuke oúke pêno, hákone urúkopovo kúveu óvoku veyóponea koêkuti apeínoati itea aká'ikaneye okóho'iyea. 16 Kúteanemaka koêku ne ovóheixoti ya mêum, hákone aukópovo veyóponea po'i ípovo óvokuke. 17 Hanemo kixovóhiko yaneko káxe, senóhiko ihaíkoti yoko ohíkotiko xe'éxa. 18 Yépemaikoponoe Itukó'oviti ákoyeamo itúkapu ya xapa kásati ápeyeamo ra koekútihiko. 19 Vo'oku yaneko káxehiko, koati yupihóvatimo tivéko ne koekútihiko ákoti ápeyeaku ukeâti inâ itukôa Itukó'oviti ra kúveu mêum tukú koeti kó'oyene, epó'oxo ákonemo ápeyeaku kuteâti tivéko ra koekúti. 20 Yoko eneponi kaxu'íkenexa Itukó'oviti neko káxehiko, ákoni iteóvati. Itea vo'ókukehiko ne noívokoe Itukó'oviti, enepohikone iháxiu itúkeovo xe'éxapone, ákomo káxu'ikenexa Itukó'oviti neko káxehiko.

21 —Yane enepomo áva kixópitinoe: “Harâ'a ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne” ixekána, áko'o “Anêko yâko” ixekána, hákonoemo kitipôa, 22 vo'oku enómo koyúhoti itúkeovo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, itea ákomo akána'u. Yoko enómakamo mahi porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, itea aínovomo ákoti akaná'u. Itúkotihikomo iyupánevoti yoko koekútihiko ákoti noíxeokonoku kuteâti. Muhíkovamo ne koati noívokoe Itukó'oviti, enepohikone koati xanéna, kalíhanimo íteokonohiko vo'ókuke. 23 Yokóhiyanavoikoponoe, vo'oku heú ngíxoane ngoyúhoinopeanoe tumúneke símeovo neko káxe —kíxovokoxoane.

Koêkumo kayukápapu Jesus
Mt 24.29-31; Lk 21.25-28; 1 Ts 4.15; 2 Ts 1.7; 2 Pê 3.10; Ap 1.7; 19.11

24 Ina koe'íkomaka Jesus:

—Yaneko káxehiko ikénepokemo ne kotíveti koekúti ngixínopikenoe, ákonemo parexa uhápu'ine ne káxe, hahakú koetínemo. Koánemaka ne kohê, ákonemo aúhapu'i. 25 Irihíkovotimakamo ne hékere. Koánemaka ne po'ínuhiko apêti ya vanúkeke, itohínekexotimo. 26 Yane noixóponutinemo xanéhiko ngena'ákapa xapákuke kapási, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Xané ngixópotinemo êno hána'iti njunáko koane únje'ene koeku indúkeovo hána'iti ihayú'iuti. 27 Yane ínamo mbahuhíka ovónje, enepohikone ánju íhae vanúke ho'úxopea ne noívongoe, enepohikone koati njanéna, koêkutimo óvohikoku yara uhá koeti kúveu mêum —koéne.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku xuve fígu
Mt 24.32-35; Lk 21.29-33

28 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ivévakaikopo koêku ra xuve fîgu koáne ne ihíkauvoti ínzokoake. Enepo
inamápone ne káva'o koane tûti, yéxoanenoe yé'exopeovone kaxena kevópope
úko. 29 Kúteanemaka koêku enepo neixânenoe ra koekútihiko ngixínopikemeku,
yexoâtinoemo yé'exeovone kaxéna. 30 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone
xanéhiko apêtimo yaneko káxehiko, ákomo ivákapu koeku âvoyea kaúsakapu uhá
koêti ra koekúti ngixínopike ápeyeamo. 31 Uké'etimo ra poké'e koánemaka ra
vanúke, itea enepora emó'um, ákomo uké'eyeaku.

Kaxéna yoko orána ápepemo ne kíxone Jesus
Mt 24.36-44; 1 Ts 5.2; 2 Pê 3.3

32 —Enepone kaxéna yoko orána ápepemo ne koekútihiko, ako exoâti
itukóvotimoye, muhíkova ne ánju íhae vanúke, enepohikone ovoxe Itukó'oviti,
muhíkovamaka ûndi, undi Xe'exa Itukó'oviti. Poéhane Nzá'a exôa. 33 Usokó
yákoyeponoe. Itíkapumaka iyukóvoti isóneu, (koane itíkamaka orásaum) vo'oku
ákoyea yéxanoe ápepemo. 34 Hara koéneye, kuteâti koeku hóyeno yonoti
po'i poké'e. Tumúneke ipúhikea óvoku, poréxoa ne ahínoe éxea koêku ne
ítukevo, koane itúkinoa hó'exeake ne póhutihiko ahínoe. Ínamaka pahukôa ne
koyónoti pahapéti ixómoyea noímexopa. 35 Hukinóvoti ngíxeopinoe: Usokó
yákoyeponoe. Itíkapumaka iyukóvoti isóneu, vo'oku ako yéxa itukóvotimoye
káxe nzeópope, undi kuteâti únae ovokúti seópotine, itúkeovomo ya kiyakáxe,
áko'o ya kuku yóti, áko'o itúkeovomo ené'ixapune tapî'i, áko'o itúkeovomo
yuponii koêti nzeópeamo. 36 Énomone yákoeneye maka enepo seopó angôe,
hákone inu'íngopopi kuteâti koeku xâne imókoti. 37 Enepora yunzó'inopinoe,
kúteanemaka yunzó'ino uhá koeti xâne: Hako kutí kê imokoo koyêti, itea itíkapu
iyukóvoti isóneu —kíxovokoxoane Jesus.

14

Oposíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus
Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Xu 11.45-53

1 Yoko pí'aiko káxe âvoti ya kaxena áyui jûdeu hó'eke iháxoneti Páskoa,
níkeakuhikomaka pâum ákoti kohiyákoati. Yoko enepohikone tuti sasedóti
inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'omaka ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse,
ixómotine oposí'ixo kixoku omé kíxea Jesus ikáakea koane koépekea. 2 Hara
kixókokonehiko:

—Itea ako yusíka itúkeovo xapa ayuíti mará'inamo ímaikexapu xanéhiko —
kixókokone.

Jesus ya Mbétanea
Mt 26.6-13; Xu 12.1-8

3 Yoko Mbétanea óvoheixo ne Jesus óvokuke Símaum, eneponeko unatípeati
koati váhere arinéti iháxoneti lépara. Koeku ixómoyea nîko ne Jesus, simóne
sêno omoti íhaku xêru itukéti ya hopú'iti mopôi iháxoneti alabásturu. Yoko
enepone ómone, puhí koa xêru iháxoneti nârdu, ákoti ánahi, yupihóvotimaka
hepíko. Katatákoane sêno neko íhaku xêru, ina ovopú'iko Jesus. 4 Xapákuke neko
xanéhikoya, ápe poe'aînoati isóneu. Hara kixókoko:

—Na koeti évokinoa ne êno kohépiti xêru? 5 Yusikóneni kaváneyeovo, ínani
parekéxakana xanéhiko ákoti apeínoati ne ésa'i, vo'oku mani anu'úkoti námoe
xâne ko'ítuketi ovâti yehí koeti kohê neko ésa'i —kixókokone.

6 Ina kôe ne Jesus:

—Síkeane ra sêno. Na koeti ikétivexinoanoe koêku? Koati únati koekúti
ítukeinonu, 7 vo'oku kóyekunemo xepákukenoe ne xâne ákoti apeínoati, yoko
koêkuti kehá'ayiku hivó'oxinoe, motóva. Kene ûndi, ákomo ángoyeneye
xepákukenoe. 8 Enepora sêno, koati itukínonuti kali itóponone itúkea.

Kixínonukeneye ra sêno, koati inúxinonoatine ne kixókonokumo mûyom engaxápune. 9 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ya uhá koeti kúveu mêum, koêkutimo koyúhovoku ra inámati ihíkauvoti ínzikaxone, koyuhókonotimakamo ítukeinonu ra sêno, puyákoponeovakemo okóvo xâne ra sêno —kíxovokoxoane.

Oposíkoane Njûda kíxoakumo kuríkea ne Jesus xoko puvâti
Mt 26.14-16; Lk 22.3-6

10 Yoko enepone Njuda Iskarióti, póhuti yane nduse koeti íhikau Jesus, pihóne yúho'ixoponea neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, kahá'ati kuríkea Jesus xokóyokehiko. 11 Yupihovó koéne elókeyea okóvo neko tutíhiko jûdeu kamoánehiko neko yuhó'inoa Njûda, koane koyúhoinoanehiko poréxeamo tiûketi. Yane kúxoixoane Njûda unátiyeaku káxe motovâti kuríkea Jesus xokóyokehiko.

Pahukôa Jesus kóyuseyeovo níkokuhikomo xapa ayuíti
Mt 26.17-19; Lk 22.7-14

12 Koati inúxoti káxe xapa áyui jûdeu yanekôyoke yaneko níkeakuhiko pâum ákoti kohiyákoati, kaxena isúkeakuhikomaka kali xe'exa su'ûso, ikó'iparaxoke Itukó'oviti ya Páskoa. Yaneko káxe, hara kixo Jesus ne íhikauhiko:

—Na kehá'a vónea kóyuseoponea ûti ne vóvokumo níkea ûti xapa ayuíti? —kíxoanehiko.

13 Yane ina pahukôa Jesus ne pi'âti íhikau. Hara kíxoa:

—Pîhe pitivókoke. Tekópotimo hóyeno koinoti póte puhí koati úne. 14 Hekápamo, ínamo ixêa ne únae ovokúti xoko ûrukopovoku: "Na óvo ne kúveu ovokúti óvongumo níngea xapa áyui Páskoa, ûndi yoko ínzikauhiko? kixópi Ihíkaxoti" íxeamo. 15 Yane exókopitinoemo koati hána'iti kúveu ovokúti vanúkeke apêti mêsa yoko pánguhiko. Usó koyêtine uhá koetíya. Énomonemo keúsakinavi nikamo utíya —kíxoanehiko.

16 Úkeane pího neko pi'âti íhikau Jesus ya pitivóko. Yoko uhá koêti neko yuhó'inoa Jesus, aínovo tokopóvoti. Yane koúsokoanehiko neko nikámo xapa áyui Páskoa.

Exókoa Jesus itukóvotiye ne kurikoâtimo xapa xanéhiko puvâti
Mt 26.20-25; Lk 22.21-23; Xu 13.21-30

17 Hahaméne, ina pího Jesus koáne ne nduse koeti íhikau. 18 Koeku óvea xe'ókuke mêsa nikotíhiko, hara kíxovokoxoa Jesus neko íhikau:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Anéye póhuti xepákukenoe iníkonuti itûkoheovoti koeku hókeonu, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxovokoxoane.

19 Yane ikáxu'inehiko okóvo ne íhikau kameáne yûho. Yane pohú pohu koénehiko kíxea Jesus:

—Undíperameamo? —koénehiko

20 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati anéyeti xepákuke, itínoe nduse koeti ínzikau. Énomonemo ne xané kixónuti yendémekea pâum utókuke. 21 Koati kaná'uti ngoépekeokonomo kuteâti koeku yutóxeovo ya emó'uke Itukó'oviti vo'ónguke, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea koati kotívetimo koêku ne kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti. Yusikóneni ákoyea ipúhika yara kúveu mêum —kíxovokoxoane.

Níko ne evo Jesus xapa áyui Páskoa
Mt 26.26-30; Lk 22.15-20; 1 Ko 11.23-25

22 Koeku níkeahiko, veyo pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoane ne pâum, ina porekéxoamaka íhikau koane kíxovokoxea:

—Víyanoe. Enepora pâum, mûyom kixó'eko.
23 Yane ina namukôa ne enovópeti koane íkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti. Yane
pôrekexoamaka íhikau. Heú koéhiko énoyeova. 24 Ina kixovókoxopamaka:
—Enepora víyum, hane kixó'eko indína ovokínovotimo êno xâne, ésa'i
(inámati) kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti. 25 Koati emo'úti ra
yunzó'inopinoe: Ákonemo énoyeovangu hô'o ra ha'i úva tukú koetímo yaneko
káxe enambápunemaka inámati ho'o úva natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —
kíxovokoxoane.
26 Ina imokóvohiko akenéti. Ikénepoke, pihónehiko oúke kali mopôi iháxoneti
Olívera.

Koyuhó'inoa Jesus koêkumo ne Simaum Pêturu
Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Xu 13.36-38

27 Ina kixovókoxoamaka Jesus ne íhikau:
—Hána'itimo poé'ayeanoe iséneunonu, koane uhá ketínoemo kiríkinu, kuteâti
koêku ne yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:
“Ngoepékoatimo ne koyónoti su'ûso, yane uhá koetímo itóhineheyea ne óyonone”
koêti —kíxovokoxoane Jesus, ihókovati ne koyónoti su'ûso. *Zacarias 13.7*
28 Ina kixovókoxopamaka:
—Itea enjepúkapane ungópea xapa ivokóvoti, inuxó ngoépotimo timúneke ya
Ngalíleya.
29 Yane ina kixôa Pêturu:
—Yusíkotimo poé'ayea isóneunopi ne uhá koeti po'ínuhiko xâne koane
kuríkeopihiko, itea ûndi, ákomo kalíhuina nguríkea nzókeopi.
30 Ina kixôa Jesus ne Pêturu:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopi: Kó'oyene yara yóti tumúnekemo pí'ayea éneo
tapî'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu —kíxoane.
31 Itea inamá'axo koyuhôa Pêturu itúkeovo koâti kaná'uti ákoyeamo kuríka.
Hara kôe:
—Ákomo kalíhuina ngoyúhoyea ákoyea énjapi, muhíkova okonókovo xané
ngíxeopi képekikono —kíxoane.
Kúteanemaka koeku yûho ne po'ínuhiko íhikau Jesus.

Koeku Jesus koitóponovo kotíveti ya Njetisémani
Mt 26.36-46; Lk 22.39-46

32 Yane pihóne evo Jesus ya xoko omómikokuti iháxoneti Njetisémani.
Simoánehiko, ina kixovókoxo íhikau:
—Ivétakavonoe yâyeke koeku indúkoponea orásaum —kíxoane.
33 Poéhane Pêturu, Teâku yoko Xuâum ómo. Yane turíxovone yupíheovo
ikáxu'iyea okóvo ne Jesus koane eópeamaka hána'iti tiveko isóneu. 34 Ina
kixohíko xánena:
—Yupihovó koéne êno hána'iti ikáxu'iyea ongóvo, kutí koe tiveko pevóti.
Yavânenoeye, hákonoe imêko —koéne.
35 Kali ahikú koéne ne Jesus, yane ipúyukexo xaneâti ísu'okea nône poké'eke
epêmo Itukó'oviti áhikuxopinoa ne êno tiveko koêkumo enepo akahá'a. 36 Hara
koe yûho:
—Pai, ako tiú'iti koekúti ya xikóyoke. Yáhikuxapinana ra êno hána'iti tiveko
ngoêkumo, itea hainâya anjáke, itea itúkapu yahá'inonu kousókovo ya njokóyoke
—koéne.
37 Ina kayukópovomaka xokóyoke neko mopo'âti. Inu'í kixópane imókeahiko.
Ina kíxo Pêturu:
—Imékoti Simaúm? Ako ite ákoyea iméka ya kúveu póhuti kali ôra? 38 Hákonoe
imêko, koane itika orásaum maka hákone ikerókovo enepo simâpi tiú'iti koekúti

hixépikonoke. Vo'oku ya iséneuke, usó kéyenoe, itea ya oránake mani kénokiku kétiu'ikivoxo, ú'uso koyéneoxo muyá'iyea iséneu —kíxoanehiko Jesus.
39 Yane káyukopovonemaka itúkoponea orásaum. Kuteâti koeku yûho inúxotike,
énomone koéponemakaye yûho. 40 Yane káyukopovonemaka xoko íhikauhiko.
Inu'í kixópanemaka ímohikea. Koáhati yupihóvatinehiko êno uheko ixépa. Yane
ákonehiko exa kixoku yûho.
41 Ina kayukópinovahikomaka Jesus. Yoko mopó'apene káyukopinova. Hara
kíxoahiko:
—Yanéyeikonoe iméki koane yómomiki? Yápenenoe iméki! Simóvone ne ôra,
nguri'ókokonoatinemo ne xanéhiko váhere kixoku itúkeovo, undi íhae vanúke
ikútipasikoponovoti xâne. 42 Yexépukanoe! Hingá, kenó'okone ne itûkoheovoti
ingéneke, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti —kíxoane.

Ika'ákokonone Jesus
Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Xu 18.3-12

43 Ixómoiko koyûho ne Jesus, simóne Njûda, póhuti yane nduse koeti
íhikau. Yoko koati ênoti xánena omotíhiko hána'itinoe pirítau yoko pulô'i,
isukópeti. Aínovo páhoe tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koane
éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse, yoko po'ínuhiko payásoti xapa tuti jûdeu.
44 Yoko enepone itûkoheovoti ikéneke Jesus, enepone kuríkoti Jesus xoko
xanéhiko puvâti, ápe emó'uinoa ne xánenahiko tumúneke píheahiko. Hara kíxoa:
“Enepone hóyeno nziúnoneumo, énomonemo nê'e. Iké'akanenoemo. Usó íxeixane
ahúkoti koyonoâti koeku omópea” koéne.
45 Ehá'axo sîmo ne Njûda, ahí'okovone Jesus. “Ihikaxotí” kíxoane. Yane
siunoné kixone Jesus yúhoikea. 46 Yane namúkonehiko Jesus, ínamaka ika'ákoa.
47 Yane apé koene póhuti ya xapákuke íhikau Jesus hekoti hána'iti pirítauna.
Maturukenó kixone ahínoe koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínotihiko
jûdeu hó'eke. 48 Ina kixôa Jesus neko xanéhiko:
—Undí'ikopo koati koyuvôrixovoti ísukenati omó kixínekenoe hána'iti
pirítau yoko pulô'i, isukópeti nemúkoponinunoe? 49 Uhá koeti káxe, koati
óvonzeixokunepepo xepákukenoe ya hána'itike imokóvokuti inzíkaxoti, yoko
ákonoe iké'akanu. Itea kó'inokeneye, koati konokoâti koúsokeovo kuteâti ne
yutoéti emó'uke Itukó'oviti mekúke —kíxovokoxoane.
50 Yane kurí kixone Jesus ne íhikauhiko, kohó'ikene.
51 Yoko ápe homoêhou hokoâti ne Jesus. Poéhane lénso aú'okovo, ako po'inu
ípovo. Apé koéne namukoâti kaha'âti iká'akea. 52 Yane kurí kíxoane neko aú'o,
mahupí koéne kohó'iyea.

Omokóno Jesus nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko
Mt 26.57-68; Lk 22.54-55, 63-71; Xu 18.13-14, 19-24

53 Ina omohíko Jesus xokóyoke ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti
inuxínoti jûdeu hó'eke. Yane ho'úxovone uhá koêti ne tutíhiko sasedóti yoko
po'ínuhiko pahúkoti xapákuke tuti jûdeu, koánemaka ne éskiribahiko, enepone
ihíkaxoti yútoe Muîse. 54 Kene Pêturu, ákone malíka kixoku hókea Jesus. Tukú
kíxoa kíndanake óvoku koati payásoti ya uhá koeti sasedóti. Vatá kóyene
xapákuke ahinoêtihiko xe'ókuke yúku, onokóvoti. 55 Enepohikone tuti sasedóti
koane uhá koêti neko pahúkotihiko xoko koati payásoti yúhoikovoku jûdeu,
opósikohiko xâne koyúhoti ápeyea pahúnevo ne Jesus, motovâti koyúhoyea
tutíhiko motókeyea koépekeokono ne Jesus, itea ako ínixahiko kuteâti ne âha.
56 Koati êno itukóheyeati koêku ne Jesus, itea iyúseo ákoyea akána'u vo'oku
ákoyea akútikoko ne yûho.
57 Ina exepúhiko po'ínu itukóheotimaka koeku Jesus. Hara kôe yuhóhiko:

58 —Kámoa ûti ra hóyeno kó'iyea: “Ngotohíneatimo ra sasá'iti óvoku Itukó'oviti,
koéxepoe xâne, ínamakamo ngaexépukapa pô'i ya kúveu mopo'âti káxe ákoti
itukapu xâne koexépukopa” kôe —koénehiko.
59 Itea muhíkova nekôyohiko, ako akútikoko yûho.
60 Ina exepúko nonékuke xanéhiko ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti
inuxínoti jûdeu hó'eke, ina kíxo Jesus:
—Ákomo se'íkipa yûho ra xanéhiko koyúhoti ápeyea váhere ítike?
61 Itea yunu-yunú koéne ne Jesus. Ako ápahuina emó'u. Yane ina
kayukópamaka koati payásoti sasedóti épemo'ikea Jesus. Hara kíxoa:
—Énomone îti ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? Koatí'ikopo iti Xe'éxa
ne êno hána'iti ihayú'iuti Itukó'oviti?
62 Ina kixôa Jesus:
—Ûndi. Epó'oxo neixónutimo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, vatá
ngoyépotimo éxopeke Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti.
Neixónutimo ungapeâne vanúke koeku evénzekopea xapa kapásihiko —kíxoane.
63 Énomone yanê'e kávarerekexopone ípovo muyókuke ne koati payásoti ya uhá
koeti sasedóti, éxokovope yupíheovo ímaikeovo vo'oku yuho Jesus, ina kôe:
—Ákone vokónoko po'i koyuhó'inoveati pahúnevo râ'a. 64 Kéminenoe yûho.
Koati itûkovoti Itukó'oviti. Na kó'inoaye iséneunoe kó'oyene? —kíxovokoxoane.
Heú koéhiko neko tuti jûdeu ínixea kónokea koépekeokono ne Jesus.
65 Yane ápenehiko apurú'okoti Jesus, koane ikanóneati koeku isúkeahiko
xaneâti kíxeahiko:
—Mahí'ipepo iti koati porófeta, íhexaikopo itukóvotiye ra isukópiti —
kíxoanehiko.
Koánemaka neko koyónotihiko, isúkoamaka.

Koyuhôa Pêturu ákoyea exa Jesus
Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Xu 18.15-18, 25-27

66 Yoko ako alú'aka Pêturu kúveuke ne ovokúti vanúkeke xoko iyónokonoku
Jesus. Ôvoheixoane kíndanake ne ovokúti. Yane ina pihinôa sêno, ahínoe neko
koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. 67 Noixoâne sêno
ne Pêturu ixómoti onokóvo, pono-ponó kixínoane ûke ina kixôa:
—Koati itímaka xáneheixone ne Jesus íhae Nazâre.
68 Itea hara kíxoa Pêturu:
—Ako énja ne kíxene. Koati ákoti enjâ ne yiûho —kíxoane.
Ina ipuhíkopea Pêturu ne óvoheixoku. Hara yonópo xoko vekokúti xe'o
pahapéti. Énomone yanê'e, éneone tapî'i. 69 Noixópomaka Pêturu neko sêno,
hara koépomaka yûho nonékuke neko xanéhikoya:
—Enepora hóyeno, po'ínunemaka íhikau nê'e —koéne.
70 Itea káyukopomaka koyúhoyea Pêturu ákoyea éxa. Avo áxu'ikene ina
kixopómaka Pêturu neko xanéhikoya:
—Koati kaná'uti itíkivo po'i xáneheixone ne hóyeno, vo'oku itímaka íhae
Ngalíleya —kíxoane.
71 Itea ikána'uxoane Pêturu koyúhoyea ákoyea éxa. Hara kixópamaka:
—Ako énja ne hóyeno kíxenenoe. Ngayumákapunemo ipihápananu Itukó'oviti
enepo nzemekékexinapinoe —koéne.
72 Ehá'axo koyúhoa Pêturu nê'e, éneoponemaka ne tapî'i. Yoko pí'apene éneo.
Yane puyákoponovane okóvo Pêturu neko yuhó'inoa Jesus, enepone koêti:
“Tumúneke pí'ayea éneo tapî'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu” koêti.
Itukópinovo isóneu ne Pêturu, ákone íta ne êno tiveko isóneu, yane íyone.

15

Omokónone Jesus xoko Piláatu
Mt 27.1-14; Lk 23.1-5; Xu 18.28-38

1 Yuponíne, ho'úxovone neko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koáne
ne po'ínuhiko payásoti xapa tutíhiko jûdeu, koánemaka ne éskiribahiko ihíkaxoti
yútoe Muîse, yoko uhá koeti ha'ínehiko yane koati payásoti yúhoikovoku jûdeu.
Yane iká'akonehiko Jesus, ina omâhiko xoko Piláatu, kurikoâtihiko xokóyoke.
2 Ina kixôa Piláatu ne Jesus:
—Ití'oxo natina jûdeu?
Ina yumopâ Jesus:
—Enepone yépemonuke, koúhapu'ikoa indúkeova —kíxoane.
3 Yane koyúhoane tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke enó'iyea ítuke Jesus
ákoti aunáti. 4 Ina kixopâmaka Piláatu ne Jesus:
—Ako yiûho? Ako kéma yuhóhiko ra koyúhoti enó'iyea váhere ítike?
5 Itea yunu-yunú koéne ne Jesus, ako yumápa, kutí'inoke yupihóvati
iyúpaxeova Piláatu.

Pahukókono Jesus kurúhuxeokono
Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Xu 18.39-19.16

6 Ya kaxénake neko áyui jûdeuhiko, kóyekune kuríkopea póhuti ikáaeti ne
Piláatu, koêkuti épemone xanéhiko kuríkopeokono. 7 Yoko ápe hóyeno koéhati
Mbarâba híyeuke neko ika'áhikovoti yanekôyo, vo'oku ápeyea koépeu yaneko
koturíhiko xâne okopóhiko nâti yanekôyoke. 8 Ina pího neko êno xâne xoko
Piláatu epemóponoati kuríkopea póhuti ikáaeti kuteâti kixoku itúkeovo ya kax-
ena ayuíti. 9 Ina kixovókoxoa Piláatu:
—Kehá'anoe nguríkopea ra netína, itínoe jûdeu? —kíxovokoxoane.
10 Yoko éxoa Piláatu itúkeovo imaíkinovoti Jesus ne tutíhiko sasedóti vo'oku
iyókeovati xunáko, kutí'inoke kurikoâti xokóyoke. 11 Yoko enepone tutíhiko
sasedóti, ítokuxea okóvo neko xanéhiko kahá'ayea itúkeovo Mbarâba épemohiko
kuríkopeokono. 12 Ina kixovókoxopamaka Piláatu neko xanéhiko:
—Kene ra iháxoneti netína, itínoe jûdeu, namo ínjaye?
13 —Kirúhuxa! —koénehiko yûho vaúkexea.
14 Ina kixovókoxopamaka Piláatu:
—Kutí'ikopo itúko pahúnevo râ'a? —koéne.
Itea inamá'axone koxunáko yûho vaúkexea kónokea kurúhuxeokono ne Jesus.
15 Vo'oku kahá'ayea iyúni'ikea xanéhiko ne Piláatu, kuríkopinoanehiko ne
Mbarâba, ina pahûko yehépoke'exeokono Jesus. Yane kurí'okoanemaka neko
xanéhiko kurúhuxoponea.

Koemóke'ea húndaruhiko ne Jesus
Mt 27.27-31; Xu 19.2-3

16 Ina ómo Jesus ne húndaruhiko kúveuke neko óvoku Piláatu, enepone
óvokumaka natíxea. Yane heú kíxoane ho'úxea ne po'ínuhiko húndaru 17 ina
itukínohiko Jesus harará'iti ipovóti hamá koeti poké'eke, kuteâti ípovo nâti,
ínamaka itukínoahiko kôroa, itea ainóvoti ka'áveti káva'o tikóti veínoa úhekexea,
ina ipíheahiko tutíkuke 18 itûkovotihiko teyoâti. Yane hara koéhiko:
—Iháyu'ikakana ra natina jûdeuhiko! —koénehiko koémoke'eyea,
19 koane ipúsopu'ikeahiko ya pulô'i, koane ápuru'okeahiko, ina
ipuyúkexeahikomaka nonékuke itûkovotihiko ihayú'ikoati. 20 Uke'éxoanehiko
komóhiyea, ina veyopeâhiko ne harará'iti ípovoxeakemeku, ina itukópinoamaka
ne koati ípovo. Úkeane omáhiko meúkeke kurúhuxoponea.

Kuruhúxokonone Jesus
Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Xu 19.17-27

21 Yoko ápe hóyeno koéhati Símaum íhae Sîreni ukopeâti mêum, vekopâtimaka
neko xêne. Yoko ha'a Alíxandere yoko Rúfu neko hóyeno. Énomone íkoinoxohiko
kurúhuna Jesus.

22 Yane ísimonehiko Jesus ya xoko iháxoneti Ngoûgota. Yoko "Óvoku
Opepú'iti" koêti ne Ngoûgota. 23 Ina porexóhiko Jesus víyum apêti ánahi
iháxoneti mîra, enepone iyuhii kixoti ohonéti, itea ako énapa Jesus. 24 Yane
kurúhuxoanehiko, ínamaka haxakéxokokoahiko ne ípovo Jesus. Yoko kuríkohiko
inúxotike komomâti itukóvotimoye ípovo Jesus námoe póhutihiko. 25 Yoko
nóvene ôra kuruhúxoahiko. 26 Tutíkuke kurúhuna Jesus ápe yutoéti koyuhoâti
kurúhuxinokonoke. Hara kôe neko yutoéti: "Natina jûdeuhiko râ'a" kôe.

27 Ápemaka pi'âti ómevoti, ha'ine Jesus kurúhuxeokono, poéha éxopeke,
poéhamaka lopékuke. (28 Yane koati tokopóvoti neko kúxoti yutoéti emó'uke
Itukó'oviti, eneponeko koêti: "Kutí kixókono váhere xâne ákoti aunáti ítuke"
koêti.)

29 Enepohikoneko xâne hunoneâti, koémoke'e Jesus koane kayákakinoa tûti.
Hara koéhiko:

—Mahi ketohíneatimo ne hána'iti imokóvokuti koane mahi
kexépukopatimakamo ya kúveu mopo'âti káxe! 30 Keítapapuikopo, koane
yevésekapi ne kurûhu —kíxoanehiko.

31 Kúteanemaka kíxoaku tutíhiko sasedóti koémoke'eyea, koánemaka ne
éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse. Hara kixókokohiko:

—Eneporâ'a, koítovopepo po'íhiko xâne itea ákone xunáko koítopeovo.
32 Mahi koati Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, natínamaka Izarâe!
Evésekapeakopo ne kurûhu motovâti noíxea ûti, ínamo vakutípoa —koénehiko.

Koánemaka neko ha'íne kurúhuxeokono, koémoke'eamaka.

Koeku Jesus ivokóvone
Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Xu 19.28-30

33 Itumúkone káxe, hahámone uhá koeti kúveu mêum tukú koeti mopo'âti ôra
ya kiyakáxe. 34 Itopónone mopo'âti ôra, koati kohonókoti emó'u ne Jesus. Hara
koe hónoti yûho vaúkea ya emó'uke:

—Eloí, Eloí, lama sabakitáni? —koéne.

Yoko hara koêti neko yûho: "Unaém, Unaém, na koeti kurí kixínenu?" koêti.
35 Xapákuke neko xanéhiko kamoâti, ápe koêti:

—Yokómomapihi koêku, Îliya iháxiko —koéhiko.

36 Ina apê póhuti xapákuke neko xâne ehakóvoti, kalaká'ikoponoti esponja
xoko viyum-hí koêti, ina ipíhoa kirípuhike étakati ipíhoati paháakuke Jesus,
iyúkoati. Ina kôe:

—Vokómomavo veyópeaxomo Îliya —koéne.

37 Ina apépomaka koati êno hónoti emo'u Jesus. Yane îhunokoane ne omíxone,
ivókovone.

38 Yoko énomone yaneko ókoku ôra, ívarereo neko êno kopópoti váhere
haxakoâti kúveu neko hána'iti imokóvokuti. Koati kukúkeke ívarereo ukeâti
vanúkeke yonoti poké'eke.

39 Enepone tuti húndaru xe'ó koyêti nonékuke kurúhuna Jesus, noixoâne
kixoku ivókeovo ne Jesus, hara kôe:

—Koati kaná'uteoxo itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ra hóyeno —koéne.

40 Ápemaka senóhikoya ákoti malîka okínoaku ixómoyea komóma. Xapákuke
neko senóhiko, ápe Mariya Mandâlena; yoko po'ímaka koéhati Mâriya, enepone

eno Yûse yoko Teâku. Yoko énomone ne Teâku nihí'iti yane po'i koéhati Teâku. Ina apémaka Salúme.

41 Enepohikora sêno, aínovo xanéheixoti Jesus ovo'íko ya Ngalíleya koane huvo'óxoatine ya nókone. Enómaka po'ínuhiko sêno xaneâti ne Jesus koeku yónea Njeruzálem.

Koeku Jesus ekoxókonone
Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Xu 19.38-42

42 Kiyoné'e káxe, koeku itúkeovo kóyuseovopene jûdeuhiko vo'oku áyui, koáne ye'ékotinemaka ûrukeovo ne sâputu, 43 ápe hóyeno koéhati Yûse íhae Arimáteya, hóyeno koati teyonéti ya xapákuke tutíyehiko koatíke payásoti yúhoikovoku jûdeu. Yoko koati kuxoíxoati nê'e símeovo ne kaxena natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Yane kóxunakovo píhea xoko Pilátu, epemóponoati yusíkea veyópea muyo Jesus kuruhúke. 44 Iyúpaxova Pilátu neko eyékou ivókeovone Jesus, ina ihaxíkoa neko tuti húndaru epemó'ikoati itúkeovo koati kaná'uti ivókeovone. 45 Exoâne xoko tuti húndaru kaná'uyea ivókeovone ne Jesus, yane síkoane neko Yûse veyópea muyo Jesus. 46 Úkeane pího veyóponea kuruhúke. Ina aupíxoa ya kalísoti ipovóti vaneu, enepone iháxoneti líyum, iyonoâti xoko uhôro kehoéti mopoíke. Yane ínamaka kohokôroroko mopôi exéxeake ne uhôro. 47 Yoko noíke'eheixoa Mariya Mandâlena iyónokonoku neko muyo Jesus, koánemaka Mâriya, eno Yûse.

16

Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti
Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Xu 20.1-10

1 Evesékone sâputu, pihóne Mariya Mandâlena; yóko'omaka ne po'i koéhati Mâriya, enepone eno Teâku; koánemaka po'i sêno iháxoneti Salúme vanéxoponea kohépiti xêru óvo'okopemo Jesus. 2 Koati yuponii koêti lûmingu ínati ipuhíko káxe, pihónehiko xoko ekóxokonoku Jesus. 3 Ina kixokókohiko:

—Kutimo veyinó'ovea ne mopôi exexoâti ne uhôro? —kixókokohiko.

4 Simoánehiko, noíxoane ahíkuxeokonone neko mopôi. Yoko koati yupihóvati pu'íko. 5 Urúkovanehiko neko ekóxokonoku Jesus, tokononé koene kutí koeti homoêhou hóhopu koyêti ípovo, vatá koyêti ya éxopeke. Yupihovó koéne kónoko'iyeahiko ne sêno xaneâti hána'iti píkea. 6 Ina kôe neko yuhó'ixoati:

—Hákonoe kenóko'i. Koati Jesus íhae Nazâre yopósikopononoe, eneponeko kuruhúxokonoti, itea exépukopone nê'e, áko'one yâyeke. Yokómomapihi ra ekóxokonoku. 7 Kó'oyene yéta'akapana ne íhikauhiko yoko Pêturu inuxó koépeamo ne Jesus timúnekenoe ya Ngalíleya. Yâkonoye neixópatinoemo kuteâti koeku yuhó'inopi yanekôyo —kíxoanehiko.

8 Yane ipúhikopeane senóhiko neko ekóxokonoku Jesus. Koati ehakópovotihiko pihópea vo'oku yupíheovo píkea koane koyó'ikeyea. Ako éto'oepo koêku neko noíxone vo'oku píkeahiko.

Exókopovo Mariya Mandâlena ne Jesus
Mt 28.9-10; Xu 20.11-18

9 Koati yuponii koêti ya lûmingu, exépukopo ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti. Mariya Mandâlena itukóvo inúxoti éxokopovoke inâ exepúkopo. Énomone neko Mâriya koítovone Jesus, enepone kopúhikopeaku seti koeti ndémoniu. 10 Yane pihóne Mâriya éto'okoponeahiko neko ha'íneheixone Jesus ixómoti isoné'ekovo koane íyoyea. 11 Itea ako akútipoahiko kameáne yûho exépukopeane koane noíxopea.

Exókopovo Jesus ne íhikauhiko
Mt 28.16-20; Lk 24.13-49; Xu 20.19-23; Át 1.6-8

12 Ikénepoke, kópoe'akopovo ne Jesus, koane éxokopovo po'i pi'âti kutipoâti
yonotíhiko ya mêum. 13 Yane pihóne neko pi'âti éto'okoponea neko po'ínuhiko
íhikau Jesus, itea ákomaka akútipokonohiko yûho.
14 Ikénepoke ina exókopovamaka Jesus neko unze koeti íhikau koeku ixómoyea
nikóhiko xe'ókuke mêsa. Sayá'ikoa Jesus vo'oku ákoyea akútipoahiko koane
vo'oku tiú'iyea omíxone yaneko ákoyeakuhiko akútipoa yûho neko noixópati
exepúkopone. 15 Ina kixovókoxoamaka Jesus:
—Pihénoe yara uhá koeti kúveu mêum. Yokóyuhoinoa uhá koeti xâne ra
inámati ihíkauvoti omínombike. 16 Uhá koeti xâne kutipoâti, koane ahíkovoti
ya inzáke, énomonemo pihopô vanúkeke xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne
ákoti akutípoa, yonópotimo ipihóponovokutike. 17 Enepone kutipoâti, harâ'a ra
iyupánevoti ítukemo, hoénaxovope njunáko xokóyoke. Ya inzáke, kopúhikopotimo
ndémoniu urúkovoti xoko xâne, koane koyúhotimo inámatihiko yuhôti ákoti
itukapu yûho. 18 Motovâtimo namúkea koéxoe koane énoyeovo ekâti koépekoti,
kuteâti vénenu, itea ákomo yuvâti. Koane ipíhahiko vô'u tutíkuke ka'aríneti,
itóvotihikomo —kíxovokoxoane Jesus.

Pihopóne Jesus vanúkeke
Lk 24.50-53; Át 1.9-11

19 Uke'éxoane Vúnae Jesus yúho'ixea neko íhikauhiko, pihópone vanúkeke.
Ivátakopone éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokone Itukó'oviti. 20 Yane
pihónehiko neko íhikau koyúhoponea koeku Jesus ya uhá koeti yónokuhiko.
Yoko huvó'oxoamaka Vúnae, kouhápu'ikeati kaná'uko ne yûho yane iyupánevoti
poréxoake itúkea.
Hunókokune.

YÚTOE LÚKA
koyúhoti koeku Jesus

Lúka koéha yutoxoâti ra koyuhópeti. Énomonemaka yutoxôa ne koyúhope Átu. Xoko Kolósensi 4.4 vínixea itúkeovo ndútu neko Lúka. Enepone po'ínuhiko yutóxoti koeku Jesus, enepone Máteu, Márku yoko Xuâum, aínovo jûdeu. Poéhane Lúka ako itukápu jûdeu xapákuke. Teófilu koéha ne hóyeno pahúkinoake Lúka ne yútoe. Hainámaka jûdeu nê'e.

Yane yútoe, koyúhoa Lúka koêku ne Jesus ukeâti inâ apê yara kúveu mêum tukú koeti pihopóne vanúkeke. Kene ya Átu, yutóxoa ítone itúkea neko ápostulunahiko Jesus vo'ókuke ne xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyokehiko, ike pihópine Jesus ya vanúkeke.

Enepone Máteu yoko Lúka, aínovo yutoxínoveati îha ne oxúnoekene Jesus xoko turi yútoe. Yane yútoe Máteu, hane koúkeovo xoko Yûse, há'axeovoke Jesus yonópoti tukú koeti xoko Âbraum, koati turi jûdeu, exókoveati yanê'e motókeyea itúkeovo natina jûdeu ne Jesus. Ene itúkinovo tukú koeti xoko Âbraum ne iha oxúnoekene Jesus ya yútoe Máteu. Kene Lúka, xoko iyénoxapa Mâriya, enepone eno Jesus koúkea éxokovea iha oxúnoekene Jesus tukú koeti xoko Âdaum, enepone inúxoti xâne yara kúveu mêum. Itúkinovo xoko Âdaum koúkea Lúka ne yútoe, koati exókoviti itúkeovo uhá koeti xâne yara kúveu mêum simíno ne Jesus koíteova, kene haina pohúneti jûdeuhiko. Énomonemaka so'ixóvoxo, íhaxopinovake Jesus ne íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.

So'íxinoveamaka Lúka yara yútoe kóseanayea Jesus ne xâne ka'aríneti, koane xâne kixeóvovoti ákoti itúkokonoke, koane xâne ákoti apeínoati, koánemaka xâne puvonéti kuteâti neko koperáxinotihiko nâti, yoko xâne íhae Samâriya, koane xâne pahukóvoti, yoko senóhiko.

1 Enóne xâne itúkoti xunáko kókoyuse kíxea yutóxea koêku ra koekútihiko kousókovotine xapákuke ûti yaneko káxehiko pihotíne. 2 Enepone yútoehiko,
hane koyúhoinovi, noíxone ne xanéhiko noixoâti ra koekútihiko ukeâti inâ
turixóvo, enepohikone koyuhoâtimaka ra emo'u Vúnae. 3 Ngoánemaka,
íninjoa unáko yundóxinopea ra koekúti Teofilú, iti hána'iti teyonéti xapákuke
ûti. Yoko enóne ngóxuna'ixeovo ombósikea uha-uhá ngíxea énjea koêku ra
koekútihiko ukeátine inâ turixóvo, koane kókoyuse ngíxoa yundóxinopea ukeâti
tûri tukú koeti hunókoku, 4 maka yéxaneoxo itúkeovo koati kaná'uti ne ihíkauvoti
íhikexokonoke.

Koêku Nzakâriya yoko Izâbe

5 Yaneko káxehiko itukóvoiko nâti ne Êrodi ya poké'exa Njúdeya, ápe hóyeno
koéhati Nzakâriya. Enepone hóyeno, sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke itukóvoye.
Yoko ápe iháxakokuhiko ne sasedóti, vo'oku ahe'ó ahe'o kíxeokoko ítukeke.
Enepone iháxakoku Nzakâriya, xoko ítuke Âmbiya óvo. Izâbe koéha yêno neko
Nzakâriya. Yoko iyénoxapamaka sasedóti neko yêno. 6 Koati ponóvoti kixoku
itúkeovohiko nonékuke Itukó'oviti neko pi'âti. Koati itukoâtihiko heú koêti ne
yutoxóvoti Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muîse, koane heú koêti ne páhoenovi
Itukó'oviti vitúkea, 7 itea ako ápahuina xe'éxa. Akó'oti okoxé'exa neko Izâbe.
Yoko koati yekotíxotinehikomaka neko pi'âti.

Inâ koyuhóvo ipúhikeamo Xuaum Mbátita

8 Po'íke káxe, ixómoti ko'itúke sasá'iti ítuke Itukó'oviti ne Nzakâriya, vo'oku símeovone kaxena ko'ítukepe. Yoko kuríkohiko ne sasedóti inúxotike, 9 kuteâti kíxoakuhiko itúkea motovâti éxea itukóvotiye xapákuke urúkovatimo ne sasá'iti iháxakoku kúveu ne hána'iti imokóvokuti, enepone témpulu, itúkoponea ne itukétiya. Yoko xoko Nzakâriya iríkovo ne kûrehiko kutí'inoke urúkovati oró'okoponea ne ísensu kixonéti, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, enepone êno úheti ihópune oro'ókokono. 10 Kene ne xanéhiko, ôvane meúkeke itúkotihiko orásaum koêku oró'okea ísensu ne Nzakâriya. 11 Yane apé kó'inoane ánju, ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke. Xe'ó kó'iyeane éxopeke oró'okovoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. 12 Noixoâne Nzakâriya, kónoko'i. Yupihovó koe píkea. 13 Yane hara kíxoa ánju:

—Hako píke Nzakariyá, vo'oku kámoane Itukó'oviti ne yorásauna. Apêtimo xi'íxa, hóyeno kalivôno, xoko yîno Izâbe. Xuâum íheximo. 14 Hána'itimo elókeko yokóvo, koane hána'itimo úhepeko iséneu vo'ókuke. Enómakamo xâne elokeâti okóvo ipuhíkane. 15 Koati hána'itimo teyonéti ítukeke Vúnae. Ákomo énapu víyum koane koêkuti kó'iyeovoku ekâti, epó'oxo ukeátinemo okóvoike êno, xúnatimo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. 16 Koane enómo xâne xapákuke íhae Izarâe ponopóvoti hókea Itukó'oviti, Únae, vo'ókuke nê'e. 17 Énomonemo inuxíno Vúnae, koane xúnatimo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke kuteâti koêku xoko Îliya, eneponeko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Énomone kutí'inomo ponopóvoti kixoku hókea Itukó'oviti ne xanéhiko kó'oyene, kuteâti koêku póneovo hókea oxúnoekene mekúke. Énomonemakamo kutí'ino koyúseopoti kixoku itúkeovo ne xâne ákotihiko itukâ ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, koane hokopâtimo ne xêne hókone xanéhiko ponóvoti isóneu. Yanê'e, usó koyêtimo ne xanéhiko kutípea emo'u Vúnae simané'e xapákuke —kíxoane ánju.

18 Ina kixôa Nzakâriya:

—Namo ngíxoaye énjea itúkeovo kaná'uti? Vo'oku yéngotixone, koane yupíhovonemaka hóvenoxea ne múnjone —koéne.

19 Ina kixôa ánju:

—Undi Ngabiríye, undi ovóheixoti xoko Itukó'oviti nguxó'ixeati koêkuti kovóxenuku. Énomone pahukónu yúnzo'ixoponeopi koane ngoyúhopoinopea ra únati eyekoûti. 20 Itea vo'oku ákoyea yakútipoa ra yûnzo, ukeátine kó'oyene, ákonemo ite keyúhoyi. Ákonemo ipúhika yemó'u tukú koetímo yaneko káxe kausákapune ra koekúti ngixínopike. Yoko kousókovotimo simapúne koati kaxéna —kíxoane ánju neko Nzakâriya.

21 Yoko kohíxopovane xanéhiko ne Nzakâriya koane iyúpaxeovahiko yupíheovo xu'íkeneyea kúveuke ne sasá'iti óvoku Itukó'oviti. 22 Ipuhíkopone, ákone ita koyúhoyea. Yane exó kíxoane xanéhiko ápeyea noíxone ukeâti xoko Itukó'oviti kúveuke neko sasá'iti iháxakoku témpulu. Vô'u veínoane Nzakâriya éxokea ne xanéhiko âha koyúhoyea koêku ákoyea ita koyúhoyea.

23 Evesékone kaxéna ne Nzakâriya itúkea ítuke nonékuke Itukó'oviti, pihópone óvokuke. 24 Ehane íhaiko ne Izâbe, yêno. Kúveu singu koeti kohê, ôvoheixoane Izâbe óvokuke, ákone ipúhika. Hara kôe:

25 —Koati hána'iti seánakonu Vúnae. Kó'oyene, ákonemo noixó ínjakana —koéne.

Koêku etó'okoa ánju ne Mâriya itúkeovomo eno Jesus

26 Sei koené'e kóhea ne Izâbe íhaikea, pahúkopamaka Itukó'oviti ne ovóxe íhae vanúke, enepone Ngabiríye. Pahúkoa ya pitivóko koéhati Nazâre ya poké'exa Ngalíleya. 27 Xoko inámatiko ârunoe âvoti oko'íma pahúkokono. Yoko hoénaxoane hóyeno koéhati Yûse itúkeovomo yêno neko ârunoe. Enepone Yûse, koati ámoripono Ndávi, enepone hána'iti nâti mekúke. Mâriya koéha neko

ârunoe yenómo. 28 Urúkovane ánju neko ovokúti xoko óvoheixoku ne Mâriya,
hara kíxoa:
—Aéloke yokóvo. Koati únati kêku. Anéye ne Vúnae xikóyoke —kíxoane.
29 Itea koyó'i ne Mâriya kameáne yûho. Akó'oti exína isóneu kixínoakeneye
ánju emó'uinoa. Yane opósikoane ya isóneuke kixó'ekone neko yûho. 30 Ina kixôa
ánju:
—Hako píke Mariyá. Koati únati isóneunopi Itukó'oviti. 31 Iheíkotimo, koane
kexe'éxatimo hóyeno kalivôno. Jesus íheximo. 32 Koati hána'itimo teyonéti
nê'e. Iháxeokonotimo Xe'éxa ne koati Payásoti ya uhá koêti. Porexoâtimo
Vúnae Itukó'oviti itúkeovo koati hána'iti nâti kuteâti koêku Ndávi, enepone
oxú'ikene. 33 Ákomo hunókoku itúkeovo natina amósenopono Njáko. Koati
ákotimo hunókoku natíxea —kíxoane ánju ne Mâriya.
34 Ina kixôa Mâriya:
—Namo kixó'oye ngoêku? Undí'iko ârunoe, avo yúho'ixeonuku hóyeno —
kíxoane.
35 Ina kixôa ánju:
—Evesékotimo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xikóyoke. Koati xúnatimo
xikóyoke xunáko ne Vúnae, enepone koati Payásoti ya uhá koêti. Énomonemo
porexópi kexé'exayi, kutí'inokemo iháxokonoti Xe'exa Itukó'oviti ne sasá'iti
kalivôno ipuhíkotimo. 36 Kene enepone iyíno, Izâbe, apêtimakamo xe'éxa koêku
hóvenoxeane, hóyenomo kalivôno. Sei koene kóhea yoko koyúhokono ákoyea
okóxe'exa. 37 Kó'inokeneye, vo'oku ako koekúti ákoti itâ itúkea ne Itukó'oviti
yane uhá koeti yûho itúkeamo —kíxoane.
38 Ina kixôa Mâriya:
—Usó ngóye, koêkuti isóneunonu Itukó'oviti. Kaúsakapunemo njokóyoke
kuteâti ra yihó'inonu —kíxoane.
Yane pihópeane neko ánju.

Xo'opêpoinoa Mâriya ne Izâbe

39 Yaneko káxehiko, koúsokovo ne Mâriya. Éhakovo píhea ya pitivóko ovoti
xapa mopôi poké'exake Njúdeya. 40 Simoné'eya, ûrukovone óvokuke Nzakâriya
koane yúhoikea Izâbe. 41 Ehá'axo kámoa Izâbe ne emo'u Mâriya yuhoíkoane,
ehévokovo ne kalivôno okóvoike Izâbe. Koati xúnati ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti xoko Izâbe 42 ina kohonóko emó'u koyúhoyea. Hara kôe:
—Koati yupihóvoti unako kêku ya uhá koeti po'ínuhiko sêno. Koánemakamo
ne xi'íxa, koati únatimo koêku ya uhá koeti po'ínuhiko kalivôno. 43 Ako
omóndokea síminu, iti eno Únaem. 44 Vo'oku ehá'axo ngámoa ne yemó'u
yihoíkonumeku, ehévokovo ne kalivôno ongóvoike, yupihóvoti elókeyea okóvo.
45 Koati únati kêku, iti kutipoâti ne yuhó'inopi Vúnae vo'oku kousókovotinemo
ne yuhó'inopi —kíxoane Izâbe.

Akene Mâriya

46 Ina kôe ne Mâriya:
—Koati yupihóvoti ngahána'ikea ra Itukó'oviti, Únaem. 47 Koâti hána'iti
elókeko ongóvo vo'oku Itukó'oviti, enepone Koitóvonuti, 48 vo'oku puyákeovonu
okóvo, undi kixeóvovoti ovóxe. Ukeátine kó'oyene, inixoâtinemo uhá koeti
xâne itúkeovo koati únati ngoêku, 49 vo'oku koati hána'iti ítukeinonu Itukó'oviti,
enepone Xúnati ya uhá koêti. Koati sasá'iti ne îha. 50 Ako hunókoku seánakoa
ne uhá koeti teyoâti. Enepone seánako, anêkomaka oúkeke xe'éxaxapa yoko
ámoripono xâne kutipoâti. 51 Koútata'ixoa Itukó'oviti ne hána'iti xunáko. Íkorokoa
ne inixópovoti itúkeovo payásoti, ixané kixópa ne âha itúkea. 52 Íkorokoamaka
ne payásotihiko yane itúkeovo hána'iti pahúkoti. Hane kapáyasokopo xâne ákoti

xunáko koane ákoti apayáso. 53 Poréxopamaka êno únatinoe koekúti ne xâne
kutí koeti épeu hímakati. Kene ne iríku, veyópea apeínoati. 54 Huvó'oxovi,
uti íhae Izarâe, uti ovóxe, kuteâtimaka yuhó'ino voxúnoekene itúkeamo ya
seánakovike. 55 Énomone neko yuhôti ákotinemo uké'eyeaku, yuhó'ino Âbraum
koánemaka ne uhá koeti ámoripono. Énomone itúko ne Itukó'oviti kuteâti
yuhó'ino voxúnoekene mekúke —koéne ne Mâriya.
56 Yoko mopó'a kohê ovóponoa Mâriya xoko Izâbe. Yane pihópone óvokuke.

Koêku Xuaum Mbátita inâ ipuhíko

57 Simovóne kaxena ipúhikope xe'éxa ne Izâbe, hóyeno kalivôno koxé'exa.
58 Enepone múxonehiko evo Izâbe oveâti xêrerekuke óvoku, koánemaka
ne iyénoxapa, eyékoxoane koêku ne hána'iti seánakoa Vúnae, koane
huvó'oxoponeahiko ya hána'iti elókeko okóvo. 59 Oitú koené'e kaxéna ne
kalivôno, sirkunsidá kíxoanehiko. Yoko kahá'ane xanéhiko íhaxopea iha há'a,
60 itea hara kíxoahiko êno ne kalivôno:
—Ákomo kalíhuina koéhapea iha há'a râ'a. Xuâum koéhamo —kíxoane.
61 Ina kixokóno:
—Itea ako ápahuina iyíno koehâti ne ihâe —kixókonone.
62 Ina epemó'ikeahiko há'a ahá'inoa koéhayea ne kalivôno. Vô'u veínoahiko
épemo'ikea. 63 Yane épemone kali tâpoa ne Nzakâriya, yutóxoku. Hara koe
yútoe: “Xuâum koéha râ'a” koéne. Yoko heú koe xâne iyúpaxeova neko koekúti.
64 Ehá'axo yutóxoa Nzakâriya, koyúhopone, ákone itopeâti nêne. Koyúhopone
koane ihá yu'ikopea Itukó'oviti. 65 Yupihovó koéhiko píkea heú koêti neko xâne
ko'óvokutihiko xêrerekuke óvoku. Koane tumúne yóno itóhineyea neko koekúti
xapákuke ne ko'óvokuti ovâti neko poké'e xapa mopôi ya Njúdeya. 66 Êno
itúkinoa isóneu uhá koeti xâne kamoâti, koane kó'iyeahiko:
—Kutímeamo itúkovo ra kalivôno apayá'inane? —koéhiko.
Yoko koati apêti xunako Vúnae xokóyoke ne kalivôno.

Ihayú'iko Itukó'oviti ne Nzakâriya

67 Enepone Nzakâriya, há'a ne kalivôno, koati xúnati Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti xokóyoke. Yane turíxovone koyúhoyea koekúti âvoti simâpu kaxéna.
Hara kôe:
68 —Viháyu'ika ne Vúnae Itukó'oviti, kuvóvone íhae Izarâe, vo'oku simóne
huvó'oxoponeovi, uti xanéna, koane veyópeovi ya vóvoheixea opékuke xunako
vanáne. 69 Pahúkinovine koati xúnati Koitóvoviti ukeâti xapa amósenopono
Ndávi, enepone ovoxe Itukó'oviti mekúke, 70 kuteâtimaka neko koati yuhôti,
yuho Itukó'oviti mekúke pahúkeamo, enepo evékinovea xoko sasá'itihiko ovóxe
koyuhópoinoati emó'u xapa xâne. 71 Kó'inokeneye motovâti koíteovovi ya
vanánehiko, yoko ya xunáko ne uhá koeti puvo'óviti. 72 Koati koseánati
ne voxúnoekene, koane puyákoponovamaka okóvo koúsokea neko sasá'iti
yuhó'inoa mekúke. 73 Énomone neko koati yuhôti, yuhó'ino voxú'ikene
Âbraum 74 víteovamo ne vanáne, koane hókeamo uti Itukó'oviti ákoti píkone
ûti, 75 koêkumaka sasá'iyea yoko póneovo kixoku vitúkeovo nonékuke ya uhá
koeti kaxena ûti yara kúveu mêum. 76 Kene îti kalivonó, ihéxikonotimo
páhoe Itukó'oviti, enepone koati Payásoti ya uhá koêti, koyúhoinoa emó'u.
Vo'oku itínemo inuxínoa ne Vúnae, mihi'ókinoatimo oxéne itúkea ítuke xapákuke
xâne. 77 Yexókoatimo ne xanena ûti koíteovamo Itukó'oviti koane kotúyopinoa
pahúnevo, 78 vo'oku koati yupihóvoti itúkeovo seánati ne Itukó'oviti. Énomone
kutí'inoke isíminovitinemo hána'iti kouhápu'ikoviti íhae vanúke, 79 maka
kaúhapu'ikanemo ne ovoti hahákutike, enepohikone kutí koeti ákau pevóti

hoenáxovotine yonópeamo ipihóponovokutike, koane évekavinemaka xoko xêne óvoku unako koeku ûti ya ikéneke Itukó'oviti —koéne Nzakâriya.

80 Yoko tumúne yóno payá'iyea neko kalivôno koane ukóponea éxea
Itukó'oviti. Ehane óvoheixo mêum ákoti apêti tukú koeti simovóne kaxena
éxokeovo xanéhiko íhae Izarâe.

2

Koêku inâ ipuhíko Jesus
Mt 1.18-25

1 Yaneko káxehiko, ápe yûho neko koati payásoti nâti, enepone Seza Augústu,
koyúhoti kónokea yutóxoponea îha ne uhá koeti xâne natíxokuke, motovâti
kayúmakexeokono yé'akeye xâne apêti yaneko uhá koeti poké'e óvoku natíxea.
2 Yaneko inúxoti yutóxopono îha ne xanéhiko, Sîreniu itukóvo ngovenâdo ya
poké'exa Sîrea. 3 Uhá koêti neko xanéhiko, kónoko yutóxoponea îha xoko pitivóko
koati úkeaku oxúnoekene.
4 Yane pihónemaka Yûse ukeâti Nazâre, pitivóko ya poké'exa Ngalíleya. Hane
yóno Mbélem, pitivóko ya Njúdeya, enepone pítivokona Ndávi, nâti mekúke.
Yonínoake Yûse vo'oku itúkeovo ámoripono Ndávi. 5 Pîho yutóxoponea îha
koánemaka iha Mâriya, yêno. Yoko ihaíkotine ne Mâriya. 6 Koêku óveahiko
ya Mbélem, simóvone kaxena koxé'exayea. 7 Hóyeno kalivôno koxé'exa, koati
inúxoti xe'éxa. Ina aupíxoa ya ipovóti, yane tunukú kíxoane kúveuke kúxu,
vo'oku itúkeovo xoko níkaxokonoku hó'openo okóhiko. Akó'oti inîxa imókoku
xoko ókoku yonôti vo'ókuke neko êno xâne yonôti yanekôyoke.
8 Yaneko mêum xe'ókuke neko pitivóko, ápe koyónotihiko su'ûso herú
kixoti yóti kóyonoyea su'úsona. 9 Yaneko yóti, apé kó'inoanehiko ánju íhae
vanúke, ovoxe Itukó'oviti. Koati êno uhé'ekoti uhapú'iti íhae xoko Itukó'oviti
kouhápu'ikoatihiko neko koyónoti su'ûso. Êno píkeahiko vo'ókuke. 10 Ina kixôa
ánju:
—Hákonoe píke. Nzimínopike ominombinoe koati únati eyekoûti kutí'inoke
apêtimo êno hána'iti elókeko okóvo ne uhá koeti xâne. 11 Kó'oyene ya
pítivokonake Ndávi ipúhikinopinenoe ne Koítovoti. Énomone ne Mésiya, Yúnae.
12 Hanemo yéxi: Tokononé ketínoemo kalivôno aupí koyêti ipovóti, tunukú
koyêti kúveuke kúxu —kíxoanehiko ánju.
13 Yane apé koéne xokóyoke neko ánju ákoti yumaxápu po'ínuhiko ánju íhae
vanúke ihayú'ikoti Itukó'oviti. Hara koéhiko:
14 —Iháyu'ikakana ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke. Kene yâye yara
poké'e, itúkapu kásati omixóneti yoko úhepeti isoneûti apê xapákuke xâne
kahá'ainoakehiko Itukó'oviti únati —koénehiko.
15 Úkeane pihopóhiko neko ánju vanúkeke. Ina kixokóko ne koyónotihiko
su'ûso:
—Hingá, pîha ûti ya Mbélem. Naíxapanavo ûti ne koekúti yuhó'inovi
Vúnae. 16 Yane ehakovó koénehiko píhea. Ehane ínixopono Mâriya yoko Yûse,
koánemaka ne kalivôno tunukú koyêti kúxuke. 17 Yane ina turixóvo koyúhopea
kuteâti koêku yuhó'inoahiko ánju vo'ókuke ne kalivôno. 18 Uhá koeti eyekóxoati
neko koekúti, iyúpaxeova yûho neko koyónoti su'ûso. 19 Kene Mâriya, uha-uhá
kíxoa unákea isóneuke neko emo'úti, koane êno itúkinoa isóneu. 20 Ina pihôpo
neko koyónotihiko su'ûso, ihayú'ikoti Itukó'oviti koane imokó'ikoati vo'oku
uhá koêti neko noíxone yoko kámone. Yoko koati tokopóvoti uhá koêti neko
yuhó'inoa ánju.

Itukínokono îha ne Jesus

21 Itopónone oitu koeti káxe ike ipúhikine ne kalivôno, simóvone kaxena
sirkunsidá kíxeokono. Yane itúkinokonomaka îha. Jesus íhaxeokono kuteâti
íhaxeake ánju yanekôyoke tumúneke íhaikea Mâriya.

Omokóno Jesus hána'itike imokóvokuti ya Njeruzálem

22 Yoko yanekôyoke, itóponone yé'akeye káxe nókone kúxea ne Mâriya
yoko Yûse motovâti kasása'ikopeovo nonékuke Itukó'oviti ike ipúhikine xe'éxa,
kuteâti páhoenoa yútoe Muîse itúkea. Yane ómahiko ne xe'éxa ya Njeruzálem,
kuri'ókopati Vúnae 23 kuteâti koêku nókone itúkea vo'ókuke ne yutoéti ya
Ponóvoti Kixovókuti emó'uke Vúnae, enepone koêti: “Uhá koeti xuvé'eti xe'exa
xâne, konókoti kurí'okopeokono Vúnae” koêti. 24 Énomone pihínohiko ómea
ikó'iparaxoke Itukó'oviti, kuteâti koêku páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti emó'uke
Itukó'oviti, enepone koyúhoti kónokea ómea pi'âti kirîu, áko'o itukovo pi'âti
kálihunoe xe'exa kurûte.

Akene Simêum

25 Yoko ápe hóyeno ya Njeruzálem koéhati Simêum. Koati ponóvoti neko
hóyeno yoko teyotímaka Itukó'oviti, koane kuxoíxotimaka símea ne koitóvoti
xâne íhae Izarâe. Koati apêtimaka xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke.
26 Yoko éxokoane Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti âvoyeamo ivákapu koêku âvoyea
naíxa ne Mésiya, enepone páhoe Vúnae Itukó'oviti koíteovo xâne. 27 Énomone
yanekôyo, éxokoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Simêum kónokea píhea yane
hána'iti imokóvokuti. Koane pihóneya. Yoko koati yónokumaka ne há'a yoko eno
Jesus omâti ne xe'éxa, itukóponoati kuteâti neko páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti
ya emó'uke Itukó'oviti. 28 Yaneko simoánehiko há'a yoko eno Jesus, simónemaka
ne Simêum, ina namukôa neko kalivôno. Koeku nú'uxea, koane iháyu'ikea
Itukó'oviti. Hara kôe:

29 —Kó'oyene Unaém, úhepetinemo inzóneu ivóngeovo vo'oku yéxokonoane ra
kixínenuke yanekôyo. 30 Vo'oku noínjoane ya ungéku ra péhoe yara kúveu mêum
koíteovo xâne. 31 Keúsokoane ne koekúti nonékuke uhá koeti xâne. 32 Enepora
kalivôno, kouhápu'ikinotimo po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, kutí'inokemo
imihé'okoti isóneu. Kene ûti, uti xenéna, enómo ihayú'ikoviti vo'ókuke —koéne
neko Simêum.

33 Enepone há'a yoko êno ne Jesus, yupíhova iyúpaxeova neko yuho Simêum
vo'ókuke ne xe'éxa. 34 Ina epemínoahiko Simêum unako koêku xoko Itukó'oviti.
Yane hara kixómaka Mâriya, êno ne kalivôno:

—Enepora kalivôno, koati pahoéti xapákuke ûti íkorokea koane koéxepukopea
ênoti xâne ya Izarâe. Koati hoénaxovopemaka ko'ítukeyeane Itukó'oviti xapákuke
ûti, itea enómo xâne okopâti. 35 Yoko enómo hána'iti tiveko iséneu vo'ókuke.
Kutí koetimo tiveko tetúkine heú'iti pirítau yomíxoneke. Yoko enómo xâne
kouhápu'ikeokonoti oveâti isóneuke vo'ókuke ra kalivôno —kíxoane Simêum.

Ikoró'ixinovomaka Itukó'oviti ne Ána

36 Yoko ápemaka sêno koéhati Ána koyúhoti koekúti éxokoake Itukó'oviti âvoti
simâpu kaxéna. Eneponeko sêno, ihine hóyeno koéhati Fanûe, ámoriponomaka
Âze, po'inu iháxakoku xanena Izarâe. Hóvenoenone neko sêno. Pohu seti
koe xoénae ko'íma, yane ivókovone îma. 37 Enepora sêno ivokóvoti îma, oiten-
tai koaturu koéne xoénaena. Yoko kóyekune ya témpuluke. Yóti, káxe véyo
ixómoyea ituko orásaum koane jejuá kó'iyea, yuixóvoti ikóseanaxeovo Itukó'oviti.
38 Énomone yaneko ókoku ôra omokónone Jesus hána'itike imokóvokuti,
simómaka ne Ána ikoró'ixoponovoti xoko Itukó'oviti, koane koyúhoyeamaka
koêku ne kalivôno xoko uhá koeti xâne kuxoíxoati ne páhoe Itukó'oviti koíteovo
xanéhiko ya Njeruzálem.

Pího Jesus ya Nazâre

39 Itukoâne evo Yûse yoko Mâriya uhá koêti ne nókone itúkea yane yu-
toéti Ponóvotike Kixovókuti emó'uke Vúnae, ina aukópovo Ngalíleyake yonópoti
Nazâre, enepone pítivokona.
40 Yoko tumúne yóno payá'iyea ne kalivôno koane xuná'iyea mûyo, koane
itúkeovomaka ko'isóneuti. Yoko koati êno itípanevo vo'oku seánako Itukó'oviti
oúkeke.

Pího Jesus ya hána'iti imokóvokuti ya Njeruzálem

41 Heú koeti xoénae píhea há'a yoko êno ne Jesus ya Njeruzálem xapa
áyui jûdeu hó'eke iháxoneti Páskoa. 42 Itopónone nduse koeti xoénaena ne
Jesus, xáneane há'a yoko êno ya Njeruzálem xapa ayuíti, kuteâti itúkeovo
kixóvokuhiko yónea. 43 Uke'éne ne ayuíti, pihóponehiko óvokuke, itea ôvane
Jesus ya Njeruzálem ákoti exâ há'a yoko êno. 44 Ikútixatihiko apépoti xapákuke
xanépone koeku pihópeahiko. Poehâne káxe yóneahiko, ina oposíkoa há'a yoko
êno xapákuke ne iyénoxapa yoko éxonehiko. 45 Ako'óne inixápana, aúkopovo
ya Njeruzálem oposíkoponoati. 46 Mopó'apeke káxe ikéne, ina inixóponoa
hána'itike imokóvokuti, vatá koyêti xapákuke ne ihíkaxoti xanéhiko hó'eke.
Ixomo kamokénoahiko Jesus koane épemo'ikeahiko. 47 Heú koêti neko xanéhiko
kamokénoati, yupíhova iyúpaxeova kó'exoneyea ne Jesus koane itúkeovo koati
tokopóvoti ne yumópope. 48 Iyúpaxovamaka há'a yoko êno noixoâne. Hara kíxoa
êno:
—Nje'exá, na koeti kixínevineye? Yupíhovane koyó'iyea ûti, ûndi yoko yá'a
koeku ixómoyea vopósi'ixopopi.
49 Ina kixôa Jesus:
—Na koeti pipókexino iséneu yopósi'ixopinonu? Ákoikopo yéxa itúkeovo
óvokuke Nzá'a óvonzeixo? —kíxoane.
50 Itea ako éxina isóneu há'a yoko êno neko yumópeake.
51 Yane xanépoanehiko Jesus ya Nazâre. Koati kutípoti há'a yoko êno, koêkuti
yuhó'inoa. Enepone eno Jesus, heú kíxoa unákea isóneuke neko koekútihiko.
52 Yoko tumúne yóno kurí'uxeovo éxone Jesus koane payá'iyea yoko enó'iyea
itípanevo nonékuke Itukó'oviti koane xapa xanéhiko.

3

Inâ turixôa Xuaum Mbátita ne ítuke
Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Xu 1.19-28

1 Yanekôyoke, itóponone kinze koeti xoénae natíxea ne Tiberiu Sêza, enepone
koati payásoti nâti ya Róma. Kene Ponsiu Pilátu itukóvo ngovenâdo ya Njúdeya.
Kene ya Ngalíleya, Êrodi pahukóya. Kene ya Itûreya yoko Tarakoníti, Filípi,
po'inu Êrodi pahukô. Kene ya Ambíleni, Lîsanea itukóvo pahúkotiya. 2 Kene Ána
yoko Kaífa itukóvo koati payásoti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yanekôyoke.
Koati énomone yaneko káxehiko, ápe yuhó'inoa Itukó'oviti ne Xuaum Mbátita,
xé'a Nzakâriya, koeku óvoheixea ya mêum ákoti apêti. 3 Yane heú kíxoa
Xuâum yónea ne poké'e xe'ókuke ne huvêo, enepone Njôrdaum, koyuhó'inoati
ne xanéhiko kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koánemaka kuríkopea,
motovâti kotúyopea Itukó'oviti ne pahúnevo, ina yusîka áhikeovo xokóyoke.
4 Énomone kuteâtimaka koeku yutóxeovo emó'uke Itukó'oviti yútoeke porofeta
Izâiya mekúke, xoko kó'iyeaku:

"Énomonemo ne kohonókoti emó'u ya mêum ákoti apêti xapa xâne
kamokénoponoati. Haramo koe yûho: 'Míhi'akinanoe oxéne ne Vúnae
itúkea ítuke xepákukenoe. Kéyuseapa ne kixeku itíkivo nonékuke'
koêti. 5 Hanemo koéneye kuteâti koeku xêne kounákopokono

enepo pura'úxopokono ne uhoróxotiya. Koati kuteâtimaka koêku
ikútipu'ikopokono ne vanuké'exoti koane ponopókono ne xêne ínati
ikáyukexo, enepo pura'úxokono koane ikútipu'ikopokonomaka ne
uhoróxotiya. 6 Yoko noixoâtimo uhá koeti xâne kíxoaku Itukó'oviti
koíteovo xâne" kôe yútoe Izâiya. *Izâiya 40.3-5*

Koeku yuho Xuaum Mbátita

7 Hara kíxovokoxoa Xuâum neko êno xâne pihinoâtihiko, enepohikone
epemóponoati áhikea:
—Itínoe ámoripono xâne kutí koeti koâti ipúhokovoti koéxoe, ikítixati itívoatimo
ne ipíhoponopemo Itukó'oviti pohúneti vo'oku yáhikivo njokóyoke? Ako
kalíhuina. 8 Konókoti itíkinoe únati motovâti iyúseyea itíkivonoe ikotívexoati
isóneuke ne pahúnevo koane kurikópatimaka. "Uti ámoripono Âbraum," hákonoe
koe iséneupinovo, pe'okoâti itíkivo aha Itukó'oviti vo'ókuke. Vo'oku eneponi
itukápu énomone kahá'a ne Itukó'oviti, mani pahukoâti itúkopeovo ámoripono
Âbraum ra itátanehiko mopôi. 9 Kuteâti koêku ne povôti usó koyêtine tetúkea
tikótihiko ukeâti poéheveke, enepohikone uhá koeti ákoti parêxa únati há'i, ina
kurikókono yúkuke, énomonemakamo kíxoaneye Itukó'oviti ne uhá koeti xâne
váhere kixoku itúkeovo —kíxovokoxoane.
10 Ina kixôa xanéhiko ne Xuâum:
—Kutí'ikopo kónoko vitúkea?
11 Ina yumopâ Xuâum:
—Koêkuti apêti pi'âti kápana, paréxa póhuti ne xâne ákoti ítuke. Kúteanemaka
koêku ne apêti nîka, paréxamaka xâne épeu hímakati —koéne.
12 Ápemaka koperáxinotihiko nâti simôti xoko Xuâum, enepohikone yómoti
ánu'ukea kóperau. Hara kixóponoamaka:
—Ihikaxotí, kuti kónoko vitúkea?
13 Ina kixoáhiko Xuâum:
—Ópoehane yé'akeye péhoenokono képeraxi, ene képeraxa. Hákone yanú'ukoa
—kíxoanehiko.
14 Ápemaka húndaruhiko kixoâti:
—Kene ûti, kuti kónoko vitúkea?
Ina yumopâmaka Xuâum:
—Hako vaheréxo ítikeinoa ne xanéhiko. Hákomaka itikóheyi koêku ne koêkuti
xâne. Aúhepeinoamaka iséneu ne yé'akeye tiûketi némoenoe —kíxoanehiko.

Koyuhôa Xuaum Mbátita itúkeovo koitóvoviti ne Jesus
Mt 3.11-12; Mk 1.7-8; Xu 1.19-28

15 Yoko enepohikoneko xâne, koati ainóvoti kuxoíxoatine símea ne páhoe
Itukó'oviti koíteovo xâne. Ká'aye koéhiko isóneuno Xuâum: "Énomonemea ne
Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovovi? áko'o pó'itimea" koe isóneunoahiko. 16 Ina
kixoáhiko Xuâum:
—Kaná'uti ánjikeopinoe ya úne iháke Itukó'oviti, itea keno'ókotinemo koati
hána'iti teyonéti ya undíke. Muhíkova anjí'okeova ngúxeinoa imo perékatana,
ako omóndokea. Énomonemo ahíko xanéhiko haînati ya úne itea ya xunákoke
Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Yoko kutí koetimo otuko yúku ne xunáko
kasásа'ikea. 17 Hanemo koéneye, xâne omó'ixoti kasasá'ikopeti kuteâti
ápa vo'ókuke. Kuteâti kixókonoku nonéti, enepone tirîku kasasá'ikovo,
énomonemakamo kixóneye xanéhiko nê'e. Kuteâtimaka koeku ípihopeokono há'i
íhakuke, énomonemakamo kixóneye xâne únati kixoku itúkeovo nê'e. Kene ne
xâne ákoti aunáti, enepohikone kutí koeti ike kasásа'ikine tirîku, kurikoâtimo
yúkuke ákotinemo ípukeovoku —kíxovokoxoane Xuâum.

18 Énomone koéneye yuho Xuaum Mbátita. Koane ákomaka tôpi po'ínuhiko
enékope xanéhiko koêku koyúhoinoa ne inámati ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti.
19 Ina saya'íkoamaka Xuâum ne Êrodi, enepone hána'iti pahúkoti ya Ngalíleya,
vo'oku kóyenopea yeno koati po'ínu, sêno koéhati Erôdiya. Haina póhutine, itea
vo'ókumaka po'ínuhiko váhere ítuke. 20 Yane inamá'axo kuri'úxovo váhere ítuke
ne Êrodi vo'oku kuríkeane Xuâum ika'ákovokutike.

Koeku ahíko Jesus ne Xuaum Mbátita
Mt 3.13-17; Mk 1.9-11

21 Uke'éxoane Xuâum áhikea uhá koêti neko xâne, ina ahíkomaka Jesus. Koeku
itúkea orásaum ne Jesus, mihe'ó koéne ne vanúke 22 koane evésekea ne Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti xokóyoke kutí koeti kurûte. Yane apé koéne emo'úti
inu'íxoti vanúkeke koêti:
—Iti Nje'éxa koati ákoti omotóva ongóvo, porexónuti hána'iti elókeko ongóvo
—koéne.

Oxúnoekenehiko Jesus
Mt 1.1-17

23 Enepone Jesus, itopónone kuteâti tirinta koetine xoénaena, ina turixôa
itúkea ne ítukexeake Itukó'oviti. Yoko ya isóneunoake xanéhiko, koati xé'a Yûse
nê'e. Harâ'ahiko iha oxúnoekene.
Enepone ôxu, Éli koéha. 24 Kene Éli, xé'a Matâti.
Enepone Matâti, xé'a Lévi.
Kene Lévi, xé'a Meúki.
Kene Meúki, xé'a Njanâi.
Kene Njanâi, xé'a Yûse.
25 Enepone Yûse, xé'a Matátiya.
Kene Matátiya, Ámu itukôa xé'a.
Kene Ámu, Nâum itukôa xé'a.
Kene Nâum, Ézli itukôa xé'a.
Kene Ézli, Nâgai itukôa xé'a.
26 Kene Nâgai, Mâte itukôa xé'a.
Kene Mâte, Matátiya itukôa xé'a.
Kene Matátiya, Semêi itukôa xé'a.
Enepone Semêi, Yûse itukôa xé'a.
Kene ne Yûse, Njôda itukôa xé'a.
27 Kene Njôda, Njoánam itukôa xé'a.
Kene Njoánam, Rêza itukôa xé'a.
Kene Rêza, Nzorobâbe itukôa xé'a.
Kene Nzorobâbe, Salatíye itukôa xé'a.
Kene Salatíye, Nêri itukôa xé'a.
28 Kene Nêri, Meúki itukôa xé'a.
Kene Meúki, Âdi itukôa xé'a.
Kene Âdi, Kôzam itukôa xé'a.
Kene Kôzam, Eumâdam itukôa xé'a.
Kene Eumâdam, Ér itukôa xé'a.
29 Kene Ér, Njozûe itukôa xé'a.
Kene Njozûe, Eliêze itukôa xé'a.
Kene Eliêze, Njôrim itukôa xé'a.
Kene Njôrim, Matâti itukôa xé'a.
Kene Matâti, Lévi itukôa xé'a.
30 Kene Lévi, Simêum, xé'a Njúda, itukôa xé'a.
Kene Njúda, Yûse, xé'a Njónam itukôa xé'a.

Kene Njónam, Eliyáki itukôa xé'a.
31 Kene Eliyáki, Melêa itukôa xé'a.
Kene Melêa, Mênа itukôa xé'a.
Kene Mênа, Matâta, xé'a Nátam, itukôa xé'a.
Kene Nátam, Ndávi, xé'a Njése itukôa xé'a.
32 Kene Njése, Ôbedi, xé'a Mbôa, itukôa xé'a.
Kene Mbôa, Sála itukôa xé'a.
Kene Sála, Nâsom itukôa xé'a.
33 Enepone Nâsom, Aminâdabi itukôa xé'a.
Kene Aminâdabi, Ândimi, xé'a Ârni, itukôa xé'a.
Enepone Ârni, Êzorom, xé'a Pêre, itukôa xé'a.
Kene Pêre, Njúda itukôa xé'a.
34 Kene Njúda, Njáko, xé'a Izáki, itukôa xé'a.
Kene Izáki, Âbraum, xé'a Têra, itukôa xé'a.
Kene Têra, Náko itukôa xé'a.
35 Kene Náko, Serûki, xé'a Rágau, itukôa xé'a.
Kene Rágau, Faléki, xé'a Êbe, itukôa xé'a.
Kene Êbe, Sála itukôa xé'a.
36 Kene Sála, Káinam, xé'a Arafáxadi itukôa xé'a.
Kene Arafáxadi, Sem, xé'a Nôe, itukôa xé'a.
Kene Nôe, Laméki itukôa xé'a.
37 Kene Laméki, Metuzálem, xé'a Enóki, itukôa xé'a.
Kene Enóki, Njaréti, xé'a Maléleu, itukôa xé'a.
Kene Maléleu, Káinam itukôa xé'a.
38 Enepone Káinam, Ênu itukôa xé'a.
Kene Ênu, Séti itukôa xé'a.
Kene Séti, Âdaum itukôa xé'a.
Kene Âdaum, Itukó'oviti itukôa xé'a.

4

Hixopâ Ndeâpu íkorokea ne Jesus pahunévotike
Mt 4.1-11; Mk 1.12-13

1 Yupihovó koéne êno xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko Jesus ukopeâne húveona Njôrdaum. Yane ómane Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ya mêum ákoti apêti. 2 Koarenta koe káxe óva koane hixópea Ndeâpu íkorokea pahunévotike. Ákomaka nîka ne Jesus koeku óvoheixeaya. Ikénepoke koarenta koeti káxe ákoyea nîka, yane épekoane hímakati. 3 Yane hara kíxoa Ndeâpu:

—Enepo itikápuxo koati kaná'uti Xe'exa Itukó'oviti, pehúka sá'iri'okopeovo pâum ra mopôi.

4 Ina yumopâ Jesus:

—Hara kôe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Haina póhutine nikokónoti koxunáko xâne” kôe.

5 Ínamaka ómo Jesus ne Ndeâpu vanúke'exeakuke ne mopôi. Yane hú kíxoane éxokea uhá koeti pahúkoku payásotihiko yara kúveu mêum. 6 Ina kixôa Ndeâpu:

—Mborexópeatimo itúkeovo îti exêa koêku uhá koêti ra natixókutihiko, koane ítikenemo uhá koêti ne úhe'ene. Yane itimo hána'iti ihayú'iuti vo'ókuke. Vo'oku mboréxokonoane uhá koêti râ'a, yoko koêkutimo ânja mboréxea, mborexoâtimo. 7 Poéhane ipíyikexi nonénguke kutí kixénuti Itukó'oviti, yane ítikenemo uhá koêti —kíxoane.

8 Ina kixôa Jesus:

—Hara kôe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Ópoehane Yúnae Itukó'oviti ipíyikexina. Poéhane motovâ kíxeokononeye” kôe —kíxoane.
9 Yane omone Jesus ne Ndeâpu ya Njeruzálem xoko koati kirípuhike ne
hána'iti imokóvokuti, ina kixôa:
—Enepo itikápuxo Xe'exa Itukó'oviti, kepúhakapapu poké'eke, 10 vo'oku hara
kôe ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti:
“Pahukoâtimo Itukó'oviti ne ánjuhiko, enepone ovóxe íhae vanúke, kátarakeopi.
11 Énomonemo namukópopi ya vô'u maka hákone okó'okovo hîvi ya
mopôi” kôe. *Sâramu 91.11-12*
12 Ina kixôa Jesus:
—Haramaka kôe po'i yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Hako yoposí'okova ne
Yúnae Itukó'oviti” koémaka.
13 Uke'éxoane Ndeâpu hixópea ne Jesus ya uhá koeti kó'iyeovoku hixópeake,
yane kali ahíkuxopeovaiko kuxotí'iko káxe unátiyeakumo kíxoaku ítea íkorokea
pahunévotike.

Inâ turîxo ítuke ne Jesus Ngalíleyake
Mt 4.12-17; Mk 1.14-15

14 Ikénepoke, ina aukópovo ne Jesus Ngalíleyake. Koati xúnati ne Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. Yoko hi'imé koéne xâne eyekóxeati unako ítuke
yaneko poké'e. 15 Íhikaxomaka ne Jesus ya sinâgogahiko, enepone íhikaxovoku
hó'e jûdeuhiko, koane uhá kó'iyea xâne iháyu'ikea.

Pího Jesus ya Nazâre
Mt 13.53-58; Mk 6.1-6

16 Úkeane pího ne Jesus ya Nazâre, pitivóko éxokexeaku. Ya sâputu, pihóne
ya íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko kuteâti kixóvoku. Yane ina exepúko yúhoikea
emo'u Itukó'oviti. 17 Yoko ápe porexoâti ne koyuhópeti, óvoku yútoe porofeta
Izâiya, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Mihe'ókoane Jesus, ina
inixóponoa xoko kó'iyeaku ne yutoéti:
18 “Anéye njokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Vúnae, enepone haxakónuti
ngoyúhoinoa xâne ákoti apeínoati ra inámati ihíkauvoti ítuke
Itukó'oviti. Pahúkonumaka ngoyúhoyea símeovone kaxena íteovo
xunako vaherévokoti ne xanéhiko kutí koeti ákau váhere kixovókuti.
Pahúkonumaka mboréxea ínixopea ne xâne komítiti, koane
ngayápahikopea koêku ne xâne kutí koeti koínoti êno ínati koekúti
vo'oku tiú'iko kóyeku. 19 Pahúkonumaka ngoyúhoyea símeovone kaxena
koúhapu'ikeovo hána'iti seánakoa Vúnae ne xanéhiko” koêti. *Izâiya 61.1-2*
20 Uke'éxoa yúhoikea, yane exéxopane Jesus ne koyuhópeti, koane poréxopea
ne xâne unakópati, ina ivatákopomaka ne Jesus. Yoko uhá koêti neko
xanéhikoya, komomo-komomó kíxoixoane. 21 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Enepora emo'u Itukó'oviti yuké'eu kémokenoyi, simóvone kíxone kó'oyene —
kíxovokoxoane.
22 Yoko uhá koêti neko kamokénoti, ínixeahiko úhe'ekea neko yuho Jesus.
Koati iyupáxovatihiko éxea koyúhoyea emo'útihiko yupihóvoti unáko kuteâti
neko yûho. Hara kixókoko:
—Hainá'ikopo xé'a Yûse râ'a?
23 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Koati kaná'uti keyúhoinonoamo ra kixonéti koêti: “Iti ipixáxoti, keítapapu”
koêti. Koane: “Itíkinaveamaka yara pitivóko peyá'iyiku uhá koêti ne ítike
veyékoune itíki ya Kafanâum” kixénutimo. 24 Koati endó'okopitinoe koêku: Ako
ápahuina porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti ivavákokonoti xapa xâne úkeakuke.
25 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Êno sêno ivokóvoti îma ya Izarâe yanekôyoke

ya kaxénake Îliya. Énomone yaneko ákoyeaku kêva úko ya kúveu mopo'âti xoénae sei koeti kohê. Yoko enómaka hímakati ya uhá koêti neko poké'e yanekôyoke.
26 Itea haina xoko ivokóvoti îma ya poké'exake Izarâe pahúkokono ne Îliya. Hane pahúkokono xoko sêno ákoti itukapu jûdeu, sêno ivokóvoti îma ya Sarépita poké'exake Sîdom. 27 Enómaka xâne ya poké'exa Izarâe ya kaxénake porofeta Ilîzeu yúvone koati koímaiti arinéti, enepone lépara kixonéti, itea ako ápahuina xapákuke koítovone ne porófeta. Poéhane Námam, hóyeno ákotimaka itukapu jûdeu íhae poké'exa Sîrea koítovo —kíxovokoxoane Jesus.
28 Yane yupihovó koene ímaikinovo Jesus ne uhá koêti neko jûdeu kameâti yûho yane íhikaxovokuke hó'e. 29 Xépuku koéponehiko, ina kopúhikopohiko Jesus meúkeke yane pitivóko xoko koati vanúke'exeakuke yane kali mopôi, óvoku ne pitivóko. Ina kaha'âhiko amátitikea poké'eke koukeâti koati vanúke'exeakuke ne mopôi, 30 itea huvokó kixópa Jesus neko xanéhiko. Yane pihópeane.

Koitóva Jesus ne hóyeno ûroevo ndémoniu
Mk 1.21-28

31 Ina pího ne Jesus ya Kafanâum, po'i pitivóko ya Ngalíleya. Ya sâputu, ihíkaxotine xanéhiko íhikaxovokuke hó'e. 32 Yupíhova iháyu'ikea xanéhiko ne kixoku íhikaxea. Koâti iyúseoti itúkeovo úkeakune xokóyoke ne hána'iti exóneti íhikaxone. 33 Yoko ápe hóyeno ûroevo ndémoniu yane íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko. Ina kohonóko emó'u kó'iyea:
34 —Jesus, íhae Nazâre, na koeti yího'ixopoinovi? Simínetine yuké'exoponivi? Énjoa itíkivoa ne Sasá'iti Páhoe Itukó'oviti —kíxoane.
35 Ina saya'íkoa Jesus neko ndémoniu. Hara kíxoa:
—Hákone keyûho, ipíhikapi ra hóyeno —kíxoane.
Yane íkorokoane ndémoniu neko hóyeno poké'eke xapákuke uhá koêti neko xâne, ina ipuhíkopea ákoti aka'áka. 36 Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti xâne noixoâti koane kíxeokoko:
—Namea kixotí'iye koêku enepo koyûho râ'a? Koati apêti hána'iti xunáko pahúkea ndémoniu ipúhikopea xoko xâne ûroevo, koane kutípeahiko emó'u —kixókokone.
37 Yane xapákuke neko pitivókohiko ákoti ahikápu, hi'imé koene xâne eyékoxea unáko ítuke ne Jesus.

Koitóva Jesus imose Pêturu
Mt 8.14-17; Mk 1.29-34

38 Ipuhíkopeane Jesus ne íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, hane yonópo óvokuke Simaum Pêturu. Yoko ka'aríneti imóse ne Símaum, yupihóvoti xunako otuko mûyo. Ina epemóhiko Jesus huvó'oxea. 39 Simeáne xêrerekuke ipéna, pahúkoane uké'epea ne otuko mûyo. Koá'axo, uké'epone neko êno otuko mûyo. Yane exépukopone neko sêno koane kátarakopea evo Jesus.

Êno po'ínuhiko ka'aríneti koítovone Jesus
Mt 8.16, 17; Mk 1.32-34

40 Koêku kahá'ayeane onómekeovo káxe yanekôyoke, heú koetíhiko neko xâne apêti ka'aríneti óvokuke, koêkuti kó'iyeovoku ne aríne, ómahiko xoko Jesus, koane koíteova Jesus koeku ípihea vô'u tutíkuke. 41 Enómaka xâne ûroevo ndémoniu koítovone. Koêku ipúhikopeahiko ne ndémoniu, koane koyúhoyea ya koati hónotike emo'úti:
—Iti koati Xe'exa Itukó'oviti —koéhiko.
Itea sayá'ikoa Jesus, pahukoâtihiko ákoyea okóyuho vo'oku éxeahiko itúkeovo Mésiya, enepone Páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.

Koyûho emo'u Itukó'oviti ne Jesus
Mk 1.35-39

42 Yuponíne ipuhíkopeane Jesus neko pitivóko, hane yóno xoko ákoyeaku
apêti. Yane opósi'ixoane xanéhiko. Inixóponoane, ákone síkahiko pihópea. 43 Itea
hara kíxovokoxoa Jesus:
—Ngónokoamaka ngoyúhoponea xoko po'ínuhiko pitivóko ra inámati ihíkauvoti
koyúhoti kixoku koêku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne. Koati énomone
mbahúkinokono yara kúveu mêum —kíxoane.
44 Énomone kíxoaneye koyúhoyea emo'u Itukó'oviti ne Jesus ya íhikaxovokuke
hó'e jûdeuhiko ya poké'exa Njúdeya.

5

Inúxotihiko íhikau Jesus iháxiu hókea
Mt 4.18-22; Mk 1.16-20

1 Po'i káxe, hane óvo ne Jesus xe'ókuke Mar-na Njenezâre. Yoko ákone
yónoku ahíkuxeovo ne Jesus vo'ókuke neko êno xâne xokóyoke kahá'atihiko
kámea emo'u Itukó'oviti. 2 Ina noîxo pi'âti vatéke ne Jesus xe'ókuke ne úne.
Áko'ohiko vatékenake ne numíkuxoti, únae neko vatéke. Koati evesékopotine,
kipo'íkopotine númikuxope. 3 Yane vesenekú koane Jesus neko po'i vatéke, ítuke
Símaum, ina epemôa kali ahíkuxea upénoyeakuke úne. Vatá kóyene ne Jesus
vatékeke íhikaxea neko êno xâne.
4 Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, ina kíxo Símaum:
—Yahíkuxa upénoyeakuke ra vatéke, ínamo kiriná'eka ne nímikuxope —kíxoane.
5 Ina yumopâ Símaum:
—Ihikaxotí, herú kixo ûti yóti ko'ítukeyea ûti, itea ako ápahuina vêho. Itea
vo'oku pehúkinu, ngurinó'ekoati ra núminguxope, indukoâti ra péhoenonu —
kíxoane.
6 Ina kurinó'ekoa Pêturu yoko ha'ínehiko ne númikuxope. Yane yupihovó
koene êno hôe êho. Kalíhanini ekétokexea ne númikuxope. 7 Ina oenékoa ne
ha'ínehiko ovoti po'íke vatéke epemoâti huvó'oxoponea. Yane pihínoanehiko.
Puhi-puhí kíxoa neko pi'âti vatékenahiko. Kalíhanini yúpuririkeovohiko vo'ókuke.
8 Noixoâne Simaum Pêturu neko koekúti, ipuyuké koéne nonékuke Jesus koane
kíxea:
—Unaém, yahíkuxipunu vo'oku undi xâne pahukóvoti —kíxoane.
9 Koati iyupáxovati Símaum yoko uhá koeti ha'íne neko koekúti, noixoânehiko
ne êno hôe itóponehiko. 10 Koane Teâku yoko Xuâum, xé'a Nzebêdeu, ha'ine
Símaum yane itúkovoke, iyúpaxovamaka. Ina kixôa Jesus ne Símaum:
—Hako píke. Hainá'ikomo hôe yíxovonoe, itea indukópopitinenoemo ihíkaxoti
xâne hókeonu —kíxoane.
11 Mikukópanehiko ne vatékena movó'iyeakuke, kurí kixone uhá koeti ítukevo,
yane pihónehiko ikéneke Jesus.

Koitóva Jesus neko yúvone lépara
Mt 8.1-4; Mk 1.40-45

12 Ápe pitivóko símoku ne Jesus yanekôyo, tokópeaku hóyeno yúvone lépara
herú kixeâti koxé'u. Simoné'e neko hóyeno xoko Jesus, ipúyukexea nonékuke
koane îsu'okea nône poké'eke, ikoseânaxovati. Hara kixo Jesus:
—Unaém, enepo yakahá'a keítivonu, motóva —kíxoane.
13 Ina sipo'ókoa Jesus koane kíxea:
—Ngahá'a, sesá'ipine ra yaríne —kíxoane.
Ehá'axo koyúhoa Jesus, má koépone ne aríne. 14 Ina ixikó'okoa Jesus ákoyea
éto'oe. Hara kíxoa:

—Yéxakapanapa ne sasedóti inuxínoti xanena ûti hó'eke. Yamína iké'iparaxoke Itukó'oviti kuteâti páhoe Muîse yútoeke, yéxokovope itúkeovo yunatípotine —kíxoane.
15 Itea inamá'axone itohíneo xapa xâne koêku neko ítuke Jesus, kutí'inoke pihinoâti ênoti xâne kámokenoponea koane íteovahiko ne aríne. 16 Itea ápe ahíkuxeovaku Jesus ne xanéhiko motovâti itúkoponea orásaum ya mêum ákoti apêti.

Koitóva Jesus ne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo
Mt 9.1-8; Mk 2.1-12

17 Po'íke káxe ixómoti ihíkaxo ne Jesus. Yoko ápe farîzeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muîse, koánemaka ne ihíkaxotihiko yútoe Muîse vataká koyêtiya. Ako tôpi pitivóko úkohikeaku ya uhá koeti ipuxóvokuti ya Ngalíleya, koáne ya Njúdeya, koánemaka ya pítivokona Njeruzálem. Koati hána'iti ne xunako Vúnae Itukó'oviti xoko Jesus kutí'inoke koitóvati ne ka'arínetihiko. 18 Yane kenó'okone hóyenohiko omoti po'i hóyeno isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo. Ixané kíxeahiko poúke ómea, koane opósikeahiko kíxoaku ómea ne isayú'ixovoti nonékuke Jesus, 19 itea akó'oti évekoaku vo'ókuke neko êno xâne. Hukinóvoti alú'okeahiko oúke péti, ina kohinókinoahiko évekoaku koévesekea. Ixané kíxeane ne poúke koévesekea xoko kohínokinoakuhiko téya ne péti nonékuke Jesus xapákuke neko êno xâne. 20 Noixoâne Jesus itúkeovo koati kuvovâtihiko, ina kixôa ne isayú'ixovoti:
—Hoyenó, itúyopone pehúnevo —kíxoane.
21 Ina kixokókohiko ne éskiriba ihíkaxoti yútoe Muîse koáne ne farîzeuhiko:
—Kuti íkutixapovo ra hóyeno? Koati itûkovoti Itukó'oviti nê'e, vo'oku poéhane Itukó'oviti motovâ kotúyopea pahunévoti —kixókokohiko.
22 Itea éxea Jesus isóneuhiko, hukinóvoti kíxovokoxea:
—Na koeti kixíneanenoeye ne iséneu? 23 Kuti itukóvoxo ákoti hé'onoke'e, ngíxea ra isayú'ixovoti: “Itúyopone pehúnevo?” áko'o, “Yexépukapa, yenápa” ngíxea. 24 Itea kó'oyene, yexoâtinenoemo ápeyea njunáko yâye yara poké'e ngotúyopea pahunévoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —koéne.
Ina kixôa Jesus ne isayú'ixovoti:
—Mbahúkopi yexépukopi, viyápa ne peúke, pihépa yóvokuke —kíxoane.
25 Koati énomone yaneko ókoku ôra, xépu koépone neko hóyeno nonékuke neko xanéhiko, ina veyopâ ne poúke tunúkuheixovokumeku, yane pihópone óvokuke koane iháyu'ikopea Itukó'oviti. 26 Yupíhovahiko iyúpaxeova uhá koeti xâne noixoâti, koane iháyu'ikeahiko Itukó'oviti vo'ókuke. Êno hána'iti píkeahiko koane kó'iyea:
—Imáko koêku ra hána'iti iyupánevoti noíxone ûti kó'oyene —koénehiko.

Inâ ihaxíkoa Jesus ne Lévi
Mt 9.9; Mk 2.13, 14

27 Yanê'e, koêku ukóponea ne Jesus, ápe hóyeno noíxone, koperáxinoti nâti, vaata koyêti xoko kóperaxoku. Lévi koéha. Ina kixôa Jesus:
—Kiná'aka ingéneke —kíxoane.
28 Yane xepú koéne Lévi. Kurí kíxoane uhá koêti neko itúkovoke, yane pihóne hókea Jesus.

Iníkoa Jesus ne xanéhiko pahukóvoti
Mt 9.10-13; Mk 2.15-17

29 Ina itûko êno hána'iti nikaxóvoti ne Lévi óvokuke. Êno po'ínuhiko koperáxinoti nâti kaha'íneati mesáke, koánemaka po'ínuhiko xâne húpiu. 30 Yane

enepohikone farîzeu koánemaka ne éskiribahiko hokotímaka isóneu evo farîzeu, kapáhakinova ne íhikauhiko Jesus. Hara kíxovokoxoahiko:

—Na koeti ínikineanoe ne koperáxinoti nâti yoko xâne pahukóvoti?

31 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Enepohikone xâne ákoti yuvâti, ako okónoko ipixáxoati. Poéhane ka'aríneti konokôa. 32 Haina nzimínoti xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, itea hane nzimíno xâne pahukóvoti maka ikátivexane isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea —kíxovokoxoane.

Koyuhôa Jesus nókone kó'iyea ne xâne enepo jejuá kôe
Mt 9.14-17; Mk 2.18-22

33 Ínamaka apê xanéhiko kixoti Jesus:

—Enepohikone íhikau Xuaum Mbátita koánemaka ne íhikauhiko farîzeu, kóyekune jejuá kó'iyea koane itúkea orásaum. Kene íhikeuhiko, anéko níkeahiko —kíxoanehiko.

34 Ina kixoáhiko Jesus:

—Yusíkoikopomea pehúki jejuá kó'iyea ne húpiu kasâtuxoti koêkuiko ápeyea ne koyénoti xapákuke? 35 Itea simóvotimo káxe veyópeokonokumo ne koyénoti xapákukehiko. Hainápo, jejuá koetímo yaneko káxe —kíxoanehiko Jesus, kixopóvoti yane éxetina.

36 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ako xâne veyoti inámati ipovóti itukoâti iháp a'akope xoko kúxoti ipovóti, vo'oku mani koukóponoati ívarereoku ne kúxotine ipovóti —kíxovokoxoanemaka, ihókoati inámati ipovóti ne ihíkauvoti íhikaxone ákoti akutêa ne kúxoti hó'e xâne.

37 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Ákomaka yusíka unákeovo inámati víyum ya yékoteno íhaku, itukéti ya vakamóto, mará'inamo ívarerea ne yékoteno íhaku enepo ihiyáka ne inámati víyum. Yane mani evókovoti ne víyum koánemaka ne íhaku. 38 Itea konókoti ímeokono inámatike íhaku ne inámati víyum, (yane ako évakapu ne íhaku koáne ne ovâti). 39 Itea ako ápahuina xâne kaha'âti ne inámatiko víyum uke'éxoane énoyeova ne kúxoti víyum, vo'oku hara koe isóneunoa: “Koati únateoxo ne kúxoti víyum” koéne isóneu —kíxovokoxoanemaka Jesus, exókoatihiko itúkeovo koati pó'iti koêku ne inámati ihíkauvoti ítuke yane kúxoti ihíkauvoti.

6

Jesus exêa koêku ne sâputu, káxe koati sasá'itino jûdeuhiko
Mt 12.1-8; Mk 2.23-28

1 Koati sâputu yanekôyoke vékeahiko evo Jesus kali xêne vekoti kavâne ya kaxena itóvope ha'i nonéti. Koêku vékeahiko koane marékea ha'i tirîku ne íhikauhiko, koane xokéxea, nikoâtihiko. 2 Yane ápe farîzeuhiko, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muîse kixoâti:

—Na koeti itíkinonoe koekúti ákoti parexá'avea hó'e ûti yútoeke Muîse vitúkea ya sâputu?

3 Ina yumopâ Jesus:

—Ákoikopo yíhoikiku ya emó'uke Itukó'oviti koêku ítuke Ndávi mekúke yaneko epékoa hímakati koánemaka ha'ínehiko? 4 Énomone yaneko ûrukeovaku Ndávi neko óvoku Itukó'oviti enepo veyôa neko pâum ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Yane níkoa, koane poréxeamaka ne ha'ínehiko upánini ákoyea paréxa yútoe Muîse níkeokono, vo'oku poéhane sasedótihiko inuxínoti xanéhiko hó'eke motovâ níkea.

5 Ina kixoáhikomaka Jesus:

—Koati undíne exêa koêku ne sâputu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxoanehiko.

Koitóva Jesus ne hóyeno timovó'uti
Mt 12.9-14; Mk 3.1-6

6 Po'íke sâputu, ûrukova Jesus ne sinâgoga, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, yane íhikaxone. Yoko ápe hóyenoya timó'iti poixo'o vô'u éxopeke. 7 Ápemaka éskiribahiko yoko farîzeuhiko ixómoti ivokó'oko Jesus koíteovamo neko hóyeno ya sâputu, oposí'ixoti évekinoaku yûho itúkeovo pahukóvoti ne Jesus enepo kaitápa. 8 Itea exó kíxea Jesus isóneunoahiko. Yane hara kíxoa ne hóyeno timó'iti poixo'o vô'u:

—Yexépuka, xe'ó yákoe nonekútike —kíxoane.

Yane exépukone ne hóyeno. Xe'ó koéne nonekútike. 9 Ina kixovókoxoa Jesus neko êskiriba yoko farîzeu:

—Na kó'inoaye iséneu? Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse vitúkea únati ya sâputu? áko'o vitúkea váhere, koíteovo uti ka'aríneti? áko'o sikó kíxea ûti ivókeovo —kíxovokoxoane.

10 Yane pono-ponó kixínoane ûke Jesus uhá koêti neko xâne apêtiya. Ina kixôa ne hóyeno:

—Kepáya'akapa ne veô'u —kíxoane.

Koáne, kapáya'akopane ne vô'u. Yane unátipone. 11 Yupihovó koénehiko ímaikexeovo neko êskiribahiko koane yúho'ixeokoko, oposíkoti kixókumo ítea íkorokea Jesus ya yumópope.

Noivókoxo íhikauhiko ne Jesus
Mt 10.1-4; Mk 3.13-19

12 Yaneko káxehiko, pîho Jesus oúkeke kali mopôi itukóponoti orásaum. Herú kixo yóti yúho'ixea Itukó'oviti. 13 Yuponíne, iháxikoanehiko neko xâne hokoâti. Yane noívokoxone nduse koêti xapákuke. Yoko ápostulu íhaxeamaka Jesus neko nduse koeti noívokoe. 14 Harâ'ahiko îha: Símaum, eneponeko íhaxopone Pêturu; yoko Ándere, po'inu Símaum; koane Teâku; Xuâum; Filípi yoko Mbatulúmeu. 15 Ina apémaka Máteu; Túme; Teâku, enepone xé'a Áfeu; yoko Simaum Nzelóti; 16 koane Njûda, enepone xé'a Teâku; yoko Njuda Iskarióti, eneponeko itûkoheovoti koeku hókea Jesus kurikoâti xapa xanéhiko puvâti.

Po'ínuhiko koítovone Jesus
Mt 4.23-25

17 Evesékopeane kali mopôi ne Jesus, xané kixópa íhikauhiko. Hane óko xoko kutípu'iyeokokoku ne poké'e xoko óvoheixoku êno po'ínuhiko xâne hokó'ixoati. Koati êno xâne ukeâti uhá koeti Njúdeya yoko Njeruzálem, koánemaka Tîru yoko Sîdom, enepone pitivókohiko ovoti xe'o mar. 18 Simínotihiko kámokenoponea Jesus yoko épemea koíteova ya arínehiko. Ápe xâne ûroevo ndémoniu koítovonemaka Jesus. 19 Uhá koêti neko êno xâne, aínovo kaha'âti sipó'okoponeahiko Jesus vo'oku ápeyea xunáko ipuhíkeati xokóyoke koitóvati uhá koêti neko ka'arínetihiko.

Koeku xâne koati únati koêku nonékuke Vúnae
Mt 5.1-12

20 Ina komomâ Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa:

—Koati únati kêku, itínoe hokónuti ákoti apeínoati, vo'oku yenópotimo xoko natíxoku Itukó'oviti vanúkeke.

21 —Koati únati kêku, itínoe hokónuti épeu hímakati yara koêku kó'oyene, vo'oku ákomo konokínovopiti káxehiko keno'ókoti.

—Koati únati kêku, itínoe hokónuti iyôti koêku kó'oyene, vo'oku eloképotimo yokóvo káxehiko keno'ókoti.

22 —Koati únatinoe kêku pivakána, koane kepúhikapakana xapákuke xâne
kîrivokoevo, koane itukáheakana kêku, koane yokoyúhokonomaka itíkivo ákoti
aunáti vo'ónguke, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. 23 Aélokenoe
yokóvo simapúne káxe kíxikononeye. Yupihovó ákoe elókeyea yokóvo,
vo'oku koati hána'itimo némoepo vanúkeke xoko Itukó'oviti. Yoko koati
kíxoakunehikomaka yoxúnoekene púveahiko neko porófeta koyúhoti emo'u
Itukó'oviti mekúke.
24 —Itea koati kotívetimo kêku, itínoe iríku yuixóvoti koúhepekea kóyeku yara
kúveu mêum, vo'oku koékuikonemo ne úhepeko kéyeku yâye yara kúveu mêum.
25 —Koati kotívetimo kêku, itínoe kutí koeti xâne imatáxovotine ákoti
nókone, vo'oku keno'ókoti káxe, kutí ketímo épeu hímakati. Koati hána'itimo
ikénoko'ixivo.
—Koati kotívetimo kêku, itínoe ekóvoti, yuixóvoti koúhepekea kóyeku yâye yara
kúveu mêum, vo'oku keno'ókoti káxe iyeínotinoemo hána'iti tiveko kêkumo.
26 —Koati kotívetimo kêku, itínoe ínixone uhá koeti po'ínuhiko xâne
yánavokoevo itíkivo únati, vo'oku énomone kíxoaneye yoxúnoekene iháyu'ikea
ne porófetahiko ákoti itukapu koati kaná'uti ovoxe Itukó'oviti mekúke —
kíxovokoxoane Jesus.

Ako omótova itúkoponea ésa'i ne váhere ítukeinokono
Mt 5.38-48; Lk 23.34; Át 7.60; Rm 12.14

27 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Hara ngixópinoe, itínoe kamokénonuti: Hákonoe motovâ yokóvo ne xâne
itukínopiti váhere. Itíkina únati ne xâne puvópiti. 28 Yépemina Itukó'oviti
unako koêku ne hupará'ikopiti. Itíkinamaka orásaum ne itukóheoti kêku. 29 Áva
ipusóhovoxopiti, síkeanemaka ipúsokea poixô'oke. Koane áva hu'uxópiti keápana,
síkeane omópeamaka ripíno. 30 Heú koeti epemópiti ítikevo, peréxa. Koane áva
veyoti ítikevo, hako hi'ixópa. 31 Kuteâti kehá'ayi unáko kixópiku ne xanéhiko,
énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne kîrivokoevo.
32 —Enepo itukapu póhutine xâne ákoti omotóvopi okóvo ako omótovo
yokóvo, apêtikopomo némoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke? Muhíkova xâne
váhere kixoku itúkeovo, ákomaka omótova okóvo ne po'ínuhiko xâne ákotimaka
omotóva okóvo. 33 Itukapu póhutine xâne itukínopiti únati itíkopino únati,
apêtikopomo némoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke? Muhíkova xâne pahukóvoti
ítoa kíxeaneye. 34 Koane itukapu póhutine ívexo ne xâne yéxone poréxopeopimo
ívexoake, apêtikopomo némoepo xoko Itukó'oviti vo'ókuke? Muhíkova xâne
pahukóvoti, ívaxomaka po'ínuhiko xâne pahukóvoti koêku éxea poréxopeamo
ívaxoake. 35 Itea hara ngixópinoe, hako motovâ yokóvo ne xâne puvópiti,
koane itíkina únati. Ívexamaka ákoti kixâ poréxopeopeamo ne ívexoake, yane
koati hána'itimo ne íperapomo xoko Itukó'oviti, koane itínoemo koati xe'éxaxapa
Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koêti. Vo'oku muhíkova ne xâne
ákoti ikará'ixapu xokóyoke, koánemaka ne koati váhere xâne, kóseana Itukó'oviti.
36 Itíkapuikopo seánati kuteâti koêku ne Yá'a íhae vanúke.

Ako yusíka vitúkeovo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne
Mt 7.1-5; Rm 2.1-3

37 —Hákonoe itikovo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne, inixeâti itúkeovo
pahukóvoti enepo hákoti yexôa koêku, vo'oku kúteanemakamo kixékonoku.
Hákomaka keyuhôa kónokea ipíhoponeokono ne xâne ákoti koati yéxi koêku,
vo'oku kúteanemakamo kixékonoku. Koane hákomaka yunakôa iséneuke ne
váhere ítukeinopi po'ínuhiko xâne, itea kutí íxea ákoti váherexeaku ítukeinopi.
Yane kúteanemakamo kixékonoku.

38 —Ú'uso yákoye peréxi nókone po'ínuhiko xâne, vo'oku kúteanemakamo
kixékonoku. Hanemo koéneye némoepo, kuteâti koêku ísahikea ovâti ne xáku
vo'oku ákoyeane yónokuya, enepo yupihóvone yutútukeokono kopuhíkokono,
vo'oku kuteâti kíxeaku ne po'íhiko xâne, kúteanemakamo kixékonoku —
kíxovokoxoane Jesus.
39 Ina itukínoahikomaka íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:
—Ako yusíka hiríkea komítiti ne po'i komítiti vo'oku enepo hirikâ, uhá
koetímo ne pi'âti íkorono'ekeovo uhorókuke. 40 Enepone ihíkaxovoti, haina
énomone payasô ya ihíkaxoati. Itea uhá koeti ihíkaxovoti, itukovo koati únati
íhikaxeokono, kutipasí koetímo ihíkaxoati.
41 —Na koeti yíxinova kemómoyi ne kutí koeti kalîhuti koekúti yonoti ukékuke
po'ínu xâne koêku ákoyea ínixepa ne kutí koeti koati hána'iti itátane tikóti yonoti
yukékuke? 42 —Na kíxeaye yéxoki po'i xâne pahúnevo koêku ákoyea ínixepa ne
pehúnevo? Mani kutí keti xâne ákoti eapâ ne hána'iti itátane tikóti yoneâti
ukéku, itea kóyeane kíxea ne po'ínu: “Mbo'inú, veyámbinapeavo ne kali koekúti
yonoti yukékuke” kixoâti. Itínoe ikútixapovoti sasá'iti yane po'ínuhiko xâne,
viyápavo inúxotike ne kutí koeti hána'iti itátane tikóti yonoti yukékuke maka
sásasa ákoyepone ínixi, ínamo omotóva viyópi ne kutí koeti kali koekúti yonoti
ukékuke ne pe'ínu —kíxovokoxoane Jesus.

Kixoku itúkeovo éxeokono ne xâne
Mt 7.16-20; 12.33-35

43 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Ako únati xuve tikóti poréxoti váhere há'i. Kúteanemaka koêku ne xuve
tikóti ákoti aunáti, ákomaka parexa únati há'i. 44 Uhá koeti xuve tikóti, hane
éxeokono há'i pôreu. Vo'oku ako veyákana fîgu xuvékuke topekóxe. Koane
ákomaka veyákana úva ya xuvékuke ka'áveti nonéti xapa úhiti. 45 Enepone únati
xâne, aínovo únatinoe koyúho vo'ókuke ne únatinoe koekúti unakóvoti isóneuke.
Kene ne váhere xâne, aínovo ákoti aunáti koyúho vo'ókuke ne váhere koekúti
unakóvoti isóneuke.

Pi'âti kó'iyeovoku poéheve péti
Mt 7.24-27

46 —Na koeti “Unaém, Unaém” kixínenunoe koêku ákoyea itíka ne
mbáhoenopinoe itíki? 47 Uhá koetíhiko ne xâne simónuti koane kamokénoati
ra emó'um yoko itukoâti, 48 hane koéneye hóyeno itúkoti péti, upénoti kehókea
inúxotike imókone itopóno mopôi, ímoaku poéheve ne péti. Uséxoane ne péti,
keno'ókone êno koiníkoti. Yane kayákakoane ne péti, itea ako íkaraka vo'oku
kókoyuse kíxeokono itúkeokono. 49 Itea enepone xâne kamokénoati ra emó'um
ákoti itukâ, hane koéneye xâne itúkoti péti ákoti itukína poéheve inúxotike. Pohu
oúke poké'e ímoa. Keno'óko êno koiníkoti huvêo kayakákoati ne péti, ako oríko
íkorokea. Yane heu-heú kôe itáhineyea ne péti —koéne.

7

Koitóva Jesus neko ahínoe tuti húndaru íhae Róma
Mt 8.5-13

1 Uke'éxoane Jesus koyúhoinoa xanéhiko neko uhá koeti íhikaxeake, ina
aukópovo ya Kafanâum. 2 Yoko ápe tuti húndaru íhae Róma yane pitivóko apêti
ahínoe ka'aríneti. Koati énotine koêku ne ahínoe, kahá'atine ivókeovo. Yoko
yupíhova ákoyea omótova okóvo tuti húndaru neko ahínoe. 3 Eyekóxoane tuti
húndaru koeku ítuke Jesus, pahúkone tutíhiko jûdeu xoko Jesus épemopoinoa
xanépea óvokuke koíteova ne ahínoe. 4 Simohíko neko pahoéti xoko Jesus,
hopeno-hopenó kíxoa éhakeovo píhea. Hara kíxoa:

—Enepone hóyeno pahukó'oviti, koati motokeâti hivó'oxoponi, 5 vo'oku koati
ínikone viyénoxapa jûdeu, koane itúkinovi víhikaxovoku hó'e ûti —kíxoanehiko.
6 Yane xanépoanehiko Jesus. Ye'éxeane óvoku, pahúkoa tuti húndaru ne
ínikonehiko kixópoinoa Jesus:
—Unaém, mbuvâti mboréxeopi itukéti. Ako yomótokea yûrukivo kalíke
óvongu. 7 Énomonemaka ákoino mbîha xikóyoke ininjoâti ákoyea omóndokea
yúnzo'ixoponeopi, iti hána'iti teyonéti. Pohu pahú íxea unátipea ne anzínoe
yákokene xoko yóvoheixoku, yane unatípotinemo. 8 Vo'oku undímaka hóyeno
konókoti itúkea páhoenonu payásoti ya undíke. Koane ápe húndaru konókoti
itúkea mbáhoenoa. Poéhane kónoko “Pîhe” ngíxea, yane pihotíne. Kene po'ínu
“Kiná'aka” ngixôa, keno'ókotine. Koane “Hara itíka” ngixôa ne anzínoe, itúkoa
ne mbáhoenoa itúkea —koéne emó'u neko tuti húndaru páhoe xoko Jesus.
9 Kamoáne Jesus neko emó'uinoa, yupíhova iháyu'ikea neko hóyeno. Ina
sa'irí'okinova ne xanéhiko hokoâti koáne kíxovokoxea:
—Ako noínjeaku xâne koati kuvovónuti kuteâti ra hóyeno, muhíkova xapákuke
viyénoxapa íhae Izarâe —koéne.
10 Yane káyukopovonehiko neko pahoéti óvokuke tuti húndaru, yoko
inú'ikopane unátipeane neko ahinoêti.

Koexépukopa Jesus xé'a ne sêno ivokóvoti îma ya Nâim

11 Ikénepoke, pihóne Jesus ya kali pitivóko koéhati Nâim, koane íhikauhiko
xánea. Enómaka po'i xâne hokó'ixoati. 12 Ye'éxeane páhapetea ne pitivóko, apé
koéne xanéhiko ipuhíkeati, ekoxóponoti xé'a sêno ivokóvotine îma. Yoko ako
po'inu xe'éxa neko sêno, poéhane nekôyo. Êno xâne íhae ne pitivóko xaneâti
neko sêno. 13 Noixoâne Vúnae êno ne ivokóvoti, yupihovó koéne kóseanayea.
—Hako iyêo —kíxoane Jesus.
14 Ina ahi'ókovaxo Jesus ne koínoyeokonoke, koane ípihea vô'uya. Yane xe'okó
koénehiko neko koinoâti. Ina kixôa Jesus neko ivokóvoti:
—Hemenó, mbahúkopi yexépukopi —kíxoane.
15 Yane vatá koépone neko ivokóvoti, koane turíxopeovone koyúhoyea. Ina
kixôa Jesus neko sêno:
—Anéyepo ra xí'a —kíxoane.
16 Yupihovó koene píkea uhá koêti neko xâne koane iháyu'ikeahiko
Itukó'oviti. Hara koéhiko:
—Anéye koati teyonéti porófeta xapákuke ûti. Koati simotíne ne Itukó'oviti
xapákuke ûti kóseanayeovi, uti xanéna —koéhiko.
17 Enepora koekúti, ítuke Jesus, ako malíka yónoku eyékoxeokono ya uhá koeti
poké'exa Njúdeya, koánemaka ya ipuxóvokutihiko ákoti ahikâ.

Ápe páhoe Xuaum Mbátita xoko Jesus
Mt 11.2-19

18 Ápehiko íhikau Xuaum Mbátita koyuhópinoti Xuâum uhá koêti neko ítukevo
Jesus. Yane iháxikoane Xuâum pi'âti íhikau, 19 ina pahukoâmaka xoko Vúnae
épemoponea itúkeova ne Mésiya, kúxone xâne símeamo, áko'o kónokeako kúxea
po'ínu. 20 Simoné'ehiko neko pi'âti xoko Jesus, hara kíxoa:
—Xuaum Mbátita pahukó'ovi vépemoponeopi itúkeovo îti ne kúxone ûti
símeamo, áko'o kónokea kúxeako uti po'ínu —kíxoane.
21 Énomone yaneko ókoku ôra, êno ka'aríneti koítovone Jesus koane xâne
yúvone koati kotíveti arinéti yoko xâne ûroevo ndémoniu. Enómaka komítiti
koítovone. 22 Ina kixôa Jesus ne páhoe Xuâum:
—Yaúkapapu xoko Xuâum. Yéta'akapa koêku ra neíxone koáne ra
kémone, ínixopeanehiko ne komítiti, yonópeanehiko ne mohéveu, koane

unátipeanehikomaka ne xâne yúvone lépara. Yéta'akapamaka kamópeane ne mókere, yoko iyúkopeovone ne ivokóvoti, koane koyúhoyeovone ne inámati ihíkauvoti ítuke Itukó'oviti xapa xâne ákoti apeínoati. 23 Yoko koati únati koêku ne xâne ákoti opoé'ainonu isóneu —kíxoanehiko.

Ihayú'ikoa Jesus ne Xuaum Mbátita

24 Pihopónehiko neko páhoe Xuâum xoko Jesus, turíxovone Jesus koyúhoino xanéhiko koeku Xuâum. Hara kíxovokoxoa:

—Enepo pihenôe neíxoponi Xuâum ya mêum ákoti apêti, kutí'ikopo kixónoe neíxi? Xâne muyá'iti kuteâti koêku hí'e kayákae ihunóvoti? Ako kalíhuina. 25 Kutí'ikopoya ne neíxopono? Hóyeno yupihóvoti úhe'ekea ípovo? Ako kalíhuina kó'iyeaneye ko'ípovoyea nê'e. Vo'oku xâne únatinoe ko'ípovoyea, enepone apêtimaka uhá koeti kó'iyeovoku únatinoe koekúti ya xokóyoke, poéhane óvokuke nâti óvo. 26 Kutí'ikopoya ne neíxopono? Porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti? Êm, koati porófeta nê'e, yoko koati ngixópitinoe yupíheovo anú'ukea itúkeovo teyonéti ya po'ínuhiko porófeta. 27 Vo'oku hara koe yuho Itukó'oviti emó'uke vo'ókuke neko neíxoponone:

“Mbahukoâtimo timúneke ne koyuhó'inonuti emó'um, maka míhe'akinapine yoxéne itíki índukexeopike xapákuke xâne” kôe. *Malaquias 3.1*

28 —Koati ngixópitinoe: Xapákuke xâne yara kúveu mêum, ako teyonéti ya Xuâum. Itea upánini itúkeovo koati hána'iti teyonéti ne Xuâum yâye yara kúveu mêum, koati yupihóvotimo anú'ukea itúkeovo teyonéti ya Xuâum ne xanéhiko ya natíxokuke Itukó'oviti, muhíkova ne koati ákoti apayáso xapákuke —kíxovokoxoane Jesus neko xanéhiko.

29 Uhá koêti neko kameâti yûho, muhíkinova ne koperáxinotihiko nâti, éxokopovo ínixea itúkeovo koati ponóvoti ne yuho Itukó'oviti vo'oku ikótivexea isóneuke ne pahúnevo, koane áhikeovo xoko Xuâum. 30 Itea enepohikoneko farîzeu, yuixóvoti hókea yútoe Muîse, yóko'o ne ihíkaxoti jûdeuhiko ya hó'eke, ako áhikapu xoko Xuâum vo'oku ákoyea akáha'a ne mani ahá'inoa Itukó'oviti. 31 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:

—Kutimea motóvo ínzokea ra xanéhiko apêti yara káxehiko kó'oyene? Kutimea koéneye? 32 Hara ínzokoa kalivónohiko vataká koyêti ya none ovokúti ákoti ínixone unáko apê po'ínuhiko kalivôno kaha'âti ikómohixea. Yane hara kixókonohiko: “Voxone oxokénati, móhikena elóketi okóvo, itea ákonoe yakáha'a kemóhiyi. Yane vimókovonemaka akene imokó'ikoti ivokóvoti, itea ákomaka yakáha'a” —kixókonone.

33 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus neko xâne:

Énomonemaka kénenoeye, vo'oku simóne Xuaum Mbátita yuixóvoti jejuá kó'iyea yoko ákoyea énapu víyum, itea ako ínixeanoe unáko. “Ûroevo ndémoniu nê'e” kíxeanoe. 34 Ina nzímo xepákukenoe iníngoti xâne, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, itea ákomaka ínixeanoe unáko. Hara kôe iséneunonu: “Koati nípati yoko énovokenati víyum ne hóyeno, koane yómoti aínavokoxeovo koperáxinoti nâti yoko po'ínuhiko xâne pahukóvoti” kixénunoe. 35 Itea enepone koati kaná'uti exóneti, kóyeanemo iyúseyea kó'iyeaneye vo'oku kixoku itúkeovo ne xâne hokoâti —kíxovokoxoane Jesus.

Ovohévexoa sêno ne Jesus

36 Ápe farîzeu itaíkoti Jesus njántaxoponea óvokuke. Simoné'e Jesus óvokuke, ivátakone xe'o mêsa. 37 Yane apé koene sêno íhae neko pitivóko yupihóvati éxeokono ákoyea aúnati kixoku itúkeovo. Eyekóxone nikóponea Jesus óvokuke farîzeu, omó kixone íhaku xêru, itukéti ya hopú'iti mopôi iháxoneti alabásturu, puhí koatí'iko ovâti. 38 Simoné'e neko sêno, akéneke Jesus véko ahí'okeova

ixómoyea íyo koeku kaláka'ikea heve Jesus, koane kíhuhevexopea ya híyeu tûti, yoko siúnoneyea hêve, koánemaka óvohevexea xêru ómone. 39 Noixoâne farîzeu, enepone itaíkoti Jesus, hara koe isóneunoa: “Eneponi itukápuxo porófeta, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ra hóyeno, mani exoâti itukóvotiye ra sêno isú'okovati itúkeovo ákoti aunáti kixoku itúkeovo” kôe isóneu. 40 Ina kixôa Jesus neko farîzeu:

—Simaúm, anéye ânja ngoyúhoinopea.

—Yokóyuhoakopo ihikaxotí —kíxoane Símaum.

41 Ina kixôa Jesus:

—Ápe pi'âti hóyeno orevéxoti po'i hóyeno, poéha orevéxoati singu koeti séndu pe'u tiûketi, kene ne po'ínu, sinkoénta koe pe'u tiûketi orévexoake. 42 Itea ákone tiûketina ne orevéxoatihiko mani poréxopeake. Yane koyúhoinoane hóyeno iváxoati ne tiûketi ákoyeane okónokoa poréxopea neko orévexoake. Yane pi'âti orevéxoti, kutimo itukóvo yupihóvati ákoyea omótova okóvo ne hóyeno iváxoati tiûketi? —kíxoane Jesus.

43 Ina kixôa Símaum:

—Ya inzóneuke, hanemea ako omotóvaxo okóvo xu'ínati oréveu —kíxoane.

—Koati únati yimópope —kíxoane Jesus.

44 Ina inonéxinova Jesus ne sêno. Yane hara kixo Símaum, kaha'âti koúhapu'ikinoa kixó'ekone ne xêti ítukeinoake:

—Neíxoane ra sêno? Kó'oyene koêku ûrungeova ra kúveu yóvoku, ako kali peréxanu úne ngipóhevexovope, kuteâti kixóvoku xâne xo'opeînokoko. Kene ra sêno, ho'oûke veínoa kipóhevexeonu yoko kíhuhevexopeonu ya híyeu tûti. 45 Koeku nzímea yâyeke, ákomaka sínaneanu. Kene ra sêno, ukeátine inâ urúngovo kúveu yóvoku, ako âka siúnoneyea njêve. 46 Ákomaka yáhipu'ikanu óliu inâ nzímo yóvokuke. Kene ra sêno, xêru veínoa óvohevexeonu. 47 Énomone ngixínopi: Enepora sêno, sasá'ipeane ne êno pahúnevo. Koati yupihóvati ákoyea omótovonu okóvo. Itea koseánakono xâne ákoti koati pahúnevo, kúteanemaka kalíhuyea ne ákoyea omótova okóvo ne xâne koseánati —kíxoane.

48 Ina kixoá'ikomaka Jesus neko sêno:

—Sesá'ipine ne pehúnevo, ngotúyopinopeane.

49 Yane hara kixókoko neko ha'ínehiko ya xe'o mêsa:

—Kutimea itukóvoye râ'a? Muhíkova pahunévoti koyúhoa kasásа'ikopea.

50 Ina kixopâmaka Jesus ne sêno:

—Itévone vo'oku kívivonu. Aúhepepone iséneu koêku pihépi —kíxoane.

8

Senóhiko huvo'óxoti Jesus ya nókone

1 Yane pihóne Jesus xapa uhá koeti pitivókohiko koane ipuxóvokutihiko koyuhoâti ne inámati ihíkauvoti, enepone kixoku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne. Koane xáneheixoane ne nduse koeti íhikau. 2 Ápemaka senóhiko ûroevo ndémoniu, koítovone Jesus, xanéheixopatine, yoko po'ínuhiko sêno koítovone ya aríne. Xapákuke neko senóhiko, ápe Mâriya koéhatimaka Mandâlena, eneponeko kópuhikopeake Jesus seti koeti ndémoniu. 3 Ápemaka Xuâna, yeno Kûza, hóyeno ko'itúkeinoti Êrodi, enepone nâti. Ápemaka Sûzana, koane enómaka po'ínuhiko sêno iko'ítukexoti apeínoati, huvó'oxope evo Jesus ya nókone.

Éxetina Jesus apêti íhokoake koeku nôti
Mt 13.1-9; Mk 4.1-9

4 Yupíhovo êno xâne pihinoâti ne Jesus. Ho'uxo-ho'uxó kó'inoahiko ukeâti
po'íkehiko pitivóko. Ina itukínoahiko Jesus xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea.
Hara kíxovokoxoa:
5 —Ápe hóyeno nopónoti ake nonéti. Koeku kásahikea, ápe irihíkovoti xe'ókuke
xêne. Yane kapásikexokono, ínamaka keno'óko hó'openo ôti nikopâti. 6 Kene
po'ínuhiko, îrihikovo xoko enó'iyeaku mopôi. Ihonópone, movohí koéne vo'oku
ákoyea alákahi ne móte îrihikovoku. 7 Koane ápemaka irihíkovoti xapa tôpe.
Xané kíxoane tôpe payákeyea ne nonéti. Yane ákone oxéne payákeyea ne nonéti
vo'oku huruvokó kó'iyea tôpe. 8 Ina apémaka irihíkovoti únatike poké'e. Koati
únati íhonopea nê'e. Poréxopo póhuti séndu há'i ne póhuti áke —kíxovokoxoane.
Ina kohonókoxo emó'u ne Jesus kó'iyea:
—Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka —koéne.

Kouhápu'ikopa Jesus koêku ne éxetina
Mt 13.10-23; Mk 4.10-20

9 Ina kíxo Jesus ne íhikauhiko:
—Kuti kixó'eko ne yéxetina?
10 Ina yumopâ Jesus:
—Koati itínoe porexókono éxea koêku ne koekúti ákoti po'i exoâti, koêku
ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne, itea ya xapákuke po'ínuhiko xâne, konókoti
itúkeovo exetínati apêti íhokovoke veínokono íhikaxeokono. Yane enepo naixâ,
kutí koetimo ákoti inixâ, koane enepo kamâ, ákomo éxina isóneu kixó'ekone.
11 —Hara koe kixó'ekone ra énjetina: Enepone ake nonéti, emo'u Itukó'oviti
kixó'eko. 12 Enepone irihíkovoti xe'ókuke xêne, kixo'êkoti xâne kamokénoati
ne emo'u Itukó'oviti, ina keno'óko ne Ndeâpu veyopeâti ne emo'u Itukó'oviti
isóneuke, puinoâti koíteova Itukó'oviti eneponi akutípoaxo. 13 Kene enepone
irihíkovoti xapákuke mopôi, énomone kuteâti xâne ivavákoati ne emo'u
Itukó'oviti koeku kámea, xaneâtimaka hána'iti elókeko okóvo. Itea vo'oku
kutí kó'iyea nonéti ákoti poéheve, ako áxu'ikene hókea, yane itavókeatine
enepo simôa tiú'iti koekúti hixópeokonoke. 14 Kene enepone irihíkovoti
xapa tôpe, hane kixó'eko xâne kamokénoati ne emo'u Itukó'oviti, itea koêku
xu'íkeneyea, turíxovone pepókexea isóneu vo'oku nókone yara kúveu mêum,
koane íyokeovomaka po'ínuhiko koekúti, yane ako únati ítukeino Itukó'oviti.
15 Kene enepone irihíkovoti únatike poké'e, énomone kuteâti xâne itípakovoti
isóneu, kutipoâti ne emo'u Itukó'oviti enepo kamôa, koane unakoâtimaka
isóneuke. Yane êno únatinoe ítukeino Itukó'oviti vo'oku ákoyea kamúya'ikapu
ikéneke —kíxovokoxoane.

Koêku yúku kouhápu'ikoti
Mt 4.21-25

Ina kixovókoxopaikomaka:
16 —Ako ihúxoti yúku xovopu'í kixoâti, itukovo imoâti opékuke ípe, itea
hane ímoa xoko koati ókoku motovâti noíxea uhápu'ine uhá koeti urúkovati
ne ovokúti. 17 Uhá koeti koekúti puvonéti éxeokono, kourápu'ikokonotimo.
Koane uhá koeti kixovókuti he'onó'oeti kó'oyene, exókonotimo koane
kouhápu'ikokonotimo.
18 —Yokóhiyanavonoe, kéyusea kémokenoyi ra yûnzo, vo'oku enepone apêti
námoeya, kuri'úxovotineoxomo námoe. Kene ne ákoti koati ivávakea, muhíkova
ne íkutixane apêti xokóyoke, evókoatimo —kíxovokoxoane Jesus.

Simôa iyénoxapa ne Jesus xoko óvoheixoku
Mt 12.46-50; Mk 3.31-35

19 Ina símo xoko Jesus ne êno yoko ámeno, itea ako omótova
ahí'okoponeovahiko vo'ókuke neko êno xâne kamokénoati. 20 Ina apê kixopónoti
Jesus:
—Anêko ne mémaina koane yámeno meúkeke oposíkopiti.
21 Ina kôe ne Jesus:
—Enepone xâne kamokénoati ne emo'u Itukó'oviti yoko itukoâti, énomone
indúkomaka ênom yoko mbo'ínuhiko —koéne.

Ixikôa Jesus neko êno xúnati ihunóvoti
Mt 8.23-27; Mk 4.35-41

22 Po'i káxe, úsa'ixovo vatékeke ne Jesus koane íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa
Jesus:
—Pihâne ûti poixô'oke ra mar —kíxovokoxoane.
Yane pihónehiko. 23 Koeku yóneahiko, imókone ne Jesus. Yane kenó'okone
êno xúnati ihunóvoti yane mar, koane ûrukeova úne kúveuke ne vatékena. Koati
koímaiti koêkuhiko. 24 Ina ahi'ókovo Jesus ne íhikauhiko koyúkoati.
—Ihikaxotí, vivohíkovotinemo —kíxoanehiko.
Iyukóvone ne Jesus, pahúkoa ókea ne xúnati ihunóvoti koáne ne êno xúnati
ovósokeovo úne. Yane okóne ne ihunóvoti koáne ne úne, huvemoo koépone
ikéne. 25 Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikauhiko:
—Imáko ákoyeanoe kivápunu —koéne.
Yoko yupihóvatihiko iyúpaxeovo koane píkea. Hara kixókoko:
—Kutimea itukóvoye ra hóyeno? Muhíkova ihunóvoti yoko úne, ôko apê
yuhó'inoa —kixókokonehiko.

Hóyeno íhae Njêraza, ûroevo ndémoniu, koítovone Jesus
Mt 8.28-34; Mk 5.1-20

26 Ina ukopóno ne evo Jesus ya poké'e iháxoneti Njêraza, xoko hunókoku
poké'exa Ngalíleya poixô'oke ne mar. 27 Ehá'axo evésekea Jesus ne vatéke, apé
koéne hóyeno okotúmonexoati íhae neko pitivóko. Yoko koati ûroevo ndémoniu
nê'e. Mekutíne ako ituka ípovo, koane ákone ava ovokúti itea pe'áxatike
óvoheixone. 28 Noixóne Jesus neko hóyeno, vaúkone. Yane íkorokovone poké'eke
nonékuke Jesus, koane kóhonokea emó'u kíxea:
—Jesus, iti Xe'exa Itukó'oviti, iti xe'exa Koati Payásoti ya uhá koêti, na koeti
yího'ixinonu? Émbemopi ákoyea ipíhepananu —koéne.
29 Kó'inokeneye yûho, koáhati pahukoâtimeku Jesus ne ndémoniu ipúhikopea
xoko hóyeno. Yoko enóne kíxoaku ndémoniu. Enepo ikahévexokono ne hóyeno
koane ikavó'uxokono ya koati tiú'iti koránde, kóyeane kétokexea ne koránde,
yane ehakoâtine ndémoniu ya mêum ákoti apêti.
30 Ina kixôa Jesus:
—Kuti kéha?
Ina yumopâ:
—Ákoti yumaxápu ngoéha —koéne.
Kó'inokeneye îha vo'oku ákoyea yumáxapu ndémoniu urúkovati. 31 Yane
épemonehiko Jesus neko ndémoniuhiko ákoyea pahúkapa yane êno upénoti uhôro
ínati haháku.
32 Yoko oúke neko mopôi, xêrerekuke ne óvoheixokuhiko, ápe ênoti kûre
ixómotihiko níko. Énomone épemo ne ndémoniuhiko yonópea xapákuke maka
itúkapane óvoheixopoku. Yane síkoane Jesus. 33 Ipuhíhikopeane ndémoniuhiko
neko hóyeno, ponokó koépone xapákuke neko êno kûre. Yane heú koéne neko
kûre éhahikeovo koane íkorono'ekeovohiko ya mar. Heú koéne yúpuririhikeovo
ukeâti oúke ne mopôi.

34 Noixoâne koyónotihiko kûre neko koekúti, heú koe kohó'iyea koane
koyúhopea ne koekúti yaneko pitivóko yoko xapákuke neko ko'óvokuti yane
mêum vekópoku. 35 Yane noíxoponoamaka xanéhiko neko koekúti. Simoné'ehiko
xoko Jesus, noíxoane neko hóyeno ipúhikopeakumeku ndémoniuhiko. Yoko
ko'ipóvopotine koane unatípotine isóneu, vatá koyépotinemaka nonékuke Jesus.
Yane yupihovó koéne píkeahiko vo'ókuke. 36 Enepohikoneko xâne noixoâti
ne koekúti, koyúhoinoa ne po'i xâne simôti kixoku koêku unátipinoke neko
hóyeno. 37 Yane enepohikone uhá koeti ko'óvokuti ya Njêraza koane xe'ókuke,
épemohiko Jesus ipúhikopea xapákuke. Koáhati yupihóvatihiko píkea. Yane
ûrukopovane evo Jesus ne vatéke, ukópeane pihôpo. 38 Kene ne hóyeno
ipúhikopeaku ne ndémoniuhiko, épemovo xanépea Jesus. Itea pohu hara kíxoa
Jesus:

39 —Yaúkapapu yóvokuke. Yokóyuhopinoa iyínoxapa ne uhá koeti ítukeinopi
Itukó'oviti —kíxoane.

Yane pihópone ne hóyeno. Heú kíxoa yónea neko pitivóko koyuhó'inoati uhá
koeti xâne neko ítukeinoa Jesus.

Koitóvo sêno yoko ihine Njaîru ne Jesus
Mt 9.18-26; Mk 5.21-43

40 Aukópovone Jesus poixô'oke neko mar, yupihovó koéne elókepea okóvo
uhá koêti neko xanéhiko kuxoíxopati seópea. 41 Yane apé koéne hóyeno koéhati
Njaîru simôti xoko Jesus. Enepone hóyeno, koati exoti koêku ne koekúti ya
íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko. Ipúyukexo nonékuke Jesus, epemoâti xanépea
óvokuke 42 vo'oku ápeyea ihíne nduse koetine xoénaena ka'aríneti, kahá'atine
ivókeovo. Yoko ako po'i xe'éxa, poéhane neko kali ihíne.

Koêku yónea ne Jesus koane enó'iyea xâne hokoâti, xaneâtimaka inúmeokoko.
43 Yoko ápe sêno nduse koetíne xoénae ká'arine ákoti âka evésekea aríne.
Enepone sêno, koati uke'éxotine apeínoati xoko ipixáxotihiko, itea akó'oti
koitóvati. 44 Akéneke Jesus véko neko sêno sipóheoponeati heve ípovo. Ehá'axo
sípoheyea, etétukone aríne. 45 Ina kôe ne Jesus:

—Kuti sipohêo ímbovo? —koéne.

Itea ako ápahuina “Ûndi” kixoâti.

Ina kixôa Pêturu (yoko po'ínuhiko íhikau):

—Ihikaxotí, koati ênoti xâne isú'okovopiti koane inumópiti, (yépemovikomaka
ápeyea sipóheoti ípevo) —kíxoane.

46 Itea kóyeane neko isóneu Jesus. Hara koépomaka:

—Ako yusíka ákoyea sipóheoponoti ímbovo, vo'oku eómba ipúhikea njunáko
njokóyoke —koéne.

47 Noixoâne sêno ákoyea íta hé'ono'uxea ne koêku, ina ahi'ókovoxo Jesus
xaneâti ínayea honóno'oko. Ipuyuké koéne poké'eke nonékuke Jesus, koane
koyúhoyea nonékuke uhá koêti neko xâne kutí'inoke sipóheoponoti híyeu ípovo
Jesus, koane koyúhoyea íteovane ne aríne ya oráke. 48 Ina kixôa Jesus:

—Nje'exá, itévone vo'oku kívivonu. Pihépane, aúhepepone iséneu —kíxoane.

49 Ixómoiko koyûho ne Jesus, simóne xâne ukeâti óvokuke Njaîru, enepone
éxoti koeku íhikaxovoku hó'e jûdeu. Hara kixo Njaîru:

—Ivókovone ihine îti. Hákone perexôa itukéti ne ihíkaxoti —kíxoane.

50 Kameáne Jesus yûho, hara kixo Njaîru:

—Hako píke, kivápunu, itóvotimo ne ihine îti —kíxoane.

51 Simoné'e óvokuke Njaîru, ako síka Jesus ápeyea urúkovati ákoti itukapu
Pêturu, Xuâum, Teâku, koánemaka há'a yoko êno ne kalivôno ivokóvoti. 52 Yoko
yupíhovahiko íyokexea uhá koêti neko xâne, koane ipúsokeahiko xâ'a. Ina
kixovókoxoa Jesus:

—Hákonoe iyêo, vo'oku haina ivokóvoti ra kalivôno, pohu imókoti —koéne.
53 Itea koémoke'ea xanéhiko kameáne neko yûho, exoâti itúkeovo ivokóvotine
ne kalivôno. 54 Yane namú kíxeane Jesus vô'u ina kohonóko emó'u kíxea:
—Tenó, yexépukapa —kíxoane.
55 Yane aúkopovone omíxone, exépukopone. Ina pahukôa Jesus poréxopeokono
nîka. 56 Yupíhova iyúpaxeova há'a yoko êno ne kalivôno. Ina ixikó'okoa Jesus
ákoyea okóyuhoinoa po'ínuhiko xâne neko koekúti.

9

Ítukevohiko ne nduse koeti íhikau Jesus
Mt 10.5-15; Mk 6.7-13

1 Ina ihaxíhikoa Jesus neko nduse koeti íhikau. Yane pôrekexoanehiko
xunakóti pahúkea uhá koeti ndémoniu ipúhikopea xoko xâne ûroevo, koane
koíteovo xâne ka'aríneti. 2 Ínamaka pahukôa koyúhoyea kixoku natíxea ne
Itukó'oviti xapa xâne, koane koíteovo ka'arínetihiko. 3 Hara kíxovokoxoa:
—Hákonoe itîko yómone koeku píhi. Hako yómo piló'ina yoko íhaku ípevo.
Hákomaka yómo imévo itukovo tiûketi. Muhíkova yesá'ikovope, hako yomâ.
4 Itukovo apêti ko'óvokuti porexópiti yóki óvokuke, yâvanemoya tukú koetímo
neko káxe ipihíkapine ne pitivóko. 5 Áva pitivóko símeku hákoti kaha'ápi
xanéhikoya, enepo ipihíkapine ne pitivóko, ikétatahevexapapumo, kirikópoti
ipú'ine poké'e ukeâti xoko piríkatana, yexókoati ákoyeanemo omótokea
íkameokonohiko emo'u Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus neko íhikau.
6 Úkeane pihohíko. Heú kíxoa vékea ne ipuxóvokutihiko koane koyúhoyea ne
inámati ihíkauvoti omínovike Jesus, koánemaka koíteovo xanéhiko ka'aríneti ya
uhá koeti vékoku.

Êrodi yoko Xuaum Mbátita
Mt 14.1-12; Mk 6.14-29

7 Yoko eyékoxoane Êrodi, enepone nâti, uhá koêti neko koekúti, itea ako éxina
isóneu vo'oku ápeyea koyuhoâti itúkeovo Xuaum Mbátita exepúkopone ukópea
xapa ivokóvoti. 8 Kene po'ínuhiko xâne, koyúhoa itúkeovo Îliya ne exepúkopone,
enepone porófeta mekúke. Ina apémaka po'ínuhiko xâne koyuhoâti itúkeovo
kúxoti porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke exepúkopone. 9 Itea hara
kôe neko Êrodi:
—Haina Xuaum Mbátita nê'e, vo'oku mbahúkoanepepo tetúnoyeokono
nekôyo. Kutí'ikopomea itukóvoye ra hóyeno ngámoheixeake koeku ítuke? —
koéne.
Yoko yupíhova yúmo'ixeova Êrodi noíxea Jesus.

Kohiyákoa Jesus nîka neko êno xâne
Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Xu 6.1-14

10 Aukópovonehiko neko páhoe Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne, heú kíxoa
koyúhopinohiko Jesus koêku neko ítuke. Ina xanêa Jesus neko íhikauhiko
ya kali pitivóko koéhati Mbetâsaida. Yoko ainôvotinehiko, ako po'i xánena.
11 Itea exoâne xanéhiko yónoku ne Jesus, hókoanehikoya, yoko ivávakoahiko
Jesus. Koyúhoinoahikomaka kixoku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne, koane
koíteovahiko ne ka'aríneti xapákuke.
12 Kiyoné'e káxe, ahí'okovone Jesus neko nduse koeti íhikau koane kíxeahiko:
—Mani únati pehukápavo pihópea ra xanéhiko, motovâti ínixea imókoku
koane nîka ya xapa kali ipuxóvokuti, vekópokuhiko, koane xapa ko'óvokuti
ya mêum xêrerekuke ipuxóvokutihiko, vo'oku ako apêti yara vóvoheixoku —
kíxoanehiko.

13 Itea hara kíxovokoxoa Jesus:
—Itínenoe parexâ nîka.
Ina kixopâmaka íhikauhiko:
—Ako apeínoviti ákoti itukapu singu koeti pâum yoko pi'âti hôe. Má'aina itukapu ûti vanexópoinoa nikokónoti ra êno xâne, hainápo —kíxoanehiko.
14 Yoko itópono kuteâti singu koeti míli neko hóyeno apêtiya. Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikauhiko:
—Pehúka ivátahikea ne xâne. Ho'uxó ho'uxo íxeanoe, sinkoentá sinkoenta koeti ho'úxovoku —kíxovokoxoane.
15 Ina pahukoâhiko íhikau Jesus ivátahikea neko xâne. 16 Ina veyôa Jesus neko singu koeti pâum yoko pi'âti hôe, ina komômo vanúke ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne nikokónoti. Yane honó'ekexoane ne pâum, ina porexôa ne íhikauhiko pôrekexea neko xâne. 17 Uhá koéhiko níkea koane imátaxeovohiko. Ina itixópa íhikauhiko Jesus neko haxâti, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta neko itátanehiko haxa nikokónoti.

Koyuhôa Pêturu itúkeovo páhoe Itukó'oviti koíteovovi ne Jesus
Mt 16.13-19; Mk 8.27-29

18 Yoko pohúxovoti ne Jesus itúkea orásaum yanekôyoke. Áko'ohiko neko êno xâne xokóyoke. Poéhane íhikauhiko kahá'ine. Yane ina kixovókoxoa Jesus neko íhikau:
—Kutimea íkutixanu ra xanéhiko?
19 Ina yumopâ íhikauhiko:
—Ápe koyúhoti itíkivo Xuaum Mbátita iyukópovone. Kene po'ínuhiko, koyúhoa itíkivo Îliya iyukópovotine. Ina apémaka po'ínuhiko koyuhoâti itíkivo porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke iyukópovotine —kíxoane.
20 —Kene itínoe, kuti keyúhonoe indúkeova?
Ina kixôa Pêturu:
—Iti Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne —kíxoane.

Koyuhôa Jesus ivókeovomo koane ukópeamo xapa ivokóvoti
Mt 16.20-28; Mk 8.30-9.1

21 Ina ixikó'okoahiko Jesus ne íhikau ákoyea ápahuina xâne koyúhoinoake nê'e.
22 Ina kixovókoxopaikomaka:
—Konókoti yupíheovo ngoítoponeovo kotíveti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Ákomo akútiponu ne tutíhiko viyéno jûdeu, koáne ne payásotihiko sasedóti inuxínoti xanena ûti hó'eke, yóko'o ne ihíkaxotihiko yútoe Muîse, enepohikone éskiriba. Koepékonutihikomo, itea ya mopó'apeke káxe, enjepúkopotinemo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.
23 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus uhá koêti neko xâne hokoâti:
—Enepone kahá'ati hókeonu, ako yusíka itúkeovo koúhepekea kóyeku yara kúveu mêum yuíxovo. Konókoti hókeonu ya usó koyêti ínonexinovo tiú'iti koekúti itukovo káxe, kuteâti koêku xâne koinópoti kurúhuna iyonókonone xoko kurúhuxokonoku, yane kená'akane ingéneke. 24 Vo'oku enepone xâne yuixóvoti koúhepekea kóyeku yara kúveu mêum, evókoatimo ne mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne usó koyêti évokea úhepeko kóyeku yara kúveu mêum vo'ónguke, énomonemo unatî koépoku xoko Itukó'oviti.
25 Kutí'ikopo itópoino xâne usó kó'iyea apeínoati yara kúveu mêum itea evókoti mani unako koépoku xoko Itukó'oviti? 26 Yoko koêkuti xâne teinónuti, koane teinoâti ra emó'um, simóvotimo káxe ndeínoakumakamo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Koati énomonemakamo ngíxoaneyehiko yaneko káxe ngayukápapu, enepo naixápakananemaka indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, anjenáponemaka êno njunáko, koane xunako Nzá'a, yoko xunako sasá'itihiko ánju,

enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke. 27 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe:
Anéye xepákukenoe âvotimo ivakápu tumúneke noíxea natíxea ne Itukó'oviti
xapa xâne —kíxoanehiko.

Ipokóvo koeku Jesus nonékuke evo Pêturu
Mt 17.1-13; Mk 9.2-8

28 Kuteâti póhuti sêmana ikénepoke neko yuho Jesus, xánea Jesus ne Pêturu,
Xuâum, yoko Teâku oúke hána'iti mopôi itukóponoti orásaum. 29 Koeku itúkea
orásaum ne Jesus, koane ípokeovo koêku ne nône. Hóhopu-hóhopu kóyenemaka
ne ípovo, koane ínayeamaka uháhi híyeu. 30 Yane apé koéne pi'âti hóyeno
yuhó'ixoati. Énomone neko Muîse yoko Îliya, enepohikone koyúhoti emo'u
Itukó'oviti mekúke. 31 Yoko ainovó koéne uhápu'ine íhae vanúke apê xokóyoke
neko pi'âti. Hane koyúhoinokoko kixókumo ivókeovo ne Jesus kausáka ne
ahá'inoa Itukó'oviti ya Njeruzálem. 32 Kene Pêturu koánemaka ne pi'âti ha'íne,
yupihovó koénehiko uheko ixépa. Koêku kahá'ayea káharoyea ixépa, iyukovó
koéponehiko. Yane noíxone êno uhápu'ine Jesus, koánemaka neko pi'âti hóyeno
yuhó'ixoati. 33 Yane ahíkuxopeovone Jesus neko pi'âti hóyeno yuhó'ixoati. Ina
kixôa Pêturu ne Jesus:

—Ihikaxotí, koati únati vápeyea yâye. Poéhane vitúkinopinoe hú koêti
mopo'âti kálihunoe péti. Poéhamo ítike, koane poéhamo ítuke Muîse, koane
poéhamo ítuke Îliya —kíxoane.

Itea mayane koyuhohí koêti ne Pêturu. Akó'oti koati éxea mani yûho.
34 Ixómoiko koyûho ne Pêturu, apé koéne kapási rama'úxoatihiko. Yane yupi-
hovó koéne píkea ne íhikauhiko Jesus rama'úxoanehiko kapási. 35 Yane apé koéne
emo'úti inu'íxoti xapa kapási. Hara kôe:

—Énomone nje'éxa râ'a, noívongoe itúkeovo mbáhoe xapa xâne. Yakámokenoyi
yûho —koéne.

36 Okoné'e neko emo'úti, pohú kóyepone ne Jesus. Áko'oponehiko neko
yuhó'ixoati. Itea ako éto'oe ne evo Pêturu yanekôyoke. Ako ápahuina xâne
koyúhoinoake neko noíxonehiko.

Koitóva Jesus ne homoêhou ûroevo ndémoniu
Mt 17.14-21; Mk 9.14-29

37 Poéha káxe ikénepoke, enepo evesékopeane evo Jesus neko hána'iti mopôi,
yupíhova êno xâne okotúmonexopati. 38 Xapákuke neko êno xâne, apé koéne
hóyeno vaúkoti Jesus. Hara kíxoa:

—Ihikaxotí, yokóseananu, neíxapainanu njé'a, vo'oku poéhane nê'e, ako po'ínu.
39 Yoko kóyekutine ûrukeova ndémoniu. Enepo urúkova, apé koetíne yaíkea, yane
ikorókoatine poké'eke xaneâti êno xunáko koyúyu'okea, koane puváhixeamaka
pâho. Koati okó'okoati, koane ôriti kuríkopea enepo kixoáneye. 40 Émbemoane
ne íhikeuhiko kópuhikopea, itea ako íta kíxeaneye —kíxoane.

41 Ina kôe ne Jesus:

—Imáko itúkinovo tiú'iti kutípea ra xanéhiko yara káxehiko kó'oyene, koane
váherehiko. Ná'ikopomeamo hunóko óvonzeixea xepáku? Ná'ikopomeamo
nzunóko índea ákoyeanoe yakútiponu? Yáma yâkeneye ne xi'íxa —kíxoane Jesus
neko hóyeno.

42 Koêku píhea ne homoêhou, íkorokoane ndémoniu poké'eke koane
koyúyu'okea. Ina pahukôa Jesus ipúhikopea ne ndémoniu, koane koíteova
neko homoêhou. Ina kixêa há'a:

—Anéyepo ra xi'íxa —kíxoane.

43 Yane yupíhovo iháyu'ikea hána'iti xunako Itukó'oviti uhá koêti neko xâne.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo
Mt 17.22-23; Mk 9.30-32

Ya koêku yupíheovo iyúpaxeova xanéhiko, koane iháyu'ikeahiko uhá koêti neko ítuke Jesus, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikau:

44 —Yunákanoe iséneuke ra yunzó'inopi kó'oyene: Yé'exovone ngurí'okeokonokumo xunákoke xanéhiko yara kúveu mêum, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane.

45 Itea ako éxina isóneu íhikauhiko kíxone neko yuho Jesus. Koati he'onínovati ne koekúti ákoinoke éxa koêku. Yoko pikotíhikomaka épemo'ikea Jesus koêku neko yûho.

Kixoku itúkeovo ne xâne ínixone Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti
Mt 18.1-5; Mk 9.33-37; Fp 2.3; 1 Pê 5.5

46 Yane turíxovone okópeokoko ne íhikauhiko Jesus koêku kahá'ayea éxea itukóvotiye ne koati payásoti xapákuke. 47 Yoko exó kíxeane Jesus koêku ne isóneuhiko, yane namú kixone kalivôno ina imôa xêrerekuke. 48 Yane hara kíxovokoxo íhikau:

—Koêkuti itukínoati únati ra kalivôno vo'ónguke, undímaka kixóneye. Yoko koêkuti kixónutineye, koati kixoâtinemakaye ne Pahukónuti yara kúveu mêum. Kó'inokeneye yunzó'inopinoe, vo'oku enepone ákoti kapayásakapu, enepone koati ikalîhuxopovoti xepákukenoe, énomone itukóvoxo ne koati payásoti —kíxovokoxoane Jesus.

Ako omótova ápeyea xâne púvone ûti
Mk 9.38-40

49 Ina kixôa Xuâum:

—Ihikaxotí, ápe hóyeno noíxone ûti kopúhikopoti ndémoniu ya ihéke, itea sayá'ikoa ûti vo'oku ákoyea itúkapu xáneheixone ûti.

50 Ina kixôa Jesus:

—Hákonoe seya'íkoa, vo'oku enepone ákoti akapápinoe, koati huvo'óxopiti nê'e —kíxoane.

Púvahiko íhae Samâriya ne Jesus

51 Koeku yé'exeovone kaxena pihópea Jesus ya vanúke, koúsokone isóneu nê'e píhea Njeruzálem. Yoko ako itoâti kátavokopea isóneu ákoyea pîha. 52 Ina pahûko inuxínoatihiko. Pihónehiko neko páhoe xoko kali ipuxóvokuti ya Samâriya oposíkopoinoati ókokumoya. 53 Itea simoné'e evo Jesus, ákone akáha'ainoa ko'óvokuti ókeaya, vo'oku iyúseyea koúsokeane isóneu yónea Njeruzálem. 54 Enepone pi'âti íhikau Jesus, Teâku yoko Xuâum, noixoâne, hara koe yûho:

—Unaém, kehá'a viháxikea yúku íhae vanúke uke'éxoati ra xanéhiko? —kíxoanehiko.

55 Ina sa'irí'okinova Jesus saya'íkoatihiko. (Hara kíxoa:

—Hako kixené'eye yiûho. Ákonoe yéxa úkeaku ne iséneu. 56 Vo'oku haina nzimínoti ungé'exoponea xâne, itea nzimínoti ngoíteova, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxoanehiko.)

Yane pihónehiko po'íke ipuxóvokuti.

Koeku apê kahá'ati hókea Jesus
Mt 8.18-22

57 Ya xenékuke koêku yóneahiko, ápe hóyeno kixoti Jesus:

—Nzokópiti koêkutimo yénoku.

58 Ina kixôa Jesus:

—Enepone úkoe, ápe úhorona, koáne ne hó'openohiko ôti, ápe môko. Kene ûndi, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, ako óvongu yonómboku ómomingea yara kúveu mêum —kíxoane.

59 Ina kixoámaka Jesus ne po'i hóyeno:
—Kiná'aka ingéneke.
Ina kixopâ hóyeno:
—Unaém, sikénuvo engóxeakomo nzá'a inúxotike ivakápune, ínamo nzakâpi.
60 Itea hara kíxoa Jesus:
—Síkeane ne kutí koeti ivokóvotinehiko ákoti yuixápu ítuke Itukó'oviti ekóxopeamo ne ivokóvoti. Kene îti, yokóyuhoponoa kixoku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne —kíxoane.
61 Ina kixôa po'i hóyeno:
—Nzokópitimo Unaém, itea sikénuvo aúngopeovo óvonguke íngoponeovo iyénonjapa inúxotike.
62 Ina kixôa Jesus:
—Enepone xâne apêti itukéti tûriu, ina itavókea isóneu ne ítuke, hane koéneye xâne varereôti poké'e enepo na'akénexovo. Yane ákone aúnati koêku. Xâne kuteâti, ako omótokea itúkeovo ko'itúkeinoti Itukó'oviti koukóponoati ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne —kíxoane Jesus.

10

Ítukexeake Jesus neko setenta koeti íhikau páhoe

1 Yane ápe po'i setenta koeti noívokoe Jesus. Pi'á pi'a kíxoa pahúkea inúxinoa ya uhá koeti pitivóko vékokuikomo, koáne ya uhá koeti po'i yónoku. 2 Yoko hara kíxovokoxoa pahukoâne:
—Koati hána'iti ra itukéti kuteâti koêku kavâne ainóvoti itóvotine ha'i nonéti ovâti, itea ako axú'inahiko ra ko'ítuketi. Yépemanoekopo Itukó'oviti, Únae ra itukéti, pahúkea po'ínuhiko ko'itúkeati. 3 Pihénenoe. Kutí koe mbahúkoti kálihunoe xe'exa su'ûso ya xapa yovîre koeku mbahúkeopinoe. 4 Hákonoe yómo íhaku tiûketi. Hákomaka yómo sékolana, íhaku ípevo, koane piríkatana. Hákonoe ke'umókovo xenékuke yího'ixi xâne. 5 Enepone inúxoti ovokúti símeku, koêkuti yukóponoku, hara íxeanoe ne ko'óvokutiya: "Embemínopitinoe Itukó'oviti unako kêku" íxeanoe. 6 Enepo áva xâne yane ovokúti usó koyêti kíxeokononeye kuteâti yépeminoake Itukó'oviti, itukínoatimo Itukó'oviti ne yépeminoake. Kene hakô'o, aukópinovopitimo kuteâti yépeminoake neko xâne. 7 Yávane yane ovokúti peréxokonoku yóki. Koêkuti nikokónoti koane ekâti pónepike ne ko'óvokuti, nemúka vo'oku koati motokeâti ápeyea námoe ne xâne ko'ítuketi. Hako ixomo ipé'ixovo ya po'íkehiko ovokúti.
8 —Koêkuti pitivóko símeku, koeku poréxeopi xanéhikoya yóki xapákuke, níkea koêkuti nikokónoti pónepike. 9 Enepo áva ka'arínetiya, keítapanoe. Ínamaka ixêa ne xanéhikoya: "Simóvone kaxena natíxea ne Itukó'oviti xepákukenoe" íxea. 10 Kene ya koêkuti pitivóko símeku, enepo hákoti kaha'ápinoe xanéhikoya, hara íxepanoemo koeku vikópi none ovokúti ipihíkapi xapákuke: 11 "Muhíkova ipú'ine poké'e yara pitivóko ovoti perékatanake ûti, vikátata'ikopane, véxokeopikenoe ákoyeane yomótokea íkemikonoa ne emo'u Itukó'oviti. Itea ivévakanoe râ'a: Yé'exovone kaxena natíxeakumo ne Itukó'oviti xapa xâne yara kúveu mêum" íxeamo.
12 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus neko páhoe:
—Koati enjókopitinoe kixókonokumo ne ákoti akahá'apinoe. Simapúne kaxena ipíhoponope ne Itukó'oviti, muhíkova ne koati váhere xâne mekúke íhae Sódoma, ákomo itápanea tiveko ipíhoponeokonoke ne xanéhiko puvópiti íhae neko pitivóko —kíxovokoxoane Jesus.

Koeku pitivóko óvohikoku xâne ákoti akutipo Jesus
Mt 11.20-24

13 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Koati kotívetimo kêku, itínoe íhae Korâzim, keánemaka itínoe íhae Mbetâsaida. Enepone Tîru yoko Sîdom, koati pítivokona xâne ákoti êxa Itukó'oviti, itea eneponi itukapu xapákuke indúkoa ne iyupánevoti índuke xepákuke, mani mekutíne kuríkopohiko váherevoko. Mani ko'ipóvotihiko ko'ixéhiti xáku, koane mani purapú'ikopovotihiko pôu, koáneni ivátahikea xapa pôu, éxokovope yupíheovo ikótivexea isóneuke ne êno pahúnevohiko. 14 Simapúne kaxena ipíhoponope Itukó'oviti, iyuhí kixokónotimo tiveko ipíhoponeokono ne íhae Tîru yoko íhae Sîdom ya itíke. 15 Kene itínoe íhae Kafanâum, itínoe po'okoâti yupíheovomo kahána'ikeokono ya po'ínuhiko xâne, kirikókonotinoemo ipihóponovokutike —koéne.
16 Ina kixovókoxo íhikauhiko:
—Enepone xâne usó koyêti kámokenoyea yiûho, undímaka kámokeno. Kene enepone puvópiti, undímaka púvo. Koáne enepone puvónuti, hane púvo ne Pahukónuti yara kúveu mêum —koéne.

Seopóhiko xoko Jesus ne setenta koeti páhoe

17 Ukopeânehiko xoko pahúkonoku neko setenta koeti páhoe Jesus, yupihovó koénehiko elókepea okóvo. Hara kixópohiko Jesus:
—Unaém, muhíkova ndémoniuhiko itúkea yuho ûti pahukôa ûti ya ihéke ipúhikopea xoko xâne ûroevo —kíxoanehiko.
18 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Noínjoa ne Satánae kutí koeti ipixéneneoti irikóvoti ukeâti vanúkeke. 19 Mboréxopinenoe yókonuki koéxoe yoko pitánae, koane ákomo kixópiku. Mboréxopinenoemaka xunakóti anu'úkoti uhá koeti xunako Satánae, vanáne. Ákomo ápahuina koekúti itoti váherexea ítukeinopi. 20 Itea hako itukovo vo'oku itúkea yiûho ne ndémoniuhiko elókeinoke yokóvo, itea hane itíka elókeinoke yokóvo yutóxeovone îhe xoko Itukó'oviti vanúkeke —kíxovokoxoane Jesus.

Hána'iti elókeko okóvo ne Jesus
Mt 11.25-27; 13.16-17

21 Énomone yaneko ókoku ôra, yupihovó koéne elókeyea okóvo ne Jesus vo'ókuke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. Hara kôe:
—Aínapo yákoe Pai, iti Únae vanúke koane poké'e, vo'oku ákoyea itúkapu hána'itinoe ko'éxoneti yoko hána'itinoe ihíkaxovoti yara kúveu mêum yéxokoa ra koekúti, itea itúkeovo xâne ákotihiko apayáso nonékuke po'ínuhiko keúhapu'ikinoa ra koekútihiko. Koati énomone kíxea Pai, vo'oku ínixi unáko kó'iyeaneye —koéne.
22 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Kurí'okoponoane Nzá'a ne uhá koeti koekúti. Ako exónuti, undi Xe'exa Itukó'oviti, ákoti itukapu Nzá'a, poéhane exónu. Koane ákomaka exoâti ne Nzá'a ákoti itukapu ûndi, undi Xe'éxa, yoko koêkuti xâne ânja énjokea —koéne.
23 Ina inonéxinova Jesus ne íhikauhiko. Hara kíxovokoxoa, motovâti ákoyea káma po'i xâne:
—Koati únati kêku, itínoe noixoâti ne koekúti neíxonenoe kó'oyene. 24 Koati ngixópitinoe enó'iyea porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koánemaka nâtihiko mani kaha'âti noíxea kuteâti ne neíxonenoe, itea ako naíxa. Mani kaha'âtimaka kámea kuteâti ne kémonenoe, itea ako káma —kíxovokoxoane Jesus.

Únati hóyeno íhae Samâriya

25 Apé koene hóyeno ihíkaxoti yútoe Muîse exepúkoti, oposí'okovoti Jesus, kaha'aînoati pahúkeovo ya yumópope. Hara kíxoa:

—Ihikaxotí, kuti ngónoko indúkea motovâti ápeinonu inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti?
26 Ina yumopâ Jesus:
—Ná'ikopo kó'eye ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse? Na kíxeaye keûrapu'iki enepo ihíkexo?
27 Ina yumopâ hóyeno:
—“Heru'ó íxea yomíxone koane xináko koane iséneu ákoyea omótova yokóvo ne Yúnae Itukó'oviti.” Hara po'ínu: “Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne” —koéne.
28 Ina kixôa Jesus:
—Koati tokopóvoti ne yimópope. Énomone itíka motovâti itéponi ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti —kíxoane.
29 Yane vo'oku kahá'ayea ápeyea pó'onexeovoke neko hóyeno, hara kixópomaka Jesus:
—Kutí'ikopo itukóvoxo xâne nóngone ákoyea omótova ongóvo?
30 Ina yumopâ Jesus itukínoati íhokoake:
—Ápe hóyeno ukeâti Njeruzálem yonoti Njeríko. Ya xenékuke namúkoane ómevotihiko. Véyeane uhá koeti apeínoati, ina yehepóke'exoa, êno óko'okea. Kalíhanini koépekeahiko kurikoâne. 31 Yane apé koene sasedóti inuxínoti xanéhiko hó'eke vekoâtimaka neko xêne. Tavó kó'iyeane noixôa neko okó'okovoti. 32 Yane apé koénemaka po'i hóyeno vekoâtimaka neko xêne. Énomone levíta itúkoti ítuke Itukó'oviti ya hána'iti imokóvokuti. Kúteanemaka kíxoaku, tavó kó'iyeanemaka noixoâne. 33 Yane kenó'okone hóyeno ákoti itukapu jûdeu íhae Samâriya, vekoâtimaka neko xêne. Tokononé koáne neko hóyeno okó'okovoti. Yane yupihovó koéne kóseanayea. 34 Pihínoane koane ipíxaxeane óko'onevo ipíhinoati óliu yoko víyum. Ina ivú'ixopamaka péyo, iyonoâti xoko pénsaum koane katarákoati. 35 Yaneko po'ípone káxe, ina porêxo únae pénsaum pi'âti pe'u tiûketi, ina kixôa: “Kétaraka ra hóyeno. Enepomo anu'úka ésa'i ra mbónepike kétarakike, kóyeanemo mboréxopeopi aungápapu” kíxoane.
36 Ina kixoá'ikomaka Jesus neko hóyeno ihíkaxoti yútoe Muîse:
—Ya xapákuke ra mopo'âti, kuti ínixe itúkeovoxo ákoti omotóva okóvo neko hóyeno isoéti?
37 Ina yumopâ hóyeno:
—Énomone neko koseánati.
Ina kixôa Jesus:
—Pihé'evo, énomonemaka íxeaneye kuteâti ítuke neko hóyeno —kíxoane.

Márta yoko Mâriya

38 Koêku yónea ne Jesus yoko íhikauhiko, sîmo xoko kali ipuxóvokuti. Ápe senóya koéhati Márta, itaíkoti Jesus ókea óvokuke. 39 Enepone sêno, ápe po'ínu koéhati Mâriya. Yane vata-vatá kixóvone Mâriya poké'eke nonékuke Jesus ivavákoati ne ihíkauvoti íhikau. 40 Kene Márta, koati pepokéxoti isóneu vo'oku enó'iyea ítuke ya kúveu óvoku. Ina ahi'ókovo Jesus, hara kíxoa:
—Unaém, ako kó'inopiku kurí kíxeonu ne mbo'ínu mbóhuxeovo indúkea heú koêti ra itukéti? Pehúka huvó'oxeonu —kíxoane.
41 Ina yumopâ Vúnae:
—Martá, imáko ké'iyivoku. Koati pepoké kixeti iséneu, koane êno yónoku iséneu, 42 itea poéhaxo ne koekúti koâti nokonéti. Noívokoxoa Mâriya ne koâti únati ya uhá koêti, yoko ákomo veyopeâti —kíxoane Jesus.

11

Ihíkaxovi Jesus vitúkea orásaum
Mt 6.9-15; 7.7-11; Mk 11.24; Lk 18.1; 1 Ts 5.17

1 Po'íke káxe, ápe óvoheixoku oráxea ne Jesus. Uke'éxone itúkea orásaum ápe
íhikau kixoâti:
—Unaém, íhikexavimaka vitúkea orásaum kuteâti kíxoaku Xuaum Mbátita
íhikaxea ne íhikauhiko.
2 Ina ihíkaxoahiko Jesus. Hara kíxovokoxoa:
—Enepo itikánoe orásaum, hara yákoe: “Pai, émbemopi téyeamo sasá'iti îhe
ne uhá koeti xâne, koane ukóponeamo ne netíxi yara poké'e xapákuke xâne.
3 Peréxavi nika ûti itukovo káxe. 4 Ketúyapa pahúnevo ûti koêkumaka kóseanayea
ûti ne po'ínuhiko xâne vaheréxinoviti ítuke, kutí kixoâti uti ákoti pahukápu.
Hako sike'évi víkorokeovo pahunévotike” yákoenoe —kíxovokoxoane.
5 Ina itukínoamaka Jesus íhokoake ne ihíkauvoti íhikaxone. Hara kôe:
—Ínani áva xepákuke pihôti óvokuke ínikone ya kuku yóti kixopónoati:
“Iningoné, yokóseananu, ívexanu mopo'âti koxe'u pâum, 6 vo'oku ínati simônu
íningone xo'opeînonuti, yoko akó'oti níngaxeake” kixóponea.
7 —Ínani akôe kúveuke óvoku: “Hákone tiri'ókoponovonu. Enjéxopane páhapetea
ra óvongu. Ndunúkuxopovone, koánemaka uhá koeti nje'éxaxapa. Ákone omótova
enjépukinopi” ínani akôe.
8 —Koati ngixópitinoe, enepo hákoti exepúkinoa poréxoponea ne uhá koeti
nókone vo'oku itúkeovo ínikone, itea vo'oku ákoyea káyunuka nekôyo épemo'ixea,
kóyeanemo exépukinoa poréxoponea.

Konókoti kutípea ûti yumópeovimo Itukó'oviti vitûko orásaum
Mt 7.7-11

9 Hukinóvoti ngíxeopinoe: Yépema ne Itukó'oviti, vo'oku porexópeatimo.
Yapásika nékone xokóyoke, vo'oku itepónoatimo. Hane yákoenemakaye xâne
ipusókoti pahapéti, yane imihé'okinopitimo. 10 Vo'oku uhá koeti epémoti,
poréxokonoa ne épemone. Koáne ne xâne oposíkoti itóponea konokínovati,
itóponoa. Koáne ne xâne kutí koeti ipusókoti pahapéti, mihe'ókinokonoatimo.
11 Itínoe apêti xe'éxa, (maní'ikopomea perexoâti mopôi ne xi'íxa epemápi
pâum?) Manímea koéxoe peréxoa epemápi hôe? 12 Koáneni epemápi kopútoe
tapî'i, manímea perexoâti pitánae kotíveti yutôko? Ako kalíhuina. 13 Muhíkova
itínoe mapini xâne pahukóvoti nonékuke Itukó'oviti, itea kóyeane peréxi
únatinoe koekúti ne xi'íxa. Ínapoxo ne Ha'a ûti íhae vanúke, koati porexoâtimo
Sasá'iti Omíxone ne epemoâti —kíxovokoxoane Jesus.

Koyuhókono itúkeovo íhakoe Mbezêbu ne Jesus
Mt 12.22-30; Mk 3.20-27

14 Po'i káxe, kópuhikopo ndémoniu ne Jesus xoko hóyeno ûroevo. Yoko
akó'otine okoyúho neko hóyeno vo'ókuke ne ndémoniu. Ipuhíkopeane ndémoniu,
koyúhopone neko hóyeno. Enepohikoneko êno xâne noixoâti, yupihovó koe
iyúpaxeova. 15 Itea ápe xâne xapákuke koêti:
—Koati Mbezêbu, enepone pahúkoti uhá koeti ndémoniu, porexôa ra hóyeno
kópuhikopea ndémoniu —koénehiko.
16 Kene po'ínuhiko xâne, épemohiko Jesus itúkea iyupánevoti, hoénaxovope
itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea xunáko, oposí'okovatihiko, kaha'aînoati
pahúkeovo ya yumópope. 17 Exó kíxea Jesus isóneuhiko, énomone kixínoahiko:
—Uhá koeti natixókuti, óvoku xâne ixómoti okopókoko, itohíneotimo
xanéhikoya, ákonemo ovâti. Kúteanemakamo koêku ne ko'óvokutihiko ovoti
póhutike ovokúti. Itukovo ixómoti okopókoko, uké'etimo itúkeovo póhutine

óvohikoku. 18 Kúteanemaka koêku xoko Satánae yoko ovóxehiko, vo'oku eneponi
ixomo akapákaka, mani uke'éxopokokotihiko. Kó'inokeneye ra yunzó'inopinoe,
koáhati keyuhoâtinoe itúkeovo xunákoke Mbezêbu ngópuhikopea ndémoniuhiko.
19 Eneponi itukapu xunákoke Mbezêbu ngópuhikopea ndémoniuhiko kuteâti
iséneunonu, ná'ikopo kó'inoaye iséneu ne he'ínehiko ya hé'eke kopúhikopotimaka
ndémoniu? Ako kalíhuina kó'inoaneye yiûho kuteâti ra yihó'inonu. Koati
énomonehikomo kouhápu'iko itúkeovo pahukóvoti ne iséneunonu. 20 Koêku
itúkeovo ya xunákoke Itukó'oviti ngópuhikopea ndémoniuhiko, koati iyúseoti
símeovone kaxena natíxea Itukó'oviti xepákukenoe.
21 —Noixó íxeanoe ne koati xúnati hóyeno usó kixoíxoti sa'íkovope, kohiyánati
óvoku yoko uhá koeti apeínoati. Ako itoâti véyea ítukevo. 22 Itea enepo símo
koati xúnatiya, ítoa omópea sa'íkovope, enepone íhuinovoke. Yane omópea uhá
koeti apeínoati koane háxakexea xapa ha'íne —kíxovokoxoane Jesus, ihókoati
xúnati hóyeno ne Satánae, koane kixopóvoti itúkeovo xunané'e ya Satánae.
23 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Enepone ákoti huva'áxanu, koati okopónuti. Koane enepone ákoti itukapu
nza'íne índukeke, itopó kíxoa ukóponea ne itukéti índuke —kíxovokoxoane.

Koêku ne ndémoniu aukópova ne xâne ipúhikopeaku
Mt 12.43-45

24 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Enepo ipuhíkopea xâne ûroevo ne ndémoniu, píhoheo ya mêum ákoti apêti
oposíkoti ókoku, itea ako ínixapana. Yane hara kôe: "Aungópovotiko xoko
imbúhikopeaku" kôe. 25 Yane aúkopovane, yoko inú'ikopane sásasa koyépotine
koane êno úhe'ene vo'oku ákoyea inú'epoya. 26 Ina itaíkopono po'i seti koeti
ndémoniu itúkoti xanépone. Yoko aínovo koati váhere yane inúxoti. Ina
urúhikopovo xokóyoke neko hóyeno. Yane yupihovó koéne váherexea koépoku
neko hóyeno yane inúxoti koêku —kíxovokoxoane Jesus.

Yuho sêno ihayú'ikoti eno Jesus

27 Koêku ixómoyea koyúho ne Jesus, apé koéne sêno xapákuke neko êno xâne
kohonókoti emó'u kó'iyea:
—Koâti únati koêku ne sêno koxe'éxapiti koane ohíkopiti ya xêne —koéne.
28 Ina kôe ne Jesus:
—Hane itukóvoxo koati motokeâti "únati koêku" kíxeokono, xâne kamokénoati
ne emo'u Itukó'oviti koane itukoâti ne páhoenoa —koéne.

Hoénaxeokonoke Njóna
Mt 12.38-42

29 Hara koe Jesus koêku ho'uxo-ho'uxó kó'iyea ne êno xâne xokóyoke:
—Koati váhere ra xanéhiko apêti yara káxehiko símokune ûti, épemoikomaka
iyupánevoti, hoénaxovope itúkeovo xoko Itukó'oviti úkea njunáko. Itea ákomo
ápahuina iyupánevoti noíxonemo, ákoti itukapu kuteâti koêku xoko Njóna
mekúke. 30 Vo'oku kuteâti koêku Njóna itúkeovo hoénaxovope xunako Itukó'oviti
xapákuke neko íhae Nínivi mekúke, énomonemakamo ngoéneye, undi íhae
vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Undímakamo hoénaxovope xunako Itukó'oviti
xapákuke ra xanéhiko apêti yara káxehiko símokune ûti. 31 Simapúne kax-
ena yúhoikopeakumo Itukó'oviti ne xanéhiko, enepone seno nâti mekúke íhae
poké'e koéhati Sâba, hanekóxonomo xapákuke ne xanéhiko apêti kó'oyene. Ex-
epúkotimo neko sêno, exókoatimo pahúnevo ra xanéhiko apêti kó'oyene, vo'oku
yupíheovo ákoyea malíka úkeaku neko sêno kámokenoponea ne êno hána'iti
kó'exoneyea ne Salúmaum. Yoko anéyene koati payásoti ya Salúmaum, enepora
yuhó'ixopitinoe, itea ako itúkokonoke yûho. 32 Koánemaka ne íhaehiko Nínivi,

hanekóxonomo xapákuke ne xanéhiko apêti kó'oyene yaneko káxe yuhaíkapa Itukó'oviti ne xanéhiko. Exepúkotimo neko íhaehiko Nínivi exókoatimo pahúnevo ra xanéhiko apêti kó'oyene, vo'oku enepone íhae Nínivi, kamoné'e yuho Njóna koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, ikótivexoa isóneuke ne váherevoko koane kuríkopahiko. Yoko anéyene kó'oyene koati payásoti ya Njóna, enepora yuhó'ixopitinoe, itea ako itúkokonoke yûho.

Koêku yúku kouhápu'ikopeti
Mt 5.15; 6.22-23

33 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Ako ihúxoti yúku koúhapu'ikope he'onó kixoâti xoko ákoyeaku iyúsea. Ákomaka xovopu'í íxa ya sésta, itea hane ímoa xoko koati imókonoku kouhápu'ikopeti motovâti ínixea koêkuti urúkovati ne ovokúti. 34 Kuteâti koêku yúku kouhápu'ikopeti, énomone koéneye ne yûke kexé'uke. Itukovo únati ne yûke, uhapú'itike yóvoheixo. Kene hákoti unâti ne yûke, hahákutikemo yóvoheixo. 35 Yokómoma koêku ne mani uhapú'iti xikóyoke, enepone mani kouhápu'ikoti iséneu, mará'inamo itúkapu hahákutike imópi. 36 Enepo itukapu ainóvoti uhapú'iti apê xikóyoke, ákoti óvaku kali hahakú koyêtiya, ainóvotimo uhapú'itike yóvoheixo kuteâti koêku kouhápu'ikopeti koati xúnati uhápu'iyea kouhápu'ikopiti —kíxovokoxoane Jesus.

Koyúhoinoa Jesus pahúnevo ne farîzeuhiko
Mt 23.1-36; Mk 12.38-40

37 Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, ápe farîzeu itaíkoati nikóponea óvokuke. Urúkovane Jesus óvokuke ne farîzeu, ivátakone xe'o mêsa. 38 Yoko iyúpaxova farîzeu noixôa ákoyea háka Jesus ne kixoku kipóvo'uxeovo farîzeuhiko tumúneke níkea. 39 Ina kixôa Vúnae Jesus neko farîzeu:

—Itínoe farîzeu, kutí kénoe xâne kókoyuse kixoíxoti kipó'ikea enovópeti yoko ûto meúkeke, itea kúveuke koati ênoti ihómuyo. Énomone kénenoeye koêku itúkeovo ainóvoti váhere koekúti ovâ ne iséneu, koane usó kéyeyi yaúpu'iki po'ínuhiko xâne, kutí koeti hi'ixîti ítukevo motovâti kirí'uxi apeínopiti. 40 Itínoe xâne ákoti isóneu. Haina póhutine koekútihiko noíxone po'ínuhiko xâne ivávako ne Itukó'oviti, itea koati ivavákotimaka ovoti isóneuke xâne. 41 Itúkapuikopo ovoti iséneuke iké'iparaxo Itukó'oviti, yane sasá'itimo uhá koeti kixeku itíkivo. 42 Koati kotívetimo kêku, itínoe farîzeu. Kaná'uti ápeyea íperaxoke Itukó'oviti, hexakínoati póhuti yane uhá koeti yehí koeti ítikevo perêxo ndîzimu. Muhíkinova ne kálihunoe neóne xe'o yóvoku kuteâti otélam yoko âruta koane po'ínuhiko neóne kuteâti, peréxomaka ndîzimu ya koêkuti yé'akeye yêho. Itea enepone itíki ponóvoti koekúti koane ákoyea omótovo yokovo Itukó'oviti, ákonoe itíka. Yoko énomone itukóvoxo koâti nékone itíki, ákotimaka kurí ixêa itíki ne po'ínuhiko koekúti. 43 Koati kotívetimo kêku, itínoe farîzeu, vo'oku iti yómoti ivátakea xoko ivatákokuti ya nonekútike xoko ivátakoku koati payásotihiko ya íhikexovokuke hé'e. Epó'oxo enepo yihoíkokono koêku víki ya none ovokúti, koati yáhatimaka yéxikono itíkivo teyonéti. 44 Koati kotívetimo kêku, itínoe kutí koeti poké'e ekóxokonoku ivokóvoti, ákoti iyusêa ápeyea ekoxóvatiya. Vekôa xâne oúkeke, ako éxa ápeyea imuyúkoti opékuke —kíxovokoxoane Jesus.

Exókoa Jesus pahúnevo ne éskiribahiko

45 Ina kíxo Jesus ne po'i ihíkaxoati ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse:

—Ihikaxotí, koêku kíxineye yihó'inoa ne farîzeuhiko, kotívetinovimaka, uti ihíkaxoti yútoe Muîse.

46 Yane hara kíxoa Jesus:

—Keáne itínoe ihíkaxoti yútoe Muîse, kotívetimakamo kêku. Vo'oku yane ênoti ihíkauvoti íhikexone, kutí koe ikeínoxoti po'ínuhiko xâne êno ínati koekúti ákoti itâ koínoyea. Ákomaka kalíhuina yónea iséneu keínoyi póhuti kali koekúti yane íkeinoxike po'ínuhiko xâne. 47 Koati kotívetimo kêku, vo'oku kéxepuki katátumbana porófeta, enepohikone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koépeu yoxúnoekene. 48 Yane kixeku itíkivo, koati keyuhópovoti kutipasí kó'iyea iséneu ne isóneu yoxúnoekene vo'oku kíxoaku ne porófetahiko. Koati énomonehiko koepékoa, ina kino'ókonoe kexépukinoati katátumbana ne koépeuhiko, kutipasí keâti ne váhere ítuke yoxúnoekene. 49 Énomone kó'ino ne Itukó'oviti yane hána'iti kó'exoneyea xoko kó'iyeaku: "Mbahukínoatihikomo porófeta koyúhoti emó'um xapákuke, koánemakamo ápostulu, po'i mbáhoenoa, itea koepékotihikomo po'ínuhiko mbáhoe, koane ikoítoponoatimo kotíveti ne po'ínuhiko" kôe. 50 Énomone kutí'inoke yoneâtimo oúkeke ra xanéhiko apêti kó'oyene ne itina heú koeti porófetahiko koépeuti ukeátine inâ turixóvo ra mêum, 51 ukeâti kaxénake koépekeokonoku Âmbeu tukú koeti kaxena koépekeokonoku Nzakâriya, enepone koépeuti ukeâti ne hána'iti imokóvokuti yonoti xoko áta yane kíndanake hána'iti imokóvokuti. Aungópatimaka ngíxeopinoe: Oúke ra xanéhiko apêti kó'oyene yóneamo itína uhá koetíhiko neko koépeuti.

52 —Koati kotívetimo kêku, itínoe ihíkaxoati ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, vo'oku itínoe kutí koeti omó'ixoati ne xáve poréxoti xâne éxea ne kaná'uti exóneti íhae xoko Itukó'oviti, itea ako iké'itukexa, epó'oxo itopó kíxea ne po'ínuhiko xâne kaha'âti éxea —kíxovokoxoane Jesus.

53 Ipuhíkopeane Jesus, koati imaíkinovati éskiribahiko yoko farîzeuhiko, koane opósi'okeovahiko ya épemo'ikeake. Ako tôpi kíxoaku yuhó'inoahiko, kaha'aînoti Jesus pahúkeovo ya yumópope. 54 Koati kuxoâtihiko ápeyeamo koêkuti yuho Jesus kutí'inoke motovâti koyúhoyeahiko itúkeovo pahukóvoti.

12

Po'ínuhiko íhikaxovike Jesus
Mt 10.26-31

1 Yoko koati yupihóvotine êno xâne ho'uxo-ho'uxó koetíne koane ókonuhevekexeokoko. Yane turíxovone íhikaxea ne Jesus. Íhikauhiko ínuxo íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Neíxipa ne kutí koeti kohiyákopeti pâum, ánahixope farîzeuhiko, ákoti oríko ukóponea xapa po'ínuhiko xâne, enepone kutí kó'iyea koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne koeku enó'iyea ítuke ákoti aunáti.

2 —Ako kixovókuti pikonéti éxeokono kó'oyene ákotimo kaurápu'ikakana. Koánemaka ne he'onó'oeti kó'oyene, kóyeanemo urápu'iyea. 3 Vo'oku uhá koeti he'ono'ú kíxene keyúhoyi, kóyeanemo koûrapu'ikeokono xapa xâne. Koánemaka ne koekúti hahaa kíxene keyúhoyi kúveuke yóvoku, kohonókokonotimo koyúhoyeokono, kutí'inokemo exoâti uhá koeti xâne.

4 —Itínoe íningone, hara ngixópinoe kó'oyene: Hákonoe píke xâne motovâti koépekeopi, vo'oku poéhane kexé'u íto koépekea, yane ákone xunáko itúkea po'i koekúti. 5 Itea énjakapivo nékone tíyi, énomone ne Itukó'oviti apêti xunáko koépekeopi koane iyónopeopi ipihóponovokutike. Ngáyukoa ngíxeopinoe: Itúkapu énomone tíyo.

6 —Ákoikopo akávanevo singu koeti kálihunoe hó'openo ôti ya kali pi'âti pe'u tiûketi ákoti axu'ína ovâti? Itea ako kalíhuina ápeyea xapákuke nê'e ákoti exêa koêku Itukó'oviti. 7 Muhíkova híyeu tiûti, éxoa Itukó'oviti yé'akeye.

Hákoikopo píke, vo'oku itínenoe yupihóvo itóponone nonékuke Itukó'oviti yane ênoti hó'openo ôti —kíxovokoxoane.

Koêku teinôa xâne koyúhoyea hókea Jesus koáne akô'o teinâ
Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20; 2 Tm 1.8

8 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus:
—Koati ngixópitinoe: Uhá koeti xâne koyuhoâti nonékuke po'ínuhiko xâne itúkeovo hokónuti, kúteanemakamo ngíxoaku nê'e nonékuke ánjuhiko ya vanúkeke. Ngoyuhoâtimakamo itúkeovo hokónuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. 9 Itea enepone koyuhoâti nonékuke xanéhiko ákoyea itúkapu hokónuti, ngoyuhópatimakamo nonékuke ánjuhiko vanúkeke ákoyea itúkapu hokónuti.
10 —Áva xâne vaheréxinonuti emó'u, apêtikomo oxéne itúyopea pahúnevo. Itea enepone xâne koyuhoâti itúkeovo váhere ne ítuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákonemo itúyopeaku ne pahúnevo.
11 —Enepo yamakánanoe yíhoikikono ya íhikaxovoku hó'e xanéhiko, koane nonékuke pahúkotihiko yoko po'ínuhiko payásoti tuti xanéhiko, hako pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yimópike koane koêkumo ne yiûho, 12 vo'oku yaneko ôra, ihíkaxopitinoemo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti nékonemo keyúhoyi nonékukehiko —kíxovokoxoane Jesus.

Ako yusíka ixómoyea ipúpakinoa visóneu kahá'ayea ûti vîrikuxea
13 Yane apé koéne hóyeno xapákuke neko êno xâne kixoti Jesus:
—Ihikaxotí, pehúka ne mbo'ínu haxákeana ne apeínoati kûreinovike haíkene ûti —kíxoane.
14 Ina kixôa Jesus:
—Hoyenó, undí'ikopo yúhoikovoku xâne? Haina indúkovoke nzaxákeokokoa ne xâne kûreinoa haíkene —kíxoane.
15 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus neko êno xâne kamokénoati:
—Yokóhiyanavoa ne uhá koeti kó'iyeovoku koekúti íyekovoke, enepohikone mani ixómoinoke ipúpakinoa iséneu keha'âti kurí'uxeovo apeínopiti, vo'oku haina énomone ápeino ne xâne yara kúveu mêum —kíxovokoxoane.
16 Ina itukínoahiko Jesus íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:
—Ápe hóyeno iríku, ênoti pôreu ha'i nóne isáneke. 17 Ina koe isóneupinovo: "Námeamo ngíxoaneye ra êno ha'i nónem? Vo'oku ákone iyónoangu". 18 Ina koepómaka isóneupinovo: "Énjoa ngíxoakumo. Ngatahíneatimo ra unákovoku ha'i nónem, ínamo indukápa koati hána'itiya. Énomonemo unángoa ra ha'i nónem, koáne ra uhá koeti apeínonuti. 19 Yane ínamo angôe: Êno apeínonuti ngoúnae. Ákomo malíka yónoku. Kó'oyene, poéhane ómomingea, níngea, énoyeovom yoko elókeyea ongóvo, ngoetímo." 20 Itea hara kíxoa Itukó'oviti: "Iti koati ákoti isóneu. Kó'oyene yara yóti, ivekóvotinemo. Kutí'ikopomo itópoinopi uhá koêti ne apeínopiti yúnahiu?" kíxoane Itukó'oviti —kôe éxetina Jesus.
21 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Koati énomone koéneye ne xâne yuixóvoteoxo kurí'uxea apeínoati yara kúveu mêum, itea ako apeínoati xoko Itukó'oviti —koéne.

Kuvóvoti Itukó'oviti
Mt 6.25-34
22 Ina kixovókoxoamaka Jesus ne íhikauhiko:
—Énomone ngixínopinoe ákoyea ixomo ipúpakina iséneu kixékumo kêku itukovo káxe, ukínopikumo nîke, koane nókone kexé'u, yoko kixékumo iké'ipovoxopivo. 23 Vo'oku enepone kéyeku itukovo káxe, haina pohúneti níki, koane hainámaka pohúneti iké'ipovoxopivo yápeino. 24 Ivévakapihi ne

hó'openohiko ôti. Ako nâ, koane ako ítixeaku ha'i nóne. Ákomaka unákoku nîka, koane ákomaka óvoku ítixoku êno nikokónoti, itea kóyeane poréxea Itukó'oviti nîka. Ákoikopo yéxa itúkeovo itínoe yupihóvo itóponone yane hó'openohiko ôti? 25 Ako ápahuina ya xepákukenoe itotimo koúkoponea kaxena âvoyeani ivákapu, yusíkoti yupíheovo kahá'ayea koúkoponea. 26 Neíxoaneikopo, koêku ákoyea ite itíki kalîhuti koekúti, ná'ikopo koeti ixómoino yónoheixoa iséneu ne po'ínuhiko koekúti? 27 Ivévakapihimaka koêku payá'iyea ne koati uhé'ekoti hîu ne itunoêvoti ya mêum, enepone iháxoneti humanévoti. Ako hûka kuteâti xâne, koane ákomaka ixúxuka, itea koati ngixópitinoe: Muhíkova neko uhá koeti úhe'ene nâti Salúmaum, enepone hána'iti iríku mekúke, ako itápana úhe'ene hîu ne itunoêvotihiko íhae mêum. 28 Katarákoapo Itukó'oviti ne itunoêvoti íhae mêum, mapini póhutine kó'oyene ápeyea, ihârotike oro'ókokonotinemo yúkuke, ínapomo hako katarákopi Itukó'oviti, itínoe xâne ôriti kúveova. 29 Hákonoekopo ixomo yonóheixoa iséneu úkeakumo ne nîke koane yêka. Hákomaka kenóko'inoe vo'ókuke ra koekúti. 30 Vo'oku koati énomone yónoheixo isóneu xâne ákoti êxa Itukó'oviti ya uhá koeti óvohikoku yara kúveu mêum. Yoko éxoa Yá'a íhae vanúke kénokinoe uhá koêti ra koekúti. 31 Inúxotike ya uhá koêti, hane itíka yónoheixoku iséneu ítuke Itukó'oviti, yane kousókinopeatimo Itukó'oviti ne po'ínuhiko nékone —kíxovokoxoane Jesus.

Koêku ne kaná'uti îrikuxea xâne Mt 6.19-21; 1 Pê 1.4

32 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus neko íhikauhiko:

—Itínoe hokónuti, itínoe kutí ngíxone kálihunoe su'ûso ákoti axu'ína ikéneke koyonoâti, hákonoe píke, vo'oku koati ahá'inopinoe Yá'a íhae vanúke itíkivo xanéna koane yenópi vanúke natíxokuke. 33 Enepone apeínopiti, yakávanea, koane pêrekexamaka xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apêtimo íhaku tîketina ákotinemo ipúpa'ixeaku, koane enómakamo apeínopiti ákoti uké'eyeaku vanúkeke xoko ákoyeaku itápana ómevoti, koane xoko ákoyeakumaka kálihunoe hó'openo nikóheati. 34 Vo'oku koêkuti yunákoaku ne apeínopiti, itukapu vanúkeke, áko'o itukapu poké'eke, énomonemakamo yónoheixo iséneu —kíxovokoxoane.

35 Ina koe'íkomaka Jesus:

—Itíkapu xâne usó koyêti kuteâti koêku xâne iyukovó koyêti, ko'ipovó kixoíxotimaka ípovo, koane ihuvé koyêtimaka yukúna aukápapu kúxoixopone. 36 Kutí yákoyenoe ahinoêti ixómoti noimé'exopo seópope pátarauxa ukopeâti áyuike kasâtuxoti. Seopóne pátarauxa, enepo ipusókopo pahapéti, usó kóyepone ahínoe míhe'okopinoa. 37 Koati únatimo koêku ne ahinoêtihiko inú'epo pátarauxa ixómoti noimé'exopa. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Itukovó koetimo koati pátarauxa silo'íxopomo ípovo ko'ítukeyea. Yane kavátahikoatimakamo neko ahínoe xe'o mêsa ominoâti nîka. 38 Yusíkoti itúkeovo ya kuku yóti, áko'o ya mâturukata seópea ne pátarauxa, koati únatimo koêku neko ahínoe inú'epo ixómoti noimé'exopa. 39 Koati endó'okopitinoe koêkumo: Eneponi exâ únae ovokúti orana símope ne ómevoti, mani koyonoâti ne óvoku, ákoni síka ûrukeova ne óvoku. 40 Keánenoemaka, neímexa ne aúngopovopemo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, vo'oku ya koati ákoyeakumo kixápanu, énomonemo aúngopeovo —kíxovokoxoane Jesus.

Éxetina Jesus koeku únati yoko váhere ahinoêti Mt 24.45-51

41 Ina kixôa Pêturu ne Jesus:

—Unaém, enepora yéxetina apêti íhokovoke, koati utíne itíkinoa? áko'o uhá koetímaka xâne —kíxoane.

42 Ina kixôa Jesus itukínoati po'i íhokoake:

—Kutí'ikopomea itukóvo kuteâti ne ahinoêti koati yuixóvoti ítukexeokonoke, koane ponóvoti isóneu ítukeke? Énomone neko poréxoakemaka pátarauxa éxea koêku ne po'ínuhiko ahínoe, motovâti koúsokinoa nókone koatíke kaxénaxeokonoke. 43 Koati únatimo koêku ne ahinoêti inú'epomo pátarauxa kíxeaneye ko'ítukeyea aukápapu. 44 Koati endó'okopitinoe koêkumo: Kuri'ó kixoâtimo pátarauxa kóyoninoa uhá koeti apeínoati. 45 Itea enepo akôe isóneu ne ahinoêti: "Yupíhovane xu'íkeneyea ne mbátarauxa" akôe, ina turixápu yehépoke'exea ne po'ínuhiko ahinoêti, ha'íne, koane yuíxeovo níkea, énoyeovo yoko kohíhiyea, naíxapu nê'e. 46 Vo'oku seopó koetímo pátarauxa ya káxe koati ákoyeaku kuxápa, koáne ya ôra ákoyeakumaka éxa káyukopeovomo. Yanê'e, koati kotívetimo kíxoaku pátarauxa ipihápana. Iyonópatimo xoko iyónopoku xâne ákoti akutípo.

47 —Enepone ahinoêti exoâti ne ahá'inoa pátarauxa, itea ákoti usó akóye koúsokea, ákotimaka itukêa ne âha, koatimo xúnati yehépoke'exeokono ipihápanakana. 48 Itea enepone ákoti exâ ne ahá'inoa pátarauxa, yusíkoti váherexea ítuke koane motókeyea xu'ínayea ipíhoponeokono, itea ákomo áxuna kíxoakumo pátarauxa yehépoke'exea ipihápana. Vo'oku enepone xâne ênoti pónekonoke, konokoâti enó'iyeamaka únatinoe koekúti ítuke, pôreupo vo'oku enó'iyea pónekonoke. Kúteanemaka koêku ne xâne xu'ínati ípara, koati konokoâti enó'iyea pôreupo anu'úkopati ne yé'akeye pónekonoke —kíxoane.

Xâne okopókokoti vo'oku Jesus
Mt 10.34-36

49 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepone nzímea yara kúveu mêum, ínzokoa yúku oro'ókoti, yoko ehá'ani turíxeovone kó'iyeaneye. 50 Itea anéyeiko kotíveti koekúti véngokuikomo. Koati konokoâti itúkeovo oúngekemo yóno ne êno tiveko koekúti, epó'oxo koati hána'itine tiveko inzóneu koêku âvoyea ndarú'uxa. 51 Ikítixatinoe nzimínoti motó'iyeova úhepeyea isóneunokoko ne xâne yara kúveu mêum? Ákomo ákoeneye. Koati endó'okopitinoe koêku: Apêtimo okopókokoti vo'ónguke. 52 Ukeátine kó'oyene, itukovo apêti singu koeti ko'óvokuti ya póhutike ovokúti, mopó'amo okopâti ne po'i pi'âti, itukovo pi'âti okopâtimo ne po'i mopo'âti vo'ónguke. 53 Kúteanemakamo koeku hóyeno yoko xé'a. Okopâtimo hóyeno ne xé'a, áko'o itukovo xé'a okopâmo ne há'a vo'ónguke. Kúteanemakamo koeku sêno yoko ihíne. Okopâtimo sêno ne ihíne, áko'o itukovo ihíne okopómo êno vo'ónguke. Kúteanemaka koeku sêno yoko sinéna vo'ónguke, okopâtimo sêno ne sinéna, áko'o itukovo sinéna okopâ ne imóse vo'ónguke —kíxovokoxoane Jesus.

Hoénaxovope yé'exeovone hunókoku ra mêum
Mt 16.2-3

54 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus neko êno xâne:

—Enepo neixónoe kapási ukeâti kíyo'i káxe, "Úko rakéne" kénoe. Koáne, kevó'oxo. 55 Koáne enepo sa'irí'okovo ne ihunóvoti, neixoâtinoe ne úkeaku, "Kotúpotinemo" kénoemaka. Koá'axo, kotúpo. 56 Itínoe ikútixapovoti koati ko'éxoneti, é'exo kíxeanoe koêku ra mêum koáne ra vanúke, koêku kahá'ayea kévea koane kotú'iyea, itea inípono ákoyea yéxa itukóvotiye ra káxehiko símokune ûti. 57 Manímaka konókoti yéxinoe péni iséneunoa ra koekútihiko! —kíxovokoxoane Jesus.

58 Ina koe'íkomaka:

—Itukovo apêti évotikopike po'i xâne, ina omôpi yuhoíkovokutike, ya koêkuiko yéni, tumúneke símí yuhoíkovokutike, yapásika kíxeaku unátipinokoko iséneu, maka hákone iyonópi nonékuke ne pahúkoti yuhoíkovokutike, vo'oku mani

kurikópiti nê'e xoko pulísea. Kene ne pulísea, mani kurikópiti ika'ákovokutike.
59 Enepo akoéneye, koati ngixópiti ákoyeamo ipíhikapi koêku ákoyea peréxapa
uhá koêti ne yoréveu —kíxovokoxoane Jesus, exókoatihiko kónokea épemea
Itukó'oviti kotúyopinoa pahúnevo tumúneke seópea nonékuke.

13

Konókoti kuríkopea ûti ne váhere vítuke

1 Koati énomone yaneko koyúhoyeaku Jesus, apé koéne xanéhiko simoâti,
koyuhó'inoati koêku ne íhaehiko Ngalíleya, koépeu Pilátu, itúkeovo isúkotihiko
hó'openo, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, yaneko koepékokonone. 2 Ina kixoáhiko
Jesus:

—Ikítixatinoemea koati yupihóvoti váherevoko ya po'ínuhiko xâne íhae
Ngalíleya nekôyohiko vo'oku kixókonokuhiko koépekeokono? 3 Ako kalíhuina
kó'iyeaneye. Koati ngixópitinoe: Enepomo hákoti iketívexoa iséneuke ne
pehúnevo, koane hákotimaka kirikópa, koati kotívetimakamo kixékonoku ya
hunókokuke. 4 Kene neko dizoitu koeti ivokóvoti ya Silôe íkoro'uxovone
neko éyevoti péti vanúkeke koexépoeti, pe'okoâtinoemea itúkeovo koati
yupihóvati váherevoko ya uhá koeti po'ínuhiko xâne íhae Njeruzálem? 5 Koati
ngoyuhó'inopitinoe: Enepomo hákoti iketívexoa iséneuke ne pehúnevo, koane
hákoti kirikópa, koati kotívetimakamo kixékonoku ya hunókokuke —kíxoanehiko
Jesus.

Koeku xuve figu ákoti há'i

6 Ina itukínoahiko Jesus íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:

—Ápe hóyeno apêti xuve fîgu xapákuke xuve úva nóne. Po'i káxe opósikoponea
há'i yane xúve itea ako êho. 7 Yane ina kixôa neko koyonínoati ne nóne:
“Mopó'ane xoénae ixomo ombósi'ixoponea há'i râ'a, itea anéyeiko âvoyea ênjo.
Titúkane kó'oyene, vo'oku ovohí koâti ra poké'e koêku ákoyea pôreu” kíxoane.
8 Ina yumopâ ahínoe: “Síkeavone yara xoénae. Imbanó'ekoatikomo, ínamo
imbíhina katamú'ikoati. 9 Yane enepo parêxa há'i, únatimo. Kene hákotimo,
pehúkanemo tetúkeovo” kíxoane —koéne éxetina.

Sêno ka'aríneti koítovone Jesus

10 Ya sâputu, káxe koati sasá'iti xoko evo jûdeu, ixómoti ihíkaxo ne Jesus ya
íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. 11 Yane simóne sêno ka'aríneti. Dizoitu koetíne
xoénae ixomo ikâ'arinexoa ndémoniu. Yupíhovone itipu'í kó'iyea vo'ókuke, ákone
ita ponópeovo. 12 Noixoâne Jesus, iháxikoane ina kixôa:

—Senó, ítivoane ra yaríne —kíxoane.

13 Yane ípiho vô'u Jesus muyókuke. Ehá'axo kíxoaneye, ponópovone koxé'u
neko sêno. Yane yupihovó koéne iháyu'ikea Itukó'oviti neko sêno. 14 Itea
ímaikovo ne inuxínoti itukéti yane íhikaxovoku hó'e jûdeu, vo'oku koíteova Jesus
ne sêno ya sâputu. Hara kôe:

—Anéye sei koeti káxe motovâti ko'ítukeyea ne xâne. Énomone síminoe ítivoa
ne yaríne, kene ako yusíka itúkeovo ya sâputu, káxe koati sasá'iti hó'eke ûti —
koéne.

15 Ina kôe ne Vúnae:

—Itínoe ikútixapovoti koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne, ákonikopo kíxeapananoe
ne píyo vûi, itukovo píyo juméntu xoko ómomikoku íyikoponi úne ya sâputu?
16 Ina keno'óko ra sêno, koati ámoripono Âbraum ikâ'arinexone Satánae dizoitu
koetíne xoénae. Ná'ikopo koeti ákoino omótova íteova ya aríne ya sâputu? —
kíxovokoxoane.

17 Uke'éxone koyúhoyea Jesus, teyó koénehiko neko uhá koeti okopâti, itea
yupíhova elókeyea okóvo ne po'ínuhiko jûdeu vo'ókuke uhá koêti neko ihayú'iuti
ítuke Jesus.

Éxetina Jesus koêku ukóponea ne ake nonéti koéhati mostarda
Mt 13.31-32; Mk 4.30-32

18 Háramaka koe íhikaxea ne Jesus:
—Kutimea koéneye ukóponea ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne? Kutimea
ínzokoa? 19 Hara koéneye kalîhuti ake nonéti, enepone iháxoneti mostarda
enepo nôa hóyeno ya isáneke. Ihonópone, paya'ínemaka, itúkovone xuve tikóti.
Yane itúkotine môko ne hó'openo ôti káva'oke —koéne.

Éxetina Jesus koêku ne kohiyákopeti pâum
Mt 13.33

20 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Kutimea ínzokoa kixoku ukóponea ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne? 21 Hane
koéneye kohiyákopeti pâum veínoake sêno ánahixea mopo'âti ihíxopeti tirîku.
Ehane heú kíxoa kohíyakea ne tirîku —koéne.

Koeku kalíkuti pahapéti
Mt 7.13-14; 7.21-23

22 Koêku yónea ya Njeruzálem ne Jesus, koane íhikaxea emo'u Itukó'oviti yane
pitivókohiko yoko ipuxóvokutihiko vékoku. 23 Yane ápe xâne kixoti Jesus:
—Unaém, ákomeamo axú'ina ne xâne koítovone Itukó'oviti yonopâti xokóyoke?
24 Ina yumopâ Jesus, itukínoati íhokoake.
—Kéxuna'ixapunoe víki ne kutí koeti kalíkuti pahapéti. Koati ngixópitinoe:
Enómo kaha'âti vékea itea ákomo íta —kíxoane.
25 Ina itukínoamaka po'i xêti, íhokopovoke, koane íhokoake ne xâne ákotimo
urúkapapa ne natíxoku Itukó'oviti vanúkeke. Hara kôe:
—Exepúka ne únae ovokúti, exexápane ne pahapéti, itukapu meúkeke
yovó'ikonoe ixómoyea ipísoko pahapéti ké'iyi: "Unaém, míhi'akinavea ne pa-
hapéti" ké'iyi, yane haramo kixópi: "Hainánoe iti ovónje" kixópitinoemo.
26 Ínamo ixeánoe: "Kahá'inepipepo ûti xe'o mêsa óvoku nikokónoti yoko ekâti
yanekôyoke, koane koati vípuxovokuke íhikexopepo" kixeâtimo. 27 Itea haramo
koépomaka yuhó'inopinoe únae ne ovokúti: "Ako énjapinoe. Yahíkuxipunu, itínoe
itúkoti váhere" kixópitinoemo. 28 Yane neixoâtinemo ne Âbraum, Izáki koane
Njáko ya natíxokuke Itukó'oviti, koánemaka uhá koetíhiko ne páhoe Itukó'oviti
koyúhoyea emó'u mekúke, itea kirikókonotinemo meúkeke yane natíxokuke
Itukó'oviti. Yoko enómo iyókexoti yoko ngarutútukexoti ôe vo'oku hána'iti
tiveko koeku xâne xoko yenópoku. 29 Enómo xâne ivatákopotimo xe'ókuke
mêsa ya natíxoku Itukó'oviti ukeâti ya uhá koêti ra kúveu mêum, xoko úkeaku
ihâroti, yoko xoko íyeu kíyo'i káxe, koane xoko úkeaku kásati, yoko xoko
úkeaku ihunóvoti. 30 Apêtimo xâne ákoti apayáso ovoti ikenétike koêku kó'oyene
itukóvotimo koâti teyonéti ya po'ínuhiko xâne yaneko káxe. Kene xapákuke ne
teyonéti koêku kó'oyene, apêtimo okópoti koati ikenétike —koene Jesus.

Ako omótova okóvo Jesus ne íhae Njeruzálem
Mt 23.37-39

31 Koêkuiko koyúhoyea ne Jesus, ápe farîzeuhiko kixopónoati:
—Hákone yovóheixo yâye. Ipíhikapi râ'a, vo'oku kahá'ati koépekeopi ne Êrodi
—kíxoanehiko.
32 Itea hara kíxoa Jesus yumópeahiko:
—Yéta'akapana ne Êrodi, enepone kutí koeti éxeako úkoe, ngópuhikopeakomo
ndémoniu xoko xâne ûroevo, yoko ngoíteovoikomo ka'aríneti kó'oyene yoko

ihârotike. Yane mopó'apeke káxe, unzéxotinemo índuke. 33 Ngonókotiko
ungóponea ya po'íkehiko pitivóko kó'oyene, koane ihârotike, yoko po'íke ihâroti,
motovâti nzímea Njeruzálem, vo'oku ákomo po'i koépekokonoku porófeta
koyúhoti emo'u Itukó'oviti, ákoti itukapu ya Njeruzálem.
34 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Imáko ké'iyivoku, itínoe íhae Njeruzálem. Aínovonoe iti xâne yómoti
koépekea porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Aínovonoemaka iti koépekenati
ovoxe Itukó'oviti páhoe xepákukenoe, hipokoâti ya mopôi. Kuteâti kíxoaku
tapî'i ho'úxea ne xe'éxaxapa opékuke kêvi, mani ngaha'âtimaka ngíxeopineye
kuteâti, itea ákonoe yakáha'a. 35 Yara kuteâti kêkunoe, ákonemo ovâti ra
yóvokunoe. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ukeátine kó'oyene, ákonenoemo
neíxapanu tukú koeti yaneko káxe ké'iyikunoemo: "Viháyu'ika ne páhoenovi
Vúnae Itukó'oviti, enepone keno'ókoti ya iháke Itukó'oviti" yakoénoe —koéne ne
Jesus.

14

Koitóvo ka'aríneti ne Jesus

1 Po'íke sâputu, pîho Jesus nikóponea óvokuke farîzeu. Yoko koati teyonéti
neko hóyeno xapákuke po'ínuhiko farîzeu. Enepone xanéhikoya, koati komómoti
Jesus. 2 Ápemaka hóyenoya momo'ópixoti. Koati nonékuke Jesus óvoheixo. 3 Ina
kixovókoxoa Jesus ne jûdeuhiko ihíkaxoti yútoe Muîse, yóko'o ne farîzeuhiko:
—Yane Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti, poréxovi koíteovo uti xâne ya sâputu?
áko'o ako paréxavea —kíxovokoxoane.
4 Itea yunuku-yunukú koénehiko. Ina namu'ókoa Jesus neko hóyeno, yane
koítovane, ina porexôa pihópea. 5 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko xâne:
—Ínani áva xi'íxa, áko'o vuina îti ikoróno'ekovoti ikokúti. Yusíkotini itúkeovo ya
sâputu, ákonikopo yéhaka viyópi? —kíxovokoxoane.
6 Itea ákohiko éxa kíxoaku yumópea.

Kahaná'ikokonotimo ne xâne ákoti kapayásakapapu
Lk 22.26-27; Fp 2.3; 1 Pê 5.5

7 Koêku ixómoyea komóma Jesus ne hupiútihiko koane kixoku noívokoxea
haxaéti ivatákokuti xe'ókuke mêsa xapákuke xâne koati payásoti, yane
turíxovone itúkinoa íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kôe:
8 —Enepo iteíkakana niképoni xoko áyui kasâtuxoti, hako neivókoxo ivétakoku
ovoti xêrerekuke kasâtuxoti, vo'oku enepo síma koati payásoti ya itíke, 9 yane
simópitimo ne itaíkopiti, enepone itaíkoatimaka ne po'i simôti, epemópitimo
ípekivo motovâti ivátakea ne po'i simôti. Yane hána'itimo tíyapana koêku vatahí
képi po'íke.
10 —Itea enepo áva itaíkopiti, hane yéna ivétakoponi xoko ivatákokutihiko ákoti
itukapu ivátakoku payásoti. Yane enepo pihinápi ne itaíkopiti, haramo kixópi:
"Iningoné, hara ivétakapana nonekútike xêrerekuke ne kasâtuxoti" kixópitimo.
Yane kuteâti kixópiku, koati kapayásokopitimo nonékuke uhá koeti po'ínuhiko
itá'iuti.
11 —Vo'oku koteyókokonotimo ne uhá koeti kapayásokopovoti. Kene ne ákoti
kapayásakapapu, kahaná'ikokonotimo —koéne.
12 Ina kixoá'ikomaka Jesus ne itaíkoati:
—Enepo áva íte'iu yóvokuke arámusakoponea, áko'o jántaxoponea, hako itukovo
ínikenehiko íteiko, itukovo pe'ínuhiko, áko'o itukovo iyínoxapa. Hákomaka
iteíko míxone xêrerekuke yóvoku áva iríkuhiko xapákuke. Vo'oku ixeáneye,
itaíkopopitimakamo niképoni óvokuke. Yane koati nemukópatinemo ésa'i ne
itíkinoa únati ne po'i xâne. 13 Itea enepo yokoyûi, hanemo íteika xâne

ákoti apeínoati, koáne ne apêti isáyunevo poixo'o mûyo, koáne ne mohéveu yoko komítitihiko. 14 Yane koati únatimo kêku, vo'oku ákoyea oxéne ne íte'iu poréxopeopi ésa'i únati ítikeinoa. Itea koati apêtimo némoepo yaneko káxe exépukopeakumo ukópea xapa ivokóvoti ne kasása'iupo Itukó'oviti, enepohikone ponóvoti kixoku itúkeovo —kíxoane Jesus.

Éxetina Jesus koeku hóyeno kóyuiti
Mt 22.1-10

15 Yoko ápe ha'ine Jesus xe'ókuke mêsa kameâti neko yûho. Yane hara kixo Jesus:

—Koati únatimo koêku ne xâne apêti xapa nikaxóvoti ya natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —kíxoane.

16 Ina itûko xêti ne Jesus. Hara kôe:

—Ápe hóyeno itúkoti hána'iti nikaxóvoti, ênoti húpiu. 17 Simovóne orána neko nikaxóvoti, pahúkone ahínoe kixóponea neko húpiuhiko yusíkea píheanehiko vo'oku usó'iyeane uhá koêti.

18 —Itea póhutihiko neko hupiúti, aínovo apêti pó'onexeovoke. Hara kíxoa inúxoti yumopâti: "Apêti poké'e inámati váneum. Koati ngonokoâtiko noínjoponea. Yokóseananu, yéta'akapinanamo ne pétarauxa ákoyeanemo omótova mbíhea" kíxoane.

19 —Ina kixôa po'ínu: "Apêti singu koeti vûi ka'apénekokoti, váneum, yoko ngonokoâtiko nzixópea. Yokóseananu, yéta'akapinanamo ne pétarauxa ákoyeanemo omótova mbíhea" kíxoanemaka.

20 —Ina koemáka ne po'ínu: "Ínati ngoyêno. Ako omótova mbíhea" kôe.

21 —Aukópovo ne ahinoêti xoko pátarauxa, heú kíxoa koyúhopinoa uhá koêti neko koekúti. Yane yupíhova ímaikinovo xanéhiko húpiu neko únae ovokúti. Ina kíxo ahínoe: "Yéhakapu, pihéne ya uhá koeti none ovokúti ya pítivokona ûti, ya koêkuti xe'o ovokúti vékoku xâne. Víyahikapana ne xâne ákoti apeínoati koáne ne isayú'ixovoti poixo'o mûyo, yóko'o ne komítiti, koáne ne mohéveu" kíxoane.

22 —Koane pihóne. Ikénepoke, hara kíxoa ahínoe: "Unaém, indúkoane ne péhoenonu, itea anéyeiko ivatákokuti" kíxoane.

23 —Ina kixôa pátarauxa: "Yéhaka víki ya none ovokúti koáne ya kálihunoe xêne. Koêkuti tekópone, pehúka yâkeneye maka ipúhikane ra óvongu. 24 Koati ngixópitinoe: Ákomo ápahuina xâne xapákuke neko inúxotihiko nzúpiu mboréxeakemo níkea ra nikokónoti ngoúseune" koéne —koe éxetina Jesus.

Nókone kó'iyea isóneu ne kahá'ati hókea Jesus
Mt 10.37-38; Lk 9.23-24; Xu 12.26

25 Yoko yupíhova ênо xâne hokó'ixoti Jesus koêku yónea. Ina inonéxinova Jesus, hara kíxovokoxoa:

26 —Uhá koêti xâne kahá'ati hókeonu, konókoti itúkeovo ûndi ako omótovoxo okóvo ya uhá koêti, ínati yusîko itúkeovo ínzikau. Ako yusíka itúkeovo há'a, êno, yêno, xe'éxaxapa, itukovo po'ínuhiko ako omótovoxo okóvo ya undíke, muhíkovamaka unako koêku yara kúveu mêum. 27 Koáne enepone xâne ákoti usó akóye koítoponeovo kotíveti koêku hókeonu, ákotimaka akahá'a kutí kíxeovo xâne koínoti kurúhuna iyonókono xoko kurúhuxokonokumo, ako yusíka itúkeovo hokónuti. 28 Konókoti itúkinoa isóneu xâne inúxotike íteamo hókeonu, áko'o ákoyea, kuteâti koêku áva xepákukenoe kahá'ati koéxepukea éyevoti péti vanúkeke. Ako yusíka itukó kíxea, ákoti itukína isóneu yé'akemoye ésa'i ovâti inúxotike. Konókoti ivátakinoa okóvoxea yé'akemoye ésa'i inúxotike, noixoâti motó'iyeovamo ne tiûketina. 29 Vo'oku eneponi uke'é akôe tiûketina, póhutikone poéheve úsexo, ákotineni omotóva úsexea hâxa, yane mani koemóke'eati uhá

koeti xâne noixoâti 30 koáneni kíxeokono: “Enepone hóyeno, pohu turí kixo ítuke, ako úsexa” mani kixokónoti.
31 —Kúteanemaka koêku xoko nâti. Ákoni pihó ákoe okótumonexea po'i nâti, anáne, kaha'âti okópea ákoti ivatáka inúxotike, itukínoati isóneu íteamo ya yehí koeti mili húndaruna ne keno'ókinoati okópea omoti vinti koeti mili húndaruna. 32 Vo'oku eneponi inixâ ákoyeamo íta, ya koêku âvoyea malíka ne anáne, mani apêtimo páhoe xokóyoke epemóponoati nókone itúkea motovâti ákoyea isukókoti.
33 —Keánenoemaka, uhá koeti xepákukenoe kahá'ati hókeonu ákoti usó akóye kuríkea uhá koeti ítukevo, ákomo omótova hókeonu —kíxovokoxoane.

Koeku yúki ákotine uhéko
Mt 5.13; Mk 9.50

34 —Koati únati koekúti ne yúki, itea enepo auké'e taú'iko, ákonemo oxéne aúkopinokonoa. 35 Yane ákone itúkovoke. Muhíkova eneponi kurikákana poké'eke xoko nonéti, koaneni anahíxakana isiko hó'openo, ákoni itúkovoke. Poéhane kuríkeokono. Koêkuti kamoâti ra yûnzo, ivávaka —kíxovokoxoane Jesus neko xanéhiko.

15

Kóseana Jesus ne xâne pahukóvoti
Mt 18.12-14

1 Yoko êno koperáxinoti nâti, enepone ánu'ukenati kóperau, koane enómaka xâne pahukóvoti pihôti xoko Jesus, kamokénoponoati. 2 Yane kapáhakinovohiko koeku Jesus ne farîzeu, enepohikone yuixóvoti hókea yútoe Muîse, koáne ne ihíkaxoti yútoe Muîse, enepone éskiribahiko. Hara kixókoko:
—Imáko ra hóyeno anahíxovoti xâne pahukóvoti koane iníkoatihikomaka —kixókokone.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku moyóniti su'ûso

3 Ina itukínoahiko Jesus íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kíxovokoxoa:
4 —Ínani áva hóyeno xepákukenoe apêti póhuti séndu su'úsona. Kavu'íxa póhutiya, ákonikopomea kurí íxahiko ne noventai nove koêti ya xoko óvoku kóyonoyea ya mêum, koeku opósikoponea neko moyóniti tukú koeti inixápana? 5 Yane inixápanane, mani yupihovó koeti elókepea okóvo. Mani imó kixopâti povókuke omópea. 6 Yane seapáne óvokuke, mani ho'úxoti ínikonehiko yoko ko'óvokutihiko xêrerekuke óvoku ínani ixâ: “Hivá'axapananu ya elókeko ongóvo, vo'oku íninjopane ne nzu'úsona ivu'íxoti” ákoni íxa?
7 —Koati ngixópitinoe kó'iyeanemakaye ne êno elokékoti okovóti ya vanúkeke enepo apê póhuti pahukóvoti ikotívexoati isóneuke ne váhere kixoku itúkeovo, koane epémoti Itukó'oviti kotúyopinoa. Enoné'e elokékoti okovóti vo'ókuke neko póhuti koxe'u xâne yane noventai nove koeti ponóvoti kixoku itúkeovo ákoti okonóko épemea Itukó'oviti kotúyopinoa pahúnevo —koéne.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku tiûketi kovú'e sêno

8 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Ínani áva sêno apêti yehí koeti pe'u tiûketina. Kavu'íxa póhuti yane yehí koêti, ákonikopomea íhuxa yukúna, ina kókoyuse ixâ kaúha'ixea uhá koêti ne kúveu óvoku oposíkopati tukú koeti ínixoponea? 9 Inixápanane, mani ho'úxoti ínikonehiko yoko ko'óvokutihiko oveâti xêrerekuke óvoku, ínani ixâhiko: “Hivá'axapananu ya elókeko ongóvo vo'oku íninjopane ne po'i pe'u ndiûketina ngovú'emeku” ákonikopomea ákoe?
10 —Koati ngixópitinoe: Énomonemaka koéneye elókeko okóvo ne ánju, enepohikone ovoxe Itukó'oviti ya vanúke enepo apê póhuti pahukóvoti ikotívexoati

isóneuke ne váhere kixoku itúkeovo koane epémotimaka Itukó'oviti kotúyopinoa —koéne.

Ipuhíkeati óvoku há'a ákoti kayúsea kixoku itúkeovo

11 Ina koe'íkomaka íhikaxea Jesus:

—Ápe hóyeno pi'âti xé'a. 12 Po'íke káxe, hara kixo há'a ne nihí'iti xé'a: “Pai, mani ngaha'âtine peréxinoa ne íkinonuke yane apeínopiti” kíxoane.

—Yane haxákoane há'a apeínoati neko pi'âti xe'éxa. 13 Avo áxu'ikene, kaúnakovo neko homoêhou. Yane ómane uhá koêti ne apeínoati. Úkeane pího po'íke poké'e ákoti malîka. Heu-heú kíxoa komóhiyea neko tiûketina. Koêkuti âha kíxeova, itúkoa. Koati vaheréxoti kixoku itúkeovo.

14 —Uke'éxoane heú koêti neko tiûketina, kenó'okone êno hímakati yaneko poké'e. Yane turíxovone ikónoko'ixeovo neko homoêhou. Épekoanemaka hímakati. 15 Úkeane pího xoko hóyeno íhae neko poké'e oposíkoponoti itukétiya. Yane pahúkoane hóyeno óyonokuke kátarakinoa kuréna. 16 Yâkoxonoye, íyokovane níkea neko nika kûre. Koáhati ákoti porexoâti nîka. 17 Ina itukópinovo isóneu neko homoêhou. Hara koe isóneupinovo: “Enepohikone ko'itúkeinoti nzá'a, aínovo koati únatihiko nîka. Inímbono yâye ngoitóponovoti kotíveti ya hímakati. 18 Ngaúnakapapuvo, mbihópotine xoko nzá'a kó'oyene. Ká'aye ngixopâtimo: ‘Pai, koati undi ákoti aunáti kixoku itúkeovo nonékuke Íhae Vanúke koane nenékuke. 19 Ákone omóndokea indúkeovo xi'íxa. Kutí íxepanune yahínoe’ ngixopâtimo” koéne isóneupinovo. 20 Yane koúnakopovone neko homoêhou ina pihôpo xoko há'a.

—Avo malíkapa, ínixopane há'a yâkeneye koane yupíheovo kóseanayea. Ina ehakóvo okótumonexopea koáne opóno'ekopea. 21 Ina kíxo há'a neko homoêhou: “Pai, koati undi ákoti aunáti kixoku itúkeovo nonékuke Íhae Vanúke koane nenékuke. Ákone omóndokea indúkeovo xi'íxa” kíxoane.

22 —Yane hara kixo ahínoehiko neko há'a: “Yéhakapunoe, yámane ne koati únati ipovóti, itíkapina ra nje'éxa. Itíkapinamaka horóxona yoko hapátuna. 23 Viyápananoemaka ne koati kínati xe'exa váka koane isíkanoe. Vokóyui, aélokenemaka vokóvo 24 vo'oku kutí koetine ivokóvoti ra nje'éxa, itea iyúkopovone. Kutí koe ivu'íxoti, itea íninjopane” kíxoane.

—Yane turíxovonehiko kóyuiyea.

25 —Yoko mêum óvoheixo ne xuvé'eti xe'éxa neko hóyeno. Ye'éxopone óvoku há'a, kamone êno emo'u oxokénati yoko hiyokéxotihiko. 26 Ina ihaxíko ahinoe há'a epemoâti kó'inokeneye ne koekúti.

27 —Yane hara kíxoane ahinoêti yumopâ: “Seópotine yâti. Yoko kóyuiti ne yá'a. Pahúkomaka isúkeovo ne koati kínati xe'exa váka vo'oku ákoyea yuvâti ne yâti koeku seópea xokóyoke” kíxoane.

28 —Yane yupihovó koene ímaikeovo xuvé'eti xe'éxa neko hóyeno kamôa. Ako akáha'a ûrukopeovo ovokútike xoko ayuíti. Ina ipuhíkinoa há'a oposíkoati koúhepekopea isóneu. 29 Itea hara kixo há'a neko hóyeno: “Pai, enóne xoénae ngo'ítukeinopi. Ako anú'ungeaku yemó'u koane koêkuti péhoenonu, indúkoa. Itea muhíkova kali xe'exa váxikita, ako peréxinoaku motovâti ngóyuiyea xapa íningone. 30 Itea koeku seópea ne xi'íxa, enepone heú kixoti uké'exea apeínopiti yâtikeneye xapa mohîti sêno, ainovó koe énomone itíkino ayuíti. Pehúkoakomaka isúkeovo ne koati kínati xe'exa vakana ûti!” kíxoane.

31 —Ina kixôa há'a: “Nje'exá, koati yóvokune yâye njokóyoke. Heú koeti apeínonuti, ítikenemaka. 32 Yoko koati konokoâti kóyuiyea ûti koane elókeyea vokóvo vo'oku enepora yâti, kutí koe ivokóvotine, itea iyúkopovone. Kutí koémaka ivu'íxoti, itea íninjopane” kíxoane há'a —kôe éxetina Jesus.

16

Ihíkauvoti ihókovoti koeku hóyeno koyónoti ítukevo pátarauxa

1 Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikau:

—Ápe hóyeno iríku apêti ahínoe exeâti koêku ne uhá koeti ítukevo. Ina apê koyuhópoinoati yupíheovo évokeovo ya apeínoati vo'oku itúkeovo aúpu'ikenati ne exeâti koêku ne ítuke. 2 Yane pahúkoane iríku iháxikeovo neko ahínoe ina kixôa: “Kaná'uti ra eyéngou ve'óku? Konókoti yéxokinu kixoku koêku ne ítikeinonu, vo'oku ákone omótova yóvi ra itukéti” kíxoane.

3 —Ina koe isóneu neko hóyeno: “Namo ángoeneye kó'oyene? Pahúkoponune ra mbátarauxa. Ako inda indúkea ínati itukéti kuteâti ngo'ítukeyea kavâne. Koane ndêyo indúkeovo épemokenati. 4 Énjoane ngíxoaku kó'oyene, maka mbahukápakanane aváne íningone usó koyêti óngea óvokuke, ínzuinovokemo káxehiko keno'ókoti” koéne isóneu.

5 —Yane heú kíxoa iháxihikea neko orevéxeati pátarauxa. Ina kixôa neko inúxoti simoâti: “Na yé'aye yorévexoake ne mbátarauxa?”

6 —Ina yumopâ: “Poéha séndu korótina azeite” kíxoane.

—“Harâ'a ne koyuhópeti yutóxovoku yé'akeye ne yoréveu. Ivétaka hú koêti, yitaxa sinkoenta koêti” kíxoane.

7 —Ina kixoámaka ne po'i orevéxoti: “Kene îti, na yé'aye yoréveu?”

—“Poéha mili xákuna tirîku” —kíxoane.

—“Harâ'a ne koyuhópeti óvoku yoréveu. Yitáxapa oitu koeti séndu” —kíxoane.

8 —Upánini ákoyea opónovo ítuke neko hóyeno, itea kóyeane iháyu'ikea pátarauxa vo'oku éxea kixoku itúkea isóneu.

Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepohikone xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti, ya xapákuke ne xâne kuteâtihiko, yupihóvone éxea kixoku itúkea isóneu yane hokotíhiko Itukó'oviti ya ítukeke. 9 Koati ngixópitinoe: Enepone tiûketi, koati kixovókuti íhaene yâye yara kúveu mêum, itea konókoti yéxi iké'itukexi ya únatike, maka enepo simapúne hunókoku kaxena yápeyi yara kúveu mêum, usokó ákoepone íhinovokemo káxehiko keno'ókoti. Énomone neko únatinoe koekúti kuxópitimo ya xoko yenópoku ákotinemo uké'eyeaku. 10 Enepone xâne motovâti kúveovokono pónea ítuke ya ákotike axu'ína, koati motovâtimaka kúveovokono ya xu'ínatike. Kene enepone ákoti oponóvo ítuke ya ákotike axu'ína, ákomakamo opónovo ítuke ya xu'ínatike. 11 Enepo hákoti motôvo kívivokono unátiyea kixeku iké'itukexi tiûketi, kixovókuti íhae yâye yara kúveu mêum, namo kíxoaye peréxikonoa ne koati kaná'uti apeínoviti íhae xoko Itukó'oviti? 12 Kene hákoti motôvo kívivokono péni ítike koeku iké'itukexi ítukevo po'i xâne, namo kíxoaye peréxikonoa koati ítikevomo?

13 —Ako ahinoêti motovâti pi'á kíxea pátarauxa. Vo'oku koêkumo ivávakea ne po'ínu, yane ákomo itúkoake ne po'ínu, áko'o itukovo yuíxovoxo ítukexeake ne po'ínu, yane ákomo itúkoake ne po'ínu. Kúteanemaka koeku ákoyea yusíka yíxivo ítuke Itukó'oviti koeku yíxivo kirí'uxi tîketina —kíxovokoxoane Jesus.

Po'ínuhiko ihíkauvoti ítuke Jesus
Mt 11.12-13; 5.31-32; Mk 10.11-12

14 Yoko vo'oku ixómoyea ipúpakino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiûketina ne farîzeuhiko, yupíhova koémoke'eyea neko yuho Jesus kamoánehiko. 15 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Kutí kénoe koati ponóvoti ya nonékuke po'ínuhiko xâne, itea éxoa Itukó'oviti koêku ne iséneu. Enepone ínixone xâne itúkeovo yupihóvoti unáko, kótirina Itukó'oviti.

16 —Tukú koeti kaxena Xuaum Mbátita, hane apê Ponóvoti Kixovókuti
yútoe Muîse, koánemaka ne yútoe porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti
mekúke. Ukeátine kaxena Xuâum, turíxovone koyúhoyeovo ne inámati
ihíkauvoti, enepone kixoku natíxea Itukó'oviti xapa xâne, yoko êno xâne koati
xúnati yúmo'ixeovo itúkopeovo xanena Itukó'oviti koane yonópea natíxokuke.
17 Ako'óneni oríko uké'eyea ra vanúke yoko poké'e yane veyópeovo póhuti kali
telépu'i xapákuke ne létarana emo'úti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse.

Koeku kuríkoti yêno
Mt 19.9-12; Mk 10.10-12

18 —Enepone kuríkoti yêno ina okoyénopomaka po'i sêno, ya xoko Itukó'oviti
koati aupú'ikoati ne inúxoti yêno. Kúteanemaka koêku ne koyenópati ne sêno
kûre îma, ya xoko Itukó'oviti koati aupú'ikeatimaka inúxoti îma ne sêno —
kíxovokoxoane Jesus.

Iríku yoko Lâsaru

19 Ina koe'íkomaka Jesus koeku íhikaxea:

—Ápe hóyeno iríku ainóvoti koati kohépiti ipovóti kalísoti híyeu itúko ípovo.
Yupíhovo úhepeko kóyeku koane unako níkea itukovo káxe. 20 Ina apémaka
hóyeno koéhati Lâsaru ákoti apeínoati. Enepone hóyeno, épemokenati. Êno
ulaláketi muyókuke. Hane óvoheixo, páhapeteake óvoku neko iríku 21 kuxoíxoti
irihíkovoti íhone nikokónoti ukeâti mesánake neko iríku. Koane ápe tamúkuhiko
ixómoti timarúkexea ne ulaláketi muyókuke. 22 Po'i káxe, ivókovone neko
épemokenati, yane omópane ánjuhiko, enepone ovoxe Itukó'oviti vanúkeke,
omopâti xoko Âbraum, yonópoku kasásа'iupo Itukó'oviti. Yane ivókovonemaka
ne iríku, ina ekoxókono. 23 Ipihóponovokutike yonópo neko iríku, koane
yupíheovo koítoponeovo kotívetiya. Ina noiméxo ákotike malîka, yane noíxone
Âbraum yoko Lâsaru ya xokóyoke. 24 Ina vaûko Âbraum neko iríku. Hara kíxoa:
“Pai, yokóseananu. Pehúkinana ne Lâsaru kaláka'ikea kirípuhi vô'u ina pehukâ
njokóyoke motovâti íkasaxea nênem, vo'oku yupíhovone ngoítoponeovo kotíveti
yara óvonzeixoku xapákuke ra yúku” kíxoane.

25 —Ina yumopâ Âbraum: “Nje'exá, puyákapanapa yokóvo enó'iyea apeínopiti
koane unako kêku yovo'íko ya kúveu mêum. Kene Lâsaru, kotíveti kóyeku
yanekôyo, itea kó'oyene uhepépotine koépoku koeku itúkeovoiko îti koitóponovo
kotíveti. 26 Haina póhutine nê'e, itea anéyemaka êno koímaiti uhôro ínati haháku
haxakoâti ra óvonzeixoku yane yóvoheixoku. Enepone ovoti njokóyoke kahá'ati
yonópea xikóyoke, ako omótova. Kúteanemaka koêku ne ovoti xoko yóvoku,
ákomaka omótova kenó'okopea yâkeneye” kíxoane.

27 —Ina kôe ne iríku: “Pai, yokóseananu, pehúkinana ne Lâsaru óvokuke nzá'a,
28 vo'oku harakóxonoiko singu koeti mbo'ínu. Pehúka koyúhopoinoa koêku
yâye mará'inamo yanápamaka yâye xokóyoke ra êno kotíveti koekúti enepo
ivakápuhiko” kíxoane.

29 —Ina yumopâ Âbraum: “Anêko yútoe Muîse koánemaka yútoe porófetahiko
koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Ene akámokenohiko” kíxoane.

30 —Itea hara kixópoikomaka Âbraum ne iríku: “Pai, ákomaka akámokenoyea
yûho nekôyo, itea eneponi áva exepúkopoti ukópea xapa ivokóvoti pihinoâti,
mani ikotívexoati isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea” kíxoane.

31 —Ina yumopâ Âbraum: “Enepo hákoti kamokéno yuho Muîse yútoeke
koane yuho porófetahiko, ákonimaka akútipo muhíkovani áva exepúkopoti
ukópea xapa ivokóvoti” kíxoane Âbraum —kôe éxetina Jesus.

17

Koímaiti pôreu ne váhere kixovókuti
Mt 18.6-7, 21-22; Mk 9.42; Rm 1.32; 2 Pê 2.1-2, 18

1 Ina kixovókoxoa Jesus ne íhikau:
—Koati kóyekutinemo ápeyea koekúti kopoé'akoti isóneu xâne kutí'inoke itavókeati hókeonu, itea koati kotívetimo koêku ne xâne kixotíneye po'ínu. 2 Tumúneke kíxeaneye, yusikóneni iká'akeokono koati pú'iti mopôi anúkuke ínani kuriná'ekakana úneke ya mar yaneko kópoe'akea isóneu póhuti xapákuke ra kálihunoe kutipónuti koane kátavokopeahiko hókeonu —kíxovokoxoane.

Nókone vitúkea apê váhere ítukeinovike ne po'inu ûti

3 —Yokóhiyanavonoe. Enepo vaheréxa ítukeinopi ne pe'ínu xoko Itukó'oviti, yéxaka pahúnevo. Enepo ikatívexapa isóneuke ne váhere ítukeinopi, hákone yunakôa iséneuke. Kutí íxepane ákoti váherexeaku ítuke. 4 Yusíkoti seti kó'iyea váherexo ítukeinopi ya kúveu póhuti káxe, koane enepo seti akoémaka kixóponeopi: "Kotíveti inzóneuke ngíxeopineye, hako kixênu" ixapánapi, hákone yunakôa iséneuke ne váhere ítukeinopi. Kutí íxepane ákoti váherexeaku ítuke —koéne Jesus.

Koêku ne kúveovo uti Itukó'oviti

5 Ina kíxo Vúnae neko íhikau, enepohikone ápostulu, páhoe koyúhoyea emó'u xapa xâne:
—Unaém, kirí'uxinavi kúveovopeoxo ûti.
6 Ina kixovókoxoa Vúnae:
—Eneponi akutêa kali itóvoku ake ha'i mostarda ne kívivonu, mani motovâti pehúki ne xuve fîgu póhuxeovo marékopeovo koane nópeovo ya kuku mar, yane mani itukoâti kuteâti ne yemó'uinoa.
7 —Eneponi áva xepákukenoe apêti ahínoe ko'itúkeinoati isáneke, áko'o itukovo koyonínoati vakána, ina seôpo ne ahínoe ukopeâti mêum, námeamo kíxoaye yuhó'inoa pátarauxa? "Yahí'akapa ra mêsa, nikéevo" kixoâtimeamo? 8 Ako kalíhuina, itea haramo kíxoa pátarauxa: "Keúnakinanu nikokónoti mesáke, silé'ixa taki ripíno, yíxapu nóngone mesákuke, nikokónoti koane ênga koeku níngea. Unge'éxane níngea, ínamo yahe'ákanu" kixoâtimo. 9 Konókotikopomeamo íkoro'ixinova pátarauxa enepo uséxa ahínoe itúkea uhá koeti páhoenoa itúkea? Ako kalíhuina. 10 Kúteanemaka kêku, itínoe ínzikau. Enepo itikâ ne uhá koeti péhoenokono itíki, yusikóne ké'iyi: "Ako omóndokea inzáyu'ikeokono, vo'oku pohúneti indúkoti mbáhoenokono indúkea" ké'iyi iséneuke —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóva Jesus ne yehí koeti yúvone lépara

11 Koeku píhea ya Njeruzálem ne Jesus, hane véko xêne hunoneâti ne hunókoku émeuxa Samâriya yoko hunókoku émeuxa Ngalíleya. 12 Koeku símea xoko kali ipuxóvokuti, ápe yehí koeti hóyeno itôkopovati. Aínovone yúvone koati koímaiti arinéti, enepone lépara kixonéti. 13 Ako koati malíkea okínoakuhiko vaúkea koane kó'iyea:
—Jesus, ihíkaxoti, yokóseanavi —kíxoanehiko.
14 Noixoâne Jesus, hara kíxovokoxoa:
—Pihénoe, yéxakapanapa ne sasedótihiko inuxínoti xâne hó'eke —koéne.
Úkeane pihohíko. Koeku píheahiko, koane uké'epea aríne. 15 Xapákuke neko yehí koêti, ápe póhuti kayú koépoti noixóne unátipea. Koati hónoti emó'u iháyu'ikea Itukó'oviti. 16 Ipuyuké koéne poké'eke nonékuke Jesus koane íkoro'ixinova. Yoko íhae Samâriya nekôyo. 17 Ina kixôa Jesus:

—Ákoikopo yehí ákoe ne hóyeno itóvoti? Náhiko ne nové koêti? 18 Ako ápahuina
xapákukehiko kayukóvoti iháyu'ikopea Itukó'oviti ákoti itukápa ra hóyeno ákoti
itukapu xanena ûti, uti jûdeu? —koéne.

19 Ina kixôa Jesus neko hóyeno:

—Yexépukapa, pihépane, itévone vo'oku kívivonu —kíxoane.

Koêkumo xanéhiko ye'éxapune káyukopovope Jesus
Mt 24.23-28; 24.37-41

20 Yoko ápehiko farîzeu epémoti Jesus símeovokumo kaxena natíxea Itukó'oviti
xapa xâne. Ina kixoáhiko Jesus:

—Enepone natíxea Itukó'oviti xapa xâne, haina koekúti motovâti ínixeokono.
21 Ákomo koêti vo'ókuke: "Anéyene," áko'o "Harakónone" ákomo koêti. Vo'oku
enepone natíxea Itukó'oviti xapa xâne, koati isóneuke xâne óvo —kíxoanehiko
Jesus.

22 Ina koe'íkomaka:

—Simóvotimo káxe yupíheovoku kehá'ayi neíxinunoe xoko nandíxoku,
muhíkova itukápu ya kúveu póhuti káxe, vo'oku tivékomo ne koekútihiko,
itea ákomo omótova neíxinunoe, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.
23 Yane apêtimo kixópitinoe: "Anéyene," áko'o "Harakónone" kixópitinoemo,
itea hákonoemo píhe ikéneke. Hákonoemo hekôa. 24 Vo'oku kuteâti koeku
ipixéneneoti uhapu'i-uhapu'í kíxea vanúke ukeâtine po'i poixô'o vanúke tukú
koêti ya xoko po'i poixô'o, énomonemakamo koéneye aúngopovope, undi íhae
vanúke ikútipasikoponovoti xâne. 25 Itea inúxotike, konókotikomo ngoítoponeovo
kotíveti koane púveonu ra xanéhiko apêti yara koeku kó'oyene. 26 Kuteâti
koeku kaxénake Nôe, énomonemakamo koéneye simapúne kaxena aúngopovope.
27 Poéhane níkea, énoyeovo, koane kâsatuxea, ene yuíxovo ne xanéhiko tukú
koêti yaneko káxe urúkovane Nôe neko hána'iti vatéke. Yane kenó'okone neko
êno koiníkoti, koane heú kíxea koúpa'ixea neko xanéhiko. 28 Kúteanemaka
koeku yaneko kaxénake Lô, vo'oku hara yuíxovo neko xanéhiko, níkea yoko
énoyeovo, vanéxea yoko kaváneyea, koane nó'iyea yoko koéxepukea óvoku.
29 Itea yaneko káxe ipuhíkeane Lô ne Sódoma, kenó'okone irúmene yúku
ukeâti vanúke xaneti énxofere koxunákeati otúko. Yane heú kíxoa koúpa'ixea
neko xanéhiko. 30 Énomonemakamo koéneye aúngopovope, undi íhae vanúke
ikútipasikoponovoti xâne. 31 Yaneko káxe, koêkuti ovoti omómikokutike oúke
pêno, hákone urúkopovo kúveu óvoku veyóponea ítukevo. Kúteanemaka koêku
ne ovoti mêum, aká'ikaneye okóho'i. Hákone aukópovo veyóponea ítukevo
óvokuke. 32 Puyákapanapa yokóvo koêku ne yeno Lô. 33 Koêkuti xâne yuixóvoti
koúhepekea kóyeku yara kúveu mêum, evókoatimo ne mani unako koépoku
xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne ákoti yuixápu koúhepekea kóyeku yara
kúveu mêum, énomonemo unatî koépoku xoko Itukó'oviti. 34 Koati ngixópitinoe
ápeyeamo pi'âti imókoti ya póhutike ípe yaneko yóti. Poéhamo veyopókonoti
kene po'ínu, iríkovokunemo. 35 Koane apêtimo pi'âti sêno kaha'ínekokoti itútukea.
Poéhamakamo veyopókonoti kene po'ínu, iríkovokunemo. 36 (Koáne, apêtimakamo
pi'âti xâne ya mêum. Veyopókonotimo póhuti kene ne po'ínu, iríkovokunemo)
—koéne.

37 Ina kíxo Jesus ne íhikauhiko:

—Unaém, ná'ikopomo óvo ne koekúti kíxene? —koénehiko.

Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Koêkutimo óvoku ne ivokóvoti, énomonemakamo ho'úxovo ne varutútuhiko —kíxovokoxoane, itukínoati íhokoake ne aúkopovopemo.*

18

Kixoku vépemea Itukó'oviti

1 Ina itûko xêti ne Jesus apêti íhokoake ne âha íhikaxea kouhápu'ikoti kónokea itúkea orásaum ne xâne, koane ákoyea kamúya'ika isóneu. Hara kôe:

2 —Ápe pitivóko óvoku hóyeno yúhoikovoku xâne. Enepone hóyeno, ako teya Itukó'oviti koane ákomaka xâne téyone. 3 Ápemaka sêno ivokóvoti îma yaneko pitivóko. Yoko kóyekune neko sêno kíxoixoponea neko hóyeno: "Yokótixonu vo'oku vaheréxoti ítukeinonu" kíxoixoponoa.

4 —Itea kali êno ákoyea itúkoake hóyeno neko sêno. Ehane kôe isóneupinovo neko hóyeno: "Kaná'uti ákoyea ndeya Itukó'oviti, koane ákoyeamaka ndeya xâne, 5 itea vo'oku ákoyea káyunukanu ra sêno, indukínoatimo ra épemo'ixonuke, mará'inamo hako óko turí'okeovonu" koe isóneupinovo.

6 Ina koe'íkomaka Vúnae:

—Itíkina iséneu yûho ne hóyeno, yúhoikovoku xâne. Haina hóyeno itípakovoti, itea kóyeane koyúhoyea huvó'oxeamo ne sêno. 7 Kene Itukó'oviti, ákoikopomo huvá'axa ne xanéna, enepone noívokoe epemó'ixoati kotíxea káxe, yóti upánini kutí kó'iyeamo koati ko'okôriti yumópea? 8 Koati ngixópitinoe: Ákomo iká'akarixa Itukó'oviti huvó'oxeahiko. Itea apêtiperameamo xâne inú'embo kuvovónuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, enepomo aungápapu yara kúveu mêum? —kíxovokoxoane.

Nókone kó'iyea ne xâne enepo kotuyôpea Itukó'oviti ne pahúnevo

9 Ina itukópinoamaka Jesus po'i xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea vo'ókuke ne xâne kuvovópovoti, enepohikone inixópovoti itúkeovo koati sasá'iti ya po'ínuhiko xâne. Hara kôe:

10 —Ápe pi'âti hóyeno itukóponoti orásaum ya témpulu. Poéha farîzeu, enepone yuixóvoti hókea yútoe Muîse, kene po'ínu, koperáxinoti nâti. 11 Eneponeko farîzeu, xe'ó koéne itúkea orásaum itea ako itápana Itukó'oviti ne orásauna. Ainovó kôe énomone yuhó'ixopovo. Hara kôe orásauna: "Hána'iti íngoro'ixeovo, iti Itukó'oviti vo'oku ákoyea angútea po'ínuhiko xâne, enepohikone ómevoti, koane ákoti oponóvo ítuke, koánemaka xâne aupú'ikoti yêno kapíneti po'i sêno. Hainámaka undi váhere xâne kuteâti ne koperáxinoti nâti, enepone ánu'ukenati kóperau. 12 Pí'a jejuá ngôe ya sêmana, koane mboréxomaka ndîzimu, póhuti ya uhá koeti yehí koeti námoem" koéne. 13 Itea enepone koperáxinoti nâti, xe'ó kôe ákotike malîka. Ako mapíkapu komómoyea vanúke. Pohu ipúsokone xâ'a koane kó'iyea: "Iti Itukó'oviti, yokóseananu, undi xâne pahukóvoti" kôe.

14 Ina kixovókoxoamaka Jesus neko xâne kamokénoati:

—Koati ngixópitinoe: Enepora hóyeno, énomone sasa'ípo nonékuke Itukó'oviti koeku pihópea, kene haina neko po'ínu. Yoko uhá koeti kapayásokopovoti, koteyókokonotimo, itea enepone ákoti kapayásakapu, énomonemo kahaná'ikokono —kíxovokoxoane Jesus.

Epemínoa Jesus ne kalivónohiko unako koêku xoko Itukó'oviti
Mt 19.13-15; Mk 10.13-16

* **17:37** Enepone kixó'ekone yuho Jesus vo'oku varutútu, ako tôpi isóneunoa ihíkaxovatihiko ra Bîbilea. Hara póhuti isoneûti vo'ókuke: Enepo apê ivokóvoti, ako apásika etó'okoati ne varutútu. Ako oríko ho'úxinovahiko. Énomonemakamo koéneye ûti, uti kutípoti Jesus. Enepo aukápapu Vúnae, vexoâtimo. Ákomo apásika ápeyea etó'okoviti.

15 Ina apê xâne ominoâtihikomaka kalivôno ne Jesus motovâti ípihea vô'u
tutíkuke. Itea noixoâne íhikauhiko, sayá'ikoa. 16 Ina ihaxíkoa Jesus neko
kalivôno ahí'okeovaxo, ina kíxo íhikauhiko:
—Síkeane kenó'okea ne kalivónohiko njokóyoke. Hako seya'íkoa, vo'oku
kuteâti koeku usó kóyeyea kenó'okinonu râ'a, énomonemaka kónoko kó'iyeaneye
ne xâne yonópoti natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke. 17 Koati emo'úti ra
yunzó'inopinoe: Enepone ákoti akahá'a íkutipasikeovo kalivôno ya usó kóyeyea
kenó'okinonu, ákomo kalíhuina yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke —
kíxovokoxoane.

Inámatiko hóyeno iríku
Mt 19.16-30; Mk 10.17-31

18 Ápe koati payásoti hóyeno yuhó'ixoponoti Jesus. Hara kíxoa:
—Ihikaxotí, iti koati únati. Kutimea ngónoko indúkea motovâti ómbea xoko
Itukó'oviti ákotinemo hunókoku?
19 Ina kixôa Jesus:
—Yéxoakopomea kixó'ekone ne yiûho keyuhónumeku indúkeovo únati? Vo'oku
ako po'inu únati ákoti itukapu Itukó'oviti. 20 Yéxoa ne páhoenokono xâne itúkea
yútoeke Muîse, enepone koêti: “Hako yaupú'iko po'i xâne kepiné'iyiti yêno.
Hako kepéko. Hako yomêxo. Hako itikóheo koêku po'ínuhiko xâne, koane tiya
yá'a yoko yêno” koêti.
21 Ina kôe ne hóyeno:
—Ukeátine ngalivónoxoiko, heú ngíxoa indúkea nê'e —koéne.
22 Kameáne Jesus yûho, ina kixopâmaka:
—Poéhaiko koekúti nékone itíki. Yakávanea uhá koêti ne apeínopiti, ina
perekéxa xâne ákoti apeínoati ne ésa'i. Yane apêtimo apeínopiti vanúkeke, ina
kina'áka ingéneke hékinu —kíxoane.
23 Kamoáne hóyeno neko yuho Jesus, yupihovó koéne isóne'ekeovo. Koati
kama'âti neko êno apeínoati. 24 Noixoâne Jesus isóne'ekeovo, hara kôe:
—Imáko itúkinovo tiú'iti yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne
iríku. 25 Ako'óneni oríko vékea kámelu xoko kali ihínone tôpe uhe'ókopeti, yane
yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne iríku —koéne.
26 Ina koehíko neko kamoâti:
—Yane kuteâti koeku yûho, kutí'ikopomeamo motovâ itúkeovo koítovone
Itukó'oviti koane yonópea xokóyoke? —kixókokonehiko.
27 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Enepone ínixone xâne itúkeovo yupihóvoti tiú'iko, ako átiu'i xoko Itukó'oviti.
28 Yane hara kixo Jesus ne Pêturu:
—Kurí kixo uti vóvoku koeku hókeopi ûti.
29 Ina kixôa Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Ako ápahuina xâne ákotimo námoepo yane
ákoyea okótixo ítukevo vo'oku kahá'ayea koúkoponea natíxea Itukó'oviti xapa
xâne. Vo'oku enepone ákoti okotíxo kuteâti óvoku, yêno, po'ínuhiko, há'a,
êno, áko'o itukovo xe'éxaxapa, 30 koati yupihovó koetímo námoepo yara koeku
kó'oyene, koane keno'ókoti káxe yonópotimo xoko Itukó'oviti ákotine hunókoku
—kíxovokoxoane.

Koyuhópamaka Jesus ivókeovomo koane exépukopeamo
Mt 20.17-19; Mk 10.32-34

31 Yane ahikú kíxoa Jesus ne nduse koeti íhikau koane kíxovokoxea:
—Kó'oyene Njeruzálem vonóne. Simané'e utíya, kousókovotinemo uhá
koêti ne yutoxóvoti yútoeke porófetahiko vo'ónguke, undi íhae vanúke
ikútipasikoponovoti xâne. 32 Nguri'ókokonotinemo xanéhiko ákoti itukapu

viyénoxapa jûdeu, enepohikone éxoti koeku poké'exa ûti. Koemóke'enutihikomo, komohínutihikomo, koane apurú'okonutihikomo. 33 Ike yehépoke'exinenuhikomo, ínamo kaepékanu itea mopó'apeke káxe ikénepo, enjepúkopotimo ungópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane Jesus.

34 Itea ako éxina isóneu íhikauhiko Jesus neko yûho. Koati ákoti itapána isóneu éxea koêku, ákoinoke iyúseina kixó'ekone ne yûho.

Koitóva Jesus ne komítiti íhae Njeríko
Mt 20.29-34; Mk 10.46-52

35 Ye'éxoane Jesus ne pítivokona Njeríko, ápe hóyeno komítiti vaata koyêti xe'ókuke xêne ixómoti epêmo. 36 Kameáne emó'u ne êno xâne hunoneâti, ina epemó'iko xanéhiko itukóvotiye neko ínati vélakai. 37 Ina kixokóno itúkeovo Jesus íhae Nazâre ne hunonêa. 38 Yane vaúkone ne komítiti. Hara koe yûho vaúkea:

—Jesus, ámoripono Ndávi, yokóseananu! —koéne.

39 Itea sayá'ikoa xanéhiko inuxó koeti tumúneke Jesus, pahukoâti kóyunukeovo, itea inamá'axone vaûko. Hara koe yûho vaúkea:

—Jesus, ámoripono Ndávi, yokóseananu! —kóye.

40 Yane xe'ó kó'inoane Jesus, ina pahûko omínokonoa ne komítiti xokóyoke. Simoné'e xokóyoke, hara kíxoa Jesus:

41 —Kuti kehá'a indúkinopea?

—Unaém, ngahá'ati íninjopea —kíxoane.

42 Ina kixoá'ikomaka Jesus:

—Ínixepane, itévone vo'oku kívivonu —kíxoane.

43 Koati énomone yaneko ókoku ôra, ínixopone. Yane pihóne ikéneke Jesus, koane iháyu'ikea Itukó'oviti. Koane uhá koêti neko xâne noixoâti, iháyu'ikonehikomaka Itukó'oviti.

19

Hóyeno koéhati Nzákeu, koperáxinoti nâti

1 Simoné'e ne Jesus ya Njeríko, ûrukova neko pitivóko. 2 Yoko ápe hóyenoya ênoti apeínoati koéhati Nzákeu, tutímaka koperáxinotihiko nâti. 3 Eneponeko hóyeno, koati oposí'ixoti kixoku noíxea Jesus, itea akó'oti itâ noíxea. Koáhati ênoti xâne ikéneke Jesus, ínamaka itukovo kali karápe ne Nzákeu. 4 Yane eháovone tumûneke, ina alu'óko tikótike koéhati síkomoro, motovâti noíxea vo'oku koati vékokunemo ne Jesus opékuke neko tikóti. 5 Ehá'axo sîmo ne Jesus opékuke, komomo vanúke ina kôe:

—Nzakeú, yéhaka yevésekopi, vo'oku ngonókoti óngea yóvokuke kó'oyene —kíxoane.

6 Yane hú koéne evésekopea ne Nzákeu, koane hána'iti elókeyea okóvo vo'oku xanépeamo Jesus óvokuke. 7 Itea uhá koêti neko xâne noixoâti, turíxovone poé'ainoa isóneu koane koyúhoyea itúkeovo xoko hóyeno ákoti aunáti ítuke, ánu'ukenati kóperau, okómo ne Jesus.

8 Koeku xe'ó kóyeyea nonékuke Vúnae ne Nzákeu, hara kôe:

—Unaém, usó ngóyene mbôrekexea meyá koeti apeínonuti ne xâne ákotihiko apeínoati. Epó'oxo koêkuti omé'oem, mborexópatimo koaturu koêti yane póhutihiko oménjeake —kíxoane.

9 Ina kôe ne Jesus:

—Kó'oyene sasá'ipone ya pahúnevo ra ko'óvokuti. Koáhati ámoriponomaka Âbraum râ'a. 10 Yoko koati énomone nzimíno ombósikoponea yoko ngoíteova ne xâne pahukóvoti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —koéne.

Yehí koeti ahinoêti namúkoti póhuti pe'u tiûketi xoko pátarauxa
Mt 25.14-30

11 Koeku kámokenoyea xanéhiko, itúkinoa Jesus xêti apêti íhokoake ne âha
íhikaxea, vo'oku yé'exeanehiko Njeruzálem yoko ikútixane xanéhiko itúkeovo
simóvotine kaxena natíxea ne Jesus yane pitivóko. 12 Hara kôe éxetina:
—Ápe hóyeno koati teyonéti yonoti poké'e ákoti malîka. Pihínoti
poréxeokonomo itúkeovo natína neko xanéhikoya xoko úkeaku, ínani aukápapu
natíxea. 13 Tumúneke píhea, iháxihiko yehí koeti ahínoe, ina porekéxoa póhuti
pe'u tiûketi ôro ne póhutihiko ahínoe. Ina kixoáhiko: "Kehíyakinana ra tiûketi
maka kurí'uxapune nzeâpa" kíxoanehiko.
14 —Itea enepohikoneko xâne xoko úkeaku neko hóyeno, yupíhova púvea.
Pihoné'e yâtikeneye neko hóyeno, ápe páhoe neko xanéhiko xoko yónoku ne
hóyeno koyúhoponea ákoyea akáha'ainoahiko itúkeovo natína.
15 —Porexókonone neko hóyeno itúkeovo natínahiko, ike seópine xapákuke,
pahúkoane iháxihikeovo neko ahínoe, enepohikoneko pôrekeu tiûketi tumúneke
píhea. Kahá'a éxea kíxeaku tiûketina ne póhutihiko. 16 Yane símeane nonékuke
ne inúxoti ahínoe. Hara kíxoa: "Unaém, enepone póhuti pe'u tiûketi pénenu,
anéyepo po'i yehí koeti kuteâti" kíxoane.
17 —Ina kixôa pátarauxa: "Mbiú koe ítike. Iti koati únati ahinoêti. Koeku
yíxivoaxo ne ítike yane kali mbónepike, itínemo exea koêku ne yehí koeti
pitivóko yara nandíxoku" kíxoane.
18 —Ina ahi'ókova po'i ahínoe. Hara kíxoa: "Unaém, enepone póhuti pe'u
tiûketi pénenu, anéyepo po'i singu koeti kuteâti" kíxoane.
19 —Ina kixôa pátarauxa: "Mborexópitimo yéxi koeku singu koeti pitivóko ya
nandíxokuke" kíxoane.
20 —Ina ahi'ókovamaka po'i ahínoe. Hara kíxoa: "Unaém, harâ'apo ra póhuti
pe'u tîketina pénenuke. Ú'una ngíxoixinopea koane á'aupu'i ngíxoa ya léhu,
21 vo'oku koati mbikópiti. Koáhati iti hóyeno ákoti omotóva ikómohixeokono.
Upánini ákoyea neóku, itea kóyeane ápeyea yêho. Koane iti itíxoti upánini ákoyea
neóne" koéne.
22 —Ina kixôa pátarauxa: "Koati iti váhere ahinoêti. Ya kixeku keyúhoyi,
koati yexókovoti itíkivo motokeâti imbíhoponeopi. Yéxoa indúkeovo xâne
ákoti omotóva ikómohixeokono. Yéxoamaka ápeyea ênjo upánini ákoyea nóngu,
koánemaka índixea upánini ákoyea nónem. 23 Ná'ikopo koeti ákoino ípihea ne
ndiûketina bánkuke? Yane koeku nzeópea, mani ihiyákotine ne ndiûketina"
kíxoane.
24 —Ina kixoá'ikomaka únae tiûketi ne po'ínuhiko huvo'óxoati: "Viyápi ne
póhuti pe'u tiûketi xokóyoke. Peréxapa ne apêti yehí koêti" kíxoane.
25 —Ina kixoáhiko huvo'óxoati: "Itea anêkone yehí koeti ítuke nê'e."
26 —Ina kixoáhiko pátarauxa: "Koati ngixópitinoe: Uhá koeti xâne xu'ínati êho,
kuri'úxinokonoatimo. Itea enepone ákoti axu'ína êho, muhíkova ne kali apêti
xokóyoke, veyopeôkonoatimo. 27 Kene ne xâne puvónuti, enepohikone ákoti
akahá'a indúkeovo natína, yáma yâkeneye. Képekexa yâye nonénguke kó'oyene"
koéne neko nâti —kíxovokoxoane Jesus, ihókopovati ne nâti púvone xanéhiko
natíxea xapákuke.

Ihayú'ikokono Jesus urúkovo ya Njeruzálem
Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Xu 12.12-19

28 Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, inuxó koéne tumúneke íhikauhiko yonotíya
Njeruzálem. 29 Koeku yé'exeane ipuxóvokutihiko koéhati Mbetefâje yoko
Mbétanea, xêrerekuke kali mopôi iháxoneti Olívera, pahúkoa Jesus ne pi'âti
íhikau 30 koane kíxeamaka:

—Pihénenoe yane ipuxóvokuti tumúneke ûti. Ehá'axomo símea, inixéponotinoemo xe'exa njuméntu ika'ó koyêti âvoti ivú'ixeokonoku. Kíxeanoemo, ínamo yamapâ yâkeneye. 31 Enepomo áva epemó'ikopiti itíkoake kíxeinoakenoe, haramo íxea: “Konokoâtiko Vúnae râ'a” íxeamo —kíxoanehiko Jesus.

32 Úkeane pihohíko neko páhoe. Yane ínixoponoane kuteâti koeku yuhó'inoa Jesus. 33 Koeku kúxeyeahiko ne xe'exa njuméntu, hara kíxoane únaehiko:

—Kuti itíkoa kíxeinoakenoe?

Ina yumopâhiko:

34 —Konokoâtiko Vúnae —kíxoanehiko.

35 Yane omópanehiko neko xe'exa njuméntu. Ina ramaké'exoahiko ya kápana, yane ina huvo'óxohiko Jesus ivú'ixea. 36 Koêkuti vékoku ne Jesus koane ikápakinoa xanéhiko kápana kouhé'ekinoati vékoku. 37 Ye'éxone Njeruzálem, koeku evésekeahiko yane poke'éxoti ya kali mópoina Olívera, elókehiko okóvo uhá koêti neko êno xâne hokó'ixoati koane kóhonokea emó'u ihá yu'ikea Itukó'oviti vo'ókuke ne êno iyupánevoti ítuke Jesus noíxonehiko. 38 Hara kóyehiko vaúkexea:

—Viháyu'ika rakene nâti páhoenovi Vúnae Itukó'oviti koúsokinokonoke xanéhiko úhepeko kóyeku ya vanúkeke. Koati hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti yâkonoye vanúkeke —koéhiko.

39 Yoko xapákuke neko êno xâne, ápe farîzeuhiko kixoti Jesus:

—Ihikaxotí, pehúka kóyunuhikeovo ne xanéhiko hokópiti.

40 Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Koati ngixópitinoe vaúkexeahikomo ne mopôi enepomo kayunúhikapu ra xanéhiko —kíxovokoxoane.

41 Koeku yé'exeane Jesus ne Njeruzálem, koane turíxeovone íyoyea noixoâne ne pitivóko. 42 Hara koe yûho vo'ókuke ne xanéhiko ovâti ne pitivóko:

—Ehá'ani yéxinoe kó'oyene ne mani nékone, motovâti ápeyea koati únati kêku ikéneke Itukó'oviti. Itea ako imíhe'aka iséneu motovâti yéxi. 43 Koati simóvotimo káxehiko enó'iyeakumo kixópiku yanáne. Yakukú kixópitinenoemo uhôro, kéhoe xe'ókuke ne pitivóko, hé'oninovopiku koeku okópeopinoe. Ákomo itévokunoe. 44 Ákomo ikénexeake ne pitivóko, koánemaka ne uhá koeti ko'óvokutihikoya. Heú kixokónotimo kotóhinekexeokono mópoina ra pétihiko, vo'oku ákoyeanoe yéxa símeovone kaxéna mani koíteovopiku Itukó'oviti —koéne ne Jesus.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti
Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Xu 2.13-22

45 Ikénepoke, ina urúkova Jesus ne hána'iti imokóvokuti xoko kíndana, yane kópuhihikopo xâne kavánetiya. 46 Ina kixovókoxoa:

—Hara kôe emó'uke Itukó'oviti: “Enepora imokóvokuti óvongu, iháxeokonotimo óvoku itúkoti orásaum” kôe. Itea itíkoanenoe ho'úxovoku ómevotihiko —kíxovokoxoane.

Ihíkaxo ne Jesus hána'itike imokóvokuti
Mt 21.23-27; Mk 11.27-33

47 Yoko uhá koeti káxe íhikaxo ne Jesus yane hána'iti imokóvokuti. Enepohikone tuti sasedóti, inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'o ne ihíkaxoti yútoe Muîse, enepone éskiribahiko, koánemaka ne po'ínuhiko pahúkoti xapákuke jûdeuhiko, opósi'ixonehiko kixoku koépekea Jesus, 48 itea akó'oti inixínahiko kíxoaku koépekea, vo'oku enepone uhá koeti xanéhiko, yupíhovo kámokenoyea Jesus. Koati hána'iti ivávakea.

20

Epemó'ikokono Jesus úkeaku xunáko
Mt 21.23-27; Mk 11.27-33

1 Po'íke káxe ya koeku íhikaxea ne Jesus témpuluke koane koyúhoyea ne inámati ihíkauvoti, íhikaxone xapa xanéhiko, símoamaka tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeuhiko hó'eke, koáne ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse, yóko'omaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tutíhiko jûdeu. 2 Hara kixóhiko Jesus:

—Na úkea ne xunakóti itíkike ra koekútihiko? Kuti porexópea kíxineye ne ítike? —kíxoanehiko.

3 Ina yumopâ Jesus:

—Anéyemaka émbemopikenoe inúxotike, yimápanumo. 4 Kuti porexôa ne Xuaum Mbátita áhikea? Íhae Vanúke? áko'o xâne yara poké'e —kíxovokoxoane.

5 Ina kixokókohiko:

—Enepomo vokoyúhoa itúkeovo Íhae Vanúke pahukôa, "Ná'ikopo koeti ákoino yakútipoanoe ne Xuâum?" kixo'óvitimo. 6 Koáne enepo vokoyúhoa itúkeovo xâne yara poké'e pahukôa, koepékovitimo ra xanéhiko hepókeovi ya mopôi, vo'oku heú koe xâne kutípea itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u ne Xuâum —kixókokonehiko.

7 Énomone kixínohiko Jesus ákoyea éxa. 8 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ákoikopomaka ongóyuhoinopeanoe porexónoati indúkea ra koekútihiko índuke —kíxovokoxoane.

Ihíkauvoti ihókovoti váhere xâne katarákinoati nóne ne únae kavâne
Mt 21.33-46; Mk 12.1-12

9 Yane turíxovone Jesus itúkea íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kôe:

—Ápe hóyeno nôti êno xuve úva. Yane kurí'okoane ko'ítuketihiko kavâne kátarakinoa ne nóne, motovâti haxákopea avané'e êho. Yane pihóne po'íke poké'e neko únae, koane kó'umokeovo óveaya. 10 Simovóne kaxena veyóvope ha'i nonéti, ina pahûko ahínoe xokóyoke ne katarákinoati ne nóne, motovâti veyópoinoa námoepo, pôreu ne nóne úva. Itea enepohikoneko katarákinoati nóne, yehépoke'exoa neko pahoéti xapákuke, ina pahukópa káyukopeovo ákoti omópone. 11 Yane pahúkopomaka po'i ahínoe neko únae kavâne, itea yehépoke'exoahikomaka katarákinoati ne nóne. Êno komóhiyea, ina pahukópamaka káyukopeovo ákoti omópone. 12 Ina pahukópoikomaka po'i ahínoe neko únae kavâne. Mopó'apene páhoe, itea óko'okoamaka katarákinoati nóne, ina kopúhikopamaka. 13 Yane ina kôe neko únae nonéti: "Namea ínjaneye kó'oyene? Yusikóne mbahúkea ra njé'a ákoti omotóva ongóvo. Ávaina téyahiko" koéne.

14 —Itea noixeânehiko xe'éxa, hara kixókokonehiko ne katarákoti nonéti: "Eneporâ'a, koati ítukenemo ra poké'e ivakápune há'a. Hingá, kaépeka ûti maka vitúkapeane ne mani ítuke, íkuinoake há'a ivakápu" kixókokonehiko. 15 Yane kópuhikopeanehiko meúkeke yane kavâne, ínahiko koepékoa —koe éxetina.

Ina kixovókoxopamaka Jesus neko kamokénoati:

—Ná'ikopomo kíxoaneye únae nonéti neko katarákinoatihiko nóne? 16 Pihinoâtimo, ínamo kaepékexa. Yane kurikópatimo xoko po'ínuhiko xâne ne nóne motovâti kátarakinoa —kíxovokoxoane.

Kamoáne xanéhiko neko éxetina Jesus, hara koéhiko:

—Ákomo paréxa Itukó'oviti kó'iyeaneye kuteâti ne yiûho —koénehiko.

17 Yane pono-ponó kixínoane ûke Jesus, ina kixovókoxopamaka:

—Kutí'ikopo kixó'eko ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti?

"Enepone mopôi, noívokoxine itúkotihiko péti, ainovó koe itukóvo koati turíxeovoku uhá koêti, kuteâti koêku koati inúxoti mopôi turíxeokonoke

péti” kôe ne yutoéti —kíxoane Jesus, ihókopovati ne mopôi noivókoxineti.
Sâramu 118.22
18 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko xanéhiko:
—Enepora mopôi ngixínopike, uhá koeti xâne ikoró'uxovati, kutí koetímo póte enepo itatáko. Kene ne xâne irípu'ikovoke, ákonemo ipíxa, kutí koetimo póte muvake-muvaké kixonéti —kíxovokoxoane.

Epemó'ikokono Jesus koeku isóneunoa ne kóperau nâti
Mt 22.15-22; Mk 12.13-17

19 Koati énomone yaneko ôra, enepohikone éskiriba ihíkaxoti yútoe Muîse, yóko'o ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, kahá'ane iká'akea Jesus vo'oku exó kíxeanehiko itúkeovo énomonehiko kíxo Jesus yane exetínati, itea koati pikoti xanéhiko. 20 Yane turíxovonehiko ivóko'oixea Jesus ya uhá koeti ítuke. Ina apémaka hóyenohiko poréxoke tiûketi koêkumo épemo'ikoponea Jesus, koane îtukoheovohikomaka xâne itípakovoti. Hane opósikohiko iyupaxó kíxea Jesus, kaha'aînoatihiko pahúkeovo ya yumópope motovâti ápeyea évotikoake namúkea koane kurí'okeamo ngovenâdo, maka iká'akanehiko. 21 Ina kíxo Jesus neko pahoéti:
—Ihikaxotí, véxoa itúkeovo koati ponóvoti ne yiûho koane kixeku íhikexi. Ya xikóyoke, kutíkokone uhá koeti xâne. Ako yokómomoyi payásoko koêkuti xâne, itea kutíkokone uhá koeti xâne xikóyoke, koane koati ihíkexoati ne kaná'uti ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti. 22 Ná'ikopo kó'inoaye iséneu ne kóperaxovike Sêza, enepone payásoti nâti ya Róma éxoti koeku ûti? Pahúkovi Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti poréxea ûti? áko'o ákomea okónokoa —kíxoanehiko.
23 Itea exó kíxoane Jesus itúkeovohiko oposí'okovati, kaha'aînoatihikomaka pahúkeovo ya yumópope, yane hara kíxovokoxoa:
24 —Yamínanunoe póhuti pe'u tiûketi. Kutí'ikopo itukôa nône yoko îha ovâ ra tiûketike? —koéne ne Jesus.
Ina yumopâhiko:
—Sêza.
25 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Enepone ítuke nâti, peréxapa, koáhati ítukene. Kúteanemaka koêku xoko Itukó'oviti, koêkuti páhoenopi, konokoâtimaka itíki —kíxovokoxoane.
26 Ako itáhiko kóteyokea Jesus ya koêkuti yumópope nonékuke ne xanéhiko, koane yupíhova iyúpaxeovahiko unáko neko yumópope Jesus. Yane yunukú koénehiko.

Epemó'ikokono Jesus exépukopeaxomo ne ivokóvoti
Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1 Ko 15.12-57; 1 Ts 4.16-17

27 Yane ina ahi'ókovomaka Jesus ne sadúseuhiko, enepone koyúhoti ákoyeamo exépuhikapa ne ivokóvoti. 28 Hara kixóhiko Jesus:
—Ihikaxotí, hara kôe yútoe Muîse kûreinovi: “Enepo ivakápu hóyeno ákoti apáhuina xe'éxainoa ne yêno, konokoâti itúkeovo po'ínu ne ivokóvoti koyenópea yêno ne po'ínuikene, maka enepo avané'e xe'éxainoa, kutí ákoepone xe'éxa ne ivokóvotine” koe yútoe. 29 Yoko ápe nóvo seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti. Kóyenone neko xuvé'eti. Ivokóvone, ako ápahuina xe'éxa. 30 Enepone yêno, hane koyenópa atipo imá'ikene. Ivokóvone neko hóyeno, ákomaka xe'éxainoa neko sêno. Kúteanemaka koêku ne mopó'ape, ivókovone ákotimaka xe'éxainoa neko sêno. 31 Eneponeko seti koeti hóyeno kopo'ínukokoti, heú koéhiko kóyenoyea neko sêno, koane heú koéhiko ívohikeovo, itea ako ápahuina ikoxé'exaxoati xapákuke. 32 Ina ivokóvomaka ne sêno. 33 Eneponi akaná'u exépuhikopea ne ivokóvoti, kutí'ikoponi itukópaxo koati yêno ne sêno xapákukehiko neko seti koeti ivokóvoti? Vo'oku heú kó'iyea kóyenoyeahiko neko sêno —koénehiko.

34 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Kóyenohiko ra hóyeno yara kúveu mêum. Koáne ne senóhiko,
ko'ímahikomaka, 35 itea enepohikone xâne ínixone Itukó'oviti motókeyea ópea
xokóyoke káxehiko keno'ókoti xapa exépuhikopope ne ivokóvoti, ákonemo
okóyeno, koane ákonemo okó'imahiko. 36 Yane ákonemo ívahikapu, vo'oku
kutí koépotinemo ánjuhiko ya vanúke, enepone ovóxehiko Itukó'oviti.
Koatíponehikomo xe'éxaxapa Itukó'oviti, koane aínopovonehikomo xâne
exepúkopoti ukópea xapa ivokóvoti. 37 Yoko enepone exépuhikopeamo ne
ivokóvoti, koyúhoa Muîse koêku nê'e ya yútoeke xoko koyúhoyeaku koêku
ne kali xuve tikóti ixómoti iruméko ákoti ara'ákapu, enepo koyûho itúkeovo
kutípone Âbraum, koane kutíponemaka Izáki yoko Njáko ne Vúnae Itukó'oviti.
38 Yane hainá'ikopo kuvóvone ivokóvotihiko ne Itukó'oviti, ínapo "Âbraum-kene"
akôe, itea koati kuvóvone xâne iyukóvoti, vo'oku ya xoko Itukó'oviti, ákone
aúke'e ne xâne —kíxovokoxoane Jesus.
39 Ina apê éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse kixoti Jesus:
—Ihikaxotí, koati únati yimópope —koénehiko.
40 Yanê'e, ákone mapikóvati épemo'ikea ne Jesus.

Epemó'ikoa Jesus ne xanéhiko koêku ne Mésiya
Mt 22.41-46; Mk 12.35-37

41 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Ná'ikopo koeti koyúhoinokono itúkeovo ámoripono Ndávi ne Mésiya, enepone
páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? 42 Vo'oku koati teyonéti voxú'ikene Ndávi
koyuhó'iyea koêku ya koyúhopeke Sâramu xoko kó'iyeaku: "Hara kíxoa
Itukó'oviti ne Únaem: 'Ivétakapa énjopeke xoko ivátakoku koati ngapáyasokone
43 imókonemo ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti' " kôe.
44 Koati "Unaém" kixoâti Ndávi. Ápeikopo oxéne itúkeovo ámoripono Ndávi ne
Mésiya? —kíxovokoxoane.

Koyuhôa Jesus váherexea kixoku itúkeovo ne éskiribahiko
Mt 23.1-36; Mk 12.38-40

45 Koeku uhá kó'iyea xâne kámokenoyea, hara kíxovokoxoa Jesus ne íhikau:
46 —Yokóhiyanavoa ne éskiribahiko, enepone ihíkaxoti yútoe Muîse. Aínovo
yómoti hamá kíxea ípovo kahá'ati ínixeokono itúkeovo koati teyonéti. Koane
enepo yuhoíkokono koeku vékea ya none ovokúti, koati ahá'axomaka.
Aínovomaka yómotihiko ivátakea xoko ivatákokuti ya nonekútike xoko ivátakoku
koati payásotihiko ya íhikaxovokuke hó'e, koánemaka ya xapa ayuíti. 47 Itea
inípono kixoku senóhiko ivokóvoti îma, kutí koe hu'uxeâti óvoku. Yane vo'oku
kó'umokea itúkea orásaum, kutí koe koati ponóvoti. Itea vo'oku kixoku itúkeovo
yupihóvotimo tivéko ipíhoponeokono ya po'ínuhiko xâne —kíxovokoxoane Jesus.

21

Koeku tiûketi pôreu sêno ákoti apeínoati
Mk 12.41-44

1 Ixómoti komomâ Jesus ne xanéhiko, yane noíxone iríkuhiko kurikoti
tiûketina íhakuke poreúti yane hána'iti imokóvokuti. 2 Ínamaka noîxo sêno
ivokóvoti îma, ákotimaka apeínoati kurikóponoti kali pi'âti pe'u tiûketi ákoti
axu'ína ovâti. 3 Ina kôe ne Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepora sêno ivokóvoti îma, ákotimaka
apeínoati, énomone xu'inâ pôreu ya uhá koêti. 4 Vo'oku enepone po'ínuhiko
poréxoti, xoko haxa tiûketina véyo enepo porêxo. Kene ra sêno, heú kíxoa
poréxea ne kali apeínoati, enepone mani kuvóvoneiko ya nókoneke —koéne.

Koyuhôa Jesus uké'exeokonomo ne hána'iti imokóvokuti
Mt 24.1-2; Mk 13.1-2

5 Ápehiko koyuhó'iyeati koêku ne témpulu, ihayú'ikeati úhe'ene pâredena,
enepone ainóvoti uhé'ekotinoe mopôi yoko po'ínuhiko koúhe'ekovope, pôreu
xanéhiko. 6 Ina kixoáhiko Jesus:
—Neíxoanoe koêku râ'a? Simóvotimo káxe ákoyeakunemo ápahuina mópoina
pâredena râ'a ákoti katahínekexakana. Heu-heú koetímo kotóhinekexeokono —
kíxoanehiko.

Turi kotíveti koekúti
Mt 24.3-14; Mk 13.3-13; 1 Pê 1.6-7; 2.19; 3.14; 4.12

7 Yanê'e, hara kíxoa íhikauhiko:
—Ihikaxotí, namo ápeyea ra koekútihiko kixínevike? Kutimo itukóvo
hoénaxovope enepomo kausákapune ra koekútihiko?
8 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Yokóhiyanavonoe, maka hákone aupú'ikopiti. Vo'oku enómo xâne simôti
xepákuke iko'ítukexoti înza. “Undi páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Simóvone
kaxéna” koetímo. Hákonoemo hekôa. 9 Enepo yeyekáxanoe ápeyeane ákoti
tôpi óvoku isukókoti yoko okopókokoti, hákonoemo kenóko'i, vo'oku konókoti
kó'iyeanemoye inúxotike, itea âvomo simápu hunókoku ra mêum.
10 Ina kixovókoxopaikomaka:
—Apêtimo íhae po'i poké'e isukóponoti xanéhiko íhae po'íke poké'e. Koane
apêtihikomakamo nâti isukókoti. 11 Ákomakamo tôpi óvoku xúnatinoe iyuyôti
poké'e, koane hímakati, koane váherehiko arinéti omótokenati. Apêtimo
koímaitinoe koekúti koane êno hána'itinoe iyupánevoti ya vanúke.
12 —Tumúneke ápeyeahiko uhá koêti ra koekútihiko, ikeítoponokonotinoemo
kotíveti, koane ike'ákokonotinoemo. Yomokónotinoemakamo íhikaxovokuke
hó'e xanena ûti yíhoikikono nonékuke teyonétiya, koane kirikókonotinoemo
ika'ákovokutike. Yane yomokónotimakamo nonékuke nâti yoko ngovenâdohiko
vo'oku itíkivonoe hokónuti. 13 Kixínekonokenemoye motovâti keyúhoinonu
nonékukehiko, keyuhó'inoati koêku ra kitípone. 14 Ukeátine kó'oyene,
keúsakapunenoe maka hákone pipokéxinoa iséneu ne kixékumo yimópi
simapúne neko káxe. 15 Vo'oku undínemo porexópi yimópikemo, koane
mborexópitinoemo exóneti ukeâti njokóyoke ákoinokemo ápahuina itópiti
xapákukehiko, koane ákoinokemakamo ita okópea yiûho. 16 Muhíkova koati
yá'a yoko yêno, kurikópopitinoemo ika'ákovokutike. Kúteanemakamo kixópiku
pe'ínuhiko, yoko po'ímaka iyínoxapa koane ínikenehiko. Apêtimakamo koépeuti
xepákukenoe vo'ókuke. 17 Yupihovó koetímo púveopi uhá koeti xâne vo'oku
itíkivo hokónuti. 18 Itea muhíkova kali póhuti híyeu tiûti, ákomo síka Itukó'oviti
évokeovo. 19 Epó'oxo yane ákoyea yaúkapapu ikíni, yixóvoti kéxuna'ixivo ingéne,
itévotinenoemo —kíxovokoxoane.

Ayakúkakanane Njeruzálem
Mt 24.15-21; Mk 13.14-19

20 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Enepomo neixánenoe êno húndaru yakukú kixoti Njeruzálem, yexoâtinemo
itúkeovo simóvotine kaxena katáhineyeokono. 21 Yane enepohikone ovotíya
Njúdeya, okóho'inehiko xapa hána'itinoe mopôi. Kene enepohikone ovâti ne
kúveu pitivóko, ipúhikapeahiko. Kene ne ovotíhiko ya mêum, hákone aukópovo
pitivókoke. 22 Vo'oku yaneko káxehiko, koatimo kaxena ipíhoponeokonoku
ovâti ne pitivóko, koúsokeovokumakamo uhá koeti kíxone ne yutoéti emó'uke
Itukó'oviti vo'ókuke. 23 Hanemo kixovóhiko yaneko káxe, sêno ihaíkoti
yoko ohíkotiko xe'éxa, vo'oku koati hána'itimo tivéko ne koekútihiko yara

poké'exa ûti, koane kotívetimo ipíhoponeokonoke ra xanéhiko. 24 Enómo koépeuti ya hána'iti pirítau xapákukehiko. Kene po'ínuhiko, ika'ákokonotimo, iyonópokonotimo ya uhá koeti po'íkehiko poké'e yara kúveu mêum. Yoko íhaehiko po'i poké'e payasómo ya Njeruzálem tukú koetímo simapúne kaxena hunókoku payásoyea ne xanéhikoya ákoti itukapu jûdeu —kíxovokoxoane.

Koêkumo kayukápapu Jesus
Mt 24.29-31; Mk 13.24-27; 1 Ts 4.15; 2 Ts 1.7; 2 Pê 3.10; Ap 1.7

25 Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Apêtihikomo iyupánevoti noixóneti xoko káxe, koane xoko kohê, yoko xapa hékerehiko. Epó'oxo yara kúveu mêum, pepoké koetínemo isóneu xanéhiko ya póhutihiko poké'e óvohikoku. Ákomo éxinahiko isóneu enó'inoke hónoti emo'u úne ya mar yoko xúnati ovóxokeovo ne úne. 26 Apêtimo xâne ikorókovoti poké'eke vo'oku hána'iti píkea, yupihóvati yónea isóneu koêkuikomo ra kúveu mêum. Vo'oku itohínekexotimo ne heú koeti apêti ya vanúke. 27 Yane noixóponutinemo xanéhiko ngena'ákapane híyeu kapási, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Xané ngixópotinemo njunáko koane êno únje'ene koeku indúkeovo hána'iti ihayú'iuti. 28 Enepo turixápune ápeyeahiko ra koekúti, aélokenoene yokóvo koane kéxepuka tiûti, vo'oku ye'ekóvotinemo kaxena yovópikumo xoko Itukó'oviti, enepone Koitóvopiti —kíxovokoxoane.

Ihíkauvoti ihókovoti koeku xuve fígu
Mt 24.32-35; Mk 13.28-31

29 Ina itukínoahikomaka Jesus xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxea. Hara kôe:

—Yokómomapihi koêku ne xuve fîgu koane uhá koeti xuve tikóti. 30 Neixánenoe turíxeovo íhonopea inámati tûti, yanê'e yexoâtinemo yé'exopeovone kaxena kevópope úko. 31 Kúteanemaka koêku enepo neixânenoe ra koekútihiko ngixínopike, yanê'e yexoâtinenoemo yé'exeovone kaxena pihópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xanéna. 32 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Enepone xanéhiko apêtimo yaneko káxehiko, ákomo ivákapu koeku âvoyea kaúsakapapu uhá koêti ra koekúti ngixínopike ápeyeamo. 33 Uké'etimo ra vanúke koáne ra poké'e, itea ákomo uké'eyeaku ra emó'um. 34 Yokóhiyanavo mará'inamo isáyu'ixapu iséneu enepo itukápu ayuíti yíxovo, koane xúnati ekâti, koánemaka koekúti kuteâti nékone yara kúveu mêum. Yokóhiyanavo mará'inamo iyupaxó íxapinoe rakene káxe, yakúteamo hó'openo namukókonoti ya noko'óti. 35 Vo'oku itopónotimo uhá koeti xâne yara kúveu mêum ra káxe ngixínopikenoe. 36 Usokó yákoyenoe ya uhá koeti ôra. Itíkanoemaka orásaum maka ítipane uhá koêti ra váhere koekúti keno'ókotikomo, koane motovâtimaka sípi nonénguke, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane.

37 Heú koeti káxe íhikaxo ne Jesus yane hána'iti imokóvokuti. Kene ya yóti pihópotine ya oúke kali mopôi, enepone iháxoneti Olívera. 38 Itukovo mâturukata, pihotíne xanéhiko hána'itike imokóvokuti kamokénoponoti Jesus.

22

Oposíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus
Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Xu 11.45-53

1 Yoko yanekôyoke, ákone ahíkapu kaxena áyui jûdeu hó'eke, enepone iháxoneti Páskoa níkeakuhiko pâum ákoti kohiyákoati. 2 Enepohikone tuti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koáne ne éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse, ixómotine itukínoa isóneu ne kixókumo koépekea Jesus he'ono'ú koetíke vo'oku píkeahiko isóneunoa xanéhiko.

Posíkoane Njûda kíxoakumo kuríkea ne Jesus xoko puvâti
Mt 26.14-16; Mk 14.10-11

3 Yoko ûrukovane Satánae ne Njûda, enepone iháxonetimaka Iskarióti, póhuti
xapákuke ne nduse koeti íhikau Jesus. 4 Yane pihóne ne Njûda xoko tutíhiko
sasedóti yoko xoko tutíhiko koyónoti hána'iti imokóvokuti, yuhó'ixoponoati,
kaha'âti ápeyea oxéne kuríkea ne Jesus xokóyokehiko. 5 Yane yupihovó koéne
elókeyea okóvo neko tutíyehiko, koane itúkinoa yûho, koati yuhôti poréxeamo
tiûketi vo'ókuke. 6 Ínixoa Njûda unáko nê'e. Yane kúxoixone káxe ákoyeakumo
koati xâne xoko Jesus motovâti kuríkea xokóyokehiko.

Pahukôa Jesus kóyuseyeovo níkokuhikomo xapa ayuíti
Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Xu 13.21-30

7 Yoko simóvotine kaxena áyui ne jûdeuhiko hó'eke, enepone níkeaku pâum
ákoti kohiyákoati, kaxena isúkeakumaka kali xe'exa su'ûso, nîka ya Páskoa. 8 Ina
pahukôa Jesus ne Pêturu yoko Xuâum koane kíxeahiko:

—Pîhe, keúsakapainavea ne nikamo ûti xapa áyui Páskoa.

9 Ina kixohíko Jesus neko pi'âti:

—Na kehá'aikopo kóyuseoponea ûti?

10 Ina kixôa Jesus:

—Ehá'axomo siménoe pitivókoke, tekópotimo hóyeno koínoti póte puhí koati
úne. Hekápamo ne hóyeno xokóyoke ne ovokúti ûrukopovokumo 11 ínamo ixêa ne
únae ovokúti: "Na óvo ne kúveu ovokúti óvongumo níngea xapa áyui Páskoa, ûndi
yoko ínzikauhiko? kixópi Ihíkaxoti" íxeamo. 12 Yane exókopitinoemo koati hána'iti
kúveu ovokúti vanúkeke apêti mêsa yoko pánguhiko. Usó koyêtine uhá koetíya.
Énomonemo keúsakinavi nikamo utíya —kíxoanehiko.

13 Úkeane pihohíko ya pitivóko. Yoko uhá koêti neko yuhó'inoa Jesus, aínovo
tokopóvoti. Yane koúsokoanehiko neko nikámo xapa áyui Páskoa.

Níko ne evo Jesus xapa áyui Páskoa
Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Ko 11.23-25

14 Simovóne orána, ahí'okovane Jesus ne mêsa, koánemaka ne íhikauhiko,
enepohikone ápostulu páhoe koyúhoyea emó'u xapa xâne. 15 Ina kixovókoxoa
Jesus:

—Koati yupihóvati ngahá'ayea ngahá'ineyeopinoe níngea yara Páskoa
tumúneke ngoítoponeovomo kotíveti. 16 Yoko endó'okopitinoe ákoyeanemo
íningeopiku xapa Páskoa imókonemo kausákapu koati kixó'ekone ya natíxokuke
Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

17 Yane ina namukôa Jesus ne enovópeti apêti ekâtiya koane íkoro'ixeovo
xoko Itukó'oviti. Ina kôe:

—Nemúkanoe. Kalihú kalihu íxenoe yénoyivoa, uhá ketínoe. 18 Koati
ngixópitinoe ákoyeanemo énoyeovangu hô'o ra ha'i úva ukeátine kó'oyene tukú
koeti seapánehiko heú koêti ne xanena Itukó'oviti vanúkeke xoko natíxoku —
kíxovokoxoane.

19 Yane veyone pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane
honó'ekexoanemaka, ina porekéxoa íhikau koane kíxovokoxea:

—Enepora pâum, mûyom kixó'eko, ésa'imo ngoíteovopinoe. Yákoyenenoeye
níki, puyákoponeovakemo yokóvo ne índukeinopi —kíxovokoxoane.

20 Uke'éxone njántaxeahiko, ina namukôa Jesus ne enovópeti kuteâtimaka
kíxoaku ne pâum, koánemaka kíxovokoxea:

—Enepora ekâti yara enovópetike, hane kixó'eko inámati kixovókuti ítukeino
xâne ne Itukó'oviti vo'oku óvokinovopinoemo indína. 21 Itea anéye xapákuke
ûti xe'ókuke ra mêsa ne itûkoheovoti koeku hókeonu, enepone kurikónutimo
xoko xanéhiko puvónuti. 22 Koati kaná'uti ngoépekeokonomo, kuteâti koeku

isóneunonu Itukó'oviti, itea koati kotívetimo koêku ne kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxovokoxoane.
23 Yane turíxovone ne íhikau Jesus épemo'ikeokoko, kaha'âtihiko éxea itukóvotiye xapákuke ne itûkoheovoti koeku hókea Jesus.

Kixoku itúkeovo ne xâne koati payásoti nonékuke Itukó'oviti
Mt 20.25; Tk 4.6

24 Yane turíxovone kali enó'iyea yumópeokoko ne íhikauhiko Jesus, kaha'âti éxeahiko itukóvotiye ne koati payásoti xapákuke. 25 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Koatíhiko nâti pahukô xapa xâne yara kúveu mêum. Koane enepohikone pahúkoti, uhé'ekinoati kíxeokono itúkeovo apêti xunáko koúsokino nókone xanéhiko. 26 Itea ako ákoeneye xepákukenoe, koati pó'iti koêku. Vo'oku enepone koâti payásoti xepákukenoe, konókoti kutí kixópeovo xâne yupihóvoti ákoyea apáyaso. Kene ne inuxínopiti, konókoti kutí kixópeovo ovoxe po'ínuhiko xâne. 27 Kutí'ikopo payasó'inopi, enepone ivatákoti xe'ókuke mêsa? áko'o enepone ominoâti nîka. Hainá'ikopo ne ivatákoti xe'ókuke mêsa? Itea hara ngoéneye xepákukenoe, ovoxéti. 28 Itínoe itukóvo koati kaha'ínenuti ya uhá koeti kotíveti koekúti véngoku ákoti kurikánu. 29 Kuteâti poréxeonu Nzá'a nandíxeamo, mborexópitinoemakamo netíxi 30 motovâtimo kehá'ineyinu ya xe'o mêsa, óvoku nikokónoti yoko ekâti ya nandíxokuke, koane ivetákotimo xoko ivátakokuhiko pahúkoti nandíxokuke, yihoíkopati ne nduse koeti iháxakexoku xanena Izarâe, neixoâti unátiyea, áko'o ákoyea aúnati ne ítuke —kíxovokoxoane Jesus.

Koyuhó'inoa Jesus koêkumo ne Simaum Pêturu
Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Xu 13.36-38

31 Ina kixo'íkomaka Pêturu ne Jesus:
—Simaúm, imáko ké'iyivoku. Ítoane Satánae ne yúmo'ixovone hixópeopinoe. Yoko ákomo íyuhixapinoe. Hanemo koéneye kixópiku kuteâti koeku ákoyea íyuhixakana koyúyukexeokono ne vekoti komukéxopetike enepo komukéxokono. 32 Itea émbeminopine Itukó'oviti ákoyea kirika kívivonu Simaúm. Koane enepo yaukápapune njokóyoke, kéxunakapimo isóneu ne pe'ínuhiko ingéneke —kíxoane Jesus.
33 Ina kixôa Pêturu:
—Unaém, usó ngóye xané ngíxeopi iké'akivo koánemaka ngoépekeokono okonókovo.
34 Itea hara kíxoa Jesus:
—Koâti endó'okopiti kêkumo Peturú. Kó'oyene, tumúnekemo éneyea tapî'i, mopo'âtinemo keyúho ákoyea yéxanu —kíxoane.
35 Ina kixovókoxoamaka Jesus ne íhikau:
—Ápeikopo konokínovopitinoe yaneko mbahukópi keyúhoyi emó'um yâtikeneye, yaneko ákoyeaku yama íhaku tîketina koane íhaku ípevo yoko piríkatana?
Ina yumopâhiko:
—Ako nókone ûti.
36 Ina kixovókoxopakomaka Jesus:
—Kó'oyene, enepone apêti íhaku tiûketina yoko íhaku ípovo, áma xokóyoke. Yoko enepone ákoti hána'iti pirítauna, yusikóne kaváneyea kápana itûka ésa'i vanéxeake ne hána'iti pirítauna. 37 Vo'oku koati endó'okopitinoe kónokea koúsokeovo njokóyoke neko yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Kutí kixókono váhere kixoku itúkeovo” koêti. Vo'oku oránane koúsokeovo ne emo'úti koyúhoti ngixókonokumo —kíxovokoxoane Jesus.
38 Ina kixôa íhikauhiko:
—Unaém, anéyene pi'âti hána'iti pirítau.

Ina kixoáhikomaka Jesus:
—Motóvane —kíxoane.

Koeku Jesus koitóponovo kotíveti ya Njetisémani
Mt 26.36-46; Mk 14.32-42

39 Yane pihóne ne Jesus xoko kali mopôi iháxoneti Olívera, koane íhikau
xáneahiko. Yoko kóyekune Jesus yóneaya. 40 Simoné'ehiko xoko âha óvea, hara
kíxoa Jesus ne íhikauhiko:
—Itíkanoe orásaum, maka hákone ikerókovo enepo simâpi tiú'iti koekúti
hixépikonoke —kíxoane.
41 Yane kali ahikuu koéne ne Jesus, kuteâtimea tirinta koeti méturu kíxoaku
ne íhikau, ina ipuyúkexo epémoti Itukó'oviti. Hara koéne:
42 —Pai, enepo itukapu yahá'inonu, yáhikuxapinana ra êno hána'iti tiveko
ngoêkumo, itea hainá ya anjáke, itea itúkapu yahá'inonu kousókovomo ya
njokóyoke —koéne.
(43 Yane apé kó'inoane ánju íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti, koxunákoponeati
isóneu. 44 Koeku yupíheovo êno tiveko isóneu ne Jesus, inamá'axoneoxo
itûko xunáko ya orásaunake. Yoko eneponeko yonúko, kutí koéne pú'itinoe
itomíkexoti íti irihíkovoti poké'eke.)
45 Uke'éxone itúkea orásaum, exépukopone, ina aukópovo xoko íhikauhiko. Inu'í
kixópanehiko imókea vo'oku yupíheovo ikáxu'iyeahiko okóvo. 46 Ina kixoáhiko
Jesus:
—Na koeti imékinonoe? Yexépuka, itíkanoe orásaum maka hákone ikerókovo
simâpi tiú'iti koekúti hixépikonoke —kíxoanehiko.

Ika'ákokonone Jesus
Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Xu 18.3-11

47 Ixómoiko koyûho ne Jesus, símohikoane êno xâne. Yoko hane inuxínoahiko
Njûda, póhuti yane nduse koeti íhikau Jesus. Énomone ahi'ókovo Jesus kaha'âti
siunoné kíxea yúhoikea. 48 Yane hara kíxoa Jesus:
—Njudá, imáko itúkinovo ya ítikoheyivo sínoneyinu kirí'okinu xanéhiko
puvónuti, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne!
49 Ina kíxo Jesus neko íhikauhiko oveâti xêrerekuke noixoâne neko koekúti:
—Unaém, visúkanehiko ya hána'iti pirítau? —koénehiko.
50 Yoko apé koéne póhuti xapákuke ne íhikau Jesus, hú kixoti tetúkenoxea
ahínoe koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. Maturú
kíxea kêno éxopeke. 51 Itea sayá'ikoa Jesus. Hara kíxoa:
—Ápene. Hákone kixeáneye —kíxoane.
Ina itukópinoa kêno, yane unátipone. 52 Ina kixôa Jesus ne tutíhiko inuxínoti
jûdeu hó'eke, koáne ne tuti xanéhiko koyónoti hána'iti imokóvokuti, yóko'omaka
ne po'ínuhiko payásoti xapa tuti jûdeu ika'ákoponoatihiko:
—Undí'ikopo koati koyuvôrixovoti ísukenati omó kixínekenoe hána'iti pirítau
yoko pulô'i, isukópeti nemúkoponinu? 53 Uhá koeti káxe, óvonzeixokunepepo
xepákukenoe ya hána'itike imokóvokuti inzíkaxoti, itea ákonoe iké'akanu.
Kó'oyene simóvotine orana iké'akinu yoko oránanemaka xuná'iyea váhere
ítukeinonu Satánae —kíxovokoxoane.
54 Ina ika'ákohiko Jesus, omâtihiko óvokuke koati payásoti ya uhá koeti
sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, ina usá'ixoahiko ovokútike. Kene Pêturu, ákone
malíka kíxoaku hókea.

Koyuhôa Pêturu ákoyea exa Jesus
Mt 26.57-58; 26.69-75; Mk 14.53-54; 14.66-72; Xu 18.12-18, 25-27

55 Ina oxokúxohiko yúku kukúkeke kíndana ne ovokúti. Yane ivátahikone
onokóvotihiko. Koane Pêturu, ivátakoponomaka xapákuke. 56 Yane apé koene
seno ahinoêti, noixoti Pêturu vaata koyêti xe'ókuke yúku onokóvoti. Pono-ponó
kixínoane ûke sêno, ina kôe:
—Koati xáneheixonemaka Jesus ra hóyeno —koéne.
57 Itea hara kíxoa Pêturu:
—Senó, ako énja ne hóyeno kíxene —koéne yûho yumopâ.
58 Avo áxu'ikene, apé koéponemaka po'i noixoâti. Hara kíxoa:
—Koati itímaka po'inu xanéheixone ne hóyeno —kíxoane.
Ina yumopâ Pêturu:
—Hoyenó, haina undi xáneheixone nê'e —kíxoane.
59 Poéhamea ôra ikénepoke, apé koéponemaka po'i koêti:
—Eneporâ'a, koati kaná'uti itúkeovo xáneheixone ne hóyeno, vo'oku koati
íhaemaka Ngalíleya râ'a —koéne.
60 Ina kixôa Pêturu:
—Hoyenó, ako énja ne kíxene —koéne.
Avo uké'exa koyúhoyea ne Pêturu, éneone tapî'i. 61 Ina na'akénexova Vúnae
ne Pêturu, komomo-komomó kíxoane. Énomone yanê'e, puyákoponovane okóvo
Pêturu neko yuhó'inoa Vúnae yaneko kixôa: "Kó'oyene tumúnekemo éneyea
tapî'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu" kixôa. 62 Yane ipúhikopeane Pêturu
ne óvoheixoku. Koati iyôti vo'oku yupíheovo kotíveyea isóneu.

Koemóke'ekono ne Jesus
Mt 26.67-68; Mk 14.65

63 Enepohikoneko hóyeno koyónoti Jesus, ixómonehiko koemóke'ea koane
isúkeahiko 64 yoko ikauké kíxoanehiko, ínamaka kixôa:
—Mahí'ipepo iti porófeta. Íhexaikopo itukóvotiye ra isukópiti —kíxoanehiko.
65 Yoko enómaka po'i yuhó'inoahiko koemóke'eati.

Yuhoíkokonone Jesus nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeu
Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Xu 18.19-24

66 Ehá'axo yúponi, ho'úxovonehiko uhá koeti payásoti hóyeno xapákuke
tuti jûdeu, enepone tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koánemaka ne
éskiribahiko ihíkaxoti yútoe Muîse. Ina omokóno ne Jesus xoko ho'úxovokuhiko,
enepone koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. Ina kixohíko Jesus:
67 —Itukápuxo îti ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne,
yokóyuhoinovea itíkivoaxo —kíxoanehiko.
Ina yumopâ Jesus:
—Enepo ongoyúhoa indúkeova, ákonoemo yakútiponu. 68 Koane em-
bemápinoe iséneunoa, ákonoemo yimápanu. 69 Ukeátine kó'oyene, hanemo
ivándakopone, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, éxopeke Itukó'oviti,
enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti —kíxovokoxoane Jesus.
70 Ina kixoáhiko uhá koêti neko tutíyehiko:
—Ití'ikopo Xe'exa Itukó'oviti?
Ina yumopâ Jesus:
—Enepone yépemonuke, koúhapu'ikoa indúkeova —kíxoane.
71 Ina koehíko:
—Ákone vokónoko po'i koyuhó'inoveati pahúnevo râ'a. Koati kameâtine uti
yûho koyuhómeku itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti —koénehiko.

23

Omokóno Jesus xoko Piláto
Mt 27.1-14; Mk 15.1-5; Xu 18.28-38

1 Yane heú koéne exépuhikea neko ho'uxóvotihiko, ina omohíko Jesus xoko
Piláto. 2 Yane turíxovone koyúhoyeahiko ákoyea aúnati ítuke Jesus. Hara koéhiko:
—Enepora hóyeno, vinú'ikoa koésayu'ixea isóneu xanena ûti, koane
íhikaxea xanéhiko ákoyea parexa kóperau koati payásoti natina ûti, enepone
Sêza. Koyúhomaka itúkeovo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, koane
itúkeovomaka nâti —kíxoanehiko.
3 Ina kixôa Piláto ne Jesus:
—Ití'oxo natina jûdeuhiko?
Ina yumopâ Jesus:
—Enepone yépemonuke, koúhapu'ikoa indúkeova —kíxoane.
4 Ina kixovókoxoa Piláto ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'o
neko êno xâne ho'uxóvotiya:
—Ako ápahuina íninjone váhere ítuke ra hóyeno —kíxovokoxoane.
5 Itea inamá'axone koyuhôa tutíhiko jûdeu ápeyea váhere ítuke. Hara koéhiko:
—Koati koturíkexoti xanéhiko râ'a. Ihíkaxoti ya uhá koeti Njúdeya, ukeâti
turíxeovoku poké'exa Ngalíleya tukú kíxoane yâye —koénehiko.
6 Kameáne Piláto ne yuhóhiko, ina epêmo itúkeovo íhae Ngalíleya ne Jesus.
7 Exoâne itúkeovo ukeâti xoko iháxakoku poké'e natíxoku Êrodi, pahúkone Jesus
xokóyoke. Yoko koati Njeruzálem óvo ne Êrodi yaneko káxehiko.

Omokóno Jesus xoko Êrodi

8 Yupíhova elókeyea okóvo ne Êrodi noîxo Jesus. Koáhati mekutíne kahá'a
noíxea vo'oku enó'iyeane kámea koyuhó'iyeati koêku ne ítuke, koane kúxoamaka
noíxea itúkea iyupánevoti. 9 Yupíhovo êno épemo'ikoake Êrodi, itea ako ápahuina
yumópeake Jesus. 10 Enepone tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'o
ne éskiribahikoya ihíkaxoti yútoe Muîse, inamá'axo kohonóko emó'u koyúhoyea
ápeyea váhere ítuke ne Jesus. 11 Yane komohí kixo Jesus ne Êrodi yoko uhá
koeti húndarunahiko, koane koémoke'eyeahikomaka, itukínoati kuteâti ípovo nâti
koati kalísoti híyeu, hamá koêti poké'eke. Yane ina pahukópa Êrodi xoko Piláto.
12 Énomone yaneko káxe, unátipinokokone isóneu ne Êrodi yoko Piláto. Yoko
koati ka'anánekokoti neko pi'âti yanekôyo.

Pahukókono Jesus kurúhuxeokono
Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Xu 18.39-19.16

13 Ina ho'uxôa Piláto ne tutíhiko sasedóti, yóko'o ne po'ínuhiko payásoti xapa
tuti jûdeu, koánemaka ne xanéhiko. 14 Ina kixovókoxoa Piláto:
—Enepora hóyeno yómone njokóyoke, keyúhoanoe itúkeovo kopoé'akexoti
isóneu xanéhiko. Émbemo'ikoane nenékukenoe, itea ako íninja ápeyea pahúnevo
ra hóyeno kuteâti ne yévotikoake. 15 Kúteanemaka Êrodi, ákomaka ínixea
pahúnevo. Hukinóvoti pahúkopeamaka yâyeke xoko ûti. Koati iyúseoti ákoyea
pahúnevo ra hóyeno mani évotikinokonoke koépekeokono. 16 Mbahukoâtikopo
yehépoke'exeokono, ínamo ngurikápa —kíxovokoxoane Piláto.
(17 Yoko koati konokoâti Piláto kuríkopea póhuti iká'aeti kaxénake neko áyui
jûdeuhiko.) 18 Itea vaúkexone uhá koêti neko xâne. Hara koe yûho vaúkexea:
—Enepora hóyeno, konókoti koépekeokono. Hane kiríkapinavi Mbarâba —
koénehiko.
19 Yoko ika'ákovokutike óvo ne Mbarâba vo'oku kóturihikea xanéhiko yane
pitivóko yaneko okopókono nâti, koane vo'oku ápeyea koépeu. 20 Yoko koati

kahá'ati kuríkopea Jesus neko Pilátu. Énomone káyukopinoahikomaka ne yûho
21 itea inamá'axone kohonóko yûho neko xanéhiko vaúkexea:
—Kirúhuxa! Kirúhuxa! —kóyehiko.
22 Ina kixovókoxopamaka Pilátu. Yoko mopó'apene káyukinoa neko yûho:
—Kutí'ikopo itúko pahúnevo ra hóyeno? Koati ákoti ininjêa váhere ítuke
mani évotikinokonoke koépekeokono. Mbahukoâtimo yehépoke'exeokono ínamo
ngurikápa —kíxovokoxoane.
23 Itea inamá'axohiko kohonóko vaúkexea épemea kurúhuxeokonomo Jesus.
Ehane ítoahiko ne âha vo'ókuke neko êno hónoti vaúkexea. 24 Yane itúkinoane
Pilátu ne épemonehiko. 25 Kuríkopinoa ne épemone kuríkopeokono, enepone
ovoti ika'ákovokutike vo'oku kóturihikea xanéhiko, koane vo'oku ápeyea koépeu.
Kene Jesus, kuríkoane xokóyokehiko, motovâti itúkea ne âha kíxeahiko.

Kuruhúxokonone Jesus
Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Xu 19.17-27

26 Yaneko omonéhiko Jesus, ápe hóyeno koéhati Símaum ukopeâti mêum.
Enepone hóyeno, íhae pitivóko ihâxoneti Sîreni. Yanê'e, ípihonehiko kurûhu
povókuke Símaum ne húndaru koane pahúkea oko'ikené kíxea Jesus koínoinoa.
27 Koati yupihovó koeti êno xâne hokoâti. Ápemaka senóhiko xapákuke
ixómoti iyókexo koane ipúsokopea xâ'a, kotiveâti neko kixókonoku Jesus. 28 Ina
komomâ Jesus neko senóhiko, hara kíxovokoxoa:
—Itínoe sêno íhae Njeruzálem, hákonoe iyeínonu itea itínenoe iyápinapu
yoko xi'íxaxapa. 29 Vo'oku simóvotimo káxe kó'iyeakuneye xanéhiko: "Koati
únati koêku ne senóhiko ákoti koxé'exayeaku, ákotimaka xe'éxa óhiu" koetímo.
30 Vo'ókuke ne hána'itimo tiveko koekúti yaneko káxehiko, ká'aye koetimo
xanéhiko: "Ehá'ani íkoro'uxeovovi ne hána'iti mopôi. Ehá'ani koépekexeovi"
koetímo. 31 Ako kuxákana oró'okeovo ne tikóti tonó'otiko, poéhane movó'oti
oro'ókovo. Koeku ngíxeokononeye kó'oyene, undi ákoti évotikokonoke, kutí
koe koeku kurikókono ne tonó'oti tikóti yúkuke. Ná'ikopomeamo kó'eye
tiveko kixókonoku ne koati motokeâti ipíhoponeokono, enepohikone kutí koeti
movó'oti tikóti kurêti yúkuke? —kíxovokoxoane Jesus.
32 Yoko ápemaka po'i pi'âti hóyeno koati ákoti aunáti ítuke, ixánexokonoke Jesus
kurúhuxeokono.
33 Simonéhiko ya xoko ihâxoneti "Opepú'iti", kurúhuxonehiko Jesus,
koánemaka neko pi'âti hóyeno ákoti aunáti ítuke. Poéha éxopeke Jesus,
poéhamaka lopékuke.
34 Ina kôe ne Jesus:
—Pai, hako ipihéponoa ra xanéhiko vo'oku ako éxa ne ítukeinonuhiko —kixone
há'a.
Yane haxákokoahiko húndaru neko ípovo Jesus. Ina kurikóhiko, komomâti
itukóvotimoye ípovo Jesus námoe póhutihiko. 35 Yoko ixomo komomâ xanéhiko
heú koêti neko koekútihiko, koane ixomo koemóke'e Jesus ne tutíyehiko. Hara
koéhiko:
—Koítovopepo po'i xâne râ'a. Kaítapapuikopo itukápuxo koati Mésiya, enepone
páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne —koénehiko.
36 Koémoke'eamaka húndaruhiko. Ina ahi'ókovahikomaka ominoâti víyum ákoti
koati unátiyea 37 koane kíxeahiko:
—Itikápuxo natina jûdeuhiko, keítapapu —kíxoanehiko.
38 Yoko ápe yutoéti tutíkuke kurúhuna Jesus (yutoxóvoti ya emó'uke ngerêku,
koane emó'uke rómanu, yoko emó'uke jûdeu). Hara kôe: "Natina jûdeuhiko râ'a"
kôe.

Koêku ne pi'âti ákoti aunáti ítuke kuruhúxokonoti xêrerekuke Jesus

39 Ápe póhuti koemóke'etimaka Jesus yane pi'âti ákoti aunáti ítuke kuruhúxokonoti xêrerekuke Jesus. Hara kíxoa:
—Mahi iti Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Keítapapuikopo, ínamo keitápuvimaka —kíxoane.
40 Itea hara kíxoa po'i kuruhúxokonoti saya'íkoati:
—Muhíkova koeku kirúhuxikono, ako tiya Itukó'oviti? 41 Koati ponóvoti kíxeokononeye ûti, vo'oku koati motokeâti namúkopea ûti ésa'i ne váhere vítuke. Kene ako váhere ítuke râ'a —kíxoane.
42 Ina kixo'íkomaka Jesus nekôyo:
—Enepo yurúkapapu netíxokuke, puyákapunumo yokóvo —kíxoane.
43 Ina yumopâ Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopi: Keha'íneponutinemo kó'oyene ya xoko uhé'ekoti yonópoku ómomikopea ne kasásа'iupo Itukó'oviti —kíxoane.

Koeku Jesus ivokóvone
Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Xu 19.28-30

44 Yoko ye'ékotine itúmukea káxe yanekôyo. Énomone yanê'e ípukovone káxe, hahámone uhá koeti kúveu mêum tukú koeti mopo'âti ôra ya kiyakáxe. 45 Yoko ívarereone kukúkeke neko êno kopópoti váhere haxakeâti kúveu ne hána'iti imokóvokuti. 46 Yane ápene koati êno hónoti emo'u Jesus koêti:
—Pai, nguríkopa ra omínjone xikóyoke —koéne.
Uke'éxoane koyúhoyea nê'e, îhunokoane ne omíxone, ivókovone. 47 Noixoâne tuti húndaru neko koekútihiko, iháyu'iko Itukó'oviti koane kó'iyea:
—Koati kaná'uteoxo itúkeovo ponóvoti ra hóyeno —koéne.
48 Enepone êno opoíkovoti xâne ho'uxóvotiya komomóponoati neko koekúti, noixoânehiko nê'e, píhohikopone. Hána'iti ikáxu'iyeahiko okóvo koane ipúsokopea xâ'a. 49 Yoko heú koetíhiko neko ínikone Jesus, koánemaka ne senóhiko hokoâti ukeâtihiko Ngalíleya, kali ako malíka okínoakuhiko komómoyea neko koekútihiko.

Koeku Jesus ekoxókonone
Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Xu 19.38-42

50 Yoko ápe hóyeno koéhati Yûse, koati teyonéti xapákuke neko po'ínuhiko pahúkoti yane koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. Enepone hóyeno, koati itípakovoti koane koati ponóvoti kixoku itúkeovo. 51 Hane úkea pitivóko iháxoneti Arimáteya, po'i pítivokona jûdeuhiko. Yoko ako ínixa Yûse póneovo isóneu yoko ítuke ha'ínehiko yaneko yuhoíkokonone Jesus. Koati kuxoíxotinemaka símeovo kaxena natíxea Itukó'oviti xapa xâne neko hóyeno. 52 Yane pihóne Yûse xoko Piláتu epemóponoati yusíkea veyópea ne muyo Jesus kuruhúke. 53 Porexókonoane, yane veyóponoane xoko kurúhuxokonoku, ina aupíxoa ya hána'iti ipovóti líyum. Yane iyónoane xoko uhôro kehoéti mopoíke, âvoti ekoxóvati. 54 Yoko koati ûrukovope sâputu, koúsokovopene jûdeuhiko vo'oku áyui.
55 Enepohikoneko sêno xánena Jesus ukeâti Ngalíleya, hokó kixo Yûse ivokó'okoponoti ekóxokonoku Jesus koane kixókonoku ne mûyo ipíhokonone uhorókuke. 56 Yane pihópone kóyuseopeahiko xêru yoko óliu, óvo'okopemo muyo Jesus.
Yaneko sâputu, ómomikoponehiko kuteâti páhoenoa yútoe Muîse.

24

Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti
Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Xu 20.1-10

1 Hahá'itiko yaneko lûmingu, pihóne ne senóhiko xoko ekóxokonoku Je-
sus, ominoâtihiko neko xêru koúsokinoake. 2 Simoánehiko, inú'ikoane neko
mopôi exexoâti ne uhôro ahíkuxeokonone. 3 Urúkovanehiko neko ekóxokonoku,
ákone inú'ikaya ne muyo Vúnae Jesus. 4 Ákohiko éxina isóneu neko koekúti
kó'inokeneye. Yane apé kó'inoane pi'âti kutí koeti hóyeno hóhopu koyêti ípovo.
5 Yupihovó koéne píkea neko senóhiko vo'ókuke, koane puniniké kó'iyeahiko.
Ina koehíko neko pi'âti noíxone:

—Na koeti yopósikinoa xapa ivokóvoti ne iyukópovotine? 6 Áko'one yâye
nê'e, exépukopone. Puyákapanapanoe yokóvo neko yuhó'inopi yovo'íko ya
Ngalíleya 7 yaneko kíxeopikunoe: "Ngonókotimo ngurí'okeokono xâne váhere
kíxoku itúkeovo, koane ngurúhuxeokono, yoko enjépukopeamo ya mopó'apeke
káxe ikénepo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne" kixópinoepepo —
koénehiko neko pi'âti.

8 Yanê'e, puyákoponovane okóvo senóhiko neko yuho Jesus. 9 Ukopeânehiko
xoko ekóxokonoku Jesus, koyúhopinoane neko unze koeti íhikau Jesus,
koánemaka ne po'íhiko xâne ovâti xapákuke, uhá koêti neko koekútihiko. 10 Yoko
hara îha neko senóhiko koyuhópati ne koekútihiko: Mariya Mandâlena; Njuâna;
yoko po'i koéhatimaka Mâriya, enepone eno Teâku. Ápemaka po'ínuhiko sêno
xánena, koyuhópatimaka xapákuke neko unze koeti ápostulu kaná'uyea neko
koekúti. 11 Itea ako akútipeahiko ápostulu neko yûho. Kutí kó'inoa koyuhóheoti.
12 Yane xepú koene Pêturu ehakóvo xoko ekóxokonoku Jesus. Simoáne, ina
yupunínikovo, yane ákone noíxoneya ákoti itukápa neko ipovóti líyum, aúpi.
Yane pihópone óvokuke koane iyúpaxeova neko koekúti.

Pi'âti kutípoti Jesus oxéneke Emâu
Mk 16.12-13

13 Énomoikone yaneko káxe, ápe pi'âti kutípoti Jesus yonoti kali ipuxóvokuti
iháxoneti Emâu. Hanêkomea kuteâti yehí koeti kílomituru kixoku Njeruzálem.
14 Koeku yóneahiko, koane itúkea xêti uhá koêti neko koekútihiko. 15 Ya
koeku ixómoyea yúho'ixokoko koane koyúhoinokoko isóneunoa, apé koene Jesus
ahi'ókovatihiko koane xanee kíxeahiko. 16 Itea kutí koe apêti itopeâtihiko ûke
neko pi'âti, ákoinoke éxapana. 17 Ina kixôa Jesus:

—Kutí'oxoya ne itíkonoe yónoku iséneu ixómoinoke yího'ixokoko koeku yéni? —
kíxoane.

Xe'okó koénehiko neko pi'âti, koati ikaxú'itihiko okóvo. 18 Ina kixôa póhuti
yane pi'âti koéhati Keleópa:

—Poéhaneikopomea îti itukóvo ovâti ne Njeruzálem ákoti exâ koêku ne
koekútihiko apêti yara káxehiko pihotíne? —kíxoane.

19 —Kuti itukóvo koekúti? —koéne.

Ina yumopâhiko:

—Enepone uhá koeti kixókonoku ne Jesus íhae Nazâre, hóyeno páhoe
Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne, koati hána'itimaka xunáko iyúseoti ya
ítuke, koáne ya koyúhoyeake nonékuke Itukó'oviti, koane nonékuke uhá koeti
xâne. 20 Itea enepone tutíhiko sasedóti inuxínoviti hó'eke ûti, yóko'o ne po'íhiko
pahúkoti xapákuke ûti, pahúkoa koépekeokono nekôyo koane kurúhuxeokono.
21 Yoko énomone kúxo ûti itúkeovo mani koitóvoviti, uti íhae Izarâe. Haina
póhutine nê'e itea kó'oyene, koati mopo'âpoatine káxe ikéne neko koekútihiko.
22 Ápemaka senóhiko ha'íneheixone ûti, viyúpaxeovake ne yuhópinovi ukopêa
xoko ekóxokonoku Jesus ya yuponii koêti. 23 Ákonehi inú'ika ne muyo Jesus
ya. Yane káyuhikopovone, koyuhópati ápeyeahiko ovoxe Itukó'oviti noíxone,
enepone ánjuhiko íhae vanúke, etó'okoati exépukopeane ne Jesus. 24 Yane

pihómaka po'ínuhiko ha'ine ûti xoko ekóxokonoku Jesus. Noíxoanehiko itúkeovo koati kaná'uti yûho ne senóhiko itea ako naíxahiko Jesus —kíxoanehiko.
25 Ina kixôa Jesus neko pi'âti:
—Imáko itíkinovonoe xâne ákoti isóneu koane ôriti kutípea uhá koêti ne yuho porófetahiko emó'uke Itukó'oviti. 26 Koati konókotipepo koítoponeovo kotíveti ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, motovâtimaka yupíheovo kahána'ikopeokono. —kíxoanehiko.
27 Yanê'e, xoko yútoe Muîse koúkea koúhapu'ikinoa uhá koêti ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koyuhó'iyeati koêku, koáne xoko heú koeti yútoe porófetahiko.
28 Ye'éxoanehiko ne kali ipuxóvokuti yonópokuhiko, îtukovo ukopónotiko ne Jesus. 29 Itea ako akáha'ainoa pi'âti xánena itávokea. Hara kíxoahiko:
—Yavá'avoneye xoko ûti vo'oku kiyóne káxe, kahá'ane yotíxea —kíxoanehiko.
Yane xanépoane Jesus motovâti ókea xokóyokehiko. 30 Ya koeku ivátakeahiko xe'ókuke mêsa nikotíhiko, veyo pâum ne Jesus, ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. Yane honó'ekexoane ne pâum, ina porexôa neko pi'âti. 31 Yane imíhe'okonehiko isóneu koane éxoponoane, itea má koépeane Jesus. 32 Ina kixokókohiko neko pi'âti:
—Énomoneikopo yupíhinovo úhepeyea kámokenoyea ûti koane elókeyea vokóvo yâkeneye xenékuke, koeku yúho'ixeovi koane koûrapu'ikinovea ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti —kixókoko.
33 Énomone yaneko ókoku ôra, exépukoponehiko neko pi'âti, kayuké koéponehiko ya Njeruzálem. Inú'ikoako ho'úxeovo neko unze koeti íhikau Jesus koánemaka neko po'ínuhiko xâne xokóyoke. 34 Ina kixokóno neko pi'âti simôti:
—Exépukopone Vúnae. Koútata'ixopinovone Símaum —kixókonone.
35 Yanê'e, koyúhoamaka neko pi'âti ne kixoku koêku ya xenékuke, koane kôeku exóponoanehiko ne Vúnae yaneko hono'ékexone pâum.

Exókopova Jesus neko íhikauhiko
Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Xu 20.19-23; Át 1.6-8

36 Avo uké'exa koyúhoyeahiko neko koekúti, apé koéne Jesus xapákuke. Hara kíxoa:
—Aúhepeponoe iséneu.
37 Itea kónoko'i neko íhikauhiko koane yupihovó koéhiko píkea. Ikútixati koipíhapati. 38 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Na koeti pepókexinovonoe iséneu? Na koeti ákoinonoe yakútipoa iséneuke itúkeovo ûndi? 39 Yokómoma ra vô'um koáne ra njêve itúkeovo koati ûndi. Sipé'akanu motovâti yéxixo kaná'uyea. Vo'oku eneponi itukapu undi koipíhapati, ákoni mûyom koane ômbe kuteâti koêku neíxinu kó'oyene —kíxovokoxoane.
40 Koyuhoâne nê'e, ina exókoa ne vô'u koane hêve. 41 Koati yupihóvoti elókekohiko okóvo neko íhikau, itea vo'oku kóyeyeane âvoyea koâti kutípeahiko, koane vo'oku iyúpaxeovahiko neko koekúti, hara kíxovokoxopamaka Jesus:
—Ápe nikokónoti yâye? —koéne.
42 Ina porexoâhiko itátane orópeuti hôe (yoko itátane íhaku ho'o mópo). 43 Yane níkoane nonékukehiko. 44 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Enepora koekúti, énomone ne yunzó'inopinoe ovónzeixoiko xepákuke kónokea koúsokeovo uhá koeti ngixókonokumo yutoxóvoti Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muîse, koánemaka yútoeke porófetahiko, yoko ya Sâramu —kíxovokoxoane.

45 Yane míhe'okinoa Jesus isóneuhiko éxea kixó'ekone neko yutoéti emó'uke
Itukó'oviti. 46 Hara kíxovokoxopamaka:
—Énomone kôe emó'uke Itukó'oviti kónokea koítoponeovo kotíveti ne Mésiya,
páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, koane exépukopeamo ukópea xapa ivokóvoti
ya mopó'apeke káxe ikénepo. 47 Koyúhoamaka kónokea koyúhoyeovomo xapa
xanéhiko itúyopeamo pahunévoti ya iháke nê'e. Énomone ne xanéhiko
ikotívexoati isóneuke ne váherevoko, koane kurikópati. Koyúhoamaka itúkeovo
turixeôvoti ya Njeruzálem koyúhoyeovomo ne ihíkauvoti yonoti xapa uhá
koeti xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. 48 Itínenoe itukóvo
koyuhoâti ra kaná'uti koekúti neíxonenoe. 49 Koane mbahukínopeatinenoemo
ne kixínopike Nzá'a yanekôyoke poréxeopeanoemo. Yavá'avonenoeye yara
pitivóko tukú koeti símeopikumo ne xunakóti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti —
kíxovokoxoane Jesus.

Pihopóne Jesus ya vanúke
Mk 16.19-20; Át 1.9-11

50 Ina omâ Jesus ne íhikauhiko ya Mbétanea, koane koéxepukea vô'u koeku
épeminoahiko unako koêku ikéneke Itukó'oviti. 51 Koêkuiko épeminoahiko,
turíxovone ahíkuxopeova, pihópotine ya vanúke. 52 Ina ihayú'ikopa íhikauhiko
koane káyuhikopeovo ya Njeruzálem. Koati hána'iti elókekohiko okóvo. 53 Yoko
kóyekunehiko yane hána'iti imokóvokuti iháyu'ikeahiko Itukó'oviti.
Hunókokune.

YÚTOE XUÂUM
koyúhoti koeku Jesus

Enepora koyuhópeti, hara yutoxôa íhikau Jesus koéhati Xuâum, po'inu Teâku. Numíkuxoti itúko itúkovoke ne Xuâum yoko Teâku. Ápemaka po'i Xuâum, enepone iháxoneti Mbátita ahíkexoti xâne mekúke, itea eneponê'e, pó'iti yara Xuâum yutoxoâti râ'a.

Enepone inúxoti mopo'âti koyuhópeti ya Novo Testamento, enepone yútoe Máteu, Márku yoko Lúka, êno xêti kutikókotiya, koyúhoti koeku Jesus koane ítuke yara kúveu mêum. Itea xoko yútoe Xuâum, êno po'i ihíkauvoti íhikaxovike Jesus akó'oti yane po'ínuhiko mopo'âti koyuhópeti.

Enepora 4 koeti koyuhópeti, Máteu, Márku, Lúka yoko Xuâum, aínovo apêti koati âha éxokeovi koêku Jesus. Xoko yútoe Máteu, hane koúhapu'ikovoya itúkeovo nâti ne Jesus. Kene xoko Márku, koúhapu'ikovo itúkeovo ovoxe Itukó'oviti. Kene xoko Lúka itúkeovo ikútipasikoponovoviti, uti xâne yara kúveu mêum, ene kouhápu'ikovoya. Kene ya yútoe Xuâum koúhapu'ikovo itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, kuteâti koêku noíxea ûti xoko kapitulu 20 vesikulu 31.

Kouhápu'ikinoviti koeku Itukó'oviti ne Xe'exa Itukó'oviti
Kol 2.9-10; Êb 1.2; 1 Xu 5.20; Ap 1.17

1 Tumúneke ápeyea ra mêum, ápene ne Évekoaku Itukó'oviti Koúhapu'ikinovovi, enepone Xe'éxa. Ukeátinekene ápeyea xoko Itukó'oviti neko Xe'éxa, epó'oxo koati póhutinehiko nê'e. 2 Koati óvoheixokune xoko Itukó'oviti nê'e, ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum. 3 Epó'oxo xoko Xe'éxa évekoa Itukó'oviti itúkea ne uhá koeti ítuke inâ itukôa. Ako ápahuina apêti ákoti itukapu énomone kousókoa. 4 Énomonemaka itukóvo úkeaku ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Yoko vo'oku itúkeova, énomone kouhápu'iko xâne yara kúveu mêum. 5 Anéyeiko koúhapu'ikea ovoti hahákutike nê'e, koane ako íta hahákuti ípukea.

6 Ápe hóyeno páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne. Xuaum Mbátita koéha. 7 Pahúkinokonoke nê'e motovâti koyúhoyea koêku neko Kouhápu'ikoti xâne ukeâti xoko Itukó'oviti, maka akútipoane uhá koeti xâne nê'e vo'oku yuho Xuâum. 8 Haina Xuâum itukóva ne Kouhápu'ikoti xâne, itea simínoke koyuhóponeati koêku nekôyo. 9 Koati kaná'uti Kouhápu'ikoti xâne ne ngíxone, enepone simôti yara kúveu mêum koúhapu'ikea uhá koeti xâne. 10 Sîmo yara kúveu mêum nê'e, yoko énomone kousókoa ne uhá koeti apêti, itea ako éxa xanéhiko itukóvotiye. 11 Koati xanéna simíno, itea ako itúkeake xanéna emó'u. 12 Itea uhá koeti koêkuti namukeâti emó'u, énomone poréxo itúkopeovo xe'éxapone Itukó'oviti. Énomone neko xâne koati kutipoâti. 13 Yoko enepone itúkopeovohiko xe'éxapone Itukó'oviti ne kutipoâti, haina kuteâti koeku ipúhikea xe'exa xâne yara kúveu mêum. Ákomaka akútea koêku kahâ'a koxé'exayea ne xâne. Hainámaka vo'oku ahá'inoa koyénoti itea koati ahá'inoa Itukó'oviti.

14 Enepone Évekoaku Itukó'oviti Koúhapu'ikinovovi, uti xâne, íkutipasikoponovovi. Koati opónoti xapákuke ûti. Yoko aínovo kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti yoko seánako Itukó'oviti apê xokóyoke. Noíxoane ûti itúkeovo koati êno hána'iti ihayú'iuti, poéhane motovâ itúkeova neko koati kaná'uti Xe'exa Itukó'oviti, ákoti po'ínu.

15 Hara koe yûho ne Xuaum Mbátita xapa xâne yanekôyoke koyuhó'iyeati
koeku nekôyo:
—Énomone ngíxone râ'a enepo ngoyûho yanekôyo ápeyeamo hóyeno
keno'ókoti ingénepoke koati teyonéti ya undíke, epó'oxo inuxóne ápe ya undíke,
vo'oku tumúneke ámbeyea, ápene nê'e —kôe.
16 Ukeâti neko êno únatinoe koekúti apêti xokóyoke yoko itípanevo ákoti
hunókoku, ápene íparaxeovike, uhá koeti ûti. Iko'ipará iko'ipara kíxoixovi.
17 Vo'oku xoko Muîse évekinovea Itukó'oviti ne páhoenovi vitúkea yane Ponóvoti
Kixovókuti yútoe, itea xoko Jesus Kristu évekinovea ne hána'iti seánakovi koáne
ne uhá koeti kaná'uti kixovókuti ukeâti xokóyoke. 18 Ako ápahuina xâne
noíxoti Itukó'oviti, itea enepone Xe'éxa, ákoti po'ínu, enepone koati kuteátine
Itukó'oviti, Há'a, énomone kouhápu'ikinovi koeku Itukó'oviti.

Koeku yuhó'inoa Xuaum Mbátita neko pahoéti xokóyoke
Mt 3.1; Mk 1.1; Lk 3.2-3

19 Yoko ápe páhoe payásotihiko jûdeu ya Njeruzálem xoko Xuaum Mbátita.
Enepone pahoétihiko, aínovo sasedóti, inuxínoti jûdeu hó'eke, yoko levíta,
enepohikone huvo'óxoti sasedótihiko ítukeke. Hara kixóponohiko Xuâum:
—Kuti îti?
20 Ina exókova Xuâum. Ako hé'ana'uxinapa. Hara kíxoahiko:
—Haina ûndi ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne —kíxoanehiko.
21 Ina kixopâmaka pahoétihiko:
—Kutí'ikopo îti? Itímea Îliya, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke?
—Áko'o —kíxoanehiko Xuâum.
Ina koepóhikomaka:
—Ití'ikopomea neko porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, kúxone ûti símeamo?
Yane hara kixópahikomaka Xuâum:
—Haina ûndi nê'e.
22 Ina kixopâmaka pahoétihiko:
—Yokóyuhoinoveakopo itukóvotiye îti motovâti ápeyea yuhópinoa ûti ne
pahukó'oviti. Kutí'ikopo keyúhoinovi itukóvotiye îti?
23 Ina yumopâ Xuâum:
—"Énomone ûndi ne kohonókoti emó'u ya mêum ákoti apêti xapa xâne
kamokénoponoati, enepone koêti: Kéyuseapa ne kixeku itíkivo, perexoâti
oxéne ne Vúnae itúkea ítuke xepákukenoe" koêti —kíxoanehiko Xuâum,
kuteâti koeku yútoeke porofeta Izâiya mekúke. *Izâiya 40.3*
24 Yóko'o neko pahoétihiko epemó'ikoponoti Xuâum, aínovo farîzeu, enepo-
hikone yuixóvoti hókea yútoe Muîse.
25 Ina kixo'íkohikomaka Xuâum:
—Ná'ikopo koeti yáhikino xâne iháke Itukó'oviti enepo hákoti itukovo iti
Mésiya, simóya Îliya, simóyamaka neko porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti,
enepone kúxone ûti símeamo?
26 Ina yumopâhiko Xuâum:
—Kaná'uti ánjikea ya úne, itea anêkone xapa xâne kîrivokoevo âvoti yexâ.
27 Harakénemo ingénepoke. Muhíkova anjí'okeova ngúxeinoa imo perékatana,
ako omóndokea —kíxoane.
28 Yoko yaneko ápeyeaku neko koekútihiko, hane óvoheixo ne Xuâum
poixô'oke húveona Njôrdaum ya Mbétanea xoko áhikoku.

Íhokokono xe'exa su'ûso ne Jesus, ikó'iparaxeokonoke Itukó'oviti
Mt 3.11; Mk 1.10; Lk 3.22

29 Poéha káxe ikénepo, noíxoane Xuâum ne Jesus keno'ókinoati, ina kôe:

—Yokómomanoe rakene páhoenovi Itukó'oviti kotúyopea pahúnevo xâne yara kúveu mêum, kuteâtimaka koeku xe'exa su'ûso isoéti, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i itúyopea pahunévoti.

30 Énomone ngíxone râ'a yaneko ngoyuhó'inopeanoe ápeyeamo keno'ókoti ingénepoke koati teyonéti ya undíke, vo'oku tumúneke ámbeyea, ápene nê'e.
31 Muhíkova ûndi, ako énja itukóvotiye yanekôyoke, itea nzimínoti ánjikea ya úne maka éxane íhae Izarâe itukóvotiye —koéne.

Koyûho ne Xuaum Mbátita xapa xâne
Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Lk 3.21-22

32 Ina koyuhoâ'ikomaka Xuâum koêku ne noíxone yanekôyoke. Hara kôe:
—Noínjoane ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ukeâti vanúke kutí koeti kurûte evesékoati xokóyoke rakene hóyeno. Yoko ovo'ó koáne, ákone ipúhikapea. 33 Avo énja itukóvotiye yanekôyoke, itea hara kixónu Itukó'oviti, enepone pahukónuti ánjikea ya úne: “Neixoâtimo ne Sasá'iti Omínjone evésekea xoko hóyeno, epó'oxo ákonemo ipúhikapea. Énomonemo ahíko xâne haînati ya úne, itea ya xunákoke Sasá'iti Omínjone kuteâti yunzó'inopi” kixónu Itukó'oviti. 34 Yoko koati noinjoâti yanekôyoke. Hukinóvoti ngoyúhoyea itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti rakene hóyeno —kíxoanehiko Xuâum.

Inúxotihiko hokoâti ra Jesus

35 Poéhapoa káxe ikéne, kahá'inepoane Xuâum ne pi'âti íhikauhiko. 36 Yane noíke'exonehiko Jesus yâtike, ina kôe ne Xuâum:
—Yokómomanoe ratike páhoenovi Itukó'oviti. Koati kuteâti xe'exa su'ûso isoéti nê'e, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti motovâti itúyopea pahunévoti —koéne.
37 Úkeanehiko hokôpo Jesus neko pi'âti íhikau Xuâum kameáne neko yûho.
38 Ina na'akénexovo ne Jesus koane noíxea neko pi'âti keno'ókoti ikéneke. Yane hara kíxoa:
—Kuti kehá'anoe?
Ina kixoáhiko:
—Na yóvo Rabí? —kíxoanehiko. (Yoko ihíkaxoti koêti ne Râbi koêti.)
39 Ina yumopâ Jesus:
—Kiná'aka ingéneke, neíxapana óvongu —kíxoanehiko.

Yane xanépoane komomóponeati óvoku. Ôvanehiko óvokuke yaneko káxe vo'oku yé'exeovone koáturu ôra ya kiyakáxe.

40 Yoko Ándere, po'inu Simaum Pêturu itukóvo póhuti yane pi'âti hokópoti Jesus yaneko kámeaku Xuâum koyuhó'iyeati koêku. 41 Inúxotike, opósikoponoa Ándere ne Símaum, enepone koati po'ínu. Inixóponoane, hara kíxoa:
—Vínixoponoane ne Mésiya —kíxoane. (Yoko enepone Mésiya koêti, kuteátine Kristu koêti, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne koêti.)
42 Úkeane omâ Ándere neko koati po'ínu xoko Jesus. Noixoâne Jesus ne Símaum, hara kíxoa:
—Iti Símaum, xé'a Xuâum. Séfa kéhaponemo —kíxoane Jesus. (Yoko enepone Séfa yoko Pêturu koêti, póhutine kixó'ekone. Aínovo kixo'êkoti mopôi.)

Ihaxíko Filípi yoko Natanâe ne Jesus

43 Poéhapoa káxe ikéne, koúsokovone Jesus yóneamo ya Ngalíleya. Yane tokópone Filípi, ina kixôa Jesus:
—Kiná'aka ingéneke —kíxoane.
44 Yoko pitivóko koéhati Mbetâsaida úkea ne Filípi, úkeakumaka Ándere yoko Pêturu. 45 Ina oposíkoa Filípi ne Natanâe. Inixóponoane, hara kíxoa:

—Tokópane ûti ne hóyeno kíxone Muîse ya Ponóvotike Kixovókuti yútoeke, enepone kíxonemaka ne po'ínuhiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Énomone ne Jesus íhae Nazâre, xé'a Yûse.
46 Ina kixôa Natanâe:
—Na kixoâtiye ápeyea únati koekúti ukeâti Nazâre?
Itea hara kíxoane Filípi:
—Hingá, naíxapana ûti —kíxoane.
47 Noixoâne Jesus yé'exeane ne Natanâe, hara kôe vo'ókuke:
—Yokómoma rakene hóyeno. Koati itípakovoti izaraelíta nê'e. Ákomaka ítukaheapu. Koati ponóvoti ne uhá koeti kixoku itúkeovo —koéne.
48 Ina kixôa Natanâe:
—Na yéxinu?
—Tumúneke iháxikoponeopi Filípi, noínjopine xoko yóvoheixoku opékuke ne xuve fîgu —kíxoane Jesus.
49 Ina kixôa Natanâe:
—Ihikaxotí, iti Xe'exa Itukó'oviti. Iti natina ûti, uti íhae Izarâe —kíxoane.
50 Ina kixôa Jesus:
—Vo'oku ngoyúhoinopi noínjeopi opékuke ne xuve fîgu, ene kutí'inoke kitipónuti? Koati neíxotikomo koekúti hána'iti yarâ'a —kíxoane.
51 Ina kixoá'ikomaka:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Neixoâtimo ne vanúke imíhe'okea, koánemaka ne ánjuhiko íhae vanúke, enepohikone ovoxe Itukó'oviti koeku ahíkuxeovonumo yána vanúke koane evésekinonumo, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne —kíxoanehiko Jesus.

2

Koeku Jesus hupixókono yónea ya áyui kasâtuxoti

1 Pí'apoane káxe ikéne, ápe áyui kasâtuxoti ya Kána, kali ipuxóvokuti ya Ngalíleya. Yoko ápe eno Jesus yane ayuítike. 2 Hupíxokonomaka ne Jesus yoko íhikauhiko. 3 Ehane uké'e ne ekâti. Yane hara kixo Jesus ne êno:
—Yokómoma, ákone víyum.
4 Ina kixôa Jesus:
—Ako apásika keyúhoinonu índukemo. Avo simápu kaxena énjokeakumo njunáko xapa xâne —kíxoane.
5 Ina kixôa eno Jesus neko ovoxétiya:
—Itíka uhá koêti ne páhoenopinoe itíki —kíxoane.
6 Yoko ápe sei koeti íhaku úneya, itukéti ya mopôi, ímoaku jûdeuhiko ne úne kasásа'ikovope ya hó'eke. Enepone íhaku úne, aínovo motovâti óvea kuteâti oitenta koeti líturu, áko'o póhuti séndu líturu úne.
7 Ina kixoáhiko Jesus neko ovoxéti:
—Kepúhikexanoe ra íhaku úne —kíxoanehiko.
Koáne, puhi-puhí kíxoanehiko. 8 Ina kixopâhikomaka Jesus:
—Kó'oyene, heúkanoe, yámane xoko exeâti koêku ra ayuíti —kíxoanehiko.
Koáne, itúkeanehiko yûho. 9 Yane énovane éxoti koeku ayuíti neko víyum sa'irí'oepoti. Yoko ako éxea úkeaku. Poéhane neko ovoxéti haukóponoati ne úne exôa. Enepo hixopâne ne víyum ina ihaxíkoa neko hóyeno kasâtuxoti. 10 Hara kíxoa:
—Koati kixóvoku uhá koeti xâne kópuhikea ne koati únati víyum ya inúxotike enepo koyûi. Má'aina enoné'e énoyeovo ne xâne, ínati kopúhikokono ne víyum ákoti koati unátiyea. Kene îti, koati pé'itinovo, vo'oku ínati kepúhikoa ne koati únati víyum —kíxoane.

11 Énomone kôe inâ turixóvo ne Jesus itúkea iyupánevoti koeku óvea ya Kána,
ya Ngalíleyake, exókovoti itúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti. Yane kutípoane
íhikauhiko.
12 Ikénepoke, ukóponone ne Jesus ya pitivóko koéhati Kafanâum. Hane xáne
ámeno yoko êno koánemaka íhikauhiko. Kali ye'á koe káxe óveaya.

Kopúhikopa Jesus ne kavánetihiko ya hána'iti imokóvokuti
Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46

13 Yanekôyoke yé'exovone áyui evo jûdeu ya hó'eke, enepone íhaxonehiko
Páskoa. Yane pihónemaka ne Jesus ya Njeruzálem. 14 Simoné'e témpuluke,
enepone hána'iti imokóvokuti, meúkeke xoko kíndana péti inú'iko xâne kaváneti
tûru, su'ûso yoko kurûte, koánemaka xâne vatá koyêti koperáxoti xanéhiko
esa'íkoti tiûketina. 15 Ina véyo mâreso ne Jesus itúkoti ikátakoke. Yane uhá kíxoa
kópuhihikopea neko xâne kaváneti yaneko óvoheixoku, koánemaka ne su'usóhiko
yoko tûru. Kásahikoamaka poké'eke neko tiûketina ne esa'íkoti tiûketi, koane
kasá'irikeamaka mesána. 16 Ina kixôa Jesus neko xanéhiko kaváneti kurûte:
—Heú íxepa képuhihikopi yarâ'a. Hako itikôa kavanékuti ra imokóvokuti,
óvoku Nzá'a —kíxovokoxoane.
17 Yane puyákovane okóvo íhikau Jesus neko kúxoti yutoéti ya emó'uke
Itukó'oviti, enepone koêti: “Kuteâti koeku xunako yúku xoko oró'oe,
énomonemaka koéneye njokóyoke ne ngotíxea ra yóvoku” koêti.
18 Ina kíxo Jesus ne tutíhiko jûdeu:
—Kutimo itukóvo iyupánevoti itíkinovike motovâti véxea tokópeovo kíxineye
kuteâti ne ítikemeku?
19 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Enepora sasá'iti óvoku Itukó'oviti, yusíkotimo ketáhineyi, itea kóyeanemo
ngoéxepukopea ya kúveu mopo'âti káxe.
20 Ina kixopâmaka jûdeuhiko:
—Koaréntai sei koe xoénae ómone ra sasá'iti óvoku Itukó'oviti ina úso. Inípono
yemó'u kéxepukopimo ya kúveu mopo'âti káxe —kíxoanehiko.
21 Itea enepone sasá'iti óvoku Itukó'oviti kíxone Jesus yara yûho, koati mûyo
kixópo, kene haina péti kíxo. 22 Exepúkopone ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti,
puyákoponeova okóvo íhikauhiko neko yûho vo'ókuke. Yoko kutípoanehiko ne
yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti yóko'o neko emo'u Jesus.

Heú kixo éxea isóneu xâne ne Jesus.

23 Koeku óvoheixeako Jesus ya Njeruzálem ya kaxénake áyui Páskoa, êno xâne
kutipoâti vo'oku noíxeahiko ne iyupánevoti ítuke. 24 Itea ako akútipoa Jesus
ikána'uxeahiko kutípea, vo'oku heú kíxea Jesus éxea isóneu neko xâne. 25 Ako
apásika ápeyea xâne etó'okoati koêku ne xanéhiko yara kúveu mêum, vo'oku heú
kíxea Jesus éxea isóneuhiko.

3

Jesus yoko Nikôdemu

1 Ápe hóyeno koéhati Nikôdemu, koati teyonéti xapákuke tuti jûdeu.
Yoko farîzeumaka nekôyo. Énomone ne koati yuixóvoti hókea yútoe Muîse.
2 Eneponeko hóyeno, pîho ya yóti noíxoponea Jesus. Hara kixóponoa:
—Ihikaxotí, véxoa itúkeovo iti hána'iti ihíkaxoti páhoenovi Itukó'oviti, vo'oku
enepone iyupánevoti ítike, ako íta xâne itúkea ákoti Itukó'oviti xokóyoke —
kíxoane.
3 Ina kixôa Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Enepomo hákoti inamápo ne xâne,
ákomo omótova noíxopea natíxoku Itukó'oviti.

4 Ina kixôa Nikôdemu:
—Na kíxoaye inámapeako ne yékoteno xâne? Ápeikopo oxéne aúkopeovo okóvoike êno motovâti inámapeakomaka? —kíxoane.
5 Ina yumopâ Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Koêkuti ákoti asasá'ipo ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ákomo omótova yonópea natíxokuke Itukó'oviti. 6 Koati pó'iti koêku ne kalivôno ipuhíkea xoko êno, koane pó'itimaka koêku ne xâne iko'ínamakopa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 7 Hákoikopo iyipáxova ra emó'uinombinoe kónokea inémapi, itínoe xâne yara kúveu mêum. 8 Noixó íxea ne ihunóvoti. Koêkuti kahá'ayeaku ihúneovo, ihúnovo. Kémi emó'u, itea ako yéxa koati úkeaku, koánemaka yonópoku. Énomonemaka koéneye xoko uhá koeti xâne iko'ínamakopa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti —kíxoane.
9 Ina kixopâmaka Nikôdemu:
—Na kixoâtiye koêku?
10 Yane hara kíxoa Jesus:
—Inípono itíkivo ihíkaxoti xanena ûti, uti íhae Izarâe! Yusíkoikopo ákoyea yéxa koêku ra kixovókuti? 11 Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Enepone véxone, énomone koyúho ûti. Koane enepone noíxone ûti, énomonemaka koyúho ûti itúkeovo koati kaná'uti noíxone vûke, itea ako kali yakútipoanoe. 12 Koeku ákoyea yakútiponunoe enepo ngoyuhôa koêku ra kixovókuti yara kúveu mêum, ná'ikopomo kíxeaye kitípinu ongoyúhoinopea koêku ra kixovókuti vanúkeke? 13 Ako noixóponoati rakoxo vanúke ákoti itukápa ne ukeâtiya. Yoko enepone íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, énomone ra yuhó'ixopiti. 14 Kuteâti koeku mekúke enepo koexépukoa Muîse neko okovo koéxoe ya tikótike yaneko mêum ákoti ovâti, motovâti íteovo neko xanéhiko ohónoe koéxoe, énomonemaka ngónoko ngíxeokononeye ya tikótike, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, 15 motovâti ápeinoa inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti ne uhá koeti koêkuti xâne kutipónuti —kíxoane Jesus.
16 Vo'oku yupíheovo ákoyea omótova okóvo Itukó'oviti ne xâne yara kúveu mêum, énomone pahúkinoa ne Xe'éxa, ákoti po'ínu, ivókinovahiko, maka hákone yonôpo ipihóponovokutike ne uhá koeti xâne kutipoâti, itea itúkapune xoko Itukó'oviti yonópohiko ákotinemo hunókoku. 17 Pahúkinoake Itukó'oviti ne Xe'éxa yara kúveu mêum, haina ipíhoponope xâne nê'e, itea énomone kutí'inoke itóvotihiko. 18 Enepone kutipoâti ne Xe'exa Itukó'oviti, ákomo ipíhapanakana. Itea enepone ákoti akutípoa, koati hoenáxovotine yonópeamo ipihóponovokutike, vo'oku ákoyea akútipoa ne Xe'exa Itukó'oviti, poéhane itukóvo xe'éxa ákoti po'ínu. 19 Hara kutí'inoke ipihóponokonotimo. Simóne yara kúveu mêum ne Kouhápu'ikoti xâne, itea unatí'inoane xanéhiko óvoheixea hahákutike yaneko koúhapu'ikeokonohiko. Koáhati ainóvoti váhere ne ítuke. 20 Yoko uhá koeti itúkoti váhere, koati puvâti ne uhapú'iti, ako ahí'akapa, puvâti éxeokono ne váhere ítuke. 21 Itea enepone xâne hokoâti ne kaná'uti kixovókuti, hane kahá'a óvoheixea uhapú'itike, motovâti iyúseyea kixoku ítuke itúkeovo hokoti Itukó'oviti.

Yuho Xuaum Mbátita koeku Jesus

22 Úkeane pího ne Jesus yoko íhikauhiko ya poké'exa Njúdeya. Óvanehikoya, koane áhikexea xanéhiko ne Jesus. 23 Ahíkotimaka ne Xuaum Mbátita ya Énom xe'ókuke Sâlim. Koáhati óvoku êno úne, koane êno xâne pihinoâti áhikeovo. 24 Yoko âvoti ika'ákapu ne Xuâum yanekôyo.
25 Po'íke káxe ápe íhikauhiko Xuâum yoko hóyeno jûdeu yumopókokoti vo'oku kixoku kasásа'ikeovo xâne ya hó'eke. 26 Ina kixopónohiko Xuâum:

—Ihikaxotí, eneponeko hóyeno simópiti yovo'íko poixô'oke húveona Njôrdaum, enepone kíxene itúkeovo kúxone ûti símeamo, áhikexonemaka nê'e. Yoko yupihovó koe êno xâne pihinoâti.

27 Ina yumopâhiko Xuâum:

—Enepone ítone itúkea ne hóyeno, ákoni ákoeneye eneponi hákoti porexôa Itukó'oviti kíxeaneye ne ítuke. 28 Kemónupepo yanekôyo enepo ngoyuhôa ákoyea itúkapu ûndi ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. "Undi pohúneti inuxínoati koane koyuhó'inoati" ngoé'epepo. 29 Xapa kasâtuxoti, enepone hóyeno kaha'íneati ne noívana, énomone ne koyénoti. Kene ínikone ne koyénoti, anêko ayuítike, koati hána'iti elókeyea okóvo kamokénoyeati yûho ne koyénoti. Ngúteanemaka yara ngóyeku, elóketi ongóvo koeku itúkeovo énomone pihíno xanéhiko. 30 Inamá'axone motokêa mboké'exeokono koeku itúkeovo énomone ukopónoxo itúkeovo hána'iti teyonéti —kíxoanehiko Xuâum.

Koêku ne ukeâti vanúke

31 Enepone ukeâti vanúke, koati teyonéti ya uhá koêti. Kene ne ipuhíkeati yâye yara kúveu mêum, koati íhaene yâye, koane kixovókuti yara kúveu mêum koyúho, vo'oku hana'íneoxo ne ukeâti vanúke. 32 Enepone noíxoneya yoko kámoneya, énomone koyúho, itea ako koati kutipeâti emó'u. 33 Itea enepone xâne kutipeâti yûho, koati exókovoti kutípeamaka itúkeovo kaná'uti ne Itukó'oviti. 34 Vo'oku koati emo'u Itukó'oviti koyúho neko páhoe, koane ako íyuhixa Itukó'oviti poréxea ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyea. 35 Ako omótova okóvo Itukó'oviti ne Xe'éxa. Énomone poréxo éxea koêku ne uhá koeti koekúti. 36 Hukinóvoti ngó'iyea: Koêkuti kutipoâti ne Xe'exa Itukó'oviti, anêko xokóyoke ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Itea koêkuti kotiú'ikovoti ákoyea akáha'a kutípea, ákomo naíxa ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti. Koati hoenáxovotine itúkeovo ipíhopononemo Itukó'oviti nê'e.

4

Tokôpo seno samarítana ne Jesus

1 Yoko éxoane Jesus eyékoxeane evo farîzeu koêku ne ítuke itúkeovo énomone yupihóvone íhikau koane áhiu ya Xuaum Mbátita. 2 (Itea haina Jesus ne ahíkexo xanéhiko. Koati íhikauhiko ne ahíkexo.) 3 Énomone yaneko exoâne Jesus nê'e, ipúhikopeane Njúdeya, ina aukópovo ya Ngalíleya. 4 Koeku káyukopeovo ya Ngalíleya, kónoko vekópeamaka poké'exake evo samarítanu.

5 Koeku vékea Jesus neko poké'e, simóne ya Síka, pítivokona evo samarítanu. Yoko ako ahíka ne poké'e póneake Njáko ne xé'a, enepone Yûse, yaneko mekúke. 6 Énomonemaka óvo íkoku Njáko. Momíne ne Jesus vo'oku yónea, ina ivatáko xe'ókuke ne ikokúti. Yoko ye'éxotine itúmukea káxe yanekôyo.

7 Yanê'e, kenó'okone sêno íhae ne pitivóko ikopónoti úne. Ina kixôa Jesus:

—Yokóseananu, peréxanu úne —kíxoane.

8 Yoko áko'o neko íhikauhiko, pihó'iko pitivóko vanexóponoti nikokónoti.

9 Ina kíxo Jesus neko seno samarítana:

—Iti jûdeu, na koeti yépeminonu úne, undi sêno íhae Samâriya? —kíxoane. (Kó'inokeneye yûho, iyupáxovati neko yuhó'ixoati vo'oku púvea jûdeuhiko ne íhae Samâriya.)

10 Ina kixôa Jesus:

—Eneponi yexâ ne mani pónepike Itukó'oviti, epó'oxo itukóvotiye ra epemópiti úne, mani itíne epemónu, koane mani mborexópeati ne úne porexópitimo inémapi.

11 Ina kixôa sêno:

—Ako mbêritina heúkike ra úne, yoko koati upénoti ra ikokúti. Ná'ikopomo kíxeaye peréxinoa ne úne kíxene, enepone poréxoti xâne inámapea? 12 Koati teyonéti neko voxú'ikene Njáko porexó'oveati ra ikokúti. Énovane ra úne koánemaka xe'éxaxapa yoko peyóxapa. Ití'ikopo koati teyonéti yaneko voxú'ikene motó'inovake peréxinu koati únati úne yarâ'a?

13 Ina yumopâ Jesus:

—Koêkuti enovâti ra úne ukeâti ra ikokúti, kóyeanemo épekopeako úne. 14 Itea enepone enovâti ra úne mbôreu, koati eopâtimo kuteâti koeku xâne ákotinemo épekeaku úne, vo'oku enepone mbóneake, porexoâti inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Kutí koetimo uke úne vo'eroo vo'ero koyêti ákoti ítikeovoku ya xokóyoke —kíxoane.

15 Ina kôe neko sêno:

—Peréxanaikopo ne úne kíxene maka hákone epékonu úne epó'oxo maka hákone ngayuíxovo íngea úne.

16 Ina kixôa Jesus:

—Ihéxikapanaikopo îme, ínamakamo yaukápapu yâye.

17 —Ako îmam —koéne ne sêno yumopâ.

Ina kixopâmaka Jesus:

—Koati kaná'uteoxo ne yiûho ákoyea îme, 18 vo'oku singu koéne îme, ina keno'óko ne hóyeno ovoti xikóyoke kó'oyene, hainámaka îme. Koati kaná'uteoxo ne yiûho.

19 Ina kôe neko sêno:

—Kutí'inonu iti porófeta, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u. 20 Yâye ya Samâriya oúke ra kali mopôi yóno voxúnoekene iháyu'ikoponea Itukó'oviti, uti samarítanu. Kene itínoe jûdeu, keyúhoanoe poéhayeane ya Njeruzálem yusíkea iháyu'ikoponea Itukó'oviti ne xanéhiko.

21 Ina kixôa Jesus:

—Senó, koati motovâti kitípi yunzó'inopi símeovone kaxéna ákoyeakunemo itúkapu yâye oúkeke ra mopôi, simóya yâkonoye ya Njeruzálem yóno xanéhiko iháyu'ikoponea Itukó'oviti, Ha'a ûti. 22 Itínoe samarítanu, ákonoe yexa ihéyu'iu. Kene ûti, uti jûdeu, koati vexoâti vo'oku xapákuke ûti, uti jûdeu úkea ne Koitóvoti xâne. 23 Yé'exovone káxe ápeyeakumo koati kaná'uti iháyu'ikeokono Ha'a ûti íhae vanúke, epó'oxo turíxovone koeku kó'oyene. Enepone koati kaná'uti iháyu'ikeokono Itukó'oviti, konókoti ikána'uxeokono koeku itúkeovo ya inámapotike isóneu xâne vekínoa. Yoko énomonemaka kahá'ainoa Ha'a ûti íhae vanúke kíxeaneye ne xâne. 24 Enepone Itukó'oviti, ako mûyo, koane ako inixoâti. Hukinóvoti kónokea itúkeovo ya inámapotike isóneu xâne iháyu'ikea, ikaná'uxoati iháyu'ikea.

25 Ina kixôa sêno:

—Énjoa kenó'okeamo ne Mésiya koéhatimaka Kristu, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Enepo simané'e, kouhápu'ikinoveatimo uhá koêti —kíxoane.

26 —Undíne ne kíxene, undi yuhó'ixopiti —kíxoane Jesus.

27 Énomone yanê'e, apeké koépone neko íhikau Jesus. Iyúpaxovahiko vo'oku yúho'ixea Jesus neko sêno. Itea ako épemea âha xokóyoke kutí'inoke yuhó'ixoati.

28 Kene ne sêno, kamoáne neko yuhó'inoa Jesus, kurí kixone pótena, ina kayukópovo ya pitivóko. Urúkopovane ne pitivóko, ká'aye kíxovokoxoa ne ko'óvokutiya:

29 —Hingá, neíxapananoe ne hóyeno heu-heú kixoti koyúhoinonu ngoêku. Haináperamea ne Mésiya? —kíxovokoxoane.

30 Úkeane ipuhíkea pitivóko neko êno xâne noixóponoti Jesus.

31 Yoko koeku káyukopeovoiko pitivókoke ne sêno, hara kixo Jesus ne
íhikauhiko:
—Unaém, niké'evo.
32 Itea hara kíxovokoxoa Jesus:
—Anéye nikokónoti nînga ákoti yexâ itukóvotiye —kíxovokoxoane.
33 Kameáne íhikauhiko ne yûho, hara kixókoko:
—Ápenemea ominoâti nîka? —kixókokone.
34 Ina kixôa Jesus:
—Hara indúko nînga, indúkea âha ne Pahukónuti yara kúveu mêum, yoko
ngoúsexea ne itukéti pónenu indúkea. 35 Ká'aye kéyenoe yara símoku ûti
kó'oyene, “Koaturu koé'iko kohê âvoti, ínamo simâpu kaxena ítixovope ha'i
nonéti” kéyenoe. Itea koati ngixópitinoe: Neímexa ratíke. Enepone xanéhiko,
aínovo kutí koeti kavâne óvoku ha'i nonéti usó koyêtine ítixopinokono Itukó'oviti.
36 Enepone itixoâti, ápene êho ko'ítukeyea koeku kó'oyene, koane ákomo évakapu
ne ítixone vo'oku hanekónomo xoko Itukó'oviti. Yoko ákomo hunókoku óvea
xokóyoke. Hukinóvoti xané kíxeokoko elókeyea okóvo ne noâti koánemaka ne
itixoâti. 37 Koati kaná'uti ne kixonéti koêti: “Ápe noâti ina keno'óko po'ínuhiko
itixoâti” koêti. 38 Mbahúkopinoe ítixi upánini ako itúkapu itínoe nôa. Ápe koati
turixoâti ne itukéti, kene itínoe ihuínova ne ko'ítukeine —kíxovokoxoane Jesus
neko íhikau.
39 Êno samarítanu íhae neko pitivóko kutípoti Jesus vo'oku yûho neko
sêno, enepo etó'okoahiko heu-heú kíxea Jesus koyúhoinoa koêku. 40 Yaneko
noíxoponeaku Jesus ne samarítanuhiko, ítaikoa óveako xapákuke. Yane pí'a káxe
ókoa Jesus xapákuke.
41 Enómaka po'ínuhiko xâne kutípoti Jesus kameáne yûho. 42 Hara koe
yuhó'inoahiko neko sêno:
—Haina vo'oku yemó'u kutípinoa ûti, itea koati vo'ókuke ne emo'u Jesus,
kámonene ûti xokóyoke, epó'oxo véxoaneoxo itúkeovo koati énomone ne Koitóvoti
xanéhiko yara kúveu mêum —kíxoanehiko.

Kounátikopa Jesus xe'éxa ne ko'itúkeinoti nâti

43 Evesékone neko pi'âti káxe ókea xapákuke, úkeane aukópovo ne Jesus ya
Ngalíleya. 44 Kó'inokeneye, koati kuteâti neko yuho Jesus, vo'oku énomone
koyuhôa koêku ne porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, ákoyea teyoâti koatíke
poké'exa. 45 Énomone yaneko káyukopeovoku ne Jesus ya Ngalíleya, ivávakopa
xanéhiko, vo'oku noíxeahiko uhá koeti kixoku ítuke ya Njeruzálem ya kaxénake
ayuíti, yónokumaka neko xanéhiko.
46 Úkeane kayukópovomaka ne Jesus yane kali pitivóko koéhati Kána ya
Ngalíleya, xoko óvoku sá'iri'okopea úne ya víyum yanekôyoke. Yoko ápe
hóyenoya ko'itúkeinoti nâti. Enepone hóyeno, ápe xé'a ka'aríneti ya Kafanâum.
47 Eyekóxoane neko hóyeno seópeane Jesus ya Ngalíleya ukópea Njúdeya, pihóne
opósikoponea. Inixóponoane, ina epemôa xanépea motovâti koúnatikopinoa ne
xé'a, vo'oku kahá'atine ivókeovo. 48 Ina kixôa Jesus:
—Enepo hákoti neixónoe hána'iti iyupánevoti índuke, hoénaxovope njunáko,
ákomo kalíhuina kitípinu —koéne.
49 Ina koe'íkomaka neko hóyeno:
—Yokóseananu, yaxénaponu kó'oyene tumúneke ivókeovo ne njé'a —kíxoane.
50 Ina kixôa Jesus:
—Yaúkapapu yóvokuke. Unátipone ne xi'íxa, ákomo ivákapu —kíxoane.

Koáne, pihópone neko hóyeno. Koati kutipoâti neko emó'uinoa Jesus.
51 Koeku pihópea koane kenó'okea ahínoehiko yâkeneye okótumonexoponea.
Tokopânehiko xenékuke, éto'okoane unátipeane ne xé'a.
52 Ina epemôa ókokune ôra yusíkopo neko xé'a.
Yane hara kíxoane ahínoehiko:
—Kiyakáxeke ya póhuti ôra etétukea ne otuko mûyo —koénehiko.
53 Puyaa kixóponovane okóvo neko hóyeno itúkeovo énomone ne ôra
koyúhoinoaku Jesus unátipeane xé'a. Yane kutíponehiko Jesus ne hóyeno,
koánemaka yêno, yoko uhá koeti oveâti óvokuke.
54 Yoko enepora iyupánevoti ítuke Jesus, hoénaxovope xunáko, pí'apene koeku
seópea ya Ngalíleya ukopeâti Njúdeya.

5

Koitóvo hóyeno ákoti yána ne Jesus

1 Ikénepoke neko koekúti, simóvone kaxena áyui jûdeu ya hó'eke. Úkeane
pího ne Jesus ya Njeruzálem. 2 Yoko ápe kali tángiya iháxoneti Mbétesda ya
emó'uke jûdeu. Xe'ókuke pahapéti iháxoneti Vekoku Su'ûso óvo neko tángi. Yoko
ápe singu koeti kálihunoe ngárpaum xe'ókuke neko tángi. 3 Énomone óvoheixo
êno xâne ka'aríneti. Ápe komítitiya, koane mohéveu, koane isayú'ixovoti ákoti
ehevákapu mûyo. (4 Aínovo kuxoíxoti ovóxokeovo neko úne. Vo'oku ápe
evésekeaku ánju, ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, ovoxókoati neko úne. Yoko
koêkuti inuxó koeti kûrino'ekeova ne tángi koeku ovóxokeovo ne úne, énomone
itovô ya aríne, koêkuti kó'iyeovoku arinéti yuvâti.) 5 Xapákuke neko ka'aríneti,
ápe hóyeno tiríntai oitu koetíne xoénae ká'arine. 6 Noixoâne Jesus ya xoko
tunúkuheixovoku, hara kíxoa:
—Kehá'a ítivoa ne yaríne? —kíxoane.
Yoko éxoane mekú'iyeane ká'arine. 7 Ina yumopâ ne ka'aríneti:
—Unaém, akó'oti ipíhonuti úneke enepo ovoxókovo ne úne. Koeku ngahá'ayea
ûrungeova, ápe inuxó koeti ûrukeovo ya undíke.
8 Ina kixôa Jesus:
—Yexépukapa, viyápa ne peúke, yenápa —kíxoane.
9 Koati énomone yanê'e, itóvone neko hóyeno. Yane veyópone poúke,
yonópone. Yoko sâputu yanekôyo, káxe koati sasá'itino jûdeuhiko. 10 Hukinóvoti
ápeyea tutíhiko jûdeu kixoâti neko hóyeno unatípotine:
—Sâputu rakéne. Mani ákoti yusîka keínopi ra peúke kó'oyene.
11 Ina yumopâ neko hóyeno:
—Itea pahukónu enjépukopea ne koitóvonuti koane veyómbea mboúke yoko
yonómbea.
12 Ina kixopâmaka tutíhiko jûdeu:
—Kutí'ikopo itukóvoye neko pahukópiti kíxineye? —kíxoanehiko.
13 Itea eneponeko hóyeno unatípotine, ako éxa itukóvotiye neko koitóvati
vo'ókuke neko êno xanéya, yoko kûrivokoxopovane Jesus neko xanéhiko.
14 Avo áxu'ikene, tokópopanemaka Jesus neko hóyeno yane hána'iti
imokóvokuti, ina kixôa:
—Koati itévotine. Hákone pehukóvo mará'inamo yuvápapi arinéti yupihóvoti
váherexea yane inúxoti yuvópiti —kíxoane.
15 Úkeane aukópovo neko hóyeno xoko tutíhiko jûdeu, etó'okoponoati itúkeovo
Jesus koitóva. 16 Yane turíxovone okópea Jesus neko tutíyehiko, vo'oku ápeyea
po'ínuhiko ítuke Jesus kuteâti, koúseumaka ya sâputu. 17 Ina kixôa Jesus neko
tutíhiko jûdeu:

—Anéye ko'ítukeyea ne Nzá'a tukú koeti kó'oyene, ngoánemaka —kíxovokoxoane.
18 Vo'ókuke neko yuho Jesus, inamá'axo oposíkoa tutíhiko jûdeu koépekea. Vo'oku haina pohúneti itúkoti itukéti, kuteâti koíteovo xâne ya sâputu, itea vo'ókukemaka koyúhoyea itúkeovo Itukó'oviti itúko há'a. Yoko koati "Itûkovoti kuteátine Itukó'oviti nê'e" koêti isóneunoa tutíhiko jûdeu.

Úkeaku ne xunako Jesus

19 Ina kixovókoxoa Jesus neko xanéhiko:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Ako ápahuina koekúti índone indúkea ya njunákoke. Poéhane noínjone itúkea Nzá'a, ene indúko. Kuteâti kixoku itúkeovo ne Nzá'a, énomonemaka indúko. 20 Éxokonoa Nzá'a uhá koeti koêku ne ítuke vo'oku ákoyea omótovonu okóvo, undi Xe'éxa. Epó'oxo exókonutimo po'ínuhiko koekúti índukeikomo koâti hána'iti yane pihotíne índuke, kutí'inoke hána'itimo iyípaxivoa. 21 Kuteâti kíxoaku Nzá'a kóyukopea ivokóvoti porexoâti inámapea, kúteanemakamo ngíxoaku ingó'inamakopea koêkuti xâne ânja ngíxeaneye. 22 Hainamo Nzá'a exókopa yonópokumo ne xanéhiko, itea undímo exókopa yonópokumo, 23 maka teyánune uhá koeti xâne kuteâti kixoku téyeahiko Nzá'a. Enepone ákoti teyânu, ákomaka teya Nzá'a, enepone Pahukónuti yâyeke.
24 —Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Koêkuti kamoâti ra emó'um epó'oxo kutipoâti ne Pahukónuti yara kúveu mêum, ápene xokóyoke ne apéyeati ákotinemo hunókoku. Ákomo ipíhapanakana. Ipúhikopeane xêne yonópoti ip-ihóponovokutike. Koati vekopâti ne xêne yonópoti xoko inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.
25 —Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Yé'exovone ne káxe kámeakumo emó'um ne xanéhiko kutí koeti ivokóvoti, enepohikone evókovoti ya váherevoko, yoko turíxovone yara koeku kó'oyene. Koêkuti mihe'ókinoati kêno ne emó'um, undi Xe'exa Itukó'oviti, apêtimo inámati apéyeati xokóyoke ákotinemo hunókoku. 26 Kuteâti itúkeovo xoko Nzá'a úkea inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, poréxonoa Nzá'a itúkeovo njokóyokemaka úkea nê'e, undi Xe'éxa. 27 Poréxonumaka énjokopeamo yonópoku ne xanéhiko hunókokuke ra mêum, vo'oku undíne ne íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne.
28 —Hákonoe iyipáxova râ'a, vo'oku harakénemo káxe kámeakumo emó'um ne uhá koeti ivokóvotine xoko ekóxopokonoku, yoko exepúhikopotinemo kamáne. 29 Enepohikone únati kixoku itúkeovo, exepúhikopinotimo yonópea xoko Itukó'oviti. Kene ne váherehiko kixoku itúkeovo, exepúhikopinotimo yonópea ipihóponovokutike.
30 Ina koe'íkomaka ne Jesus:
—Ako ápahuina koekúti índone indúkea ya njunákoke. Enepo enjákapane yonópokumo ne xanéhiko, hane nzóko kuteâti ngámone xoko Nzá'a. Énomone kutí'ino koati ponóvoti ne ngíxoakumo enepo enjákapane yonópokumo ne xanéhiko, vo'oku ako ambásika indúkea ânja, itea ahá'inonu Itukó'oviti, enepone Pahukónuti yara kúveu mêum, ene indúko.
31 —Eneponi itukápuxo póhutine ûndi ixomo koyuhópovo itúkeovoxo ne kaná'uti Xe'exa Itukó'oviti, ákoni okónoko kutípeokono ne yûnzo. 32 Itea ápe po'i koyuhónuti indúkeova, yoko énjoa itúkeovo koati kaná'uti ne yûho vo'ónguke. 33 Pehúkonoe epemó'ikoponoti Xuaum Mbátita, yoko koati koyuhó'inopeati ngoêku kaná'uyeoxo indúkeova. 34 Ako ongónoko xâne koyúhoti indúkeovo kaná'uti itea ngoyúhoinopeakenoe ra koekúti, ngaha'aînopiti itíkivonoe ngoítovone.

35 —Kuteâti koeku ihúveti lámpada koúhapu'ikea, énomone koéneye ne Xuaum
Mbátita. Epó'oxo ápe ye'aa koeti káxe usó kéyeyiku keúhepekivo yane uhapú'iti
omínoke xâne. 36 Itea anéye koekúti koyuhónuti, hána'iti yane koyúhoyeonuke
Xuâum. Énomone ra itukéti pónenu Nzá'a indúkea. Enepora koekútihiko índuke,
énomonemaka koyuhónu pahúkeonu yâyeke ne Itukó'oviti Nzá'a. 37 Koati Nzá'a
koyuhónu indúkeovo kaná'uti páhoe, itea ako kémiku emó'u nê'e. Ákomaka
neíxiku, 38 epó'oxo áko'omaka ne emó'u xikóyokenoe vo'oku ákoyea yakútiponu,
undi páhoe. 39 Koati ihíkexovatinoe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti pe'okoâti
itéponimo ne apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti vo'ókuke. Yoko ain-
ovó koe ûndi koyúho neko yutoéti. 40 Itea kóyeane ákoyea yakáha'a kitípinu, undi
mani kutí'inoke apêti xikóyokenoe ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.
41 —Haina ngahá'ati ihayú'ikonuti xapa xâne yara kúveu mêum
ngixínopikeneye. 42 Kene pó'iti iséneu, vo'oku énjoa áko'oyea xikóyokenoe
ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti. 43 Iháke Nzá'a nzímea, itea
ákonoe yakútiponu. Enepo kena'áka po'i xâne ákoti itukapu páhoe Nzá'a,
itukapu isóneupinovo hóko, énomoneoxomo kitípo. 44 Na kixoâtiye kitípinu?
Koáhati itínoe oposíkoti itúkeovo kapáyasokone xanéhiko yara poké'e ya koêkuni
yopósi'ixi itíkivo kapáyasokone ne kaná'uti Itukó'oviti ákoti po'i kuteâti. 45 Hako
kalihú'ina ápeyea iséneuke ngoyúhoyeamo nonékuke Nzá'a ákoyea aúnati ne ítike.
Koati Muîse koyuhópinoemo nonékuke, enepone kivóvone. 46 Vo'oku eneponi
akaná'uxo kitípinoe Muîse, manímaka kitipónuti. Koáhati ûndi koyúho nê'e.
47 Itea koeku ákoyea yakútipoa yútoe nekôyo, ná'ikopomo kíxeaye kitípi yûnzo?
—kíxovokoxoane Jesus.

6

Kohiyákoa Jesus nîka neko êno xâne
Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17

1 Ikénepoke, ina taru'úxopamaka evo Jesus neko mar-na Ngalíleya,
iháxonetimaka mar-na Tibêriyade. 2 Yupíhova êno xâne hokó'ixoati, vo'oku
noíxea ne hána'itihiko iyupánevoti ítuke koitóvo ka'arínetihiko. 3 Ina pího ne
Jesus oúke kali mopôi, ivâtakoane. Íhikauhiko xáne. 4 Yoko yé'exovone kaxena
Páskoa, áyui jûdeuhiko hó'eke. 5 Ina noiméxo ne Jesus, yane noíxone êno xâne
keno'ókinoati. Ina kíxo Filípi:
—Námeamo vanéxea uti pâum, mani nîka ra êno xâne?
6 Itea hixópoti Filípi kó'inokeneye yûho, vo'oku éxoane Jesus kíxoakumo. 7 Ina
yumopâ Filípi:
—Mani konókoti uti ênoti tiûketi kuteâti pi'âti séndu pe'u tiûketi, itea
kóyeaneni ákoyea víta'uxa —kíxoane.
8 Apé koene yuho po'i íhikau Jesus koéhati Ándere, po'inu Símaum Pêturu.
Hara kôe:
9 —Anêko hóyeno kalivôno apêti singu koeti paúna, ítuke sévada, yoko pi'âti
kálihunoe hôe. Itea kutimo itópono nonékuke ra êno xâne?
10 Ina kixoáhiko Jesus:
—Pehúkaikopo ivátahikea ne xâne.
Yoko ápe uhé'ekoti kálihunoe ngaráma yane ivátahikoku. Kalíhanini itóponea
singu koeti mili hóyeno neko êno xâne.
11 Yane véyoane Jesus ne pâum. Uke'éxone íkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti
vo'ókuke, ina pahukôa pôrekexeovo ne xanéhiko. Kúteanemaka kíxoaku ne hôe.
Yane ítoponovohiko neko xâne, koêkuti yé'akeye âha níkea. 12 Imatáxovonehiko,
ina kixôa Jesus ne íhikauhiko:

—Ítixepa ne itátanehiko, hâxa ra nikokónoti, mará'inamo évakapu —kíxoanehiko.
13 Ina itixópahiko neko itátane, kopúhikopoikomaka nduse koeti sésta, hâxa
neko nikotíhiko ukeâti neko singu koeti kali pâum ítuke sévada.
14 Enepohikoneko noixoâti ne hána'iti iyupánevoti ítuke Jesus, hara koéhiko:
—Koati énomone porófeta kúxone ûti símeamo yara kúveu mêum râ'a —
koénehiko.
15 Yoko éxeane Jesus isóneuhiko, kahá'ayea matitipenó kixópeahiko omópea,
kaha'âtihiko itúkea natína. Itea Jesus, ako akahá'a. Yane pohú koéne
káyukopeovo oúke neko mopôi.

Koeku Jesus yóno inúkuke úne Mt 14.22-33; Mk 6.45-52

16 Yaneko hahaméne, píhohikopo neko íhikau Jesus xe'ókuke ne mar.
17 Ivú'ixopohiko vatéke yonópotihiko poixô'oke, íyeukepo pítivokona Kafanâum.
Yoko yotíxone, avo seápa Jesus xapákuke. 18 Yane turíxovone ovóxokeovo ne
úne vo'oku xúnati ihunóvoti. 19 Itoné'e vatékexeahiko kuteâti singu koetímea,
áko'o sei koetímea kílomituru, apé koéne noíxonehiko inúkuke úne yoneâti íyeuke
vatékena. Yane yupihovó koene píkeahiko. Yoko koati Jesus noíxohiko. 20 Ina
kixovókoxoa Jesus:
—Hákonoe píke, undíneye —kíxovokoxoane.
21 Yane úhepepone isóneuhiko koeku ûrukeova Jesus kúveuke vatéke. Énomone
yanê'e, hú koéne símea xoko yónokuhiko.

Íhokovo kuteâti koeku nikokónoti ne Jesus

22 Yaneko po'ípone káxe, enepohikoneko xâne irikóvoti poixô'oke mar,
ivávakoa ákoyea axénapoa Jesus neko íhikauhiko yaneko ivú'e. Ivávakoamaka
ákoyea po'inu ivú'eti ivú'epo Jesus. 23 Yanê'e, sîmo po'ínuhiko vatéke ukeâti
pítivokona Tibêriyade. Enepone símoku, ako ahíka neko óvoheixoku níkeahiko
pâum ike íkoro'ixinevo Jesus xoko Itukó'oviti. 24 Noixôa xanéhiko áko'oyea Jesus-
ya koane íhikauhiko, yane ivu'í kíxoanehiko neko vatéke simôti, pihotínehiko ya
Kafanâum oposíkoponoti Jesus.
25 Itopónoane ya poixô'oke mar, hara kíxoahiko:
—Ihikaxotí, ná'aye símí yâyeke?
26 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Haina vo'ókuke ne iyupánevoti
neíxonenoe indúkea yopósikinonu, itea koati vo'ókuke ne nikokónoti
nîke koimátaxopitinoe. 27 Hako itukovo nikokónoti ákoti oríko uké'eyea
kéxuna'ixinovo, itea hane kéxuna'ixinapu nikokónoti ákoti auké'e, enepone
omínoti xâne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Yoko énomone ne
nikokónoti mbónepikenoe, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne. Anéye
ítukeinonuke Itukó'oviti Nzá'a, exókoti xâne indúkeova ne ngixínopike —kíxoane
Jesus.
28 Ina kixôa xanéhiko:
—Kutí'ikopo kónoko vitúkea motovâti vitúkea ahá'inovi Itukó'oviti?
29 Ina yumopâ Jesus:
—Hara ahá'inopi Itukó'oviti kitípinu, undi páhoe.
30 Ina kixopâmaka xanéhiko:
—Namo kó'eye iyupánevoti ítike, hoénaxovope xináko, motovâti noíxea ûti
koane kutípeopi ûti? Kutí'ikopomo itíkoiko? 31 Yanekôyo, níkoa voxúnoekene
neko mána yaneko mêum ákoti apêti, kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke
Itukó'oviti, enepone koêti: “Porexo xanéhiko nikokónoti ukeâti vanúke” koêti.
32 Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Haina Muîse porexópeanoe ne nikokónoti íhae vanúke, itea enepone koati kaná'uti nikokónoti ukeâti vanúke, Nzá'a porexópeanoe. 33 Vo'oku enepone nikokónoti poréxopike Itukó'oviti, énomone ra ukeâti vanúke iko'ínamakopoti xâne yara kúveu mêum.

34 Ina kixôa xanéhiko:

—Unaém, peréxaveakopo uhá koeti káxe ne nikokónoti kíxene.

35 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Undíne itukóvo ne nikokónoti poréxoti xâne yara kúveu mêum inámapea. Enepone simôti njokóyoke, kutí ngixoâtimo kuteâti xâne itopónovoti níkea ákotinemo épekeaku hímakati. Koane kutí koetimo xâne itopónovoti énoyeovo úne ákotinemo épekeaku úne. 36 Itea ngoyúhoinopeanenoe ákoyea yakútiponu upánini neíxonu. 37 Uhá koeti koêkuti xâne pónenu Nzá'a kutípeonu, énomonemo simonû. Yoko enepone xâne simónuti, ákomo kalíhuina nguríkea. 38 Vanúke úngea. Haina nzimínoti indúkea ânja, itea nzimínoti indúkea ahá'inonu ne Pahukónuti yara kúveu mêum. 39 Yoko hara ahá'inonu ne Pahukónuti yâyeke ákoyea ápahuina évoem xapákuke ne uhá koeti xâne poréxonuke kutípeonu. Yoko ngoexépukopatihikomo enepo simapúne hunókoku ra mêum. 40 Vo'oku koati ahá'inoahiko Nzá'a ápeinoa inámati apéyeati ákotinemo hunókoku ne uhá koeti noixónuti koane kutipónuti, undi Xe'éxa. Yoko ngoexépukopatihikomo simapúne hunókoku ra mêum —kíxovokoxoane Jesus.

Turixóvone poé'ainoa isóneu jûdeuhiko ne Jesus

41 Yane kapáhakinova jûdeuhiko ne Jesus vo'ókuke neko yûho itúkeovo nikokónoti ukeâti vanúke. 42 Hara kixókokohiko vo'ókuke:

—Eneporâ'a, hainá'ikopo Jesus xé'a Yûse? Hainá'ikopomaka véxone ne há'a yoko êno? Ná'ikopo koeti koyúhoino kó'oyene itúkeovo ukeâti vanúke? —kixókokohiko.

43 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Hákonoe kepahákinova ra yûnzo. 44 Ako ápahuina xâne motovâti símeonu enepo hákotimo itukovo ísimonuke Nzá'a, enepone Pahukónuti yâye, epó'oxo ngoexépukopatihikomo simapúne hunókoku ra mêum. 45 Hara kôe ne yútoe porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke: “Ihíkaxotimo heú koeti xâne ne Itukó'oviti” kôe. Hukinóvoti itúkeovo simónuti ne uhá koeti xâne poréxonuke Nzá'a kámea koane éxea koêku ne ihíkauvoti íhae xokóyoke. 46 Ako xâne noixoâti ne Nzá'a. Poéhane ûndi noixôa, undi íhae xokóyoke. 47 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone kutipónuti, ápeinoane ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. 48 Undíne itukóvo ne nikokónoti poréxoti xâne yara kúveu mêum inámapea. 49 Enepone yoxúnoekene, níkoa neko mána yane mêum ákoti apêti, itea kóyeane ívohikeovo. 50 Kene ne nikokónoti ngixínopikenoe, énomone ne evesékeati vanúke porexoâti ne uhá koeti xâne nikoâti ákoyea uké'exa pevóti. 51 Undíne itukóvo ne nikokónoti evesékeati vanúke poréxoti xâne inámapea. Koêkuti nikoâti, apêtimo inámati apéyeati xokóyoke ákotinemo hunókoku. Yoko enepora nikokónoti mboréxoake ne xanéhiko yara kúveu mêum motovâti ingó'inamakopea, énomone ra mûyom —kíxovokoxoane Jesus.

52 Koati okopókokoti isóneunoa jûdeuhikoya. Hara kixókoko:

—Namo kíxoaye níkaxeovi nau mûyo ra hóyeno?

53 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepomo hákoti kutí kixêa nikokónoti ra mûyom, koane hákoti kutí kixêa ekâti ra indína, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, áko'omo xikóyokenoe ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. 54 Itea koêkuti kutí kixoâti nikokónoti ra nau mûyom, koane koêkuti kutí kixoâti ekâti ra indína, énomonemo apê ya xokóyoke

ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku, koane ngoexépukopatimo enepo simapúne hunókoku ra mêum. 55 Vo'oku kuteâti koeku koati únati nikokónoti yoko ekâti, énomonemaka koéneye ra mûyom yoko indína. 56 Koêkuti xâne kutí kixoâti nikokónoti ra mûyom, koane koêkuti kutí kixoâti ekâti ra indína, inámapotike apéyeati ukeâti ya njokóyoke óvoheixo, yoko anêngomaka xokóyoke. 57 Kuteâti koeku itúkeovo úkeaku uhá koeti apéyeati ne Nzá'a, enepone Pahukónuti yâyeke, epó'oxo kuteâtimaka ínzuinovo xunako Nzá'a ya uhá koeti ngixoku indúkeovo, énomonemakamo ngoéneye indúkeovomo ukínoaku ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku ítuke ne xâne kutí kixónuti nikokónoti. 58 Anéye ra nikokónoti evesékeati vanúke. Yoko yupíhova ákoyea malíke'eka neko nikokónoti, nika yoxúnoekene. Vo'oku enepohikonê'e, níkoa yanekôyoke, itea kóyeane ívohikeovo. Itea koêkuti xâne nikoâti ra nikokónoti ngixínopikenoe, apeínoatimo apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

59 Yoko sinâgogake, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeu, óvoheixo ne Jesus ya Kafanâum ixómoti ihíkaxo enepo koyuhôa ra koekútihiko.

Poe'aînoa isóneu xanéhiko ne yuho Jesus

60 Kamoánehiko neko yûho Jesus, êno xâne xapákuke neko hokoâti koêti:

—Tiú'iti emo'úti yûho râ'a. Kutí'ikopomo itôa kámokenoyea? —kíxoanehiko.

61 Yoko exó kíxeane Jesus isóneuhiko ákoti koyuhó'inoati. Éxoa kapáhakinova neko yuhómeku. Hukinóvoti kíxeahiko:

—Koati poe'aînoati iséneu ne yunzómeku, haîna? 62 Ná'ikopomeamo kó'eye iséneunonu, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, enepo neixánu aúngopeovo xoko úngeaku, enepone óvonzeixoku inúxotike? 63 Koati isoneûtike véko inámapea ne xâne, kene haina nautíke ngíxo. Enepora yunzó'inopinoe, énomone iko'ínamakopo xâne, porexoâtimaka inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. 64 Itea kóyeane ápeyea ákoti akutíponu xepákukenoe —kíxovokoxoane Jesus.

Yoko éxoane Jesus ukeâti inâ apê hokoâti, itukóvotiye ne ákoti akutípoa xapákuke neko xâne, koane itukóvotiye ne itûkoheovoti koeku hókea, enepone kurikoâtikomo xoko xanéhiko puvâti. 65 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Énomone ngixínopikenoemeku ákoyea ápahuina simónuti, enepo hákoti itukovo Nzá'a porexôa símeonu —kíxovokoxoane.

66 Vo'ókuke neko yuho Jesus, êno xâne xapákuke neko hokoâti kurikópati hókea. Ákone axénaheixahiko. 67 Ina kixovókoxoa Jesus neko nduse koeti íhikau:

—Kene itínoe, kehá'amaka kiríki hékinu?

68 Ina yumopâ Simaum Pêturu:

—Unaém, kutí'ikoponi hakápa ûti? Poéhane xikóyoke kámea uti emo'úti poréxoti xâne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. 69 Kutípopi ûti, epó'oxo véxoa itúkeovo îti ne Sasá'iti Páhoenovi Itukó'oviti —kíxoane.

70 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Koáhati ûndi noivókoxopinoe, itínoe nduse koêti, itea kóyeane ápeyea póhuti xepákukenoe koati ovoxe Ndeâpu —kíxovokoxoane Jesus.

71 Yoko Njûda kíxo, enepone xé'a Simaum Iskarióti, vo'oku énomone itukóvo neko kuríkotimo Jesus xoko xanéhiko puvâti. Yoko koatímaka po'ínu íhikau Jesus nê'e xapákuke neko nduse koêti.

7

Muhíkinova ámeno ne Jesus, ako akútipoa itúkeovo páhoe Itukó'oviti

1 Ikénepoke ra koekútihiko, ehákoa Jesus ne pitivókohiko ya Ngalíleya. Opósikoa ákoyeane píhaheixa ya Njúdeya, vo'oku ápeyea tutíhiko jûdeu

oposí'ixoati kíxoaku koépekea. 2 Yoko ákone ahíkapu kaxena áyui jûdeu ya
hó'eke iháxoneti áyui Tabenákulu.
3 Ina kíxo Jesus ne ámeno:
—Hákone yovóheixo yâyeke. Pîhe ya Njúdeya motovâti noíxeamaka ítikevo ne
hokópitiya. 4 Vo'oku enepone kahá'ati ipúhikea îha xapákuke xâne, ako yusíka
he'onó kíxea ko'ítukeyea. Koeku itíki itukéti kuteâti ne ítike, yéxakapu uhá koeti
xanéhiko —koénehiko.
5 Muhíkinova neko ámeno Jesus, ako akútipoa itúkeovo ukeâti xoko Itukó'oviti.
6 Ina kixoáhiko Jesus:
—Avo simápu kaxena mbíhea. Kene itínoe, koêkuti kehá'ayiku píhi, motóva
píhi. 7 Ako omótova púveopinoe ne xanéhiko yara kúveu mêum. Kene ûndi,
puvónuhiko vo'oku ngaúhapu'ikinoa váherevoko. 8 Pihénenoe ayuítike, itea avo
mbîha vo'oku avo simápu kaxena mbíhea —kíxoanehiko Jesus.
9 Koyuhoâne Jesus nê'e, ôvaikone ya Ngalíleya.

Pihoné'e Jesus xapa áyui jûdeu iháxoneti Tabenákulu

10 Ikénepoke píhine ne ámeno Jesus ayuítike, pihónemaka ne Jesus. Mayane
he'onó koeti píhea puvâti noíxeokono. 11 Yoko oposí'ixotine Jesus ne tutíhiko
jûdeu apêti ayuítike.
—Námea nê'e? —kixókokohiko.
12 Ako tôpi koeku yûho neko êno xâne vo'ókuke. Hara kôe po'ínuhiko:
—Itípakovoti ne hóyeno.
Itea hara kôe po'ínuhiko:
—Áko'o, koati aupú'ikoti xanéhiko nê'e —koéhiko.
13 Itea he'ono'ú koeti koyúhoyeahiko vo'oku píkea tutíhiko jûdeu.
14 Yoko simotíne kûku ne ayuíti, enepone póhuti sêmana yónoku. Yane
pihóne ne Jesus íhikaxea ya témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti. 15 Iyúpaxova
tutíhiko jûdeu. Hara koe yûho vo'ókuke:
—Enepora hóyeno, ako íhikauvo. Ná'ikopo kíxoaye éxea uhá koêti ra koekúti?
16 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Enepora ihíkauvoti ínzikaxone, haina ukeâti ya njokóyoke. Koati ukeâti
xokóyoke ne Pahukónuti ngoyúhoyea emó'u. 17 Enepone kahá'ati itúkea aha
Itukó'oviti, exoâtimo koêku ra ihíkauvoti itúkeovo koati ukeâti ya xokóyoke, áko'o
itúkeovo njokóyoke úkea.
18 —Enepone xâne koyúhoti isoneú kíxone, koati oposí'ixoti iháyu'ikeokono,
itea enepone oposíkoti iháyu'ikea ne pahukoâti, énomone kana'û yûho, koane
ako semékekexa yûho nê'e. 19 Koati Muîse porexópeanoe ra Ponóvoti Kixovókuti,
haîna? Itea ako ápahuina xâne xepákuke itukoâti. Na koeti yopósikino képekinu?
—kíxovokoxoane.
20 Ina yumopâ xanéhiko:
—Koatímea urúkovopiti ndémoniu koesáyu'ixoti iséneu, ikítixinake apêti
kahá'ati koépekeopi —kíxoanehiko.
21 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Poéha iyupánevoti índuke, yane heú kénoe iyípaxivoa. 22 Koeku itúkeovo
páhoenopinoe yútoe Muîse sirkunsidá kíxi hóyeno kalivôno, muhíkova itukovo
ya sâputu iríkeovo kónokea sirkunsidá kíxi, kóyeane itíkinoe. Yoko haina
ukeâti xoko Muîse nê'e, itea koati ukeâti xoko voxúnoekene, enepone turi
viyénoxapa. 23 Koeku sirkunsidá kíxi kalivôno ya sâputu motovâti koúsokeovo
neko páhoenopi Muîse itíki, ná'ikopo koeti ímeikinovonu koeku ngoíteovo
hóyeno ya sâputu, mborexoâti heú kó'iyea unátipea ákotine yuvâti? 24 Hako
keyuhôa itúkeovo pahukóvoti ne ínixene itúkeovo ákoti aunáti, hákoti yexôa

koêku. Konókoti yopósiki póneovoxo iséneunoa inúxotike tumúneke keyúhoyi —kíxovokoxoane Jesus.

Ako tôpi kó'inoaku isóneu jûdeuhiko ne Jesus

25 Yane ápe íhaehiko Njeruzálem koêti:

—Haina énomone opósiuti koépekeokono râ'a? 26 Yokómoma, koati anéyetine xapákuke xanéhiko yoko ákone saya'íkoati. Hainámea kutipoâtine inuxínovitihiko itúkeova ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne? 27 Itea koati vexoâti úkeaku râ'a. Enepomo síma ne Mésiya, ákomo exeâti úkeaku —kixókokonehiko.

28 Koeku íhikaxea Jesus yane témpulu, kóhonoko emó'u kó'iyea:

—Ikítixatinoe yexónuti koane yexoâtimaka ne úngeaku? Haina nzimínoti indúkoponea ânja, itea enepone Pahukónuti nzímea, koati kaná'uti nê'e yoko ákonoe yéxa. 29 Poéhane ûndi exôa, vo'oku itúkeovo úngeakune xokóyoke, yoko énomonemaka pahukónu nzímea —kíxovokoxoane Jesus.

30 Yanê'e, mani ika'ákoti Jesus ne tutíhiko jûdeu, itea ako kíxoakuhiko vo'oku âvoyea simápu kaxena namúkeokono ne Jesus. 31 Itea kóyeane enó'iyea kutípoti Jesus xapákuke neko êno opoíkovoti xâne kamokénoati. Hara koe yuhóhiko vo'ókuke:

—Enepo simané'e ne Mésiya, enepone iyupánevoti ítukemo, anu'úkoatiperameamo xunáko ítuke ra hóyeno? Koati énomone nê'e —koéhiko.

Pahukókono ika'ákoponoti Jesus

32 Kameáne farîzeuhiko kixoku koeku yûho ne xanéhiko vo'oku Jesus, ina pahukôa neko koyónotihiko hána'iti imokóvokuti iká'akoponea Jesus. Yoko kaha'iné kixómaka farîzeu ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke pahúkea neko ika'ákoponoti Jesus.

33 Ina kôe ne Jesus:

—Ákonemo ánju'ikene xepákukenoe, yane mbihópotinemo xokóyoke ne Pahukónuti yâye yara kúveu mêum. 34 Yoposíkonutinoemo, itea ákonemo ínixepananu. Koáne, ako omótova yéni xoko yonómboku.

35 Ina kixokóko ne tutíhiko jûdeu:

—Ná'ikopomeamo yonópo râ'a ákoinokenemo vínixapana? Yonópotiperameamo xapákuke viyénoxapa kurivókoxopovoti xâne po'íkehiko poké'e motovâti íhikaxeamaka xâne ákoti itukapu viyéno jûdeu? 36 Kutí'oxomea kíxo enepo koyuhómeku: “Yoposíkonutinoemo, itea ákomo ínixepananu” koáne “Ako omótova yéni xoko yonómboku” koeméku? —kixókokonehiko.

Íhokova Jesus ne uke úne vo'eroo vo'ero koyêti

37 Yaneko káxe hunókoku ne ayuíti, enepone koati teyonéti káxe, xe'ó koéne ne Jesus kóhonokea emó'u koyúhoyea xapa xâne. Hara kíxovokoxoa:

—Enepone xâne eopâti kuteâti eópone ne épeu úne, kená'akapane njokóyoke maka ítapanapune yane mbóneakemo, kuteâti koeku xâne itopónovoti ya úne. 38 Koêkuti kutipónuti, haramo koéneye xokóyoke ne mbóneake porexoâti inámapea, koati êno hunôti úne ákoti áka, kuteâtimaka koyúhoyeovo emó'uke Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

39 Yoko koati koyuhó'iyeati Jesus koêku ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, námoemo ne kutípotihiko Jesus. Vo'oku avo pahúkakana nê'e ya koeku âvoyea pihápa vanúke ne Jesus, koeku âvoyea itúkapumaka hána'iti ihayú'iutiya.

40 Xapákuke neko êno xâne kamokénoyeati emó'u, ápehiko koêti:

—Koati énomone porófeta kúxone ûti símeamo râ'a.

41 Ina koehíkomaka po'ínu:

—Koati énomone Mésiya râ'a, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.

Ina apémaka po'ínuhiko koêti:
—Yusíkoikopo itúkeovo ukeâti Ngalíleya ne Mésiya? 42 Ákoikopo okóyuhoa
emo'u Itukó'oviti koêku ne Mésiya itúkeovomo ámoripono Ndávi, enepone tey-
onéti natina viyénoxapa mekúke? Ákoikopomaka okóyuhoa itúkeovo Mbélem,
úkeakumaka Ndávi, ipúhikomo? —kixókokonehiko.
43 Yane koati haxakeôvokokoti ne xanéhiko vo'oku Jesus. 44 Yoko xapákuke
neko xâne, ápe kaha'âti iká'akea, itea akó'oti kíxoakuhiko.

Kayuhíkopovo xoko tutíyehiko ne pahoéti mani ika'ákoponoti Jesus

45 Yane kayuké koépone ne koyónoti hána'iti imokóvokuti xokóyoke ne
tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koáne xoko farîzeuhiko.
Ina kixôa pahukoâtihiko:
—Na koeti ákoino yamápanoe?
46 Ina yumopâhiko:
—Ako po'i xâne itopónoati unako koyúhoyea ne hóyeno.
47 Ina kixôa farîzeuhiko:
—Hainámaka aupú'ikopitinenoe ne hóyeno? 48 Ako kutipoâti nê'e xapákuke
ûti, uti pahúkotihiko yoko uti farîzeu. 49 Kene ne xanehí koêti hokoâtine,
enepohikone ákoti exâ ne Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti, kayumákapunehiko.
Poéhane ipíhoponeokonohikomo nê'e —kíxoanehiko.
50 Yoko eneponeko Nikôdemu noixóponoti Jesus yanekôyo, koati póhuti
xapákuke neko farîzeuhiko. Hara kíxovokoxo po'ínuhiko:
51 —Yane Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti, yusíkoikopo tumuné kó'iyea
koyúhoyeovo kónokea ipíhoponeokono ne xâne koeku âvoyea paréxakana
koyúhoyea? koeku ákoyeamaka vakámokenoyea koêku ne ítuke? —kíxovokoxoane.
52 Ina yumopâ po'ínuhiko farîzeu:
—Ití'ikopomaka íhae Ngalíleya, ketíxinoake? Íhikexapa ne yutoéti emó'uke
Itukó'oviti, yane neixoâtimo ákoyea ápahuina porófeta koyúhoti emo'u
Itukó'oviti ukeâti Ngalíleya —kíxoanehiko.
(53 Yane píhohikopone óvokuke póhutihiko neko xâne.

8

Sêno pahukóvoti

1 Kene Jesus, hane yonópo xoko kali mopôi iháxoneti Olívera. 2 Yuponíne
ina kayukópovo hána'itike imokóvokuti ya Njeruzálem, koane pihínoa uhá koeti
xâne. Yane ivátakone Jesus koane íhikaxea xanéhiko. 3 Yoko ápe sêno ómonehiko
éskiriba yoko farîzeu xoko Jesus. Inu'íkokonoti kapíneyea hóyeno ákoti itukapu
îma neko sêno. Enepohikone omâti, pahúkoa xe'ó kó'iyea nonékuke uhá koêti
neko xâne. 4 Ina kixohíko Jesus:
—Ihikaxotí, enepora sêno, koati inu'íkokonoti kapíneyea hóyeno ákoti itukapu
îma. 5 Yutóxovo Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muîse kónokea hepókeokono ya
mopôi, kuteâti ra sêno, imókone ivakápu. Kene îti, na kó'eye yiûho vo'ókuke?
—kíxoanehiko.
6 Itea kó'inokeneye yuhóhiko, koati oposí'okovoti Jesus, kaha'aînoatihiko
pahúkeovo ya yumópope motovâti koyúhoyeahiko itúkeovo pahukóvoti. Yane
ina yupunínikovo ne Jesus yutóxea poké'eke ya vô'u. 7 Vo'oku ákoyea
káyunuka farîzeuhiko kaha'aînoati yumópea, yane exépukopone ne Jesus. Ká'aye
kíxovokoxoa:
—Enepone ákoti pahúnevo xepákukenoe, énomone inuxâ hepókea ra sêno —
kíxovokoxoane.
8 Yane yupúninikopovonemaka yutóxea poké'eke. 9 Kameánehiko neko yûho,
pohú pohu koépone píhohikopea, inixópovotihiko itúkeovo pahukóvoti. Enepone

yékotenohiko xapákuke inuxópo. Ehane póhuxovo ne sêno xoko óvoheixoku nonékuke Jesus. 10 Yane xe'oo koépone ne Jesus. Noixoâne áko'oyeane neko po'íhiko xâne koane póhuxeovo ne sêno nonékuke, hara kíxoane:

—Senó, náhiko ne isímopiti yâye koyúhoti ápeyea váhere ítike? Ákone inixoâti kónokea hipókikono?

11 —Áko'one Unaém —koéne.

Ina kixôa Jesus:

—Ngúteanemaka. Ákomaka njepákapi. Pihépane, itea hákone yaukôa itíki ne váhere ítike —kíxoane.)

Jesus itukóvo kouhápu'ikoti xâne yara kúveu mêum

12 Ina kixovókoxoakomaka Jesus neko xanéhiko:

—Undíne itukóvo kouhápu'ikoti xâne yara kúveu mêum. Enepone hokónuti, ákomo ávaheixa hahákutike itea kouhápu'ikokonotimo uhá koeti kóyeku, vo'oku ápeyeane ne inámati apéyeati xokóyoke ákotinemo hunókoku —kíxovokoxoane.

13 Ina poe'aînoa isóneu farîzeu koane kíxeahiko:

—Koati itíne koyuhópovo itíkivo kouhápu'ikoti xâne yara kúveu mêum. Ako omótova kutípeokono ne yiûho —kíxoane.

14 Ina kixopâhiko Jesus:

—Yusíkoti itúkeovo ûndi koyuhópovo itúkeova kuteâti ra yûnzo, itea kóyeane itúkeovo koati kaná'uti ra yûnzo vo'oku énjoa ne úngeaku koáne ne yonómboku. Kene itínoe, ako yéxa ne úngeaku simóya ne yonómboku. 15 Enepone iséneunoa ne koekúti, pohu isoneú kíxenenoe, ako takápapu. Kene ûndi, ako ínjaneye xâne kuteâti ne iséneunonu. 16 Itea enepo ngoyûho koêkuti íninjone vo'ókuke ra xâne, koati kaná'uti ra yûnzo, vo'oku haina mbohúxinovati koeku kó'inoaneye inzóneu, itea énomonemaka koéneye isóneunoa ne Pahukónuti nzímea yâye. 17 Yoko yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse hé'e, yutóxovomaka kónokea kutípeokono yuhôti koeku pí'ayea noixoâti koane koyuhó'iyeati koêku. 18 Ngoyúhoane ne ngoêku. Koane Nzá'a, enepone Pahukónuti nzímea yâyeke, koyúhonumaka —kíxovokoxoane Jesus.

19 Ina kixoáhiko jûdeu:

—Na óvo ne yá'a?

Ina yumopâ Jesus:

—Ákonoe yéxanu. Simóya ne Nzá'a, ákomaka yéxa. Eneponi yexánu, manímaka yexoâti ne Nzá'a —kíxovokoxoane Jesus.

20 Enepo koyuhoâne Jesus ra koekútihiko, hána'itike imokóvokuti ya Njeruzálem óvo, ya xoko kuríkokonoku tiûketi íparaxokonoke Itukó'oviti. Yoko ako ika'ákoti Jesus vo'oku âvoyea simápu kaxena namúkeokono.

Itukóvotiye ne Jesus

21 Ya po'íkemaka, hara kíxovokoxoa Jesus ne jûdeuhiko:

—Mbihopeôpitinenoemo. Yoposíkopononutimo, itea yevókovotimo ya pehúnevo. Koati xané kixepoâtimo ivékivo vo'oku ako omótova yenópi xoko yonómboku.

22 Ina kixokóko ne jûdeuhiko:

—Kahá'atiperamea koépekopeovo kutí'inoke koyuhoâti ákoyeamo omótova vonópea xoko yonópokumo?

23 Ina kixoá'ikomaka Jesus:

—Koati itínoe íhae yâye yara poké'e. Kene undi, vanúke úngea. Itínoe íhae ra kúveu mêum, kene haina undi íhae yâye. 24 Hukinóvoti ngíxeopinoe yévokivomo ya pehúnevo. Koati xané kixepoâtinoemo ivekápu, vo'oku enepo

hákoti kitipónu indúkeovo énomone ne ngixínopike, yevókovotimo ya pehúnevo. Koati xané kixepoâtimo ivékivo —kíxovokoxoane Jesus.

25 Ina kixoáhiko jûdeu:

—Kutí'ikopo îti?

Ina yumopâhiko Jesus:

—Énomone kuteâti ngixínopike ukeâti inâ ndurixóvo ínzikaxea. 26 Mani êno yûnzo ve'ókuke, mani enjókopitinoe pehúnevo. Itea enepone Pahukónuti nzímea yâyeke, koati kaná'uti nê'e, kutí'inoke ngoyuhoâti xapákuke xâne yara kúveu mêum ne ngámone xokóyoke —kíxovokoxoane.

27 Itea enepohikoneko xâne, ako éxa itúkeovo Há'a íhae vanúke kixínoahiko Jesus. 28 Hukinóvoti kíxovokoxeamaka Jesus:

—Enepo kexépukanune tikótike, undi íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne, ínamo yexâ indúkeovo énomone ne ngixínopike, koane yexoâtinenoemo yanê'e ákoyea itúkapu isoneú ngíxone nzóko, itea itúkeovo póhutine íhikaxeonuke Nzá'a ne ngoyúho. 29 Yoko enepone Pahukónuti nzímea yâyeke, anéye njokóyoke. Ako kurí íxanu mbóhuxeovo, vo'oku kóyekune indúkea koekútihiko iko'élokexeati okóvo —kíxovokoxoane Jesus.

30 Uke'éxoane Jesus koyúhoyea ra koekútihiko, êno xâne kutipoâti.

Yuho Jesus koeku iteóvati ne pahúnevo yoko ovóheixoatiko

31 Ina kixovókoxoa Jesus neko jûdeuhiko kutipoâti:

—Enepomo hákoti itevóki ra ihíkauvoti yunzó'inopinoe, itimo koati kaná'uti hokónuti 32 epó'oxo yexoâtimo ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, yane itívoatimo ne kotíveti kéyeku.

33 Ina kixôa jûdeuhiko:

—Uti ámoriponoiko Âbraum. Ako vitúkeovoku akaúti. Ná'ikopo koeti "Itívoatinemo ne kotíveti kéyeku" kixínevi?

34 Ina yumopâ Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Uhá koeti xâne ovóheixoti pahunévotike, koati ákau váhere kixovókuti. 35 Yoko enepone akaúti, ápe hunókoku óvoheixea óvokuke únae. Haina kóyekutine xokóyoke. Itea enepone xé'a ne únae, koati ákoti hunókoku óvoheixeaya. 36 Koeku itúkeovo ûndi koitóvopinoe, undi Xe'exa Itukó'oviti, koati itévotine. 37 Énjoa itíkivonoe koati ámoriponoiko Âbraum, itea kóyeane kehá'ayi képekinu vo'oku ákoyea yakáha'a ne ínzikaxeopike. 38 Enepohikone kixovókuti noínjone itúkea Nzá'a, énomone ngoyúho. Kene itínoe, hane itíko, neíxone itúkea yá'a.

39 Ina kixopâmaka jûdeuhiko:

—Âbraum vitúko ha'a ûti.

Itea hara kíxovokoxoa Jesus:

—Itukápuxo Âbraum itíkonoe yá'a, hékaikopo kixoku itúkeovo ne Âbraum. 40 Itea koati yoposíkoti képekinu, undi koyuhó'inopeati ne kaná'uti kixovókuti ngámone xoko Itukó'oviti. Ako ákoeneye kixoku itúkeovo Âbraum. 41 Koati kixoku itúkeovo ne yá'a hekóponoe.

Ina kixopâhikomaka jûdeu:

—Haina uti apehí koêti ákoti há'a. Poéhaxo ne Ha'a ûti, énomone ne Itukó'oviti.

42 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Eneponi itukápuxo yá'a nê'e, mani koati ákoti omotóvonu yokóvo, vo'oku koati úngeakune xokóyoke koeku nzímea yâyeke. Yoko hainámaka isoneú ngíxone nzímea itea énomone pahukónu yâyeke. 43 Énjakapivo ákoinoke yexa yûnzo? Vo'oku koati mokerexó keyîtinoe. 44 Itínoe koati hokoti

Ndeâpu. Énomone itíko yá'a. Yoko ukeátinekene, koati koépekenati nê'e. Ako káxuhevekapu nê'e kaná'utike kixovókuti vo'oku akó'oti ne kaná'uti kixovókuti xokóyoke. Enepo semekékexo, motókea kíxeaneye vo'oku koati kixóvokune. Koati semékenovo'iti nê'e. Koatímaka poéheve ne uhá koeti semekénovo'iti. 45 Vo'oku ngoyúhoyea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, énomone ákoino yakútiponu. 46 Ápeikopo xepákukenoe motovâti koyúhoyea ápeyea mbahúnevo? Koeku itúkeovo kaná'uti ra yûnzo, ná'ikopo koeti ákoino yakútiponu? 47 Enepone xâne hokoti Itukó'oviti, usó kóye kámokenoyea emó'u. Kene ákoinokenoe yakámokenonu, koati vo'oku ákoyea itíkapunoe hokoti Itukó'oviti —kíxovokoxoane Jesus.

Yuho Jesus koeku Âbraum

48 Ina kixoá'ikomaka jûdeuhiko:

—Koati tokopóvoti visóneunopi itíkivo samarítanu, ûroevo ndémoniu, isáyu'ixinovoke iséneu.

49 Yane hara kíxovokoxopamaka Jesus:

—Haina undi ûroevo ndémoniu. Koati ngahaná'ikoti iha Nzá'a, kene yíxovonoe kémoke'eyinu. 50 Haina ombosíkoti inzáyu'ikeokono, itea ápe kaha'aînonoati yoko énomone ponovô isóneunoa ra koekúti. 51 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone xâne hokoâti ra yûnzo, ákomo uké'exa pevóti.

52 Ina kixopâmaka jûdeuhiko:

—Kó'oyene véxoaneoxo itíkivo isayú'ixovoti isóneu, ûroevo ndémoniu. Ivókovone Âbraum, koánemaka ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, keyúhoikomaka ákoyeamo uké'exa pevóti ne xâne itukoâti ne yiûho. 53 Ití'ikopo teyonéti ya voxú'ikene Âbraum? Ivókovo nê'e, koánemaka ne porófetahiko. Kutí'ikopo íkitixapovo?

54 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Eneponi itukapu ûndi ihayú'ikopovo, ákoni itúkovoke ne inzáyu'ikeokono, itea koati Nzá'a porexónu indúkeovo ihayú'iuti, enepone keyúhonenoe itúkeovo Itukó'oviti Yúnae. 55 Itea ákonoe yéxa nê'e. Undíne exôa. Eneponi ongoyúhoa ákoyea énja, mani kutipasí ngoépitinoe indúkeovo semékenovo'iti. Itea énjoa nê'e, epó'oxo koati indukeâti yûho. 56 Elókea okóvo yoxú'ikene Âbraum noíxeamo ngaxéna. Yoko noíxoane, koane hána'iti elókeyea okóvo vo'ókuke —kíxovokoxoane.

57 Ina kixopâmaka jûdeuhiko:

—Avo itépana sinkoenta koeti xénaena, keyúhoikomaka neíxi Âbraum?

58 Ina yumopâhiko Jesus:

—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Tumúneke ápeyea Âbraum, ámbene —kíxovokoxoane.

59 Énomone yanê'e, namú kixone mopôi ne jûdeuhiko kahá'ati koépekea Jesus, itea ipúhikopea Jesus neko hána'iti imokóvokuti ya Njeruzálem ákoti noiké'exopati.

9

Koitóva Jesus ne komití'iyeatinekene

1 Koeku yónea ne Jesus, noíxone hóyeno komití'iyeatinekene. 2 Ina kixôa íhikauhiko:

—Ihikaxotí, itúkinovoke komití'iyeatinekene râ'a vo'ókumea pahúnevo? áko'o vo'ókumea pahúnevo há'a yoko êno.

3 Ina yumopâ Jesus:

—Haina vo'oku pahúnevo, koane hainámaka vo'oku pahúnevo há'a yoko êno komítino ra hóyeno, itea maka iyúseane ne xunako Itukó'oviti ya xokóyoke.
4 Konókoti vitúkea ítuke ne Pahukónuti yâyeke koêkuiko ápeyea kaxena ûti,
vo'oku simóvotimo hunókoku ne ko'ítukeyea ûti, kuteâti koêku enepo yotixóne.
5 Koêkuiko óveam ra kúveu mêum, ûndi kouhápu'iko xâne yara kúveu mêum —
kíxovokoxoane Jesus.
6 Uke'éxone koyúhoyea, ina apurúko poké'eke, kalaká'ikoti móte ya hô'o. Ina
veyôa ne móte kaláka'iu, kihu'íkoa ukékuke neko komítiti 7 ina kixôa:
—Kípeukeapanapu tánginake Silôe —kíxoane. (Yoko “pahoéti” koêti ne Silôe
koêti.)
Ina pího neko komítiti kípoukeoponeovo. Yane ínixopone aukópovo.
8 Enepohikoneko múxone oveâti xêrerekuke óvoku, koánemaka ne po'ínuhiko
xâne noixóheixoati ixómoyea épemo, hara kixókoko:
—Haîna râ'a ne komítiti ixómoti ivatá'ixo yómoti épemea? —kixókokonehiko.
9 Ina apê xâne xapákukehiko koêti:
—Énomone nê'e —kixoâti.
Itea hara kôe po'ínuhiko:
—Pó'iti, pohu akó'oti pahuíxa nê'e —koéhiko.
Ina kôe neko unatípeatine komítiyea:
—Énomoneoxo ûndi.
10 Ina kixôa xanéhiko:
—Ná'ikopo kixévotiye ínixepinoke?
11 Ina yumopâ:
—Ápe hóyeno koéhati Jesus kalaká'ikoti móte ipíhoati ungékuke. Yane
pahúkonune ngípoukeoponeovo xoko tángi, enepone víhaxone Silôe. Úngeane
mbího ngípoukeoponeovo, yane íninjopone —kíxovokoxoane.
12 Ina kixopâ'ikomaka xanéhiko:
—Ná'ikopo ne hóyeno?
—Ako énja —koéne yumopâhiko.

Epemó'ikoa farîzeuhiko neko hóyeno

13 Yane ina omokóno neko hóyeno unatípeatine komítiyea xoko farîzeuhiko.
14 Yoko sâputu nekôyo, káxe koati sasá'itino evo jûdeu kalaká'iko móte ne Jesus
ya hô'o, enepo koitóva neko hóyeno. 15 Ina epemó'ikoa farîzeuhiko neko hóyeno
kixóvoku ínixopinoke.
Hara kíxovokoxoa hóyeno:
—Áhiukeonu móte ne hóyeno ina ngipoúkeoponovo. Kó'oyene íninjopone —
kíxovokoxoane.
16 Énomone ápeino po'ínuhiko farîzeu koêti:
—Hainá'ikopo páhoe Itukó'oviti neko hóyeno vo'oku ako teya sâputu —
koénehiko.
Itea ápe po'ínuhiko koêti:
—Na kíxoaye itúkeovo hóyeno pahukóvoti itukô haná'iti iyupánevoti kuteâti
râ'a? —koénehiko.
Énomone kutí'ino okopókokoti neko farîzeuhiko. 17 Ina kayukópahikomaka
épemo'ikea ne hóyeno unatípotine. Hara kixópahikomaka:
—Kene îti, na kó'inoaye iséneu koeku koíteovopi?
Ina yumopâ hóyeno:
—Kutí'inonu páhoe Itukó'oviti koyuhó'iyeati emó'u —koéne yumópope.
18 Yoko ako akútipoa tutíhiko jûdeu itúkeovoxo komití'iyeatinekene inixópotine.
Énomone iháxikinoahiko há'a yoko êno. 19 Yane ina epemó'ikoahiko tuti jûdeu.
Hara kíxoahiko:

—Énomone xí'a râ'a keyúhonenoe itúkeovo komití'iyeatinekene? Na kixóvotiye ínixopinoke?
20 Ina yumopâ há'a yoko êno neko hóyeno:
—Véxoa itúkeovo xe'exa ûti râ'a, koane itúkeovo komití'iyeatinekene 21 itea ako véxa ínixopinokene, koane ako véxa koitóvati. Yépema'ika, vo'oku úsotine. Énomonemo koyuhó'inopea koêku —kíxovokoxoane.
22 Yoko kó'inokeneye yûho neko há'a yoko êno, koati pikoti isóneunoa tutíhiko jûdeuya. Vo'oku koyuhoâtine tutíyehiko yanekôyoke kópuhikopeokonomo ya íhikaxovoku hó'e ne koêkuti koyuhoâti itúkeova Jesus ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. 23 Énomone koyúhoinoa há'a yoko êno neko hóyeno itúkeovo úsotine ne xé'a, koane kónokea itúkeovo énomone épemo'ikohiko koêku.
24 Ina ihaxíkopamaka farîzeuhiko neko hóyeno unatípeatine komítiyea. Yoko pí'apene iháxikoahiko. Hara kíxoa:
—Yokóyuhoa iháke Itukó'oviti itúkeovo koati kaná'utimo ne yihó'inovi. Véxoa itúkeovo koati pahukóvoti neko hóyeno.
25 Ina kixôa hóyeno:
—Itúkeovo pahukóvoti, ako énja. Poéhane énjo ngomítiyea nóvo, itea kó'oyene íninjopone —kíxovokoxoane.
26 Ina aukópamaka farîzeuhiko kíxea:
—Na kixó'oye koíteovopi? Na kíxoaye poréxeopi ínixepi?
27 Ina yumopâ hóyeno:
—Ngoyúhoinopeanenoemeku, itea ákonoe yakútiponu. Na koeti kehá'ainonoe ngáyukopeakomaka? Keha'âtinoemea itíkivomaka íhikau ne hóyeno? —kíxovokoxoane.
28 Yane oríxoane farîzeuhiko. Hara kíxoahiko:
—Itíne itukóvo íhikau nê'e. Kene uti íhikau Muîse. 29 Véxone yúho'ixea Itukó'oviti, poéhane Muîse. Kene ne hóyeno kíxene, muhíkova úkeaku ako véxa —kíxoanehiko.
30 Ina yumopâ neko hóyeno:
—Kouhé'exovoti ákoyea yéxanoe úkeaku, itea íninjopone vo'ókuke. 31 Véxoa ákoyea yumapa xâne pahukóvoti ne Itukó'oviti, itea hane yumópo, teyoâti yoko itukeâti âha. 32 Ukeátine inâ apê ra kúveu mêum, ako kámeaku xâne ápeyea koitóvoti komití'iyeatinekene. 33 Eneponi hákoti itukovo páhoe Itukó'oviti neko hóyeno, ákoni ítone itúkea —kíxovokoxoane.
34 Ina kixopâmaka farîzeuhiko:
—Inípono itúkeovo iti xâne pahukóvoti ukeátinekene inâ yapê xoko mémaina, kehá'aikomaka íhikexivi? —kíxoanehiko.
Yane kópuhikeanehiko ho'úxinovoku hó'e.

Koêku ne po'ínuhiko xâne kutí koeti komítiti ikútixapovoti ponóvoti

35 Yoko eyékoxoane Jesus kixókonoku ne hóyeno koítovone. Itopónoane, hara kíxoa:
—Kitípoa ne íhae vanúke ikútipasikoponovoti xâne?
36 Ina yumopâ hóyeno:
—Kutí'ikopo nê'e motovâti ngutípea Unaém? —koéne.
37 —Énomone ra neíxone kó'oyene, enepora yuhó'ixopiti —kíxoane Jesus.
38 —Ngutípopi Unaém —koéne neko hóyeno, xaneâti ipúyukexea nonékuke ihayú'ikoati.
39 Ina kixoá'ikomaka Jesus:
—Nzimínoke yara kúveu mêum maka ínixapane ne komítiti, koane itúkapuneoxomaka komítiti ne po'okoâti itúkeovo iníxoti. Énomone ngoúhapu'iko, nzimínoke yara kúveu mêum —kíxoane.

40 Yoko ápe farîzeuhikoya kamokénoyeati yûho. Ina kixohíko Jesus:
—Hainámea keyuhoâti vitúkeovomaka komítiti?
41 Ina yumopâhiko Jesus:
—Eneponi itikápuxonoe komítiti, ákoni pehúnevo. Itea koeku íkitixapivonoe koati iníxoti koane exoâtimaka koêku ne kixovókutihiko, énomone kutí'ino anéyetiko pehúnevo —kíxoanehiko Jesus.

10

Íhokova Jesus ne koati únati koyónoti su'ûso ya éxetina

1 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone kovesé'uxeovati ipi kûrapena ne su'ûso ákoti vekêa páhapeteake, koati ómevoti koane hú'uxokenati nê'e. 2 Itea enepone vekeâti páhapeteake, énomone koati koyonoâti ne su'ûso. 3 Yane enepone koyónoti pahapéti, míhe'okinoa porexoâti ûrukeovo. Yoko éxoa su'ûso emó'u ne únae. Koati îha veínoa únae íhaxea póhutihiko su'úsona, ina kopúhikoa meúkeke. 4 Enepo kopúhikoane uhá koêti ne su'úsona, inúxinoahiko. Yane pihotínehiko ikéneke. Koáhati exeâtihiko emó'u. 5 Ako hokohí ixa xâne ákoti itukapu únae. Kohó'iyeahiko vo'oku ákoyea éxea emó'u —koéne Jesus.
6 Itúkinoa Jesus xanéhiko ra xêti apêti íhokoake ne âha íhikaxeahiko, itea ako éxinahiko isóneu kixó'ekone.
7 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone páhapetea kûrapena su'ûso, undíne itukóva. 8 Uhá koeti simôti tumúneke nzímea, hane koéneye ómevoti yoko hú'uxokenati. Itea enepohikone kutí koeti su'ûso, ako itúkeake ne yûho. 9 Undíne itukóvo ne koati kaná'uti pahapéti. Enepone vekónuti, ngoitóvatimo. Epó'oxo kuteâti koeku su'ûso únati kátarakeovo, ipuhíkeati kûrapena níkaxoponeovo yoko urúkopovatimaka, énomonemakamo koéneye ne kutipónuti. 10 Koati simínoti oméxea ne ómevoti, koane koépekea yoko kotóhineyea. Kene ûndi, nzimínoti motovâti yupíheovo unáko koêku, ominoândimaka inámati apéyeati ákotinemo hunókoku.
11 —Hara ngoéneye koati únati koyónoti su'ûso usó koyêti ivókinova ne su'úsona. 12 Enepone ahinoêti koyónoti su'ûso, póhutine tiûketi itúkinoa ne itukéti, haina únae nê'e, koane hainámaka ítuke ne su'ûso. Enepo noîxo yovîre keno'ókinoati, kohó'iyea, kurí kixôati ne óyonone. Yane ísukexoa yovîre neko su'ûso kotohíneatine. 13 Kohó'inoke nê'e, vo'oku itúkeovo tiûketi kahá'a kóyoninoake ne su'ûso, kene haina kaha'aînoati unako koêku ne óyonone. 14 Kene ûndi, hara ngoéneye koati únati koyónoti su'ûso. Énjoa ne óyononem koane éxonuhikomaka, 15 kuteâti koeku véxeokoko, ûndi yoko Nzá'a. Yoko usó ngóye ivónginova ne óyononem. 16 Apêtimo po'ínuhiko óyononem ákoti itukapu íhae yâye. Ngonokoâtimakamo nzo'úxopea xapákuke râ'a. Ivavákoatihikomo ra yûnzo. Yane póhutiponemo ne uhá koeti óyononem, epó'oxo mboéhanemo xapákuke ngoyonoâti.
17 —Hara ákoinoke omótovonu okóvo Nzá'a, vo'oku ivónginovamo ne óyononem, ínamakamo enjepúkapa. 18 Hainamo apêti uke'éxoati ra omínjone. Undínemo ihúnokoa kurikópati xoko Itukó'oviti. Ápe njunáko ínzunokea koane inzáxikopea. Yoko Nzá'a porexónu ngíxeaneye —kíxovokoxoane Jesus.
19 Vo'ókuke neko yuho Jesus, aúkopovomaka okópeokoko ne jûdeuhiko. 20 Êno xâne xapákuke koêti:
—Ûroevo ndémoniu nê'e. Koati pepokéxovoti. Na koeti kémokenoinoa?
21 Itea ápe po'ínuhiko koêti:

—Ako ákoeneye yuho ûroevo ndémoniu râ'a. Koítovoikopo komítiti ne ndémoniu? —koéhiko.

Epemó'ikokono Jesus xapa ayuíti iháxoneti Dedikásaum

22 Ya Njeruzálem yanekôyoke, koati kaxena kóyuipe jûdeuhiko hó'eke.
Énomone ne áyui íhaxonehiko Dedikásaum. Yoko kaxena kásati yanekôyoke.
23 Hane véko ne Jesus varándanake ne hána'iti imokóvokuti ya Njeruzálem,
enepone iháxoneti Varándana Salúmaum. 24 Yane ayákukoane jûdeuhiko. Hara
kixóhiko Jesus:

—Námoye keyúhoyi itukóvotiye îti? Itukápuxo îti ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti
koíteovovi, hákone hi'onó'uxivovi —kíxoanehiko.

25 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Ngoyúhoinopeanenoe, itea ákonoe yakutíponu. Enepora itukéti índuke
ya iháke Nzá'a, énomone exókopinoe indúkeovo koati páhoe. 26 Itea ákonoe
yakútiponu vo'oku hainánoe iti óyononem. 27 Enepone óyononem, ivávako
yûnzo. Énjoanehiko, koane hokóponuhiko. 28 Mboréxoahiko inámapoti
apéyeati ákotinemo hunókoku. Ákomo yanapa ipihóponovokutike, epó'oxo
ákomo hu'uxóponoati. 29 Enepone Nzá'a porexónoati, xunané'e ya uhá koêti.
Ako itoâti hú'uxopea xokóyoke. 30 Koati póhutine ûti, ûndi yoko Nzá'a —
kíxovokoxoane.

31 Yane veyó kixone mopôi ne jûdeuhiko, mani hepókoti Jesus, kaha'âtihiko
koépekea kuteâti mani kíxoaku yanekôyoke. 32 Ina kixovókoxoa Jesus:

—Êno únatinoe itukéti índuke xepákukenoe, páhoenonu Nzá'a indúkea.
Énomoneikopo kehá'aino hipókinu vo'ókuke?

33 Ina yumopâ jûdeuhiko:

—Haina únati itukéti hepókinopike ûti, itea koati vo'oku ákoyea tiya
Itukó'oviti, iti xâne kuteâti ûti itîkovoti Itukó'oviti —kíxoanehiko jûdeu.

34 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Hainá'ikopo yutoxóvoti yane yutoéti hé'e, enepone Ponóvoti Kixovókuti
yútoe Muîse ne koêti: "Ngoé'epepo, itínoemaka kuteâti ûndi, undi Itukó'oviti"
koêti? 35 Itukovo "Itínoe kuteâti ûndi, undi Itukó'oviti" kixoâti Itukó'oviti neko
xâne iyónoku yûho mekúke, yoko ako omótova pahúkeovo ne emo'u Itukó'oviti,
36 ná'ikopo koeti "Itîkovoti Itukó'oviti" kixínenunoe, vo'oku ngoyúhoyea
indúkeovo Xe'exa Itukó'oviti? Koáhati undi noívokoe itúkea sasá'iti ítuke, koane
undímaka páhoe yara kúveu mêum. 37 Eneponi hákoti indukôa itukéti kuteâti
ítuke ne Nzá'a, ákoni okónokoa kitípinunoe. 38 Itea koeku indúkea kuteâti
ítuke Nzá'a, yusíkoti ákoyea yakútiponu itea vo'ókuke ra itukéti índuke, mani
konokoâti kitípinu. Yane mani yexínoati iséneu itúkeovo póhutine ûti, ûndi
yoko Nzá'a, koeku ápeyea ne Nzá'a njokóyoke, koêkumaka ámbeyea xokóyoke
—kíxovokoxoane Jesus.

39 Yane kahá'apoanemaka jûdeuhiko ikâ'akea, itea itópeovamaka Jesus.

40 Ina kayukópovomaka yónea ne Jesus poixô'oke huvêo, enepone Njôrdaum,
xoko óvoheixoku Xuaum Mbátita áhikexea xâne yanekôyoke inâ turixóvo áhikea.
Yane ôvane Jesus-ya. 41 Yoko koati êno xâne pihinoâti. Hara koe yuhóhiko
vo'ókuke:

—Ako iyupánevoti ítuke ne Xuaum Mbátita kuteâti ítuke râ'a, itea uhá koeti
yuho Xuâum vo'ókuke ra hóyeno, aínovo koati kaná'uti —koénehiko.

42 Yoko ako yumáxapu kutípoti Jesus xapákuke neko xâne.

11

Ivokóvo ne koéhati Lâsaru

1 Ápe hóyeno ka'aríneti koéhati Lâsaru, íhae kali ipuxóvokuti iháxoneti
Mbétanea, óvokumaka Mâriya yoko Márta, mokéxahiko. 2 Enepone Mâriya,
mokéxa ne ka'aríneti, énomone neko ovohévexoti Jesus xêru koane ki-
huhévexopati ya híyeu tûti. 3 Enepone mokéxahiko Lâsaru, ápe páhoe xoko Jesus.
Hara kixóponoa:
—Unaém, ka'aríneti ne ínikene, enepone ákoti omotóva yokóvo —kíxoane.
4 Eyekóxoane Jesus, hara koéne:
—Enepone arinéti, hainamo koepékoati itea iháyu'ikeokonokemo xunako
Itukó'oviti vo'ókuke, epó'oxo inzáyu'ikeokonokemakamo, undi Xe'exa Itukó'oviti
—koéne.
5 Yoko koati ákoti omotóva okóvo Jesus ne Mâriya yoko po'ínu, enepone
Márta, koánemaka Lâsaru, âyo. 6 Ikénepoke eyékoxinea Jesus ká'arineyea ne
Lâsaru, pí'apoakomaka káxe óvoheixoa ne óvoheixoku. 7 Yane hara kíxovokoxoa
Jesus neko íhikauhiko:
—Hingá, vaúkapapu ya Njúdeya.
8 Ina kixôa íhikauhiko:
—Ihikaxotí, koati âvoti axu'íkenepo ike kahá'ayea koépekeopi ya mopôi ne evo
jûdeuya, keyúhoikomaka yaúkopivoya?
9 Ina yumopâ Jesus, itukínoati íhixovoke:
—Nduse ákoikopo ákoe ne ôra ya káxe? Itukovo yoneâti káxe ne xâne, ako
ikaxáhevexoati. Koáhati inixoti vo'oku uhápu'ine ne kauhápu'ikoati ra kúveu
mêum. 10 Itea itukovo yoneâti yóti ne xâne, ikáxahevexovo vo'oku ákoyeane
kouhápu'ikoti xokóyoke —koéne.
11 Ina kixovókoxopaikomaka:
—Imókone neko vínikone Lâsaru itea mbihinoâti, ngoyúkoponoati.
12 Ina kixoáhiko íhikau:
—Unaém, enepo itukapu imókoti, ákoneikopomea yuvâti —kíxoanehiko.
13 Yoko “ivókovone” koêti neko yuho Jesus. Itea ikútixati íhikauhiko koati
imókoti. 14 Ina kauhápu'ikinoa Jesus koêku. Hara kíxovokoxoa:
—Ivókovone Lâsaru. 15 Epó'oxo elóke ongóvo ángo'oyea xokóyoke maka
yakútiponunenoe. Hingayá, naíxapana ûti.
16 Ina kixovókoxo ha'ínehiko ne Túme, enepone íhautimaka Hapáparu:
—Hingá, maka xané víxane koépekeokono —koéne.

Jesus itukóvo koexépukopoti ivokóvoti

17 Koeku símea ne Jesus ya Mbétanea, itone koaturu koeti káxe ike ekóxinevo
ne Lâsaru. 18 Yoko mopó'amea kílomituru kíxoaku Mbétanea ne Njeruzálem.
19 Koati ênoti jûdeu óvokuke Mâriya yoko Márta kouhépekoponeati isóneu ike
ivókinevo âyo. 20 Eyekóxoane Márta kenó'okea ne Jesus, pihóne okótumonexea.
Kene Mâriya, ôvane óvokuke. 21 Tokopóne Jesus ne Márta, hara kíxoa:
—Unaém, eneponi yáva yâye, ákoni ivákapu ne âyom. 22 Itea enepo yepêma
Itukó'oviti kó'oyene, énjoa poréxeopeamo ne yépemoake.
23 Ina kixôa Jesus:
—Iyukópovotimo ne yâyo.
24 Yane hara kixópamaka Márta:
—Énjoa iyúkopeovomo simapúne exépukopope xanéhiko yaneko auké'ene ra
kúveu mêum.
25 Ina kixôa Jesus:
—Undíne itukóvo koexépukopoti ivokóvoti, mborexópatimaka inámati
apéyeati ákotinemo hunókoku. Enepone kutipónuti, yusíkoti ivókeovone itea
kóyeanemo iyúkopeovo. 26 Heú koeti kutipónuti inamápoti ya njokóyoke, ákomo
uké'exa pevóti. Kitípoa ra yûnzo?

27 —Êm Unaém, ngutípoa —kíxoane Márta. —Ngutípoane itúkeovo îti ne Mésiya,
enepone páhoe Itukó'oviti koíteovovi. Iti Xe'exa Itukó'oviti kúxone ûti símeamo
yara kúveu mêum —kíxoane.

Koeku Jesus iyô

28 Uke'éxone koyúhoyea ne Márta, ina ihaxíkopono Mâriya, enepone po'ínu,
motovâti ákoyea po'i kamoâti. Hara kíxoa:
—Simóne ne Ihíkaxoti. Îti iháxiko —kíxoane.
29 Kamoáne Mâriya, xepú koéne, pihóne xokóyoke. 30 Yoko avo ûrukapa Jesus
ne kali ipuxóvokuti, óvoheixoakone xoko tokópeaku Márta. 31 Enepohikoneko
jûdeu ovóheixeati óvokuke ne evo Mâriya kouhépekoponeati isóneu, noixoâne
exépukea, hokó kíxoane, ikutíxatihiko, iyóponoti xoko ekóxokonoku âyo.
32 Simoáne Mâriya ne Jesus ya xoko óvoheixoku, ipuyuké kó'iyeane nonékuke
koane kíxea:
—Unaém, eneponi yáva yâyeke, ákoni ivákapu ne âyom —kíxoane.
33 Noixoâne Jesus íyoyea koánehikomaka neko jûdeu hokoâti, yupihovó koéne
kotíveyea isóneuke xaneâti hána'iti kóseanayea. 34 Ina kôe ne Jesus:
—Ná'ikopo yekóxoanoe?
Ina yumopâhiko:
—Yókone Unaém, neíxapana —kíxoanehiko.
35 Yane íyone ne Jesus.
36 Ina kôe ne jûdeuhiko:
—Neíxoa koêku? Koati yupihóvati ákoyea omótova okóvo nê'e —koénehiko.
37 Itea ápe po'ínuhiko koêti:
—Koítovopepo komítiti râ'a. Manímea apêti kíxoaku motovâti ákoyeani ivákapu
neko Lâsaru —koénehiko.

Koexépukopa Jesus neko Lâsaru

38 Yupihovó koéneoxomaka kotíveyea isóneuke Jesus. Úkeane pího xoko
ekóxokonoku Lâsaru, kali hána'iti uhôro kehoéti mopoíke. Yoko ápe pú'iti mopôi
exéxeokonoke. 39 Ina pahukôa Jesus veyópeokono ne mopôi. Itea hara kíxoa
Márta, mokéxa neko ivokóvoti:
—Unaém, xúnatine ihópune, vo'oku koáturuxopene káxe kó'oyene ike
ekóxinevo.
40 Ina kixôa Jesus:
—Ákoikopo ínjapimeku neíximo xunako Itukó'oviti enepo yakutípo yûnzo? —
kíxoane.
41 Ina veyopókono neko mopôi. Yane hara kôe ne Jesus koeku komómoyea
vanúke:
—Pai, aínapo yákoe vo'oku kéminu. 42 Énjoa kéyeyikune kéminu, itea
kó'inokeneye yûnzo kó'oyene vo'ókuke ra êno xâne yâyeke, maka akútiponune
itúkeovo îti pahukónu nzímea yara kúveu mêum —koéne.
43 Uke'éxone koyúhoyea nê'e, kóhonokoxo emó'u kó'iyea:
—Lâsaru, ipíhikapa meúkeke! —koéne.
44 Yane iyúkopovo ne ivokóvoti, ipúhikopone meúkeke koane ínayea aú'okexovo
hêve yoko vô'u, koane aunoné kó'iyea ya léhu. Ina pahukôa Jesus
kúxe'okopeokono motovâti yonópea.

Oposíkokonone kixoku koépekeokono ne Jesus
Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2

45 Xapákuke neko jûdeu noixóponoti Mâriya óvokuke, êno kutípoti Jesus
noixeâne ítuke. 46 Itea pihóne po'ínuhiko jûdeu xoko farîzeuhiko éto'okoponea

koêku ne ítuke Jesus. 47 Yane ho'úxohiko koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko
ne tuti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'o ne farîzeuhiko. Ina koehíko:
—Namo víxaneye? Koati ênoti iyupánevoti ítuke ne hóyeno! 48 Enepomo
sikáne ûti, kutipoâtimo heú koeti xâne. Yane keno'ókotimo ne payásoti ya utíke
íhae Róma uke'éxoatimo ra sasá'iti péti vimókovoku, koánemakamo ra poké'exa
ûti —koénehiko.
49 Yoko ápe Kaífa xapákukehiko. Énomone neko koati payásoti ya uhá koeti
sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yaneko xoénae. Hara koe yûho xapákuke:
—Ako yéxonenoe! 50 Ako kali iséneunoa ra koekúti! Unatíneoxo ápeyea póhuti
hóyeno ivokínovati ra xanéhiko ya koêkuni itúkeovo poké'exa ûti uke'éxokono
koane uhá koeti xanéhiko yara poké'exake ûti ivokóvo —kíxoanehiko.
51 Yoko enepone yûho, haina ukeâti xokóyokene, itea vo'oku itúkeovo
koati payásoti ya uhá koeti sasedóti yaneko xoénae, poréxoa Itukó'oviti
koyúhoinoa koêku ne âvoti simâpu kaxéna, koyuhoâti ivókinovamo Jesus ne xâne
yane poké'exa jûdeu. 52 Yoko haina pohúneti xanéhiko poké'exake jûdeuhiko
ivókinovomo, itea ivokínovotimaka ho'úxopea uhá koeti xe'éxaxapamo Itukó'oviti,
koêkuti óvohikoku, itukópatihiko póhutipone ikéneke.
53 Ukeátine neko káxe, koúsokone isóneuno Jesus ne tutíhiko jûdeu
koépekeamo. 54 Hukinóvotipo ákoyeane íhikaxa ne Jesus xapa jûdeuhiko.
Pihópone kalíke pitivóko koéhati Efarâim xe'o mêum ákoti apêti. Énomone
óvoheixo koánemaka íhikauhiko.
55 Yoko yé'exovone Páskoa yanekôyoke, áyui jûdeu ya hó'eke. Hukinóvoti
enó'iyea xâne ukeâti neko óvoheixoku Jesus yonotihiko Njeruzálem tumúneke
kaxena áyui, motovâti kasása'ikeovo kuteâti koeku páhoenoa hó'e itúkea.
56 Enepohikone xâne ya Njeruzálem, opósi'ixohiko Jesus. Koeku óveahiko yane
hána'iti imokóvokuti, hara kixókoko vo'ókuke:
—Na kó'inoaye iséneu, keno'ókotiperameamo? áko'o ákoperameamo kená'aka
ayuítike —kixókokohiko.
57 Yoko pahúkoane farîzeuhiko yoko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu
hó'eke, kónokea koyúhoyea óvoheixoku Jesus áva xâne noixoâti, motovâti
iká'akoponeahiko.

12

Jesus ya Mbétanea
Mt 26.6-13; Mk 14.3-9

1 Sei koé'iko káxe âvoti tumúneke neko áyui jûdeu hó'eke koéhati Páskoa, pîho
Jesus ya Mbétanea, óvokuke Lâsaru, enepone ivokóvoti koéxepoepo. 2 Itúkohiko
êno nikokónoti vo'oku símea Jesus. Márta itukóvo kaunákoti mêsa. Kene Lâsaru,
kahá'ine Jesus yoko po'ínuhiko xâne xe'o mêsa. 3 Yane ápe xêru yupihóvoti
hepíko, ainóvoti nârdu ákoti ánahi véyone Mâriya. Yoko puhí koeti íhakuke
neko xêru. Ina ovohévexo Jesus koane kíhuhevexopea ya híyeu tûti. Yupihovó
koéne uheko ihópune ne xêru ya uhá koeti kúveu neko ovokúti. 4 Ina kôe ne
Juda Iskarióti, po'inu íhikau Jesus, enepone itûkoheovoti koeku hókea Jesus,
enepone kurikoâtimakamo xoko xanéhiko puvâti:
5 —Mani ênо tiûketi ovâti ra xêru akavánevo, kuteâti námoe xâne ko'ítuketi
ovâti yehí koeti kohê. Na koeti ákoino akávanevo, ínani parekéxakana xanéhiko
ákoti apeínoati ne ésa'i? —koéne.
6 Kó'inokeneye yûho, haina vo'oku yónea okóvo ne xâne ákoti apeínoati, itea
vo'oku itúkeovo koyónoti tiûketina evo Jesus, yoko kóyekune véyea apê tiûketi
urúkovoti íhakuke.
7 Ina yumopâ Jesus:

—Síkeane ra sêno. Unákinoake ne xêru motovâti kíxeonuneye, inúxoatine ne
kixókonokumo ngoxé'u engaxápune. 8 Kóyekunemo xepákukenoe ne xâne ákoti
apeínoati, itea ákomo ángoyeneye xepákukenoe —kíxoane.

Itûko isóneu ne tuti jûdeu koépekea Lâsaru

9 Yupihovó koe êno xâne xapákuke jûdeu eyekóxoati símeane ne Jesus ya
Mbétanea. Úkeane noixóponoahiko. Haina pohúneti vo'oku Jesus pihínohiko,
itea noixóponotimaka Lâsaru, eneponeko ivokóvoti koéxepoepo Jesus. 10 Yoko
koúsokonehiko isóneu ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke koépekeamaka
Lâsaru 11 vo'oku koati ênoti jûdeu hokópoti Jesus vo'oku Lâsaru.

Ihayú'ikokono Jesus urúkovo ya Njeruzálem
Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40

12 Poéha káxe ikénepoke, eyékoxonehiko kenó'okea Jesus ya Njeruzálem
neko êno xâne komomóponoti áyui Páskoa. 13 Ina veyohíko tuti exáte, yane
pihónehiko okótumonexea Jesus xaneâti vaúkexeahiko. Hara koéhiko yûho
vaúkexea:

—Koati hána'iti ihayú'iuti rakéne. Viháyu'ika ra páhoenovi Vúnae Itukó'oviti.
Énomone ra natina ûti, uti izaraelíta —koénehiko.

14 Yoko ísimokono xe'exa njuméntu xoko Jesus, ina ivu'íxoa kuteâti koêku ne
kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

15 “Hákonoe píke, itínoe íhae Njeruzálem, vo'oku harakéne netínanoe ivu'íxoti
xe'exa juméntu” koêti. *Zacarias 9.9*

16 Yoko avo éxa íhikauhiko Jesus kixó'ekone neko yutoéti yaneko káxe, itea
itukópovone hána'iti ihayú'iuti ne Jesus ya xoko Itukó'oviti ike exépukopine
ukópea xapa ivokóvoti, yane puyákovanehiko okóvo íhikau neko kúxotihiko
yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koyuhó'iyeati koêku, koane exó kixóponea
tokópeovoxo.

17 Enepohikoneko êno xâne noíxoti Jesus koéxepukopea Lâsaru ukópea xapa
ivokóvoti, koyúhopane neko noíxone xapákuke xanéhiko. 18 Énomonemaka
okótumonexino Jesus neko êno xâne vo'oku eyékoxea koêku neko hána'iti
iyupánevoti ítuke. 19 Ina kixokókohiko ne farîzeu:

—Yokómomapihinoe, ákomo víta vo'oku heu-heú koéne xâne xokóyoke —
kixókokonehiko.

Kahâ'a noíxea Jesus ne ngerêkuhiko

20 Xapákuke neko xanéhiko ihayú'ikoponoti Itukó'oviti xapa ayuíti hó'eke,
ápemaka xâne ákoti itukapu jûdeu, enepone ngerêkuhiko. 21 Énomone
yuhó'ixopono Filípi íhae pitivóko iháxoneti Mbetâsaida ya Ngalíleya,
koyuhó'inoatihiko kahá'ayea noíxea Jesus. 22 Pihóne ne Filípi éto'okoponea
Ándere. Yane pihóne neko pi'âti éto'okoponeamaka Jesus. 23 Ina kixoáhiko Jesus:

—Simóvone kaxena indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, undi íhae vanúke
ikútipasikoponovoti xâne. 24 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone
ake nonéti, kuteâti ake tirîku, enepo hákoti irikópovo poké'eke, hákotimaka
ekoxópokono, kôyeanemo kóyeku. Itea enepo ekaxápakana, enópomo há'i
pôreu. 25 Koêkuti xâne ákoti omotóvo okovo koúhepekea kóyeku yara kúveu
mêum, evókotimo mani unako koépoku xoko Itukó'oviti. Itea enepone xâne
ákoti yuixápu ne mani unako kóyeku yara kúveu mêum, énomonemo unatî
koépoku xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. 26 Enepo áva xâne kahá'ati itúkea
índukexeake, konókoti hókeonu. Yoko koêkutimo véngoku, énomonemakamo véko.
Epó'oxo áva xâne itúkoti índukexeake, kahaná'ikoatimo Nzá'a —kíxoanehiko Jesus.

Koyuhôa Jesus koêku ne ivókovope

27 Ina koe'íkomaka:
—Koati hána'iti tiveko inzóneu. Námeamo ángoeneye? “Keítapunu yara ôra nzímokune” ínjamea ne Nzá'a? Itea ako omótova vo'oku koati énomone nzimíno yara kúveu mêum. 28 Pai, kehána'ika ra îhe —koéne.
Énomone yanê'e, apé koéne emo'úti inu'íxoti vanúke. Hara kôe:
—Ngahána'ikoane, epó'oxo ngahaná'ikopatikomakamo kó'oyene —koéne.
29 Yoko enepohikoneko êno xâne ho'uxóvotiya, kamoánehiko neko emo'úti, koyúhoahiko itúkeovo xururúkoti. Kene po'ínuhiko, hara kôe:
—Koati ánju íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti yuhó'ixoa —koénehiko.
30 Ina kourápu'ikinoahiko Jesus koêku. Hara kôe:
—Haina vo'ónguke itea ve'ókukenoe ápeino ne emo'úti. 31 Simóvone kaxena koúhapu'ikeokonoku ipíhoponeokonomo ne xâne yara kúveu mêum vo'oku váhere kixoku itúkeovo, koane veyopókonotinemo ne Satánae itúkeovo pahúkoti yara kúveu mêum. 32 Kene ûndi, enepo ngaexépukakanane ungeâti poké'e, inzímotimo uhá koeti kó'iyeovoku xâne njokóyoke —koéne.
33 Kó'inokeneye ne yûho, exókoati kixókumo koêku ivakápu.
34 Ina kixôa xanéhiko:
—Enepone véxone ya yútoeke porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, ákomo ivákapu ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Ná'ikopo koeti keyúhoino kónokea koéxepukeokono ukeâti poké'eke ne íhae vanúke ikútipasikoponovoviti, uti xâne? Kutíyaikopomea nê'e? —kíxoanehiko.
35 Ina yumopâhiko Jesus:
—Ákonemo áxu'ikene yâye xepákukenoe ne kouhápu'ikoti xâne. Víkaikopo uhapú'itike koêkuiko ápeyea xepákuke maka hákone simôpi hahákuti. Vo'oku koêkuti yonôti xapa hahákuti, ako exa yónoku. 36 Koeku ápeyeako xepákukenoe ne kouhápu'ikoti, yakútipoanoe motovâti itíkopivo kouhápu'ikotimaka po'ínuhiko xâne —kíxovokoxoane Jesus.
Uke'éxone koyúhoyea ne Jesus, ipúhikopeane xapákuke. Yane ákone kûrivakaxapa.

Ako akútipo Jesus ne jûdeuhiko

37 Upánini enó'iyea iyupánevoti ítuke Jesus, hoénaxovope xunáko xapákuke neko xâne, kóyeane ákoyeahiko akútipoa. 38 Kó'inokeneye, koati tokopóvoti neko yútoe porofeta Izâiya mekúke, enepone koêti:
“Unaém, ako kutipoâti ra yemó'u koyúhone ûti. Ako iyukínovati isóneu ne hána'iti xináko képuhiu xapákuke” koêti. *Izâiya 53.1*
39 Ene ákoino omótova kutípeahiko, kuteâtimaka koeku kó'iyea po'íke yútoe Izâiya, enepone koêti:
40 “Poréxoa Itukó'oviti ákoyea itópoinoake komómoyea ya ûke. Poréxoamaka kótiu'ikea omíxone ákoinoke itópoinoake noíxea ya ûke. Énomonemaka ákoino éxina isóneu koêku, koane énomonemaka ákoino aúkapapu xoko Itukó'oviti. Koati ákoinokemakamo kaítapa Itukó'oviti” kôe. *Izâiya 6.10*
41 Kó'inokeneye yuho Izâiya, vo'oku noíxeane yanekôyoke itúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti ne Jesus, koane koyúhoyea koêku.
42 Kóyeane enó'iyea kutípoti Jesus xapákuke neko tutíhiko jûdeu, itea he'ono'ú kixóvohiko hókea vo'oku píkea éxea farîzeuhiko. Koati pikotíhiko kópuhikeokono íhikaxovokuke hó'e eneponi exâ farîzeuhiko. 43 Koáhati ainóvoti oposí'ixoti úhepeyea isóneunoa xanéhiko ya koêkuni itúkeovo Itukó'oviti kaha'ahiko úhepeyea isóneunoa.

Koyuhôa Jesus kixókonokumo ne xâne ákoti akutípoa

44 Ina kohonóko emó'u ne Jesus. Hara kôe:

—Koêkuti xâne kutipónuti, haina póhutine ûndi kutípo, itea hane kutípoxo enepone Pahukónuti nzímea yara kúveu mêum. 45 Koane koêkuti noixónuti, koati noixoâtimaka neko Pahukónuti nzímea yâyeke. 46 Nzimínoti ngoúhapu'ikea xâne yara kúveu mêum, maka hákone ovóheixo hahákutike ne póhutihiko kutipónuti. 47 Enepo áva kamoâti ra yûnzo ákotimaka itukâ, haina ûndi pahukoâmo ipíhoponeokono, vo'oku haina nzimínoti mbahúkopea xâne ipihóponovokutike, itea nzimínoti ngoíteova. 48 Enepone ákoti akahá'anu, ákotimaka akutipo yûnzo, anêko exókoati yonópeamo ipihóponovokutike. Enepone ihíkauvoti yûnzo, énomonemo exókoa yonópeamo ipihóponovokutike simapúne hunókoku ra mêum.

49 —Haina ukeâti njokóyoke ra yûnzo, itea koati Nzá'a, enepone Pahukónuti nzímea yara kúveu mêum, exókonu nóngone ngoyúhoyea koane nóngone ngoúhapu'ikea xapa xâne. 50 Enepone páhoenonu ngoyúhoyea, énjoa itúkeovo énomone porexô xâne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku. Yoko enepora yûnzo, koati kuteâti páhoenonu Nzá'a ngoyúhoyea.

13

Kipohévekexoa Jesus ne íhikauhiko

1 Yanekôyoke, koati tumúneke Páskoa, enepone áyui jûdeuhiko hó'eke. Éxoane Jesus símeovone kaxena ipúhikopea yara kúveu mêum koane káyukopeovo xoko Há'a. Yoko enepone ákoyea omótova okóvo Jesus neko hokoâtihiko yara kúveu mêum, tukú kíxoa yaneko pihopóne. 2 Énomone yanekôyo, nikotíhiko evo Jesus xapa Páskoa. Yoko tumúneke nê'e, ípihoane Ndeâpu isóneuke Juda Iskarióti, xé'a Símaum, kuríkeamo Jesus xoko xanéhiko puvâti. 3 Éxoamaka Jesus ápeyea xunáko, póneake Há'a, oúkeke uhá koeti koekúti, koane éxoamaka itúkeovo úkeakune xoko Itukó'oviti yoko káyukopeovonemo xokóyoke. 4 Ya koeku níkeakohiko, exépukone ne Jesus, ina kurikôa ne hamá koeti ípovo oveâti oúkeke ne po'i ípovo. Yane ina véyo váhere ika'ákoa no'ékuke, 5 ínamaka véyo úne koane kóhokeane mbásiyake. Yane turíxovone kipóhevekexea íhikau koane kíhuhevekexopea yane váhere ikâ'ae no'ékuke.

6 Ina kixôa Simaum Pêturu ahi'ókovane Jesus:

—Unaém, itínemo kipohévexonu?

7 Ina yumopâ Jesus:

—Avo yéxina iséneu ra índuke kó'oyene, itea yexoâtimo tumúneke.

8 Ina kixoá'ikomaka Pêturu:

—Ákomo kalíhuina kipéhevexinu.

Itea hara kixópa Jesus:

—Enepomo hákoti ngipohévexopi, ákonemo omótova hékinu.

9 Yane hara kixópanemaka Pêturu:

—Unaém, hákoikopo poehâne njêve itea kipé'ikamaka ra vô'um koane ndûti.

10 Yane hara kixópamaka Jesus:

—Enepone xâne ahíkovotine, sasá'ipone. Poéhane hêve kopití'ipo koêkuiko ixómoyea yónokexo, kónokinoke kipóhevexeovo. Kene hâxa, uhá koene sasá'ipea. Énomonemaka kénenoeye koeku itíkivo ngasásа'iupone. Itea ako heú yákoenoe itúkeovo sasa'ípotine —kíxoane.

11 Vo'oku éxoane Jesus itukóvotiye ne itûkoheovoti xapákuke ne hokoâti, enepone kurikoâtimo xoko xanéhiko puvâti. Énomone kó'ino: “Ako heú yákoenoe itúkeovo sasa'ípotine” kó'ino.

12 Uke'éxoane Jesus kipóhevekexea ne íhikau, yane itúkopane ne hamá koeti ípovo ina aukópovo xe'oku mêsa. Hara kíxovokoxo íhikau:

—Yéxoanenoe koêku ne índukeinopi? 13 Íhexinunoe Ihíkaxoti koane Yúnae.
Yoko koati tokopóvoti ne yiûho vo'oku kaná'uteoxo indúkeova. 14 Koeku
íngutipasikeovo ovoxéti ngipóhevexeopinoe, undi Yúnae yoko Ihíkaxopiti,
yusikónemaka kíxikokoneye. 15 Vo'oku koati indukínopitinoe hékone motovâti
itíkimaka kuteâti ra índukeinopinoe. 16 Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévakanoe:
Haina ahinoêti payasô yane pátarauxa. Koane hainámaka pahoéti payasô
yane pahukoâti. 17 Koeku yéxinoe ra koekúti, koati únatimo kêku enepo itikâ.
18 —Enepora yunzómeku, haina uhá ketínoe ngíxo, vo'oku é'exo ngíxoixoane
ne noívongoeponehiko. Kó'inokeneye, koati tokopóvoti kíxone ne yutoéti emó'uke
Itukó'oviti mekúke xoko kó'iyeaku: "Enepone ixómoti iníkonu, ainovó koe
énomone vaheréxinonu ítuke" koêti. 19 Éndo'okinopikenoe kó'oyene maka enepo
avané'e ne koekúti, yakútipoanenoe indúkeova ne ngixínopike. 20 Koati emo'úti
ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Koêkutimo ivavákoati ne mbáhoe, undímakamo
ivávako. Epó'oxo koêkutimo ivavákonuti, koati ivavákoati ne Pahukónuti nzímea
yara kúveu mêum —kíxovokoxoane.

Exókoa Jesus itukóvotiye ne kurikoâtimo xoko xanéhiko puvâti
Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23

21 Uke'éxoane Jesus koyúhoyea, yupihovó koéne kotíveyea isóneu ina
kixovókoxo íhikau:
—Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Anéye póhuti xepákuke
itûkoheovoti koeku hókeonu, enepone kurikónutimo xoko xanéhiko puvónuti
—kíxovokoxoane.
22 Yane noinoneké kixókokone ne íhikauhiko, akó'oti hapiké'eka itukóvotimoye
xapákukehiko. 23 Yoko ápe póhuti íhikau Jesus xêrerekuke, enepone ákoti
omotóva okóvo Jesus. 24 Vô'u veínoa Simaum Pêturu éxokea nê'e kahá'ainoa
épemo'ikea Jesus itukóvotiye ne kíxone. 25 Yane hara kixo Jesus neko íhikau
isu'oo koyeâti xa'ákuke:
—Unaém, kutíyane ne kíxe?
26 Ina yumopâ Jesus:
—Énomonemo ne mbôreu itátane pâum ngaláka'iu utókuke —kíxoane.
Yane veyone itátane pâum ne Jesus, ina kalaká'ikoa utókuke, ina porêxo
Njûda, xé'a Simaum Iskarióti. 27 Ehá'axo namúkoa Njûda neko itátane pâum,
ûrukovane Satánae. Yane hara kíxoa Jesus:
—Yéhaka itíki ne ítikemo —kíxoane.
28 Yoko ako ápahuina xapákuke neko ovoti xe'o mêsa exínoati isóneu
kó'inokeneye neko yuho Jesus. 29 Vo'oku itúkeovo Njûda koyonínoa tiûketinahiko,
ápehiko ikutíxati pahukoâti Jesus ne Njûda vanéxoponea nókone vo'oku ayuíti,
áko'o itúkeovomea pahukoâti pôrekexoponea tiûketi xoko xâne ákoti apeínoati.
30 Ehá'axo namúkoa Njûda neko itátane pâum, ipúhikopeane xapákuke. Yoko
yótine yanekôyo.

Inámati koekúti páhoenovi Jesus vitúkea

31 Ipuhíkopeane Njûda xapákuke, ina kixovókoxoa Jesus ne íhikau:
—Oránane éxeokono indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, undi íhae vanúke
ikútipasikoponovoti xâne. Epó'oxo vo'ónguke, iyúseotinemakamo itúkeovo hána'iti
ihayú'iuti ne Itukó'oviti. 32 Koeku ngoúhapu'ikea itúkeovo koati hána'iti
ihayú'iuti ne Itukó'oviti, koati Itukó'ovitimo kouhápu'iko indúkeovomaka
hána'iti ihayú'iuti. Yoko kouhápu'ikoatimo kó'oyene. 33 Itínoe kutí ngíxone
kálihunoe nje'éxaxapa, ákonemo ánju'ikene xepákukenoe. Yoposíkonutinoemo itea
kuteâti yunzó'inoa ne jûdeuhiko yanekôyo vo'oku yonómboku, kúteanemaka ne
yunzó'inopinoe kó'oyene: Enepora yonómboku, avo omótova yenópi kó'oyene.

34 Anéye inámati mbáhoenopinoe itíki: Hako motovókoko yokóvo. Kuteâti
ngixópiku ákoyea omótovopinoe ongóvo, énomonemaka íxekakaneye. 35 Yane
heú koetímo xâne éxea itíkivo ínzikau, enepo hákoti motovókoko yokóvo —
kíxovokoxoane Jesus.

Koyuhó'inoa Jesus koêkumo ne Simaum Pêturu
Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34

36 Ina kíxo Jesus ne Simaum Pêturu:
—Ná'ikopo yenópo Unaém?
Ina yumopâ Jesus:
—Avo omótova yéni xoko yonómboku yara koeku kó'oyene, itea áxu'ikenevo
ínamo omotóva hékinuya.
37 Ina kixopâmaka Pêturu:
—Unaém, na koeti ákoino omótova nzókeopi yara koeku kó'oyene?
Okonókovo, usó ngóye ngoépekeokono ve'ókuke.
38 Ina kixopâmaka Jesus:
—Usó kéyeoxo képekikono vo'óngu? Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka:
Tumúnekemo éneyea ne tapî'i, mopo'âtinemo keyuho ákoyea yéxanu —kíxoane.

14

Jesus itukóvo xêne yonópoti xoko Itukó'oviti

1 Ina kixopâmaka Jesus ne íhikauhiko:
—Hákonoe aina kixe iséneu. Koeku kívivo Itukó'oviti, kivápunumaka. 2 Ako
yumáxapu iháxakoku kúveu ne óvoku Nzá'a. Eneponi hákoti koené'eye, ákoni
ínjapineye. Koati ngounákopinopitinoemo yóvokuya. 3 Mbihapáne, enepo
ngausákapinapinenoe yóvoku, ínamo ngayukápapu veyómboneopinoe, maka
enepone ómboku, itúkapunemaka yópoku. 4 Yoko yéxoanenoe ne xêne yonopâti.
5 Ina kixôa Túme:
—Unaém, ako véxa ne yenópoku. Ná'ikopo kixoâtiye véxea ne xêne yonopâti?
6 Ina yumopâ Jesus:
—Undíne itukóvo xêne yonópoti xoko Itukó'oviti. Undínemaka itukóvo
poéheve ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. Undínemaka itukóvo úkeaku ne
inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Ákomo simoâti ne Nzá'a enepomo
hákoti itukovo njokóyoke véko. 7 Eneponi yexánuxo, manímaka yexoâti ne
Nzá'a. Itea ukeátine kó'oyene, yexoâtinemo koane neíxoanenoe —koéne.
8 Ina kixôa Filípi:
—Unaém, yéxakavea ne Yá'a, yane úhepetinemo visóneu.
9 Ina kixopâmaka Jesus:
—Filipí, enóne óveam xepákukenoe, itea kóyeakone âvoyea yéxanu? Enepone
noixónuti, noíxoanemaka ne Nzá'a. Na koeti: "Yéxakavea ne Yá'a" ké'ino?
10 Ako yakútipoa anéyeyea Nzá'a njokóyoke koánemaka undi xokóyoke? Enepora
yunzó'inopinoe, haina ukeâti njokóyoke itea xoko Nzá'a úkea, enepone anéyeti
njokóyoke. Énomone itukôa ne itukéti índuke. 11 Yakútipoa anéyeyea Nzá'a
njokóyoke, koánemaka undi xokóyoke. Enepo hákotinoe kitipôa ra yûnzo,
konokoâtiko kitípinu vo'ókuke ne iyupánevoti índuke, neíxonenoe. 12 Koati
emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Enepone kutipónuti, itúkotimo itukéti
kuteâti ne índuke, epó'oxo anu'úkotimo hána'iko índuke ne ítuke vo'oku
aúngopeovonemo xoko Nzá'a. 13 Uhá koeti koêkuti yépemone ya inzáke, in-
dukínopeatinoemo, maka iháyu'ikakanane Nzá'a vo'oku índukeinopimo. 14 Enepo
áva yépemone ya inzáke, indukínopeatimo —kíxovokoxoane.

Koyuhôa Jesus pahúkeamo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti

15 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Enepo hákotinoe motovónu yokóvo, itikoâtinoemo ne mbáhoenopi.
16 Embemínopitinoemo Nzá'a pahúkinopi po'i Koxunákopiti ingéneke ukeâti
ya xokóyoke, ákotinemo ahíkuxeovopiku. 17 Énomone ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti, enepone kauhápu'ikoatimo ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko
Itukó'oviti. Enepone xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti, ako omótova
namúkea vo'oku ákoyea naíxa, koane ákoyeahikomaka éxa. Itea yéxoanoe, vo'oku
ápeyea xikóyoke koane ovo'ó koépitinoemo.
18 —Ákomo kurí ínjapinoe kuteâti koeku moyénoti. Kóyeanemo
ngáyukopinovopinoe. 19 Ákone ahíkapu ákoyeakunemo naíxanu ra xanéhiko
yara kúveu mêum, itea neixóponutikomo. Epó'oxo vo'oku ámbepeakomo,
keánenoemakamo. 20 Yaneko káxe, yexoâtinenoemo ápeyea ne Nzá'a njokóyoke,
koane yápeyinoe njokóyoke, ngoánemaka xikóyokenoe.
21 —Enepone xâne exoâti ne mbáhoenoa itúkea koane itukoâti, koati énomone
ako omotóvonu okóvo. Yoko enepone xâne ákoti omotóvonu okóvo, ákomakamo
omótova okóvo Nzá'a. Ngoánemaka, ákomakamo omótova ongóvo, koane
ngoutáta'ixinovatimo —kíxovokoxoane Jesus.
22 Ina kixôa Njûda, itea haîna neko Njuda Iskarióti:
—Namo kixoâtiye itúkeovo póhutine ûti keútata'ixinovo, ákotimaka
keutáta'ixinapa ne xanéhiko yara kúveu mêum?
23 Ina yumopâ Jesus:
—Enepone xâne ákoti omotóvonu okóvo, itukoâtimo ne mbáhoenoa itúkea,
yane ákomo omótova okóvo Nzá'a. Vitukoâtimo vóvoheixoku xokóyoke.
24 Enepone xâne puvónuti, ako ituka yûnzo nê'e. Yoko enepora emó'um kémone
kó'oyene, haina ukeâti njokóyoke itea xoko Nzá'a úkea, enepone Pahukónuti
nzímea yara kúveu mêum.
25 —Ngoyúhoinopeanenoe ra koekúti kó'oyene koêkuiko ámbeyea xepákukenoe,
26 itea enepone Koxunákopitinoe ingéneke, enepone Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti, páhoemo Nzá'a itúkea índuke xepákukenoe, énomonemo ihíkaxopinoe
uhá koeti koekúti, yoko huvo'óxopitinoemakamo puyákoponeova yokóvo ne uhá
koeti yunzó'inopi.
27 —Mboréxopinoe hána'iti úhepeko asako yomíxone ákoti pepakéxapu iséneu,
kuteâti koeku úhepeko asako omínjone ákoti pepakéxapu inzóneu. Enepone
mbónepike, haina kuteâti pónepike ra kúveu mêum. Hákonoe aina kixe iséneu,
koane hákonoe píke. 28 Kémoanenoe ne yunzó'inopimeku mbihópeanemo, koane
ngáyukopeovoikomo ngahá'inepeopi. Enepo itikápuxonoe ákoti omotóvonu
okóvo, mani elokeâti yokóvo koeku aúngopeovomo xoko Nzá'a, vo'oku énomone
payasô ya undíke. 29 Éndo'okinopikenoe kó'oyene koeku âvoyea simápu kaxéna,
maka simapúne, yakútipoane. 30 Ákonemo áxu'ikene yúnzo'ixeopinoe vo'oku
oránane ko'ítukeyea ne Satánae, enepone pahúkoti yara kúveu mêum. Yoko ako
xunáko oúngeke nê'e, 31 itea kó'inokenemoye ne véngoku, motovâti éxea xanéhiko
yara kúveu mêum ákoyea omótova ongóvo ne Nzá'a yoko indúkea ne páhoenonu.
Hingá, pihápane ûti —kíxovokoxoane.

15

Éxetina Jesus ihókovoti koeku xuve úva

1 Ina kixovókoxoakomaka Jesus ne íhikau:
—Hara ngoéneye koati únati xuve úva, kene Nzá'a itukóvo katarákoati. 2 Uhá
koeti káva'oya ákoti parêxa há'i, tetúkoa Nzá'a. Kene uhá koeti káva'o poréxoti
há'i, kasása'ikoa motovâti xu'ínayeaxo há'i pôreu. 3 Koati sesa'ípotine vo'oku

emó'um ngoyúhoinopikenenoe. 4 Kuteâti koeku káva'o xoko xúve, énomonemaka kónoko ké'iyineye njokóyoke. Yane ngoánemakamoye ya xikóyoke. Kuteâti ákoyea parexa há'i ne káva'o haxá koyeâti xúve, keánenoemaka enepo ihexákinu.

5 —Undíne itukóvo ne xuve úva, kene itínoe ne káva'ohiko. Enepone xâne koetíneye njokóyoke kuteâti koeku kávo'o xoko xúve, epó'oxo ngoánemakaye xokóyoke, enómo há'i pôreu. Vo'oku hákoti ûndi xikóyoke, ákomo ítene itíki. 6 Enepone xâne haxá koyeônuti, hanemo kixókononeye kuteâti kixókonoku káva'o ne tikóti tetoéti. Enepo movo'íne, ítixokonohiko ina kurikókono yúkuke oro'ókokonoti. 7 Itea enepo yakoéneye njokóyoke kuteâti koeku káva'o xoko xúve, epó'oxo enepo avá́heixa iséneuke ne emó'um, motovâtimo yépemi koêkuti yâha yépemi, yane kousókinovopitinoemo. 8 Yoko hane kutí'inoke ihayú'ikokonotimo ne Nzá'a enó'iyeamo únatinoe ítike, epó'oxo koati itínenoemo ínzikau. 9 Kuteâti koeku ákoyea omótovonu okóvo Nzá'a, énomonemaka koéneye ákoyea omótovopinoe ongóvo. Hako yahikúxivoa ne ákoyea omótovopinoe ongóvo. 10 Enepo itikânoe ne mbáhoenopi itíki, yovóheixotimo ya ákoyea omótovopinoe ongóvo, kuteâtimaka ngíxoaku indúkea ne páhoenonu Nzá'a koane óvonzeixea ya ákoyea omótovonu okóvo.

11 —Ngoyúhoinopeakenoe râ'a, ngaha'âti ápeyea xikóyokenoe kuteâti ne eómbone, enepone úhepeko inzóneu, epó'oxo ngaha'âtimaka yupihovó kó'iyea nê'e xikóyoke. 12 Hara mbáhoenopinoe itíki: Hákonoe motovókoko yokóvo kuteâtimaka ngixópikunoe ákoyea omótovopi ongóvo. 13 Enepone ivokínovoti ínikonehiko, ako po'i seanákoti anu'úkoati. 14 Itínoemo koati íningone enepomo itikâ ne mbáhoenopi itíki. 15 Ákonemo ínzaxeapinoe ovoxéti, vo'oku ako éxa ovoxéti ítukemo ne únae. Itea "íningone" ngixópinenoe vo'oku énjokeopea ne uhá koeti ngámone xoko Nzá'a. 16 Hainánoe îti noivókoxonu, itea undíne noivókoxopinoe koane mbahúkopinoe itíki índuke xapa xâne, ngaha'aînopitinoe enó'iyea únati ítike ákotinemo hunókoku. Yane uhá koeti koêkutimo yépemone xoko Nzá'a ya inzáke, porexópeatimo. 17 Hara mbáhoenopinoe, ákoyea omótovokoko yokóvo —kíxovokoxoane Jesus.

Koitóponovotimo kotíveti ne kutípoti Jesus

18 Ina kixovókoxopaikomaka Jesus neko íhikau:

—Enepo puvapínoe ne xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti, puyákapanapa yokóvo itúkeovo ûndi púvo inúxoti ya itíke. 19 Eneponi yakutípaseahiko neko xâne, ákonihiko omótovopinoe okóvo. Itea vo'oku ákoyea yakútipasea, koane vo'oku itíkivonoe noívongoepone xapákukehiko, énomone puvínopinoe. 20 Puyákapanapa yokóvo neko emó'uinombinoe yanekôyoke ngoyuhó'inopi ákoyea apáyaso ne ovoxéti yane únae. Koeku íngoitoponeokono kotíveti, kúteanemakamo kixékonoku. Koêkumaka kutípeokono emó'um, kutipókonotimakamo ne yemó'u. 21 Itukínopeatinoemo uhá koêti ra koekúti vo'oku itíkivonoe ínzikau, epó'oxo vo'oku ákoyea éxahiko ne Pahukónuti yara kúveu mêum. 22 Eneponi hákoti nzímo xapákuke, koane hákoti ngoyuhó'inoa emó'um, mani apêti pó'onexeovoke yara koekúti, koane ákoni pahúnevo. Itea kó'oyene, ákone pó'onevohiko. 23 Koêkuti xâne puvónuti, koati puvotímaka Nzá'a. 24 Eneponi hákoti indûko koekútihiko xapákuke kuteâti ne itukéti índuke, ákoni pahúnevo yara koekúti. Itea kó'oyene, haina pohúneti noixoâti neko koekútihiko índuke, itea koati puvónuti koane puvómaka Nzá'a. 25 Kó'inokeneye, koati kousókovoti neko kúxoti yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti hó'e, enepone koêti: "Puvónuhiko ákoti évotikonuke" koêti.

26 —Itea simané'e ne mbáhoenopimo ukeâti xoko Nzá'a, enepone Koxunákoati ne kutipónuti ingéneke, ngixínopikenoe, énomonemo koyuhónu.

Énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone kouhápu'ikoati ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 27 Keánenoemaka, keyuhónutimakamo, vo'oku ukeátinekene inâ ndurixóvo ínzikaxea, xéneheixonune.

16

1 Ina kixovókoxopamaka Jesus neko íhikau:

—Enepo kó'inokeneye yunzó'inopi maka hákone kopoé'ako iséneu ne tiú'iti koekúti keno'ókotimo. 2 Vo'oku kepúhikikonotinoemo íhikaxovoku hó'e xanéhiko, koane simóvotimo káxe pó'okeakumo itúkeovo koati itúkoti ítuke Itukó'oviti ne uhá koeti xâne koepékopiti, itínoe hokónuti. 3 Itea kixínoakenemoye vo'oku ákoyea exa Nzá'a, koane vo'oku ákoyeamaka éxanu. 4 Éndo'okopinenoe kó'oyene koêkumo ne koekúti maka simapúne kaxéna, puyákapanapanenoe yokóvo éndo'okeopine. Âvoinoke énda'akapi yanekôyoke inâ hekonúnoe, vo'oku ámbeyeako xepákuke. 5 Itea kó'oyene, mbihópotinemo xokóyoke ne Pahukónuti yara kúveu mêum. Yoko ako ápahuina xepákuke epemónuti yonómboku. 6 Itea vo'ókuke ra yunzó'inopinoe, yupíhovo ikáxu'iyea yokóvo.

Itúkovoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti

7 —Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe: Unatínemo xikóyoke mbihópeane, vo'oku enepo hákotimo mbihôpo, ákomo simápinoe ne Koxunákopitinoe ingéneke íhae xoko Itukó'oviti. Itea enepo mbihâpa, mbahukínopeatinemo. 8 Enepo simané'e, isukeâtimo isóneu ne xanéhiko yara kúveu mêum. Exókoatimo itúkeovo pahukóvoti, koane kónokea sasá'ipea nonékuke Itukó'oviti, koane ápeyeamakamo kaxena ipihóponopeti. 9 Exókoatihikomo itúkeovo pahukóvoti vo'oku ákoyea akútiponuhiko. 10 Exókoatihikomo kónokea sasá'ipea vo'oku mbihópeane xoko Nzá'a. Yane ákonemo neíxanunoe. 11 Exókoatihikomo ápeyeamo kaxena ipihóponopeti vo'oku koúsokovone ipíhoponeokonokemo ne Satánae, enepone pahúkoti xanéhiko yara kúveu mêum.

12 —Enó'iko ânja ngoyúhoinopeanoe, itea ákoni ítea kémi ongoyúhoinopeanoe kó'oyene. 13 Enepo simané'e ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone kouhápu'ikoati ra kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, énomonemo mihe'óko iséneu yéxi koeku uhá koêti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Vo'oku ákomo itúkapu isoneú kíxone koyúho, itea enepone uhá koeti kámone xoko Itukó'oviti, énomonemo koyúho, epó'oxo koyuhó'inopeatinoemakamo koêku ne koekútihiko keno'ókotikomo. 14 Kahaná'ikonutimo nê'e vo'oku veyoâtimo ne apêti njokóyoke ínamo okoyúhopinopeanoe. 15 Uhá koeti ítuke Nzá'a, koatímaka índuke. Énomone ngixínopinoemeku véyeamo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne ihíkauvoti apêti njokóyoke, ínamo okoyúhopinopeanoe.

Ikaxúneti okovóti yoko elokékoti okovóti

16 —Yé'exovone ákoyeakunemo neíxanunoe, itea ákomo áxu'ikene neixóponutikomakamo —kíxovokoxoane Jesus neko íhikau.

17 Yane ápe xapákuke neko íhikauhiko kixokókoti:

—Kutimea kixó'eko ne yuhó'inovimeku, enepone koêti: "Yé'exovone ákoyeakunemo neíxanunoe, itea ákomo áxu'ikene neixóponutikomakamo" koêti? yóko'o ne "Mbihópotinemo xoko Nzá'a" koêti. 18 Kutimea kíxo ne yuhómeku "Yé'exovone" koêti? Ako véxina visóneu —kixókokonehiko.

19 Yoko éxoane Jesus kahá'ayeahiko épemo'ikea vo'ókuke ne yûho. Hukinóvoti kíxea:

—Enepone yunzómeku: "Yé'exovone ákoyeakunemo neíxanunoe, itea ákomo áxu'ikene, neixóponutikomakamo" ngoémeku, haina yepemó'ikokotinoe vo'ókuke? 20 Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Iyeôtinoemo, koati

kotívetimo iséneu itea elóketimo okóvo ne xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti. Ikaxú'itinoemo yokóvo, itea enepone ikáxu'ine yokóvo, sa'irí'okopovotimo ya hána'iti elókeko yokóvo. 21 Noixó íxea ne sêno ye'éxovotine ipúhikope xe'éxa. Ikáxu'i okóvo vo'oku símeovone koítoponovope kotíveti. Itea ipuhíkone ne xe'éxa, ákone puyákapanapa okóvo ne êno tiveko koêku. Poéhane êno hána'iti elókeko okóvo apê vo'oku ipúhikeane xe'éxa yara kúveu mêum. 22 Énomonemakamo koéneye ikáxu'iyea yokóvo kó'oyene, itea kóyeanemo noínjopeopikonoe. Yane yupihovó koetínemo elókeko yokóvo. Yoko ákonemo itoâti veyópea.

23 —Simapúne neko káxe, ákonemo yépemonuke. Koati emo'úti ra yunzó'inopinoe, ivévaka: Áva yépemone xoko Nzá'a ya inzáke, porexópeatimo. 24 Tukú koeti kó'oyene, avo yépemone ya inzáke. Yépemanoe, vo'oku perexókonoatimo, maka yupihovó ákoene elókeko yokóvo —kíxovokoxoane Jesus.

Yuho Jesus ikopóvo íhikauhiko

25 Ina kixovókoxopamaka Jesus ne íhikau:

—Enepora yunzó'inopinoemeku, ako ponó ínjinapea. Koati apêti ínzokinopeake. Itea harakénemo káxe ákoyeakunemo ingá'itukexa kuteâti ínzokinopeakemeku vo'oku ponó ngixoâtimo ngoyúhoinopeanoe koêku ne Nzá'a. 26 Yaneko káxe, yepémotimo Nzá'a ya inzáke. Ákonemo itúkapu undíne epemínopinoe. 27 Kó'inokenemoye vo'oku ákoyea omótovopinoe okóvo ne Nzá'a koeku ákoyea omótovonu yokóvo, koane vo'oku kitípi itúkeovo úngeakune xokóyoke. 28 Xoko Nzá'a úngea koeku nzímea yara kúveu mêum. Kó'oyene imbuhíkopeatinemo ra kúveu mêum, koane mbihópotinemo xoko Nzá'a —kíxovokoxoane.

29 Ina kixôa íhikauhiko:

—Kó'oyene, ínateoxo uhapú'inovi ne yiûho. Ákone itúkapu apêtike íhekoake. 30 Kó'oyene, iyúseone yéxi uhá koeti koekúti. Ákone apásika epemó'ikopiti koêku. Énomone kutípinopi ûti itíkivo koati ukeâti xoko Itukó'oviti —kíxoanehiko íhikau.

31 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Kitípoaneoxo kó'oyene? 32 Harakéne ôra, yoko koati simóvotine kó'oyene itéhineyimo, péhutinoe yenópotimo yóvokuke. Kurí kixénutinoemo mbóhuxeovo. Itea haina mbohúxovoti vo'oku anéye Nzá'a njokóyoke. 33 Kó'inokeneye ra yunzó'inopi, ngaha'aînopitinoe úhepeyea iséneu ingéneke. Kene yara kúveu mêum, vikotínoemo kotíveti koekúti, itea hákonoe píke vo'oku undíne itôa uhá koeti koekúti yara kúveu mêum —kíxovokoxoane.

17

Itûko orásaum ne Jesus

1 Uke'éxoane Jesus koyúhoyea ra koekútihiko, ina komômo vanúke. Hara kôe:

—Pai, simóvone ôra. Keúhapu'ika indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, undi Xi'íxa, motovâtimaka ihéyu'ikikonomo vo'ónguke. 2 Koáhati ûndi peréxo éxea koeku uhá koeti xâne motovâti mboréxea apéyeati ákotinemo hunókoku xoko uhá koeti xâne pénenu kutípeonu. 3 Yoko enepone apéyeati ákotinemo hunókoku, énomone ne éxeopihiko itúkeovo póhutine îti itukóvo koati kaná'uti Itukó'oviti, ákoti po'ínu, koane éxeonumaka, undi Jesus Kristu, péhoe yara kúveu mêum. 4 Ngahána'ikopine koeku óveam yara kúveu mêum, ngousókoati ne itukéti péhoenonu indúkea. 5 Kó'oyene Pai, kuteâti koeku indúkeovo hána'iti ihayú'iuti yanekôyoke ovo'íngo xikóyoke, tumúneke ápeyea ra mêum, peréxapanumaka ngó'iyeaneye koeku nzeópea xikóyoke.

6 —Éxopine ra hóyenohiko pénenu kutípeonu yara kúveu mêum, vo'oku
ngoyúhoyeopi xapákuke. Aínovone ítike. Itíne porexónoa yoko kutípoanehiko
ne yemó'u. 7 Kó'oyene, éxoanehiko kaná'uyeoxo itúkeovo ukeâti ya xikóyoke ne
uhá koeti peréxonuke kutípeonu, 8 vo'oku ngoyúhoinoahiko yemó'u, námoem
xikóyoke, yoko kutípoanehiko. Koati exoâtihiko itúkeovo xikóyoke úngea, epó'oxo
kutípoahiko itúkeovo îti pahukónu yâyeke.
9 —Koati énomonehiko émbeminopi. Kene haîna ne xâne ákoti exápi yara kúveu
mêum émbemino, itea koati embemínoati ra xanéhiko pénenu kutípeonu vo'oku
itúkeovo ítikenehiko. 10 Uhá koeti índuke, ítikenemaka. Yoko uhá koeti ítike,
índukenemaka, epó'oxo koati ngahaná'ikokonoti vo'ókukehiko râ'a. 11 Kó'oyene
imbuhíkopeatinemo ra kúveu mêum, itea enepohikorâ'a, óvokuikonemo yâye
yara kúveu mêum koeku mbihópeane xikóyoke. Iti sasá'iti Nzá'a, itíne
okoyóninonoahiko ya xinákoke ne hóyenohiko pénenu kutípeonu, motovâti
poéhapea vikéneke kuteâtimaka koeku poéhayeane ûti. 12 Koeku ámbeyea
xapákuke ne pénenu kutípeonu, undíne koyonôa ya xinákoke. Ngóyonoa
maka hákone ikorókovo váhereke. Énomone ákoino ápahuina yonópoti ip-
ihóponovokutike xapákuke, ákoti itukápa neko póhuti itûkoheovoti koeku
hókeonu, enepone motovâti pahúkopeokonoya. Kó'inokeneye, koati kousókovoti
neko kúxoti yutoéti ya yemó'uke. 13 Kó'oyene, mbihópotinemo xikóyoke, itea
kó'inokeneye ra yûnzo kó'oyene koêkuiko ámbeyea yara kúveu mêum, motovâti
yupíheovo hána'iko úhepeko isóneu ne ínzikauhiko, kuteâtimaka koêku ne úhepeko
inzóneu. 14 Ngoyúhoinoanehiko yemó'u, yoko itúkovone púvonehiko xâne ákoti
exápi yara kúveu mêum vo'oku ákoyea akútipaseahiko, kuteâtimaka ákoyea
angútipaseahiko neko xâne. 15 Pai, haina embemópiti viyópi yara kúveu mêum
ne kutipónutihiko, itea embemópiti kéyonoyihiko motovâti ákoyea íkarakapu
váhereke, 16 vo'oku ako akútipaseahiko ne xâne yara kúveu mêum ákoti exápi,
kuteâtimaka ákoyea angútipaseahiko. 17 Peréxahiko ne kutipónuti itúkeovo
haxakínovoti ítike ya koeku hókeahiko ne kaná'uti kixovókuti íhae xikóyoke.
Yoko yemó'u itukóvo ne kaná'uti kixovókuti. 18 Kuteâti pehúkinu yara kúveu
mêum, mbahúkoamaka ra ínzikauhiko yara kúveu mêum. 19 Koati vo'ókukehiko,
nzaxákinovo indúkea yahá'inonu motovâtimakamo itúkeovo haxakínovatihiko
itúkea ne yahá'inoa.
20 —Haina póhutinehiko râ'a émbemino, itea émbeminoamaka ne
kutipónutikomo, ehóponomo yuhóhiko râ'a, 21 motovâti poéhapeanehiko
vikéneke. Kuteâti koeku itíkivo póhutine njokóyoke Pai, koánemaka ûndi
xikóyoke, émbeminoamaka ne kutipónutihiko poéhapeamo xoko ûti, motovâtimo
kutípea xanéhiko ákoti exápi yara kúveu mêum itúkeovo îti pahukónu
yâyeke. 22 Kuteâti peréxinu indúkeovo hána'iti ihayú'iuti, mboréxoanemaka
ne ínzikauhiko kó'iyeaneye, motovâti poéhapeanehiko vikéneke kuteâti koeku
poéhayeane ûti Pai, 23 koeku ámbeyea xokóyokehiko, keánemaka njokóyoke.
Yane ákomo iháxakexeakaka, itea uha-uhá koetímo poéhapeanehiko vikéneke,
kutí'inokemo exoâti xanéhiko ákoti exápi yara kúveu mêum itúkeovo îti
pahukónu yâyeke, koane exoâtimakamo ákoyea omótovahiko yokóvo kuteâti
ákoyea omótovonu yokóvo.
24 —Pai, ngahá'ainoahiko ne pénenu kutípeonu óveahikomo njokóyoke, maka
naíxanehiko peréxinu indúkeovo hána'iti ihayú'iuti. Koáhati ákoti omotóvonu
yokóvo ukeâtinekene tumúneke ápeyea ra kúveu mêum. 25 Pai, koati ponóvoti ne
kixeku itíkivo. Ako éxapi ne xanéhiko yuixóvati ra kixovókuti yara kúveu mêum.
Undíne exópi, koáne éxoamaka ra kutipónutihiko itúkeovo îti pahukónu yâyeke.
26 Énjokoanehiko itukóvotiye ne îti, epó'oxo káxehiko keno'ókoti, kóyeakonemo
énjokeahiko, maka aváne xokóyokehiko ne hána'iti ákoyea omótovo yokovo

xâne, kuteâti ákoyea omótovonu yokóvo, epó'oxo maka ovo'ó ángoanehiko —koe orásauna Jesus.

18

Koeku Jesus namukókono ya Njetisémani
Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53

1 Uke'éxoane Jesus koyúhoyea neko koekútihiko, pihóne poixô'oke ne kali nótuvaka koéhati Sêdorom. Íhikauhiko xáne. Yoko ápe kali njârdim-ya. Énomone yóno ne Jesus yoko íhikauhiko. 2 Kene Njûda, enepone itûkoheovoti koeku hókea Jesus, enepone kuríkotimo Jesus xoko xanéhiko puvâti, éxoa óvoku neko njârdim, vo'oku kóyekune yónea Jesus-ya koane íhikauhiko. 3 Úkeane pího ne Njûda yane njârdim porexókonoane ne húndaruhiko xané'eyea, koánemaka ne koyónotihiko hána'iti imokóvokuti. Yoko enepone xánenahiko, aínovo páhoe tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yoko farîzeuhiko, enepone koati yuixóvoti hókea yútoe Muîse. Ako tôpihiko kaúhapu'ikope oxéne ómonehiko, yoko isukópeti. 4 Yoko koati exoâti Jesus uhá koêti ne kixókonokumo, yane inuxó koene épemea itúkovokehiko. Hara kíxovokoxoa:

—Kuti yopósikonoe?

5 Ina yumopâhiko:

—Jesus vopósiko, enepone íhae Nazâre.

—Undíneye —koéne ne Jesus.

Yoko ápe Njûda xapákuke, enepone kuríkoti Jesus xoko xanéhiko puvâti. 6 Ehá'axo "undíneye" kó'iyea ne Jesus, aúkopovohiko ikéne neko xanéhiko, xaneâtimaka íkorohikeovo poké'eke. 7 Ina kayukópaikomaka Jesus kíxovokoxea:

—Kutí'oxonoe yopósiko?

Ina yumopâhiko:

—Jesus íhae Nazâre.

8 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

—Ngixópinepepomeku itúkeovo ûndi ne yopósiunoe. Ya koeku itúkeovo ûndi yopósikonoe, síkeaneikopo ra nza'ínehiko pihópea —kíxovokoxoane.

9 Kó'inokeneye emó'u, motovâti koúsokea neko yûho yanekôyoke, enepone koêti: "Pai, ako ápahuina évoem yane pénenu kutípeonu" koêti.

10 Énomone yanê'e, hé kíxoane Simaum Pêturu ne hána'iti pirítauna. Maturukenó kixone ahínoe koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. Koati éxopeke kêno neko ahinoêti koéhati Maúku etetúko.

11 Itea hara kíxoa Jesus ne Pêturu:

—Hako kixeáneye. Keúnakapa mótokike ne hána'iti piríteuna. Ikítixati ákotimo vengâ ne kotíveti koekúti évekonukumo Nzá'a? —kíxoane.

Jesus nonékuke Ána

12 Yane namúkone Jesus ne húndaruhiko, koánemaka neko koati pahúkoti xapa húndaruhiko, koáne ne jûdeuhiko koyónoti hána'iti imokóvokuti, ina ika'ákohiko Jesus. 13 Ponó kíxoanehiko xoko Ána inúxotike, enepone imóxuko Kaífa. Yoko Kaífa, énomone neko koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yaneko xoénae. 14 Yoko énomone ne Kaífa kixovókoxoa ne pahúkotihiko xapa jûdeu yanekôyoke motókeyea ápeyea póhuti hóyeno ivokínovati ne xanéhiko.

Koyuhôa Pêturu ákoyea exa Jesus
Mt 26.57-58; 26.69-70; Mk 14.53-54; 14.66-72; Lk 22.54-57

15 Yane pihóne ikéneke Jesus ne Simaum Pêturu, koánemaka ne po'i íhikau Jesus. Vo'oku itúkeovo éxone ne koati payásoti sasedóti neko po'i íhikau Jesus,

xánena Simaum Pêturu, énomone ûrukinova kíndanake óvoku neko koati payásoti sasedóti ikéneke Jesus. 16 Kene Pêturu, ôvane meúkeke xe'ókuke pahapéti. Ina ipuhíkopomaka neko po'i íhikau Jesus, éxone ne koati payásoti sasedóti, ina epêmo ârunoe koyonoâti ne pahapéti yusíkea ûrukeovomaka ne Pêturu. Yanê'e, ûrukovone Pêturu ikéneke. 17 Yane hara kixo Pêturu neko seno ahinoêti koyónoti pahapéti:

—Haina îti po'ímaka íhikau ne hóyeno?

—Haina ûndi —kíxoane Pêturu.

18 Yoko óxokuxonehiko yúku neko ahinoêti, koánehiko ne koyónoti hána'iti imokóvokuti, itúkotihiko onókovoku, vo'oku itúkeovo kásati yanekôyo. Yane onókoponovonemaka Pêturu xapákuke.

Koeku Jesus nonékuke ne koati payásoti sasedóti
Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71

19 Yane épemo'iko Jesus ne koati payásoti sasedóti koêku neko íhikauhiko yoko koêku ne ihíkauvoti íhikaxone. 20 Ina yumopâ Jesus:

—Uhá koeti inzíkaxo, xapákuke xâne óvom. Koati hána'itike imokóvokuti indúko ínzikaxoku, áko'o itukovo íhikaxovokuke hó'e xanéhiko, ho'úxovoku heú koeti jûdeu. Ako ihíkauvoti njé'ono'oe. 21 Na koeti yépemo'ikinonu? Hane yépema'ikahiko kamokénonuti, vo'oku é'exo kíxoahiko neko yûnzo ínzikaxoake —kíxoane.

22 Koyuhoâne Jesus nê'e, ápe póhuti xapákuke neko koyónotihiko hána'iti imokóvokuti ipusókoti Jesus. Hara kíxoa:

—Énomone kixókono yumópeokono ne koati payásoti sasedóti?

23 Ina kixôa Jesus:

—Áva mbahúnevo, yéxakanaikopo. Kene hakô'o, ná'ikopo koeti isíkinonu? —kíxoane.

24 Ina pahukópamaka Ána xoko Kaífa, enepone koati payásoti sasedóti. Yoko ina ikávo'uxovo ne Jesus píhea.

Koyuhópamaka Pêturu ákoyea exa Jesus
Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62

25 Yoko ixómoiko onokóvo ne Simaum Pêturu, apé kôe po'i kixopâti:

—Haina îti po'ímaka íhikau ne hóyeno?

—Haina ûndi —koéne.

26 Yane apé koénemaka ahínoe koati payásoti sasedóti, iyéno neko mótorukeake kêno Pêturu. Hara kôe:

—Hainámeku îti noínjo njârdim-ke kehá'ineyi ne hóyeno?

27 —Haina ûndi —kixópanemaka Pêturu.

Ehá'axo koyúhoa Pêturu nê'e, éneone tapî'i.

Omokónone Jesus xoko Piláatu
Mt 27.1-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5

28 Yane ukopeâne óvokuke Kaífa, omópohiko Jesus xoko óvoku nâti, enepone óvokumaka natíxea. Yoko yuponii koetíne. Ako ûrukapahiko tuti jûdeu pikoti ákoyea paréxakanahiko níkea xapa áyui Páskoa eneponi ikapíti'ikapu, anahíxapani neko xâne ákoti itukapu jûdeu. 29 Yane ipúhikinoa Piláatu yúho'ixoponeahiko. Hara kíxovokoxoa:

—Kuti itukóvo váhere ítuke ra hóyeno yomínoakenoe yâye?

30 Ina yumopâ tutíhiko jûdeu:

—Ikítixatini vomâti yâyeke ra hóyeno eneponi hákoti vévotikoake?

31 Ina kixovókoxopamaka Piláatu:

—Yamápaikoponoe. Itínenoe exâ kíxoaku, koêkuti ínixene kuteâti páhoenopi hé'e.

Ina yumopâ jûdeuhiko:
—Itea haina ûti motovâ koépekea xâne kuteâti mani nókone kíxea ûti, páhoenovi ho'e ûti kuteâti nókone kíxeokono ra hóyeno —kíxoanehiko.
32 Yoko kó'inokeneye, motovâti koúsokeovo neko yuho Jesus koyûho yanekôyo kixoku ivókeovomo.
33 Ina urúkopovomaka ovokútike ne Pilátu. Yane iháxikone Jesus, ina kixôa:
—Ití'oxo natina jûdeuhiko?
34 Ina yumopâ Jesus:
—Koati ukeâti iséneuke kehá'ayi yéxi? áko'o kémone xapákuke xanéhiko koyuhoâti indúkeova, kutí'inoke yepemó'ikonuti —kíxoane.
35 Ina yumopâ Pilátu:
—Haina undi jûdeu. Ako kalíhuina yuínjeovo koekúti kuteâti. Koati iyínoxapa jûdeu yoko tutíhiko sasedóti kurikóponopi njokóyoke. Kutí'ikopo itíko pehúnevo?
36 Ina yumopâ Jesus:
—Enepone nandíxea, haina kuteâti koeku natíxea xâne yara kúveu mêum. Eneponi akoéneye, mani kotixónuti ne ovoti njêrerekuke huvo'óxonuti nandíxea, maka hákoneni kixonúneye jûdeuhiko kuteâti ra kixónuku. Itea enepone nandíxea, haina kuteâti natíxea xâne yâye yara kúveu mêum.
37 Ina kixôa Pilátu:
—Ití'ikopo nâti?
Ina yumopâ Jesus:
—Enepone yépemonuke, kaúhapu'ikoa indúkeova. Énomone imbúhikino yara kúveu mêum. Énomonemaka nzimíno yâyeke, motovâti ngoyúhoyea koêku ne kaná'uti kixovókuti. Yoko uhá koeti xâne kutipoâti ra kaná'uti kixovókuti, énomone kutipôa ra emó'um —kíxoane Jesus.
38 Ina kixôa Pilátu:
—Kutí'ikopo itukóvoye ne kaná'uti kixovókuti? —kíxoane.

Pahukókono kurúhuxeokono ne Jesus
Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25

Koyuhoâne Pilátu nê'e, ina aukópovomaka xoko jûdeuhiko meúkeke. Hara kíxovokoxoa:
—Ako ápahuina íninjone váhere ítuke ra hóyeno. 39 Itea heú koeti xoénae ya kaxena yáyuinoe, kóyekune yépeminu nguríkopea póhuti iká'aeti. Kehá'aikopo nguríkopea ra netínanoe, itínoe jûdeu? —kíxovokoxoane.
40 Itea heú koénehiko vaúkexopeamaka. Hara koe yûho vaúkexea:
—Ako vakáha'a kuríkopeokono nê'e. Hane kiríkapa, Mbarâba —koénehiko yûho.
Yoko enepone Mbarâba, koati apêti váhere ítuke iká'akinokonoke.

19

1 Yane pahúkoane Pilátu yehépoke'exeokono ne Jesus, 2 ínamaka uhekéxinoa húndaruhiko ka'áveti káva'o tikóti itukínoati kôroana ne Jesus, ina ipíhea tutíkuke. Itúkinoamaka harará'iti ípovo hamá koeti, kuteâti ípovo nâti, 3 koane ahí'okeovahiko koémoke'eyea. Hara koéhiko:
—Iháyu'ikakana ra natina jûdeu! —koéhiko, koánemaka ipúsononeyeahiko.
4 Yane ipúhikopinoamaka Pilátu neko jûdeuhiko meúkeke, ina kixovókoxoa:
—Ngopúhikinopeati ra hóyeno maka yéxanenoe ákoyea ápahuina íninjone váhere ítuke —kíxovokoxoane.
5 Yane ipúhikopinoamaka Jesus. Yoko ápe ne uhékeuti káva'o ka'áveti tikóti tutíkuke, kôroana, koáne ne harará'iti ípovo. Ina kixovókoxoa Pilátu neko jûdeuhiko:
—Harâ'apo ra hóyeno —kíxovokoxoane.

6 Itea ehá'axo noixo Jesus ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yóko'o
ne koyónotihiko hána'iti imokóvokuti, vaúkexonehiko. Hara koe yûho vaúkexea:
—Kirúhuxa! Kirúhuxa! —kóyehiko.
Ina kixovókoxoa Pilátu:
—Itínenoe kuruhúxa vo'oku ako ápahuina íninjone váhere ítuke ra hóyeno.
7 Ina kixôa jûdeuhiko:
—Ápe Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti. Kuteâti íhikaxeovike hó'e ûti, konókoti
koépekeokono ra hóyeno, vo'oku koati itûkovoti Xe'exa Itukó'oviti —kíxoanehiko.
8 Kameáne Pilátu neko yuhóhiko, yupihovó koéneoxo píkea. 9 Ina
urúkopovomaka ovokútike, enepone óvokumaka natíxea, ina epemó'iko Jesus
úkeaku, itea ako yumápa Jesus. 10 Ina kixôa Pilátu:
—Ako yimápanu? Ako yéxa ápeyea njunáko mbahúkea kiríkopikono, áko'o
kirúhuxikono?
11 Ina yumopâ Jesus:
—Ákoni xináko kíxinuneye eneponi hákoti itukovo Itukó'oviti porexópea.
Énomone itúkinovo koati hána'iti pahúnevo ne xâne kurikónuti xikóyoke —
kíxoane.
12 Ukeâti neko ókoku ôra, opósikoa Pilátu kíxoaku kuríkopea ne Jesus, itea koati
vaukéxotine ne jûdeuhiko. Hara koe yûho vaúkexea:
—Enepo kirikápa ra hóyeno, hainá'ikopo iti ínikone koati payásoti natina ûti,
enepone Sêza, vo'oku uhá koeti xâne koyúhoti itúkeovo nâti, koati okópoti Sêza
nê'e —koénehiko vaúkexea.
13 Kameáne Pilátu neko yuhóhiko, ina ómo Jesus meúkeke, ínamaka ivatáko
yuhoíkovokutike xoko iháxoneti "Pavímentu". Kene ya ebaraíku, emó'u
jûdeuhiko, Ngâbata koéha. 14 Yoko poéhaiko káxe âvoti tumúneke Páskoa,
enepone áyui jûdeu ya hó'eke. Ye'éxovotinemaka itumúkoti káxe yanekôyoke. Ina
kixôa Pilátu neko jûdeuhiko:
—Harâ'a ra netínanoe —koéne.
15 Itea hara koe yuhóhiko vaúkexea:
—Képeka! Képeka! Kirúhuxa! —kóyehiko.
Ina kixovókoxoa Pilátu:
—Keha'aînonutinoe mbahúkea kurúhuxeokono netínanoe?
Ina yumopâ tutíhiko sasedóti:
—Ako po'i natina ûti ákoti itukapu Sêza —koénehiko.
16 Yane kurí'okoane Pilátu neko xâne motovâti kurúhuxeahiko.

Kuruhúxokono ne Jesus
Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43

17 Úkeane omohíko Jesus, koinó kixoti kurúhuna yonoti xokóyoke ne iháxoneti
"Opepú'iti". Kene ya yuho jûdeu, Ngoûgota koéha.
18 Énomone kurúhuxokono Jesus yoko po'i pi'âti hóyeno xêrerekuke. Enepone
kurúhuna Jesus, kukúkeke óvo. 19 Yoko ápe yútoe Pilátu ixupáxovoti tutíkuke ne
kurúhuna Jesus. Hara kôe ne yutoétiya: "Jesus íhae Nazâre, natina jûdeuhiko"
kôe. 20 Êno jûdeu yuhoíkoati neko yutoéti, vo'oku ákoyea ahika pitivóko neko
kurúhuxokonoku Jesus. Yuhóke jûdeuhiko yutóxeovo, koáne ya yuhóke rómanu,
yoko ya yuhókemaka ngerêku. 21 Ina kixohíko Pilátu ne tutíhiko sasedóti
inuxínoti jûdeu hó'eke:
—Hako "natina jûdeu" kixêa ne yítoe, itea hara ákoe, "Koyuhoâne râ'a
itúkeovo natina jûdeu" ákoe.
22 Ina yumopâ Pilátu:
—Enepone yúndoe, usóne. Ákonemo ípakapu —kíxovokoxoane.

23 Kuruhúxone Jesus neko húndaruhiko, haxákokoahiko ípovo ya koaturu koêti. Póhutihiko húndaru, poéha íparaya. Ina apémaka po'inu ípovo Jesus hamá koêti, ikó'itukeu opékuke po'i ípovo. Yoko ako úhe'o nê'e, herupí kôa. 24 Yane hara kixókoko ne húndaruhiko:
—Yusikóne ákoyea kávarerea ûti râ'a, itea kuríkavo ûti komomâti ûti itukoâtimo —kixókokone.
Kó'inokeneye, koati tokopóvoti neko kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:
“Haxákokoa ne ímbovo, ina kurikóhiko, komomâti itukoâtimo ne po'i ímbovo”
koêti. *Sâramu 22.18*
Yoko koati énomone kixínoaneye húndaruhiko.
25 Hevékuke ne kurûhu, ápe eno Jesus; yoko po'i êno; koánemaka Mâriya, enepone yeno Kolópa; yókomaka Mariya Mandâlena. 26 Noixoâne Jesus neko êno, yóko'omaka ne po'i íhikau ákoti omotóva okóvo xêrerekuke, hara kixo êno:
—Kutí íxepane xi'íxa râ'a —kíxoane.
27 Kúteanemaka yuhó'inoa Jesus neko íhikau:
—Kutí íxepane mémaina —kíxoane.
Ukeátine yaneko káxe, omópone Mâriya neko íhikau Jesus óvokuke katarákopati.

Koeku Jesus ivokóvone
Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49

28 Exoâne Jesus koúsokeovone uhá koêti ne nókone koúsokeovo xokóyoke, hara koéne:
—Epékonuti úne —koéne.
Yane koati tokopóvoti neko kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koyuhoâti kó'iyeanemoye.
29 Yoko ápe íhaku ekâtiya puhí koati viyum-hí koêti. Ina apê kalaká'ikoponoti esponja yane víyum, ika'ákoa kirípuhike mayane étakati iháxoneti isôpo, ina ipíhoa pahákuke Jesus, iyúkoati. 30 Enovâne Jesus neko víyum, hara kôe:
—Únzexone uhá koeti nóngone indúkea —koéne.
Yane nonoo koéne, îhunokoane ne omíxone, ivókovone.

Yuvorókea húndaru xêrere ne Jesus

31 Yoko puvâti jûdeuhiko óvoheixeamo kuruhúke ya sâputu ne kurúhuxonehiko vo'oku itúkeovo kóyuseovopene áyui, koáne vo'oku itúkeovo koati téyonehiko neko sâputu ye'ékotine ûrukeovo. Ene épeminohiko Pilátu pahúkea kehokeâti pukúna neko kuruhúxovotihiko, hopenóxoati ivókeovohiko motovâti veyópeovo kuruhúke tumúneke ne ayuíti. 32 Yane pihónehiko ne húndaru kéhokexoponea pukúna ha'ínehiko Jesus kurúhuxeokono, enepone inúxoti koánemaka ne po'ínu. 33 Itea koeku símea xoko Jesus, noixoâne ivókeovone, ákone kíxoaku. 34 Itea ápe póhuti húndaru yuvorókeati xêrere ya suîke. Yane ipúhikone íti yoko úne.
35 Enepone noixoâti ra koekúti, énomonemaka koyuhópa yarâ'a. Yoko koati kaná'uti ne yûho. Éxoa yutoxínoati râ'a itúkeovo koati kaná'uti yûho, kutí'inoke motovâtimaka kitípinoe. 36 Enepo kixínokonokeneye Jesus, koati kousókovoti neko kúxoti yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Ákomo ápahuina ôpe ekehókoti” koêti. 37 Koane hara koémaka po'íke: “Noixoâtimo ne yúvoroe” koémaka.

Ekoxókonone Jesus
Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56

38 Ikénepoke neko koekútihiko, pihóne xoko Pilátu ne Yûse, enepone íhae pitivóko koéhati Arimáteya epemóponoati yusíkea veyópea muyo Jesus kuruhúke. Yoko koati íhikaumaka Jesus neko Yûse, itea he'ono'ú koêti itúkeova

vo'oku píkea po'ínuhiko jûdeu. Poréxoa Pilátu itúkea kuteâti épemone. Yane pihóne ne Yûse veyóponea muyo Jesus kuruhúke. 39 Yoko Nikôdemu xáne, enepone yuhó'ixoponoti Jesus ya yóti yanekôyoke. Ápe êno xêru, alôe anahíxovoti mîra, ómone ne Nikôdemu, óvo'okope Jesus. Yoko ináko neko xêru, anêko kuteâti tirintai sinku koeti kîlu ovâti. 40 Yane veyóponehiko muyo Jesus kuruhúke, ina aupíxoahiko ya ipovóti ovóheovoti xêru, kuteâti kíxoaku jûdeuhiko enepo apê ivokóvoti xapákuke. 41 Yoko yaneko óvoku Jesus kurúhuxeokono, ápe njârdim. Ápemaka uhôro kehoéti mopoíke, inámatiko ekóxokonoku ivokóvoti âvoti ekoxóvati. 42 Énomone iyónopahiko neko muyo Jesus vo'oku ákoyea ahíka, koane iyóvotinehiko okóvo vo'oku itúkeovo kóyuseovopene jûdeuhiko vo'oku áyui.

20

Koeku Jesus exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti
Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12

1 Yaneko yúponipe lûmingu hahá'iko, pihóne ne Mariya Mandâlena xoko ekóxokonoku Jesus. Simonéya, noíxoane ahíkuxeokonone neko mopôi exexoâti ne uhôro yane ekóxokonoku Jesus. 2 Yane eháкopovo xoko Simaum Pêturu, koánemaka xokóyoke neko po'i íhikau Jesus, enepone ákoti omotóva okóvo Jesus. Hara kixóponoa:

—Veyópokonone muyo Vúnae yane ekóxokonoku. Ako véxa iyónopokonoku —kíxoane Mâriya.

3 Úkeane pího ne Pêturu koánemaka neko po'i íhikau Jesus xoko ekóxokonoku. 4 Xané kixókokohiko eháкeovo neko pi'âti, itea xuxapáneoxo ya Pêturu neko po'i íhikau Jesus. Inuxó koéne nê'e símeaya. 5 Ina yupunínikovo komomâ kúveuke. Tokononé koane ûke ne ipovóti líyum, itea ako ûrukapu uhorókuke. 6 Oko'ikené kíxoane Simaum Pêturu símea, yane urukú koáne. Noíxoane ne ipovótiya, 7 koánemaka neko léhu aúnone Jesus, itea haxá kóye óvoku, ako ánahixapa neko po'ínuhiko ipovóti aúpi. 8 Yane ûrukovanemaka po'i íhikau Jesus, enepone inuxó koeti símeaya. Noixoâne, kutípoane exépukopeane Jesus. 9 Yoko tukú koêti neko ókoku ôra, avo éxinahiko isóneu neko yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koyúhoti kónokea exépukopea ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti. 10 Yane káyuhikopovone neko pi'âti íhikau Jesus óvokuke.

Kautáta'ixopinovo Mariya Mandâlena ne Jesus
Mt 28.9-10; Mk 16.9-11

11 Koeku pihópea neko pi'âti, óvaikone ne Mâriya ixómoyea íyo xe'ókuke ne uhôro ekóxokonoku Jesus. Koeku íyoyea koane yupúninikeovo komómoyea kúveuke. 12 Yane tokononé koane ûke ne pi'âti ánju íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti, ainóvoti hopú'iti ípovo. Vataká kóye xoko óvine muyo Jesus, poéha tutíkuke, poéhamaka hevékuke. 13 Ina kixohíko Mâriya:

—Senó, na koeti íyeino?

Ina yumopâ Mâriya:

—Omopókonotine mûyo ne Únaem. Akó'oti enjâ iyónopokonoku —kíxoane.

14 Uke'éxoane Mâriya koyúhoyea nê'e, ina na'akénexovo. Yane noíxone Jesus xe'ó koyêti itea ako éxapana. 15 Ina kixôa Jesus:

—Senó, na koeti íyeino? Kuti yopósiko?

Yoko ikútixati Mâriya koyonoâti ne njârdim. Hukinóvoti kíxea:

—Unaém, itukapu îti veyopêa mûyo, yokóyuhoinonoa iméponoaku maka veyámbanane —kíxoane.

16 Yane ina iháxoa Jesus:

—Mariyá —kíxoane.

Ná'akene koéne ne Mâriya, ina kíxo Jesus ya emó'uke jûdeu:
—Raboní! —kíxoane. (Yoko “ihíkaxoti” koêti ne rabôni koêti.)
17 Ina kixôa Jesus:
—Hako nemu'ókonu, vo'oku âvoyea mbihápa xoko Nzá'a, itea pîhe xoko ínzikauhiko, enepone kutí ngíxone mbo'ínuhiko. Yéta'akapanahiko mbihópeanemo xoko Itukó'oviti Nzá'a yoko Yá'anoemaka, enepone Únaem yoko Yúnaemaka —kíxoane.
18 Yane ponó koépone ne Mariya Mandâlena xoko íhikauhiko Jesus.
—Noínjopane ne Vúnae —kíxovokoxoane.
Ina koyuhópinoahikomaka neko yuho Jesus.

Kautáta'ixopinova Jesus ne íhikauhiko
Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49

19 Énomone yaneko lûmingu ya kíyo'i káxe, exexo'ikené koyépoti neko íhikauhiko Jesus yane ovokúti óvoheixoku, vo'oku píkea tutíhiko jûdeu. Yane apé koene Jesus xapákuke.
—Aúhepeponoe iséneu —kíxovokoxoane.
20 Yuhoíkoane, ina exókoa ne vô'u koáne ne xêrere. Yupihovó koépone elókepea okóvo ne íhikauhiko noixópane ne Vúnae. 21 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Aúhepeponoe iséneu. Kuteâti kixónuku Nzá'a pahúkeonu yara kúveu mêum, énomonemaka ngixópineye —kíxovokoxoane.
22 Uke'éxoane koyúhoyea nê'e, ina api'ókexoahiko koane kíxovokoxopeamaka:
—Nemúkanoe ra Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 23 Enepone xâne yéxokoake itúyopea pahúnevo koeku kutípeonu, koati ituyôpotinemo pahúnevo. Kene ne xâne yéxokoake ákoyea itúyapa pahúnevo vo'oku ákoyea akútiponu, koati ákotimo veyapápu pahúnevo nê'e —kíxovokoxoane.

Jesus yoko Túme

24 Yoko póhuti yane nduse koeti íhikau Jesus, enepone Túme íhauti Hapáparu, áko'o yaneko apé koepóne Jesus xapákukehiko. 25 Ina kíxo Túme ne po'ínuhiko íhikau Jesus:
—Noíxopane ûti ne Vúnae!
Yane hara koe Túme:
—Enepomo hákoti noinjêa ne ike perêku vo'ókuke, koane hákotimo mbirukôa, koane hákotimakamo imbiho vô'um xêrerekuke, ákomo kalíhuina ngutípea —koéne.
26 Poéhapoane lûmingu ikénepoke, ho'uxoké koyépotihikomaka ne íhikau Jesus, koánemaka ne Túme xapákuke, exexo'ikené koyêtihiko. Yane apé koéponemaka Jesus xapákuke.
—Aúhepeponenoe iséneu —kíxovokoxoane.
27 Yane tumuné koéne kixo Túme:
—Piríka ra vô'um maka neíxane koêku, koane ípiheamaka ra veô'u njêrereke. Hákone itikovo xâne ákoti akutípo, itea itíkapu kutípoti —kíxoane.
28 Ina kixôa Túme:
—Iti Únaem, îti ne koati kaná'uti Itukó'oviti —kíxoane.
29 Ina kixopâmaka Jesus:
—Koati kitipónuti vo'oku neíxinu, itea enepone xâne kutipónuti ákoti naixánu, koati únatimo koêku nê'e —kíxoane.

Yutóxinovoke ra koyuhópeti

30 Koati kaná'uti enó'iyea po'ínuhiko iyupánevoti ítuke Jesus, noíxone íhikauhiko ákoti yutaxápu yara koyuhópetike. 31 Itea kutí'inoke yutoxóvoti

râ'a, koati kaha'aînopiti kitípinoe Jesus itúkeovaxo ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, enepone koati kaná'uti Xe'exa Itukó'oviti. Epó'oxo vo'oku kitípi, ike'íparaxokonotimo inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti.

21

Kautáta'ixopinova Jesus ne seti koeti íhikau

1 Ikénepoke neko koekúti, kaútata'ixopinovamaka Jesus neko íhikauhiko xe'ókuke ne mar, enepone koéhati Tibêriyade. Hara kôe kixoku koêku.
2 Kaha'iné kíxoixokoko ne Simaum Pêturu; Túme, enepone íhauti Hapáparu; Natanâe ukeâti Kána, pitivóko ya Ngalíleya; koánemaka neko xé'ahiko Nzebêdeu; yoko po'i pi'âti íhikau Jesus. 3 Ina kíxo ha'ínehiko ne Simaum Pêturu:
—Numínguxotiko.
Ina kixohíko Simaum Pêturu ne ha'ínehiko:
—Pihotímaka ûti ikínike —koénehiko.
Úkeane pihohíko. Ivu'í kixone kali hána'iti vatékena numíkuxoponoti, itea ako ápahuina êho yaneko yóti. 4 Yuponíne, ápene Jesus xe'ókuke neko úne, itea ako éxapana íhikauhiko. 5 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Ápenoe yêho?
—Áko'o —koénehiko.
6 Ina kixovókoxopamaka Jesus:
—Kiríka éxopeke vetékena ne nímikuxope. Apêtimo yehóya —kíxovokoxoane.
Yane itúkeanehiko ne yuhó'inoa. Yane ákone íta mikúkopea ne númikuxope vo'oku yupíheovo êno hoéya. 7 Ina kíxo Simaum Pêturu ne po'inu íhikau Jesus, enepone ákoti omotóva okóvo Jesus:
—Vúnae nê'e! —kíxoane.
Kamoáne Simaum Pêturu itúkeovo Vúnae, itúkopone ípovo. Koáhati veyoâti koeku númikuxea, yane kurino'é koene úne araúkotine. 8 Itea ivu'í kixopo vatékena ne po'ínuhiko íhikau koáne mikúkopea ne númikuxope puhí koeti hôe, koáhati ákoti ahikâ ne poké'e xe'ókuke neko úne, kuteâtimea póhuti séndu méturu kíxoaku. 9 Evesékopeanehiko vatékena xe'ókuke neko úne, noíxonehiko uhahá'ixoti xorómonikeya koane hôe oúkeke. Yoko ápemaka pâum. 10 Ina kôe ne Jesus:
—Yamínananе kalihú koêti ne hôe némoenoemeku —koéne.
11 Yane ûrukopova Simaum Pêturu ne vatéke ina mikukópa movó'itike ne númikuxope puhi-puhí koati hána'itinoe hôe. Ápe póhuti séndu sinkoentai terei koeti hôe ovâti ne númikuxope, itea kóyeane ákoyea ekétakexa upánini ákoyea yumáxapu. 12 Ina kixovókoxoa Jesus:
—Yókone, niké'evonoe —kíxovokoxoane.
Yoko ako ápahuina xapákuke neko íhikauhiko mapikóvati épemo'ikea itukóvotiye, vo'oku éxeanehiko itúkeovo Vúnae. 13 Yane veyóponoa Jesus ne pâum ina porekéxoahiko. Kúteanemaka kíxoaku ne hôe.
14 Yoko mopó'apene kaútata'ixopinova Jesus ne íhikauhiko ike exépukopine ukópea xapa ivokóvoti.

Jesus yoko Pêturu

15 Uke'éxonehiko níkea, ina kixôa Jesus ne Simaum Pêturu:
—Simaúm, xe'a Xuâum, itíne yupihóvo ákoyea omótovonu okóvo yara po'ínuhiko?
Ina yumopâ Pêturu:
—Êm Unaém, yéxoa ákoyea omótovopi ongóvo.
Ina kixopâmaka Jesus:

—Yokóyonoakopo ne ngátarae, enepone kutí ngíxone inámatiko su'ûso konókoti katarákoati —kíxoane.
16 Yane káyukoa Jesus yuhó'inoa, yoko pí'apene. Hara kíxoa:
—Simaúm, xe'a Xuâum, ako omótovonu yokóvo?
Ina yumopâ Pêturu:
—Êm Unaém, yéxoa ákoyea omótovopi ongóvo —kíxoane.
—Kétarakaikopo ne ngátarae, enepohikone hokónuti, enepone kutí ngíxone su'ûso konókoti inuxínoati —kíxoane Jesus.
17 Ina kixopâ'ikomaka Jesus:
—Simaúm, xe'a Xuâum, ako omótovonu yokóvo? —kixópanemaka, yoko mopó'apene épemo'ikoa.
Yane isone'ekovó koéne ne Pêturu vo'oku mopó'ayeane épemo'ikoa Jesus ákoyea omótova okóvo. Ina yumopâ Pêturu:
—Unaém, yéxoa uhá koeti koekúti. Yéxoa ákoyea omótovopi ongóvo.
Ina kixopâmaka Jesus:
—Yokóyonoakopo ne ngátarae, enepohikone hokónuti. 18 Koati emo'úti ra yunzó'inopi, ivévaka: Itikóvoiko homoêhou, itíne exópo koêku. Keunákovo nóvo, itíkone heô'e, yane pihetíne ya koêkuti yâha yéni. Itea yikatíxane, yeherúkotimo veô'u, itea po'imo xâne itukínopi ikéno'e iyonópiti xokóyoke ne ákoti yakahá'a —kíxoane.
19 Yoko kó'inokeneye yûho ne Jesus, exókoti Pêturu kixókumo ivókeovo, kutí'inokemo kahaná'ikokonoti Itukó'oviti. Ikénepoke neko yûho, “Hekánu” kixóponemaka Pêturu ne Jesus.
20 Ina na'akénexovo ne Pêturu, yane noíxone po'i íhikau Jesus hokoâti, ákoti omotóva okóvo Jesus. Énomonemaka neko isú'okovoti xa'a Jesus nikohíko, yaneko epemó'ikoamaka itukóvotiye neko itûkoheovoti, enepone kuríkotimo Jesus xoko xanéhiko puvâti. 21 Noixoâne Pêturu nekôyo, hara kixo Jesus:
—Kene râ'a, namo kó'eye?
22 Ina yumopâ Jesus:
—Enepo angahá'a ákoyeamo ivákapu râ'a tukú koeti ngáyukopovope, undíne exôa koêku. Kene îti, hara yíxapu hékinu —kíxoane.
23 Hukinóvoti itáhineheyeane neko yuhôti xapákuke neko kutípotihiko Jesus ákoyeamo ivákapu neko íhikau. Itea ako okóyuhoa Jesus ákoyeamo ivákapu. Pohu “Angahá'a ákoyeamo ivákapu râ'a tukú koeti ngáyukopovope, undíne exôa koêku” pohu koêti.
24 Yoko koati undíne ra íhikau Jesus noixoâti, koyuhoâti, koane yutoxoâti uhá koêti ra koekútihiko. Epó'oxo véxoa itúkeovo kaná'uti emo'úti râ'a.
25 Enó'iko po'ínuhiko koekúti ítuke Jesus. Eneponi uha-uhá akôe yutóxeovo pohú pohu koêti, kutí'inonu ákoni omótova êno koyuhópeti ya uhá koêti ra kúveu mêum.
Hunókokune.

ÁTU
Yútoe Lúka koeku ítuke ne ápostuluhiko, enepone páhoe Jesus

Enepora koyuhópeti koéhati Átu, Lúka yutoxôa. Ápe ne inúxoti yútoe Lúka koyúhoti koeku Jesus koáne ne inámati ihíkauvoti omínovike enepo símo ne Jesus yara kúveu mêum. Kene yara Átu, yutóxoa Lúka koêku neko íhikauhiko Jesus ya Njeruzálem kúxoixeahiko evésekeamo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke, enepone porexoâtimo xunakóti koyúhoyea xapa xâne ne inámati ihíkauvoti omone Jesus. Yoko áko'one ne Jesus yara poké'e, pihópone vanúkeke. Anêko xoko kapitulu 2 koyuhó'iyeati koêku enepo inâ eveséko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó kó'iyea ne kutípotihiko Jesus.

Enepone inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, tumúne yóno ukóponea yanekôyoke vo'ókuke xunáko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke ne kutípotihiko Jesus. Inúxotike, ya Njeruzálem óvo koyúhoyeovo, ina ukopóno xapa íhae Samâriya. Yanê'e ukópono xapákuke uhá koeti po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu. Vo'oku haina pohúneti jûdeu simíno ne Jesus, itea simínotimaka uhá koeti xâne yara kúveu mêum.

Yoko "Atos dos Apóstolos" íhaxeokono ne yútoe Lúka ya purútuyeke vo'oku so'íxeovo uhé'ekotinoe kixoku itúkeovo ne íhikauhiko Jesus ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, kuteâti koíteovo ka'aríneti. Éxokovimaka kixoku íteova xâne ne xunako Satánae motovâti yonópea natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke.

Tûri

1 Xoko inúxoti koyuhópeti yúndoenopi Teofilú, uhá ngíxoane ngayúmakinopea koêku ne turi ítuke Jesus, koánemaka ne ihíkauvoti íhikaxoke xanéhiko
2 tukú koêti yaneko káxe aukópovone ne Jesus ya vanúkeke. Yoko tumúneke pihópea, koyúhoinoane ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ítukexeakemo ne hóyenohiko noívokoe, enepohikone ápostulu, páhoe koyúhoyea emó'u. 3 Énomonehikomaka koútata'ixopinovo exepúkopone ukópea xapa ivokóvoti ikénepoke koítoponeovo kotíveti ya kuruhúke. Ako tôpi kíxoaku koútata'ixopinova, exókoati kaná'uko ne exépukopeane, ákoinoke ápahuina xâne motovâti koyúhoyea ákoyea akána'u. Vo'oku kúveu koarenta koeti káxe, koútata'ixopinova Jesus neko íhikauhiko, koane koyúhoinoa koêku ne kixoku natíxea Itukó'oviti xapa xâne. 4 Yaneko kaha'íneakohiko Jesus ne íhikau, ixíko'okoahiko ákoyea ipúhikeahiko Njeruzálem koane kúxoixea ne páhoenoamo Ha'a ûti íhae vanúke, kuteâti yuho Itukó'oviti, enepone koati emo'úti nóvo ápeyeamo. 5 Ina kixovókoxopamaka Jesus:

Énomonemaka kuteâti yunzó'inopinoe yanekôyoke. Vo'oku koati kaná'uti itúkeovo úne áhikea xâne ne Xuâum, itea harakene káxe epó'oxo yé'exovone, yahíkokonotinoemo haînati ya úne, itea ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti —kíxovokoxoane.

Pihôpo Jesus vanúkeke
Mk 16.19; Lk 24.50-51

6 Koeku ho'úxeovohiko neko íhikau, hara kixóhiko Jesus:

—Unaém, énomonemeamo yara koeku kó'oyene peréximo itúkeovo ûti, uti íhae Izarâe, pahukópo yara poké'exa ûti? —kíxoanehiko.

7 Ina yumopâ Jesus:

—Ako okónokoa yéxinoe ápeyeakumo ne koekúti kuteâti, koane kaxénaxeakemo Yá'a íhae vanúke, vo'oku poéhane exôa koéku ápepemo. 8 Itea nemukoâtimo xunakóti enepo evesékane xikóyokenoe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Yane keyuhoâtinoemo xapa xâne kaná'uko ra koekúti neíxonenoe njokóyoke. Keyuhoâtinoemo yâye ya Njeruzálem, koáne ya uhá koeti Njúdeya yoko Samâriya, koánemaka ya uhá koêti ra kúveu mêum —kíxovokoxoane.

9 Uke'éxoane Jesus koyúhoyea nê'e, yane pihópone vanúkeke koeku ixómoyea komóma íhikauhiko. Yane koomomo kíxoixoahiko tukú koeti onómekopeovo xapa kapási. Ehane ako ínixahiko. 10 Koeku pono-ponó kíxoixea ûke ne íhikauhiko vanúke koeku pihópea Jesus, apé koene pi'âti kutí koeti hóyeno, hóhopu koyêtihiko ípovo xêrerekuke neko íhikauhiko Jesus.

11 Hara kíxovokoxoa:

—Itínoe hóyeno íhae Ngalíleya, na koeti ixómoino kemomo vanúke? Enepone Jesus, neíke'euponoe kó'oyene pihópea vanúkeke, aukópovotimo kuteâti kíxeaku neíke'exopi —kíxovokoxoane.

Íhikauhiko Jesus ya Njeruzálem

12 Énomone yanê'e, aúhikopovone ya Njeruzálem ne íhikau Jesus ukopeâti xoko kali mopôi iháxoneti Olívera. Enepone mopôi, ako ahika Njeruzálem, kuteâti póhuti kílomituru kíxoaku. 13 Seopóne pitivókoke, ina alu'ókopo sôparatuke yane ovokúti óvoku. Harâ'a iháhiko neko ho'uxóvoti: Pêturu; Xuâum; Teâku; Ándere; Filípi; Túme; Mbatulúmeu; Máteu; Teâku, enepone xé'a Áfeu; Símaum iháxoneti Nzelóti; yoko Njûda, enepone xé'a Teâku. 14 Yoko póhutine yónoku isóneuhiko yuíxeovo itúkea orásaum ho'uxoké koêti, koánemaka ne senóhikoya. Yoko ápe Mâriya, eno Jesus xapákuke neko senóhiko, koane ápemaka ne ameno Jesus.

Noivókoxokono Mátiya

15 Yaneko káxehiko exépuko ne Pêturu koyúhoyea nonékuke ne po'ínuhiko kutípoti Jesus. Yoko itópono kuteâti séntui vínti koeti xâne neko ho'uxóvotihiko. Ina kixovókoxoa Pêturu:

16 —Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, koati konokoâti tokópeovo ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti koeku Njûda, enepone inuxínoti ika'ákotihiko Jesus. Énomone neko yuho Ndávi mekúke, koúhapu'ikinoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti tumúneke símeovo kaxéna. 17 Vo'oku enepone Njûda, koati ha'ine ûti ikéneke Jesus yanekôyoke. Itúkoamaka kuteâti ne vítuke —kíxovokoxoane.

18 (Yoko ápe poké'e vaneúti yane tiûketi námoe Njûda, ésa'i kuríkea Jesus xoko xanéhiko puvâti. Énomone óvo koépekopeovo ne Njûda kopuhókopovo. Pixeké koe hûra ikorókovo. Homuxó koe ásurupi poké'eke. 19 Eyékoxoahiko uhá koeti ko'óvokuti ya Njeruzálem neko koekúti. Énomone kutí'inoke iháxokonoti Asêudama neko poké'e ya emó'ukehiko. Yoko "Poké'e óvokovoku íti" koêti neko emo'úti.)

20 Ina koe'íkomaka ne Pêturu:

—Koati kuteâti ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti ya Sâramu, enepone koêti:

"Itúkapu ovokú'ikeneti neko óvoku, epó'oxo hákonemo ko'óvokutiya" kôe. *Sâramu 69.25*

Ina koemáka:

"Enepone itukéti ítuke, paréxakana po'i xâne ahe'ókopati" koêti. *Sâramu 109.8*

21 —Konókoti ápeyea po'i ha'ine ûti ahe'ókopati. Yusikóne noívokoxea ûti xapákuke ra xanéheixoviti apé'iko Vúnae Jesus xapákuke ûti, 22 ukeátine yaneko kaxena áhikea Xuaum Mbátita, tukú koêti neko káxe noíke'exopeaku ûti pihópea

vanúkeke. Énomonemo kaha'ínevi koyúhoyea ûti xapa xâne exépukopea ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane.
23 Ina noivókoxokono pi'âti hóyeno. Enepone inúxoti, Yûse koéha. Mbarasâpa íhaxeokonomaka. Yoko Njústu itukóvo po'i íhaxeokonokemaka. Ina keno'óko koéhati Mátiya. 24 Yane itúkohiko orásaum uhá koêti neko kutípoti Jesus. Hara koe épemone xoko Itukó'oviti:
—Unaém, iti éxoti isóneu uhá koeti xâne, yéxakavea ne neívokoe yara pi'âti hóyeno, 25 motovâtimo áhe'okopea Njûda koane kahá'ineyeovi yara itukéti pénevi vitúkea, uti péhoe koyúhoyea yemó'u. Vo'oku kurípopane Njûda ra itukéti. Kó'oyene pihópone xoko ímetokenaxoake yonópea —koe orásauna.
26 Ina kurikóhiko, noixoâti iríkovoku ne noívokoxope. Xoko Mátiya iríkovo. Yane itúkopovone ha'ínehiko ne unze koeti ápostulu.

2

Evesékone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti
Át 4.31

1 Simoné'e ne kaxena áyui jûdeuhiko ya hó'eke, enepone iháxoneti Pentekósti, poéhane ho'úxovokuhiko uhá koêti neko hokoti Jesus. 2 Yane apé koéne kutí koeti emo'u xúnati ihunóvoti ukeâti vanúke. Uha-uhá kíxoa kúveu neko ovokúti óvoheixoku. 3 Yane apé koénemaka kutí koeti kálihunoe irúmene yúku kuteâti koeku nenêti, yoneâti tutíkuke póhutihiko koxé'u neko xâne. Koati ovo'ó koatíne. 4 Yane koâti xúnati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko póhutihiko neko xâne, koane turíxeovone koyúhoyeahiko inámati yuhôti ákoti itukapu éxone, kuteâti kíxoaku Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ikó'iparaxea póhutihiko koyúhoyea.
5 Yoko ápe ya Njeruzálem jûdeuhiko teyoti Itukó'oviti ukeâti uhá koeti po'íkehiko poké'e yara kúveu mêum. 6 Ho'úxinova êno xâne neko emo'úti kamoánehiko, itea akó'oti exínahiko isóneu, vo'oku kamotíhiko koyúhoti ya emó'uke póhutihiko neko xâne. 7 Yupíhova ákoyea éxina isóneu xanéhiko koane iyúpaxeova neko koekúti, ina kixokóko:
—Hainá'ikopo ainóvoti íhae Ngalíleya ra koyuhókexo? 8 Ná'ikopo koeti kamínoa ûti koyúhoyea ya vemó'uke, enepone yuho póhutihiko ûti xoko vúkeaku? 9 Koati anéyeti íhae Pátea, yoko Mêdea, koane íhaemaka Élaum, yoko Mezopotámiya koane Njúdeya. Ina apémaka ukeâti Kapadósea, Póntu, yoko Âzea, 10 Ápemaka íhae Firîjea, Páfilea, Ejítu, Lîpea yoko poké'e oveâti xe'ókuke ne Sîreni, yoko íhaemaka Róma. Aínovone ko'óvokuti yâye. 11 Vanéye, uti jûdeu, koane anéyemaka po'ínuhiko xâne ikútipasikovoviti hokopâti ne hó'e ûti. Anéyemaka íhae Keréta yoko íhae Ârabea. Ná'ikopo kixóvotiye kamínoake póhutihiko ûti ya vemó'uke koyuhoâti koêku ne hána'itinoe ítuke Itukó'oviti? —kixókokone.
12 Koati yupihóvati iyúpaxeovahiko. Akó'oti exína isóneu kó'inokeneye. Hara kixókokohiko:
—Kutimea kixó'eko râ'a? —koéhiko.
13 Itea ápemaka po'ínuhiko xâne koemóke'eati, koyuhoâti itúkeovo kohihíketi, kó'inokeneye neko yûho.

Koyûho ne Pêturu nonékuke xanéhiko

14 Ina exepúko ne Pêturu yóko'omaka ne unzé koeti ápostulu. Ina kohonóko emó'u koyúhoyea ne Pêturu. Hara kôe:
—Itínoe iyénonjapa jûdeu, keánemaka uhá ketínoe íhae Njeruzálem, konókoti yéxi koeku râ'a. Ivévaka ra yûnzo: 15 Haina kohihíketi ûti kuteâti iséneunovinoe, vo'oku nóveiko ôra ya yupóniti rakéne. 16 Itea enepora koekúti, énomone

ne kíxone yuho porofeta Njôe koyûho emo'u Itukó'oviti xapa xâne mekúke,
enepone koêti:
17 “Yaneko káxehiko tumúnekemo uké'eyea ra mêum, mbahúkotimo Sasá'iti
Omínjone ovo'ó kó'iyea ne uhá koeti xâne” koe Itukó'oviti.
Ina koe'íkomaka:
“Koyuhoâtimo xi'íxaxapa, hóyeno yoko sêno, koekúti ngoúhapu'ikinoake.
Enepone inámatiko xâne xepákukenoe, apêtimo noíxone ukeâti
njokóyoke. Kene ne yékotenohiko, yunzoíkoatimo ya hopúneke.
18 Koánemaka xapákuke ovónje, hóyeno yoko sêno, mbahúkotimo
Sasá'iti Omínjone ovo'ó kó'iyea yaneko káxehiko, ínamo okoyúhohiko
emó'um. 19 Apêtimakamo iyupánevoti índuke ya vanúke koánemaka yara
poké'e, hoénaxovope njunáko, íti, irúmene yúku yoko ênoti kuríhoe.
20 Ipukóvotimo ne káxe. Kene ne kohê, kutí koetimo harâra'iyea íti
koati tumúneke símeovo neko hána'iti teyonéti káxe yúhoikopeakumo
Itukó'oviti ra xanéhiko yara kúveu mêum vo'oku kixoku itúkeovo. 21 Itea
itóvotimo ne uhá koeti xâne ikoseânaxovoti Itukó'oviti” koe yútoe. *Njôe
2.28-32*
22 —Itínoe hóyeno íhae Izarâe, yakámokenonu. Enepone Jesus íhae Nazâre,
koati hóyeno éxokopikenoe Itukó'oviti itúkeovo ukeâti ya xokóyoke vo'ókuke
ne iyupánevoti ítuke, koane vo'ókumaka ne koekúti ákoti po'i itoâti itúkea
xepákukenoe, hoénaxovope xunako Itukó'oviti xokóyoke. Koati Itukó'oviti
ko'itúke xokóyoke, itúkinoake Jesus neko hána'iti iyupánevoti xepákuke. Yoko
koati yexoâtinoe kaná'uyea ra koekúti. 23 Itea kóyeane képekinoe nekôyo. Koati
xâne ákoti panâpu ítuke kuruhúxinopeanoe. Itea yaneko kiri'ókokonoanoe, koati
kousókovoti isóneunoa Itukó'oviti ukeátinekeneye, enepone heú kixoâti éxea
ne koekúti tumúneke ápeyea. 24 Enepone képeunoe, koéxepukopa Itukó'oviti
yaneko uke'éxinoa xunako pevóti. Koáhati akó'oti omotóva óvoheixea pevótike
ne Jesus, 25 kuteâtimaka koêku ya yútoeke Ndávi enepo koyuhó'iyea koêku
mekúke. Énomone ne koêti:
“Kóyekune ne Únaem njokóyoke. Anéye njêrerekuke koxunákonuti, ákoinoke
íngarakapu. 26 Énomone elókeino ongóvo. Énomonemaka ipúhikino
mbaháкuke ne hána'iti elókeko ongóvo. Koane énomonemaka ngúxoixino
enjépukopeamo ungópea xapa ivokóvoti. 27 Vo'oku ákomo kurí íxenu
xapa ivokóvoti, iti Únaem, koane ákomo síkea uké'eyea ra mûyom xoko
engóxovoku, undi Sasá'iti Yovóxe. 28 Hara yévekonu xêne yonópoti xoko
apéyeati ákotinemo hunókoku xikóyoke. Koati ákotinemo hunókoku ne
elókeko ongóvo enepo angahá'inepopine” kôe yútoeke Ndávi. *Sâramu
16.8-11*
29 Ina kixoá'ikomaka Pêturu:
—Itínoe iyénonjapa, ngaúhapu'ikinapeavo koêku ne Ndávi, eneponeko teyonéti
voxú'ikene ivokóvoti koane ekoxóvoti mekúke. Yoko anéyeiko ne ekóxovoku
tukú koeti kó'oyene yara poké'exa ûti. 30 Koati porófeta ne Ndávi koyúhoti
koekúti noíxone xoko Itukó'oviti âvoti simâpu kaxéna. Epó'oxo éxoamaka
yanekôyoke ápeyeamo póhuti ámoripono natíxotimo xapa xanena ûti, kuteâti
koeku yuhó'inoa Itukó'oviti kó'iyeanemoye. Yoko itúkinoa Itukó'oviti koati
yuhôti, exókoati ákoyeamo aúkapa ikéne neko emó'uinoa. 31 Koati vo'oku
ínixea Ndávi koekúti yanekôyoke âvoti simâpu kaxéna, énomone koyúhoinoa
ya yútoeke exépukopeamo ne Mésiya ukópea xapa ivokóvoti enepo koyûho
ákoyeamo kurí íxa Itukó'oviti ne ovóxe ya xapa ivokóvoti, koane ákoyeamo aúke'e
ne mûyo. 32 Yoko enepora Jesus, énomone ne koéxepoepo Itukó'oviti. Noínjopa,
koane noíxopamaka uhá koeti nza'ínehiko. 33 Kó'oyene hanekóxopone éxopeke

Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokopone Itukó'oviti. Yoko koúsokinokonoane Jesus neko yuho Há'a yanekôyoke, enepo itûko koati emo'úti pahúkinoveamo ne Sasá'iti Omíxone. Énomone ra neíxonenoe, koane kémonenoe kó'oyene. 34 Énomone kíxo yútoe Ndávi. Vo'oku haina Ndávi okopóno vanúkeke yanekôyoke, itea énomone yutoxínovea ra emo'úti koêti: “Hara kíxoa Itukó'oviti ne Únaem: ‘Ivétakapa énjopeke 35 tukú koeti simapúne kaxena mboréxeopikumo itíkivo koati payásoti nâti ya uhá koêti, ínamo ipuyúkexa nenékuke ne uhá koeti koêkuti okopópiti’ ” kôe. 36 Ngahá'a ú'uhapu'i ngixínopeanoe, uhá ketínoe íhae Izarâe, motovâti ákoyea oxéne ákoyea yakútipoa ne yunzó'inopi itúkeovo Jesus, enepone képeu, poréxovike Itukó'oviti itúkeovo Vúnae koane Mésiya, enepone páhoe koíteovovi —kíxovokoxoane Pêturu.

Ahíkovo mopo'âti mili xâne ya iháke Jesus

37 Koeku kámea yuho Pêturu neko xanéhiko, yupíhova ikótivexea isóneuke. Ina kixohíko Pêturu yoko po'ínuhiko ápostulu:

—Itínoe viyénoxapa, na vákoeneye?

38 Ina yumopâ Pêturu:

—Konokoâti ikétivexinoe iséneuke ne pehúnevo koane kiríkopi. Konókotimaka yáhikivo ya iháke Jesus Kristu, motovâti kotúyopinopea ne pehúnevo, péhutinoe. Yane ínamo nemukâ ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó kó'iyeopinoe. 39 Koáhati itínoe kíxo ne Itukó'oviti koyuhôa yanekôyo ápeyeamo koúsokinoake ne yûho. Koane koati xi'íxaxapa kixómaka, koánemaka uhá koeti po'ínuhiko ákoti maliká'avi, koêkuti iháxiupomo Vúnae Itukó'oviti xapákuke —kíxovokoxoane Pêturu.

40 Enómaka po'i yûho kuteâti, koyuhó'inoati emo'u Itukó'oviti, koane enekoâtihiko. Ina kixovókoxopamaka:

—Hako kitipásea ne xanéhiko apêti koeku kó'oyene, enepohikone váhere kixoku itúkeovo yonópotimo ipihóponovokutike —kíxovokoxoane.

41 Enepohikone xâne kutipeâti yûho, áhikovohiko ya iháke Jesus. Yaneko káxe koati kuri'úxovoti ne xâne kutípoti Jesus. Kalíhanini itóponea mopo'âti mili xâne neko inámati ahiúti yanekôyoke.

Kixoku itúkeovo ne inúxotihiko hokópoti Jesus

42 Enepohikone kutípoti Jesus, koati yuixóvati ne ihíkauvoti íhikaxoake ápostuluhiko, koane aínovo póhutine yónoku isóneuhiko ikéneke Vúnae ákoti ihaxákexeakaka. Kóyekunemaka ho'úxinovohiko níkea pâum, puyákoponeovoke okovo ivókinovovi Jesus, koane itúkeamaka orásaum. 43 Koati hána'iti téyea Itukó'oviti póhutihiko neko xâne. Enómaka iyupánevoti ítuke ápostuluhiko, koane po'ínuhiko ítone itúkea kuteâti, hoénaxovope xunako Itukó'oviti xokóyoke. 44 Kaha'iné kixókokohiko neko kutípoti Jesus. Ákomaka kamáxatikaka. Póhutihiko, kutí kíxoa ítukemaka po'ínuhiko neko apeínoati. 45 Kaváneahikomaka ne poké'exa yoko po'i apeínoati, ina porekéxoa ésa'i ne apêti nókone xapákuke. 46 Uhá koeti káxe, kutikokó koe yónoku isóneu ikéneke Vúnae koeku ho'úxeovo témpuluke, enepone hána'iti imokóvokuti. Kene ya óvokukehiko, ho'úxinovo níkea pâum, puyákoponeovoke okovo ivókinovovi Vúnae. Koane enepo nikohíko, koati elóketi okóvo, koane póhutine yu'óxoku isóneuhiko ítukeke Vúnae 47 xaneâti iháyu'ikeamaka Itukó'oviti. Ínixoa uhá koeti xâne unako koêku neko kutípoti Jesus. Yoko uhá koeti káxe, kurí'uxinoa Vúnae po'ínuhiko xâne, enepohikone koítovone ya pahúnevo koeku kutípea.

3

Koitóvokono ne hóyeno mohéveu

1 Yane pihóne ne Pêturu yoko Xuâum hána'itike imokóvokuti ya mopo'âti
ôra ya kiyakáxe, orana itúkopehiko orásaum ne jûdeuhiko. 2 Yoko ápe hóyeno
omeátinekene itúkeovo mohéveu. Heú koeti káxe ómeokono neko hóyeno
xêrerekuke pahapéti iháxoneti “Uhé'ekoti”, enepone páhapetea kíndana ne
hána'iti imokóvokuti, motovâti épemea tiûketi xanéhiko urúkovotiya. 3 Noixoâne
hóyeno ûrukeovomo ne Pêturu yoko Xuâum, épemoane tiûketi. 4 Yane pono-ponó
kixínoane ûke Pêturu yoko Xuâum, ina kixôa Pêturu:
—Yokómomovi.
5 Ina komomâ hóyeno. Koati kuxoâti ápeyea póneake evo Pêturu. 6 Ina kixôa
Pêturu:
—Ako ndiûketina, itea enepone apêti njokóyoke, énomone mboréxopi: Ya
iháke Jesus Kristu íhae Nazâre, yexépukapa yenápa —kíxoane.
7 Ina namukêa vô'u éxopeke neko hóyeno huvo'óxoa exépukopea. Énomone
yaneko ókoku ôra, xunápone anu hêve, koane hêve. 8 Xépu koépone ne
hóyeno, yane turíxovone yonópea. Xané kixone evo Pêturu ûrukeova ne
hána'iti imokóvokuti. Koati talakíxovoti koane iháyu'ikea Itukó'oviti neko
hóyeno. 9 Noíxoa uhá koeti xanéhiko koeku yonópea koane iháyu'ikea
Itukó'oviti. 10 Exó kixóponoanehiko itúkeova neko épemokenati ivatáheixoti xoko
pahapéti iháxoneti “Uhé'ekoti” nonékuke ne hána'iti imokóvokuti. Koati hána'iti
iyúpaxeovahiko, koane ako éxinahiko isóneu kó'inokeneye.

Koyûho emo'u Itukó'oviti ne Pêturu hána'itike imokóvokuti

11 Ako kurika Pêturu yoko Xuâum neko hóyeno. Noixoâne xanéhiko
neko koekúti, uhá kôe éhahikinovo evo Pêturu xoko óvoheixoku yane varánda
iháxoneti varándana Salúmaum. Koati ákoti exínahiko isóneu neko koekúti.
12 Noixoâne Pêturu ne êno xâne keno'ókinoatihiko, ina kôe:
—Itínoe iyénonjapa íhae Izarâe, na koeti iyípaxinova ra koekúti? Na koeti
ínainonoe kemómovi kutí'iyea koati xunako ûti, áko'o sasá'iko ûti veínokono
yonópinoke ra hóyeno? 13 Koati Itukó'oviti, enepone Unae voxúnoekene Âbraum,
Izáki yoko Njáko, kahaná'iko Jesus, enepone sasá'iti ovóxe, kirí'oenoemaka
payásotihiko pahúkoti, yaneko keyuhôa nonékuke Pilátu ákoyea yakáha'a
itúkeovo netínanoe. Yoko mani úsotine isóneu Pilátu kuríkopea. 14 Itea itínenoe
ako akahá'a neko Sasá'iti koane Ponóvoti páhoenovi Itukó'oviti. Ya koêkuni
itúkeovo énomone yépemo kuríkopeokono, itukovó koe koépekenati yépemonoe.
15 Itínenoe koepékoa ne Porexó'oviti vápeyea. Itea koéxepukopa Itukó'oviti
ukópea xapa ivokóvoti. Yoko noíxopa ûti yaneko exepúkopone, epó'oxo koati
koyuhoâti ûti xapa xâne kaná'uko ne noíxone ûti. 16 Koati vo'oku iha Jesus,
epó'oxo vo'oku kúveova hóyeno, ene kutí'ino unatípoti râ'a, kuteâti koeku neíxi
kó'oyene koane yéxi. Ngoé'epepo, koati vo'oku kúveovo Jesus unátipinoke
nenékuke, uhá ketínoe.
17 —Itínoe mbo'ínuhiko, énjoa kíxineye Jesus vo'oku ákoyea koati yéxi koêku ne
ítike. Kúteanemaka koêku ne natina ûti. 18 Itea kó'inokeneye, koati kousókoati
Itukó'oviti ne yûho, enepone ipuhíkeati pahákuke uhá koeti porófetahiko
koyúhoti emo'u Itukó'oviti xapa xâne mekúke. Koyúhoa nekôyohiko kónokea
koítoponeovo kotíveti ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.
19 Énomone ngixínopinoe kónokea ínixepivo itíkivo pahukóvoti koane ípeki
iséneu koane kixeku itíkivo motovâti sasá'ipea pehúnevo 20 ínamo parexápi
Vúnae Itukó'oviti úhepepea iséneu ikéneke, epó'oxo pahukínopeatinoemo ne
Mésiya, enepone Jesus, noívokoenopinoe Itukó'oviti itúkeovo koitóvoviti, uti
xâne. 21 Eneponê'e, koati konókoti pihópea vanúkeke imókonemo simâpu
kaxena ikó'inamakopeovo uhá koeti koekúti, kuteâtimaka koêku neko yuho
Itukó'oviti ya xokóyoke ne porófetahiko, enepone sasá'iti ovóxe koyuhó'iyeati

emó'u xapa xâne mekúke. 22 Yoko enepone Muîse, koati koyuhó'iyeati koêku
mekúke ya yútoeke. Énomone ne koêti: “Xapákuke viyénoxapa, apêtimo po'i
hóyeno kuteâti ûndi, noívokoemo Itukó'oviti itúkeovo porófeta koyuhó'iyeati
emó'u xapa xâne. Uhá koeti kémone xokóyoke, konokoâtimo itíki. 23 Kene uhá
koêti xâne ákoti akutípoa, koepékokonotimo. Yane áko'onemo xapákuke xanena
ûti” koe yûho. 24 Haina póhutine Muîse koyuhôa koêku ra káxehiko símokune
ûti, itea koyúhoamaka uhá koeti po'ínuhiko porófeta ukeâti kaxénake Samûe.
25 Itínoe iyénonjapa, yaínovone namukópati kíxone neko yútoe porófetahiko.
Enepone yuho Itukó'oviti xoko voxúnoekene, itínoemaka kíxo. Énomone neko
yuhó'ino Âbraum enepo kixôa Itukó'oviti itúkeovomo vo'ókuke ne ámoriponomo
ápeyeamo unako koêku ne uhá koeti koêkuti kó'iyeovoku xâne yara kúveu mêum.
26 Yaneko koéxepukopeaku Itukó'oviti neko Sasá'iti Ovóxe, pahúkinopeanoe
inúxotike, kaha'aînopiti unátiyea kêku ya koeku kiríkopinoe váhere kixeku
itíkivo —kíxovokoxoane Pêturu.

4

Ika'ákovone Pêturu yoko Xuâum

1 Ixómoiko koyuhó'inoa evo Pêturu neko xanéhiko, simóne inuxínotihiko
jûdeu hó'eke, koáne ne tuti húndaruhiko koyonoâti neko hána'iti imokóvokuti,
yóko'omaka ne evo sadúseu, enepohikone jûdeu ákoti akutípo exépuhikopea
ivokóvoti. 2 Yoko koati yupihóvatihiko ákoyea aúhepe isóneuno evo Pêturu
vo'oku íhikaxea xanéhiko koêku ne exepúkopeati ukópea xapa ivokóvoti koeku
koyúhoinoahiko exépukopea Jesus. 3 Yane iká'akonehiko evo Pêturu koane
kuríkoanehikomaka ika'ákovokutike tukú koêti yuponíne, vo'oku koati kiy-
otíne káxe yanekôyo. 4 Itea êno kutípoti yuho Pêturu xapákuke neko xâne
kamokénoati. Kalíhanini itóponea singu koeti mili hóyeno uhá koêti neko
kutipoâti.

Pêturu yoko Xuâum nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko

5 Yuponíne, ho'úxovone ya Njeruzálem ne payásotihiko jûdeu, yóko'o ne
po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu, koáne ne éskiriba, enepohikone
ihíkaxoti yútoe Muîse. 6 Ápemaka Ána, enepone koati payásoti ya uhá koeti
sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koane Kaífa, yoko Xuâum, Alíxandere, koane
uhá koeti iyénoxapa neko koati payásoti sasedóti. 7 Ina omokóno ne Pêturu
yoko Xuâum nonékuke uhá koêti neko payásotihiko, motovâti épemo'ikeokono.
Hara kixókono:

—Na úkea xináko itíki ra ítike? áko'o kuti pahukópi itíki?

8 Yoko koati xúnati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko Pêturu. Hara
kíxovokoxoa:

—Itínoe payásoti xapákuke ûti, koane itínoe po'íhiko pahúkoti xapákuke
ûti, 9 koati vo'oku koíteovokono hóyeno ka'aríneti, kutí'inoke yomónutinoe
yâye yuhoíkovokutike, yepemó'ikonuti, ûndi yóko'o ra nza'íne, keha'âti yéxi
kixókonoku koíteovokono. 10 Ngahá'a yéxi koêku, uhá ketínoe yâye, koánemaka
uhá koêti ne íhae Izarâe, íteovone ra hóyeno nenékukenoe vo'oku xunako Jesus
Kristu íhae Nazâre, eneponeko képeunoe, enepone koéxepoepomaka Itukó'oviti
ukópea xapa ivokóvoti. 11 Enepora Jesus, koati pivoâtinoe, kuteâti koeku
mopôi noívokoxine itúkoti péti. Itea enepone pívonenoe, ainovó koe énomone
itukóvoxo koati turíxeovoku uhá koeti, kuteâti koeku koati inúxoti mopôi
turíxeokonoke péti. 12 Epó'oxo ako ápahuina motovâti koíteovovi ákoti itukapu
Jesus. Vo'oku ako po'i ihâe pónevike Itukó'oviti xapákuke iha xâne ya uhá koeti
kúveu mêum, porexó'oviti víteovo ya pahúnevo ûti, ákoti itukapu iha Jesus —
kíxovokoxoane.

13 Noixoâne pahúkotihiko ákoyea píkone koyúhoyea ne Pêturu yoko Xuâum,
koane ákoyea itúkapu xâne payásoti koane hainá'iyeamaka hóyeno ênoti íhikauvo,
yupíhova iyúpaxeovahiko koane ivávakea itúkeovo ha'íneheixone Jesus yanekôyo.
14 Noixoâne tutíhiko jûdeu neko hóyeno itóvotine xêrerekuke evo Pêturu,
ako vekínoaku emó'u okópea. 15 Ina pahukópohiko evo Pêturu ipúhikopea
yuhoíkovokuti, ina kixokókohiko:
16 —Na víxaye ra hóyenohiko? Vo'oku éxoane uhá koeti ko'óvokuti yara
Njeruzálem koêku ne hána'iti iyupánevoti ítuke. Ako oxéne koyúhoyea ûti ákoyea
akána'u. 17 Poéhaneikopo vípikea maka hákone yupihóvo itáhineyea ra koekúti
xapákuke xanéhiko, koane maka hákone koyuhó'iyea koêku ne Jesus xapa
xanéhiko —kixókokonehiko.
18 Ina ihaxíkopohiko Pêturu yoko Xuâum koane kíxea:
—Hákonenoe keyuhôa koane hákone ihíkexo koeku Jesus.
19 Ina yumopâ Pêturu yoko Xuâum:
—Itíkina iséneu póneovoku ra koekúti nonékuke Itukó'oviti itúkeovo itínoe
kónoko kutípea ûti, áko'o itúkeovo Itukó'oviti. 20 Na kíxoaye ákoyea vokóyuhoa ne
noíxone ûti koáne ne kámone ûti? Koati konokoâti koyúhoyea ûti —koénehiko.
21 Ápemaka po'i yuhó'ino evo Pêturu ne pahúkotihiko kahá'ati ípikea.
Yane koyúhoinoamaka kíxoakuhikomo okoyúhopomaka koeku Jesus. Yane
kuríkopanehiko. Akó'oti inixâhiko oxéne ipíhoponea vo'ókuke ne xanéhiko.
Koáhati ainóvoti ihayú'ikoti Itukó'oviti vo'oku ítuke evo Pêturu koitóva neko
hóyeno. 22 Yoko anú'ukone koarenta koeti xoénaena ne hóyeno iyupaxó kó'inoke
xanéhiko vo'oku kixókonoku koíteovokono.

Itûko orásaum ne kutípoti Jesus

23 Kurikópokonone evo Pêturu yoko Xuâum, hane yonópo xapa po'ínuhiko
kutípoti Jesus. Éto'okopahiko uhá koeti yuhó'inoa tutíhiko sasedóti in-
uxínoti xanéhiko hó'eke, yóko'omaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke jûdeu.
24 Kamoné'ehiko yuho evo Pêturu, kutikokó kôe isóneu uhá koetíhiko yúho'ixea
Itukó'oviti ya orásaum. Hara koe yûho:
—Iti Vúnae éxoti koeku uhá koeti koekúti, itíne pahukôa apé kó'iyea ne
vanúke, koáne ra poké'e, koane uhá koeti ovâti. Itínemaka pahukôa ápeyea
úne ya mar koane uhá koeti ovâti. 25 Itímaka itukôa yûho ipuhíkeati pahákuke
ne yovóxe mekúke, enepone voxú'ikene Ndávi, yaneko ikoyúhoxoa Sasá'iti
Yomíxone. Énomone ne koêti:
“Na koeti ímaikexinovo ne xanéhiko ákoti êxa Itukó'oviti? Na koeti kenó'okino
isóneuke kahá'ayea okópea ne ákoti itâ okópea? 26 Ho'úxovonehiko ne nâti
yara kúveu mêum koánemaka ne po'ínuhiko pahúkoti, ho'uxínovotihiko
okópea Vúnae Itukó'oviti yoko Noívokoe, enepone Páhoe koíteovo xâne
yara kúveu mêum” kôe. *Sâramu 2.1-2*
27 —Yoko koati kaná'uti kó'iyeaneye, vo'oku yara pítivokona ûti,
ho'úxovonepepo xâne okópea Sasá'iti Yovóxe, Jesus, enepone Neívokoe koane
Péhoe koíteovo xâne yara kúveu mêum. Énomone neko Êrodi yoko Ponsiu Pilátu
xaneâti ne xanena ûti, uti íhae Izarâe, yóko'omaka ne po'ínuhiko xâne ákoti
itukapu íhae Izarâe. 28 Ho'úxinova ípihea tumúne ne isóneu, itea enepone
uhá koeti ítuke, ainovó koeti koati kousókoati ne ovoti iséneuke ukeátinekene,
iti Itukó'oviti. Koati koekúti kousókovoti ya xinákoke. 29 Kó'oyene Unaém,
yokómoma kixoku ípikeovihiko. Peréxavi vitúkeovo koati ákoti píkone koyúhoyea
uti yemó'u, uti yovóxe. 30 Iké'itukexa xináko keítivoa ne ka'aríneti, koáne ya
iháke sasá'iti Yovóxe Jesus, itika iyupánevoti koane po'ínuhiko koekúti ákoti
itoâti itúkea, hoénaxovope ne hána'iti xináko —koénehiko ya orásaum.

31 Uke'éxone itúkea orásaum, iyúyo neko ho'úxovoku. Koáhati xúnati ne Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti xoko póhutihiko koxé'u. Koane ákohiko pîka koyúhoyea
emo'u Itukó'oviti.

Kixoku itúkeovo neko kutípoti Jesus

32 Uhá koêti neko êno xâne kutípoti Jesus, poéhane yónoku isóneu, koane
kutikokó koe âha itóponea ikéneke Vúnae. Ako ápahuina kamá'ati ítukevo
xapákuke, koane kutí kíxeahiko ítukenemaka po'ínuhiko. 33 Koati ênoti xunako
Itukó'oviti xokóyoke ne ápostuluhiko koyúhoyea xapa xâne koêku exépukopea
ne Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti. Koane koati hána'itimaka itipánevoti
ukeâti xoko Itukó'oviti oúkeke póhutihiko koxé'u neko xâne. 34 Ako ápahuina
ikonóko'ikovoti xapákuke vo'oku enepohikone apêti poké'exa, itukovo po'i
óvokuhiko, kavane ítukevo. 35 Kene ne tiûketi ésa'i vâne, kuríkoponoa xoko
ápostuluhiko. Ina porekéxoahiko ne ikonóko'ixovoti xapákuke. Yoko nókone
póhutihiko koxé'u exôa námoe.

Pôreu Mbaranâbe

36 Xapákuke neko xâne, ápe hóyeno koéhati Yûse. Itúkinoa ápostuluhiko
yonópoku îha. Mbaranâbe íhaxopeahiko. Yoko “kotiú'ikoti okovo po'ínuhiko”
koêti neko yonópoku îha. Enepone hóyeno, hane itukóvo levíta íhae Xípere.
37 Ápe poké'exa vâne, ina kurikóponoa ne tiûketi, ésa'i ne vâne, xoko
ápostuluhiko.

5

Anániya yoko Sáfira

1 Ápe hóyeno koéhati Anániya kavánetimaka poké'exa. Sáfira koéha yêno,
ha'íne yaneko kavaneâne ne poké'exa. 2 Itea véyoa Anániya poixo'o ésa'i neko
poké'exa, itúkoti koúnae. Kutikokó koéhiko isóneu neko hóyeno koane yêno
véyea poixô'o neko tiûketi. Kene hâxa, kuríkoponoa xoko ápostuluhiko itûkoati
heú kixoâti kuríkopea ésa'i neko vâne. 3 Ina kixôa Pêturu:

—Ananiyá, na koeti sikovó ké'ino Satánae ípihea semekénovo'iti iséneuke?
Koati itîkoheinovoti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koeku he'ono'ú kíxi víyi poixo'o
ésa'i ne peké'exa! 4 Avô'o yakavánea ne peké'exa, koati ítikene. Koane koeku
keváneyi, ítikeikone ne tiûketi ésa'i. Ákoni okónoko îtikivo herú kixepoâti kiríkopi.
Na koeti ápeino iséneuke kíxineye? Koati Itukó'oviti váherexino ítike koeku
simíkikixi, kene haina xâne kixéneye —kíxoane.

5 Kamoáne Anániya neko emo'u Pêturu, íkorokovone poké'eke, yane ivókovone.
Yupihovó koe píkeahiko uhá koeti kamoâti neko koekúti. 6 Yane kenó'okone
homoêhouhiko ramápu'ikea ina ekoxóponoahiko.

7 Kalíhanini itóponea mopo'âti ôra ikénepo, simónemaka yêno ne Anániya. Yoko
ako éxea koêku neko îma. 8 Ina kixôa Pêturu neko sêno:

—Koati yé'akeneoxoye ésa'i keváneyi ne peké'exa, îti yoko îme?

Ina yumopâ sêno:

—Énomone koati yé'akeneye.

9 Ina kixoá'ikomaka Pêturu:

—Na koeti kutipasí ké'inoa ne îme kehá'ayi yopósi'okivo Sasá'iti Omíxone
Vúnae? Harakénepo ra homoêhouhiko ekoxóponoati ne îme. Kó'oyene ití'ikomo
kixónehikoye —kíxoane.

10 Koati énomone yaneko ôra, íkorokovone poké'eke neko sêno nonékuke
Pêturu, ivókovone. Ina urúkopovomaka neko homoêhouhiko, inú'ikopanemaka
neko sêno ivokóvotine. Yane ekóxoponoanemaka xêrerekuke îma. 11 Yupihovó

koe píkea heú koêti neko kutípoti Jesus koánehikomaka uhá koeti eyekóxoati neko koekúti.
12 Êno iyupánevoti ítuke ne ápostuluhiko xapákuke neko xanéhiko, ákoti po'i itukoâti kuteâti, éxokovope xunako Itukó'oviti xapákukehiko. Yoko ixómotihiko ho'uxóvo yane hána'iti imokóvokuti xoko varánda iháxoneti varándana Salúmaum. Yoko kutikokó koe isóneu ikéneke Jesus neko uhá koeti kutipoâti. 13 Kene po'ínuhiko xâne ákoti itukápa ne ha'ínehiko, píkoa ánavokoxeova neko kutípotihiko Jesus. Itea kóyeane téyeahiko koane ínixea itúkeovo itípakovotihiko. 14 Yoko inamá'axo kuri'úxovo neko êno xâne hokópoti Vúnae Jesus. Koati êno xâne, hóyeno koánemaka sêno, ho'uxínovati ne ítuke Vúnae. 15 Ápemaka xâne ka'aríneti omonétihiko ya none ovokúti, ixané kixókonomaka ipéna, áko'o itukovo poúke, kuxoâti itóponeameamo yúkurea Pêturu koeku vékea motovâti koíteovokonohiko ya aríne. 16 Enómaka xâne ukeâti po'ínuhiko pitivóko ákoti ahîka Njeruzálem, omotíhiko ka'aríneti yoko xâne ûroevo ndémoniu. Heú koéhiko koíteovokono.

Ika'ákokono ápostuluhiko

17 Yanê'e, eneponeko koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koane uhá koeti ha'ínehiko, ímaikinovo ápostuluhiko vo'oku íyokeovahiko ne ítone itúkea. Yoko aínovohiko sadúseu neko imaíkinovati. 18 Yane namúkohiko evo ápostulu, ina kurikôa ika'ákovokutike. 19 Itea yaneko yóti, símoa ánjuna Vúnae, mihe'ókopoinoati páhapetea ika'ákovokuti, ina omopâ meúkeke koane kíxeahiko:
20 —Pihépanoe. Hane yenápa hána'itike imokóvokuti. Yokóyuhopoinoa xanéhiko uhá koeti koêku ra inámapoti apéyeati ukeâti xoko Jesus —kíxoane.
21 Kameánehiko neko emó'u, pihóponehiko. Ehá'axo yúponi, ûrukopovanehiko neko hána'iti imokóvokuti. Yane ôvane íhikaxopeamaka.
Yoko simoné'e yuhoíkovokutike ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koáne ne ha'ínehiko, yane ho'úxoane uhá koêti neko tutíyehiko ovâti ne koati payásoti yúhoikovoku jûdeu, ina pahukóhiko veyopónoati ne ápostulu ika'ákovokutike. 22 Itea simoné'e ika'ákovokutike ne húndaruhiko, páhoehiko veyóponea ne evo Pêturu, áko'onehikoya ne opósiu. Yane kayú koéponehiko xoko pahukoâtihiko. 23 Hara kíxovokoxopa:
—Símo ûti ya ika'ákovokuti, títiu kóye exéxeovo páhapetea. Koáne ne koyónoti, ápehiko pahapétike, itea mihe'ókoane ûti, ákone apêtiya —kíxovokoxopane.
24 Enepone tuti húndaru koyónoti hána'iti imokóvoti, yóko'omaka ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeuhiko hó'eke, kameánehiko yuhópo, ákone éxina isóneu koêku ne ápostuluhiko áko'oinokenehikoya. 25 Yane apé koéne eyékoxoponoati. Hara koe yûho:
—Enepohikone hóyeno iké'aenoe, harakóxoponehikomaka hána'itike imokóvokuti ihíkaxopotinemaka xanéhikoya —koéne.
26 Yane pihónehiko ne húndaru koyonoâti ne hána'iti imokóvokuti, koánemaka ne payásoti húndaru inuxínoati, ina veyopónoa ne ápostuluhiko, itea itupa'ii kíxoahiko. Koáhati pikotíhiko hepókeokono, eneponi vaheréxina ítuke, vo'oku itúkeovo kotíxone xanéhiko ne evo ápostulu. 27 Ina omáhiko húndaru nonékuke uhá koêti neko pahúkotihiko ovâti ne koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. Ina kixohíko ápostulu ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti xanéhiko hó'eke:
28 —Pahúkopinepepo ûti ákoyeane íhikexa koeku Jesus, itea inamá'axoneoxo ketahíneanoe ra ihíkauvoti xapa ko'óvokuti yâye yara Njeruzálem. Haina póhutine, itea ípe'okoveamaka itúkeovo ûti koepékoa ne hóyeno —kíxoanehiko.
29 Ina yumopâ Pêturu koáne ne po'ínuhiko ápostulu:

—Yusikóne vitúkea páhoenovi Itukó'oviti yaneko vitúkea páhoenovi xâne.
30 Enepone Itukó'oviti, kutípone voxúnoekene, koéxepukopo Jesus, enepone
képeunoe ya kuruhúke. 31 Kapáyasokopamaka Itukó'oviti ya xunákoke, itukópati
natina ûti yoko koitóvoviti, maka enepone viyéno íhae Izarâe, ikátivexane
isóneuke ne pahúnevo, koane kuríkanemaka, koane katúyapinanemaka
Itukó'oviti ne pahúnevo. 32 Koati koyuhoâti ûti xapa xâne kaná'uko ne koekúti
noíxone ûti, koane koati kouhápu'ikoatimaka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti,
enepone poréxoake Itukó'oviti ne xâne itukeâti emó'u —kíxovokoxoane evo
Pêturu.
33 Kamoáne pahúkotihiko xapa jûdeu yûho ne ápostuluhiko, yupihovó koéne
ímaikinova koane kahá'ayeamaka koépekeahiko.

Yuho Ngamalíye

34 Itea ápe hóyeno koéhati Ngamalíye exepúkoti xapákuke neko pahúkotihiko.
Yoko farîzeu neko hóyeno, ihíkaxotimaka yútoe Muîse, epó'oxo koati téyone uhá
koeti xâne. Ina pahûko kopúhikoati ne ápostuluhiko meúkeke koeku koyúhoyea.
35 Ina kôe:
—Itínoe iyénonjapa íhae Izarâe, neíxipa ne yâha itíkinoanoe ra hóyenohiko.
36 Vo'oku ya káxehiko pihotíne, ápe hóyeno koéhati Teûda, itûkovoti payásoti,
ho'úxoti koaturu séntu koeti xâne. Itea koépekokono neko hóyeno. Yane
heú koéne itáhineyea ne hokoâti. Ákone koyuhoâti, ukê'eyeane. 37 Ikénepoke,
ápemaka po'i hóyeno koéhati Njûda, íhae Ngalíleya, ya kaxénake kayúmakexovope
xanéhiko. Enómaka xâne hokoâti, itea koépekokonomaka, koane heú koémaka
itáhineheyea neko hokoâti. 38 Énomone ngixínopinoe kó'oyene: Kiríki veô'u ra
hóyenohiko. Síkeanehiko, vo'oku enepo itukapu isóneuke xâne úkea ne yûho
koane ítuke, uke'é koetímakamo. 39 Itea enepo itukapu ukeâti xoko Itukó'oviti,
ákonoemo ítea yuké'exi. Neíxapunoe, mará'inamo itúkapu Itukó'oviti yokópo —
kíxovokoxoane.
Yane heú koe ínixea unátiyea neko yuho Ngamalíye. 40 Ina ihaxíkopamaka ne
ápostuluhiko. Yane yehépoke'exoahiko, ina ixikó'okoa ákoyeane okóyuho koeku
Jesus, yane kuríkopanehiko. 41 Ipuhíkopeane ápostuluhiko ne yuhoíkovokuti,
yupihovó koe elókeyea okóvo vo'oku ínixea Itukó'oviti itúkeovo itoâtihiko
koítoponeovo kotíveti vo'oku iha Jesus kutí'inoke porexoâti vékeahiko. 42 Uhá
koeti káxe yane hána'iti imokóvokuti, koánemaka ya ovokúti ya ovokúti,
ákone âka íhikaxeahiko koane koyúhoyea koeku Jesus, enepone Mésiya, páhoe
Itukó'oviti koíteovo xâne.

6

Inâ turixóvo ápeyea ndeákinu

1 Énomone yaneko káxehiko, tumúne yóno kurí'uxeovo xâne hokópoti Jesus.
Itea enepohikone koyúhoti emo'u ngerêku kutípoti Jesus, kapáhakovo koane
poé'ainoa isóneu ne kutípotihiko Jesus koyúhoti emo'u jûdeu, vo'oku uhá koeti
káxe koeku pôrekexeokono nókone ne po'ínuhiko ivokóvoti îma xapákuke neko
kutípotihiko Jesus, ákone puyakóvati okóvo nókone ne senóhiko koyúhoti emo'u
ngerêku ivokóvoti îma. 2 Yane ho'úxoane ndusé koeti íhikau Jesus uhá koêti ne
po'ínuhiko kutípoti Jesus vo'ókuke ne koekúti, ina kixovókoxoa:
—Ako yusíka kurí kíxea koyúhoyea ûti ra emo'u Itukó'oviti xapa xâne
motovâti yuíxeova ûti koêku ne huvó'oxeokonoke xâne apêti nókone.
3 Neívakaxaikopo seti koeti hóyeno xepákukenoe, itínoe po'inu ûti xoko Vúnae.
Konókoti itúkeovo hóyeno teyonéti, koati xúnatimaka ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti xokóyoke, koane éxotimaka itúkea isóneu, motovâti poré'okea ûti ra

itukéti. 4 Kene ûti, uti ápostulu, hara yuíxovomo ûti vitúkea orásaum koane koyúhoyea uti emo'u Itukó'oviti xapa xanéhiko —kíxovokoxoane.

5 Ínixoa uhá koeti kutípoti Jesus unáko neko isóneu ápostuluhiko. Ina noivókoxo Etévaum, hóyeno koati kuvóvoti Itukó'oviti koane koati xúnatimaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. Noívokoxohikomaka Filípi; Porókoru; Nikáno; Tímaum; Pármena; yoko Mikúlau, eneponeko íhae Antiokíya hokópoti hó'e jûdeu yanekôyoke. 6 Ina omâhiko nonékuke ápostuluhiko itukínoa orásaum koane ípihea vô'u tutíkuke haxakínoati ítuke Itukó'oviti yanekôyoke.

7 Tumúne yóno ukóponea ne emo'u Itukó'oviti. Kene ya Njeruzálem, koati kuri'úxovoti yé'akeneye ne xâne hokópoti Jesus. Ákomaka yumáxapu sasedóti, enepone inuxínoti jûdeu hó'eke, kutipoâti ne ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus.

Omokóno Etévaum nonékuke koati payásoti yúhoikovoku jûdeu

8 Eneponeko Etévaum, koati iyúseoti ne hána'iti seánako yoko xunako Itukó'oviti xokóyoke koeku itúkea iyupánevoti xapákuke ne xanéhiko koánemaka po'ínuhiko koekúti, hoénaxovope ne hána'iti xunako Itukó'oviti xokóyoke. 9 Itea ápe íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko iháxoneti "Íhikaxovoku xâne iteóvoti itúkeovo akaúti". Ako tôpi úkohikeaku neko xanéhiko yonóheixoati. Ápe ukeâti Sîreni yoko Alíxandiriya, Silísea yoko Âzea. Koati okópoti Etévaum nekôyohiko. 10 Itea enepone hána'iti exóneti, poréxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Etévaum, yupihovó kôe anú'ukea éxone ne xanéhiko okopâti. 11 Yane noixoânehiko ákoyea íta, poréxonehiko tiûketi hóyenohiko usó koyêti itúkoheyea koeku Etévaum. Hara koe yuhóhiko itúkoheyea koêku:

—Kámoa ûti ra hóyeno váherexino yuho Muîse koánemaka Itukó'oviti —koénehiko.

12 Vo'ókuke neko yuhóhiko, ímaikexovo ne xanéhikoya, koánemaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke tuti jûdeu yóko'o ne éskiriba, enepohikone ihíkaxoti yútoe Muîse. Ina namukóponohiko Etévaum, iyonoâti xoko koati payásoti yúhoikovoku jûdeu. 13 Simonéhikoya, ina pahukôa neko hóyenohiko itúkoheyea koeku Etévaum nonekútike. Hara koe yuhóhiko itúkoheyea koêku:

—Eneporâ'a, ako âka váherexinoa emó'u ne hána'iti imokóvokuti, enepone sasá'iti óvoku Itukó'oviti, koánemaka ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 14 Vo'oku kámoa ûti koyúhoyea kotóhinekexopeamo óvoku Itukó'oviti ne hóyeno koéhati Jesus íhae Nazâre, koane ípokeamo kixoku vitúkeovo, enepone páhoenovi Muîse vitúkea ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe —koénehiko.

15 Yoko uhá koêti neko ivatáhikoti kúveuke neko yuhoíkovokuti, pono-ponó kixínonehiko ûke Etévaum noixeâtihiko ne nône kutí kó'iyeane none ánju.

7

Yuho Etévaum

1 Ina kíxo Etévaum ne koati payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke:

—Kaná'utimea ne yuhóhiko koêku ne ítike?

2 Ina yumopâ Etévaum:

—Itínoe mbo'ínu, keáne itínoe teyonéti xapákuke ûti, yakámokenonu. Enepone hána'iti ihayú'iuti Itukó'oviti, kaútata'ixinovo voxú'ikene Âbraum yaneko ovo'íko Mezopotámiya tumúneke ípokopeovo ya Âram. 3 Hara kíxoa Itukó'oviti: "Ipíhiki peké'exa koáne ya xapa iyínoxapa. Hara yenápa poké'e énjokopikemo" kíxoane. 4 Yane ipúhikopeane Âbraum ne poké'exa kaúdeu yonópoti Âram. Ivokóvone há'a, ina iseópa Itukó'oviti yara poké'e vóvoku kó'oyene. 5 Itea avo poké'exa Âbraum yara poké'e, muhíkova kalihú koeti itátane. Yane koyúhoinoa Itukó'oviti

poréxeamo uhá koêti neko poké'e, koane itúkeovomakamo ítuke amósenopono
ikénepoke, upánini âvoyea xe'éxa yanekôyo. 6 Ina koyuhó'inoakomaka Itukó'oviti
koêkumo ne amósenopono ovó kó'iyeamo poké'e ákoti itukapu ítuke, koane
itúkeovomo kaútiya, yoko komóhiyeokonomo kúveu koaturu séntu koeti xoénae.
7 —Ina kixoá'ikomaka Itukó'oviti: "Imbihóponoatimo ne xanéhiko itukoâtimo
ákau ne yamósenopono. Ikénepoke, ínamo ipuhíkapea neko poké'e. Yane
itukoâtimo ne mbáhoenoa itúkea yâye yara poké'e" kíxoane Itukó'oviti ne
Âbraum. 8 Yane pahúkoane Itukó'oviti sirkunsidá kó'iyea ne Âbraum, koánemaka
xe'éxa, yoko uhá koeti hóyeno xapákuke amósenoponomo, hoénaxovope
itúkeovohiko xanena Itukó'oviti. Ehane ápe Izáki, xé'a Âbraum. Oitú koené'e
káxe ike ipúhikine, sirkunsidá kíxoane Âbraum. Paya'íne Izáki, ápe xe'éxa
koéhati Njáko. Kene xe'éxaxapa Njáko, énomone neko ndusé koeti hóyeno, turi
viyénoxapa.
9 —Enepohikonekôyo, kavánehiko Yûse, enepone âti, xoko íhae Ejítu.
Kixínoakeneye, ahuxúkinovati okóvo neko âti vo'oku íyokeova kíxoaku há'a
kátarakea. Itea ako kurí íxa Itukó'oviti ne Yûse. 10 Koítova ya uhá koeti kotíveti
kixókonoku. Poréxoamaka hána'iti itipánevoti koane exóneti nonékuke Farâo,
natina Ejítu, eneponeko poréxoti Yûse itúkeovo pahúkoti ya poké'exa Ejítu.
Poréxoamaka éxea koêku ne uhá koeti apêti óvokuke. 11 Ehane ápe êno hímakati
ya uhá koeti poké'exa Ejítu. Enómaka kotíveti koekúti ya poké'exa Kanâm.
Ákone nîka neko voxúnoekeneya. 12 Eyekóxoane Njáko ápeyea êno nikokónoti
ya Ejítu, pahúkoane neko xe'éxaxapa, enepohikoneko voxúnoekene, píheaya.
Yoko inúxotikone pahúkoaya. 13 Ya pí'apeke pihóhiko, ina etó'okoa Yûse itúkeovo
koati po'ínu. Yane éxoane Farâo neko iyénoxapa Yûse. 14 Pahúkoa Yûse neko
po'ínuhiko veyóponea ne há'a, eneponeko Njáko, koane uhá koeti iyénoxapa.
Yoko seténtai sinku koe uhá koêti neko iyénoxapa. 15 Yane ípokopovone Njáko ya
Ejítu. Énomone ivókopovo, koánemaka neko voxúnoekene. 16 Itea omópokonohiko
mûyo ya Síkem ekóxoponeokono xoko uhôro kehoéti mopoíke, enepone váneu
Âbraum xoko xe'éxaxapa Ému mekúke —kíxovokoxoane Etévaum.
17 Ina koe'íkomaka:
—Ye'éxovone kaxena koúsokea Itukó'oviti neko koati emo'úti ákoti aukápapu,
yuhó'ino Âbraum nóvo, yupihovó koéne ukóponea neko viyénoxapa ya poké'exa
Ejítu. 18 Enoné'e xoénae ike ivókinevo Yûse, ehane ûrukovo po'i pahúkoti. Yoko
ako exa Yûse nekôyo. 19 Eneponeko nâti, koati ahúkoti ya aupú'ikeati. Komohí
kixo voxúnoekene, koane íkoitoponoahiko kotíveti. Pahúkomaka voxúnoekene
kûrihikea neko inámatiko xe'éxa, kaha'aînoati ívohikeovo. 20 Énomone yaneko
káxehiko, ipúhikone Muîse. Yoko yupíhova itúkeovo koati exóketi kalivôno.
Kúveu mopo'âti kohê, ítoa êno yoko há'a hé'onea óvokuke. 21 Ikénepoke
enepo iyonôa huveóke, ipokôa hé'onoaku, ínixopa ihine Farâo. Yane omópane
óvokuke koexókexopati. Kutí kixópane koati xe'éxa. 22 Yoko aínovo exóneti ya
Ejítu íhikaxokono neko Muîse. Koati hána'iti teyonéti nê'e, êноti xunáko ya
koyúhoyeake koáne ya uhá koeti ítuke.
23 —Koarénta koené'e xoénaena neko Muîse, kenó'okone isóneuke kahá'ayea
noíxoponea iyénoxapa, enepohikone izaraelíta. 24 Yaneko noíxoponeaku, ápe
hóyeno íhae Ejítu isúkoti izaraelíta ákoti évotikoake. Noixoâne Muîse, ina
kotixôa neko izaraelíta vaheréxinokonoti ítuke. Itúkopinoa ésa'i, koépekoa
neko íhae Ejítu. 25 Yoko ikútixati Muîse exoâtimo iyénoxapa itúkeovo páhoe
Itukó'oviti koíteovahiko. Manîrapo ako éxahiko kó'iyeaneye. 26 Yaneko po'ípone
káxe, noíxoanemaka Muîse ne iyénoxapa isukókoti. Ina kaha'â haxákea.

Hara kíxoahiko: “Itínoe hóyeno, koati kepo'ínukokoti. Na koeti isíkinokoko?” kíxoanehiko.
27 —Itea enepone hóyeno isúkoti po'ínu, okopo Muîse. Hara kíxoa:
“Inípono îti kehá'ati kepáyasokinovovi, kehá'atimaka itíkivo yúhoikovoku ûti.
28 Hainá'ikopomea kehá'ati képekinu kuteâti kíxeaku ne íhae Ejítu kiyakáxeke?”
kíxoane. 29 Kameáne Muîse neko yûho, oméxovone. Kohó'ine ya poké'e koéhati
Midíyam. Koeku óveaya, ápene pi'âti xe'éxa, hóyeno kalivôno.
30 —Iké nepoke óvea koarénta koeti xoénae yaneko poké'e, koútata'ixinova ánju
íhae vanúke xapákuke irúmene yúku, xoko kali xuve tikóti iruékoti. Yoko
hane óvo poké'e ákoti ovâti, xêrerekuke neko hána'iti mopôi koéhati Sinâi.
31 Koati hána'iti iyúpaxeova Muîse noixoâne neko koekúti, ina ahi'ókovaxo
ivóko'okoponea. Yane apé koéne emo'u Vúnae kixoâti: 32 “Undi Itukó'oviti,
kutípone yoxúnoekene Âbraum, Izáki yoko Njáko” kíxoane. Yoko hána'iti píkea
Muîse, koane honónokea mûyo. Ako íta komómoyea. 33 Ina kixoá'ikomaka Vúnae
Itukó'oviti: “Víya ne piríkatana, vo'oku koati sasá'iti ra poké'e yókonukoku.
34 Koati noinjoâti koítoponeovo kotíveti ne njanéna ya poké'exa Ejítu, koane
ngameâtihiko varú'inevo koeku koítoponeovohiko kotíveti. Énomone evénzekino
ngoítoponeovahiko. Kó'oyene, keúsakapu, vo'oku mbahukópiti ya Ejítu” kíxoane
Itukó'oviti.
35 —Yoko énomone ne Muîse, púvone iyénoxapa itúkeovo yúhoikovoku. Hara-
pepo kixókono: “Inípono îti kehá'ati kepáyasokinovovi, kehá'atimaka itíkivo
yúhoikovoku ûti” kixókono. Énomonemaka ne Muîse, páhoe Itukó'oviti itúkeovo
tûti yoko koitóvati yaneko koutáta'ixinova ánju xoko xuve tikóti.
36 Koati Muîse inuxópino viyénoxapa ipuhíkopea Ejítu. Kúveu koarénta koeti
xoénae, êno iyupánevoti ítuke yoko po'ínuhiko koekúti, hoénaxovope xunako
Itukó'oviti xokóyoke. Aínovone ítone itúkea ya koeku óvea poké'exa Ejítu, koáne
yane mar iháxoneti Hararáno'evoti, koánemaka yaneko mêum ákoti apêtiya.
37 Koati Muîse itukoa yûho râ'a, yuhó'ino xanena ûti, uti íhae Izarâe. Hara
kôe: “Xapákuke viyénoxapa, apêtimo po'i hóyeno kuteâti ûndi, noívokoemo
Itukó'oviti itúkeovo porófeta koyuhó'iyeati emó'u xapa xâne” kôe. 38 Koatímaka
Muîse opónoa neko mêum ákoti apêti xapákuke neko êno xâne ho'uxóvoti,
koane xokóyoke ne ánju yuhó'ixoati oúkeke neko hána'iti mopôi, enepone
Sinâi, koane xapa voxúnoekene. Koatímaka Muîse namukôa neko yuhôti
apêti xunáko ikó'inamakopeovi, enepone yuho Itukó'oviti, koane énomonemaka
koyuhópinovea.
39 —Itea ako akáha'a itúkea yuho Muîse neko voxúnoekene. Koati puvâtihiko,
koáne ya isóneuke aúkopovohiko ya poké'exa Ejítu. 40 Hara kixóhiko Âraum
yanekôyo: “Itíkinavi okovo hokonéti, kuvóvonemo ûti, motovâti inúxinovi.
Vo'oku enepone inuxópinoviti vipuhíkopea poké'exa Ejítu, ákone véxea koêku”
kíxoanehiko. 41 Énomone yaneko káxehiko, itúkone okovo xe'exa váka
ne xanéhiko, ina isukínoahiko hó'openo itukínoati ikó'iparaxoake. Ínamaka
koyuíhiko, elóketihiko okóvo vo'ókuke neko kixovókuti ítuke vô'u. 42 Vo'ókuke
ne kixóvokuhiko, ahíkuxopeova Itukó'oviti. Sikó kíxoane píhoheyea ikéneke
po'i ho'éti, enepone heú koeti hékerehiko ya vanúke, kuteâti koêku ne yútoe
porófeta emó'uke Itukó'oviti. Énomone ne koêti:

“Itínoe íhae Izarâe, koeku yóvoheixi neko mêum ákoti apêti kúveu koarenta koeti
xoénae, undí'ikopomea képekino hó'openo itíkoti iké'iparaxonuke? Ako
kalíhuina. 43 Kéxepukonoemaka kali péti, ipó ipo kixonéti, óvoku ihéyu'iki
hékone koéhati Molóki, yoko okovo hékere koéhati Réfam, ainóvoti
ítikenoe ya veô'u. Vo'oku kurí kixépinu, hekópoti koekúti kuteâti,

mbahukópopitinoemo ya poké'e ákoti malîka yâtikeneye ya Mbabílonea”
kôe ne yútoe porófeta —kíxovokoxoane Etévaum. *Amós 5.25-27*
44 Ina koe'íkomaka:
—Koati apêti óvoku Itukó'oviti xapákuke voxúnoekene. Énomone neko
tabenákulu, ipó ipo kixonéti koeku yónoheyea xanéhiko yaneko mêum ákoti
apêti. Enepone tabenákulu, itúkoa Muîse kuteâti páhoenoa Itukó'oviti itúkea,
kuteâti neko éxokoake Itukó'oviti inúxotike, kaha'aînoti Muîse íkutipasikea
neko íkomumuxoake. 45 Enepone óvoku Itukó'oviti, ápenemaka ya kaxénake
Njozûe. Ípohikoane voxúnoekene, koinoâti enepo itukópane poké'exa neko
émeuxa xanéhiko kópuhiu Itukó'oviti. Yoko ápeikomaka neko péti xapákuke
viyénoxapaikene tukú koeti kaxena Ndávi. 46 Enepone Ndávi, koati hóyeno
kóseanane Itukó'oviti. Épemo Itukó'oviti, enepone kuvóvonemaka voxú'ikene
Njáko, yusíkea itúkinoa óvoku. 47 Itea Salúmaum, xé'a Ndávi, itukóvo
koexépukoati neko hána'iti imokóvokuti, óvoku Itukó'oviti.
48 —Itea ako ava ovokúti, koéxepoe xâne, ne Itukó'oviti, enepone koati
payásoti ya uhá koêti, kuteâtimaka koêku ne yútoe porófeta mekúke, enepora
koêti:
49 “ ‘Vanúke indúko óvongu nandíxea. Kene ra poké'e, kutí ngíxoa ómomikoku
njêve’ koe Vúnae Itukó'oviti. ‘Kutí'ikopomo itukóvo ovokúti mani
ítikeinonunoe? Manímea apêti ómomingoku ítikeinonu? 50 Hainá'ikopo ûndi
itukôa uhá koêti ra koekúti apêti?’ ” kôe yútoe porófeta —kíxovokoxoane
Etévaum. *Izâiya 66.1-2*
51 Ina kixovókoxopaikomaka Etévaum neko tutíhiko jûdeu:
—Itínoe xâne koati tiú'iti omíxone koane ákoti akutípo. Iti xâne exexeâti
isóneu yoko kêno ne emo'u Itukó'oviti! Kéyekune kétiu'ikinoe yomíxone yokopâti
ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, kuteâti kixoku itúkeovo neko yoxúnoekene.
52 Ako ápahuina porófeta ákoti itukapu íkoitoponone kotíveti yoxúnoekene.
Enepohikonê'e, koépekexomaka ovoxe Itukó'oviti koyuhoâti nóvo kenó'okeamo
neko koati Ponóvoti Páhoe Itukó'oviti, enepone váherexinokemaka ítike koane
képekeunoemaka, 53 itínoe namukoâti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse,
omínopike ánjuhiko, enepone ovóxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, itea ako itíka —
kíxovokoxoane.

Kixoku ivókeovo ne Etévaum
54 Kamoné'e yuho Etévaum neko tutíhiko jûdeu, yupihovó koéneoxo
ímaikinovahiko koane ngarútutukexea ôe. 55 Itea koati xúnati ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti xoko Etévaum. Yane pono-ponó kixone ûke vanúkeke neko Etévaum
koane noíxea êno uhé'ekoti uhapú'iti ukeâti xoko Itukó'oviti, koánemaka Jesus
éxopeke Itukó'oviti, 56 ina kôe:
—Koati imihé'okinonuti ra vanúke. Noínjopane ne Íhae Vanúke
ikútipasikoponovoti xâne, xe'ó koyêti éxopeke Itukó'oviti xoko óvoku
kapáyasokone Itukó'oviti —koéne.
57 Yane vaúkexo neko okópoti Etévaum. Exexó kixónehiko kêno ya vô'u koane
uhá kó'iyea éhahikeovo namúkoponea Etévaum. 58 Yane káhakoane meúkeke yane
pitivóko, ina hepokoâhiko ya mopôi. Enepohikone koyúhoti ákoyea aúnati
ítuke Etévaum, veyópohiko kápana muyókuke, ina kurikoâhiko xoko homoêhou
koéhati Saûlu 59 koeku hepókea Etévaum. Kene Etévaum, Jesus vaúko ya
orásaum-ke. Ha koe yûho vaúkea:
—Unaém, nemúkapa ra omínjone —koéne.
60 Yane ipuyuké koéne, koane kóhonokea emó'u kó'iyea:
—Unaém, hako ipihéponoahiko vo'ókuke ra váhere ítukeinonu —koéne.
Yane ivókovone.

8

1 Yoko ínixoamaka Saûlu unáko koépekeokono ne Etévaum.

Koeku inâ puvokóno ne kutípotihiko Jesus

Yaneko káxe, turíxovone ápeyea ikoítoponoati kotíveti ne kutípotihiko Jesus ya Njeruzálem. Yane itóhineone uhá koêti neko kutípoti Jesus ya po'íke ipuxóvokutihiko ya Njúdeya koánemaka ya Samâriya. Poéhane ápostuluhiko ako itahínehea. 2 Yoko ápe hóyenohiko teyoti Itukó'oviti ekoxóponoati neko Etévaum, ikotívexoatihiko isóneuke ne koekúti. Yupihovó kôe íyokexeahiko vo'ókuke.

3 Kene neko Saûlu, koati vaheréxinoati ítuke ne kutípotihiko Jesus, kaha'âti uké'exea. Koêkuti ovokúti ûrukovoku nê'e, koeku inú'ikea hokoti Jesus-ya, káhakoa meúkeke, hóyeno koánemaka sêno, omopâtihiko ika'ákovokutike.

Koyûho emo'u Itukó'oviti ne Filípi xapa íhae Samâriya

4 Kene neko kutípoti Jesus itohíneheoti, koyúhohiko emo'u Itukó'oviti koêkuti vékokuhiko. 5 Yoko Filípi, Samâriya yóno koane koyúhoyea koeku Kristu. 6 Koyuhóne Filípi xapa xâne, yupíhova ivávakeokono neko yûho. Koáhati noixeâti xanéhiko neko ítuke, hoénaxovope xunako Itukó'oviti xokóyoke. 7 Êno xâne ûroevo ndémoniu koítovone Filípi. Koati kohonókoti emó'u vaúkea ne ndémoniuhiko koeku ipúhikopea. Enómaka xâne isayú'ixovoti ákoti ehevákapu mûyo, koane mohéveu, koítovone Filípi. 8 Koati hána'iti elókeyea okóvo ne xanéhiko yane pitivóko vo'ókuke.

Koixómoneti koéhati Símaum

9 Yoko yaneko pitivóko, ápe hóyeno koixómoneti koéhati Símaum. Ítoa íkutipea xanéhiko ya Samâriya itúkeovo hána'iti ko'éxoneti, aupú'ikoati yane ítuke. 10 Heú koe xâne ivavákea yûho, kúteane xâne payásoti yoko ákoti apayáso. Hara koéhiko vo'ókuke:

—Enepora hóyeno, koati ovâti hána'iti xunako Itukó'oviti, íhaxinokonoke "Hána'iti Xunakóti" —koénehiko.

11 Ivávakinokonoke neko Símaum vo'oku mekú'iyeane itúkovo koixómoneti itúkoti iyupánevoti, aupú'ikoati ne xanéhiko yane ítuke. 12 Itea kutipoâne xanéhiko ne yuho Filípi koyuhó'inoane koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne koánemaka koeku Jesus Kristu, áhikovonehiko ya iháke Jesus, hóyeno koánemaka sêno. 13 Muhíkova neko Símaum, kutípoanemaka. Yane áhikokonone. Koêkuti yónoku Filípi, pihómaka ne Símaum ikéneke. Ako iríka. Koati hána'iti iyúpaxeovo ítuke Filípi, enepone êno hána'iti iyupánevoti ítuke, hoénaxovope ne xunako Itukó'oviti xokóyoke.

14 Eyékoxoanemaka ápostuluhiko ya Njeruzálem namúkeane emo'u Itukó'oviti ne íhae Samâriya. Yane pahúkinoahiko Pêturu yoko Xuâum. 15 Simoné'e evo Pêturu xapákuke, itúkinoa orásaum maka namúkanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, 16 vo'oku âvoyea evésekapa xokóyokehiko. Pohúneti ahíkovotinehiko ya iháke Vúnae Jesus. 17 Yane ípihone vô'u evo Pêturu tutíkuke neko xâne, yane namúkoanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

18 Noixoâne Símaum namúkeanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koeku ípihea vô'u evo ápostulu tutíkuke neko xâne, yane kahá'ane poréxea tiûketi evo Pêturu. 19 Hara kíxoa:

—Peréxanu xunakóti kuteâti xináko, motovâti namúkea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne koêkuti ímbihone vô'um tutíkuke —kíxoane.

20 Ina kixôa Pêturu:

—Koati metokeâti yenópi ipihóponovokutike xané kixepoâti ne tîketina. Inípono îti, ikítixati vanêti ne íparaxeovike Itukó'oviti, enepone Sasá'iti Omíxone! 21 Ákomo kalíhuina itíkivo ha'ine ûti yara itukéti, vo'oku ako panápu iséneu nonékuke Itukó'oviti. 22 Konókotiko ikétivexi iséneuke ne pehúnevo koane

kiríkopi. Yépema Vúnae kóseanayeopi. Ávaina avá'avo oxéne itúyopea ne váhere iséneu. 23 Koati ininjoâti yupíheovo kotíveyea iséneuke ne ákoyea ítea itíki kuteâti ra índuke. Ika'ó kixópi ne váhere iséneu koeku yupíheovo íyekivoa itíki kuteâti ne índuke —kíxoane.

24 Ina kíxo Pêturu ne Símaum:

—Yépeminanuikopo Vúnae Itukó'oviti maka hákone yóno oúngeke kuteâti ne yihó'inonumeku —kíxoane.

25 Uke'éxoane evo Pêturu koyúhoyea emo'u Vúnae xapákuke neko xâne, aúkopovohiko Njeruzálem xoko vekópoku. Êno kálihunoe ípuxovoku samarítanu koyúhoakumaka ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus koeku pihópeahiko.

Tokôpo hóyeno íhae Etiópea ne Filípi

26 Kene Filípi ápe ánjuna Vúnae kixoâti:

—Keúsakapu, pîhe ya íyeu úkeaku kásati. Hane víka xêne taru'úxoti mêum ákoti apêti, enepone ukeâti Njeruzálem yonoti Ngâza —kíxoane.

Úkeane pího ne Filípi. 27 Yoko ápe hóyeno íhae po'i poké'e koéhati Etiópea vekoâti neko xêne. Eunúku itukóvoye neko hóyeno, koane koati payásoti ko'itúkeinoti sêno koéhati Kandáse, natina Etiópea. Énomonemaka exôa koêku ne tiûketi ya natíxokuke Kandáse. Yoko ukopeâti Njeruzálem neko hóyeno, yónoku ihâyu'ikoponea Itukó'oviti. 28 Vataa koépo karósanake ixómoti yuhoíkopo emo'u Itukó'oviti yútoeke porofeta Izâiya. 29 Ina kíxo Filípi ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti:

—Yahí'akapa rakene karósa, yaxénapoa —kíxoane.

30 Ina ehakínova Filípi. Koeku ahí'okeova, koane kámea ne hóyeno yúhoikea emo'u Itukó'oviti yútoeke porofeta Izâiya, ina kixôa Filípi:

—Yéxoa kixó'ekone ne yího'iu?

31 Ina yumopâ neko hóyeno:

—Namo ngíxoaye énjea hákotimo kourápu'ikinonoati? —kíxoane.

Yane ítaikone Filípi evésenekuyea ne ivú'e ivátakea xêrerekuke. 32 Yoko eneponeko yúho'iu emó'uke Itukó'oviti, énomone ne koêti:

“Kutí kixókono su'ûso omonéti xoko koépekokonoku. Kuteâti koeku ákoyea yaíka ne kali xe'exa su'ûso enepo vate'íkokono, énomonemaka koéneye ákoyea yûho râ'a. 33 Yaneko yupíheovoku kixókonoku, ako ápahuina xâne ponoâti ne ítukeinoa. Ápeikopo itoâti kayúmakea váherevoko ne xanéhiko kûrivokoevo? Vo'oku koépekeokono, áko'one yara poké'e” koêti. *Izâiya 53.7-8*

34 Ina kíxo Filípi neko hóyeno:

—Émbemopi keûrapu'ikinonoa kíxone ra porófeta. Kixopóvotimea? áko'o po'inu xâne kixómea —koéne.

35 Ina kouhápu'ikinoa Filípi kíxone. Koati koukeâti yútoeke porófeta koyúhoinoa koeku Jesus.

36 Eháhehiko itópono óvoku úne koeku yónea. Ina kôe neko hóyeno:

—Anéye úne. Motóvanemea ánjikeovo ya iháke Jesus? áko'o ápemea itopónuti.

(37 Ina kixôa Filípi:

—Enepo heru'ó ixêa yomíxone kitípi ne Vúnae, motóva yáhikivo ya iháke kó'oyene.

Ina kixôa neko hóyeno:

—Ngutípoa itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus Kristu —koéne.)

38 Ina pahukôa ixíkeovo ne ivú'e. Pihóne úneke neko pi'âti. Yane áhikoane Filípi.

39 Ipuhíkopeanehiko úne, má kixópane Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Filípi. Ákone naíke'exapa áhiu. Yane ukópononemaka neko hóyeno. Yoko koati hána'iti

elókeyea okóvo koeku vekópea neko xêne. 40 Kene Filípi, apé koépone ya
pitivóko koéhati Azôtu. Koêkuti vekópoku yâtikeneye, koyúhopinoa emo'u
Itukó'oviti ne xanéhikoya. Koatine kóye; tukú kixópa seôpo ya Sezâreya.

9

Hokôpo Jesus ne Saûlu
Át 22.6-16; 26.12-18

1 Yoko koati ixómotiko oposí'ixoa Saûlu kíxoaku koépekexea ne kutípotihiko
Vúnae Jesus. Koati kaha'âti uké'exea. Énomone pihíno xoko koati payásoti
ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke 2 epemóponoati koyuhópeti
yonoti xoko inuxínotihiko itukéti íhikaxovokuke hó'e jûdeu ya pitivóko iháxoneti
Ndamásku. Enepone koyuhópeti veyóponone, poréxoa iká'akea koêkuti
kó'iyeovoku ínixoponone, hóyeno koánemaka sêno, hokoâti ne ihíkauvoti íhauti
Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, koane omópea ika'ákovokutike ya
Njeruzálem. 3 Úkeane pího ne Saûlu. Koeku yé'exeane Ndamásku, apé koéne
koati xúnati uhapú'iti ukeâti vanúke kouhápu'ikoati. 4 Yane íkorokovone Saûlu
poké'eke. Ápemaka emo'úti kámone kixoâti:
—Saulú, imáko ké'iyivoku. Na koeti váherexino ítikeinonu?
5 Ina yumopâ Saûlu:
—Kuti îti Unaém?
—Undi Jesus, enepone váherexinoke ítike. 6 Yexépukapa, yûrukapa ne pitivóko,
ínamo yexákakana ne nékone itíki —kíxoane.
7 Kene xánena Saûlu, xe'okó koéne, yunukú koéne. Kámoahiko neko emo'úti
itea akó'oti inixâ neko koyúhoti. 8 Ina exepúkopea poké'e neko Saûlu. Kahâ'a
míhe'okopea ûke, ákone ínixa. Yane ápene namukeâti vô'u hirikoâti tukú koeti
Ndamásku. 9 Mopó'a káxe ako ínixa. Ákomaka nîka, koane ákomaka énapu úne.

Noixópono Saûlu ne Anániya
10 Yoko ápe hóyeno ya Ndamásku kutípoti Jesus, koéhati Anániya. Yúho'ixoa
Vúnae ya kutí koeti hopúne.
—Ananiyá —kíxoane.
Ina yumopâ Anániya:
—Usó ngóye koêkuti kevóxenuku Unaém.
Ina kixopâmaka Vúnae:
11 —Keúsakapuikopo, pîhe ya xoko rúva iháxoneti Ponóvoti, óvokuke hóyeno
koéhati Njûda. Yapásikamo hóyeno koéhati Saûlu íhae Társu. Yara koeku
kó'oyene, ixómoti itûko orásaum. 12 Mboréxoane ya kutí koeti hopúne ínixeopi
yurúkovoti óvokuke, ipíheti veô'u tutíkuke motovâti ínixopea —kíxoane Vúnae.
13 Ina yumopâ Anániya:
—Unaém, enóne xâne koyuhó'inonoati koêku ne hóyeno. Koati vaheréxinoati
ítuke ne xanéhiko kesása'iupone ya Njeruzálem. 14 Epó'oxo koeku símea yâyeke,
ápe koyuhópeti ómone, ukeâti xoko tutíhiko sasedóti inuxínoti xanéhiko hó'eke,
porexoâti iká'akea uhá koeti kutipópiti.
15 Ina kixôa Vúnae:
—Pîhe, vo'oku koati noívongoe itúkeovo ko'itúkeinonuti ne hóyeno.
Koyúhotimo emó'um ya xapa xâne ákoti itukapu jûdeu, koáne ya nonékukehiko
nâti, koánemaka xapa íhae Izarâe. 16 Epó'oxo enjókoatimo kónokea yupíheovo
koítoponeovo kotíveti índukeke —kíxoane.
17 Yane pihóne Anániya óvokuke Njûda. Urúkovone ovokútike, ípihone vô'u
tutíkuke Saûlu xaneâti kíxea:

—Saulú, iti mbo'ínu xoko Vúnae. Koati Vúnae pahúkonu yâyeke, enepone Jesus kautáta'ixinovopiti xenékuke xoko víkoku kino'óko yâkeneye. Pahúkinonuke yâye maka ínixepane, koane áxunaneoxomaka ne Sasá'iti Omíxone xikóyoke —kíxoane.
18 Énomone yaneko ókoku ôra, apé koéne koekúti irihíkopovoti ukopeâti ukékuke ne Saûlu kutí koeti xo'orópiti. Yane ínixopone, ina exepúkopo, yane áhikovone ya iháke Jesus. 19 Ike nikópea, xunápone koxé'u.

Koyûho koeku Jesus ne Saûlu ya Ndamásku

Ápe kali ye'á koetí'iye káxe óveako ne Saûlu ya Ndamásku kaha'íneatihiko ne kutípoti Jesus. 20 Énomone yanê'e, turíxovone ne Saûlu koyúhoyea koeku Jesus ya Ndamásku ya íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko, koyuhoâti itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus. 21 Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti kamoâti. Hara koéhiko vo'ókuke:
—Hainá'ikopo énomone ne koepékexoti kutípoti Jesus ya Njeruzálem? Hainá'ikopomaka mani simínoke yâye iká'akoponea yoko omópea iká'ae xoko tutíhiko sasedóti inuxínoti xâne hó'eke ûti ya Njeruzálem? —koénehiko.
22 Itea inamá'axo ukopóno itúkeovo éxoti koyúhoyea koeku Jesus ne Saûlu. Enepohikoneko jûdeu ko'óvokuti ya Ndamásku, ákone éxina isóneu kixoku yumópea Saûlu. Koáhati kouhápu'ikoati Saûlu itúkeovo Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne, ne Jesus.
23 Xu'ikénene, ina ho'uxóvo ne jûdeuhiko oposíkinoati isóneu ne Saûlu kixokumo koépekea. 24 Itea eyékoxoa Saûlu neko isóneunokono. Yoko káxe, yóti veyónehiko neko okopâti kóyonoyea páhapetea ne pitivóko kaha'âtihiko koépekea. 25 Itea ya yóti, íkoho'ixo Saûlu neko íhikauhiko, kopúhikopatihiko meúkeke yane pitivóko, evékopati oúkeke ne îpi ya hána'iti sésta.

Saûlu ya Njeruzálem

26 Yane hane yonópo ne Saûlu Njeruzálem. Seopóneya, kahá'a ánavokoxopeova ne kutípotihiko Jesus, itea uhá kôe píkeahiko. Akó'oti akutípoahiko itúkeovo hokópotine Jesus. 27 Itea óma Mbaranâbe ne Saûlu xapákuke neko íhikau Jesus. Ina koyuhó'inoahiko koêku ne Saûlu xenékuke noíxea Vúnae, koane ápeyeamaka yuhó'inoa Vúnae. Koyúhoinoahikomaka ákoyea píkone ne Saûlu enepo koyûho koeku Jesus ya Ndamásku. 28 Yane kahá'inepoane Saûlu ne kutípotihiko Jesus koêkuti yónokuhiko ya Njeruzálem, koane ako píka Saûlu koyúhoyea koêku ne Vúnae. 29 Koyúhomaka koeku Jesus xapákuke ne jûdeuhiko koyúhoti emo'u ngerêku. Koati yumopâtihiko Saûlu. Yane opósikonehiko kixókumo koépekea Saûlu. 30 Eyekóxoane po'ínuhiko kutípoti Jesus ápeyea kaha'âti koépekea ne Saûlu, ómanehiko ya Sezâreya. Ikénepoke ina iyonópamaka ya Társu.
31 Yoko ú'uhepe kóyehiko neko kutípoti Jesus ya uhá koeti Njúdeya, yoko Ngalíleya koánemaka ya Samâriya. Ákone okopâti. Tumúne yóno kóxuna'ixeovohiko ikéneke Vúnae koane ukóponea itúkeovohiko teyoti Itukó'oviti, vo'oku huvó'oxea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, koane kurí'uxeovomaka yé'akeye ne kutípoti Jesus xapákuke.

Koitóvo hóyeno koéhati Éneya ne Pêturu

32 Kene Pêturu, ako tôpi pitivóko vékoku. Po'íke káxe, vekóponoamaka xapákuke ne kasása'iupo Jesus ya pitivóko koéhati Lîda. 33 Énomone tokópea hóyeno koéhati Éneya. Enepone hóyeno, oitu koene xoénae óvoheixo ípeke, vo'oku itúkeovo isayú'ixovoti mûyo ákoti ehevákapu. 34 Ina kixôa Pêturu:
—Eneyá, yexépukapa; koítovopine Jesus Kristu. Keúnakapa ne peúke —kíxoane.

Énomone yaneko ókoku ôra, xépu koépone Éneya. 35 Noíxoa uhá koeti
ko'óvokuti ya Lîda yoko Sârona neko koítovone Pêturu, koane enó'iyea hokópoti
Vúnae Jesus vo'ókuke.

Koeku Ndórka exepúkopo ukópea xapa ivokóvoti

36 Ya pítivokona Njópi, ápe sêno kutípoti Jesus. Tabíta koéha. Enepora ihâe,
enepo sa'irí'okopovo ya emó'uke ngerêku, Ndórka koêti. Enepone sêno, é'exo
kíxoixokono vo'oku únati kixoku itúkeovo, koane vo'oku ixómoyea huvó'oxo
xâne ákoti apeínoati. 37 Yaneko káxehiko, ká'arinene neko sêno. Ehane ivókovo.
Ahíkopokononе ne mûyo, ina omopókono ya kúveu ovokúti sôparatuke. 38 Yoko
enepone pi'âti pitivóko, Lîda yoko Njópi, ako ahíkaka. Eyekóxoane kutípotihiko
Jesus ápeyea ne Pêturu ya Lîda, pahúkohiko pi'âti hóyeno xokóyoke épemoponea
xanépea ya Njópi hú koêti. 39 Koáne, xanépoanehiko Pêturu. Simoné'e, ina
omâhiko sôparatuke xoko imópokonoku muyo Ndórka. Heú koéhiko neko sêno
ivokóvoti îma ayákukuyea Pêturu koane íyokexea, exókoatihiko ne hîxo yoko po'i
ípovo úhe'oenoahiko Ndórka koeku ápeyeako. 40 Ina pahukôa Pêturu ipúhihikopea
meúkeke heú koêti neko xanéhiko. Yane ipuyuké koéne épemea Itukó'oviti
xaneâti inonéxinova ne ivokóvoti koane kó'iyea:

—Tabitá, yexépukapa! —koéne.

Ina mihe'óko ûke neko sêno. Yane noíxone Pêturu, ina ivatákopo ípeke.
41 Yane namúkea vô'u Pêturu huvo'óxoati exépukopea, ina ihaxíhikoa Pêturu ne
senóhiko ivokóvoti îma koánemaka ne po'ínuhiko kasása'iupo Jesus. “Harâ'apo”
kíxovokoxoane.

42 Yoko eyékoxokono neko koekúti ya uhá koeti Njópi. Êno kutípoti Vúnae
vo'ókuke. 43 Êno káxe óvoheixea Pêturu ya Njópi óvokuke eyoti vakamóto, hóyeno
koéhati Símaum.

10

Koeku hóyeno koéhati Kôrneliu pahúkoti húndaruhiko

1 Ápe hóyeno ko'óvokuti ya Sezâreya koéhati Kôrneliu. Itáleanu itukóvoye
neko hóyeno. Yoko pahúkoti póhuti séndu húndaru itúkovo, ainóvoti ítuke
iháxakoku húndaru iháxoneti “Itáleanu”. 2 Koati teyoti Itukó'oviti neko hóyeno,
koane yuixóvoti itúkea ponóvoti nonékuke. Kúteanemaka koêku ne uhá koêti
ya óvokuke. Enómaka huvó'oxea ne ákoti apeínoati, koane kóyekunemaka itúkea
orásaum.

3 Po'i káxe ya kuteâti mopo'âti ôra ya kiyakáxe, ápe éxokoake Itukó'oviti ne
Kôrneliu ya kutí koeti hopúne, itea ako imáka, iyukovó koyêti. Noixo ánju,
ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, ahi'ókovati.

4 —Korneliú —kíxoane ánju.

Pono-ponó kixínoane ûke Kôrneliu koane yupíheovo píkea.

—Kutíya unaém? —kíxoane.

Ina kixôa ánju:

—Ako inátapa okóvo Itukó'oviti ne kixeku itíki orásaum, koánemaka ne kixeku
ixómoyea huvó'oxo xâne ákoti apeínoati. 5 Kó'oyene, pehuka yovóxe ya Njópi
iháxikoponea hóyeno koéhati Símaum, yonópoti îha Pêturu. 6 Hane óko óvokuke
po'ímaka koéhati Símaum, hóyeno eyoti vakamóto. Xe'ókuke mar óvo neko óvoku
—kíxoane ánju.

7 Ehá'axo pihópo ne ánju, iháxikone pi'âti ahínoe ne Kôrneliu. Ina apémaka
po'i húndaru iháxiu. Eneponê'e, koati huvo'óxoati ya óvokuke koane teyotímaka
Itukó'oviti. 8 Ina koyuhó'inoahiko Kôrneliu uhá koêti neko yuhó'inoa ánju. Yane
pahúkoanehiko ya Njópi.

Noíxone Pêturu ya kutí koetíke hopúne

9 Yaneko po'ípone káxe ya koeku vékea xêne yonoti Njópi neko páhoehiko
Kôrneliu, koane yé'exea neko pitivóko, énomone yaneko ôra, pihóne ne
Pêturu omómikokutike oúke péti itukóponoti orásaum. Yoko itumúkotine káxe
yanekôyo. 10 Koati epékoatine hímakati ne Pêturu, itea koêkuiko ixómoyea
koúsokinokonoa ne nîka, apé koéne éxokoake Itukó'oviti ya kutí koeti hopúne
itea ako imáka, iyukovó koyêti. 11 Hara noíxo vanúke imihé'okinoati. Yane
ápene kutí koeti hána'iti ramápu'i ípe ika'oké kíxeokono koaturu koeti kêno
koévesekeokono ukeâti vanúke. 12 Kúveuke, ápe hó'openo, heú koeti kó'iyeovoku
apêti koaturu koeti hêve, koánemaka ne há koeti poké'eke yoneâti hûra,
yókomaka hó'openo ôti. 13 Ina apê emo'úti kámone Pêturu. Hara kôe:

—Yexépuka Peturú. Képeka koêkuti yarâ'a ínamo nikêa —koéne.

14 Itea hara kixópa Pêturu:

—Ako kalíhuina Unaém, vo'oku ako níngeaku kuteâtihiko râ'a ákoti asasá'i
nenékuke, ákotimaka parexâ hó'e ûti níkeokono —kíxoane.

15 Ina apépomaka emo'úti kixoti Pêturu:

—Enepora kasásа'iupo Itukó'oviti, hako keyuhôa itúkeovo ákoti asasá'i —
kíxoane.

16 Mopó'a koéneye, ina omopókono vanúkeke neko kutí koeti ramápu'i ípe.

Símo xoko Pêturu ne páhoe Kôrneliu

17 Kene ne hóyenohiko páhoe Kôrneliu, épemonehiko óvoku Símaum. Koeku
ixómoyea itúkinoa isóneu Pêturu kixó'ekone neko koekúti éxokoake Itukó'oviti,
xe'okó kóyene neko pahoéti pahapétike. 18 Ina ihaxíkohiko ko'óvokuti, epe-
moâtihiko ápeyea hóyeno koéhati Símaum, yonópoti îha Pêturu okoâtiya. 19 Yoko
ya koêkuiko ixómoyea itúkinoa isóneu Pêturu kixó'ekone neko noíxone éxokoake
Itukó'oviti, hara kíxoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti:

—Simóne pi'âti hóyeno oposíkopiti. 20 Yexépuka, yevésekina ínamo yaxenápoa.
Hako poe'aînoa iséneu vo'oku undíne pahukoâhiko yâkeneye —kíxoane.

21 Yane evésekinoanehiko Pêturu koane kíxeahiko:

—Undíne ne yopósiupono. Na koeti simínenoe?

22 Ina yumopâhiko:

—Uti páhoe hóyeno koéhati Kôrneliu, kali payásoti húndaru. Enepone hóyeno,
koati ponóvoti ítuke koane teyotímaka Itukó'oviti. Ínixoa heú koeti jûdeu
itúkeovo itípakovoti. Ápe ánju íhae vanúke, sasá'iti ovoxe Itukó'oviti pahukoâti
iháxikeopi óvokuke motovâti kámokenoyea yemó'u —kíxoanehiko páhoe Kôrneliu.

Xanépoa Pêturu ne ihaxíkoponoati

23 Yane ítaikoane Pêturu neko hóyenohiko ûrukeovo ovokútike koane
imókeakone yaneko yóti. Yuponíne, koúnakovone ne Pêturu ina xanepoâhiko.
Ápemaka po'ínuhiko kutípoti Jesus íhae Njópi xaneâti. 24 Yaneko po'ípone
káxe, simónehiko ya Sezâreya. Yoko ho'úxoanehiko Kôrneliu ne iyénoxapa yoko
po'i húpiu, enepohikone koati ínikone, kuxotínehiko Pêturu. 25 Ehá'axo mani
ûrukovo ne Pêturu, îtokopovane Kôrneliu koane ipuyuké kó'iyeane nonékuke kutí
kixoâti Itukó'oviti. 26 Itea pahúkoa Pêturu exépukopea. Hara kíxoa:

—Undímaka xâne kuteátine îti. Yexépukapa! —kíxoane.

27 Koeku yúho'ixea Pêturu, koánemaka ûrukeovo ovokútike. Tokononé koene
êno xanéya ho'uxoké koyêti kuxoíxoati. 28 Ina kixovókoxoa Pêturu:

—Yéxoanoe indúkeovo jûdeu koane ákoyea sikákana jûdeu ánavokoxeovo xâne
ákoti itukapu jûdeu. Muhíkova vahí'okeova, ako paréxakana ûti. Itea éxokonoa
Itukó'oviti ákoyea omótova ngíxeaneye koêkuti xâne. Ako yusíka kutí ngíxea ákoti

asasá'i koane ákoyea aínavangaxapa. 29 Énomone ákoino mitatahí ángoe enepo
pehûko ihaxíkopononuti. Kó'oyene yéta'akanu ihéxikinonuke —kíxoane.
30 Ina kixôa Kôrneliu:
—Mopó'apoane káxe ikéne, yunzó'ixoti Itukó'oviti óvonguke koené'ekene ya
mopo'âti ôra ya kiyakáxe, orana vitúkope orásaum. Yane apé kó'inonune
kutí koeti hóyeno koati ú'uha koyêti ípovo. 31 Ina kixônu: “Korneliú, kámoa
Itukó'oviti ne yorásauna. Ako inátapa okóvo ne kíxeaku hivó'oxi ne xâne ákoti
apeínoati. 32 Kó'oyene pehuka yonoti Njópi iháxikoponea hóyeno koéhati Símaum
yonópoti îha Pêturu. Xoko po'ímaka hóyeno koéhati Símaum óko, hóyeno eyoti
vakamóto. Xe'o mar óvo neko óvoku” kixónune. 33 Yane ákone ingá'akarixa
mbahúkea ihaxíkoponopiti. Aínapo yákoe kino'óko. Kó'oyene ho'uxoké kóye ûti
ya nonékuke Itukó'oviti. Usokó kóye kámokenoyea ûti uhá koêti ne páhoenopi
Vúnae keyúhoinovea —kíxoane Kôrneliu.

Koeku yuhó'inoa Pêturu ne Kôrneliu

34 Ina kixovókoxoa Pêturu:
—Kó'oyene énjoaneoxo ákoyea naívakaxa xâne ne Itukó'oviti. Kutíkokone
uhá koeti xâne nonékuke. 35 Epó'oxo ya koêkuti poké'e óvohikoku xâne
yara kúveu mêum, úhepeti isóneunoa Itukó'oviti ne xâne teyoâti koane
ponoâtimaka ne kixoku itúkeovo. 36 Yéxoanoe koêku ne ihíkauvoti páhoe
Itukó'oviti xapa íhae Izarâe, enepone inámati ihíkauvoti omínoti xâne un-
ako koêku ikéneke Itukó'oviti ya xoko Jesus Kristu, Únae uhá koeti xâne.
37 Yéxoanoe herumó kó'iyeane Njúdeya ra ihíkauvoti turixeôvoti ya Ngalíleya,
ikénepoke kaxena Xuaum Mbátita koyúhoyea xapa xâne koane áhikexea iháke
Itukó'oviti. 38 Énomone ne ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus íhae Nazâre,
enepone poréxoake Itukó'oviti hána'iti xunáko koáne yupíheovo xuná'iyea
ne Sasá'iti Omíxone xokóyoke. Ako tôpi vékoku ne Jesus itúkoti únati
vo'oku ápeyea Itukó'oviti xokóyoke. Koítovomaka kixeóvovoti xâne íkoitoponone
kotíveti Ndeâpu. 39 Noínjoa ungékuke, koane noíxoamaka nza'ínehiko uhá
koêti neko ítuke Jesus ya Njeruzálem, koánemaka ya uhá koeti poké'exa
ûti, uti jûdeu. Énomonemaka koepékokono, ikokókonoti kuruhúke. 40 Itea
koéxepukopa Itukó'oviti koukópeati xapa ivokóvoti ya mopó'apeke káxe ike
ivókinevo. Poréxoamaka Itukó'oviti noíxopeokono ikéneke exépukopine. 41 Haina
uhá koeti xâne noixópati, vo'oku tumúneke ápepe ne koekúti, ápe xâne noívokoe
Itukó'oviti noíxopeamo. Énomone ûndi yoko nza'ínehiko, uti kaha'íneati ne
Jesus xe'o mêsa óvoku nikokónoti yoko ekâti ikénepoke exépukopine ukópea
xapa ivokóvoti. 42 Ina pahukó'ovimaka koyúhoyea uti emó'u xapa xâne,
koane véxokea xanéhiko itúkeovo énomone noívokoxo ne Itukó'oviti éxokopeamo
yonópoku uhá koeti xâne, kúteane xâne iyukóvotiko koánemaka ne ivokóvotine.
43 Énomonemaka koyúho ne heú koeti porófeta, enepohikone koyúhoti emo'u
Itukó'oviti mekúke, exókoviti itúkeovo ya iháke Jesus kotúyopeovomo pahúnevo
ne póhutihiko koxé'u xâne kutipoâti —kíxovokoxoane Pêturu.

Namukoâne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne ákoti itukapu jûdeu

44 Ixómoiko koyûho ne Pêturu, evésekone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti
xokóyoke uhá koêti neko kamokénoti emo'u Pêturu. 45 Enepohikoneko
jûdeu kutípoti Jesus xánena Pêturu, yupíhova iyúpaxeovo vo'oku
ikó'iparaxeokonoanemaka xâne ákoti itukapu jûdeu ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti. 46 Kámea evo jûdeu ne yûho enepo koyûho po'ínuhiko yuhôti
ákoti itukapu éxone koane iháyu'ikea Itukó'oviti. Ina kôe ne Pêturu:

47 —Ápeikopo motovâti itópea áhikeovo râ'a ya iháke Jesus? Vo'oku aínovonehiko namúkotine Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kuteâti koêku yanekôyoke inâ namukôa ûti, uti jûdeu.
48 Yane pahúkoane Pêturu áhikeovohiko ya iháke Jesus Kristu. Ina itaíko Pêturu neko xanéhiko âvoyea pihápa, kaha'aînoatihiko óveako xapákuke kali ye'á koetí'iye káxe.

11

Koyuhópo koeku ítuke ne Pêturu

1 Ehane eyékoxoa ápostuluhiko yoko po'ínuhiko kutípoti Jesus ya uhá koeti Njúdeya kutípeanemaka emo'u Itukó'oviti ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu.
2 Itea seopóne Pêturu ya Njeruzálem, poé'ainoa isóneu po'ínuhiko jûdeu hokoti Jesus, inixoâti ákoyea yusíka aínavokoxeovo xâne ákoti sirkunsidá akôe. Hara kixóhiko Pêturu:
3 —Imáko kêku yûrukoponivo óvokuke xanéhiko ákoti sirkunsidá akôe, keha'íneatimaka níki! —kíxoanehiko.
4 Yane heú kíxoa kayúmakopinoa Pêturu kixoku koêku. Hara kíxovokoxoa:
5 —Ixómoti indûko orásaum yanekôyoke ya pítivokona Njópi, apé kôe éxokonuke Itukó'oviti ya kutí koeti njopúne, itea iyukovó ngoyêti. Noinjo koekúti kutí koeti hána'iti ramápu'i ípe ika'oké kixeókonoti koaturu koeti kêno evesékinonuti ukeâti vanúke. Ako ahíkapananu ókoku. 6 Ina ngomomâ'axo kúveuke. Yane noínjone hó'openoya. Ápe apêti koaturu koeti hêve, yoko ipúhokovoti, yoko há koeti poké'eke yoneâti hûra, koánemaka hó'openo ôti.
7 Yane ngamone emo'úti kixónuti: "Yexépuka Peturú. Képeka koêkuti yarâ'a, ínamo nikêa" kixónune. 8 Ina ngixôa: "Ako kalíhuina Unaém, vo'oku ako níngeaku kuteâtihiko râ'a, koekúti ákoti asasá'i nenékuke, ákotimaka parexâ hó'e ûti níkeokono" ngíxoane. 9 Ina apépomaka ne emo'úti inu'íxoti vanúkeke kixónuti: "Enepora kasásа'iupo Itukó'oviti, hako keyuhôa itúkeovo ákoti asasá'i" kixónune.
Yoko pí'apene yanê'e. 10 Mopó'a koéneye ina omopókono uhá koêti vanúkeke.
11 —Énomone yaneko ókoku ôra, simóne mopo'âti hóyeno pahoéti ukeâti Sezâreya oposíkopononuti yaneko ovokúti óngoku. 12 Ina exókonoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ngónokea njanépeahiko ákoti opoé'ainoa inzóneu. Enepora sei koeti po'inu ûti xoko Jesus apêti njokóyoke kó'oyene, aínovone njánenamaka. Heú koe ûti vûrukeova óvokuke ne Kôrneliu. 13 Yane koyúhoinovine noíxea ánju, ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, xe'ó koyêti nonékuke ya óvokuke. Hara kíxoa ánju: "Itika péhoe ya Njópi ihaxíkoponoti hóyeno koéhati Símaum, yonópoti îha Pêturu. 14 Énomonemo koyuhó'inopi kixeku ítivoamo ne pehúnevo, koánemaka uhá koêti ne íhae yóvokuke" kíxoane. 15 Ndurixóvone ngoyúhoinoahiko, evésekone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti oúkekehiko kuteâti koeku inúxotike xoko ûti, uti jûdeu. 16 Yane puyákoponovane ongóvo neko yuho Vúnae yaneko kixo'óvi: "Kaná'uti itúkeovo úne áhikea xanéhiko ne Xuâum, itea yahíkokonotinoemo, haînati ya úne, itea ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti" kixó'ovi. 17 Koeku kíxeaneye Itukó'oviti ne ákoti itukapu jûdeu, iko'íparaxoatimaka kuteâti poréxovike koeku kutípea ûti ne Vúnae Jesus, yusíkoikopo poé'ainoa inzóneu? Eneponi angoéneye, mani ongópoti Itukó'oviti —kíxovokoxoane.
18 Kamoánehiko neko yuho Pêturu, úhepeponehiko isóneu koane iháyu'ikeahiko Itukó'oviti. Hara koéhiko:

—Poréxoamaka Itukó'oviti ne ákoti itukapu jûdeu ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea, kutí'inoke apeínoatihiko ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti —koénehiko.

Inâ turixóvo íhaxeokono hokoti Kristu ne kutípotihiko Jesus

19 Ako tôpi itóhineheoku neko kutípotihiko Jesus vo'oku ápeyea ikoítoponoati
kotíveti ikénepoke koépekeokono ne Etévaum. Ápe yonoti tukú koeti Fenísea,
Xípere yoko Antiokíya. Koêkuti vékokuhiko, koane koyúhoyea emo'u Itukó'oviti.
Itea poéhane jûdeuhiko koyúhoinoa. 20 Kene po'ínuhiko íhae Xípere yoko
Sîreni, hane yóno Antiokíya, koyuhoâtimaka xapákuke xâne ákoti itukapu jûdeu
ne inámati ihíkauvoti omínovike Vúnae Jesus. 21 Yoko êno xunako Vúnae
xokóyokehiko kutí'inoke ênoti xâne kutipoâti ne ihíkauvoti koane hokópoti
Vúnae.
22 Enepohikone hokópoti Jesus ho'uxínovoti ítuke Vúnae ya Njeruzálem,
eyékoxoane neko koekúti. Yane pahúkohiko Mbaranâbe ya Antiokíya.
23 Simoné'e ne Mbaranâbeya, yupihovó koe elókeyea okóvo, noixoâti ne
seánako Itukó'oviti oúkekehiko neko xâne, koane enékeahikomaka uhá koêti
neko xâne kónokea kóxuna'ixeovo ikéneke Vúnae koane ákoyea aúkapapu ikéne.
24 Yoko koati únati xâne ne Mbaranâbe, koane xúnati ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti xokóyoke, yoko hána'itimaka kúveovo Itukó'oviti. Koati ênoti xâne
hokópoti Vúnae yanekôyoke.
25 Yane pihóne Mbaranâbe ya pitivóko iháxoneti Társu oposíkoponoti Saûlu.
26 Inixóponoane, ina omâ ya Antiokíya. Kúveu póhuti xoénae, kóyekune
ho'úxeovohiko yane imokóvokuti, koane yupíhova êno xâne íhikau. Koati ya
Antiokíya turíxeovo íhaxeokono hokoti Kristu neko kutípotihiko Jesus.

Koyûho Âgabu ápeyeamo êno hímakati

27 Yaneko káxehiko, ápehiko porófeta íhae Njeruzálem yonoti Antiokíya. 28 Ápe
koéhati Âgabu xapákuke exepúkoti koyúhoyea ya xunákoke Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti ápeyeamo êno hímakati ya uhá koeti kúveu mêum. Yoko kaxénake
Kalaûtiu, enepone koati payásoti nâti, ápeyea nê'e. 29 Enepohikoneko kutípoti
Jesus ya Antiokíya, koúsokonehiko isóneu pahúkeamo kali huvó'oxeakehiko
neko kutípoti Jesus ya Njúdeya. Yé'akeye apeínoati exôa pôreu póhutihiko.
30 Yane pahúkoane ne huvó'oxopehiko xoko Mbaranâbe yoko Saûlu omínoahiko
xapákuke neko inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti ya po'íke imokóvokutihiko.

12

Koépeko Teâku ne Êrodi ina ika'ákomaka Pêturu

1 Yaneko káxehiko pahúkoa Êrodi, enepone nâti, iká'akeokono ne po'ínuhiko
kutípoti Jesus. Koati kaha'âti íkoitoponeahiko kotíveti. 2 Pahúkonemaka
koépekeokono Teâku, po'inu Xuâum, ya hána'iti pirítau. 3 Noixoâne Êrodi ínixea
jûdeuhiko unátiyea ne ítuke, pahúkonemaka ika'ákoti Pêturu ya xapa kaxena
áyui jûdeuhiko hó'eke, enepo nikohíko pâum ákoti kohiyákoati. 4 Namukónehiko
Pêturu, ina kurikôa ika'ákovokutike xoko dizései koeti húndaru koyonoâti.
Koaturú koaturu kôe koyonoâti, koane ahe'ó ahe'o kixókoko. Yoko isóneu ne
Êrodi ómeani Pêturu nonékuke xanéhiko ikénepoke ne ayuíti, enepone iháxoneti
Páskoa, motovâti koépekea.
5 Koeku óvoheixea ika'ákovokutike ne Pêturu, ákonehiko âka itúkinoa orásaum
po'ínuhiko kutípoti Jesus ixómoti ho'uxínovo ítuke Itukó'oviti. 6 Yaneko yóti,
koâti tumúneke ne káxe mani iháxikeaku Êrodi ne Pêturu nonékuke xanéhiko
koépekeokono, ú'uhepe kóye imókea ne Pêturu upánini ika'ó kóye ya pi'âti
korénde kukúkeke pi'âti húndaru. Ina apé'ikomaka po'i koyonoâti páhapeteake

ne ika'ákovokuti. 7 Yane apé koéne ánju íhae vanúke, ovoxe Vúnae, simoâti ne
Pêturu. Uhapu'í kíxoane neko ika'ákovokuti. Ina yurôko xêrere Pêturu koyúkoati.
Hara kíxoa:
—Yéhakapu yexépuki —kíxoane.
Énomone yanê'e, ikúxeopone neko koré nde ikávo'u. 8 Ina kixoá'ikomaka ánju:
—Keúnakapapu, itíkapa ne piríkatana —kíxoane.
Koáne, itúkopane Pêturu. Ina kixopâmaka ánju:
—Itíkapamaka keápana ínamo hekapánu —kíxoane.
9 Yane ipúhikopeane ika'ákovokuti ne Pêturu. Hokó kixópone ánju, itea ako
koati éxea itúkeovoxo kaná'uti neko koêku, áko'o áko'oyea. Kutí kó'inoa hopúne.
10 Anu'úkopanehiko neko inúxoti ókoku koyónoti, koáne ne pí'ape, ina itopónoa
ne pahapéti havâva urúkopovoti kúveu pitivóko. Seopâne, imíhe'okone ne
pahapéti ákoti mihe'ókoati. Ipuhíkopeanehiko, vekópone ya none ovokúti. Kali
tumûneke, pohú koépone ne Pêturu, pihópone ne ánju. 11 Ina kôe isóneu
ne Pêturu noixoâne itúkeovo kaná'uti neko koêku: "Énjoane itúkeovo kaná'uti
pahúkinonu Vúnae ánjuna koíteovonu ya mani kixónuku Êrodi yoko ya mani uhá
koeti kúxone jûdeuhiko kíxeonu" koéne isóneu.
12 Ina itûko isóneu ne Pêturu kixóvokumo, yane pihóne óvokuke Mâriya, eno
Xuâum. Énomone neko Xuâum yonópoti îha Márku. Énomone ho'úxovo êno xâne
itukínoati orásaum. 13 Simoné'e ne Pêturu pahapétike nonékuke ovokúti, ina
ihapápako vô'u. Yane ipúhiko ovoxéti koéhati Rôdi noixóponoati itukóvotiye.
14 Exó kixóponoa ârunoe itúkeovo emo'u Pêturu, itea ya koêkuni míhe'okinoa
pahapéti motovâti ûrukeovo, kayú koépone ehákopeovo éto'okoponea po'ínuhiko
itúkeovo Pêturu. Koati yupihóvotine elókeyea okóvo neko ârunoe. 15 Ina
kixoáhiko éto'oe:
—Koati iti pepokéxovoti! —kíxoanehiko.
Itea inamá'axo koyuhôa ârunoe itúkeovo kaná'uti. Ina kixopâhikomaka:
—Ávaina koípihapatina Pêturu nê'e —kíxoanehiko.
16 Kene Pêturu, óvaikone meúkeke ixómoyea iháapapako vô'u. Ehane
míhe'okinoahiko. Noixoânehiko itúkeovo koati Pêturu, hána'iti iyúpaxeovahiko.
17 Ina koexépuko vô'u ne Pêturu pahukoâti kóyunuhikeovo. Yane
kayúmakopinoanehiko kíxoaku Vúnae veyópea ya ika'ákovokutike. Ina koemáka
hunókokuke:
—Yokóyuhopinoamaka Teâku yoko po'ínuhiko ûti xoko Jesus —koéne.
Yane pihópone po'íke ovokúti.
18 Yuponíne, koyó'ikene neko húndaruhiko. Akó'oti exêa koêku ne
Pêturu. 19 Pahukoâne Êrodi oposíkoponoati, ákone ínixapanahiko. Yane
épemo'ikoane Êrodi ne húndaruhiko koyonoâti kixoku koêku, ina pahukôa
Êrodi koépekeokonohiko. Ikénepoke neko koekúti, pîho ne Êrodi Sezâreyake
ukeâti Njúdeya. Kali ye'á koe káxe óveaya.

Ivokóvo Êrodi

20 Yanekôyoke koati imaíkinovati Êrodi ne xanéhiko íhae Tîru yoko íhae
Sîdom. Enepohikone xâne íhae neko pitivókohiko, kutikokó koéne isóneu
noíxoponea Êrodi, iyuní'ikoponoati, kaha'aînoati unátipea isóneunoahiko, vo'oku
itúkeovo poké'exa Êrodi úkea nikáhiko ne íhae Tîru yoko Sîdom. Inúxotike,
yúho'ixoponohiko koati payásoti ko'itúkeinoti nâti koéhati Mbalástu, enepone
éxoti uhá koeti koekúti óvokuke Êrodi. Énomone porexôa ûrukeovohiko xoko nâti
yúho'ixoponeahiko. 21 Yane ápe káxe ixíkoaku Êrodi símeahiko nonékuke. Yaneko
káxe, itúkone koati uhé'ekoti ípovo ne Êrodi, iyóyonevo koeku itúkeovo nâti. Yane

ivátakone xoko ivátakoku natíxea, ina koyûho. 22 Ina kohonóko emó'u neko
xanéhiko ihayú'ikoati. Hara kôe yûho iyúni'ikeakehiko:
—Koati kuteâti yuho íhae vanúke râ'a. Hainá'ikopo yuho xâne! —koénehiko.
23 Énomone yaneko ókoku ôra, ápe ánjuna Vúnae ipihóponoti Êrodi vo'oku ínixea
unáko neko iháyu'ikeokonoke. Yoko poéhane Itukó'oviti motokêa kíxeokononeye
iháyu'ikeokono. Ápe kanêti nikeâti mûyo, ivókovane Êrodi vo'ókuke.
24 Kene ne emo'u Itukó'oviti, inamá'axone ukopóno.
25 Enepone Mbaranâbe yoko Poûlu, uséxonehiko ítuke ya Njeruzálem,
káyukopovohiko ya Antiokíya. Xuâum xanépo, enepone iháxonetimaka Márku.

13

Perekáxopono ne Mbaranâbe yoko Poûlu ya po'íke poké'e

1 Ápehiko porófeta yoko ihíkaxoti ya xapákuke kutípoti Jesus yane
imokóvokuti ya Antiokíya. Ká'aye koéhahiko: Mbaranâbe, Simeum Nîje, Lúsiu
íhae Sîreni, Saûlu, yoko Manâem, enepone koéxokeu ha'a Êrodi, ha'ínemaka Êrodi
itukóvoikohiko kalivôno. 2 Po'íke káxe koeku ho'úxinovohiko ítuke Vúnae, koane
jejuá kó'iyeahiko oposíkoti xunako Itukó'oviti, hara kíxoahiko Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti:
—Hexákinana ne Mbaranâbe yoko Saûlu itúkeahiko ne itukéti inzáxikinoake
—kíxoane.
3 Koêkuiko jejuá kó'iyeahiko yoko itúkea orásaum, ípihonehiko vô'u tutíkuke
Mbaranâbe yoko Saûlu, koane pahúkeahiko itúkea ne páhoenoa Vúnae itúkea.

Koixómoneti koéhati Élima

4 Yaneko pahukoâne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne Mbaranâbe yoko Saûlu,
pihónehiko ya pitivóko koéhati Seleúsiya. Énomone namúkea hána'iti vatéke
yonoti kali poké'e koéhati Xípere kukúke úne. 5 Simoné'e ya pitivóko koéhati
Salámina, koyúhonehiko emo'u Itukó'oviti ya sinâgoga, enepone íhikaxovoku
hó'e jûdeuhiko. Yoko Xuaum Márku huvo'óxoanehiko. 6 Taru'úxoanehiko heú koêti
neko kali poké'e, yane simóne pitivóko koéhati Páfu. Énomone tokópeahiko
jûdeu koixómoneti, itoti itúkea iyupánevoti, itea hainá ya xunákoke Itukó'oviti.
Mbarjézu koéha. 7 Hane óvo xoko hóyeno koéhati Sesiu Poûlu, ngovenâdo
yaneko kali poké'e. Yoko koati hóyeno ko'isóneuti neko ngovenâdo. Iháxiko
Mbaranâbe yoko Saûlu nê'e, vo'oku kahá'ayea kámokenoyea emo'u Itukó'oviti.
8 Itea okópa koixómoneti ne Mbaranâbe yoko Saûlu. Yoko Élima koéhamaka
neko koixómoneti sa'irí'okopovo îha ya emó'uke ngerêku. Ako akáha'aino
ngovenâdo kutípea emo'u Itukó'oviti. 9 Yane pono-ponó kixínoane ûke Saûlu,
enepone iháxonetimaka Poûlu. Yoko koati xúnati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti
xokóyoke koeku sayá'ikea. Hara kíxoa:
10 —Koati iti xe'exa Ndeâpu. Ainovó koe semekénovo'iti yoko váhere koekúti
ovô xikóyoke. Iti ka'anáneti uhá koeti únati koekúti. Namo hunóko képoe'aki
ne ponóvoti ihíkauvoti íhikaxovike Vúnae? 11 Kó'oyene ipihóponopitinemo Vúnae,
kemítitinemo. Ákonemo ínixea ra uhápu'ine káxe yara ye'á koeti káxe —kíxoane
Poûlu.
Énomone yaneko ókoku ôra, apé koéne kopúvahiyea ûke neko hóyeno. Ehane
ako ínixa. Yakukuhii kóyene oposíkoti hirikoâti. 12 Noixoâne ngovenâdo neko
koekúti, kutípoaneoxo. Yupihovó koe iháyu'ikea ne ihíkauvoti ítuke Vúnae.

Aukópovo Xuaum Márku ya Njeruzálem

13 Ukeâti Páfu, namúkone hána'iti vatéke ne Poûlu yoko xánenahiko. Hane
yonóhiko pitivóko koéhati Pêrji ya Páfilea. Kene Xuaum Márku, káyukopovone

ya Njeruzálem, kurí kixone evo Poûlu. 14 Ukeánehiko Pêrji, pihónehiko ya
Antiokíya, pitivóko ovoti Pîsiteake. Ya sâputu pihónehiko ya íhikaxovokuke hó'e
jûdeuhiko. Urúkovanehiko, ina ivatáhiko. 15 Usoné'e yúhoikeokono ne emo'u
Itukó'oviti yútoeke Muîse yoko yútoeke porófeta, ina epemôa tutíyehikoya ápeyea
emó'u ne evo Poûlu. Hara kíxoa ítaikea:
—Itínoe viyénoxapa íhae Izarâe, enepo áva yemó'u yenékike ra xanéhiko,
yokóyuhoa kó'oyene —kíxoanehiko.

Yuho Poûlu ya Antiokíya, pitivóko ya Pîsitea

16 Yane exépukone Poûlu, ina koexépukinoa vô'u pahukoâti yunukú kó'iyea.
Hara kíxovokoxoa:
—Itínoe iyénonjapa íhae Izarâe, koane itínoe ákoti itukapu jûdeu tey-
otímaka Itukó'oviti, yakámokenonu. 17 Koati Itukó'oviti, Únae xanena ûti,
uti íhae Izarâe, noivókoxo voxúnoekene. Énomonemaka porexôa yupíheovo
ukóponeahiko yaneko óveaku poké'exake Ejítu, ina veyohíkopamaka ya hána'iti
xunáko. 18 Ako ímaxapahiko Itukó'oviti upánini ako aúnati ne kixoku itúkeovo
kúveu koarenta koeti xoénae koeku óvea yaneko poké'e ákoti apêti. 19 Yoko
uké'exinoa Itukó'oviti seti koeti kó'iyeovoku xâne ya poké'exa Kanâm, ina
iko'íparaxea poké'exa ne voxúnoekene. 20 Yoko uhá koêti neko vékokuhiko
tukú koeti iko'íparaxoa neko poké'e, koaturu sentu sinkoenta koeti xoénae
ómo. Ikénepoke, ina itukínoa Itukó'oviti neko voxúnoekene inuxínoatihiko,
yúhoikovoku tukú koeti kaxénake porofeta Samûe, enepone koyúhoti emo'u
Itukó'oviti mekúke. 21 Yane épemonehiko Itukó'oviti itúkinoa natína. Koáne,
itúkinoa Itukó'oviti kuteâti âha. Poréxoa Sâu, xé'a Kî, ámoripono Mbejámi,
itúkeovo natína kúveu koarenta koeti xoénae. 22 Veyopâne Itukó'oviti ne Sâu
itúkeovo nâti, ípihone Ndávi. Yoko hara koe Itukó'oviti vo'ókuke: “Enepone
Ndávi, xé'a Njése, íninjoa itúkeovo hóyeno hokoâti ne ngixoku ngo'ísoneuyea,
itukoâtimo uhá koêti ne anjá'inoa” kôe. 23 Koati xapa amósenopono Ndávi
úkea ne Jesus, enepone koitóvoviti, páhoe Itukó'oviti Izarâeke, kuteâti koeku
yuho Itukó'oviti mekúke kó'iyeanemoye. 24 Itea inúxotike, tumúneke símea
ne Jesus, sîmo Xuaum Mbátita koyuhó'inoati emo'u Itukó'oviti ne heú koeti
xâne íhae Izarâe, koyúhoti kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo yoko
kuríkopea, koane áhikeovo. 25 Yoko yaneko koúsokeaku ítuke neko Xuâum, ha
kôe: “Haina ûndi ne íkitixanuke. Keno'ókotimo ingénepoke ne koati teyonéti ya
uhá koêti. Muhíkova anjí'okeova ngúxeinoa imo perékatana, ako omóndokea”
kôe. 26 Itínoe iyénonjapa, ámoripono voxú'ikene Âbraum, yoko itínoe ákoti
itukapu jûdeu teyotímaka Itukó'oviti, koati utíne koyúhoinokono ra ihíkauvoti
koyúhoti koeku víteova ne pahúnevo ûti. 27 Itea enepohikoneko ko'óvokuti
ya Njeruzálem yóko'o neko tutíhiko, ako éxa itukóvotiye ne Jesus. Ákomaka
éxa nekôyohiko kixó'ekone ne íhikaxovike porófetahiko yuhoíkovoti heú koeti
sâputu íhikaxovokuke hó'e. Yoko enepo koepékohiko Jesus, koati kousókoatihiko
ne kúxoti yutoéti emó'uke Itukó'oviti. 28 Upánini ákoyea ápahuina pahúnevo
ne Jesus mani évotikokonoke koépekeokono, kóyeane épemeahiko Pilátu pahúkea
koepékoati. 29 Usoné'e ítukeinoahiko, yoko énomone neko uhá koeti yutoxóvotine
emó'uke Itukó'oviti mekúke kixókonokumo Jesus, ina veyopókono ne muyo
Jesus kuruhúke, ina ekoxókono. 30 Itea koéxepukopa Itukó'oviti koukópeati
xapa ivokóvoti. 31 Ápemaka xáneheixone Jesus yaneko ukêa Ngalíleya yóno
Njeruzálem, ixómoti noixópa ike exépukopine kúveu ênoti káxe. Énomonemaka
koyuhópo koeku noíxone xokóyoke xapa xanéhiko yara koeku kó'oyene —
kíxovokoxoane Poûlu.
32 Ina koepómaka:

—Hara koyúhoinopinoe ûti inámati ihíkauvoti koeku Jesus, enepone kixínoake Itukó'oviti neko voxúnoekene mekúke ápeyeamo. 33 Koúsokinoveane Itukó'oviti ne emó'uinoa, uti ámoripono. Koéxepukopo Jesus koukópeati xapa ivokóvoti, kuteâtimaka koêku ne yutoéti yane pí'ape Sâramu, enepone koêti:

“Iti koati nje'éxa. Kó'oyene indúkopovone yá'a” koêti. *Sâramu 2.7*

34 —Koéxepukopinoake Itukó'oviti koukópeati xapa ivokóvoti, koati porexoâti ákoyeanemo ivákapu, kuteâtimaka koeku po'i yuho Itukó'oviti ya emó'uke, enepone koêti:

“Ngousókinopeatinoemo ra yunzó'ino Ndávi, enepone sasá'iti emó'um ákoti aukápapu ikéne” kôe. *Izâiya 55.3*

35 Énomone kó'inomaka po'i yuhôti ya Sâramu koêti:

“Ákomo síkea uké'eyeane mûyo ne Sasá'iti Yovóxe xoko ekóxokonoku” kôe. *Sâramu 16.10*

36 —Yoko enepo uséxoane Ndávi ne uhá koeti ahá'inoa Itukó'oviti itúkea ya kaxénake, ivókovopepo. Pihópone kuteâti koeku oxúnoekene, koane óvane mûyo yane ekóxopokonoku. Uké'epone yanekôyo. 37 Itea enepone koéxepoepo Itukó'oviti ukópea xapa ivokóvoti, ako ávaheixa xoko ekóxokonoku, ako aúke'eyeane muyóya. 38 Itínoe iyénonjapa, ivéka'akanoe ra yuhó'inopi ûti itúkeovo xoko Jesus kotúyopeokono pahunévoti. 39 Koati vo'ókuke Jesus sasá'ipea nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti xâne kutipoâti, sasa'ípeati uhá koêti neko koekúti ákoti oxéne sasá'ipea koeku hókea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 40 Neíxapunoe marámo'inamo itúkapu itínoe kíxo ne yútoe porófeta, enepone koêti:

41 “Itínoe émoketi, hána'itimo kénoko'iyi. Má koetímo yomíxone. Vo'oku apêtimo índuke ya kexénake ákotimo yakutípoa muhíkovamo keuhápu'ikinakana” kôe —kíxovokoxoane Poûlu. *Habacuque 1.5*

42 Yane ipúhikopeane Poûlu yoko Mbaranâbe neko íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko. Koeku ipúhikopea, ítaikoamaka xanéhiko káyukopinoamaka neko yûho yaneko keno'ókoti sâputu. 43 Pihopóne ne Poûlu yoko Mbaranâbe, êno jûdeu hokopâti, koánemaka po'ínuhiko teyoti Itukó'oviti ákoti itukapu jûdeu hokopâtimaka ne hó'e jûdeu. Koyúhoinoahiko evo Poûlu, kotiú'ikeati isóneu, kaha'aînoatihiko ákoyea itávakea ne hána'iti seánakoa Itukó'oviti.

44 Poéha sâputu ikéne, kalíhanini uhá kó'iyea ne ko'óvokuti yane pitivóko kámokenoponea emo'u Itukó'oviti. 45 Itea noixoâne jûdeuhiko neko êno xâne, yupihovó koe ahúxukinovo okovo vo'oku íyokeovo ivávakeokono ne evo Poûlu. Ina turixóvo ne jûdeuhiko koémoke'eyea, koane koyúhoyea ákoyea akána'u neko yuho Poûlu. 46 Itea ako kalíhuina píkea ne Poûlu yoko Mbaranâbe. Hara kíxovokoxoa:

—Konókoti itúkeovo itínoe jûdeu inuxô íkameokonoa ra emo'u Itukó'oviti. Itea koeku ákoyea yakáha'a, inixépovotinoe ákoyea yomótokea ko'íparayea ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, koyuhópoinoatinemo ûti ne xâne ákoti itukapu jûdeu. 47 Vo'oku hara koe páhoenonu ne Vúnae, ûndi yoko nza'íne:

“Îti indúko kouhápu'ikoati ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, motovâti iyúseyea ya uhá koeti kúveu mêum ne kixoku íteova xâne ya pahúnevo” kôe —kíxovokoxoane evo Poûlu. *Izâiya 49.6*

48 Kamoné'e yuho Poûlu neko ákoti itukapu jûdeu, yupihovó koe elókeyea okóvo koane iháyu'ikeahiko ne emo'u Vúnae. Yoko kutipo emo'u Itukó'oviti ne heú koeti xâne hoenáxovotine yonópeamo xoko Itukó'oviti ákotinemo hunókoku.

49 Pihóne itóhineyea ne emo'u Vúnae ya uhá koêti neko poké'e. 50 Itea enepohikone jûdeu, ítoa koésayu'ixea isóneu senóhiko koati teyonéti, teyotímaka Itukó'oviti, yoko isóneu pahúkotihiko yane pitivóko, kutí'inoke okópotihiko

Poûlu yoko Mbaranâbe. Koati okopâti, ina kopúhikopahikomaka yaneko poké'exa. 51 Itea ikátatahevexopovo ne evo Poûlu, kurikópoti ipú'ine poké'e oveâti hevékuke, exókoatihiko itúkeovo xâne ákoti omotókea íkameokono emo'u Itukó'oviti. Yane ukópononehiko pitivóko koéhati Íkoniu. 52 Kene neko hokópoti Jesus ya Antiokíya, koati hána'iti elókeyeahiko okóvo ikéneke Itukó'oviti, koane êno xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke.

14

Yóno ya Íkoniu ne Poûlu yoko Mbaranâbe

1 Ya Íkoniu, koyúhopono íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko ne Poûlu yoko Mbaranâbe. Vo'ókuke neko kixoku koyúhoyea, yupihovó kôe êno xâne kutípoti Vúnae, jûdeuhiko koánemaka po'ínuhiko xâne ákoti itukápa. 2 Enepohikone jûdeu ákoti akutipo yuho Poûlu, kopúhiko tuti xâne ákoti itukapu jûdeu, ihíkaxoati okópea Poûlu. 3 Itea kóyeane xu'íkeneyea ne evo Poûlu yaneko pitivóko, koane ako kalíhuina píkea koyúhoyea emo'u Vúnae. Poréxoa Itukó'oviti itúkea iyupánevoti koane koekúti ákoti po'i itoâti itúkea, kouhápu'ikoati yane ítuke itúkeovo koati kaná'uti ne yuhôti koêku ne hána'iti seánakoa. 4 Yanê'e, haxákeovokoko ne xanéhiko yane pitivóko. Ápe kotíxoti jûdeuhiko puvoti Poûlu, ina apê kotíxoti evo Poûlu. 5 Yane ho'úxovone ne jûdeuhiko, yóko'o ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, koánemaka ne tutíyehiko okópea evo Poûlu. Koati kahá'ati váherexea ítukeino Poûlu yoko Mbaranâbe, koane koépekea, hepokoâti ya mopôi. 6 Eyekóxoane Poûlu yoko Mbaranâbe, kohó'ine xoko pitivókohiko iháxoneti Lístara yoko Ndêrbe ya Líkauneake, koánemaka xoko po'ínuhiko pitivóko ákoti ahikâ. 7 Énomone koyúhoyeamaka ne inámati ihíkauvoti koeku Jesus.

Ya Lístara koítovokono hóyeno ákoti yána isayú'ixovoti hêve

8 Ya Lístara, ápe hóyeno ákoti yána. Poéhane ivátaixea itúkovo, vo'oku omeátinekene ákoyea ehévekapu ne hêve. Ako lévekexeaku. 9 Enepone hóyeno, ixomo kamokéno Poûlu koyúhoyea. Yane pono-ponó kixínoane ûke Poûlu koane noíxea itúkeovo kutípoti ápeyea xunako Itukó'oviti, motó'inovake koíteovokono. 10 Ina kohonóko emó'u ne Poûlu kíxea:

—Yexépuka! Xe'ó yákoe! —kíxoane.

Énomone yanê'e, xépu koépone neko hóyeno koane yonópea. 11 Noixoâne xanéhiko neko ítone Poûlu itúkea, hara koe emó'u vaúkexeahiko ya emó'uke:

—Simó'ovinehiko ra íhae vanúke ikútipasikovovitihiko, uti xâne yara poké'e —koénehiko.

12 Ina itukínohiko evo Poûlu iha hó'ehiko. Njúpite íhaxea Mbaranâbe. Kene Poûlu, vo'oku itúkeovo énomone ixomo koyuhô, Mérkuriu íhaxea. 13 Yoko nonékuke páhapetea ne pitivóko, ápe hána'iti péti imóko'ikokonoku ne Njúpite. Enepone sasedóti inuxínoti xâne hó'eke, kaha'a iháyu'ikea evo Poûlu. Hukinóvoti ómea vûi páhapeteake ne pitivóko koane iyoyónevoti itunoêvoti ikó'iparaxoke evo Poûlu. Mani isukoâti ne vûi itúkoti ikó'iparaxoke Poûlu yoko Mbaranâbe kuteâti kixoku Njúpite hó'e. Yoko kutipasí koémaka isóneu xanéhiko ho'uxóvotiya. 14 Exoâne ápostuluhiko, enepone Mbaranâbe yoko Poûlu, âha ne xanéhiko itúkinoa, kávarerekexo ípovo muyókuke, éxokovope yupíheovo ikótivexea isóneuke neko koekúti, ina ehakóvo xokóyoke neko xanéhiko. Hara kíxovokoxoa:

15 —Itínoe hóyeno, na koeti kixíneaneye? Utímaka xâne kiteátinenoe. Enepone yeópone iséneuke, kúteanemaka veópone. Hara simíno ûti koyúhoyea ûti ra inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, maka kiríkapanenoe ra koekúti hékone

ákoti itóponone, koane hekápanemaka ra koati kaná'uti Itukó'oviti, enepone pahukoâti apé kó'iyea ne vanúke, koáne ra poké'e, koánemaka ne úne ya mar yoko uhá koeti ovâtihiko. 16 Yaneko káxehiko pihôti, síkoa Itukó'oviti pihohí kó'iyea ne uhá koeti xâne ikéneke koêkuti âha hókea. 17 Itea kóyeane ápeyea koekúti, ítuke vo'u Itukó'oviti, kouhápu'ikinoati ne xanéhiko yara poké'e itukóvotiye ne Itukó'oviti. Énomone ne uhá koeti únati ítuke kuteâti koeku pahúkinopinoe úko ukeâti vanúke, koane itúkinopinoe kaxena itóvope ha'i nonéti, koane poréxeopinoe nikokónoti motovâti imétaxivo, koánemaka elókeko yokóvo —kíxovokoxoane Poûlu.

18 Upánini koéneye yuho Poûlu yoko Mbaranâbe, kalíhanini ákoyea íta sayá'ikea neko ákoti yumaxápu xâne kaha'âtihiko oró'okinoa hó'openo mani ikó'iparaxoake. 19 Yoko ápe jûdeuhiko íhae Antiokíya yoko íhaemaka Íkoniu kopuhíkoponeati tûti neko xanéhiko, ihíkaxoati okópea Poûlu koane hepókea ya mopôi. Yane hepókoanehiko, ina kahakôa meúkeke ya pitivóko po'okoâti ivókeovone. 20 Itea yakukú kixo Poûlu ne kutípotihiko Jesus, yane exépukopone ne Poûlu, ina urúkopovamaka ne pitivóko. Poéha káxe ikénepoke, pihópone Poûlu ya pitivóko koéhati Ndêrbe. Mbaranâbe xanépo.

Kayukópovo evo Poûlu ya Antiokíya, pitivóko ya Sîrea

21 Koyuhoâne evo Poûlu ne inámati ihíkauvoti koeku Jesus ya Ndêrbe, êno xâne hokópoti Jesus. Ina kayukópovamaka evo Poûlu neko pitivókohiko okóponoku inúxotike, enepone Lístara, Íkoniu yoko Antiokíya. 22 Yâkonoye, kótiu'ikeahiko isóneu ne hokoti Jesus, enekoâti kóxuna'ixeovohiko ikéneke Vúnae koane ákoyea aúkapapu ikéne. Éxokoahikomaka enó'iyea kotíveti koekúti nókone vékea ûti tumúneke seópea ûti natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke. 23 Ina itukínomaka póhutihiko imokóvokuti inuxínoati ne itukéti. Ikénepoke, ina itukínoahiko orásaum koane jejuá kó'iyea, epémoti xunako Itukó'oviti oúkeke, ina kuri'ókoahikomaka Itukó'oviti, enepone kutíponehiko, epemoâti huvó'oxea.

24 Ina ukopóno ne evo Poûlu. Poké'e koéhati Pîsitea tarú'uxohiko yonoti Páfileake. 25 Yane koyúhonehiko emo'u Itukó'oviti ya Pêrji. Ikénepoke, ina yonôpo Átalea. 26 Ukopeâne Átalea, namúkopo hána'iti vatéke kayukópovoti Antiokíya ya Sîrea, úkeakuhiko inâ pahukókono yâtikeneye enepo inâ epemínokonomaka seánakoa Itukó'oviti yane itukéti úseune kó'oyene.

27 Seopónehiko, enepo ho'uxóvonemaka ne kutípotihiko Jesus imokóvokutike, koyúhopinoa evo Poûlu uhá koeti kíxoaku Itukó'oviti ikó'itukexea ya ítukeke, koane kíxoakumaka Itukó'oviti míhe'okinoa ne ákoti itukapu jûdeu oxene kutípea. 28 Kali êno ókea evo Poûlu xapákuke neko kutípotihiko Jesus.

15

Apê ho'uxóvoti ya Njeruzálem

1 Ápehiko xâne ukeâti Njúdeya ihíkaxoponoati neko ákoti itukapu jûdeu kutípotihiko Jesus. Hara kíxoa íhikaxea:

—Enepo hákotinoemo sirkunsidá kê itikoâti kexé'uke ne hoénaxovope itíkivo xanena Itukó'oviti, kuteâti íhikaxovike yútoe Muîse, ákomo oxéne sesá'ipi ya pehúnevo —koe íhikaxea.

2 Êno poé'ainoa isóneu Poûlu yoko Mbaranâbe yûho neko ukeâti Njúdeya, koane kali xúnati yumópeokoko vo'ókuke. Ina kousókohiko isóneu ne kutípoti Jesus kónokea yónea ne evo Poûlu ya Njeruzálem koánemaka ne po'ínuhiko noivókoeti xapákuke, motovâti épemo'ikoponeahiko ápostulu, enepohikoneko xáneheixone Jesus, isóneunoa yóko'omaka isóneunoa po'ínuhiko inuxínoti ítuke Itukó'ovitiya. 3 Enepohikoneko xâne ho'uxínovoti ítuke Vúnae pahúkoti evo

Poûlu yónea Njeruzálem, kali xanee kíxoahiko oxéneke. Yane pihóne ne evo
Poûlu. Hane vekóhiko poké'exa Fenísea yoko Samâriya. Koêkuti vékoku
xapákuke ne kutípoti Jesus, éyekoxoa ápeyea hokópoti Jesus xapákuke xâne ákoti
itukapu jûdeu. Uhá koêti neko kutípoti Jesus kamoâti, yupíhova elókeyea okóvo.
4 Enepo simohíko ya Njeruzálem, enepohikone kutípoti Jesus-ya koánemaka
ne ápostuluhiko, yóko'omaka ne po'ínuhiko inuxínoti ítuke Vúnae, elókea okóvo
símea ne evo Poûlu. Ina koyuhó'inoa Poûlu yoko ha'ínehiko heú koêti kíxoaku
Itukó'oviti ikó'itukexea ya ítukeke. 5 Itea ápe farîzeu, enepone yuixóvoti hókea
yútoe Muîse, kutípotimaka Jesus anavókoxovati ne po'ínuhiko ho'uxóvotiya. Ina
koyuhoâhiko kónokea sirkunsidá kó'iyea ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu
koane kónokea yuíxeovo hókea yútoe Muîse.
6 Yane ho'úxovone ne ápostuluhiko koánemaka ne po'ínuhiko inuxínoti ítuke
Itukó'oviti oposíkoti póneovoku isóneunoa ne koekúti. 7 Enoné'e yúho'ixeokoko
vo'óku, ina exepúko ne Pêturu. Hara kíxovokoxoa:
—Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, yéxoanoe mekú'iyeane noívokoxonu Itukó'oviti
xapákuke ûti ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus xapákuke
po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, motovâti kámea yoko kutípea. 8 Itukó'oviti
enepone éxoti isóneu uhá koeti xâne, énomone exókovi koêku yaneko pahukôa
ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyea ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu,
kuteâtimaka kixó'oviku yanekôyo, uti jûdeu. 9 Ako ápahuina ínixone Itukó'oviti
poé'ayea ûti, uti jûdeu, yane xâne ákoti itukapu jûdeu. Kasásа'ikopamaka
Itukó'oviti nekôyohiko yane pahúnevo vo'oku kutípea, kuteâtimaka kixó'oviku.
10 Ná'ikopo koeti kehá'ainonoe yopósi'okivo Itukó'oviti koeku kehá'ainoa ne
xâne ákoti itukapu jûdeu hokópotine Jesus itúkea kixovókuti ákoti vitâ vitúkea,
ákotimaka itâ voxúnoekene? Yara kêku, kutí kôe ikeínoxoatihiko koati ínati
koekúti ákoti itoâti koínoyea. 11 Koati kutipoâti ûti itúkeovo vo'oku seánakovi
Vúnae Jesus vitínovoke ya pahúnevo ûti. Yoko énomone kutí'inoke itóvotimaka ya
pahúnevo ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu —kíxovokoxoane.

Koeku isóneunoa Teâku

12 Énomone yanê'e, kóyunukovone neko heú koeti xâne ho'uxóvoti. Ina
kamokénohiko Mbaranâbe yoko Poûlu koyuhó'iyeati koêku ne êno iyupánevoti
poréxoake Itukó'oviti itúkea xapákuke po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu,
koane po'ínuhiko koekúti ákoti po'i itukoâti kuteâti. 13 Uke'éxonehiko
koyúhoyea, hara kíxovokoxoa Teâku:
—Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ivévaka ra yûnzo. 14 Kámoanemeku ûti
ne Simaum Pêturu koyuhó'iyea koêku inâ ihaxíkoa Itukó'oviti ne ákoti
itukapu jûdeu hokópea, motovâti itúkea xanéna. 15 Yoko koati énomonemaka
koéneye yútoe porófetahiko, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, xoko
kó'iyeaku:

16 “Ikénepoke ra koekúti, aungóvotimo ngoéxepukopeamo ne kúxoti natíxoku
Ndávi, enepone kutí koeti ovokúti itohíneotine. Enepone kixovókuti
uké'etine yara koeku kó'oyene, ingo'ínamakopatimo. 17 Yane
oposíkonutimo uhá koeti po'ínuhiko xâne, enepone uhá koetímo
kó'iyeovoku xâne ákoti itukapu jûdeu ikoseânaxovonuti. 18 Énomone
kôe ne Itukó'oviti, enepone kouhápu'ikoati ra koekúti mekúke” koe
yútoe porófeta. *Amós 9.11-12*

19 Ina kixovókoxopamaka Teâku:
—Kuteâti koêku ra yuho porófeta, íninjoa unáko ákoyea aina víxa ne po'ínuhiko
xâne ákoti itukapu jûdeu hokópotine Itukó'oviti. 20 Yusikóne pohu yutóxinoa uti
koyuhópeti koyuhó'inoati ûti ákoyea yusíka níkea nikokónoti ikó'iparaxokonoke
sánduhiko, koane ákoyea yusíka kapíneyea xâne ákoti itukapu koati múxone,

koane ákoyea yusíka níkea nau hó'openo kotitínoeti yoko íti. 21 Vo'oku koati énomone koéneye ne ihíkauvoti yútoeke Muîse. Yoko ukeátinekene, kóyekune ápeyea koyuhoâti ya uhá koeti pitivóko enepo yuhoíkokono ne yutoéti ya sâputu, ho'úxovope viyéno jûdeu íhikaxovokuke hó'e.

Yutoéti yonoti xapa xanéhiko ákoti itukapu jûdeu kutípoti Jesus

22 Yanê'e, enepohikoneko ápostulu yóko'o ne po'ínuhiko inuxínoti ítuke Itukó'oviti ya Njeruzálem, koánemaka uhá koêti ne po'ínuhiko kutípoti Jesus ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti, ínixoa unáko noívokoxea hóyenohiko xapákuke, páhoemo xanépea Poûlu yoko Mbaranâbe ya Antiokíya. Enepone noívokoe, énomone ne Njûda, iháxonetimaka Mbarasâpa; yókomaka Síla. Aínovo koati teyonéti xapákuke neko kutípoti Jesus. 23 Énomone ominôa ne yútoe. Yoko hara kôe ne koyuhópeti ómone:

"Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, itínoe ákoti itukapu jûdeu ya Antiokíya, Sîrea yoko Silísea, yúhoikopinoe ûti, uti ápostulu yoko inuxínoti ítuke Itukó'oviti yâye, uti pe'ínu xoko Vúnae.

24 "Véxoa ápeyea xâne ukeâti xapákuke ûti, ákoti itukapu páhoe ûti, kopoé'akoponoti iséneu ya kixoku íhikaxea emo'u Itukó'oviti. 25 Kutikokó kó'inoa visóneu kónokea noívokoxea uti hóyeno, páhoe ûti xepákukenoe xanépea ra pi'âti hóyeno ákoti omotóva vokóvo, enepone Mbaranâbe yoko Poûlu, 26 hóyenohiko koitóponovoti kotíveti, mani koépeutimaka vo'oku itúkea ítuke Vúnae Jesus Kristu. 27 Pahúkinopimaka uti Njûda yoko Síla. Énomonemo koyuhó'inopeanoe ra koekúti simapíne. 28 Koati inixoâti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koánemaka ûti ákoyea yusíka kurí'uxinopea uti po'i nékone itíki ákoti itukápa ne koati nokonéti, enepora páhoenopi ûti itíki. 29 Harâ'ahiko: ákoyea nike nikokónoti íparaxeokonoke sánduhiko, koane ákoyea nike íti koane nau hó'openo kotitínoeti, koane ákoyeamaka yakápinea xâne ákoti itukapu koati mîxone. Koati únatimo yokohíyanavoa ra koekúti kixínopike ûti yarâ'a. Koékuikone yuhó'inopi ûti" kôe ne yútoehiko.

Yuhoíkoa íhae Antiokíya ne koyuhópeti

30 Úkeane pího neko pahoéti ya Antiokíya. Simoné'eya, ina ho'uxôa heú koêti neko kutípoti Jesus, yane poréxoane neko koyuhópeti ómone. 31 Yuhoíkoanehiko, koati yupihovó koeti elókeyeahiko okóvo vo'oku koati kouhépekopeati isóneu. 32 Enepone Njûda yoko Síla, koatímaka porófeta koyúhoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti. Koúhepekomaka isóneu kutípotihiko Jesus neko pi'âti vo'oku kixoku enékea, koane kóxunakoamaka ikéneke Vúnae. 33 Kali ôvane xapákuke. Yane poréxoanehiko kutípoti Jesus aúkopeovo xapa pahukoâti kaha'aînoatimaka unako koêku yaneko pihópeaku. (34 Itea ínixoa Síla unáko óveakoneya.)

35 Ôvaikone Poûlu yoko Mbaranâbe ya Antiokíya. Enómaka po'ínuhiko ha'íne ihíkaxoati koane koyuhoâti ne emo'u Vúnaeya.

Haxakeôvokokone Poûlu yoko Mbaranâbe

36 Ikénepoke, hara kíxoa Poûlu ne Mbaranâbe:

—Vaúkapapu noíxoponea po'inu ûti xoko Jesus ya uhá koeti pitivóko vékokune koyúhoyea ûti emo'u Vúnae yanekôyo, maka véxane kóyekuhiko —kíxoane.

37 Yoko kahá'ainoa Mbaranâbe ne Xuâum iháxonetimaka Márku xané'iyea. 38 Itea ínixoa Poûlu ákoyea yusíka kó'iyeaneye vo'oku yanekôyoke ya Páfilea, kurí kíxoa ne itukéti aukópovoti ikéne. Ákone axéna ya itukétike. 39 Koati yupihóvati ákoyea akútikoko isóneunoa Poûlu yoko Mbaranâbe, kutí'inoke haxakeôvokokoti vo'ókuke. Pihóne Mbaranâbe Xípereke ya hána'iti vatéke. Márku

xáne. 40 Kene Poûlu, Síla noívokoxo. Úkeane pihohíko neko pi'âti itukínoane orásaum po'ínuhiko kutípoti Jesus, epemínoati seánako Itukó'oviti. 41 Hane vekóhiko poké'exa Sîrea yoko Silísea huvo'óxoati ne kutípotihiko Jesus xoko póhutihiko imokóvokuti kóxuna'ixeovo ikéneke Vúnae.

16

Xanêa Timóti ne Poûlu yoko Síla

1 Ehane sîmo ne evo Poûlu ya pitivókohiko koéhati Ndêrbe yoko Lístara. Ápe kutípoti Jesus-ya koéhati Timóti, xé'a seno jûdeu kutípotimaka Jesus. Kene há'a, ngerêku. 2 Enepone Timóti, ínixoa kutípotihiko Jesus ya Lístara yoko Íkoniu itúkeovo koati ponóvoti kixoku itúkeovo ikéneke Vúnae. 3 Yane kahá'ainoa Poûlu xané'iyea. Énomone sirkunsidá kixínoa inúxotike, pikoti poé'ainoa isóneu jûdeuhiko, enepohikone ko'óvokuti yane pitivóko koane xe'ókuke, enepo hákoti sirkunsidá kixôa, vo'oku heú koe xâne éxea ákoyea itukapu jûdeu ne ha'a Timóti. 4 Úkeane pihohíko. Koêkuti pitivóko vékoku, éxokoa evo Poûlu ne kutípotihiko Jesus yútoe neko ápostuluhiko yoko po'ínuhiko inuxínoti ítuke Itukó'oviti ya Njeruzálem, maka hákanehiko neko koekúti ínixone evo ápostulu kónokea hókeokono. 5 Énomone kutí'inoke koukóponovoti ikéneke Itukó'oviti ne kutípotihiko Jesus xoko póhutihiko imokóvokuti. Koane káxe, káxe kurí'uxeovo yé'akeye xâne kutípoti Jesus.

Noíxone Poûlu ya kutí koeti hopúne koeku óvea Torôadi

6 Heú kíxoa yónea evo Poûlu ya poké'e koéhati Firîjea-Ngalásea vo'oku âvoyea síka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yóneahiko Âzea koyúhoponea emo'u Itukó'ovitiya. 7 Ye'éxonehiko poké'exa Mîsea, mani yonotíhiko íyeu Mbítinea, itea âvomaka síka Sasá'iti Omíxone Jesus yóneaya. 8 Yane tarú'uxonehiko Mîsea koane símea ya pitivóko koéhati Torôadi. 9 Yaneko yóti koeku óvea yane pitivóko, ápe éxokoake Itukó'oviti ne Poûlu ya kutí koeti hopúne. Hara noíxo, hóyeno íhae Masêdonea xe'ó koyêti ihaxíkoati. Hara kíxoa: "Kiná'aka yâkeneye ya Masêdonea, hivá'axapanavi" koéne. 10 Ehá'axo ápe neko éxokoake Itukó'oviti ne Poûlu, koúsokovone ûti vóneaya, vexoâti itúkeovo Itukó'oviti ihaxíkovi koyúhoponea ûti ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus xapákuke ne íhae Masêdonea.

Hokôpo Jesus ne sêno koéhati Lîtea ya Filípu

11 Vipuhíkeane Torôadi ya hána'iti vatéke, ponó koene uti Samotarásiya. Po'ípone káxe ina vitopóno pitivóko koéhati Neápuli. 12 Ukeâti Neápuli, Filípu vóno. Enepone pitivóko, koati hána'iti, epó'oxo koati exóneti yane po'ínuhiko pitivóko ya Masêdonea. Kutí koe kixoku koêku ya Róma yane pitivóko vo'oku itúkeovo ne ponóvoti kixovókuti ya Róma hokokónoya. Énomone vóko kali ye'á koeti káxe. 13 Simovóne sâputu, vipúhikea ne pitivóko vonoti xe'o huvêo vo'oku hara koeti visóneu: "Anêkomea ho'úxovoku xâne itúkea orásaum" koeti visóneu. Simoné'e utíya, ina vivatáko koane yúhoikea ûti ne senóhiko ho'uxóvotine, koane koyúhoinoa ûti ne emo'u Itukó'oviti. 14 Xapákuke neko senóhiko kamokénoviti, ápe koéhati Lîtea, íhae pitivóko iháxoneti Tiyâtira. Ká'aye itúkovo neko sêno, kaváneti koati únati ipovóti kalísoti híyeu. Koatímaka teyoti Itukó'oviti neko sêno. Míhe'okea isóneu Itukó'oviti kutípea neko yuho Poûlu. 15 Ina ahíkovomaka iháke Jesus, koane uhá koeti xâne íhae óvokuke. Ike áhikinevo hara kixó'ovi:

—Itukapu kitipoâteoxo indúkeovo hokópotine Jesus, yaxénaponuikopo óvonguke. Koati yókokunemo njokóyoke —koéne yuhó'inovi.

Êno íta'ixeovi, ehane xanépoa ûti.

Koitóvokono ârunoe vekoti kovóti

16 Po'íke káxe koeku vónea ho'úxovokuke xâne itúkea orásaum, ítokopovovi
ârunoe éxoti vékea kovóti vo'oku itúkeovo ûroevo ndémoniu. Êno îrikuxea ne
hóyenohiko kovoxeâti neko ârunoe. 17 Koêkuti vékoku ne Poûlu koánemaka ûti,
hokó'ovi neko ârunoe koane vá'uixea. Hara koe yûho vá'uixea:

—Enepora hóyenohiko, aínovo ovóxehiko Itukó'oviti, enepone koati payásoti
ya uhá koêti. Epó'oxo simínoke koyúhoinopinoe kixeku ítivoa ne pehúnevo —
kóye.

18 Koati ênoti káxe kóyeyeaneye. Ehane ímaxova Poûlu. Na'akené kó'inoane,
ina kixôa neko ndémoniu:

—Ya iháke Jesus Kristu mbahúkopi ipíhikopi ra ârunoe —kíxoane.

Koati énomone yaneko ókoku ôra ipúhikopeane ndémoniu neko ârunoe.

Yehepóke'exokono ne Poûlu yoko Síla

19 Noixoâne hóyenohiko kovoxeâti neko ârunoe ákoyeanemo namúkope tiûketi
vo'ókuke, namúkonehiko Poûlu yoko Síla, ina kahakôa parásake nonékuke
ne pahúkotihiko yane pitivóko. 20 Isímoane nonékuke neko exeâti koêku ne
koekútihiko yane pitivóko, hara koéhiko:

—Enepohikora hóyeno jûdeu, koati kopoé'akoti isóneu xanéhiko yara
pítivokona ûti, 21 ihíkaxoti kixovókuti ákoti omotóva kutípea ûti, ákotimaka
omotóva hókea ûti vo'oku uti rómanu —koénehiko.

22 Yane kutikokó koe isóneu ímaikinovo evo Poûlu neko êno ho'uxóvoti xâne.
Ina véyo ípovo evo Poûlu neko pahúkotihiko koane pahúkea yehépoke'exeokono
ya itátane tikóti. 23 Enoné'e yehépoke'exeokono, ina kurikókono ika'ákovokutike.
Koati ixikó'okokonoti ne éxoti koeku iká'aeti kókohiyana kíxoixea motovâti
ákoyea itápuhiko. 24 Kamoáne éxoti koeku iká'aeti neko emó'uinokono, ina ómo
evo Poûlu xoko koati tiú'iyeaku iká'akeokono xâne, ínamaka ikahévexoa. Títiu
kíxea hêve ya koati êno ínati tâpoa. 25 Xu'ikénene, kuteâti kuku yóti, ixómonehiko
itûko orásaum ne Poûlu yoko Síla xoko iká'akokonoku, koane imóko'ixeovohiko
ihayú'ikoti Itukó'oviti. Yoko kámokenoane po'ínuhiko ikâ'aeti. 26 Yane apé koéne
xúnati iyuyôti poké'e koyuyoâti neko ika'ákovokuti ukeâti poéheveke. Uhá koe
imíhe'okea páhapetea neko ika'ákovokuti vo'ókuke, epó'oxo heú koe ikúxeyea
neko koré nde, iká'o neko iká'aetihiko.

Hokôpo Jesus neko éxoti koeku iká'aetihiko

27 Yane iyukovó koéne neko éxoti koeku iká'aetihiko. Noixoâne mihe'oké
kó'iyeane neko pahapétihiko, hé kixone hána'iti pirítauna, mani koepékopovoti.
Ikutíxati kohó'itinehiko neko iká'aeti óyonone. 28 Itea vaúkoa Poûlu. Hara kíxoa:

—Hako kixevóneye! Vanéye, uhá koeti ûti, uti iká'aeti —kíxoane.

29 Ina pahûko íhuxeokono yúku neko éxoti koeku iká'aetihiko. Yane éhakovo
ûrukeovo xoko óvoheixoku Poûlu yoko Síla, ina ipuyúkexea nonékuke xaneâti
ínayea honónoko mûyo. 30 Yane ina kopúhikopo evo Poûlu meúkeke. Hara kíxoa:

—Unaém, kuti ngónoko motovâti índeova ne mbahúnevo?

31 Ina yumopâ evo Poûlu:

—Yakútipo Vúnae Jesus. Énomonemo koitóvopi ya pehúnevo, koánemaka uhá
koeti xâne íhae yóvokuke —kíxoane.

32 Yane koyúhoinoane evo Poûlu emo'u Itukó'oviti neko hóyeno, koáne ne uhá
koeti xâne íhae óvokuke. 33 Énomone yaneko ôra ya yóti, kátarakopone evo Poûlu
neko éxoti koeku iká'aetihiko, kipo'íkopinoati óko'onevo ike yehépoke'exinekono.
Ikénepoke, áhikovo neko hóyeno ya iháke Jesus koánemaka uhá koeti xâne íhae

óvokuke. 34 Ina ómo evo Poûlu óvokuke porexoâti nîka. Êno elókeyea okóvo neko
hóyeno koánemaka uhá koeti íhae óvokuke vo'oku kutípeanehiko Itukó'oviti.

Koeku yuhó'inoa tutíyehiko ne evo Poûlu

35 Yuponíne, pahúkone pulísea ne tutíyehiko xokóyoke ne éxoti koeku
iká'aetihiko, pahukoâti kurík opea evo Poûlu.
36 Ina kíxo evo Poûlu neko exoti koeku iká'aeti koyonoâti:
—Pahúkonu tutíyehiko nguríkopeopinoe. Motóvane pihépi, ákonemo
yuvópitinoe —kíxoane.
37 Ina yumopâ Poûlu:
—Ako yúhaikakana ûti motovâti éxeokono ápeyea pahúnevo ûti, itea kóyeane
pahúkeovihiko yehépoke'exeokono ûti parásake nonékuke uhá koeti xâne, ina
kurikó'ovi ika'ákovokutike. Ako omótova kíxeokononeye ûti, uti ovóheixoti
opékuke xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma. Inípono kahá'ayeahiko
pahúkea kuríkoponeokono ûti kó'oyene he'ono'ú koêti ákoti exoâti. Ako yusíka
kó'iyeaneye. Kena'ákanehiko kuríkopeovi —kíxoane Poûlu.
38 Ina aukópovo neko pulísea xokóyoke ne tutíyehiko koane éto'okopeahiko
yuho Poûlu. Kamoáne tutíyehiko neko yuhó'inoa pulísea, yupihovó koéne
píkea exoâne ápeyea xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxea evo Poûlu.
39 Yane pihóne neko tutíyehiko xoko evo Poûlu. Hara kíxoahiko:
—Hako kixe'évi. Pahúkovo ûti —kíxoanehiko.
Ina kurikópohiko evo Poûlu koane épemo'ixeahiko ipúhikopea neko pitivóko.
40 Ipuhíkopeane ika'ákovokuti, pihóponehiko óvokuke Lîtea. Noixópo po'ínuhiko
kutípoti Jesus ne evo Poûlu, kóxunakopea isóneu, ínahiko pihôpo.

17

Poûlu yoko Síla ya Tesálonika

1 Vekoáne Poûlu yoko Síla ne pitivókohiko koéhati Ánfipoli yoko Apólonea,
yane simónehiko ya Tesálonika. Yaneko pitivóko ápe sinâgoga, íhikaxovoku hó'e
jûdeuhiko. 2 Koati kixóvokune ne Poûlu koêkuti yónoku opósikea ne jûdeuhiko.
Hukinóvoti píhea sinâgogake. Mopó'a sâputu yónoheixoa Poûlu, koyuhó'inoati
koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti. 3 Koûrapu'ikinoa Poûlu koêku neko
yutoéti, koyuhó'inoati kónokea koítoponeovo kotíveti ne Mésiya, enepone páhoe
Itukó'oviti koíteovo xâne, koane kónokeamaka ivókeovo yoko exépukopea ukópea
xapa ivokóvoti. Haramaka kíxovokoxoa:
—Enepone Jesus ngixínopikenoe, énomone itukóvo Mésiya, páhoe Itukó'oviti
koíteovovi —kíxovokoxoane.
4 Xapákuke neko jûdeuhiko, ápe itukínoati isóneu neko yuho Poûlu koáne
kutipoâti. Yane kahá'ineponehiko Poûlu yoko Síla. Xapákuke ne xâne teyoti
Itukó'oviti ákoti itukapu jûdeu, enómaka kutipeâti yûho, koánemaka senóhiko
teyonéti yane pitivóko.
5 Itea ahúxukinovo okovo evo Poûlu neko jûdeuhiko ákoti akutipo Je-
sus. Koáhati iyókovatihiko kíxoaku xanéhiko ivávakea evo Poûlu. Hukinóvoti
ítaikoponea koyuvôrixovoti hóyenohiko xané'iyea. Ina koturíhikopono xanéhiko
yaneko pitivóko, kopuhíkeati tûti, ihíkaxoati okópea evo Poûlu. Yane pihónehiko
óvokuke Njázaum, kahá'atihiko veyóponea evo Poûlu koane káhakea meúkeke
nonékuke neko xanéhiko. 6 Itea ako inú'ika. Yane namúkohiko Njázaum koane
po'ínuhiko kutípoti Jesus, ina kahakoâhiko nonékuke ne pahúkoti yane pitivóko.
Yane hara kíxoahiko:
—Simó'ovinemaka ne hóyenohiko yómoti koésayu'ixea isóneu xanéhiko ya uhá
koeti kúveu mêum. 7 Poréxoa Njázaum ókea óvokuke. Enepohikone hóyeno,

aínovo okópoti yuho Sêza, natina ûti vo'oku koyúhoyea ápeyea po'i nâti koéhati Jesus —kíxoanehiko.

8 Kameáne xanéhiko koánemaka ne pahúkotihiko yane pitivóko neko yûho, ako aúhepe isóneu. 9 Itea kóyeane kuríkopeahiko Njázaum yoko ha'ínehiko. Itea tumúneke yusíkea pihópea, kónoko poréxea tiûketi. Yoko enepo hákoti po'i évotikokonoke ikénepoke, mani kayukópinokonoati neko tiûketi.

Pího Poûlu yoko Síla ya Mbêreya

10 Énomone yaneko yóti pahúkoa po'ínuhiko kutípoti Jesus ne Poûlu yoko Síla ya Mbêreya. Simoné'eya, pihóne íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko. 11 Yoko unatíne isóneu ne íhae Mbêreya yane íhae Tesálonika. Koati ivavákoateoxo neko yuho evo Poûlu. Koane heú koeti káxe íhikaxova ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, noixoâti kó'iyeaneoxoye, kuteâti neko kámone xoko Poûlu. 12 Énomone enó'ino xâne xapákuke kutipoâti neko yuho evo Poûlu. Ápe senóhiko ngerêku teyonéti kutipeâti yûho, koánemaka kali xu'ínati hóyeno ngerêkumaka. 13 Itea enepohikone jûdeu íhae Tesálonika ákoti akutipo Jesus, ehá'axo éxoa símeane Poûlu ya Mbêreya koyuhoâti ne emo'u Itukó'ovitiya, pihónehiko kopuhíkoponeati tûti ne xanéhiko yane pitivóko, ihíkaxoatihiko okópea evo Poûlu. 14 Yane hú kíxoane kutípotihiko Jesus pahúkea ne Poûlu po'íke pitivóko xe'ókuke mar. Itea óvaikone Síla yoko Timóti ya Mbêreya. 15 Yoko ápe xánenahiko Poûlu koyonoâti, kurikóponoatihiko tukú koeti pitivóko koéhati Átena. Ina aukópovohiko xoko úkeaku, omópotihiko emo'u Poûlu páhoepino Síla yoko Timóti ákoyea iká'akarixapu píhea xokóyoke.

Koyûho ne Poûlu ya Átena

16 Ya Átena, koeku kúxoixea Poûlu símea ne Síla yoko Timóti, yupíhova ikótivexea isóneuke vo'oku enó'iyea sándu, kuvóvone neko xanéhiko yane pitivóko. 17 Énomone pihíno xoko íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko koyuhóponoati ne emo'u Itukó'oviti xapákuke ne jûdeuya koánemaka ne ngerêkuhiko teyoti Itukó'oviti ho'uxóvotimakaya. Kúteanemaka kixoku koyúhoino po'ínuhiko xâne ya parásake itukovo káxe, koêkuti tokópone.

18 Yoko ápe xâne áhati esá'ikeokoko isoneûti kuteâti ápeinoke xâne yara kúveu mêum koane póneovoku hó'e xâne. Xapákukehiko nekôyo, ápe xâne hokotíhiko isóneu hóyeno koéhati Épikuru. Ina apémaka po'ínuhiko xâne hokoti po'i isoneûti iháxoneti éstoiku, po'i hó'e xâne. Xapákuke nekôyohiko, ápe kahá'ati yumópea Poûlu. Hara kixókokohiko vo'ókuke:

—Kútea koyuhóheoti râ'a. Kutimea itukóvoye ne kíxone? —kixókoko.

Ina koehíko po'ínu:

—Po'ímea kó'iyeovoku hó'e xâne koyúho.

Yoko kó'inokeneye yûho vo'oku itúkeovo Jesus koane exépukopea ukópea xapa ivokóvoti koyúho ne Poûlu. 19 Ina omohíko Poûlu Areópaguke, ho'úxovoku pahúkotihiko yane pitivóko, kaha'âtihiko éxea koêku ne inámati ihíkauvoti íhikau Poûlu. Yane hara kíxoa xanéhiko:

20 —Koati pó'iti ne ihíkauvoti yomínovike. Ako kámeaku ûti kuteâti. Kahá'a ûti véxea koêku —kíxoanehiko.

21 Yoko koati kixóvokune ne xanéhiko íhae Átena koánemaka ne po'ínuhiko xâne ko'óvokutimakaya íhae po'íhiko pitivóko, ako po'i yuíxovonehiko ákoti itukapu koyúhoyea koane kámokenoyea inámati isoneûti.

22 Ina exepúko ne Poûlu nonékuke neko xanéhiko yane ho'úxovoku pahúkotihiko. Hara kíxovokoxoa:

—Itínoe ko'óvokuti ya Átena, noínjoa ya uhá koeti koekúti itíkivonoe xâne koati yuixóvoti hó'e. 23 Vo'oku koêkuti véngoku yara kúveu pitivóko, noínjoa ápeyea sasá'iti kixovókuti kéxepoenohiko hé'e. Yoko xapákuke kéxepoehiko, ápe póhutiya apêti yutoéti koêti: “Eneporâ'a, ítuke ra ho'éti ákoti vexâ” koêti. Enepora ákoti yexâ, énomone ngoyúhoinopinoe kó'oyene. 24 Itukó'oviti, enepone itukoâti ra mêum yoko uhá koeti ovâti, únae ra vanúke yoko poké'e, ako ava péti koéxepoe xâne. 25 Ákomaka nókone mani ítukeinoake xâne. Koáhati énomone porexó'ovi vápeyea koane vómixekuyeovo, koane koúsokinovimaka uhá koeti po'ínu nókone ûti. 26 Enepone inúxoti hóyeno ítuke, énomone úkea uhá koeti po'ínuhiko xâne póneake Itukó'oviti óvea ra uhá koeti kúveu mêum. Yoko mekúke itúkinoahiko Itukó'oviti kaxena ápepemo koane émeuxa óvohikoku, 27 motovâti opósikeahiko Itukó'oviti koane itóponea éxea yane opósikea ahí'okeova, upánini ako ahíka Itukó'oviti ne póhuti koxe'u xâne. 28 Koati xokóyoke úkea vómixekuyeovo koane vehévokeovo. Énomonemaka úkea vápeyea, kuteâtimaka koeku kó'iyea yútoeke po'ínuhiko hóyeno xepákukenoe, enepone éxoti yutóxea poêziya, vo'oku hara kôe: “Utímaka xe'éxaxapa Íhae Vanúke” koe yútoe. 29 Koeku vitúkeovo xe'éxaxapa Itukó'oviti, ako yusíka ápeyea visóneunoa ne Itukó'oviti itúkeovo kuteâti itukéti ya ôro, péhu koánemaka mopôi, ítuke vo'u xâne, kuteâti isóneunoa itukoâti. 30 Ako kíxoaku Itukó'oviti ne xâne koetíneye isóneunoa mekúke avô'o exâ koêku, itea kó'oyene éxokoane Itukó'oviti ne heú koeti xâne, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum, kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea. 31 Vo'oku itúkinoane Itukó'oviti kaxena yúhoikopeakumo ne uhá koeti xâne vo'oku kixoku itúkeovo. Yoko koati ponóvotimo ítuke yaneko káxe yuhaíkapavine neko noívokoe Itukó'oviti yúhoikopeovimo, enepone éxokoke uhá koeti xâne itúkeovo noívokoe yaneko koexépukopa ukópea xapa ivokóvoti —kíxovokoxoane Poûlu.

Ako akútikoko isóneuno yuho Poûlu ne íhae Átena

32 Kamoáne xanéhiko neko yuho Poûlu koêku ne exepúkopeati ukópea xapa ivokóvoti, ápe koemóke'ati. Itea hara koe po'ínuhiko:

—Kahá'a ûti keyúhopinoveamakamo ra koekúti po'íke káxe —kíxoanehiko.

33 Yane pihópeane Poûlu. 34 Itea ápehiko xâne kaha'ínepoati, kutipeâti yûho. Xapákuke ne kutipoâti, ápe koéhati Ndiunísiu, hóyeno teyonéti xapákuke po'ínuhiko payásoti ya Areópagu. Ina apémaka sêno koéhati Ndámari, koánemaka po'ínuhiko xâne.

18

Poûlu ya Koríntu

1 Ikénepoke neko koekúti, ipúhikopeane Átena ne Poûlu. Hara yonópo pitivóko koéhati Koríntu. 2 Énomone tokópea hóyeno jûdeu koéhati Ákila, íhae Póntu. Enepone hóyeno, avo áxu'ikenepo seópine ukópea Róma ya Ítalea, vo'oku ápeyea nâti koéhati Kalaûtiu ya Róma pahuhíkopoti ipúhikopea uhá koeti jûdeu yaneko pitivóko. Xané kixópomaka yêno koéhati Pirísila. Ina yuhó'ixoponoahiko Poûlu. 3 Yane ókeane Poûlu óvokuke vo'oku itúkeovo kutikókotine itúkovoke. Koáhati itúkotihiko itukéti, kali péti ipó ipo kixonéti. 4 Yoko uhá koeti sâputu koyúhotine koeku Jesus ne Poûlu sinâgogake, enepone íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, kaha'aînoati ne evo jûdeu koáne ne ngerêkuhiko kutípea ne ihíkauvoti íhikaxone.

Koyûho koeku Jesus ne Poûlu

5 Simoné'e Síla yoko Timóti ukeâti Masêdonea, ixíkoako Poûlu ne po'i ítuke motovâti itúkeovo póhutine koyúhoyea emo'u Itukó'oviti yuíxovo, exókoati neko

jûdeuhiko itúkeovo Jesus ne Mésiya, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne.
6 Itea okópohiko Poûlu neko jûdeuhiko koane koémoke'eyea. Ina ikatátaheopo
ípovo ne Poûlu muyókuke exókoati ákoyeane omótokea íkameokonohiko emo'u
Itukó'oviti. Hara kíxovokoxoa:
—Keyumákapunemo enepo itukapu ipihóponovokutike yenóponoe. Hainamo
oúngeke yóno ne ipíheponikonomo. Ukeátine kó'oyene, ngoyuhó'inoatinemo
emo'u Itukó'oviti ne xanéhiko ákoti itukapu jûdeu —kíxovokoxoane.
7 Ipuhíkopeane neko íhikaxovoku hó'e jûdeuhiko, hane yonópo ne Poûlu
óvokuke hóyeno koéhati Tísiu Njústu, hóyeno koati teyoti Itukó'oviti. Yoko
xêrerekuke íhikaxovoku hó'e jûdeu óvo. 8 Enepone hóyeno koéhati Kiríspu
inuxínoati ne itukéti yane íhikaxovoku hó'e jûdeu, kutipo Vúnae koane uhá
koeti íhae óvokuke. Enómaka po'ínuhiko xâne íhae Koríntu kutipoâti ne emo'u
Itukó'oviti kamoáne, koane áhikovohiko ya iháke Vúnae.
9 Yaneko yóti, ápe éxokoake Vúnae ne Poûlu ya kutí koetíke hopúne. Hara
kíxoa:
—Hako píke, itea yákoyeneye keyúhoyinu. Hako keyunúkovo 10 vo'oku anéyem
xikóyoke. Ákomo itoti itúkinopi váhere, vo'oku koati ênoti xâne kutipónutine
yara pitivóko —kíxoane.
11 Yoko poéha xoénae sei koe kohê óva Poûlu xapákuke ihíkaxoati emo'u
Itukó'oviti yane pitivóko.

Omokóno Poûlu xoko Ngâliu

12 Itukóvone pahúkoti ne Ngâliu ya Ákaya, ho'úxovo neko jûdeuhiko okópoti
Poûlu. Ina omâ yuhoíkovokutike nonékuke Ngâliu. 13 Hara kôe yuhóhiko:
—Enepora hóyeno, koati ahúkoti itokúxoti okovo xanéhiko, yoko
kopoé'akeatimaka kixoku hókeahiko Itukó'oviti ya ákoti ihíkaxavea Ponóvoti
Kixovókuti yútoe Muîse —koénehiko.
14 Ehá'axo mani koyúho ne Poûlu, hara kíxovokoxoa Ngâliu ne jûdeuhiko:
—Itínoe jûdeu, eneponi itukapu ákoti aunáti ítuke ra hóyeno, áko'o itukápuni
koati váhere koekúti kuteâti koepékoti itúko, hainápo mani usó ngoyêti ngámea
yiuhónoe. 15 Itea koeku itúkeovo yuhôti, yoko ihâe hokonéti, yoko koekúti ya
Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse hé'e, itínenoe exêa koêku. Ako angáha'a énjea
koêku ra koekúti kuteâti —kíxovokoxoane.
16 Ina kopúhikopahiko Ngâliu yane yuhoíkovokuti. 17 Yane enepone xanéhiko
ho'uxóvotiya, namúkone hóyeno koéhati Sósteni, tutíye ya ho'úxinovokuke hó'e
jûdeu, ina yehepóke'exoa nonékuke yuhoíkovokuti. Itea ako itúkoake Ngâliu
neko koekúti.

Kayukópovone Poûlu ya Antiokíya

18 Kene Poûlu enó'iko káxe óvea ya Koríntu. Ehane íkopova ne kutípotihiko
Jesus. Yane namúkopone hána'iti vatéke yonópoti Sîreake. Hane xanépo Pirísila
yoko Ákila. Yoko tumúneke ipúhikopea Sénkereya, kaúlalapu'ikovo ne Poûlu,
éxokovope koúsokeamo emó'u xoko Itukó'oviti. 19 Simohíko ya pitivóko koéhati
Éfezu, ôvane Pirísila yoko Ákila. Ina ukopóno ne Poûlu, yonoti íhikaxovokuke hó'e
jûdeuhiko koyúhopoinoa emo'u Itukó'oviti. 20 Yane kahá'ainohiko Poûlu óvea kali
ye'á koeti káxe, itea ako akáha'a Poûlu. 21 Ina kixovókoxoa Poûlu ikopóva:
—Itukapu ahá'inonu Itukó'oviti, aungópinovopitikomo yâye —kíxovokoxoane.
Yane namú kixópone ivú'e, ipúhikopeane Éfezu. 22 Simoné'e ya Sezâreya,
evésekeane neko ivú'e. Yane ukóponone ya Njeruzálem noixóponoati ne
kutípotihiko Jesus-ya. Yane pihópone ya Antiokíya. 23 Kali ôkoane Poûluya,
ina ukopónopomaka. Hane véko ya poké'exa Ngalásea inúxotike, ina ukopóno
poké'exa Firîjea koxunákoati ikéneke Vúnae ne uhá koeti kutípoti Jesus-ya.

Ápolu ya Éfezu

24 Énomone yaneko káxehiko, sîmo ya Éfezu hóyeno jûdeu íhae Alíxandiriya. Ápolu koéha. Enepone hóyeno é'exo kíxoa ne emo'u Itukó'oviti koane koati ahúkoti koyuhoâti. 25 Éxoamaka koêku ne ihíkauvoti íhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, enepone ihíkauvoti koeku Vúnae. Yoko enepo koyûho neko Ápolu, koati heru'ó kixoâti omíxone íhikaxea koane koati tokopóvoteoxo ne yûho koeku Jesus. Itea poéhane ihíkauvoti koeku Jesus, íhikaxone Xuaum Mbátita yaneko ahíkexo xâne, ene éxo. 26 Yane turíxovone koyúhoyea ákoti píkone ya íhikaxovoku hó'e jûdeu. Yoko kámoa Ákila koane Pirísila. Uke'éxone koyúhoyea ne Ápolu, ina itaíkoa evo Ákila xanépea óvokuke koane íhikaxeahiko po'ínuhiko koekúti nókone éxea koêku ne kaná'uti xêne íhikaxovike Itukó'oviti. 27 Yane kahá'ane yónea poké'exa Ákaya ne Ápolu, ina huvo'óxoa po'ínuhiko kutípoti Jesus yutoxínoati koyuhópeti ómonemo yonoti xoko kutípotihiko Jesus ya Ákaya, epemoâtihiko kátarakea koeku símea Ápolu xapákuke. Simoné'eya, enepohikone xâne kutípoti Jesus vo'ókuke ne hána'iti seánako Vúnae oúkeke, êno huvó'oxeokono ikéneke Vúnae vo'oku ítuke Ápolu xapákuke. 28 Yoko koati ú'uhapu'i-ú'uhapu'i kixoíxinoati Ápolu ne jûdeuhiko, enepo koyûho íhikaxovokuke hó'e itúkeovo Mésiya ne Jesus, enepone páhoe Itukó'oviti koíteova, exókoati ya emó'uke Itukó'oviti kó'iyeaneye.

19

Poûlu ya Éfezu

1 Koeku óvea ne Ápolu ya Koríntu, hane ayákukoponovo ne Poûlu vanúke'exeaku neko poké'e, haînati xe'o mar, ina símo ya Éfezu. Yoko ápe xanéhiko tokóponeya kutipoâti ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus. 2 Ina epemó'ikoa Poûlu namúkeanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koeku kutípea. Yane hara kixópahiko:

—Muhíkinova ápeyea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ako kámeaku ûti koyuhoâti —koénehiko.

3 Ina kixovókoxopamaka Poûlu:

—Ná'ikopo kixé'eyenoe yáhikikono?

Ina yumopâhiko:

—Kuteâti páhoenovi Xuaum Mbátita.

4 Ina kixovókoxopamaka Poûlu:

—Enepone áhikeovo ne xâne xoko Xuâum, énomone vo'oku ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea koane kutípea neko keno'ókoti ikénepoke, enepone Jesus —kíxovokoxoane.

5 Kamoánehiko neko yuho Poûlu, áhikovonehiko ya iháke Vúnae Jesus. 6 Ina ipíhoa Poûlu vô'u tutíkuke neko xâne, yane namúkoanehiko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ina turixóvo koyúhoyeahiko inámati yuhôti ákoti itukapu éxone, ikó'iparaxoake Itukó'oviti koyúhoyea, koane koyúhohikomaka koekúti éxokoake Itukó'oviti. 7 Yoko enepohikoneko hóyeno koetíneye, anêko kuteâti ndusé koêti.

Poûlu ya íhikaxoku Tîranu

8 Kúveu mopo'âti kohê, kóyekune ne Poûlu yane íhikaxovokuke hó'e jûdeu koyúhoyea koeku Jesus. Koati ákoti píkone koyúhoyea xapákuke neko xâne, exókoati ponóvoku ne ihíkauvoti koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne, kaha'aînoati kutípeahiko. 9 Itea ápe xâne tiú'iti omíxone xapákuke, ákoti akutípoa ne yuho Poûlu, koyuhoâti xapa xanéhiko ákoyea aúnati neko ihíkauvoti íhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti. Yane ipúhikopeane Poûlu xapákuke.

Xanépoamaka neko kutípotihiko Jesus. Yane turíxoponemaka íhikaxea ne Poûlu uhá koeti káxe íhikaxokuke hóyeno koéhati Tîranu. 10 Pí'a xoénae íhikaxoya, kutí'inoke kamotíhiko emo'u Vúnae ne uhá koeti ko'óvokuti ya poké'exa Âzea, jûdeuhiko koánemaka po'ínuhiko xâne ákoti itukápa.

Xé'ahiko hóyeno koéhati Séva

11 Yoko poréxoa Itukó'oviti ne Poûlu itúkea koati êno hána'iti iyupánevoti. 12 Muhíkova kuteâti léhuna Poûlu, áko'o itukovo ramá'o, omokóno xoko xâne ka'aríneti, yane koati itóvoti ne ka'aríneti koeku sípoheyea, koane ipúhikopeamaka ne ndémoniuhiko xoko xâne ûroevo. 13 Ápemaka jûdeuhiko ákoti tôpi yónoku, kopúhikopoti ndémoniu xapa xâne. Ina kahâ'a ikó'itukexea iha Vúnae Jesus kópuhikopea ndémoniu kuteâti kíxoaku Poûlu. Hara kixóhiko ndémoniu neko hóyenohiko:

—Ya iháke Jesus, enepone koyúhone Poûlu, mbahúkopi ipíhikopi ne xâne yûroevo —kíxoanehiko.

14 Yoko seti kôe ne hóyeno kixotíneye ítuke. Aínovo xe'éxaxapa jûdeu koéhati Séva, tuti uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. 15 Itea hara kíxovokoxoa ndémoniu mani âha kópuhikopeahiko:

—Énjoa ne Jesus koánemaka itukóvotiye ne Poûlu, itea kuti itínoe? —kíxovokoxoane.

16 Yane enepone hóyeno ûroevo ndémoniu, kovése'uxovanehiko. Koati yupihóvati xunáko, ákoinoke ítahiko sa'íkeova. Êno kíxoakuhiko. Mahupí koépo ne hóyenohiko kohó'ipea neko ovokúti óvoheixoku, koane êno óko'onevohiko. 17 Enepone uhá koeti ko'óvokuti ya Éfezu, jûdeu koánemaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukápa, yupíhovo píkea eyekóxoa neko koekúti. Êno ihayú'ikoati ne iha Vúnae Jesus vo'ókuke. 18 Enómaka xâne kutípotine Jesus exepúkoti nonékuke po'ínuhiko xâne, koyuhópoti váhere ítuke yanekôyoke. 19 Enómaka koixómoneti kuríkoti itúkovoke, itixoâtimaka ne koyúhopehiko íhikaxovope itúkea ítuke. Ina oro'ókoahiko nonékuke uhá koêti. Itukínoahiko yé'akeye tiûketi ovâti neko koyuhópetihiko, pó'okoahiko itóponea kuteâti sinkoenta koeti mili pe'u tiûketi. Koati yupihovó koe êno tiûketi ovâti. 20 Énomone koéneye yupíheovo itóhineyea koane ukóponea ne emo'u Vúnae yanekôyoke.

Koturíhikovo xâne ya Éfezu

21 Ikénepokehiko ra koekúti, koúsokone isóneu ne Poûlu yónea Njeruzálem, koane vekópea poké'exa Masêdonea yoko Ákaya. Haramaka koeti isóneu: “Ikénepoke yóneam Njeruzálem, ngónokomaka yóneam Róma” koêti isóneu.

22 Yane pahúkone Timóti yoko Erástu yóneahiko Masêdonea. Enepone pi'âti, koati huvo'óxoti Poûlu ya ítukeke Vúnae. Kene Poûlu, ôvaikone ya poké'exa Âzea kali ye'á koeti káxe.

23 Énomone yaneko káxehiko, êno koturíhikovoti ya Éfezu vo'ókuke ne ihíkauvoti íhauti Kaná'uti Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti. 24 Ápe hóyeno koéhati Ndeméturu, ko'ítuketi péhu. Enepone itúkovoke, énomone itúkea kali iyoyónevoti, okovo péti, óvoku sándu iháxoneti Ndeána, kuvóvone xanéhiko. Koati êноti tiûketi námoe enepo kavanêa ne ítuke. Kúteanemaka koêku ne po'ínuhiko ko'itúkeati. 25 Ina ho'uxôa Ndeméturu neko po'ínuhiko ko'itúkeati ne kuteâti ítuke. Hara kíxovokoxoa:

—Itínoe hóyeno, yéxoanoe itúkeovo ukínoviku apeínoviti ra ko'ítukeyea ûti râ'a. 26 Neíxoanenoe koane kémoane koeku ítuke ne hóyeno koéhati Poûlu, enó'iyeane xâne ítone kutípea yûho koane kátavokea ya hó'e ûti. Yoko haina póhutine yâye Éfezuke, itea kalíhanini ya heú koeti poké'exa Âzea kíxeaneye. Koyúhoa ákoyea

akána'u ne hó'e ûti koeku itúkeovo ítuke vo'u xâne. 27 Haina póhutine itukéti
vitúkovoke koimaî ákoyeane itúkokonoke, itea koímaitimaka ákoyeane itúkokonoke
ne hána'iti imokóvokuti ítuke sándu kuvóvone ûti, enepone hána'iti teyonéti
Ndeána. Koímaiteoxo uké'eyea itúkeovo hána'iti teyonéti nê'e, hó'e ne heú koeti
íhae Âzea koáne ne heú koeti xâne yara kúveu mêum —koéne.
28 Kamoáne xanéhiko neko yuho Ndeméturu, yupihovó koéne ímaikexeovo,
ina turixóvo vaúkexea:
—Hána'iti teyonéti ne Ndeána, hó'e ûti, uti íhae Éfezu —koénehiko yûho
vaúkexea.
29 Ehane koyó'i uhá koêti neko ko'óvokuti yane pitivóko ákoti koâti éxea
koêku. Éhahikovo xoko ho'uxóvokuti iháxoneti teáturu, koane namúkeahiko
pi'âti hóyeno íhae Masêdonea koéhati Ngáyu yoko Aristáku, ha'ine Poûlu.
Káhakoa tukú koeti teáturuke. 30 Kahá'amaka ûrukeova Poûlu xapákuke neko
êno xâne, itea ako síka po'ínuhiko kutípoti Jesus. 31 Ápemaka pahúkotihiko
yane poké'e, ínikone Poûlu, pahukínoatimaka yûho ákoyea pîha xapákuke
neko xanéhiko. 32 Yoko pó'iti koeku yûho po'ínuhiko neko xâne, koánemaka
po'ínuhiko. Koati ákoti tôpi koêku yuhóhiko vaúkexea. Kalíhani uhá kó'iyea
ákoyea éxina isóneu kó'inokeneye ne koekúti. 33 Enepone jûdeuhikoya, veyo
hóyeno koéhati Alíxandere xapákuke neko êno xâne, ina pahukôa píhea
nonekútike koyúhoinoahiko. Yane koéxepukinoane vô'u Alíxandere, kaha'aînoati
kóyunuhikeovo neko xâne motovâti koyúhoyea. 34 Itea exoâne po'ínuhiko xâne
itúkeovo jûdeu ne Alíxandere, heú koéne turíxeovo vaúkexea. Yoko kutikokó koe
yûho vaúkexea kúveu pi'âti ôra. Hara kóyehiko:
—Koati hána'iti teyonéti ne Ndeána, hókone ûti, uti íhae Éfezu —kóyehiko.
35 Yoko ápe pahúkoti yane pitivóko, yutoxínoti nâti, itoti kóyunukea neko
xanéhiko. Hara kíxovokoxoa kóyunuhikinovoke:
—Itínoe hóyeno íhae Éfezu, enepora pítivokona ûti, hi'imé koe xâne exoâti
itúkeovo utíne katarákoa ne hána'iti imokóvokuti óvoku Ndeána, enepone
hána'iti teyonéti hó'e ûti, koane utímaka katarákoa ne mopôi, irikóvoti ukeâti
vanúkeke, enepone okovóxinoviti Ndeána. 36 Yoko ako motovâti koyúhoyea
ákoyea akána'u. Yusikóneikopo kéyunukivo. Hako hú kixêa ne ítike. Itíkinanoe
iséneu koêkumo inúxotike. 37 Vo'oku enepohikora hóyeno yómone yâye, ako
kaésayu'ixa hána'iti imokóvokuti óvoku hó'e ûti. Ákomaka ókoemoke'e Ndeána,
hó'e ûti. 38 Enepo áva xâne ínixone Ndeméturu yoko ha'ínehiko poé'ayea
ítuke, ápe koati kaxena yúhoikeokonoku xâne epó'oxo anêko pahúkotihikoya.
Yusikóneikopo itúkeovo énomone iyónoa. 39 Ava'ávo po'inu koekúti yahánoe
keyúhoyi vo'ókuke, ápe koati kaxena ho'úxinovaku xanéhiko ne koekúti kuteâti.
40 Koati koímaiti ápeyea koyúhoti vokópea pahúkotihiko vo'oku kóturihikeovo
xanéhiko kó'oyene. Enepomo vihaxíkakana yuhoíkovokutike, ákomo yuho ûti
sa'íkeovake ûti vo'ókuke ra êno koturíhikovoti —kíxovokoxoane
41 Uke'éxone koyúhoyea, ina pahukôa pihópea ne xanéhiko.

20

Pîho Poûlu ya Masêdonea koáne ya Ákaya

1 Koyunúhikovone neko koturíhikovoti, pahúkoane Poûlu iháxikoponeovo ne
kutípotihiko Jesus. Simohíkone xokóyoke, koúhepekopea Poûlu isóneuhiko, ina
ikopóvamaka. Yane pihóne poké'exake Masêdonea. 2 Heú kíxoa vékea neko
poké'e noíxoponea ne kutípotihiko Vúnae koane káxunakea ikéneke Vúnae yane
êno enékeake. Yane pihóne Ákayake. 3 Mopó'a kohê ovo Ákaya. Usó koyépone
yónea Sîrea ya hána'iti vatéke, eyékoxone koeku jûdeuhiko kahá'ayea koépekea.

Yane káyukopovo ya Masêdonea. 4 Yoko hara îha ne xanépotihiko Poûlu (tukú
koeti Âzea): Sópaturu íhae Mbêreya, xé'a Pîru, koane Aristáku yoko Sékundu
íhae Tesálonika; yoko Ngáyu íhae Ndêrbe. Ina apémaka Timóti yoko pi'âti íhae
Âzea, enepone Tíkiku yoko Torófimu. 5 Enepohikorâ'a, inuxó koe tumúneke
ûti kuxo'óviti ya Torôadi. 6 Ikénepoke áyui jûdeuhiko ya hó'eke níkeaku pâum
ákoti kohiyákoati, vivú'ixopone hána'iti vatéke vukopeâti Filípu. Singu koe káxe
ikénepo, tokópanehiko ûti neko kuxo'óviti ya Torôadi. Poéha kúveu lûmingu
vókoaya.

Poûlu ya Torôadi

7 Yane inúxoti káxe ya sêmana, ho'úxinovo níkea uti pâum, puyákoponovope
vokóvo ivókinovovi Jesus. Koeku itúkeovo pihópopenemo Poûlu yaneko po'i
káxe, ixomo koyûho nê'e, enekoâti ne po'ínuhiko ûti xoko Jesus. Tukú kíxoa
kuku yóti koyúhoyea. 8 Koati ênoti íhaku yúku ihuxoké koyêti yane kúveu péti
vanúkeke ho'úxovoku ûti. 9 Yoko ápe homoêhou koéhati Eútiku vatá koyêti
njánelake. Ehane ítoa ixépa neko homoêhou koeku kó'umokea koyúhoyea ne
Poûlu. Koati imókoti neko homoêhou. Yane íkorokovone ukeâti njánelake.
Mopó'apeke ovokúti ya vanúkeke úkea. Eherúkoponokono ne homoêhou,
uké'ene omíxone, ivókovone. 10 Ina evesékinoa Poûlu, yane yupúninikinovane,
ina xovokúxovo oúkeke ne homoêhou xaneâti kó'iyea:

—Hákonoe kenóko'i. Aúkopovone omíxone. Iyúkopovone —koéne.

11 Yane alú'okoponemaka ne evo Poûlu kúveuke ne péti, ina hono'ékexoane
ne pâum, puyákoponovope okóvo ivókinovovi Jesus, ina nikôa. Enópoikomaka
yuhó'inoahiko Poûlu. Tukú kíxoa uhapú'ine káxe, yane pihópone. 12 Kene ne
homoêhou, xanépoa kutípoti Jesus, yoko ákone yuvâti. Yupihovó kôe úhepepea
isóneuhiko vo'ókuke.

Ipuhíkopeane Torôadi ne Poûlu

13 Ina namukópono uti hána'iti vatéke vonoti Âso, tokópeakunemo uti Poûlu
kuteâti yuho ûti yanekôyoke, vo'oku itúkeovo hêve yónea ne Poûlu tukú
koeti Âso. 14 Tokopó'ovine Poûlu ya Âso, ina ivu'íxopomaka vivú'e vonoti
pitivóko koéhati Mitíleni. 15 Yaneko po'ípone káxe, vukopeâne Mitíleni, ina
hunonêo uti kali poké'e koéhati Kíyo kukúkeke úne. Poéha káxe ikéne, vitópono
Sâmu. Poéhapoakomaka káxe ikénepo, ina símo utíya Milêtu. 16 Yoko tumúneke
símea ûti, koúsokone isóneu ne Poûlu ákoyeamo âka ya Éfezu. Akó'oti akaha'a
xu'íkeneyea ya poké'exa Âzea. Koáhati iyóvotine okóvo símea ya Njeruzálem,
enepo omotóva, tumúne ne áyui jûdeu ya hó'eke, enepone Pentekósti.

Poûlu ya Milêtu simôa inuxínoti ítuke Itukó'oviti ukeâti Éfezu

17 Koeku vókea ya Milêtu, pahúkoa Poûlu iháxikoponeovo ne inuxínotihiko
itukéti imokóvokutike ya Éfezu. 18 Simoánehiko, hara kíxovokoxoa Poûlu:

—É'exo kíxeanoe ne ngixoku indúkeovo xepákukenoe ukeâti inâ urúngovo
poké'exa Âzea tukú koeti kó'oyene. 19 Yéxoanoe ne ngixoku ngo'ítukeino
Vúnae ákoyea ngapáyasakapu, koane enó'iyea îrihikeovo nzo'oûke, koane
enó'iyea kotíveti koekúti ndokópone vo'ókuke ne isóneunonu jûdeu kahá'atihiko
koépekeonu. 20 Yéxoamaka ákoyea kurí inja ngoyúhoinopinoe uhá koeti nékone
kémi motovâti keúkoponivo ikéneke Vúnae, koane ínzikaxeopinoe imokóvokutike
koánemaka ya yóvokukenoe. 21 Ngoyúhoinoa emo'u Itukó'oviti ne jûdeuhiko
koánemaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukápa, ngoyuhó'inoati kónokea ikótivexea
isóneuke ne pahúnevo nonékuke Itukó'oviti, koane kuríkopeamaka, yoko
kúveovomaka Vúnae Jesus (Kristu). 22 Kó'oyene koati eombâti ngónokea yóneam
Njeruzálem. Ako énja ngixókonokumoya. 23 Poéhane énjo ne koúhapu'ikinonuke

Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ingá'akeokonomo yoko ápeyeamo kotíveti koekúti kuxónuti ya uhá koeti pitivóko véngokuikomo. 24 Itea ya uhá koeti koekúti, usó ngóye ngoítoponeovo kotíveti yoko ivóngeovo okonókovo. Poéhane ngahá'ayea únzexea ne itukéti ítukexeonuke Vúnae Jesus, enepone ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koêku ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti.

25 —Kó'oyene énjoa ákoyeanemo neíxanu, itínoe ngoyúhoinoke kixoku koeku natíxea ne Itukó'oviti xapa xâne. 26 Énomone ngixínopinoe ákoyea itúkapu oúngekemo yóno áva yonópoti ipihóponovokutike xepákukenoe. 27 Vo'oku heu-heú ngíxoa ngoyúhoinopeanoe ne isóneunovi Itukó'oviti. 28 Yokóhiyanavo, itínoe inuxínoti ítuke Itukó'oviti. Yokóhiyanamaka ne uhá koeti yíxovone ítukeke Itukó'oviti, enepohikone kutí koeti su'ûso konókoti katarákoati, pónepikemaka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti iníxinoa ikéneke Vúnae. Koati kaha'aînopitinoe Vúnae hivó'oxi ne ho'uxínovoti ítuke pónea kixoku hókea, vo'oku aínovone poréxopinoke ésa'i itúyopea pahúnevo yaneko ovokóvo itína kuruhúke. 29 Enepo mbihapáne, énjoa símeopimo kutí koeti ipúhokovotihiko yovîre, enepohikone xâne ákoti okoseâna ne ínzau su'ûso, yóyonone. 30 Muhíkova xepákukenoe, exepúkotimo hóyenohiko poe'á kixoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti, kahá'atihiko itúkeovo énomone hokópo ne po'inu ûti kutípoti Jesus. 31 Énomone ngixínopinoe: Yokóhiyanavo, koane yokóhiyanamaka ne po'inu ûti. Itíkapunoe xâne iyukóvoti isóneu. Hako inotôva yokóvo ámbeyea xepákukenoe kúveu mopo'âti xoénae. Káxe, yóti ixómoyea enéngopi, péhutinoe, koane ápe îrihikeovoku nzo'oûke ve'ókukenoe.

32 —Kó'oyene hane nguvínovopinoe Itukó'oviti yoko emó'u, enepone koyuhó'inoviti hána'iti seánakovi. Ápemaka xunáko neko emo'úti kótiu'ikeopinoe ikéneke Vúnae, koane ímotokenaxeopinoe nemúkopi koúnaenovi Vúnae yakahá'inepoane ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo. 33 Ako ápahuina xâne íyongeovoke tiûketina koane uhé'ekotinoe ípovo. 34 Yéxoapeponoe ngo'ítukeyea indúkoti ésa'i nóngone koánemaka nókone nza'ínehiko. 35 Ya uhá koeti koekúti, énjokopinenoe kónokea ko'ítukeyea ûti motovâti huvó'oxea uti xâne apêti nókone, puyakóponovati vokóvo ne emo'u Vúnae Jesus enepo kôe: “Haina xâne iko'íparaxokonoti, itea xâne huvo'óxoti po'ínu ya nókone yupihóvomo unako koêku” kôe —kíxovokoxoane Poûlu.

36 Uke'éxone koyúhoyea nê'e, ipuyuké koéne itúkea orásaum koánemaka uhá koêti neko inuxínoti ítuke Itukó'oviti simoâti. 37 Koati êno hána'iti ikáxu'iyea okóvo uhá koêti, koane íyoyea, koane opóno'ekeahiko Poûlu, yoko siúnoneyea ikopóvati, exókoati hána'iko ne ákoyea omotóva okóvo. 38 Hane ikótivexo isóneukehiko yuho Poûlu ákoyeanemo naíxahiko. Ina xanepoâhiko tukú koeti xoko hána'iti vatéke ivú'epo.

21

Yóno Njeruzálem ne Poûlu

1 Vuké'exone víkopeovahiko neko inuxínoti ítuke Itukó'oviti, yane namúkopone uti hána'iti vatéke, pihópone ûti. Ponó koépone ûti ya kali poké'e koéhati Kô ovoti kukúkeke úne. Poéhapoa káxe ikénepo, simóne ûti ya Rôdi, ina vukopónomaka ya pitivóko koéhati Pátara, 2 vitóponoku po'i hána'iti vatéke yonoti Fenísea. Énomone vivú'ixopo. Vúkeane pihôpo ûti. 3 Iyuseône Xípere yâtike lopékuke ûti, hunóneopane ûti vonoti íyeuke Sîrea. Ina símo uti pitivóko koéhati Tîru, kuríkoku ínone ne vivú'e. 4 Yane pitivóko, vopósiko po'ínuhiko kutípoti Jesus. Vinixóponoa, poéha sêmana vókoa xapákukehiko. Vo'ókuke ne koúhapu'ikinoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koêku ne kixókonokumo Poûlu, ixíko'okohiko Poûlu ákoyea pîha ya Njeruzálem. 5 Itea simovóne káxe pihópope

ûti, koúsokovone ûti ina vukopóno. Yoko heú kôe neko po'inu ûti xoko Jesus píhea kuríkoponeovi, xané kixotíhiko yêno koane xe'éxaxapa. Tukú kíxoa vipuhíkopeane ne pitivóko. Yâkonoye xe'ókuke ne úne, vipúyukexo vitúkoti orásaum. 6 Vikopóvanehiko, vivú'ixopa ne hána'iti vatéke. Yane káyuhikopovone óvokuke ne po'ínuhiko ûti kurikóponoviti.

Poûlu ya Sezâreya

7 Vukeáne Tîru, pîho ûti ya Tolêmaida. Yaneko pitivóko, ápe po'inu ûti xoko Jesus noíxoponone ûti. Poéha káxe vókoa xapákuke. 8 Yaneko po'ípone káxe, vipúhikopea xapákuke vonoti Sezâreya. Simoné'e utíya, pihóne ûti xoko Filípi, enepone koyuhóponoati xapa xanéhiko ne inámati ihíkauvoti omínovike Jesus. Yoko enepone Filípi, énomone póhuti xapákuke neko seti koeti ndeákinu noivókoeti yanekôyoke. Vókoane ya xokóyoke. 9 Yoko ápe koaturu koeti ihíne, ainóvoti âvoti oko'íma, koyúhotimaka koekúti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti. 10 Kali ye'á koeti káxe ike símine ûti xoko Filípi, ápe hóyeno koéhati Âgabu simo'óviti ukeâti Njúdeya. Koati porófeta ne hóyeno koyúhotimaka koekúti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti. 11 Simoné'e xapákuke ûti, ina véyo ho'e Poûlu. Yane ikáhevexopeova koane ikávo'uxopeova, koane kó'iyea:

—Hara koe koúhapu'ikinonuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti: Kuteâti ngixópovoku, énomonemo kíxoaneye jûdeuhiko ya Njeruzálem únae ra ho'êti, ínamakamo kurikâ xoko xâne ákoti itukapu jûdeu, enepone payásoti ya utíke —koéne.

12 Kamoáne ûti ne yuho Âgabu, uti ha'ine Poûlu koánemaka neko po'ínuhiko íhae Sezâreya, êno yuhó'inoa ûti ne Poûlu ákoyea pîha Njeruzálem. 13 Itea hara kixó'ovi Poûlu:

—Na koeti íyeinonoe kehá'ati kemúya'iki inzóneu? Haina póhutine ingá'akeovo, itea usó ngóyemaka ivóngeovo ya Njeruzálem okonókovo vo'oku iha Vúnae Jesus —kixó'ovine.

14 Noixoâne ûti ákoyea víta vípokea isóneu, sikó kíxoane ûti kuteâti isóneunoa, koane kíxea ûti:

—Kaúsakapuikopo ahá'inopi Itukó'oviti —kíxoane ûti.

15 Ikénepoke, koúsokopovone ûti ina vukopóno ya Njeruzálem. 16 Ápemaka po'inu ûti xoko Jesus íhae Sezâreya xane'éviti iyonó'oviti xoko Menáso, kúxoti kutípoti Jesus íhae Xípere, vo'oku itúkeovo vókokunemo óvokuke.

Poûlu ya Njeruzálem

17 Símo ûti ya Njeruzálem, elókea okóvo símea ûti ne po'inu ûti xoko Jesus. 18 Yaneko po'ípone káxe, xané'evi Poûlu xoko Teâku. Ina ho'uxóvomaka uhá koêti neko inuxínoti ítuke Itukó'ovitiya. 19 Yúhoikoanehiko Poûlu, yane uha-uhá kíxoa koyúhoinoa kíxoaku Itukó'oviti ikó'itukexea ya ítukeke xapákuke xanéhiko ákoti itukapu jûdeu. 20 Kamoánehiko neko yuho Poûlu, iháyu'ikohiko Itukó'oviti ina kixohíko Poûlu:

—Iti po'inu ûti xoko Vúnae, yéxoapepo enó'iyeane mili xâne kutípoti Jesus xapákuke viyénoxapa jûdeu, yoko ainóvoti koâti yuixóvati ne Ponóvoti Kixovókuti yútoenovi Muîse. 21 Hara koe eyékoxeopikehiko íhikexi uhá koeti jûdeu ovâti xapákuke ne xâne ákoti itukapu jûdeu kuríkea hókea yútoe Muîse. Mahi keyuhó'inoatihikomaka kónokea kuríkea sirkunsidá kíxea xé'ahiko, koane kuríkeamaka itúkea kuteâti hókone ne voxúnoekene, uti jûdeu, enepone yutoxóvoti yútoeke Muîse. 22 Kó'oyene, namo víxaye maka éxane ákoyea akána'u ne eyékouhiko? Vo'oku eyekóxoatihikomo símí. 23 Mani únati itikâ ra visóneunopi. Anéye koaturu koeti hóyeno xapákuke ûti itúkoti purumésa xoko Itukó'oviti. 24 Yaxénahiko. Yákoenemakaye kuteâti nókone itúkea kasása'ikeovo nonékuke Itukó'oviti. Epó'oxo enepone nókone itúkea kaúlalapu'ikeovo koeku

itúkea purumésa, itíne parexêa ésa'i kíxeovoneyehiko koane kíxivonemakaye. Yane exoâtimo uhá koeti xâne ákoyea akána'u ne eyékou ve'ókuke, itea itúkeovo itikoâteoxo ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 25 Kene ne po'ínuhiko ûti kutípotimaka Jesus ákoti itukapu jûdeu, pahúkinoane uti visóneunoa ákoyea yusíka níkea nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko, koane ákoyea yusíka níkea nau hó'openo kotitínoeti. Pahúkinoamaka ûti ákoyea yusíka kapíneyea xâne ákoti itukapu koati múxone —kixónehiko Poûlu.

26 Yane xánea Poûlu neko koaturu koeti hóyeno yaneko po'ípone káxe. Xané kixókokohiko kasásа'ikeovo nonékuke Itukó'oviti, ina urúhikova ne hána'iti imokóvokuti, etó'okoponoati ne tuti imokóvokuti itukóvotiye káxe evésekeamo nókone kúxeako motovâti ómeahiko ikó'iparaxope Itukó'oviti, kuteâti koeku nókone itúkea koeku ápeyea porómesana xoko Itukó'oviti.

Ika'ákokono ne Poûlu

27 Ye'ekóne uké'eyea neko seti koeti káxe, nókone kúxoixeahiko neko itúkotihiko porómesana, ápe po'ínuhiko jûdeu ukeâti Âzea noíxoti Poûlu ya témpuluke. Enepohikoneko jûdeu, ítoa ítokuxea okovo uhá koêti ne po'ínuhiko xanéya okópeahiko Poûlu koane namúkeahiko. 28 Hara koe yuhóhiko vaúkexea:

—Itínoe izaraelíta, hivá'axavi. Enepora hóyeno, koati énomone ihíkaxo xanéhiko ya uhá koeti ipuxóvokuti okópea xanena ûti, koane okópea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koane púvea ra hána'iti imokóvokuti, enepora témpulu. Haina póhutine, itea muhíkova ûrukoa témpuluke ne xâne ákoti itukapu jûdeu, ikopíti'ikoati ra sasá'iti péti —kíxoanehiko.

29 Kó'inokeneye yûho vo'oku noíxeane Torófimu, íhae Éfezu xané'iyea Poûlu yane kúveu pitivóko. Yoko ikútixati urúkoatine Poûlu témpuluke. 30 Ehane ímaikexovo uhá koeti ovâti ne pitivóko, koane omoxohí koéne xanéhikoya. Ina namukóhiko Poûlu, kahakôa meúke yane témpulu, yane exéxopokononehiko páhapetea ne hána'iti imokóvokuti. 31 Mani koepékotihiko Poûlu, itea enepone tuti húndaru pahúkoti uhá koeti húndaru íhae Róma ovâti ne pitivóko, eyékoxoa enó'iyea koêku ne uhá koeti ko'óvokuti ya Njeruzálem. 32 Yane ho'úxoa neko po'ínuhiko tuti húndaru koánemaka ne húndaruhiko páhoe, ina ehahíkovo xapákuke xanéhiko. Noixoâne xanéhiko kenó'okea êno húndaru yóko'omaka ne koati payásoti tuti húndaru, kurí kixónehiko isúkea Poûlu. 33 Ina pihinôa tuti húndaru koane namúkea Poûlu, ina pahukôa iká'akeokono ya pi'âti koránde. Ina kaha'â tuti húndaru éxea itukóvotiye ne iká'ae, koáne ne váhere ítuke.

34 Ako tôpi kixoku vaúkexea ne xanéhiko yumopâ. Pó'iti koeku yûho po'ínuhiko koánemaka po'ínuhiko. Koáhati yupihóvati koêku ne xanéhiko vaúkexea. Vo'oku ákoyea iyúsea yuvâti, ina pahukôa tuti húndaru omópeokono ne Poûlu xoko óvohikoku húndaru. 35 Seopânehiko xokóyoke ne hu'okókuti yonoâti, kónokoa húndaruhiko éherukea ne Poûlu vo'oku yupíheovo ímaikexinova xanéhiko. 36 Hara koéhiko yûho vaúkexea neko xanéhiko:

—Képeka! Képeka! —kóyehiko.

37 Ehá'axo mani ûrukoa húndaruhiko xoko óvohikoku, hara kixo tuti húndaru ne Poûlu:

—Motóva yúnzo'ixeopi?

Ina kixôa tuti húndaru:

—Yéxoikopomaka keyúhoyi emo'u ngerêku? 38 Hainá'ikopo îti neko íhae Ejítu koturíkoti xanéhiko yanekôyoke, eneponeko omoti koaturu koeti mili hóyeno, ainóvoti ísukenatihiko, ya mêum ákoti apêti?

39 Ina kixôa Poûlu:

—Undi jûdeu íhae Társu, hána'iti pitivóko ya Silísea. Embemópiti peréxinu ngoyúhoinoa ra xanéhiko —kíxoane.

40 Porexókonone koyúhoyea ne Poûlu, xe'ó koéne yane hu'okókuti, ina
koexépukinoa vô'u neko xanéhiko kaha'aînoati kóyunuhikeovo. Koáne, yunu-
yunú koénehiko. Yane ina koyûho ne Poûlu ya emó'uke ebaraíku, yuho
jûdeuhiko. Hara kíxovokoxoa:

22

Koyuhôa Poûlu ákoyea váhere ítuke

1 —Itínoe mbo'ínu, keánemaka itínoe teyonéti xapákuke ûti, uti jûdeu,
yakámokenoanoe ra yûnzo, maka yéxanenoe ákoyea váhere índuke —
kíxovokoxoane Poûlu.
2 Kamoáne xanéhiko itúkeovo emó'uke ebaraíku koyúho ne Poûlu, in-
amá'axoneoxo koyunúhikovo. Ina koepómaka ne Poûlu:
3 —Undi jûdeu. Hane imbúhikea inâ ambê yara kúveu mêum Társu, pitivóko
ya Silísea, itea mbayá'iyeakune yâye yara pitivóko. Undi íhikau Ngamalíye. Uha-
uhá kíxoa íhikaxeonoa ne ihíkauvoti yútoeke Muîse, hó'e voxúnoekene. Koâti
yuinjóvoti nzókea Itukó'oviti kuteâti kíxeakunoe héki kó'oyene. 4 Undi áhati
íkoitoponea kotíveti xâne hokoâti ra ihíkauvoti íhauti Kaná'uti Xêne yonópoti
xoko Itukó'oviti, ngaha'âti ungé'exea. Koêkuti xâne hokoâti, hóyeno koánemaka
sêno, ingá'akoa koane nguríkoamaka ika'ákovokutike. 5 Éxoa koâti payásoti ya
uhá koeti sasedóti inuxínoti xanena ûti hó'eke itúkeovo kaná'uti ra yûnzo,
koane éxoamaka uhá koeti po'ínuhiko pahúkoti xapákuke viyénoxapa, vo'oku
énomonehiko itukínonu koyuhópeti ómonem ya Ndamásku xapákuke po'inu ûti,
uti jûdeu, motovâti veyómbonea ne hokotíhiko Jesus-ya, koane omómbea ya
Njeruzálem ika'ó koêti ya koránde motovâti ipíhoponeokonohiko.

Koyûho kixoku koêku inâ hokôpo Jesus ne Poûlu
Át 9.1-19; 26.12-18

6 —Yanekôyoke koeku véngea ne xêne yonoti Ndamásku, ako'óne anjikâ ne
pitivóko, ye'ékonemaka itúmukea káxe, apé koéne koati xúnati uhapú'iti ukeâti
vanúke kouhápu'ikonuti. 7 Yane íngorokovone poké'eke koane ngámea emo'úti
kixónuti: “Saulú, imáko ké'iyivoku. Na koeti ixómoino váherexo ítikeinonu?”
8 —Ina ngixôa: “Kuti îti Unaém?”
—“Undi Jesus íhae Nazâre, enepone váherexinoke ítike” kixónune.
9 —Yoko noíxoa njánena ne uhapú'iti, itea akó'oti kamâ neko yuhó'ixonuti.
10 Ina ngixopâmaka: “Unaém, kuti indúka?”
—“Yexépukapa, yûrukapa ne pitivóko yénoku, ínamo yexákakana uhá koêti ne
nékone itíki” kixónune.
11 —Vo'oku ikómitixeonu neko êno xúnati uhapú'iti noínjone, namú kixópohiko
vô'um ne njánena hiríkeonu, isímonuti ya Ndamásku. 12 Yoko ápe hóyenoya
teyoti Itukó'oviti koéhati Anániya, itúkotimaka páhoenovi yútoe Muîse vitúkea.
Enepone hóyeno, koati téyonemaka uhá koeti viyénoxapa jûdeu ovâti neko
pitivóko. 13 Opósikopononu ne hóyeno. Simoné'e njokóyoke, koeku ahí'okeovonu,
hara kixónu: “Saulú, iti mbo'ínu xoko Vúnae Jesus, ínixepane” kixónune.
—Énomone yaneko ókoku ôra, íninjopone. Ina ngomomâ ne Anániya, 14 yane
hara kixóponumaka: “Itukó'oviti, enepone hókone voxúnoekene mekúne,
énomone noivókoxopi yéxi ahá'inopi, koane néxi neko Sasá'iti Páhoenovi, koane
kémi yûho koeku yúho'ixeopi. 15 Vo'oku itínemo koyuhôa xapákuke uhá koeti
xâne ne neíxone koane kémone xokóyoke. 16 Kutí'ikopo kixó'iko kó'oyene?
Yexépuka, yáhikapu iháke Vúnae motovâti sasá'ipea pehúnevo” kixónune —
kíxovokoxoane.

Ítukexeake Itukó'oviti ne Poûlu

17 Ina koe'íkomaka:
—Yane aúngopovone ya Njeruzálem. Koeku indúkea orásaum ya hána'itike imokóvokuti, ápe koúhapu'ikinonuke Itukó'oviti ya kutí koeti njopúne, itea iyukovó ngoyêti. 18 Noínjoa ne Vúnae, enepone yuhó'ixonuti. Ká'aye kixónu: "Yéhakapu ipíhikopi ra pitivóko, vo'oku ákomo akútipoa xanéhiko yâye ne yiûho vo'ónguke" kixónune.
19 —Ina ngixôa: "Unaém, koati exoâtihiko ra ngixóvoku ixómoyea mbîho íhikaxovokuke hó'e ûti, uti jûdeu, ingá'akea yoko yenjépoke'exea ne kutipópitihiko. 20 Yaneko koépekeokonoku Etévaum, enepone koyúhoti yemó'u xapa xâne, ámbemakaya ininjoâti unáko koépekeokono. Muhíkova ngóyoninoa kápanahiko neko koepékoati" ngíxoane.
21 —Itea hara kixónune Vúnae: "Ipíhikapi ra pitivóko, vo'oku mbahukópitimo ákotike malîka xapákuke ne xâne ákoti itukapu jûdeu" kixónune —kíxovokoxoane Poûlu.

Iteôva Poûlu ne mani yehépoke'exeokono

22 Koati kamokénoti Poûlu neko xanéhiko tukú koeti koyûho "mbahukópitimo xapákuke xâne ákoti itukapu jûdeu" koêti. Yane turíxovonehiko vaúkexea. Ká'aye koéhiko yûho vaúkexea:
—Konókoti koépekeokono hóyeno kuteâti râ'a. Ákone omótova óvea ra kúveu mêum! —koénehiko.
23 Koeku vaúkexeahiko neko jûdeu koane kóhupikeamaka kápana vanúkeke koane kuríkea marîpa vanúkeke vo'oku yupíheovo ímaikinovo Poûlu. 24 Enepone payásoti húndaru pahúkoti po'ínuhiko húndaru, pahúkoa ûrukeahiko ne Poûlu xoko óvohikoku ne húndaru. Pahúkoamaka yehepóke'exoati maka enepo epemá'ikakana, okóyuhone váhere ítuke évotikokonoke, kóturihikinovokemaka ne jûdeuhiko. 25 Itea koêkuiko itúkinokono iká'o, hara kíxoa Poûlu neko pahúkoti póhuti sendu húndaru xe'ó koyêtiya:
—Yusíkoikopo yehépoke'exeokono xâne koeku âvoyea iyúsea ápeyea váhere ítuke? Koáhati undi xâne ovóheixoti opékuke xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma, enepone kotíxoti xanéna —kíxoane.
26 Kamoáne húndaru neko yuho Poûlu, úkeane kixopónoa ne pahúkoti uhá koeti húndaru. Hara kíxoa:
—Neíxipa ne ítike! Vo'oku koati apêti xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxea ne hóyeno —kíxoane.
27 Yane hara kixópono Poûlu ne pahúkoti uhá koeti húndaru:
—Kaná'uti ápeyea xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxeopi?
—Êm, koati kaná'uti —kíxoane Poûlu.
28 Ina kixoá'ikomaka tuti uhá koeti húndaru:
—Koati êno tiûketi mbôreu, ésa'i koyuhópeti nóngone véyeam, kutí'inoke apêti xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxeonu.
Ina kixôa Poûlu:
—Pó'iti ngoêku, vo'oku ukeátinekene inâ ambê, énomone ngoéneye vo'oku énomonemaka koéneye nzá'a —kíxoane Poûlu.
29 Énomone yaneko ôra, ahíkuxopeovo Poûlu neko húndaruhiko mani yehepóke'exoati vo'oku kahá'ainoa koyúhoyea itukóvotiye ne váhere ítuke. Enepone pahúkoti uhá koeti húndaru, exoâne ápeyea xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxea Poûlu, kali koyó'ikenemaka vo'oku pahúkeameku Poûlu iká'akeokono. Yoko ako yusíka kíxeokononeye koeku âvoyea iyúsea itúkeovo pahukóvoti.

Poûlu nonékuke ne koati payásoti yúhoikovoku jûdeu

30 Poéhapoane káxe ikéne, pahúkoa pahúkoti uhá koeti húndaru veyópeokono
ne koré nde iká'akeokonoke Poûlu. Yane vo'oku kahá'ayea éxeaxo puínoake
jûdeuhiko, pahuko ho'úxeovo ne tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke yoko
uhá koêti neko pahúkotihiko yane koati payásoti yúhoikovoku jûdeuhiko. Ina
pahukómaka veyopónoati ne Poûlu koane ísimeamaka nonékukehiko.

23

1 Yane pono-ponó kixínoane ûke Poûlu ne pahúkotihiko yuhoíkovokutike
koane kíxovokoxea:
—Itínoe iyénonjapa izaraelíta, koati kaná'uti mbónea ngixoku indúkeovo
nonékuke Itukó'oviti ákoti indúkaheapu tukú koeti kó'oyene —koéne.
2 Kamoné'e yuho Poûlu ne Anániya, enepone koati payásoti ya uhá koeti
sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, pahúkone hóyenohiko ovoti xêrerekuke Poûlu
ipúsopahoxea. 3 Ina kixôa Poûlu ne Anániya:
—Okopópitimo Itukó'oviti, iti kutí koeti xâne sásasa koyêti nonékuke
po'ínuhiko xâne, itea ainovó koe itîkoheovoti. Inípono, iti ivatákoti yara
yuhoíkovokuti yúhoikeonu, mani konókoti héki ne yutoéti Ponóvotike Kixovókuti
yútoe Muîse koeku yíhoikinu, pehúkoikomaka inzúkeokono, koekúti ákoti sikâ
ne Ponóvoti Kixovókuti itúkeokono —kíxoane.
4 Ina kixóhiko Poûlu neko xâne oveâti xêrerekuke:
—Imáko ákoino tiya váherexinoa yiûho ne noívokoe Itukó'oviti, enepone
payásoti ya uhá koeti sasedóti inuxínoti xâne ikéneke Itukó'oviti!
5 Ina yumopâ Poûlu:
—Hako kixênu, itínoe iyénonjapa. Akó'oti enjâ itúkeova ne koati payásoti
ya uhá koeti sasedóti, ínapo hako ngixoáneye, vo'oku ápe yutoéti ya emó'uke
Itukó'oviti koêti: "Hako vaherexinoa yiûho ne payásoti xapákuke xenéna" kôe
—kíxoanehiko Poûlu.
6 Yoko koati exoâti Poûlu pí'ayea iháxakoku hó'e ne jûdeuhiko yane
yuhoíkovokuti, farîzeu yoko sadúseu. Énomone kóhonokino yûho yanekôyoke
kíxovokoxea:
—Itínoe iyénonjapa izaraelíta, undi farîzeu. Undímaka xé'a farîzeu. Koati
yunzoíkokonoti kó'oyene vo'oku ngutípea exépukopeamo ne ivokóvoti —
kíxovokoxoane.
7 Ehá'axo koyuho itúkeovo farîzeu ne Poûlu, turíxovone yumópeokokohiko
ne farîzeu yoko sadúseu, yane haxákeovokokonehiko. 8 Vo'oku ako akútipoa
sadúseuhiko ápeyea exepúkopeati ukopeâti xapa ivokóvoti. Muhíkova ánju
íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti, ako akútipoahiko ápeyea. Ya isóneukehiko,
koati uké'etine ne xâne ivokóvone, ako yonópoku. Kene ne farîzeuhiko, uhá
kôe kutípea ápeyea ánju, koane yonópoku xâne ivokóvone. 9 Ina turixóvo
yupíheovo yumópeokokohiko neko xâne. Yane apé koéne éskiribahiko, enepo-
hikone ihíkaxoti yútoe Muîse, exepúhikoti koyúhoyea. Yoko farîzeumaka neko
ihíkaxotihiko yútoe Muîse. Koati kotíxotihiko Poûlu. Hara kíxovokoxo xanéhiko:
—Ako ápahuina váhere ítuke ra hóyeno vínixone. Ávaina ánju yuhó'ixoa,
áko'o anêkomea po'i kó'iyeovoku yuhó'ixoati ákoti inixákana, koúhapu'ikinoake
Itukó'oviti —kíxovokoxoane.
10 Yane vo'oku yupíheovo okópeokokohiko neko jûdeu, píkoa pahúkoti uhá
koeti húndaru mítakexeokonomo ne Poûlu híyeuke. Hukinóvoti pahúkea
ihaxíkoponoati neko po'ínuhiko húndaru kenó'okea veyóponea Poûlu koane
omópea xoko óvohikoku húndaru.
11 Yaneko yóti, apé kôe ne Vúnae xêrerekuke Poûlu yuhó'ixoati. Ká'aye kíxoa:
—Hako píke. Kuteâti koeku keyúhoyi ngoêku yâye yara Njeruzálem,
énomonemakamo kíxeaneye keyúhoinonu pítivokonake Róma —kíxoane.

Mani koepékokono Poûlu

12 Yuponíne ho'úxovone ne jûdeuhiko, ina itûko koati yuhôti ya iháke
Itukó'oviti epemóvoti pahúkopeokonomo ipihóponovokutike enepo níka koane
enâpu koêkuti kó'iyeovoku ekâti ya koeku âvoyea kaepeka Poûlu.
13 Yoko anú'uko koarenta koeti hóyeno ne kixotíneye yûho. 14 Yane
pihónehiko koyúhoponea isóneu xoko tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeuhiko
hó'eke yoko po'ínuhiko pahúkoti xapákuke jûdeu. Hara kixóponoa:
—Vitúkone koati yuhôti ya iháke Itukó'oviti vepemóvoti pahúkopeokonomo ûti
ipihóponokutike enepo níka ûti koeku âvoyea kaepeka ûti Poûlu. 15 Kó'oyene,
itínoe, koánemaka uhá koêti ne pahúkotihiko yane koati payásoti yúhoikovoku
ûti, pehúkanoe yemó'u xokóyoke ne pahúkoti uhá koeti húndaru, yepemoâti
pahúkinopinoe Poûlu vo'oku kehá'ayinoe yépemo'ikiko, itîkovoti kehá'ati yéxi
po'ínuhiko koekúti vo'ókuke. Itea koêkumo kenó'okea ne Poûlu, usó koyêtimo
koépekea ûti xenékuke tumúneke símea yâye —kíxovokoxoane.
16 Itea eyékoxoa xé'a mokexa Poûlu neko isóneunokono eúko. Úkeane pího
xoko Poûlu ya xoko óvohikoku húndaru. Urúkovone, ina etó'oko Poûlu uhá koeti
kámone. 17 Yane iháxikoane Poûlu ne pahúkoti póhuti sendu húndaru koane
kíxea:
—Yáma ra homoêhou xoko pahúkoti uhá koeti húndaru. Anéye âha
koyúhoinoa —kíxoane.
18 Koáne, evékoane xokóyoke. Yane hara kixo pahúkoti uhá koeti húndaru:
—Enepone iká'aeti Poûlu, iháxikonu epemónuti evéngea ra homoêhou
xikóyoke vo'oku ápeyea âha koyúhoinopea —kíxoane.
19 Yane namúkone vo'u homoêhou ne pahúkoti uhá koeti húndaru. Kali
ahíkuxoa motovâti ákoyea po'i kamoâti, ina epemó'ikoa âha koyúhoinoa. 20 Yane
hara kíxoane homoêhou:
—Koúsokone isóneu ne jûdeuhiko épemeopi pehúki Poûlu yuhoíkovokutike
ihârotike nonékuke ne jûdeu pahúkotiya. Itûkovotihikomo kahá'ati éxea po'inu
koekúti xokóyoke. 21 Itea hako kitipôa, vo'oku xapákuke neko hóyenohiko,
anêko itúkoti koati yuhôti ya iháke Itukó'oviti epemóvoti pahúkeokonomo
ipihóponovokutike enepo níka koane enâpu koêkuti kó'iyeovoku ekâti koeku
âvoyea kaepeka Poûlu. Anú'uko koarenta koeti hóyeno kixotíneye yûho. Usokó
kóyenehiko koépekea. Poéhane yemó'u pehúki Poûlu yónea yuhoíkovokuti
kuxónehiko.
22 Yane ina kixôa pahúkoti uhá koeti húndaru:
—Hako keyuhó'inoa koêkuti xâne yéto'okinu —kíxoane.
Yane pahúkoane pihópea.

Pahukókono ne Poûlu xoko ngovenâdo koéhati Fêli

23 Yane enepone pahúkoti uhá koeti húndaru, iháxiko po'i pi'âti húndaru
ainóvoti pahúkoti póhutihiko séndu húndaru. Hara kíxoa:
—Usó ixe pi'âti séndu húndaru, yoko po'i setenta koetíhiko ivu'íxoti kámo,
koánemaka po'i pi'âti sendu húndaru omoti suîke yonotíhiko Sezâreya. Usó
íxeixa uhá koeti motovâti ipíhiki ukeâti nove ôra óno ya yóti. 24 Keúsakane
kámohiko ivú'emo evo Poûlu. Kétiu'ika kéyonoyi yomâti xokóyoke ne ngovenâdo,
enepone Fêli —kíxoane pahúkoti uhá koeti húndaru.
25 Ina yutoxómaka koyuhópeti yonoti xoko Fêli. Hara koe yútoe:
26 "Mbahúkinopi yúndoe, iti Fêli, iti hána'iti teyonéti ngovenâdo. Yúnzoikopi,
undi Kalautiu Lízea.
27 "Enepora hóyeno mbáhoenopi, iká'akoa jûdeuhiko. Mani koepékoatine
indopónoa, ûndi yoko uhá koeti húndaru mbáhoe. Itea enjoâne ápeyea
xunáko ne ponóvoti kixovókuti ya Róma kotíxea ne hóyeno, ngoítovane.

28 Yane vo'oku ngahá'ayea énjea évotikoake jûdeuhiko, mbahúkoane ómeokono
ne hóyeno yuhoíkovokutike nonékuke ne pahúkotihiko xapa jûdeu yane koati
payásoti yúhoikovoku. 29 Hukinóvoti énjea itúkeovo koekúti ya Ponóvotike
Kixovókuti hó'e puínokono, itea haina koekúti mani kutí'inoke koepékokonoti.
Muhíkova iká'akeokono, ako omótova. 30 Eyengóxoane ápeyeamo he'onó koyêti
xenékuke usó koyêtihiko koépekea Poûlu, ombósikoane hú ngíxea mbahúkea
xikóyoke. Mbahúkoamaka neko puvâti píheamaka koyúhoponea puínoake
xikóyoke. Koékune yúndoe" koéne yútoenoa.
31 Yane itúkoa húndaruhiko ne páhoenokono. Ya yóti omóhiko Poûlu yaneko
pitivóko koéhati Antipátiride. 32 Yaneko po'ípone káxe, aúkopovohiko po'ínuhiko
húndaru xoko úkeaku. Poéhane ne húndaruhiko ivu'íxoti kámo ukopóno ómea
Poûlu. 33 Simoné'ehiko ya Sezâreya, poréxoanehiko neko koyuhópeti xokóyoke
ne ngovenâdo koane kuríkeamaka Poûlu xokóyoke. 34 Yuhoíkoane ngovenâdo
neko koyuhópeti, ina epêmo Poûlu itukóvotiye poké'e úkeaku xapákuke neko
poké'ehiko ítuke Róma. Éxoâne itúkeovo íhae Silísea, hara kixo Poûlu:
35 —Enepo simahíka ne puvópiti, ínamo angamókeno yiûho —kíxoane.
Ina pahukôa ómeokono ne Poûlu ika'ákovokutike ya óvokuke nâti, enepone
Êrodi, óvokumaka natíxea.

24

Koyûho ne tutíhiko jûdeu évotikoke Poûlu nonékuke Fêli

1 Singu koe káxe ikénepo, sîmo Sezâreya ne Anániya, enepone koâti payásoti
ya uhá koeti sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke. Ápemaka po'ínuhiko teyonéti
xapákuke tuti jûdeu, yoko hóyeno koéhati Tétulu, ahúkoti ya koyuhó'iyeatike.
Aínovone koyúhoti évotikoke Poûlu nonékuke Fêli, enepone ngovenâdo.
2 Ihaxíkokono nonekútike ne Poûlu, koyúhone ne Tétulu évotikoake jûdeuhiko.
Hara kixo Fêli:
—Iti koati hána'iti teyonéti xapákuke ûti. Aínapo yákoe yexôa kíxeku netíxi
xapákuke ûti ákoinoke isukókoti koane ákoinoke aúke'e úhepeko kóyeku ûti
yara poké'exa ûti. Enómaka ítene itíki poké'exake ûti. Koane vo'ókuke
ne inámati isoneûti ípihene, énomone kutí'inoke yusikópotine koeku ûti, uti
jûdeu. 3 Koati iyúseoti kó'iyeaneye ya uhá koeti kixé'eviku koáne ya uhá
koeti ípuxovoku iyénonjapa jûdeu, epó'oxo ákomo hunókoku ne víkoro'ixinovopi
vo'ókuke. 4 Itea ákomo ngá'umaka ra yûnzo mará'inamo ngámamikapi. Em-
bemópiti kémokenoyinu koeku kalihú ngíxea emó'um vo'oku iti hóyeno seánati.
5 Véxoa itúkeovo áhati kópoe'akea isóneu xanéhiko ra hóyeno yuhoíkovoti
nenékuke. Koêkuti óvoku itóhineyea ne jûdeuhiko ya uhá koêti ra kúveu
mêum, koati koturíhikoati. Énomonemaka inuxínoa ne xanéhiko poe'âti hókone,
enepone iháxoneti nazârenu. 6 Ákomaka téya ne témpulu, enepone hána'iti
imokóvokuti. Mani apêti ûroeya ákoti parexâ Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti
ûrukeova. Yane namúkoane ûti. Mani yuhoíkovoti ne hóyeno nonékuke
ne Ponóvoti Kixovókuti hó'e ûti. 7 Itea énomone yaneko mani vika'ákoa,
kenó'okinovi Lízea, tuti uhá koeti húndaru, mikukóponoati xoko ûti. Koati xúnati
hú'uxopeovea. 8 Pahúkoamaka Lízea símeahiko yâye xikóyoke ne koyúhoti ápeyea
váhere ítuke ra hóyeno. Enepo yepemá'ika râ'a, kemoâtimo xokóyoke uhá koêti
ne koekúti yuhó'inopi ûti kó'oyene, vévotikoake —kíxoane Tétulu.
9 Kúteanemaka koeku yûho po'ínuhiko jûdeu. Aínovomaka koyuhoâti itúkeovo
koati kaná'uti kó'iyeaneye.

Sa'ikóva Poûlu yûho ne puvâti

10 Ina koexépuko vô'u neko ngovenâdo porexoâti ne Poûlu koyúhoyea. Yane
hara kixo Fêli ne Poûlu:
—Énjoa enó'iyeane xoénae itíkivo yúhoikovoku ûti, uti jûdeu. Énomone
kutí'inoke úhepeti inzóneu nzímea nenékuke nza'íkeova ne yunzó'inokono.
11 Motóva éxeokono itúkeovo kaná'uti ra yûnzo ákoyea anú'uka nduse koeti káxe
ike nzeópine ya Njeruzálem, yónongu inzáyu'ikoponea Itukó'oviti. Motóvamaka
éxeokono kaná'uko ra yûnzo 12 ákoyeamaka angapa yuho xanéhiko ya hána'iti
imokóvokuti, inu'íkonu ne jûdeuhiko. Ákomaka íngatuxa isoneu xanéhiko okópea
koêkuti xâne, yusíkoti itúkeovo íhikaxovokuke hó'e jûdeuhiko, áko'o ya kúveu
pitivóko. 13 Akó'otimaka oxene koúhapu'ikeokono kaná'uko ne yuhómeku ápeyea
váhere índuke. 14 Itea koati ngoyuhó'inopiti nzókea ra ihíkauvoti íhauti Kaná'uti
Xêne yonópoti xoko Itukó'oviti, enepone koyúhonemekuhiko itúkeovo poe'âti
hokonéti. Énomone koéneye nzókea Itukó'oviti, enepone hó'emaka voxúnoekene,
uti jûdeu. Ngutípoa uhá koêti ne yutoéti yara Ponóvoti Kixovókuti yútoe
Muîse, yoko uhá koeti yútoe porófetahiko, enepone koyúhoti emo'u Itukó'oviti
mekúke. 15 Ápemaka ngúxoixone xoko Itukó'oviti, énjone koúsokeovomo,
kuteâtimaka kúxonehiko râ'a. Énomone exépukopeamo ne ivokóvoti, enepo-
hikone únati kixoku itúkeovo koánemaka ne pahukóvotihiko. 16 Énomone
ngóxuna'ixinovo, ngaha'âti mbónea ngixoku indúkeovo nonékuke Itukó'oviti
koane nonékuke uhá koeti xâne ákoti indúkaheapu.
17 —Kali enóne ike imbúhikine Njeruzálem ina aungópovoya, omombínoti
iyénonjapa jûdeu kali huvó'oxeokonoke ya nókoneke, koane indúkotimaka
ingó'iparaxoke Itukó'oviti. 18 Énomone indúko ya hána'itike imokóvokuti noixónu
ne jûdeuhiko íhae Âzea. Yoko ngoúsokoane ne nóngone indúkea ngasása'ikopeovo
nonékuke Itukó'oviti inúxotike. Epó'oxo ako ho'uxóvoti xâne ya njokóyoke,
koane ákomaka okopókokoti. 19 Enepohikone jûdeu íhae Âzea, mani konokoâti
símea nenékuke koyúhoponea évotikonuke eneponi áva índuke ínixonehiko ákoyea
aúnati, 20 áko'o itukovo ra jûdeu yâyeke, énomonehiko okoyúhoa áva váhere
índuke, ínixone pahúkotihiko xapa jûdeu yaneko yunzoíkokono nonékukehiko
yane koati payásoti yúhoikovoku. 21 Poéhanemea itukapu vo'ókuke neko hónoti
yûnzo yuhoíkovokutike nonékukehiko évondikokono. Vo'oku hara koeti yûnzo
yanekôyo: “Anéyem kó'oyene yúnzoikeokono nenékukenoe vo'oku ngutípea
exépukopeamo ne ivokóvoti” ngôe —kíxoane Poûlu ne Fêli.
22 Yane vo'oku éxea Fêli koêku ne ihíkauvoti íhauti Kaná'uti Xêne yonópoti
xoko Itukó'oviti, ixíkopa po'i káxe épemo'ikeokono ne Poûlu. Ina kixôa Fêli ne
Poûlu:
—Enepo síma Lízea, enepone pahúkoti uhá koeti húndaru, ínamo ongoyúho
kixékonokumo —kíxoane.
23 Yane pahúkoa Fêli ne exoti koeku póhuti séndu húndaru itúkinoa koyonoâti
ne Poûlu. Pahúkoamaka iyuhii kíxeokono ne Poûlu koane ákoyea itápa simínoa
ínikonehiko kousókinoponoati nókone.

Poûlu nonékuke Fêli yoko Ndurúsila

24 Avo áxu'ikene ikénepoke, aúkopovo ne Fêli xaneti yêno, seno jûdeu koéhati
Ndurúsila. Yane pahúkoa Fêli iháxikoponoati ne Poûlu. Yane kámokenoyea
yûho koyuhó'inoa Poûlu koêku ne kutípea Kristu Jesus. 25 Koati koyuhó'inoati
Poûlu kónokea pónea kixoku itúkeovo ne xâne, koane éxea sayá'ikopeovo, koane
kónokeamaka seópea nonékuke Itukó'oviti yúhoikopeokonomo vo'oku kixoku
itúkeovo. Yane yupíhova píkea Fêli. Hara kixo Poûlu:
—Motóva pihépi kó'oyene. Koêkutimo káxe motó'iyeovaku, ínamakamo in-
zaxíkapapi —kíxoane.

26 Yoko koati kuxoâtimaka Fêli ápeyeamo tiûketi póneake Poûlu, ésa'i kuríkopea.
Énomonemaka kali enó'ino iháxi'ixea Poûlu yúho'ixea.
27 Pí'a xoénae ikéne, ápe ahe'ókopati ne Fêli, hóyeno koéhati Posiu Féstu.
Vo'oku kahá'ayea Fêli iyúni'ikea jûdeuhiko, ene ákoino kuríkapa Poûlu. Síkoane
óvoheixea ika'ákovokutike.

25

Epemóvo ne Poûlu yúhoikeokonomo xoko koati payásoti nâti

1 Mopó'a káxe ike itúkopinevo pahúkoti ne Féstu yane poké'e, pihóne
Njeruzálem ukeâti Sezâreya. 2 Simoné'eya, ina pihinôa tutíhiko sasedóti in-
uxínoti jûdeu hó'eke, yoko po'ínuhiko payásoti jûdeu koyúhopoinoa évotikoke
Poûlu, 3 koane épemo'ixeahiko itúkinoa âha pahúkopea Poûlu Njeruzálem-
ke. Yoko ápe isóneu nekôyohiko koúsokeamo koepékoti Poûlu xenékuke
épeminoakehiko. 4 Ina kixovókoxoa Féstu:
—Sezâreya iká'akokono ne hóyeno. Ákomo ánju'ikene yâye,
yonómbokunemakamoya. 5 Koêkuti kahá'ati píhea ya xepákukenoe, axénaponu,
maka enepo áva váhere ítuke ne hóyeno, yokóyuhoponoane —kíxovokoxoane.
6 Itopónone kuteâti oitu, áko'o yehí koeti káxe óvea ne Féstu xapákuke, ina
aukópovo ya Sezâreya. Yaneko po'ípone káxe, ivátakone ne Féstu xoko óvoku
pahúkoti yuhoíkovokutike, yane ina pahûko veyóponeokono Poûlu. 7 Simoné'e
Poûlu, yakukú kíxoane jûdeuhiko, enepohikone ukeâti Njeruzálem, koyuhoâti
enó'iyea koati váhere ítuke, itea ako veínoake koúhapu'ikea itúkeovo koati
kaná'uti ne yûho. 8 Ina kôe ne Poûlu sa'ikóva:
—Haina ongopâti ne Ponóvoti Kixovókuti hó'e jûdeuhiko. Ákomaka váherexina
índuke ne hána'iti imokóvokuti, koane ako angapa Sêza, enepone koati payásoti
natina ûti —koéne.
9 Ina kíxo Poûlu ne Féstu kaha'âti iyúni'ikea ne jûdeuhiko:
—Kehá'aikopo píhi ya Njeruzálem yíhoikikono njokóyoke vo'ókuke ra
koekútihiko?
10 Ina kixôa Poûlu:
—Xoko Sêza, natina ûti ya Róma, émbemovo yúnzoikeokono. Énomone
motókeyea yúnzoikeokono. Ako váhere índukeinoke jûdeuhiko. Yéxoapepo
kó'iyeaneye. 11 Eneponi áva ákoti aunáti índuke, itukapu apêti koati hána'iti
mbahúnevo évondikokonoke ngoépekeokono, mani usó ngoyêti ngoépekeokono.
Itea koeku ákoyea akána'u ne yuhóhiko vo'óngu, ako yusíka iyúni'ikeokonohiko
ne jûdeu ngurí'okeokonoahiko. Émbemovo yúnzoikeokono xoko Sêza —kíxoane.
12 Yuhó'ixoane Féstu neko hóyenohiko huvo'óxoati yoko enekoâti ya natíxoku,
ina kíxo Poûlu
—Keha'âpo itúkeovo xoko Sêza yíhoikokono, énomonemo yéno —kíxoane.

Símo Agirípa yoko Mberenise xoko Féstu

13 Kali ye'á koeti káxe ikéne, ina símo ya Sezâreya ne nâti iháxoneti Agirípa.
Yoko Mberenise xáne. Koati yuhoíkoponotihiko Féstu koeku itúkeovo inámati
ngovenâdo. 14 Koeku ókeaya kali ye'á koeti káxe, koyúhoinoa Féstu koêku ne
Poûlu. Hara kíxoa:
—Anéye hóyeno iká'ae Fêli. Ôvaikone ika'ákovokutike ipuhíkopeane Fêli
itúkeovo ngovenâdo. 15 Yaneko mbíheaku ya Njeruzálem, enepone tutíhiko
sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, yóko'omaka ne po'ínuhiko teyonéti xapákuke
tuti jûdeuya, koyúhoinonoa ne évotikoke Poûlu. Épemonuhikomaka mbahúkea
koépekeokono. 16 Ina ngixoáhiko ákoyea víxaneye, uti íhae Róma. Ako
pahuka uti koépekeokono ne koêkuti kó'iyeovoku xâne koeku âvoyea sîma
xanéhiko yuhoíkovokutike koyúhoyea évotikoake, koane kónokeamaka ápeyea ne

yuhoíkovoti xapákuke maka omótovane sa'íkeova ne yuhó'inokono. 17 Koati énomone yaneko símeakuhiko yâye njokóyoke, ako ingá'akarixa. Itea yaneko po'ípone káxe, ivándakone xoko óvoku pahúkoti yane yuhoíkovokutike, koane mbahúkoane ómeokono ne hóyeno. 18 Ina koyuhóhiko évotikoake, itea ako ápahuina váhere ítuke ne hóyeno kuteâti mbó'okone koyúhoyeahikomo. 19 Koati koekúti vo'oku hó'e okópinoahiko, ínapoxo vo'oku hóyeno ivokóvotine koéhati Jesus, koyúhone Poûlu itúkeovo ukopeâti xapa ivokóvoti. 20 Akó'oti enjína inzóneu mani ngixoku ngóyuseopea ra koekúti. Yane émbemoa ne hóyeno kahá'ayea yónea ya Njeruzálem yúhoikoponeokonoya vo'ókuke ra koekútihiko évotikokonoke. 21 Itea kahá'a óvoheixeaneye motovâti itúkeovo xoko Sêza yúhoikoponeokono. Yane mbahúkoa iká'akeovoiko tukú koeti mbahukâ xoko Sêza —kíxoane.

22 Ina kíxo Féstu ne Agirípa:

—Mani ngaha'âtimaka ngámea yûho ne hóyeno —kíxoane.

—Kemoâtimo ihârotike —kíxoane Féstu.

Yuhó'inoa Féstu ne Agirípa yoko xánena

23 Yaneko po'ípone káxe, ûrukovone yuhoíkovokutike ne Agirípa yoko Mberenîse. Koati iyoyókovotihiko, koane êno teyonéti xánena, enepohikone payásoti húndaru pahúkoti po'ínuhiko húndaru yoko payásotihiko hóyeno yane pitivóko. Yane pahúkoane Féstu veyóponeokono ne Poûlu. 24 Ina kixôa Féstu neko xanéhiko ho'uxóvotiya:

—Iti nâti Agirípa, yoko uhá ketínoe apêti yâyeke, enepora hóyeno neíxone, koati énomone simínonu uhá koeti jûdeuhiko íhae yâye, koánemaka ukeâti Njeruzálem, koyúhoti kónokea koépekeokono. 25 Itea akó'oti íninjone évotikokonoke mani koépekinokonoke. Yoko vo'oku épemeovo yúhoikeokono xoko Sêza, natina ûti, ngoúsokone inzóneu mbahúkeaya. 26 Itea akó'oti ênja mani koeku yúndoe, mbáhoe xoko nâti, “Éha kôe pahúnevo râ'a” koêti. Énomone omínoam yâye nenékukenoe, ínapoxo nenékuke, iti nâti Agirípa, maka enepo epemá'ikakanane, aváne koekúti motovâti yundóxea vo'ókuke. 27 Vo'oku íninjoa ákoyea aúnati mbahúkea iká'aeti enepo hákotimaka yúndoe koyuhoâti évotikokonoke ne hóyeno —kíxovokoxoane Féstu.

26

Yuho Poûlu nonékuke Agirípa

1 Ina kíxo Poûlu ne Agirípa:

—Motóvane se'íkivoa yûho ne puvópitihiko —kíxoane.

Yane koéxepukone vô'u ne Poûlu koane turíxeovone sa'íkeova yûho ne puvâti. Hara kôe:

2 —Koati úhepeti inzóneu kó'oyene koeku mboréxeokono nzímea nenékuke, iti nâti Agirípa, motovâti nza'íkeova uhá koêti ne yuho jûdeuhiko puvónuti. 3 Ínapoxo koeku yéxi uhá koeti kixoku itúkeovo ne jûdeuhiko, koánemaka ne koekútihiko ákoti akutíkoko isóneunoa yumópinokokoke. Énomone émbeminopi kévesekimo kémokenoyi ra yûnzo.

4 —Enepora ngóyeku ya xapákuke iyénonjapa xoko úngeaku koánemaka ya Njeruzálem ukeátine indukóvoiko kalivôno tukú koeti kó'oyene, heú koe jûdeu éxeahiko ngoêku. 5 Koati kaná'uti éxeonuhiko ukeátinekene ngalivónoxoiko. Yoko eneponi akahá'ahiko, mani motovâti koyúhoyea ngoêku vo'oku indúkeovo farîzeu, enepone koati hokoâti ra hó'e ûti, uti jûdeu. 6 Kó'oyene koati vo'oku ngúxone xoko Itukó'oviti, énjone koúsokeovomo, yúnzoikinokono. Énomone neko koati emo'úti yuhó'inoa Itukó'oviti ne voxúnoekene ápeyeamo.

7 Énomonemaka kúxoixo ne nduse koeti iháxakoku viyénoxapa, uti jûdeu. Káxe,
yóti kóxuna'ixovoxo ikéneke Itukó'oviti, kaha'âti itóponeamaka. Koati vo'ókuke
ra ngúxone xoko Itukó'oviti, énjone koúsokeovo, ene koyúhoino ne jûdeuhiko
indúkeovo váhere. 8 Námea koeti ínixinoa xâne xepákukenoe itúkeovo koati tiú'iti
koéxepukopea Itukó'oviti ne ivokóvoti?
9 —Yanekôyoke, íninjoamaka ngónokea xuná'iyeaxo ongópea ne hokotíhiko
Jesus íhae Nazâre. 10 Énomone indúko ya Njeruzálem. Namungóne koyuhópeti,
yútoe tutíhiko sasedóti inuxínoti jûdeu hó'eke, koyúhoti indúkeovo páhoe,
êno kasása'iupo Jesus ingá'ae. Enepo koyuhókono kixókonokumo, ámbemaka
xapákuke neko xâne koyuhoâti kónokea koépekeokonohiko. 11 Enómaka
váhere índukeinoa ya uhá koeti íhikaxovoku hó'e jûdeu. Muhíkova mbahúkoa
váherexinoa yûho ne Kristu. Koane vo'oku yupíheovo mbúveahiko, ako malíka
yónongu ya pitivókohiko ya po'i poké'e nzopenókexoati.
12 —Énomonemaka ngahá'a indúkea yanekôyo, mbihínoke ya Ndamásku
omondi koyuhópeti ítukeinonu tutíhiko sasedóti inuxínoviti hó'eke ûti, uti
jûdeu. Enepone koyuhópeti, koati koyúhoti indúkeovo páhoehiko indúkea ne
itukéti. 13 Koeku véngea neko xêne, yoko itumúkotine káxe yanekôyo, apé
koéne noínjone, êno xúnati uhapú'iti ukeâti vanúkeke anu'úkoti uhápu'ine
káxe. Úhapu'i koéne njêrerekuke koane xêrerekuke njánena. 14 Heú koe
ûti víkorohikeovo poké'eke. Ina ngámo emo'úti kixónuti ya yuhóke ûti, uti
jûdeu: “Saulú, imáko ké'iyivoku. Na koeti váherexino ítikeinonu? Koati
itíne okó'okopovo kuteâti kixópovoku vûi óko'okopeovo enepo ixômo akasûrako
heú'iti kiri havâva veínokonoke hokúxeokono” kixónune. 15 Ina ngixôa: “Kuti
îti Unaém?” Ina yumopónu Vúnae: “Undi Jesus, enepone váherexinoke
ítike. 16 Yexépukapa, xe'ó yákoepo! Ngoútata'ixinovopine kó'oyene vo'oku
indukópitinemo ovónje. Keyuhó'inonoatimo xâne ne neíxone njokóyoke
kó'oyene, koáne ne íngomumuxeopikeikomo. 17 Ngoitóvopitimo ya âha kíxeopi
ne jûdeuhiko, koánemaka yane âha kíxeopi ne xanéhiko ákoti itukapu jûdeu ya
xoko mbahúkopikumo keyúhoyi emó'um. 18 Yanê'e, imihé'okotimo isóneuhiko
koane ipuhíkopeatihikomo hahákutike yonópoti uhapú'itike. Iteôvatimo ne
xunako Satánae hokópotimo Itukó'oviti. Ituyôpotinemo pahúnevo, koane
itukópovotimo xanena Itukó'oviti, xaneâtimaka ne po'ínuhiko xâne sasa'ípotine
vo'oku kutípeonuhiko” kixónune Jesus.
19 —Yoko enepone páhoenonu Jesus indúkea yaneko koútata'ixinovonuku
xenékuke, énomone indúko, iti nâti Agirípa. 20 Inúxotike, ngoyúhoinoa ne
íhae Ndamásku, koánemaka ne íhae Njeruzálem, yóko'omaka ne íhae uhá koeti
poké'exa Njúdeya. Yane ngoyúhoinoamaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu
jûdeu, enjókoatihiko kónokea ikótivexea isóneuke ne pahúnevo yoko kuríkopea,
koane hokópea Itukó'oviti, yoko itúkea únatinoe koekúti kuteâti motókeyea
itúkea ne xâne inámapoti kixoku itúkeovo ikéneke Itukó'oviti. 21 Vo'oku
kó'iyeaneye ne yûnzo xapákuke xâne, énomone namúkinonu ne jûdeuhiko koeku
óveam ya hána'iti imokóvokuti ina kaha'áhiko koépekeonu. 22 Itea vo'oku
huvó'oxeonu Itukó'oviti, anéyeingo tukú koeti kó'oyene, ngoyuhó'iyeati emó'u
xapa uhá koeti xâne, kúteanemaka xapákuke ne ákoti apayáso koánemaka
xapa payásotihiko. Ako po'i yûnzo ákoti itukápa neko koyúhone porófetahiko
koánemaka Muîse ápeyeamo. 23 Énomone ne kónokea koítoponeovo kotíveti ne
Kristu, koane itúkeovo énomone inuxô exépukopo ukópea xapa ivokóvoti, mo-
tovâti koúhapu'ikea viyénoxapa jûdeu, koánemaka po'ínuhiko xâne ákoti itukapu
jûdeu.

Tetú kixôa Féstu koyúhoyea ne Poûlu

24 Koêkuiko koyúhoyea ne Poûlu ixómoti sa'ikóva ne yuho puvâti, kóhonokone
emó'u ne Féstu tetú kixeâti yûho. Hara kíxoa:
—Pipókexovone vo'oku enó'iyea íhikexivo Poulú.
25 Ina yumopâ Poûlu:
—Iti koati hána'iti teyonéti Festú, itea ako ángoeneye kuteâti iséneunonu.
Haina undi pepokéxovoti. Ako kalíhuina! Itea enepora yûnzo, aínovo koati
kaná'uti emo'úti. Haina yuho xâne pepokéxovoti ra yûnzo. 26 Éxoapepo nâti
Agirípa uhá koêti ra koekúti. Ako ongónokoa ámbiku'ixea ongóvo yúnzo'ixea,
enjoâti ákoyea ápahuina koekúti yara yûnzo ákoti exâ. Vo'oku ako he'onó
ákoe itúkeokono ra koekúti. 27 Iti nâti Agirípa, ako ongónokoa émbemeopi kitípi
itúkeovo kaná'uti ne yuho porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke.
Énjoa kitípi —kíxoane Poûlu.
28 Ina kixôa Agirípa:
—Ikítixati iténutimo nzokópea Kristu yara kalihú koeti emo'úti kuteâti
yemó'uinonu?
29 Ina yumopâ Poûlu:
—Yusíkoti itúkeovo yara kalihú koeti ngoyúhoyea, áko'o ya umó'iyea, itea
ehá'ani kutipasí ké'iyinu ya uhá koeti koekúti, ákoti itukápu ya ingá'akeovo.
Haina póhutine îti, itea ehá'animaka kó'iyeaneye ra uhá koeti po'ínuhiko
kamokénonuti kó'oyene —kíxoane Poûlu.

Mani kurikópovotine ne Poûlu

30 Yane exépukone nâti, koánemaka ne Fêli, enepone ngovenâdo,
yoko Mberenise, koánemaka uhá koeti neko ha'íne ivatáhikotiya.
31 Ahikúxopeovonehiko Poûlu, ina exókoko isóneu. Hara koéhiko:
—Ako ítuke ra hóyeno mani koépekinokonoke. Muhíkova iká'akeokono, ákomaka
évotikinokonoke —koénehiko.
32 Ina kixôa Agirípa ne Féstu:
—Mani kurikópovotine ne hóyeno eneponi hákoti epemóvo yúhoikeokono
xoko Sêza —kíxoane.

27

Pahukókono ne Poûlu ya Róma

1 Usoné'e visóneunokono vóneamo Ítalea ya hána'iti vatéke, kuríkokonone ne
Poûlu koánemaka ne po'ínuhiko ikáaeti xoko hóyeno koéhati Njúliu, kali payásoti
húndaru pahúkoti póhuti séndu húndaru. Enepone hóyeno, hane úkea xoko
iháxakoku teyonéti húndaru iháxoneti "Húndaruna Sêza". 2 Yane namúkone uti
hána'iti vatéke íhae pitivóko koéhati Andaramítiu. Yoko koati usó koyêtine
yónea ne ivú'eti íyeuke pitivókohiko ya poké'exa Âzea ya xe'o mar. Yane pihóne
ûti. Hane xáne ûti Aristáku, íhae Tesálonika, pitivóko ya Masêdonea. 3 Po'ípone
káxe, simóne ûti ya pitivóko koéhati Sîdom. Kóseana Poûlu ne Njúliu. Síkoa
noíxoponea ínikonehiko motovâti koúsokinohiko Poûlu nókone. 4 Vukeáne Sîdom,
hane véko ûti íyeu norte ya kali poké'e iháxoneti Xípere kukúkeke úne. Akó'oti
sikâ ihunóvoti vékea vivú'e xoko mani vékoku ûti. 5 Hunoneâne ûti ne Silísea
yoko Páfilea, ina símo ûti ya Mîra, pitivóko ya Lísea. 6 Yaneko pitivóko, ínixopono
po'i vivú'e ne pahukoâti ne húndaruhiko omo'óviti. Enepone vivú'epo, hane
úkea Alíxandiriya. Kene Ítalea yóno. Yane pahúkovine ne pahúkoti húndaruhiko
vivú'ixea.
7 Kali êno káxe he'oo kóyeyea vivú'e koane tiú'iti píhea tumúne, ina hunonêo
uti pitivóko koéhati Kinídu. Koati okotumoné kixoti uti ihunóvoti ákoinoke
omótova ponó kó'iyea ûti xoko mani vékoku ûti. Yanê'e vayákukoponovo
poixô'oke kali poké'e koéhati Keréta xoko ákoyeaku áxuna ihunóvoti. Hane

véko ûti hunókokuke émeuxa Keréta, enepone iháxoneti Sáumona. 8 He'oo kóye húse'okea uti Keréta tukú koeti pitivóko koéhati Únati Ókokuhiko Ivú'eti. Yoko ako ahika po'i pitivóko koéhati Láseya nê'e.

Koímaiti koane tiú'iti yoneáti

9 Vo'oku ko'ókoriyea ne vónea koane enó'iyeane káxe vévoe, simóvone kaxena tiú'ipe yoneáti ya hána'iti vatéke. Koáhati pihotíne ne áyui jûdeuhiko hó'eke, enepone irikóvoti xapa kásati. Yane enékoa Poûlu ne po'ínuhiko ûti. 10 Hara kíxovokoxoa:

—Itínoe hóyeno, íninjoa tiú'iyeamo vónea koane koímaitimo. Enómakamo evónevoti, haina póhutine ya xoko vivú'e koane ínone, itea enómo koeku ûti, póhutihiko ûti —kíxovokoxoane.

11 Itea enepone pahúkoti húndaruhiko, hane kuvóvoxo isóneunoa únae ivú'eti, koánemaka ne iyonoâti ne hána'iti vatéke. Ako koati itúkoke yuho Poûlu. 12 Yoko enepone ókoku vivú'e, haina koati únati okokúti ya xapa kaxena kásati yoko ihunóvoti. Énomone xu'ínaino ha'ine ûti inixoâti kónokea vukóponea, kahá'atihiko itóponea pitivóko koéhati Fenírse motovâti vókeaya xapa kásati. Enepone Fenírse, po'i ókoku ivú'eti yane kali poké'e koéhati Keréta. Yoko pi'á kôe ínonexinovoku úkeaku ihâroti. Ápe xoko úkeaku kótuti koánemaka xoko úkeaku kásati.

13 Yane turíxovone ápeyea ihunóvoti he'oo koyêti ihúneovo íhae úkeaku kásati. Yoko ikutíxatihiko itopónoatimo neko âha yónea, énomone veyópoinoahiko neko ínati havâva ixikoâti ne vivú'e. Úkeane pího ûti. Huse'oo kíxoa vivú'e ne poké'exa Keréta ákoti koati ahíkea. 14 Avo áxu'ikene vónea, kenó'okone êno xúnati ihunóvoti iháxoneti "Nordeste" ukeâti íyeu Keréta. 15 Yane koati xúnati amátitikea vivú'e. Ákone víta vévekea xoko mani vâha vékea ûti vo'oku xunáko ne ihunóvoti. Énomone sikó kixínoa ûti ya koêkuti iyónoaku ihunóvoti. 16 Yane hane véko ûti xoko ákoyeaku áxuna ihunóvoti poixô'oke ya kali poké'e koéhati Kalaûda kukúke úne. Énomone veyópea ûti ne kali vatéke hîre ne vivú'e. Êno vikó'okorixea ina vitopâ vûrukea vivú'eke. 17 Vurúkoane, ina ika'ákexoa ahinoêtihiko ya mâreso kotiú'ikoati, puvâti itóhineyea. Vo'oku píkeahikomaka ómeovimo ihunóvoti ya koéhati Siríte, óvoku êno harîri, ene poké'exinoanehiko ne kayápaehiko ihunóvoti iyonoâti ne vivú'e. Yane sikó kíxoanehiko ne vivú'e ya koêkuti iyónoaku ihunóvoti. 18 Yupíhovo kixó'oviku ne êno xúnati ihunóvoti. Yaneko po'ípone káxe, kûrihikoanehiko ínone ne vivú'e oévoke úne motovâti yapáhiyea. 19 Yane mopó'apeke káxe, vánahixovane ne ahinoêtihiko huvo'óxoati ûti kûrihikea oévoke úne ne po'inu ípovo vivú'e.

20 Kali ápe káxe ákoyeane naixa uti káxe koane hékerehiko. Ina apémaka neko êno xúnati ihunóvoti xánena úko ito'óviti. Yane ákone kúxa ûti víteovomo.

21 Yoko enotíne káxe ákoyeane nîka ne uhá koeti ivu'íxoati ne ivú'eti. Yane exépukone Poûlu xapákuke uhá koêti, ina kixovókoxoa:

—Itínoe hóyeno, mani konokoâti kitípinunoe yaneko ngoyuhó'inopinoe ákoyea yusíka vipúhikea Keréta. Yane áko'oni ra koímaiti koeku ûti kó'oyene koáne ra êno vévonevo. 22 Itea kó'oyene injíko'okopinoe ákoyeanoe pîke, vo'oku ákomo ápahuina ivokóvoti xapákuke ûti. Poéhanemo ra vivú'e evókovo. 23 Kó'inokeneye ra yunzó'inopinoe, vo'oku yara yóti simónu ánju, ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke. Yoko énomone nzóko ne Itukó'oviti. Koati undi ovóxe. 24 Hara kixónu ánju páhoenonu: "Poulú, hako píke. Koati konokoâti símí xoko Sêza, enepone koati payásoti nâti. Epó'oxo ya hána'iti seánakopi Itukó'oviti, ákomo ápahuina ivokóvoti xapákuke ne xénena yara iví'e" kixónune. 25 Hákonoekopo píke itínoe hóyeno, vo'oku koati ngutípoti Itukó'oviti koúsokeamo kuteâti ne yuhó'inonu.

26 Itea vamatítikokonotikomo xoko kali poké'e kukúke úne —kíxovokoxoane
Poûlu.
27 Itopónone pi'âti kúveu lûmingu ákoyea íyuhixavi ne xúnati ihunóvoti koane
ákoyea tôpi iyónoviku yane mar koéhati Andiriyátiku, pó'okoa ahinoêtihiko
yane vivú'e ákoyeane vahika poké'e. Yoko kukúnemea yóti yanekôyo. 28 Ina
kurinó'ekohiko mâreso apêti ko'inákoati kirípuhike, ihíxoati upénoko neko
úne. Yane éxoanehiko itúkeovo tirintai sei koeti méturu upénoko. Ya kali
tumûneke, íhixopahikomaka. Yane itóponoiko vinti seti koeti méturu. 29 Vo'oku
píkeahiko ínumeamo mopôi ne vivú'e, kuríno'ekinohiko koaturu koeti ínati
havâva ya terékuke ne vivú'e motovâti ókea koáne ákoyeane pîha tumúne.
Yane épemone hó'e póhutihiko neko xâne ákoyeanemo ikáʼakarixapu yúponiyea.
30 Enepohikone ahinoêtihiko yane vivú'e, kahá'ane ínixea oxéne kohó'iyea.
Hukinóvoti koévesekeahiko úneke ne kali vatéke, enepone ípihone kúveuke
vivú'e yanekôyo. Koati itûkovotihiko kahá'ati itúkinoa po'ínuhiko havâva
ixikoâtimaka ne vivú'e ya nonekútike. 31 Yane hara kíxovokoxoa Poûlu ne
pahúkoti húndaruhiko koáne ne húndaruhiko páhoe:
—Enepomo hákoti óvo kúveuke vivú'e ne ahinoêtihiko, ákomo itépunoe —
kíxovokoxoane.
32 Yane tetúkoane húndaruhiko ne mâreso itopâti neko kali vatéke. Sikó
kíxoane iríkeovo úneke.
33 Kaha'áne yúponiyea, pahúkoa Poûlu uhá koêti neko xâne níkea. Hara
kíxovokoxoa:
—Katoze koene káxe ixómoyea kíxoixinoe ákoti nikenôe tukú koeti kó'oyene.
34 Koati mbahukópiti níki vo'oku koxunákopitinoemo. Yoko péhutinoe,
muhíkova póhuti kali híyeu tiûti ákomo évakapu —kíxovokoxoane Poûlu.
35 Uke'éxoa Poûlu koyúhoyea nê'e, veyone pâum, ina ikoró'ixinovo Itukó'oviti
nonékuke uhá koêti, ina hono'ékexoa koane níkea. 36 Yane úhepepone isóneu uhá
koêti neko xâne, ínamaka nikohíko. 37 Yoko duzentu setentai sei koe ûti kúveuke
neko hána'iti vatéke. 38 Uke'éxonehiko níkea, kûrihikoane úneke ne tirîku, ínone
vivú'e motovâtimaka yapáhiyea ne hána'iti vatéke.
39 Yuponíne, ako éxapana poké'e símoku ûti neko ahinoêtihiko. Itea
noixoânehiko ápeyea tâki neko úne koane enó'iyea harîri xe'ókuke, ina
yuhó'ixokoko oposíkoti kíxoaku iyónea vivú'eya. 40 Ina tetukoâhiko ne mâresona
ínati havâva ixikoâti ne vivú'e. Yane kurîkoane oévoke úne. Kúxeopamaka ne
avekópeti, enepone iyonoâti ne vivú'e koêkuti âha iyónea. Ínamaka koexépukopa
ne kayápaeti oveâti nonékuke ne vivú'e motovâti iyóneovi ihunóvoti íyeuke xê'o
ne úne. 41 Itea vitopónoane ne ho'úxopovoku êno harîri oévoke úne, yúhurukovone
none vivú'e xapa harîri, itópokonone. Yoko turíxovone itátakexea ne ivú'eti
terékuke vo'oku yupíheovo xunáko ovóxokeovo ne úne.
42 Yane ínixoa húndaruhiko kónokea koépekexea ne iká'aeti, puvâtihiko âraukea
koane kohó'iyea. 43 Itea vo'oku kahá'ayea koíteovo Poûlu ne koati payásoti
húndaru, ako síka koépekeokonohiko. Yane pahúkoa ne xanéhiko éxoti âraukea
inuxó kó'iyeahiko kuríno'ekovo úneke motovâti itóponea movó'iyeaku poké'e.
44 Kene ne po'ínuhiko xâne, pahúkokono namúkea tâpoa, áko'o itátakexine vivú'e
motovâti íteovohiko. Énomone koéneye uhá kó'iyea itóponea movó'iyeaku.

28

Kali poké'e koéhati Maúta kukúke úne

1 Vitopóvane neko poké'e, ina vexôa itúkeovo Maúta koéha. 2 Koati únati
kátarakeovi ne ko'óvokutiya. Óxokuxinovi yúku vo'ókuke ne úko yoko kásati.
3 Ápemaka kali noku xelêke, ítixone Poûlu, kûremaka yúkuke. Yane apé koene

koéxoe koho'îyeati otuko yúku. Ikokó koéne vo'ókuke Poûlu. 4 Noixoâne
ko'óvokutihiko íkokeovo vo'ókuke Poûlu, hara kixókokohiko:
—Koatímea koepékoti ra hóyeno. Íteova ne mani yúpuririkeovo, itea kó'oyene
ipihóponokonotine kuteâti motókeyea kíxeokono —kixókokonehiko.
5 Itea ikátatavo'uxovo ne Poûlu, kurikoâti ne koéxoe yúkuke. Yane ako
yuvâti. 6 Yoko kúxoane ko'óvokutihiko momó'oxeamo ne vô'u, áko'o hú kó'iyeamo
ivókeovo. Xu'ikénene, noixoânehiko ákoyea yuvâti, ípokone isóneunoa. Yane
koyuhoâtihiko itúkeovo íhae vanúke ne Poûlu.
7 Yoko xêrerekuke neko vóvoheixoku, ápe émeuxa hóyeno koéhati Pûbiliu,
enepone pahúkoti yane kali poké'e. Poréxovi ne hóyeno vókea óvokuke kúveu
mopo'âti káxe. Koati únati kátarakeovi. 8 Yoko ka'aríneti há'a ne Pûbiliu. Ípeke
óvo, yuvâti xúnati ihoréketi yoko êno otuko mûyo. Ina noixóponoa Poûlu, yane
itúkinoane orásaum koane ípihone vô'u tutíkuke koitóvati. 9 Ikénepoke, heú koe
símohikea ne po'i ka'aríneti yane kali poké'e koane koíteovahiko Poûlu. 10 Koati
ênoti íparaxeovike nekôyohiko. Simovóne kaxena pihópea ûti, ípihoahiko xoko
vivú'e ne uhá koeti nókone ûti koêkumo vónea.

Ukopóno ne evo Poûlu yonoti Róma

11 Ya hunókokuke ne mopo'âti kohê vókea yane kali poké'e, namúkopone uti
po'i ivú'eti íhae pitivóko koéhati Alíxandiriya. Yoko ókokunemaka yaneko poké'e
xapa kaxena kásati. "Hapáparu" íhaxeokono neko hána'iti vatéke, hokópoti iha
pi'âti ipunéti, mahi hapáparu, hókone po'íhiko xâne. 12 Simoné'e ûti pitivóko
koéhati Sirákusa, mopó'a káxe vókoaya, 13 ina vukopónomaka. Yane simóne uti
pitivóko koéhati Rêxiu. Poéhapoako káxe ikéne, turíxovone ihúneovo ihunóvoti
ukeâti úkeaku kásati. Pí'a káxe vómone ina símo ûti pitivóko koéhati Potêyoli.
14 Yane pitivóko, tokópone uti po'ínuhiko kutípoti Jesus. Épemovihiko vókea
xokóyoke kúveu póhuti sêmana. Koáne, vókoaneya. Koatine kóye imókone
vitopóno pítivokona Róma. 15 Yoko eyékoxoane po'ínuhiko ûti kutípoti Jesus ya
Róma kenó'okeamo ûti. Énomone pihíno okótumonexeovi ya ipuxóvokutihiko
koéhati Parásana Âpiu yoko Mopo'âti Kavanékuti. Noixoânehiko Poûlu,
íkoro'ixinovo Itukó'oviti koane úhepeponeoxo isóneu vo'ókukehiko.

Poûlu ya Róma

16 Simoné'e ûti ya Róma, poréxokono ne Poûlu ápeyea koati óvoku koane
éxopea koêku. Itea kóyeane ápeyeamaka húndaruya koyonoâti.
17 Mopó'a káxe ike símine ûti, ítaikoa Poûlu ne payásoti jûdeu íhae Róma
simínoa. Hara kíxovokoxoa simonéhikoya:
—Itínoe iyénonjapa jûdeu, ako váhere índukeinoa ne viyénoxapa jûdeu. Ákomaka
angápa ne kixoku itúkeovo ne voxúnoekene kûreinovike. Itea kóyeane
ingá'akeokono ya Njeruzálem, koane ngurí'okeokono íhae Róma. 18 Uke'éxone
épemo'ikeonuhiko íhae Róma koêku ra índuke, kahá'ahiko kuríkopeonu, in-
ixoâtihiko ákoyea váhere índuke mani ngoépekinokonoke. 19 Itea ako kaha'á
íxa viyéno jûdeuhiko nguríkopeokono. Énomone kutí'ino ngonokoâti émbemeovo
yúnzoikeovo xoko koati payásoti natina ûti, enepone Sêza. Kene haina
nzimínoti yâye vo'oku ápeyea váhere ítukehiko ne iyénonjapa jûdeu ânja
ngoyúhoyea nonékuke nâti. 20 Inzáxikinopikenoe yâye, ngaha'âti noínjeopi
yoko yúnzo'ixeopinoe. Koati vo'ókuke ne kúxoixone ûti, uti íhae Izarâe, véxone
koúsokeovomo, ingá'akinovo yara koránde —kíxovokoxoane.
21 Ina kixoáhiko jûdeu iháxiu:
—Ako ápahuina koyuhópeti simo'óviti ukeâti Njúdeya koyuhó'inoviti kêku.
Ákomaka viyéno simo'óviti koyuhópoinoviti ápeyea váhere ítike. 22 Itea kóyeane

kahá'ayea kámokenoyea uti iséneu, vo'oku véxoane itúkeovo koati puvonéti ya uhá koeti poké'e ra ho'éti hékone —kíxoanehiko.

Koyûho emo'u Itukó'oviti ne Poûlu ya Róma

23 Yoko hoénaxohiko káxe ho'úxovopemo. Simovóne neko káxe, êno simôti
xoko Poûlu óvokuke. Ukeâti yuponí koêti, tukú kíxoa yóti koyúhoinoahiko Poûlu
koeku natíxea Itukó'oviti xapa xâne, kaha'aînoati kutípea Jesus. Hane veínoa
ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koánemaka ne yútoe porófetahiko koyúhoti
emo'u Itukó'oviti mekúke. 24 Ápe ítonehiko Poûlu kutípea vo'oku yuhó'inoa.
Kene po'ínuhiko, ako akútipoa.
25 Koeku yumópeokoko ne jûdeuhiko yaneko pihópeaku, hara kíxovokoxoa
Poûlu tumúneke pihópeahiko:
—Koati tokopóvoti yûho ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti mekúke vo'oku
yoxúnoekene. Énomone ne yûho xoko porofeta Izâiya, 26 enepone koêti:
"Yokóyuhopoinoa ra xanéhiko. Hara íxeahiko: 'Kemoâtinoemo, itea ákomo
kalíhuina yéxinoa iséneu ne kémone. Neixoâtimo, itea ákomo kalíhuina
iyúseinopi koêku ne neíxone.' 27 Vo'oku títiu kóyeyea omíxone ra xanéhiko,
exexó kixóhiko kêno koane ûke. Yane ako ínixone koane kámone.
Ákomaka éxina isóneu koêku. Yane ákomaka aúkapapu njokóyoke, koane
ákomaka ngaítapahiko" kôe. *Izâiya 6.9-10*
28 Ina kixovókoxopamaka Poûlu:
—Ivévaka itúkeovo xapa xâne ákoti itukapu jûdeu omókonomo ra ihíkauvoti
koyúhoti kixoku koíteovovi Itukó'oviti ya pahúnevo ûti, uti xâne. Yoko
ivavákoatihikomo nê'e —kíxovokoxoane.
(29 Uke'éxone koyúhoyea ne Poûlu, pihóponehiko ne jûdeu. Yoko kali xúnati
yumópeokokohiko koeku pihópea vo'oku kámone.)

Pí'a xoénae iká'akovo ne Poûlu

30 Pí'a xoénae óva Poûlu neko ovokúti alúkaxone, koane ú'uso kóye ivávakea
uhá koeti xâne noixóponoati. 31 Ako píkone ne Poûlu, koane ákomaka itopâti
koyúhoyea koêku ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Ákomaka itopâti íhikaxea ne
ihíkauvoti koyúhoti koeku Vúnae Jesus Kristu.
Hunókokune.

RÓMANU
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Róma

Yaneko yutoxôa Poûlu ra koyuhópeti, pítivokona Koríntu óvo. Ápe isóneu noíxoponea ne hokotíhiko Jesus ya pítivokona Róma, maka káxunakanehiko ikéneke Itukó'oviti. Itea tumúneke píheaya, kuríkoponoiko tiûketi ya Njeruzálem, huvó'oxeokonoke ne kutípotihiko Jesus yane pitivóko, páhoenoa íhae Masêdonea. Yutóxinoake Poûlu ra koyuhópeti, kouhápu'ikinoati ne hána'iti isóneunovi Itukó'oviti, uti xâne yara poké'e, yaneko pahukínovi Xe'éxa ivókinovovi. Éxokoamaka Poûlu ne íhae Róma ápeyea isóneu xo'ópeinoahiko.

Xapákuke ne jûdeu hokoti Jesus nóvo, ápe koyúhoti kónokea sirkunsidá kó'iyea ne xâne inúxotike, ina yusîka hokópea Jesus. Éxokoa Poûlu ya yútoeke ákoyea ákoeneye. Éxokoamaka itúkeovo vo'oku kúveovo uti Kristu ponópinovoke ûti nonékuke Itukó'oviti, kutí'inokemakamo vonopâti natíxokuke vanúkeke, kene haina vo'oku vitúkea páhoenovi yútoe Muîse. Yokómomapihi ne yutoéti inuxínoati ne Ngâlata, yútoemaka Poûlu, vo'oku koúhapu'ikinovimaka koêku ne sirkunsidá koêti.

Anéye iháxakexoku kápituluhiko ya koyúhope Rómanu:

1.1 yonoti 1.15: turi yútoe Poûlu yuhoíkoti íhae Róma
1.16 yonoti 3.20: pahukóvoti nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti xâne, jûdeu koánemaka ákoti itukápa
3.21 yonoti 4.25: koítovovi Itukó'oviti yane pahúnevo ûti vo'oku kúveovo uti Kristu yoko ítukeinovi ya kuruhúke, kene haîna vo'oku sirkunsidá kó'iyea ûti, itukovo vo'oku hókea uti yútoe Muîse.
5.1 yonoti 8.39: vinamápone xoko Kristu
9.1 yonoti 11.36: kotíxoponoa Poûlu ákoyea axú'ina hokoti Kristu xapákuke jûdeu, itea éxoa símeovoikomo káxe hokópeahikomo.
12.1 yonoti 15.13: ahá'inoa Itukó'oviti itúkea ne hokoti Jesus
15.14 yonoti 16.27: íkopovope Poûlu

Turi yútoe

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu, undi ovoxe Jesus Kristu. Koati undi iháxiu Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne. Haxákonumaka Itukó'oviti indúkeovo koyuhoâti ra inámati ihíkauvoti ítuke. 2 Yoko enepora inámati ihíkauvoti ukeâti xokóyoke, koyúhoane Itukó'oviti mekúke ápeyeamo. Anêko sasá'itike emó'u xoko yútoe porófeta, enepohikone koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke 3 koyuhoâti koêku ne Xe'exa Itukó'oviti. Yoko enepo ikútipasikoponovovi ne Xe'exa Itukó'oviti yaneko símeaku yara kúveu mêum, xapa ámoripono Ndávi, teyonéti nâti mekúke, úkea. 4 Koati hána'iti koúhapu'ikeokono itúkeovoxo Xe'exa Itukó'oviti ne Vúnae Jesus Kristu, yaneko exépukopeaku ukópea xapa ivokóvoti ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 5 Koati vo'oku ítuke Jesus kóseanayeonu Itukó'oviti, porexónuti indúkeovo ápostulu ya iháke. Koane poréxonumaka ngoyúhoyea emó'u xapa xâne, enepone uhá koeti ákoti itukapu jûdeu, motovâti kúveovo Xe'exa Itukó'oviti koane hokópeamaka. 6 Yoko yanêkomaka xapákuke neko po'ínuhiko kuvovâti, itínoe iháxiupo Itukó'oviti hokópea Jesus Kristu. 7 Enepora koyuhópeti, mbahúkinoane ne uhá koeti xâne ya pítivokona Róma ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti, itínoe iháxiupomaka Itukó'oviti itúkeovo kasása'iupo. Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a

ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koánemaka úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Íkoro'ixovo xoko Vúnae ne Poûlu vo'ókuke ne kutípoti Jesus ya Róma

8 Inúxotike, ya iháke Jesus Kristu, íngoro'ixovo xoko Itukó'oviti, nguvóvone, ve'ókuke, uhá ketínoe. Vo'oku ya uhá koeti kúveu mêum, anêko koyuhoâti kixeku kitípinenoe Kristu. 9 Yoko Itukó'oviti, enepone ngurí'okovoke, enepone heru'ó ngíxonemaka omínjone indúkea ítukexeonuke, ngoyuhoâti ra inámati ihíkauvoti omínovike Xe'éxa, éxoa itúkeovo koati kaná'uti ákoyea ânga indúkinopinoe orásaum. 10 Kóyekune émbemea Itukó'oviti míhe'okinonumo onjéne noínjoponeopi yara koeku kó'oyene, itukapu ahá'inonu. 11 Koati yupihóvotine ngahá'ayea noínjoponeopinoe, motovâti omínombi unako kêku ikéneke Itukó'oviti, kutí'inokemo kexunákovoti ikéneke Vúnae koeku nzímea xepákuke. 12 Hara ngíxo, mani ngahá'ayea kutikokó kó'iyea kóxunakeovo ûti ikéneke, koeku ámbeyea xepákukenoe, ngoxunákovoti ikéneke Kristu vo'oku kixeku kívivo Vúnae, koêkumaka kéxunakivo vo'oku ngixoku ngúveova. 13 Ngahá'amaka yéxi, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, enó'iyea ngahá'ayea mbíhea xepákuke, itea tukú koeti kó'oyene, ako tôpi itopónuti. Mani ngaha'âti ápeyeamaka eho ngo'ítukeino Vúnae xepákukenoe, kuteâti koeku ápeyea xapákuke po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu po'íke ongóponoku. 14 Vo'oku koati apêti ítukexeonuke Itukó'oviti, nóngone indúkea. Énomone ne ngoyúhoyea emó'u xapákuke uhá koeti xâne. Haina pohúneti xapa xâne hána'iti ihíkaxovoti kuteâti ne ngerêkuhiko, itea koánemaka xapa xâne ákoti akutêa. Hainámaka pohúneti xapa xâne ko'éxoneti, itea koánemaka xapa xâne ákoti éxone. 15 Énomone ú'uso ngóyeino ngoyúhoyeamaka ne inámati ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti xepákuke, itínoe íhae Róma. 16 Ako ndeína ngoyúhoyea ra inámati ihíkauvoti omínovike Jesus, vo'oku koati xunako Itukó'oviti nê'e koíteovo xâne ya pahúnevo, koêkuti kutipoâti. Énomone koéneye xapákuke jûdeu inúxotike, koánemaka xapákuke po'ínuhiko xâne ákoti itukápa. 17 Vo'oku yane inámati ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti, koúhapu'ikovo ponópeovi Itukó'oviti nonékuke koeku kúveova ûti. Yoko ukeâti tûri tukú koeti hunókokuke, konókoti kúveova ûti, kuteâtimaka koeku yutóxeovo emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

"Enepone xâne ponóvoti nonékuke Itukó'oviti, enepone kuvovâti, itopónoatimo ne inámati apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti" kôe.

Koati váhere kixoku itúkeovo ne uhá koeti xâne

18 Itea xoko Itukó'oviti vanúkeke úkea ipíhoponeokonokemo ne uhá koeti xâne yara kúveu mêum ákoti teyâ ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koánehikomaka ne xâne vaheréxoti kixoku itúkeovo, enepohikone itopâtimaka ne po'ínuhiko xâne éxea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti vo'oku váhere kixoku itúkeovo. 19 Kó'inokeneye, vo'oku enepone kixóvoku Itukó'oviti motovâti éxeokono xapa xâne, ú'uhapu'i kóye vo'oku koúhapu'ikinoanehiko Itukó'oviti ne xanéhiko yara kúveu mêum. 20 Enepone kixóvoku Itukó'oviti ákoti inixoâti, kuteâti ákoyea uké'eyeaku xunáko, koane itúkeova ne hána'iti teyonéti Itukó'oviti, koati iyúseoti ukeátine inâ apê ra mêum, vo'ókuke ne uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti. Énomone ákoino pó'onexeovoke xanéhiko nonékuke Itukó'oviti. 21 Éxoahiko ápeyea Itukó'oviti, itea ako téyahiko, kuteâti mani nókone kíxeokono koeku itúkeova ne koati kaná'uti Itukó'oviti. Ákomaka íkara'ixinapahiko, itea hahakú koénehiko isóneu vo'oku aínovo koekúti ákoti itóponone ovêa isóneuke. 22 Vo'oku íkutixapeovohiko ko'éxoneti, énomone itúkinovo xâne ákoti isóneu. 23 Ya koêkuni kahána'ikea ne êno hána'iti ihayú'iuti Itukó'oviti ákoti hunókoku, ainovó koene ipunéti, okovo xâne vekotimo

pevótike iháyu'iko, yoko ipunéti okovo hó'openo ôti, koane okovo po'ínuhiko hó'openo koaturu koeti hêve, yoko hó'openo há koêti poké'eke yoneâti hûra.
24 Vo'oku kixóvokuhiko, síkoane Itukó'oviti koésayu'ixopeovohiko yane itúkea váhere âha itúkea, koane ikópiti'ikopeokoko, koane kóteyokeokoko mûyo yane váhere kixókokokuhiko. 25 Koati kurikoâtihiko hókea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, hokópoti kixovókuti ákoti akaná'u. Ainovó koe koéxokeu Itukó'oviti hokópohiko, koane énomone iháyu'iko ya koêkuni itúkeovo Itukó'oviti iháyu'iko, poéhane itukóvo pahúkoti apé kó'iyea uhá koeti koekúti, poéhanemaka motokêa iháyu'ikeokono ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoyeneye.
26 Vo'oku kó'iyeaneye kixoku itúkeovo ne xanéhiko yara kúveu mêum, sikó kíxoane Itukó'oviti itúkea váhere úhepune mûyo, koeku koésayu'ixeahiko kixoku itúkeovo ikoyénoxopovokokoti. Vo'oku muhíkinova ne senóhiko xapákuke, ya koêkuni itúkeovo hóyeno ko'íma, kuteâti kixoku itúkeovo uhá koeti ko'ímati, kópoe'akoa ne kixoku itúkeovohiko, iko'ímaxopovotine po'i sêno. 27 Kúteanemaka kixoku itúkeovo ne hóyenohiko. Enepone kóyenoyea sêno kuteâti kixoku itúkeovo uhá koeti koyénoti, kurí kíxoanehiko. Ainovó koéne po'i hóyeno oyókopone, koane kóyenopeokokohiko. Koati yupihóvotine ikópiti'ikopeokoko koeku ikóyenoxopeovokoko. Yoko koati motokeâti nekôyohiko namúkopea koxé'ukene ne ehopo ítuke, ésa'i ne váhere kixoku itúkeovo.
28 Enepone xanéhiko yara kúveu mêum, vo'oku ínixea ákoyea itúkovoke ne éxea Itukó'oviti, sikó kíxoane Itukó'oviti hókea ne váhere isóneu, koane itúkea koekúti mani ákoti omotóva itúkeokono. 29 Aínovo xâne itúkotihiko uhá koeti kó'iyeovoku váhere kixovókuti, vaheréxinoatimaka ítuke ne po'ínuhiko xâne. Koatíhikomaka ipupákinoti isóneu kahá'ayea tiûketi, koane áhatimaka váherexea ítuke yoko poé'aino isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku iyókeova ítukevo. Koatíhikomaka koépekenati, koane áhatimaka okópea po'ínuhiko xâne, koane semékekexea. Koati úhepetinoahikomaka itúkea váhere, koane itúkea xêti po'ínuhiko xâne itukóheyeati koêku, 30 koane ikópiti'ikeamaka îha. Koatíhikomaka puvoti Itukó'oviti, koane kapayásokinovokokoti. Koati ikútixapovotihikomaka únati ya po'ínuhiko xâne, koane áhati iháyu'ikopeovo. Ákomaka tôpi kixoku isóneu kahá'ayea itúkea váhere. Ákohikomaka akútipo há'a yoko êno. 31 Aínovohikomaka xâne ákoti isóneu. Ákomaka kaúsaka emó'u enepo apê yûho. Ako ápahuina xâne ítupa'ikonehiko, muhíkinova koati êno yoko há'a. Koati ákoti xâne kóseanane.
32 Upánini exo yuho Itukó'oviti motókeyea yonópea ipihóponovokutike ne xâne koetíneye ítuke, itea kóyeane váherexeahiko ítuke. Haina póhutine, itea ínixeahikomaka unáko ne po'ínuhiko xâne koetíneye kixoku itúkeovo.

2

Aínovo pahukóvoti, jûdeuhiko koánemaka ne po'ínuhiko xâne

1 Énomone ngó'ino: Iti húketi isóneuno po'ínuhiko xâne, inixeâti ákoyea aúnati, neíxapu. Yusíkoti itíkivo ákoti apayáso, áko'o koati teyonéti, kóyeane ákoyeamo pé'onexivoke nonékuke Itukó'oviti. Vo'oku koeku kó'iyeaneye iséneuno po'ínuhiko xâne, koati kixepóvoti, koati keyuhópovotimaka ákoyea yaúnati vo'oku ápemaka ítike kuteâti ne ínixene ákoyea aúnati xoko po'ínuhiko xâne.
2 Véxoa itúkeovo koati ponóvoti ne Itukó'oviti enepomo ipiháпana xâne vaheréxoti kixoku itúkeovo. 3 Koeku ínixi ákoyea aúnati ne xâne koetíneye pahúnevo, ápeikopo oxéne ítivoamo ne ipíhoponope Itukó'oviti koeku itíkimaka koekútihiko kuteâti? 4 Áko'o, kó'inokenemeaye iséneuno po'ínuhiko xâne vo'oku ákoyea itíkoake ne êno hána'iti seánakovi Itukó'oviti ákoti imaíkinapu xâne koane ákoti imáxapuvi. Ákoikopo yéxa itúkeovo koseánapiti Itukó'oviti vo'oku

kahá'ainopi ikétivexi iséneuke koane kiríkopi váhere kixeku itíkivo? 5 Itea koeku itíkivo xâne koati tiú'iti omíxone koane ákoyeamaka ikétivexa iséneuke ne váhere ítike, inamá'axone kuri'úxovo ne metókeinoke ipíheponikonomo yaneko káxe simapúne ipíhoponope Itukó'oviti, enepo kauhápu'ikakanane ne koati ponóvoti kíxoaku ipíhoponea ne xâne pahukóvoti. 6 Vo'oku hane exôa kíxoakumo Itukó'oviti yuhaíkapane ne póhutihiko xâne, enepone kixoku itúkeovo yâye yara poké'e. 7 Porexoâtimo Itukó'oviti ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko xâne ixómotihiko koxuná'ixovo itúkea únati, enepohikone kaha'âtimaka itóponea ne êno yupihóvoti unako koépokumo ya xoko Itukó'oviti yoko kahána'ikeokonomo ya xokóyoke ákotinemo uké'eyeaku. 8 Itea enepohikone xâne póhutine unako koêku yuíxovo, ákoti akutípoa ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane áhatimaka váherexea kixoku itúkeovo, kotívetimo kíxoaku Itukó'oviti ipihápananehiko. 9 Koati kotívetimo koêku epó'oxo koati hána'itimo tiveko kixókonoku ne uhá koeti xâne itúkoti váhere. Énomonemo koéneye inúxotike xapa jûdeu, koánemaka xapa uhá koeti po'i kó'iyeovoku xâne. 10 Itea enepohikone xâne itúkoti únati, yupihóvotimo unako koépoku xoko Itukó'oviti, koane kahaná'ikokonotimo ya xokóyoke, yoko hána'itimakamo úhepeko isóneu ukeâti xoko Vúnae. Koati énomonemo koéneye inúxotike xapa jûdeu, koánemaka xapa uhá koeti po'i kó'iyeovoku xâne, 11 vo'oku nonékuke Itukó'oviti kutíkokone uhá koeti xâne.

12 Yanê'e, uhá koeti xâne itúkoti váhere ákoti exâ koêku ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, ákomakamo veínakana neko yutoéti yúhoikopeokono, pahukápakanane ipihóponovokutike. Kene uhá koeti xâne itúkoti váhere exoâti ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti, koati énomonemo veínokono yuhaíkapakanane. 13 Vo'oku haina xâne pohúneti kamokenó kixoâti ne yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse ponopóvo nonékuke Itukó'oviti, itea koati xâne itukoâti ne ponopóvo nonékuke. 14 Enepone po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, ákoti exâ ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, enepo eopâhiko ya xokóyoke kónokea pónea kixoku itúkeovo, kuteâtimaka koêku ne páhoenokono xâne itúkea yane Ponóvoti Kixovókuti, yusíkoti ákoyea éxa neko yútoe Muîse, itea kóyeane kutí kó'iyea apêti xokóyoke, vo'oku eópea ya xokóyoke kónokea pónea kixoku itúkeovo. 15 Yane enepone isóneu ápeyea ponóvoti koekúti nókone itúkea, kutí kó'inoa ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. Iyúseo kó'iyeaneye vo'ókuke neko isóneu kónokea pónea kixoku itúkeovo. Epó'oxo éxoa ya xokóyokene enepo pahukóvo koánemaka tokopóvo ítuke. 16 Yoko énomonemakamo koéneye yaneko káxe enepo parexâne Itukó'oviti ne Kristu Jesus éxokopea yonópoku ne xanéhiko vo'oku kixoku itúkeovohiko, koánemaka vo'oku kixoku ko'ísoneuyea ákoti po'i exoâti, kuteâtimaka koêku yane inámati ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti ngoyúhone xapa xâne.

Ako pó'onexeovoke ne jûdeuhiko nonékuke Itukó'oviti

17 Itínoe jûdeu, koati kixoâtinoe itúkeovo vo'oku hé'e, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, ápeinoke sesá'iko nonékuke Itukó'oviti. Koatímaka yéyexovope ne héki Itukó'oviti, 18 koane yéxi ahá'inopi Itukó'oviti, koánemaka ne koati únatinoe kixovókuti íhikaxopike ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 19 Koatímaka inixépovoti itíkivonoe hirikoâti ponóvotike xêne ne xâne kutí koeti komítiti, koane keuhápu'ikoti xâne ovoti hahákutike. 20 Itínoemaka ihíkaxoati emo'u Itukó'oviti ne xâne ákoti éxoneya, koáne ne inámatiko xâne, vo'oku ápeyea xepákuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, poéheve ne exóneti koáne ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 21 Iti ihíkaxoti po'ínuhiko xâne, mani kenokoâti íhikexopivoa inúxotike ne ihíkauvoti íhikexone. Iti ihíkaxoti po'ínuhiko xâne ákoyea améxa, hainá'ikopomea itíkoti kuteâti nê'e? 22 Keyúhoinomaka

po'ínuhiko xâne ákoyea yusíka kapíneyea xâne ákoti itukapu koati múxone. Kene îti, hainá'ikopomea itíkoti kuteâti nê'e? Koati ketirínateoxo ne hokonéti, ítuke vo'u xâne ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti. Itea peréxomea Itukó'oviti nékone peréxi? áko'o kutí koe yoméxoti mani kîrepino Itukó'oviti. 23 Iti itukoâti éyexovope yéxi ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, hainá'ikopomea itíne kutí'inoke koyuhókonoti ákoyea aúnati ne ítuke Itukó'oviti vo'oku ápeyea váhere ítike ákoti hakâ ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti vitúkea? 24 Énomonemaka kuteâti koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, koêti:

"Vo'oku váhere ítikenoe, koémoke'ekono ne iha Itukó'oviti xapákuke ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu" koêti.

25 Enepone hénaxovope itíkivo xanena Itukó'oviti yane sirkunsidá ké'iyi, itínoe jûdeu, koati apêti itópoinopike enepo itikâ ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti vitúkea yane yútoe Muîse. Itea enepo hákoti itikôa, ákone itópoinopike sirkunsidá ké'iyi, epó'oxo kutí ketímo xâne ákoti sirkunsidá akôe, enepohikone ákoti ne hoénaxovope itúkeovo xanena Itukó'oviti koxé'uke. 26 Kene ne xâne ákoti itukapu jûdeu, enepohikone ákoti sirkunsidá akôe, enepo itukâ kuteâti ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, hainá'ikopo kutipasí koâti ne xâne apêti hoénaxovope koxé'uke itúkeovo xanena Itukó'oviti, enepone sirkunsidá koêti? Hainâra koéneye. 27 Epó'oxo enepohikone xâne ákoti itukapu jûdeu, ákotihiko sirkunsidá akôe, itukovo énomonehiko itukôa kuteâti ne yutoéti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, yane koati kouhápu'ikotihiko itíkivo pahukóvoti, itínoe jûdeu. Vo'oku upánini ápeyea hé'e, enepone yútoe Muîse, koane upánini itíkivo xâne sirkunsidá koêti, itea kóyeane itíkivo pahukóvoti vo'oku ákoyea itíka neko páhoenopi itíki yútoeke Muîse. 28 Vo'oku enepone koati kaná'uti itúkeovo jûdeu ne xâne, haîna koxé'uke óva. Koáne ne koati kaná'uti sirkunsidá kó'iyea ne xâne, hainámaka mótokike óva. 29 Itea enepone itúkeovo koati kaná'uti jûdeu ne xâne, hane exôa oveâti isóneuke. Kúteanemaka koêku ne koati kaná'uti sirkunsidá kó'iyea ne xâne, koati isóneukemaka óva, koekúti itúkinoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, kene haina koxé'uke óvo ne hoénaxovope itúkeovo xanena Itukó'oviti kuteâti koêku yane yútoe Muîse. Yoko enepone xâne koetíneye ne sirkunsidá kó'iyea, Itukó'oviti koyuhó'iyeamo unako koêku kene haina xoko xâne yara kúveu mêum úkea ne iháyu'ikeokono.

3

1 Koeku kó'iyeaneye, unatíneikopomea koeku jûdeu ya po'ínuhiko xâne? áko'o ápeikopomea itópoinoake sirkunsidá kó'iyeahiko? koetímeamo isóneu po'i xâne. 2 Êm, koati hána'iti itópoinoake, koane ákomaka tôpi koeku kó'inokeneye. Vo'oku énomonehiko itukóvo inúxoti íkamoake Itukó'oviti emó'u. 3 Kene ne jûdeuhiko ákoti akutípoa? Hainámea vo'oku ákoyea akútipoahiko, ákoinoke oxéne koúsokeovo neko yuhó'inoahiko Itukó'oviti? koetímeamo isóneunoa po'i xâne. 4 Ako kalíhuina. Yusíkoti itúkeovo semékenovo'iti ne uhá koeti xâne, itea ako ákoeneye ne Itukó'oviti. Koati kaná'uti ne yûho, kuteâtimaka kó'iyea emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

"Maka iyúseane itíkivo koati ponóvoti ya uhá koeti yiûho, koane aûrapu'inemaka itúkeovo koati sasá'iti ne ítike enepo áva inixoâti poé'ayea ne itíkivo" koêti. *Sâramu 51.4*

5 Itea itukovo vo'oku pahúnevo ûti inamá'axoinoke urapú'i itúkeovo koati ponóvoti kixoku itúkeovo ne Itukó'oviti, namo koéneikopoye? Ákonimea itúkapu koati pahukóvoti ne Itukó'oviti enepo ipihápanavi? (Yoko enepora yûnzo, koati kuteâti ko'ísoneuyea ûti, uti xâne ákoti ponóvoku isóneu.) 6 Ako kalíhuina

kó'iyeaneye. Eneponi akoéneye, ákoni oxéne yúhoikopeovimo ne Itukó'oviti vo'oku kixoku vitúkeovo.
7 Itukovo inamá'axoti iyusêo itípanevo Itukó'oviti koane itúkeovo koati êno
hána'iti ihayú'iuti vo'oku nzemékekexea, yusíkoikopo ipíhoponeonu vo'ókuke?
koetímeamo isóneunoa po'i xâne. 8 Eneponi akoéneye, mani motovâti kó'iyea
ûti: "Vitúkaikopo váhere maka iyúseaneoxo sasá'iko ne Itukó'oviti" mani koêti
ûti. Yoko koati énomone koéneye yûho ne itukóheotihiko ngoêku, koyúhoti
kó'iyeaneye ne yûnzo xapa xâne. Enepohikone xâne koetíneye yûho, koati
motokeâtimo ne kixókonoku ipihápananehiko Itukó'oviti.

Pahukóvoti ne uhá koeti xâne nonékuke Itukó'oviti

9 Ná'ikopomo kó'eye visóneunoa râ'a? Utí'ikopo unatî koêku, uti jûdeu, ya
po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu? Ako kalíhuina, vo'oku énjokopeanenoe yara
yúndoe itúkeovo pahukóvoti ne uhá koeti xâne, jûdeuhiko koánemaka xâne ákoti
itukápa, 10 kuteâtimaka kó'iyea ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:
"Ako xâne ponóvoti nonékuke Itukó'oviti. Ako ápahuina xâne koetíneye
nonékuke. 11 Ákomaka xâne iyukínovati isóneu ne kaná'uti kixovókuti.
Ákomaka oposíkoati ahí'okeova ne Itukó'oviti. 12 Itávohikone uhá koêti.
Uhá koénehikomaka koésayu'ixopeovo. Ako xâne únati ítuke nonékuke
Itukó'oviti. Ako ápahuina xâne koetíneye ítuke nonékuke." *Sâramu 14.1-3*
13 "Enepone emó'u ipuhíkeati pahákukehiko, aínovo ákoti aunáti, kuteâti
koeku hehé'iyea ihópune imuyúkoti ukeâti ekóxovokuke enepo im-
ihé'oko. Koatíhiko semékenovo'iti yoko aúpu'ikenati. Enepone yuhóhiko,
kutí koe vénenuna koati ipúhokovoti koéxoe." *Sâramu 5.9; 140.3*
14 "Koatíhikomaka íhakenati, epó'oxo aínovo koati kotíveti emo'úti koyúho."
Sâramu 10.7
15 "Kene hêve, ú'uso kóyemaka píhea xoko motovâti óko'okea koane koépekea.
16 Koêkuti vékoku, poéhane koésayu'ixea koeku po'ínuhiko xâne koane
omínoa kotíveti koekúti. 17 Ákohiko exa óvoheixea kásatike isoneûti.
Poéhane ipúhonevo yoko púvea po'i xâne éxo." *Izâiya 59.7-8*
18 "Ákohikomaka teya Itukó'oviti" kôe. *Sâramu 36.1*
19 Yoko uhá koêti ne yutoéti ovâti ne Ponóvoti Kixovókuti emó'uke
Itukó'oviti, véxoa itúkeovo xâne hokoâti neko yutoéti kíxo. Ákoikopo ápahuina
xâne apêti pó'onexeovoke nonékuke neko yutoéti. Aínovo koati motokeâti
ipíhoponeokono. 20 Iyúseoneikopo ákoyea ápahuina xâne ponóvoti nonékuke
Itukó'oviti vo'oku ítone itúkea, koeku hókea neko yutoéti Ponóvotike Kixovókuti
emó'uke Itukó'oviti, vo'oku énomone exóko xâne itúkeovo pahukóvotihiko.

Vo'oku kúveovo uti Kristu, koítovovi Itukó'oviti yane pahúnevo ûti

21 Itea koúhapu'ikoane Itukó'oviti kíxoaku ponópea ne xanéhiko, ákoti
itukapu vo'oku hókeahiko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. Yoko
koyúhoamaka Muîse koane po'ínuhiko porófeta mekúke koêku ra koekúti
ya yútoekehiko. 22 Énomone ne kíxoaku Itukó'oviti ponópea ne xâne nonékuke
vo'oku kúveovohiko Jesus Kristu. Yoko énomone koéneye xoko uhá koeti koêkuti
xâne kuvovâti, vo'oku ako poé'aku xâne nonékuke Itukó'oviti, kutíkokone
uhá koêti. 23 Koati pahukóvoti ne uhá koeti xâne koane kónokea ne êno
hána'iti ihayú'iuti itípanevo Itukó'oviti xokóyoke. 24 Itea poréxoa Itukó'oviti
ponópeovo ne xâne nonékuke ya hána'iti seánakoa, ákotimaka ésa'ixoake, vo'oku
kixó'oviku Kristu Jesus koíteovovi ya pahúnevo ûti. 25 Koati Kristu itukóvo
noívokoe Itukó'oviti óvokeovo itína kuruhúke, koane poréxopea ésa'i itúyopea
pahúnevo ûti. Yoko poéhane kutípea ûti konokóvo. Kixínoakeneye Itukó'oviti,
koati kouhápu'ikoati póneovo ne kixoku itúkeovo yaneko koseána xanéhiko

pahukóvoti yanekôyoke enepo akô'o ipiháp ana. 26 Kene kó'oyene vo'ókumaka ítukeinovi Kristu, koúhapu'ikoamaka póneovo ne kixoku itúkeovo. Énomone kutí'inoke iyúseoti itúkeovo koati ponóvoti, koane itúkeovo énomonemaka ponopâ ne xanéhiko kuvóvoti Jesus.

27 Ápeikopo oxene xâne iháyu'ikopeovo nonékuke Itukó'oviti? Ako kalíhuina. Koatímea vo'ókuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse kó'inokeneye? Áko'o, haîna vo'ókuke nê'e, itea koati vo'ókuke po'i Ponóvoti Kixovókuti, enepone kixó'oviku Itukó'oviti ponopó'oviti vo'oku kúveovo uti Kristu. 28 Noíxoaneikopo ûti itúkeovo vo'oku kúveovo Kristu ne xâne ponópinovo nonékuke Itukó'oviti, kene haina vo'oku itúkea páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 29 Enepone Itukó'oviti, poéhanemea jûdeuhiko itukoa kuvóvone? Hainá'ikopomaka kuvóvone po'ínumaka xâne ákoti itukapu jûdeu? Hainâra, koatímaka kuvóvone xanéhiko ákoti itukapu jûdeu. 30 Vo'oku ako apí'a ne Itukó'oviti. Poéhaxo, yoko énomone ponopâ ne jûdeuhiko, enepohikone sirkunsidá koêti vo'oku kúveova. Énomonemaka ponopâ ne po'ínumaka xâne ákoti itukapu jûdeu, enepohikone ákoti sirkunsidá akôe, koêkumaka itúkeovo kuvovâti. 31 Ávaina hako inixôa po'ínuhiko xâne kutí kó'iyea ákotine itúkovoke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, vo'oku koyúhoyea ûti kónokea itúkeovo Kristu kuvóvo ûti. Ako kalíhuina! Itea vo'oku kúveovo uti Kristu, koati énomone kutí'inoke vikaná'uxoati vitúkea páhoenovi vitúkea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse.

4

Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ponínovo ne Âbraum

1 Enepone voxú'ikene Âbraum, uti jûdeu, ná'ikopo kó'eye yuho ûti vo'oku itóponone ikéneke Itukó'oviti? 2 Eneponi itukapu vo'oku kixoku itúkeovo ponínovo ne Âbraum, mani apêti oxéne iháyu'ikopeovo, itea ako ákoeneye nonékuke Itukó'oviti. 3 Vo'oku hara kôe ya emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke: “Koati kuvóvoti Itukó'oviti ne Âbraum ínixinoake Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke” kôe. 4 Enepone xâne ko'ítuketi, koati apêti námoepo. Haina ípara ne námoepo, itea koati konokoâti namúkea ne ésa'i ko'ítukeyea. 5 Kene enepone xâne ákoti oko'ítuke itea kuvóvoti Itukó'oviti, poéhane motovâ ponópea xâne pahukóvoti, énomone ínixo Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke vo'oku kúveova. 6 Yoko énomonemaka koéneye yuho Ndávi mekúke enepo koyuhôa itúkeovo koati únati koêku ne xâne ínixone Itukó'oviti ponópeovo nonékuke ákoti itukapu vo'oku ítone itúkea. 7 Yoko énomone ne emo'úti koêti:

“Koati únati koêku ne xâne ituyôpotine váhere ítuke, enepohikomakane sasa'ípotine pahúnevo. 8 Koati únati koêku ne xâne ínixone Itukó'oviti ákoyeane okónoko ipíhoponeokono vo'oku pahúnevo” koêti. *Sâramu 32.1-2*

9 Enepone xâne únati koeku nonékuke Itukó'oviti, kutíyaneikopo? Poéhanemea jûdeu, enepohikone sirkunsidá koêti apêti hoénaxovope koxé'uke itúkeovo xanena Itukó'oviti? áko'o, po'ímaka xâne ákoti itukapu jûdeu, ákotimaka sirkunsidá akôe. Vo'oku ínati ngoyuhoâmeku koêku ra yutoéti emó'uke Itukó'oviti koêti: “Vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Âbraum, ínixinoake Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke” koêti. 10 Ná'ikopo kixóvoye ne Âbraum inixôa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke? Sirkunsidá koéne yanekôyoke? áko'o âvo. Koati énomone yaneko káxehiko avô'o ne sirkunsidá kó'iyea xâne. Koati âvoti sirkunsidá akôe ne Âbraum yanekôyoke. 11 Enepo sirkunsidá kó'inoke ne Âbraum ikénepoke, koati hoénaxovope itúkeovone ponóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku

kúveova. Enepone kúveovo Itukó'oviti inuxô ina sirkunsidá kôe. Énomone koéneye motovâti itúkeovo Âbraum itukóvo turi uhá koeti po'ínuhiko kuvóvoti Itukó'oviti, upánini ákoyeahiko sirkunsidá ákoe, motovâtimaka ínixeokonohiko itúkeovo ponóvoti nonékuke Itukó'oviti. 12 Koáne énomonemaka itukóvo úkeaku ne xâne sirkunsidá koêti. Itea enepohikone sirkunsidá koêti ngíxone, haîna ne xâne pohúneti apêti koxé'uke hoénaxovope itúkeovo xanena Itukó'oviti, itea enepone koati kaná'uti sirkunsidá koêti, énomone ne xâne kuvóvoti Itukó'oviti kuteâti kíxoaku Âbraum kúveova yaneko avô'o sirkunsidá akôe. Yoko koati kaná'uti itúkeovo ha'a ûti ne Âbraum koeku kúveovomaka uti Itukó'oviti.

Vo'oku kúveova Âbraum, énomone koúsokinoa Itukó'oviti yuhó'inoa

13 Haina vo'oku hókeahiko Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse ne Âbraum yoko amósenopono, itúkinoa Itukó'oviti ne yûho, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne ko'íparayeamo uhá koeti koekúti yara kúveu mêum. Itea koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti koane ínixeokono ponóvoko nonékuke kó'inokeneye. 14 Enepone xâne kíxone Itukó'oviti enepo koyuhôa ápeyeamo ípara, eneponi itukapu xâne ihuínovoti ponópeovo nonékuke vo'oku hókea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, yane ákoni itúkapu vo'oku kúveovo Itukó'oviti koúsokinokono yuhó'inoa, koane ákoni itúkapu xunako yuho Itukó'oviti kousókinoa. Énomone neko yûho ákoti aukápapu ikéne. 15 Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, exoko xâne pahúnevo koane koúhapu'ikinoa kónokea ipíhoponeokono vo'ókuke. Vo'oku koeku ákoyea páhoenokono xâne itúkea kuteâti ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, ákomaka oxéne pahúkeovo ne xâne.

16 Énomone kónokino itúkeovo ukeâti kúveovo uti Itukó'oviti koúsokeovo xoko ûti neko yuhó'inoa Itukó'oviti ne Âbraum mekúke, motovâti itúkeovomaka ya seánakovike Itukó'oviti koúsokeovo, koane motovâtimaka ákoyea oxéne ákoyeamo kaúsakapu neko yûho xapákuke uhá koeti amósenoponomo Âbraum. Haina póhutine neko amósenoponomo jûdeuhiko, enepone hokoâti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, itea koánemaka neko kuvóvoti Itukó'oviti kuteâti Âbraum mekúke, vo'oku koati énomone ne ha'a uhá koeti ûti, uti kuvóvoti Itukó'oviti. 17 Yoko énomonemaka kuteâti koêku emó'uke Itukó'oviti vo'oku Âbraum, enepone koêti: "Mborexópitimo itíkivo úkeaku ákoti yumaxápu kó'iyeovoku xâne" koêti. Yoko hane koyuhó'inoa, Itukó'oviti, kuvóvone Âbraum, enepone koexépukopoti ivokóvotihiko, enepone pahúkotimaka apé kó'iyea koekútihiko akó'oti yanekôyo. 18 Upánini kutí koe ákoti oxéne koúsokeovo neko yuhó'inokono, itea koâti kutipoâti Âbraum koúsokeovomo ne kúxoixone. Énomone itúkinovo úkeaku ákoti yumaxápu kó'iyeovoku xâne ne Âbraum, kuteâti yuhó'inoa Itukó'oviti, enepone koêti: "Énomonemo koéneye ákoyea yumáxapu ne yamósenoponomo" koêti. 19 Yoko komomópovo ne Âbraum, noíxoane ákoyeane xunako koxé'u, koane yé'ekeane póhuti séndu xoénaena, koane hóvenoxeane ne Sâra, enepone yêno, itea kóyeane ákoyea kamúya'ika isóneu kúveovo Itukó'oviti. 20 "Kaná'utiperameamo?" ako ákoe isóneunoa neko yuhó'inoa Itukó'oviti. Haina ákoti akutípoa, itea vo'oku kúveovo Itukó'oviti, inamá'axo koxuná'ixovo ikéneke koane iháyu'ikeamaka Itukó'oviti. 21 Koati exoâti Âbraum ápeyea xunako Itukó'oviti koúsokea neko yuhó'inoa. 22 Yoko vo'oku kúveova Âbraum, ínixoa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke. 23 Enepone "ínixoa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti" koêti, haina póhutine Âbraum kíxo, 24 itea koati utímaka kíxo, uti kuvóvoti Itukó'oviti, enepone koexépukopoti Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti. 25 Koati ivokínovoviti ne Jesus kuruhúke vo'oku váherevoko ûti,

koane exépukopo ukópea xapa ivokóvoti motovâti ponópeovo ûti nonékuke Itukó'oviti.

5

Ponópovone ûti nonékuke Itukó'oviti vo'oku kúveova ûti

1 Koeku ponópeovone ûti nonékuke Itukó'oviti vo'oku kúveova ûti, úhepepone
isóneunovi Itukó'oviti vo'oku kixó'oviku Vúnae Jesus Kristu ya kuruhúke. 2 Koati
Kristu isíminovea ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti koeku kúveova uti. Yoko
títiu kóye ûti ikéneke, koane hána'itimaka elókeyea vokóvo vo'oku kúxoixone
ûti véxone koúsokeovomo, enepone kahá'inepeamo uti Itukó'oviti ya itúkeovo
hána'iti ihayú'iuti. 3 Haina póhutine nê'e, itea muhíkova ne kotíveti koekúti
vékoku ûti, elókeamaka vokóvo, vexoâti itúkeovo énomone porexó'ovi ákoyea
kamúya'ika uti visóneu, koane ákoyea vaúkapapu vikéne ya hókea uti Vúnae.
4 Kene enepone ákoyea kamúya'ika uti visóneu, koane ákoyea vaúkapapu vikéne,
énomonemakamo kutí'inoke vitukóvoti xâne exoâteoxo vékea ne uhá koeti
vékoku. Kene enepone vitúkeovo exoâti vékea ne uhá koeti vékoku, énomonemo
kutí'inoke apêti kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti véxone koúsokeovomo. 5 Kene
enepone ápeyea kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti kuteâti nê'e, ákomo kuxohí víxa
vo'oku ovo'ó kó'iyeovi ne páhoenovi Itukó'oviti, enepone Sasá'iti Omíxone uha-
uhá kixoâti visóneuke ne êno hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti.

6 Vo'oku yaneko vitukóvoiko xâne muyá'iti isóneu ákoti xunáko itúkea únati,
enepo simovóne koati kaxénaxeake Itukó'oviti, ivókinovovi Kristu, uti váhere
xâne. 7 Muhíkinova ne xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, ôriti ápeyea xâne
ivokínovati. Énimea ápeyea xâne koxunákovoti ivókinovo xâne koati itípakovoti.
8 Itea éxokovea Itukó'oviti kaná'uyea ne ákoyea omótovovi okóvo vo'oku
ivókinovovi Kristu yaneko vitukóvoiko xâne pahukóvoti. 9 Kó'oyene, koeku
ponópeovone ûti nonékuke vo'oku óvokinovovi itína ne Kristu ya kuruhúke,
koatímaka vo'oku Kristu víteovamakamo ne ipíhoponopemo Itukó'oviti ipihápana
xanéhiko. 10 Vo'oku uti xâne haxá koyeâti Itukó'oviti yanekôyoke vo'oku váhere
vítuke. Itea koeku kó'iyeaneyeiko ûti, unátipinovi isóneu Itukó'oviti vo'oku
ivókinovovi Xe'éxa kuruhúke. Kó'oyene koeku unátipinovine isóneu Itukó'oviti,
inamá'axonemo iyusêo vonópeamo xokóyoke vo'oku exépukopeane ne Kristu
ukópea xapa ivokóvoti. 11 Yoko haina póhutine nê'e, itea hanemaka vitúko
hána'iti elókeko vokóvo, Itukó'oviti yoko kixó'oviku ya xoko Vúnae Jesus Kristu,
enepone kutí'inoke unatípotine isóneunovi Itukó'oviti.

Ako akútea omínovike Âdaum ne omínovike Kristu

12 Kuteâti itúkeovo vo'oku pahúnevo neko inúxoti hóyeno turíxinovo
pahunévoti yara kúveu mêum, epó'oxo kuteâti turíxeovomaka pevóti yara
kúveu mêum vo'oku pahunévoti, énomonemaka itópoinoa pevóti ne uhá koeti
xâne, vo'oku uhá kó'iyea itúkeovo pahukóvoti. 13 Yoko tumúneke ápeyea ne
Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, ápene ne pahunévoti yara kúveu mêum. Itea
yanekôyoke, ako ipihóponoati ne xâne pahukóvoti vo'oku âvoyea ne Ponóvoti
Kixovókuti yútoe Muîse saya'íkoti xâne itúkea váhere. 14 Itea kóyeane ápeyea
pôreu ne pahunévoti. Énomone ne pevóti. Vo'oku ukeátine kaxena Âdaum tukú
koeti kaxena Muîse, uhá koene xâne ivókeovo, muhíkova ne xâne ákoti akutêa
pahúnevo Âdaum.

Yoko enepone Âdaum, koati exókoviti koeku po'i xâne, enepone koyúhone
emo'u Itukó'oviti símeamo yara kúveu mêum, enepone Jesus Kristu. 15 Itea
koati pó'iti koeku pôreu ne pahúnevo Âdaum koáne ne hána'iti seánakovi
Itukó'oviti ákotimaka ésa'ixinoveake. Kaná'uti itóponea uhá koeti xâne ne pevóti

vo'oku pahúnevo neko inúxoti hóyeno, itea koati yupihóvoti xunáko ne hána'iti seánako Itukó'oviti itóponea koati ênoti xâne yane hána'iti íparaxeovike ukeâti kóseanayeovi po'i hóyeno, enepone Jesus Kristu. 16 Koane enepone hána'iti íparaxeovike Itukó'oviti, yupihovó koénemaka xunáko yane pahúnevo neko inúxoti hóyeno. Vo'oku kaná'uti motókeyea ipíhoponeokono ne xâne vo'ókuke neko póhuti pahunévoti, itea kó'oyene koeku yupíheovo xu'ínayea pahúnevo xâne, simó'ovi ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti ponopó'oviti nonékuke. 17 Koeku itúkeovo vo'ókuke neko póhuti hóyeno koane pahúnevo itópoinoake pevóti ne uhá koeti xâne, inamá'axonemo itukóvo vo'oku kixó'oviku po'i hóyeno, enepone Jesus Kristu, kahá'inepinoakemo ûti natíxea natíxokuke ákotinemo hunókoku, uti xâne iyónoaku Itukó'oviti ne êno hána'iti seánako, uti ikó'iparaxoakemaka ponópea nonékuke.

18 Vo'oku kuteâti koeku itóponea uhá koeti xâne ne póhuti pahunévoti, enepone pahúnevo neko inúxoti hóyeno, motókeinoke ipíhoponeokonohiko, kúteanemaka koeku itóponea uhá koeti xâne ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti vo'oku póhuti ponóvoti itukéti, enepone kixó'oviku Jesus ivokínovovi, porexó'oviti ponópeovo ûti nonékuke yoko vonópea xokóyoke ákotinemo hunókoku. 19 Yoko kuteâtimaka koeku itúkeovo vo'ókuke neko póhuti hóyeno koane pahúnevo itúkinovo pahukóvoti ne ákoti yumaxápu xâne, kúteanemaka koeku itúkeovo vo'oku koévesekea ahá'inoa Itukó'oviti ne po'i hóyeno, enepone Jesus, ákoinokemakamo yumáxapu xâne ponopóvoti nonékuke Itukó'oviti.

20 Ápeinoke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koati kouhápu'ikoati ne ênо pahunévoti ixómoti kuri'úxovo. Itea upánini kó'iyeaneye ne pahunévoti, koati inamá'axoti ukopónomaka ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti. 21 Yane kuteâti koeku itúkeovo itopónoti uhá koeti xâne ne pahunévoti ominó'oviti pevóti, kúteanemaka koeku itóponeovi ne seánakovi Itukó'oviti koane ponópeovi nonékuke, motovâti ákoyea hunókoku vópea xoko Itukó'oviti vo'oku kixó'oviku Vúnae Jesus Kristu.

6

Koítovovi Itukó'oviti ya pahúnevo ûti vo'oku ákoyea omótovovi okóvo

1 Yane namo koéneye? Yusíkoikopo vóvoheixea pahunévotike motovâti inamá'axoyea kuri'úxinovi hána'iti seánakovi ne Itukó'oviti? 2 Ako kalíhuina! Nonékuke ne pahunévoti, kutí koene uti ivokóvoti koeku ákoyeane xunáko xoko ûti. Ákoikopo yusíka vóvoheixea pahunévotike. 3 Koati yexoâti koêku ne váhikeovo, uhá koeti ûti ahíkovoti ya iháke Kristu Jesus, itúkeovo kixo'êkoti xaneâtine ûti ne Kristu ya ivókeovo. 4 Koeku kó'iyeaneye, koatímaka xané kixoâti ûti ekóxeovo yaneko ivokóvo koeku váhikeovo ya iháke, motovâtimaka vinámapea ikéneke ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, kuteâti koeku inámapea ne Kristu yaneko exepúkopo ukópea xapa ivokóvoti vo'ókuke ne êno hána'iti ihayú'iuti xunako Há'a xokóyoke.

5 Vo'oku koeku kutí kó'iyea xané kixoâti ûti ne Kristu ya ivókeovo, poéhapoanemaka ûti xoko Kristu koeku exépukopea ukópea xapa ivokóvoti. 6 Véxoanemaka uké'exeokono ne kúxoti kixoku vitúkeovo ákoti aunáti. Kutí koéne kuruhúxovotinemaka nê'e yaneko ivokóvo ne Kristu kuruhúke, motovâti uké'epea itúkeovo ikó'itukeu váhere kixovókuti ne muyo ûti, koane motovâtimaka uké'exeokono itúkeovo xunako pahunévoti exô koeku ûti. 7 Vo'oku enepone xâne ivokóvotine, koati iteóvatine ne xunako pahunévoti. 8 Koeku kutí kó'iyea vivokóvotine yaneko ivokóvo ne Kristu, kutípoamaka ûti vinámapeane xokóyoke. 9 Yoko véxoa ákoyeanemo ivákapu ne Kristu koeku ukópea xapa ivokóvoti, vo'oku ákoyeane xunako pevóti xokóyoke. 10 Enepone ivókeovo

ne Kristu, koati uke'éxopoti xunako pahunévoti. Yoko koati úsotine neko ítuke yanekôyoke, ákonemo okónokoa káyukea. Kene ne ápeyea kó'oyene ike exépukopine ukópea xapa ivokóvoti, koati kuri'ókopovotine Itukó'oviti. 11 Énomonemaka yákoeneye. Kutí íxea ivokóvotine neko kúxoti kixévoku ákoti aunáti. Kene ne yápeyi kó'oyene, kuri'ó yákoe Itukó'oviti koeku héki Kristu Jesus.

12 Ákoneikopo yusíka itúkeovo váhere kixovókuti pahukô xikóyoke, kutí'inoke mani itíkotinoe váhere úhepune miûyo. 13 Hákonoemaka ike'ítukexoa ne iháxakexoku miûyo itíki váhere koekúti, itea kirí'akapapu Itukó'oviti koeku itíkivo inámapoti xokóyoke, vo'oku iti kutí koeti xâne exepúkopeatine ukópea xapa ivokóvoti. Kene ne miûyo, póhutihiko iháxakexoku, heú íxepinamaka Itukó'oviti motovâti itúkeovo ikó'itukeu ya únatike. 14 Hainá'ikomo pahunévoti exô kêku. Vo'oku koati seánakovi Itukó'oviti exô kêku, kene hainá'ikomo Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse.

Konokoâti kurí'okopeova ûti ne Itukó'oviti

15 Ná'ikopomo koéneye? Koeku hainá'iyeane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse exô koeku ûti itea itúkeovo seánakovi Itukó'oviti, “Ákoikopo yuvâti pahúkeovo ûti!” koetímeamo isóneunoa po'i xâne. Itea ako kalíhuina! 16 Ákoikopo yéxa itúkeovo kirí'okovoke exô kêku? Itukovo kiri'ókovoti itíki váhere kixovókuti, koatíne váhere kixovókuti exô kêku yoko iyenópokonotimo ipihóponovokutike vo'ókuke. Kene itukovo kiri'ókovoti Itukó'oviti itíki ahá'inopi, hanemo itukóvo pôreu xikóyoke, ponóvoti kixeku itíkivo. 17 Itea aínapo ákoe Itukó'oviti vo'oku upánini itúkeovo váhere kixovókuti exô kêku yanekôyoke, kó'oyene herú kixene iséneu kitípi ne ihíkauvoti íhikexokonoke. 18 Kó'oyene koeku ítivoa ne váhere kixovókuti, itíponenoe ovoxe Itukó'oviti koati ponóvoti kixoku itúkeovo. 19 Anéye ínzokoake ra koekúti, vo'oku mani ôriti yéxi koêku ya hákoti ngixoáneye. Kuteâti itíkivo kutí koeti akaúti yanekôyoke koeku yíxivo itíki váhere úhepune miûyo, koane ípihi tumúne ne váhere ítike vo'oku itúkeovo váhere kixovókuti exô kêku, kó'oyene kirí'akapu Itukó'oviti motovâti péni kixeku itíkivo koane itíkivo xâne koati sasá'iti nonékuke.

20 Vo'oku yanekôyoke, enepo itukóvoiko váhere kixovókuti exô kêku, koati ákoti panâpu kixeku itíkivo. 21 Kene ne pôreu koeku ké'iyineye, poéhane koekúti ominópitinoe tíyapana kó'oyene. Vo'oku ya hunókokuke, koati iyonópotimo xâne ipihóponovokutike. 22 Itea kó'oyene koeku ítivoa ne pehúnevo, itíponenoe ovoxe Itukó'oviti yoko pó'itipone pôreu xikóyoke. Énomone ne sesá'ipi nonékuke Itukó'oviti, yoko hunókokuke itepónoatinoemo ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti. 23 Vo'oku hara pôreupo ne pahunévoti, iyónopea xâne ipihóponovokutike. Itea enepone koati hána'iti íparaxeovike Itukó'oviti vo'oku ítukeinovi Vúnae Jesus Kristu ákoti ésa'ixinoveake, énomone ne vópeamo xokóyoke ákotinemo hunókoku.

7

Íhokoa Poûlu koeku sêno ko'ímati ne ihíkauvoti íhikaxone

1 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, koati é'exo kixeâti ne ponóvoti kixovókuti nokonéti hókeokono yara kúveu mêum. Koati iyúseoti ápeyea xunáko nê'e xoko xâne koeku ápeyeako ne xâne yara kúveu mêum. 2 Noixó íxea ne sêno ko'ímati. Nonékuke ne yutoéti ponóvotike kixovókuti, enepone sêno ko'ímati, koati koetínemoye itúkeova tukú koeti ivakápune ne îma. Itea ivakápune îma, koati hunókokunemo xunáko neko yutoéti xokóyoke, enepone koyuhoâti itúkeovo ko'ímati. 3 Yane enepo oko'ímapo po'i hóyeno koeku âvoyea ivákapu ne

îma, inixókonotimo itúkeovo aupú'ikoti îma. Itea enepo ivakápune ne îma, koati iteóvatimo ne yutoéti koyuhoâti itúkeovo ko'ímati, epó'oxo enepo oko'ímapo, ákonemo yuvâti. 4 Keánenoemaka, itínoe mbo'ínu xoko Jesus. Nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, kutí koe ivekóvotine yaneko ivokínovovi ne Kristu ya kuruhúke, motovâti ápeyea inámapoti yúnae. Énomone neko Xe'exa Itukó'oviti, enepone exepúkopoti ukópea xapa ivokóvoti, motovâtimaka enó'iyea únati kixoku vitúkeovo nonékuke Itukó'oviti. 5 Vo'oku enepo hokoá'iko ûti ne vâha kíxeova ûti, kutí koéneoxo inamá'axoti koyúkokono ne váhere vâha vitúkea, vo'ókuke ne vípikokonoke vitúkea yane Ponóvoti Kixovókuti, ina vitûko váhere. Kene pôreupo, énomone kúxea ûti vonópea ipihóponovokutike. 6 Itea kó'oyene, víteovane xunáko ne Ponóvoti Kixovókuti iyónopeovi ipihóponovokutike, vo'oku yaneko ivokínovovi Kristu, kutí koe vivokóvotinemaka, ákoinokene xunáko xoko ûti neko éxoti koeku ûti nóvo. Kó'oyene, motópovane hókea ûti ne Itukó'oviti ya inámatike koépoku ûti ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, kene haîna ya kúxoti kixovókuti kuteâti koêku yaneko yutoéti Ponóvotike Kixovókuti.

Koêku ne pahunévoti nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse

7 Ná'ikopomo koéneye? Hainá'ikopomea koati váhere ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse? Ako kalíhuina! Itea koati kaná'uti ákoyeani énja ápeyea mbahúnevo eneponi hákoti exókonoa neko Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. Vo'oku ákoni énja itúkeovo pahunévoti ne víyokeovo ítukevo po'i xâne kaha'âti ûti vitúkopea, eneponi hákoti ne yutoéti ya Ponóvotike Kixovókuti, enepone koêti: “Hako iyékovo ítukevo po'i xâne” koêti. 8 Koeku ápeyea ne Ponóvoti Kixovókuti ipíkonuti indúkea váhere, kutí koéneoxo inamá'axoti koyúkokono ne váhere ânja indúkea, kutí'inoke kuri'úxovoti ákoti tôpi kó'iyeovoku po'ínuhiko váhere ânja indúkea. Vo'oku eneponi hákoti ne Ponóvoti Kixovókuti ipíkoviti vitúkea váhere, ákonimaka pahúnevo ûti. 9 Yanekôyoke, avô'o enjâ ne Ponóvoti Kixovókuti, ú'uhepe ngóye. Itea enjoâne ne ípikovike Itukó'oviti, yane ú'uso kóyene ne váhere ânja indúkea. Yane uké'ene ne úhepeko ngóyeku koane iyúseone mondókeyea yonómbea ipihóponovokutike. 10 Enepone páhoenokono ûti vitúkea yane Ponóvoti Kixovókuti, mani kutí'inoke kouhé'ekokonoti vápeyea yara kúveu mêum, itea ya hunókokuke, ainovó koe énomone iyonópo xâne ipihóponovokutike. 11 Koati hána'iti pahúkeovo inzóneu. Ngó'inokeneye vo'oku enepone Ponóvoti Kixovókuti ipíkoviti vitúkea váhere, kutí koéneoxo koati énomone kuri'úxoa ne ânja indúkea ne koekútihiko ímbikovoke. Yane kutí koe énomonemaka koepékonu koeku koúhapu'ikeamaka mondókeyea yonómbea ipihóponovokutike vo'oku mbahúnevo.

12 Iyúseo itúkeovo koati sasá'iti ne Ponóvoti Kixovókuti. Koati sasá'iti koane ponóvoti yoko únati ne páhoenovi Itukó'oviti ovâti. 13 Yusíkoikopo ípokeovo neko únati kixovókuti ya koekúti iyonóponuti ipihóponovokutike? Ako kalíhuina. Koatine mbahúnevo iyonóponu ipihóponovokutike. Itea koati únati koekúti, enepone Ponóvoti Kixovókuti, ene veínokono koúhapu'ikeovo ne mbahúnevo. Yanê'e koati kouhápu'ikokonoti koêku ne pahunévoti itúkeovo koekúti yupihóvoti váherexea vo'ókuke neko yutoéti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea.

Pí'a isoneûti okopókokoti ya isóneuke xâne

14 Véxoaxo itúkeovo sasá'iti kixovókuti ukeâti xoko Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. Kene ûndi, ako nzasá'iko. Koeku ákoyeamaka njunáko indúkea únati, kutí koe ngavanévoti indúkeovo ovoxe váhere kixovókuti. 15 Ákomaka énja ngó'inokeneye, vo'oku enepone koâti ânja indúkea, ákone

indúka. Ainovó koe koekúti íninjone yupíheovo ákoyea aúnati, ákotimaka angahá'a indúkea ne indúko. 16 Koeku indúkea ne koekútihiko ákoti angahá'a indúkea, koati ininjoâti itúkeovo únati ne yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti. 17 Koeku kó'iyeaneye, hainá'ikopo ûndi kaha'â váherexea ítuke, itea koati vo'oku ákoyea kuríkanu ne váhere kixovókuti ú'uso koyêti njokóyoke, ene kó'inokeneye ne ngixoku indúkeovo. 18 Énjoa ákoyea ápahuina únati koekúti ya njokóyoke, hane ngíxo, enepone kúxoti ngixóvoku avô'o ainámambo. Vo'oku anéye njokóyoke ngahá'ayea indúkea únati, itea akó'oti njunáko indúkea. 19 Enepone únati koekúti ânja indúkea, ako indúka nê'e. Ainovó koe koekúti ákoti aunáti, mbúvone indúkea, ne indúko. 20 Koeku indúkea ne ákoti angahá'a indúkea, hainá'iko ûndi itukôa, itea enepone váhere kixovókuti ovóheixoti njokóyoke, ene kixonúneye indúkinoake ne váhere koekúti.

21 Yanê'e, koeku ngahá'ayea indúkea únati, ako njunáko, vo'oku ako kuríkanu xunáko ne váhere kixovókuti ú'uso koyêti njokóyoke. 22 Ya inzóneuke, uhé'ekinonuti indúkea páhoenovi Itukó'oviti. 23 Itea enepone úsotine ngixoku indúkeovo, anêko po'i exeâti koêku okopâti neko mani ânja indúkea. Énomone ne váhere kixovókuti éxoti ngoêku, enepone kutí kixónutimaka akaúti indópinokonoke indúkea únati. 24 Undi koati yupihóvoti tiú'iko kóyeku nóvo. Kutí'ikopo motovâ koíteovonu yane indúkeovo xâne pahukóvoti, koati motokeâti yonópea ipihóponovokutike? 25 Aínapo ákoe Itukó'oviti vo'oku Vúnae Jesus Kristu koitóvonuti. Iyúseoneikopo ngoêku. Ya inzóneuke, undi kuri'ókovoti Itukó'oviti ngaha'âti indúkea ne sasá'iti kixovókuti páhoenovi vitúkea, itea enepone kúxoti ngixóvoku koane ânja indúkea, koati xunako váhere kixovókuti pahukóya.

8

Kixoku itúkeovo ne xâne kuri'ókovoti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti

1 Kó'oyene, ákonemo ipíhapana Itukó'oviti ne xâne kuvóvoti Kristu Jesus. 2 Vo'oku ápe po'i xunakóti, énomone ne xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti poréxoti xâne inámapea koeku kúveovo Kristu Jesus. Koati énomone porexónu índeova xunáko ne váhere kixovókuti mani kutí'inoke yonómboti ipihóponovokutike. 3 Vo'oku enepone ákoti omotóva itúkinovea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse vo'oku vitúkeovo xâne muyá'iti koane ákotimaka xunáko sayá'ikeova ne váhere kixovókuti, itúkinovea Itukó'oviti yaneko pahukínovi Xe'éxa íkutipasikoponeovovi, uti xâne pahukóvoti, motovâti kotúyopinovi pahúnevo ûti. Énomone yanekôyoke, porexopa Itukó'oviti ésa'i ne kotúyopea pahúnevo ûti iyonópa muyókuke Xe'éxa. 4 Kixínoakeneye Itukó'oviti motovâti koúsokeovo xoko ûti ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koeku ákoyeane itúkapu váhere vâha kíxeova ûti hóko ûti, itea itúkeovo ahá'inovike ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti hóko ûti. 5 Vo'oku enepone xâne hokotí'iko váhere âha kíxeova, koati yónoheixokumaka isóneu ne koekúti kuteâti. Itea enepone xâne vekoti ahá'inoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, koati sasá'iti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti yónoheixo isóneu. 6 Yoko enepone hókea uti koêkuti váhere vâha kíxeova ûti, hane itukóvo pôreupo, iyónopeovi ipihóponovokutike. Itea enepone vékea uti ahá'inovike Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, porexovi inámati koépoku ûti ákoti hunókoku, koane hána'iti úhepeko visóneu ikéneke Itukó'oviti. 7 Énomone ngó'ino: Enepone hókea ûti ne váhere vâha kíxeova ûti, vokópea Itukó'oviti itukóvo pôreupo. Vo'oku koené'eye ûti, haina páhoenovi Itukó'oviti emó'uke exô koeku ûti, koane ákomaka oxéne itúkeovo

énomone kutípo ûti. 8 Ákoikopo oxéne ikó'elokexea okovo Itukó'oviti ne xâne
hokoti váhere âha kíxeova.
9 Hainá'ikonoe iti xâne hokoti váhere âha kíxeova, itea koati ahá'inopike
Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti vikónoe, itukapu koati kaná'uti ovo'ó kó'iyeopi
nê'e. Yoko koêkuti xâne ákoti Sasá'iti Omíxone Kristu xokóyoke, haina xa-
nena Kristu nê'e. 10 Itea koeku kaná'uyea ovo'ó kó'iyeopinoe ne Kristu,
upánini vékeakomo pevótike ne kexé'u vo'oku itúkeovo ésa'i pahunévoti, uti
xâne pahukóvoti, itea kóyeaneikomo ápeyea yápeyinoe ákotinemo hunókoku ya
xoko Itukó'oviti, vo'oku itínoe ponopóvotine nonékuke. 11 Vo'oku enepone
Koexépukopoti Jesus ukópea xapa ivokóvoti, itukapu ovo'ó koépitinoe Sasá'iti
Omíxone nê'e, enepone Koexépukopoti Vúnae, koexépukopotimakamo kexé'u
vekotí'ikomo pevótike. Yoko xunáko ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó koépitinoe
veínoamo kíxeopineye.
12 Koeku kó'iyeaneye, itínoe mbo'ínu xoko Jesus, hainá'iko vâha kíxeova ûti
kónoko hókea ûti. Hainá'iko énomone exô koeku ûti. 13 Vo'oku itukapu hekoâti
ne váhere yâha kíxivoanoe, koati vikoâtiko ne xêne yonópoti ipihóponovokutike.
Itea itukapu yuke'éxopoti váhere kixeku itíkivo ya xunákoke Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti, ákomo hunókoku ne yápeyi xoko Itukó'oviti. 14 Vo'oku uhá koeti
xâne ihuínovati ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti éxokea vékoku, koati xe'éxapone
Itukó'oviti nê'e. 15 Yoko enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koépitinoe,
ako kutí íxapi akaúti vo'oku ako évekapinoe xoko píki ipíheponikonomo, kuteâti
kêku yanekôyoke, itea koati itukópopitinoe xe'éxapone Itukó'oviti kutí'inoke
“Pai, iti Nzá'a” kixoâti ûti ne Itukó'oviti. 16 Koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti
yuhó'ixo visóneu exókoviti kaná'uyeaxo vitúkeovo xe'éxapone Itukó'oviti. 17 Yoko
koeku vitúkeovo xe'éxaxapa Itukó'oviti, apêtimo êno únatinoe koekúti íkuinovike
Itukó'oviti seapâne ûti xokóyoke. Xané kixopâtimo ûti ne Kristu vitúkeovo
únae uhá koeti ítukevo Itukó'oviti. Enepo vekâ ûti ne tiú'iti koekúti yâye
kuteâtimaka vékea Kristu, kaha'iné kixopâtimakamo ûti ne Kristu ya itúkeovo
hána'iti ihayú'iuti.

Koati hána'itimo ne unako koeku ûti xoko Kristu káxehiko keno'ókoti

18 Yoko ya undíke, koati enjoâti koêku ne koítoponeovo uti kotíveti yara
koeku kó'oyene kutí kó'iyeamo koati kalîhuti koekúti ákoti tivéko ya nonékuke
neko êno unákomo koépoku ûti xoko Itukó'oviti enepo vitukápapune êno
hána'iti ihayú'iuti xokóyoke. 19 Yoko uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti
vanúkeke koane poké'eke, kutí koe kohixóvatinehikomaka símeovo neko káxe
exákakanane neko inámati koépokumo ne xe'éxaxapa Itukó'oviti ya xokóyoke.
20 Vo'oku enepone uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti, isáyu'ixovone,
koane poé'apoane yane inúxoti koêku inâ itukôa Itukó'oviti. Itea haina
énomonehiko koesáyu'ixopovo, itea koati Itukó'oviti kixoáneye urúkovone ne
pahunévoti yara kúveu mêum. 21 Itea ixané kíxoamaka Itukó'oviti kúxeokono
ápeyea hunókoku kó'iyeaneye, motovâti koíteovokono nekôyohiko ya óvoheixea
isáyunevoke, kuteâtimakamo koépoku ne xe'éxaxapa Itukó'oviti itapánane neko
êno yupihóvoti unákomo koépoku xoko Itukó'oviti. 22 Vo'oku tukú koeti
kó'oyene, enepone uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti, véxoa kutí kó'iyea
varu'íkovotihiko, kahá'ati íteova ne isáyunevo koane inámapea, eopâti kuteâti
eópone ne sêno simovóne kaxena ipúhikope xe'éxa. 23 Yoko haina póhutine
nekôyohiko koené'eye eópone, itea koánemaka ûti, uti ovo'ó koéku Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti, enepone inúxoti námoe ûti xoko Itukó'oviti kixo'êkinoviti
koúsexinoveamo Itukó'oviti ne po'ínuhiko yuhó'inovi. Kutí kôe koati ínatimaka
vómexekuyeovo koeku yupíheovo íyeovone vokóvo ípokeovo koeku ûti, iseápavine
Itukó'oviti xokóyoke, uti xe'éxapone, ika'ínamakapanemaka koxe'u ûti. 24 Yoko

koítovovine Itukó'oviti ya pahúnevo ûti motovâti ápeyea kúxoixone ûti xokóyoke, véxonemaka koúsokeovomo. Kene enepone koekúti noixóneti koeku kó'oyene, hainá'iko kuxonétiko. Vo'oku eneponi vinixâ kó'oyene, ákoni kúxaixa ûti. 25 Itea enepo kuxâ ûti ne koekúti ákoti vinixâ, koati vimoâti ákotike vimáxapa ne kúxoixea ûti.

Huvó'oxovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti enepo vitûko orásaum

26 Huvó'oxovimaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koeku ákoyea xunako ûti. Vo'oku ako véxa ne mani ponóvoti kíxoaku yúho'ixea ûti ne Itukó'oviti enepo vitûko orásaum, itea koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti epemínovi. Epó'oxo enepone kíxoaku heru'ó kíxea omíxone épeminovi nê'e, ako emo'úti yuhóke ûti, uti xâne, motovâti kayúmakopinovi koêku. 27 Yoko enepone Itukó'oviti, enepone heú kixoti éxea isóneu xâne, éxoamaka koeku isóneu ne Sasá'iti Omíxone, vo'oku koatíke ahá'inovi Itukó'oviti véko épemino kasásа'iupo Itukó'oviti. 28 Véxoa ikó'itukexea Itukó'oviti ya únatike ne uhá koeti koekúti tokópone ûti, uti ákoti omotóvo okovo Itukó'oviti, utímaka iháxiu hókea kuteâti koêku ne isóneunovi. 29 Vo'oku enepohikone xâne, éxone Itukó'oviti mekúke itúkeovomo xe'éxaxapa, énomonemaka hoénaxo ukeátinekene kutipasí kó'iyea kixóvoku Kristu, enepone Xe'éxa, maka itúkapune Kristu xuve'ê xapákuke ákoti yumaxápu po'ínuhiko xe'éxapone Itukó'oviti. 30 Yoko enepohikone noívokoe Itukó'oviti ukeátinekene kó'iyeaneye ikéneke, koati énomonemaka iháxiko hókea. Yoko enepone iháxiupo hókea, énomonemaka ponópo nonékuke. Yoko enepone ponópone nonékuke, énomonemaka poréxo itúkeovo hána'iti ihayú'iuti kaha'ínepoatimo vanúkeke.

Éxokovi Itukó'oviti itúkeovo kaná'uti ne ákoyea omótovovi okóvo

31 Koeku kó'iyeaneye ra koekútihiko, ná'ikopomo koéneye? Koeku itúkeovo Itukó'oviti kotixó'ovi, ápeikopo oxene koésayu'ixeovi ne xâne okopó'oviti? 32 Koeku ákoyea akáma'ayeovea Itukó'oviti ne Xe'éxa, koane pahúkea ivókinovovi, uhá koeti ûti, ákoikopomo kaúsakinavi uhá koeti po'ínuhiko koekúti ya hána'iti seánakovike? 33 Ápeikopomaka motovâti koyúhoyea itúkeovo pahukóvoti ne noívokoe Itukó'oviti? Koáhati Itukó'oviti ponopâhiko. 34 Koane ápeikopo motovâti iyónopeahiko ipihóponovokutike? Koáhati Kristu Jesus ivokínova, exepúkopinoatimaka ukópea xapa ivokóvoti. Énomonemaka ivatákopo éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokone Itukó'oviti epemínoviti. 35 Iyúseaneikopo ákoyea motovâti haxákopeovea ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Kristu, muhíkinova koati tiú'iti koekúti, koane hána'iti tiveko visóneu, yoko víkoitoponeokono kotíveti, koane hímakati yoko ákoyeane vípovo, koane símeovi koati koímaiti koekúti, muhíkovamaka kaepékakana ûti. 36 Yoko énomone kuteâtimaka koeku emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Vo'oku hókeopi ûti, Unaém, koati vinonéxinovoti pevóti heú koeti káxe. Kutí koe uti su'ûso iyonókonoti xoko isúkokonoku” kôe. *Sâramu 44.22*

37 Itea yara uhá koeti koekúti kuteâti, vítoa uhá koeti vo'oku Kristu, enepone ákoti omotóvovi okóvo. 38 Yoko koati enjoâti ákoyea ápahuina koekúti motovâti haxákopeovea ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti. Muhíkinova pevóti, koánemaka koekúti tokópone ûti koeku vápeyea yara kúveu mêum, koánemaka ánjuhiko yoko po'ínuhiko payásoti ákoti inixákana vanúkeke, áko'o híyeu vanúke koêkuti pahúkoku. Kúteanemaka koêku ne kixovókuti apêti yara koeku kó'oyene, koánemakamo ya káxehiko keno'ókoti, ako omótova haxákopeovi Kristu. Kúteanemaka ne po'ínuhiko xunakóti apêti híyeu ra vanúke kuteâti ne xunakóti itoâti koyúyoyea ra poké'e. 39 Koánemaka xoko hána'iko yonoti vanúke ukeâti poké'e, yoko xoko ákoyea malíka hunókoku opéku ra poké'e, ákomaka

kixovókutiya itoâti haxákopeovi Kristu. Koane ákomaka ápahuina po'i koekúti apêti, motovâti haxákopeovea ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti ya xoko Vúnae Kristu Jesus.

9

Koeku isóneunoa Poûlu ne jûdeuhiko ákoti akutipo Jesus

1 Enepora yûnzo, undi hokoti Kristu, koati kaná'uti, ako nzemékekexa. Énjoa ákoyea índukaheapu. Koáhati anéyetimaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti njokóyoke yuhó'ixoti inzóneu, kouhápu'ikoatimaka itúkeovo koati kaná'uti ra yûnzo 2 enepo ngoyûho enó'iyea ikáxu'iyea ongóvo, koane yupíheovo tiveko inzóneu ákoti áka. 3 Vo'oku mani usó ngoyêti itúkeovo ûndi pahukópokono ipihóponovokutike, haxá ngoyeâti ne Kristu, eneponi omotóva ngoíteova ne mbo'ínuhiko vo'ókuke, enepone iyénonjapa íhae Izarâe. 4 Koatíhiko izaraelíta, xanena Itukó'oviti nekôyohiko. Énomonemaka itúkopo Itukó'oviti xe'éxaxapa. Ipúhiko mekúke ne êno úhe'ene itípanevo Itukó'oviti xapákukehiko. Énomonehikomaka itúkinoa Itukó'oviti ne yûho ápeyeamo únati kíxoakumo enepo itukâhiko ne páhoenoa itúkea. Poréxoamaka Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti hó'ehiko, enepone yutóxovoku ne yehí koeti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea. Íhikaxoamaka Itukó'oviti koeku nókone ne imokóvokuti imóko'ikoaku, koane nókone kó'iyeahiko koeku itúkeovo xanéna hokoâti. Yoko itúkinoamaka Itukó'oviti ne koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, exókoati unako kíxoakumo. 5 Ainóvotimaka koati iyénoxapa neko inúxotihiko noívokoe Itukó'oviti, turi jûdeu, inâ turixóvo ápeyea xanena Itukó'oviti. Koane koatíhikomaka oxúnoekene Kristu, enepone páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne yaneko ikútipasikoponovo xâne yara kúveu mêum. Énomonemaka exôa koêku ne uhá koeti xâne, koane koatímaka kaná'uti Itukó'oviti nê'e, poéhane motokêa iháyu'ikeokono ákoti hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

6 Hákoikopo vikutíxa ákotine kausákapu ne emo'u Itukó'oviti. Vo'oku haina uhá koeti xâne íhae Izarâe itukóvoxo koati kaná'uti izaraelíta, enepone koati kaná'uti xanena Itukó'oviti. 7 Hainámaka póhutine vo'oku ápeyea itina Âbraum xokóyoke itúkinovo koati kaná'uti amósenopono Âbraum. Vo'oku hara kíxoa Itukó'oviti ne Âbraum mekúke: “Poéhane xoko Izáki vekómo ne kaná'uti yamósenoponomo” kíxoa. 8 Enepone yutoéti, koati kixo'êkoti hainá'iyeakopo uhá koêti neko amósenopono Âbraum itukóvaxo ne koati kaná'uti xe'éxapone Itukó'oviti. Poéhane itukóvaxo ne xâne ukeâti xoko xe'exa Âbraum, enepone kixínoake Itukó'oviti ápeyeamo ênoti xoénae tumúneke ápepe. 9 Vo'oku yaneko itukínoa Itukó'oviti ne Âbraum koati yuhôti ápeyeamo xe'éxa xoko yêno, hara kíxoa: “Xoénae keno'ókoti akoéponekeneye, enjókopitimo njunáko. Koxe'éxatinemo ne yîno Sâra” kíxoane.

10 Hainámaka póhutine xoko Sâra kó'iyeaneye, itea koánemaka xoko Rebéka enepo ihaíko yanekôyoke. Yoko xoko póhuti hóyeno, eneponeko voxú'ikene Izáki, úkea neko pi'âti kalivôno. 11 Vo'oku avô'o ipuhíka neko xe'éxa, hapáparu, koane avô'omaka itukáhiko únati koane váhere, ápe yuhó'inoa Itukó'oviti ne Rebéka vo'ókuke neko pi'âti xe'éxa. Yoko kó'inokeneye, motovâti ápeyea neko noívokoe Itukó'oviti kuteâti mekú'iyeane isóneunoa Itukó'oviti kó'iyeanemoye. Kene haina noivókoxinokonoti vo'oku ítone itúkea, itea koati vo'oku âha kó'iyea ne ihaxíkoati noívokoxinokonoke. 12 Vo'oku kó'iyeaneye, hara kixókono ne Rebéka tumúneke ápeyea neko xe'éxa, hapáparu: “Enepone xuvé'eti xi'íxa, koatimo ovóxe ne atípo” kixókonone. 13 Yoko koati tokopóvoti neko yuho

Itukó'oviti ya emó'uke, enepone koêti: “Ako omótovaxo ongóvo ne Njáko. Kene Ezâu, yupíhova ákoyea íninja unáko” kôe.

14 Ná'ikopomo koéneye? Haina kutí koeti ákoti oponóvo ítuke ne Itukó'oviti? Ako kalíhuina! 15 Vo'oku hara kíxoamaka Itukó'oviti ne Muîse yanekôyoke:
“Ngoseánatimo ne ânja ngóseanayea, koane indúpa'ikoatimo ne ânja ngíxeaneye”
kôe. 16 Iyúseoneikopo ákoyea itúkapu aha xâne exôa, koane hainámaka vo'oku
kóxuna'ixeovo itóponea, itea koati aha Itukó'oviti kóseanayea kixínokononeye ne
xâne. 17 Koati énomone koéneye, vo'oku hara kixo Farâo ne Itukó'oviti ya
emó'uke: “Mboréxinopike itíkivo nâti motovâti énjokea njunáko ya ngixoku
índukeinopi, epó'oxo motovâtimaka ákoyeamo malíka yónoku ihá́yu'ikeokono
îza xapákuke uhá koeti xâne yara kúveu mêum vo'oku ngixópiku” kôe.
18 Iyúseoneikopo kóseanayea Itukó'oviti ne koati âha kóseanayea. Kene síkoane
tiú'iyea omíxone ne ínixone kónokea kó'iyeaneye.

Pí'a kixoku itúkeovo ne Itukó'oviti: ipihóponoti yoko koseánati

19 Ínani ixênu: “Yusíkoikopo koyúhoyea Itukó'oviti itúkeovo pahukóvoti ne xâne
vo'oku kixoku itúkeovo? Koêkuti isóneunoa Itukó'oviti, énomone kónoko itúkea
ne xanéhiko, haîna?” kixénutimeamo. 20 Inípono iséneu, iti koetíneye yûho,
keha'âti ípe'oki Itukó'oviti! Énomone kuteâti koeku itukeôvoti, koêkuti ítuke vo'u
xâne eneponi epemâ ne itukoâti kixínoakeneye itúkea. 21 Koatíne ipôti exôa
kíxoaku ne ípune, haîna? Yane enepo akaha'a ípoyea yane póhuti itátane móte
koati kalísoti koane uhé'ekoti ipunéti, koáne ya hâxa ne móte koemó kíxea po'i
ípune ákoti kauhé'eka, ákoikopomaka omótova kíxeaneye?

22 Ná'ikopomo koéneye visóneuno Itukó'oviti koeku kahá'ayea éxokeovi kax-
ena ípihoponope koane hána'iti xunáko? Yusíkoikopo poé'ayea visóneu vo'oku
kíxoaku Itukó'oviti neko xanéhiko motokeâti yonópea ipihóponovokutike?
upánini ko'ókoriyeaxo kíxeaneye Itukó'oviti koane yupíheovo ákoyea malíka
yónoku ne ákoyea ímaxapahiko. Yoko enepohikonê'e, koati kutí koeti ipunéti
ákoti aunáti kotóhineopone ipoâti. 23 Enepone ko'ókoriyea ipíhoponeokono neko
xâne, kó'inokeneye motovâti éxokea Itukó'oviti ne êno hána'iti ihayú'iuti itípanevo
xapa xanéhiko kutí koeti únatinoe ípune, enepohikone iyónoakumaka Itukó'oviti
ne hána'iti seánako. Énomone neko koúsokinoakemaka Itukó'oviti ne êno unako
koépoku ya xokóyoke kuteâti isóneunoa mekúke. 24 Yoko énomone ûti, uti
iháxiupo Itukó'oviti hókea. Haina póhutine jûdeuhiko itea koánemaka po'ínuhiko
xâne ákoti itukápa, 25 kuteâtimaka koêku ne emo'u Itukó'oviti xoko yútoe Ôzeya,
enepone koêti:

“Indukópatinehikomo njanéna neko xanéhiko ákoti itukapu njanéna nóvo,
koane ákonemo omótopova ongóvo ne xanéhiko ákoti ongoseâna nóvo”
kôe. *Ôzeya 2.23*

26 “Yoko énomone yaneko óvoku xanéhiko kixínoake Itukó'oviti nóvo ákoyea
itúkapu xanéna, iháxopokonotinemo xe'éxapone ne koati kaná'uti
Itukó'oviti” kôe. *Ôzeya 1.10*

27 Itea vo'ókuke ne íhaehiko Izarâe, hara kôe Izâiya emó'uke Itukó'oviti:

“Upánini ákoyea yumáxapu ne izaraelíta kuteâti koeku ákoyea yumáxapu íyeu
harîri ya xe'o mar, kóyeane itúkeovomo ákoti axu'ína haxa xanéya
koítovonemo ne Itukó'oviti. 28 Vo'oku kousókoatinemo Vúnae Itukó'oviti
ne yûho, enepone koyúhone yanekôyoke itúkeamo yara uhá koeti kúveu
mêum. Ákonemo iká'akarixapu koúsokea, koane heu-heú kixoâtimo
koúsokea neko yûho” kôe. *Izâiya 10.22-23*

29 Énomonemaka kuteâti koêku ya yútoeke Izâiya, enepone koêti:

“Enepone Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea uhá koêti, eneponi parexâ heú kíxeokono ûti uké'exeokono ákoti itóvoti enepo vipihóponokono yanekôyoke, mani kutipasí koeti uti kixókonoku íhae Sódoma, koane íhae Ngómora” kôe. *Izâiya 1.9*

Púva íhae Izarâe ne inámati ihíkauvoti omínovike Jesus

30 Ná'ikopomo koéneye? Énjakapivonoe koêku: Enepohikone ákoti itukapu jûdeu, upánini ákoyeahiko yána isóneu yanekôyoke kónokea ponópeovo nonékuke Itukó'oviti, itea ainovó koe énomonehiko ponopóvone vo'oku kúveovohiko Kristu. 31 Kene ne jûdeuhiko, enepone ixómoti koxuná'ixovo itúkea ne páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti itúkea, oposí'ixoti kixoku ponópeovo nonékuke Itukó'oviti, enomónehiko ako itapána ne âha. 32 Namea koetí'iye? Vo'oku ákoyea itúkapu kúveovo Itukó'oviti íhuinovo, itea koati itúkea únatinoe itukéti íhuinovo. Yane itopó kixókono vo'ókuke ne mopôi kixonéti itopó kixoti xâne, 33 kuteâtimaka koêku ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Xapákuke njanéna ya Síyaum, injíkoa ne ínzokone mopôi. Enepora mopôi, ápe itopó kíxone, koane ápemaka íkoroe. Itea enepone kuvovâti, ákomo kuvovohí íxa” kôe. *Izâiya 28.16*

10

Púva jûdeuhiko ne mani kixoku ponópeovo nonékuke Itukó'oviti

1 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, enepone koâti anjá'inoa ne iyénonjapa jûdeu, kutí'inokemaka embemínoati Itukó'oviti ya orásaum, énomone koíteovahikomo Itukó'oviti yoko iyónopeamo xokóyoke. 2 Koati endó'okopitinoe heru'ó kíxeahiko omíxone hókea Itukó'oviti, itea ako éxahiko ne mani ponóvoti kíxoaku hókea. 3 Vo'oku ákoyeahiko éxa kónokea itúkeovo Itukó'oviti ponopô xâne, koati koxunákovotihiko itúkeovo énomone ponopóvohiko nonékuke Itukó'oviti. Yane ákohiko itúkoake ne mani kíxoaku Itukó'oviti ponópeahiko. 4 Vo'oku enepone yúmo'ixovone xanéhiko hokoâti ra Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, enepone mani itóponone koeku hókea, koati Kristu kousókinoa, ponopâti ne uhá koeti xâne kutipoâti.

Kahá'a Itukó'oviti koíteovo uhá koeti xâne ya pahúnevo

5 Hara koe Muîse yútoeke vo'ókuke ne xanéhiko kahá'ati ínixeokono itúkeovo ponóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku hókeahiko ne páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti itúkea: “Mani konókoti heu-heú kíxea itúkea páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti itúkea, ínani itapána ne inámati apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti” kôe. 6 Itea enepone ponópeovo xâne nonékuke Itukó'oviti vo'oku kúveovo Xe'éxa, hara koe Muîse yútoeke vo'ókuke: “Hako ‘Kutí'ikoponi akapána vanúke?’ hako koe iséneu” kôe Muîse (kutí'iyea mani konókoti ápeyea xâne veyopónoti Kristu vanúkeke). 7 Ínamaka kôe: “Hako ‘Kutí'ikoponi akapána ya xapa ivokóvoti?’ hákomaka kê” koémaka, (kutí'iyea mani konókoti ápeyea xâne veyopónoti Kristu koukópeati xapa ivokóvoti). 8 Itea hara kôe emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke: “Enepone ihíkauvoti, koati ákoti ahikápi. Pehákuke óvo, koane iséneuke óvo” kôe. Yoko énomone ra ihíkauvoti koyúhoti kónokea kutípea uti Kristu, enepone koyúhone ûti xapa xâne. 9 Enepo yokoyúhoa nonékuke xâne itúkeovo Yúnae ne Jesus, koane heru'ó ixêa iséneu kitípi koéxepukopea Itukó'oviti ukópea xapa ivokóvoti, itívoatimo ne pehúnevo. 10 Koati vo'oku heru'ó kíxea isóneu xâne kutípea, ene ponópinovo nonékuke Itukó'oviti. Koáne enepone koyúhoyea xâne itúkeovo Únae ne Jesus, énomonemaka kutí'inoke iteôvati ne pahúnevo. 11 Yoko haramaka kôe ne emo'u Itukó'oviti vo'ókuke: “Uhá koeti kutipoâti, ákomo kuvovohí íxa” kôe. 12 Vo'oku nonékuke Itukó'oviti,

ako poé'aku ne jûdeu ya ákoti itukápa, kutíkokone ne uhá koeti xâne nonékuke.
Koáhati énomone itukóvo Únae ne uhá koeti xâne, koane yupíhova hána'iko
ne seánako oúkeke uhá koeti ikoseânaxovati. 13 Énomonemaka kuteâti koeku
kó'iyea ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: "Uhá koeti ikoseânaxovoti Vúnae
Itukó'oviti, iteôvatimo ne pahúnevo" kôe.
14 Itea namo kíxoaye ápeyea ikoseânaxovati enepo hákoti xâne kuvovâti?
Koane namo kíxoaye ápeyea kuvovâti enepo hákoti kameâti koêku? Námakamo
kíxoaye ápeyea kamoâti, enepo hákoti xâne koyuhópoinoati? 15 Koane namo
kíxoaye ápeyea koyuhópoinoati, enepomo hákoti pahoéti koyúhopoinoahiko?
Koati kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: "Imáko
úhe'ekino koêku ne pihôti xapákuke xanéhiko koyuhópoinoati ne únatinoe
koekúti íhae xoko Itukó'oviti!" kôe.
16 Itea haina uhá koeti xâne kutípeamo ne inámati ihíkauvoti íhae xoko
Itukó'oviti, kuteâtimaka koeku yútoe Izâiya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:
"Unaém, ako kutipoâti ne yûnzo ngoyûho yemó'u xapákuke xâne" koêti.
17 Iyúseoneikopo kónokea víkameokonoa koêku ne Kristu motovâti kúveova ûti.
Kene motovâti víkameokono koeku Kristu, konokoâti ápeyea koyuhó'inoveati ne
emó'u.
18 Itea anéye émbemopikenoe: Âvoikopomea káma jûdeuhiko? Ako kalíhuina
kó'iyeaneye! Kámoanepepo, kuteâtimaka koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti
vo'ókuke, enepone koêti:

"Herumó kixone kúveu mêum ne koyuhó'iyeati koêku. Itóhineheone neko yûho
ya uhá koeti poké'e yara kúveu mêum" koêti. *Sâramu 19.4*

19 Aúngopovomaka ngíxeopinoe: Ákoikopomea itápana íhae Izarâe ra ihíkauvoti?
Ako kalíhuina kó'iyeaneye, vo'oku hara koe yútoeke Muîse, yuhó'inoa Itukó'oviti
ne íhae Izarâe:

"Iyékovatinoemo koêku ne po'ínuhiko xâne vo'oku ngíxoakumo, enepohikone
ákoti itukapu noívongoe kuteâti itínoe, xâne ínixenemaka ákoyeahiko
isóneu. Imaíngopitinoemo vo'oku únati ngíxoakumo" koe yútoe Muîse.
Deuteronômio 32.21

20 Ápemaka po'i yútoe Izâiya koati kouhápu'ikoati, enepone yuho Itukó'oviti
koêti:

"Enepohikone xâne ákoti apasíka éxeonu nóvo, ainovó koe énomonehiko itukóvo
exónuti kó'oyene. Epó'oxo ne ákoti ikaseânaxapunu nóvo, énomone
ngoútata'ixinovo kó'oyene" kôe. *Izâiya 65.1*

21 Kene ne íhae Izarâe, hara koe yuho Itukó'oviti yútoeke Izâiya vo'ókuke:

"Heú koeti káxe índa'ixeahiko ahí'okeovonu, itea ako sikápuhiko. Aínovo xâne
ákoti akahá'a itúkea mbáhoenoa, ákotimaka kêno" kôe. *Izâiya 65.2*

11

Seánakoamo Itukó'oviti ne íhae Izarâe

1 Koeku kó'iyeaneye, hara koe émbemopikenoe: Kutí kó'inopinoe puvâtine
Itukó'oviti ne xanéna, enepohikone izaraelíta? Ako kalíhuina! Vo'oku
undímaka izaraelíta. Undímaka ámoripono Âbraum xoko Mbejámi, po'i
iháxakoku izaraelíta. 2 Ako púva Itukó'oviti ne xanéna, enepohikone
mékutine noívokoxoa. Vo'oku koati yexoâtinoe koêku ne yutoéti emó'uke
Itukó'oviti koyúhoti koeku Îliya mekúke, yaneko kapaháinovo Itukó'oviti
vo'oku váhere kixoku itúkeovo neko íhae Izarâe. Énomone ra koêti: 3 "Unaém,
koépekexonehiko porófeta, péhoe koyúhoyea yemó'u. Kotóhinekexoanemaka ne
átahiko, enepohikone imókonoku íperaxokonoke. Poéhaikone ûndi kutipópi.
Yoko oposíkotinemaka koépekeonuhiko" kôe. 4 Yanê'e, na kíxoaye yumópea

Itukó'oviti? Hara kíxoa: “Ako péhuxapu. Ápeiko seti koeti mili xâne hokónuti ákoti ipúyukexeaku nonékuke sándu, enepone Mbâa, hó'e ne xanéhiko” kixópa Itukó'oviti. 5 Kúteanemaka koeku kó'oyene. Ápeiko xapákuke ne jûdeu kali hâxa ne kutipoâtihiko kuteâtimaka nekôyohiko, noívokoe Itukó'oviti vo'oku seánakoa. 6 Koeku itúkeovo vo'oku seánakoa Itukó'oviti, hainá'ikopo vo'oku únatinoe itukéti ítone itúkeahiko noívokoxinoake Itukó'oviti. Eneponi akoéneye, ákoni itúkapu vo'oku seánakoa Itukó'oviti.

7 Ná'ikopo koéneye? Énjakapivonoe koêku: Enepone opósi'ixonehiko íhae Izarâe, âha itóponea ikéneke Itukó'oviti, ako itápana. Hane itopónoa haxa xanéhiko, enepohikone noivókoeti. Kene uhá koeti po'ínuhiko xâne, síkoane Itukó'oviti tiú'iyea omíxone, 8 kuteâtimaka ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Sikó kíxoane Itukó'oviti ya ákoyeahiko iyúkapu isóneu. Koane sikó kíxoanemaka kutí kó'iyea komítiti yoko mókere tukú koeti kó'oyene” kôe. 9 Hara koémaka neko Ndávi yútoeke vo'ókukehiko:

“Enepone kóyuiyeahiko hó'eke, ya koêkuni itúkeovo únati koekúti kuteâti
isóneunoa, itúkapu énomone kouhápu'ikea pahúnevo, kutí'inokemo
pahukókonoti ipihóponovokutike. 10 Epó'oxo itúkapunehikomaka kutí
koeti komítiti, koane kutí koeti xâne keyo-keyó koetíne opékuke êno
ínati ínone, ákotinemo íteovaku ne inakóti” kôe. *Sâramu 69.22-23*

11 Koeku kó'iyeaneye, hara koe émbemopikenoe: Koêku itávokea ne jûdeuhiko, ákonemea omótova káyukopeovo kaná'utike kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti? Ako kalíhuina kó'iyeaneye! Vo'oku koeku itávokeahiko, imíhe'okinoane oxéne ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, itúkeovomaka koítovone Itukó'oviti ya pahúnevo. Kó'inokeneye, motovâti íyokeovahiko jûdeu koêku ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, vo'oku kíxoaku Itukó'oviti. 12 Yoko koeku itúkeovo pahúnevo jûdeuhiko, kutí'inoke apêti oxéne ponópeovo nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum, koane koeku itúkeovo vo'oku itávokeahiko ne jûdeu, kutí'inoke itopónoati hána'iti seánako Itukó'oviti ne uhá koeti xâne ákoti itukapu jûdeu, yupihóvotineoxomo unako koêku neko xanéhiko ákoti itukapu jûdeu, kayukápapunehiko ne jûdeu xoko Itukó'oviti.

Kotúyopa Itukó'oviti pahúnevo ne ákoti itukapu jûdeu

13 Kó'oyene ití'ikonoe yúnzo'ixo, itínoe ákoti itukapu jûdeu. Vo'oku undi ápostulu, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xepákukenoe, yoko koati éyenjovope ra hána'iti itukéti ítukexeonuke. 14 Koeku kó'iyeaneye índuke, ávaina âva ênjo xapákuke iyénonjapa jûdeu, enepomea iyákapahiko unako koêku ne po'ínuhiko xâne íngamoake ra ihíkauvoti ínzikaxone, iteápahikomaka ne pahúnevo vo'ókuke. 15 Yoko koeku ahí'okeovone Itukó'oviti ne po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum ákoti itukapu jûdeu, vo'oku sikó kíxoane Itukó'oviti ne jûdeuhiko ahíkuxeova, ná'ikopomo kó'eye yaneko káxe kayukápapunehiko ne jûdeu xoko Itukó'oviti? Koati yupihóvotineoxomo unako koêku ne uhá koeti xâne, kuteâti koeku apê exepúkopeati ukópea xapa ivokóvoti. 16 Vo'oku koeku itúkeovo sasá'iti neko jûdeuhiko, noívokoe Itukó'oviti mekúke, koati sasá'itimakamo ne amósenopono ya hunókokuke. Koêkumaka itúkeovo sasá'iti nonékuke Itukó'oviti tûri ne jûdeuhiko nóvoke, enepone koati poéheve, kúteanemakamo ne uhá koeti káva'ohiko. 17 Hane koénehikoye xuve azeitona koati katâraeti. Itea tétukexeokonone po'ínuhiko káva'o. Kene itínoe ákoti itukapu jûdeu, kutí kénoe xuve azeitona ihonohí koeti hoíkuke ákoti katarákoati, ina ipíhopokono ne káva'ohiko xuvékuke ne koati katâraeti xuve azeitona. Yanê'e, koatíke poéheve koane xuvéku ne koati katâraeti xúve úkea xináko. 18 Hákonoekopo kepayásokopinova neko káva'ohiko tetukéxokonoti. Kena'áka

iséneuke kepáyasokinova, hara puyákapanapu yokóvo: Haina xikóyokenoe úkea
xunáko ne poéheve, itea koati xoko poéheve úkea xinákonoe.
19 Ínanimeamo yakoénoe: “Itea tétukexinokonoke ne po'ínuhiko káva'o, mo-
tovâti itúkeovo utíne ipíhopokono xuvékuke xokóyoke ne tetúkinevo káva'o”
ketínoemeamo. 20 Kaná'uti, itea koati vo'oku ákoyeahiko akútipo tetúkinokonoke.
Kene itínoe, koati vo'oku kitípi Vúnae títiu kéyeinoke ikéneke. Hákonoekopo
kepayásokovo, itea yokóhiyanavonoe. 21 Ako'ópo okoseâna Itukó'oviti ne koati
katâraeti xúve, enepone tetúkopeakene kávo'ohiko, ínapomo hako kixópikunoe
Itukó'oviti enepomo hákoti kitipôa. 22 Itíkinaikopo iséneu koêku itúkeovo koati
seánati ne Itukó'oviti koánemaka ákoti omotóva ikómohixeokono. Vo'oku kíxoaku
Itukó'oviti ne ikorókovoti pahunévotike, iyúseo ákoyea omótova ikómohixeokono.
Kene itínoe, koati hána'iti ne seánakopi Itukó'oviti. Yoko kóyekuikonemakamo
ne seánakopi koeku ákoyea yahíkuxapipa. Itea enepomo yahikúxipa, tetú
kixópitinoemakamo, kuteâtimaka kíxoaku ne káva'ohiko tétoene yanekôyoke.
23 Kene ne jûdeuhiko, enepohikone tetoéti káva'o, enepo kurikápahiko ákoyea
akútipo, imopâtimo Itukó'oviti xoko xúve tetúkeaku, vo'oku ápe xunáko
kíxeaneye. 24 Koeku kutí ké'iyinoe tetoéti káva'o xuve azeitona íhae hôi ipíhoneti
xuvékuke azeitona koati katâraeti, koekúti tiú'iti itúkeokono, ínapoxomo hako
oríko ípihopeokono xoko koati xúve úkeaku ne tetoéti káva'ohiko.

Kóseana Itukó'oviti ne uhá koeti xâne

25 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ngahá'a yéxinoe koêku ne kaná'uti kixovókuti
íhae xoko Itukó'oviti kouhápu'ikovotine kó'oyene, enepone ákoti exákana
mekúke, mará'inamo íkitixa póhutine iséneunoa ne koekúti ponovô. Enepone
títiu kóyeyea omíxone ne xanéhiko íhae Izarâe, haina uhá koeti íhae Izarâe
koetíneye, epó'oxo apêtimo hunókoku neko kixóvoku enepo kausákapumo
yé'akemoye xâne ákoti itukapu jûdeu itukópovotimo xanena Itukó'oviti. 26 Yane
iteóvotimo pahúnevo ne uhá koeti xâne íhae Izarâe kuteâti koêku ya emó'uke
Itukó'oviti, enepone koêti:

“Síyaum úkeamo ne Koitóvoti xâne. Énomonemo kotuyôpinoa váhere kixoku
itúkeovo ne uhá koeti amósenopono Njáko. 27 Yanê'e, kousókovotinemo
yunzó'inoa ne njanéna enepomo unge'éxapinanehiko pahúnevo” kôe.
Izâiya 59.20,21; 27.9

28 Enepone púvea jûdeuhiko ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu,
koati ve'ókuke kó'inokeneye, itínoe ákoti itukapu jûdeu, motovâti yahí'okivoxo
Itukó'oviti. Itea vo'oku oxúnoekene nekôyohiko, enepohikone koati íteovoku
ne jûdeu, koane noívokoe Itukó'oviti itúkeovo xanéna mekúke, ene ákoino
omótovahiko okóvo Itukó'oviti. 29 Vo'oku ako ípakapu isóneu ne Itukó'oviti enepo
apê íparaxoke xâne, koane apê noívokoe. 30 Yoko kuteâti koeku itíkivonoe xâne
ákoti akutipo Itukó'oviti nóvo, itea kó'oyene itóponopinenoe ne hána'iti seánakovi
Itukó'oviti vo'oku itávokopea ahá'inoa Itukó'oviti ne jûdeuhiko, 31 énomonemaka
koéneye ne ákoyea akútipohiko ne jûdeu kó'oyene. Yoko kó'inokeneye mo-
tovâtimakamo itóponea ne hána'iti seánakoa Itukó'oviti káxehiko keno'ókoti,
kuteâti kixópikunoe Itukó'oviti koeku kó'oyene. 32 Vo'oku sikó kíxoa Itukó'oviti
itúkeovo pahukóvoti ne uhá koeti xâne motovâti itóponea uhá koeti xâne ne
hána'iti seánakoa.

Koati motokeâti iháyu'ikeokono ne Itukó'oviti

33 Imáko ákoino hunókoku unako ko'ísoneuyea yoko kó'exoneyea ne Itukó'oviti!
Ako xâne itopónoati isóneu éxea kixoku itúkea isóneu ne Itukó'oviti. Ákomaka
itopónoati isóneu éxea kixoku ko'ítukeyea. 34 Yoko énomone kuteâtimaka ne
yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Ako xâne itopónoati éxea koeku oveâti isóneuke ne Vúnae. Koane ákomaka
motovâti enékea. 35 Ákomaka xâne inuxó kixoti ikó'iparaxea Itukó'oviti
kutí'inoke mani konokoâti Itukó'oviti porexopea íparaxoake” kôe. *Izâiya
40.13; Jó 41.11*
36 Vo'oku uhá koeti koekúti apêti, koati Itukó'oviti pahukôa ápeyea. Aínovo
koati ítuke pe'u vô'u. Aínovomaka itukínokonoti itúkeovo ikó'itukeu Itukó'oviti.
Viháyu'ikaikopo Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

12

Inámapoti koépoku ûti ikéneke Kristu

1 Koêkuikopo kó'iyeaneye, itínoe mbo'ínu xoko Kristu, injíko'okopinoe kuri'ó
ké'iyi Itukó'oviti vo'ókuke ne hána'iti seánakovi. Hane yákoeneye kuteâti
koêku ne ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti mekúke ya átake, motovâti heú
kó'iyea miûyo itúkeovo koati sasá'iti ikó'itukeu. Yane koatímo únatinoa ne
iké'iparaxoake. Yoko énomonemaka motókea ké'iyineye koeku héki. 2 Hako
kitipásea kixoku itúkeovo ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti, enepohikone kîrivokoevo
yara káxehiko símokune ûti, itea konókoti inámapea kixeku itíkivo koeku
itúkeovo Itukó'oviti iko'ínamakopo iséneu. Yane yexoâtimo víki ne koati únati
ahá'inopi Itukó'oviti, enepone ínixone unátiyea, ákotimaka apáhuina óvaku ákoti
aunáti. 3 Vo'ókuke ne hána'iti seánakonu Itukó'oviti, hara koe yunzó'inopinoe:
Hako kepayásokovo iséneuke, itea péna ne iséneupinovo, neixoâti ikéna'uxi
iké'itukexi ne ikó'iparaxopike Itukó'oviti, kuteâti isóneunopi Itukó'oviti koeku
kívivoa. 4 Vo'oku kuteâti koeku enó'iyea iháxakexoku ne muyo ûti koane
ákoyea akútikoko itúkovoke ne póhutihiko iháxakexoku, 5 énomonemaka koéneye
poéhapeane ûti ikéneke Kristu. Kutí koe uti póhuti koxe'úti upánini ako
yumáxapu ûti, koane póhutihiko ûti, kutí koémaka uti iháxakoku muyo Kristu.
6 Itea ako akútikoko ne vípara póhutihiko ûti, enepone pónevike Itukó'oviti
véxea vitúkea ítukeke ya hána'iti seánakovi. Itukapu koyúhoyea koúhapu'iunovi
Itukó'oviti ne ko'ípara ûti, vokóyuhoakopo, kuteâti ínixone Itukó'oviti unáko
ikó'iparaxeovi koeku kúveova ûti. 7 Itukapu huvó'oxea po'inu xâne ya nókoneke
ko'ípara uti, yuíxapaikopo ûti vitúkea nê'e. Itukapu apêti ko'ipârati íhikaxea
emo'u Itukó'oviti, hákoikopo koemó kixôa. 8 Kene koêkuti ko'ipârati kóxunakea
po'i xâne ikéneke Vúnae, káxunakapuikopo itúkea ákoti kurí ixâ. Kene áva
ko'ipârati poréxea tiûketina ítukeke Itukó'oviti, konókoti ákoyea okótixoponoa ne
apeínoati, koane ákoyea íhixa itóvoku ne pôreu. Kene áva ko'ipârati inúxino ítuke
Itukó'oviti, konókoti ivávakea itúkea ne itukéti. Kene áva ko'ipârati kóseanayea
po'ínuhiko xâne, itúka ya elókekoke okóvo.
9 Ikéna'uxanoe ne ákoyea omótovokoko yokóvo. Yupihovó íxea pívinoe ne
váhere kixovókuti. Hane itíka únatinoe koekúti. 10 Hako kalihú kixêa ne ákoyea
omótovokoko yokóvo, itea kutí íxekaka koati kopo'ínukokoti ákoti omotóvokoko
okóvo. Ya koêkuni inuxó kó'iyea itúkeovo unako kêku yíxovonoe, itúkapu unako
koeku po'i xâne yóno iséneu. 11 Konókoti ú'uso kéyeyi itukétike ákoti yahuléke.
Konókotimaka heru'ó kíxinoe yomíxone ke'ítukeino Vúnae. 12 Aélokenoe yokóvo
vo'oku kíxoixone xoko Itukó'oviti, yéxone koúsokeovomo. Hako kemuyá'iko
iséneu vo'ókuke ne tiú'iti koekúti tekóponenoe. Hákonoemaka kurí kíxe itíki
orásaum. 13 Koane hivá'axanoe ne kasásа'iupo Itukó'oviti ya nókoneke. Usó
yákoyemaka kétarakinoe koêkuti xâne simôti yóvokuke.
14 Yépeminamaka Itukó'oviti unako koêku ne ákoti aunáti ítukeinopi. Yépemina
únati, kene hako yupakínoa váherexea koêku. 15 Aélokenoe yokóvo xapákuke
xâne elóketi okóvo. Kene áva iyôti, íyeamaka xokóyoke. 16 Ópoehane iséneunoe

ikéneke Vúnae ákoti yakapákaka. Hákonoemaka kepayásokovo. Usó yákoyemaka ke'ínikoneyinoe xâne ákoti apayáso. Hákonoe itukovó koe îti inixópovo itúkeovo ko'éxoneti.
17 Hákonoemaka keyukópinoa váhere ne xâne vaheréxoti ítukeinopi. Kéxuna'ixapunoe itíki únati koekúti, enepone ínixone uhá koeti xâne itúkeovo únati. 18 Hákonoe sikovó kê, itea koêkuti nékone itíki, énomone itíkanoe motovâti itúkeovo kásatike isoneûti yóvoheixo xapákuke uhá koeti xâne, ákotimaka yakapákaka. 19 Hako itikópinoa ésa'i ne váhere kixékonoku, itínoe ákoti omotóva ongóvo. Síkeane itúkeovo Itukó'oviti itukópinoa ésa'i, vo'oku hara kôe emó'uke:
"Undínemo porexópinopea. Undínemo itukópinopi yésa'i" koe Vúnae Itukó'oviti. 20 Ya koêkuni itíkopinoa yésa'i, enepo epéka hímakati ne puvópiti, peréxa nîka. Koane epéka úne, peréxamaka. Vo'oku enepo ixeáneye, yupihovó koetimo téyapana, kuteâti koêku mani yupíheovo eópone eneponi kiripú'ika uhahá'ixoti xorómonike. 21 Hako sikêa itúkeovo váhere itopî, itea itíne itâ ne váhere itikópinoati únati ne vaheréxinopiti ítuke.

13

Konokoâti téyea ûti ne pahúkotihiko

1 Konokoâti uhá koeti xâne téyea ne pahúkotihiko ya poké'exake, koane itúkea ne páhoenokono itúkea. Vo'oku ako ápahuina pahúkoti ákoti itukapu Itukó'oviti porexôa pahúkea. Koêkuti pahúkoti apêti, aínovo ípihone Itukó'oviti. 2 Yanê'e, koêkuti xâne okopâti ne pahúkotihiko, enepohikone ípihone Itukó'oviti, koati okópoti mani isóneunovi Itukó'oviti, epó'oxo koati epemópinovoti ipíhoponeokonomo vo'ókuke. 3 Vo'oku hainámaka itúkeovo píkone xâne ponóvoti kixoku itúkeovo ápeinoke ne pahúkotihiko, itea poéhane xâne itúkoti váhere, énomonehiko motovâ píkea nê'e. Yakahá'a ákoyea píkea ne pahúkotihiko, konókoti ákoyea itika váhere. Yane ihayú'ikopitihikomo. 4 Vo'oku enepohikonê'e, koati itúkoti ítukexeake Itukó'oviti, motováti unátiyea kêku. Motóvaikopo píki enepo itîka váhere, vo'oku êno xunáko nekôyohiko ipíhoponea xâne pahukóvoti. Yoko koati itúkotihiko ahá'inoa Itukó'oviti koeku ipíhoponea xâne itúkoti váhere, itukópinoatihiko ésa'i ne váhere ítuke. 5 Konókotikopo tíyinoe ne pahúkotihiko, koane itíki ne páhoenopi. Hainámaka póhutine vo'oku ápeyea xunáko ipíhoponeopi, kónokinoke tíyinoe, itea koánemaka vo'oku yéxi iséneuke itúkeovo nékone itíki koane vo'oku motókeyeamaka kutípeokonohiko.

6 Énomonemaka kónokino peréxinoe ímpostu, kóperau pahúkotihiko. Vo'oku koeku yuíxeovohiko itúkea ítuke, koati itúkotihiko ítukexeake Itukó'oviti. 7 Peréxaikoponoe ne uhá koeti nékone peréxi. Enepo áva kóperau nâti nékone peréxi, peréxa. Enepo áva po'ínuhikomaka nékone peréxi, peréxamaka. Koane enepo áva nékone tíyinoe, tíya. Koánemaka áva motokeâti ihéyu'iki, ihéyu'ika.

8 Koêkuti kó'iyeovoku yoréveu, nékone peréxopinoe, yuké'exa peréxopi. Poéhane ne ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne itukóvo koekúti nékonenoe peréxopi ákotinemo hunókoku kónokea peréxopi. Vo'oku enepone xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko xâne, koati uhá kixoâti itúkea ne páhoenovi Itukó'oviti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 9 Vo'oku hara kôe ne yutoétiya: "Hako yaupú'iko po'i xâne kepiné'iyiti múxone. Hako kepéko. Hako yomêxo. Hako poe'aînoa iséneu po'ínuhiko xâne iyékivoati ítukevo" kôe. Uhá koeti râ'a, koánemaka po'ínuhiko páhoenokono xâne itúkea kuteâti, koati kousókovoti yara emo'úti koêti: "Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne" kôe. 10 Enepone xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko, ako váherexa ítukeinoa. Yane

koati iyúseoti itúkeovo ne ákoyea omótovokoko vokóvo kousókoaxo uhá koêti ne páhoenovi Itukó'oviti yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse.

11 Énomone yákoenenoeye, vo'oku yéxoa itukóvotiye ra káxehiko símokune
ûti itúkeovo oránane iyúkeovo iséneu. Vo'oku enepone kaxena pihópea ûti
xoko natíxoku Itukó'oviti vanúkeke, ako'óneoxo ahiká'avi yara koeku kó'oyene
yaneko inâ kutipoa ûti ne Vúnae. 12 Kuteâti koeku yóti píheane uké'eyea, koane
kenó'okeane uhápu'iyea káxe, énomonemaka koéneye ye'ékeovine. Kuríkapaikopo
ûti vitúkea kuteâti kixoku itúkeovo ne xâne ovóheixoti hahákutike. Usó
víxaixaneikopomaka uhá koêti ne sa'íkeovake ûti ne xunako vaherévokoti kuteâti
kixoku itúkeovo ne xâne ovóheixoti uhapú'itike. 13 Konókoti pónea uti kixoku
vitúkeovo, kuteâti ítuke xâne ovóheixoti uhapú'itike. Hako vitukovo xâne áhati
yetorehí kó'iyea xapa ayuíti, koane kohíhikenati, koane kapínekenati xâne ákoti
itukapu koati múxone. Hákomaka vitukóvo xâne sikovó koeti itúkea ne váhere
úhepune mûyo. Hákomaka vorixókoko, koane hákomaka vimaí'ixinovo po'ínuhiko
xâne vo'oku víyokeovo ítukevo. 14 Itea konókoti itúkeovo Vúnae Jesus Kristu
iyusêo xikóyokenoe ya uhá koeti kixeku itíkivo. Hákone yoposíko oxene itíki
kúxoti yâha itíki, enepone váhere úhepune miûyo yâha itíki yanekôyo avô'o yêxa
Itukó'oviti.

14

Nókone kó'iyea visóneuno xâne aínati ínixo itúkeovo pahunévoti

1 Hako pivôa símea imékovokuke ne po'inu ûti xoko Jesus aínati ínixo
itúkeovo pahunévoti, koane hako ixomo yimopókoko vo'ókuke koekútihiko
ínixone itúkeovo pahukóvoti. 2 Vo'oku ápe xâne inixoâti yusíkea níkeokono
koêkuti kó'iyeovoku nikokónoti. Ina apê xâne aínati kóhiyanavo, inixoâti unáko
níkea póhutine kuteâti nikokónoti íhae kavâne ákoti itukapu nau hó'openo.
3 Enepone nikoti heú koeti kó'iyeovoku nikokónoti, ako yusíka púvea ne xâne
ákoti akoéneye isóneunoa. Kúteanemaka ne aínati kóhiyanavo, ákomaka yusíka
koyúhoyea ákoyea aúnati ítuke ne po'i xâne nikoti heú koeti koekúti. Vo'oku
enepone xâne nikoâti ne ákoti nikâ po'ínuhiko xâne, ako ópoe'ainoa isóneu
Itukó'oviti. 4 Iti koyúhoti ákoyea aúnati ne po'i xâne, kutí'ikopo íkitixapovo?
Haina yovóxe nê'e; pó'iti itukoâti ovóxe. Poéhane koati únae exôa tokópeovoxo
ítuke áko'o ákoyea takápapu. Itea ponóvotimo ítuke, vo'oku xunako Itukó'oviti
Únae oúkeke huvo'óxoati, kutí'inokemo tokopóvoti.

5 Ápe xâne inixoâti ápeyea káxe koati sasá'iti ya po'ínuhiko káxe. Kene
po'ínuhiko xâne, ínixoa kutíkokoyeane ne uhá koeti káxe. Koati konokoâti
póhutihiko xâne hókea isóneunoake, ákoti hokohí íxa isóneunoa po'inu xâne.
6 Enepone xâne inixoâti ápeyea káxe koati sasá'iti ya po'ínuhiko káxe teyínoake,
koati kahá'ati pónea kixoku itúkeovo nonékuke Itukó'oviti. Kúteanemaka koêku
ne inixoâti yusíkea níkea koêkuti kó'iyeovoku nikokónoti, kó'inokenemakaye
isóneu, koati kahá'ati pónea kixoku itúkeovo nonékuke Itukó'oviti, vo'oku
íkoro'ixinovo Itukó'oviti enepo nikôa. Koánemaka ne xâne inixoâti ápeyea ákoti
yusîka níkea, kó'inokeneye isóneu vo'oku kahá'atimaka pónea kixoku itúkeovo
nonékuke Itukó'oviti, koane kóyeanemaka itúkeovo xâne ikoró'ixovoti xoko
Itukó'oviti. 7 Vo'oku ako ápahuina xâne xapákuke ûti motovâti éxopea koêku
yara kúveu mêum pohúxinovati, kutí'iyea ákoti Vúnae exeâti koêku. Kúteanemaka
koêku vivakápu. 8 Itukovo vapêtiko yara kúveu mêum, hane vápeino vitúkeovo
ovoxe Vúnae Itukó'oviti. Kúteanemaka ne vivókeovo, kóyeane vitúkeovo ovoxe
Vúnae seapáne ûti xokóyoke. Yusíkoti vápeyeako yara poké'e, áko'o vivókeovone,
kóyeane vitúkeovo ovóxe. 9 Yoko koati énomone kutí'inoke ivokóvoti ne Kristu,
koane énomonemaka kutí'inoke exepúkopoti, motovâti itúkeovo Únae uhá koeti

xâne, enepohikone ivokóvotine, koánemaka ne âvoti ivakápu. 10 Ná'ikopo
koeti ínixinea itúkeovo pahukóvoti ne po'inu ûti xoko Jesus? Námaka koeti
íkitixapinovo yupihóvoti yéxone yane pe'ínu? Vo'oku konókotimo yumópea
Itukó'oviti ne uhá koeti xâne yaneko káxe yuhaíkapavine Itukó'oviti vo'oku
kixoku vitúkeovo. 11 Yoko énomone kuteâti koêku ne yuho Itukó'oviti emó'uke,
enepone koêti:

“Hara koe Vúnae: ‘Kuteâti kaná'uko ne ámbeyea, koati kaná'utimaka
ipúyukexeamo nonénguke ne uhá koeti kó'iyeovoku xâne. Koane
ihayú'ikonutimo ne uhá koeti xâne, undi Itukó'oviti’ ” kôe. *Izâiya 45.23*

12 Yane iyúseo kónokeamo yumópea Itukó'oviti ne póhutihiko ûti yaneko káxe
yuhaíkapavine.

Vokóhiyanavo mará'inamo víkaraka po'ínu ûti hokoti Jesus

13 Hákoneikopo vinixôa itúkeovo pahukóvoti ne po'inu ûti aínati kóhiyanavo.
Ya koêkuni kó'iyeaneye, keúsaka iséneu ákoyeamo ápahuina ítike ikorókoti po'inu
ûti ikéneke Vúnae, itukovo iyonoâti ya pahunévotike. 14 Ya undíke, énjoa
ákoyea ápahuina nikokónoti motovâti ikópiti'ikeovi ikéneke Itukó'oviti. Koati
eombâti inzóneuke, koeku nzókea Vúnae Jesus, tokópeovoxo inzóneunoa. Itea
enepone xâne inixoâti ikópiti'ikeokonomo enepo nikâ, yane koati kopití'itinoa.
15 Enepo inixâ pe'ínu xoko Kristu ákoyea aúnati níki nikokónoti, ínixone ákoyea
yusíka níkeokono, na kíxeaye ákoyea omótova yokóvo, enepo ipíhea tumúne níki?
Hako ikeróko po'inu ûti vo'oku nikokónoti. Koáhati ivókinovokemaka Kristu
nê'e. 16 Enepone ínixene itúkeovo únati, hákoikopo itukovo énomone poé'aino
isóneunopi po'ínuhiko xâne, inixoâti ákoyea aúnati ne ítike. 17 Vo'oku enepone
vitúkeovo xanena Itukó'oviti yonópoti natíxokuke, haina yuíxeovo ûti sasá'iyea,
áko'o ákoyea asása'i ne nikokónoti koane ekâti, itea hara konokóvo pónea uti
kixoku vitúkeovo, koane úhepeyea visóneu ikéneke Vúnae ákoti vakapákaka,
koane elókeyeamaka vokóvo ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 18 Yoko
enepone xâne koetíneye hókea Kristu, úhepetinoa isóneu Itukó'oviti, koane
inixeâtimakamo po'ínuhiko xâne unáko koêku.

19 Vapásikaikopo vitúkea koekútihiko porexó'oviti ákoyea vakápakaka yoko
ákoyea puvákaka ûti, enepone koekútihiko porexó'ovitimaka koúkoponeokoko
ûti ikéneke Itukó'oviti. 20 Hako kesáyu'ixo ítuke Itukó'oviti vo'oku nikokónoti.
Kaná'uti ákoyea nikokónoti motovâti ikópiti'ikeovi ikéneke Vúnae enepo
nikôa ûti; itea kóyeane ákoyea aúnati níkeokono, itukapu énomone kutí'inoke
ikorókovoti po'inu xâne pahunévotike. 21 Unatíne ákoyea nike koêkuti
kó'iyeovoku nau hó'openo, koane ákoyea yénapu víyum, koane ákoyea itika
po'i koekúti, enepo itukapu ikerókoti po'inu ûti pahunévotike vo'ókuke,
(áko'o itukapu kemuyá'ikiti isóneu, áko'o itukapu kurikópoti hókea Itukó'oviti
vo'ókuke). 22 Koêkuti ínixene ikéneke Vúnae, kuteâti koekúti ínixene motó'iyeova
níki, áko'o ákoyea omótova níki, konókoti xuná'iyea iséneunoa nonékuke
Itukó'oviti. Yoko koati únati koêku ne xâne itukoâti ne ínixone unátiyea
ikéneke Vúnae, ákoti api'áxa isóneunoa, xaneâtimaka xuná'iyea isóneu ákoyea
itúkapu pahukóvoti. 23 Kene enepone xâne ákoti koati éxinoa isóneu,
pikoâti itúkeovomea koati ákoti omotóva níkeokono, yane enepo nikôa, koati
pahukóvoti, vo'oku haina kutipoâti itúkeovo ahá'inoa Itukó'oviti nikínoake.
Yoko uhá koeti kixoku vitúkeovo ákoti itukapu ukeâti kutípea ûti itúkeovo
ahá'inovi Itukó'oviti vitúkea, koati pahukóvoti nê'e.

15

Nókone kó'iyea ûti xoko po'inu ûti aínati kóhiyanavo

1 Uti xúnati isóneu ikéneke Vúnae, ako yusíka inuxó kíxea uti vitúkea vínixone
unátiyea, itea konókoti huvó'oxea ûti ne xâne âvoti koati xunáko isóneu, aínati
kóhiyanavo, koane ako yusíka vímaxeova ne kixóvoku. 2 Konokoâti póhutihiko
ûti vitúkea koekúti ominoâti unako koêku ne po'inu ûti, enepone ínixone
unátiyea ne po'ínuhiko ûti, motovâti kóxunakeahiko ûti ikéneke Kristu. 3 Vo'oku
énomone koéneye ne Kristu ákoyea ituka âha kíxeova, itea hara itúko, kuteâti
koêku emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeaku: "Enepone iháeopike puvópitihiko,
oúngeke yonópo" kôe. 4 Vo'oku uhá koeti yutoxóvoti emó'uke Itukó'oviti
mekúke, koati yutoxínovoti íhikaxeovi, motovâtimaka ápeyea hána'iti kúxoixone
ûti xoko Itukó'oviti, véxone koúsokeovomo. Yoko koati emo'u Itukó'oviti úkea
nê'e, koeku poréxeovi ákoyea kamúya'ika uti visóneu, koêkumaka koúhepekopea
visóneu ikéneke Itukó'oviti. 5 Yoko Itukó'oviti, enepone poréxoti xâne ítea uhá
koeti koekúti xaneâti ákoyea kamúya'ika isóneu, enepone kouhépekopotimaka
visóneu ikéneke, itúkapu énomone parexápi poéhapeane iséneu ikéneke, ákoti
yakapákaka, kuteâtimaka ahá'inopi Kristu Jesus, 6 motovâti uhá ké'iyi ihéyu'iki
Itukó'oviti, enepone Ha'a Vúnae Jesus Kristu, kutí'iyea itínoe póhutipone
koxe'úti koane kutí'iyeamaka póhutine ne yemó'u.

7 Hákoikopo pivokóko, itea kuteâti kixó'oviku Kristu, énomonemaka ákoeneye
kixékokoku, motovâti iháyu'ikeokono Itukó'oviti ve'ókuke. 8 Vo'oku koati
ngixópitinoe itúkeovo ovoxe Itukó'oviti ne Kristu xapákuke ne jûdeu, enepo-
hikone sirkunsidá koêti, motovâti éxokoponea Kristu kaná'uko neko yuho
Itukó'oviti nóvoke, koane koúsokoponea neko kúxoti yuho Itukó'oviti xoko
oxúnoekene nekôyohiko. 9 Haina póhutine nê'e, itea motovâtimaka iháyu'ikea
Itukó'oviti ne ákoti itukapu jûdeu, vo'ókuke ne hána'iti seánakoa Itukó'oviti.
Énomone kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koêti:

"Énomone kutí'inoke inzayú'ikopitimo xapákuke ne xanéhiko ákoti itukapu
jûdeu. Ngahaná'ikopitimakamo imangá'ika hána'iko ne îhe" kôe. *Sâramu
18.49*

10 Ina koe'íkomaka po'íke:

"Aélokenenoe yokóvo, itínoe xâne ákoti itukapu jûdeu, xané kixeâti elókeyeamaka
okóvo ne xanena Itukó'oviti" koémaka. *Deuteronômio 32.43*

11 Ina koepó'ikomaka po'íke:

"Ihéyu'ika Vúnae, itínoe ákoti itukapu jûdeu, uhá ketínoe. Konókoti
kapáya'ikeamaka iha Itukó'oviti ne uhá koeti kó'iyeovoku xâne" kôe.
Sâramu 117.1

12 Ina koemáka Izâiya yútoeke:

"Apêtimo ámoripono Njése keno'ókoti natíxoponea xapa xâne ákoti itukapu
jûdeu. Énomonemo itukóvo hána'iti kúxonehiko neko xâne koíteovamo"
kôe. *Izâiya 11.10*

13 Yoko Itukó'oviti, enepone porexó'oviti ápeyea hána'iti kúxoixone ûti
xokóyoke, véxone koúsokeovomo, énomonemo kuri'úxinapinoexo hána'iti elókeko
yokóvo ikéneke, koane hána'iti úhepeko iséneu koeku kívivoa, maka heru'ó
íxeane yomíxone kíxoixi koúsokeovo ne kíxone xokóyoke, ya xunákoke Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti, enepone ovo'ó koépitinoe.

14 Ya undíke, énjoa itíkivonoe xâne koati itípakovoti, itínoe mbo'ínu xoko
Jesus. Énjoamaka heú kíxi yéxi kaná'uko ra ihíkauvoti hó'e ûti, koane itíkivomaka
ahúkoti enekókoti ikéneke Itukó'oviti. 15 Itea kóyeane ákoyea ámbiku'ixa
ongóvo ngíxeaneye ra yúndoenopi upánini yéxoanoe ra koekútihiko, vo'oku
koati ngaha'aînopitinoe ákoyea inátapa yokóvo ne ihíkauvoti yéxone. Énomone
ngixínoaneye ya yúndoenopinoe, vo'ókuke ra hána'iti seánakonu Itukó'oviti,
16 kutí'inokemaka indukópovoti ovoxe Kristu Jesus xapa xâne ákoti itukapu

jûdeu, indukoâti ne sasá'iti itukéti pónenu Itukó'oviti indúkea, enepone ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti íhae xokóyoke. Yoko énomone indúko, maka ínixane Itukó'oviti unáko ne ingó'iparaxoake. Énomone ne xanéhiko ákoti itukapu jûdeu íngamoake ne emo'u Itukó'oviti koeku itúkeovohiko kasása'iupone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 17 Enepora itukéti pónenu Itukó'oviti indúkea, énomone indúko hána'iti elókeko ongóvo ikéneke Kristu Jesus. 18 Yoko ákomo itukéti ákoti ambikú'ixina ongóvo ngoyúhoyea koêku, ákoti itukápu ne koúseune Kristu ya njokóyoke, enepone ísimea xokóyoke ne ákoti itukapu jûdeu vo'oku yûnzo yoko índuke xapákuke, 19 koánemaka vo'ókuke ne hoénaxovope xunako Itukó'oviti njokóyoke yóko'o ne iyupánevoti índuke, koánemaka vo'ókuke ne hána'iti xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Koati énomone koéneye tukú ngíxea Ílireake ngotóhineyea ne inámati ihíkauvoti omínovike Kristu, ungeâti Njeruzálem koáne ne pitivókohiko xêrerekuke. 20 Koati ngixóvokune ngóxuna'ixeovo ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti omínovike Kristu xoko âvoyeaku koyuhoâti, mbuvâti kutí ngó'iyea xâne koexépukoti péti oúkeke tûriune po'inu xâne. 21 Vo'oku hara koéneye índuke kuteâti koêku ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeaku:

“Enepohikone ákoti eyékoxeaku koêku nê'e, iyusé'inoatimo. Koáne enepohikone ákoti kámeaku koêku nóvo, exeâtimo koêku” kôe. *Izâiya 52.15*

Kahá'a Poûlu yónea Róma

22 Koati vo'ókukeiko ra índuke, ene âvoino omótova noínjoponeopinoe, itea êno yúmo'injeova. 23 Kó'oyene, koeku únzexeane índuke yara poké'ehiko ngixínopikenoe yâye, epó'oxo koeku mekú'iyeane ngaha'a noínjoponeopinoe, 24 anéye inzóneu véngea xepákuke enepo mbíha Espanha. Ngúxoa indóponeopinoemo koeku yóneam. Yanê'e, ngúxoamaka motó'iyeova hivó'oxinunoe motovâti ungóponea ya Espanha ike kali óvinem xepákukenoe koeku úhepepeamo inzóneu. 25 Itea kó'oyene, yonondí'ikomo Njeruzálem motovâti nzuvó'oxoponea ne kasása'iupohiko Itukó'ovitiya. 26 Vo'oku enepohikone po'inu ûti xoko Jesus ákoti itukapu jûdeu, enepohikone ovoti Masêdonea yoko Ákaya, ínixoahiko unátiyea ítixea huvó'oxeake ne ákoti apeínoati xapákuke neko kasása'iupo Itukó'oviti ya Njeruzálem. 27 Koati úkeakune isóneuke kahá'ayea huvó'oxea. Yoko motókeahiko kíxeaneye vo'oku itúkeovo xapa jûdeu úkea ne kaná'uti ihíkauvoti kámonehiko, kutí'inoke apêti unako koêku ikéneke Itukó'oviti. Yanê'e, koati motokeâtihikomaka huvó'oxea ne jûdeuhiko ya nókoneke. 28 Enepo unzéxane ra itukéti nguríkopoinoa ovotíhiko Njúdeya ne páhoenoa po'ínuhiko ûti, enepone huvó'oxeake ngixínopikenoe, vekó ngoetímo xepákuke koêkumo mbíhea ya Espanha. 29 Enepo nzimané'e xepákuke, énjoa enó'iyeamo únatinoe koekúti ukeâti xoko Kristu íparaxeovikemo ya hána'iti seánakovike. 30 Vo'ókuke ra Vúnae Jesus Kristu, koánemaka ne ákoyea omótovokoko vokóvo ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, émbemopinoe, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, kéxuna'ixivoxo yépemo'ixinonu Itukó'oviti ya orásaum, 31 maka índeapane ne xâne puvoti Vúnae ya Njúdeya, koane ínixanemaka kasása'iupohiko Itukó'oviti ya Njeruzálem unáko ne nzimínoke xapákuke. 32 Koáne enepo parexánu Itukó'oviti nzímeopinoe, itúkapu ya elokékotike okovóti nzímeamo xepákuke, motovâti kali ómomingea, koane úhepeyea inzóneu xepákukenoe. 33 Itúkapu Itukó'oviti, enepone úkeaku úhepeti isoneûti ovô xepákukenoe. Énomoneoxo ákoeneye.

16

Íkopovope Poûlu

1 Anéye anjá'inopinoe enepo simâpi Fêbi, mokexa ûti ya xoko Jesus ko'ítuketi
ítukeke Vúnae imokóvokutike ya Sénkereya. 2 Enepo simané'e xepákukenoe,
kutí íxea pe'ínu ikéneke Vúnae, kuteâti motókeyea kíxeokononeye ne kasása'iupo
Itukó'oviti. Epó'oxo hivá'axanoemo ya koêkuti nókone itúkea vo'oku koati ênoti
xâne huvó'oe nê'e. Koane enómaka huvó'oxeonu.

3 Mbahúkinoa yûnzo inángurukeova ne Pirísila yoko Ákila, enepone
ko'itúkeinotimaka Vúnae Jesus Kristu kuteâti ûndi. 4 Enepone pi'âti, ínonexinovo
koâti koímaiti koekúti yanekôyoke oposíko koíteovonu ya koati koímaiti mani
ngixókonoku. Hána'iti íngoroixinovahiko. Yoko haina póhutine ûndi, itea
íkoro'ixinovahikomaka uhá koêti ne kutípoti Kristu ya imokóvokutihiko xapákuke
ne ákoti itukapu jûdeu. 5 Yíhaikinana ne po'inu ûti ho'uxínovoti ítuke Vúnae
óvokuke Pirísila yoko Ákila, koánemaka íningone Epênetu, enepone inúxoti
kutípoti Kristu ya Âzea, 6 koánemaka Mâriya, enepone yuixóvoteoxo unako
kêkunoe, koxuná'ixovoti ko'ítukeyea ítuke Vúnae xepákuke. 7 Mbahúkomaka
yûnzo inángurukeovo Ândoroniku yoko Njúnea, iyénom jûdeu, nza'ínemaka
ika'ákovokutike yanekôyo. Koati teyonéti xapákuke ápostuluhiko ne pi'âti,
epó'oxo inuxónemaka hokopo Jesus ya undíke.

8 Yíhaikinanu Ampilíyatu, enepone koati íningone ákoti omótova ongóvo
ya xoko Vúnae. 9 Yíhaikinanumaka Ûrubanu, enepone ko'itúkeinoti Kristu
kuteâtimaka ûti, koánemaka Estáki, po'i íningone ákoti omotóva ongóvo.
10 Yíhaikinanumaka Ápeli, enepone exókovoti itúkeovo koati kaná'uti hókoti
Kristu, koánemaka uhá koeti óvokuke Aristóbulu, 11 koánemaka Erôdiaum,
iyénom jûdeu, yoko uhá koeti kutípoti Vúnae óvokuke Násizu.

12 Yíhaikinanamaka ne pi'âti sêno Tirîfena yoko Tirîfosa, ko'ítuketimaka ítuke
Vúnae, koánemaka Perésiti, mokexa ûti ákoti omotóva ongóvo, yupihóvotimaka
ko'ítukeino Vúnae, 13 koánemaka Rúfu, teyonéti ovoxe Vúnae, yoko ênо, enepone
kutí ngíxonemaka ênom. 14 Yíhaikinanumaka Azíkiritu, Felegónte, Êremi, Pátoropa,
Êrema yoko uhá koeti po'inu ûti ha'ínehiko nekôyo ho'uxínovo ítuke Itukó'oviti.
15 Yíhaikinanumaka Fílologu yoko Njúlea, koánemaka Nêreu yoko mokéxa,
koánemaka Olímpa yoko uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti ha'ínehiko
ho'uxínovo ítuke Vúnae.

16 Yíhaikakanoe, siunoné kixekókoti kuteâti kixókokoku ûti yúhoikeokoko
ûti, imeâtinoe sasá'ikoke iséneu vo'oku itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu.
Yúhoikopinoemaka ne uhá koeti po'inu ûti xoko Kristu ho'uxínovotihiko ítuke
Vúnae yâye xoko póhutihiko ho'úxovoku.

17 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, injíko'okopimaka kéhiyanayivoa ne xâne yómoti
háxakexea po'inu ûti yoko kátavokeamaka ya hókea Itukó'oviti, vo'oku kixoku
itúkeovo ákoti aunáti, enepohikone ihíkaxotimaka koekúti ákoti itukápa ne
ihíkauvoti íhikexokonoke. Yahíkuxipa ne xâne kuteâti, 18 vo'oku haina
Vúnae Kristu hóko, itea koati âha kíxeova ne hóko. Koatímaka ahúkoti
nê'e ya koúhe'ekea yûho koane itúkoheyea ihâyu'ikea xanéhiko kutí'inoke
itoâti aúpu'ikea ne kixeóvovoti xâne ákoti koati éxea koêku. 19 Énomone
yákoyenoeye kéhiyanayivoa, vo'oku hi'imé koe xâne éxea itíkivonoe hokoâti ne
kaná'uti kixovókuti ítuke Vúnae. Énomone kutí'ino ike'élokexotinoe ongóvo.
Ngahá'ainopinoe itíkivo xâne éxoti itúkea únatinoe koekúti. Itea ya itíki váhere,
kutí yákoe xâne ákoti éxone. 20 Yoko Itukó'oviti, enepone úkeaku hána'iti úhepeko
isoneûti, uke'éxotimo xunako Satánae ya ákotinemo axu'íkene káxe. Yane
kutí koetímo kepasípu'ikopoti Satánae. Itúkapu seánakopike Vúnae Jesus Kristu
yóvoheixonoe.

21 Yúhoikopinoe ne Timóti, nza'íne ítukeke Vúnae, koane Lúsiu, Njázaum yoko
Sosípaturu, iyénonjapa jûdeu.
22 Yúnzoikopinoemaka ya iháke Vúnae, undi Tésiu, undi yutoxoâti ra yuho
Poûlu, páhoenopinoe.
23 Yúhoikopinoemaka Ngáyu, óngeake óvokuke, koane uhá koeti po'ínuhiko ûti
xoko Jesus ho'uxínovoti ítuke Vúnae yâye. Yúhoikopinoemaka Erástu, enepone
éxoti koeku tiûketi kopêrauti yara pitivóko, koánemaka Koátu, po'inu ûti xoko
Jesus. (24 Itúkapu seánakopike Vúnae Jesus Kristu yóvoheixo, uhá ketínoe.
Énomoneoxo ákoeneye.)

Hunókoku yuho Poûlu yonoti xapa íhae Róma

25 Viháyu'ika Itukó'oviti, enepone apêti xunáko kóxunakeopinoe ya ikéneke,
kuteâtimaka kó'iyea yane inámati ihíkauvoti poréxonuke ngoyúhoyea. Énomone
ne ihíkauvoti koeku Jesus Kristu ngoyúhone xapa xâne, enepone koúhapu'iune
Itukó'oviti kó'oyene, ákoti exákana mekúke vo'oku itúkeovo uná koyêti xokóyoke
ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum.
26 Itea koúhapu'ikokonone yane yútoeke porófetahiko yutoxóvoti nóvoke.
Yoko koati Itukó'oviti, enepone ákoti tûri koane ákoti hunókoku, pahukôa
koúhapu'ikeovo, motovâti uhá kó'iyea xâne kutípea koane hókea, koêkuti poké'e
óvohikoku yara kúveu mêum.
27 Enepone Vúnae, poéhane itukóva ne koati kaná'uti Itukó'oviti yupihóvoti
hána'iko kó'exoneyea, itúkapu énomone ihayú'ikokono ákotinemo hunókoku,
vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu. Énomoneoxo ákoeneye.
Hunókokune.

1 KORÍNTIU

Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Koríntu

Poûlu turixôa ne imokóvokuti ya Koríntu yaneko koyuhópoinoa emo'u Itukó'oviti neko xanéhiko ovâti neko pitivóko. Yoko poéha xoénae meyá kôe óponea xapákuke yanekôyoke, kuteâti koeku noíxea ûti ya Átu 18.1-18.

Yutóxinoake Poûlu ra koyuhópeti vo'oku pahúnevo po'ínuhiko xâne kutípoti Jesus yaneko imokóvokuti ya Koríntu, koane vo'oku háxakexeovokokomaka. Éxokoa Poûlu nókone kó'iyea, motovâti ho'úxopeovohiko, kuteâti koeku nókone kó'iyea ne koati kaná'uti xanena Itukó'oviti.

Yoko tumúneke pahúkinoa Poûlu ne yútoe, ápe koyuhópeti yútoe íhae Koríntu, páhoe xoko Poûlu. Yane koyuhópeti, épemohiko Poûlu kó'inoaku isóneu ne koekútihiko, âha éxeahiko. Enepone épemoake, yumópa Poûlu ya kapitulu 7. Kene ya kapitulu 12 yonoti 14, koyúhoinoamaka Poûlu ápeyea íparaxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne póhutihiko kutípoti Jesus, éxone itúkea ítukeke Itukó'oviti. Ya kapitulu 13, anêko yûho koêku ne koati kaná'uti seanákoti. Kene ya kapitulu 15, éxokoa Poûlu itúkeovo kaná'uteoxo exépukopea ne Jesus ukópea xapa ivokóvoti, koane vexépukopeamakamo, uti kutipoâti, vo'oku inuxó kó'inovi Jesus exépukopea.

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu. Undi iháxiupo Jesus, páhoe koyúhoyea emó'u
xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti. Anéyemaka njokóyoke ne Sósteni,
2 po'inu ûti xoko Jesus. Pahúkinopeanoe ûti ra koyuhópeti, itínoe ho'uxínovoti
ítuke Itukó'oviti ya pítivokonake Koríntu, itínoe kasása'iupo Kristu Jesus, koane
iháxiupomaka Itukó'oviti itúkeovo sasá'iti nonékuke, xané kixeâti ne uhá koeti
po'ínuhiko ûti, koêkuti óvohikoku ikóseanaxeovo Vúnae Jesus Kristu, Únaehiko
koane Vúnae.
3 Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu
yóvoheixo, koánemaka úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Seánakoa Itukó'oviti ne íhae Koríntu

4 Kóyekune íngoro'ixinovopinoe xoko Itukó'oviti, vo'oku hána'iti seánakopi xoko
Kristu Jesus. 5 Vo'oku koeku héki Jesus, yupihovó koe iké'iparaxikono ikéneke
ya uhá koeti koekúti, kuteâti itíkivo koati exoâti koyúhoyea emó'u, koane heú
kíxi yéxi kaná'uko ra ihíkauvoti hékone. 6 Koati kitipoâtinoe ne ihíkauvoti koeku
Jesus, koane títiu kéye ikéne. 7 Énomone ákoino ápahuina iparáti konokóvotiko
xepákuke yane póneake Itukó'oviti ne xanéna éxea itúkea ítukeke. Énomone
kénenoeye ya koêkuiko kíxoixopinoe aúkopovope Vúnae Jesus Kristu. 8 Yoko
énomonemo koxunákopinoe tukú koeti hunókokuke, motovâti itíkivo xâne ákoti
koyuhoâti ápeyea óvaku pahúnevo yaneko káxe aukápapu Vúnae Jesus Kristu.
9 Koati motovâti kúveovokono kíxeopineye ne Itukó'oviti, enepone ihaxíkopitinoe
poéhayeane iséneu xoko Xe'éxa, enepone Vúnae Jesus Kristu.

Ixíko'okokono ne hokotíhiko Jesus vo'oku ixómoyea haxákeovokoko

10 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, injíko'okopinoe ya iháke Vúnae Jesus Kristu
ákoyea ópoe'ainokoko yiûho, koane ákoyeamaka héxakexipukoko. Konókoti ku-
tikokó ké'iyinoe ikéneke Vúnae, koane poéhayeanemaka yónoku iséneu yoko yâha
itíki ítukeke. 11 Kó'inokeneye yunzó'inopi, vo'oku éto'okonu xâne ukeâti óvokuke
Kolôe ápeyea puvokókoti xepákukenoe. 12 Hara ngíxo, vo'oku ápeyea xepákuke
ixómoti koyê: “Undi hokoti Poûlu” koyêti. Kene po'ínuhiko: “Undi hokoti
Ápolu” koyêti. Kene po'ínuhiko: “Pêturu nzóko” kóye. Ina apémaka koyúhoti

itúkeovo hokoti Kristu. 13 Yusíkoikopomea háxakexeovo ne Kristu? Undí'ikopo
kuruhúxinovopinoe? Inzákeikopomea yáhikikono? Ako kalíhuina!
14 Íngoro'ixinovo Itukó'oviti vo'oku ákoyea ánjiu xepákukenoe. Poéhane Kiríspu
yoko Ngáyu ánjiko. 15 Koeku kó'iyeaneye, ako xâne motovâti koyúhoyea áhikeovo
ya inzáke. 16 Ápepini Étefana koane uhá koeti ovâti óvokuke, ánjiumaka nê'e. Ava
po'ínu, ákone énjapana. Kutí'inonu koékune nekôyohiko. 17 Vo'oku haina ánjikea
xâne pahúkinonu Kristu, itea ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti omínovike, ene
pahúkinonu. Hainámaka ingo'ítukexoti exóneti ikó'itukeu xâne hána'iti ko'éxoneti
yara kúveu mêum, mará'inamo akútea énomone kutí'inoke itóvoti ne xanéhiko.
Eneponi akoéneye yûnzo, mani kutí ngixoâti ákoti itúkovoke ne ivókinovovi
Kristu ya kuruhúke koíteovo xâne.

Kristu itukóvo xunako Itukó'oviti koíteovo xâne

18 Enepone yuho ûti vo'oku ivókinovovi Kristu ya kuruhúke, ya xapa xâne
yonópotihikomo ipihóponovokutike, kutí kó'inoahiko hókone xâne ákoti aunáti
isóneu. Itea xoko ûti, uti koítovone Itukó'oviti, koati hána'iti xunako Itukó'oviti
nê'e. 19 Yoko énomonemaka koéneye ne yuho Itukó'oviti ya emó'uke, enepone
koêti:
“Unge'éxeatimo éxone ne hána'itihiko ko'éxoneti. Kúteanemakamo ngíxoaku
ko'ísoneuyea ne hána'itinoe ko'isóneuti” kôe. *Izâiya 29.14*
20 Koeku kó'iyeaneye, ná'ikopohiko ne hána'iti ko'éxoneti yara kúveu mêum?
Ná'ikopohikomaka ne hána'iti ihíkaxoti koánemaka ne ahúkoti ya koyúhoyea?
Áko'onehiko nê'e, vo'oku enepone kó'exoneyea ne xâne yara kúveu mêum,
sá'iri'okopane Itukó'oviti ya koekúti ákoti itóponone.
21 Ya hána'iti ko'ísoneuyea Itukó'oviti, haina vo'ókuke ne éxone xanéhiko yara
kúveu mêum, kutí'inoke itopónotihiko éxea Itukó'oviti. Itea ínixoa Itukó'oviti
unáko itúkeovo ya koyúhoyeovo emó'u, itínovoke ya pahúnevo ne xanéhiko
kutipoâti, upánini ínixea po'ínuhiko xâne itúkeovo kixovókuti hókone xanéhiko
ákoti isóneu.
22 Vo'oku poéhane noíxea iyupánevoti kahá'a ne jûdeuhiko. Kene ne
ngerêkuhiko, poéhane itóponea hána'iti exóneti, ene kahá'a. 23 Itea hane
koyúho ûti xapa xâne Kristu yoko ivókinovovi kuruhúke. Enepora ihíkauvoti
íkoroko jûdeuhiko, koane ínixoa ngerêkuhiko itúkeovo hókone xâne ákoti aunáti
isóneu. 24 Itea xapákuke ne xâne iháxiupo Itukó'oviti hókea, enepone jûdeuhiko
koánemaka ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu, koati Kristu koyúho
ûti, enepone hána'iti xunako Itukó'oviti koíteovovi, évekoakumaka Itukó'oviti
koúhapu'ikea ne hána'iti kó'exoneyea. 25 Vo'oku enepone ítukeinovi Itukó'oviti
xoko Kristu, ínixone po'ínuhiko xâne itúkeovo hókone xâne ákoti isóneu, koati
hána'iti anú'ukea kó'exoneyea ne xâne yara kúveu mêum. Koáne enepone
koekúti ínixonehikomaka itúkeovo muyá'iko Itukó'oviti, énomone yupihóvo
anú'ukea xunako xâne.
26 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, yokómomapihi kêkunoe inâ ihaxíkopi Itukó'oviti
héki. Vo'oku ako axú'ina xâne hána'iti ihíkaxovoti, koane payásotihiko
xepákukenoe, koane xe'exa iríku kalísoti kixoku koéxokexeokono. 27 Itea hane
noívokoxo ne Itukó'oviti xâne ínixone po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum itúkeovo
ákoti isóneu, motovâti kóteyokeokono ne xâne hána'iti ko'isóneuti. Koáne,
motovâti kóteyokeamaka payásotihiko yara kúveu mêum, noívokoxoa Itukó'oviti
ne xâne ínixone po'ínuhiko yara kúveu mêum ákoyea xunáko. 28 Kene ne
inixóneti ákoyea itúkokonoke, koane puvonéti, yóko'o ne koâti yupihóvoti
kalîhuyea, enepohikone kutí koeti akó'oti, énomonemaka noívokoxo Itukó'oviti
íkorohikea ne yupihóvoti xunáko, uke'éxopeati xunáko yoko itúkeovo tey-
onéti. 29 Kixínoakeneye Itukó'oviti maka hákone oxéne iháyu'ikopeovo ne xâne

nonékuke. 30 Kene itínoe, yaínovone kasásа'iupo Itukó'oviti vo'oku ítukeinovi
Kristu Jesus. Énomonemaka poréxo ne Itukó'oviti itúkeovo úkeaku kó'exoneyea
ûti koane kutí'inoke ponopóvoti ûti yoko sasa'ípoti ûti nonékuke. Énomonemaka
kutí'inoke viteóvati ne pahúnevo ûti, 31 maka akúteane koêku ne yutoéti emó'uke
Itukó'oviti xoko kó'iyeaku: “Enepone kahá'ati ápeyea iháyu'iu ya xokóyoke,
itúkapu ítukeinoa Vúnae iháyu'iko” kôe.

2

Koeku yuho Poûlu koyûho ítuke Itukó'oviti xapa xâne

1 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, yaneko ngoyuhópoinopeanoe ra ihíkauvoti
ukeâti xoko Itukó'oviti, haina kalísotinoe emo'úti ôriti éxeokono veínoam,
koane hainámaka kuteâti koyúhoyea hána'iti ko'éxoneti yara kúveu mêum
veínombinoe ngoyúhoyea. 2 Vo'oku ngoúsokone inzóneu yanekôyoke ákoyeamo
po'i énjokopike, ákoti itukapu koeku Jesus Kristu yoko ivókinovovi ya kuruhúke.
3 Yaneko ámbeyeaku xepákukenoe, yupíhovo eómbea kutí ngó'iyea xâne ákoti
xunáko. Vo'oku ina njonóno'oko, koane hána'iti mbíkea, ininjoâti ákoyea índa
indúkea ne itukéti. 4 Enepone ngixoku ngoyúhoyea, koánemaka ne ihíkauvoti
ngoyúhoinopikenoe, ako akútea yuho hána'iti ko'éxoneti ahúkoti koyúhoyea,
itea koati iyúseoti ápeyea njokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koánemaka
xunáko. 5 Kó'inokeneye ngoyúhoyea, motovâti ákoyea itúkapu vo'oku hána'iti
exóneti ítuke xâne yara kúveu mêum kitípino Jesus, itea itúkapune vo'oku
xunako Itukó'oviti.

Koêku ne kaná'uti exóneti ukeâti xoko Itukó'oviti

6 Itea kóyeane koyúhoyea ûti koati hána'iti exóneti xapákuke xâne
koukóponovoti ikéneke Itukó'oviti, enepohikone xâne úsotine ikéneke. Yoko
ako akútea exóneti kuteâti itóponone xâne éxea yara kúveu mêum. Hainámaka
kuteâti éxone ne koati payásotihiko xâne yara kúveu mêum, xâne ákotimo oríko
uké'eyea xunáko. 7 Itea hara koyúho ûti hána'iti exóneti ukeâti xoko Itukó'oviti
ákoti exoâti mekúke, itea kouhápu'ikovotine kó'oyene. Énomone ne úsotine
isóneuke Itukó'oviti ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum, kaha'aînoviti
vitúkeovo hána'iti ihayú'iuti nonékuke. 8 Yoko enepone hána'iti exóneti
ngixínopikenoe, ako ápahuina xâne xapákuke ne payásotihiko yara kúveu mêum
iyukínovati isóneu éxea koêku. Eneponi exâhiko, ákoni kurúhuxa ne koati êno
hána'iti ihayú'iuti Vúnae. 9 Yoko koati kuteâti ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti,
enepone koêti:

“Ako xâne noixoâti, ako kamoâti, ákomaka xâne itopónoati isóneu éxea koêku
ne koekútihiko koúsokinoake Itukó'oviti ne xâne ákoti omotóvo okovo
Itukó'oviti” kôe. *Izâiya 64.4*

10 Itea koúhapu'ikinovea Itukó'oviti ya xunákoke Sasá'iti Omíxone ovo'ó
koe'éviti. Vo'oku ako ápahuina koekúti ákoti exâ ne Sasá'iti Omíxone. Simóya ne
hána'iti isoneûtihiko ya xoko Itukó'oviti ákoti po'i exoâti, éxoa Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti. 11 Kene xapákuke ûti, uti xâne yara kúveu mêum, ako ápahuina éxoti
isóneu po'i xâne. Poéhane únae ne isoneûti exôa. Kúteanemaka koêku ákoyea
éxoti isóneu Itukó'oviti ákoti itukapu Sasá'iti Omíxone. 12 Yoko haina exóneti
íhae ra kúveu mêum ko'ípara ûti, itea koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ko'ípara
ûti, motovâti véxea koeku uhá koêti ne ikó'iparaxovike Itukó'oviti ya hána'iti
seánakovi.

13 Énomonemaka koyúho ûti xapa xâne. Yoko enepone yuho ûti, haina
íhikaxovike xâne hána'iti ko'éxoneti yara kúveu mêum, itea íhikaxovike Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti. Koati xapákuke xâne ovo'ó koékumaka ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti koúhapu'ikea ûti ne kaná'uti kixovókuti koúhapu'ikinovike nê'e.

14 Enepone xâne ákoti ainámapo xoko Itukó'oviti, ako namúka ne ihíkauvoti
ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Kutí kó'inoa hó'e xâne ákoti isóneu.
Koati ákoti exína isóneu, vo'oku áko'oyea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ya
xokóyoke kourápu'ikinoati. 15 Kene ne xâne kuri'ókovati ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti, ínixoa ponóvoku ne uhá koeti koekúti. Itea xapákuke xâne ákoti
akoéneye, ako ápahuina motovâti pónea isóneunoa ne xâne kuri'ókovati ne
Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 16 Yoko énomone kuteâtimaka koêku ya emó'uke
Itukó'oviti, enepone koêti:

“Ako itopónoti éxea isóneu Itukó'oviti. Ákomaka motovâti enékea” kôe. *Izâiya 40.13*

Itea anéye ne isóneu Kristu xoko ûti, uti kutipoâti.

3

Ovóxehiko Itukó'oviti

1 Kene itínoe mbo'ínu xoko Jesus, koati metokeâti kutí ngíxeopinoe
yunzó'ixoti xâne ákoti kuri'ákapa ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Ngónoko kutí
ngíxeopikonoe yuhó'ixoti xâne hokotí'iko koêkuti âha kíxeova, koane kuteâti
kalivôno âvoti koati éxone ikéneke Kristu. 2 Enepone ngixoku ínzikaxeopinoe
yanekôyoke, hane ínzokoa kuteâti koeku leite níkaxeokonoke ne inámatiko
kalivôno âvoti íta níkea xúnati nikokónoti. Vo'oku eneponi akutêa koati
nikokónoti, nika úsotine xâne, ákoni íteanoe. Yoko anéyeiko âvoyea ítea, vo'oku
itínoe xâne hokotí'iko koêkuti âha kíxeova. 3 Koeku ápeyea xâne xepákukenoe
ixómoti iyókovo ítukevo po'ínuhiko xâne koane poé'ainoa isóneu vo'ókuke, koane
koeku ápeyeamaka xâne ixómoti orixókoko, hainá'ikopo itínoe xâne hokoti
koêkuti âha kíxeova? Enepone kixeku itíkivonoe, ákoikopomaka kutí ákoe
kixóvoku xâne ákoti ainámapo xoko Itukó'oviti?

4 Koeku ápeyea xepákukenoe ixómoti koyê: “Undi hokoti Poûlu” koyêti. Kene
po'ínuhiko: “Undi hokoti Ápolu” koyêti, ákoikopomea iyúsea itíkivonoe kutí koeti
xâne ákoti ainámapo xoko Itukó'oviti?

5 Kutí'ikopo íkitixavi, ûndi yoko Ápolu? Pohúneteoxo uti ovoxe Itukó'oviti
koyuhó'iyeati emó'u, enepone kitíponenenoe. Yoko póhutihiko ovóxe, anêko
ítukexeake Itukó'oviti. 6 Kutí koe undi noâti ne emo'u Itukó'oviti koeku
ngoyúhoyea xepákukenoe. Ina keno'óko Ápolu ingénepoke ixómoti ovo'íkoa.
Itea poéhane Itukó'oviti porexôa ukóponea ne itukéti. 7 Iyúseoneikopo ákoyea
itúkapu vo'oku noâti, koane vo'oku ovo'íkoati kutí'inoke apêti êho, itea poéhane
Itukó'oviti porexôa ukóponea ne itukéti. 8 Enepone noâti koáne ne ovo'íkoati,
kutíkokone nonékuke Itukó'oviti. Yoko póhutihiko ko'ítuketi, apêtimo námoepo.
Hanemo exôa koêku ne námoepo, kixoku ko'ítukeyea. 9 Vo'oku uti kaha'íneati
ne Itukó'oviti ya ítukeke. Kene kutí koe itínoe isane Itukó'oviti. Kutí kénoemaka
péti koéxepoe Itukó'oviti.

10 Ya hána'iti seánakonu Itukó'oviti, poréxonu inúnjinoa yoko indúkinoa
poéheve ne itukéti, kuteâti koeku koexépukoti péti mbiú kixoâti itúkea ítuke.
Ina keno'óko koukóponoati ne itukéti ndûriu. Yoko póhutihiko ko'ítuketi,
konókoti kóhiyanayea kíxoku ko'ítukeyea. 11 Vo'oku ako yusíka ípiheokono
po'i poéheve ákoti itukapu koúkopono ne turiútine. Yoko enepone poéheve
ne itukéti ngíxone, énomone ne Jesus Kristu. 12 Xapákuke koukóponoati ne
itukéti, anêko mbiú kixoâti ko'ítukeyea kuteâti koeku xâne iko'ítukexoti únatinoe
koekúti kuteâti ôro, péhu yoko uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi yane koéxepoe. Ina
apémaka kuteâti xâne veinoâti koekúti ákoti koati unátiyea, kuteâti tikóti,
hí'e yoko tuti exáte. 13 Yoko póhutihiko ko'itúkeinoti Itukó'oviti, urapú'itinemo
kixoku ko'ítukeyea yaneko káxe aukápapu ne Vúnae Jesus Kristu. Yúkumo

veínokono koúhapu'ikeokono kixoku ko'ítukeyea ne póhutihiko xâne. Énomonemo kouhápu'ikoa itúkeovo kuteâti xâne veinoâti hí'e ne ko'ítukeyea, áko'o itúkeovo kuteâti xâne veinoâti ôro. 14 Enepone kixoku ko'ítukeyea ne póhutihiko xâne koukóponoti ítuke Itukó'oviti oúkeke ne poéheve, enepo akutêa kixovókuti ákoti itâ yúku oró'okea, apêtimo námoepo xoko Vúnae. 15 Itea enepo akutêa kixovókuti oro'ókovoti, hána'itimo évonevo, itea kóyeanemo koíteova Itukó'oviti neko xâne, upánini kutí koetimo huvokó kixópoti yúku íteovomo. 16 Ákoikopo yéxanoe itíkivo sasá'iti óvoku Itukó'oviti koane itúkeovo ovo'ó koépitinoe ne Sasá'iti Omíxone? 17 Enepo áva xâne kotohíneati ne sasá'iti óvoku Itukó'oviti, itukópinoatimo Itukó'oviti ésa'i ne ítuke, vo'oku koati sasá'iti ne óvoku Itukó'oviti. Yoko koati itínoe ne sasá'iti óvoku Itukó'oviti ngíxone.

Haina exóneti íhae xapa xâne yara kúveu mêum koitóvovi

18 Hákoikopo yaupú'ikopovo. Koêkuti xâne xepákuke inixópovoti itúkeovo koati ko'éxoneti xapa xanéhiko yara kúveu mêum, haina énomone ne koati kaná'uti exóneti nonékuke Itukó'oviti. Motovâti itóponea xâne ne kaná'uti exóneti, konókoti usó kóyeyea ínixeokono itúkeovo ákoti isóneu ya nonékuke xanéhiko yara kúveu mêum. 19 Vo'oku enepone exóneti, opósiu xanéhiko yara kúveu mêum, ako itúkoake Itukó'oviti, kuteâtimaka kó'iyea ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Enepone hána'iti ko'éxoneti xapa xâne yara kúveu mêum, koati éxone veyópinoa Itukó'oviti íkorokopea” kôe. 20 Epó'oxo hara koémaka po'íke: “Éxoa Itukó'oviti oveâti isóneuke ne hána'iti ko'éxoneti yara kúveu mêum, itúkeovo ainóvoti isoneûti ákoti itúkovoke” kôe. 21 Hákoikopo iheyú'iko koêkuti xâne keyuhoâti itúkeovo énomone hekónoe. Vo'oku uhá koeti koekúti, aínovo pónepike Itukó'oviti 22 yusíkoti itúkeovo ûndi, undi Poûlu, áko'o Ápolu, áko'o Pêturu. Kúteanemaka koeku uhá koeti ovâti ra kúveu mêum, koáne ne yápeyiko yara kúveu mêum, koáne ne pihépi xoko Itukó'oviti. Kúteanemaka koêku ne koekútihiko apêti kó'oyene, koánemaka koekúti keno'ókotikomo ikénepoke. Aínovone pónepike Vúnae. 23 Yoko Kristu itíko Yúnae. Kene Itukó'oviti, enepone payásoti ya uhá koêti, énomone itúko Únae ne Kristu.

4

Koêku ne páhoehiko Kristu koyuhó'iyeati emó'u

1 Konokoâti éxea xanéhiko vitúkeovo pohúneti ovoxe Kristu, ûndi yoko po'ínuhiko ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti. Kovóxevi Itukó'oviti koyúhoyea ûti xapa xâne ne ihíkauvoti íhae xokóyoke, ákoti exákana mekúke. 2 Yoko póhutihiko ovoxéti, konókoti itúkeovo kuvovóneti úsexeamo ne páhoenokono itúkea. 3 Yusíkoti ínixinoe kó'iyeaneye ne ngo'ítukeino Itukó'oviti, áko'o ákoyea ákoeneye, yusíkotimaka itúkeovo po'ínuhiko xâne koené'eye isóneunonu, ako mbepákexina inzóneu nê'e. Muhíkova inzóneupinovo, ákomaka nguvápa nê'e. 4 Kaná'uti ákoyea ápahuina váhere koekúti njé'onone inzóneuke, itea kóyeane ákoyea ongóyuho tokópeovoxo uhá koeti índuke, vo'oku poéhane Itukó'oviti motovâ koyúhoyea tokópeovoxo, áko'o ákoyea. 5 Hákoikopo itikóvo xâne húketi isóneuno po'ínuhiko xâne, inixeâti ákoyea aúnati ítuke koeku ákoyea koati yéxi koêku, vo'oku haina kaxénane yúhoikopeokono xâne. Itea aukápapune ne Vúnae, ínamo kauhápu'ika ne koekútihiko itukókonoti hahákutike, ákoti po'i exoâti yara koeku kó'oyene, koane énomonemakamo kouhápu'ikoa itukóvotiye ne isoneûtihiko oveâti isóneuke ne póhutihiko xâne. Yane ihayú'ikoatimo Itukó'oviti ne póhutihiko xâne kuteâti motókeyea iháyu'ikeokono.

Saya'íkoa Poûlu ne íhae Koríntu

6 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, enepora koati ânja énjokeopinoe yara yúndoe,
ínzokoa ngixoku indúkeovo koánemaka kixoku itúkeovo Ápolu, motovâti itúkeovo
koeku ûti kouhápu'ikinopea kixó'ekone ne yutoéti koêti: “Konókoti itúkeovo
yutoéti emó'uke Itukó'oviti hokokóno, enepone ixikó'okoviti ákoyea kapáyasaka
ûti ne po'i xâne koeku ákoyea vitúkoake ne po'ínuhiko” koêti. 7 Hainá'ikopo
kehá'ati íkitixapivo únati ya po'ínuhiko xâne? áko'o ápeikopomea yéxone itíki ákoti
itukapu pónepike Itukó'oviti. Ako kalíhuina. Yoko itukovo ke'ipârati, ná'ikopo
koeti kepáyasokinovo kutí'iyea itepónoati ya xinákoke?
8 Inípono iséneupinovo kutí ké'iyi ákotine nókone ikéneke Itukó'oviti, in-
ixépovoti itéponine uhá koeti ahá'inopi Itukó'oviti, koane itéponinemaka itíkivo
nâti ya xoko Kristu! Yoko ako'ópo vinixápapu, ûndi yoko po'ínuhiko
ápostulu! Ehá'ani netíxixo kuteâti iséneupinovo, motovâtimaka kahá'ineyeopi
ûti xoko Kristu, ûndi yoko nza'íne ítukeke Itukó'oviti. 9 Itea ya undíke,
énjoa itúkeovo Itukó'oviti porexó'ovi vitúkeovo okoti koati ikenétike ya uhá
koeti xâne, uti ápostulu, uti páhoe koyúhoyea emó'u. Kutí koe uti iká'aeti
iyonókonoti xoko koépekokonoku, koeku komómoponea uhá koeti xâne ovâti
ra kúveu mêum, koánemaka ánju íhae vanúke, enepohikone ovoxe Itukó'oviti.
10 Vo'oku hókea uti Kristu, uti ápostulu, koati uti xâne inixóneti ákoyea
isóneu. Kene inípono itínoe, koati inixépovoti itíkivo ko'éxoneti ikéneke Kristu!
Utímaka xâne inixóneti ákoyea itóponone koane ákoyea xunáko, uti ápostulu.
Itea inípenonoe, koati inixépovoti itíkivo hána'iti itóponone ikéneke Kristu
koane êno xináko, ikítixapovotimaka koati teyonéti! Kene ûti, uti puvonéti.
11 Enepora ûti, uti ápostulu, tukú koeti kó'oyene, uti épeu hímakati koane
úne. Ye'ékonemaka ipúpa'ixea vípovo. Utímaka yehepóke'exokuti. Ákomaka
koati vóvoku. 12 Vivókoponovomaka ko'ítukeyea ûti, vitúkoti ésa'i nókone ûti.
Enepo vihakókono, ako vitúkapina ésa'i ne ihakó'oviti, itea vépeminoa unako
koêku xoko Itukó'oviti. Enepo vikoítoponokono kotíveti, vítoa tarú'uxea uhá
koêti. 13 Enepo apê itukóheoti koeku ûti, itupa'ii kíxoa yumópea ûti, voposíkoti
unátipinokoko visóneu. Tukú koeti kó'oyene, ya isóneunovi xanéhiko ákoti êxa
Itukó'oviti, uti kuteâti sipurákineti, uti ápostulu. Uti kutí koeti koekúti kuréti
yupihóvoti kótirinayeokono.

Enékoa Poûlu ne íhae Koríntu

14 Haina ngahá'ati ngóteyokeopinoe ngixínopikeneye yara yúndoe, itea
enengópiti vo'oku kutí ngixópinoe koati nje'éxaxapa ákoti omotóva ongóvo.
15 Yusíkoti yupíheovo enó'iyea ihíkaxopiti ikéneke Kristu, itea poéhaxo ne
itukópitinoe xe'éxaxapa. Yoko énomone ra yuhó'ixopiti, vo'oku undíne
koyuhó'inopi koeku Kristu Jesus enepo inâ kitipôa. 16 Injíko'okopinoekopo
héki ngixoku nzókea Itukó'oviti. 17 Énomonemaka kutí'ino mbahukínopitinoe
Timóti, enepone po'inu ûti xoko Jesus, enepone kutí ngíxonemaka nje'éxa
ákoti omotóva ongóvo. Koati kuvovóneti nê'e, yuixóvoti ko'ítukeino Vúnae,
koane huvo'óxopitinoemo puyákoponeova yokóvo ne ngixoku nzókea Kristu
Jesus, kuteâtimaka ínzikaxea ya uhá koeti yónongu ya póhutihiko imokóvokuti
nzímoku.
18 Anêko xâne kapayásokopovoti xepákukenoe po'okoâtihiko ákoyeamo
naínjapanapinoe. 19 Itea ákomo áxu'ikene, noinjóponopitinoemo enepo itukapu
ahá'inonu Itukó'oviti. Yane enjoâtimo ápeyea xunáko neko kapayásokopovoti
itúkeaxo kuteâti neko yûho, áko'o itúkeovo pohúneti koyuhóheoti ákoti xunáko
itúkea. 20 Vo'oku enepone vitúkeovo xanena Itukó'oviti yonópoti natíxokuke,
haina pohúneti koyúhoyea ûti, itea konókoti ipúhikea xunako Itukó'oviti ya
kixoku vitúkeovo. 21 Kutí'ikopo kehá'anoe? nzímea xepákuke orínjeopimo? áko'o
itupa'ii ngíxeopimo kuteâti koeku xâne ákoti omotóvopinoe okóvo.

5

Koeku xâne kutípoti Jesus koesáyu'ixoti kixoku itúkeovo

1 Koati apêti koyuhópitinoe ápeyea xâne xepákukenoe ákoti saya'íkapeapa ne
úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno. Yoko enepora ákoyea káyusea
kixoku itúkeovo, koati yupihóvoti koêku, ákotimaka kámeaku ûti kuteâti,
muhíkova xapa xâne ákoti êxa Itukó'oviti. Hane ngíxo vo'oku ápeyea ixómoti
kapîne énoxaka. 2 Yoko inípenonoe, uhepee kóye iséneu! Ako kalíhuina
ikétivexinoe iséneuke ne váhere koekúti xepákuke. Mani kenokoâtinoe ikétivexi,
motovâti kópuhikeokono xepákuke ne yupihóvoti váherexea ítuke. 3 Kaná'uti
ángo'oyea yâko xepákuke, itea ya isoneûtike, kóyeane kutí kó'iyea ambêti
xepákuke. Epó'oxo ngoyuhó'inopitine inzóneunoa kutí'iyea ambêti ya: Koati
pahukóvoti ne kixotíneye ítuke. 4 Hara ngixópinoe ya iháke Vúnae Jesus:
Enepo he'uxínapa ra koekúti, kutí koetímakamo ambêti xepákuke, koane
apêtimakamo xunako Vúnae Jesus youkeke. 5 Yane képuhika xepákuke ne ákoti
ikatívexa isóneuke ne váhere ítuke. Kirí'akamaka Satánae komóhiyea mûyo,
motovâtimo eópea itúkeovoxo koati pahukóvoti koane kóyuseopeovomo, mo-
tovâtimaka ápepeamo xapákuke ne kasása'iupo Itukó'oviti yaneko káxe aukápapu
Vúnae.

6 Ako aúnati ne iséneupinovonoe, ikítixapovoti xâne koati únati kóyeku
ikéneke Vúnae ákoti konokínovopitinoe. Ákoikopo yéxa koêku ne pahunévoti
itúkeovo kuteâti kalihú koeti kohiyákopeti pâum heú kíxea kohíyakea ánahi?
7 Kiríkapaikopo ne uhá koeti kúxoti kixeku itíkivo, enepone kutí koeti ko-
hiyákopeti xepákuke, motovâti itíkivo inámati masa ákoti kohiyákoati. Yoko
énomone kénenoeye koeku itúyopea ne pehúnevo. Vo'oku enepone Páskoa, usóne
kixó'ekone xoko ûti koeku ivókinovovi Kristu, enepone kutí kixonéti kali xe'exa
su'ûso koépeuti ya Páskoa, ésa'i itúyopea pahunévoti. 8 Vokóyuineikopo kuteâti
koêku ya kaxena Páskoa. Itea enepone kixoku kóyuiyea ûti, ako yusíka itúkeovo
ya kúxoti kixoku vitúkeovo, enepone kutí koeti kohiyákopeti. Énomone ne
váherexea vítukeino po'inu ûti yoko po'ímaka váhere vítuke. Itea hara vitúka
kixoku kóyuiyea ûti, vitúkeovo xâne ákoti semekékexa, koane pónea uti kixoku
vitúkeovo. Énomone akútea ne osó'iuti pâum ákoti kohiyákoati, koyuípeti ya áyui
Páskoa.

9 Ya po'íke yúndoenopi yanekôyo, mbahúkopinoe ákoyea yánahixapa ne xâne
ákoti kayúsea kixoku itúkeovo, kapíneti ákoti itukapu koati múxone. 10 Itea
haîna xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti ne ngíxo, enepohikone
kapíneti ákoti itukapu koati múxone, koáne ne xâne ixómoti ipupákino isóneu
kahá'ayea enó'iyea tiûketina, yóko'o ne ómevoti, koánemaka ne xâne kuvóvoti
sánduhiko. Vo'oku eneponi itukápahiko ne xâne yara kúveu mêum ákoti
êxa Itukó'oviti ne ngíxo, mani konokoâti ipíhikopi ra kúveu mêum motovâti
ákoyeani yánavakaxapa. 11 Itea hane itukóvo ne xâne ngixínopikenoe ákoyea
yánavakaxapa, enepone koyúhoti itúkeovo po'inu ûti ya xoko Jesus, itea kóyeane
váherexea kixoku itúkeovo. Énomone ne kapíneti ákoti itukapu koati múxone,
koáne ne ixómoti ipupákino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiûketina. Énomonemaka
ne xâne kuvóvoti sánduhiko, koáne ne váherexokenati yuhó'ino po'inu xâne,
koánemaka ne kohíhikenati, yóko'omaka ne ómevoti. Xâne koetíneye kixoku
itúkeovo koyúhoti hókea Jesus, muhíkova íniki hako kalihú'ina.

12 Hainá'ikopo xâne ákoti itukapu po'inu ûti xoko Jesus ngónoko énjokea
itúkeovo pahukóvoti koane nzayá'ikea. Itea enepone po'inu ûti xoko Jesus,
hainápo koati konokoâti yéxoki itúkeovo pahukóvoti koane seyá'iki. 13 Kene

enepone xâne ákoti itukapu po'inu ûti xoko Vúnae, Itukó'ovitimo exôa kíxoaku nê'e. Képuhikapaikoponoe ya xepákuke ne vaheréxoti ítuke.

6

Nókone kó'iyea apê évotikokoke ne kutípotihiko Jesus

1 Enepo apê yévotikokoke, ákonoemea tíyapana yómikoko yuhoíkovokutike
nonékuke xâne ákoti asasá'i ítuke nonékuke Itukó'oviti? Na koeti ákoino
yámanoe nonékuke po'inu ûti, kasásа'iupo Itukó'oviti, motovâti enékeokono?
2 Ákoikopo yéxanoe itúkeovomo ûti, uti kasásа'iupo Itukó'oviti yuhoíkopamo
ne xanéhiko yara kúveu mêum vo'oku kixoku itúkeovo? Koeku itúkeovomo
énomone yíhoikopo, na kíxeaye ákoyea yéxanoe kíxeaku ne kalîhuti koekúti
xepákuke? 3 Ákoikopomaka yéxa itúkeovo utímaka yuhoíkopamo ne ánjuhiko íhae
vanúke, enepohikone ovóxe Itukó'oviti, vo'oku kixoku itúkeovohiko? Ínapomo
hako yexoânoe kíxeaku kíxekuxi ne kálihunoe koekútihiko kuteâti tokópone ûti
itukovo káxe. 4 Itea enepo apê koekúti kuteâti, hane iyénoanoe xoko xâne
ákoti itukapu xanena Itukó'oviti, enepohikone ákoti yána êgerejake. 5 Ákoikopo
ápahuina xâne ko'isóneuti xepákukenoe motovâti enékeopinoe, itínoe kutípoti
Jesus? Metókeanoe enepo kateyákapi ra yûnzo! 6 Ya koêkuni yómi ne koekúti
xapa xanena Itukó'oviti ya êgerejake, ponó kixékokonoe yuhoíkovokutike enepo
apê kixékokoku, yomokókoti nonékuke xâne ákoti akutipo Itukó'oviti.
7 Póhutine ápeyea kixékokokunoe, iyúseo ápeyeako hána'iti nékone ikéneke
Jesus. Mani unatíne sikovó ké'iyi apê vaheréxinopiti ítuke. Manímaka unatíne
yévokivo vo'ókuke. 8 Itea ya koêkuni ké'iyineye, ainovó koe itínoe vaheréxinoa
ítuke ne po'i xâne. Ainovó koe itínoemaka koesáyu'ixo koeku po'ínu xâne. Yoko
inípono itúkeovo koati pe'ínuhiko xoko Jesus ne kíxeneye. 9 Ákoikopomea yéxa
ákoyeamo yanapa natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke ne xâne vaheréxoti ítuke?
Hákonoe yaupú'ikopovo yarâ'a, vo'oku ákomo pihápaya ne xâne koesáyu'ixoti
kixoku itúkeovo, kapíneti ákoti itukapu koati múxone, koánemaka ne xâne
kuvóvoti sánduhiko. Áko'omakamoya ne xâne aupú'ikoti múxone, kapíneti
múxone po'i xâne. Kúteanemaka koêku ne hóyeno senoxóvoti, koánemaka
ne hóyeno ikoyénoxovoti po'inu hóyeno. 10 Áko'omakamoya ne ómevotihiko
yoko xâne ipupákinoti isóneu kahá'ayea enó'iyea tiûketina, koane kohíhikenati.
Kúteanemaka koeku xâne yómoti váherexino emó'u po'ínuhiko xâne, yoko xâne
yómoti hú'uxea ítukevo po'i xâne. Ákomo yanápahiko natíxokuke Itukó'oviti
vanúkeke kuteâti nê'e. 11 Yoko ápe nóvo koetíneye kixoku itúkeovo xepákuke.
Itea kó'oyene, itínoe kasasá'iuti, itínoemaka haxakínovoti Itukó'oviti itúkeovo
xanéna, koane penópovone nonékuke Itukó'oviti vo'oku ítukeinovi Vúnae Jesus
Kristu koánemaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

Iháyu'ikeokonoke Itukó'oviti ra koxe'u ûti

12 Koêkuti íninjone unátiyea indúkea, motóva indúkea. Kaná'uti nê'e, itea
haina uhá koeti koekúti porexó'ovi unako koeku ûti. Kaná'uti motó'iyeova
indúkea koêkuti íninjone unáko indúkea, itea kóyeane ngóhiyanayeovo,
mará'inamo áyanzikapa indúkea, hákonemo indôa nguríkea. 13 Enepone
nikokónoti, ápeino vo'oku íhaku nika ûti. Kene enepone íhaku nika ûti,
ápeinomaka vo'oku nikokónoti. Itea apêtimo hunókoku nê'e, vo'oku koêkutimo
káxe, uke'éxoatimo Itukó'oviti ne koekútihiko kuteâti. Itea pó'iti koêku ne muyo
ûti. Haina apeínoti kapinehí kíxea ûti ákoti itukapu koati múxone ûti, itea
hane ápeino itúkeovo iháyu'ikovope Vúnae, yoko ovo'ó kó'iyeovimaka Vúnae.
14 Itukó'oviti, enepone koexépukopati ne Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti,
koexépukopatimakamo ra koxe'u ûti ya xunákoke.

15 Ákoikopo yéxa itúkeovo ítuke Kristu ne miûyo? Maní'ikopomea motovâti
iyóneam ne ítuke Kristu xoko senohí koêti, mborexoâti ikó'itukexea senohí
koêti? Ako kalíhuina! 16 Ákoikopomaka yéxa itúkeovo póhutipone mûyo ne hóyeno
xoko mohîti sêno enepo yuhó'ixoa? Koati kaná'uti kó'iyeaneye, vo'oku hara kôe
emo'u Itukó'oviti: “Póhutipone mûyo ne pi'âti” kôe. 17 Kene koêkuti kuri'ókovoti
Vúnae Jesus, koati póhutiponemaka xokóyoke.
18 Yahíkuxipa ne pahunévoti kuteâti nê'e, enepone ákoyea sayá'ikapeapa xâne
ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno. Vo'oku uhá koeti koêkuti
po'i kó'iyeovoku pahúnevo xâne, haina muyókuke itúkeokono ne pahúnevo.
Itea enepone xâne ákoti saya'íkapeapa itúkea kuteâti, koati muyóne itúkino
váhere. 19 Ákoikopomaka yéxa koeku miûyo itúkeovo óvoku ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti, enepone ovo'ó koépitinoe, páhoenopimaka Itukó'oviti? Hainá'iko
itínoe exópo koêku, itea énomone exo kêku. 20 Vo'oku kohépiti ne yésa'i pôreupo
Jesus. Yusikóneikopo itúkeovo ihá yu'ikovope Itukó'oviti ne miûyo.

7

Yuhó'inoa Poûlu ne íhae Koríntu vo'oku kazaméntu

1 Kuteâti neko yépemonukenoe yítoeke, hara koe inzóneunoa: Enepone ákoyea
okóyeno ne hóyeno, únati nê'e, haina váhere. 2 Itea vo'oku ú'uso kóyeyea ákoyea
sayá'ikapeapa xâne ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, unatíne
ápeyea koati yêno ne póhutihiko hóyeno koánemaka îma ne póhutihiko sêno.
3 Enepone koyénoti, ako yusíka ákoyea itúkina úhepune mûyo ne yêno, vo'oku
koati ko'ímainokene ne sêno. Koánemaka ne sêno, ákomaka yusíka ákoyea itúkina
úhepune mûyo ne îma. 4 Vo'oku enepone ko'ímati, ako yusíka poéhayeane
akahá'a, ina itukína âha ne îma, itea kahá'ayea îma exoâmaka. Kúteanemaka
koêku xoko hóyeno apêti yêno, haina poéhayeane akahá'a exôa, itea kahá'ayea
yêno exoâmaka. 5 Hako kema'âyikokoa nê'e, poéhane itukapu kutikokó
koinoâti iséneu ákoyea itíka ya kúveu ye'á koeti káxe, vo'oku kehá'ayi yíxivoxo
itíki orásaum, itínoe pi'âti. Itea hákomaka yupihovó kixeánoe kéxu'ikenexi,
mará'inamo hixápapi Satánae, enepo hako'óne itêa ne ákoyeanoe itíka.
6 Enepora yûnzo, pohúneti enjókopitinoe inzóneunoa, kene haina páhoenopi
Itukó'oviti ké'iyineye. 7 Ya inzóneunoake, mani únateoxo akutêa ngoêku ákoyea
yênom ne uhá koeti hóyeno. Itea anêko kíxoaku Itukó'oviti ne póhutihiko xâne.
Yoko ako akútikoko koeku uhá koeti xâne. Pó'iti koeku po'ínuhiko koánemaka
po'ínuhiko.
8 Kene ya xoko âvoti múxone yoko xoko ivokóvoti múxone, íninjo unátiyea
kóyeyeane kuteâti ngoêku. 9 Itea enepo hakô'o itoâhiko, unatíne opósikea
múxone yaneko ixómoyea kóxuna'ixovo îtukeovo itoâti.
10 Kene xoko apêtine múxone, anéye páhoenoa Vúnae itúkea, kene haina
pohúneti inzóneunoa. Énomone ne ákoyea yusíka kuríkea îma ne ko'ímatine.
11 Itea itukovo kurikoâtine, konókoti póhuxeovo ákoti oko'ímapo, áko'o
aúkopeovo xoko îma. Kúteanemaka koêku ne hóyeno koyénoti, ako yusíka
kuríkea yêno.
12 Kene ya xoko po'ínuhiko, ako yuho Vúnae Jesus vo'ókuke, itea hara kôe
inzóneunoa: Enepone po'inu ûti xoko Jesus apêti yêno ákoti akutipo Jesus,
ako yusíka kuríkea itukapu úhepeti isóneu yêno óvoheixea xokóyoke. 13 Kene
ne sêno apêti îma ákoti akutipo Jesus, ákomaka yusíka kuríkea, koeku úhepeyea
isóneu îma óvoheixea xokóyoke. 14 Vo'oku xoko sêno kutípotine Jesus apêti
îma âvoti háka Jesus, haina koekúti ákoti asasá'i xoko Itukó'oviti ne itúkeovo
komuxónekokoti, ínapo okonóko kotóhineopea itúkeovo komuxónekokoti. Koati
sasá'iti, vo'ókuke ne yêno kutípoti Jesus. Kúteanemaka koêku xoko hóyeno

kutípotine Jesus apêti yêno âvoti háka Jesus, kóyeane itúkeovo sasá'iti xoko Itukó'oviti ne itúkeovo komuxónekokoti, vo'ókuke ne hóyeno kutípoti Jesus. Enepo hákoti koené'eye, ákoni asasá'i ne xi'íxaxapa, itínoe apêti múxone âvoti háka Vúnae. Itea koati kaná'uti itúkeovo ainóvoti sasá'iti ne xi'íxaxapa. 15 Kene xâne ákoti akutipo Jesus, enepo hákoti kahâ'a óvoheixea xoko múxone kutípoti Jesus, unatíne pihópea. Koené'eye, ákone okónokoa po'inu ûti xoko Jesus, áko'o mokexa ûti ísu'okeovoiko múxone, vo'oku iháxikinopikenenoe Itukó'oviti héki, kaha'aînopiti yóvoheixi kásatike isoneûti. 16 Vo'oku ako yéxa, itínoe sêno, ítimo ne îme hokópea Jesus enepo yakamá'a óvoheixea xikóyoke. Kúteanemaka koêku itínoe hóyeno, ako yéxa ítimo ne yîno hokópea enepo yakamá'a óvoheixea xikóyoke.

17 Enepone póneake Itukó'oviti kó'iyea ne póhutihiko xâne inâ ihaxíkoa hokópea, énomoikone ákoeneye péhutinoe. Koati énomone koéneye mbáhoeno xanéhiko ya uhá koeti koêkuti imokóvokuti yónongu. 18 Enepo áva xâne xepákuke sirkunsidá koetíne tumúneke iháxikea Itukó'oviti, hako yonôa isóneu ípokeovo, únatine kuteâti kóyeku. Kúteanemaka koêku enepo áva xâne ákoti sirkunsidá akôe tumúneke iháxikea Itukó'oviti, únatine kuteâti kóyeku. Hako yonôa isóneu. 19 Vo'oku enepone sirkunsidá kó'iyea xâne, koáne ne ákoyea sirkunsidá ákoe, ako itópoinovike nê'e. Itea hane konokóvoxo xoko ûti vitúkea páhoenovi Itukó'oviti. 20 Póhutihiko xâne, ákoyeneye kuteâti koêku inâ ihaxíkoa Itukó'oviti hokópea. 21 Itukovo iti akaúti inâ ihaxíkopi Itukó'oviti, hako yonôa iséneu vo'ókuke. Itea imihé'aka yoxéne ítivoa ne itíkivo akaúti, únatimakaya. 22 Vo'oku enepone akaúti iháxiu Vúnae hokópea, koati itóvotine xoko Vúnae, koeku ákoyeane itúkapu ákau váhere kixovókuti. Kene enepone xâne ákoti itukapu akaúti inâ ihaxíkoa Vúnae hokópea, ovóxepone Kristu kó'oyene. 23 Koati porexópovotine ésa'i ne keítivokononoe. Ákoikopo yusíka itúkeovo xâne yara kúveu mêum exêa kêku, kutí'iyea itínoe ákau. 24 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kuteâti kêku inâ ihaxíkopi Itukó'oviti hekópi péhutinoe, énomoikone yákoene ikéneke Itukó'oviti.

Enékeokonoke ne âvoti múxone vo'oku kaxena kotíveti koekúti

25 Kene ne ârunoehiko âvoti îma, ako yuho Vúnae Jesus koêku râ'a ya páhoenovike vitúkea. Itea ngoyuhó'inopeatinoe inzóneunoa, undi xâne motokeâti kúveovokono isóneunoa vo'oku seánakonu Itukó'oviti. 26 Íninjoa unátiyea kóyeyeakone kóyeku ne xâne, ákoti apasíka múxone, vo'oku tiú'itine ra káxehiko símokune ûti. 27 Itea itukapu apêtine yîno, hako kirikôa. Kene itukapu âvoti yîno, hako yoposíko kéyenoyi. 28 Itea enepo yokoyéno, ákomo pehúkapu. Koánemaka ne ârunoe, enepo oko'íma, ákomo pahúkapu. Itea kóyeanemo enó'iyea tiú'iti koekúti vékokuhiko ne komuxónekokoti. Yoko mani anjá'inopinoe ákoyea vika tiú'itike koekúti.

29 Koati ngixópitinoe, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ákoyeanemo axú'ina kaxena ûti motó'iyeovaku ko'ítukeino uti Vúnae. Konókotikopo kutí kó'iyea ákoti múxone ne apêti yêno, motovâti yuíxeovo ítukexeake Vúnae. 30 Hainámaka póhutinehiko nê'e ngíxo, itea kúteanemaka ne ikaxú'itihiko okóvo. Hako itukovo énomone yónoheixo isóneu, itea kutí ákoe ákoti aikáxu'i okóvo. Koánemaka ne xâne elóketi okóvo, hako itukovo énomone yónoheixo isóneu, itea kutí ákoemaka ákotihiko aelóke okóvo. Kúteanemaka ne vanéxotihiko, hako itukovo váneu yónoheixo okóvo, itea kutí ákoe ákotihiko váneu. 31 Epó'oxo koêkuti kixovókuti yara kúveu mêum vikó'itukeu, hako itukóvo énomone yuíxovoxo ûti, itea kutí ákoe ákotimaka itukapu vikó'itukeu. Vo'oku enepora uhá koeti noíxone ûti yara kúveu mêum, ákomo oríko uké'eyea.

32 Yoko enepora koâti anjá'inopinoe, énomone ákoyea ixomo ipúpakina iséneu
ne kixovókuti yara kúveu mêum. Vo'oku enepone ákoti múxone, koati apêti
oxéne yuíxeovoxo ítukexeake Vúnae, oposí'ixoti kixoku ikó'elokexea okovo Vúnae.
33 Itea enepone apêtine yêno, koati kixovókuti yara kúveu mêum yónoheixo
isóneu, koeku opósi'ixea kixoku ikó'elokexea okovo yêno. 34 Énomone pi'á kó'ino
yónoheixoku isóneu.
Kene ne sêno ivokóvoti îma, koánemaka ne âvoti îma, koati motovâti yuíxeovo
ítukexeake Vúnae, koane kurí'okeovo Vúnae, herú kixoti isóneu koane mûyo
itúkeovo sasá'iti ikó'itukeu Vúnae. Itea enepone ko'ímati, koati kixovókuti yara
kúveu mêum yónoheixo isóneu, vo'oku opósi'ixea ikó'elokexea okovo îma.
35 Ngixínopikeneye, ngahá'ati nzuvó'oxeopinoe, kene haina ngahá'ati
indópeopi. Koati ngaha'aînopiti péni kixeku itíkivo. Ngahá'amaka
nzuvó'oxeopinoe itíkivo haxakínovoti ítuke Vúnae, ákoti po'i yónoku iséneu.
36 Kene ne homoêhou kahá'ati itúkea kuteâti ne yunzómeku, itea puvâti
itúkeovo tiú'itino noívana enepo hákoti okoyénoa, vo'oku pihínone anú'ukea
kuteâti yé'akeye xoénaena mani ko'ímayea, epó'oxo inixâ homoêhou kónokea
koévesekea neko inúxoti yuhó'inoa, koane akahá'aiko kóyenoyea, ako koêku.
Motóva kóyenoyea, ákomo pahúkapu. 37 Itea enepo áva isóneuke homoêhou
ákoyeanemo okóyenoa, epó'oxo inixâ ákoyea okónokoa ómea tumúne ne
kóyenoyea, koane inixâmaka íteamo ne kixóvoku póhuxeovo, ako yuvâti koeku
usó'iyeane isóneu ákoyeanemo okóyenoa ne noívana. Únatimo akoéneye. 38 Yane,
enepone koyenoâti ne noívana, únati koêku. Kene ne ákotine okoyénoa,
unatíneoxo koêku.*
39 Enepone sêno ko'ímati, koeku âvoyea ivákapu îma, ako yusíka kuríkea
îma. Itea enepo ivakápu îma, motóva ko'ímapea po'i hóyeno, koêkuti âha.
Itea konókoti itúkeovo hóyeno kutípoti Vúnae. 40 Yoko kóyeane inzóneunoa
unátiyeamo koêku enepo hákoti ko'imápo. Koati ininjoâtimaka itúkeovo
xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti úkea inzóneunoa ra koekúti.

8

Koeku nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko

1 Kó'oyene, ngoyuhoâtiko koêku ne nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko.
Uhá koeti ûti, vínixoa póneovo visóneunoa ne koekúti. Itea enepone vínixea
póneovo visóneunoa, kapáyasokeovo xâne poréxo. Itea enepone kixoku
vitúkeovo poréxoti po'ínuhiko xâne koúkoponeovo ikéneke Itukó'oviti, énomone
ne ákoyea omótovokoko vokóvo. 2 Enepone xâne inixoâti póneovo isóneunoa ne
kixovókuti, kóyeane ákoyea itápana heú kíxea éxea ne mani nókone éxea. 3 Kene
ne xâne ákoti omotóvo okovo Itukó'oviti, koati éxone Itukó'oviti nê'e.
4 Kó'oyene, kuteâti ne nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko, véxoa ákoyea
itúkapu kaná'uti kixovókuti ne sándu. Vo'oku poéhaxo ne koati kaná'uti
Itukó'oviti, ako po'ínu. 5 Kaná'uti ápeyea kixovókuti ya vanúkeke koánemaka
ya poké'eke, hókone xanéhiko, ákoti itukápa ne kaná'uti Itukó'oviti, vo'oku
êno hokonéti kuteâti. Yoko enepohikone xâne hokoâti, "Itukó'oviti" kíxoa
íhaxea, koane "Únae" kíxoamaka. 6 Itea xoko ûti, poéhaxo ne koati kaná'uti

* **7:38** Ako iyúsea koêku ya emó'uke ngerêku itúkeovo so'íxoti noívuna ne ârunoe, áko'o há'a ne ârunoe. Aínovo motovâti. Énomone ákoino akútikoko koêku ya uhá koeti Bîbilea. Ya po'íke Bîbilea hara kôe: " 36 Itea itukovo apêti inixoâti ákoyeamo aúnati xoko ihíne anú'ukea yé'akeye xoénaena mani ko'ímape, yoko inixâ há'a ra ârunoe kahá'ayea ko'ímayea, motóva ikó'imaxea akahá'a. Haina pahukóvoti oko'íma. 37 Itea itukovo itoâti ihíne ákoyea okó'ima, epó'oxo enepo hákoti úsotine yuhôti ikó'imaxeokonomo, koane atiú'ixo isóneu há'a unátiyea kíxeaneye ákoyea ikâ'imaxa ihíne, koati únatimo koêku akoéneye ítuke. 38 Yanê'e, enepone iko'ímaxoti ihíne, únati ítuke. Kene enepone ákoti ika'ímaxa, unatíneoxo ítuke."

Itukó'oviti, Há'a ûti, enepone pahukoâti apé kó'iyea ne uhá koeti koekúti. Kene vitúkeovo ovóxe, énomone vápeino. Poéhaxomaka ne Vúnae, enepone Jesus Kristu. Énomone évekoa Itukó'oviti itúkea uhá koeti koekúti. Énomonemaka úkea vápeyea.

7 Itea ako uhá ákoe xâne exoâti ra kixovókuti véxone. Vo'oku ápe xâne ênoti xoénae kúveovo sánduhiko. Yoko enepone nikokónoti ikó'iparaxokonoke sándu, tukú koeti kó'oyene enepo nikôa, kutí kó'inoa pahukóvoti, vo'oku itúkeovo ikó'iparaxokonoke sándu inúxotike. Yane vo'oku ákoyea itápana pónea isóneunoa, koati eópoti itúkeovo pahukóvoti enepo nikôa, koane ikópiti'ikopovo vo'ókuke. 8 Itea haina nikokónoti exoâmo sasá'iyea ûti nonékuke Itukó'oviti. Koêkuti koêku, enepo nikâ ûti, áko'o ákoyea níka ûti, ako vévakapu, koane ákomaka itópoinovike nonékuke Itukó'oviti.

9 Itea enepone ínixinoe motó'iyeova níkeokono uhá koeti koekúti, koane enepone níki koekúti kuteâti, neíxapu mará'inamo késayu'ixa po'inu xâne ákoti akoéneye isóneunoa, enepone aínati kóhiyanavo. 10 Vo'oku itukovo apêti xâne noixópiti imókovokuke xâne kuvóvoti sánduhiko, keha'íneatihiko níki, iti ko'éxoneti ya ítukeke Itukó'oviti, ákoikopomo ínixa po'ínuhiko xâne aínati kóhiyanavo yusíkeamaka níkea nikokónoti kuteâti, upánini ínixea ya isóneuke ákoyea aúnati? 11 Yane enepone itíkivo ko'éxoneti ítukeke Itukó'oviti, koati énomonemo ikoróko pe'ínu ikéneke Jesus, enepone aínati kóhiyanavo. Yoko koatímaka xâne ivókinovoke Kristu nê'e. 12 Koeku kó'iyeaneye pehúnevo yokó'okiti isóneu ne po'inu ûti aínati kóhiyanavo, koatine Kristu váherexino ítike. 13 Énomone ngó'ino: Itukápuikopo vo'oku níngea nau hó'openo íngorokino mbo'ínu, ákonemo níngeaku nê'e, maka hákone ingorókoa.

9

Púva itúkeovo avaha xâne íkamone emo'u Itukó'oviti ne Poûlu

1 Koati kaná'uti motó'iyeova indúkea koekúti íninjone unátiyea, haîna? Hainâra koéneye. Kúteanemaka koêku kaná'uyeaxo indúkeovo ápostulu, páhoe Vúnae koyúhoyea emó'u xapa xâne. Koane kaná'utimaka noínjea Vúnae Jesus ya ungékuke. Yoko kaná'utimaka itíkivonoe eho ngo'ítukeino Vúnae. 2 Yusíkoti ínixea po'ínuhiko xâne ákoyea indúkapu ápostulu, itea koati kaná'uti indúkeova xepákukenoe. Enepone kitípi yûnzo koeku Jesus, koati énomone koyuhónu kaná'uyea indúkeovo ápostulu. 3 Énomonemaka indúko yumómbeake ne xâne koemóke'enuti, koyúhoti ákoyea indúkapu ápostulu.

4 Koati motokeâti ko'íparayea ûti nikokónoti yoko vêka, ûndi yoko nza'ínehiko, koeku vomínopinoe emo'u Itukó'oviti, haîna? Hainâra koéneye. 5 Koatímaka motokeâti ápeyea sêno kutípoti Jesus, yeno ûti, motovâtimaka xané'iyeovi koêkuti vónoku, kuteâti koeku Pêturu koáne ne po'íhiko ápostulu yoko ámeno Jesus. 6 Áko'o, xapákuke ne koyúhotihiko emo'u Itukó'oviti, kutí'inopinoe poéhanemea ûndi yoko Mbaranâbe konokô ko'ítukeyea vitúkea ésa'i nika ûti? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. 7 Noixó íxea húndaruhiko. Ako ápahuina húndaru pahoéti xapa isukókoti konókoti poréxopea ésa'i nókone. Kúteanemaka koêku ne xâne nôti. Ako ápahuina xâne noti xuve úva, ákoti nikâ ne ha'i nóne. Ákomaka ápahuina xâne apêti óyonone, kuteâti vakána, ákoti arekêa leítena ne óyonone.

8 Enepora ínzokoake, pohúnetimea isoneú ngíxone kuteâti kixoku itúkea isóneu ne xanéhiko yara kúveu mêum? áko'o anêkomea yútoe Muîse kuteâti yane Ponóvoti Kixovókuti emó'uke Itukó'oviti. 9 Hainâramaka kôe yútoeke Muîse. Énomone ne koêti: “Hako ike'áki pâho ne vûi enepo huva'áxapi ókonuheinopea ne itóvotine ha'i tirîku” kôe. Poéhaneikopomea vûi yóno isóneu

Itukó'oviti kó'inokeneye yûho? 10 áko'o utímaka kíxo kó'inokeneye ne yutoéti. Koati iyúseoti itúkeovo utímaka kíxo ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti. Noixó íxeamaka xâne varereôti poké'exa. Itúkinoake ne itukéti, koati kuxoíxoati ápeyeamo êho. Kúteanemaka koêku ne veyoti íhae isáne. Konókoti itúkeovo kuxoâti ápeyeamo êho kutí'inoke itukoâti ne itukéti. 11 Koeku itúkeovo emo'u Itukó'oviti nô ûti xepákukenoe, ákonikopomea omótova kúxea ûti keúsokinovi nókone ûti? 12 Koeku keúsokinoa nókone ne po'ínuhiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti simópitinoe, ínapoxo hako motokêa kíxeokononeye ûti.

Itea ako vakáha'a vitúkeovo yávahanoe. Vítoa uhá koêti ne tiú'iti koekúti vékoku ûti, kaha'âti ûti ákoyea vitápapinoe kitípi ne inámati ihíkauvoti vomínopike koyúhoti koeku Kristu. 13 Yoko yéxoanenoe koêku ne ko'ítuketi sasá'iti ituke Itukó'oviti ya témpuluke, itúkeovo énomonemaka ukínoa námoe. Koáne ne inuxínotihiko itukéti omâti átake ne ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, koati xoko iparáti átake ukínoamaka nîka. 14 Kúteanemaka koêku yuho Vúnae vo'ókuke ne koyuhoâti ne inámati ihíkauvoti ukeâti xokóyoke. Pahúkoamaka Vúnae itúkeovo vo'oku koyúhoyea emó'u ápeinoa námoe, koúsokovope nókone.

15 Itea tukú koeti kó'oyene, upánini motókea ápeyea námoem, undíne ako akahá'a. Yoko haina vo'oku ngahá'ayeane, yundóxinopinoe kó'oyene. Ehá'ani ivóngeovo yaneko kó'iyeaneye, vo'oku koati éyenjovope ne ákoyea indúkapu yávahanoe ítukeke Itukó'oviti. 16 Enepone ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, ako omóndokea inzáyu'ikeokono vo'ókuke. Koáhati undi pahoéti itúkea ne itukéti. Yane koati ngonokoâti indúkea. Mani mondokeâtimaka imbíhoponeokono eneponi hákoti ngoyuhôa. 17 Kene eneponi itukapu ukeâti inzóneuke usó ngóyeyea indúkea ne itukéti kutí'inoke indukoâti, ákoti indukápu pahoéti, hainápo mani motovâti ngúxea ápeyea námoem vo'ókuke. Itea koeku indúkeovo pahoéti, koati apêti nzó'exeokonoke, mbáhoenokono indúkea. 18 Koeku kó'iyeaneye, kutimea indúka námoembomo? Harâ'a, hána'iti úhepeko inzóneu vo'oku ákoyea énza'ixeake ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, koane ákoyeamaka indúkapu yávahanoe, koeku ákoyea itúkapu itínoe kousókinonoa ne nóngone, upánini mondókeyea ngoúsokinokonoa koeku ngoyúhoinopinoe emo'u Itukó'oviti.

19 Koeku ákoyea porexónuti námoem, yane índeovo itúkeovo po'ínuhiko xâne exô ngoêku. Itea kóyeane indúkeovo ovoxe uhá koeti xâne, motovâti xu'ínayeaxo xâne índone hokópea Jesus. 20 Xapa jûdeuhiko, íngutipasikeova ne kixoku itúkeovo, ngaha'âti índea hokópea Jesus. Kúteanemaka ngoêku xapa xâne yuixóvatihiko hókea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, íngutipasikovamaka, motovâti hokópea Jesus vo'ókuke, upánini ákoyea itúkapu xunako Ponóvoti Kixovókuti exô ngoêku. 21 Kene xapákuke xâne ákoti hakâ ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, íngutipasikovamaka. Itea haina ngoêti ákoyea ponóvoti kixovókuti nóngone indúkea nonékuke Itukó'oviti. Kóyeane ápeyea vo'ókuke ne páhoenovi Kristu vitúkea, enepone nzókone. Íngutipasikinovake ne xanéhiko, koati ngaha'aînoati hokópea Jesus. 22 Xapákuke kutípoti Jesus aínati kóhiyanavo, po'okoâti itúkeovo pahunévoti ne koekúti kóhiyanavoke, ákomaka indúka ne íkutixane pahunévoti, motovâti índea hokópea Kristu. Íngutipasikinovake ne uhá koeti xâne, motovâti ápeyea koítovone Kristu xapákuke, ênjo ya uha-uhá ngíxea íngutipasikeovo kixóvokuhiko xâne.

23 Ngixínovokeneye vo'ókuke ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu, maka ngaúkapanane xapa xanéhiko ne únatinoe koekúti omínovike. 24 Hane ínzokinopeanoe ra koekúti, kuríkotihiko kaxunákovoti ya xoko eháKovoku enepo ehahíkovone. Yoko yéxoanoe itúkeovo ehahíkovoti ne uhá koêti, itea poéhaxo ne itôti xapákuke. Poéhaxomaka omopâti ne iparáti. Kuteâti

kóxunakeovo nekôyohiko, kéxunakapuikopomaka ikéneke Kristu, motovâti itéponi ípera xoko Itukó'oviti. 25 Heú koeti kuteâti nekôyohiko ahúkoti éhahikeovo, kóxunakovo itúkea uhá koeti nókone itúkea motovâti itóponea ne iparáti. Yoko koati koekúti ákoti oríko uké'eyea kahá'a itóponeahiko. Itea enepone kóxuna'ixinovoke ûti, koati vo'oku iparáti ákotinemo uké'eyeaku. 26 Koeku kó'iyeaneye, ngóxuna'ixovomaka, kuteâti koêku ne ehahíkovoti. Yoko pono-ponó ngoéne xoko nóngone indóponea. Kutí koémaka xapa isukókoti ôvom koeku ixómoyea ngóxuna'ixovo. Yoko haina koxunakovohí ngoêti. Ako angútea xâne ka'apéneti yúkurea isúkeokoko. 27 Koati ákoti iyunzíxapapu nzayá'ikopeovo. Kutí ngixópovo imbihóponovoti yane yupíheovo ngóxuna'ixeovo indúkea ne itukéti, maka enepo ongoyúhoinoane emo'u Itukó'oviti ne po'ínuhiko xâne, hákone ainovó koe ûndi inixókono ákoyea omótokea itúkeovo ovoxe Itukó'oviti.

10

Vípikeokonoke kixoku itúkeovo ne izaraelíta yaneko inuxópinoa Muîse

1 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, itíkinanoe iséneu kixoku itúkeovohiko ne oxúnoekene iyénonjapa jûdeu yaneko inuxópinoahiko Muîse. Uhá koe inúxopinoahiko kapási, koane uhá koéhikomaka tarú'uxea neko mar iháxoneti Hararáno'evoti. 2 Kuteâti koeku ahiúti kó'oyene ya iháke Vúnae, énomonemaka koéneye heú koêti neko voxúnoekene ikéneke Muîse, vo'ókuke ne kapási inuxínoatihiko, koane vo'oku tarú'uxeamaka neko mar. 3 Uhá koéhikomaka níkea neko nikokónoti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti. 4 Uhá koéhikomaka énoyeova neko úne poréxoakehiko Itukó'oviti ukeâti mopoíke. Yoko enepone koati kaná'uti úkeaku êka, enepone mopôi kixonéti apêti xapákuke koeku yónea, énomone ne Kristu. 5 Itea upánini kó'iyeaneye, kóyeane ákoyea axú'ina ínixone Itukó'oviti unátiyea koêku ya xapákuke neko xâne. Énomone ívohikinovo yaneko mêum ákoti apêti.

6 Enepone koekútihiko, aínovo koati ipíkoviti, kaha'aînoviti ákoyea víyakapa ne váhere kixovókuti kuteâti íyokeovahiko. 7 Hákomaka ikítipasikova ne kixoku itúkeovo yaneko kuvôvo sánduhiko, kuteâti koeku koyúhoinovea ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeaku: “Ivátahiko, ina turixóvo níkeahiko koane énoyeovo, ina exepúkohikomaka, koane híyokexea” kôe. 8 Hákomaka vitukóvo xâne itúkoti váhere úhepune mûyo, kapíneti ákoti itukapu múxone, kuteâti kixóvoku nekôyohiko ivohíkovo vinti trei koeti mili xâne ya póhuti káxe. 9 Hákomaka ixomo vitûko váhere, voposí'okovoti Itukó'oviti kuteâti kixoku itúkeovo neko xanéhiko mekúke, kutí'inoke koepékokonoti po'ínuhiko yaneko ohonókexoa koéxoe. 10 Hákomaka ixomo kepahákovo kuteâti kixóvokuhiko, kutí'inokemaka koepékexoponoati ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke.

11 Kó'inokeneye ne uhá koeti kixóvokuhiko, motovâti vípikeokono vo'ókuke. Yutóxinovokemaka emó'uke Itukó'oviti motovâti ákoyea vituka váhere, uti xâne apêti yara káxehiko yé'exeovokune hunókoku ra mêum.

12 Énomone ngó'ino: Enepone xâne inixópovoti itúkeovo koati xúnati isóneu ikéneke Vúnae, naíxapu mará'inamo íkarakapu. 13 Enepone tiú'iti koekúti víkokunoe, koati vékokunemaka ne uhá koeti po'ínuhiko xâne. Itea koati kuvovóneti ne Itukó'oviti, vo'oku ákomo paréxa anú'ukea xináko ne tiú'iti koekúti simópitinoe, itea exókopitinoemo kixeku ítivoa, motovâti terú'uxi.

14 Énomone ngixínopinoe, itínoe ákoti omotóva ongóvo, hako itukóvo sánduhiko kivóvo. 15 Itínoe yónoku ra yúndoe, koati itínoe xâne éxoti ikó'itukexea isóneu. Itíkinaikopo iséneu ra yunzó'inopinoe, motovâti yéxi nékone itíki vo'ókuke. 16 Hane ngíxo: Enepora enovópeti, óvoku ekâti, víkoro'ixinovoke Vúnae, puyakóponovati vokóvo ne ivókinovovi, koati venóyeovati vo'oku poéhapeane

visóneu xoko Kristu ákoti vihaxákea, vo'oku óvokinovovi itína kuruhúke, haîna? Hainâra. Kúteanemaka koêku ne pâum, honó'ekeu ûti, nikínoake ûti vo'oku poéhapeane ne visóneu xoko Kristu vo'oku ivókinovovi kuruhúke, haîna? Hainâra. 17 Vo'oku poéhayeane ne pâum, uti póhutipone ikéneke Vúnae, kuteâti koeku póhuti koxe'úti, upánini ákoyea yumáxapu ûti. Koáhati póhutike koxe'u pâum úkea nika uhá koeti ûti.

18 Itíkinaikopo iséneu koêku ne xanena Izarâe: Enepone itúkoti ítuke Itukó'oviti, nikoâtimaka ne nau hó'openo ikó'iparaxoke Itukó'oviti ya átake, koati exókovoti itúkeovo póhutine isóneu xoko Itukó'oviti, únae ne áta. Énomone koéneye koeku níkea, haîna? Hainâra koéneye. 19 Koeku ngíxeopineye, pé'okoamea ngahá'ayea ngíxeopinoe itúkeovo sasá'iti kixovókuti ne sánduhiko, áko'o itúkeovo sasá'iti ne ikó'iparaxokonoke sándu. Itea ako kalíhuina kó'iyeaneye ânja! 20 Koati ngixópitinoe itúkeovo ndémoniuhiko yúho'ixo ne xanéhiko enepo omîno sánduhiko ikó'iparaxoake. Kene haina Itukó'oviti omínoahiko. Yoko ako angáha'ainopinoe yího'ixi ndémoniuhiko. 21 Na kíxoaye motó'iyeova yénoyivoa ne ekâti, puyákoponeovoke yokóvo ne ivókinovovi Vúnae, koêkumaka yího'ixinoe kixovókuti ítuke ndémoniuhiko? Námaka kíxeaye motó'iyeova níki ne pâum, puyákoponeovake yokóvo ne ítukeinovi Vúnae, koêkumaka yího'ixi kixovókuti ítuke ndémoniuhiko? 22 áko'o, kixínoakeneye ûti kaha'âtimea ûti vopósi'okeovo Vúnae, po'okoâtimea ûti vitúkeovo xúnati ya Vúnae, po'okoâtimaka ûti víteovamo ne mani ipíhoponeovi.

Konókoti kóhiyanayeokoko ûti

23 Koêkuti íninjone unátiyea indúkea, motóva indúkea. Kaná'uti nê'e, itea haina uhá koeti koekúti porexó'oviti unako koeku ûti. Koêkuti íninjone unátiyea, kaná'uti motó'iyeova indúkea, itea haina uhá koeti koekúti poréxeovimaka koúkoponeovo ûti ikéneke Kristu. 24 Hako poehâne unako kêku yíxovo, itea konókoti kehá'ainoamaka unako koêku ne po'ínuhiko xâne.

25 Koêkuti nikokónoti yâha víyi ya xapa kavánetihiko, motóva níkinoe. Ako apásika yépemo'iki úkeaku, pivoâti itúkeovo koekúti kéhiyanavoke ákoyea omótova níkeokono. 26 Vo'oku enepora kúveu mêum yoko uhá koeti ovâti, koati ítuke Vúnae.

27 Enepo áva xâne ákoti itukapu po'inu ûti xoko Jesus itaíkopitinoe óvokuke niképoni, pîhe yakaha'a píhi, koane níkea koêkuti yâha níki yane nikokónoti apêti mesákuke. Ako apásika yépemi úkeaku, pivoâti itúkeovo kéhiyanavoke ákoyea omótova níkeokono. 28 Itea enepo áva kixópiti: "Íparaxokonoke sándu râ'a" kixópiti, hako nikêa, kehiyánati ne xâne etó'okopiti, koánemaka vo'ókuke ne isoneûti ákoyea yusíka níkeokono. 29 Yoko enepone isoneûti ngíxone ákoyea omótova níkeokono, haina iséneunoanoe, itea koati vo'oku kó'iyeaneye isóneunoa po'i xâne.

Ínameamo akôe iséneu: "Itea namea koeti kónokino itúkeovo isóneunoa po'inu xâne exôa yusíkea níngea, áko'o ákoyea nínga? 30 Vo'oku itukovo ingoró'ixinovatine Itukó'oviti ne nikokónoti, yusíkoikopo váherexinonu isóneu po'inu xâne koeku íngoro'ixinovane Itukó'oviti?" ketímeamo.

31 Itea hara ngixópinoe: Uhá koeti ítikevo, itukovo nikêti, áko'o yorékoti, áko'o itukovo itíkoti koêkuti po'inu koekúti, itika uhá koêti motovâti iháyu'ikeokono Itukó'oviti. 32 Hako itukovo îti íkorokinovo ne po'inu xâne pahunévotike, yusíkoti itúkeovo jûdeuhiko, áko'o xâne ákoti itukapu jûdeu, áko'o po'inu ûti xoko Kristu ho'uxínovoti ítuke Vúnae. 33 Yoko ya uhá koeti koekúti, énomone ngixóvoneye ngóxuna'ixeovo xapa uhá koeti xâne, ombosíkoti ákoyea itúkapu unako ngoêku yuínjovo, itea itúkeovo unako koeku po'ínuhiko xâne ombósiko, motovâti enó'iyea xâne yonópotimo xoko Itukó'oviti vo'ókuke.

11

1 Hara hekánoe ngixoku indúkeovo kuteâtimaka nzókea kixoku itúkeovo ne Kristu.

Kixó'ekone itúkea ramánone ne senóhiko imokóvokutike ya Koríntu

2 Inzáyu'ikopinoe vo'oku kóyekuneyea puyákeovonu yokóvo, koane koati hekoâtinoe ne ihíkauvoti ínzikaxeopike, enepone hókonemaka ne kutípotihiko Kristu inúxoti ya utíke. 3 Itea anéyeiko po'i anjá'inopi yéxi, harâ'a: Kristu itukovo tuti uhá koeti hóyeno. Kene ne hóyeno, sêno itukoa tûti. Kene Kristu, Itukó'oviti kotúti.

4 Yanê'e, enepo apê hóyeno ramanoné koêti itúkea orásaum, áko'o koyúhoyea emo'u Itukó'oviti ya imokóvokutike, koati koteyókopovone vo'ókuke ne ramánone. 5 Kene enepo apê sêno ákoti ramánone koeku itúkea orásaum, itukovo koeku koyúhoyea emo'u Itukó'oviti imokóvokutike, koati koteyókopovone vo'oku ákoyea ramánone. Vo'oku sêno ákoti ramánone, mani kúteane koêku eneponi kaulálapu'ikapu. 6 Yanê'e, yusikóneikopo ulalapu'í kó'iyea, enepo hákoti kahâ'a itúkea ramánone. Itea enepo teinâ ne vaté'ikeovo áko'o koúlalapu'ikopeovo, yusikóne itúkea ramánone. 7 Kene ne hóyenohiko, ako omótova ápeyea ramánone, vo'oku kuteâti koeku Itukó'oviti itúkeovo hána'iti ihayú'iuti apêti xunáko oúkeke uhá koêti, énomonemaka koéneye pónekonoke ne hóyenohiko kó'iyea yara kúveu mêum. Kene ne sêno, pó'iti pónekonoke kó'iyea ya hóyeno, yoko koati iháyu'ikinokonoke koeku kó'iyeaneye. 8 Hainámaka xoko sêno úkea neko inúxoti hóyeno, itea enepone inúxoti sêno, koati úkeakune xoko hóyeno. 9 Epó'oxo hainámaka sêno itúkinokono ne hóyeno, itea koati vo'oku hóyeno itúkinokono ne sêno. 10 Epó'oxo vo'oku ánjuhiko ivokó'oixoviti, ene kónokinomaka ikó'itukexea ramánone ne sêno, éxokovope itúkeovo hóyeno itúko tûti. 11 Itea ya ikéneke Vúnae, kutíkokone kónokeokoko ne hóyeno yoko sêno. 12 Iyúseo kó'iyeaneye, vo'oku kuteâti koeku itúkeovo xoko hóyeno úkea neko inúxoti sêno, aínopovone ipuhíkeati xoko sêno ne hóyeno. Kene turi uhá koêti, énomone Itukó'oviti.

13 Yapásika yéxi póneovoku ra koekúti. Ya iséneunoake, ako yuvâti enepo itûka orásaum ne senóhiko imokóvokutike ákoti ramánone? 14 Noixó íxea râ'a: Koati inixoâti uhá koeti xâne poé'ayea koêku ne hóyeno úhiti tûti. 15 Itea koati iháyu'ikeokonoke sêno ne hána'iyea tûti. Poréxinokonoake sêno kó'iyeaneye ne híyeu tûti, koati kutí koeti ramápu'i uso'íyeatinekene. 16 Enepo áva okopâti ra yûnzo, koati ngixópitinoe ákoyea itúkapu kixóvoku ne senóhiko xapákuke ûti ákoyea ituka ramánone. Kúteanemaka koêku xapákuke po'inu ûti ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya uhá koeti po'ínuhiko êgereja.

Koêku ne puyákoponeovake vokóvo ne ivókinovovi Jesus

17 Kuteâti koêku ra ânja yundóxinopinoe kó'oyene, ako inzáyu'ikapinoe vo'oku enepo he'uxínovo ítuke Itukó'oviti, mani únati pôreu, itea ainovó koe énomone kutí'inoke kuri'úxovoti pahunévoti xepákukenoe. 18 Inúxotike, eyéngoxopinoe ápeyea haxakeôvokokoti xepákuke enepo he'uxínovo ítuke Itukó'oviti. Koane ngahá'atine ngutípea. 19 Yoko kutí koe ákoti po'i oxéne yéxinoe itukóvotiye xâne xepákuke motovâti inúxinopi ákoti itukapu ya héxakexivokoko. 20 Enepo he'uxínovanoe ne pâum yoko ekâti, haina ivókinovovi Vúnae he'úxinovo puyákoponeovo yokóvo. 21 Vo'oku inuxó koe níki péhutinoe, ákoti kix-akáka. Yanê'e, ápe xâne xepákuke ákoti koati níkea, kene po'ínuhiko kohíhine. 22 Inípono, kutí kénoe ákoti yóvoku motovâti énomoyeane yóvo níki koane yénoyivo! Áko'o, inuxó ké'inoke níki ákoti kixakákanoe, pivoâtimea ne pe'ínuhiko hokotímaka ítuke Itukó'oviti, áko'o keha'âtimea kéteyoki ne ákoti apeínoati. Yara kuteâti kixeku itíkivo, metókeanoe inzáyu'ikeopi? Ako kalíhuina!

23 Enepone ihíkauvoti námoem xoko Vúnae, énomonemaka ínzikaxopinoe
yanekôyo. Harâ'a: Yaneko yóti tumúneke kurí'okeokonone xanéhiko puvâti
veyo pâum ne Vúnae Jesus, 24 ina ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti, yane ina
hono'ékexoa koane kó'iyea:
—Enepora pâum, mûyom kixó'eko, ésa'imo ngoíteovopinoe. Yákoyenenoeye níki
puyakóponovati yokóvo ne índukeinopinoe —koéne.
25 Uke'éxone njántaxeahiko, ina namukôa Jesus ne enovópeti kuteâtimaka
kíxoaku ne pâum, koánemaka kó'iyea:
—Enepora ekâti yara enovópetike, hane kixó'eko inámati kixovókuti ítukeino
xâne ne Itukó'oviti vo'oku óvokinovopinoe indína. Yákoyenenoeye yénoyivoa
puyákoponeovake yokóvo ne índukeinopinoe uhá koetímo yénoyivoaku —koéne.
26 Vo'oku uhá koetímo níkikunoe ra pâum koane yénoyivoakumo ra ekâti,
yexókoati kaná'uko ivókinovovi Vúnae tukú koetímo aukápapu.
27 Énomone motókeino ipíhoponeokono ne xâne nikó kixoâti ne pâum, koane
enovó kixoâti ne ekâti ákoti teyâ kixó'ekone ne muyo Jesus, koánemaka ne
itína yaneko ivokínovovi. 28 Konókotikopo komómopeovo ne póhutihiko xâne
tumúneke níkea ne pâum koane énoyeova ne ekâti. 29 Vo'oku koêkuti xâne nikó
kixoâti ne pâum, koane enovó kixoâti ne ekâti ákoti teyâ ne kixó'ekone, koati
epemópinovoti ipíhoponeokonomo. 30 Énomone enó'ino xâne ákoti okomoîke
koane ka'aríneti xepákukenoe. Kene po'ínuhiko, ívohikovone vo'ókuke. 31 Vo'oku
eneponi vokomómopovo inúxotike, noíxoti uti ápeyea pahúnevo ûti motovâti
kóyuseopeovo ûti, ákoni apásika sayá'ikeovi ne Itukó'oviti. 32 Itea éxokovi
pahúnevo ûti ne Itukó'oviti koane évekovi kotívetike koekúti maka hákone
pahukópokono ûti ipihóponovokutike, kuteâti kixókonokumo ne po'ínuhiko xâne
yara kúveu mêum.
33 Koeku kó'iyeaneye, itínoe mbo'ínu xoko Kristu, kixákakanoekopo, hako
inuxó kê níki enepo he'uxápu puyákoponeova yokóvo ne ivókinovovi Vúnae.
34 Enepo áva xâne épeu hímakati xepákukenoe, yusikóne koímataxeovo óvokuke
inúxotike tumúneke píhea êgereja, maka hákone motókeinoke sayá'ikeokonomo
enepo he'uxínapanoe ne pâum yoko ekâti. Kene ne po'ínuhiko koekúti ânja
ngoûrapu'ikinopinoe, ngoyuhó'inopeatimo nzimané'e xepákukenoe.

12

Véxone vitúkea ítukeke Vúnae, pónevike Itukó'oviti

1 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kó'oyene ngoyuhoâtiko koêku ne vípara xoko
Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone véxone vitúkea ítukeke Vúnae, ngaha'âti
yéxi koêku. 2 Yéxoponoanoe kêku nóvo avô'o yêxa Itukó'oviti pihohí ké'iyi ikéneke
sánduhiko ákoti yumapápi, kuvovohí kixeâtinoe. 3 Énomone ngahá'aino yéxinoe
ákoyeamo ápahuina xâne ihákoti Jesus, koeku itúkeovo ya xunákoke Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti koyúhoyea. Koane ákomaka xâne motovâti íhaxea Jesus únae
enepo hákoti itukóvo vo'okuke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ya xokóyoke.
4 Ako tôpi kó'iyeovoku exóneti íparaxeovike Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti,
véxone vitúkea ítukeke Itukó'oviti, itea poéhaxo ne porexó'oveati. Énomone ne
Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 5 Kúteanemaka koeku ákoyea tôpi ítukexeovike ne
Itukó'oviti, itea poéhaxo ne Vúnae. 6 Ákomaka tôpi kíxoaku ûti vikó'itukexea
ne vípara, itea poéhaxo ne Itukó'oviti, enepone ko'ítuketi xoko uhá koeti ûti,
enepone kousókoatimaka uhá koêti ne itukéti. 7 Enepone véxone vitúkea
póhutihiko ûti ítukeke Vúnae, pónevike Sasá'iti Omíxone, ikó'iparaxinoveake
motovâti koúkoponeokoko ûti ikéneke Itukó'oviti. 8 Vo'oku ápe xâne éxoti
koyúhoyea xapa xâne ne exóneti íhae xoko Itukó'oviti, ikó'iparaxoake Sasá'iti

Omíxone Itukó'oviti. Kene po'ínuhiko, ikó'iparaxoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti éxea koúhapu'ikino po'ínuhiko xâne isoneûti íhae xoko Itukó'oviti. 9 Kene po'ínuhiko xâne, ikó'iparaxoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itúkeovo hána'iti kuvóvoti Itukó'oviti. Koatímaka énomopone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti iko'íparaxo po'ínuhiko xâne xunakóti koíteovo ka'arínetihiko. 10 Kene po'ínuhiko, itúkea iyupánevoti ko'íparahiko. Ina apémaka ne ko'ipârati koyúhoyea xapa xâne koekútihiko éxokoake Itukó'oviti. Kene po'ínuhiko, ko'ípara éxea úkeaku ne yuhôti, itúkeovo ukeâti xoko Itukó'oviti, áko'o itúkeovo pó'iti úkeaku. Ina apémaka ne xâne ko'ipârati éxea koyúhoyea inámati yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Kene po'ínuhiko, ko'ípara éxea koûrapu'ikopea kixó'ekone ne yuhôti kuteâti. 11 Itea poéhaxo ne ko'itúkeati uhá koêti ra koekúti, enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Pohú pohu kíxoa pôrekexea póhutihiko kuteâti ínixone unátiyea ikó'iparaxea.

*Kutí koe pó*hutipone *koxe'úti ne kutí*potihiko *Kristu*

12 Yoko kuteâti koxe'u ûti poéhayea, itea kóyeane enó'iyea iháxakexoku, yoko kuteâtimaka itúkeovo póhuti koxe'úti itukôa uhá koêti ne iháxakexoku, énomonemaka koéneye ûti ikéneke Kristu. 13 Vo'oku poéhaxo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone kasasá'ikopoti uhá koeti ûti, porexó'ovitimaka vitúkeovo kuteâti póhutipone muyôti ikéneke Vúnae, yusíkoti vitúkeovo jûdeu, áko'o ákoyea vitúkapa, yusíkotimaka vitúkeovo akaúti, áko'o ákoyea vitúkapa. Poéhaxomaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koe'éviti, enepone kutí koeti koati únati úne vítoponovope, enepone yupihóvoti koúhepekeovi.

14 Yoko hainámaka póhutine kó'iyeovoku yoko póhutine itúkovoke ne muyo ûti, itea êno iháxakexoku, koane ako akútikoko itúkovoke ne póhutihiko. 15 Nánimea ákoeye enepo akahá'a haxákeovo muyo ûti ne heve ûti vo'oku ákoyea itúkapu vo'ûti? Yusíkotini kahá'ayea, itea kóyeaneni itúkeovo poixo'o muyo ûti. 16 Nánimea ákoeye akahá'amaka haxákeovo muyo ûti ne keno ûti vo'oku ákoyea itúkapu ukêti? Yusíkotini kahá'ayea, itea kóyeaneni itúkeovo poixo'o muyo ûti. 17 Itukápuni ainovó koeti ukêti ne muyo ûti, ákoni omótova kámea ûti. Koáneni ainovó akôe kenôti, ákoni omótova voméhoyea. 18 Itea pahúkoa Itukó'oviti ápeyea koxé'uke ûti ne póhutihiko iháxakexoku kuteâti ínixone unátiyea. 19 Eneponi akutíkoko ne uhá koeti iháxakexoku muyo ûti, ákoni itúkapu muyôti yanê'e. 20 Kaná'uti ákoyea tôpi iháxakexoku muyo ûti, itea kóyeane poéhayeane ne muyo ûti.

21 Nánimaka ákoeye eneponi “Ako ongónokopi” ixâ vûke ne vo'u ûti? Koáneni “Ako ongónokopi” ixâ tuti ûti ne heve ûti? 22 Itea ya koêkuni kó'iyeaneye, enepohikone iháxakexoku muyo ûti vínixone ákoyea itápana unako koêku po'ínuhiko, kóyeane kónokea ûti. 23 Koáne ne iháxakexoku muyo ûti ákoti úhene, koati katarákoati ûti. Koáne ne teínoke ûti noíxeokono, vitúkinoa rama'úxoati. Yane, inamá'axone kouhé'ekoa ûti. 24 Itea enepone iháxakexoku muyo ûti ákoti teinâ ûti noíxeokono, ako apásika kíxeaneye ûti. Yoko enepone kíxoaku Itukó'oviti itúkea ne muyo ûti, kixínoakeneye porexoâti yupíheovo kátarakeovo ne iháxakexoku muyo ûti ákoti itapána unako koêku ne po'ínuhiko iháxakexoku. 25 Kixínoakeneye Itukó'oviti, maka hákone pihi'íkoko ya kónokeovohiko, kaha'aînoatihiko koúkoponeokoko yane kixoku itúkeovo ne póhutihiko, ya koeku kutikokó kó'iyeahiko kátarakeokoko. 26 Yane, atiú'i koêku ne póhuti xapákuke, eópamaka uhá koeti po'ínuhiko kuteâti eópone nê'e. Koane kauhé'ekakana póhutiya, kutí koémaka kíxeokononeye uhá koeti po'ínuhiko.

27 Itínoe póhutipone kutí'iyea itínoe muyo Kristu koeku itúkeovo énomone kotúti ûti. Yoko péhutinoe, hane kéneye kuteâti iháxakexoku mûyo. 28 Kúteanemaka koêku ya xapákuke uhá koeti kutípoti Jesus, enepone

ho'uxínovati ne ítuke: Inúxotike, koúsokoa Itukó'oviti neko inúxotihiko noívokoe Kristu, páhoe koyúhoyea emó'u, enepone ápostuluhiko. Ikénepoke nekôyo, koúsokoamaka Itukó'oviti ne porófetahiko, enepohikone koyúhoti éxokoake Itukó'oviti koyúhoyea xapa xâne. Kene ikénepoke nekôyohiko, koúsokoamaka Itukó'oviti ne ihíkaxeati emó'u. Ina keno'ókomaka ne itúkotihiko iyupánevoti, koáne ne koitóvotihiko ka'aríneti, yóko'omaka ne éxoti huvó'oxea po'ínuhiko, koánemaka ne éxoti inúxino itukéti, yóko'o ne ko'ipârati koyúhoyea po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. 29 Ako ainovó ákoe ápostulu. Ákomaka ainovó ákoe porófeta, itukovo ihíkaxoti emo'u Itukó'oviti, itukovo itúkoti iyupánevoti. 30 Ákomaka uhá ákoe itúkeovo ko'ipârati éxea koíteovo ka'aríneti, itukovo ko'ipârati koyúhoyea po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, itukovo ko'ipârati koûrapu'ikino po'ínuhiko xâne kixó'ekone ne yuhôti kuteâti. 31 Kéxuna'ixapuikopo yopósiki xoko Itukó'oviti ne koati únatinoe iparáti íparaxeovike.

Yoko enepone koati únateoxo ya uhá koêti, énomone ne ngoyúhoinopikenoemo kó'oyene.

13

Seanákoti

1 Mani motovâti énjea ngoyúhoyea uhá koêti ne yuhôti koyúhone xâne yara uhá koeti kúveu mêum, koánemaka ne yuho ovoxe Itukó'oviti íhae vanúke, enepone ánjuhiko, itea eneponi hákoti indukovo seánati, mani kutí ngoeti koati hónoti emo'u tóhe ixukovohí koêti, itukovo koati hónoti emo'u pé'utinoe havâva ixukohí kixonéti. 2 Yusíkotinimaka ngo'íparayea ngoyúhoyea xapa xâne koekútihiko éxokonuke Itukó'oviti, itea eneponi hákoti indukovo seánati, ákoni itóponone nê'e. Koane eneponi enjâ uhá koeti kixovókuti yupihóvoti hé'oneovo, ákoti po'i xâne exoâti, koane uhá koeti exóneti apêti, itea eneponi hákoti indukovo seánati, ákoni itópoinonuke. Kúteanemaka koeku eneponi indukapu hána'iti kuvóvoti Itukó'oviti kutí'inoke mani itúkoti emó'um ne koati hána'iti mopôi, eneponi mbahukâ ahíkuxeova ne ókoku, ákoni itóponone nê'e eneponi hákotimaka indukovo seánati. 3 Yusíkotinimaka heú ngíxea mbôrekexea índukevo ne ákoti apeínoati, koane usó ngóyeyea oró'onginovo po'i xâne yúkuke, anje'ókopati motovâti íteovo, itea eneponi hákoti itukovo vo'oku indúkeovo seánati, ákoni itópoinonuke.

4 Enepone kaná'uti seanákoti, enepone koati kaná'uti ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xâne, harâ'a: Koati ákoti vímauvo, váhatimaka vitúkino únati po'ínuhiko xâne. Ákomaka ópoe'ainoa visóneu ne koêkuti xâne vo'oku víyokeova ne unako koêku. Ákomaka vihá yu'ikapapu. Ákomaka kapáyasakinapa ûti ne po'ínuhiko xâne. 5 Utímaka xâne koyúseoti kixoku itúkeovo. Ákomaka ópoehane unako koeku ûti vopósi'ixo, itea vopósi'ixinoamaka unako koêku ne po'ínuhiko ûti. Ákomaka í'imaikovo vákoe, koane ákomaka vunáka visóneuke ne koêkuti kotivé'eviti. 6 Ákomaka aélokea vokóvo pahúnevo ne po'ínuhiko xâne, itea elókea vokóvo ne ponóvoti kixovókuti. 7 Ako vímaxapa ne uhá koeti tiú'iti koekúti tokópone ûti. Poéhanemaka únati koekúti vupákinoa ne po'ínuhiko xâne. Ákomaka vímaxapa kúxoixea ûti koúsokeovo ne kúxoixone ûti, koane vítoa tarú'uxea ûti uhá koeti koekúti.

8 Ákomo uké'eyeaku ne ákoyea omótovokoko vokóvo. Itea enepone koyúhoyea ûti xapa xâne ne ihíkauvoti éxokovike Itukó'oviti, apêtimo hunókoku nê'e. Koánemaka ne koyúhoyea uti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, apêtimakamo hunókoku nê'e. Kúteanemaka koêku ne kó'exoneyea ûti koekúti

yara kúveu mêum, simotímo káxe áko'oyeakunemo nê'e. 9 Enepone véxone kó'oyene, ako apáya'ina, vo'oku ênо po'ínuhiko koekúti ákoti vexâ. Kúteanemaka ne koyúhoyea uti xapa xâne ne éxokovike Itukó'oviti, enómaka po'ínuhiko koekúti kuteâti ákoti vexâ. 10 Itea simapúne ne káxe iyúseopeakumo uhá koêti, yanê'e hunókokunemo ápeyea poixô'o ákoti vexâ.

11 Noixó íxea râ'a: Enepo indukóvoiko kalivôno, enepone ngoyúhoyea koane eómbone yoko ngixoku ngo'ísoneuyea, aínovo kuteâti itúkeovo kalivôno. Itea mbaya'íne, ákone angútea itúkeovo kalivôno. 12 Vo'oku yara koeku kó'oyene, kutí koe komomâti ûti noixeôvoketike ákoti koati unátiyea. Itea simapúne neko káxe, kutí koetímo enepo noinoné kixoíxokoko ûti ákoti itopâti. Yara koeku kó'oyene, ápe ákoti enjâ, itea yaneko káxe, heú ngixoâtimo énjea, kuteâti koeku heú kíxea éxea ngixoku indúkeovo ne Itukó'oviti.

13 Anéyeiko ra kúveovo ûti, yóko'o ra kúxoixea ûti ne véxone koúsokeovomo, koánemaka ra ákoyea omótovokoko vokóvo. Itea enepone koâti únati ya uhá koêti, énomone ne ákoyea omótovokoko vokóvo.

14

Unatí'oxo véxea koyúhoyea uti emo'u Itukó'oviti xapa xâne

1 Itíkapuikoponoe ákoti omotóvokoko okóvo, koane yépemamaka Itukó'oviti ikó'iparaxeopinoe yéxone itíki ítukeke, ínapoxo ne keyúhoyi xapa xâne ihíkauvoti koúhapu'ikinopike Itukó'oviti. 2 Vo'oku enepone koyúhoti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, haina xâne yúho'ixo, itea koati Itukó'oviti yúho'ixo, vo'oku ako xâne exeâti yûho. Koáhati koyúhoti kaná'uti kixovókuti poréxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koyúhoyea ákoti exoâti kixó'ekone. 3 Itea enepone xâne koyúhoti ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti, koati xâne yúho'ixo. Yoko eneponê'e, koúkoponea xâne ikéneke Itukó'oviti itúko, koane enékeahiko yoko koúhepekea isóneu ikéneke Itukó'oviti. 4 Kene xâne koyúhoti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, ihuípinovane ne koyuhoâti. Itea enepone koyúhoti xapa xâne ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti, porexo uhá koeti po'ínuhiko xâne ya imokóvokutike koúkoponeovo ikéneke Itukó'oviti.

5 Ehá'ani uhá ké'iyi peréxikono keyúhoyi po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Itea enepone koâti anjá'inopinoe, énomone keyúhoyi xapa xâne ihíkauvoti koúhapu'ikinopike Itukó'oviti. Vo'oku enepone koyúhoti ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti, yupihóvone unátiyea ípara yane ko'íparayea koyúhoyea po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Itea enepo áva exoâti koyúhopinoa po'ínuhiko xâne ya imokóvokuti kixó'ekone ne yuhôti kuteâti, hainápo únatimo, maka uhá ákoene xâne imokóvokutike ukóponea ikéneke Itukó'oviti vo'ókuke. 6 Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, itukovo nzimôti xepákuke ngoyuhópoinopiti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, ákoni itópoinopike. Má'aina itukapu ihíkauvoti koúhapu'ikinonuke Itukó'oviti ngoyúhopoinopinoe, hainápo mani apêti itópoinopike. Kúteanemaka koêku áva po'i exóneti ukeâti xokóyoke omínombikenoe, áko'o itukovo po'i koúhapu'ikinonuke Itukó'oviti, áko'o itukovo kaná'uti kixovókuti nókone uti véxea hó'eke ûti.

7 Noixó íxea ne huxôe kuteâti étakati, áko'o árpa ákoti okoyúho, itea oxôvo, ápe emó'u. Kene eneponi opoéha koêku ne híyeu emó'u, ákoni iyúsea óxokena, haîna? Hainâra koéneye. 8 Kúteanemaka koêku ne huxo húndaru, enepone kornéta kixonéti. Enepo hákotimo koyúseokono óxeovo, enepo ihaxíka húndaru xapa isukókoti, ákomo éxa húndaru itúkeovo ihaxíkokonoti. 9 Énomonemakamo kénenoeye. Enepo hákoti keyûho emo'úti éxone po'ínuhiko ûti, yanê'e namo kíxoaye éxeahiko yiûho? Kutí ketímo xâne koyuhóheoti. 10 Ako yumáxapu

kó'iyeovoku yuhôti yara kúveu mêum yoko aínovo koati iyúseoti kíxone. 11 Itea enepo hákoti enjôa yûho ne yuhó'ixonuti, kutí ngoinoâti íhae po'i poké'e, pó'iti emo'úti yûho, epó'oxo kutí koetímakamo íhae po'i poké'e ne yuhó'ixonuti, pó'itimaka emo'úti koyúho. 12 Kúteanemaka koêku yane kehá'ayi ápeyea ikó'iparaxeopike Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, yéxone itíki ítukeke Itukó'oviti. Yusikóne yopósiki inúxotike ya uhá koêti ne iparáti koukóponoatimo ikéneke Itukó'oviti ne po'ínuhiko xâne êgerejake.

13 Yanê'e, enepone koyúhoti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, yusikóne épemea Itukó'oviti poréxeamaka éxea kixó'ekone, motovâti koûrapu'ikinoa ne po'ínuhiko xâne. 14 Vo'oku itukovo indúkoti orásaum ya po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yuhó'ixo Itukó'oviti ya njokóyoke, itea ako íta inzóneu éxea koêku. 15 Ná'ikopomo ángoeye? Indúkotimo orásaum koeku itúkeovo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yuhó'ixo Itukó'oviti ya njokóyoke ákoti indâ énjea kixó'ekone ya inzóneuke, koane yunzó'ixotimakamo Itukó'oviti ya exoâtike inzóneu. Kúteanemaka koêku imongóvo. Imongóvotimo koeku itúkeovo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti imokóvo ya njokóyoke ákoti indâ énjea kixó'ekone ya inzóneuke, koane imongóvotimakamo ya exoâtike inzóneu. 16 Itukovo iheyú'ikoti Itukó'oviti koeku itúkeovo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koyuhô ya xikóyoke, keyúhoti emo'úti ákoti exoâti kixó'ekone, namo kíxoaye “Amém, énomone ákoeneye” kó'iyea ne xâne xepákuke ákoti ípara kuteâti, enepo yuke'éxa íkero'ixivo xoko Itukó'oviti? Koáhati ákotimo exâ ne yiûho. 17 Kaná'uti mbiú kíxi íkero'ixivo xoko Itukó'oviti, itea akó'oti huva'áxa po'ínuhiko xâne, vo'oku ákoyea éxa ne yemó'u. 18 Koati ingoró'ixovoti xoko Itukó'oviti vo'oku ngo'íparayea ngoyúhoyea po'i kó'iyeovoku yuhôti kuteâti, epó'oxo xunané'e njokóyoke yane uhá ketínoe. 19 Itea ya imokóvokutike, yusikóne ngoyúhoyea kali singu koeti emo'úti ya exoâtike inzóneu motovâti ínzikaxea po'ínuhiko xâne, yane ákoyea yumáxapu yûnzo ya po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone.

20 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, hako kutí kenôe kalivôno ya kixeku itíki iséneu. Itea ya váhereke kixovókuti, hainápo kutipasí yákoe koati inámatiko kalivôno âvoti éxoneya. Kene ya kixeku itíki iséneu, kutí yákoe úsotine xâne éxotine kixoku pónea isóneu. 21 Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, ha kôe yuho Itukó'oviti:

“Hanemo veínoam yúnzo'ixea ra xanéhiko íhae yâye enepomo ingaítapanahiko kotíveti, xanéhiko íhae po'i poké'e koyúhoti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti itukapu éxone xanéhiko íhae yâye, itea kóyeane ákoyeamo akútiponuhiko” kôe Vúnae. *Izâiya 28.11-12*

22 Yane iyusé kóyeikopo itúkeovo hoénaxovope xunako Itukó'oviti ne koyuhó'iyeati po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Itea haina hoenáxovopeti xoko xâne kutípoti Itukó'oviti. Koati hoénaxovope xunako ipíhoponope Itukó'oviti xoko xanéhiko ákoti akutípea emó'u. Kene ne yuho xâne koyúhoti ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti, koati koukóponoti xanéhiko kutípoti emo'u Itukó'oviti, kene haina vo'oku xâne ákoti akutípo Itukó'oviti ápeino nê'e. 23 Itukapu he'uxínovotinoe ítuke Itukó'oviti ina tirixápunoe keyúhoyi po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, ina urúkapu xâne ákoti itukapu íhae xepákukenoe, itukovo xâne ákoti êxa emo'u Itukó'oviti, koyuhópitinoemo itíkivo pepokéxovoti. 24 Itea enepo yokoyúhonoe ihíhauvoti koúhapu'ikinopike Itukó'oviti, ina urúkapu xâne ákoti itukapu íhae xepákukenoe, itukovo ákoti êxa emo'u Itukó'oviti, yu'oxeâtimo isóneu emo'u Itukó'oviti, koane inixópovotimo itúkeovo pahukóvoti vo'oku yiûhonoe. 25 Kouhápu'ikinokonoatimo ne isoneûti oveâti isóneuke ákoti po'i exoâti. Yane ipuyúkexotimo iháyu'ikea

Itukó'oviti, koane koyuhoâtimo itúkeovo koati kaná'uti ápeyea Itukó'oviti xepákukenoe.

Konókoti kóyuseyeovo itúkeovo ne uhá koeti xâne ya imokóvokutike

26 Ná'ikopomo koéneye, itínoe mbo'ínu xoko Jesus? Enepo he'uxínovonoe ítuke Itukó'oviti, ápe po'inu ûti imokóvoti. Kene po'i xâne, anêko ihíkauvoti hó'eke ûti âha íhikaxea. Ina apémaka xâne koyúhoti ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti. Ina keno'óko po'ínu koyúhoti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone. Ina apémaka kouhápu'ikoati kixó'ekone neko yuhôti. Uhá koeti nê'e, itúkapuikopo koúkoponea po'ínuhiko ûti ikéneke Itukó'oviti itúkinokono. 27 Kene enepo áva xâne xepákuke koyúhoti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, ako yusíka anú'ukea pi'âti, áko'o mopo'âti koyuhoâti kuteâti nê'e. Epó'oxo konókoti ahe'ó ahe'o kíxeokoko ne koyuhoâti. Ako yusíka xane-xané kíxeokoko koyúhoyea ne uhá koêti ya póhuti pîho. Koane konókotimaka ápeyea koyuhópati kixó'ekone neko yuhôti. 28 Kene enepo hákoti xâne ko'ipârati éxea koyúhopea ne kixó'ekone, yusikóne yunú kóyeyea kúveuke imokóvokuti ne xâne mani koyúhoti po'i kó'iyeovoku yuhôti kuteâti. Yusikóne itúkea orásaum ya isóneuke yuhó'ixoti Itukó'oviti ákoti kahanáka emó'u. 29 Kene ne koyúhoti ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti, ópoehane pi'âti, áko'o mopo'âti koyúhoti, koékune. Kene ne po'ínuhiko xâne êgerejake, apásikahiko éxea úkeaku ne yuhôti itúkeovoxo ukeâti xoko Itukó'oviti áko'o ákoyea. 30 Enepo áva po'inu ûti vatá koyêtiya simó koati koûrapu'ikinoake Itukó'oviti, nókone koyúhoyea xapa xâne, konókoti kóyunukeovo ne inúxoti koyúhoti motovâti koyúhoyea ne pô'i. 31 Vo'oku motóva heú ké'iyi keyúhoyinoe koúhapu'ikinopike Itukó'oviti, ahe'ó ahe'o kixekókoti, motovâti heú ké'iyi ápeyea inámati yéxone xoko Itukó'oviti, koane motovâtimaka kéxuna'ixikoko ikéneke Itukó'oviti. 32 Yoko koati motovâti sayá'ikopeovo ne xâne koyúhoti emo'u Itukó'oviti. Ápe xunáko koyúhoyea koane kóyunukeovo. 33 Vo'oku haina ahá'inovi Itukó'oviti ákoyea úxepaka koeku ûti ya imokóvokutike, itea kahá'a kóyuseyeovo vitúkeovoya.

Kúteanemaka koêku ya uhá koeti imokóvokuti xapa kasása'iupo Itukó'oviti, 34 konókoti yunukú kóyeyea ne senóhiko imokóvokutike. Ako yusíka koyúhoyea. Konókoti itúkeovo kutípoti kuteâti koeku íhikaxeovi ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 35 Itukovo kaha'âti éxea koêku ne ihíkauvoti, épema'ika îma seâpa óvokuke, vo'oku mani hána'iti téyapana enepo okoyúhohiko imokóvokutike.

36 Poé'ainoamea iséneu ra yûnzo pe'okoâti yéxi ponóvoku ra koekúti ya undíke? áko'o ikitíxatimea koati úkeaku ne kaná'uti kixovókuti emó'uke Itukó'oviti xepákukenoe, koane poéhayeane itínoe ápeino ne emo'u Itukó'oviti. 37 Enepone xâne inixópovoti itúkeovo koyúhoti ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti koyúhoyea xapa xâne, koáne ne xâne inixópovoti itúkeovo kuri'ókovoti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, exoâtimo itúkeovo koati páhoenopi Vúnae ra yúndoenopinoe. 38 Itea enepone xâne ákoti itúkoake ra yúndoe, enomónemo ako itúkokonoke nê'e.

39 Énomone ngixínopi, itínoe mbo'ínu xoko Jesus, yusíkea itúkeovo keyúhoyi ihíkauvoti koúhapu'ikinopike Itukó'oviti keyúhoyi xapa xanéhiko, kehá'axo ke'íparayi. Kene ne xâne koyúhoti po'i kó'iyeovoku yuhôti ákoti exoâti kixó'ekone, hako seya'íkoa. 40 Itea uhá koeti itukéti ya imokóvokuti, konókoti kóyuseyeovo koane póneovo koêku.

15

Kixó'ekone exépukopea Jesus ukópea xapa ivokóvoti

1 Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, ngahá'ainopinoe puyákoponeova yokóvo ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus ngoyúhoinopike, enepone kitíponenoe

yoko hékone tukú koeti kó'oyene. 2 Énomonemaka porexópi yenópimo xoko
Itukó'oviti, enepo hákotimo kirikôa héki ne ínzikaxopike kuteâti koeku héki inâ
nemukoânoe. Kene hákoti koené'eye, koati itukohí kixeâti héki inúxotike.
3 Enepone ihíkauvoti éxokonuke Itukó'oviti, enepone koati nokonéti
kutípeokono ya hó'eke ûti, enepone ínzikaxopikenoemaka yanekôyo, énomone
ne koêti: Ivókinovovi Kristu porexópoti ésa'i pahúnevo ûti, kuteâtimaka kó'iyea
yane yutoéti emó'uke Itukó'oviti, 4 koane ekóxokonomaka, itea exépukopo
ukópea xapa ivokóvoti ya mopó'apeke káxe, kuteâtimaka kó'iyea emó'uke
Itukó'oviti. 5 Éxokopovomaka Pêturu, koáne ikénepoke éxokopovomaka po'ínuhiko
íhikau, eneponeko nduse koêti. 6 Ikénepoke, ápemaka po'ínuhiko ûti xoko Vúnae
noixópatimaka ya póhutike pîho. Yoko anú'uko singu koeti séndu nekôyohiko.
Xapákuke neko noixópati, enoné'e apêtiko, itea ívohikovone po'ínuhiko. 7 Yane
noíxopamaka Teâku. Ina noixópamaka uhá koeti ápostulu, enepohikone páhoe
Vúnae koyúhoyea emó'u xapa xâne.
8 Yane koati ikenétike, ínamaka exókopovonu, undi ákoti kuxoâti kó'iyeaneye
kuteâti koeku kalivôno veó koêti ipúhikea. 9 Vo'oku undi koati yupihóvoti
ákoyea itóponone xapákuke ne po'ínuhiko ápostulu. Ako omóndokea ínzaxeokono
ápostulu vo'oku êno íngoitoponeahiko kotíveti ne ho'uxínovoti ítuke Jesus nóvo,
ngaha'âti ungé'exea. 10 Itea enepora ngoépoku kó'oyene, koati vo'ókuke
ne hána'iti seánakonu Itukó'oviti njokóyoke. Yoko ako porehí íxana ra
hána'iti seánakonu. Ápe pôreupo, vo'oku undíne yupihóvo ko'ítukeyea ya
uhá koeti po'ínuhiko ápostulu, páhoe Vúnae koyúhoyea emó'u. Itea haina
ûndi kixopóvoneye. Koatíne hána'iti seánako Itukó'oviti ko'itúke ya njokóyoke.
11 Ákomaka yuvâti itúkeovo ûndi perekáxo, áko'o itúkeovo po'ínuhiko ápostulu,
koati énomone koyúho uhá koeti ûti, yoko énomonemaka kitíponoe.

Kaná'uti exépukopeamo ne xanéhiko ukópea xapa ivokóvoti

12 Koeku koyúhoyea ûti xapa xâne kaná'uyea exépukopea ne Jesus ukópea
xapa ivokóvoti, ná'ikopo koeti ápeino xâne xepákukenoe koyuhoâti ákoyeamo
exépukapa ne ivokóvoti? 13 Eneponi akoéneikopoye ákoyeamo exépukapa ne
ivokóvoti, ákonikopomaka akána'u exépukopea ne Kristu. 14 Kene eneponi hákoti
kanâ'u exépukopea ne Kristu, ákonikopo itóponone ne koyúhoyea ûti koeku
Jesus, epó'oxo ákonimaka itópoinopike kitípi. 15 Koane enepone koyúhoino uti
Itukó'oviti, mani ainóvotikopomaka yuhôti semekékexoti, koeku koyúhoyea ûti
itúkeovo koéxepoepo Itukó'oviti ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti. Yoko ákoni
íxaneye Itukó'oviti eneponi hákoti exepúkopo ne ivokóvoti. 16 Koáne, eneponi
hákoti exepúkopo ne ivokóvoti, ákoni akána'u exépukopea ne Kristu. 17 Eneponi
akaná'umaka ákoyea exépukapa ne Kristu, ákonikopo itópoinopike kitípinoe,
koane mani pahunévotike yóvoheixoiko ákotine yasasá'ipi ne pehúnevo.
18 Haina póhutine nê'e, itea enepone ivohíkovotine kutípoti Kristu, mani
evókovotine yonópotihiko ipihóponovokutike. 19 Eneponi itukápuikopo póhutine
yara kúveu mêum ápeyea kúxone ûti xoko Kristu, mani uti koâti kixeóvovoti ya
uhá koeti xâne yara kúveu mêum.
20 Itea koati kaná'uteoxo exépukopea ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti. Koati
énomone itukóvo inúxoti exepúkopoti ya uhá koeti ivokóvoti exepúhikopotimo.
21 Vo'oku kuteâti koeku turíxeovo ápeyea ivokóvoti yara kúveu mêum vo'oku
póhuti hóyeno, énomonemaka koéneye ápeyea exepúkopotimo ukopeâti xapa
ivokóvoti vo'oku po'i hóyeno. 22 Kuteâti itúkeovo vo'oku Âdaum ivókinovo ne
uhá koeti xâne, énomonemaka koéneye itúkeovo xoko Kristu exépukopeamakamo
ne uhá koeti xâne. 23 Ápe ne koati inúxoti, ina keno'óko ne po'ínuhiko
ikénepoke. Kristu inuxô exépukopo ukópea xapa ivokóvoti. Ikénepoke, ina

keno'ókomaka ne kutipoâti. Exepúhikopotimakamo nê'e aukápapu Kristu.
24 Yane kousókovotinemo uhá koêti, koane uke'éxeatinemo Kristu xunáko ne
tutíyehiko koêkuti pahúkoku, enepone uhá koeti pahúkoti ákoti inixákana
híyeu vanúke, koánemaka ne inixóneti yara poké'e, yóko'omaka ne koêkuti
po'íhiko xunákoti apêti. Ínamo kuri'ákapa Itukó'oviti, Há'a, ne natíxoku.
25 Vo'oku konókoti itúkeovo Kristu natixô imókonemo apayáso ya uhá koêti,
uke'éxapeanemaka xunáko ne uhá koeti anáne. 26 Yoko enepone vanáne
uke'éxokonotimo koati ikenétike, énomone ne pevóti. 27 Vo'oku hara kôe
emó'uke Itukó'oviti: "Poréxoa Itukó'oviti ne Kristu payásoyea ya uhá koêti".
Enepo koyûho itúkeovo Kristu payasô ya uhá koêti, iyúseo ákoyea itúkapu kixoti
payásoyeamo ya Itukó'oviti, enepone porexoâti kó'iyeaneye. 28 Yoko enepo
apayásone Kristu ya uhá koêti, kuri'ókopovatinemo ne Há'a, enepone porexoâti
kó'iyeaneye oúkeke uhá koêti, maka itúkapune Itukó'oviti payasô oúkeke uhá
koeti koekúti.

Koati kaná'uti koéxepukopeokonomo muyo ûti

29 Kó'oyene hara ngixópinoe: Eneponi hákoti exepúkopo ne ivokóvoti,
nánikopo kó'eye ne xâne ahíkovoti hó'eke ûti ya iháke xâne ivokóvotine?
Eneponi hákoti exepúkopo ne ivokóvoti, nánikopo koeti áhikinovohiko ya iháke?
30 Kene ûti, nánikopomaka koeti ixómoino kóxuna'ixovo ûti vínonexinovo tiú'iti
koekúti ákoti kayunúkavi? 31 Káxe, káxe ínonenjinovo pevóti. Koati kaná'uti
nê'e, itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kuteâtimaka kaná'uyea itíkivonoe éyenjovope
ikéneke Kristu Jesus, enepone Vúnae. 32 Enepone yupíheovo ngóxuna'ixeovo
índea ne êno kotíveti koekúti ya pítivokonake Éfezu, kutí koe ongópoti êno
ipúhokovoti hó'openo. Itea eneponi hákoti ngúxone xoko Itukó'oviti énjone
koúsokeovomo, kutínikopo itópoinonu ixómoyea ngóxuna'ixovo? Eneponi hákoti
kanâ'u exépukopea ne ivokóvoti, yusikónenikopo yuíxeovo níkea ûti yoko
vénoyeovo vo'oku poéhaneni pevóti kúxoixo ûti.

33 Hákonoe yaupú'ikopovo yarâ'a: Koêkuti yómoti kahá'ineyea xâne ákoti
kayúsea kixoku itúkeovo, koesáyu'ixokonotimakamo kixoku itúkeovo yane
kahá'ineyea. 34 Konókoti iyúkopeovo iséneu kuteâti motókeyea ké'iyi. Hákonenoe
ixomo pehukóvo, vo'oku ápeyea xâne xepákuke âvoti êxa Itukó'oviti. Yoko
metókeanoe enepo kateyákapi ra yúnzo.

Inámatimo koépoku muyo ûti vexepúkapa vukapêa xapa ivokóvoti

35 Ínani áva koêti: "Namo kixó'oye exépukopea ne ivokóvotine? Namo koépoye
ne mûyo exepúkapane?" koetímeamo. 36 Koati ákoti iséneu itínoe xâne koetíneye
yûho! Hane ínzokoa koeku ake nonéti neóne. Konókoti ekóxeokono inúxotike
ina ihonópo. 37 Epó'oxo enepo neonôe, koati áke né'iyi kuteâti ake tirîku,
áko'o itukovo koêkuti po'i ake nonéti. Kene ako ná'iyeakana xúve úsotine.
38 Koati Itukó'oviti itukínoa kó'iyeovoku ne xuve nonéti, koêkuti ahá'inoa kó'iyea.
Póhutihiko ake nonéti, itúkinoa Itukó'oviti kó'iyeovoku ne xúve. Koêkuti kíxoaku
Itukó'oviti, énomone koéneye kuteâti ínixone unátiyea.

39 Ako akútikoko kó'iyeovoku ne uhá koeti apêti omíxone yara kúveu mêum.
Pó'iti koêku ne koxé'u xâne yane hó'openohiko. Pó'itimaka koeku koxé'u ne
hó'openo ôti yane hôe.

40 Pó'itimaka koeku koxé'u ne íhaehiko vanúke yane ovâti ra kúveu mêum.
Enepone úhe'ene ne íhaehiko vanúke, koati pó'iti ya úhe'enehiko ovâti ra kúveu
mêum. 41 Koati pó'iti úhe'ene ne uhápu'ine káxe yane uhápu'ine kohê. Koane
pó'itimaka úhe'ene ne uhápu'ine hékerehiko. Muhíkova xapákuke ne hékerehiko,
ako akútikoko úhe'ene uhápu'ine koane xunáko.

42 Kúteanemakamo koêku exepúhikapane ne ivokóvoti. Kuteâti koeku ake
nonéti inâ nokóno ákoyea akútea koêku ihonópone, énomonemaka koéneye
koxe'u xâne. Pó'iti koêku ekaxápakanane, yane exepúkapane. Ekoxókonone
mûyo ne ivokóvoti, pihínoti imúyukea, itea exepúkapane, itopónoatinemo ne
apéyeati ákotinemo hunókoku. Ekoxókonone, ákone aúhe'eka itea exepúkapane,
yupihovó koetímo úhe'ene. 43 Ekoxókonone, ákone xunáko itea exepúkapane,
yupihovó koetímo xunáko. 44 Ekoxókonone, koati muyo xâne yara kúveu mêum
itea exepúkapane, kutipasí koepoâtinemo ne íhaehiko vanúke. Koeku ápeyea
muyo xâne yara kúveu mêum, koati kaná'utimaka ápeyea mûyo ne íhaehiko
vanúke. 45 Vo'oku hara kôe ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti: "Eneponeko Âdaum,
inúxoti hóyeno, poréxokono ómixekuyeovo" kôe. Kene ne simôti hunókokuke,
po'i Âdaum kixonéti, enepone Xe'exa Itukó'oviti, énomone porexókono itúkeovo
úkeaku ne inámati apéyeati ákoti hunókoku. 46 Yoko haina kuteâti koeku
apêti ya vanúkeke ne inuxô, itea hane inuxô kuteâti koêku yâye yara poké'e.
Ikénepoke, ina keno'óko kuteâti koêku ya vanúkeke. 47 Eneponeko inúxoti
Âdaum itukéti ya móte, koati íhaene yâye yara poké'e. Kene ne pí'ape Âdaum
kixonéti, koati úkeakune ya vanúke. 48 Kuteâti koeku itúkeovo íhae yâye
yara kúveu mêum neko inúxoti hóyeno, énomonemaka koéneye ne uhá koeti
po'ínuhiko xâne apêti yara kúveu mêum. Koane kuteâti koêku ne hóyeno
íhae vanúke, énomonemakamo koéponeye ne po'ínuhiko xâne yonopâtimakamo
ne vanúke. 49 Kuteâtimaka víkutipasikeova ne inúxoti xâne apêti yara poké'e,
konokoâtimakamo víkutipasikopeova ne hóyeno íhae vanúke, enepone Kristu.

Poe'ápoatimo mûyo ne âvoti ivakápu enepo aukápapu Jesus

50 Koati ngixópitinoe, itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ákoyeamo kalíhuina yonópea
natíxokuke Itukó'oviti ne muyo xâne yara poké'e, enepone ainóvoti naûti yoko
íti. Enepora muyo ûti kó'oyene vekotí'ikomo pevótike, ákomo kalíhuina yonópea
xoko Itukó'oviti xoko ákoyeakunemo aúke'e.

51 Énjakapivonoe koûrapu'ikinonuke Itukó'oviti, koekúti âvoti exákana
yanekôyoke. Ákomo uhá vákoe vivókeovo, itea uhá koépotimo ûti ápepeamo
inámapoti muyo ûti. 52 Koati hú koetímo poé'apea ne muyo ûti kuteâti hú kó'iyea
ne iromíkeati. Énomonemo koéneye enepo axapápune torombétana Itukó'oviti,
enepone oxóvotimo auké'ene ra kúveu mêum. Axapúne, exepúhikopotinemo ne
ivokóvoti, yoko apêtihikomo inámapotine mûyo ákotinemo uké'eyeaku. Yane uhá
koetínemo ûti poé'apeamaka muyo ûti. 53 Vo'oku enepora kixeóvovoti muyo
ûti vekotí'ikomo pevótike, konókotikomo ápeyea inámati koépoku ákotinemo
itâ pevóti. Koane enepora muyo ûti kó'oyene apêtimo hunókoku, konókoti
poé'apea koêku maka hákone uké'eyeaku. 54 Yaneko káxe ipakápapune koêku
ra muyo ûti ákoyeakunemo veka pevótike, koane ákoyeakunemo aúke'e, yane
tokopóvotinemo ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeaku:
"Vítoane ra pevóti. Koati hunókokune ne ivokeôvoti!" koêti. *Izâiya 25.8*

55 "Koati ákotine xunáko ne pevóti. Ákone xunáko íkoitoponeokono kotíveti ne
xâne vo'ókuke. Koati uké'etine nê'e" kôe. *Ôzeya 13.14*

56 Enepone ápeinoke xunako pevóti iyónopea xâne ipihóponovokutike,
koati vo'oku itúkeovo pahukóvotihiko. Epó'oxo koati vo'ókuke ne Ponóvoti
Kixovókuti, yutóxovoku ne páhoenokono xâne itúkea, iyúseinoke itúkeovo
pahukóvoti. 57 Itea aínapo ákoe Itukó'oviti, enepone porexó'oviti vítea xunáko
ne pahunévoti koane xunáko ne pevóti vo'oku ítukeinovi Vúnae Jesus Kristu.

58 Énomone ngixínopinoe, itínoe mbo'ínu xoko Kristu ákoti omotóva ongóvo:
Kéxuna'ixapu ikéneke Vúnae. Itíkapunoe ákoti motovâti kátavokea yara hó'e ûti.

Hákomaka momí yakôe ya ítukeke Vúnae, yexoâti ákoyea évakapu ne ke'ítukeino Vúnae.

16

Huvó'oxeake íhae Koríntu ne íhae Njúdeya

1 Kene ne tiûketi hivó'oxikemo ne po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti, hane íxeanoe kuteâti yunzó'inoa ne po'inu ûti ya imokóvokutihiko ya Ngalásea. 2 Péhutinoe, hexáka ne yêho tiûketi heú koeti lûmingu. Némoe exoâmo yé'akeye ne héxae itukovo lûmingu. Uná una íxeanoe, maka hákone konôko ítixopeovoikomaka nzimané'e xepákuke. 3 Enepo nzimapínenoe, mbahukoâtimo ne po'inu ûti, koêkuti neívokoemo, motovâti ómea ne tiûketi hivó'oxike ne po'ínuhiko ûti ya Njeruzálem, epó'oxo usó ngixinoâtimo ne koyuhópeti ómonehiko, kouhápu'ikovoti itúkoponovoke ya xapákuke. 4 Koáne enepo okonókovo, njaneâtihikomakamoya.

Âha itúkea ne Poûlu

5 Ungapeâne Masêdonea, vengopópitinoemo vo'oku koati apêti inzóneu ndarú'uxea Masêdonea. 6 Ako tôpi koêku kali xu'íkeneyeamo óveam xepákuke. Koímaiti herú ngíxea kaxena kásati xepákuke motovâti hivó'oxinunoe indóponea ne po'inu yónongumo, nóngonemaka indóponea. 7 Vo'oku yara koeku kó'oyene, ako angáha'a pohu vekó ngó'iyeopinoe, itea ngúxoa kali nju'íkeneyeamo xepákuke enepo itukapu ahá'inonu Vúnae.

8 Kene óvonguikonemo yâye ya Éfezu tukú koeti kaxena ayuíti, enepone Pentekósti. 9 Vo'oku anéye êno hána'iti itukéti imihé'okinonuti ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti, xaneâtimaka enó'iyea okopónuti.

Koêku ne Timóti yoko Ápolu

10 Enepo simapínenoe ne Timóti, yéxaka elókeyea yokóvo símea, maka aúhepene isóneu xepákuke, vo'oku koati ko'itúkeinotimaka Vúnae nê'e nguteâtine. 11 Konókotimaka tíyi nê'e, koane hivá'axa motovâti káyukopeovone yâye njokóyoke ákoti yuvâti. Vo'oku nguxopâtimo aúkopeovo, koánemaka ne po'ínuhiko ûti xanépone.

12 Kene ne Ápolu, po'inu ûti xoko Kristu, enóne ngoyúhoinoa yusíkea xané'eyea ne po'ínuhiko ûti noixóponopitinoe, itea âvoxo akáha'a píhea yara koeku kó'oyene. Simapúne unátiyeaku yónea, kóyeanemo itóponeopinoe.

13 Yokóhiyanavo, itíkapunoe iyukóvoti isóneu. Áxunamaka iséneu ikéneke Vúnae ákoti iteváinoe héki. Hákomaka píke, koane kéxuna'ixapunoe ikéneke Vúnae. 14 Heú koeti ítikevo, itíka ya ákoyea omótovokoko yokóvo.

Koêku ne Étefana, Futunátu yoko Ákaeku

15 Kó'oyene anéye anjá'inopinoe, itínoe mbo'ínu xoko Jesus. Yéxoanoe itúkeovo inúxotihiko hokópoti Jesus ya Ákaya ne Étefana yoko uhá koeti xâne óvokuke, koane itúkeovomaka kuri'ókovotihiko Vúnae huvó'oxea kasása'iupohiko Kristu. 16 Ngahá'ainopinoe tíyi nekôyohiko koane ákoyea kepáyasakinapa. Énomonemaka yákoyeneye xapákuke uhá koeti po'ínuhiko ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti kuteâti nê'e, enepone ha'ínehiko ûti ítukeke Itukó'oviti.

17 Koati elóketi ongóvo koeku símeonu evo Étefana, koane Futunátu yoko Ákaeku, vo'oku êno huvó'oxeonu koeku itúkinonu kuteâti mani ítikeinonu eneponi yáva yâyeke. 18 Koati kouhépekopotihiko inzóneu koánemaka iséneu. Motókea itúkeovo koati teyonéti xapákuke ûti ne xâne kuteâti.

Íkopovope Poûlu

19 Yúhoikopinoe ne po'inu ûti ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti íhae ra poké'exa
Âzea. Koati ênoti inákurukeovopi ya ikéneke Vúnae ne Ákila yoko Pirísila,
koánemaka ne ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti óvokuke. 20 Yúhoikopinoemaka heú
koeti po'ínuhiko ûti xoko Jesus yâyeke.
Yíhaikakanoe, siunoné kixekókoti kuteâti kixókokoku ûti yúhoikeokoko ûti,
imeâti sasá'ikoke iséneu vo'oku itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu.
21 Enepora yúndoenopinoe kó'oyene inángurukeovopike, koati yútoe vô'um,
undi Poûlu.
22 Koati konokoâti ákoyea omótova vokóvo ne Vúnae Jesus. Koêkuti xâne ákoti
akoéneye isóneunoa, motókea yonópeamo ipihóponovokutike.
"Ehá'ani ákoyeane ahíkapu aúkopovope ne Vúnae Jesus" ngôe.
23 Itúkapu hána'itike seánakovi Vúnae Jesus yóvoheixonoe.
24 Uhá ngixópinoe mbahúkinopi ákoyea omótovopi ongóvo, uti kopo'ínukokoti
ikéneke Kristu Jesus.
Hunókokune.

2 KORÍNTIU
Pí'ape yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Koríntu

Ikénepoke yutóxinea Poûlu ne 1 Koríntiu, ápemaka po'i yútoeno kutípoti Jesus yaneko pitivóko, itea ako iríkapu ya Bîbilea. Xapákuke ne íhae Koríntu yanekôyo, ápe xâne ikaxú'iti okóvo namukôa neko koyuhópeti, ikotívexoati ne pahunévoti. Itea ápemaka po'ínuhiko xanéya okópoti Poûlu koyuhoâti ákoyea itúkapu koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu nê'e, koane ákoyeamaka yusíka sayá'ikea xâne pahukóvoti ya imokóvokutike. Yaneko yutóxinoa Poûlu, éxokovo itúkeovo koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu, hainá'iyea kuteâti ne po'ínuhiko xâne ákoti itukápu páhoe Kristu itûkovotihiko ápostulu. Koyúhoamaka Poûlu koêku ne koati kaná'uti hokoti Jesus, koane koeku vinámapea vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu.

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu, undi ápostulu páhoe Kristu Jesus koyúhoyea
emó'u xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti indúkea. Anéyenemaka
njokóyoke ne Timóti, po'inu ûti xoko Jesus. Pahúkinopeanoe ûti ra koyuhópeti,
itínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya pítivokonake Koríntu, koane paúkinoamaka
ûti ne uhá koeti po'inu kasása'iupo Itukó'oviti ya uhá koeti Ákaya.
2 Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu
yóvoheixonoe, koane úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Íkoro'ixovo xoko Itukó'oviti ne Poûlu

3 Iháyu'ikakana ne Itukó'oviti, Ha'a Vúnae Jesus Kristu, úkeaku uhá koeti
seanákoti, úkeakumaka uhá koeti isoneûti kouhépekopoti isóneu xâne. 4 Koati
énomone kouhépekopo visóneu ya uhá koeti tiú'iti koekúti vékoku ûti, mo-
tovâti koúhepekopeamaka uti isóneu ne po'ínuhiko xâne ya koêkuti kó'iyeovoku
kotíveti koekúti tokópone. Enepone veínovike Itukó'oviti koúhepekopea visóneu,
énomonemaka veínoa ûti koúhepekopea isóneu ne po'ínuhiko xâne. 5 Vo'oku
koati ákoti yumaxápu tiú'iti koekúti tokópone ûti, kuteâtimaka vékoku ne Kristu
yanekôyoke. Yoko kuteâti itóvoku hána'iko ne tiveko koeku ûti, énomonemaka
koéneye hána'iko ne koúhepekopeokono visóneu ukeâti xoko Kristu. 6 Itukovo
koitóponovoti uti kotíveti ya itukétike, ûndi yoko nza'ínehiko, kó'inokeneye
motovâtimaka hivó'oxikononoe ikéneke Vúnae koane itíkivo koítovone. Itukovo
kouhépekopati Itukó'oviti ne inzóneu, koane isóneu ne nza'ínehiko, kó'inokeneye
motovâti kó'iyeanemakaye iséneu ikéneke Vúnae, kutí'inokemo iteâti víki ne
tiú'iti koekúti ákoti amuyá'i iséneu, kuteâtimaka vítea vékea ûti. 7 Enepone
kúxone ûti ké'iyinemoye, haina kuxonetihí koêti, véxoa koúsokeovomo. Kene
koeku víkinoe kotívetike koekúti kuteâti ûti, kouhépekopotimakamo iséneu ne
Itukó'oviti kuteâtimaka koúhepekopea visóneu ikéneke.
8 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ngahá'a yéxinoe koêku ne kotíveti koekúti
vékoku ûti, ûndi yoko njánena ya poké'exa Âzea. Koati yupihóvoti tivéko
ne koekúti yonoti voúkeke. Ákone xunako ûti víteovamo. Vikútixa mani
vivokóvotinemo. 9 Ya xokóyoke ûti, mani ákotine vitóvoku, mani vivohíkovotine.
Kó'inokeneye, maka hákone kuvovópovo ûti, itea itúkapune Itukó'oviti, enepone
koexépukopoti ivokóvoti kuvóvo ûti. 10 Énomone koitóvovi yane êno koímaiti
koekúti kahá'ati uké'exeovi. Énomonemaka kúxoixo ûti koíteovovikomo ya
káxehiko keno'ókoti, 11 koêkumaka hivó'oxivinoe ya orásaum, yepemínoviti xoko
Itukó'oviti motovâti enó'iyeamo xâne xepákukenoe ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti
vo'ókuke ne hána'iti kixó'ovikumo Itukó'oviti ya seánakovike, enepo yumapâ
orásauna ne ákoti yumaxápu po'inu ûti epemínoviti.

Ípoko isóneu ne Poûlu vo'oku mani yónea

12 Enepone éyenjovope ikéneke Itukó'oviti, énomone énjea sasá'iyea inzóneu ákoti indukáhea ra yûnzo koeku ngó'iyea itúkeovo sasá'iti ne ngixoku indúkeovo ya xapa uhá koeti xâne, ínapoxo xepákukenoe, ákoti indukáheapu. Koati énomone koéneye ngixoku indúkeovo nonékuke Itukó'oviti, hainá'iyea ya exóneti ítuke ra kúveu mêum, itea koati vo'ókuke ne seánakonu Itukó'oviti. 13 Ako po'i kixó'ekone ra yúndoenopinoe ákoti itukapu motovâti yéxinoa iséneu yihaíkane. Yoko ngúxoa heú kíxinoemo yéxi koêku, 14 kuteâti tiríxivo yéxi koeku ûti kó'oyene vitúkeovo yéyexovopemo yaneko káxe aukápapu ne Vúnae Jesus Kristu, kuteâtimaka itíkivonoemo véyexovope, ûndi yoko nza'ínehiko yaneko káxe.

15 Vo'oku énjeaxo kó'iyeaneye iséneunoa ra koekútihiko, ngoúsokone inzóneu tumurí ngó'iyeamo xepákukenoe yanekôyoke, motovâti vengópeopimaka. Yane mani kuri'úxovoti ne unako kêku ikéneke Vúnae omínombikenoe. 16 Kó'inokeneye ne ânja, mani hivo'óxonutinoe ungóponea ya Masêdonea, epó'oxo koeku itúkeovomaka ânja vengópeopi ungopeâti Masêdonea, mani ngaha'âti hivó'oxopinumaka yóneam Njúdeya. 17 Koeku usó'iyeane inzóneu indúkea nê'e itea ako mbîha, kutí kó'inopinoemea ngoyuhóheoti. Enepo apê inzóneu indúkea koekúti, kutí kó'inopinoemea pohu isoneú ngíxone, ákoti ambasíka isóneunonu Itukó'oviti, kuteâti koeku xâne "Êm" koêti, upánini ako kaúsaka emó'u. 18 Itea ako ákoeneye. Kuteâti kaná'uyea itúkeovo kuvovóneti ne Itukó'oviti, motóvamaka kitípi vemó'uinopinoe ákoyea itúkapu "Êm" ngixópitinoe, koeku ápeyea inzóneu ákoyea ngaévesaka emó'um. 19 Vo'oku enepone Xe'exa Itukó'oviti, Kristu Jesus, enepone koyúhone ûti xepákukenoe, ûndi koánemaka Síla yoko Timóti, haina kuteâti koeku xâne "Êm" koeti itea ako kaéveseka emó'u. Koâti kuvovóneti ne Jesus. Koati kuteâti "Êm" koêti, koeku koúsokea uhá koeti páhoenoa Itukó'oviti itúkea. 20 Vo'oku uhá koeti yuho Itukó'oviti mekúke koêkumo ne ítuke xapa xâne, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, aínovo kousókovoti xoko Jesus. Aínovo "Êm" koêti xokóyoke. Koati vo'ókumaka ítukeinovi Jesus "Kaná'uteoxo" kó'ino ûti, kutí'inokemaka ihayú'ikokonoti Itukó'oviti. 21 Yoko enepone koxunákoviti ikéneke Kristu, ûndi yoko nza'ínehiko, énomone Itukó'oviti, enepone koxunákopitinoemaka ikéneke. Énomonemaka noivókoxovi vitúkeovo ovóxe, 22 itukínovitimaka hoénaxovope vitúkeovo xanéna yaneko porexó'ovea ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyeovi, enepone inúxoti pónevike Itukó'oviti kixo'êkinoviti koúsokinoveamo ne uhá koeti po'ínuhiko yuhó'inovi.

23 Ya iháke Itukó'oviti, ngoyúhoinopinoe itúkeovo koati kaná'uti ra yûnzo âvoyea aúngapapu ya Koríntu noínjoponeopinoe, vo'oku ákoyea angáha'a ngoíkaxu'ikeanoe yokóvo, eneponimea ongonókoa nzayá'ikeopinoe. 24 Yoko haina kaha'âti ûti kapáyasokinovopinoe ûti ya ikéneke Vúnae, ûndi yoko nza'ínehiko, kó'inokeneye ne yûnzo, itea koati vo'oku vitúkeovo huvo'óxopitinoe, kaha'aînopiti uti kurí'uxeovo elókeko yokóvo ikéneke Vúnae. Kene yane kívivo Vúnae, koati títiu keyêtinoe.

2

1 Koeku kó'iyeaneye, ngoúsokone inzóneu âvoyeamo aúngapapu hú koeti xepákuke, koeku ngónokeamea nzayá'ikeopinoe, mbuvâti ngoíkaxu'ikea yokóvo. 2 Indukápuikopo koikáxu'ikoti yokóvo, kutí'ikoponi ne iko'élokexopoti ongóvo? Ákoni po'ínu ákoti itukapu itínoe, enepone ngoíkaxu'ikeake okóvo. 3 Énomone kutí'inoke yundoxínopitinoe yanekôyoke, maka enepo nzimapíne, hákone ikaxú'i ongóvo ve'ókuke, itínoe mani kutí'inoke elóketi ongóvo. Koati ngutipoâti

kutí'iyeamo iséneu ne inzóneu elókeyeamakamo yokóvo, uhá ketínoe, enepo nz-imapínoe ya elókekoke ongóvo. 4 Vo'oku yaneko yundoxínopinoe, koati hána'iti ikáxu'iyea ongóvo koane kotíveyea inzóneu. Koati ênoti íyoyeam. Yoko haina ombosíkoti ngoíkaxu'ikeanoe yokóvo, kó'inokeneye ne yúndoenopi yanekôyo, itea koati ngaha'aînopitinoe yéxi yupíheovo ákoyea omótovopinoe ongóvo.

Yuho Poûlu vo'ókuke ne pahukóvoti yanekôyoke koyúseopovotine

5 Enepone xâne ominópitinoe ikáxu'ine yokóvo vo'oku pahúnevo, haina ûndi váherexino ítuke. Koati itínoe kixóneye. Itea motovâti ákoyea yupíhapu tiú'iko ra yûnzo vo'ókuke ne kixotíneye ítuke, haina ngoyuhoâti yupíheovo kixópikunoe, itea kóyeane itóponea uhá ketínoe ne ikaxúneti okovóti vo'ókuke. 6 Yoko motóvaikone ne sayá'ikeokonoke nê'e, koeku enó'iyea xâne xepákuke saya'íkoati. 7 Kó'oyene, ya koêkuni ípihiko tumúne ne seyá'iki, oránane ákoyeane ávaheixa iséneuke ne váhere ítuke, kutí kixeâti ákoyea pahúkapu nê'e. Keúhepekapinamaka isóneu, mará'inamo yupíhapu ikáxu'iyea okóvo vo'ókuke neko ítuke ákoti aunáti. 8 Énomone ngixínopinoe yusíkea yéxoki ákoyea omótova yokóvo. 9 Énomonemaka yundóxinopinoe yanekôyo, ngahá'ati noínjea itíkivoxo koati itukoâti uhá koêti ne injíko'okopike. 10 Yoko enepo hákotine yunakôa iséneuke ne váhere ítuke po'i xâne, ngúteanemaka. Vo'oku enepone xâne kutí ngíxone ákotine pahúnevo enepo apê pahukóvoti ngíxoneye, koati ve'ókukenoe ngixínoakeneye ya nonékuke Kristu, 11 maka hákone ito'óvi Satánae ya éxeako, vo'oku haina ákoti vexâ ápeyea váhere ahá'inoviya.

Ako koati úhepeyea isóneu Poûlu koeku ákoyea takapa Títu

12 Yaneko nzimoné'e ya Torôadi ngoyúhoponea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu, míhe'okinonu onjéne ne Vúnae Itukó'oviti indúkea ne itukéti. 13 Itea ako aúhepe inzóneu koeku ákoyea ndakapa Títu, enepone mbo'ínu xoko Jesus. Énomone ungópoino poké'exake Masêdonea, ike íngopinevohiko po'inu ûti xoko Jesus yane pitivóko.

Vito uhá koeti koekúti ya xunákoke Kristu

14 Itea íngoro'ixinovo Itukó'oviti, enepone porexó'oviti kóyekuneyea vítea uhá koeti koekúti ya koeku kúveovo uti Kristu. Koati ûti veínoa Itukó'oviti kotóhineyea éxeokono koêku ne Kristu ya uhá koeti vékoku ûti, kuteâti koeku koati únati xêru ákoyea malíka yónoku ihópune. 15 Vo'oku ya xoko Itukó'oviti, utíne ne kutí koeti koati úheti ihopúneti kotohíneoti koeku Kristu xapa xâne. Énomone koéneye ûti xapákuke xâne kasása'iupone Jesus ya pahúnevo, koánemaka xapákuke xanéhiko evókovoti, yonópotihikomo ipihóponovokutike. 16 Itea xapákuke ne xâne yonópotimo ipihóponovokutike, uti kutí koeti ihopúneti kixo'êkinoati pevóti. Kene xapa xâne kutípoti Kristu, kutí koe uti úheti ihópune kixo'êkinoati inámati apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti. Ápeikopo motokeâti itúkea itukéti kuteâti? 17 Haina uti kuteâti po'ínuhiko xâne, enepohikone pohu itukó kixoti namúkope tiûketi ne koyúhoyea emo'u Itukó'oviti. Nonékuke Itukó'oviti, uti koati ovoxe Kristu ákoti itukáheapu koyúhoyea emó'u. Yoko koati Itukó'oviti pahukó'ovi vitúkea ne itukéti.

3

Koati únati ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti

1 Kutí kó'inopinoemea kapayásokopovoti ûti koeku kó'iyeaneye yútoenopi ûti? Konókotikopomea vómea koyuhópeti kuteâti ómone po'ínuhiko xâne? Hane ngíxo véxokopovope koeku símeopinoe ûti, itukovo vómone vukopeâti xepákuke vukopóno xapa po'ínuhiko xâne. 2 Ako kalíhuina! Enepone koyuhópeti vómone

koyuhó'oviti, énomone itínoe. Kutí koe vomíxoneke yutóxovo. Yoko koati éxone yoko yúho'iu uhá koeti xâne. 3 Koati iyúseoti itúkeovo yutoéti koúsexone Kristu koeku ko'ítukeyea uti ítuke Itukó'oviti xepákukenoe. Hainámaka tinta yutóxeovo, itea koati Sasá'iti Omíxone ne kaná'uti Itukó'oviti yutoxôa. Hainámaka mopoíke yutóxovo kuteâti koêku ne Ponóvoti Kixovókuti mekúke, itea koati isóneuke póhutihiko xâne yutóxovo.

4 Ya nonékuke Itukó'oviti, véxoaxo kó'iyeaneye ne kixovókuti vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu. 5 Kene haina apêti xunako ûti, kutí'inoke vitoâti vitúkea ne itukéti, itea Itukó'oviti koxunákovi vitúkea. 6 Énomonemaka kousexinovi uhá koeti nókone ûti ya ikéneke, motovâti koyúhoyea ûti koêku ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti. Yoko enepora inámati ítukeinovi, haîna yutoéti kuteâti mekúke yane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muîse, itea ainóvoti xunako Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovâ. Vo'oku enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koúhapu'iko pahúnevo xâne, exókoati motókeyea yonópeahiko ipihóponovokutike. Itea enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, ikó'inamakopovi koane poréxovi inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.

7 Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse yutoxóvoti pe'úkuke mopôi, enepone kouhápu'ikoti pahúnevo xâne, exókoatihikomaka motókeyea yonópea ipihóponovokutike, koati êno hána'iti úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke inâ porexôa Itukó'oviti kutí'inoke ú'uhapu'i koyêti none Muîse. Koati vo'oku xunako uhápu'iyea, upánini pihínone uké'epea yanekôyoke, ákoinoke íta izaraelítahiko komómoyea ne none Muîse. 8 Koeku kó'iyeaneye ne úhe'ene Itukó'oviti yanekôyoke, inamá'axo ipuhíko kó'oyene xokóyoke ne inámati kixovókuti ítukeinovi, koeku ovo'ó kó'iyeovi ne Sasá'iti Omíxone. 9 Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koati kixovókuti kouhápu'ikoti pahúnevo xâne, exókoatimaka yonópeamo ipihóponovokutike, itea koeku enó'iyea ipúhikea úhe'ene Itukó'oviti yanekôyoke inâ porexókonoa, inamá'axo itukóvo êno ihayú'iuti koekúti ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti kó'oyene, enepone poréxoti xâne ponópeovo nonékuke Vúnae. 10 Énomone ngó'ino: Enepone kixovókuti yaneko mekúke êноti úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke, kutí koéneoxo koati ákoti úhe'ene nonékuke ne êno hána'iti úhe'ene Itukó'oviti ovâti ne inámati kixovókuti ítukeinovi kó'oyene. 11 Vo'oku itukovo apêti êno úhe'ene Itukó'oviti mekúke xokóyoke neko kúxoti kixovókuti uke'épotine kó'oyene, inamá'axo ovâ úhe'ene Itukó'oviti ne inámati kixovókuti ítukeinovi kó'oyene, enepone ákotinemo uké'eyeaku.

12 Koeku kó'iyeaneye ne hána'iti kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti, véxone koúsokeovomo, ákoneoxo píka koyúhoyea ûti ne emo'u Itukó'oviti. 13 Ako vakútea Muîse mekúke itûko ramánone, maka hákone noixôa xanéhiko koeku kahá'ayeane uké'epea ne úhe'ene Itukó'oviti xokóyoke. 14 Itea kóyeane ákoyea iyúkapuhiko isóneu ne evo izaraelíta. Tukú koeti kó'oyene, enepo yuhoíkoahiko ne kúxoti yutoéti emó'uke Itukó'oviti, kutí koe apêtiko ramanónetiya itopâti éxeahiko koêku neko yutoéti. Poéhane kutipóhiko Kristu, ina veyopóvo ne kutí koeti ramánone itopâti éxea koêku. 15 Itea tukú koeti kó'oyene, enepo yuhoíkovo yútoe Muîse, kóyeane kutí kó'iyea apêtiko ramanónetiya, hahakú kixeâtihiko isóneu. 16 Itea koeku ápeyea hokópoti Vúnae xapákuke, veyópovone ne kutí koeti ramanóneti itopâti éxea koêku. 17 Yoko enepone “Vúnae” koêti yâyeke, énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Epó'oxo koêkuti xâne ovo'ó koéku ne Sasá'iti Omíxone Vúnae, veyópovone uhá koêti ne itopâti éxea koêku. 18 Yoko uhá koeti ûti, uti kutípoti Jesus, koati kutí koeti uti xâne ákoti ramánone. Yoko kuteâti koeku noixeôvoketi enepo itopónoa uhapú'iti koeku ákoyea malíka yónoku uhápu'iyea, énomonemaka koéneye iyúseyea xoko ûti ne úhe'ene Vúnae, kutí'inoke

noixeâtimaka po'ínuhiko xâne ne úhe'ene. Epó'oxo koeku komómoyeaxo uti ne úhe'ene Vúnae, tumúne vóno vípokeovo kutipasí kó'iyea uti kixóvoku Vúnae, koane inamá'axo uhapú'i xokóyoke ûti ne êno úhe'ene itípanevo. Yoko enepone Vúnae kixo'óvitineye, énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

4

Ako kamúya'ika isóneu ne Poûlu ítukeke Itukó'oviti

1 Koeku poréxeovea Itukó'oviti ra itukéti ya hána'iti seánakovike, ako
kamúya'ika uti visóneu. 2 Púva ûti uhá koeti koekúti he'ono'ú koeti itúkeokono,
enepone koekúti pikokónoti éxeokono omínoti xâne hána'iti téyapana. Ako
vitúkapu xâne aúpu'ikenati, koane ákomaka kaésayu'ixa ûti ne emo'u Itukó'oviti,
itea yane ponó kíxea koyúhoyea ûti ne kaná'uti kixovókuti xapa xâne,
véxokovo uhá koeti xâne vitúkeovo ponóvoti nonékuke Itukó'oviti. 3 Itea enepo
hákoti iyusêo koêku ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, koyúhone
ûti xapa xâne, enepo kutí akôe rama'ú koetí'iko, koati xâne yonópotimo
ipihóponovokutike kó'inokeneye. 4 Yoko Satánae, enepone pahúkoti koeku
kó'oyene yara kúveu mêum xapa xâne ákoti akutípo Itukó'oviti, énomone
ikomítixoa ne xanéhiko maka hákone uhapú'i isóneukehiko ne inámati ihíkauvoti
koyúhoti koeku Kristu, enepone êno hána'iti ihayú'iuti koati kuteátine
Itukó'oviti. 5 Vo'oku enepo koyûho ûti xepákuke, haina koyuhópovoti ûti, itea
Kristu Jesus koyúho ûti, vexókopitinoe itúkeovo yúnae, koane vitúkeovomaka
yovóxe vo'ókuke Jesus. 6 Vo'oku enepone Itukó'oviti pahúkoti ápeyea uhapú'iti
xapa hahákuti mekúke, énomone kouhápu'ikomaka visóneu kutí'inoke vinixoâti
ne êno hána'iti ihayú'iuti itípanevo Itukó'oviti kouhápu'ikovoti ya xoko Kristu.

Xoko Itukó'oviti úkea xunako Poûlu

7 Enepora koekúti yupihóvoti unáko ítukeinovi Itukó'oviti, koati xoko ûti óvo.
Kutí koe unákeovo ne êno únatinoe koekúti ya póte ipunéti ya móte koeku
itúkeovo xoko ûti óvo. Kó'inokeneye, motovâti í'iyuse kóyeyea itúkeovo ukeâti
xoko Itukó'oviti ne êno hána'iti xunakóti ákoti itoâti kayúmakea unako koêku,
kene haina ukeâti xoko ûti. 8 Ya uhá koeti vekoku ûti, ako káyunukavi kotíveti
koekúti, itea ako pepákexapu visóneu vo'ókuke. Ápemaka ákoyeaku véxina
visóneu vekínoake ûti neko koekúti, itea ako kamúya'ika uti visóneu vo'ókuke.
9 Ápemaka víkoitoponeokonoku kotíveti, itea ako kurí íxavi Itukó'oviti. Koati
ênoti kixókonoku ûti, itea kóyeane ákoyea vuké'exakana. 10 Kuteâti yupíheovo
tiveko kixókonoku Jesus, énomonemaka kixókononeye ûti koêkuti vékoku ûti,
motovâtimaka iyúseyea ápeyea xoko ûti ne inámati apéyeati ukeâti xoko Jesus.
11 Koeku vápeyeako yara kúveu mêum, kóyekune vínonexinovo pevóti vo'oku
vitúkeovo ovoxe Jesus. Kó'inokeneye, motovâti iyúseyeamaka ápeyea xoko ûti,
uti xâne vekotí'ikomo pevótike, ne inámati apéyeati ukeâti xoko Jesus. 12 Koeku
kó'iyeaneye, káxe, káxe vínonexinovo pevóti. Itea kó'inokeneye motovâti ápeyea
inámati képokunoe ikéneke Vúnae koeku víkameopi emo'u Itukó'oviti.

13 Enepone yutoéti emó'uke Itukó'oviti: “Ngutípoa, ene kutí'inoke
ngoyuhoâti” koêti, kúteanemaka koeku visóneu, kutípoamaka ûti kuteâti
nekôyohiko mekúke. Koane vo'oku kutípea ûti, koati koyuhoâti ûti, 14 vexoâti
koéxepukopeovimo Itukó'oviti, enepone koexépukopotimaka Vúnae Jesus ukópea
xapa ivokóvoti, koane íseopeovimo nonékuke xané kixopópitinoemo ûti, ya
koeku poéhapeane ûti xoko Jesus. 15 Enepora uhá koeti koekúti vékoku
ûti, kó'inokeneye motovâti hivó'oxikono ikéneke Vúnae, epó'oxo motovâti
inamá'axoyea itopóno ênoti xâne ra hána'iti seánakovi Itukó'oviti, koane

motovâtimaka inamá'axoyea xu'ína xâne ikoró'ixovoti xoko Itukó'oviti kutí'inoke ihayú'ikokonotimo nê'e.

Pôreupo ne vékea ûti tiú'itike koekúti, uti kuvóvoti Vúnae

16 Énomone ákoino kamúya'ika uti visóneu. Yusíkoti yékotixea koxe'u ûti, itea kóyeane inámapea visóneu itukovo káxe. 17 Yoko enepora kalihú koêti koane hú koeti koítoponeovo uti kotíveti yara koeku kó'oyene, énomonemo kutí'inoke apêti êno hána'iti ihayú'iuti koépokumo ûti xoko Itukó'oviti, yupihóvotimo unáko ákotinemo uké'eyeaku. Yoko enepone unako koépokumo ûti, yupihóvotimo anú'ukea tiú'iko ne kotíveti koekúti vékoku ûti yara koeku kó'oyene. 18 Énomone ákoino yuíxapu uti koekúti motovâti vínixea yara koeku kó'oyene, itea hara yuíxovo ûti koekúti ákoti inixákana. Vo'oku enepora koekúti vínixone yara koeku kó'oyene, ákomo oríko uké'eyea. Itea enepone ákoti omotóva vínixea, ákomo hunókoku.

5

1 Enepora koxe'u ûti, enepora kutí koeti peno ûti koeku vóvea yara poké'e, enepo itahíneapane, véxoa ápeyeamo áheopo nê'e, ítukeinovi Itukó'oviti ákoti itukapu ítuke vo'u xâne, ákotinemakamo uké'eyeaku ya vanúkeke. 2 Énomone varú'ikinovo ûti koêkuiko vóvea ra kúveu mêum, kaha'âtine ûti vitóponea ne inámati koépokumo ûti ya vanúkeke, enepone kutí koeti inámati vípovo. 3 Yoko vitukápane, ákomo vakútea xâne mahupí koêti. 4 Vo'oku koeku vápeyeako yâyeke, koati kaná'uti kutí kó'iyea uti xâne varu'íkovoti. Koati tiú'itimaka kóyeku ûti. Haina kaha'âti uti ákoyeane ne muyo ûti, itea koati iyóvotine vokóvo vitóponea ne inámati koépokumo ûti xoko Itukó'oviti. Yane uke'éxokonotimo ne kúxoti koeku muyo ûti apêti hunókoku vo'ókuke ne inámati koépoku ûti xoko Itukó'oviti, enepone inámati vápeyea ákotinemo hunókoku. 5 Koati Itukó'oviti kousókinovea nókone ra inámati koépokumo ûti xokóyoke, porexó'oveatine ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyeovi. Yoko énomone ne inúxoti pónevike Itukó'oviti kixo'êkinoviti koúsokinoveamakamo ne uhá koeti po'ínuhiko yuhó'inovi.

6 Énomone ákoino kamúya'ika uti visóneu, vo'oku ya koeku vápeyeako yara poké'e, véxoa âvoyea simápu kaxena vópeamo xoko Vúnae. 7 Yoko enepora kóyeku ûti itukovo káxe, énomone kúveovo ûti Vúnae, kene haina vihuínovoti koekúti motovâti ínixeokono yara koeku kó'oyene. 8 Vo'oku véxea kó'iyeaneye, énomone kutí'inoke mani unatí'inoviti kuríkopea ûti ra koxe'u ûti, enepora kutí koeti peno ûti yara kúveu mêum, koane pihópea ûti xoko Vúnae. 9 Énomonemaka kutí'inoke koxuná'ixovoti ûti, motovâti vikó'elokexea okovo Vúnae, yusíkoti itúkeovo yâye yara poké'e, áko'o seapáne ûti vanúkeke xokóyoke. 10 Vo'oku konókotimo seópea uhá koeti ûti nonékuke Kristu yuhaíkapavine vo'oku kixoku vitúkeovo, motovâti namúkopea ûti ésa'i ne kixoku vitúkeovo koeku vóvea yara kúveu mêum, yusíkoti itúkeovo únati, áko'o ákoyea aúnati ne vítuke.

Koati heru'ó kixoti omíxone hókea Itukó'oviti ne Poûlu

11 Vo'oku véxea ákoyea ikámahixakana ne Vúnae, vopósi'ixo vítokuxea okovo xanéhiko kutípea ne kaná'uti kixovókuti. É'exo kíxoixovi Itukó'oviti, ûndi yoko nza'ínehiko. Ngúxoamaka uhápu'iyea iséneuke vitúkeovoxo koati kaná'uti ovoxe Itukó'oviti. 12 Kó'inokeneye ne yúndoenopi, haina voposíkopotimaka véxokeovopinoe vitúkeovo kaná'uti ovoxe Vúnae, itea koati kaha'âti ûti ápeyea éyexinovovike yokóvo, maka yéxane kixeku yimópi xanéhiko yupihóvoti ivávakea koekúti iyuseînoti po'ínuhiko xâne ya koêkuni itúkeovo itípanevo isóneu ivávako. 13 Itukovo koyuhókonoti ûti vitúkeovo pepokéxovoti vo'oku yupíheovo kóxuna'ixeovo ûti ya ítukeke Itukó'oviti, ako yuvâti. Koati vo'oku Itukó'oviti

kó'inokeneye ûti. Kene itukovo koyuhókonoti uti vitúkeovo ponóvoti kixoku isóneu, koati ve'ókukenoe kó'inokeneye ûti, motovâti unátiyea kêkunoe ikéneke Itukó'oviti. 14 Yoko koati xúnati xoko ûti ne hána'iti ákoyea omótovovi okóvo Kristu kó'inokeneye vítuke, vexoâteoxo ápeyea póhuti hóyeno ivokínovoti uhá koeti xâne. Epó'oxo vo'ókuke, kutí koéne ivokóvoti ne uhá koeti xâne. 15 Ivókinovo uhá koeti xâne ne Jesus, maka hákone yuixovo âha kíxeova ne xâne inámapoti ya xokóyoke, itea itúkapune Únae kurí'okopovo, enepone ivokínovati koane exepúkopinoati ukópea xapa ivokóvoti.

16 Yane ukeátine kó'oyene yara tumúneke, ákone ápahuina xâne vínixone unátiyea áko'o ákoyea aúnati pohu vo'oku visóneunoa, uti xâne yara kúveu mêum ákoti oponóvo isóneu. Epó'oxo upánini kó'iyeaneye visóneuno Kristu yanekôyoke, ákone ákoeneye visóneunoa kó'oyene. 17 Énomone ngó'ino: Koêkuti xâne hokópotine Kristu, koati inamápotine. Uké'epone neko kúxoti kixoku itúkeovo, inámapone uhá koeti xokóyoke. 18 Yoko enepora uhá koeti koekúti inamápotine, aínovo ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone kounátikopoviti xokóyoke vo'oku ítukeinovi Kristu. Énomonemaka porexó'ovi koyúhoyea ûti emó'u xapa xâne, motovâti koúnatikopeovomaka po'ínuhiko xâne xokóyoke. 19 Yoko enepora yuho ûti xapákuke xâne, harâ'a: Koúnatikopa Itukó'oviti ne xâne xokóyoke, koane kotúyopinoahiko pahúnevo vo'oku ivókinovovi Kristu. Énomone ne yuhôti pónevike Itukó'oviti koyúhoyea uti, koyúhoti kixoku koúnatikopea xâne xokóyoke.

20 Iyúseoneikopo vitúkeovo páhoe Kristu koyúhoinoa emó'u xapa xâne. Koeku koyúhoyea ûti, kutí koe Itukó'oviti ponó kôe xapa xâne ítaikea hókea. "Ya iháke Kristu konókoti keúnatikopivo xoko Itukó'oviti" koe yuho ûti xapákuke. 21 Enepone Vúnae Jesus ákoti pahúkeovoku, itúkovone yonópoku pahúnevo ûti, motovâti ponópeovo ûti nonékuke Itukó'oviti vo'oku hána'iti ítukeinovi.

6

1 Koeku vitúkeovo huvo'óxoti Itukó'oviti ítukeke, vixíko'okopinoe ákoyea itúkapu namuhí kixeâti ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti. 2 Vo'oku hara kôe Itukó'oviti emó'uke:

"Ngámoa ne yépemonuke ya káxehiko koati injíkopene ingóseanaxeovokono.
Nzuvó'oxopi ya káxehiko koati injíkopene ngoíteovohiko xâne" kôe. *Izâiya 49.8*

Yoko koati kaxénane ikóseanaxeovokono kó'oyene. Koati kaxénanemaka ixíkope Itukó'oviti koíteovohiko xâne.

Usó kóye ne Poûlu koítoponeovo kotíveti vo'oku ko'ítukeino Kristu

3 Ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, kóhiyanavo ûti motovâti ákoyea ápahuina koekúti vítuke, kutí'inoke mani koemóke'ekonoti ne ítuke Itukó'oviti. 4 Koati vexókovoti ya uhá koeti koekúti, vitúkeovo kaná'uti ovoxe Itukó'oviti. Véxokovo vitúkeova yane ákoyea kamúya'ika uti visóneu, koáne yane êno kotíveti kixókonoku ûti. Kúteanemaka koêku yane vékea ûti tiú'itike koekúti vo'oku ápeyea konokínovoviti, koánemaka ya hána'itike tiveko visóneu. 5 Véxokovomaka vitúkeova yane yehépoke'exeokono ûti yoko yane viká'akeokono, koánemaka yane vosósokeovi xâne imaíkinovoviti, okópoti vítuke. Véxokovomaka vitúkeovo kaná'uti ovoxe Itukó'oviti yane kixoku vivókoponeovo itukétike, koánemaka yane ákoyeaku vimáka, yuixóvoti uti ítuke Itukó'oviti, koane yane épekeovi hímakati. 6 Iyúseomaka vitúkeova yane sasá'iti kixoku vitúkeovo, koane yane véxeamaka ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane yane ákoyea vímauvo, koánemaka yane vítupa'ikea po'ínuhiko xâne, yóko'omaka vo'oku ápeyea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko ûti. Iyúseomaka vitúkeovo koati kaná'uti páhoe

Itukó'oviti yane vikána'uxea ne ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xâne,
7 koane yane kaná'uti ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti koyúhone ûti xapa
xâne, koánemaka vo'oku xunako Itukó'oviti xoko ûti. Iyúseomaka vitúkeovo
páhoe Itukó'oviti yane pónea uti kixoku vitúkeovo. Énomone ne kutí kíxone
uti vokópope vanáne koane sa'íkeovake ûti, kuteâtimaka koeku húndaru yóno
xapa isukókoti ómo'ixea isúkope koane sa'íkovope. 8 Kúteanemaka koêku iyúseyea
vitúkeovo ovoxe Itukó'oviti enepo vinixókono vitúkeovo teyonéti koáne enepo
akô'o vitúkokonoke, koánemaka vitukókono xêti áko'o itukovo vihayú'ikokono.
Haina póhutine, itea koánemaka enepo koyuhókono ûti vitúkeovo semekékexoti
upánini itúkovo koati kaná'uti yuho ûti. 9 Êno xâne exó'oviti, itea kóyeane
kutí kíxeokono uti xâne ákoti itóponone, ákotimaka itúkokonoke. Kóyekune
vínonexinovo pevóti itea vanéyeiko. Ápe koítoponeovoku uti kotíveti, itea kóyeane
âvoyea kaépekakana ûti. 10 Koíkaxu'ikokono vokóvo, itea kóyeane elókeyea vokóvo.
Ako tiûketina ûti, itea kóyeane enó'iyea xâne iríkuxoti ikéneke Itukó'oviti vo'oku
vítuke. Ako apeínoviti, itea koati vítukene ne uhá koeti koekúti.
11 Itínoe po'inu ûti ya pítivokonake Koríntu, enepone heú koeti veópone
visóneuke, ako hé'ana'uxeapeanoe ûti. Koyúhoinopea ûti uhá koêti ne ovoti
visóneuke yoko vomíxoneke. 12 Haina ûti poe'aînopinoe isóneu, itea koati
itínenoe koetíneye isóneunovi. 13 Kuteâti koeku míhe'okinopi uti visóneu,
íxepavinemakaye. Yoko itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa kó'inokeneye yunzó'inopi.

Enékoa Poûlu ne kutípoti Jesus kóhiyanayeova ne ákoti akutípo Jesus

14 Neíxapuikoponoe, mará'inamo yakútea vûi pihi'íkokoti kángake, enepo itikâ
yapéne ne xâne ákoti akutípo Jesus. Na kíxoaye ka'ápeneyea ponóvoti kixoku
itúkeovo ne ákoti panâpu ítuke? Námaka kíxoaye kutí'iyeokoko isóneu ne xâne
ovoti uhapú'itike, koáne ne ovoti hahákutike? 15 Námaka kíxoaye poéhayeane
yónoku isóneu ne Kristu yoko Ndeâpu? Ápeikopo oxéne kutí'iyeokoko isóneu
xâne hokoti Kristu koáne ne ákoti hakâ? 16 Ápeikopomaka oxéne poéhapea
koêku ne óvoku iháyu'ikeokono Itukó'oviti koáne ne ivávakokonoku sánduhiko?
Vo'oku utíne itukóvo óvoku ne koati kaná'uti Itukó'oviti, kuteâti yuho Itukó'oviti
emó'uke xoko kó'iyeaku: “Ambêtimo xapákuke. Koati óvonzeixokunemo
xapákukehiko. Undínemo kuvóvohiko, undi Itukó'oviti, koane indukoâtihikomo
njanéna” kôe. 17 Énomonemaka kó'ino emo'u Itukó'oviti: “Ipíhikapinoe xapákuke.
Yahíkuxipa” koe Vúnae. “Hako yihó'ixoa ne váhere kixovókuti. Yanê'e, itíponemo
nje'éxaxapa. 18 Undínemo itukóvo yá'a, koane indukópitinoemo nje'éxaxapa” kôe
ne Vúnae, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti.

7

1 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, vo'oku kó'iyeaneye neko yuhó'inovi Itukó'oviti
ítukeinovimo, kuríkapaikopo ûti uhá koeti koekúti ikopíti'ikoviti, enepone
váhere kixoku vitúkeovo koáne ne váhere ko'ísoneuyea ûti, koane yuíxapune
kóxuna'ixeovo uti vitúkeovo xâne sasá'iti nonékuke Itukó'oviti, koane xâne
teyoâti.

Elókeinoke okóvo Poûlu

2 Míhi'akinavi iséneu, vo'oku ako ápahuina xâne váherexinoke uti vítuke.
Ákomaka ápahuina xâne koésayu'iu ûti, koane ákomaka ápahuina xâne vukóvoke
vo'oku kahá'ayea ûti unátiyea koeku ûti. 3 Haina orinjópitinoe kó'inokeneye ra
yúndoenopi, vo'oku ngoyúhoinopinoepepomeku yupíheovo ákoyea omótovopinoe
vokóvo, ûndi yoko nza'ínehiko. Énomone ákoinoke iríkapinoe visóneu. Koati
ákoti vihaxákeakaka yara koeku kó'oyene koeku vóvea yara kúveu mêum,
koánemakamo ikénepoke enepo vipuhíkapeane ra poké'e. 4 Koati hána'iti

ómomikea inzóneu enjoâti títiu kéyeyi iknéneke Itukó'oviti. Itínoemaka hána'iti éyenjovope. Énomone yupíhinovo úhepepea inzóneu, koane énomonemaka kutí'inoke koati hána'iti elókeyea ongóvo ya uhá koeti tiú'iti koekúti vékoku ûti.

Itopóno Poûlu ne Títu

5 Koeku símea ûti ya poké'exa Masêdonea, ako hé'akapapu ne kotíveti
koekúti tokópone ûti, itea inamá'axo kuri'úxovo ne tiú'iti koekúti xokóyoke
ûti. Êno okopó'oviti, ina keno'ókomaka ne yupíheovo yónea visóneu vo'oku
po'inu ûti xoko Jesus. 6 Itea Itukó'oviti, enepone kouhépekopoti isóneu xâne
ikaxú'iti okóvo, koúhepekopinovimaka visóneu vo'oku káyukopeovo Títu xoko
ûti. 7 Hainámaka póhutine vo'ókuke nê'e, itea koatímaka ve'ókukenoe úhepepino
visóneu, vo'oku koyúhopinovea Títu inékurukivovine, koane ketíxoponivo
keíkaxu'iki ongóvo yanekôyo, yoko ú'uso-ú'uso kéyeyinoe itíki anjá'inopi. Yane
koati kuri'úxovoti elókeko ongóvo vo'ókuke.

8 Upánini ngoíkaxu'ikonoe yokóvo vo'oku yúndoenopi yanekôyo, itea kóyeane
ákoyea ongótixoponovo yundóxinopi. Kaná'uteoxo ingótivexea inúxotike, vo'oku
íninjea koíkaxu'ikeanoe yokóvo ne yúndoenopi yanekôyoke. Itea hú kôe ne
ikáxu'iyea yokóvo, ako á'umo. 9 Kó'oyene, elókepone ongóvo. Yoko haina
vo'oku ikáxu'iyeanoe yokóvo yanekôyo, itea koati vo'oku omínopi ikétivexi
pehúkivo neko ikáxu'iyea yokóvo. Enepone ikétivexi pehúkivo, koati kuteâti
ahá'inopi Itukó'oviti, ákoinoke kaésayu'ixapinoe ne yúndoe. 10 Vo'oku enepone
ikáxu'iyea okovo xâne, nókone kó'iyea nonékuke Itukó'oviti, poréxovi vikótivexea
ne váhere vítuke koane kuríkopea ûti, motovâti koíteovovi Itukó'oviti ya
pahúnevo ûti. Yoko enepone ikaxúneti okovóti kuteâti, ako paréxavi tívo'ikeovo
ûti. Kene ne ikáxu'iyea okovo xâne ákoti êxa Itukó'oviti, ipihóponovokutike
iyónopa. 11 Enepone ikáxu'iyea yokóvo koeku ikétivexi pehúnevo, kuteâti
ahá'inopi Itukó'oviti ké'iyi, yokómomapihi pôreu xepákuke: Poréxopinoe
kemómopivo koane ínixinoe ne nékoneiko iknéneke Itukó'oviti. Poréxopinoemaka
kehá'ayi yéxokivo itíkivo ponopóvotine kixoku itúkeovo. Koane vo'ókuke,
koati iketívexoatimaka iséneuke ápeyea vaheréxoti ítuke xepákuke. Koati
pikeâtimaka itíki váhere, koane koati hána'itimaka inékurukivonu, yexókovoti
ya itíki ínzikaxeopike. Poréxopimaka heru'ó kíxi yomíxone penópi ne koekúti
ákoti takapápu xepákukenoe. Koane vo'ókuke, koati yoposíkoatimaka seyá'iki
ne itúkoti váhere xepákuke. Yane uhá koeti kixeku itíkivo, iyúseo penópi iséneu
yara koekúti.

12 Kaná'uti yundóxinopea neko koyuhópeti, itea haina vo'ókuke ne
itúkoti váhere, koane hainámaka vo'ókuke ne vaheréxinokonoti ítuke. Itea
yundóxinoake neko koyuhópeti, maka iyúseane kixévokunoe nonékuke
Itukó'oviti usó kéyeyi itíkinoe anjá'inopi. 13 Énomone úhepepino inzóneu,
ûndi yoko nza'ínehiko. Haina póhutine nê'e, itea kurí'uxovo elókeko vokóvo
vo'oku Títu. Koati kouhépekopovoti isóneu vo'oku únati kíxeaku kétaraki
koeku óvea xepákuke. 14 Yoko enepone yunzó'ino Títu inzayú'ikopitinoe
yanekôyoke, ákonoe kéteyakanu vo'ókuke. Kuteâti itúkeovo kaná'uti ne uhá koeti
yunzó'inopinoe yanekôyoke, énomonemaka koéneye tokópeovo ne uhá koeti
kámone Títu njokóyoke enepo inzayú'ikopinoe. 15 Yoko inamá'axo kuri'úxovo
ákoyea omótovopinoe okóvo ne Títu vo'oku puyákoponeova okóvo usó kéyeyinoe
itíki ne yûho, koane vo'oku kíxeakunoe tíyi inâ simôpi, koane vo'oku ákoyeamaka
kepáyasakinapanoe. 16 Elóke ongóvo vo'oku koati motovâti ngúveovopinoe ya
uhá koeti koekúti.

8

Koeku huvó'oxeake íhae Koríntu ne ákoti apeínoati

1 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, kahá'ainopeanoe ûti yéxi koêku ne hána'iti seánako Itukó'oviti oúkeke ne kuvóvotihiko Jesus ya poké'exa Masêdonea xapa imokóvokutihiko. 2 Vo'oku upánini enó'iyea tiú'iti koekúti tokóponehiko, itea kóyeane yupíheovo elókeyea okóvo, kutí'inoke itixoâti ne púyaenovo okóvo po'ínuhiko xâne. Koati ákotihiko mitatahí akoéhiko poréxea. Êno ítixone upánini itúkovo koati ákoti apeínoati. 3 Koati ngoyuhó'inopeatinoe ú'uso kóyeyeahiko poréxea ne ítone poréxea. Yoko haina póhutine kuteâti ítone poréxea ne ítixohiko, itea enepone pôreu, ánu'ukoakomaka nê'e. Ákomaka xâne pahukoâti, itea koati unákoke isóneukehiko úkea poréxea. 4 Ako âka épemo'ixeovihiko yanekôyo yusíkea pahúkinoa huvó'oxeake ne kasása'iupo Itukó'oviti ya Njúdeya, inixoâtihiko itúkeovo koati seánakoa Itukó'oviti huvó'oxea. 5 Yoko enepone poréxeahiko, haina póhutine kuteâti kúxone ûti poréxeamo, itea inúxotike kurí'okopovohiko Vúnae Jesus, ínamaka heru'ó kixopóvo huvó'oxeovi ya itukétike, itúkoti ahá'inoa Itukó'oviti. 6 Énomone kutí'ino vepemoâti ne Títu koúsokea ne itukéti sínakoanoe ne po'inu ûti, enepone tûriu Títu xepákukenoe yanekôyo. 7 Koati itínoe xâne yupihóvoti kóxuna'ixeovo ya uhá koeti koekúti, kuteâti ya kívivo Itukó'oviti, koáne ya keyúhoyi emó'u, koánemaka ya yéxi ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. Kúteanemaka koeku kéxuna'ixivo ú'uso kéyeyi ya uhá koeti itukéti, koánemaka ya ákoyea omótovovi yokóvo. Koeku ké'iyineye ya po'ínuhiko koekúti, énomonemaka yákoeneye kéxuna'ixivo ítixi hivó'oxike ne po'inu ûti.

8 Haina mbahukópitinoe kónokea peréxi. Itea ngoyuhó'inopitinoe koeku po'ínu ûti itúkeovo ú'uso koyêti poréxeahiko huvó'oxeake, vo'oku ngaha'âti kemómopivo, neíxoti kaná'uyea ne ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko ûti, áko'o ákoyea. 9 Yoko yéxoanenoe koêku ne hána'iti seánakopi Vúnae Jesus Kristu. Koati êno hána'iti unako koêku ya vanúkeke, itea ve'ókukenoe, kurí kixo uhá koeti nê'e, motovâti itíkivo iríku nonékuke Itukó'oviti vo'oku ítukeinopi. 10 Anéye inzóneunopinoe yara koekúti, vo'oku ukeâti pihôti xoénae tiríxoanenoe ne itukéti. Koati itínoe inuxô ítixi hivó'oxike ne po'inu ûti. Haina pohúneti, itea itínenoemaka inuxô ápeyea isóneunoa huvó'oxea. 11 Yusikóneikopo keúsokinoe ne itukéti tîriunoe. Kuteâti koeku ú'uso kéyeyi kehá'ayi itíki ne itukéti inâ tirixôa, énomonemaka yákoyeneye keúsoki kó'oyene, koêkuti itéponone peréxinoe. 12 Vo'oku itukovo apêti xâne kaha'âti huvó'oxea, ako kuxákana poréxeokono koekúti ákoti itapána poréxea mani anu'úkoti apeínoati, itea hara paréxa, itóponone poréxea.

13 Haina ombosíkoati ngayápahikinoa po'ínuhiko ûti koeku itúkeovo ínati xikóyokenoe, yonoâti yoúkeke ne kónokea keúsokinoa nókone ne po'ínuhiko ûti, itea koati voposíkoti kutikokó kó'iyea koeku ûti, itínoe íhae Koríntu koánemaka po'ínuhiko ûti hivó'oe. 14 Yara koeku kó'oyene, koeku ákoyea konokínovopitinoe, motóva keúsokinoa nókone ne po'ínuhiko ûti. Kene po'íkemo káxe áva nékone, enepone hivó'oenoe kó'oyene, motovâti itúkeovo énomone huvo'óxopinoe koeku ákoyea nókone. Yanê'e, kutikokó koetímo koeku uhá koeti ûti. 15 Yoko énomonemaka kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koêti: “Enepone xu'ínati ítixone, motovó koâ ne nókone. Kene ne ákoti axu'ína ítixone, ákomaka okónokovo, motovó koâ” kôe.

Ítuke Títu yoko ha'ínehiko

16 Aínapo ákoe Itukó'oviti ipíhoa isóneuke Títu kahá'ayea kóxunakeopinoe ikéneke Vúnae, eopâtimaka kuteâti eómbone ve'ókukenoe. 17 Vo'oku ú'uso

kóye enepo vitaíkoa huvó'oxeovi yara itukéti. Haina póhutine, itea vo'oku ú'uso-ú'uso kóyeyea, kaha'âne noíxoponeopinoe. Koati ukeâti unákoke isóneu. 18 Ápemaka po'inu ûti xoko Jesus, páhoe ûti xané'eyea. Enepora po'inu ûti, koati ákoti malîka yónoku iháyu'ikeokono îha xapa kutípotihiko Jesus ya uhá koeti imokóvokutihiko, vo'oku kíxoaku ípihea tumúne ne ítuke Itukó'oviti. 19 Haina póhutine, itea koatímaka noívokoe kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye xané'iyeovimo kurikápana ûti ne ítixinokonoke po'ínuhiko ûti xoko Jesus. Yoko énomonemo kutí'inoke ihayú'ikokonoti ne Vúnae Jesus, kutí'inokemakamo iyúseoti kahá'ainoa ûti unako koêku ne po'inu ûti.

20 Yanê'e, koeku kali xu'ínayea ovâti ne ítixinokonoke po'inu ûti vomínoakemo, ákomo oxéne váherexea yuhó'inokono ûti vo'ókuke. 21 Koati yonoâti vokóvo, kaha'âti ûti iyúseyeamo nonékuke Itukó'oviti, koánemaka nonékuke po'ínuhiko xâne pónea ûti kixoku vitúkeovo yara koekúti.

22 Anéyemaka po'i páhoe ûti yonoti xepákukenoe. Enepora po'inu ûti xoko Vúnae ngixínopike, enóne noíxea ûti itúkeovoxo ú'uso koyêti ya ítukeke Itukó'oviti, koane ako topi koeku koúhapu'ikeokono. Ínapoxo kó'oyene, koati ú'uso koyêti huvó'oxoponeopinoe ikéneke Itukó'oviti, vo'oku inixoâti itíkivonoe koati kuvovóneti. 23 Kene Títu, koati nza'íne yara itukéti nê'e, huvo'óxonuti ya uhá koeti ítuke Vúnae xepákuke. Kene ne po'ínuhiko ûti ikéneke Jesus xánena Títu, koati páhoe kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye, koane aínovo kutí'inoke kahaná'ikokonoti iha Kristu. 24 Yéxakaikopo ne hóyenohiko páhoenopinoe ûti, ákoyea omótova yokóvo simapíne, maka iyúseinane ne kutípotihiko Jesus ya imokóvokutihiko yâye itíkivo motokeâti viháyu'ikeopi.

9

Pahukínokono ne kutípotihiko Jesus íhae Njúdeya huvó'oxeokonoke

1 Ako ongónokoa yundóxinopeanoe koêku ne hivó'oxope po'ínuhiko ûti kutípotimaka Jesus ya Njúdeya. 2 Vo'oku énjoa usó kéyeyi hivó'oxi yanekôyoke. Yoko inzáyu'ikopinoe nonékuke po'inu ûti íhae Masêdonea vo'ókuke. “Ukeátine pihôti xoénae usó kóyeyeahiko ne íhae Ákaya” ngíxoahiko enepo ngoyuhó'inoa kêkunoe. Epó'oxo vo'oku ú'uso kéyeyinoe peréxi hivó'oxope, enómaka po'ínuhiko xâne kahá'atimaka huvó'oxea.

3 Itea kóyeane mbahúkea ra po'ínuhiko ûti xoko Jesus inuxó kó'iyea xepákukenoe, maka keúsakane ne hivó'oxike yonoti xoko po'ínuhiko ûti, kuteâti koêku yûnzo yanekôyo usokó kéyeyinenoe, maka hákone kutí kôe semekékexoti ne inzáyu'ikeopinoe yanekôyo. 4 Vo'oku enepo axenánu íhaehiko Masêdonea, eneponi naixâ âvoyea aúso hivó'oxike ne po'inu ûti, mani teyó koeti ûti, ínapoxoni itínoe vo'oku yunzó'inoahiko yanekôyo ngúveovopi ápeyeamo ítixene. 5 Énomone kutí'ino ininjoâti unátiyea émbemea po'inu ûti xoko Jesus inuxó kó'inonu xepákukenoe, motovâti huvó'oxeopinoe keúsoki ne hivó'oxope, enepone keyúhone peréximo yanekôyo. Yanê'e, usó koyêtinemo nzimané'e, epó'oxo iyúseotimo ú'uso kéyeyi peréxi ákoti ihíxea itóvoku, ákotimaka pahukópiti. 6 Itíkina iséneu ínzokoake ra koekúti: Enepone xâne ákoti kaxu'ínaka nóne, ákomakamo axú'ina ehópo. Itea enepone kaxu'ínakoati, xu'ínatimakamo ehópo. 7 Péhutinoe, hane peréxa kuteâti ínixene iséneuke unátiyea peréxi. Hako mitatahí kixêa. Hákomaka itukovo vo'oku ápeyea pahukópiti peréxi, itea aélokea yokóvo peréxi, vo'oku ako omótova okóvo Itukó'oviti ne xâne ú'uso koyêti poréxea. 8 Yoko koati apêti xunáko ne Itukó'oviti kurí'uxinopinoe uhá koeti únatinoe koekúti. Haina póhutine motovâti koúsokeovo uhá koeti nékone,

itea motovâtimaka yupíheovo anú'ukea nê'e, kutí'inokemo ênoti koekúti motovâti iké'itukexi ya uhá koeti únati itukéti. 9 Yoko énomonemaka kôe emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Huvó'oxo xâne ákoti apeínoati. Ako mitatahí ákoe pôrekexea. Ákomo uké'eyeaku ne itípanevo nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke” kôe. *Sâramu 112.9*

10 Yoko Itukó'oviti, enepone porexoâti ake nonéti ne xâne nôti, porexínoatimaka nikokónoti ne xâne, énomonemakamo kousókinopi uhá koeti koekúti, enepone nékone iké'itukexi únatike itukéti, koane porexoâtimakamo enó'iyea yêho ukeâti ne únati kixeku itíkivo, kuteâti enó'iyeamaka ehópo ne xâne noti únatinoe ake nonéti. 11 Enómo kurí'uxinopea Itukó'oviti ne uhá koeti únatinoe koekúti, maka hákone ihíxea itóvoku peréxoake ne po'ínuhiko xâne. Yane enómo xâne ikoró'ixinovoti Itukó'oviti vo'oku huvó'oxeake ûti. 12 Yanê'e, haina pohúneti keusókinoati nókone ne kasásа'iupo Itukó'oviti, itea énomonemaka kutí'ino hána'itimo íkoro'ixeovohiko xoko Itukó'oviti. 13 Koane ihayú'ikotihikomakamo Itukó'oviti vo'oku itíki páhoenopi Kristu, kuteâtimaka koêku yane inámati ihíkauvoti omínovike. Ihayú'ikotihikomakamo Itukó'oviti vo'oku péhoenoahiko, ákoti ihíxea itóvoku, koane vo'oku péhoenoamaka ne uhá koeti po'ínuhiko xâne hivó'oenoe. 14 Yanê'e, itukínopitinoehikomo orásaum, koane ákomo omótovopihiko okóvo, yoko ikoró'ixinovopitihikomakamo xoko Itukó'oviti vo'ókuke ne êno hána'iti itípanevo Itukó'oviti youkeke, exókovoti ya ítikeinoahiko. 15 Viháyu'ika Itukó'oviti vo'oku hána'iti íparaxeovike pahukínovi Xe'éxa, enepone íparaxeovike ákoti itoâti kayúmakea unako koêku.

10

Éxokovope Poûlu itúkeovo koati kaná'uti páhoe Jesus Kristu

1 Kuteâti koeku itúkeovo itúpa'ikoti koane seánati ne Kristu, énomonemaka koéneye ngixoku injíko'okeopinoe vo'oku ânja ké'eyi, undi Poûlu, undi koyuhókonoti itúkeovo itupa'ii kixópitinoe enepo ambê xepákukenoe itea enepo akô'o malingápi, mahi ánjati ngapáyasokinovopinoe. Itea ako kalíhuina kó'iyeaneye. 2 Koati enjókopeatinoe ne anjá'inopi ké'eyi, maka hákone ingo'ítukexoa ne njunáko nzayá'ikeopinoe nzimané'e xepákuke, kuteâti usó ngóyeyea indúkea xapa xâne po'okoâti ákoyea itúkapu xunako Vúnae ingó'itukexo, itea itúkeovo isoneú ngíxone nzóko. 3 Upánini vitúkovo íhae yara kúveu mêum kuteâti po'ínuhiko xâne, itea haina koekúti yara kúveu mêum víhuinovo vitúkea ne itukéti. 4 Enepohikone veínoake ûti kóxuna'ixeovo ûti yoko sa'íkeovo ûti, haina íhae yâye yara kúveu mêum, itea koati ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone êno hána'iti xunáko, kutí'inoke vitoâti kotóhineyea ûti ne koati tiú'iti vokópeokonoke ákoti po'i itoâti uké'exopea, koánemaka ne uhá koeti isoneûti okópoti Itukó'oviti. 5 Énomone kutí'ino vitoti kotóhineyeamaka uti uhá koeti exóneti, enepone kapáyasokopinovoke xâne, ákoinokemaka akáha'a éxea Itukó'oviti. Énomonemaka kutí'ino vitoâti sá'iri'okea ûti uhá koeti koêkuti kó'iyeovoku isoneûti, maka hákone kapayásokinovoti Kristu, itea itúkapune Kristu payasô oúkeke uhá koêti. 6 Yoko usó ngóye nzayá'ikeamaka uhá koeti po'inu pahukóvoti, enepo penapánenoe uhá koeti kixeku itíkivo.

7 Enepora koekúti ngixínopikenoe, koati í'iyuse koyêti koêku, ivévakaikopo. Enepone xâne inixópovoti itúkeovo hokoti Kristu, itúkapinamaka isóneu ra koekútihiko maka éxane indúkeovomaka ovoxe Kristu kuteátine. 8 Yoko ákomo ndêya okonókovo inzáyu'ikopeovoiko kalihú koêti, koeku ngoyúhoinopeanoe koêku ne xunakóti pónenu Vúnae, motovâti nzuvó'oxeopinoe keúkoponivo ikéneke, kene haina mborexókonoati ngoésayu'ixinopi. 9 Ngó'inokeneye, mbuvâti kutí kó'iyeamo ngahá'ati ímbikeopi yara yúndoe. 10 Vo'oku hara

koeti yuho po'i xâne vo'ónguke: “Yane yútoe, kutí koe xâne konokoâti téyeokono. Kutí koémaka apêti xunáko sayá'ikea xâne, itea enepo síma nê'e xapa xâne, ako xunáko sayá'ikea, koane ako itúkokonoke yûho” koéhiko. 11 Enepone xâne koetíneye isóneunonu, hara ngíxoa: Kuteâti koêku ngixóvoku yara yúndoenopinoe akô'o malingápi, énomonemakamo koéneye ne ngixoku indúkeovo nzimané'e xepákuke.

12 Enepohikone xâne ihayú'ikopovoti, imákoikopo ne êno hána'iti itóponone ya undíke! Ákoni kalíhuina mambíkeova ngoyúhoyea indóponea kuteâti mahi itópononehiko, áko'o indóponea ngutí'iyeahiko. Imákoikopomaka itúkeovohiko teyonéti ya undíke! Enepohikonekôyo, koeku komómopeokoko, kahá'ati anú'ukeokoko koane ketókeokoko, koati exókovoti itúkeovo xâne ákotihiko isóneu. 13 Kene ûti, ûndi yoko nza'ínehiko, ákomo vanú'uka mani viháyu'ikinokonoke ítukeke Itukó'oviti, itea hane exôa viháyu'ikeokonomo, pónevike Itukó'oviti vitúkea, enepone ahá'inovi vitóponea kutí'inokemaka vitopónopitinoe ya xoko yóvoku. 14 Haina vanu'úkoti isóneunovi Itukó'oviti koeku vónea xepákukenoe, kuteâti mani koêku eneponi hákoti itukóvo ahá'inovi Itukó'oviti vitóponeopi yaneko símeaku ûti xepákuke, vominópeatinoe ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu. 15 Hainá'ikopo vitukoâti viháyu'ikovope ne itukéti koúseu po'ínuhiko xâne ya xoko ákoyeaku imá'avea Itukó'oviti. Hara kúxoixo ûti, keúkoponivomo ya kívivo Itukó'oviti, motovâti inamá'axoyea kuri'úxovo vítone vitúkea ya xepákuke, kuteâti ahá'inovi Itukó'oviti, ákotimaka vanu'úka isóneunovi. 16 Yanê'e, motovâtimo vitóponea poké'e yâtikeneye ya yóvoku, koane koyúhopoinoa ûti ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu. Koêkumo kó'iyeaneye, ákomo vokónokoa vitúkea véyexovope ne itukéti úseu po'ínuhiko xâne ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti. 17 Yoko enepone kahá'ati ápeyea iháyu'iu ya xokóyoke, itúkapu ítukeinoa Vúnae iháyu'iko. 18 Vo'oku haina xâne ihayú'ikopovoti motokêa iháyu'ikeokono itea hane motokêa, kapáyasokone Itukó'oviti.

11

Éxokovope Poûlu itúkeovo koati kaná'uti ovoxe Kristu

1 Mani ngaha'aînopitinoe ítiko ne kémokenoyinu, ákoti imaxovó ixeânoe ne inzáyu'ikopeovo, upánini kutí ngôe xâne ákoti isóneu koeku kó'iyeaneye ra yûnzo. Kali yakámokenonuvonoe. 2 Kuteâti koeku yupíheovo kahá'ainopinoe Itukó'oviti itúkeovo póhutine Kristu héko, énomonemaka koéneye inzóneunopinoe. Kuteâti koeku inámatiko ârunoe âvoti hóyeno yuhó'ixoati, itea hoenáxokonotine ko'ímayeamo, énomonemaka ngíxoaneye nzoénaxeopi itúkeovo póhutine Kristu kirí'okopovo. 3 Itea ngóhiyanapinoe, mbuvâti ápeyea aupú'ikopiti, kuteâti koeku aupú'iko Éva neko koéxoe mekúke ya éxeako. Ngóhiyanamaka kópoe'akexeokono iséneu itévokopimo ne koati ponóvoti yoko sasá'iti kixeku héki Kristu. 4 Vo'oku koeku símeopinoe xâne kopoé'akotihiko íhikaxeopi, koyuhó'inopiti koeku Jesus, ákoti itukápa kuteâti ne vîhikaxopikenoe, inípono ákoyea kali ópoe'ainoa iséneu. Koati ú'uhepe ko'inoâti iséneu. Kúteanemaka ihíkaxoahiko koêku ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itea ákoti itukapu kuteâti ne némoe yanekôyo, koane ihíkaxoahikomaka koêku ne inámati ihíkauvoti mahi íhae xoko Itukó'oviti itea ákoti akutêa ne kitíponenoe yanekôyoke.

5 Ya undíke, enepohikone xâne itukóheoti íhikaxea, enepohikone mahi páhoe Itukó'oviti xepákuke, ako kalíhuina ketókeonuhiko. 6 Vo'oku upánini ákoyea indúkapu koati ahúkoti ya koyuhó'iyeati, itea koati undi ahúkoti ya énjea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Ya uhá koeti koekúti, ngoúhapu'ikinopinoe kaná'uyea indúkeova.

7 Yanekôyo ngoyuhó'inopea ra inámati ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti,
ako námoem, koane ako ingálisakapu. Ngixínovokeneye motovâti itúkeovo
itínoe unatî koêku ikéneke Vúnae. Ínixeakopomea indúkea váhere koekúti
koeku ngíxeovoneye? 8 Koeku ngo'ítukeyea ítuke Itukó'oviti xepákuke, hane
porexónu námoem kutípotihiko Jesus íhae po'i imokóvokutihiko. Kutí koe
unge'éxopinoati apeínoatihiko koeku ápeyea námoem xokóyoke, motovâti
nzuvó'oxeopinoe keúkoponivo ikéneke Itukó'oviti. 9 Yaneko óveangu xepákuke,
enepo apê nóngone, ako émbemapinoe keúsokinonoa, mbuvâti indúkeovo
yávahanoe. Itea yaneko simohíko ne po'inu ûti xoko Jesus íhae Masêdonea,
énomonehiko kousókinonu nóngone. Ya uhá koeti ngoêku tukú koeti
kó'oyene, ngóxunakovoneoxo, motovâti ákoyea indúkapu yávahanoe. Yoko
ngíxoixovokunemo káxehiko keno'ókoti maka hákone ingoyó'ixopinoe. 10 Epó'oxo
kuteâti kaná'uko ápeyea njokóyoke ne kaná'uti kixovókuti ukeâti xoko Kristu,
énomonemaka koéneye kaná'uko ra yunzó'inopi kó'oyene, ákoyeamo ápahuina
xâne ya uhá koeti Ákaya itoâti ípokea ne ngixóvoku. Koati hána'iti éyenjovope
nê'e ákoyea indúkapu yávahanoe. 11 Namea koeti ngó'inoneye? Vo'ókumea
mbúveopinoe? Ako kalíhuina! Éxoa Itukó'oviti ákoyea omótovopinoe ongóvo.

12 Ngixínovokeneye kó'oyene, koánemakamo ya káxehiko keno'ókoti, maka
enepo ihayú'ikapuhiko ne itukóheoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti, hákone oxéne
ápeyea iháyu'ikinokonoke kuteâti viháyu'ikinokonoke, undi yoko nza'ínehiko.
13 Vo'oku aínovonehiko xâne ákoti itukapu koati kaná'uti ápostulu. Hainához
páhoe Jesus koyúhoyea emó'u. Aínovo aupú'ikotihiko, kahá'ati íkutipea xâne
itúkeovohiko ko'itúkeinoti Itukó'oviti. Koati itoâtimaka kutí kó'iyea ovoxe Kristu
ukékuke xanéhiko. 14 Yoko ako okónokoa viyúpaxeova nê'e, vo'oku koati
ahúkotimaka ne Satánae kutí kixópeovo ánju ovóheixoti uhapú'itike. 15 Yanê'e,
koati koêkunemaka ahúkeko ne ovóxehiko Satánae kutí kixópeovomaka xâne
koati ponóvoti kixoku itúkeovo. Itea ya hunókokuke, enepone ehópomo, koati
kuteâtimo motókeyea kixópeokono.

Koítoponovo kotíveti ne Poûlu vo'oku koyúhoyea emo'u Itukó'oviti

16 Ngáyukovo ngó'iyea: Hako ikitíxanu xâne ákoti isóneu, itea akoéneye
iséneunonu, ngayumákapunemo. Kalihú ngixotí'ikopo inzáyu'ikopeovo. 17 Yoko
haina páhoenonu Vúnae Jesus ngíxeaneye, epó'oxo koati kutí koeti ákoti inzóneu
koeku kó'iyeanemoye ra yûnzo. 18 Itea koeku enó'iyea xâne ihayú'ikopovoti
vo'oku ítone itúkea xunákoke, ngoánemaka, inzayú'ikopovotimakamo. 19 Koeku
ínixepivonoe itíkivo hána'iti ko'éxoneti éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti
koekúti, iteâtikopomo ákoyea imaxovó íxea kémokenoyi xâne ákoti isóneu.
20 Vo'oku muhíkova ne xâne kahaná'ikopovoti, enepohikone kutí kixópitinoe
ákau, sikovó keánoe. Kúteanemaka kêku apê xâne ukovópitinoe, koane
kouhépekopovoti, koêkumaka uké'exea apeínopiti, koane apê aupú'ikopiti, kutí
kixópitinoe hó'openo námoe noko'ótike. Inípono iséneu, sikovo-sikovó keánoe.
Kúteanemaka koêku apê kapayásokinovopiti, koane vaheréxoti kixópiku, koane
apê kutí koeti ipusónoneopiti. 21 Imákoikopo vitúkeovo xâne îreti, ûndi yoko
nza'ínehiko ákoinoke víta kíxeopineye ûti kuteâti kixópiku nekôyohiko!

Itea koeku ápeyea ákoti teîna iháyu'ikopeovo, imbíhoatimakamo
inzáyu'ikopeovo upánini kutí koe yuho xâne ákoti isóneu ra yûnzo koeku
ngó'iyeaneye. 22 Enepohikoneko simópitinoe kopoé'akoti íhikaxea emo'u
Itukó'oviti, koati iháyu'ikovopehiko itúkeovo êbereu, enepone koati xanena
Itukó'oviti, itea undímaka êbereu nguteâtihiko. Koati éyexovopehikomaka
itúkeovo íhae Izarâe, itea undímaka íhae Izarâe. Koati ihayú'ikopovotihiko
vo'oku itúkeovo ámoripono Âbraum. Yoko ngúteanemaka. 23 Inixópovotihikomaka

itúkeovo ko'itúkeinoti Kristu, itea yupíhova ngetókeahiko ya indúkeova. Mbúva ngónokea ngíxeaneye ra yûnzo, vo'oku kutí kôe ákoti inzóneu koeku ngó'iyeaneye, itea koati undíne yupihóvo ko'ítukeyea, koane undínemaka yupihóvo iká'akeovo ítukeke Kristu yane po'ínuhiko. Koáne ako índa ngayúmakexea yé'akeye yenjépoke'exeokono, evondíkokonoti ngo'ítukeino Kristu. Enónemaka véngea koati koímaiti koekúti. Mani mékutine ngoépekokono. 24 Síngu koe isúkonu ne jûdeuhiko. Yoko póhutihiko yehépoke'exonu, trintai novi koe ípihoa njupúnuke. 25 Mopó'amaka inzúkokono ya itátane tikóti. Poéhamaka mani ngoépekokono yaneko njepokókono ya mopôi. Mopó'a yúpuririkovo ne hána'iti vatéke ivú'em. Poéha yóti, poéha káxe óvonzeixo úneke vo'ókuke. 26 Enómaka yóneam, epó'oxo enómaka koímaiyea ngoêku vo'oku koiníkoti huveóhiko xoko véngoku, koánemaka vo'oku ómevotihiko. Haina póhutine, itea koímaitimaka ngoêku xapa iyénonjapa jûdeu, koánemaka ya xapa po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu. Koímaitimaka ngoêku ya koeku véngea pitivókohiko, koánemaka ya mêum ákoti apêti. Kúteanemaka koêku ya úne mar-ke, koánemaka ya xapa xâne ákoti akaná'u itúkeovo po'inu ûti xoko Kristu. 27 Enónemaka ngo'ítukeyea, koane ivóngoponeovo ya itukétike. Enómaka ákoyea imánga vo'ókuke ne itukéti. Enómaka épekeonu hímakati koane úne. Koane enómaka ákoyea nînga. Ápemaka kónokeovoku vonjí'u koane ímbovo. 28 Haina póhutine uhá koeti nê'e, itea anéyemaka kutí koeti ínati koekúti yonoti oúngeke. Énomone ne yónoheixea ongóvo itukovo káxe vo'ókuke ne po'ínuhiko ûti xoko Jesus ya uhá koeti imokóvokutihiko. 29 Enepo apê xâne xapákuke muyá'iti isóneu ikéneke Vúnae, koatímaka eombâti ya njokóyoke. Enepo apê xâne ikorókovoti váhereke, koatímaka yupihóvoti kotíveyea inzóneuke.

30 Itea enepo okonókovo ápeyea inzáyu'iu njokóyoke, koati koekúti exókovoti ákoyea njunáko, enemo indúko inzáyu'iu njokóyoke. 31 Yoko Itukó'oviti, poéhane motokêa iháyu'ikeokono ákotinemo hunókoku, enepone Há'amaka Vúnae Jesus Kristu, éxoa ákoyea nzemékekexa. 32 Enepo ovo'íngo pítivokona Ndamásku, eneponeko ngovenâdo yaneko pitivóko ípihone Aréta, enepone nâti, pahuko ápeyea koyonoâti páhapetea ne pitivóko motovâti iká'akeonu. 33 Itea hána'iti sésta veínongono ngoévesekopeokono xoko njánela meúkeke yane hána'iti yoko kopópoti îpi xê'o ne pitivóko, kutí'inoke indeôvati yanekôyo.

12

Koúhapu'ikinoake Vúnae ne Poûlu ya kutí koeti hopúne

1 Ngónokoako inzáyu'ikopeovo motovâti kitípinu indúkeovo koati ovoxe Kristu, upánini ákoyea omótokea ngíxeaneye. Ngoyuhó'inopeatinoe kó'oyene ne noínjone ukeâti xoko Vúnae, koekúti ákoti exoâti yara poké'e, koúhapu'ikinonuke Vúnae ya kutí koeti njopúne. 2 Ápe hóyeno énjone kutípoti Kristu. Eneponê'e, hú kixókono ómeokono vanúkeke xoko Itukó'oviti. Yoko katoze koéne xoénae ikénepo. Ako énjaxo koêku, itúkeovo herú kixeókonoti mûyo vanúkeke, áko'o itúkeovo omó kixeókonoti okóvo. Poéhane Itukó'oviti exôa. 3 Itea énjoa píhea ne hóyeno. Yoko kuteâti yunzómeku, ako énja itúkeovo herú kixeókonoti mûyo vanúkeke, áko'o itúkeovo omó kixeókonoti okóvo. Poéhane Itukó'oviti exôa koêku nekôyo. 4 Itea hú kixókono ómeokono vanúkeke xoko êno úhepeko koekúti. Koane ápe emo'úti kámoneya ákoti emo'úti ya yuhóke xâne yara poké'e mani veínoake koyúhopea koêku. Ákomaka parexákana koyúhopeokono. Yoko ûndi ne hóyeno kixokónotineye. 5 Koekúti kuteâti, énomonemo indúko inzáyu'iu njokóyoke. Kene ákomo inzáyu'ikapapu vo'oku koekúti índone indúkea. Poéhane koekúti exókoti ákoyea njunáko, énomonemo

indúko éyenjovope. 6 Itea yusíkoti inzáyu'ikopeovo, kóyeaneni ákoyea indúkapu koyuhóheoti kuteâti xâne ákoti isóneu, vo'oku mani koati kaná'uti ra yûnzo. Itea ákomo inzáyu'ikapapu vo'oku índone indúkea, mbuvâti ápeyea ikútixanuti hána'iti teyonéti vo'ókuke, ya koêkuni itúkeovo vo'oku noíxone njokóyoke ya xoko ngixoku indúkeovo, yoko kámone xoko yûnzo, kutí'inoke koetíneye isóneunonu.

7 Epó'oxo vo'ókuke ne êno hána'iti koane uhé'ekoti koekúti éxokonuke Itukó'oviti vanúkeke, mará'inamo yupihovó ángoe ngapáyasokopeovo vo'ókuke, anéye tiú'iti koekúti eómbone, kutí koeti koati kotíveti ohone tôpe muyónguke kurí'okonuke Satánae, íkoitoponeonuke kotíveti. Itea koati motovâti ákoyea inzáyu'ikapapu, kó'inokeneye. 8 Mopó'a émbemo Itukó'oviti veyópinonoa. 9 Itea hara kixónu: “Poéhane nzeánakopi youkeke konokóvo. Vo'oku yane yeópi miyá'iko, énomone iyúseyeaneoxomo njunáko xikóyoke” kixónu. Hukinóvoti ú'uso ngóyeyea indúkea éyenjovope ne ákoyea njunáko, motovâti itúkeovo xunako Kristu iyusêo ya njokóyoke. 10 Énomone elókeinoke ongóvo koeku eómbea ákoyea njunáko, koánemaka apê vaheréxinonuti ítuke. Kúteanemaka koêku apê nóngone, koane apê ikoítoponononuti kotíveti, koánemaka kotîve inzóneu vo'oku indúkeovo ovoxe Kristu. Vo'oku koeku ákoyea njunáko, inamá'axoneoxo apê xunako Kristu njokóyoke.

Koati yonoâti okóvo Poûlu ne kutípoti Jesus ya Korîntu

11 Kutí koe ákoti inzóneu ya koeku inzáyu'ikopeovo yara yúndoe, itea itínenoe kutí'inoke ngoetíneye. Vo'oku mani itínenoe ihayú'ikonu ya koêkuni inzáyu'ikopeovo. Vo'oku hainá'ikopo ahúkoti ya undíke ne mahi ápostuluhiko xepákuke. Koati kaná'uti kó'iyeaneye upánini ako indóponone. 12 Enepone índuke, nzoénaxinokonoke indúkeovo koati kaná'uti ápostulu páhoe Kristu, koati inganá'uxoati xepákukenoe, ngoxuná'ixovoti indúkea, ákotimaka ngamuyá'ika inzóneu. Koati indúkoti koekúti hoénaxovope ápeyea xunako Itukó'oviti njokóyoke, koánemaka iyupánevoti, yoko po'i koekúti ya xunákoke Itukó'oviti ákoti po'i itoâti itúkea. 13 Ápeikopo koekúti índuke xapa kutípotihiko Kristu ya po'ínuhiko imokóvokuti nzuvó'oe ákoti indukâ xepákukenoe? Ako poé'aku ngixoku ngo'ítukeyea koeku ámbeyea xepákuke. Poéhanemea itukapu vo'oku ákoyea indúkapu yávaha ya nóngoneke. Imákoikopo ngoêku indúkeovo koati váhere xâne koeku ákoyea mbaréxapinoe itukéti!

14 Kó'oyene usó ngóyenemaka ngáyukopeovo xepákukenoe. Yoko mopó'apenemo yarâ'a. Kóyeanemakamo ákoyea ingáya'ixapinoe ya nóngone, vo'oku haina mbihínoti úngeova ne apeínopiti, itea koati unako kêkunoe ikéneke Itukó'oviti ngahá'a, itínoe kutí ngixone nje'éxaxapa. Noixó íxea kalivôno, vo'oku haina énomone kousókinoa nókone ne há'a yoko êno, itea énomonehiko kousókinoa nókone ne xe'éxaxapa. 15 Koati usó ngoyêti ivóngoponeovo ya itukétike, koane inamá'axonemo ngixovóneye motovâti keúkoponivo ikéneke Itukó'oviti. Itea koeku kurí'uxeovo ákoyea omótovopinoe ongóvo, kútea inamá'axoneoxo ako itíkonuke.

16 Únatikopo, inixeâtinoemeamo kaná'uyea ákoyea indúkapu yávaha ya koêkuti nóngone, itea kóyeanemeamo ápeyea koyúhoti indúkeovo éxeati, koane índeamaka aúmbu'ikeopinoe. 17 Ínixeakopomea indúkeopi namúnge'exoku vo'ókuke ne xâne mbáhoe xepákuke huvo'óxoponopiti? 18 Émbemo Títu píhea xepakúke, koane ápemaka po'inu ûti xoko Jesus mbáhoe xané'iyea. Ínixeakopo itúkeovo namukeôpiti tiûketi ne Títu? Ako kalíhuina! Koáhati póhutine visóneu, ûndi yoko Títu. Koáhati póhutinemaka kixoku vitúkeovo.

19 Kutí'inopinoemea xu'ikénetine ixómoyea ombósiko índokuxea yokóvo kitípi
ákoyea váhere vítuke, ûndi yoko nza'ínehiko, kutí'inoke yundoxínopiti. Itea
ako kalíhuina kó'iyeaneye! Enepora yûnzo, koati yuho ovoxe Kristu,
yoko koati nonékuke Itukó'oviti ngoyúhoyea. Uhá koêti ra índuke, koati
ngaha'âti unátiyea kêku ikéneke Itukó'oviti indúkinoake, itínoe ákoti omotóva
ongóvo. 20 Ngóhiyanapinoe ákoyeamo inú'ingapi kuteâti ne anjá'inopi ké'eyi
ikéneke Vúnae, enepo nzimané'e xepákuke. Epó'oxo koímaiti kó'iyeanemakaye
iséneunonu, ákoyeamo angútea kuteâti koêku kíxonenoe njokóyoke, keha'aînonuti
índupa'ikea xâne. Ngóhiyanamaka ápeyea puvokókoti xepákukenoe, koane
poe'aînoti isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeovo ítukevo. Ngóhiyanamaka ápeyea
imaíkinovokokoti, yoko oposíkoti ketókeokoko, koane ápeyea vaheréxinokokoti
yûho, yoko itúkoti xêti po'ínu, ikopíti'ikeati îha. Haina póhutine, itea koánemaka
kapayásokinovokokotihiko, yoko ínati yumópokoko. 21 Yónoa ongóvo enepo
aungápapu xepákuke, parexánu Itukó'oviti ndéyea, enepomo iyâm vo'oku
inú'ingopeakomaka êno xâne xepákuke ákoti ikatívexa isóneuke ne pahúnevo.
Énomone kuteâti ne ákoyea sayá'ikapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea
kaha'a sêno, koáne ne ikópiti'ikopeovohikomaka, itúkoti po'i koekúti kuteâti
ákoyea asása'i, koáne ne ákoyeahiko sayá'ikapa isóneu koeku itúkeovo énomone
ixomo yónoheixo isóneu.

13

Hunókoku yútoe Poûlu yoko enékeake ne îhae Koríntu

1 Yara koeku mbíheamo xepákuke kó'oyene, mopó'apenemo yarâ'a. Yoko
haramo hóko ûti kuteâti koeku emó'uke Itukó'oviti: “Enepo áva koyúhoti ápeyea
xâne váhere ítuke, konókoti pí'ayea, áko'o mopó'ayea xâne koyuhoâti noíxea,
ina omotóva kutípeokono” kôe. 2 Kuteâti ne yunzó'inopinoe yaneko pí'apeke
nzimópi, ngayukoâtine ngoyúhopeamaka kó'oyene. Koeku ákoyea malíngapi
kó'oyene, endó'okoati ne xâne pahukóvotihiko yanekôyo, ákoyeamo íyunzixa
nzayá'ikea enepo aungápapu xepákuke. Haina póhutine, itea koánemaka ne
uhá koeti po'ínuhiko xâne koetíneye ítuke. 3 Énomonemo yéxinoa itúkeovo
Kristu koyuhô njokóyoke koeku kehá'ayi neíxinoe índuke kouhápu'ikinopiti
indúkeovo koati kaná'uti ovoxe Kristu! Yoko haina ákoti xunáko ne Kristu
ponópeopinoe, koati êno xunáko kíxeopineye. 4 Kaná'uteoxo kutí kó'iyea ákoti
xunáko ne Kristu yaneko kuruhúxokono, itea kó'oyene, koati ainóvoti xunako
Itukó'oviti ovâ koeku itúkeovo exepúkopotine. Yoko kuteâti koeku ákoyea
xunáko ne Kristu kuruhúxokono, kúteanemaka koeku ûti. Itea kuteâtimaka
iyúseyea xunáko ne Kristu enepo exepúkopo, énomonemaka koéneye ûti vo'oku
xunako Itukó'oviti voúkeke, koeku vitúkeovo póhutipone xoko Kristu. Yane
motovâtimo huvó'oxeopinoe ûti ikéneke Itukó'oviti.

5 Yokómomopovonoe, neixoti itíkivoxo koati kaná'uti kutípoti Kristu, áko'o
áko'oyea. Yapásika kíxeaku keûrapu'iki kaná'uyeaxo ne kívivoa. Vo'oku haina
ákoti yexâ kónokea ovo'ó kó'iyeopi ne Jesus Kristu enepo akaná'uxo kitípi. Kene
hakô'o, hainá'ikopo iti xanéna. 6 Yoko ngúxoa yéxinoe ákoyea vákoeneye kuteâti
nê'e, undi yoko nza'ínehiko. 7 Koati vepemínopitinoe Itukó'oviti ya orásaum-
ke ákoyeamo ápahuina váhere ítike. Yoko haina motovâti koúhapu'ikeovo
vitúkeovo koati únati ko'itúkeinoti Itukó'oviti, ûndi yoko nza'ínehiko, itea koati
kaha'aînopitinoe uti itíki únatinoe koekúti, upánini kutí kó'iyea uti pahukóvoti,
ûndi yoko nza'ínehiko ya ukékuke po'ínuhiko xâne. 8 Haina motovâti vokópea
ne kaná'uti kixovókuti ápeinoke xunako ûti sayá'ikea uti xâne, vo'oku poéhane
vípihea tumúne motóvo vitúkea. 9 Koati elóketi vokóvo, ûndi yoko nza'ínehiko,

enepo vakutêa xâne ákoti apayáso koeku ákoyea vokónokoa vikó'itukexea xunako ûti sayá'ikeopi, koeku xuná'iyea iséneu ikéneke Vúnae. Yoko énomone vépemo xoko Itukó'oviti ya orásaum-ke, itíkivonoemo koati úsotine koane ákoti konokínovati ikéneke Itukó'oviti. 10 Kó'inokeneye ra yúndoe koêku ángo'oyea xepákuke, maka enepo nzimané'e híyeuke îti, hákone ngonôko ingó'itukexea ne xunakóti poréxonuke Vúnae Jesus nzayá'ikea ne xâne pahukóvoti. Yoko enepone xunakóti pónenuke, koati motovâti nzuvó'oxeopinoe keúkoponivo ikéneke Itukó'oviti, kene haina ngaha'âti ngoésayu'ixeopinoe vo'ókuke.

11 Kó'oyene ingopóvopitine, itínoe mbo'ínu xoko Jesus. Yapási'ixa keúnatikopivo ya uhá koeti kixeku itíkivo. Hákone kutí kê ákoti kemâ ne injíko'okopike. Ópoehane yónoku iséneu ikéneke Vúnae. Itúkapu úhepetike isoneûti yóvoheixo ákoti yakapákaka. Yanê'e, Itukó'oviti ovomô xoko péhutinoe. Énomone úkeaku ákoyea omótovokoko okovo xâne, koane úkeakunemaka uhá koeti úhepeti isoneûti. 12 Yíhaikakanoe, siunoné kixekókoti kuteâti kixókokoku ûti yúhoikeokoko ûti, imeâtinoe sasá'ikoke iséneu vo'oku itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu. Yúhoikopinoemaka ne uhá koeti po'ínuhiko kasásа'iupo Itukó'oviti.

13-14 Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu, yoko hána'itike ákoyea omótovovi okóvo yóvoheixo, uhá ketínoe, xaneâtimaka ne ákoyea haxákeapukoko iséneu ikéneke Itukó'oviti, enepone ítukeinopike Sasá'iti Omíxone.

Hunókokune.

NGÂLATA
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Ngalásea

Yanekôyoke ike pihópine ne Vúnae vanúkeke, enepohikoneko kutípoti Jesus, aínovo jûdeu. Aínovomaka xâne sirkunsidá koêti kuteâti páhoenoa Itukó'oviti ne Âbraum yanekôyoke, enepone koati tûri ne jûdeuhiko. (Yíhaikamaka ne yutoéti hunókokuke ra Novo Testamento kouhápu'ikoati koêku ne **Sirkunsidá koê**ti kixonéti.) Koeku xu'íkeneyea ike pihópine Jesus ya vanúkeke, pihóne itóhineyea ne inámati ihíkauvoti xapákuke xâne ákoti itukapu jûdeu, ákotimaka sirkunsidá akôe.

Enepora yútoe Poûlu yâye, hane yóno xapa xâne hokoti Jesus ákoti itukapu jûdeu ya poké'e iháxoneti Ngalásea. Yoko Poûlu itukóvo ne inúxoti koyuhó'inoatihiko ne inámati ihíkauvoti omínovike Jesus.

Ipuhíkopeane Ngalásea ne Poûlu ukopónoti po'íke pitivókohiko, ápe jûdeuhiko ákoti akutípo yuho Poûlu pihôti Ngaláseake, koyuhópoinoati neko kutípotihiko Jesus ákoyea takápapu ne íhikaxea Poûlu. Koyúhoinoamaka kónokea hókeahiko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koane kónokeamaka sirkunsidá kó'iyeahiko motovâti sasá'ipea nonékuke Itukó'oviti.

Yupíhovo ínixea Poûlu ákoyea aúnati ne kixoku íhikaxea nekôyohiko, vo'oku koeku símea Jesus Kristu yara kúveu mêum ivókinovo xâne koane koíteova ya pahúnevo, ákone apásika sirkunsidá kó'iyea ne xâne. Poéhane itina Jesus ovokóvoti kuruhúke motovâ kasása'ikopea. Énomone yutóxinoa Poûlu ra koyuhópeti, motovâti éxeahiko ne hokópotine Jesus ya Ngalásea ákoyea po'i nókone, ákoti itukapu kúveovo Jesus. Éxokoahikomaka ákoyea itúkapu vo'oku hókeahiko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse ovo'ó kó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, itea koati vo'oku kutípea Jesus.

Ina itukínoa Poûlu íhokoake ne koekúti. Hane íhokoa koêku ne pi'âti xe'exa Âbraum mekúke, enepone Izimâe yoko Izáki. Enepone pi'âti xe'éxa, kixo'êkoti pi'âti kixovókuti ákoti akutíkoko. Enepone Izimâe, xé'a Âbraum xoko ákau yêno, kixo'êkinoviti ítone xâne itúkea xunákoke. Énomone kuteâti ne jûdeuhiko ihíkaxoti itúkeovo vo'oku sirkunsidá kó'iyea ne xâne ponópinovo nonékuke Itukó'oviti. Kene Izáki, po'i xé'a Âbraum, enepone koyúhoinoake Itukó'oviti ápeyeamo xoko koati yeno Âbraum, upánini ákoyea omótova koxé'exayea nê'e, kixo'êkoti kúveovo uti Itukó'oviti. Énomone kuteâti ne xâne kuvóvoti Jesus koane ítukeinovi kuruhúke motovâti ponópeovo nonékuke Itukó'oviti.

Kaná'uti sirkunsidá kó'iyea ne Âbraum kuteâti páhoenoa Itukó'oviti itúkea yanekôyoke, itea usóne kúveovo Itukó'oviti inúxotike. Koati kúveovo Itukó'oviti inuxô. Énomone itukóvo koati nokonéti, kene haîna ne sirkunsidá kó'iyea xâne kuteâti íhikaxea po'ínuhiko jûdeu.

Tûri ne yútoe Poûlu yuhoíkoti íhae Ngalásea

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu. Undi ápostulu, pahoéti xapa xâne koyúhoyea emo'u Itukó'oviti. Haina xâne pahukónu. Hainámaka xoko xâne ukínonu xunakóti indúkeovo pahoéti, itea undi páhoe Jesus Kristu yoko Itukó'oviti, Há'a ûti, enepone koexépukopoti Jesus ukópea xapa ivokóvoti. 2 Uhá koeti mbo'ínu xoko Jesus, nza'íneheixone yâye, yúhoikopimaka, itínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya Ngalásea. 3 Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti,

yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koánemaka úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.
4 Koati kuri'ókopovoti Itukó'oviti ne Jesus yaneko ivokínovovi, enepo porexópo ésa'i pahúnevo ûti, motovâti koíteovovi ya xunákoke váhere kixovókuti yara kúveu mêum, kuteâti ahá'inoa Itukó'oviti, Ha'a ûti. 5 Iháyu'ikakanaikopo Itukó'oviti uhá koeti káxe ákoti hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Poéhaxo ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, ako po'ínu

6 Yupíhova iyúmbaxeovo kêku itínoe íhae Ngalásea. Ako yoríkonoe itévoki héki Itukó'oviti, enepone noivókoxopiti ya seánakovike Kristu, hekópoti ihíkauvoti itúkohiu xâne, enepone mahi po'i inámati ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti. 7 Yoko haina inámati ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti nê'e. Kó'inokeneye ne yûnzo, koáhati apêti xâne ákoti kayunúkapinoe íhikaxeopi, kahá'atimaka kópoe'akea ne inámati ihíkauvoti omínovike Kristu. 8 Itea yusíkotini itúkeovo ûndi yoko nza'ínehiko, áko'o itúkeovo koati ánju, enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, koyuhó'inopinoe mahi inámati ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti, itea hákoti itukóva kuteâti neko víhikaxopike yanekôyo, itúkapu ipíhoponone Itukó'oviti ipihóponovokutike nê'e ákoti hunókoku. 9 Kuteâti yunzómeku, ngáyukopinopeanenoemaka: Koêkuti koyuhó'inopiti ihíkauvoti mahi omínovike Kristu, ákoti itukápa neko víhikaxopikenoe yanekôyo, itúkapu ipíhoponone Itukó'oviti ipihóponovokutike nê'e ákoti hunókoku. 10 Kutí'inopinoe koati ínixone xanéhiko unátiyea ombósi'ixo indúkea? áko'o ínixone Itukó'oviti unátiyea ne indúko. Ikítixanutinoe indúkoti isóneunonu xâne motovâti úhepeyea isóneunonu? Ako kalíhuina! Eneponi angoéneye, ákoni indúkapu kaná'uti ovoxe Kristu.

Koeku Poûlu inâ noivókoxokono koyúhoyea koeku Jesus

11 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, koati enjókopeatinoe ákoyea úkea isóneuke xâne ra inámati ihíkauvoti omínovike Jesus, enepone ngoyúhone xapa xâne. 12 Vo'oku haina xâne kauhápu'ikinonoa. Hainámaka xâne ihíkaxonoa, itea Jesus Kristu kauhápu'ikinonoa.
13 Yoko yeyékoxoanenoe ngixoku indúkeovo yanekôyo nzokoá'iko ne hó'e iyénonjapa jûdeu. Koati ingoítoponoati kotíveti ne kutípotihiko Jesus ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti, ngaha'âti ungé'exeahiko. 14 Xapákuke iyénonjapa jûdeu, koati ûndi yupihóvo koúkoponeovo ya hó'eke ûti. Xapákuke kuteâti yé'akeneye njoénaena hokoâtimaka, ûndi yupihóvoxo yuíxeovo hókea kixoku itúkeovo ne voxúnoekene, uti jûdeu.
15 Yoko tumúneke ámbeyea yara kúveu mêum, noívokoxonune Itukó'oviti nzókea ya seánakonuke, koane iháxikonu indúkea ítukexeonuke. 16 Simovóne kaxénaxeake Itukó'oviti koútata'ixinonu Xe'éxa, ihaxíkonuti ngoyúhoyea koêku ne Xe'éxa xapa xâne ákoti itukapu jûdeu, ako ápahuina xâne émbemone nóngone indúkea. 17 Muhíkova neko ápostuluhiko inúxoti ya undíke, páhoehiko Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne yanekôyoke, ákomaka naínjapanahiko ya Njeruzálem. Itea hara yónom Ârabea yoko poké'e xe'ókuke, ina aungópovomaka ya Ndamásku. 18 Mopó'a xoénae ikénepo, ina mbího ya Njeruzálem noinjóponoti Pêturu. Pí'a kúveu lûmingu óngoa xokóyoke. 19 Ako po'i ndokópone xapákuke neko inúxotihiko páhoe Jesus koyúhoyea emó'u ákoti itukapu Teâku, enepone koati ati Vúnae Jesus.
20 Enepora yúndoenopinoe, iháke Itukó'oviti ngoyúhoyea itúkeovo koati kaná'uti ákoyea nzemékekexinapinoe.
21 Ikénepoke, ina mbího ya Sîrea yoko Silísea koane poké'ehiko xêrerekuke. 22 Yoko avo éxanuhiko neko kutípoti Kristu ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya Njúdeya. Koati âvoti naixánuhiko yanekôyo. 23 Itea hara koe eyékouhiko

vo'ónguke: “Enepone ikoítoponoviti kotíveti yanekôyo, kó'oyene itúkopovone koyuhoâti ra kaná'uti kixovókuti kutípone ûti, mani âha uké'exea yanekôyo” koe eyékouhiko vo'óngu. 24 Epó'oxo iháyu'ikohiko Itukó'oviti vo'oku ngoépokune.

2

Éxokoa Poûlu ítuke ne po'ínuhiko inúxoti ko'ítuketi ítuke Jesus

1 Katoze koe xoénae ikéne, ina aungópovomaka ya Njeruzálem. Mbaranâbe njáne yoko Títu. 2 Mbihínoke vo'oku koúhapu'ikinonu Itukó'oviti yusíkea mbíhea. Nzimoné'eya, énjokoa ne po'ínuhiko ûti hokoti Jesus koêku ra yûnzo xapákuke xâne ákoti itukapu jûdeu. Énomone ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus. Yâkoxonoye vainóvone, ûndi yóko'o ne inixóneti itúkeovo payásotihiko ya ítukeke Itukó'oviti, énjokoa koêku ne índuke, mbuvâti kutí kó'iyea ituketihí koêti ne índukeiko kó'oyene koánemaka ne únzeu yanekôyo, eneponi opoé'ainoahiko isóneu ne índuke. 3 Kene ne Títu, njánena, po'inu ûti xoko Jesus, haina xâne sirkunsidá koêti. Koáhati ngerêku nê'e. Yoko enepohikone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Njeruzálem xoko yónongu, aínovo sirkunsidá koêti, itea ako ápahuina xâne xapákuke inixoâti kónokea sirkunsidá kó'iyeamaka ne Títu. 4 Epó'oxo ákoni koyuhoâti kónokea sirkunsidá kó'iyea, eneponi hákotihiko neko jûdeu urukuhí koêti xapákuke ûti, itûkoheovoti po'inu ûti xoko Jesus. Poéhane kahá'ayea ivóko'okoponea unako koeku ûti koeku kutípea ûti Jesus, koêkumaka víteova tiú'iko ne kixovókuti ya kúxoti hó'e ûti. Yane mani kahá'atihiko káyukopeovi yane tiú'iti kóyeku ûti xoko inúxoti hó'e ûti. 5 Itea ako kalíhuina vitúkea ahá'inovi nekôyohiko, mará'inamo hako'óne iyusé'inopinoe ne koati kaná'uti kixovókuti nókone kitípi yane inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus.

6 Kene xapákuke neko inixóneti itúkeovo payásotihiko ítukeke Itukó'oviti ya Njeruzálem, ako ápahuina inixoâti ápeyea óvaku ne ngixoku ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti xapa xâne. Yoko “inixóneti itúkeovo payásotihiko” ngó'inomeku, vo'oku yusíkoti itúkeovoxo teyonéti nekôyohiko, itea ya njokóyoke ako xâne payásoti nonékuke Itukó'oviti, vo'oku ako naívakaxa xâne nê'e, kutíkokone uhá koeti nonékuke. 7 Enepohikonekôyo, ya koêkuni ínixea ápeyea óvaku ne ngíxoku ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti, exó kíxoanehiko indúkeovo koati páhoe Itukó'oviti xapákuke ne xâne ákoti itukapu jûdeu ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, kuteâtimaka koeku itúkeovo páhoe Itukó'oviti ne Pêturu xapákuke jûdeuhiko koyúhoyea emó'u. 8 Kuteâti itúkeovo páhoe Itukó'oviti ne Pêturu koyúhoyea emó'u xapa jûdeu, ngoánemaka xapa xâne ákoti itukapu jûdeu. 9 Yane exó kíxoanehiko indúkeovo koâti noívokoe Itukó'oviti ko'ítukeyea ítuke. Enepone Teâku, Pêturu yoko Xuâum, enepone ipíhoneti itúkeovo koati payásotihiko inuxínoti ítuke Itukó'oviti xapákuke, namúkohiko vô'um, koane vo'u Mbaranâbe, exókovitihiko vitúkeovo ha'íne ya ítukeke Itukó'oviti, koane ínixeahikomaka póneovo itúkeovomo ûndi yoko Mbaranâbe ko'itúke xapákuke ne ákoti itukapu jûdeu, koeku itúkeovo énomonehiko ko'itúke xapákuke ne jûdeu. 10 Poéhane ixíko'okeovihiko ákoyea inátapa vokóvo huvó'oxea ûti ne xâne ákoti apeínoati. Yoko kóyekune indúkea njunáko ngíxeaneye.

Sayá'ikoa Poûlu ne Pêturu ya Antiokíya

11 Po'íke káxe pîho ne Pêturu ya Antiokíya. Simoné'eya, nzayá'ikoa vo'oku koati motokeâti kíxeokononeye. 12 Tumúneke símea jûdeuhiko páhoe Teâku, ínikoahiko Pêturu ne po'ínuhiko ûti xoko Jesus ákoti itukapu jûdeu. Itea simonéhiko neko páhoe Teâku, kurí kíxoane Pêturu ínikeahiko, koane ahíkuxopeova, pikoti poé'ainoa isóneu jûdeuhiko simôti, vo'oku ínikeahiko xâne ákoti itukapu jûdeu. 13 Kúteanemaka ne po'ínuhiko jûdeu hokoti Jesus, ha'ine

Pêturu, kutipasí koe Pêturu kuríkea ínikeahiko. Muhíkova Mbaranâbe, muyá'i isóneu koane hókea kixoku itúkeovo ne po'ínuhiko. 14 Itea íninjoa ákoyea itúka kuteâti ne páhoenovi kaná'uti kixovókuti yane inámati íhikaxovike Jesus. Énomone ngixínoa ne Pêturu ya nonékuke uhá koêti: “Iti jûdeu, itea hainá'iko ne kúxoti kixovókuti hó'e voxúnoekene héko. Enepone itíkivo, koeku ákoyeane itíka ne kúxoti hókone voxúnoekene, koati kuteátinemaka kixoku itúkeovo ne xanéhiko ákoti itukapu jûdeu. Ná'ikopo koeti itíkinoiko kúxoti kixóvoku ûti, uti jûdeu? Énomone ne kurí kíxi íniki ákoti itukapu jûdeu. Koeku kó'iyeaneye ne itíkivo, koati ihíkexoati ne ákoti itukapu jûdeu kónokeako itúkea kuteâti ne itíkovoke ngíxoane.”

Aínovo pahukóvoti, jûdeuhiko koánemaka ne po'ínuhiko xâne

15 Kaná'uti vitúkeovo jûdeu hokoti Itukó'oviti ukeátinekene, kene haina uti kuteâti ne xâne ákoti itukapu jûdeu pahukóvotihiko, pó'itihiko hó'e. 16 Itea kóyeane véxea ákoyea itúkapu vo'oku hókea xâne ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse ponópinovo nonékuke Itukó'oviti, itea koati vo'oku kutípea Kristu Jesus. Koánemaka ûti, kutípoa ûti ne Kristu Jesus motovâti ponópeovo uti nonékuke Itukó'oviti koeku kúveovo uti Kristu, kene haina vo'oku vitúkea páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. Vo'oku ako ápahuina xâne ponopóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku itúkea páhoenoa yútoe Muîse. 17 Itea koeku kutípea uti Kristu, uti jûdeu, voposíkoti ponóvoko ûti nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke, yane iyúseo vitúkeovomaka xâne pahukóvoti. Koeku kó'iyeaneye, ínani áva koêti: “Hainá'ikopomea vo'oku Kristu vitúkinovo pahukóvoti kuteâti koêku ne po'ínuhiko xâne ákoti itukapu jûdeu?” ínani akôe. Ako kalíhuina. 18 Itea eneponi aungápa ínzikaxopeamaka ne kúxoti kixovókuti ngûrene, hainápo, mani énomone kutí'inoke mbahukóvoti. 19 Hane ngoéneye nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, kuteâti koeku ivokóvoti ákotine kúxone. Énomone ngoéneye nonékuke vo'oku ákoyeane ngúxa ponópeonu. Ngó'inokeneye nonékuke, motovâti itúkeovo inámati íhikaxeovike Itukó'oviti ámbepino. Yaneko kuruhúxokono ne Kristu, kutí koémaka xané ngixoâti kurúhuxeokono. 20 Kó'oyene ákoneikopo itúkapu ûndi exópo koêku itea Kristu, enepone ovo'ó koepónuti, exópone ngoêku. Epó'oxo enepora ngóyeku itukovo káxe, koati nguvóvoti Xe'exa Itukó'oviti, enepone ákoti omotóvonu okóvo, enepone kuri'ókovotimaka Itukó'oviti yaneko ivokínovonu. 21 Yoko eneponi omotóva ponópeovo ne xâne nonékuke Itukó'oviti vo'oku itúkea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, yane ákoni itóponone ivókeovo ne Kristu. Itea haina énomone koéneye inzóneunoa, ínapo indukápu xâne ákoti itúkoake ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti xoko Xe'éxa.

3

Kotívea isóneuke Poûlu kixóvoku ne îhae Ngalásea

1 Itínoe íhae Ngalásea, kutí kénoe xâne ákoti isóneu. Kutí kôe hekexókonotinoe, kutí'inoke itevóhikitinoe ne koati kaná'uti hó'e ûti. Vo'oku yanekôyoke, koati keurápu'ikinokonoati koêku ne Jesus Kristu yaneko ivokóvo ya kuruhúke. Kutí koe koati neixoâti ya yukékuke. 2 Enepo inâ nemukoânoe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, poréxinopeake Itukó'oviti vo'oku kéxuna'ixivo itíki páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse vitúkea? Ako kalíhuina kó'iyeaneye. Koati iyúseoti itúkeovo vo'oku kívivo Jesus enepo koyuhóvone xepákuke. 3 Imáko itíkinovonoe ákoti isóneu! Inâ kitîpo Vúnae, koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti íhinovonoe motovâti penópivo nonékuke Itukó'oviti, haîna? Kene kó'oyene, ainovó koe xináko íhipinovone, pe'okoâti itúkeovo vo'oku héki ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse penópinovomo nonékuke Itukó'oviti!

4 Yusíkoikopo itúkeovo vekohí keâti ne uhá koeti víkokunoe ikéneke Vúnae?
Ako yusíka! 5 Enepone Itukó'oviti pahukínopeati ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó
kó'iyeopi, enepone itúkotimaka iyupánevoti xepákukenoe, kixínoakeneye vo'oku
kéxuna'ixivo itíki páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse? Ako kalíhuina!
Koati iyúseoti itúkeovo vo'oku kívivo Jesus enepo koyuhóvone xepákukenoe.

6 Noixó ixe koeku Âbraum mekúke. Koati kuvóvoti Itukó'oviti nê'e. Énomone
ínixinoa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke. 7 Konokoâtikopo yéxinoe
itúkeovo xâne kuvóvoti Itukó'oviti itukóvoxo koati kaná'uti amósenopono
Âbraum. 8 Yoko yutóxovo ya emó'uke Itukó'oviti ênoti xoénae tumúneke ápepe,
itúkeovomo ya kúveovo Kristu ponópeovomo xâne ákoti itukapu jûdeu. Yane
tumúneke ápepe ra koekúti, éxokokonoa Âbraum koêku ra inámati ihíkauvoti
koyúhoti kónokea kúveova xâne ne Jesus. Yoko énomone yaneko kixôa Itukó'oviti
ne Âbraum: "Ve'ókuke, únatimo koêku ne uhá koeti xâne yara kúveu mêum"
kíxoane. 9 Énomone kutí'ino apêti unako koeku xâne ikéneke Kristu koeku
kúveova, kuteâtimaka koeku kúveovo Itukó'oviti neko Âbraum mekúke.

10 Itea uhá koeti xâne po'okoâti ponópeovomo nonékuke Itukó'oviti vo'oku
itúkea páhoenovi yútoe Muîse vitúkea, poéhane ipíhoponeokonomo motóvo
kúxea. Vo'oku enepo hákoti itukôa uhá koêti neko yutoéti, haramo kôe
kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeaku: "Uhá koeti
xâne ákoti heú ixâ itúkea ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse,
yonópotimo ipihóponovokutike" kôe. 11 Iyúseoneikopo ákoyea ápahuina xâne
ponopóvoti nonékuke Itukó'oviti vo'oku ítea heú kíxea itúkea ne páhoenovi
Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, vo'oku hara koémaka emo'u Itukó'oviti:
"Enepone xâne ponóvoti nonékuke Itukó'oviti, enepone kuvovâti, itopónoatimo
ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti" koémaka. 12 Enepone
Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, haina kúveovo uti Itukó'oviti épemo, itea
vitúkea páhoenovi konokóvoya, kuteâtimaka kó'iyea emó'uke Itukó'oviti xoko
kó'iyeaku: "Enepone itukoâti uhá koêti ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti
vitúkea, apeínoatimo ne inámati apéyeati ákotinemo hunókoku" kôe.

13 Koati Kristu koitóvovi yane mani vipíhoponeokono vo'oku ákoyea víta
vitúkea ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. Koítovovi Kristu yaneko
ahe'ókopovi, enepo itukópovo ipihópononeti ya kuruhúke, kuteâti koêku ne
yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: "Ipihópononeti ne uhá koeti xâne
ixupáxoneti kuruhúke" kôe. 14 Kó'inokeneye, motovâti itúkeovo vo'oku Jesus
Kristu itóponea unako koêku ne xâne ákoti itukapu jûdeu, kuteâti neko unako
koeku Âbraum enepo ponopâ Itukó'oviti mekúke. Énomonemaka kutí'inoke
motovâti namúkea ûti ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, uti kuvóvoti Kristu,
kuteâtimaka koyúhoyea Itukó'oviti yanekôyoke pahúkeamo.

Yútoe Muîse yoko yuhó'inoa Itukó'oviti ne Âbraum

15 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, anéye ínzixoake ra koekúti. Énomone ne
kóyeku ûti, uti xâne yara kúveu mêum, enepo vitûko koati emo'úti. Enepo
yutoxóvone koyuhópetike ne koati emo'úti, koane vipíhone viháya, yane
ákone oxéne vaúkopea ne yuho ûti. Ákone yusíka vípokea, áko'o vípihea
po'i yuho utíya. 16 Kúteane koeku yuho Itukó'oviti mekúke, enepone koati
úsotine yûho ákoti kayukápapu. Énomone neko yuhó'ino Âbraum koane
ámoriponomo. Yoko amósenopono Âbraum ako ákoe, ínapo itukapu kixoti
opoíkovoti xâne. Itea ámoriponomo Âbraum kó'inoke, vo'oku koati póhuti xâne
ya xapákuke amósenopono kíxo. Yoko énomone ne Kristu. 17 Hara ngahá'a
ngaúhapu'ikinopinoe: Koeku ápeyea yuhó'inoa Itukó'oviti neko Âbraum, koati

úsotine yuhôti mekúke, ako yusíka itúkeovo Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse ipokôa, vo'oku inuxóne neko yuhó'inoa Itukó'oviti ne Âbraum. Kene ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koaturu sentu tirinta koe xoénae ikénepo, ina apê. Iyúseaneikopo ákoyea oxéne nekôyo uké'exopea xunáko neko inúxoti yuho Itukó'oviti xoko Âbraum. 18 Enepone únati koépokumo ûti, kixínovike Itukó'oviti ikó'iparaxeovimo, eneponi itukapu vo'oku vitúkea ne páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse namúkinoa ûti, yane ákoni itúkapu vo'oku kaná'uko yuho Itukó'oviti koúsokeovomo. Itea enepo inâ koyuhó'ino Âbraum ne Itukó'oviti poréxeamo, ákotimaka ésa'ixeake, koati iyúseoti koúsokeovomo vo'oku kaná'uko ne yuho Itukó'oviti.

19 Ínani áva koêti: "Ná'ikopo koeti poréxinovea Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse?" Poréxinoveake Itukó'oviti motovâti ákoyea vituka váhere, koeku kúxeokono símea neko ámoripono Âbraum. Énomone neko kixínoake Itukó'oviti enepo itukínoa neko koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne.

Yoko inâ porexôa Itukó'oviti neko Ponóvoti Kixovókuti, hane évekinoa xoko ovóxehiko íhae vanúke, enepone ánjuhiko. Ina apémaka xâne, enepone Muîse koyuhópinoati ne xanéhiko.

20 Yane iyúseo ákoyea ponó ákoe xoko Muîse neko Ponóvoti Kixovókuti yuho Itukó'oviti, koeku ápeyea évekoaku Itukó'oviti mekúke. Kene neko yuhó'ino Âbraum, ponó kôe xokóyoke, vo'oku koati pohúxinovati Itukó'oviti inâ koyuhó'ino Âbraum.

Ápeinoke ne yútoe Muîse

21 "Enepone yuho Itukó'oviti koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, koyúhoti kíxoakumo Itukó'oviti ne xâne kuvovâti, hainá'ikopo okopâti Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse?" koémea iséneu. Ako kalíhuina. Vo'oku eneponi áva ponóvoti kixovókoti apêti xunáko poréxeovi inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti, yane mani ponopóvoti ûti nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke. 22 Itea koyúhoa emo'u Itukó'oviti itúkeovo pahukóvoti ne uhá koeti ûti, uti xâne. Yane motóvaikopo itúkeovo ya kúveovo uti Jesus koúsokeovo neko koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, yuho Itukó'oviti mekúke kíxoakumo ne xâne kuvovâti.

23 Yaneko avô'o síma Jesus Kristu, koánemaka kaxena kúveova xanéhiko, koati Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse exô koeku ûti, uti xâne yara poké'e. Kuteâti koeku xâne kókohiyana kixoíxoneti motovâti ákoyea píhahea, énomonemaka koéneye ûti opékuke xunako Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, kuxoâti ûti ne símope Jesus koane kaxena kúveova ûti, enepone konókoti koútata'ixeovomo. 24 Enepone koeku ûti nonékuke ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, kutí koe koeku kalivôno namú kixoíxeokonoti vô'u apê hirikoâti. Énomonemaka kixó'ovineye ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse tukú koeti símope Kristu. Kutí koe iyonó'oviti xoko Kristu nê'e, motovâti ponópeovo ûti nonékuke Vúnae vo'oku kúveova ûti. 25 Itea kó'oyene koeku ûrukeovo kaxena kúveovo uti Jesus, ákone itúkapu ne omo'óvitimeku víhuinovoiko, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse.

26 Kene itíponenoe koati xe'éxapo Itukó'oviti, uhá ketínoe koeku kívivo Kristu Jesus. 27 Vo'oku uhá koeti kasása'iupo Kristu xepákuke, enepohikone ahiúti ya iháke, í'iyuse kóye ne kixóvoku Kristu xokóyoke yane inámapoti kixoku itúkeovo. 28 Énomone ákoino poé'aku jûdeu nonékuke Itukó'oviti ya po'ínuhiko xâne ákoti itukápa. Kúteanemaka koeku akaúti yoko ákoti itukápa, koánemaka hóyeno yoko sêno nonékuke Itukó'oviti, vo'oku péhapoanenoe ya xoko Kristu Jesus. 29 Koeku

itíkivonoe xanena Kristu, itínoemaka amósenopono Âbraum, koane itínoemaka kíxo ne Itukó'oviti yaneko koyuhó'ino Âbraum mekúke ápeyeamo unako koêku ne amósenoponomo.

4

1 Enepora yunzó'inopinoe, hane koéneye xâne apêti íkuinoakemo há'a. Koêkuiko itúkeovo kalivôno ne xâne, yusíkoti hoénaxeokonone namúkopeamo neko íkuinoakemo há'a, itea koêkuiko âvoyea namúkapa, ako poé'aku ya ahinoêti 2 vo'oku ápeyea exeâti koêku koane ápemaka koyonínoati ne námoepomo tukú koeti simâpu kaxénaxeake há'a namúkopeakumo. 3 Énomonemaka koéneye ûti yanekôyoke, uti xâne yara kúveu mêum, vovóheixoiko opékuke xunako kúxoti kixovókuti hó'e ûti. 4 Itea simovóne kaxénaxeake Itukó'oviti, yane pahúkoa neko Xe'éxa yara kúveu mêum ipúhikea xoko sêno kuteâti uhá koeti xâne. Yaneko ipuhíkone yara kúveu mêum, hane exeâ'iko koêku ne xanéhiko Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 5 Simínoke ne Xe'exa Itukó'oviti yara kúveu mêum motovâti koíteova ne xanéhiko hokoâti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koane poréxea itúkeovohiko koati kaná'uti xe'éxapo Itukó'oviti.

6 Kene kó'oyene koeku itíkivonoe xe'éxapone Itukó'oviti, pahúkoa Itukó'oviti ne Sasá'iti Omíxone Xe'exa ovo'ó kó'iyeopinoe. Énomone kutí'ino “Pai, iti Nzá'a” kixeâti ne Itukó'oviti. 7 Hainá'ikonoe iti kuteâti ahinoêti kó'oyene, itea itíponenoe koati xe'éxapone Itukó'oviti. Epó'oxo koeku itíkivo koati xe'éxapo, ítikenemaka ne uhá koeti únatinoe koekúti aha Itukó'oviti poréxea ne xe'éxapone.

Yónoa isóneu Poûlu ne íhae Ngalásea

8 Yaneko avô'o yexâ ne Itukó'oviti, koati itínoe kuvóvoti ho'éti ákoti itukapu koati kaná'uti Itukó'oviti, kutí kixeâti Itukó'oviti. 9 Itea kó'oyene, koeku yéxinenoe Itukó'oviti, áko'o koeku poréxeopinenoe Itukó'oviti yéxi mani koeti yûnzo, ná'ikopo koeti kehá'aino yaúkopivo xoko kúxotihiko kixovókuti ákoti xunáko, enepone hó'e xâne nóvo ákotimaka itópoinovike? Ná'ikopo koeti kehá'aino yaúkopivo yóvi opékuke xunako kixovókuti kuteâti? 10 Yupíhovo yíxivo koekútihiko kuteâti káxehiko mahi sasá'iti, koane kohê, xoénae yoko po'ínuhiko káxe haxaéti. 11 Koati ngohiyánapitinoe. Koímaiti kutí kó'iyea ákotine itópoinopike ne uhá koeti índuke xepákuke. 12 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, íkitipasikapunu yane ákoyeane ínzuinapa ne kúxoti kixovókuti nzó'e, vo'oku indúkopovone kuteâti itínoe ákoti itukapu jûdeu. Ako váhere ítikeinonu yanekôyoke tukú koeti kó'oyene. 13 Yéxoanoe itúkeovo vo'oku ngá'arineyea yanekôyo ongínoke xepákuke inâ ngoyuhó'inopea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu. 14 Upánini itúkovo tiú'itinopinoe neko arínem, itea ako yókoemoke'enu, epó'oxo ákomaka pivánu vo'ókuke. Itea ivévakonu kutí'iyea undi ánju, enepone ovoxe Itukó'oviti ukeâti vanúke, áko'o kutí'iyea undi koati Vúnae Kristu Jesus. 15 Ná'ikopo ne hána'iti elókeko yokóvo, enepone yeópone yanekôyo? Koâti inzayú'ikoti unako iséneunonu yanekôyoke nga'aríne. Mani usokó kéyeyi meréki ne yûke peréxinoa eneponi omotóva. 16 Kene kó'oyene, koímaiti mbúveokono vo'oku ngoyúhoinopi kaná'uti koekúti, kuteâti ovópiku ikéneke Vúnae.

17 Enepohikoneko xâne ihíkaxoponopiti ingénepoke, kutí koe kaha'aînopiti unako kêku iyúni'ikinopikenoe, itea pohúneti kahá'ati tetúkea ke'ínikoneyinu, motovâti itúkeovo énomone hekóponoe. 18 Haina ngoêti itúkeovo váhere viyúni'ikeokono. Únati nê'e, itea konókoti itúkeovo ponóvotike isoneûti, koane hainámaka pohúneti ambê xepákuke. 19 Itínoe íhae Ngalásea kutí ngíxone nje'éxaxapa, kuteâti koeku sêno koítoponeovo kotíveti enepo ipuhíko xe'éxa,

énomopoikonemaka koéponeye eómbone ve'ókukenoe, ngaha'âti í'iyuse kóyeyea ne kixóvoku Kristu ya xikóyokenoe. 20 Ehá'ani ámbeyea xepákuke kó'oyene motovâti enzá'ikea ngixoku enéngeopinoe, vo'oku yara koeku kó'oyene, ako énja ne mani yunzó'inopinoe.

Kixó'ekone éxetina pi'âti sêno, Ága yoko Sâra

21 Yakámokenonu, itínoe kahá'ati óvoheixea opékuke xunako Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. Ákoikopo yéxa koêku ne yutoxóvotiya? 22 Énomone ne yutoéti koyúhoti pí'ayea xe'éxa neko Âbraum, xe'éxa xoko Ága, enepone ákau yêno, koane xoko Sâra, koati yêno. 23 Enepone ápeyea xe'éxa xoko ákau yêno, koati kuteâti koeku ápeyea uhá koeti po'ínuhiko kalivôno yara kúveu mêum. Itea enepone xe'exa Âbraum xoko koati yêno, ápeinoke vo'oku êno xoénae tumúneke ápeyea, koyúhoane Itukó'oviti ápeyeamo. 24 Ápe koati kixó'ekinovike ra kixovókuti. Enepone pi'âti sêno, hane kixó'eko pi'âti kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti. Enepone póhuti sêno yane pi'áti, mópoina Sinâi kixó'eko, yutóxovoku ne Ponóvoti Kixovókuti, enepone kutí kixoti xâne akaúti koeku óvoheixea opékuke xunáko. Énomone kixó'eko ne Ága. 25 Koati kixo'êkoti mópoina Sinâi ya Ârabea neko sêno. Hanemaka kixó'eko pítivokona Njeruzálem kó'oyene, koánemaka ne xanéhiko ovâti. Koatíhiko kutí koeti kaúti koeku óvoheixea opékuke xunáko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 26 Itea enepone iháxonetimaka Njeruzálem, pítivokona Itukó'oviti ovoti vanúkeke, ako akútea koeku kaúti. Énomone ne kutí kíxone uti vêno, uti iteóvati xunáko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 27 Yoko énomone kuteâtimaka koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke, enepone koêti:

“Aéloke yokóvo, iti ákoti xe'éxa, iti ákotimaka koxé'exayeaku. Kéhanaka yemó'u elókeyea yokóvo, iti ákoti eópeaku ohone kalivôno. Vo'oku itínemo xu'inâ xe'éxaxapa, iti sêno sikohí kixonéti, yane sêno ko'ímati” kôe. *Izâiya 54.1*

28 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, koati itínoe xe'éxaxapa Itukó'oviti vo'ókuke neko koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, yuho Itukó'oviti itúkeamo, kuteâti koeku xoko Izáki mekúke. 29 Yoko kuteâti koeku itúkeovo xé'a ákau yeno Âbraum ikoítoponoa kotíveti ne po'i xé'a Âbraum nóvo, enepone ápeinoke vo'ókuke xunáko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, koá'ikonemaka kó'oyene ne xâne ikó'inamaepo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itúkeovo íkoitoponone kotíveti ne xâne kutí koeti akaúti opékuke xunáko ne kúxoti kixovókuti hó'e. 30 Ná'ikopo kó'eye yuhó'inovi ne emo'u Itukó'oviti vo'ókuke? Hara kôe: “Konókoti kópuhikopeokono ne akaúti koánemaka xe'éxa, vo'oku ako námoepo ne xe'exa akaúti xoko há'a. Haina kuteâti kixóvoku ne po'i xe'exa ákoti itukapu akaúti, enepone apêti námoepo xoko há'a” kôe. 31 Neíxoaneikopo itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, haina uti kutí koeti xe'exa akaúti, itea uti xe'exa ákoti itukapu akaúti, koeku víteova xunáko ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse.

5

Poé'aku ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse yane ítukeinovi Kristu

1 Koítinovovike Kristu motovâti víteova vóvoheixea opékuke xunáko ne kúxoti kixovókuti hó'e xâne mekúke. Kéxuna'ixapuikopo ikéneke Kristu. Hako yaukópovo yóvoheixi opékuke xunako kixovókuti kutí kixópitinoe akaúti.

2 Ivévaka ra yûnzo, undi Poûlu: Enepo itikâ ne ahá'inopi xâne koyúhoti kónokea sirkunsidá ké'iyi motovâti koíteovopi Itukó'oviti, yane ákonemo itópoinopike ne ítukeinovi Kristu kuruhúke. 3 Aúngopamaka ngó'iyea: Uhá koeti xâne xepákuke itúkoti yuhó'inoa po'ínuhiko xâne koyúhoti kónokea

sirkunsidá kó'iyea, konokoâtimaka itúkea ne uhá koeti po'ínuhiko yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoeke Muîse. 4 Itínoe oposíkoti ponópeovo nonékuke Itukó'oviti koeku itíki ne yutoéti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koati yahikúxopivoati ne Kristu koánemaka ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti ya xoko Kristu. 5 Kene ûti, hara itukóvo hána'iti kúxoixone ûti véxone koúsokeovomo, énomone ne ponópeovo ûti nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko ûti, koeku kúveovo uti Jesus. 6 Yusíkoti sirkunsidá kó'iyea xâne, áko'o ákoyea sirkunsidá ákoe, ako yuvâti. Ako itópoinovike nê'e ya ikéneke Kristu Jesus. Itea hara konokóvoxo, kúveovo uti Vúnae. Yoko enepone kaná'uti kúveova ûti, iyúseo ya ákoyea omótovokoko vokóvo.

7 Nóvo, koati únati héki Jesus, kutí'ikopo itopópi ákoinoke opónovo héki ne kaná'uti kixovókuti hó'e ûti? 8 Enepone ípokeovo iséneunoe, haina ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone ihaxíkopiti héki Kristu. 9 Puyákapanapa yokóvo ra kixonéti koêti: "Enepone kalihú koeti kohiyákopeti, heú kíxoa kohíyakea ne xánena" kôe. 10 Itea ya ikéneke Vúnae, koati nguvovópitinoe kutí'iyeamo inzóneu ne iséneu yara koekútihiko. Itea enepone kopoé'akexoti iséneu, ákomo íteapa ne ipíhoponeokonomo, yusíkoti itúkeovo payásoti áko'o ákoyea apáyaso.

11 Kene ûndi, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, eneponi akaná'u ngoyúhoyea xapa xâne kónokea sirkunsidá kó'iyeahiko, maní'ikopo apêti xâne ikoítopononuti kotíveti vo'ókuke? Eneponi akoéneye yûnzo mberekáxo Jesus yoko ivókinovovi ya kuruhúke, ákoni poe'aînonuti isóneu. 12 Enepohikone koesáyu'ixopitinoe, koyúhoti kónokea sirkunsidá kó'iyea xâne motovâti ponópeovo nonékuke Itukó'oviti, ehá'ani itúkeovo énomoponehiko koesáyu'ixopovo.

13 Kene itínoe mbo'ínu, iháxikinopike Itukó'oviti héki, kaha'aînopiti ítivoa ne yóvoheixi opékuke xunako kúxoti kixovókuti hé'e. Itea enepone ítivoa, hako pe'okôa itúkeovo énomone kutí'inoke motovâti itíki koêkuti váhere úhepune miûyo yâha itíki, vo'oku ápeyea oxene sasá'ipea ûti ya hána'iti seánakovi Itukó'oviti. Ya koêkuni ké'iyineye, konókoti yíxivo hivó'oxikoko vo'oku ákoyea omótovokoko yokóvo. 14 Vo'oku enepone póhuti páhoenokono ûti vitúkea kousókoati uhá koêti neko po'ínuhiko páhoenovi yútoe Muîse, harâ'a: "Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti kixépovoku ákoyea kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne po'ínuhiko xâne" kôe. 15 Itea enepo yakuteânoe kixóvoku hó'openohiko ixómoti aruxúkoko, koane ixómoti okopókoko, neíxapu mará'inamo yuké'exapakaka.

Kúxoti kixoku itúkeovo xâne koane inámapoti koépoku xoko Kristu

16 Hara ngixópinoe: Konókoti itúkeovo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti exô kêku. Yane ákonemo itúkapu kúxoti kixévoku, enepone váhere yâha kíxivoa, pahukô xikóyokenoe. 17 Vo'oku koati pó'iti ne ahá'inovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yane kúxoti vâha kíxeova ûti enepo avô'o vainámapo. Koati okopókokoti ne pi'âti. Énomone tiú'ino itíki ne únatinoe koekúti mani yâha itíki. 18 Itea itukovo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti exô kêku, yane ákone itúkapu opékuke xunako Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse yóvoheixonoe.

19 Yoko koati iyúseoti koêku ne kúxoti kixóvoku xâne, enepone váhere âha kíxeova. Énomone ne ákoyea sayá'ikapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, koánemaka ikópiti'ikeovo itúkoti po'i váhere koekúti kuteâti ákoyea asása'i, yoko ákoyea sayá'ikapa isóneu koeku ixómoyea itúkovo énomone yónoheixo isóneu. 20 Ina apémaka ne kúveovo sánduhiko, koane hokéxeokoko, púveokoko, koane okópeokoko. Ina keno'ókomaka ne ákoyea aúhepe isóneu xâne vo'oku ákoyea itápanea unako koêku ne po'ínuhiko xâne, koane itúkeovo ipúhokovoti, yoko kahá'ayea kapáyasokeovo itúkeovo poéhayeane

unatî koêku, koánemaka yumópeokoko, yoko haxákeovokoko. 21 Ina apémaka
ne ixómoyea poé'ainoa isóneu ne po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeovo ítukevo,
yóko'omaka ne kohíhiyea, koane yetorehí kó'iyea xapa ayuíti, yoko po'ínuhiko
koekúti kuteâti. Vo'ókuke ra koekúti, hara ngixópinoe kó'oyene, kuteâtimaka
yunzó'inopi yanekôyo: Enepone xâne koetíneye kixoku itúkeovo, ákomo yanapa
natíxokuke Itukó'oviti vanúkeke.
22 Itea hara koe pôreu ne ovo'ó kó'iyeovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti: ákoyea
omótovokoko vokóvo, yoko elókeyea vokóvo koane kasá'iyea vomíxone ákoti
vakapákaka, yoko vitúkeovo xâne ákoti ímauvo. Ina apémaka ne vitúkeovo
seánati yoko itípakovoti koane koxuná'ixovoti ákoti aukápapu ikéne. 23 Ina
keno'ókomaka vitúkeovo xâne itúpa'ikoti yoko véxeamaka sayá'ikopeovo ûti.
Koeku kó'iyeaneye kixoku vitúkeovo, ako apásika ápeyea yutoéti kuteâti
yútoe Muîse, enepone Ponóvoti Kixovókuti, ipíkoviti vitúkea koekúti kuteâti.
24 Enepone xâne kutípoti Kristu Jesus, kuríkopane ne kúxoti kixoku itúkeovo,
enepone ixómoyea kaha'a itúkea váhere úhepune mûyo vo'oku kahá'ayea sêno,
yoko po'ínuhiko koekúti kuteâti. Kutí koe ixupáxoati kuruhúke motovâti
uké'epea xokóyoke, kuteâti koeku enepo ivokóvo ne xâne kuruhúxokonoti.
25 Koeku vitúkeovo xâne óvoku Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, konókoti itúkeovo
énomonemaka exô koeku ûti ya uhá koeti vitúkovoke. 26 Hako vitukovo xâne
ihayú'ikopovoti. Hákomaka vimaíko po'ínuhiko xâne. Koane hákomaka poe'aîno
visóneu koêkuti xâne vo'oku víyokeova ítukevo.

6

Konókoti huvó'oxeokoko ûti koúkoponeovo ûti ikéneke Vúnae

1 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, enepo áva po'inu ûti íkoroe váhere kixovókuti,
yéxaka kónokea ponópeovo koane aúkopeovo únatike, itínoe koxuná'ixovoti
ikéneke Kristu. Itea itupa'ii íxea ákoti kepayásakinapa, koane yokóhiyanavo
vo'oku mani motovâti itúkeovo îti ikorókovomaka váhereke enepomo hix-
epákana. 2 Hivá'axakaka yane tiú'iti koekúti simópitinoe. Yane keusókoatinemo
ne Ponóvoti Kixovókuti páhoenovi Kristu vitúkea. 3 Vo'oku enepone xâne
xepákukenoe ikútixapovoti koati teyonéti itea ako akána'u itúkeova, koati
aupú'ikopovoti. 4 Póhutihiko ûti, konókoti komómopea uti vítuke, noíxoti uti
unátiyea, áko'o ákoyea aúnati. Itukápuxo únati, motóva elókeyea vokóvo vo'ókuke,
ákoti vokonókoa komómoyea uti anú'ukea unako koeku ítuke po'íhiko xâne.
5 Vo'oku póhutihiko ûti, anéye hó'exeovike Itukó'oviti, enepone kutí koeti
íkoinoxeovike, nókone ûti vitúkea.
6 Enepone xâne ihíkaxokonoti emo'u Itukó'oviti, konókoti huvó'oxea ihíkaxoati
ya nókoneke, haxakínoati ne únatinoe koekúti ítukevo. 7 Hako yaupú'ikopovo
yarâ'a: Ako itoâti aúpu'ikea ne Itukó'oviti. Itukovo itúkoti váhere ne xâne,
váheremakamo ne námoepo xoko Itukó'oviti. Itukovo únati ne ítuke, únatimakamo
ne námoepo, kuteâtimaka koeku xoko xâne nôti. Enepone ake nonéti
nóne, énomone exôa kó'iyeovoku ehópo. 8 Enepone xâne yuixóvoti itúkea
aháipinovo, yoko váhere âha kíxeova, hanemo itukóvo námoepo hunókokuke,
évokopeovomo. Itea koeku yuíxeova xâne itúkea ahá'inoa Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti, porexoâtimo Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne inámapoti apéyeati
ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti. 9 Hako vimáxovo vitúkea únati, vo'oku
simapúne kaxéna, enepo hákoti imaxovó kixôa ûti, apêtimo únati námoepo
ûti. 10 Ya koêkuiko ápeyea kaxéna motó'iyeovaku vitúkea únati, yusikóneikopo
vitúkinoa únati ne uhá koeti xâne, ínapoxo ne po'inu ûti kutípoti Jesus kuteâti
ûti.

Ikopóvati Poûlu ne íhae Ngalásea

11 Yokómomanoe pu'íko ra létara yara yúndoe, vo'oku itúkeovo koati yutoe vô'um râ'a. 12 Koati xâne kahá'atihiko úhepeyea isóneunoa po'ínuhiko, énomone koyuhó'inopinoe kénoki sirkunsidá ké'iyi. Koáhati puvoti íkoitoponeokonomo kotíveti kuteâti mani kúxone eneponi okoyúhoahiko xapa xâne itúkeovo pohúneti ítukeinovi Jesus ya kuruhúke koitóvo xâne ya pahúnevo. 13 Vo'oku muhíkova neko xâne sirkunsidá koêti, ako itúka ne po'ínuhiko páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse itúkea. Poéhane kahá'ainopinoe sirkunsidá ké'iyi motovâti kahána'ikeokono koeku éxokea po'ínuhiko xâne itíkivo íhikau itikoâti ne ahá'inopi. 14 Kene ûndi, ákomo ápahuina koekúti ngahána'ikinokonoke ákoti itukapu vo'oku ivókinovovi Vúnae Jesus Kristu ya kuruhúke. Koati vo'oku ivókinovovi, ákoino íyoevom yara kúveu mêum. Kutí koe uké'etine ne úhe'ene mêum njokóyoke epó'oxo kutí koémaka angó'oti nonékuke. 15 Yoko haina sirkunsidá kó'iyea ne xâne, áko'o ákoyea sirkunsidá ákoe itukóvo ne hána'iti koekúti, itea hara konokóvoxo, vinámapea xoko Itukó'oviti. 16 Uhá koeti xâne hokoâti râ'a, itúkapu úhepetike isoneûti íhae xoko Itukó'oviti, koane hána'itike seánakoa Vúnae óvoheixo. Itúkapu énomonemaka óvoheixo ne uhá koeti xanena Itukó'oviti, enepone koati kaná'uti amósenopono Âbraum.

17 Ukeâti kó'oyene, koati iyúseoti koêku ra kixovókuti. Ákoneikopo okónokovo po'i yûnzo, vo'oku anéye muyónguke hoénaxovope indúkeovo ovoxe Jesus, enepone ike ókinenu íngoitoponeokono kotíveti vo'oku ngoyúhoyea emó'u.

18 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yóvoheixo. Énomone ákoeneye.

Hunókokune.

ÉFEZIU

Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Éfezu

Enepora yútoe Poûlu, hara yóno xapa kutípoti Kristu ya pitivóko iháxoneti Éfezu. Anú'uko pi'âti xoénae óvoheixea Poûlu yaneko pitivóko íhikaxea emo'u Itukó'oviti. Hara óvo koyuhoâti xoko Átu 19.10. Yane avo áxu'ikene xoénae ikénepo, yutóxoa Poûlu ra koyuhópeti. Yoko ika'ákovokutike óvo ne Poûlu ya po'íke pitivóko yaneko yutoxôa. Enepohikone xâne íhae Éfezu, haina jûdeu. Ákomaka éxahiko ne koati kaná'uti Itukó'oviti yanekôyoke. Yane yútoenoa Poûlu, éxokoa ne hána'iti isóneu Itukó'oviti ho'úxopeamo ne uhá koeti ovóxe ovoti vanúkeke, koánemaka ya poké'eke yaneko káxe hoénaxone ho'úxopeakumo.

Yane inúxoti mopo'âti kápitulu, koûrapu'ikoa Poûlu koêku ne hokópoti Jesus itúkeovo póhutipone xoko Vúnae, jûdeuhiko koánemaka po'ínuhiko ákoti itukapu jûdeu. Koáhati póhutipone nonékuke Itukó'oviti ákotine haxakeâpukoko, vo'oku ítuke Jesus kuruhúke, koánemaka vo'oku ovo'ó kó'iyea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

Ya kapitulu 4 yonoti kapitulu 6, koyúhoa Poûlu koêku ne inámati koépoku xâne kutípoti Jesus koeku itúkeovo Jesus kotútihiko. Enepone kalivónohiko, koyúhoinoa Poûlu kónokea kutípea há'a yoko êno. Kene hóyeno yoko yêno, éxokoa kónokea ákoyea omótovokoko okóvo. Kene ahinoêtihiko hokoti Jesus, pahúkoa kutípeahiko pátarauxa, koane pónea kixoku ko'ítukeyea. Yoko aínovonemaka nókone ûti véxea yara ihíkauvoti, koane nokone uti vitúkea koeku hókea uti Jesus.

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu. Undi ápostulu, páhoe Jesus Kristu koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti indúkea. Yúnzoikopi, itínoe kasásа'iupo Itukó'oviti ya pítivokona Éfezu, itínoe koati kuvóvoti Kristu Jesus.
2 Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koane úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Unako koeku ûti ikéneke Itukó'oviti vo'oku ítukeinovi Kristu

3 Viháyu'ikaikopo Itukó'oviti, Há'a koane Únaemaka Vúnae Jesus Kristu, enepone porexó'oviti uhá koeti kó'iyeovoku únatinoe koekúti ukeâti vanúkeke xoko Kristu, enepone uhá koeti nókone ûti vukóponea ikéneke. 4 Tumúneke ápeyea ra mêum, noívokoxovine Itukó'oviti vitúkeovomo sasá'iti nonékuke koeku kutípea uti Kristu, koane vitúkeovomakamo ákoti ovó'oviku kopití'iti. Koane vo'oku ákoyea omótovovi okóvo, 5 noívokoxovine yanekôyoke yane koati únati ahá'inovi, kaha'aînoviti vitúkeovomo koati xe'éxapone vo'oku kixó'ovikumo Jesus Kristu. 6 Énomone koéneye, maka iyúseane itúkeovo koati motokeâti iháyu'ikeokono ne hána'iti seánakovi, enepone kixó'oviku ya xoko Xe'éxa ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti, enepone hána'itimaka íparaxeovike ákoti ésa'i. 7 Koatímaka ya xoko Xe'éxa víteova ne pahúnevo ûti yaneko ovokínovovi itína kuruhúke, kotuyôpinoviti pahúnevo ûti. Yoko eneponeko hána'iko ítukeinovi Kristu, hane koéneye hána'iti seánakovi Itukó'oviti, enepone êno yupihóvoti unáko 8 ákoti iyuhíxinavea Itukó'oviti ya hána'iti kó'exoneyea yoko ponóvoko isóneu. 9 Kó'oyene, koúhapu'ikinoveane Itukó'oviti neko hána'iti isóneu ákoti exákana mekúke, kuteâti âha itúkea ya unátikoke isóneunovi, enepone kixó'oviku ya xoko Kristu. 10 Enepone hána'iti isóneu ákoti exákana nóvo, énomone koeku Kristu itúkeovo tuti uhá koeti apêti ya vanúke koane yara poké'e. Yoko kousókovotimo simapúne ne kaxénaxeake Itukó'oviti.

11 Koatímaka ya xoko Kristu vitúkopinovo xâne yónoku ne êno únatinoe
koekúti ukeâti xoko Itukó'oviti. Yoko ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum,
koúsokoane Itukó'oviti ne isóneu kó'iyeanemoye, kuteâti koeku ahá'inoa kó'iyea,
vo'oku koati énomone kousóko uhá koeti koekúti kuteâti koeku isóneunoa
koane âha kó'iyea. 12 Kixínoakeneye Itukó'oviti motovâti itúkeovo vo'oku ûti, uti
inúxoti ápe kúxone xoko Kristu, iyúseyea itúkeovo koati êno hána'iti ihayú'iuti
ne Itukó'oviti, koati motokeâti kahána'ikeokono îha.
13 Yoko koati vo'ókumaka Kristu poréxinopinoe Itukó'oviti Sasá'iti Omíxone,
hoénaxovope itíkivo koítovone, kuteâtimaka koeku yuho Itukó'oviti nóvo
poréxeoveamo. Énomone koéneye pónepi Itukó'oviti yaneko kémiku ne
kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke koyuhóvone xepákuke, enepone inámati
ihíkauvoti omínovike Jesus, kutí'inoke itívoati ne pehúnevo yaneko kitipoânenoe.
14 Enepone ápeyea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xoko ûti, koati turíne
ápeyea xoko ûti ne po'ínuhiko únatinoe koekúti koúnaenovi Itukó'oviti.
Yoko énomonemaka véxinoa koúsokeamo Itukó'oviti ne po'ínuhiko yûho
itúkinoveamo yaneko káxe, iseápavine xokóyoke, uti xanéna, kutí'inokemakamo
iyúseoti itúkeovo koati êno hána'iti ihayú'iuti ne Itukó'oviti, koati motokeâti
kahána'ikeokono îha.

Epemínoa Poûlu ne íhae Éfezu ya orásaum

15 Koeku kó'iyeaneye, enepo eyengóxo kixoku koeku kívivonoe Vúnae Jesus,
koane ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti,
16 ako ânga íngoroixeovo xoko Itukó'oviti ve'ókukenoe. Kóyekune émbeminopi
xoko Itukó'oviti ya orásaum. 17 Enepone Itukó'oviti, Únae ne Vúnae Jesus
Kristu, enepone Ha'a ûti yupihóvoti itúkeovo hána'iti ihayú'iuti, émbemoa
poréxeopinoe isoneûti ukeâti ya xokóyoke. Émbemoamaka poréxeopinoemo
ínixi inámati koekúti, nékone yéxi koeku héki, kutí'inoke keukóponovoti
yéxi Itukó'oviti. 18 Koane émbemoamaka míhe'okea iséneu, motovâti yéxi
koêku ne hána'iti kúxoixone ûti xokóyoke, enepone véxone koúsokeovomo,
kutí'inokemaka ihaxíkopiti héki. Émbemoamaka éxokeopinoe itúkeovo koati
yupihóvoti unáko neko koúnaeno kasása'iupohiko, 19 koane émbemoamaka
éxokeopinoe koêku ne xunáko, itúkeovo koati êno hána'iti xunakóti veínovike
huvó'oxeovi, uti kutipoâti. 20 Enepone êno hána'iti xunáko, énomonemaka
veínoa Itukó'oviti yanekôyo yaneko koexépukopo Kristu ukópea xapa ivokóvoti,
enepo kavátakopamaka ya éxopeke vanúkeke xoko ivátakoku koati hána'iti
kapáyasokone. 21 Hanekóxono payásoyea oúkeke uhá koeti koati payásoti
pahúkoti vanúkeke yoko po'ínuhiko tutíye ákoti inixákana, koêkuti pahúkoku
vanúkeke áko'o híyeu vanúke, koánemaka oúkeke uhá koeti xâne apêti xunáko
pahúkea, koêkuti kó'iyeovoku, yoko oúkekemaka uhá koeti nâtihiko, koane
oúkeke uhá koeti po'i ihâe, iha xâne koati hána'iti teyonéti yara koeku kó'oyene
koeku ápeyeako ra kúveu mêum, koánemakamo ikénepoke. 22 Poréxopamaka
Itukó'oviti itúkeovo énomone exêa koêku ne uhá koeti koekúti. Énomonemaka
poréxo itúkeovo tuti uhá koeti kutipoâti, enepohikone ho'uxínovati ne ítuke,
koeku poéhayeane itukóvo únae ne uhá koeti koekúti. 23 Yoko enepohikone
kutipoâti, ho'uxínovati ne ítuke, koati póhutipone ikéneke kutí koeti muyôti
koeku itúkeovo Kristu kotúti. Yoko uhá kíxoa koúsokinoa Kristu ne nókonehiko,
vo'oku koati énomone kousókinoa nókone ne uhá koeti koêkuti apêti.

2

Inámapoti kixoku vitúkeovo, uti koítovone Kristu.

1 Poréxopinoe inámapoti apéyeati ne Itukó'oviti yaneko itikóvoiko kutí koeti
xâne ivokóvoti nonékuke vo'oku váhere ítike yoko pehúnevo yanekôyoke. 2 Koati
pahunévotike yóvoheixonoe nóvo, kuteâti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum
ákoti háka Itukó'oviti, itíkotinoemaka nóvo ahá'inopi ne natina ndémoniuhiko
ya híyeu vanúke, enepone éxotimaka koeku xanéhiko kó'oyene ákoti háka
Itukó'oviti. 3 Yoko koati vóvoheixokunemaka yanekôyoke, uhá koeti ûti,
vitúkoti koêkuti vâha vitúkea, uti xâne pahukóvoti, vitúkotimaka koêkuti
pahukóvoti visóneu, vâha vitúkea. Vo'ókuke ne kixóvoku ûti, mani motokeâti
pahúkopeokono ûti ipihóponovokutike, kuteâti koeku uhá koeti po'ínuhiko
xâne. 4 Itea koati hána'iti ne seánakovi Itukó'oviti vo'oku yupíheovo ákoyea
omótovovi okóvo. 5 Ya koêkuiko vitúkeovo kutí koeti ivokóvoti nonékuke,
vo'oku váhere kixoku vitúkeovo, poréxopovi inámapoti apéyeati, kuteâtimaka
kíxoaku koéxepukopea ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti. Koati vo'ókuke ne
hána'iti seánakovi Itukó'oviti kutí'inoke itívoati ne pehúnevo. 6 Kuteâtimaka
kíxoaku Itukó'oviti koéxepukopea ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti, énomonemaka
kixó'ovineye, koane kávatakopovimaka natíxokuke vanúkeke koeku poéhapeane
ûti xoko Kristu Jesus. 7 Kixínovikeneye Itukó'oviti, maka iyúseane ya natíxokuke
vanúkeke káxehiko keno'ókoti, itúkeovo koati êno hána'iti ihayú'iuti ne seánakovi,
ákoti kuteâti, vo'ókuke neko únati kixó'oviku ya xoko Kristu Jesus. 8 Koati
vo'ókuke ne hána'iti seánako Itukó'oviti kutí'inoke itívoati ne pehúnevo koeku
kívivo Kristu. Yoko haina xikóyokenoe úkea ne ítivoa, itea koati pónepike
Itukó'oviti. 9 Hainámaka vo'oku ítone itúkea ne xâne, ínapo áva ihayú'ikopovoti
vo'oku itóponea ya xunákoke. 10 Koáhati uti ikó'inamaepo Itukó'oviti vo'oku
kixó'oviku Kristu Jesus, motovâti ápeyea únati kixoku vitúkeovo, kuteâti
isóneunovi Itukó'oviti tumúneke vápeyea, enepone ahá'inovi vitúkea kó'oyene.

Poéhapoane ya xoko Kristu ne jûdeu koánemaka po'ínuhiko xâne

11 Énomone ngixínopinoe: Puyákapanapa yokóvo ne kêkunoe nóvo, itínoe xâne
ákoti itukapu jûdeu, itínoe iháxoneti ákoti asasá'i vo'oku ákoyea sirkunsidá
yákoenoe. Koati íhaxeopike jûdeuhiko nê'e, enepohikone áhati íhaxopeovohiko
sirkunsidá koêti. Itea enepone sirkunsidá kó'iyeahiko, pohu muyókuke óvo,
kixovókuti ítukevo xâne yara poké'e. 12 Koati itínoe xâne ákoti êxa Kristu
nóvo. Pé'itinoe yane xanena Itukó'oviti, enepohikone íhae Izarâe. Haina
itínoe kíxo Itukó'oviti mekúke yaneko koyuhó'ino íhae Izarâe itúkeamo xanéna
koane koúsokinoamo neko únati koekúti yuhó'inoa itúkeamo. Hainámaka
apêti kíxoixonenoe xoko Itukó'oviti nóvo. Koáhati âvoti yexânoe Itukó'oviti
yanekôyoke.

13 Itea kó'oyene vo'oku ítukeinovi Kristu Jesus, yahí'okopovone Itukó'oviti
vo'oku itina Kristu ovokóvoti ya kuruhúke, itínoe ákoti mali'ákapu Itukó'oviti
nóvo. 14 Koati vo'oku Kristu kutí'inoke unatípinokokoti visóneu, itínoe ákoti
itukapu jûdeu koánemaka uti jûdeu. Énomone kutí'ino póhutipone jûdeu
yoko po'ínuhiko xâne ákoti itukápa vo'oku uké'exopeane Kristu ne púveokoko,
enepone kutí koeti îpi haxakoâti ne jûdeuhiko koane po'ínuhiko xâne ákoti
itukapu jûdeu. 15 Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, koáne ne
ênoti páhoenovi vitúkea, ákone xunáko voúkeke vo'oku uké'exopinovea Jesus
yaneko namukópo koxé'uke ésa'i pahúnevo ûti ya kuruhúke. Yane ituko
inámati koekúti koeku poéhapeane xokóyoke ne xanéhiko haxá koyeôkokoti
nóvo, enepone jûdeuhiko yoko xâne ákoti itukápa, kutí'inoke uhepépotine
isóneunokoko. 16 Ahí'okopanehikomaka Itukó'oviti ya póhutipoke koxe'úti ne
pi'âti kó'iyeovoku xâne, enepone jûdeuhiko koane po'ínuhiko xâne ákoti itukápa.
Koati vo'ókuke ítuke Jesus ya kuruhúke kutí'inoke uke'éxopinoati púveokoko.

17 Simoné'e ne Kristu yara kúveu mêum, omino uhá koeti xâne inámati
ihíkauvoti porexoâti úhepeko isóneu ikéneke Itukó'oviti. Omínopea, itínoe
ákoti itukapu jûdeu ákoti malîka Itukó'oviti nóvo, koane omínoamaka ne
jûdeuhiko ákoti ahîka Itukó'oviti. 18 Koati vo'oku ítukeinovi Kristu motó'iyeova
símea nonékuke Itukó'oviti, Ha'a ûti, ne jûdeu, koánemaka ne po'ínuhiko
xâne ákoti itukápa, koeku poéhayea ne ovo'ó koe'éviti, enepone Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti. 19 Koeku kó'iyeaneye, hainá'ikonoe iti pó'iti ya xanena
Itukó'oviti. Hainámaka kutí keti xâne yonóheoti ákoti poké'exa yonópoku.
Itíponenoe yonópoti vanúkeke kuteâtimaka ne po'ínuhiko kasásа'iupo Itukó'oviti.
Itíponenoe xanena Itukó'oviti kopo'ínukokoti. 20 Itínoemaka kutí koeti péti
koéxepoe Itukó'oviti. Kene poéheve ne koexépoeti, énomone neko nduse koeti
íhikau Kristu, koánemaka ne po'ínuhiko porófeta, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea
emó'u. Kene koati turíxeovoku uhá koêti, kuteâti koeku koati inúxoti mopôi
turíxeokonoke péti, énomone ne Kristu Jesus. 21 Énomonemaka porexó'ovi
koúkoponeovo ûti ikéneke, kuteâti koeku ukóponea péti koexépoeti. Yoko
póhutihiko ûti, uti kutí koeti tíxuluya, ainóvoti koati tokopóvoti ókoku, kutí'inoke
vukopónoti vitúkeovo koati sasá'iti óvoku Itukó'oviti, koati haxakínovotimaka
Itukó'oviti. 22 Yoko ya koeku héki Kristu, yanêkomakaya, xané kixeti uhá koeti
po'ínuhiko kutipoâti yane itukéti koéxepoe, motovâti itíkivonoe óvoku Itukó'oviti
koeku ovo'ó kó'iyeovi ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.

3

Ítuke Poûlu ya xapa xâne ákoti itukapu jûdeu

1 Koeku kó'iyeaneye, émbeminopinoe Itukó'oviti, undi Poûlu, undímaka ikа'aeti
vo'oku ngoyúhoyea emo'u Kristu Jesus xepákuke, itínoe ákoti itukapu jûdeu.
2 Yoko énjoa yéxinoe poréxeonoa Itukó'oviti ngoyúhoyea xepákuke ne hána'iti
seánakovi. 3 Koati vo'oku koúhapu'ikinonoa Itukó'oviti énjinoake koêku ne
ihíkauvoti âvoti exákana mekúke, enepone ngoyúhoinopikemaka yane pihotíne
yúndoe. 4 Yoko enepo yihaíkanenoe, yexoâtimo poréxeonoa Itukó'oviti énjea
ne koekúti âvoti exákana nóvo, enepone kouhápu'ikovotine kó'oyene xoko
Kristu. 5 Mekúke tumúneke ra káxehiko símokune ûti, ako paréxakana
xanéhiko yara kúveu mêum éxea koêku, itea kó'oyene koúhapu'ikinoane
Itukó'oviti neko sasá'iti ápostulu, enepohikoneko inúxoti iháxiu Kristu hókea,
páhoemaka koyúhoyea emó'u xapa xâne. Koúhapu'ikinoamaka Itukó'oviti ne
po'ínuhiko ovóxe koyuhó'iyeati emó'u, evékinoatihiko xoko Sasá'iti Omíxone.
6 Enepone ákoti exákana nóvo, koúhapu'ikinoakenehiko Itukó'oviti neko ovóxe,
énomone itúkeovo itínoe ákoti itukapu jûdeu namukópomakamo unako kíxoaku
Itukó'oviti ne jûdeuhiko, kuteâti kixínoake Itukó'oviti itúkeamo mekúke. Koane
koúhapu'ikinoamaka itúkeovo he'uxópovoti ya póhutike koxe'úti, itínoe ákoti
itukapu jûdeu xané kixeâti ne jûdeuhiko, koeku itúkeovo Kristu ketútinoe,
koane itúkeovo xepákukenoe yonómaka neko koati yuhôti ákoti aukápapu
ikéne. Énomone neko yuhó'inoa Itukó'oviti ne xanéna mekúke koêku ne únati
kíxoakumo, enepone koúsexinovike vo'oku ítukeinovi Kristu Jesus, kémonenoe
yane inámati ihíkauvoti omínovike.

7 Yoko koati énomone ngoyúho xapa xâne ne inámati ihíkauvoti, kuteâti
isóneunonu Itukó'oviti indúkea. Koati ímbara xokóyoke ya hána'iti seánakonu,
índone indúkea vo'ókuke ne hána'iti xunako Itukó'oviti ko'ítuketi njokóyoke.
8 Ûndi kixóneye Itukó'oviti, undi yupihóvoti ákoyea omótokea kíxeokononeye ya
uhá koeti po'ínuhiko kasásа'iupo. Ikó'iparaxonoa Itukó'oviti ngoyúhoyea xapa
xâne ákoti itukapu jûdeu ne inámati ihíkauvoti koyuhoâti koêku ne Kristu,

koáne ne êno hána'iti itípanevo yoko seánavoki ákoti itoâti kayúmakea koêku.
9 Poréxonumaka Itukó'oviti ngoúhapu'ikea xapa xâne, koêku ne hána'iti ihíkauvoti
íhae xokóyoke ákoti exákana mekúke, enepone unáá koyêti ya isóneuke Itukó'oviti
ukeátinekene. Yoko koati énomone pahukôa ápeyea ne uhá koeti koekúti.
10 Poréxonu ngoúhapu'ikea ra kixovókuti kó'oyene, maka iyúseane hána'iko ne
kó'exoneyea Itukó'oviti ya uhá koeti kixoku ko'ítukeyea xapákuke ne kutípotihiko
Kristu, enepone uhá koeti ho'uxínovoti ítuke. Koati kaha'âti Itukó'oviti iyúseyea
xapa uhá koeti payásotihiko pahúkoti vanúkeke, koánemaka xapa po'ínuhiko
tutíye ákoti inixákana, koêkuti pahúkoku vanúkeke, áko'o híyeu vanúke. 11 Yoko
énomonemaka itukóvo isóneunoa Itukó'oviti ukeátinekene tumúneke ápeyea ra
mêum. Enepone isóneu, koúsokoane Itukó'oviti xoko Vúnae Kristu Jesus,
12 poéhane itukóvo motó'inovake yúho'ixea ûti Itukó'oviti ákoti píkone ûti, vexoâti
yumópeovimo. Yoko kó'inokeneye vo'oku kúveova ûti. 13 Énomone ngixínopinoe
ákoyea kemúya'ika iséneu yane ngoítoponeovo kotíveti koeku omínombinoe
emo'u Vúnae. Koati énomone kutí'inoke motovâti elókeyea yokóvo, vo'oku
yéxinenoe ne emo'u Itukó'oviti, enepone omínombike.

Po'i orásauna Poûlu epemínoti íhae Éfezu

14 Énomone imbúyukexino nonékuke Ha'a ûti íhae vanúke. 15 Yoko anêko
îha xoko uhá koeti xe'éxapone, koêkuti óvohikoku, itukapu vanúkeke, áko'o
poké'eke. 16 Émbemo Itukó'oviti vo'oku itúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti ákoti
hunókoku itípanevo, évekinopinoe xunakóti ya xoko Sasá'iti Omíxone, mo-
tovâti itúkeovo koati xúnati ne iséneu ikéneke. 17 Yane motovâtimaka ovo'ó
kó'iyeopinoe Kristu koeku kívivoa, kutí'inoke kexuhévekokonotimo koane títiu
keyêtinoemo ya hána'itike ákoyea omótovovi okóvo Kristu. 18 Yane yexoâtimo,
kuteâti koeku uhá koeti po'ínuhiko kasásа'iupo Itukó'oviti, itúkeovo koati
yupihóvoti hána'iko ne ákoyea omótovovi okóvo Kristu, koane ákoyea hunókoku
nê'e, kuteâti koekúti ákoti itoâti íhixea vakúko, eyékea, hána'iko yoko upénoko.
19 Koane yeopâtimo hána'iko ne ákoyea omótovovi okóvo Kristu, itúkeovo
yupihóvoti anú'ukea ítone isóneu xâne éxea koêku, kutí'inokemo uha-uhá
koetímo ipúhikea ya xikóyokenoe ne hána'iti itípanevo Itukó'oviti.
20 Koati motovâti itúkea Itukó'oviti koekútihiko yupihóvoti anú'ukea uhá
koeti mani vépemoake, koane uhá koeti koêkuti vâha, muhíkova ne isoneú
kíxoneiko ûti. Yoko kó'inokeneye vo'ókuke ne hána'iti xunáko ko'ítuketi xoko
ûti. 21 Itúkapuikopo énomone ihayú'ikakana vo'ókuke uhá koêti ne kutípotihiko
Jesus ho'uxínovati ne ítuke, koánemaka vo'oku Jesus Kristu. Ákoeneye ya uhá
koeti káxehiko ápeyeakumo xanéhiko yara kúveu mêum, koane ikénepoke, ákoti
hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

4

Póhutipone ne uhá koeti kuvóvoti Kristu

1 Vo'oku kó'iyeaneye, hara injíko'okopinoe, undi iká'aeti vo'oku ngoyúhoyea
emo'u Vúnae: Konókoti yéxi yómivo nonékuke Itukó'oviti kuteâti motókeyea
kó'iyea ne kasásа'iupo Itukó'oviti, kuteâtimaka ahá'inopi Itukó'oviti ihaxíkopi
héki. 2 Itíkapunoe xâne ákoti kapayásakinapukoko, koane itúpa'ikoti, yoko
ákoti ímauvo. Konókotimaka yéxi íti uhá koeti kixóvoku po'ínuhiko ûti ákoti
imeíkinapa, koêkumaka ákoyea omótovokoko yokóvo. 3 Kéxuna'ixapumaka
yíxivo ákoyea héxakexipukoko, koane itíkivo póhutipone ikéneke Kristu, kuteâti
poréxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kó'iyea ne xâne ikéneke Vúnae. Énomone
yákoeneye, koêkumaka itúkeovo úhepetike isoneûti yóvoheixonoe, ákoinoke
ópoe'ainokoko iséneu. 4 Vo'oku uti póhutipone kuteâti koeku koxe'úti, koeku

itúkeovo Kristu kotúti ûti. Poéhaxomaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koe'éviti. Poéhaxomaka ne kúxoixone ûti ikéneke Vúnae, véxone koúsokeovomo, kuteâtimaka ahá'inopi Itukó'oviti, kutí'inoke ihaxíkopiti héki. 5 Poéhaxomaka ne Vúnae koáne ne koati kaná'uti kúveova ûti. Poéhaxomaka ne koati kaná'uti sasá'ipeane ûti, kutí'inoke vahíkovoti ya iháke. 6 Poéhaxomaka ne Itukó'oviti, Ha'a uhá koeti ûti, enepone éxoti koeku uhá koeti ûti, enepone ko'ítuketimaka xoko uhá koeti ûti, koane ovo'ó koâti ne uhá koeti hokoâti.

7 Yoko póhutihiko ûti, anéye seánakovi Vúnae, véxone vitúkea ítukeke, kuteâti isóneunovi Kristu ikó'iparaxeovi, póhutihiko ûti. 8 Yoko énomone kó'ino ya emó'uke Itukó'oviti:

“Yaneko pihopóne Kristu vanúkeke, koítovo xanéhiko iká'ae Satánae nóvo,
koane ikó'iparakexoamaka” kôe. *Sâramu 68.18*

9 Kutí'ikopomea kixó'eko ne “pihopóne vanúkeke” koêti? Ako po'i kíxone ákoti itukapu evésekea inúxotike ukeâti vanúke tukú koeti poké'eke. 10 Enepone evesékoti, énomoponemaka pihopô yâkonoye vanúkeke itúkeovo payásoti oúkeke uhá koêti, motovâtimaka itúkeovo énomone kousóko ahá'inoa Itukó'oviti ne uhá koeti koekúti. 11 Koati énomonemaka porexôa éxone itúkea ne póhutihiko xâne ítukeke. Hane porexo po'ínuhiko itúkeovo ápostulu, enepohikone inúxoti páhoe xapa xâne koyúhoyea kaná'uko ne noíxone xokóyoke. Ina apémaka xâne ikó'iparaxoake koyúhoyea xapa xâne ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti. Ina apémaka po'ínuhiko xâne ko'ipârati koyúhoyea xapa xâne kixoku íteovo ya pahúnevo. Ina apémaka po'i xâne ko'ipârati itúkeovo inuxínoti ítuke Itukó'oviti. Kene po'ínuhiko, íhikaxea emo'u Itukó'oviti ko'ípara. 12 Kixínoakeneye Itukó'oviti maka kaúsakinane nókone ne kasása'iupo, porexoâti ukóponea ikéneke koane itúkeamaka ítukexeake motovâti kóxuna'ixeovo ikéneke. Yoko aínovone póhutipone kuteâti koeku koxe'úti, koeku itúkeovo Kristu kotútihiko. 13 Ehanemo vitapána vitúkeovoxo póhutipone vo'oku kúveovo uti Vúnae, koane vo'oku véxeaxo ne Xe'exa Itukó'oviti, koane vitopónotimakamo vitúkeovo úsotine ikéneke Kristu ákotine ovó'oviku, ákotinemaka konokínovoviti, kuteâtimaka koeku usokó kó'iyea itípanevo Kristu, koane ákoyea ápahuina koekúti konokínovati. 14 Yane ákonemo vakútea kalivôno ákoti axûna isóneu. Ákonemakamo vakútea koekúti ákoti ináko, ómone ihunóvoti, kuteâti koeku xâne hokohí kixoti koêkuti kó'iyeovoku ihíkauvoti vekeâti xapákuke. Énomone ne ihíkauvoti ukeâti éxeako xâne ahúkoti ya aúpu'ikea po'ínuhiko, yoko ahúkotimaka ya iyónea pahunévotike ne xanéhiko koésayu'iu, ákotihiko iyuseîna koésayu'ixeokono. 15 Itea koeku hókea ûti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane ákoyea omótovokoko vokóvo, kaúkapanapumaka ûti ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, motovâti kutí'iyea uti kixóvoku Kristu, enepone tuti ûti. 16 Koati énomone porexó'ovi koúkoponeovo ûti ikéneke, uhá koeti uti kutipoâti, uti kutí koeti muyo Kristu koeku itúkeovo énomone kotúti ûti. Yoko enepone koxe'u ûti, ápe itúkovoke ne póhutihiko iháxakexoku koane ekéyokoku yoko kûso, vékoku xunáko, kutí'inoke ehevókovoti koane únati ko'ítukeyea, kutí'inokemaka payá'iti koane ukopónoti. Yoko énomonemaka koéneye ûti ikéneke Kristu koúkoponeokoko ûti yane véxone vitúkea ítukeke, koêkumaka ákoyea omótovokoko vokóvo.

Inámati kixoku vitúkeovo koeku koíteovovi ne Kristu

17 Koeku kó'iyeaneye, injikó'okopitinoe ya iháke Vúnae ákoyeane yusíka kití'iyi xâne ákoti êxa Itukó'oviti, vo'oku ainóvoti isoneûti ákoti itóponone nonékuke Itukó'oviti ne ko'ísoneu. 18 Koati hahakú koeti isóneuhiko. Áko'o xokóyoke ne inámapoti apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti, vo'oku ákoyea éxa ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. Yoko kó'inokeneye vo'oku itúkeovo koati tiú'iti ne omíxone. 19 Ákonehiko téyapana. Koati sikovó koêti itúkea ne váhere

úhepune mûyo. Koati ú'uso-ú'uso koyêti itúkea uhá koeti kó'iyeovoku koekúti yupihóvoti ákoyea aúnati. 20 Itea ako ákoeneye neko íhikexokonoke koeku Kristu, 21 itukovo koati kaná'uti kéminenoe yûho koane íhikexikonone koêku ne kaná'uti kixovókuti ukeâti xokóyoke. 22 Énomone ne ihíkaxopiti kónokea kiríkopi kúxoti kixeku itíkivo, enepone heu-heú koeti isáyu'ixeovo vo'ókuke ne váhere yâha itíkinoe ixómoti aupú'ikopi. 23 Konokoâtimaka inámapea iséneu ya uhá koeti kixeku ke'ísoneuyi. 24 Kuteâti kixóvoku xâne itúkopea sasá'iti ípovo, énomonemaka yákoeneye koeku ápeyea inámati kixépovoku kuteâtimaka kixóvoku Itukó'oviti, enepone porexópeatinoe. Énomone ne koati ponóvoti koane sasá'iti kixeku itíkivo ukeâti hekópi ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke.

25 Konókotikopo kiríkopi simíkikixi. Póhutinoe îti, konokoâti itúkeovo kaná'uti emo'úti ne keyúhoino po'ínuhiko ûti, vo'oku uti póhutipone kuteâti koeku koxe'úti ya ikéneke Jesus tuti ûti. 26 Enepo áva ímeikivoku, hako pe-hukóvo vo'ókuke. Hako herú kixe káxe íme'ixivo, itea aká'ikaneye keúnakapa iséneu. 27 Hákomaka perexôa ne Ndeâpu ápeyea vekínopiku. 28 Enepone xâne yómotinovo oméxea, hákone omêxo. Konokoâti ko'ítukeyea, iko'ítukexoati ne vô'u ya únatike itukéti, motovâti ápeyea huvó'oxope po'ínuhiko xâne apêti nókone. 29 Hako keyûho váhere emo'úti. Ópoehane únatinoe emo'úti yokóyuho, maka ukápanane po'ínuhiko xâne ikéneke Vúnae vo'ókuke, itepónitimo nókone kámea. Yane yominoâtimo únati koêku ne kamópitihiko. 30 Hako keikáxu'iki okóvo ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone hoénaxeopike Itukó'oviti itíkivo xanéna yaneko káxe koíteovovikumo ya uhá koeti vaherévokoti yara kúveu mêum. 31 Hako yunakôa iséneuke ne koêkuti kotivépiti. Kiríkapa nê'e, xaneâti ne húketi ímeinevo yoko kotú'iyea itíne. Kúteanemaka koêku ne yoríxikoko yoko ihékikoko, koane uhá koeti váhere ítikeino po'ínuhiko xâne. 32 Itíkapunoe itípakinovokokoti koane koseánakokoti. Hákomaka iméheixoa iséneuke ne ítukeinopi po'i xâne kotivépiti, itea kutí íxea ákoti ítuke kotivépiti, kuteâtimaka kixópiku Itukó'oviti enepo kotuyôpo pehúnevo vo'oku ivókinovovi Kristu.

5

Kixoku itúkeovo ne xâne hokoti Jesus

1 Hékaikopo kixoku itúkeovo ne Itukó'oviti vo'oku itínoe xe'éxapone ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti. 2 Enepone kixeku itíkivo, konokoâti ími ya ákoyea omótovokoko yokóvo, kuteâtimaka ákoyea omótovopinoe okóvo Kristu yaneko ivokínovovi, enepo itukópovo ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i itúyopea pahunévoti. Yoko ínixea Itukó'oviti unako koêku neko ítuke.

3 Kene ne ákoyea sayá'ikapeapa xâne ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, koáne ne ikópiti'ikeovo itúkoti po'i váhere koekúti kuteâti ákoyea asása'i, koáne ne ixómoyea íyokovo ítukevo po'ínuhiko xâne, ako yusíka ápeyea kixeku itíkivo kuteâti nê'e, vo'oku itínoe kasása'iupo Itukó'oviti yoko motókea sasá'iyea kixeku itíkivo vo'ókuke. 4 Hako keyûho emo'úti ákoti aunáti. Hákomaka keyûho kuteâti yuho xâne ákoti isóneu. Koáne ya ikémohixi po'ínuhiko xâne, hákomaka kitêa ne xâne ákoti téyapana enepo koyûho, vo'oku ako itópoinovike koekútihiko kuteâti. Itea hara konokóvo víkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti. 5 Koati konokoâti yéxi râ'a: Ákomo ápahuina xâne urúkopovoti natíxokuke Kristu xoko Itukó'oviti vanúkeke koeku itúkeovo xâne ákoti saya'íkapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, itukovo xâne koesáyu'ixopovoti, itúkoti po'ínuhiko koekúti kuteâti ákoyea asása'i. Kúteanemaka koêku ne xâne poe'aînoti isóneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyokeovo ítukevo. Vo'oku enepone xâne koetíneye, hane hóko po'ínuhiko koekúti íyoevo, kene haina hokoti Itukó'oviti.

6 Hákonoe sikêa ápeyea aupú'ikopiti enepo áva xâne koyuhoâti ákoyea
ákoeneye. Koati vo'oku koekúti kuteâti ipíhopoinoakemo Itukó'oviti ne xâne
koetíneye kixoku itúkeovo, enepohikone ákoti itukâ ne páhoenovi Itukó'oviti.
7 Hákoikopo kitipásea ne xâne kuteâti nê'e. 8 Yoko mekúke, koati itínoe
xâne ovóheixoti hahákutike. Itea kó'oyene koeku hekópi Vúnae, uhapú'itike
yóponenoe. Yusikóneikopo iyúseyea itíkivo xâne ovóheixoti uhapú'itike vo'oku
kixeku itíkivo. 9 Vo'oku enepone óvoheixea uhapú'itike, hara pôreupo itúkeovo
itípakovoti ne xâne koane ponóvoti kixoku itúkeovo, koane ákoti semekékexa.
10 Yapásika yéxi itíki koekúti ínixone Vúnae unátiyea. 11 Hákonoe kitipáseahiko ne
xâne ovóheixoti hahákutike, vo'oku ako únati pôreupo ne kixoku itúkeovohiko.
Itea itíne kauhápu'ikina itúkeovo pahukóvotihiko. 12 Vo'oku enepone kixoku
itúkeovo xanéhiko ovoti hahákutike, yupíhovo váherexea. Póhutine koyúhoyea
ûti koêku, teínoa ûti. 13 Itea uhá koeti koekúti enepo kouhápu'ikokono, iyúseo
itukóvotiye vo'oku uhá koeti kouhápu'iuti, í'iyuse kóye. 14 Énomone kó'ino ne
kixonéti koêti: “Iyíkapu itínoe kutí koeti imókoti. Yexépukapi xapákuke ne
xâne kutí koeti ivokóvoti, enepohikone evókovoti ya váherevoko, itínoe xâne
kutipasí koâti, yane kouhápu'ikopopitinoemo Kristu” kôe. 15 Yokóhiyanaikopo
kixeku itíkivo. Hako ikítipasikovo xâne ákoti isóneu, itea itíkapu ko'isóneuti.
16 Konókotimaka yéxi kixeku iké'itukexi kexéna, vo'oku enepora káxehiko
símokune ûti, koati ápepe váherehiko koekúti. 17 Hákoikopo itikovo xâne ákoti
isóneu, itea yapásika yéxi ahá'inopi Itukó'oviti.
18 Hako sikovó kêa itúkeovo xúnati ekâti exô kêku, vo'oku poéhane
váhere koekúti omíno xâne nê'e. Itea kirí'akapu Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti,
motovâti itúkeovo énomone exô kêku. 19 Kéxunakaka ya keyúhoinokoko
sâramuhiko. Iméka'ikamaka Vúnae ya akenéti kahaná'ikeati îha, koane
imékapumaka po'ínuhiko akenéti koyúhoti kixóvoku Vúnae. 20 Itíkapu xâne
ixómoti ikoró'ixinovo Itukó'oviti, Ha'a ûti, ya iháke Vúnae Jesus Kristu. Énomone
yákoeneye ya uhá koeti koekúti. 21 Hako kepayásokinovokoko, itea usó
yákoyenoe itíki ínixone po'inu ûti unátiyea, vo'oku itíkivo xâne teyoti Kristu.

Ahá'inoa Kristu kó'iyea ne xâne komuxónekokoti

22 Ako yusíka kapáyasokinovo îma ne senóhiko. Konokoâti téyea. Yane
akoéneye, koati exókovotihiko téyeamaka Kristu. 23 Vo'oku koati tuti sêno
ne îma, kuteâtimaka koeku itúkeovo tuti uhá koeti ûti ne Kristu, uti ku-
tipoâti, uti póhutipone ikéneke kuteâti koêku koxe'úti. Énomone koéneye ûti
koeku kotútiyea uti Kristu, enepone koitóvoviti ya pahúnevo ûti. 24 Kuteâti
koeku itúkeovo Kristu exô koeku ûti, uti kutipoâti, uti ho'uxínovati ne ítuke,
énomonemaka kónoko kó'iyeaneye ne sêno xoko îma ya uhá koeti koekúti.
25 Kene itínoe koyénoti, hákonoe motovâ yokóvo ne yîno. Hane ákoeneye,
kuteâti kíxoaku Kristu ákoyea omótova okóvo ne kutipoâti, enepohikone uhá
koeti ho'uxínovati ne ítuke, koeku ivókinova. 26 Kixínovikeneye, uti kutipoâti,
motovâti vitúkeovo haxakínovati ne ítuke, uti kasása'iupone koane ahiúti ya
iháke vo'oku sasá'iti emó'u. 27 Kixínovikenemakaye, motovâti vitúkeovo êno
hána'iti ihayú'iuti ákoti visáyunevo nonékuke, ákotimaka koêkuti ovó'oviku,
itukovo po'inu koekúti kuteâti, motovâti vitúkeovo koati sasá'iti, koane
ákotimaka ovó'oviku kopití'iti nonékuke. 28 Kene ne koyénoti, kúteanemaka
koêku kónokea ákoyea omótovo okovo yêno. Kuteâti kixópovoku ákoyea
kamáxatikapapu nê'e, énomonemaka kónoko kíxeaneye ne yêno. Vo'oku enepone
hóyeno kixotíneye yêno, koati ákotimaka kamaxátikapapu. 29 Ako ápahuina xâne
puvopóvoti. Ako kalíhuina, itea kátarakopovo, kuteâtimaka kíxoaku Kristu ne
kutipoâti, enepohikone uhá koeti ho'uxínovati ne ítuke. 30 Vo'oku uti kutí

koeti muyo Kristu koeku itúkeovo énomone kotúti ûti. 31 Yoko hara kutí'inoke
kuríkoti há'a yoko êno ne koyénoti, komúxoneyea yêno. Yanê'e, koati póhutipone
ne pi'âti. 32 Enepora poéhapeane ne pi'âti, koati hána'iti isoneûti ovâti ákoti
itopónoati éxea koêku. Yoko hara ngíxo itúkeovo póhutipone xoko Kristu ne
kutipoâti, enepone heú koeti ho'uxínovati ne ítuke. 33 Yoko itínoemaka kíxo.
Hákoikopo motovâ yokóvo ne yîno, póhutinoe îti. Kuteâti kixépovoku ákoyea
kemáxatikapapu, énomonemaka íxeaneye ne yîno. Kene ne ko'ímati, konókotimaka
téyea îma.

6

Nókone kó'iyea ne kalivôno koane há'a yoko êno

1 Yakútiponoe yá'a yoko mémaina, itínoe kalivôno, koeku itíkivo kutípoti Vúnae
Jesus, vo'oku koati ponóvoti ké'iyineye. 2 "Tíya ne yá'a yoko mémaina." Vo'oku
xapákuke neko yehí koeti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea emó'uke, koati énomone
ne inúxoti páhoenovi, koyúhoti vikó'iparaxeokonomo vitukâ. 3 Énomone ra koêti:
"Maka aúnatine kêku, epó'oxo maka á'umone yóvi yara kúveu mêum" koêti.
4 Kene itínoe koxe'éxati, hákomaka imeíkoa ne xi'íxaxapa enepo seya'íka. Itea
yenéka, seya'íkoati, koane yexókoati nókone kó'iyea kuteâti íhikaxovike Vúnae.

Nókone kó'iyea ne ahinoêti koáne ne pahukoâti

5 Kene itínoe ahinoêti, itika uhá koeti páhoenopi itíki ne pétarauxa, koane
tíya, pikeâti ákoyea opónovo ne ítike. Hako itukohí kixe ke'ítukeyi, itea kéyusea.
Enepo akoéneye, koati yexókovoti itúkeovo Kristu ke'ítukeino. 6 Hákomaka
poehâne kéyuseyi ke'ítukeyi koeku komomó kíxoixeopi pétarauxa, keha'âti
iháyu'ikeopi, itea heru'ó íxea yomíxone itíki ne ítike kuteâti ahá'inopi Itukó'oviti
vo'oku itíkivo ovoxe Kristu. 7 Hako mitatahí kê ke'ítukeyi, itea itíka ya unákoke
iséneu, yexókovoti itúkeovo Vúnae penío ke'ítukeyi, kene haina pohúneti
ke'itúkeinoti xâne. 8 Ákoeneye ítike, yexoâtimaka ápeyeamo námoepo póhutihiko
xâne itúkoti únati, káyukopinoakemo Itukó'oviti, yusíkoti ápeyea pahukoâti
ko'ítukeyea, áko'o áko'oyea. 9 Keánenoe, itínoe apêti ahínoe, konókoti péni
kíxeaku ne yahínoe. Hako vaheréxinoa yiûho keha'aînoati píkeopi, vo'oku
yéxi ápeyeamaka Yúnae vanúkeke, Únaemaka ne yahínoe. Yoko kitíkokonenoe
nonékuke.

Sa'íkeovake ûti ne Ndeâpu

10 Tumúneke únzexea ra yúndoe, anéyeiko po'i injíko'okopikenoe. Itúkapu
Vúnae yoko hána'iti xunáko koxunákopinoe. 11 Iké'itukexa ne uhá koeti xu-
nakóti, enepone kutí koeti ikó'itukeu húndaru yóno xapa isukókoti, pónepi
Itukó'oviti se'íkivoa ne Ndeâpu, motovâti títiu kéyeyi ákoti ikarákapi nê'e ya
koêkuti mani veínopike ya éxeako. 12 Vo'oku enepora kóxuna'ixeovo ûti sa'íkeova
ûti ne okopó'oviti, haina xâne apêti mûyo kuteâti ûti vokópo, itea koati
vokópoti xunakóti ákoti vinixâ, enepone xunako koati payásotihiko ndémoniu,
ovóxehiko Ndeâpu, yoko uhá koeti po'ínuhiko ovóxe koêkuti pahúkoku, enepo-
hikone pahukoâti ne xanéhiko yara kúveu mêum ovóheixoti haháutike.
Énomonemaka ne xunako ákoti yumaxápu ndémoniuhiko ovóheixoti ya híyeu
vanúke itúkoti uhá koeti kó'iyeovoku váhere koekúti. 13 Iké'itukexaikopo ne
uhá koeti pónepike Itukó'oviti, enepone kutí koeti ípovo húndaru, sa'íkovope
yóno xapa isukókoti, maka usó ákoe ne se'íkovope enepo simâpu káxehiko
kurí'uxeovokuxomo váhere kixovókuti. Enepomo iteáne se'íkivoa uhá koêti ne
xunako Ndeâpu okópeopike, títiu keyêtimo, koane ákomo itoti íkorokeopi.

14 Kéxunakapuikopo yane kaná'uti kixovókuti kitípone, enepone kotiú'ikopiti
kuteâti koeku hó'e húndaru kótiu'ikea uhá koeti po'i ípovo. Yíxapumaka péni

kixeku itíkivo, vo'oku énomone kutí kôe sa'íkovope húndaru ípihone xa'ákuke.
15 Kene kuteâti koeku hapátuna húndaru kóxuhevekea, kéxuhevekapumaka yane
itíkivo usó koyêti koyúhopoinoa xâne ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku
Kristu, enepone ominoâti unako koêku ikéneke Itukó'oviti. 16 Enepone kívivo
Itukó'oviti, itíkamaka se'íkovope, enepone kutí koeti pé'uti havâva, ómo'ixone
húndaru, topíkope xuméxeake anáne, maka se'íkapane ne uhá koeti koímaiti
veínopike Ndeâpu, enepone kutí koeti koâti koímaiti xuméxeopike nê'e. 17 Kene
ne koíteovopi Kristu ya pehúnevo, kutí íxea xovo'i húndaru, kéhiyanape tiûti,
motovâti ákoyea vekínopiku Ndeâpu koésayu'ixea iséneu. Kene ne emo'u
Itukó'oviti, enepone ikó'itukeu Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti isóneuke xâne,
itíkamaka ke'ítukepe, enepone kutí koeti hána'iti pirítauna húndaru. 18 Énomone
yákoeneye, koêkumaka yómi xoko Itukó'oviti ya orásaum ne uhá koeti koekúti,
yepemoâti huvó'oxeopi. Ya uhá koeti kéyeku, itika orásaum ya xunákoke Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti. Hako kutí kê xâne imokoo koyêti, itea itíkapu iyukóvoti
isóneu, ákotimaka imaxovó ixêa itíkinoa orásaum ne uhá koeti kasásа'iupo
Itukó'oviti. 19 Yépeminanumaka Itukó'oviti, maka enepo ongoyúhoyea emó'u
xapa xâne, ongóyuhoane ákoti mbíkone, koane omótovanemaka ngoúhapu'ikinoa
xanéhiko ne ihíkauvoti âvoti iyusêa mekúke, kouhápu'ikovotine kó'oyene yane
inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus. 20 Yoko énomone pahúkinonu
Itukó'oviti ngoyúhoyea xapa xâne ne Jesus, upánini itúkovo ika'ákovokutike óvom
kó'oyene. Itíkinanunoe orásaum maka ongóyuhoane ne emo'u Itukó'oviti ákoti
mbíkone kuteâti nóngone indúkea.

Ítuke Tíkiku yoko íkopovope Poûlu yútoeke

21 Haramo koyuhó'inopinoe uhá koeti ngóyeku koane índuke, Tíkiku, enepone
po'inu ûti xoko Jesus ákoti omotóva ongóvo. Yoko koati kuvovóneti nê'e
yuixóvoti ko'ítukeino Vúnae. 22 Mbahúkoa xepákukenoe itúkopoinopi yeyékou
maka yéxane kóyeku ûti yâye, epó'oxo maka aúhepene iséneu koeku yéxi kóyeku
ûti.
23 Itúkapu úhepetike isoneûti ukeâti xoko Itukó'oviti yóvoheixonoe, itínoe
po'inu ûti xoko Vúnae. Koane itúkapu ákoyeake omótovokoko yokóvo ukeâti
xoko Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixomaka, koêkumaka
kívivo Vúnae. 24 Itúkapumaka hána'itike seánakovi Itukó'oviti óvoheixo ne uhá
koeti xâne ikaná'uxoati ne ákoyea omótovo okóvo Vúnae Jesus Kristu.
Hunókokune.

FILÍPENSI
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Filípu

Enepora koyuhópeti, hara yóno xapa xanena Itukó'oviti ya pitivóko iháxoneti Filípu. Turíxoa Poûlu neko êgereja yaneko pí'apeke yónoa koyúhoponea emo'u Itukó'oviti. Yokómomapihi ne Átu 16.12-14. Koati ika'ákovokutike óvo ne Poûlu yutoxôa ra koyuhópeti. Éxokoa Poûlu neko íhae Filípu enó'iyea tiú'iti koekúti vékoku xâne hokoti Jesus. Yónoa okóvo Poûlu neko inámati kutípotihiko Jesus vo'oku ápeyea xâne xapákuke ihíkaxoti ihíkauvoti ákoti itukapu ukeâti xoko Itukó'oviti. Éxokoa Poûlu nókone kó'iyeahiko vo'ókuke ne tiú'iti koekúti vékokuhiko. Haina póhutine, itea koati ikoró'ixinovotimaka íhae Filípu vo'oku páhoenoahiko, huvó'oxeake ya nókone.

Éxokoamaka Poûlu ne íhae Filípu ákoyea omótova okóvo. Koyúhoinoamaka iyúseyea kaná'uko ne hókeahiko Jesus vo'oku kixoku kúveovo Vúnae, koáne vo'oku elókeyea okóvo, koáne vo'oku ákoyea haxákeapukoko, koáne vo'oku itúkeovo tiú'iti ikéneke Jesus. Enékoahikomaka kónokea íkutipasikeovo kixóvoku Kristu ya ákoyea kapáyasakapu, koáne ya itúkea ahá'inoa Itukó'oviti, kuteâtimaka kixoku itúkeovo ne Kristu yaneko ivokóvo kuruhúke, kutí'inokemaka kapayásokopati Itukó'oviti, porexoâti itúkeovo hána'iti ihayú'iuti ya uhá koêti.

1 Yutóxinopinoe ûti, undi Poûlu yoko Timóti, uti ovoxe Kristu Jesus.
Pahúkinopeanoe ûti ra koyuhópeti, itínoe íhae Filípu kasása'iupone Kristu Jesus, keánemaka itínoe inuxínoti itukéti ihíkaxoti emo'u Itukó'oviti, yoko itínoe
2 noivókoeti itúkeovo ndeákinu ya imokóvokutike. Itúkapu ya hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koánemaka ya úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Orásauna Poûlu

3 Íngoro'ixovo xoko Itukó'oviti, nguvóvone, vo'oku uhá koeti púyaevo ongóvo
4 ve'ókukenoe. Uhá koeti indûko orásaum, kóyekune émbeminopinoe Itukó'oviti ya elókekoke ongóvo. 5 Íngoroixovo xokóyoke vo'oku kixékunoe hivó'oxinu
ngoúkoponea ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, ukeâti inâ kitipoânoe tukú koeti kó'oyene. 6 Enepone únati itukéti tûriu Itukó'oviti xepákuke,
koati enjoâti koúsokeamo tukú koetímo neko káxe aukápapune Kristu Jesus. 7 Koati motokeâti kó'inopineye inzóneu, vo'oku ákoyea ngurikapinoe
inzóneuke, yusíkoti itúkeovo ika'ákovokutike óvonzeixo, áko'o koeku énjokea kaná'uko ra inámati ihíkauvoti xoko âvoti akutípoa, áko'o koeku nzuvó'oxea
po'inu ûti kóxuna'ixeovo hókea, koáhati kutikókotine ûti vitúkeovo ko'itúkeinoti Itukó'oviti ya hána'itike seánakovi. 8 Éxoa Itukó'oviti kaná'uyea yupíheovo
inángurukeovopinoe, koane yupíheovo ákoyea omótovopinoe ongóvo. Yoko enepora kó'iyeaneye ra inzóneunopinoe, koati ukeâti xoko Kristu Jesus.

9 Émbeminopinoemaka Itukó'oviti inamá'axoyeane ukopóno ne ákoyea
omótovokoko yokóvo, xaneâtimaka itíkivo koati exoâti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Émbemoamaka yéxi péni iséneuno uhá koeti koekúti,
10 maka itúkapune kixovókuti yupihóvoti unáko ya uhá koêti ne neívokoxo, epó'oxo itíkapunemaka ponóvoti ákoti óvaku yaneko káxe aukápapu Kristu Jesus,
11 koáne itúkapunemaka ainóvoti únatinoe koekúti itíko vo'oku xunako Jesus Kristu ya xikóyoke, kutí'inokemo ihayú'ikokonoti koane kahaná'ikokonotimo ne Itukó'oviti.

Koati ovoxe Kristu ne Poûlu

12 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ngahá'amaka yéxi itúkeovo vo'ókuke ne uhá
koeti tiú'iti ngixókonoku, kutí'inoke ukopónoti ra inámati ihíkauvoti koyúhoti
koeku Jesus. 13 Yoko koati exoâti húndaru koyonónuti ika'ákavokutike itúkeovo
vo'oku ngoyúhoyea koeku Kristu kutí'inoke inga'ákokonoti. Koane éxoamaka
ha'ínehiko, enepone uhá koeti húndaru koyónoti ya óvokuke nâti, kó'iyeaneye.
Éxoamaka uhá koeti po'ínuhiko xâne yâye. 14 Epó'oxo vo'ókuke ne ingá'akeovo,
inamá'axoneoxo ako pika koyúhoyea emo'u Itukó'oviti ne po'ínuhiko ûti xoko
Kristu, kalíhanini uhá kó'iyea. 15 Kaná'uti ápeyea po'ínuhiko koyúhoti koeku
Kristu vo'oku kahá'ayea itúkeovo ihayú'iuti ya undíke, oposíkoti enó'iyea
hokoâti ya undíke. Itea ápemaka po'ínuhiko koati ponóvoti isóneu koyúhoti
koeku Kristu. 16 Enepohikone ponóvoti isóneu, koati itukoâti ne itukéti
vo'oku ákoyea omótovo okovo po'ínuhiko xâne, exoâti noívokoxeonu Itukó'oviti
énjokea kaná'uko ra inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus xoko âvotihiko
akutípoa. 17 Itea enepohikoneko po'i koyúhoti emo'u Itukó'oviti, koyúhoinoke
koeku Kristu, koati kahá'ati kapáyasokeovo, kene haina vo'oku póneovohiko
isóneu, po'okoâtihiko kurí'uxeovomo tiveko ngoêku vo'ókuke, koeku óveam
ika'ákovokutike.
18 Yusíkoti kó'iyeaneye, itea ako yuvâti, vo'oku koêkuti koeku koyúhoyeovo ne
inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, kóyeane elókeyea ongóvo. Yusíkoti
itúkeovo vo'oku kahá'ayeahiko ikótivexea ngoêku, áko'o vo'oku itúkeovo
ya ponóvoti isóneu koyúhoyeahiko, kóyeane elókeyea ongóvo. Epó'oxo
ákomo hunókoku ra elókeko ongóvo. 19 Yoko énjoa itúkeovomo ya koeku
itíkinonu orásaum, koáne vo'oku huvó'oxeonumaka Sasá'iti Omíxone Jesus
Kristu, kutí'inokemo mihe'ókinonoati Itukó'oviti ne onjéne imbúhikopea ra
ika'ákovokuti. 20 Enepone koâti hána'iti yúmo'injovone koane ânja indóponea
harâ'a, ákoyeamo ápahuina índuke koteyókonutimo nonékuke Itukó'oviti, koane
ixómoyeamo ombósiko ngahána'ikea Kristu ya uhá koeti ngixoku indúkeovo,
ákoti apáhuina xâne mbíkone. Yoko kuteâti ixómoyea koéneye inzóneu tukú
koeti kó'oyene, énomonemaka koéneye ombósi'ixone kó'oyene, koêkuiko ámbeyea
yara kúveu mêum, koánemakamo ya pevótike. 21 Vo'oku hara indúko ámbeinoke,
ngo'ítukeino Kristu. Kene ivangápu, yupihóvotineoxomo unako ngoêku ya
xokóyoke. 22 Itea ava'ávo ênjo vo'oku indúkea ítuke Itukó'oviti koeku ámbeyeako
yara poké'e, yane ákone enja noívongoe. 23 Koati apêti ne pi'âti koekúti ânja
indúkea, ákoinoke enja noívongoe yane pi'âti. Ngahá'anemaka mbihópea xoko
Kristu. Koáhati énomone itukóvoxo koekúti yupihóvoti unáko ya uhá koêti.
24 Itea ve'ókukenoe, énomone kónokino ámbeyeako yara kúveu mêum. 25 Epó'oxo
koeku énjea kénokinunoeko, koati enjoâti itúkeovomo yâye ovó'ingo. Énjoa
kóyeyeanemo ámbeyeako xepákukenoe, motovâti yukóponi ikéneke Kristu, koane
motovâtimakamo elókeyea yokóvo ya kívivo Kristu. 26 Yanê'e inamá'axonemo
áva kutí'inoke itikónuti yéyexovope koeku ngáyukopeovoikomo xepákuke.

27 Kene enepone koati nokonéti xepákukenoe, énomone kénoki péni kix-
eku itíkivo, kuteâti nókone kó'iyea ûti yane inámati ihíkauvoti íhikaxovike
Kristu. Yane yusíkoti noínjoponeopinoe, áko'o yusíkoti ángo'oyea xepákukenoe,
kóyeanemo énjea títiu kéyeyi ikéneke Kristu, koane poéhayeanemo yónoku iséneu
ikéneke. Koane enjoâtimakamo kutikokó ké'iyinoe kéxuna'ixivo ípihi tumúne ne
inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus kutípone ûti. 28 Hákonoe kalihú'ina píki
koêkuti okopópiti, vo'oku énomonemo éxeahiko yonópeamo ipihóponovokutike.
Énomonemakamo yéxi yenópimo xoko Itukó'oviti. Yoko koati ukeâti xoko
Itukó'oviti ne ákoyea pîke. 29 Enepone seánakopi Itukó'oviti, haina póhutine
kitípi Kristu, itea koatímaka keítoponivo kotíveti vo'ókuke. 30 Yoko koati

kexuná'ixovotinoe ya tiú'itike koekúti ikéneke Kristu, kuteâtimaka neíxonenoe njokóyoke yanekôyoke. Yoko énomonemaka yeyékoxonoe kóyeyeakone ngoêku.

2

Ixíko'okoa Poûlu ne íhae Filípu kónokea kóseanayeokoko

1 Enepone koati kaná'uti kixóvoku ûti ikéneke Kristu, koati yuixóvoti uti venékeokoko koane kotiú'ikokoti uti visóneu, vo'oku ákoyea omótovokoko vokóvo, haîna? Hainá'ikopomaka poéhapeane visóneu xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ákoti ihaxákeakaka visóneu? Hainá'ikopomaka vítupa'ikeokoko yoko kóseanayeokoko ûti? Hainâra, koati énomone koéneye ne kaná'uti kixóvoku ûti ikéneke. 2 Émbemopinoe iké'elokexi ongóvo koeku itíkivo xâne póhutine yónoku isóneu ikéneke Vúnae, koane kutikokó ké'iyinoe ya kixeku ákoyea omótovokoko yokóvo, koánemaka ya itíkivo xâne póhutine eópone omíxoneke yoko isóneuke, póhutinemaka yúmo'ixovone itúkea ikéneke Vúnae. 3 Koêkuti itukéti ítike, hako itukovo vo'oku poéhayeane unako kêku yíxovo, áko'o vo'oku yopósiki ihéyu'ikikono, itea itíka ya ákotike kepayásakapu. Yoko péhutinoe, konókoti yónea yokóvo unako koêku ne po'ínuhiko xâne. Kene hako itukóvo unako kêku yóno ne iséneu inúxotike. 4 Hákomaka poehâne yâha itíki yíxovo, itea usó yákoyemaka ya aha po'ínuhiko xâne itúkea.

Kixoku koeku isóneu Jesus enepo inâ ikútipasikovovi

5 Enepone kixoku koêku isóneupinovo ne Kristu Jesus, énomonemaka ákoeneye iséneupinovo. 6 Vo'oku koati póhutinehiko ne Jesus yoko Itukó'oviti, itea usó kóye ne Jesus kuríkea itúkeovo koati kuteâti ne Há'a. 7 Epó'oxo uha-uhá kíxoa kuríkea neko kixóvoku itúkeovo koati kuteátine Há'a yaneko itukóponovo ovoxéti, enepo ikútipasikoponovo xâne yara kúveu mêum. Koati ikútipasikoponovoviti yaneko símeaku. 8 Yaneko íhokoponeovoku kixóvoku xâne, yupíhova ikálihuxopeovo, epó'oxo kuri'ó koe Itukó'oviti itúkea ahá'inoa, muhíkova ya ivókeovo kuruhúke. 9 Koeku kó'iyeaneye, koati kapayásokopati Itukó'oviti ya uhá koeti po'ínuhiko teyonéti. Poréxopamaka Itukó'oviti itúkeovo teyonéti ne iha Jesus ya uhá koeti po'ínuhiko ihâe 10 maka uhá ákoene xâne ya vanúke koáne yara poké'e koánemaka ya xapa ivokóvotihiko, ipúyukexino Jesus, 11 koane heú ákoenemaka xâne koyúhoyea nonékuke po'ínuhiko xâne itúkeovo unae uhá koêti ne Jesus Kristu, kutí'inokemo ihayú'ikokonoti Itukó'oviti, Ha'a ûti.

Kauhápu'ikoti xâne kûrivokoevo ne kutípoti Kristu

12 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, kuteâti koeku kóyekuneyea kitípinu, yoko haina póhutine yaneko ambê xepákukenoe, itea ínapoxo kó'oyene koeku ángo'oyea, ípihea tumúne ne itíki ahá'inopi Itukó'oviti, itínoe koítovone. Énomone itíko, yexókovotimaka itíkivo teyoti Itukó'oviti, pivoâtimaka keíkaxu'iki okóvo. 13 Vo'oku koati Itukó'oviti ko'itúke xikóyoke. Énomone porexópi iséneu kehá'ayi itíki ítuke, koane énomonemaka koxunákopi keúsoki kuteâti ne únati ahá'inovi.

14 Koêkuti ítike, itíka ya ákotike kepahákapu, koáne ya ákotike yarixákaka, 15 maka itíkapune xâne ákoti koyuhoâti ápeyea váhere ítuke. Yanê'e, itímakamo koati sasá'iti xe'éxapone Itukó'oviti ákoti óvaku, ákotimaka ikapíti'ikapu xapa xâne kûrivokoevo, enepohikone ainóvoti ákoti panâpu, ákotimaka kayúsea kixoku itúkeovo. Yane keuhápu'ikoatihikomo kuteâti kíxoaku hékerehiko ya vanúke kaúhapu'ikea ovâti ra poké'e. 16 Koeku yéxoki po'ínuhiko xâne ne inámati ihíkauvoti poréxoti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, itínoemo éyenjovope yaneko káxe aukápapu Kristu, vo'oku itínoe ákoinoke ko'itukehí ángoe ítukeke

Itukó'oviti, koane itínoemaka kutí'inoke apêti itóponone ne ngóxuna'ixeovo ya ítukeke Itukó'oviti.
17 Yusíkoti óvokeovo indína enepo ngaepékakana, itea enepomo injakánaneye,
kutí koetímo ingó'iparaxoke Itukó'oviti nê'e yoneâti oúkeke ne inúxoti
ímbaraxoake, enepone ngóxunanevo ítukeke kutí'inoke kivóvotinoe Itukó'oviti.
Epó'oxo enepo injakánaneye, elóketimo ongóvo, koane motóvamaka elókeyea
yokóvo. 18 Aélokenoekopo yokóvo. Ngoánemakamo, kutikokó koetímo ne elókeko
vokóvo.

Ha'ínehiko Poûlu

19 Ngúxoa ya xoko Vúnae Jesus ákoyeamo ingáxu'ikenexa mbahúkinopinoe
Timóti, motovâti koúhepekopeamaka inzóneu enjáne kéyekunoe. 20 Vo'oku ako
po'ínu kuteâti isóneu Timóti, ikaná'uxoateoxo yónea okóvo ne unako kêkunoe.
21 Uhá koeti po'ínuhiko xâne, aínovo yonóheixoati okóvo ne ítukevo. Ako yána
okóvo ne ítuke Kristu Jesus. 22 Koati yexoâtinenoe motó'iyeova kúveovokono ne
Timóti, vo'oku kaha'iné kíxeonu ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti ítuke Kristu
kuteâti koeku xe'exáti huvó'oxea há'a. 23 Ehá'axomo enja ngixókonokumo,
ngúxoa mbahúkeamo nê'e xepákuke. 24 Ngúxoamaka ya xoko Vúnae ákoyeamo
ánju'ikene mbíhea xepákuke.
25 Itea kóyeane íninjea ngónokea mbahúkopinopinoe Epaforodítu, mbo'ínu
xoko Jesus, nza'ínemaka ya itukétike. Eneponê'e, koati ivokóponovoti
ko'ítukeyea ya ítuke Vúnae. Koatímaka péhoenonu omínonu hivó'oxinuke ya
nóngoneke. 26 Mbahukópatimo vo'oku inákurukeovopinenoe, koane êno tiveko
isóneu vo'oku yeyékoxi ká'arineyea. 27 Koati kaná'uti enó'iyea kíxoaku aríne.
Kalíhanini ivókeovo vo'ókuke, itea kóseana Itukó'oviti. Haina póhutine nê'e,
itea kóseananumaka, puinónuti yupíheovo ikáxu'iyea ongóvo eneponi ivakápu.
28 Vo'oku ká'arineyea yanekôyo, íyovoneoxo ongóvo mbahúkopinopea kó'oyene,
maka aélokeneoxo yokóvo neixápa, epó'oxo maka hákone po'i yónoku inzóneu.
29 Aélokenoe yokóvo simâpi vo'oku itúkeovo po'inu ûti xoko Vúnae. Xâne kuteâti,
koati konokoâti tíyinoe. 30 Kalíhanini ivókeovo vo'oku yupíheovo kóxuna'ixeovo
ya ítukeke Kristu. Yoko usó kóye ivókeovo, motovâti huvó'oxeonu ya nóngoneke,
koeku ákoyea omótova hivó'oxinu, vo'oku ákoyeanoe melíkanu.

3

Yuho Poûlu koêku ne poe'á kixoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti

1 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, tumúneke únzexea ra yúndoe, anéyeiko
po'i ânja ngoyúhoinopea: Aélokenoe yokóvo ikéneke Vúnae. Ako ímanjapu
ngáyukopinopi yûnzo kuteâti koeku yunzó'inopi yanekôyoke, vo'oku
kotiú'ikopitinoemo. 2 Neíxipa ne xâne ínzau tamúku, enepohikone ákoti
itukapu kaná'uti ko'itúkeinoti Itukó'oviti. Enepohikonê'e, koati ihíkaxoti
xanéhiko kónokea ápeyea muyókuke hoénaxovope itúkeovo xanena Itukó'oviti,
enepone sirkunsidá kó'iyea, motovâti koíteova Itukó'oviti. 3 Koati utíneoxo apê
muyókuke ne kaná'uti hoénaxovope vitúkeovo xanena Itukó'oviti, uti ihayú'ikoti
Itukó'oviti ya xunákoke Sasá'iti Omíxone. Utímaka koati elokeâti okóvo ne
ítukeinovi Kristu Jesus, vitukoâti víhuinovoke nê'e, ya koêkuni itúkeovo koekúti
kuteâti sirkunsidá kó'iyea ne xâne víhuinovo. 4 Eneponi omotóva itúkeovo
koekúti kuteâti sirkunsidá kó'iyea víhuinovo, mani êno ínzuinovoke. Koêkuti
inixoâti yusíkea íhuinovo koekúti kuteâti, ínapoxo ûndi eneponi akoéneye.
5 Vo'oku oitu koé'iko ngaxéna ike imbúhikine yara kúveu mêum, sirkunsidá
ngoéne, kuteâti nókone ngó'iyea, undi izaraelíta, undi ámoripono xanéhiko
noívokoe Itukó'oviti. Undímaka ámoripono Mbejámi, po'i iháxakoku njanéna
íhae Izarâe. Undímaka koati kaná'uti êbereu ákoti ánahi. Yane yuínjeovoxo

nzókea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, undi farîzeu. 6 Yane yupíheovo
ngahá'ayea ngotíxea nzó'e, koâti vaheréxinoati índuke ne kutípotihiko Jesus
nóvoke, ininjoâti itúkeovo pahukóvotihiko. Yane mbónea ngixoku indúkeovo,
kuteâti páhoenovi ne Ponóvoti Kixovókuti vitúkea ya yútoeke Muîse, undi
koati sasá'iti ákoti motovâti koyúhoyea ápeyea mbahúnevo. 7 Itea enepora
uhá koeti íninjone itúkeovo hána'iti itópoinonuke nóvoke, kutí ngíxoa ákoti
itúkovoke kó'oyene koeku énjeane Kristu. 8 Koati yupihóvoti íninjea ákoyea
itúkovoke ne uhá koeti po'ínuhiko koekúti, nonékuke unáko ne énjea Únaem
Kristu Jesus, enepone yupihóvoti anú'ukea unáko ne po'ínuhiko koekúti.
Énomone nguríkopinoa ne uhá koeti ínzuinovoke nóvo, koane kutí ngíxoa
ihomúyoti yupihóvoti kótirinayeokono, motovâti ápeyea Kristu ya njokóyoke,
9 motovâtimaka nzasá'ipea xokóyoke, ákoti itukapu nzasá'iko ínzuinovo ukeâti
indúkea páhoenovi Ponóvoti Kixovókuti vitúkea, itea itúkeovo nzasá'iko ukeâti
ngúveovo Kristu ne ínzuinovo. Énomone ne sasá'iko ûti ítukeinovike Itukó'oviti
koeku kúveovo uti Kristu. 10 Ngaha'a ungóponea énjea Kristu, koáne ne hána'iti
xunáko exókovoti yaneko exepúkopo ukópea xapa ivokóvoti. Ngahá'amaka
ngahá'ineyea Kristu koeku véngea kotívetike koekúti, kuteâtimaka vékea Kristu
yanekôyoke, koane íngutipasikeovamaka yaneko ivokóvo kurúhuke. 11 Yane
ya uhá koeti ngixoku ngóxuna'ixeovo, ngúxoa indóponeamo ne yúmo'injovone
ámbepea ya xapákuke kutípoti Jesus, exepúkapea ukópea xapa ivokóvoti.

Kóxuna'ixovo Poûlu ikéneke Kristu

12 Haina ngoêti indóponeane indúkeovo úsotine ikéneke Vúnae ákotine
ovónuku, áko'o indúkeovo ponóvoti ákotine mbahukápu, itea anéyeingo
ngóxuna'ixeovo motovâti indóponea ne ahá'inonu Kristu Jesus, enepone
iháxikinonukemaka nzókea. 13 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, íninjoa âvoyea indápana
nê'e, itea hara ngôe: Nguríkoane ingéneke ne koekútihiko pihotíne, koêkumaka
ixómoyea ngóxuna'ixovo indóponea ne koekútihiko ovotí'iko ndumúneke.
14 Mbihotíne xoko ânja indóponea, enepone koâti únati íparaxeonukemo
Itukó'oviti, enepone iháxikinonukemaka nzókea Kristu Jesus. 15 Hukinóvoti
ngíxeopinoe: Uhá koeti xapákuke ûti úsotine ikéneke Kristu, ákotinemaka
óvaku, ákoenemakaye isóneu. Itukovo pó'iti koêku ne iséneu, kóyeanemo
koúhapu'ikinopeanoe Itukó'oviti ne nékone ké'iyi. 16 Yoko kuteâti koeku
íhikaxeovike ne ihíkauvoti hókone ûti, vítone vitúkea tukú koeti kó'oyene,
énomoneikopo háka ûti.

Itûkoheovoti ya hókea Kristu

17 Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, hara hekánoe ngixoku indúkeovo.
Yapá'akamaka ne xâne hókeaxo, kuteâti ne neíxone xoko kixoku vitúkeovo,
ûndi yoko Timóti. 18 Vo'oku êno xâne okopâti ne ihíkauvoti koyúhoti ivókinovovi
ne Kristu kuruhúke, enepone víhikaxone. Yoko kali êno ngáyu'ixea yanekôyoke
ngoyúhoinopeanoe koêku, koane ngáyukopinopeakomaka kó'oyene. Koati
kotívetinonu koeku nekôyohiko. Îrihikovo nzo'oûke vo'ókuke. 19 Yoko ya
hunókokuke, koati ipihóponovokutike yonópomo. Poéhane âha kíxeova hokóhiko,
ya koêkuni itúkeovo Itukó'oviti hóko. Enepone koekúti mani teínoke itúkea,
koati énomone itúkohiko éyexovope. Poéhane kixovókuti yara kúveu mêum
yónoheixo isóneu. 20 Kene ûti, hara yónoheixo visóneu xoko koati kaná'uti
poké'exa ûti vanúkeke, úkeakumaka Koitóvoviti, enepone Vúnae Jesus Kristu,
kúxoixoponemaka ûti káyukopeovomo. 21 Énomonemo sa'irí'okopa ne kixeóvovoti
muyo ûti, uti xâne yara kúveu mêum, ya inámati koxe'u ûti, yupihóvotinemo
unáko kuteátine muyo Kristu. Yoko koati apêti xunáko kíxeovinemoye, vo'oku
ápe xunáko natíxea oúkeke uhá koeti koekúti ákoti motovâti okópea.

4

Ako tôpi enékeake Poûlu ne íhae Filípu

1 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus ákoti omotóva ongóvo, yupihóvotinemaka
inángurukeova, yákoyenenoeye kuteâti kéyeku kéxuna'ixivo ikéneke Vúnae. Koati
itínoemaka elókeinoke ongóvo, koane itínoemaka ápeinokemo ímbara xoko
Itukó'oviti, enepone kutí koeti koati uhé'ekoti kôroa.
2 Émbemoa ra Évodea yoko Síntike ákoyeane ópoe'ainokoko isóneu koane ku-
tikokó kó'iyea isóneu ikéneke Vúnae. 3 Émbemopimaka, iti koati kaná'uti nza'íne
ya ítukeke Itukó'oviti, hivó'oxi ra pi'âti mokexa ûti, vo'oku aínovo koxuná'ixovoti
huvó'oxeonu ya itukétike yanekôyoke, koeku ngoyúhoyea ne inámati ihíkauvoti
koyúhoti koeku Jesus. Kuteâti huvó'oxeonu ne Kelemênti yoko po'ínuhiko
nza'íne, énomonemaka kíxeaneye huvó'oxeonu ne pi'âti sêno. Yoko aínopovone
apêti îha koyúhopeke Itukó'oviti, enepone yutóxovoku iha xâne apeínoatine
inámati apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti.
4 Itíkapunoe xâne ixómoti elôke okóvo ikéneke Vúnae. Aúngopomaka ngó'iyea:
“Aélokenoe yokóvo.”
5 Konókoti iyúseyea kixévoku ya nonékuke uhá koeti xâne itíkivo kásati
omíxone, ákotimaka itikápu húketi ímainevo, vo'oku yé'exopovone aúkopovope
Vúnae. 6 Hako pipokéxinoa iséneu ne koêkuti koekúti, itea yáma nonékuke
Itukó'oviti ne uhá koeti yâha ya orásaum, yepemoâti koúsexinopi nékone,
koêkumaka íkero'ixivo xokóyoke. 7 Yane enepone hána'iti úhepeko isoneûti
ukeâti xoko Itukó'oviti, ákoti itoâti éxea koêku, énomonemo porexópi ákoyea
pepákexapu iséneu ikéneke Kristu Jesus.
8 Tumúneke únzexea ra yúndoe, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, hara motokeâti
ímeheixi iséneuke: uhá koeti koati kaná'uti koekúti motovâti koyúhoyeokono
itúkeovo únati, koane uhá koeti ponóvoti yoko sasá'iti koekúti, yoko uhá koeti
uhé'ekoti koekúti inixóneti itúkeovo koati ihayú'iuti. Enepo itukapu koati
únateoxo koane motokeâti iháyu'ikeokono, itúkapu énomone ovóheixo iséneuke.
9 Enepone ihíkauvoti ínzikaxeopikenoe, enepone némoe, koane kémone, yoko
neíxone njokóyoke, énomone héka. Yanê'e, Itukó'oviti ovomô xikóyokenoe,
enepone úkeaku uhá koeti úhepeti isoneûti koane asako omixóneti.

Íkoro'ixinova Poûlu ne íhae Filípu

10 Yupíhova elókeyea ongóvo ikéneke Vúnae kó'oyene, vo'oku tiríxopovonemaka
pehúkinonu hivó'oxinuke ya nóngoneke, yéxokovope kétarakopinu ike
xu'íkeneyeane ákoyea péhoenonu. Yoko kóyekune ápeyea péhoenonu yanekôyoke,
itea kali okínoke, akó'oti yoxénenoe hivó'oxinu. 11 Yoko haina vo'ókuke
ápeyea nóngone, kó'inokeneye yunzó'inopi, vo'oku énjo'okovane ra ngóyeku.
Koêkuti ngoêku, ako pepákexapu inzóneu. 12 Énjo'okovane véngea ne uhá koeti
koekúti, yusíkoti itúkeovo ákotike apeínonuti, yusíkoti itúkeovo unátiyeakuke
ngoêku. Uhá koeti koêkuti vékoku ne xâne, véngoane, kuteâti imandáxovotike
koane épekeonuke hímakati. Kúteanemaka ákotike nóngone koane énotike,
aínovone véngoku. 13 Índoa véngea uhá koeti koekúti ya xunákoke Vúnae,
enepone ixómoti koxunákonu. 14 Itea kóyeane íninjea itúkeovo únati, koeku
hivó'oxinu ya tiú'itike koekúti véngoku. 15 Itínoe íhae Filípu, yéxoanemaka koêku
enepo inâ turixóvo koyúhoyeovo ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus
xepákukenoe, yaneko imbúhikopeaku Masêdonea. Yéxoanoe ákoyea po'i êgereja
huvo'óxonuti ya nóngoneke, ákoti itukapu itínoe. 16 Muhíkova ovo'íngo ya
Tesálonika, ápenoe péhoenonu. Yoko haina póhuti pîho ne kali púyaenovonuke
yokóvo ya nóngoneke, itea kéyukoanoe ne péhoenonu. 17 Yoko haina ngónokea
ngo'íparayea yonó'oxo inzóneu, itea hara ngahá'a noínjea kurí'uxeovomo yehópo

xoko Itukó'oviti vo'ókuke ra hivó'oxinuke. 18 Namúngoane ne uhá koeti
péhoenonu. Kalíhani ákoyea iyónoangu ne po'ínu. Usó kixínenoa ne nóngone
yane péhoenonu xoko Epaforodítu. Yoko enepora púyaenovonunoe yokóvo,
kutí kôe úheti ihopúneti itopónoti Itukó'oviti, kuteâtimaka koeku hó'openo
oró'oeti íparaxokonoke Itukó'oviti. Yoko ínixea Itukó'oviti unáko nê'e, koane
úhepetinoamaka isóneu. 19 Uhá koeti koêkuti nékone, kousókinopeatinoemo
Únaem Itukó'oviti. Vo'oku koati ákoti hunókoku ne únatinoe koekúti, yupihóvoti
itúkeovo ihayú'iuti, évekinopeakunoe ya xoko Kristu Jesus. 20 Itukapu Itukó'oviti,
Ha'a ûti, ihayú'ikakana ya uhá koeti káxe ákoti hunókoku. Ákoyeneye.

Hunókoku yútoe Poûlu

21 Yúnzoiko póhutihiko kasása'iupo Kristu Jesus yâko. Enepora po'inu ûti
xoko Jesus njokóyoke, yúhoikopinoemaka. 22 Kúteanemaka koêku ne uhá koeti
kasása'iupo Jesus yâyeke, yúhoikopinoemaka, ínapoxo ne po'inu ûti xoko Vúnae
ko'ítuketi ya óvokuke koati payásoti nâti, enepone Sêza.
23 Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yóvoheixo.
Hunókokune.

KOLÓSENSI
Yútoe Poûlu páhoe xapa kutípoti Jesus íhae Kolósu

Enepone kutípotihiko Jesus yane imokóvokuti ya pítivokona Kolósu, yónoku ra yútoe Poûlu, ápe inixoâti itúkeovo Épafara itukóvo ne inúxoti ominoâti ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus. Koeku óvea ika'ákovokutike ne Poûlu, eyékoxo koêku ne hokoti Jesus íhae Kolósu ápeyea xâne xapákuke ihíkaxoti ihíkauvoti ákoti itukapu ukeâti xoko Itukó'oviti. Énomone kutí'inoke yutoxínoati Poûlu neko íhae Kolósu. Koati topikeâti tumúne neko xâne ákoti akaná'u ihíkauvoti íhikaxone. Ixíko'okoahikomaka Poûlu ne íhae Kolósu títiu kóyeyea kúveovo Jesus, kuteâtimaka íhikaxoake Épafara inúxotike, vo'oku poéhane Jesus motovâ koíteovo xâne, yoko poéhanemaka motovâ kotúyopea pahunévoti. Éxokoamaka inámapeaxo kixoku itúkeovo ne xâne hokópotine Kristu, koane iyúseyea itúkeovohiko xanena Itukó'oviti koeku ákoyea omótovokoko okóvo.

Turi yútoe

1 Yundóxinopinoe, undi Poûlu, undi ápostulu, páhoe Kristu Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâtimaka ahá'inonu Itukó'oviti indúkea. Anéyemaka njokóyoke ne Timóti, po'inu ûti xoko Jesus. 2 Pahúkinopeanoe ûti ra koyuhópeti, itínoe ovoti pítivokonake Kolósu, itínoe po'inu ûti xoko Kristu yainóvoti kasása'iupo, koane koati kivovâti.

Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yóvoheixonoe, koane úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Itúkinoa orásaum Poûlu ne íhae Kolósu

3 Uhá koeti vitukínopinoe orásaum, kóyekune víkoro'ixinovopi xoko Itukó'oviti, Ha'a Vúnae Jesus Kristu, 4 ukeátine inâ veyekóxopinoe kívivo Kristu Jesus, koánemaka vo'oku ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo Itukó'oviti. 5 Ké'inokeneye, vo'ókuke ne hána'iti kíxoixone yéxone koúsokeovomo, enepone koúnaenopi Itukó'oviti vanúkeke. Yoko kémoanenoe koêku nê'e yanekôyoke inâ koyuhóvo xepákukenoe ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, enepone inámati ihíkauvoti omínovike Jesus. 6 Enepone ihíkauvoti itopónopitinenoe, ukópononemaka xapa uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum, koane êno êho xapákukehiko, kuteâtimaka ápeyea xepákukenoe ukeâti inâ kemôa, enepo inâ yexôa kaná'uko ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti. 7 Yoko énomone ne íhikaxeopike Épafara, ha'ine ûti ya ítukeke Itukó'oviti ákoti omotóva vokóvo, enepone koati kuvovóneti koane yuixóvoti ko'ítukeino Kristu xepákukenoe. 8 Énomonemaka koyuhó'inovi ákoyea omótovovi yokóvo vo'ókuke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koépitinoe.

9 Koeku kó'iyeaneye, énomone kutí'ino vitukínopitinoe orásaum. Ukeátine inâ veyekóxopinoe, ako vâka vépeminopi Itukó'oviti poréxeopinoe hána'iti isoneûti ukeâti ya xokóyoke. Vépemoamaka poréxeopinoemo yéxi kixeku péni iséneu ya uhá koeti koekúti, motovâti uha-uhá kíxi yéxi ahá'inopi. 10 Yanê'e, enepone kixeku itíkivo, hokoâtimo nókone kó'iyea ne xâne kutipoâti ne Vúnae, koane inixoâtimo Vúnae unáko ne kíxeaku héki ya uhá koeti koekúti. Keukóponovotinoemakamo ya itíki uhá koeti kó'iyeovoku únati koekúti, koane yukopónotinoemakamo yéxi Itukó'oviti. 11 Vépeminopimaka kéxuna'ixivomo ya uhá koeti xunakóti, enepone êno ihayú'iuti xunakóti íhae xoko Itukó'oviti, maka hákone kemuyá'iko iséneu ikéneke, koane íteanemaka ne uhá koeti koekúti, ákoti iméxapa, xaneâtimaka elókeyea yokóvo, 12 koêkumaka

íkero'ixivo xoko Ha'a ûti íhae vanúke, enepone imótokenaxopitinoe nemúkopi koúnaenopi vanúkeke. Énomone ne ikó'iparaxokemo kasása'iupohiko yonópotimo natíxokuke uhapú'itike. 13 Koítovovi Itukó'oviti ya xunako pahunévoti yane kúxoti vóvoheixoku haháKutike, koane íseopovi natíxokuke Xe'éxa, enepone ákoti omotóva okóvo. 14 Yoko koati énomone koitóvovi ne Xe'exa Itukó'oviti, kotuyôpinoveati ne pahúnevo ûti.

Kixóvoku Kristu yoko ítuke

15 Enepone Itukó'oviti, ako inixoâti itea heru-herú kíxea Kristu ne kixóvoku, epó'oxo tumúneke ápepe ne uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti, ápene ne Kristu. 16 Koati énomone évekoa Itukó'oviti koúsokea uhá koeti koekúti apêti inâ itukôa Itukó'oviti, enepone koekútihiko ya vanúke koánemaka poké'eke, yusíkoti ínixeokono áko'o ákoyea inixoâti, yusíkotimaka itúkeovo koati payásotihiko ánju pahúkoti vanúkeke, áko'o po'ínuhiko teyonéti xapákuke ya koêkuti pahúkoku, áko'o uhá koeti koêkuti po'ínu payásoti yoko tutíye apêti ya xapákuke, aínovomaka ítuke vo'u Xe'exa Itukó'oviti, epó'oxo itúkinokonokehiko uhá koêti nekôyo motovâti itúkeovo ikó'itukeu Xe'exa Itukó'oviti. 17 Tumúneke ápeyea uhá koeti po'ínuhiko koekúti, ápene ne Xe'exa Itukó'oviti. Epó'oxo koati énomonemaka ákoino itáhinea uhá koeti koekúti apêti. 18 Énomonemaka itukóvo tuti uhá koeti kutipoâti, enepohikone póhutipone ikéneke kuteâti koeku koxe'úti, koeku itúkeovo Kristu kotútihiko. Koati Kristu itukóvomaka úkeaku uhá koeti koekúti. Koati turíxeovokumaka exépukopea ukópea xapa ivokóvoti nê'e, motovâti itúkeovo énomone payasô ya uhá koêti. 19 Xoko Kristu ápeyeamaka ne uhá koeti itípanevo koane úhe'ene Itukó'oviti. Yoko ínixoa Itukó'oviti unáko kó'iyeaneye. 20 Yaneko ovokóvo itina Xe'éxa ya kuruhúke, uké'exopinovea Itukó'oviti ne ákoyea malí'akapa ûti vo'oku pahúnevo ûti. Koane vo'ókukemaka ítukeinovi Xe'éxa, míhe'okinoane Itukó'oviti oxéne aúkopeovo xokóyoke ne uhá koeti koekúti, koêkuti óvohikoku ya poké'e koánemaka ya vanúkeke.

21 Itínoemaka haxakeôvoti Itukó'oviti yanekôyoke, koane yokopâti ya iséneuke vo'oku váhere kixeku itíkivo. 22 Itea kó'oyene uké'exopinopeanenoe Itukó'oviti ne hexákivoa. Uké'exopinopeanenoe ya muyókuke Xe'éxa yaneko ikútipasikoponovovi, uti xâne, enepo ivokóvo kuruhúke motovâti itíkopivo xâne koati sasá'iti nonékuke, ákoti óvaku kopíti'iyea, ákotimaka évekinokonoku emó'uinokono ápeyea ítuke ákoti aunáti. 23 Yoko koati énomone kénenoeye itukapu koati kaná'uti ípihi tumúne ne kívivo Vúnae ákoti yaukápapu ikíni, ákotimaka kurí ixêa ne hána'iti kíxoixone, yéxone koúsokeovomo, enepone koyuhóvoti yane inámati ihíkauvoti omínovike Jesus, kémone yanekôyoke, koane koyuhóvotinemaka xapákuke uhá koeti xâne yara kúveu mêum. Yoko énomonemaka pahúkonu Itukó'oviti ngoyúhoyea xapa xâne, undi Poûlu.

Koêku ne ítuke Poûlu páhoenoa Itukó'oviti itúkea

24 Kó'oyene hane indúko elókeko ongóvo ngoítoponeovo kotíveti koeku ngoyúhoinopinenoe emo'u Itukó'oviti. Enepone tiú'iti koekúti yonoti oúkeke Kristu yanekôyo, kutí'inoke ukopónoti ikéneke Vúnae ne kutipoâtihiko, enepohikone kutí koeti muyo Kristu koeku itúkeovo énomone kotútihiko, koati tumúne yóno ngoúsokea ya ngoxé'uke koekúti kuteâti. Énomone ne koekútihiko ndumúneiko, nókone koúsokeovo ve'ókukenoe. 25 Koati vo'ókuke ne kutípotihiko Kristu pahúkinonu Itukó'oviti indúkeovo ovóxe xapákuke, motovâti nzuvó'oxeahiko ukóponea ikéneke, koane heú ngíxea ngoúhapu'ikinoahiko emo'u Itukó'oviti. 26 Enepone ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti ákoti kauhápu'ikinakana ne xanéhiko mekúke, koúhapu'ikinoane Itukó'oviti ne kasása'iupo koeku

kó'oyene. 27 Énomonehiko kahá'a koúhapu'ikinoa Itukó'oviti hána'iko ne
ihíkauvoti ákoti exákana mekúke, kaha'aînoati éxeahiko itúkeovo koati êno
hána'iti koekúti motokeâti iháyu'ikeokono ne koúhapu'iune kó'oyene xapákuke
uhá koeti kó'iyeovoku xâne. Yoko enepone koúhapu'iune, énomone ne ovo'ó
kó'iyeopi Kristu, kutí'inoke apêti koati hána'iti kíxoixonenoe xoko Itukó'oviti,
yéxone koúsokeovomo. Énomone ne itíkivomo êno hána'iti ihayú'iuti ya xoko
Kristu. 28 Koati énomone koyúho ûti xapa xâne ne Kristu. Í'ixiko'o kíxoixo uti
uhá koeti xâne, koane heú kíxoa ûti víhikaxea xanéhiko uhá koeti koêku ra
exóneti íhae xoko Itukó'oviti, motovâti vísimea uhá koêti nonékuke Itukó'oviti
koane motovâtimaka usó'iyeahiko ikéneke Kristu, ákotinemaka óvakuhiko.
29 Énomonemaka ivóngopoinovo ngo'ítukeino Kristu. Koati ngoxuná'ixovoteoxo,
ingo'ítukexoati ne uhá koeti xunakóti pónenu Kristu, enepone hána'iti xunáko
ko'ítuketi njokóyoke.

2

1 Ngahá'ainopinoe yéxi yupíheovo ngóxuna'ixeovo ítukeke Itukó'oviti
ve'ókukenoe, koane vo'ókuke ne íhae Laudíseya, koánemaka vo'oku uhá koeti
po'ínuhiko ûti xoko Vúnae âvoti noíxeonuku. 2 Ngixínoakeneye, ngoxuná'ixovoti
itukétike maka áxunane iséneu ikéneke Vúnae, koáne maka yópoehapoanenoe
ikéneke koeku ákoyea omótovokoko yokóvo, koane yupíhapunemaka unako
kêku ikéneke Vúnae vo'oku heu-heú kíxi yéxi koêku ne kaná'uti kixovókuti
hékone. Yane yexoâtinoemo heú koeti koêku ne hána'iti ihíkauvoti ákoti exákana
mekúke koúhapu'iunovine Itukó'oviti. Yoko énomone ne koyúhoti koeku Kristu.
3 Enepone uhá koeti exóneti koáne ne isoneûti kouhápu'ikoati koêku ne
kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, enepone kutí koeti êno únatinoe
koekúti he'onóneti opékuke poké'e, poéhane xoko Kristu motó'iyeova éxeokono.
4 Kó'inokeneye ne yunzó'inopinoe maka hákone íto kátavokeopinoe ne
xâne ahúkoti koyúhoyea ihíkauvoti ákoti akaná'u. 5 Vo'oku upánini ángo'o
xepákukenoe, itea hanekóxo inzóneu xepákuke. Kutí koe ambêti ya xepákuke,
koane elóke ongóvo noínjea kutikokó ké'iyi ikéneke Vúnae, koane títiu kéyeyi ya
kívivo Kristu.

Kahá'ainoa Poûlu ne íhae Kolósu unako koêku ikéneke Kristu

6 Kuteâti kixeku kívivo Kristu Jesus Vúnae inâ hekopâ, énomonemaka
ákoeneye kívivoa ya uhá koeti kixeku itíkivo. 7 Koati Kristu yokópoeheve.
Itúkapumaka énomone kutí'inoke yukopónoti koeku kívivoa. Átiu'i héki kuteâti
íhikexikono, koane itíkapumaka xâne ixómoti ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti.
8 Yokóhiyanavo maka hákone itekóno ya isoneûtihiko aúpu'ikenati, enepone
hokoti kixoku ko'ísoneuyea xanéhiko yara kúveu mêum, koáne ne po'i
kixoku itúkeovo xanéhiko ukeâti xoko oxúnoekene, enepone koati kúxotihiko
kixovókuti hokonéti ukeátinekene ákoti itukapu ukeâti xoko Kristu. 9 Yoko
enepone uhá koeti itípanevo koane úhe'ene Itukó'oviti, ápemaka xoko Kristu
yaneko ikútipasikoponovovi, uti xâne yara kúveu mêum. 10 Epó'oxo ápenemaka
xikóyokenoe uhá koêti nê'e, kuteâti koeku ápeyea xoko Kristu. Koati Kristu
payasô ya uhá koeti koati payásotihiko pahúkoti vanúkeke, koáne ya koêkuti
po'ínuhiko tutíye ákoti inixákana, koêkuti pahúkoku vanúkeke, áko'o híyeu
vanúke.
11 Koeku kitípi Kristu, itínenoemaka koati kaná'uti sirkunsidá koêti. Kene
ne sirkunsidá ké'iyinoe, haina kixovókuti ítuke vo'u xâne yara poké'e,
itea koati vo'ókuke uké'exopinopea Kristu ne kúxoti kixeku itíkivo, yaneko
ivokínovovi, itukínopeati ne koati kaná'uti sirkunsidá ké'iyi, enepone kaná'uti
hoénaxovope itíkivo xanéna. 12 Koáhati itínoe kutí koeti xané kixoti Kristu

ekóxeokono yaneko yahíkovo iháke, koane kutí koetímaka xané kixepoâti exépukopea ukópea xapa ivokóvoti ya koeku kívivoxo Itukó'oviti, ihínovatimaka ne hána'iti xunáko, enepone koexépukopoti Jesus ukópea xapa ivokóvoti. 13 Koati itínoe kutí koeti ivokóvoti nonékuke Itukó'oviti yaneko avô'o katuyâpa ne pahúnevo, itea ikó'inamakopopinenoe Itukó'oviti kuteâtimaka kíxoaku koéxepukopea ne Kristu ukópea xapa ivokóvoti. Yane kotúyopinovi uhá koeti pahúnevo ûti. 14 Veyópovimaka Itukó'oviti ya opékuke xunáko ne yutoéti kouhápu'ikoti vitúkeovo xâne pahukóvoti, enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, yutóxovoku ákoti yumaxápu páhoenokono ûti vitúkea, koyúhotimaka motókeyea ipíhoponeokono ne xâne ákoti heú ixâ itúkea. Heu-heú kíxoa Itukó'oviti uké'exopinovea xunáko nê'e. Kutí kíxoa ixupáxoati kuruhúke. 15 Énomone yanekôyo ya kuruhúke, ítoa Kristu ne koati payásotihiko pahúkoti ákoti inixákana híyeu vanúke, enepone ovóxehiko Satánae yoko po'ínuhiko tutíye xapákuke, koêkuti pahúkokuhiko. Énomone yanekôyoke, uké'exopea Kristu xunáko nekôyohiko, koane nonékuke uhá koeti, koúhapu'ikoa Kristu itúkeovohiko kóteyokone ákotine xunáko voúkeke.

Kixovókuti ákoti itópoinoke xâne, po'i kó'iyeovoku ho'étihiko

16 Hákoikopo sikêa ápeyea xâne kopoé'akoti iséneu koyúhoti itíkivo pahukóvoti vo'oku koekúti kuteâti nikokónoti mahi ákoti parexákana níkeokono, áko'o itukovo vo'oku koêkuti kó'iyeovoku ekâti. Kúteanemaka koêku itukovo vo'oku káxehiko mahi teyonéti, koane vo'oku po'ínuhiko kaxena ayuíti, kuteâti áyui inámati kohê, koánemaka vo'oku sâputu, káxe ínixonehikomaka kónokea téyeokono sasá'iko. 17 Vo'oku uhá koeti hó'e xâne mekúke kuteâti, aínovo kixo'êkinoveati ne koati kaná'uti kixovókuti simóvotine kaxéna yara koeku kó'oyene, enepone koekúti kousókovotine ya xoko Kristu. 18 Hákomaka sikêa ápeyea xâne koyúhoti itíkivo pahukóvoti, ikútixapovoti sasá'iti ya itíke, ikútixapovotihikomaka koati ikalîhuxopovoti nonékuke Itukó'oviti kuteati mani nókone kó'iyea ya koeku ákoyea mapíkapu ponó kó'iyea xoko Itukó'oviti, itea itúkeovo xoko ánjuhiko vekínoa. Mahi apêti éxokoake Itukó'oviti kó'inokeneye kixoku hókea, itea koati kapayásokopovoti nekôyohiko yoko aínovo isoneú kíxone ne itúkohiko. Kene haina isoneûti ukeâti xoko Itukó'oviti. 19 Kó'inokeneye isóneuhiko, koati haxá koyeâtihiko Kristu mani tûti. Yoko koati xoko tuti ûti úkea ne xunakóti yonoâti ne uhá koeti muyo ûti vekotíya xoko kuso ûti yoko ekéyokoku ne póhutihiko iháxakexoku, kutí'inoke koukóponovoti muyo ûti. Yoko énomonemaka kuteâti koeku ûti xoko Kristu, uti kutipoâti, uti kutí koeti mûyo koeku itúkeovo énomone kotúti ûti, kutí'inoke koukóponovoti ûti ikéne, kuteâti isóneunovi Itukó'oviti.

Uti xâne inámapoti ikéneke Kristu, inámapotimaka kixoku itúkeovo

20 Itukovo koati kaná'uti kutí kó'iyea ivekóvoti yaneko ivokínovovi Kristu, ákoneikopo xunáko xikóyoke ne kúxotihiko kixovókuti hó'e xâne mekúke. Ná'ikopo koeti kitípasino xanéhiko yara kúveu mêum hekoâtimaka ne kixovókuti hókonehiko? 21 Énomone ne ákoti tôpi ípikone xâne kuteâti koekúti pikonéti yúho'ixeokono koane níkeokono simóya sipókeokono. 22 Enepone pikonéti kuteâti, aínovo koekúti uke'é koêti enepo iko'ítukexokono. Koati ainóvoti ihíkauvoti isoneú kíxone xâne koyuhókonoti xapa xâne kónokea itúkeokono. 23 Enepora koekútihiko, kaná'uti kutí kó'iyea hókone xâne koati ko'éxoneti koane koati yuixóvotimaka hókea hó'e. Kutí koémaka hókone xâne éxoti ikálihuxopeovo nonékuke Itukó'oviti, ákotihikomaka iyuhíxapapu yane koekúti ípikokonoke itúkea, itea ako itópoinoake ne koekútihiko, vo'oku ako xunáko huvó'oxea sayá'ikopeovo itúkea váhere úhepune mûyo.

3

1 Koeku kutí kó'iyea xané kixépotine Kristu exépukopea ukópea
xapa ivokóvoti, itúkapuikopo koekútihiko ovoti vanúkeke ke'ísoneupone,
kixovókutihiko íhae xoko Kristu yane óvoku ivátakea éxopeke Itukó'oviti,
ivátakoku koati kapáyasokone Itukó'oviti. 2 Itúkapu énomone yónoheixo iséneu ne
kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti vanúkeke, kene hako itukóvo kixovókutihiko
íhae yâye yara poké'e yónoheixo iséneu. 3 Vo'oku nonékuke ne kúxoti kixeku
itíkivo, kutí koe ivekóvoti, koeku ákoyeane xunáko xikóyoke. Enepone koati
kaná'uti inémapi, hane óvo xoko Kristu xoko ákoyeaku ínixa xâne yara poké'e,
koánemaka xoko Itukó'oviti. 4 Koeku itúkeovo xoko Kristu vóvoheixo koeku
vinámapea ikéneke, enepo exákapapane Kristu ne xanéhiko yara poké'e,
kaha'iné kixepoâtinoemakamo ya itúkeovo hána'iti ihayú'iuti.

Nókone kó'iyea ûti koeku ápeyea inámati vápeyea ikéneke Itukó'oviti

5 Kiríkapaneikopo ne kúxoti kixeku itíkivo, enepone ákoyea seyá'ikapipa ne
úhepune miûyo vo'oku ixómoyea keha'a sêno, koáne ne iképiti'ikivo itíkoti po'i
váhere koekúti kuteâti ákoyea asása'i. Kúteanemaka ne sikovó ké'iyi ya isoneûti
kuteâti, perexoâti itúkeovo énomone exô kêku, yóko'o ne ákoyea ítea seyá'ikopivo
koeku itúkeovo énomone ixomo yónoheixo ne iséneu. Kúteanemaka koêku ne
kehá'ayi itíki váhere yâha itíki, koáne ne ixómoyea íyekovo ítukevo po'ínuhiko
xâne. Vo'oku enepone xâne ixómoti iyókovo ítukevo po'ínuhiko xâne, koati
koekútihiko yuíxovo ya koêkuni itúkeovo Itukó'oviti hóko. 6 Yoko koati vo'oku
koekútihiko kuteâti ipíhopoinoakemo Itukó'oviti ne xâne koetíneye ítuke, enepo-
hikone ákoti itukâ ne páhoenovi vitúkea. 7 Yoko koati énomonemaka kénenoeye
yanekôyoke.

8 Itea kó'oyene, kiríkapa ne uhá koeti koekúti kuteâti ne ipíhonevo, koane
kotú'iyea itíne. Kúteanemaka koêku ne váherexea ítikeino po'ínu xâne, yoko ihéki,
koánemaka keyúhoyi koekúti ákoti aunáti, kuteâti koyúhoyea xâne ákoti téyapana
enepo koyûho. 9 Hákonemaka simikíkixinokoko. Koáhati kirikópotine kúxoti
kixévoku, xaneâti ne váhere kixeku itíkivo kuteâti koeku xâne kuríkoti kopití'iti
ípovo. 10 Koane itikópatine ne inámati ípevo. Énomone ne inámati kixeku
itíkivo ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone ixómoti iko'ínamakopo iséneu ikéneke,
motovâti yukóponi itíkivo kuteátine kixoku itúkeovo. Yane yukopónoteoxomo
yéxi Itukó'oviti. 11 Koeku kó'iyeaneye ûti ikéneke, ákone poé'aku jûdeu yane ákoti
itukapu jûdeu. Kúteanemaka koeku xâne sirkunsidá koêti yane ákoti sirkunsidá
akôe, yoko xâne ákoti íhikauvo yane kuteâti xâne íhaehiko hôi, koane akaúti
yane ákoti itukápa. Vo'oku poéhane Kristu itukóvo koati hána'iti nokonéti, yoko
énomonemaka ovo'ó kôa ne uhá koeti kutipoâti.

12 Itínoe noívokoe Itukó'oviti koane kasása'iuponemaka, ákotimaka omotóva
okóvo Itukó'oviti, kutí íxeakopo itíkoti inámati ípevo ne késeanayi po'ínuhiko
xâne, koane itíkivonoe itípakovoti yoko ákoti kapayásakinapukoko. Énomonemaka
yákoeneye itíkivo xâne itúpa'ikoti koane ákotimaka ímauvo. 13 Konókoti íti
uhá koeti kixóvoku po'ínuhiko ûti ákoti imeíkinapukoko. Hákomaka iméheixoa
iséneuke áva yévotikoke po'inu ûti. Kuteâti kixópiku Itukó'oviti enepo kotuyôpo
pehúnevo, énomonemaka íxekakanoe késeanayikoko. 14 Yoko enepone koati
nékone ké'iyi ya uhá koêti, énomone ne ákoyea omótovokoko yokóvo, vo'oku
énomone porexó'ovi poéhapeaneoxo ûti ikéneke Kristu ákoti vihaxákexeakaka.
15 Itúkapu kásati isoneûti ákoti pepakéxapu ukeâti xoko Kristu exô kêku ya uhá
koeti koekúti. Yoko koati énomone iháxikinopi Itukó'oviti motovâti itíkivonoe
póhutipone ikéneke, kuteâti koeku póhuti koxe'úti, koeku itúkeovo Kristu kotúti
ûti. Koane itíkapunoemaka xâne ixómoti ikoró'ixovo xoko Itukó'oviti. 16 Uha-
uhá ákoe iséneuke ne íhikaxopike Kristu. Íhikexikaka koane yenékikakamaka

vinoâtinoe ne uhá koeti exóneti íhae xoko Itukó'oviti. Ihéyu'ikamaka Itukó'oviti, imekó'ikoati ya sâramu, koáne ya akenéti kahaná'ikeati îha, koánemaka ya po'ínuhiko akenéti koyúhoti kixóvoku Vúnae. Koane itíkapunoemaka xâne ixómoti ikoró'ixinova. 17 Yoko uhá koeti ítike, yusíkoti itúkeovo ya keyúhoyi, áko'o ya kixeku itíkivo, itíka ya iháke Vúnae Jesus. Koáne ya iháke maka íkera'ixinapu Itukó'oviti, Ha'a ûti.

Nókone kó'iyea ne hóyeno yoko yêno hokoti Jesus

18 Itínoe ko'ímati, hako kepayásokinovo îme itea tíya, vo'oku koati énomone ne nékone ké'iyi ikéneke Vúnae.
19 Kene itínoe koyénoti, hako motovâ yokóvo ne yîno. Hákomaka aina kíxea.
20 Kene itínoe kalivôno, yakútipo yá'a yoko yêno ya uhá koeti koekúti, vo'oku ínixoa Itukó'oviti unátiyea nê'e.
21 Kene itínoe koxe'éxati, hako imeíkoa ne xi'íxaxapa mará'inamo képae'aki isóneu.
22 Itínoe ahinoêti, itíka uhá koêti ne páhoenopi pétarauxa itíki. Hako poehâne koeku komomó kíxoixeopi kéyuseyi ke'ítukeyi, keha'âti ápeyea xâne ihayú'ikopiti, itea itíka ya ponóvotike iséneu, vo'oku itíkivo teyoti Vúnae Jesus. 23 Uhá koeti koêkuti ítike, heru'ó íxea yomíxone itíki, yexókovoti itúkeovo Vúnae penío ke'ítukeyi, kene haina pohúneti xâne ke'ítukeino, 24 yexoâtimaka ápeyeamo némoepo xoko Vúnae, kaúnaepinopinoe, vo'oku koati Vúnae Kristu ke'ítukeino.
25 Enepone xâne itúkoti váhere, koati váheremakamo ne námoepo, ésa'ipo ne váhere ítuke. Yoko ákomo ápahuina xâne pó'iti kixókonoku, vo'oku ako payásoti nonékuke Itukó'oviti, kutíkokone ne uhá koeti xâne nonékuke.

4

1 Itínoe pataraûxati, konókoti póneovo kíxeaku ne yahínoe ákoti yaupú'ika, yexoâti ápeyeamaka Yúnae vanúkeke, éxoti uhá koeti koekúti.

Po'i enékeake Poûlu ne íhae Kolósu

2 Hako kurí kixe itíki orásaum. Hákomaka kutí kê imokoo koyêti, itea konókoti iyúkeovo ne iséneu, koane íkera'ixapu xoko Itukó'oviti.
3 Yépeminavimaka Itukó'oviti, maka míhe'akinavine voxéne koyúhoyea ûti xapa xâne ne ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu, enepone ákoti exákana mekúke kouhápu'ikovotine kó'oyene. Yoko vo'oku ngoyúhoyea nê'e, énomone ingá'akinovo. 4 Yépeminavimaka ya orásaum, maka énjanemo ngíxoaku ngoúhapu'ikea ra ihíkauvoti, kuteâti nóngone indúkea.
5 Itíkapu xâne éxoti pónea kixoku itúkeovo nonékuke xâne ákoti itukapu po'ínu ûti xoko Kristu. Itíkapumaka xâne éxoti ikó'itukexea kaxéna ákoti eváka. 6 Ya uhá koeti keyúhoyiku, hane ákoeneye itípanevo yiûho, kuteâti nikokónoti koati mbiú koeti yukína. Koeku kó'iyeaneye, yéxotimo kixeku yimópi uhá koeti epemó'ikopiti.

Koeku Tíkiku yoko Ónezimu

7 Enepora ngóyeku yâyeke, uhá kixinópeatimo koyúhopea ne Tíkiku, po'inu ûti xoko Jesus. Enepora hóyeno, koati ákoti omotóva ongóvo, nza'ínemaka ya ítukeke Itukó'oviti, epó'oxo koati kuvovóneti, yuixóvoti ko'ítukeino Vúnae.
8 Mbahukínopeatinemo, maka okóyuhoinopeanenoe ra uhá koeti kóyeku ûti yâye, motovâtimo úhepepea iséneu. 9 Mbahukoâtimakamo ne Ónezimu xané'iyea. Eneponê'e, koati mbo'ínu xoko Jesus íhae xepákukenoe. Ako omótova ongóvo, koane koati kuvovóneti ítukeke Vúnae. Énomonehikomo koyuhó'inopeanoe ra uhá koeti kóyeku ûti.

Hunókoku yuho Poûlu

10 Yúhoikopinoe ra Aristáku, nza'íne ingá'akeovo. Yúhoikopimaka ne Márku,
enepone prímuna Mbaranâbe. Yoko nemúkoanenoe ne yuhó'inopi ûti
vo'ókuke, vepemópi kétaraki enepo simapínoe. 11 Yúhoikopinoemaka ne Njozûe
iháxonetimaka Njústu. Enepohikora mopo'âti, poéhane itukóvo iyénonjapa jûdeu
huvo'óxonuti ngoúkoponea ne natíxea Itukó'oviti xapa xâne. Yoko yupíhovahiko
huvó'oxeonu.
12 Pahúkinopinoemaka yûho inákurukeovopi ne Épafara, enepone íhae
xepákuke, ovóxemaka Kristu Jesus. Enepone hóyeno, koati yupihóvoti
kóxuna'ixeovo épemo'ixinopinoe Itukó'oviti. Ako âka itúkinopinoe orásaum,
kaha'aînopiti itíkivomo xâne úsotine, ákotinemaka óvaku ikéneke Vúnae, koane
itíkivonoemo xâne kousókoti uhá koeti ahá'inoa Itukó'oviti. 13 Eneponê'e, koati
ngoyuhó'inopeatinenoe yupíheovo kóxuna'ixeovo ya itukétike, kaha'aînopitinoe
unako kêku ikéneke Vúnae. Kúteanemaka ahá'ino íhaehiko Laudíseya yoko
íhaemaka Yerápoli. 14 Yúhoikopinoemaka ne Lúka, enepone ndútu ákoti omotóva
vokóvo, koánemaka Ndéma.
15 Yúnzoikoamaka ne po'ínuhiko ûti xoko Vúnae íhae Laudíseya, koánemaka
ne Nífa, yóko'omaka ne po'ínuhiko ûti ikéneke Vúnae ho'uxínovoti ítuke
Vúnae ya óvokuke. 16 Enepo yihaíkapane ra koyuhópeti mbáhoenopinoe,
pehúkamakamo yúhoikeovo ya imókovokuke íhaehiko Laudíseya. Koánemaka ne
yúndoe mbáhoeno íhaehiko Laudíseya, mbahúkoamaka yúhoikeovo xepákukenoe.
17 "Yíxapa itíki ne itukéti némoe xoko Vúnae, maka keúsakane" íxinenamo ne
Ákipu.

Íkopovope yútoe Poûlu

18 Enepora yúndoe, íngopeovopikenoe, koati yútoe vô'um, undi Poûlu.
Puyákapununoe yokóvo koeku itúkeovo ika'ákovokutike óvom. Itúkapu hána'itike
seánakopi Vúnae yóvoheixonoe.
Hunókokune.

1 TESALONÍSENSI

Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Tesálonika

Enepohikone kutípoti Jesus ya Tesálonika, aínovo eho evo Poûlu yaneko koyuhópoinoahiko emo'u Itukó'oviti. Êno xâne íhae Tesálonika kutipeâti emó'u, itea ápemaka jûdeuhiko ákoti akutípo Jesus okópoti Poûlu, kaha'âtihikomaka koépekea. Yane kohó'ine ne Poûlu yoko Síla ya Mbêreya, itea kóyeane píhea jûdeuhiko íhae Tesálonika íkoitoponeahiko kotíveti xoko yonópoku evo Poûlu kohó'iyea. Yokómomapihi ne Átu 17.1-13. Ikénepoke, koeku óvea ne Poûlu ya Koríntu, omínoa Timóti eyekoûti, kóyekuhiko neko hokoti Jesus ya Tesálonika.

Yane yutóxinoahiko Poûlu, etó'okoatihiko yupíheovo elókeyea okóvo vo'oku eyékoxea ixómoyea kóxuna'ixovohiko ikéneke Itukó'oviti. Enékoahikomaka ákoyea kamúya'ika isóneu ikéneke Itukó'oviti. Koúhepekeamaka Poûlu isóneuhiko neko ikaxú'iti okóvo, vo'oku iyéno ivokóvotine, kutípotihiko Jesus. Koyúhoinoa Poûlu itúkeovo hána'iti kúxone ûti ne aúkopovope Jesus Kristu. Ixíko'okoamaka ákoyea kurí ixa kúveovo Itukó'oviti, vo'oku iháxikeovi Itukó'oviti ya hána'iti seánakovike vópeamo xokóyoke koeku kutípea ûti Jesus Kristu. Kene haina ihaxíkinoviti vonópea ipihóponovokutike.

1 Yutóxinopinoe ûti, undi Poûlu, koane Síla yoko Timóti. Pahúkinopeanoe ûti ra koyuhópeti, itínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya Tesálonika, itínoe koati xanena Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu. Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti yóvoheixo, koánemaka úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

2 Kóyekune víkoro'ixinovopinoe xoko Itukó'oviti, uhá ketínoe. Ákomaka vâka vépeminopi Itukó'oviti ya orásaum. 3 Hara puyákoponovo vokóvo nonékuke Itukó'oviti, Ha'a ûti, ítenenoe itíki vo'oku hána'iti kívivoa ne Vúnae, koánemaka ne ivékoponivonoe ítukeke Itukó'oviti vo'oku ákoyea omótovo yokovo po'ínuhiko xâne, yóko'omaka ne ákoyea ímexapa kíxeixi ne yéxone koúsokeovomo xoko Vúnae Jesus Kristu. 4 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, ákoti omotóva okóvo Itukó'oviti, véxoa itíkivonoe koati noívokoe Itukó'oviti, 5 vo'oku enepo inâ koyuhôa ûti xepákuke ne inámati ihíkauvoti omínovike Jesus, haina pohu koyuhó kixoâti ûti, itea xané kíxoamaka xunako Itukó'oviti ya xoko Sasá'iti Omíxone. Koati iyúseotimaka itúkeovo kaná'uti ne emo'úti vomínopikenoe. Yéxoanoemaka itúkeovo koati ponóvoti ne kixoku vitúkeovo xepákuke, koane kahá'ainopi ûti unako kêku.

6 Koati hekoâtinoe ne kixoku vitúkeovo koánemaka ne kixoku itúkeovo Vúnae Jesus. Epó'oxo yaneko kitipoânenoe ne vemó'u, koyuhó'inopi uti koeku Jesus, êno víkinoe tiú'itike koekúti, itea kóyeane yupíheovo elókeyea yokóvo ukeâti xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 7 Énomone itíkinovonoe motokeâti hókeokono kixoku itúkeovo xapákuke ne uhá koeti po'ínuhiko kutípoti Jesus ya Masêdonea koánemaka ya Ákaya. 8 Vo'oku koati xepákuke úkea ukóponea ra emo'u Vúnae ya Masêdonea yoko Ákaya. Haina póhutineya, itea ya xapákuke uhá koeti po'ínuhiko xâne koêkuti óvohikoku, eyékoxopinenoe itíkivo koati kuvóvoti Itukó'oviti. Hukinóvoti ákoyeane okónoko po'i yuho ûti vo'ókuke. 9 Koati énomonehiko koyuhô koêku inâ simôpi ûti, itúkeovo kirikópotinenoe kívivo sánduhiko hekópine ra koati kaná'uti Itukó'oviti, úkeaku uhá koeti apéyeati. 10 Koyúhoahikomaka ixómoyea kíxoixopo aúkopovope Xe'exa Itukó'oviti ukópeamo ya vanúke, enepone Jesus, koéxepoepo Itukó'oviti ukópea xapa ivokóvoti, enepone koitóvovitimakamo ya ipíhoponope Itukó'oviti keno'ókoti káxe.

2

Koeku ítuke evo Poûlu ya Tesálonika

1 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, koati neixoâtinoe ápeyea êho ne vóvoheixea
xepákuke. 2 Yéxoanoemaka koêku ne váhere kixókonoku ûti, koane váherexea
vemó'uinokono koeku vóvea ya Filípu, itea vo'oku kúveovo uti Itukó'oviti,
ako kali píka koyúhoyea ûti xepákuke ne inámati ihíkauvoti ukeâti xoko
Itukó'oviti, upánini ápe êno okopó'oviti. 3 Enepone emo'úti vomínopikenoe,
haina kopoéheveti koekúti ákoti akaná'u. Hainámaka koyuhoâti ûti vo'oku
ápeyea váhere visóneu kahá'ayea uti vúkeovopinoe. Hainámaka vo'oku kahá'ayea
uti vaúpu'ikeopinoe, 4 itea koati vo'oku ínixea Itukó'oviti yusíkea kovóxeyeovi
koyúhoyea ûti ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, énomone kutí'inoke
koyuhoâti ûti. Yoko haina ínixone xanéhiko unátiyea, vopósiko vitúkea,
itea koati voposíkoti vitúkea ínixone Itukó'oviti unátiyea, vo'oku énomone
exôa koeku visóneu, itúkeovo ponóvoti áko'o áko'oyea. 5 Yéxoanoe koêku
enepo koyûho ûti xepákuke, ákoyea itúkapu ihayu'ikohí kixópitinoe ûti,
pohu kaha'âti ûti vítokuxea yokóvo, epó'oxo hainámaka vitúkoti namúkope
uti tiûketi koyúhoinoake ûti ne emo'u Itukó'oviti xepákukenoe. Éxoamaka
Itukó'oviti kaná'uyea ra yûnzo. 6 Hainámaka voposíkoti vihá yu'ikeokono.
Ako kalíhuina kó'iyeaneye koeku vóvea xepákuke, muhíkova koeku vóveamaka
xapákuke po'ínuhiko xâne. 7 Koeku vitúkeovo páhoe Kristu koyúhoyea emó'u
xepákuke, mani motovâti kúxea ûti keúsokinovi nókone ûti, itea ya koêkuni
kó'iyeaneye, itupa'ii kixópinoe ûti kuteâti kíxoaku sêno ítupa'ikea ne kálihunoe
xe'éxa. 8 Koane vo'oku yupíheovo ákoyea omótovopinoe vokóvo, ako ópoehane
koyúhoinopeanoe ûti ne inámati ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti, itea usó
kóyemaka ûti vivókoponeovo ya ítukeke Itukó'oviti ve'ókukenoe. Koáhati ákoti
omotóvopinoe vokóvo.

9 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, yéxoponoa yupíheovo ko'ítukeyea ûti koane
vivókoponeovo, vitúkoti ítuke Itukó'oviti. Káxe, yóti ko'ítukeyea ûti, vitúkoti
véyope nókone ûti, motovâti ákoyea itúkapu ínati koekúti xikóyokenoe
koeku vóvea xepákuke, koyuhó'inopeati ûti ra inámati ihíkauvoti íhae xoko
Itukó'oviti. 10 Éxoa Itukó'oviti, koane yéxoanoemaka koeku ûti xepákuke,
vitúkeovo teyoti Itukó'oviti, koane itúkeovomaka ponóvoti vítuke, ákoti
motovâti koyúhoyea ápeyea váhere vítuke koeku vóvea xepákuke, itínoe kutípoti
Vúnae. 11 Yéxoanoemaka koeku venékeopi, póhutinoe kexé'u, itúkeovo kuteâti
kíxoaku ha'a kalivôno enékea ne xe'éxaxapa. 12 Koati énomone kixópineye
ûti kóxunakeopinoe ûti ikéneke Vúnae, koánemaka vixíko'okeopi, maka yéxane
kixeku yómivo nonékuke Itukó'oviti, kuteâti metókeyi ké'iyineye nonékuke ne
ihaxíkopiti kehá'inepi ya natíxokuke, koane itíkivomaka hána'iti ihayú'iuti ya
xokóyoke.

Kixoku koêku ne íhae Tesálonika enepo simôa tiú'iti koekúti

13 Harâ'amaka po'i koekúti ákoinoke vâka víkoro'ixeovo xoko Itukó'oviti: Enepo
inâ kemoânoe ra emo'u Itukó'oviti vomínopike, ako kutí íxea pohu emo'u
xanéhiko yara poké'e, itea koati kitipoâtinoe itúkeovo emo'u Itukó'oviti. Yoko
koati kaná'uti itúkeova. Epó'oxo êno xunáko xikóyoke, itínoe kutipoâti. 14 Itínoe
po'inu ûti xoko Kristu ákoti itukapu jûdeu, enepone víkokunoe, kúteanemaka
vékoku ne jûdeuhiko kutípoti Kristu ya Njúdeya, enepohikone ho'uxínovoti
ítuke Itukó'oviti. Vo'oku enepone iyínoxapa ákoti akutípo Jesus, íkoitoponopinoe
kotíveti kuteâtimaka kíxoaku iyénoxapa nekôyohiko. 15 Enepohikone ákoti
akutípo Jesus ya Njúdeya, haina póhutine Vúnae Jesus koépeko yanekôyo,
koánemaka ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti, itea váherexinovimaka

ítuke, ûndi yoko po'ínuhiko kutípoti Jesus. Ákomaka iká'elakexa okovo Itukó'oviti, epó'oxo koati okópoti uhá koeti xâne. 16 Muhíkova vomínoa xâne ákoti itukapu jûdeu ne emo'u Itukó'oviti motovâti íteovahiko ne pahúnevo, opósikomaka topíkeovi. Koatine kóye kohíyakeahiko váhere ítuke, kutí'inoke kousókovotine uhá koeti kó'iyeovoku vaherévokoti motovâti itúkeahiko. Yoko kó'oyene, ákone ipíxa, vo'oku yónoane ímainevo Itukó'oviti oúkeke.

Yónoa isóneu Poûlu ne íhae Tesálonika

17 Itínoe po'inu ûti xoko Kristu, avo áxu'ikene ike vipúhikine xepákuke, itea yupíhovane vinákurukeovopi. Kaná'uti váko'oyea ya xepákuke, itea harakóxono visóneu xikóyokenoe. Koati êno yúmo'ixeovo káyukopeovo ûti noíxopeopinoe ûti. 18 Koati kaha'âti ûti vitúkea nê'e, áko'oneoxo ûndi, undi Poûlu. Ápe ngahá'ayeaku mbíhea xepákuke, itea itóponu Satánae. 19 Koáhati itínoe kutí'inoke apêtimo vípara, kúxoixone ûti vitóponeamo xoko Itukó'oviti. Itínoemaka elókeinoke vokóvo. Ve'ókukenoe, apêtimo námoepo ûti, kutí koeti koati uhé'ekoti kôroana ûti ominó'oviti elókeko vokóvo koane úhepeko visóneu nonékuke Vúnae Jesus yaneko káxe aukápapu. 20 Koati kaná'uteoxo itúkeovo itínoe kutí'inoke vi-hayú'ikokonoti, koane itínoemaka ápeinoke elókeko vokóvo.

3

Pahûko Timóti ne Poûlu ya xapa íhae Tesálonika

1 Ako'óne indâ ákoyea énja kéyekunoe, íninjoa unátiyea mbóhuxeovoiko ya Átena 2 koeku mbahúkinopea ra Timóti, po'inu ûti xoko Vúnae. Koatímaka ko'itúkeinoti Itukó'oviti nê'e, koane koukóponoati ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Kristu. Mbahúkinoake huvó'oxoponeopinoe keúkoponivo ya kívivo Itukó'oviti, koane enékoponeopimaka ikéneke Vúnae, 3 motovâti ákoyea ápahuina xâne xepákuke komuyá'ikoti isóneu vo'ókuke ne tiú'iti koekúti simópiti. Vo'oku yéxoanenoe itúkeovo koati vékokune ûti nê'e, uti hokoti Kristu. 4 Yaneko óveangu xepákuke, ngoyúhoinopeanoepepo koítoponeovomo uti kotíveti. Yoko énomoneoxo koéneye, epó'oxo yéxoa kó'iyeaneye. 5 Vo'oku tiú'iko ne víkoku, ako'óne índa ákoyeane enja koêku, mbahuko noixóponopiti, ngaha'âti énjea kéyekunoe ikéneke Itukó'oviti, ngohiyánati íteopinoe Satánae, enepone áhati kátavokea isóneu xâne, mbuvâtimaka itúkeovo ko'itukehí koeti ûti xepákuke.

6 Itea kó'oyene koeku aúkopeovo Timóti ukópea xepákuke, omópinonu únati eyekoûti ixómoyea kivovo Itukó'oviti, yoko ákoyea omótovokokonoe yokóvo. Koyúhopinonumaka kóyekuneyea puyákeovonu yokóvo koane úhepeyea iséneunonu. Kúteanemaka iséneunoa ne nza'ínehiko. Koyúhopinovimaka kehá'ayinoe neíxopivi, kuteâtimaka yupíheovone kahá'ayea noíxopeopinoe ûti. 7 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, upánini enó'iyea koekúti tiú'itinovi koane enó'iyeamaka koítoponeovo uti kotíveti yâyeke, úhepepone visóneu vo'oku kívivoxo Itukó'oviti. 8 Koati énomone koéneye visóneu kó'oyene koeku véxea ixómoyea kéxuna'ixovonoe ikéneke Vúnae. 9 Vo'ókuke ra êno hána'iti elókeko vokóvo nonékuke Itukó'oviti ve'ókukenoe, ako véxa kíxoaku ûti víkoro'ixinovopi xoko Itukó'oviti. 10 Káxe, yóti véyo ûti vépemo'ixea Itukó'oviti. Koati kaha'âti ûti noíxoponeopi ûti, motovâti huvó'oxeopinoe ûti enepo ava'ávo kali konokóvotiko ya kixeku héki Vúnae.

Épeminoa Poûlu ne íhae Tesálonika xoko Itukó'oviti

11 Itúkapu Itukó'oviti, Ha'a ûti, koáne Vúnae Jesus mihe'ókinovimo voxéne káyukopeovoikomo ûti xepákuke. 12 Itúkapumaka Vúnae kuri'úxinopinoe ákoyea omótovokoko yokóvo, itínoe hokoti Kristu, koane énomonemaka porexópi ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti po'ínuhiko xâne, kuteâti ákoyeamaka omótovopinoe

vokóvo. 13 Yane kexuná'ixovotimo ikéneke Vúnae ya itíkivo koati sasá'iti koane
ákotimaka pahúnevo nonékuke Ha'a ûti, enepo aukápapu ne Vúnae Jesus, ax-
enápanemaka ne uhá koeti kasásа'iupo.

4

Kixoku vitúkeovo koati iko'élokexoti okovo Itukó'oviti

1 Ya tumúneke únzexea ra yúndoe, anéyeiko koâti anjá'inopi, itínoe
mbo'ínu xoko Jesus: Injíko'okopinoe ya iháke Vúnae Jesus héki kuteâti
koêku ne ínzikaxopike yanekôyoke, motovâti iké'elokexi okovo Itukó'oviti.
Koati énomoneoxo kéneye ikéneke Vúnae kó'oyene, itea ngaha'aînopitinoe
inamá'axoyea kené'eye ikéneke. 2 Yoko yéxoane ne páhoenonu Vúnae Jesus
ngoyúhoinopinoe, nékone itíki. 3 Hara ahá'ainopinoe Itukó'oviti, itíkivo xâne
koati sasá'iti, éxotimaka sayá'ikopeova ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a
sêno. 4 Enepone úhepune miûyo, konókoti yéxi ími sasá'itike. Konókotimaka
tíyi ne ahá'inovi Itukó'oviti yara koekúti. 5 Ako yusíka ákoyea seyá'ikapipa,
mará'inamo yakútea xâne ákoti êxa Itukó'oviti. 6 Yara koekúti, mbahuko
ákoyea vaheréxoti ítukeino po'ínu. Ako yusíka ápeyea aupú'ikoati ne po'inu
ûti, kapiné'iyeati yêno, vo'oku koati púvone Vúnae ne koekúti kuteâti. Yoko
kuteâti yunzó'inopinoe yanekôyoke enepo ngouhápu'ikinopea ne koekúti, koati
ngixópitinoe ipíhoponeamo Itukó'oviti ne xâne kixoâtineye. 7 Vo'oku haina
ihaxíkinoviti Itukó'oviti vitúkeovo xâne ákoti saya'íkapeapa ne váhere úhepune
mûyo, itea ihaxíkinoviti vitúkeovo xâne kuri'ókopovati, koane koati sasá'itimaka
nonékuke. 8 Énomone ngó'ino, enepone xâne ákoti akaha'a itúkea ne ihíkauvoti
ínzikaxeopikenoe, haina inzóneu, undi xâne yara poké'e púvo, itea koati puvoti
isóneu Itukó'oviti, enepone porexópitinoe Sasá'iti Omíxone.

9 Ako apásika ngoyúhoinopeanoe kónokea ákoyea omótovokoko vokóvo, vo'oku
koati Itukó'oviti ihíkaxopi kónokea kíxikokoneye. 10 Yoko koati kaná'uti ákoyea
omótova yokóvo ne uhá koeti po'inu ûti xoko Kristu ya uhá koeti poké'exa
Masêdonea. Itea kóyeane enéngeopinoe kénoki keúkoponivo ké'iyineye, itínoe
mbo'ínu xoko Vúnae. 11 Yapási'ixa yóvoheixi úhepetike iséneunokoko ákoti
ixomo yarixákaka. Hane yíxapu nékone itíki, koane yokó'ituke, itíkoti ésa'i
nékone kuteâti koeku mbáhoenopi yanekôyo. 12 Yanê'e, itínoemo teyonéti
xapákuke xâne ákoti hakâ ra hó'e ûti, koane ákomo yokónokoa íhinovo po'i xâne
koúsokinopinoe nékone.

Kixókumo koêku ne ivokóvoti kutípoti Kristu aukápapune Vúnae

13 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ngahá'ainopeanoe yéxi koêku ne po'inu
ûti omómikopotine xoko Itukó'oviti, maka hákone ikaxú'i yokóvo koane
hákonemaka kitea xâne ákoti kúxoixopone xoko Itukó'oviti. 14 Vo'oku koeku
kutípea ûti ivókeovo ne Jesus yoko exépukopea ukópea xapa ivokóvoti,
kúteanemakamo ne kúxone ûti xoko ivokóvotihiko, vo'oku koéxepukopeamo
Itukó'oviti ne omómikopotine xokóyoke. Enepo aukápapu ne Jesus, ix-
anéxopatihikomo Itukó'oviti nê'e.

15 Yoko hara pahúkonumaka Vúnae ngoúhapu'ikinopinoe: Uti âvotimo ivakápu
yaneko káxe aukápapu Vúnae, ákomo inuxó vákoepea neko inuxópotinehiko
ya utíke. 16 Vo'oku apêtimo emo'u Vúnae pahúkoti ovóxe koane emó'umaka
ne koati payásoti ánjuna inuxínoati ne po'ínuhiko ánju, yóko'omaka ne emo'u
huxôe páhoe Itukó'oviti óxeovo. Yane keno'ókopotinemo Vúnae ukópea vanúke,
yoko inuxó koépotimo exépuhikopea ne ivokóvotihiko kutípoti Kristu. 17 Yane
hú koépotimakamo vomópeokono xapa kapási ikénekehiko, uti âvoti ivakápu
motovâti tokópeamo uti Vúnae kukúke vanúke. Yane ákonemo hunókoku

vópea xokóyoke. 18 Énomone ngixínopinoe, kéxunakikakanoe iséneu yara yunzó'inopinoe.

5

Konókoti usó kóyepinoa xâne ne aúkopovope Vúnae Jesus

1 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ako okónoko yundóxinopeanoe itukóvotimoye káxe, koane ápeyeakumo ra koekútihiko. 2 Vo'oku enepone kaxena aúkopovope Vúnae, é'exo kíxeanenoe kutí kó'iyeamo koêku enepo símo oméxoti ya yóti ákoti kuxoâti. 3 Enepomo akoéne ra xanéhiko: “Ako yuvo'óviti. Koati únati koeku ûti” akoéne, yane apé koetínemo hána'iti tiveko koekúti kuteâti koeku apé kó'iyea ohone xe'éxa ne sêno koxe'éxati, enepo simovóne kaxena ipúhikope xe'éxa. Yoko ákomo iteóvati neko káxe.
4 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, ákone yávaheixanoe hahákutike, ínapomo iyupaxó ixâpi neko káxe kuteâti koeku enepo símo ómevoti. 5 Koáhati yovóheixotinoe uhapú'itike kuteâti koeku xâne yoneâti káxe. Kene haina vovóheixoti hahákutike kuteâti koeku xâne yoneâti yóti. 6 Hákoikopo kutí kôe uti xâne imókoti, kuteâti koeku po'ínuhiko xâne ákoti êxa Itukó'oviti. Itea hara vákoeneye xâne noimee koyêti ixómotimaka iyukóvo isóneu vo'oku ápeyea kúxoixone. 7 Enepone xâne imókoti, yóti imókea, koáne hahákutikemaka óvoheixo ne kohíhiti. 8 Kene ûti, koeku itúkeovo uhapú'itike vóvoheixo, vitúkapuikopo xâne iyukóvoti isóneu. Enepone kúveovo uti Itukó'oviti koane ákoyea omótovokoko vokóvo, énomone vitúka sa'íkovope ûti kuteâti koeku ípihone húndaru xa'ákuke enepo yóno xapa isukókoti. Kene ne hána'iti kúxoixone ûti vópeamo xoko Itukó'oviti, véxone koúsokeovomo, énomone vitúkamaka kóhiyanavope visóneu, kuteâti koeku itúkeovo kóhiyanavope tuti húndaru ne xovó'i, ikó'itukeu enepo yóno xapa isukókoti. 9 Vo'oku haina ihaxíkinoviti vonópea ipihóponovokutike ne Itukó'oviti, itea iháxikinovike vópea xokóyoke vo'oku ítukeinovi Vúnae Jesus Kristu, 10 enepone ivokínovoviti, motovâti vóvoheixea xokóyoke, yusíkoti itúkeovo koeku vápeyeako yara poké'e, áko'o ike vivókinevo. 11 Kéxunakikakanoekopo iséneu, epó'oxo hivá'axakaka keúkoponivo ikéneke Vúnae, kuteâti koêku itíkivo kó'oyene.

Ako tôpi enékeake Poûlu ne íhae Tesálonika

12 Kó'oyene itínoe mbo'ínu xoko Jesus, konokoâti tíyinoe ne ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti xepákuke, enepone inuxínopitinoe ikéneke Vúnae koane enekópiti. 13 Konókoti ákoyea omótovahiko yokóvo, koane tíyanoe vo'ókuke ne ítuke xepákuke, koeku ko'ítukeyea ítuke Itukó'oviti. Hákomaka yokopókokonoe, itea itúkapu úhepekoke iséneunokoko yóvoheixo. 14 Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, enepone xâne yómoti kapáyasokinovo po'ínuhiko ûti, injíko'okopinoemaka yenéki ákoyeane ákoeneye. Kéxunakapi isóneu ne xâne kahá'atine komúya'ikea isóneu. Hivá'axamaka ne xâne ákotine xunáko ikéneke Itukó'oviti, koane yokóseana uhá koeti xâne ákoti imaxovó ixêa kixóvoku. 15 Yokóhiyanavo, maka hákone xâne xepákukenoe itukópinoati ésa'i ne váhere kixókonoku. Konókotimaka kóyekuneyea itíkinokoko únati, itínoe kopo'ínukokoti xoko Vúnae. Koane itíkinamaka únati ne uhá koeti xâne.
16 Konókoti ixómoyea elóke yokóvo. 17 Hákomaka kurí kixe itíki orásaum. 18 Íkera'ixinapa ne Itukó'oviti ya uhá koeti koekúti, vo'oku énomone itukóvo ahá'inopinoe Itukó'oviti ya koeku héki Kristu Jesus.
19 Hako tepikôa ko'ítukeyea ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 20 Hákomaka kutí kixêa ákoti itúkovoke ne ihíkauvoti koúhapu'ikinoake Itukó'oviti ne po'ínu ûti. 21 Yapásika yéxi itúkeovo koati únati ne uhá koeti ihíkauvoti kuteâti, koane

itúkeovo ukeâti xoko Itukó'oviti, áko'o áko'oyea. Itukapu únati, hako kirikôa.
22 Yahíkuxipa ne uhá koeti kó'iyeovoku váhere kixovókuti.

Orásauna Poûlu vo'ókuke ne íhae Tesálonika

23 Enepone Itukó'oviti, úkeaku hána'iti úhepeko isoneûti koane asako
omixóneti, itúkapu énomone porexópi kirí'okopivoa ya uhá koeti koekúti,
motovâti uha-uhá kó'iyea iséneu, yomíxone, koane kixeku itíkivo ponovô
nonékuke, ákoti motovâti koyúhoyea ápeyea óvaku véherevoko yaneko káxe
aukápapune Vúnae Jesus Kristu. 24 Yoko koati motovâti kúveovokono
kíxeopineye ne Itukó'oviti, enepone ihaxíkopiti héki.

Hunókoku yútoe Poûlu

25 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, émbemopi itíkinovi orásaum.
26 Yíhaikanoe uhá koeti po'inu ûti xoko Vúnae, siunoné kixeâti kuteâti
kixókokoku yúhoikeokoko ûti, imeâtinoe sasá'ikoke iséneu vo'oku itínoe
kopo'ínukokoti xoko Kristu.
27 Ya iháke Vúnae injíko'okopinoe yíhoikinoa uhá koeti po'inu ûti xoko Jesus
ra koyuhópeti mbáhoenopinoe.
28 Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe.
Hunókokune.

2 TESALONÍSENSI
Pí'ape yutóxinoa Poûlu ne kutípoti Jesus íhae Tesálonika

Ikénepoke pahúkea Poûlu neko inúxoti koyuhópeti xoko hokotíhiko Jesus ya Tesálonika, pahúkopinoamaka ra pí'ape koyúhope. Koati yonoâtihiko okovo Poûlu neko kutípotihiko Jesus, vo'oku ákoyea tôpi ihíkauvoti itohíneoti xapákuke koyuhoâti koêku ne aúkopovope Jesus. Xapákuke neko íhae Tesálonika, ápe koyuhoâti aúkopeovone Jesus. Kene po'ínuhiko xâne, koyúhoa itúkeovo ákotine ahikápu aúkopovope. Yane ápe xâne ákotine akahá'a ko'ítukeyea vo'ókuke. Pohu ovohí koetíne kuxópotine Jesus. Koyúhoinoa Poûlu ákoyea yusíka kó'iyeaneye.

Ina exókoahikomaka ukóponeaxomo ne váhere kixovókuti tumúneke aúkopeovomo Jesus. Koyúhoinoamaka kurí'uxeovoxomo xunako Satánae, koane enó'iyeamo isukókoti yara uhá koeti kúveu mêum tumúneke káyukopovope Jesus. Kúteanemaka ne xâne okópotihiko Itukó'oviti, kuri'úxovoteoxomo. Itea ya hunókokuke, Itukó'ovitimo itôa ne Satánae, uke'éxeati xunáko. Ixíko'okoahikomaka Poûlu neko kutípoti Jesus títiu kóyeyea kúveovohiko Itukó'oviti, koane ákoyea háka ne ihíkauvoti ákoti akaná'u.

1 Yutóxinopinoe ûti, undi Poûlu koane Síla yoko Timóti. Pahúkinopea ûti ra koyuhópeti, itínoe ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti ya Tesálonika, itínoe xanena Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu.

2 Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koane úhepekoke isoneûti ukeâti xokóyoke.

Íkoro'ixinovoke ne Poûlu xoko Itukó'oviti

3 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, koati motokeâti ákoyea âka víkoro'ixinovopinoe xoko Itukó'oviti, vo'oku yupíheovo ukóponea ne kívivo Itukó'oviti, koane tumúne yóno kurí'uxeovoxo ákoyea omótovokoko yokóvo. 4 Énomone kutí'inoke vihayú'ikopitinoe, vitukópiti véyexovope xapákuke po'ínuhiko kutípoti Jesus ya po'íkehiko imokóvokuti, vo'oku kéxuna'ixivo ikéneke Vúnae ákoti kemuyá'ika iséneu, koane vo'oku kívivoxo Itukó'oviti upánini enó'iyea kotíveti yoko tiú'iti koekúti víkokunoe, iteâti uhá koêti ákoti imaxovó ixêa. 5 Enepone víki kotívetike, iteâti uhá koêti, koati énomonemo kutí'inoke iyúseoti ponóvoku ne kíxoakumo Itukó'oviti ne xanéhiko yuhaíkapamo vo'oku kixoku itúkeovo. Vo'oku urapú'itimo yaneko káxe itíkivo xanena Itukó'oviti motokeâteoxo yonópea natíxokuke. Yoko énomone kutí'inoke keitóponovoti kotíveti kó'oyene vo'oku itíkivo xanéna keukóponoati ne natíxea xapa xâne. 6 Koati ponóvotimo kixoku itúkeovo ne Itukó'oviti, vo'oku ikoítoponoatimo kotíveti ne ikoítoponopitihiko kotíveti, itukópinopiti yésa'i, 7 koane kouhépekopinopitimo kêku, itínoe ixómoti koitóponovo kotíveti kó'oyene. Kúteanemakamo kixó'oviku, ûndi yoko nza'ínehiko, enepo kayukápune Vúnae Jesus ukópea vanúke, axenápoanemaka ne koati xúnati ánjunahiko, 8 koánemaka irumékoti yúku, ipíhoponeake ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti, yóko'omaka ne xanéhiko ákoti akutípoa ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Vúnae Jesus. 9 Ya xoko pahúkopokonokuhiko, ákomo hunókoku íkoitoponeokono kotíveti. Ákonemo omótova noíxea Vúnae koáne ne êno hána'iti ihayú'iuti xunáko 10 yaneko káxe aukápapu Jesus, enepo ihayú'ikakanamaka koane kahaná'ikakanamaka vo'ókuke ne kasása'iupo, enepohikone uhá koeti kutipoâti. Yoko yarakóxonomakamo xapákukehiko vo'oku kitípi ne ihíkauvoti vomínopikenoe.

11 Énomonemaka ákoino vâka vitúkinopinoe orásaum, maka huvá'axapine
Itukó'oviti yómivo nonékuke kuteâti motókeyea kó'iyeaneye ne xâne iháxiu
Itukó'oviti hókea. Vépeminoamaka itúkeovo ya xunákoke keúsokinoe uhá koeti
únati koekúti, yâha itíki, koane uhá koeti itukéti yúseumo vo'oku kívivo
Itukó'oviti. 12 Yane ihayú'ikokonotimo ne iha Vúnae Jesus ve'ókuke, epó'oxo
iheyú'ikokonotimakamo vo'oku Vúnae ya xikóyoke, vo'ókuke ne hána'iti seánako
Itukó'oviti yoko Vúnae Jesus Kristu youkeke.

2

Koêkumo ne Váhere Hóyeno heru'ó koeti kurí'okeovo Satánae

1 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, anéye vixíko'okopikenoe vo'ókuke ne
káyukopovope Vúnae Jesus Kristu ha'uxápavine xokóyoke: 2 Hako sikovó
kê, kutí'inoke mani itokúxokonoti yokóvo ya po'i isoneûti, koane hákomaka
pipokéxo iséneu pe'okoâti símeovone kaxena aúkopovope Vúnae, áva xâne
koyúhoti ápeyea koúhapu'ikinokonoke ukeâti vanúke kó'iyeaneye. Kúteanemaka
koêku áva perekáxoati nê'e, áko'o yutoxínopeati kutí'iyea itúkeovo ukeâti
xokóyoke ûti ne ihíkauvoti. 3 Hákonoe sikêvo yaúpu'ikikono ya koêkuti
veínopikehiko, vo'oku ákomo simápu kaxena aúkopovope ne Vúnae koeku
âvoyea ukápanaxo kuríkea hókea Itukó'oviti ne xanéhiko yara kúveu
mêum. Konókotimaka koútata'ixeovo neko póhuti hóyeno heru'ó koeti
kurí'okeovo Satánae itúkeovo ovóxe, enepone í'iyuse koyêtimaka yonópeamo
ipihóponovokutike ipíhoponeokono ákotinemo hunókoku. 4 Enepone hóyeno,
okópotimo uhá koeti kó'iyeovoku hó'e xanéhiko, koánemaka uhá koeti kixovókuti
sasá'itino xâne. Kapayásokovotimo oúkeke uhá koêti, yoko urúkovatimakamo ne
hána'iti imokóvokuti, enepone témpulu ya Njeruzálem, ivatákoponotimoya,
itûkovatimo ne koati kaná'uti Itukó'oviti.
5 Ákonoekopo puyákapanapa yokóvo yanekôyo ovo'íngo xepákukenoe
ngoyuhó'inopea ra koekútihiko? 6 Epó'oxo yéxoanoe itopâtiko neko hóyeno
âvoinoke kaútata'ixapu, vo'oku konókoti kúxeokono ne káxe ixíkoaku Itukó'oviti
ápepemo. 7 Koati anéyetine koeku kó'oyene ukóponea ne váhere kixovókuti,
itea mayane he'onó koyêtiko. Poéhane kúxo veyópeovo neko itopâtiko yara
koeku kó'oyene, 8 ínamo kautáta'ixapu neko hóyeno heru'ó koeti kurí'okeovo
Satánae itúkeovo ovoxe, enepone koépeumo Vúnae Jesus ya póhuti kali
apihí koeti omíxone. Uke'éxopatimo Vúnae kautáta'ixapapu ukapêa vanúke.
9 Enepone váhere hóyeno, koatimo ya xunákoke Satánae símea. Koati ainóvoti
xunako Satánae ovâmo xokóyoke itúkinokemo hána'iti iyupánevoti koane
koekúti ákoti po'i itukoâti, itea aínovomo aúpu'ikope xanéhiko. 10 Ákomo tôpi
kó'iyeovoku váhere koekúti veínoakemo aúpu'ikea ne xanéhiko yonópotimo
ipihóponovokutike, vo'oku púveahiko ne koati kaná'uti kixovókuti íhae
xoko Itukó'oviti, enepone mani kutí'inoke iteóvati ne pahúnevo eneponi
akutípoa. 11 Énomonemaka kutí'ino sikoâtihikomo Itukó'oviti íteokono yane
semekénovo'iti. Koati kutipoâteoxohikomo kutí'iyea koati kaná'uti. 12 Yanê'e
pahukópokonotihikomo ipihóponovokutike ne uhá koeti xâne ákoti akutípoa ne
kaná'uti kixovókuti, enepohikone kouhépekoti itúkea váhere.

Kíxoaku Poûlu enékea ne íhae Tesálonika kutípoti Jesus

13 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, ákoti omotóva okóvo Vúnae, koati mo-
tokeâti kóyekuneyea víkoroixinovopinoe xoko Itukó'oviti, vo'oku ukeâtinekene
tumúneke ápeyea uhá koeti koekúti, noívokoxopine Itukó'oviti yenópinoe
xokóyoke. Kó'inokeneye vo'oku kasása'ikeopi Sasá'iti Omíxone yaneko kitipôa
ne kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. 14 Yoko iháxikinopikenoe Itukó'oviti yane

inámati ihíkauvoti vomínopike, ûndi yoko nza'ínehiko, enepone koyúhoti koeku Jesus, koati kaha'aînopeatinoe kehá'ineyi Vúnae Jesus Kristu yane itúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti. 15 Koeku kó'iyeaneye, itínoe po'inu ûti xoko Jesus, vixíko'okopinoe kéxuna'ixivo ikéneke Vúnae, ákoti kemuyá'ika iséneu. Yíxapumaka ne víhikaxeopikenoe yanekôyo, yusíkoti itúkeovo koekúti koyúhoinopikenoe ûti koeku vóveako xepákuke, áko'o po'i koekúti yutóenopi ûti. 16 Enepone Vúnae Jesus Kristu yoko Itukó'oviti, Ha'a ûti, enepone ákoti omotóvovi okóvo, porexó'ovitimaka úhepepea visóneu ákotinemo uké'eyeaku yoko uhé'ekoti kúxone ûti yupihóvoti unáko, vo'oku hána'iti seánako voúkeke, 17 itúkapu énomone porexópinoe kéxuna'ixivo ikéneke. Itúkapu énomonemaka koxunákopi, motovâti itúkeovo ainóvoti únatinoe koekúti itíko koane keyúho.

3

Epemôa Poûlu ne íhae Tesálonika itúkinoa orásaum

1 Itínoe po'inu ûti xoko Jesus, tumúneke únzexea ra yúndoe, émbemopinoe itíkinovi orásaum, maka ukápananeoxo ra emo'u Vúnae, epó'oxo iháyu'ikakananemaka xapa po'ínuhiko xâne kuteâti koêku ya xepákukenoe. 2 Koane yépeminavi, maka víteapane ne váherehiko xâne yoko xâne koyuvôrixovoti, vo'oku ako uhá ákoe xâne kutípoti emo'u Itukó'oviti.

3 Motóva kúveovokono ne Vúnae. Koati koxunákopitinoemo nê'e. Ákomo síka ne Ndeâpu íkorokeopinoe. 4 Koati motovâti ómomikea visóneu ikéneke Vúnae ve'ókukenoe, vexoâti yíxivo itíki ne páhoenopi uti itíki. Yoko haina póhutine yara koeku kó'oyene, itea koánemakamo ya káxehiko keno'ókoti.

5 Paréxapinoe Vúnae Itukó'oviti yóvoheixi yane hána'iti ákoyea omótovovi okóvo. Énomonemaka huva'áxapinoe kéxuna'ixivo ya héki, ákoti yaukápapu ikínike, kuteâtimaka kixoku kóxuna'ixeovo ne Kristu, ákotimaka aukápapu ikéneke.

Ixíko'okoa Poûlu kónokea ko'ítukeyea ne uhá koeti xâne

6 Itínoe po'inu ûti xoko Vúnae Jesus, vixíko'okopinoe ya iháke Vúnae yahíkuxivoa ne uhá koeti xâne omó'ixoti hulékeko, ákoti âha itúkea itukovo káxe, ákotimaka akahá'a hókea ne ihíkauvoti víhikaxopikenoe. 7 Yoko yéxoanoepepo kixoku vitúkeovo xepákuke. Yéxoamaka itúkeovo nékone héki, vo'oku yaneko vóveaku xepákuke, ako váhuleke. 8 Ákomaka kúxeaku ûti poréxeokono nika ûti ákoti ésa'i. Itea koati vivokóponovoti ko'ítukeyea ûti. Káxe, yóti yupíhovo momí'iyea ûti, puvâti ûti vitúkeovo yávahanoe. 9 Maní'oxo motovâti kúxea uti keúsokinovinoe nókone ûti, itea koati kahá'ati uti vitúkinopinoe hékone ya kixoku ko'ítukeyea ûti. 10 Vo'oku yaneko vóveakuiko xepákukenoe, hara koe páhoenopi ûti itíki: “Enepone xâne ákoti akahá'a ko'ítukeyea, hákomaka porexókono nîka” koe yuhó'inopi ûti.

11 Kó'inokeneye ra vemó'uinopinoe vo'oku ápe xâne etó'okoviti ápeyea huléketi xâne xepákuke, ákoti oko'ítuke, yómoti í'inuxo kó'iyea xoko itúkovoke po'ínu xâne, yuixóvoti koekúti ákoti itukapu mani yuíxovone. 12 Ya iháke Vúnae Jesus Kristu, sayá'ikoa ûti ne xâne koetíneye, koane vixíko'okoa yuíxeovo ko'ítukeyea, ákoti í'inuxo akôe xoko itúkovoke po'ínuhiko xâne, maka aváne vanéxope nîka. 13 Itínoe po'inu ûti xoko Vúnae, hako imaxovó kixe itíki únati. 14 Enepo áva xâne ákoti akahá'a itúkea ne vixíko'okopikenoe yara yútoenopi ûti, hénaxa, epó'oxo yahíkuxipa, maka káteyakakanane. 15 Itea hako kutí kixêa yanáne. Yenéka, kuteâti koeku venékea po'inu ûti xoko Vúnae.

Hunókoku yútoe Poûlu koane íkopovope

16 Enepone Vúnae, úkeaku uhá koeti úhepeti isoneûti, itúkapu énomone ixomo
porexópinoe úhepeko iséneu ikéneke, ya uhá koeti kéyeku. Itúkapu énomonemaka
ovóheixo ya póhutinoe kexé'u.
17 Enepora yúndoe íngopeovopikenoe, koati yútoe vô'um, undi Poûlu. Koati
koêkune ya uhá koeti hunókoku yúndoe mbáhoe, hoénaxovope itúkeovo undíne
yutoxôa. Énomone ngíxoaneye nzunókea ra yúndoe.
18 Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yóvoheixo, póhutinoe kexé'u.
Hunókokune.

1 TIMÓTI
Inúxoti yutóxinoa Poûlu ne Timóti

Enepora yútoe Poûlu, xoko homoêhou koéhati Timóti yóno. Kutípoa Timóti ne kaná'uti ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus yaneko kamôa xoko Poûlu. Énomone "nje'éxa" kixínoa Poûlu. Êno xáneheixea Timóti ne Poûlu koeku koyúhoponea emo'u Itukó'oviti xapa xâne. Po'íke káxe, ôvane Timóti ya Éfezu inúxino ítuke Itukó'oviti koeku ukóponea ne Poûlu po'íke pitivóko. Énomone óvoheixoiko ne Timóti pahukínoane Poûlu ra koyuhópeti, inúxoti yútoenoa.

Éxokoa Poûlu ne Timóti nókone kó'iyea ne inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti ya imokóvokuti, koane nókone itúkea ne xanena Itukó'oviti. Koyúhoinoamaka Poûlu koêku ne inuxínotihiko xanena Itukó'oviti kónokea okópea ne ihíkauvoti ákoti akaná'u, enepone koyúhoti koeku kixovókuti kuteâti ákoyea yusíka níkeokono po'ínuhiko kó'iyeovoku nikokónoti, koáne ákoyea yusíka kóyenoyea koane ko'ímayea ne xâne. Ixíko'okoa Poûlu ne inuxínotihiko imokóvokuti yuíxeovo itúkea ne itukéti pónekono itúkea. Ina enekómaka Timóti itúkeovo xâne motovâti hókeokono kixoku itúkeovo ya uhá koeti ítuke. Enékovimaka pónea uti kixoku vitúkeovo, uti kutípoti Jesus, koane vitúkeovo xâne kuri'ókovoti Itukó'oviti. Enékovimaka vitúkeovo koati kaná'uti kuvóvoti Itukó'oviti, koane ákoyea omótovokoko vokóvo yoko kóxuna'ixeovo ûti ikéneke Jesus, ákotimaka kapayásakapu ûti.

Tûri

1 Yundóxinopi, ûndi Poûlu, undi ovoxe Kristu Jesus, ngoyuhó'iyeati emó'u xapa xâne, kuteâti páhoenonu indúkea ne Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti, yoko Kristu Jesus, enepone porexó'oviti hána'iti kúxoixone ûti ikéneke Itukó'oviti, véxone koúsokeovomo. 2 Mbahúkinopea ra koyuhópeti Timotí, iti koati kaná'uti nje'éxa vo'oku kívivo Jesus yaneko ngoyuhó'inopea koêku.

Iká'iparaxapi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Kristu Jesus Vúnae, uhá koêti ne únatinoe koekúti ukeâti xokóyoke. Koane itúkapumaka hána'itike seánakopi yóvoheixo, koane úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Ítukexeake Poûlu ne Timóti ya Éfezu

3 Kuteâti yunzó'inopi yanekôyo koeku yóneam íyeu Masêdonea, ngáyukopoikomaka émbemopeopi yóvoheixikone ya Éfezu. Ngahá'ainopi seyá'iki ne xâne kopoé'akoti íhikaxea, maka hákone ihíkaxo ihíkauvoti ákoti akaná'u, 4 yoko hákonemaka yuixóvo kutí koeti xetihí koêti, yoko yutoéti ákoti hunókoku kayumákoti iháhiko voxúnoekene ukeátine inâ turixóvo viyénoxapa. Enepora koekútihiko yuíxovoke, koati yumópeokoko xâne poréxo, ya koêkuni huvó'oxea itúkea ítuke Itukó'oviti. Yoko kúveovo Itukó'oviti konokóvo motovâti itúkeokono ítuke. 5 Itea hara kutí'inoke mbahukínopiti yûnzo, ngaha'aînopiti ákoyea omótovo yokovo po'ínuhiko xâne. Yoko enepone ákoyea omótova yokóvo, konókoti itúkeovo ukeâti xoko sasa'ípotine iséneu, yexoâtimaka ákoyea ítikaheapu ikéneke Vúnae, koane ikéna'uxixo kívivoa. 6 Itea ápe xâne ákotine akoéneye. Pihohí koéne isóneu xoko po'ínuhiko koekúti ákoti itópoinoake, koekútihiko poréxotimaka xâne ixómoyea yumópokoko. 7 Enepohikone xâne, koati kaha'âti itúkeovo éxoti íhikaxea ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, itea ako éxa kixó'ekone ne ihíkauvoti íhikaxone, koane ákomaka koati éxea koêku ne yûho vo'ókuke, upánini ya kixoku koyúhoyea kutí koéhiko koati exoâti.

Itúkovoke ne Ponóvoti Kixovókuti

8 Véxoa itúkeovo koati únati koekúti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse,
enepo akutípokono. 9 Yoko ápeinoke ra Ponóvoti Kixovókuti, haina vo'ókuke
xâne únati kixoku itúkeovo, itea vo'ókuke xâne pahukóvoti, koáne ne puvâti
ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, yóko'o ne ákoti téyone, koánemaka ne va-
heréxoti kixoku itúkeovo. Ápeinokemaka nê'e vo'oku xâne ákoti asasá'i nonékuke
Itukó'oviti, yoko xâne ákoti teyâ ne sasá'iti kixovókuti, koáne ne koepékoti
há'a yoko êno, yóko'omaka ne koepékoti po'i xâne, 10 koánemaka vo'oku xâne
ákoti saya'íkapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea kaha'a sêno, yoko
hóyeno koyenópoti po'i hóyeno, koane xâne oméxoti po'i xâne itukoâti ákau.
Ápeinokemaka ne Ponóvoti Kixovókuti vo'oku xâne semékenovo'iti, koáne ne
itukóheoti koeku po'ínuhiko, koánemaka vo'oku uhá koeti po'ínuhiko okopâti
ne koati ponóvoti ihíkauvoti, 11 enepone koyúhoinovike ne inámati ihíkauvoti
omínovike Jesus. Yoko koati êno hána'iti ihayú'iuti ihíkauvoti nê'e ukeâti xoko
Itukó'oviti, enepone motokeâti kahána'ikeokono îha. Énomonemaka ne ihíkauvoti
mbáhoenokono ngoyúhoyea xapa xâne.

Hána'iti elókeko okovo Poûlu vo'oku seánakoa Itukó'oviti

12 Aínapo ákoe Vúnae Kristu Jesus koxunákonu, enepone inixónutimaka
indúkeovo motovâti kúveovokono, kutí'inoke porexónuti ngo'ítukeinoa,
13 upánini indúkovo yómoti koémoke'eyea Jesus mekúke, ingoítoponoatimaka
kotíveti ne xanéna, koane yupihóvati váherexinoahiko índuke. Itea kóyeane
kóseanayeonu Itukó'oviti, vo'oku akó'oti enjâ indúkeovo pahukóvoti yanekôyoke
avô'o nguvâpu Jesus. 14 Koati yupihóvati kóseanayeonu Vúnae, porexónuti
ngúveova, koane ákoyeamaka omótovo ongóvo po'ínuhiko xâne, kuteâti pónevi
Kristu Jesus kó'iyea ûti ikéneke. 15 Enepora emo'úti yutoxóvoti yâye, koati
kaná'uti, koane koati motovâti kúveovokono: Énomone símeane ne Kristu
Jesus yara kúveu mêum koíteovo xâne pahukóvoti. Yoko undíne yupihóvoxo
pahúkeovo ya uhá koêti. 16 Kóseanainonuke Vúnae, undi yupihóvoti pahúnevo
ya uhá koeti po'ínuhiko xâne, koati kaha'âti koúhapu'ikea koêku ne Jesus
Kristu ya njokóyoke, itúkeovo ôriti ímaxeovo kúxoixea xâne kutípea. Koati
kaha'âtimaka itúkeonu éxokoke po'ínuhiko xâne ne hána'iti seánakovi, koêkuti
yé'akeye kutipoâtimo, kutí'inoke itopónotihikomo apéyeati ákotinemo hunókoku
xokóyoke. 17 Kahána'ikaikopo ûti ne Itukó'oviti, natina ûti, enepone kóyekutine
ápeyea, ákoti tûri koane ákoti uké'eyeaku, ákotimaka inixoâti, poéhanemaka
itukóvo koati kaná'uti Itukó'oviti. Itúkapu énomone itukóvo hána'iti teyonéti
koane hána'iti ihayú'iuti ya uhá koeti káxe ákotinemo hunókoku. Ákoyeneoxoye.
18 Hara kôe injíko'okopike Timotí, iti kutí ngíxone nje'éxa xoko Jesus:
Kéxuna'ixapu itíki ne únati itukéti ítukexeopike Vúnae, kuteâti koeku
kóxuna'ixeovo húndaru, puyakóponovati yokóvo ixíko'okopike neko yuhó'inopi
po'inu ûti, enepone éxokoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti itúkeovomo îti itukôa
ra itukéti. 19 Yákoyeneye kéxuna'ixivo koeku kívivo Itukó'oviti, yexoâtimaka
ákoyea itíkaheapu itea itúkeovo ponóvoti ne ítike. Yoko ápe xâne ákotine akoéneye
isóneu. Kene kó'oyene, koati hána'itine koésayu'ixeokono koêku vo'ókuke.
20 Xapákukehiko, anêko Imîneu koane Alíxandere. Yoko mboré'okoane Satánae
íkoitoponeokonohiko kotíveti, maka hákone koemóke'ekono ítuke Itukó'oviti
vo'oku váhere ítuke.

2

Konókoti itúkea orásaum ne kutípoti Jesus

1 Inúxoti ya uhá koêti, hara injíko'okopi: Konókoti itíkinoa orásaum ne uhá
koeti xâne, yepemínoati seánakoa Itukó'oviti, yepemínoatimaka nókone xaneâti

íkero'ixivo xoko Itukó'oviti. 2 Itíkina orásaum ne nâtihiko koane uhá koeti po'ínuhiko pahúkoti, maka aúnatine koeku ûti, koane maka hákone isukókoti yoko okopókokoti, motovâti vitúkeovo teyoti Itukó'oviti koane vitúkeovomaka itípakovoti. 3 Vo'oku Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti, ínixoa unáko nê'e, koane koati ponóvotinoa kó'iyeaneye. 4 Yoko kahá'ainoa Itukó'oviti ne uhá koeti xâne íteova ne pahúnevo koane kutípea ne kaná'uti kixovókuti ukeâti xokóyoke. 5 Vo'oku poéhaxo ne Itukó'oviti, ako po'ínu. Poéhamaka ne Epemínoviti nonékuke Itukó'oviti. Énomone ne Kristu Jesus, enepone ikútipasikoponovoviti, uti xâne. 6 Kurí'okopovo Itukó'oviti nê'e enepo ivokóvo kuruhúke, yaneko porexópo ésa'i pahúnevo uhá koeti xâne. Yoko koúhapu'ikovone neko koekúti simovóne kaxénaxeake Itukó'oviti urápu'iyea. 7 Énomone noívokoxinonu Vúnae, motovâti ngoyúhoyea koeku nê'e. Énomonemaka pahúkinonu xapa xâne. Yoko koati kaná'uti ra yûnzo, haina nzemekékexoti. Noívokoxinonuke motovâti ínzikaxea ne ákoti itukapu jûdeu koêku ne kaná'uti kixovókuti, kutípone ûti.

8 Ngahá'ainoahiko ne hóyeno, koêkuti óvoheixoku, itúkea orásaum, koane ákoyea váhere ítuke vô'u koéxepoeno Itukó'oviti ya orásaum, ákotimaka xâne ímaikinovoke koane ákotimaka púvone.

9 Kúteanemaka ne senóhiko, ngahá'ainoamaka kóyuseyea kixoku ko'ípovoyea, ákoti akutêa senóhiko ákoti téyapana. Konókotimaka itúkeovohiko éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. Enepone kouhé'ekoati, ako apásika itúkeovo koekúti kuteâti uhé'ekoti ikáhi, koane ôro iyóyonevo, yoko po'ínuhiko kohépiti iyoyókovopeti, koane ko'ípovoyeamaka koati únati ipovóti. 10 Itea hane itúka kouhé'ekoati, ponóvoti kixoku itúkeovo, kuteâti motókeyea itúkea ne senóhiko koyúhoti itúkeovo teyoti Itukó'oviti. 11 Enepo ihíkaxakana senóhiko ne emo'u Itukó'oviti, konókoti yunú kóyeyea, koane téyea ne ihíkaxoati ákotimaka kapayásakinapa. 12 Ákomaka nzíka ne senóhiko íhikaxea koane pahúkea îma. Konókoti éxea yunú kóyeyeahiko. 13 Vo'oku Âdaum inuxô itúkeokono, ina itukókono Éva ikénepoke. 14 Koane hainámaka Âdaum ne aupú'ikokono, itea koatíne sêno aupú'ikokono, ikorókovoti pahunévotike. 15 Itea kóyeanemo íteovo ohone xe'éxa ne senóhiko enepo okoxé'exa, koane ákomakamo yuvâti enepo yuixápu kúveovo Vúnae, koane itukápumaka ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko xâne, koane itukápumaka sasá'iti nonékuke Itukó'oviti, koane éxotimaka kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti.

3

Nókone kó'iyea ne inuxínoti ítuke Itukó'oviti ihíkaxoti imokóvokutike

1 Enepora emo'úti yutoxóvoti yâye, koati kaná'uti koane koati motovâti kúveovokono. Harâ'a: Enepone xâne kahá'ati itúkeovo inuxínoti ítuke Itukó'oviti ihíkaxoti ya imokóvokuti, koati únati itukéti kahá'a. 2 Itea enepone kaha'âti itúkeova, konókoti itúkeovo ákoti évekinokonoku emó'uinokono ápeyea váhere ítuke. Konókotimaka ákoyea apí'a yêno, koane éxea sayá'ikopeovo, yoko éxea kixoku pónea isóneu ya uhá koeti koekúti. Konókotimaka itúkeovo únati kixoku itúkeovo, koane konókoti ú'uso kóyeyea kátarakea koêkuti simoâti óvokuke. Konókotimaka itúkeovo éxoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti. 3 Ako yusíka itúkeovo yómoti kumá'am. Ákomaka yusíka itúkeovo ísukenati po'i xâne, itea konókoti itúkeovo koati únati koane itúpa'ikoti. Konókotimaka púvea ápeyea orixókokoti. Ákomaka yusíka ixómoyea ipúpakino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiûketina. 4 Konókotimaka éxea kíxoaku ne íhae óvoku, koane éxea kíxoaku koéxokexea ne xe'éxaxapa, saya'íkoati koane ihíkaxoati itúkeovo teyoti po'i xâne. 5 Vo'oku enepone hóyeno ákoti exâ kíxoaku ne íhae óvoku, ákomo kalíhuina éxea

inúxino xâne imokóvokutike. 6 Ákomaka yusíka itúkeovo inámati kutípoti Jesus, mará'inamo kapáyasakeapa, akúteamo kixókonoku Ndeâpu kapayásokopovo yanekôyoke, kutí'inoke kopúhikopeati Itukó'oviti nonékuke, kuxokónoti káxe ipíhoponokonopemo. 7 Konókotimaka itúkeovo teyonéti xapákuke xâne ákoti itukapu kutípoti Jesus, maka hákone vekínoaku Ndeâpu íkorokea váhereke, kutí'inoke mani hána'iti téyapana.

Ndeákinu

8 Kúteanemaka koêku ne noivókoetihiko itúkeovo ko'ítuketi imokóvokutike, enepone ndeákinu. Konókotimaka itúkeovo teyonéti ákoti itukáheapu. Ákomaka yusíka itúkeovo yómoti kumá'am. Ákomaka yusíka ixómoyea ipúpakino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiûketina. 9 Konókotimaka yuíxeovahiko hókea ne kaná'uti kixovókuti kutípone ûti, enepone ákoti exákana mekúke, koúhapu'ikinovike Itukó'oviti kó'oyene, koane ákoyea ítukaheapu hókea. 10 Konókotimaka hixópeokono ya ítukeke Itukó'oviti. Enepo itukápu xâne ákoti évekinokonoku emó'uinokono ápeyea váhere ítuke, motóvane itúkeovo ndeákinu. 11 Kúteanemaka koeku yêno ne ndeákinu. Konókoti itúkeovo teyonéti, ákoti itukapu ítukenati xêti po'ínuhiko xâne. Konókotimaka éxea kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti, koane itúkeovo xâne motovâti kúveovokono ya uhá koeti koekúti. 12 Enepohikone ndeákinu, ako yusíka pí'ayea yêno. Konókotimaka éxea kíxoaku ne xe'éxaxapa koane íhae óvoku. 13 Yoko enepohikone ndeákinu koati únati kixoku itúkea ítuke Itukó'oviti, itopónotimo itúkeovo koati teyonéti, koane iyúseotimo itúkeovo é'exo kixoíxoati ne kaná'uti kixovókuti hó'e ûti, motókeinoke koyúhoyea koêku.

14 Ngúxoa ákoyeamo ánju'ikene noínjopeopi Timotí, itea yundóxinoake ra koekúti, 15 maka enepo anju'íkene, yéxane nókone kó'iyea ûti imokóvokutike, enepone óvoku ne koati kaná'uti Itukó'oviti, enepone kotíxovoku koane koúkoponovokumaka ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 16 Koati hána'iti ne ihíkauvoti ákoti exákana mekúke, kouhápu'ikovotine kó'oyene, enepone kutípone ûti. Énomone râ'a:

Enepone simoâti ra kúveu mêum, íkutipasikovovi, uti xâne. Koúhapu'ikea sasá'iko ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Noíxoamaka ánjuhiko, enepone ovoxe Itukó'oviti íhae vanúke. Perékaxokono koêku xoko póhutihiko poké'e óvohikoku xanéhiko yara kúveu mêum. Kutípokono yâye yara poké'e, ina pihôpo vanúkeke xoko êno hána'iti ihayú'iuti ópoku.

4

Koêku ne kopoé'akoatimo íhikaxea ne emo'u Itukó'oviti

1 Ú'urapu'i kíxoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti koêkumo yaneko káxehiko ye'éxapune hunókoku ra mêum, ápeyeamo xâne kurí kixoti kúveovo Itukó'oviti, hokópoti aúpu'ikenati, páhoe Satánae, koane ihíkauvoti ítuke ndémoniuhiko, 2 íhikaxone xâne ákoti oponóvo ítuke, koyúhoti itúkeovo sasá'iti, ihíkaxotimaka koekúti ákoti akaná'u, itea ákone eápapu itúkeovo pahukóvoti, vo'oku itúkeovo váhere koekúti ixomo itúkohiko. 3 Enepohikonê'e, ako síka kóyenoyeahiko koane ko'ímayea ne xâne. Anêkomaka nikokónoti ákoti sikâ níkeokono, koyúhoti itúkeovo pahukóvoti nikokóno. Itea uhá koeti nikokónoti, aínovo poréxovike Itukó'oviti, motovâti níkea ûti koeku víkoro'ixinova, uti kutípoti Jesus, uti exoâtimaka ra kaná'uti kixovókuti íhae xokóyoke. 4 Vo'oku uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti, aínovo únati, epó'oxo itukovo vikoró'ixinovatine xoko Itukó'oviti, ako yusíka kutí kíxeokono ákoti aunáti. 5 Koati sasá'iti vo'oku yuho Itukó'oviti emó'uke, koane vo'oku vitúkinoa orásaum.

Nókone kó'iyea ne únati ko'itúkeinoti Vúnae

6 Enepomo ihíkexa po'ínuhiko ûti xoko Jesus ra koekútihiko, itimo koati
únati ko'itúkeinoti Kristu Jesus. Epó'oxo enepora emo'u Itukó'oviti kitípone,
enepora únati ihíkauvoti hékone, koxunákopitimo ikéneke Vúnae koeku yíxivoa.
7 Itea hako kemokénoa ne xetihí koeti ákoti itóponone, íhikaxone xâne ákoti
hakâ ne kaná'uti ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti. Hara yíxapuxo, kéxuna'ixivo
ikéneke Itukó'oviti. 8 Vo'oku enepone ixómoyea yuíxovo kóxunakea mûyo ne
xâne, ako ahíkapu yónoku ne itópoinoake. Itea enepone yuíxeovo kóxuna'ixeovo
ikéneke Itukó'oviti, ákomo hunókoku ne itópoinoake, vo'oku apêtimo yara koeku
kó'oyene koánemakamo seâpa vanúkeke. 9 Enepora emo'úti yutoxóvoti yâye,
koati kaná'uti, koane koati motovâti kúveovokono. 10 Énomone yupíhinovo
kóxuna'ixeovo ûti, vivokóponovoti ko'ítukeyea ûti, vo'oku hane kuvóvo ûti
ne koati kaná'uti Itukó'oviti, enepone usó koyêti koíteovo uhá koeti xâne,
áko'oneoxo ne kutipoâti.
11 Ixíke'aka, koane íhikexa xanéhiko ra koekútihiko. 12 Ako yusíka ápeyea
xâne ákoti itúkopike pohu vo'oku itíkivo inámatiko, itea ya xapákuke ne kutípoti
Jesus, itíkapu koati motovâti hókeokono kixoku itúkeovo, ya kixeku keyúhoyi,
ya kixeku itíkivo, koáne ya ákoyea omótovo yokovo po'ínuhiko xâne, koánemaka
ya kívivo Itukó'oviti yóko'omaka ya sasá'iyea iséneu. 13 Tukú koeti aungápapu
xikóyoke, yíxapu yíhoiki emo'u Itukó'oviti xapákuke xâne. Yéxakamaka nókone
kó'iyea, koane íhikexamaka emo'u Itukó'oviti. 14 Iké'itukexa ne íparaxeopike
Itukó'oviti, yéxone itíki ítukeke, enepone koúhapu'ikinoake Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti ne inuxínoti itukéti êgerejake yanekôyoke, enepo koyuhó'inopi
ítukexeopike Itukó'oviti, enepo ipíhoamaka vô'u titíkuke haxakínopiti ítukeke
Itukó'oviti. 15 Yíxapa ra koekútihiko, koane kéxuna'ixapu itíki, maka naíxane
uhá koeti xâne ne kixeku keúkoponivo ya ítukeke Itukó'oviti. 16 Yokóhiyanavo,
koane yokóhiyanamaka ra ihíkauvoti. Ípihea tumúne ra itukéti vo'oku ixeáneye,
hainamo póhutine îti koítovo Itukó'oviti, itea itóvotimakamo ya pahúnevo ne
xanéhiko kamokénopiti.

5

Éxokoa Poûlu ne Timóti nókone kó'iyea enêko xânehiko

1 Hako kepayásokinovo hóyeno xuvé'eti ya itíke. Seyá'ika enepo áva pahúnevo,
itea kutí íxea yá'a enepo yenekâ. Kene ne homoêhouhiko, kutí íxea pe'ínuhiko.
2 Kutí íxeamaka mémaina ne úsotine senóhiko. Kene ne ârunoehiko, konókoti
sasá'iyea iséneunoa tiyoâti, kutí kixeâtimaka mekéxa.
3 Hivá'axa ne ivokóvotinehiko îma koati pohúxovoti, ákoti po'i huvo'óxoati.
4 Itea enepo áva xe'éxaxapa itukovo amósenoxapa, konókoti itúkeovo énomone
katarákopa, vo'oku konókoti itúkeovo íhae óvokuke yuíxovo ne xâne inúxotike.
Konókotimaka éxea xâne poréxopea ne ítukeinoa há'a yoko êno, itukóvo ôxu yoko
ôse. Vo'oku koati ponóvoti xoko Itukó'oviti nê'e. 5 Enepone ivokóvoti îma
koati pohúxovoti, ákoti po'i huvo'óxoati, Itukó'oviti kuvóvo, koane kóyekutine
itúkea orásaum. Káxe, yóti véyo épemo'ixea Itukó'oviti huvó'oxea. 6 Kene
ne ivokóvoti îma yuixóvoti itúkea váhere úhepune mûyo, kutí koe ivokóvotine
upánini ápeyeako yara kúveu mêum. 7 Pehúkaikopo po'inu ûti itúkea ra koekúti
yara yúndoenopi, maka hákone évekinokonoku emó'uinokono ápeyea váhere ítuke.
8 Enepone xâne kutípoti Jesus, itea ákoti kataráka iyéno, ínapoxo ne oveâti kúveu
óvoku, koati xâne ákotine itúkoake ne hó'e ûti, epó'oxo hana'íne pahúnevo yane
xâne ákoti hóko Itukó'oviti.
9 Hako yutoxóvo îha ne ivokóvoti îma xapákukehiko ne huvó'oe êgereja
enepo hákoxovoti itopóno sesenta koeti xoénaena, koane konókoti itúkeovomaka

póhutine ko'íma neko imá'ikene. 10 Konókotimaka itúkeovo sêno únati kixoku itúkeovo, koane únatimaka kixoku koéxokexea xe'éxaxapa, ú'uso koyêtimaka kátarakea koêkuti simoâti óvokuke, koane ú'uso koyêti kutí kixópeovo ovoxéti huvó'oxea ne po'ínuhiko kasása'iupo Jesus. Konókotimaka itúkeovo huvo'óxoti apêti nókone, koane yuixóvoti itúkea uhá koeti únati koekúti.

11 Kene ne inámatiko sêno ivokóvoti îma, hako yitoxî îha xapa iha po'ínuhiko huvó'oeti, vo'oku enepo yupihápu xuná'iyea kahá'ayea ko'ímapea, ko'imápotimo. Yane ákonemo itúka ne inúxoti yûho itúkeovo haxakínovoti ítuke Kristu. 12 Koati iyúseotimo itúkeovo pahukóvoti nê'e, vo'oku ákoyea itúka neko inúxoti yûho ákoyeanemo okó'imapo, koane itúkeovomo póhutine ítuke Itukó'oviti yuíxovo. 13 Haina póhutine itea koeku kó'iyeaneye, turíxovomaka óyohikeovo ovohí kó'iyea koane ákoyeane okó'ituke, koane yónoheyea ya xapa ko'óvokuti. Yoko haina pohúneti ovohí kó'iyea ákoyea ítuke, itea koati itúkotimaka xêti po'ínuhiko xâne, koane oposí'ixoti éxea koeku ítuke po'i xâne mani ákoti itukapu yuíxovone, koukóponotimaka xêti mani ákoti yusîka koyúhoyeokono. 14 Ngahá'ainoakopo ne inámatihiko sêno, ivokóvoti îma, ko'ímapea koane koéxokexea xe'éxaxapa, yoko itúkeovo únati katarákoti óvoku, maka hákone évekinoaku yuho puvoti hó'e ûti koyúhoyea ákoyea aúnati ne ítuke. 15 Vo'oku koati apêti senóhiko, ivokóvoti îma, itavókeatine ra hó'e ûti, hokópotine Satánae. 16 Enepone sêno ivokóvoti îma apêti iyéno, konókoti itúkeovo iyéno huvo'óxoa, maka hákone yupihóvo kátarae ne êgereja. Yanê'e, koati motovâti itúkeovo senóhiko ivokóvoti îma ákoti po'i katarákoati huvó'oxo ne êgereja.

Nókone itúkea kutípotihiko Jesus ya xoko inuxínoti imokóvokuti

17 Enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike koati mbiú kixoti ko'ítukeyea, motókea kurí'uxinokono námoe, koane ínixeokono itúkeovo teyonéti, áko'oneoxo ne ivokóponovoti koyúhoyea emo'u Itukó'oviti koane íhikaxea. 18 Yoko énomonemaka kuteâti ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Hako ike'áki pâho ne vûi enepo huva'áxapi ókonuheinopea ne itóvotine ha'i tirîku” kôe, koyúhoti koêku ne ko'ítuketi kónokea ápeyea nîka. Ina koe'íkomaka: “Koati motokeâti ápeyea námoe ne ko'ítuketi” koémaka. 19 Itukovo apêti koyúhoti ápeyea váhere ítuke ne inuxínoti itukéti imokóvokutike, ako yusíka poéhayea xâne koyuhoâti. Konókoti pí'ayea, áko'o mopó'ayea xâne noixoâti, koane koyuhoâtimaka itúkeovo koati kaná'uti kó'iyeaneye, ina yusîka kutípeokonoxo. 20 Kene ne po'inu ûti xoko Jesus ovóheixoti pahunévotike, seyá'ika nonékuke uhá koêti ya imokóvokutike, maka pikáne kíxeaneye ítuke ne po'ínuhiko kutípoti Jesus.

21 Nonékuke Itukó'oviti yoko Kristu Jesus koánemaka ne sasá'itihiko ánju íhae vanúke, ovoxe Itukó'oviti, injíko'okopi itíki ra koekúti ngixínopike yarâ'a. Ako yusíka seyá'iki po'ínuhiko xâne koeku ketíxi ínikene, itea konókoti kutikokó kíxi seyá'iki uhá koeti xâne pahukóvoti. 22 Hako iyovó kôa yokóvo ípihi veô'u tutíkuke ne xâne keha'âti hexákinoa ítuke Itukó'oviti. Hako kitipásea ne xâne itúkoti váhere. Yokóhiyanavo maka itíkapune xâne koati sasá'iti. 23 Hako poehâne úne yénovoheixo, itea kalihú íxea yénoyivomaka víyum vo'oku yeópone yokóvoike, vo'oku kayú kayu kóyeyea ne yaríne.

24 Ápe pahúnevo xâne í'iyuse koyêti iyonoâti yuhoíkovokutike. Kene pahúnevo po'ínuhiko xâne, poéhane xu'ikénene ina iyusêo. 25 Kúteanemaka koêku ne únati kixoku itúkeovo ne xâne. Ápe okó'ikeakuneye iyúseo ne únati kixoku itúkeovo. Kene po'ínuhiko, ako aká'ikaneye iyúsea, itea kóyeanemo urápu'iyea.

6

Nókone kó'iyea ne ahinoêti yoko pataraûxati

1 Uhá koeti kutípoti Jesus apêti pátarauxa, konókoti téyea ne pátarauxa ya
uhá koeti koekúti, maka hákone koemóke'ekono iha Itukó'oviti koánemaka
ne ihíkauvoti hókone ûti. 2 Kene ne ahinoêti apêti pátarauxa kutípotimaka
Jesus, enepone itúkeovo kopo'ínukokoti xoko Jesus ne pi'âti, haina kixo'êkoti
ákoyea okónokoa téyea pátarauxa vo'ókuke. Konókoti inamá'axoyea koxuná'ixovo
ko'ítukeinoa, vo'oku enepone pátarauxa namukópati ne únati ítukeinoa, koati
po'ínu xoko Jesus, koane koati xâne ákoti omotóva okóvo. Íhikexa ra koekútihiko
koane ixíke'aka kónokea itúkeokono.

Koêku ne koati kaná'uti vîrikuxea

3 Enepo áva ihíkaxoti ihíkauvoti ákoti itukápa ne ponóvoti íhikaxeovike
Vúnae Jesus Kristu, itea itúkeovo pó'iti yane ihíkauvoti koyuhó'inoviti kónokea
vitúkeovo teyoti Itukó'oviti ya uhá koeti kixoku vitúkeovo, enepone hó'e
ûti, 4 koati kapayásokovoti nê'e, epó'oxo ako éxone. Poéhane kahá'a turíxea
yumopókokoti koane okopókokoti vo'oku kixó'ekone ne emo'útihiko. Yoko
énomone ápeino xâne kahá'ati anú'ukeokoko, koane opósi'okeovokoko yoko
ihákeokoko. Énomonemaka ápeino vaheréxinokokoti isóneu, 5 koane orixókokoti.
Koati ákoti hunókoku kó'iyeaneye xapa xâne pahukóvoti isóneu, ákotine ne
kaná'uti kixovókuti xokóyoke, inixoâtihikomaka itúkeovo únati namúkope tiûketi
ne itúkea ítuke Itukó'oviti. 6 Kene kaná'uti îrikuxea ne xâne vo'oku itúkea ítuke
Itukó'oviti, itea haîna ya tiûketi. Koati vo'oku ákoyea aina íyakapu, koane vo'oku
úhepeyea isóneu ikéneke Itukó'oviti. 7 Koáhati ákoti apeínoviti inâ vipuhíko
yara kúveu mêum, koane ákomakamo ápahuina vomópone vipuhíkapea ra kúveu
mêum. 8 Koeku ápeyea nika ûti yoko vípovo, yusikóne úhepeyea visóneu
koane ákoyea aina víyakapu. 9 Itea enepohikone xâne kahá'ati îrikuxea, ako
oríko aúpu'ikeokono koane íkorokeovo váhereke kixovókuti vo'ókuke. Ákomaka
oríko íyokeovo koekúti ákoti itópoinoake, ominoâtimaka hána'iti tiveko koêku.
Koati énomone íkorokinovo ne xâne váhereke koane énomone iyónopinokono
ipihóponovokutike. 10 Vo'oku koati turi ákoti tôpi kó'iyeovoku pahunévoti ne
yupíheovo íyokeovokono ne tiûketi. Yoko koati apêti xâne itavókopeatine ne
kúveovo Jesus vo'oku íyokeovo tiûketi, koane koati ihaxíkopinovotimaka êno
kotíveti koekúti vo'ókuke.

Enékeake Poûlu ne Timóti

11 Kene îti Timotí, iti koati kaná'uti hokoti Itukó'oviti, yahíkuxipa ne koekúti
kuteâti. Yíxapu péni ítike koane itíkivo teyoti Itukó'oviti ya uhá koeti kix-
eku itíkivo. Yíxapumaka kívivo Itukó'oviti koane ákoyea omótova yokóvo ne
po'ínuhiko xâne. Itíkapumaka ákoti kurí ixa ítuke, koane itíkapumaka itúpa'ikoti.
12 Kéxuna'ixapu kuteâti koeku kóxuna'ixeovo húndaru, koeku itíki ne únati itukéti
hó'exeopike Vúnae. Yane itepónoatimo ne apéyeati ákotinemo hunókoku xoko
Itukó'oviti, enepone kutí'inokemaka ihaxíkopiti Itukó'oviti héki. Énomonemaka
kutí'ino keyuhoâti nonékuke êno xâne yanekôyoke itíkivo kutípoti Vúnae.
13 Nonékuke Itukó'oviti, enepone poréxoti ápeyea ne uhá koeti koekúti, koane
nonékuke Kristu Jesus, enepone ákoti píka koyúhoyea ne kaná'uti kixovókuti
nonékuke Pilátu, 14 mbahúkopi heu-heú kíxi itíki páhoenopi Itukó'oviti, mo-
tovâti ákoyea xâne koyúhoti koemó kíxea itíki. Énomone íxea ukeâti kó'oyene
tukú koetímo káyukopovope Vúnae Jesus Kristu. 15 Koati aukópovotimo
nê'e simapúne kaxéna. Yane koutáta'ixoatimo Itukó'oviti, poéhane motokêa
iháyu'ikeokono, poéhanemaka itukóvo éxoti koeku uhá koeti koekúti, enepone
koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko nâti, únaemaka uhá koeti po'ínuhiko

pahúkoti, 16 poéhanemaka itukóvo úkeaku ne apéyeati ákoti hunókoku. Koáhati
êno xúnati uhápu'ine xokóyoke ákoti itoâti ahí'okeova. Ako xâne noixoâti,
ákomaka íta xâne komómoyea. Itúkapuneikopo énomone ihayú'ikokono, koane
énomone itukóvo koati payásoti pahúkoti ya uhá koeti káxe ákoti hunókoku.
Ákoyeneyeoxo.

Koêku ne xâne iríku

17 Enepone xâne ênoti apeínoati yara koeku kó'oyene, yenéka ákoyea
kapáyasakapu vo'oku enó'iyea apeínoati, koane ákoyea kuvápa ne apeínoati,
vo'oku ákomo oríko uké'eyea. Itea konókoti itúkeovo Itukó'oviti kuvóvo,
enepone ákoti kamaxátikavi, porexó'ovitimaka uhá koeti koekúti vo'oku
kahá'ayea ikó'elokexea vokóvo. 18 Yenékahikomaka itúkea únati, koane
itúkeovo iríku nonékuke Itukó'oviti vo'ókuke ne únatinoe ítuke. Yenékamaka
ákoyea kamáxatika po'ínuhiko xâne, koane usó kóyeyea huvó'oxea ya nókone,
19 motovâti ítixopea apeínoati ákoti uké'eyeaku, kuvóvonemo ya káxehiko
keno'ókoti ya xoko Itukó'oviti. Akoéneye, itopónoatimo ne koati kaná'uti
apéyeati íhae xoko Itukó'oviti.

Hunókoku yútoe Poûlu yonoti xoko Timóti

20 Kene îti Timotí, yokóhiyana ne itukéti pónepike Itukó'oviti itíki.
Yokóhiyanapamaka ne yuhotihí koêti, ákoti itópoinovike, ákotimaka parexá'avi
koúkoponeovo ûti ikéneke Itukó'oviti. Hoko kemokénoa yûho ne okópoti hó'e
ûti, enepone iháxoneti koati kaná'uti exóneti, itea koati yupihóvoti ákoyea
malíke'eka. 21 Vo'oku anêko xâne hokoâti nê'e kutí'inoke itavókopeati ne
kutípone ûti.

Itúkapu seánakopike Itukó'oviti yóvoheixonoe.

Hunókokune.

2 TIMÓTI
Pí'ape yutóxinoa Poûlu ne Timóti

Enepora koyuhópeti, pí'apene páhoe Poûlu yonoti xoko Timóti. Enepo yutoxôa Poûlu ra koyuhópeti, ika'ákovokutike óvoheixo ya Róma, yoko éxoane ákoyeane ahíkapu kaxena ivókovope. Énomone kutí'ino ixikó'okoati ne Timóti kóxuna'ixeovo kúveovo Itukó'oviti yoko itúkeovo koati únati húndaruna Jesus Kristu. Ixíko'okoamaka kónokea itúkeovo koati únati inuxínoti ítuke Itukó'oviti.

Tûri

1 Yundóxinopi, undi Poûlu, undi páhoe Kristu Jesus koyúhoyea emó'u xapa xâne, kuteâti ahá'inonumaka Itukó'oviti indúkea motovâti ngoyúhoyea koêku ne apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti, enepone koyúhoinovike Itukó'oviti poréxeovea ya xoko Kristu Jesus. 2 Mbahúkinopea ra koyuhópeti Timotí, iti kutí ngíxone nje'éxa ákoti omotóva ongóvo ikéneke Jesus.

Iká'iparaxapi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Kristu Jesus, Vúnae, uhá koêti neko únatinoe koekúti ukeâti xokóyoke, koane itúkapumaka hána'iti seánakopike yóvoheixo, koane úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Íkoro'ixinovo Itukó'oviti ne Poûlu vo'oku Timóti

3 Íngoro'ixovo xoko Itukó'oviti, enepone hókone voxúnoekene, koane nzókonemaka, enjoâti ákoyea indukáheapu koane sasá'iyea inzóneu koeku nzókea. Ako ânga indúkinopi orásaum, Timotí. Káxe, yóti púyaixeovopi ongóvo nonékuke Itukó'oviti. 4 Puyákoponova ongóvo irihíkovo he'oûke yanekôyo, koane yupíhovane ngahá'ayea noínjopeopi, maka kurí'uxapuneoxo elókeko ongóvo. 5 Puyákoponovamaka ongóvo ne kixeku kívivo Itukó'oviti, ákoti itikáheapa kuteâtimaka kíxoaku yôse Loîdi kúveova inúxoti ya itíke, koánemaka mémaina Euníse, koane énjoamaka kó'iyeaneye ne kívivoa.

Enékoa Poûlu ne Timóti ákoyea kurí ixa itúkea ítuke Itukó'oviti

6 Enepora injíko'okopike, énomone vo'ókuke ne íparaxeopike Itukó'oviti, yéxone itíki ítukeke, enepone némoe yaneko ímbiheaku vô'um titíkuke nguri'ókopi ítuke Vúnae. Iké'itukexa nê'e, hako rera'íkoa. 7 Vo'oku ako paréxavi Itukó'oviti vitúkeovo xâne muyá'iti isóneu, itea poréxovi xunakóti, koane ákoyea omótovokoko vokóvo, koane véxea ponea uti visóneu ya uhá koêti koekúti. 8 Hákoikopo tinôa keyúhoyi koêku ne Vúnae. Hákomaka tinónu, undi iká'aeti vo'oku ítuke Vúnae. Ya xunákoke Itukó'oviti, usó yákoye keítoponivo kotíveti kuteâti ûndi, vo'ókuke ra inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus. 9 Koáhati Itukó'oviti koitóvovi ya pahúnevo ûti. Énomonemaka ihaxíkovi ko'ítukeyea uti sasá'iti ítuke. Yoko haina vo'ókuke ápeyea únati vitúkeovo iháxikinovike, itea koati vo'oku itúkeovo aháne iháxikeovi ya hána'iti seánakovi, enepone évekinovike xoko Kristu Jesus, koekúti koúsexinovike ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum, 10 itea ínati iyuseô'oxo, koeku símea ne Kristu Jesus, enepone Koitóvoviti, yara kúveu mêum. Eneponê'e, haina póhutine xunako pevóti uké'exopinovine, itea omínovimaka inámati vápeyea ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti, enepone koúhapu'ikinovikene yane inámati ihíkauvoti omínovike. 11 Énomone noívokoxinonu Itukó'oviti, motovâti ngoyúhoyea emó'u koeku indúkeovo páhoe xapa xâne, koane motovâti ínzikaxea emó'u. 12 Koati ngoitóponovoti kotíveti vo'oku ngoyúhoyea emó'u itea ako ndeína, vo'oku énjoa itúkeovo motokeâti kúveovokono ne ngutípone. Yoko énjoa ápeyea xunáko kóyoninonoa ne ngurí'okoake tukú koêti yaneko káxe aukápapu. 13 Timotí, itika

íhixope póneovo héki Vúnae ne ponóvoti ihíkauvoti kémone njokóyoke, koane yíxapumaka kívivo Itukó'oviti, koánemaka ákoyea omótovo yokovo po'ínuhiko xâne, kuteâtimaka poréxoake Kristu Jesus kó'iyea ne xâne hokoâti. 14 Yokóhiyana ne koati únati kurí'okopike Itukó'oviti, enepone hó'exeopike, itikoâti ya xunákoke ne Sasá'iti Omíxone, enepone ovo'ó koe'éviti.

15 Timotí, énjoa yéxi kuríkeonu ne uhá koeti po'inu ûti ovâti ra poké'exa Âzea. Xapákuke ne xâne ngíxone, ápe Fîxelu yoko Eromójeni. 16 Kene ne Onezífuru yoko uhá koeti óvokuke, poéhane seánakoa Itukó'oviti oúkeke nguvínova, vo'oku êno koúhepekopea inzóneu. Ákomaka teínanu koeku óveam ika'ákovokutike. 17 Yaneko símeaku yâye yara Róma, ako kurika opósi'ixeonu imókone inixópononu. 18 Poéhane hána'iti seánakoa Vúnae oúkeke nguvínova yaneko káxe yuhaíkapane Itukó'oviti ne uhá koeti xâne vo'oku kixoku itúkeovo. Yoko é'exo kíxea ya undíke, Timotí, koêku ne êno únati ítukeinonu enepo óvom ya Éfezu.

2

Enékoa Poûlu ne Timóti kóxuna'ixeovo ya ítukeke Itukó'oviti

1 Kene îti Timotí, iti kutí ngíxone nje'éxa xoko Vúnae, kéxuna'ixapu ya hána'iti seánakovike Kristu Jesus. 2 Enepone kémone njokóyoke ngoyûho yanekôyo nonékuke êno xâne, énomonemaka íhikexa po'ínuhiko hóyeno kuvovóneti, motovâtimaka íhikaxopea po'ínuhiko xâne.

3 Usó yákoye keítoponivo kotíveti, kuteâti koeku únati húndaruna Kristu Jesus, kuteâtimaka ngoítoponeovo kotíveti. 4 Vo'oku koeku itúkea páhoenokono itúkea ne húndaru, ako yuíxapu po'ínuhiko kixovókuti yara kúveu mêum. Poéhane páhoenokono itúkea yuíxovo, motovâti ikó'elokexea okóvo ne pahukoâti. 5 Kúteanemaka koêku ne ehakóvoti kahá'ati ítea iparáti. Ákomo namúka ne iparáti enepomo hákoti hokôa ne nókone vékea. 6 Koánemaka ne ko'ítuketi kavâne, enepone ivokóponovoti ko'ítukeyea isáneke, koati motokeâti itúkeovo énomone inuxô níkoa ne ha'i nóne. 7 Itíkina iséneu kixó'ekone ra yunzó'inopi yoko mihe'ókinopeatimo Vúnae ne iséneu motovâti uhá kíxi yéxi koêku.

8 Puyákapanapu yokovo Jesus Kristu, enepone exepúkopoti ukópea xapa ivokóvoti, enepone ámoripono Ndávi, natina viyénoxapa mekúke, kuteâtimaka koeku kó'iyea yane inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, ngoyúhone xapa xâne. 9 Yoko inga'ákinovoti vo'oku ngoyúhoyea nê'e, kutí ngixokónoti koati váhere xâne. Itea upánini ndopíkokono ngoyúhoyea, ako itoâti topíkea ne emo'u Itukó'oviti. 10 Hara kutí'inoke indoâti uhá koêti, vo'oku noívokoe Itukó'oviti, ngaha'aînoatihiko itúkeovo koítovone Kristu Jesus, koane ákoyea hunókoku unako koépoku ya xokóyoke. 11 Enepora emo'úti yutoxóvoti yâye, koati kaná'uti:

“Itukovo kaná'uti kutí kó'iyea xané kixoti uti Kristu ivokóvo kuruhúke,
yane koati kaná'utimaka kutí kó'iyea uti xané kixoâti exepúkopo.
12 Enepomo vitâ uhá koêti ákoti kamuyá'ika uti visóneu, yane kaha'iné
kixopâtimakamo ûti ne Kristu natíxea natíxokuke. Itukapu koyúhoti
ûti ákoyea vexa Kristu, kutí kixóvoti uti ákoti hakâ, simóvotimo káxe
koyúhoyeakumakamo Kristu ákoyea éxavi. 13 Enepo hákoti vitukóvo kuvovóneti, kóyeane itúkeova Kristu, vo'oku ako oxéne ítukoheyeovo.”

Ixíko'okoa Poûlu ne Timóti ákoyea akámokeno ihíkauvoti ákoti akaná'u

14 Yokóyuhopino po'inu ûti koêku ra koekúti yunzó'inopi. Hako iyihíxoa ixíke'oki uhá koetíhiko ya iháke Itukó'oviti ákoyea aríxakakahiko vo'oku kixó'ekone ne emo'útihiko. Vo'oku ako itópoinoake koekúti kuteâti. Poéhane koésayu'ixea kamoâti itúko. 15 Yapásika itíkivo xâne ínixone Itukó'oviti itúkeovo

únati ko'itúkeinoati, ákotimaka tínoke, yexoâtimaka péni íhikexi ne kaná'uti emo'u Itukó'oviti. 16 Hako kemokénoa ne xâne koyuhóheoti vo'oku ako itópoinovike. Ákomaka paréxavi koúkoponeovo ûti ikéneke Itukó'oviti. Yoko xâne kixotíneye yûho, áhatimaka kámokenoyea koekúti kuteâti, tumúnemo yóno váherexea ítuke. 17 Enepone yuhóhiko, koésayu'ixo xâne. Kutí koe váhere arinéti ákoti oríko ukóponea muyókuke xâne, kutí'inoke ivokóvoti. Yoko xapákuke ne xâne kuteâti, anêko Imîneu yoko Filétu. 18 Enepohikone pi'âti, itávokeane ra kaná'uti kixovókuti koyuhoâti itúkeovo pihotíne ne kaxena exepúkopopeti ukópea xapa ivokóvoti ne xâne. Yoko ápe xâne ítone koésayu'ixea kúveovo Vúnae vo'ókuke. 19 Itea enepone ítuke Itukó'oviti, kóyeane títiu kóyeyea ne poéheve. Anêkomaka yútoe Itukó'ovitiya, hoénaxeake ne koati kaná'uti hokoâti. Hara kôe: "Éxoa Vúnae ne xanéna" kôe, koane "Konókoti ahíkuxopeovo váhere ne uhá koeti koyúhoti kúveovo Vúnae" koémaka.

20 Ya koati hána'iti ovokúti, haina póhutine ihakúti itukéti ya ôro yoko péhu apê, itea ápemaka itukéti ya tikóti yoko móte. Anêkomaka xapákuke koati kalísoti koane únatinoe ihakúti. Kene po'ínuhiko, ako úhe'ene. 21 Énomonemaka koéneye ûti ikéneke Vúnae. Enepone xâne kohiyánavoati ra váhere koekúti ngixínopike, koati kuteátine ne únatinoe ihakúti sasá'itino únae, koane hána'itimaka itópoinoake, usó koyêtimaka ya uhá koeti únati itukéti. 22 Yokóhiyanavo pahunévoti, enepone ákoyea sayá'ikapeapa xâne ne váhere úhepune mûyo, áhati íkorokea inámati xâne. Yíxapu péni kixeku itíkivo, koánemaka kívivo Itukó'oviti, yoko ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Yíxapumaka itúkeovo úhepetike isoneûti yóvoheixo ákoti yakapákaka, kuteâtimaka kixoku itúkeovo ne xâne sasá'iti isóneu ikoseânaxovoti Itukó'oviti. 23 Hako kemokénoa ne koyuhóheoti, enepone yuhôti ákoti itóponone, vo'oku yéxoa pôreu. Poéhane okópeokoko xâne poréxo. 24 Kene ne ovoxe Itukó'oviti, ako omótova itúkeovo okópokenati po'i xâne. Konókoti itupa'ii kíxea uhá koeti xâne, koane éxea kíxoaku íhikaxea, ákoti imaxovó ixêa. 25 Konókotimaka éxea kíxoaku enékea ne okopâti, koane ítupa'ikea yuhó'inoa, kuxoâtimaka ne seánakoa Itukó'oviti oúkeke ne okopâti, motovâti ikótivexea isóneuke ne pahukóvoti ítuke, koane éxea ne kaná'uti kixovókuti. 26 Haina póhutine, itea yanê'e, ponopóvotimo isóneu, koane iteôvatimo ne veínoake Ndeâpu iká'akea, vo'oku koatínovo ákau nê'e itukeâti ahá'inoa.

3

Koêkumo ukóponea vaherévokoti ye'éxapune hunókoku ra mêum

1 Ngahá'amaka yéxi koêkumo ye'éxapune hunókoku ra mêum yupihovó kó'iyeamo tiú'iko. 2 Vo'oku haramo koéneye kixóvoku ne xanéhiko: Poéhanemo unako koeku yuíxopovo. Ixómotihikomo ipupákino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiûketina. Áhatihikomakamo iháyu'ikopeovo koane kapáyasokinovo po'ínuhiko xâne. Ákonemo téyonehiko. Émoketinehikomo koane íhakenatihikonemo. Ákonemo akútipo há'a yoko êno. Ákonemo íkoro'ixinovoke, koane ákonehikomakamo teya Itukó'oviti yoko sasá'itihiko kixovókuti. 3 Títiu koyêtinemo omíxone. Ákonehikomo seána, muhikóva iyéno íhae óvoku. Ákonehikomo itoâti ponópea isóneu imaíkapu. Itukóheotimo koeku po'ínuhiko xâne. Ákonemo sayá'ikapeapahiko ne vaherévokoti. Vo'oku ipúhonevo, ákonemo íyuhixa po'ínuhiko xâne. Puvotínehikomo uhá koeti únati koekúti. 4 Vaheréxinoatihikomo ítukeino po'i xâne akéneke ákoti évotikoake. Húketinemo ípiheahiko tumúne koêkuti âha itúkea ákotimaka itukína isóneu koêkumo tumúneke. Yupihovó koetínemo kapáyasokeovo. Ákonemo omótova okóvo ne kixovókuti yara kúveu

mêum ominoâti elókeko okóvo, ya koêkuni itúkeovo Itukó'oviti ako omótovohiko okóvo. 5 Áhatinehikomo éxokeovo yónea êgereja, itea ya kixoku itúkeovo, iyúseotimo ákoyea aínamapo xoko Itukó'oviti koane ákoyea xunako Itukó'oviti ya xokóyoke.

Yahíkuxipa ne xâne kuteâti. 6 Vo'oku xapákukehiko, ápe hóyeno kopoé'akoti íhikaxea, koyúhoti itúkeovo ovoxe Itukó'oviti, yonotímaka xapa ko'óvokutihiko. Itea ako eápa ko'óvokuti ákoyea itúkapu páhoe Itukó'oviti. Yane ápe senóhiko ákoti oríko íteokono ya ihíkauvoti kuteâti. Yoko aínovo sêno ákotimaka yumaxápu pahúnevo, koane kutí koe ákau ne ákoti tôpi kó'iyeovoku váhere âha kíxeova. 7 Enepone senóhiko, kóyekune ápeyea ihíkauvoti kámokenone, itea ako itápana isóneu éxea koêku ne koati kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 8 Yoko kuteâti kíxoaku Njáni yoko Njámbre okôpo Muîse mekúke, énomonemaka kíxoaneye nekôyohiko okópea ne koati kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Aínovo hóyeno koati pahukóvoti isóneu, ákotinemaka hakâ ne kaná'uti hó'e ûti. 9 Itea ákomo ítonehiko itúkea, vo'oku iyuseînotimo uhá koeti xâne itúkeovohiko ákoti isóneu, kuteâtimaka koeku iyúseyea mekúke ákoyea aúnati ítuke neko Njáni yoko Njámbre.

Iháyu'iko Timóti ne Poûlu koane enékoamaka

10 Kene îti Timotí, koati hekoâti ne ínzikaxeopike, yoko ngixoku indúkeovo, koánemaka ne ânja indóponea ikéneke Itukó'oviti. Koati hekoâtimaka ne ngixoku ngúveovo Itukó'oviti, yoko ngixoku ngóxuna'ixeovo ikéneke Vúnae ákoti amuyá'i inzóneu. Haina póhutine, itea koánemaka ngixoku ákoyea omótovo ongovo po'ínuhiko xâne, koáne ngixoku indúkea ra itukéti, indoâti uhá koêti ákoti aungápapu ingéne. 11 Yéxoamaka koêku ne okopónuti, yoko ngixoku ngoítoponeovo kotíveti, kuteâti ngixókonoku yaneko óveangu ya Antiokíya, Íkoniu yoko Lístara. Koati ákoti tôpi kó'iyeovoku kotíveti koekúti véngoku, itea koítovonu Vúnae ya uhá koêti. 12 Yoko uhá koeti xâne kahá'ati pónea kixoku itúkeovo ikéneke Kristu Jesus, koitóponovotimo kotíveti. 13 Itea enepone xâne vaheréxoti kixoku itúkeovo, koáne ne itûkoheovotihiko, tumúnemo yóno váherexea ítuke koane aúpu'ikea, koane itúkeovomaka aúpu'iu po'ínuhiko xâne. 14 Kene îti Timotí, ípihea tumúne héki ne ihíkauvoti íhikexokonoke, enepone é'exo kíxene itúkeovo kaná'uti, yexoâtimaka itukóvotiye ne ihíkaxopeati. 15 Vo'oku ukeátine itikóvoiko kalivôno, yéxoane ne sasá'iti emo'u Itukó'oviti, enepone porexópiti yéxi kixeku ítivo ya pehúnevo koeku kívivo Kristu Jesus. 16 Yoko uhá koeti yutoxóvoti emó'uke Itukó'oviti, aínovo koati ukeâti isóneuke Itukó'oviti, epó'oxo koati êноti itópoinovike, vo'oku íhikaxovi, koane ípikovi vitúkea váhere. Éxokovimaka pahúnevo ûti yoko íhikaxovi kixoku pónea uti vítuke, 17 motovâti ákoyea pó'onexeovoke ne ovoxe Itukó'oviti, itea itúkeovo ímotokenaxeake Itukó'oviti ya uhá koeti únati ítuke.

4

Ixikó'okono Timóti ákoyea âka koyúhoyea emo'u Itukó'oviti

1 Ya iháke Itukó'oviti, koáne ya iháke Kristu Jesus, enepone exókopatimo yonópoku uhá koeti xâne, kúteane ne âvoti ivakápu, koánemaka ne ivokóvotine, yaneko aukápapune, natixánemaka, 2 énomone ya iháкehiko injíko'okopi keyúhoyi emo'u Itukó'oviti. Yusíkoti unátiyea kaxena koyúhoyeovo, áko'o ákoyea koati unátiyea, konókoti usó kéyeyi keyúhoyi. Pehúka ponópea ítuke ne xâne pahukóvoti. Konókotimaka seyá'iki koane yenéki. Yokóyuhoinoamaka nókone kó'iyea, ákoti imaxovó ixêa, xaneâtimaka keúhapu'ikinoa koêku ne ihíkauvoti hókone ûti. 3 Vo'oku simóvotimo káxe ákoyeakunemo akáha'a xanéhiko

kámea ra koati ponóvoti ihíkauvoti. Haramo hokóne, koêkuti úhepune itúkea,
koane ihaxíkotimo xokóyoke ihíkaxotihiko koekúti kuteati âha kámea. 4 Vo'oku
ákonehikomo akáha'a kámea ra kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, itea
koyuhóheovoti, énomonemo ivávako.
5 Kene îti Timotí, itíkapu éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti.
Itíkapumaka itoti uhá koeti tiú'iti koekúti simópiti. Yokóyuhoponoamaka xapa
xâne ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus. Heú íxeamaka itíki ne itukéti
pónepike Itukó'oviti itíki.

Koyuhôa Poûlu ákoyeane ahíkapu ivókovope

6 Kene ûndi, énjoa yé'exeovone kaxena mbihópope xoko Itukó'oviti. Enepo
ngaepékakana, avakápu indína vo'oku indúkea ítuke Itukó'oviti, enepone
ivóngeovo, kutí koetímo ominókono ikó'iparaxokonoke ne Itukó'oviti. 7 Enepone
únati itukéti ítukexeonuke Vúnae, ngóxuna'ixovone indúkea kuteâti koeku
kóxuna'ixeovo húndaru. Ngoúsexoane ne ahá'inonu Itukó'oviti indúkea, ákoti
kurí injâ ne ngúveovo Itukó'oviti. 8 Hukinóvoti ápeyea íparaxeonuke Itukó'oviti
kuxopónuti vo'oku póneovo ngixoku indúkeovo. Porexónoatimo Itukó'oviti
yaneko káxe okomómopane ne kixoku vitúkeovo, uti xâne, noíxoti unátiyea,
áko'o ákoyea aúnati ne vítuke. Yoko koati ponóvotimo kíxoaku Itukó'oviti ne uhá
koeti xâne. Hainamo póhutine ûndi ko'ipâramo, itea koánemakamo ne uhá koeti
po'ínuhiko xâne kohuxóvatine símeovo kaxena aúkopovope Vúnae.

Ako kuríka Itukó'oviti ne Poûlu yaneko kurikôa ha'ínehiko.

9 Yapásika ákoyea yokó'okori kinó'oki njokóyoke. 10 Vo'oku kurí kixónune ne
Ndéma, pihópone ya Tesálonika. Koáhati yupihóvoti ákoyea omótova okóvo ne
kixovókuti yara kúveu mêum. Kene Kerésenti pihóne Ngalásea. Kene Títu,
Ndaumásea yóno. 11 Poéhane Lúka ra njokóyoke. Enepo kina'áka yâkeneye,
yaxénamo ne Márku, vo'oku koati ininjoâti itúkeovo únati huvo'óxonuti yara
itukétike. 12 Kene Tíkiku, mbahúkoane ya Éfezu. 13 Enepo kina'áka, yamínanamo
ne ngápana, ngúre ya Torôadi óvokuke Kárpu, koánemaka ne koyuhópetihiko,
ínapoxo ne yutoéti yane koati kalísoti koyuhópeti.
14 Yupíhova váherexea ítukeinonu ne Alíxandere, enepone ko'ítuketi havâva,
itea itukópinoatimo Itukó'oviti ésa'i ne váhere ítukeinonuke. 15 Neíxipa nê'e,
vo'oku yupíhova kótiu'ikea omíxone okópea uhá koeti yûnzo yanekôyo.
16 Yaneko inúxoti yûnzo yuhoíkovokutike, enepo ngoyuhôa ákoyea akána'u
emó'u ne puvónutihiko, ako ápahuina kotixónuti. Kurí kixónuhiko uhá koêti.
Ngúxoa ákoyeamo itúkapina Itukó'oviti ésa'i ne kuríkeonuhiko. 17 Itea kóyeane
huvó'oxeonu Vúnae, koxunákonuti motovâti heú ngíxea ngoyúhoyea emó'u
xapa xâne, kutí'inoke kamoâti uhá koeti ákoti itukapu jûdeu. Énomonemaka
koitóvonu ya koati koímaiti kixovókuti, kutí koe indeóvoti paho líyaum.
18 Koane koitóvonutikomakamo ya uhá koeti váhere koekúti, epó'oxo
omopónutimo xoko natíxoku vanúkeke ákoyeakunemo yuvónuti. Iháyu'ikakana
Itukó'oviti ya uhá koeti káxe ákoti hunókoku. Ákoyeneyeoxo.

Pahuko inákurukeovo po'ínuhiko kutípoti Jesus ne Poûlu

19 "Inákurukovopine Poûlu" íxinenumo Pirísila yoko Ákila, koánemaka uhá koeti
óvokuke Onezífuru. 20 Ôvane ya Korîntu ne Erástu. Kene Torófimu, ka'aríneti
yaneko imbuhíkea Milêtu. 21 Yéhaka kinó'oki njokóyoke tumúneke kaxena
kásati. Yúhoikopi Eûbulo koánemaka Purudénti, yoko Línu, koane Kalaûtea yoko
uhá koeti po'ínuhiko ûti xoko Jesus yâye.
22 Timotí, itúkapu Vúnae ovóheixo xikóyoke.
Itúkapumaka hána'itike seánakopi Itukó'oviti yóvoheixonoe.

Hunókokune.

TÍTU
Yútoe Poûlu páhoe xoko Títu

Enepora koyuhópeti, xoko homoêhou koéhati Títu, pahúkoa Poûlu. Koati ínikone Poûlu ne Títu, koane ha'ínemaka ya ítukeke Itukó'oviti. Yokómomapihi ne Ngâlata 2.1-3. Tumúneke hokópea Jesus ne Títu, ako exa emo'u Itukó'oviti. Yoko haina jûdeu ne Títu. Hane itúko iyénoxapa xâne iháxoneti ngerêku.

Ápe kali ílea koéhati Keréta, óvoku xanéhiko hokópoti Jesus. Énomone ímoa Poûlu ne Títu ko'ítukeyea ítuke Itukó'oviti. Pahúkoa Poûlu kókoyuse kíxoixea ne itukétiya, yoko itúkinoa inuxínoati ne xanéhiko yane imokóvokuti yane Keréta. Éxokoamaka Títu neko inuxínoati ne itukéti nókone kó'iyea. Ixíko'okoa kónokea enékea xanena Itukó'oviti, maka aúnatine kixoku itúkeovo ikéneke Itukó'oviti. Éxokovimaka Poûlu yane yútoeno Títu ákoyea itúkapu ya xunákoke ûti víteova ne pahúnevo ûti, itea itúkeovo vo'oku hána'iti seánakovi Itukó'oviti xoko Kristu.

1 Yundóxinopea ra koyuhópeti, undi Poûlu, undi ovoxe Itukó'oviti. Undímaka ápostulu, páhoe Jesus Kristu koyúhoyea emó'u xapa xâne, maka ukápanane ne koati kaná'uti kuveóvoti Itukó'oviti, kuteâti kúveova kasása'iupo, enepohikone noívokoe, koáne, maka ukápanane exoâti ne kaná'uti kixovókuti, enepone hókone xâne teyoti Itukó'oviti, 2 enepone porexó'oviti ápeyea kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti vópeamo xokóyoke ákotine hunókoku, véxone koúsokeovomo, kuteâtimaka koyúhoyea Itukó'oviti kó'iyeanemoye tumúneke ápeyea ra mêum. Yoko ako semékekexa ne Itukó'oviti, koati kaná'uti ne yûho. 3 Simovóne koati kaxéna, koúhapu'ikokono neko emó'u, enepone ngoyúhone xapa xâne, páhoenonu ngoyúhoyea ne Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti.

4 Yundóxinopea ra koyuhópeti Titú, iti kutí ngíxone nje'éxa ya xoko Jesus koeku poéhayeane ne kuvóvone ûti.

Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Jesus Kristu, Koitóvoviti, yovóheixo, koane úhepetike isoneûti ukeâtimaka xokóyoke.

Ítuke Títu ya Keréta

5 Nguríkinopike ya Keréta Titú, ngaha'aînopiti kéyuseyi ne uhá koeti konokóvotikoya, yoko itíkinoamaka inuxínoati ne itukéti imokóvokutike ya póhutihiko pitivóko, kuteâti yunzó'inopi yanekôyo. 6 Enepohikone inuxínoati ne itukéti, konókoti itúkeovo xâne ákoti évekinokonoku emó'uinokono ápeyea váhere ítuke, koane ákoyea apí'a yêno. Kene xe'éxaxapa, konókoti itúkeovo hokotímaka Jesus, ákotimaka itukoâti xêti itúkeovo váherehiko, itea itúkeovo kutípotihiko koane teyoti há'a yoko êno.

7 Vo'oku enepone inuxínotihiko itukéti ítukeke Itukó'oviti, konókoti itúkeovo ákoti évekinokonoku emó'uinokono ápeyea váhere ítuke. Ákomaka yusíka itúkeovo kapayásokopovoti koane í'imaikovo koyêti. Koáhati ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti. Ákomaka yusíka énoyeovo kumá'am, áko'o itúkeovo ísukenati. Ákomaka yusíka ixómoyea ipúpakino isóneu kahá'ayea enó'iyea tiûketina. 8 Itea konókoti ú'uso kóyeyea kátarakea koêkuti xâne simoâti óvokuke. Konókotimaka yuíxeovo itúkea únati, koane éxea kixoku pónea isóneu ya uhá koeti koekúti. Konókotimaka itúkeovo ponóvoti ya uhá koeti ítuke, koane itúkeovomaka teyoti Itukó'oviti ya uhá koeti koekúti, koane éxeamaka sayá'ikopeovo. 9 Konókotimaka hókea ne ihíkauvoti íhikaxeovike hó'e ûti, enepone motóvoke kúveovokono, koane ákoyea itávakea nê'e, maka omótovane enékea po'ínuhiko xâne kónokea hókea ne koati

ponóvoti ihíkauvoti. Konókotimaka éxokea pahúnevo ne xâne koyuhoâti ákoyea opónovo ne ihíkauvoti hókone ûti.

Enekókono ne Títu vo'oku xâne ihíkaxoti koekúti ákoti akaná'u

10 Kó'inokeneye nékone itíki, vo'oku êno xâne kapayásokopovoti, itavókeati ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, áko'oneoxo xapákuke ne jûdeuhiko. Koati puvoti ápeyea pahukoâti, ina ihíkaxomaka koekúti ákoti itóponone. Koati ainóvoti aúpu'ikenatihiko. 11 Konókoti pahúkeokono kóyunuhikeovo, vo'oku ápeyea ovokúti yónoheixokuhiko íhikaxea, yoko ítoa koésayu'ixea isóneu ne heú koeti ko'óvokutiya koeku íhikaxea koekúti mani ákoti yusîka íhikaxea, itukoâti namúkope tiûketi vo'ókuke. 12 Xapákuke ne íhaehiko Keréta, ápe koati teyonéti hóyeno póhutine yutóxea kálihunoe xêti itúkovo. Yoko hara kôe yútoe: “Enepone xanéhiko íhae Keréta, koati kixóvokune itúkeovo semékenovo'iti. Kutí koéhiko ipúhokovoti hó'openo. Aínovomaka huléketi koane nípatihiko” kôe. 13 Koati kaná'uteoxo yútoe nekôyo. Hákoikopo iyihíxoa seyá'iki neko xâne, maka opónovone hókea hó'e ûti, 14 koane hákonemaka yuixóva ne ihíkauvoti ákoti akaná'u, íhikaxone jûdeuhiko, koánemaka neko páhoenokono itúkea íhikaxoake xanéhiko itavókeati ne kaná'uti ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti. 15 Xoko xâne sasá'iti isóneu, uhá koe sasá'iyea xokóyoke. Kene xokóyoke ne ákoti asasá'i isóneu koáne ne ákoti kutípone, uhá koémaka ákoyea asása'i xokóyoke, vo'oku koati isayú'ixovoti ne isóneu, koane ákone oxéne eópea itúkeovo pahukóvoti. 16 Koyuho éxea Itukó'oviti, itea ya kixoku itúkeovo éxokovo ákoyea éxa. Koati yupihóvoti váherexea kixoku itúkeovo. Koatímaka xâne ákotihiko itukâ ne páhoenovi Itukó'oviti. Ako ápahuina únati itukéti kuxokónoti yane kixoku itúkeovo.

2

Koêku ne ponóvoti ihíkauvoti

1 Kene îti, Titú, hara íhikexa kixovókuti íhikaxovike hó'e ûti, enepone koati kaná'uti yoko ponóvoti ihíkauvoti. 2 Íhikexa ne úsotine hóyenohiko kónokea éxea sayá'ikopeovo, koane kónokea itúkeovo teyonéti. Konókotimaka éxea kixoku pónea isóneu ya uhá koeti koekúti, yoko ákoyeamaka rará'ika ne kúveovo Itukó'oviti koane xuná'iyeamaka ne ákoyea omótovo okovo po'ínuhiko xâne, yóko'o ne yuíxeovo hókea Itukó'oviti, ákoti kurí ixâ. 3 Kúteanemaka ne úsotine sêno, íhikexamaka kónokea itúkeovo koyúseovoti ya uhá koeti kixoku itúkeovo, ákotimaka itukapu ítukenati xêti po'ínu. Ákomaka yusíka itúkeovo yómoti xúnati ekâti, itea konokoâti itúkeovo ihíkaxoti únati koekúti. 4 Yanê'e, motovâtimo éxokea inámatiko sêno ínati ko'îma kónokea ákoyea omótovo okovo îma yoko xe'éxaxapa. 5 Íhikexamaka kónokea itúkeovo éxoti kixoku pónea isóneu ya uhá koeti koekúti, koane kónokea itúkeovo sasá'iti isóneu, yoko éxeamaka kixoku itúkea nókone itúkea kúveu óvoku. Konókotimaka itúkeovo itípakovoti koane teyoti îma, ákoti kapayásakinapa, maka hákone oxéne koémoke'eyeokono emo'u Itukó'oviti vo'oku kixoku itúkeovo.

6 Kúteanemaka ne homoêhouhiko, yenéka, motovâtimaka itúkeovo éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. 7 Itíkapu motovâti hókeokono kixoku itúkeovo ya uhá koeti koekúti. Enepo ihíkexa, yéxakapu ákoyea itíkaheapu, yuixóvotimaka ítukexeokonoke ákoti okomóhi. 8 Enepo yokoyúho, itúkapu emo'úti motovâti huvó'oxea po'ínuhiko xâne keyúho, maka hákone évekinopiku váherexea yuhó'inopi ne koêkuti xâne, epó'oxo maka teyáne ne okopó'oviti vo'oku ákoyea évekinoviku yûho koémoke'eyeovi.

9 Kene ya xoko apêti pátarauxa, yéxaka ákoyea omótova kapáyasokinovo pátarauxa. Konókoti itúkeovo kutípoti ya uhá koeti koekúti, motovâti úhepeyea

isóneunoa pátarauxa. Ákomaka yusíka itúkeovo yumópokenati. 10 Hákomaka omêxo, itea éxakapu itúkeovo kuvovóneti ya uhá koeti kixoku itúkeovo, maka ínixane po'ínuhiko xâne, ya uhá koeti koekúti, motókeyea iháyu'ikeokono ne ihíkauvoti íhikaxeovike Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti.

Hána'iti seánakovi Kristu

11 Vo'oku urápu'ine ne hána'iti seánakovi Itukó'oviti, ene kutí'inoke motovâti íteova uhá koeti xâne ne pahúnevo. 12 Enepora hána'iti seánakovi Itukó'oviti, ixíko'okovi kónokea kuríkopea ûti ne váhere kixoku vitúkeovo, koánemaka ne ixómoyea yónoheixoa visóneu ne koekútihiko yara kúveu mêum, maka vitúkapune éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti, koane opónovonemaka kixoku vitúkeovo, koane teyánemaka uti Itukó'oviti koeku vápeyea yara kúveu mêum. 13 Énomone kónoko kó'iyeaneye ûti koeku kúxoixea ûti koúsokeovo ne kúxone ûti, enepone kutí'inoke apêtimo koati únati koeku ûti. Énomone ne koútata'ixovope itúkeovo koati hána'iti ihayú'iuti ne êno teyonéti Itukó'oviti koane Kristu Jesus, enepone Koitóvoviti. 14 Énomone ivokínovovi yanekôyo motovâti koíteovovi ya uhá koeti vaherévokoti, koane kasása'ikopeovi, itukópoviti xanéna koati ú'uso koyêti itúkea únatinoe koekúti.

15 Yokóyuhoa ra koekútihiko. Ixíke'aka koane seyá'ika, yexókovoti ápeyea xunakóti pónepike Itukó'oviti kíxineye. Hako sikêa ápeyea ákoti itúkoake ne yiûho.

3

Nókone kó'iyea ne kutípoti Jesus

1 Ixíke'aka ne xanéhiko kónokea téyea ne tutíyehiko yóko'omaka ne payásotihiko xâne éxoti koeku ûti, koane kónokea itúkeovohiko kutipoâti. Usó ákoyemaka itúkea uhá koeti únati itukéti. 2 Ako yusíka itúkea xêti po'ínuhiko xâne, koane ákomaka yusíka itúkeovo yumópokenati, itea konókoti itúkeovo itúpa'ikoti, exókovotimaka itúkeovo itípakovoti xoko uhá koeti xâne.

3 Vo'oku utímaka ákoti isóneu yanekôyoke, ákotimaka kutípone, koane pihohí koêti. Kutí koémaka uti ákau vaherévokoti yanekôyoke, ákoti víteovaku ne váhere visóneu koáne ne ákoti tôpi kó'iyeovoku koati váhere vâha vitúkea. Enepone kóyeku ûti itukovo káxe, poéhane vitúkea váhere yoko poé'aino visóneu po'ínuhiko xâne viyókeovati ítukevo, koane púveokono ûti yoko púveamaka ûti po'ínuhiko xâne. 4 Itea enepo simovóne kaxena éxokeovi hána'iti seánakovi ne Itukó'oviti, enepone Koitóvoviti, koane éxokeovi hána'iti ákoyea omótovovi okóvo, uti xâne yara kúveu mêum, 5 koítovovine. Haina vo'oku ápeyea ponóvoti vítuke, itea vo'oku itúkeovo koati hána'iti ne seánakovi. Énomone koítinovovi ya xunákoke Sasá'iti Omíxone, enepone kasasá'ikopoviti koane iko'ínamakopoviti. 6 Koati porexó'oveati Itukó'oviti ne Sasá'iti Omíxone, ákoti akamá'ayeovea, vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu, enepone Koitóvoviti. 7 Kixínovikeneye, motovâti vitúkeovo ikó'iparaxone Itukó'oviti ya koeku ponópeovi nonékuke ya hána'iti seánakovike, ko'ipârati ûti ne apéyeati ákotinemo hunókoku xokóyoke, enepone hána'iti kúxoixone ûti kó'oyene, véxone koúsokeovomo.

8 Koati motovâti kúveovokono ra ihíkauvoti. Ngahá'a kókoyuho kíxeixi ra koekútihiko, maka yuíxapuneoxo itúkea únati ne kutípotihiko Itukó'oviti. Enepora koekúti yúndoenopi, koati yupihóvoti unáko, koane koati hána'iti itópoinoke uhá koeti xâne itukoâti. 9 Yahíkuxapipa ne xâne ixómoti yumopó'ixokoko vo'oku ihíkauvoti ákoti itóponone, kuteâti ne yutoéti kayumákoti iháhiko oxúnoekene jûdeuhiko ukeátine inâ turixóvo iyénoxapa. Kúteanemaka koêku ne yumopeôkokoti koane okopeôkokoti vo'ókuke

koekútihiko yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, vo'oku ako huvá'axavi, koane koati ákoti itópoinovike. 10 Seyá'ika ne xâne kopoé'akoti isóneu po'ínuhiko xâne kutí'inoke haxakeôvokokotihiko. Yoko enepo hákoti kutipópi api'âne seyá'ikoa, yahíkuxapipamaka. 11 Vo'oku xâne kuteâti nê'e, yéxoane itúkeovo koati pahukóvoti isóneu, koane itúkeovo ovóheixoti pahunévotike, epó'oxo koati iyúseoti motókeyea ipíhoponeokono vo'oku kixoku itúkeovo.

Hunókoku yútoe Poûlu yoko ixíko'okoke Títu

12 Enepo mbahukâne ne Átema xikóyoke áko'o itukapu Tíkiku, yéhakapumo kinó'oki ya Nikópoli yokótumonexinu, vo'oku ngoúsokoane ne inzóneu óveangonemoya xapa kaxena kásati. 13 Hivá'axa ne Nzéna, enepone adevôgadu, koánemaka ne Ápolu, maka hákone konokóvoti xokóyoke. 14 Kene ra po'inu ûti xoko Jesus yâko, konókoti éxeahiko yuíxeovoxo itúkea únati, motovâti huvó'oxea po'ínuhiko xâne apêti nókone, koane enó'iyea únatinoe koekúti ítone itúkea.

15 Yúhoikopi ne uhá koeti nza'íne yâye. Yíhaikinanu uhá koeti kutípoti Kristu yâko xikóyoke ákoti omotóvovi okóvo, ûndi yoko nza'ínehiko.

Itúkapu hána'itike seánakovi Itukó'oviti yóvoheixo, uhá ketínoe.

Hunókokune.

FILÉMOM
Yútoe Poûlu páhoe xoko Filémom

Enepora Filémom namukoâti ra koyuhópeti, hóyeno hókoti Jesus ya pitivóko koéhati Kolósu. Enepone hóyeno, koati koxunákoti po'ínuhiko kutípoti Jesus. Ápe ovóxe neko Filémom koéhati Ónezimu omexeôvati. Ako malîka yónoku kohó'iyea. Po'íke káxe, kámoa Ónezimu ne emo'u Itukó'oviti koeku perékaxea Poûlu, yane itúkopovone hokoti Jesus. Yoko ika'ákovokutike óvo ne Poûlu yaneko kamôa Ónezimu ne emo'u Itukó'oviti xokóyoke.

Ínixoa Poûlu kónokea aúkopeovo ne Ónezimu xoko únae. Énomone pahúkinoa Filémom ra koyuhópeti, epemoâti ákoyea ímaikinapu Ónezimu, koane namúkopea koeku káyukopeovo xokóyoke.

Xapákuke xâne ihíkaxoti emo'u Itukó'oviti, ápe po'okoâti itúkeovo póhutine yutóxovope ne koyuhópeti yonoti xoko íhae Kolósu koánemaka ra koyuhópeti yonoti xoko Filémom, vo'oku aínovo kuríkoponone Ónezimu.

1 Yundóxinopi, undi Poûlu, undi iká'aeti vo'oku ngoyúhoyea koeku Kristu Jesus. Anéyemaka njokóyoke ne Timóti, po'inu ûti xoko Vúnae. Pahúkinopea ûti ra koyuhópeti Filemóm, iti ákoti omotóva vokóvo, iti po'i huvo'óxovitimaka yara itukéti ítukexeovike Vúnae. 2 Pahúkinoamaka uti vemó'u ne Áfea, mokexa ûti ya xoko Vúnae yóko'omaka ne Ákipu, po'inu ûti, koxuná'ixovoti ítukeke Itukó'oviti kuteâtimaka ûti, koánemaka ne uhá koeti ho'uxínovotihiko ítuke Itukó'oviti yóvokuke.

3 Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Vúnae Jesus Kristu yóvoheixonoe, koánemaka ya úhepetike isoneûti ukeâti xokóyoke.

Elóke okovo Poûlu vo'oku kixoku kúveovo Itukó'oviti ne Filémom

4 Íngoroixovo xoko Itukó'oviti ve'ókuke Filemóm. Kóyekune puyákeovopi ongóvo indûko orásaum. 5 Vo'oku kóyekune eyéngoxeopi ákoyea omótova yokóvo ne uhá koeti kasása'iupo Itukó'oviti, koane itíkivomaka koati kuvóvoti Vúnae Jesus. 6 Enepone ákoyea iháxakea iséneu ya visóneu ikéneke Vúnae vo'oku kitípi Jesus kuteâtimaka ûti, émbemo Itukó'oviti itúkeovo énomone kutí'inoke inamá'axoti kuri'úxovo yéxi koêku ne uhá koeti únatinoe koekúti ukeâti xoko Itukó'oviti koeku hókea uti Kristu. 7 Mbo'inú, koati ike'élokexoti ongóvo, koane keuhépekopoti inzóneu vo'oku kixeku ákoyea omótovo yokovo po'inu ûti xoko Vúnae. Koáhati keuhépekopoti isóneu po'ínuhiko ûti, kasása'iupo Itukó'oviti, vo'oku kíxeaku hivó'oxi.

Épemoa Poûlu ne Filémom kóseanayea Ónezimu

8 Koeku kó'iyeaneye ûti ikéneke Kristu, ákoni ndéya ponó ngíxea mbahúkeopi itíki koati nokonéti itúkeokono. 9 Itea vo'oku ákoyea omótovopi ongóvo, émbemopi itúkeovo ya unákoke iséneu itíki ra anjá'inopi, undi Poûlu, undi yékoteno, undi iká'aetimaka kó'oyene vo'oku ngoyúhoyea koeku Kristu Jesus. 10 Yoko enepone anjá'inopi itíki, koati vo'oku Ónezimu, enepone kutí ngíxone nje'éxa ikéneke Kristu, enepone índone hokópea Vúnae koeku óvonzeixea ika'ákovokutike. 11 Eneponê'e, énjoa ákoyea itópoinopike yanekôyoke, itea kó'oyene koati apêti itópoinonuke koánemaka itópoinopike.

12 Kó'oyene mbahukópatimo xikóyoke Filemóm. Yoko kutí koe imarékoti omínjone koeku mbahúkopinopea, vo'oku yupíheovo ákoyea omótova ongóvo. 13 Mani ngaha'âti óveakoneye njokóyoke, mani huvo'óxonuti koeku óveango ra

ika'ákovokutike, undi evótikokonoti koyúhoyea ra inámati ihíkauvoti íhae xoko Itukó'oviti. Kene mani énomonemaka ahe'ókopi koeku ákoyea melíkanu. 14 Itea mbúva indúkea koêkuti koekúti koeku âvoyea énja iséneunoa. Unatí'inonune itúkeovo ya unátikoke iséneu ápeyea sínakonu, ya koêkuni itúkeovo mitatahí koetíke itíki, yeopâti kónokeamea kó'iyeaneye kuteâti koeku anjá'inoa, itea ákoti koati kehá'ayi kó'iyeaneye.

15 Yoko mani motovâti itúkeovo ipuhíkopeati ra Ónezimu xikóyoke yara kali ye'á koeti káxe, motovâti aúkopeovo xikóyoke ákoyeakunemo ipúhikapea ko'ítukeinopi. 16 Yoko hainá'ikomo pohúneti motovâti ko'ítukeinopi, itea kó'oyene yupihovó koetímo itópoinopike koeku itúkopeovo koati pe'ínu ya xoko Kristu ákoti omotóva yokóvo. Koati énomone koéneye inzóneunoa. Ínapoxomo motokêa kó'iyeaneye iséneunoa vo'oku ko'ítukeinopi, koánemaka vo'oku itúkeovo pe'ínupone xoko Kristu.

17 Itukovo inixeâti indúkeovoxo he'íne, ngo'ítuketi ítuke Itukó'oviti kuteâtimaka îti, nemúkapaikopo ra Ónezimu. Kutí íxepa ûndi ne simô, aukápapune xikóyoke. 18 Enepo áva ítukeinopi yanekôyo ákoti aunáti, itukovo apêti orévexopike, sikénane, undínemo porexópopea. 19 Koati yútoe vô'um râ'a, undi Poûlu. Undínemo porexópopea, koêkuti orévexopike. Yoko ako ongónokoa éndo'okeopi ápeyea hána'iti yoréveunu. Koati vo'ónguke, vo'oku emo'u Itukó'oviti kémone njokóyoke, ápeinopi inámati apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti. 20 Iti mbo'ínu xoko Vúnae, ngúxoa itíkimo kuteâti anjá'inopi koeku hókea uti Vúnae Jesus. Yane keuhépekopotimo inzóneu ikéneke Kristu.

21 Yundóxinopea ra koyuhópeti, enjoâti itíkimo kuteâti yunzó'inopi. Haina póhutinemo nê'e, itea énjoa anú'ukeamo émbemopike ne ítikemo. 22 Yokóseananu, keúnakinonumaka imóngoku yóvokuke, vo'oku ngúxoa aúngopeovomo xepákuke koeku yépemo'ixinonu xoko Itukó'oviti.

Hunókoku yútoe Poûlu yonoti xoko Filémom

23 Yúhoikopi ne Épafara, po'inu ûti xoko Kristu, nza'ínemaka yâye ika'ákovokutike, evótikokonotimaka ko'ítukeino Kristu Jesus. 24 Yúhoikopimaka Márku, Aristáku, Ndéma yoko Lúka, po'íhiko nza'íne ítukeke Itukó'oviti. 25 Itúkapu hána'itike seánakopi Vúnae Jesus Kristu yovóheixo.

Hunókokune.

ÊBEREU
Yutoéti yonoti xapa jûdeuhiko hokópotine Jesus

Enepora koyuhópeti, hara pahúkokono xapákuke ne jûdeu hokópotine Jesus nóvo. Yoko êbereu itukóvomaka po'i íhaxeokonoke ne jûdeuhiko. Ako oxéne véxea yutoxoâti ra koyúhope Êbereu, itea ápe inixoâti itúkeovo yútoe Poûlu.

Êno koítoponeovo kotíveti ne jûdeuhiko hokópotine Jesus nóvo vo'oku ínixea po'ínuhiko jûdeu kuríkeane hókea páhoenoa Itukó'oviti itúkea ya Velho Testamento. Enepone yutoxoâti ne Êbereu, kóhiyana ne hokópotine Jesus, puvâti aúkopeovomo xokóyoke ne kúxoti hó'e, koane itúkeovo énomone íhuipinovo ponópeovohiko nonékuke Itukó'oviti koeku opósikea itúkea.

Enepone yutoxoâti ra koyuhópeti, koúhapu'ikoa itúkeovo koati Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, koane itúkeovo payásoti ya uhá koêti. Payasóneoxo ya ánjuhiko, koánemaka yane uhá koeti ovoxe Itukó'oviti mekúke, kuteâti Muîse yoko Njozûe, koane payasónemaka yane koati payásotihiko sasedóti xapa jûdeu. Koúhapu'ikoamaka koêku ne inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti yaneko ivokínovovi Kristu, itúkeovo koati únati yane kúxoti kixovókuti ítukeinoa Itukó'oviti ne xanéhiko mekúke xoko Muîse, enepo inâ porexôa Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti. Kúteanemaka koêku ne íparaxoake Kristu ne Itukó'oviti, unatíne yane hó'openohiko koépeuti mekúke, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Ya Êbereu kapitulu 11, koyúhovo koêku ne xâne mekúke koati kuvóvoti Itukó'oviti upánini koítoponovo kotíveti. Yanê'e, enékokonomaka neko êbereuhiko hokópotine Jesus kóxuna'ixeovohiko ikéneke, koane ákoyea kamúya'ika isóneu.

Payasóne ne Xe'exa Itukó'oviti ya ánjuhiko íhae vanúke ovoxe Itukó'oviti

1 Yaneko mekúke, ênо yuhó'inoa Itukó'oviti ne voxúnoekene, uti jûdeu. Ákomaka tôpi kíxoaku Itukó'oviti yúho'ixeahiko, evékinoati yûho xoko porófetahiko. 2 Itea yara káxehiko símokune ûti tumúneke uké'eyea ra mêum, xoko Xe'éxa vekínovi Itukó'oviti yúho'ixeovi. Koati énomone poréxo Itukó'oviti itúkeovo unae uhá koeti koekúti, enepone évekokumaka xunáko inâ itukôa ra vanúke yoko poké'e koane uhá koeti apêti. 3 Enepone êno hána'iti úhe'ene yoko itípanevo Itukó'oviti, iyúseomaka xoko Kristu. Koati heru-herú kixoti Itukó'oviti nê'e. Enepone yûho ne Kristu, koati êno hána'iti xunakóti ovâti, kotiú'ikoti uhá koeti koekúti ovâti ra vanúke koáne ra poké'e ákoinoke itáhinehea. Yoko kousókone ésa'i kotúyopea pahunévoti nê'e, ivátakopo vanúkeke éxopeke Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koêti.

Ovoxe Itukó'oviti ne ánjuhiko kene Jesus, koati Xe'exa Itukó'oviti

4 Yaneko kousókone hána'iti ítukeinovi ne Xe'exa Itukó'oviti, yupihovó koene itúkeovo koati hána'iti teyonéti yane ánjuhiko. Kúteanemaka koêku ne îha, yupíhovamaka itúkeovo koati teyonéti ya iha ánjuhiko. 5 Vo'oku enepone Itukó'oviti, ako ápahuina ánjunahiko kíxone:

“Iti koati nje'éxa. Kó'oyene indúkovone yá'a” ako kíxone. *Sâramu 2.7*

Koáne ya po'íke:

“Undímo itúko há'a, kene énomonemo itukóvo nje'éxa” ako ákoe yûho vo'oku ánju. *2 Samuel 7.14*

6 Koáne yaneko pahukôa Itukó'oviti neko Xe'éxa yara kúveu mêum, enepone apêti tumúneke ápeyea uhá koeti po'ínuhiko koekúti, hara kôe Itukó'oviti vo'ókuke:

“Téyahiko ánju râ'a, kuteâti koeku téyeonuhiko” kôe. *Sâramu 97.7*

7 Kene vo'ókuke ne ánjuhiko, haramaka koe emó'uke Itukó'oviti:
“Enepone ánjuhiko, ovóxe, kutipasí kíxoahiko Itukó'oviti ihunóvoti yoko
irumékoti yúku” kôe. *Sâramu 104.4*
8 Itea vo'ókuke ne Xe'éxa, hara koêti ne yûho:
“Iti Itukó'oviti, ákomo hunókoku netíxi. Koati ponóvoti ne kixeku netíxi. 9 Ako
omótova yokóvo ne ponóvoti kixovókuti, kene ne váhere kixovókuti,
pívoa. Énomone kutí'ino noivókoxopiti Yúnae Itukó'oviti, porexópiti koati
êno hána'iti elókeko yokóvo ákoti po'ínu eopâti kuteâti” kôe. *Sâramu
45.6-7*
10 Ina koe'íkomaka:
“Unaém, itíne pahukôa apé kó'iyea ra poké'e. Pe'u veô'u itukoâmaka ne vanúke.
11 Apêtimo uké'eyeakuhiko nê'e. Kene îti, ákomo yuké'eyiku. Ipupá'ixotimo
ra poké'e yoko vanúke, kuteâti koeku ákoyea oríko ipúpa'ixea ipovóti.
12 Kuteâti kixókonoku ipovóti itipú'ixokono, énomonemakamo kíxeaneye
ne vanúke yoko poké'e. Koane kuteâti koeku xâne esa'íko ípovo,
kúteanemakamo koeku ípokeovomo nekôyo. Itea ákomo ípekapu, epó'oxo
ákomo hunókoku ne yápeyi” kôe. *Sâramu 102.25-27*
13 Ákomaka ópoeha ánjuna kíxone ne Itukó'oviti:
“Ivétakapa énjopeke tukú koeti simapúne kaxena mboréxeopikumo itíkivo koati
payásoti nâti ya uhá koêti, ínamo ipuyúkexa hivíkuke ne uhá koeti koêkuti
okopópiti” ako kíxone xapákuke ánju. *Sâramu 110.1*
14 Kutí'ikopoya ne ánjuhiko? Aínovohiko ovoxe Itukó'oviti. Aínovomaka
páhoe Itukó'oviti koyonínoati xanénahiko, enepohikone koítovone yonópotimo
vanúkeke káxehiko keno'ókoti.

2

Koati hána'iti kixoku koíteovovi ne Itukó'oviti

1 Énomoneikopo kónokino kutípeaxo ûti, koane títiu kóyeyea ûti yane kaná'uti
koekúti, kámone ûti, maka hákone vitavókea. 2 Koeku kaná'uyea ákoyea
ipokoâti neko ihíkauvoti, kûrepo ne ánjuhiko mekúke, enepone Ponóvoti
Kixovókuti yútoe Muîse, koane koeku ipíhoponeokono neko ákoti hakâ,
koáne ne ákoti akutípoa, kuteâti motókeyea kíxeokononeye, 3 ákoxomo oxéne
ákoyea vipíhapanakana, enepomo hákoti vitúkoake ne koati hána'iti kixó'oviku
Itukó'oviti, porexó'oviti víteova ne pahúnevo ûti. Énomone neko koyúhoinovike
Vúnae Jesus, enepone inúxoti koyuhoâti. Yanê'e, enepohikoneko kamoâti
xokóyoke, éxokoveamaka kaná'uko neko emo'úti. 4 Koánemaka Itukó'oviti,
éxokoveamaka itúkeovo koati kaná'uti yûho nekôyohiko, vo'oku poréxea xunáko
itúkea koekúti, hoénaxovope itúkeovohiko ovóxe, koane koekútihiko ákoti
po'i itukoâti, enepone ákoti tôpi kó'iyeovoku iyupánevoti, koane exóneti
ikó'iparaxoake Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kutí'inoke apêti éxone itúkea ítukeke
Itukó'oviti, kuteâtimaka isóneunoa koane ahá'inoa Itukó'oviti itúkea.

Jesus Kristu Koitóvoviti

5 Enepone natíxoku Itukó'oviti vonópokumo káxehiko keno'ókoti, enepone
kixínopike ûti kó'oyene, haina ánjuhiko poréxo ne Itukó'oviti itúkeovomo
pahúkotiya, 6 itea koatimo xâne pahukóya kuteâti koêku ne yutoéti emó'uke
Itukó'oviti, enepone koêti:
“Kutí'ikopo ínixe xokóyoke ne xâne, iti Itukó'oviti, puyákinovake yokóvo?
Kutí'ikopo ínixe xapákuke, kétarakinoake? 7 Inâ itikôa ne xanéhiko
yara kúveu mêum, kalîha ikélihuxi ya ánjuhiko, perexoâtimaka itúkeovo
ihayú'iuti yoko teyonéti. (Koane peréxoamaka éxea koêku ne uhá koeti

po'ínuhiko kéxokeu yara poké'e.) 8 Uhá koeti koekúti ítike yara kúveu
mêum, peréxoa itúkeovo xâne exêa koêku" kôe. *Sâramu 8.4-6*

Koeku itúkeovo xâne poréxo Itukó'oviti éxea koêku ne uhá koeti koekúti yara kúveu mêum, ako ápahuina koekúti ákoti exêa koêku. Itea yara koeku kó'oyene, avo naíxa ûti kó'iyeaneye ne xâne éxeahiko koêku ne uhá koeti koekúti. 9 Itea noíxoane ûti ne Jesus ikálihuxopeovo ya ánjuhiko, ya ákoti axu'ína káxe, motovâti ivókinovo uhá koeti xâne ya seánakoake Itukó'oviti, motovâtimaka itúkeovo êno hána'iti teyonéti vo'oku tiveko kixókonoku ivokínovovi. 10 Yoko Itukó'oviti, enepone pahúkoti ápeyea uhá koeti koekúti, motovâti itúkeovo ikó'itukeune, koati énomone motokêa ímotokenaxea Jesus, evékoati kotívetike, motovâti itúkeovo itoti tarú'uxea uhá koeti koekúti, koeku itúkeovo énomone kousókinovi oxene víteova ne pahúnevo ûti. Yoko kixínoakeneye Itukó'oviti, koati iseópoti ákoti yumaxápu po'ínuhiko xe'éxapo xokóyoke, xoko êno unako kóyeku vanúkeke.

11 Vo'oku enepone Jesus, enepone kasasá'ikopoti xâne ya pahúnevo, koánemaka ne uhá koeti xâne kasásа'iupo, póhutinehiko Há'a. Énomone ákoino teína Jesus íhaxea koati po'ínu neko kasásа'iupohiko. 12 Yoko hara koe emó'uke Itukó'oviti vo'ókuke:

"Ngoyuhó'inoatimo ítike ne mbo'ínuhiko. Imongó'ikopitimo xapa ho'uxínovoti
ítike" kôe, koyúhoti koeku yuho Jesus xoko Há'a. *Sâramu 22.22*

13 Ina koemáka po'íke, kixotímaka koeku Itukó'oviti:

"Énomonemo nguvóvo" kôe. *Izâiya 8.17*

Ina koe'íkomaka:

"Anéyem kó'oyene, yóko'ohiko ne kalivôno poréxonuke Itukó'oviti" kôe. *Izâiya 8.18*

14 Enepone kalivôno, kíxone, koeku itúkeovo xâne apêti mûyo yoko itína, kúteanemaka koeku Jesus enepo ikútipasikoponovo xâne. Ápe mûyo kuteâti mûyo nekôyohiko, motovâti uké'exopea xunako Ndeâpu, enepone omâti ne pevóti yara kúveu mêum yanekôyoke. Yoko uké'exopane yaneko ivokóvo kuruhúke. 15 Yanê'e, koítova Jesus ne xanéhiko, enepone uhá koeti kutipasí koeti ákau Satánae koeku ixómoyea pikóhiko ivókeovo. 16 Koati iyúseoti ákoyea itúkapu ánjuhiko huvó'oxopono ne Xe'exa Itukó'oviti, itea itúkeovo amósenopono Âbraum ne huvó'oxoponone. 17 Énomoneikopo kónokino eópea Jesus kuteâti veópone, uti po'ínuhiko, ya uhá koeti koekúti, koeku vékea kuteâti vékoku ûti. Kó'inokeneye motovâti itúkeovo koati Payásoti Sasedótina ûti, koati seánati, motovâtimaka kúveovokono yaneko itúkeaku ítukexeake Itukó'oviti, koane motovâti poréxopea ésa'i pahúnevo xanéhiko. 18 Yoko vo'oku vékeane êno kotíveti koekúti yanekôyoke, koane vo'oku tarú'uxeane neko kotíveti hixópeokonoke, koati motovâti huvó'oxeamaka ne xâne hixopókonotiko kó'oyene, enepohikone vekotí'iko kotívetike koekúti.

3

Jesus payasô yane Muîse

1 Itínoe mbo'ínu kasásа'iupone Itukó'oviti, koane iháxiu yonópeamakamo vanúkeke, itíkinapihi iséneu koêku ne Jesus, enepone Ápostulu, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u, koáne ne koati Payásoti Sasedóti ya hó'eke ûti. 2 Enepone Jesus, koati kuvovóneti, kousókoati ne páhoenoa Itukó'oviti itúkea, enepone noivókoxoati itúkea ne itukéti, kuteâtimaka koeku itúkeovo kuvovóneti ne Muîse ya koúsokea ne ítukexeake Itukó'oviti ya xapákuke xanena Itukó'oviti. 3 Itea enepone Jesus, koati motokeâti yupíheovo iháyu'ikeokono ya Muîse, kuteâti koeku itúkeovo koexépukoti péti motokêa yupíheovo iháyu'ikeokono yane péti

koéxepoe. 4 Yoko uhá koeti péti, anêko itukoâti. Itea poéhane Itukó'oviti itukôa
ne uhá koeti koekúti. 5 Eneponeko Muîse, koati kuvovóneti ya koúsokea ne
ítukexeake Itukó'oviti xapákuke xanena Itukó'oviti. Koati únati ovoxe Itukó'oviti
nê'e, epó'oxo koeku kó'iyeaneye, koati okovóxinoveati koêku ne koekútihiko
koyuhóvotikomo ya káxehiko keno'ókoti. 6 Kene Kristu, haina pohúneti ovoxéti
kuteâti koeku Muîse kousókoti hó'exeokonoke itúkea óvokuke Itukó'oviti, itea
koati heu-heú kixoâti Kristu éxea koêku neko óvoku, vo'oku itúkeovo koati
Xe'exa Itukó'oviti. Yoko utíne neko óvoku Itukó'oviti, éxeake koêku ne Kristu,
enepo vatiú'i ikéneke, hákotimaka kamuyá'iko uti visóneu kúxoixea ûti, tukú
koeti hunókokuke, ne véxone koúsokeovomo ya xokóyoke.

Kíxoaku ûti vitóponea ne koati kaná'uti omómikeati pónevike Itukó'oviti

7 Énomone kuteâti koeku yûho ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone koêti:
"Enepo kemânoe ne emó'uinopi Itukó'oviti kó'oyene, 8 hákonoe ketiú'iki
yomíxone, mará'inamo yakútea neko yoxúnoekene oposí'okovoti
Itukó'oviti ya mêum ákoti apêti yaneko kaxénake hixópeokonoku" kôe.
9 Ina koemáka ne Itukó'oviti:
"Énomone óvoheixo yanekôyo oposí'okovonuhiko ne yoxúnoekene, enepo
hixopónuhikomaka, noixoti ngíxoaku ngátarakea kúveu koarenta koeti
xoénae. 10 Vo'oku ákoyea akútiponu neko xanéhiko, ene kutí'ino
imaínginovati. Hara ngôe vo'ókuke: 'Kóyekunehiko pahúkeovo ne isóneu.
Ako akáha'a vékea ne mani évengoaku.' 11 Énomone indúkino yûnzo, koati
yuhôti ákotinemo aukápapu ikéne, yaneko ímainginovaku. Hara ngôe
vo'ókuke: 'Ákomo kalíhuina seópea yane mani mboréxoake ómomikopea'
ngoéne" kôe ne Itukó'oviti. *Sâramu 95.7-11*
12 Yokóhiyanavo itínoe mbo'ínu xoko Kristu, maka hákone koené'eye iséneu,
kuteâti váhere isóneu neko yoxúnoekene ákoti akahá'a kutípea Itukó'oviti.
Neíxapunoe mará'inamo itévaki ne koati kaná'uti Itukó'oviti akutêa iséneu
ne isóneuhiko. 13 Itea ya koêkuni ké'iyineye, kéxunakakanoe ikéneke Kristu,
uhá koeti káxe, koeku itúkeovoiko iháxoneti "kó'oyene", kaxénaiko Itukó'oviti
iháxikea xâne hókea. Yákoenenoeye, mará'inamo ava xâne tiú'iti omíxone
xepákukenoe, aúpu'iu ne váhere kixovókuti. 14 Vo'oku enepo vikaná'uxaxo ne
kúveova ûti tukú koeti hunókokuke, kuteâti kíxoaku kúveova ûti inâ kutipôa
ûti, kaha'ínepoatimo ûti ne Kristu natíxokuke. 15 Yoko énomonemaka kôe emo'u
Itukó'oviti, enepone koêti:
"Enepo kemânoe ne emó'uinopi Itukó'oviti kó'oyene, hákonoe ketiú'iki
yomíxone, mará'inamo yakútea neko yoxúnoekene oposí'okovo Itukó'oviti
mekúke" koêti.
16 Kutí'ikopo neko oposí'okovo Itukó'oviti kameáne emó'u? Hainá'ikopo
uhá koêti neko xâne veyópone Muîse ukopêa Ejítu? 17 Kutí'ikopomaka
ímaikinovo ne Itukó'oviti kúveu koarenta koeti xoénae? Hainá'ikopo neko
xâne pahúkenavoti, enepohikoneko ivohíkovotimaka yaneko mêum ákoti apêti?
18 Yoko kutí'ikopomaka neko koyúhoino Itukó'oviti ákoyeanemo seápa yane mani
poréxoake ómomikopea, yaneko apê yûho, koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne?
Ako po'inu kíxone ákoti itukápa neko xanéhiko ákoti akahá'a itúkea ne emo'u
Itukó'oviti yanekôyoke. 19 Noíxoaneikopo ûti yuvâti ákoinoke seápahiko yane
mani poréxokonoke ómomikopea. Koati vo'oku itúkeovohiko xâne ákoti akutípo.

4

1 Yoko véxoa ápeyea koati yuhôti, yuho Itukó'oviti ákoti aukápapu ikéne,
poréxeamo ne xanéna seópea koane ómomikopea xokóyoke, itea neíxapunoe,
mará'inamo âva xepákukenoe ákoti seapáya. 2 Vo'oku ápe koyuhó'inoveati ne

inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, kuteâtimaka koeku koyúhoinokono emo'u Itukó'oviti neko izaraelíta mekúke. Itea koeku íkameokonoahiko, ako itópoinoake vo'oku ákoyea akútipoa. 3 Kene ûti, uti kutipoâti, vitóponoane ne vómomikopea. Yoko énomonemaka kuteâti yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Yaneko imaínginovahiko, induko koati emo'úti ákoti aukápapu ikéne. Hara ngôe: ‘Ákomo kalíhuina seópea yane mani mboréxoake ómomikopea’ ngôe” koéne ne Itukó'oviti. *Sâramu 95.11*

Énomone kôe upánini koúsokeovo ukeátine inâ itukôa ra mêum neko mani ómomikopokuhiko kixínoake Itukó'oviti poréxeamo. 4 Koati usotíne vo'oku ápe yutoéti emó'uke Itukó'oviti koêku ne sétixope káxe. Hara kôe: “Ya sétixopeke káxe, ómomiko ne Itukó'oviti yane itúkea uhá koeti itukéti úseu” kôe. 5 Ina koepómakaya: “Ákomo kalíhuina seópeahiko yane mani mboréxoake ómomikopea” kíxoa Itukó'oviti neko izaraelíta. 6 Ako seápa neko inúxotihiko kamoâti ne únati ihíkauvoti emó'uinoa Itukó'oviti yaneko mekúke vo'oku ákoyea akútipoa, itea kóyeane ápeyea po'ínuhiko xâne seopâtimo. 7 Koati kaná'uti kó'iyeaneye, vo'oku ixíkopa Itukó'oviti ya yútoeke Ndávi po'i káxe iháxoneti “kó'oyene”. Yoko enepone yútoe Ndávi, koati ênoti xoénae ikénepoke neko inúxoti yuho Itukó'oviti yaneko mekúke, enepo “kó'oyene” kôe. Énomone ne yutoéti koêti:

“Enepo kemânoe ne emó'uinopi Itukó'oviti kó'oyene, hákonoe ketiú'iki yomíxone ákoyea yakútipoa” koêti.

8 Yoko eneponi itukapu Njozûe porexôa ne koati kaná'uti ómomikopea xanéhiko, ákoni okóyuhopa Itukó'oviti, ikénepoke kaxéna, ápeyeamo ne po'inu káxe koati vómomikopeakumo. 9 Iyúseoneikopo poréxeakomo Itukó'oviti ne xanéna ómomikopea. 10 Yoko enepone xâne itopónoati ne poréxoake Itukó'oviti ómomikopea, koati omómikopeatine ne uhá koeti ítuke, kuteâtimaka koeku ómomikopea Itukó'oviti uséxoane neko uhá koeti ítuke mekúke. 11 Káxunakapuikopo ûti, motovâti vitóponea ne pónevike Itukó'oviti vómomikopea, maka hákone itavókoti kuteâti koeku neko xanéhiko mekúke, vo'oku ákoyea itúka neko páhoenoa Itukó'oviti.

12 Vo'oku enepora emo'u Itukó'oviti, koati xúnati koáne ítoa ikó'inamakopea xâne. Heu'íneoxo ya hána'iti pirítau pi'âti tetúkope. Muhíkova isoneûti visóneuke ákoti po'i exoâti yoko veópone vomíxoneke, yu'óxoa. Kuteâti koeku koati heú'iti pirítau ítea tetúkea irókokoku koane itóponea kúveuke opêti, énomonemaka koéneye xunáko ne emo'u Itukó'oviti koúhapu'ikea heú koeti koêku ne visóneu yoko vâha. 13 Ako he'oneôvati ne Itukó'oviti. Uhá koeti koekúti, iyusé kóye xokóyoke. Uhapu'í kóyemaka ne uhá koeti koekúti nonékuke. Yoko uhá koeti ûti, konokoâtimo yumópea uti Itukó'oviti vo'oku kixoku vitúkeovo yaneko káxe yuhaíkapavine.

Kóseanavi Jesus, enepone koati payásoti sasedótina ûti

14 Koeku ápeyea koati payásoti sasedóti oúkeke uhá koeti po'ínuhiko sasedóti, enepone Jesus, Xe'exa Itukó'oviti pihópoti vanúkeke, káxunakapuikopo ûti kúveova ûti. 15 Vo'oku enepone Jesus, hána'iti sasedótina ûti payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti mekúke, koati éxoti kóseanayeovi ya muyá'iko ûti, koáne ya uhá koeti vínixone tiú'iyea, vo'oku veko uhá koeti vékoku ûti nê'e. Hixópokonomaka ya uhá koeti koekúti, itea ako pahúnevo. 16 Hákoikopo teinóvo símea ûti nonékuke, xoko ivátakoku natíxea, koeku itúkeovo hána'iti koseánaviti motovâti kóseanayeovi koane huvó'oxeovi ya koêkuti kónokeaku ûti.

5

Jesus itukóvo sasedótina ûti koati payásoti yane sasedóti mekúke

1 Uhá koeti koati payásoti sasedóti, koati úkeakune xapákuke po'ínuhiko xâne
motovâti inúxinoahiko ikéneke Itukó'oviti. Omínoahiko ikó'iparaxoke Itukó'oviti,
koane hó'openo koépeu, ésa'i kotúyopinoa Itukó'oviti ne pahúnevohiko.
2 Enepone muyá'iko xâne ákoti êxa mani nókone kó'iyea ikéneke Itukó'oviti,
koáne ne pihohí koêti itavókeati Itukó'oviti, eópamaka sasedóti kuteâti muyá'iko
nekôyohiko, vo'oku koatímaka xâne apêti muyá'iko nonékuke Itukó'oviti ne
sasedóti. 3 Énomone kónokino koépekea hó'openo, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, ne
sasedótihiko, motovâti itúyopea pahúnevo, koánemaka pahúnevo po'ínuhiko
xâne. 4 Ako xâne noivókoxopovoti itúkeovo sasedóti, itea Itukó'oviti noivókoxoa,
kuteâti koeku noivókoxo Âraum mekúke.
5 Kúteanemaka koeku Kristu, haina énomone kapayásokopovo itúkeovo
sasedóti, koati payásoti ya uhá koêti, itea Itukó'oviti kixoáneye, enepone
kixoâti:
“Iti koati nje'éxa. Kó'oyene indúkopovone yá'a” kixoâti. *Sâramu 2.7*
6 Yoko po'íke yutoéti emó'uke Itukó'oviti hara koémaka:
“Itínemo itukóvo sasedóti ákotinemo hunókoku, kuteâti koêku ne Meukizedéki”
kôe. *Sâramu 110.4*
7 Koeku óponea yara kúveu mêum ne Jesus, koati kohonókoti emó'u vo'oku
tiveko isóneu enepo itûko orásaum, koane îrihikovomaka ho'oûke épemea
Itukó'oviti, poéhane motovâ koíteova ya pevóti. Epó'oxo kámoa Itukó'oviti
vo'oku itúkeovo koati kuri'ókovati Jesus. 8 Yoko upánini itúkovo koati sasá'iti
Xe'exa Itukó'oviti nê'e, kóyeane itúkeovo vo'ókuke ne kotíveti koekúti vékoku
itúkinovo kutípoti, koane éxotimaka itúkea ahá'inoa Itukó'oviti ya uhá koeti
koekúti. 9 Epó'oxo vekoâne Jesus ne uhá koeti kó'iyeovoku koekúti, nókone
vékea, yane koúsokinovi oxene víteova ne pahúnevo ûti, motovâti ákoyea
hunókoku ovópea xoko Itukó'oviti ne uhá koeti xâne kutipoâti, enepohikone
itúkoti páhoenovi vitúkea. 10 Vo'oku noívokoxoa Itukó'oviti yanekôyo itúkeovo
koati payásoti ya uhá koeti sasedóti, kuteâtimaka kixoku koeku Meukizedéki
mekúke.

Enepone kutípoti Jesus xapákuke jûdeuhiko, ôriti ukóponea ikéneke

11 Enó'iko mani yunzó'inopinoe vo'ókuke ra kixovókuti, itea tiú'iti
ngoúhapu'ikinopea vo'oku ôritinoe kitípi. 12 Mani motovâtine itúkeovo itínenoe
ihíkaxo po'ínuhiko xâne, vo'oku kali enó'iyeane ike hekópine Kristu, itea
kénokoikonoe koyuhópinopeati neko inúxotihiko íhikauvi emo'u Itukó'oviti. Kutí
ké'ikonoe kalivôno ohíkotiko, ya koêkuni itíkivo xâne nikoti koati nikokónoti,
nika úsotine xâne. 13 Itea uhá koeti xâne ákoti ukapána ikéneke Jesus, enepone
kutí koeti kalivôno ohíkotiko, iyúseo ákoyea koati ukóponea yane kaná'uti
kixovókuti íhikaxeovike emo'u Itukó'oviti, koane iyúseo kutí kó'iyeako kalivôno.
14 Enepone koâti nikokónoti, poéhane úsotine xâne motovâ níkea, koáhati
exó'okovatine níkea. Kúteanemaka koêku ne xâne ukopónoti ikéneke Itukó'oviti,
koati exoâtinehiko koêku ne únatinoe koekútihiko, koáne ne koekútihiko ákoti
aunáti.

6

1 Hákoneikopo itukovo pohúneti neko inúxotihiko véxone yane ihíkauvoti,
íhikaxeovike Kristu, vóvoheixo. Itea vukápanane ikéneke Kristu, motovâti
vitóponea kuteâti itóponone xâne úsotine ikéneke. Ákone okónoko
keyúhopinokonoa neko koâti inúxotihiko ihíkauvoti, véxone xoko Kristu, kuteâti
koeku kónokea vikótivexea visóneuke ne váherevoko ûti koane kuríkopea

ûti, koane kónokea kuríkopeamaka ûti kúxoti vitúkeovo mani iyonópoviti ipihóponovokutike, yoko kónokeamaka kúveovo uti Itukó'oviti. 2 Ákomaka apásika keyúhopinokonoamaka ne ihíkauvoti koyúhoti kixoku koeku áhikeovo xâne ikéneke Itukó'oviti, yóko'o ne ípiheokono vo'ûti tutíkuke ovoxe Itukó'oviti haxakínokono ítuke Itukó'oviti, koánemaka ne ihíkauvoti koyúhoti koeku exépuhikopea ne ivokóvoti, yóko'omaka ne ipíhoponopemo Itukó'oviti ákotinemo hunókoku. 3 Itea kaúkapanapu ûti ikéneke Vúnae. Yoko énomonemo vitúko ya seánakovike Itukó'oviti.

4 Kene ne xâne kouhápu'ikokonoti isóneu yanekôyo vo'oku ítuke Itukó'oviti, namo kó'eye koêku? Énomone ne xâne namukoâtimaka ne íparaxeovike Itukó'oviti ukeâti vanúkeke, ovo'ó koékumaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 5 Énomone ne xâne eopâtimaka ya xokóyoke unako koêku ne emo'u Itukó'oviti, koáne ne xunako Itukó'oviti veínoakemo nê'e natíxea natíxokuke káxehiko keno'ókoti. 6 Enepo puvapâhiko ne hó'e ûti koane aukápapu ikéne koeku hokópea kúxoti hó'e, ákone oxéne ikó'inamakopeokono, vo'oku koati kutí koeti kuruhúxopotinemaka Xe'exa Itukó'oviti ya xokóyoke, yoko koati porexoâti ne Xe'exa Itukó'oviti itúkeovo koémoke'eu uhá koeti xâne noixoâti.

7 Noixó íxea ne itátane poké'e. Enepone poké'e siukoâti ne úko ixómoti irikóva, koane porexópati únati nonéti, ehópo ne ko'itúkeati, koati únati koêku opékuke pe'u vo'u Itukó'oviti. 8 Itea enepone poké'e póhutine tôpe poréxo yoko po'i úhiti ka'áveti ákoti aunáti, koati ákoti kuxokónoti ukeâti, epó'oxo ákone ahíkapu váhere kixókonoku. Koáne ya hunókokuke, oro'ókokonotimo.

Konókoti kóxuna'ixeovo ikéneke Kristu ne kutipoâtihiko.

9 Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, upánini kó'iyeaneye yunzó'inopimeku, koati ngutipoâti ákoyeamo yákoenenoeye koane ngutípoamaka unátiyeamo kixeku héki Kristu kuteâti kixoku itúkeovo ne xâne koati koítovone Kristu. 10 Koati ponóvoti ne Itukó'oviti. Ákomo kalíhuina inótoyeova okóvo ne kixeku ke'ítukeinoa, koánemaka ne ákoyea omótova yokóvo, iyúseoti ya kixeku hivó'oxi po'ínuhiko kasásа'iupo Itukó'oviti. Yoko anéyeiko hivó'oxinoe. 11 Koati ngaha'aînopitinoe kéyeyikoneye kéxuna'ixivo ikéneke Itukó'oviti, péhutinoe, tukú koeti hunókokuke, motovâti itéponixo kíxoixone xoko Itukó'oviti, enepone yéxone koúsokeovomo. 12 Ngaha'aînopitinoemaka ákoyea yáhuleke. Hékamaka kixoku itúkeovo ne xâne koati kuvóvoti Itukó'oviti, enepohikone ákoti kamuyá'ika isóneu ikéneke Vúnae, kutí'inoke itopónoati ne yuhó'inovi, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne.

Koati kaná'uti itúkeamo Itukó'oviti ne yûho

13 Yaneko mekúke enepo itukínoa Itukó'oviti koati yuhôti ne Âbraum, koati ihâne veínoa Itukó'oviti ikána'uxeaxo neko yûho, vo'oku ákoyea po'i ihâe payásoti yane îha. 14 Hara kíxoa: “Indukínopitimo únati epó'oxo mborexoâtimo yupíheovo ukóponea ne yamósenoponomo” kíxoane. 15 Yane xu'ikénene, enoné'e kúxoixea Âbraum neko kixínoake Itukó'oviti ákoti imaxovó ixâ, koúsokinoa Itukó'oviti neko yuhó'inoa. 16 Xapákuke xâne yara kúveu mêum, iha koâti payásoti veínoa enepo kahâ'a éxokea kaná'uyeaxo ne yûho. Yane koati konokoâti itúkea neko yûho, epó'oxo ákone ixomo yumapákaka koeku kó'iyeaneye. 17 Koánemaka ne Itukó'oviti, koati ihákene veínoa éxokea kaná'uyeaxo ne yûho, kaha'âti kóxunakea xapa namukópatihikomo kíxone neko yûho, itúkeovo koati kaná'uti kixovókuti ákoti omotóva ípokeovo. 18 Yoko anêko pi'âti koekúti ákoti ipakápu, enepone yuho Itukó'oviti, koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne, koánemaka ne îha, veínoake Itukó'oviti ikána'uxeaxo. Aínovo éxokovike Itukó'oviti ákoyea semékekexa. Koati énomone porexó'ovi kutípeaxo

ûti koúsokeovomo ne kixínovike Itukó'oviti, kutí'inoke vitopónoatimo ne kúxone ûti xokóyoke, uti kohó'iti xokóyoke. 19 Yoko enepone kúxoixone ûti, véxone koúsokeovomo, koati kótiu'ikovope ûti ikéneke Itukó'oviti. Ákomo ípakapu. Títiu-títiu kóye, vo'oku hanekóxopo sasá'itike óvoku Itukó'oviti vanúkeke, enepone kixó'ekinovike ne Kúveu Koati Yupihóvoti Sasá'iko akéneke ne kopópoti váhere ya hána'iti imokóvokuti. 20 Yoko koati énomone yonópo ne Jesus, inuxópinovitine xoko Itukó'oviti, kousókopinovitinemaka vóvokuya, vo'oku itúkeovo sasedótina ûti, koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti. Yoko ákomo hunókoku itúkeova, kuteâtimaka koêku neko Meukizedéki mekúke.

7

Koati kixo'êkinoviti Kristu neko Meukizedéki

1 Eneponeko hóyeno mekúke koéhati Meukizedéki, natina pitivóko koéhati Sálem. Koatímaka sasedóti nê'e, epemínoti xanéhiko xoko Itukó'oviti, enepone Vúnae koati payásoti ya uhá koêti. Enepo ukopêa xapa isukókoti ne Âbraum yaneko koepékexopono nâtihiko, okótumonexopa Meukizedéki. Ina epemíno Âbraum unako koêku xoko Itukó'oviti. 2 Énomonemaka poréxoa Âbraum ndîzimuna, póhuti yane uhá koeti yehí koeti êho xapa isukókoti. Yoko ápe kixó'ekone îha ne Meukizedéki. Inúxotike “nâti koati ponóvoti kixoku itúkeovo” kixó'eko. Kene ne po'i îha, natina Sálem koêti, “nâti omínoti xanéna unako koêku” kixó'ekomaka. 3 Ako exeâti há'a koane êno yoko oxúnoekene neko Meukizedéki. Ákomaka exeâti koeku tûri koane hunókoku. Yane koati kuteátine Xe'exa Itukó'oviti, vo'oku ako hunókoku itúkeovo sasedóti.

4 Imáko itúkinovo koati hána'iti teyonéti neko Meukizedéki! Vo'oku enepone Âbraum, upánini itúkovo turi uhá koeti voxúnoekene, kóyeane poréxea ndîzimuna xoko Meukizedéki ukeâti uhá koeti neko koati únatinoe koekúti êho xapa isukókoti. 5 Yoko enepohikone hóyeno, noivókoeti itúkeovo sasedóti ya xapa amósenoxapa Lévi, pahúkoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse namúkea ndîzimuna po'ínuhiko xâne, upánini itúkovo ainóvoti iyéno, póhutine úkeaku xoko Âbraum. 6 Kene eneponeko Meukizedéki, haina ukeâti xoko Lévi kuteâti po'ínuhiko sasedóti, itea kóyeane namúkea ndîzimuna Âbraum yanekôyoke. Ínamaka epemíno Âbraum unako koeku xoko Itukó'oviti, upánini itúkovo hána'iti teyonéti ne Âbraum, koane énomonemaka itúkinoa Itukó'oviti koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne. 7 Yoko koati iyúseoti koêku ne xâne epemínoti po'ínu unako koeku xoko Itukó'oviti, itúkeovo payasóne yane xâne épeminoke. 8 Enepohikone sasedóti yara koeku kó'oyene namukoâti ne ndîzimu, aínovo xâne konókoti vékea pevótike. Kene Meukizedéki, enepo koyuhó'iyea emo'u Itukó'oviti koêku, haina ivókeovo koyúho, itea koati koyúhoti kixoku ápeyea ne Meukizedéki. 9 Mani motovâti koyúhoyeovo itúkeovo Lévi, enepone namúkoti ndîzimuna iyénoxapa, itukóvomaka poréxoti ndîzimuna yaneko porexôa Âbraum ne ndîzimuna xoko Meukizedéki, vo'oku kutí kôe Lévi porexoâmaka ya xoko Âbraum, ôxu. 10 Yoko âvo neko Lévi yaneko okotúmonexo Âbraum ne Meukizedéki, itea kóyeane kutí kó'iyea apêtine yanekôyo vo'oku xoko Âbraum úkeaku neko Lévi.

Pó'iti koêku itúkeovo sasedóti ne Kristu yane po'ínuhiko sasedóti

11 Yaneko mekúke porexôa Itukó'oviti ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, pahuko turíxeovo ápeyea sasedóti kousókoati neko koekúti yutoxóvoti yane Ponóvoti Kixovókuti. Koyúhoamaka Itukó'oviti kónokea itúkeovo xapa amósenopono Lévi úkea ne sasedótihiko, turixeôvoti xoko Âraum, úkeaku ne

uhá koeti sasedóti. Itea enepone sasedótihiko, amósenopono Lévi, eneponi omotóva ponópea xâne nonékuke Itukó'oviti, ákoni apásika ápeyea inámati sasedóti kuteâti Meukizedéki, ákoti itukapu amósenopono Âraum. 12 Yoko koeku esá'ikeovone kixoku ápeyea sasedóti, kónokomaka esá'ikeovo ne ponóvoti kixovókuti koyuhó'iyeati koêku. 13 Vo'oku enepone Vúnae Jesus, kixínokonoke ra koekútihiko, haina ukeâti xoko iháxakoku Lévi. Pó'iti itukoâti ámoripono. Yoko yane iháxakoku úkeaku, ako ápahuina sasedóti yuhó'ixoati ne áta, oró'okovoku hó'openo ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. 14 Vo'oku koati iyúseoti itúkeovo xoko iháxakoku Njúda úkea ne Vúnae Jesus. Kene ako okóyuhoa Muîse yútoeke ápeyeamo sasedóti ukeâti xoko iháxakoku Njúda.

15 Kó'oyene, inamá'axone iyusêo koêku, vo'oku ápeyeane inámati sasedóti kuteâti koêku Meukizedéki. 16 Yoko enepone itúkeovo sasedóti, haina yutoéti kuteâti koeku yútoe Muîse imótokenaxoa itúkeovo sasedóti, itea enepone itúkeovo ákoti hunókoku ápeyea, énomone imótokenaxoa itúkeova. 17 Énomonemaka kuteâti kó'iyea ya emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeaku:

“Itínemo itukóvo sasedóti ákotinemo hunókoku, kuteâti koêku ne Meukizedéki”
kôe. *Sâramu 110.4*

18 Uké'exopa Itukó'oviti neko kúxoti kixovókuti ákotine xunáko, ákotinemaka koati itópoinoke xâne. 19 (Vo'oku enepone kúxoti kixovókuti yútoe Muîse, ako ápahuina koekúti ítone ponópea.) Itea anéye kixovókuti unatíne kó'oyene, enepora hána'iti kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti, véxone koúsokeovomo, porexó'oviti vahí'okeova.

Poéhane Kristu itukóvo sasedóti, poéhanemaka itukóvo únati

20 Yoko enepone itúkeovo sasedóti ne Jesus, iháxene ímoa Itukó'oviti éxokea kaná'uyeaxo ne yûho kó'iyeanemoye. Kene ne po'ínuhiko sasedóti, ako íxinaneye Itukó'oviti ne yûho inâ itukóvonehiko sasedóti. 21 Itea pó'iti koêku ne Jesus, vo'oku koati iháxene ímoa Itukó'oviti koyúhoyea itúkeovo sasedóti ne Jesus. Hara koe yútoe ne koyuhó'iyeati koêku:

“Iháxene ímoa Vúnae éxokea kaná'uyeaxo ne yûho. Ákomo ípaka isóneu. Hara kôe:
‘Itine sasedóti ákotinemo hunókoku’ ” kôe. *Sâramu 110.4*

22 Vo'oku kixínokononeye ne Jesus, iyúseo itúkeovo vo'oku Jesus koúsokinokono ûti inámati kixovókuti ítukeinovike Itukó'oviti ya xokóyoke. Yoko unatíneoxo nê'e yane kúxoti kixovókuti ítukeinokono xâne mekúke.

23 Enepo kutí'inoke koati opoíkovoti ne sasedótihiko mekúke, koati vo'oku ápeyea hunókoku itúkeovo sasedóti enepo ivokóvo. 24 Kene Jesus, vo'oku ákoyea uké'eyeaku, ákomo hunókoku itúkeovo sasedóti. 25 Énomonemaka kutí'ino motovâti koíteovo póhutihiko xâne ahi'ókovoti Itukó'oviti, koane íseopea vanúkeke ákotihiko pahúnevo, ainóvotimaka koati sasá'iti. Yoko vo'oku ákoyeanemo hunókoku ápeyea ne Jesus, ákomo hunókoku ne épeminohiko koítovone xoko Itukó'oviti.

26 Koati motokeâti itúkeovo sasedótina ûti payásoti ya uhá koêti ne Jesus, vo'oku itúkeovo koati sasá'iti, ákotimaka óvaku váhere isóneu, koane ákotimaka pahúkeovoku. Ya sasá'ikoke, ákomaka malíke'eka kíxoku itúkeovo xâne pahukóvoti. Koane énomonemaka kapáyasoko Itukó'oviti oúkeke uhá koeti vanúkeke. 27 Ákomaka okónokoa Jesus ómea hó'openo ikó'iparaxoke Itukó'oviti uhá koeti káxe, kuteâti kíxoaku po'ínuhiko koati payásoti sasedóti. Enepone po'ínuhiko sasedóti, koati porexópotihiko ésa'i pahúnevo inúxotike, ina porexópomaka ésa'i pahúnevo xanéhiko. Kene Jesus, yaneko ivokóvo kuruhúke, itukópovone ikó'iparaxoke Itukó'oviti vo'oku pahunévoti, poéha itúkoa ne itukéti, ákone káyuixa. 28 Yane Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, enepone xâne noivókoeti itúkeovo koati payásoti sasedóti, aínovone kuteâti po'ínuhiko

xâne apêtimaka muyá'iko nonékuke Itukó'oviti. Itea ikéneke yutóxea Muîse ne Ponóvoti Kixovókuti, koyúhoa Itukó'oviti itúkeovo koati payásoti sasedóti ne Xe'éxa. Yoko ihákene koyúhoa Itukó'oviti, exókoati kaná'uko ne yûho koyuhôa kó'iyeaneye neko Xe'éxa, enepone ákotinemo hunókoku ápeyea sasá'iko ákoti pahúkeovoku.

8

Jesus itukóvo epemó'ixinoviti Itukó'oviti

1 Enepone koati ânja ngoúhapu'ikea yara uhá koeti yúndoenopinoe, énomone ne ápeyea sasedótina ûti koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti. Yoko eneponê'e, koati ivatákopotine éxopeke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, xoko ivátakoku koati payásoti ihayú'iuti. 2 Harakóxopone vanúkeke epemó'ixinoviti Itukó'oviti kúveuke koati kaná'uti tabenákulu, ítuke Itukó'oviti, haînati ítuke vo'u xâne.

3 Yoko uhá koeti koati payásotihiko sasedóti, ixíko'okokono omino Itukó'oviti ikó'iparaxoake xanéhiko yoko hó'openo koépeu, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, ésa'i itúyopea pahunévoti. Énomonemaka kónokino ápeyea íparaxoke Itukó'oviti ne koati payásoti sasedótina ûti, enepone Xe'exa Itukó'oviti. 4 Itukápuni yâye yara poké'e óvo nê'e, ákoni itúkapu sasedóti, vo'oku anêkohiko sasedóti exeâti koêku ne ómone xâne, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, kuteâti páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. 5 Enepone itukéti, ítuke ne sasedótihiko nonékuke Itukó'oviti, kutí koe yúkurea neko koati kaná'uti kixovókuti ovoti vanúkeke, okovóxinoveatimaka neko koati kaná'uti kixovókutiya. Énomone kixínoa Itukó'oviti ne Muîse pahukôa itúkea neko péti: “Neíxa ne ítike. Itíka uhá koêti kuteátine neko énjokopike oúkeke ne hána'iti mopôi” kíxoa. 6 Itea enepone itukéti, póneake Itukó'oviti ne Jesus itúkea, yupihóvoneoxo unátiyea yane ítukexeokonoke ne po'ínuhiko sasedóti. Kúteanemaka koêku ra inámati kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti ya xoko Jesus, yupihóvoneoxomaka unátiyea yane kúxoti kixovókuti ítukeinokono xâne mekúke, vo'oku enepone koati yuhôti, yuhó'inovi Itukó'oviti vo'oku ítuke Jesus, yupihóvoneoxomaka unátiyea yane koati yuhôti, yuhó'inoa Itukó'oviti neko xâne mekúke.

7 Yoko eneponi hákoti konokínovoti yane inúxoti kixovókuti ítukeinokono xâne mekúke, ákoni apásika inámati koekúti kó'oyene ahe'ókopati. 8 Itea ínixoa Itukó'oviti ápeyea óvakuya vo'óku hara koe yûho emó'uke saya'íkoahiko neko xâne:

“Simóvotimo káxehiko ápeyeakumo inámati kixovókuti índukeinoa ne íhaehiko Izarâe yoko íhaehiko Njúda. 9 Ákomo akútea ngíxoaku ne oxúnoekene yaneko kutí ngixoáhiko kalivôno namukeôkonoti vô'u, enepo veyombâ ya poké'exa Ejítu, vo'oku ikénepoke, ákone yuíxapu hókea neko yunzó'inoa. Énomonemaka ákoino ivávanga neko xâne” kôe ne Itukó'oviti. 10 Ina koe'íkomaka Itukó'oviti: “Harâ'a ra inámati kixovókuti índukeinoamo ne íhae Izarâe yaneko káxehiko: Imbíheatimo isóneukehiko ne ponóvoti kixovókuti mbáhoenoa itúkea, koane kutí ngixoâtimo yundoxeâti omíxoneke. Undínemo itukóvo Itukó'oviti Únae. Indukoâtihikomakamo koati njanéna. 11 Ákonemo ápahuina xapákuke kixoti múxone xêrerekuke óvoku koane koati po'ínu: ‘Konókoti yéxi Vúnae’ kixoâti. Ákonemo okónokoa íhikaxea koeku emó'um, vo'oku heú koetíhikomo éxeonu ukeátine ákoti apayáso, tukú koêti ne koati payásoti. 12 Ngoseánapoatinehikomo, ákonemakamo imbíhapana vo'oku váherehiko ítuke, koane ákonemo puyákapanapa ongóvo neko pahúnevohiko” kôe ne Itukó'oviti.

Njerémiya 31.31-34

13 Koeku koyúhoyea Itukó'oviti ápeyea inámati kixovókuti ítukeino xanéhiko,
iyúseo yékotixeane neko inúxoti kixovókuti ítuke. Yoko koeku yékotixeane koane
ipúpa'ixeane, koati kahá'atine uké'epea.

9

Ako xunáko ne yútoe Muîse kasása'ikopea xâne hokoâti

1 Eneponeko inúxoti kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti mekúke, ápe
sasá'iti yutoéti, nókonehiko hókea, koane ápemaka koati sasá'iti ovokúti yâye
yara poké'e ho'úxinovaku xâne ne ítuke Itukó'oviti. 2 Enepone péti iháxoneti
tabenákulu, pí'a iháxakoku kúveu. Enepone inúxoti iháxakoku, "Sasá'iti
Kúveu" íhaxeokono. Ápe íhaku yúkuya, koane mêsa, koane ápemaka paúm-
ya, íparaxokonoke Itukó'oviti. 3 Ina apê koati kopópoti váhere ipixoâti ne po'i
kúveu, ákoti itukápa ipixoâti ne inúxoti kúveu xoko páhapetea. Akéneke neko
koati kopópoti váhere, ápe ne iháxoneti "Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko".
4 Enepoyane kúveu, ápe iháxoneti áta, ainóvoti ôro parápu'i, oró'okovoku ísensu,
enepone êno úheti ihópune íparaxokonoke Itukó'oviti. Ina apémaka káxau,
ainóvotimaka ôro parápu'i, kixo'êkoti ápeyea yuho Itukó'oviti itúkinoamo únati
ne xanéna itukêa neko páhoenoa. Ya kúveuke ne káxau, ápe póte ôro, unákovoku
mána. Ina apémaka neko puló'ina Âraum, eneponeko kohiúpoti yanekôyo,
yóko'o neko pi'âti pe'u mopôi, yutóxovoku ne Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse.
5 Oúkeke êxe ne káxau, ápe okovo kerûbim, enepohikone kutí koeti ánju
kixo'êkinoveati ne êno úhe'ene Itukó'oviti apêtiya. Kene kêvi ne kerûbim, rama'ú
kíxea êxe ne káxau, óvoku épemokonoku Itukó'oviti kotúyopea pahúnevo xâne.
Itea haina oránane kó'oyene uha-uhá ngíxea ngoyúhoyea koêku ra koekútihiko.
6 Yoko ike koúsokinevo uhá koêti ra koekúti mekúke, ápe sasedótihiko
urúkovati ne inúxoti kúveu uhá koeti káxe, kousókoponoti nókone itúkea
ya hó'eke. 7 Kene ne pí'ape kúveu, enepone iháxoneti "Kúveu Koâti
Yupihóvoti Sasá'iko", poéhane ne koâti payásoti ya uhá koeti sasedóti urúkova.
Yoko poéha ûrukova ya xoénae. Kónokomaka ómea itina hó'openo koépeu,
ikó'iparaxoke Itukó'oviti, ésa'i itúyopea pahúnevo yoko pahúnevo ne po'ínuhiko
xâne. 8 Kahá'ainovea Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti véxea yara koekúti âvoyea
imíhe'akina xâne ne kutí koeti Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko vanúkeke
ya koeku ápeyeako yara poké'e ne inúxoti péti, óvoku Itukó'oviti, enepone
tabenákulu. 9 Enepohikone koekúti mekúke, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti,
koáne ne hó'openo oró'okinokonoke, ésa'i itúyopea pahúnevo xâne, ápe éxokovike
yara káxehiko símokune ûti kó'oyene. Énomone ákoyea xunáko nekôyohiko
kasásа'ikopea isóneu xâne iko'íparaxoti Itukó'oviti koekúti kuteâti. 10 Vo'oku
aínovo kixovókuti íhae yâye yara kúveu mêum, koyúhoti koeku nikokónoti,
yoko ekâti yoko kixoku koeku kipó'ikeovo koekúti ya hó'eke xâne enepo
kasasá'ikovo. Koekútihiko kuteâti nê'e, aínovo nokonéti hókeokono tukú koeti
kaxena ikó'inamakopeokono ra kixovókuti.

Poéhane ítuke Kristu ya kuruhúke motovâ kotúyopea pahúnevo xâne

11 Itea simóne ne Kristu, enepone koâti payásoti ya uhá koeti sasedóti,
enepone exoâti koêku ne únatinoe vípara xoko Itukó'oviti yara koeku kó'oyene.
Kene ne tabenákulu kixonéti, enepone ópoku Kristu éxea koeku ítuke Itukó'oviti
kó'oyene, koati yupihóvotine unáko koane sasá'iko yane po'i péti, vo'oku
haina ítuke vo'u xâne. Koane hainámaka kixovókuti íhae ra kúveu mêum.
12 Yaneko seopóne ne Jesus nonékuke Itukó'oviti, koati uséxotine ítuke. Yoko
seopâneya, hane koéneye kuteati koêku urúkova sasedóti nóvo neko Kúveu
Koâti Yupihóvoti Sasá'iko. Ako ixomo kayuíxapu itúkea kuteâti koêku ne

po'ínuhiko sasedóti. Hainámaka itina váxikita yoko itina xe'exa váka ikó'iparaxo Itukó'oviti, itea koati itínane ikó'iparaxoa yaneko koitóvovi ya pahúnevo ûti, porexó'oviti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti. 13 Itukovo motovâti sasá'ipea nóvo ne xâne nonékuke hó'e vo'oku itúkeovo óvo'ikone itina váxikita yoko itina tûru ikó'iparaxo Itukó'oviti, koane vo'ókukemaka épouxa ne oró'oeti inámatiko váka kásapu'ikeake, 14 ínapoxo ne itina Kristu. Koati xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone ákoti uké'eyeaku, kurí'okopeovo Itukó'oviti ne Jesus, enepo porexópo ésa'i pahúnevo ûti. Yoko ako ápahuina óvaku isáyunevo nê'e. Koati yupihóvoti xunáko ne itina Jesus kasásа'ikopea visóneu koane koíteovovi ya kúxoti kixoku vitúkeovo, enepone mani iyonópoviti ipihóponovokutike, koane anêkomaka xunáko poréxeovi hokópea ûti ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

15 Koati énomone itúkinovo xoko Kristu usó'iyea ne inámati kixovókuti ítukeino xâne ne Itukó'oviti, motovâti itóponea iháxiupohiko Itukó'oviti neko kixínoake Vúnae, enepone koati yuhôti ápeyeamo unako koépoku xâne ákotinemo uké'eyeaku. Koati motovâti kó'iyeaneye vo'oku ivókeovo Jesus kotuyôpinoati pahúnevohiko. Yoko enepone pahunévotihiko, énomone kutí'inoke mani ipihópokonoti ne xâne koeku óvea opékuke xunáko neko inúxoti kixovókuti ítukeinoa Itukó'oviti ne xâne nóvo.

16 Noixó íxea yarâ'a. Enepo apê yutoéti koyúhoti iha xâne namukópatimo ítukevo ne xâne ivokóvoti, konókoti ivókeovo únae inúxotike motovâti ápeyea namukópeati ítukevo. 17 Poéhane ivokóvone ne únae, ina motovâ koúsokeovo neko yutoéti koyúhoti iha xâne namukópeatimo ne ítukevo. Itea ya koeku âvoyea ivákapu únae, koati ákoti oxéne koúsokeovo neko yutoéti. 18 Énomonemaka kónokino ápeyea ivokóvoti koane ovokóvoti itína yane inúxoti kixovókuti ítukeinoa Itukó'oviti ne xanéna, motovâti ikána'uxeokono. 19 Yoko ikénepoke, koyúhoinoa Muîse ne uhá koeti xanéhiko mekúke, páhoenoa Itukó'oviti hókea, enepone heú koeti yutoxóvoti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe. Yane ina véyo itina xe'exa váka yoko itina váxikita, koépeu, anahíxovoti úne, ina kasahêa oúkeke ne koyuhópeti yutóxovoku ne Ponóvoti Kixovókuti. Hane veínoa kásaheyea evo'i su'ûso homoxóvoti ya harará'iti. Yoko ika'ákovotimaka nê'e ya kirípuhike kali káva'o nonéti iháxoneti isôpo. Haina póhutine ne koyuhópeti kásaheo, itea kásaheamaka xapákuke uhá koêti neko xanéhiko. 20 Ina kôe ne Muîse: “Enepora íti, koati ikaná'uxoati ra kixovókuti ítukeinopi Itukó'oviti, enepone páhoenopinoe héki” koéne. 21 Kúteanemaka kíxoaku Muîse kásaheyea íti kúveuke ne péti, enepone tabenákulu, óvoku Itukó'oviti, koane oúkeke uhá koeti sasá'iti ko'itúkepeti kúveuke ne péti. 22 Kalíhanini heú kó'iyea koekúti sasá'ipea ya íti kuteâti koeku kó'iyea ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse. Poéhane ya óvokeovo íti motó'iyeova itúyopea pahunévoti.

Kristu kotuyôpo pahúnevo ûti yaneko ivokínovovi

23 Enepohikone koekúti kixo'êkinoveati ne koati kaná'uti kixovókuti ovotíya vanúke, konókoti itúkeovo ya itina hó'openo, ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, kasásа'ikopeovo, itea enepone koati kaná'uti kixovókuti ovoti vanúkeke, opósiko koekúti koati únati yane itina hó'openo. 24 Vo'oku haina péti kuteâti ítuke vo'u xâne ûrukopovo ne Kristu, péti kuteâti ne tabenákulu kixo'êkinoveati ne kaná'uti óvoku Itukó'oviti vanúkeke, itea koatíke vanúke ûrukopovo ne Kristu epemínoviti Itukó'oviti. 25 Ákomaka káyuixapu ne Kristu poréxopea ésa'i pahunévoti. Haina kuteâti itúkovoke ne koati payásoti sasedóti témpuluke, enepone urúkovati neko óvoku Itukó'oviti heú koeti xoénae xoko Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko, omoti itina hó'openo, ikó'iparaxoke Itukó'oviti. 26 Eneponi akoéneye ne Kristu káyuixea ítuke, mani konokoâti enó'iyea koítoponeovo

kotíveti ukeátine inâ apê ra kúveu mêum. Itea kó'oyene, simóne ne Kristu yara káxehiko tumúneke símeovo hunókoku ra mêum, yoko poéha pîho ne ítuke. Ákomo káyuixa, vo'oku koati uke'éxopinoveati xunáko ne pahunévoti yane ivókinovovi, enepo porexópinovi ésa'i pahúnevo ûti. 27 Kene ûti, uti xâne, poéha vivókovo, ínamo yuhaíkapakana ûti vo'oku kixoku vitúkeovo. 28 Énomonemaka koéneye ne Kristu. Poéha ivókovo motovâti kotúyopinoa pahúnevo ne ákoti yumaxápu xâne yara kúveu mêum. Ákomo káyuka ítuke. Yane kayukópovotimo ne Kristu, itea hainá'ikomo kayukópinovoti kotúyoponea pahunévoti, itea koati veyopónoatinemo ne xanéhiko noiméxopati koane omopâtinehikomo xoko Itukó'oviti.

10

Yupihóvoneoxo unáko ne kixovókuti ítukeinovi Itukó'oviti xoko Kristu

1 Enepone Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse, haina ominó'oveati neko koati únatinoemo koekúti koúsexinovikene Itukó'oviti, vitópononemo káxehiko keno'ókoti, itea pohu okovóxinoveati neko koati kaná'uti koekúti. Yane ákoxo xunáko nekôyo kasása'ikopea xanéhiko omínoti Itukó'oviti ikó'iparaxoake, kuteâti páhoenoa yútoe Muîse itúkea. Koáhati xoénae, xoénae kónokea káyuixeahiko ómea neko koekúti ikó'iparaxoke Itukó'oviti vo'oku pahúnevo. 2 Eneponi hákoti konokôa káyuixeahiko, mani okotíne ómea, vo'oku mani sasa'ípotine ya pahúnevo ya póhuti pîho, ákoti okonókoa káyuixea, koane ákoni ixomo inixápapu itúkeovo pahukóvoti. 3 Itea vo'ókuke neko ikó'iparaxoke Itukó'oviti ómonehiko, ene kutí'ino puyakóponovatihiko okóvo ne pahúnevo uhá koeti xoénae. 4 Vo'oku koati ákoti xunáko ne itina tûru yoko itina váxikita kotúyopea pahunévoti.

5 Énomone ápeino yuho Kristu yaneko simôa ra kúveu mêum, enepone koêti:
“Iti Itukó'oviti, haina isoéti hó'openo, ésa'i itúyopea pahunévoti kehá'a, koane
po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke, itea peréxonu ápeyea mûyom.
6 Ákomaka iká'elakexa yokóvo ne oró'oeti hó'openo oúke áta, koane
po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke, ésa'i itúyopea pahunévoti. 7 Yane
ina ngôe: Iti Itukó'oviti, usó ngóye yokovóxenu. Koati nzimínoti
indúkoponea yahá'inonu kuteâti koêku ne yutoéti koyúhoti ngoêku
yemó'uke yane Ponóvotike Kixovókuti yútoe Muîse” koe yûho. *Sâramu 40.6-8*

8 Anêko ne inúxotinovo yûho, enepone koêti: “Haina isoéti hó'openo, ésa'i itúyopea pahunévoti kehá'a, koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke kuteâti. Ákomaka yakáha'a yoró'okinokono hó'openo oúke áta koane po'ínuhiko omonéti iké'iparaxokonoke. Haina énomone iko'élokexo yokóvo” koêti. (Yoko énomone kôe, upánini itúkovo ainóvoti koekúti yutoxóvoti ya Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse nê'e, enepone nókone xanéhiko ikó'iparaxea Itukó'oviti mekúke.) 9 Ina apé'ikomaka po'i yûho ikénepoke, enepone koêti: “Iti Itukó'oviti, usó ngóye yokovóxenu. Koati nzimínoti indúkoponea yahá'inonu” koémaka. Yara yûho, iyusé kóye uké'exopeane Itukó'oviti ne inúxoti kixovókuti ítukeinoke xâne, kixoku kotúyopea pahúnevohiko, motovâti ápeyea inámati kixoku koêku. 10 Yane itúkoa Kristu ne ahá'inoa Itukó'oviti enepo namukópo ésa'i pahúnevo ûti ya koxé'uke kasása'ikopeovine ya pahúnevo ûti. Yoko koati úsotine ne ítuke, ako apásika káyuixea.

11 Uhá koeti sasedóti xapa xâne, káxe, káxe itúkea ne sasá'iti itukéti nókone itúkea. Êno káyuixea ómea hó'openo koépeu, ikó'iparaxoke Itukó'oviti, upánini ákoyea xunáko nê'e kasása'ikopea pahunévoti. 12 Kene Jesus, poéha

ikó'iparaxo Itukó'oviti yaneko poréxeaku ésa'i kasásа'ikopea pahúnevo ûti. Yoko koati úsotine ne ítuke yanekôyo, ákone káyuixapu. Ina ivatákopo éxopeke Itukó'oviti xoko ivátakoku kapáyasokone Itukó'oviti, 13 kuxoâti símeovomo kaxena itúkeovokumo koati payásoti nâti oúkeke ya uhá koeti, ipúyukexeakumakamo ne uhá koeti okopâti nonékuke. 14 Vo'oku yane póhuti ikó'iparaxoke Itukó'oviti, enepo porexópa Jesus ne ésa'i itúyopea pahúnevo ûti, ponópa nonékuke Itukó'oviti ne uhá koeti xâne kasásа'iupo, ákoti okonókoa káyuixea neko ítuke.

15 Yoko éxokoveamaka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti kó'iyeaneye ne koekútihiko vo'oku hara kôe:

16 “Harâ'a ra inámati kixovókuti índukeinoamo ne xanéhiko yaneko káxehiko,
kôe ne Vúnae Itukó'oviti. Imbíheatimo omíxoneke ne Ponóvoti Kixovókuti
mbáhoenoahiko itúkea, koane kutí ngixoâtimo yundoxeâti isóneuke” kôe.

17 Ina koe'íkomaka ikénepoke:

“Koáne ne pahúnevohiko yoko váhere ítuke, ákonemo puyákoponeovaku ongóvo.
Yoko ákomo hunókoku kó'iyeaneye inzóneunoa” kôe ne Itukó'oviti.
Njerémiya 31.33-34

18 Yoko koeku kotúyopeokono ne pahúnevo xâne, ákone apásika po'i íparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i kotúyopea pahunévoti.

Ko'ípara seópea xoko Itukó'oviti ne kutípoti Kristu

19 Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, enepone koati sasá'iti óvoku Itukó'oviti vanúkeke, enepone kixó'ekinoveake ne Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko mekúke, ákone pîka ûti ponó kó'iyea utíya vo'oku óvokinovovi itina Jesus ya kuruhúke, 20 koane vo'ókumaka míhe'okinoveane Kristu ne inámati xêne porexó'oviti vitóponea ne apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti. Kixínovikeneye Jesus yaneko kavarêreokono mûyo kuruhúke, kuteâti koeku îvarereyea ne kopópoti ipovóti ipixoâti neko Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko yane témpulu. 21 Koati apêtine hána'iti sasedótina ûti exeâti koêku ne óvoku Itukó'oviti, enepone koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko sasedóti. 22 Vahí'akapuikopo Itukó'oviti ya sasá'ikoke visóneu, vexoâti kó'iyeaneye vo'oku kúveova ûti, vexoâti itúkeovomaka sasa'ípotine visóneu ya uhá koeti váherevoko ûti, ákoinoke vímaheixa visóneuke vitúkeovo pahukóvoti, vexoâtimaka sasá'ipeane uhá koeti kixoku vitúkeovo vo'oku kasásа'ikopeovi ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 23 Hako kurí kixôa ûti ne kúxoixone ûti xoko Itukó'oviti, véxone koúsokeovomo, enepone apêti xoko ûti vo'oku kutípea uti Kristu, enepone koyúhonemaka ûti xapa xâne. Hákomaka keno'óko visóneuke kahá'ayea ûti ákoyea vakútipoa vo'oku enepo apê yuhó'inovi Itukó'oviti, koati motovâti kúveovokono koúsokeamo neko yuhó'inovi. 24 Vokóhiyanakoko, epó'oxo kaúkapanakaka ûti motovâti ákoyea omotóvokoko vokóvo koane vitúkea únatinoe koekúti. 25 Hákonoe kurí kixêa he'úxinovo ítuke Itukó'oviti. Ngixínopikeneye vo'oku koati kixóvoku po'ínuhiko xâne ákoyeane ha'úxinapa. Koane kéxuna'ixakaka ikéneke Itukó'oviti, ínapoxo kó'oyene koêku neíxi ákoyeane ahíkapu kaxena aúkopovope Vúnae.

26 Vo'oku itukovo vexoâteoxo ne koati kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, itea kóyeane vípihea tumúne ne váhere vítuke, yane ákone po'i ipixa sasá'ipeane pahúnevo ûti. 27 Poéhane kúxea uti símeovo neko koati koímaiti káxe ipíhoponope Itukó'oviti, koáne ne êno kótuti yúku uke'éxotimo xanéhiko okópoti Itukó'oviti. 28 Yoko koêkuti xâne ákoti itukâ ne páhoenoa Ponóvoti Kixovókuti yútoe Muîse itúkea yanekôyoke, ako okóseanakono. Koépekokono apê váhere ítuke koeku ápeyea pi'âti, áko'o mopo'âti xâne koyuhoâti noíxea itúkea váhere. 29 Ákoikopo ínixea kónokea yupíheovomo xunáko íkoitoponeokono kotíveti ipihápanakana ne xâne kurikópati hókea ne Xe'exa Itukó'oviti? Énomone

ne xâne kutí kixoâti ne Xe'exa Itukó'oviti koekúti ákoti aunáti. Énomonemaka ne xâne kutí kixoâti koekúti ákoti itóponone ne itina Jesus ovokóvoti kuruhúke, enepone sasá'iti veínoake Itukó'oviti ikána'uxea ne inámati kixovókuti ítukeinovi. Xâne kuteâti, koati koemóke'eati ne ítukeinovi Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone ominó'oviti hána'iti seánakovi Itukó'oviti. 30 Yoko koati vexoâti itukoâti ne yuhôti koêti: "Undíne ipihóponoa ne xâne vaheréxoti ítuke. Undínemo itukópinoa ésa'i ne váhere ítuke" kôe. Ina koemáka: "Yuhoíkopatimo Vúnae Itukó'oviti ne xanéna vo'oku kixoku itúkeovo koeku óvea yara kúveu mêum" kôe. 31 Koati koímaiti, koímaiti koekúti ipíhoponeakemo xâne ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

32 Puyákapanapanoe yokóvo ne káxehiko pihôti inâ kouhápu'iko iséneu ne Kristu. Koati tiú'iti ne víkoku koane hána'iti keítoponivo kotíveti, itea ako kemúya'ika iséneu. 33 Ápe xu'ínayeaku váherexea kixékonoku nonékuke xanéhiko koane íkeitoponikono kotíveti. Ina apémaka yeópiku iséneuke kuteâti eóponehiko ne po'ínuhiko xâne kixokónotinemakaye váherexinokono kixókonoku. 34 Késeananoemaka ne iká'aetihiko ya kixoku koítoponeovo kotíveti. Haina póhutine nê'e, itea itínoemaka xâne hu'uxókono ítukevo, epó'oxo koeku kíxikononeye, kirí'okopa Itukó'oviti koane elókea yokóvo ikéneke Vúnae, yexoâti ápeyea keúnaepinokono vanúkeke yupihóvoti unátiyea ákotinemakamo uké'eyeaku. 35 Hákoikoponoe kurí kixêa kívivoa ne Vúnae, yanê'e, hána'itimo némoepo káxehiko keno'ókoti vo'ókuke. 36 Koati konókoti ákoyea kemúya'ika iséneu. Yanê'e, enepo keusákanenoe ne uhá koeti ahá'inopi Itukó'oviti, nemukópatinoemo ne kixínovike itúkinoveamo, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne. 37 Vo'oku koati kuteâti koêku ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

"Ákonemo áxu'ikene, seópotinemo ne kuxopóneti. 38 Enepone xâne ponóvoti nonénguke, enepone kuvovónuti, itopónoatimo ne inámati apéyeati ákotine hunókoku njokóyoke. Itea enepo aukápapu ikéne, ákomo íninjea unáko." kôe. *Habacuque 2.3-4*

39 Haina uti kuteâti ne xâne aukópovoti ikéne, enepohikone yonópoti ipihóponovokutike, itea uti koati kuvóvoti Itukó'oviti koane vonópoti vanúkeke.

11

Koêku ne kaná'uti kúveovokono Itukó'oviti

1 Enepone koati kaná'uti kúveovo uti Itukó'oviti harâ'a: Véxeaxo koúsokinokonoamo ûti ne kúxoixone ûti xokóyoke, koane kutí kó'iyea vinixoâtine ne âvoti naixâ ûti. 2 Enepohikone xâne kuvóvoti Itukó'oviti mekúke, koati énomone ínixea Itukó'oviti unako koêku vo'oku kixoku kúveova.

3 Koati vo'oku kúveovo uti Itukó'oviti, ene véxinoa itúkeovo pohúneti ya koyuhó kixoâti Itukó'oviti, apé kó'inoke ra poké'e yoko vanúke. Enepora uhá koeti noíxone ûti, aínovo ukeâti ya koekúti ákoti vinixâ.

Xanéhiko mekúke koati kuvóvoti Itukó'oviti

4 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Âmbeu, kutí'inoke unatíneoxo ikó'iparaxoke Itukó'oviti yane ikó'iparaxoke Itukó'oviti ne Kâim. Epó'oxo énomone iyúseino itúkeovo koati ponóvoti ne Âmbeu, vo'oku ínixoa Itukó'oviti unáko neko ikó'iparaxoake. Yoko anéyeiko kutí'iyea yuhoíkoviti ne Âmbeu vo'ókuke nê'e, upánini mekú'iyeane ivókovo.

5 Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Enóki mekúke, herú kixópinoake Itukó'oviti ne mûyo omópea ya vanúkeke ya ákotike ivakápu. Ukeátine yanekôyo, ákone noixópati vo'oku itúkeovo Itukó'oviti omopâ. Yoko tumúneke

omópea Itukó'oviti vanúkeke, heú koe exoâti itúkeovo iko'élokexoti okovo Itukó'oviti ne kixoku itúkeovo Enóki.
6 Yoko enepo hákoti kuvovâ'axo ûti ne Itukó'oviti, ako oxéne vikó'elokexea okóvo. Vo'oku koêkuti xâne ahi'ókovoti Itukó'oviti, konokoâti kutípea ápeyeaxo nê'e, koane yumópeamo Itukó'oviti ne uhá koeti xâne oposíkoati.
7 Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti itúkinoake Nôe neko hána'iti vatéke mekúke, kutí'inoke itóvoti ne uhá koeti óvokuke. Koati itukoâti neko yuhó'inoa Itukó'oviti yaneko etó'okoane Vúnae koêkumo ne koekúti keno'ókoti, âvoti noixoâti. Epó'oxo vo'ókumaka kúveovo Itukó'oviti, énomone koúhapu'ikinoa Nôe ne po'ínuhiko xâne ovâti ra kúveu mêum yanekôyo, motókeyea ipíhoponeokono, koane énomonemaka kutí'inoke inixoâti Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti ne Nôe nonékuke, kuteâti koeku ínixeokono ne xâne koati kuvóvoti Itukó'oviti.

Teyonéti xâne mekúke, turi jûdeuhiko kuvóvoti Itukó'oviti

8 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Âbraum, ene koúsokinoa Itukó'oviti neko yuhó'inoa yaneko ihaxíkoa, pahukoâti yónea xoko poké'e kixínoake poréxeamo. Yane pihóne ne Âbraum upánini ako éxa iyónoakumo Itukó'oviti.
9 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Âbraum, ene ítinoa ne kixóvoku ixómoyea yónokexo yaneko poké'e kixínoake Itukó'oviti poréxeamo. Kali péti itukéti ya kopópoti ipovóti itúko pêno, enepone tenda kixonéti, koeku ixómoyea ípoixovo yaneko poké'e. Yoko kutí kôe poké'exa po'ínuhiko xâne óvo ákoti itukapu koati poké'exa. Kúteanemaka koêku neko Izáki yoko Njáko mekúke, po'ínumaka ko'ipârati neko poké'e, kixínoake Itukó'oviti poréxeahikomo. 10 Kó'inokeneye, vo'oku koati kutipoâtihiko itóponeamo ne pitivóko, tiú'iti poéheve ákotinemo uké'eyeaku, koéxepoe Itukó'oviti, enepone itukoâtimaka isóneu kixókumo koêku neko pitivóko.
11 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Sâra mekúke, ene poréxinoa Itukó'oviti koxé'exayea, upánini yupíheovone hóvenoxea. Koáhati kutipoâti Sâra motó'iyeova kúveovokono ne Itukó'oviti, enepone koyuhó'inoati koxé'exayeamo.
12 Énomonemaka itúkinovo xoko póhuti hóyeno, xâne kutí koeti ivokóvotine vo'oku yékotivoko, úkea ne ákoti yumaxápu xâne, amósenopono. Yoko enepohikone ákoti yumaxápu amósenopono, hane koéneye kuteâti koeku ákoti yumáxapu êno hékere vanúkeke, kuteâtimaka ne êno kálihunoe íyeu harîri ákoti itoâti kayúmakexea ya xe'o mar.
13 Uhá koetíhiko neko xâne, aínovo kuvóvoti Itukó'oviti tukú koeti ivokóvonehiko, âvoti naixâ koúsokeovo uhá koêti neko yuhó'inoa Itukó'oviti itúkinoamo. Itea kutí koe koati noixoâtinehiko ákotike malîka, koane elókeyea okóvo vo'oku éxea koúsokeovomo, koane koyúhoyea itúkeovohiko kutí koeti xâne yonóheoti ákoti óvoku yara kúveu mêum. 14 Yoko uhá koeti xâne koetíneye yûho, koati exókovoti opósikea yonópoku ya vanúke. 15 Eneponi puyakápanapu okóvo úkeakuhiko, eneponi akahá'a káyukopeova, mani motovâti káyukopeova.
16 Itea ya koêkuni kó'iyeaneye, inamá'axo koxunákovohiko itóponea ne koati unátiyeaku poké'exa, enepone ovoti vanúkeke. Énomone úhepeinoa isóneu Itukó'oviti íhaxeokono Únae. Koáhati énomonemaka kousókopinoahiko pitivóko, yonópokumo vanúkeke.
17 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Âbraum yaneko hixópeaku Itukó'oviti, usó kóyeinoke Âbraum koépekea Izáki, enepone xe'éxa ákoti po'ínu, itúkoti ikó'iparaxoke Itukó'oviti mekúke. Yoko enepone xe'exa Âbraum, énomone ne kixínoake Itukó'oviti itúkeovomo úkeaku ákoti yumaxápu amósenopono Âbraum. 18 Koati énomone kíxo ne Itukó'oviti yanekôyoke, enepo kôe: “Izáki itukóvomo úkeaku yamósenopono” kôe. 19 Koati kutipoâti Âbraum ápeyea

xunako Itukó'oviti káyukopinoa omíxone ne xe'éxa ukópea xapa ivokóvoti. Yoko kutí koéneoxo koati kayukópinovati Itukó'oviti omíxone neko xe'éxa yanekôyo hixopókono ne Âbraum.

20 Koánemaka Izáki, koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti, énomone épemino unako koêkumo Njáko yoko Ezâu xoko Itukó'oviti, epémoti koekútihiko koúsokeovoikomo káxehiko keno'ókoti.

21 Koatímaka vo'oku kúveovo Itukó'oviti ápeinoke épemone Njáko xoko Itukó'oviti yaneko ye'éxovone ivókovope. Épeminoa unako koêku neko pi'âti ámori xoko Yûse, enepone xé'a, koane iháyu'ikea Itukó'oviti koeku namú'okeova ne puló'ina.

22 Eneponeko Yûse, yaneko ye'éxovone ivókovope, koati vo'ókumaka kúveovo Itukó'oviti koyúhoyea ipúhikopeahikomo Ejítu neko iyénoxapa, enepohikone izaraelíta. Koane ápe ixíko'okoake neko iyénoxapa vo'oku ôpe ivakápune, pahukoâtihiko omópinoa ipuhíkapeanehiko Ejítu.

Koeku Muîse

23 Eneponeko Muîse, inâ ipuhíko, koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne há'a yoko êno hé'oninoakehiko neko xe'éxa ya kúveu mopo'âti kohê, vo'oku noíxea itúkeovo exóketi ne xe'éxa, koane ako pika yuho nâti koyúhoti kónokea koépekexeokono uhá koeti hóyeno kalivôno yanekôyoke.

24 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko Muîse ákoinoke akáha'a íhaxeokono xé'a ihine Farâo, nâti mekúke, yaneko paya'íne Muîse. 25 Unatí'inoane íkoitoponeokono kotíveti xapákuke xanena Itukó'oviti, yane ikó'elokexopea okóvo ya kixovókuti ákoti oríko uké'eyea yara kúveu mêum, kixovókuti ákotimaka aunáti nonékuke Itukó'oviti. 26 Koati inixoâti Muîse itúkeovo unatíneoxo púveokono vo'oku Kristu, yaneko ápeinoa uhá koeti únatinoe koekúti apêti ya Ejítu. Koáhati pono-ponó kixinoâti ûke ne námoepomo xoko Itukó'oviti. Énomone ixomo yónoheixo isóneu.

27 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Muîse ipúhikopinoke Ejítu. Énomonemaka ákoino pîka yaneko imaíkinova nâti. Ákomaka kamúya'ika isóneu. Kutí kôe koati iníxoti Itukó'oviti upánini ako inixoâti. 28 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne Muîse ikóyuixinoake neko inúxoti Páskoa. Énomonemaka pahúkinoa homóxeovo ya íti ne páhapetea óvoku ne xanéhiko, maka hákone kixókonoku ne xuvé'eti xe'exa izaraelíta vekôa ánju, páhoe Itukó'oviti koépekexea xuvé'eti xe'exáti.

29 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti neko evo izaraelíta tarú'uxinoahiko ne mar, enepone iháxoneti Hararáno'evoti. Kutí kíxoahiko vekoti movó'itike poké'e. Itea yaneko mani taru'úxoanehikomaka íhae Ejítu hopenó'ixoahiko ne izaraelíta, heú koéhiko yúpuririkeovo.

Koeku izaraelítahiko ya poké'exa Kanâm

30 Koati vo'oku kúveovo Itukó'oviti ne izaraelítahiko itínoake íkorohikea neko êno tiú'iti ipixoâti xê'o neko pítivokona Njeríko, ikénepoke ayákukuyeahiko ya kúveu seti koeti káxe. 31 Enepone Râbe, mohîti sêno inúxotike, itea vo'oku kúveovo Itukó'oviti yanekôyoke, ene ákoino aká'anepoa ne po'ínuhiko xâne ipupá'ixoti íhae neko pitivóko, enepohikone ákoti itukâ ne ahá'inoa Itukó'oviti. Kó'inokeneye, vo'oku hé'oneahiko Râbe óvokuke neko pi'âti hóyeno komomóponoti pítivokona.

32 Ná'ikopo ngíxoaye ngoyúhoyeako koeku po'ínuhiko xâne kuteâti? Mani ákoti omotóva ngaxéna ongoyúhoavo koêku neko evo Jidíaum, Mbaráki, Sánsaum, Njéfite, Ndávi, Samûe yoko porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti xapa xâne mekúke. 33 Vo'oku kúveovohiko Itukó'oviti, ápe itoti anáne, natina xâne íhae po'i poké'e, koane uhá koeti húndaruna. Kene po'ínuhiko, vo'oku

kúveovo Itukó'oviti, koati hána'iti pónea kixoku itúkeovo. Kene po'ínuhiko, noíxoa koúsokeovo neko kixínoake Itukó'oviti, enepone koati yuhôti, yuhó'inoa itúkeamo. Kene po'ínuhiko, vo'oku kúveovo Itukó'oviti, ako kíxoaku líyaum. Koati exexó kixeâti pâho ne Itukó'oviti. 34 Kene po'ínuhiko, kutí kíxoa ákoti xunáko otúko ne koati kótuti, kótuti yúku. Kene po'ínuhiko, íteova ne mani koépekeokono ya hána'iti pirítau. Kene po'ínuhiko, upánini ako xunáko itea itúkopovone koati xúnati. Kene po'ínuhiko, koati koxuná'ixovoti xapa isukókoti itínoakemaka íkoho'ixea ne húndaruhiko íhae po'i poké'e. 35 Ápemaka senóhiko koexépukopinokonoti iyéno ivokóvotine.

Kene po'ínuhiko kuvóvoti Itukó'oviti, koati yupihóvoti kixókonoku íkoitoponeokono kotíveti. Mani motovâti íteova ne tiveko kixókonoku eneponi aukápapu ikéne, kurikópoti hókea Itukó'oviti, itea ako kaha'á íxa vo'oku unatí'inoane itóponea ne apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti, yane íteova ne íkoitoponeokono kotíveti yara kúveu mêum koeku kónokea évokopea ovópoku xoko Itukó'oviti vo'ókuke. 36 Kene po'ínuhiko, enómaka kixókonoku komóhiyeokono koane yehépoke'exeokono. Ápemaka po'ínuhiko kurikókonoti ika'ákovokutike ika'ákokonoti ya koránde. 37 Kene po'ínuhiko, koépekokono hepokókonoti ya mopôi. Koane po'ínuhiko, honó'ekokono ya ehehékopeti koépekeokono. Ápemaka koépeuti ya hána'iti pirítau. Ina apémaka kohó'itihiko, ko'ipóvoti mótoki su'ûso yoko mótoki váxikita. Koati xâne ákotine apeínoati, íkoitoponokonomaka kotíveti, koane váherexinokono ítuke. 38 Ápe pihohí koetíne ya mêum ákoti apêti, itúkoti óvoku xapa mopôi, áko'o xapa úhoroxeaku mopôi, áko'o itukovo ya uhoróku poké'eke. Ainóvotihiko xâne yupihóvoti itípanevo, ákoti omotókea óvoheixea xapákuke po'ínuhiko xâne kûrivokoevo yara kúveu mêum, enepone vaherexoti kixoku itúkeovo.

39 Uhá koetíhiko nekôyo, aínovo koati ihayú'iuti vo'oku kúveovo Itukó'oviti, itea kóyeane ákoyea naíxahiko ukékuke koúsokeovo neko koati yuhôti yuho Itukó'oviti mekúke. 40 Vo'oku ápe isóneunovi Itukó'oviti koati únatiya. Énomone ne kaha'iné kixópeokoko ûti vitóponeamo unako koépoku ûti xokóyoke.

12

Exókovi Jesus kixoku tará'uxea ûti tiú'iti koekúti

1 Koeku enó'iyea inúxotihiko kuvóvoti Itukó'oviti ya utíke, enepone kutí koeti yakuku-yakukú kixo'óviti, exókoviti kónokea kutípea uti Itukó'oviti, yusikóneikopo kuríkopea ûti ne uhá koeti itopó'oviti, koáne ne pahunévoti ú'uso koyêti xoko ûti, koeku kóxuna'ixeovo ûti ikéneke Itukó'oviti, ákotimaka kamuyá'ika uti visóneu kuteâti kixoku itúkeovo ne ehakóvoti póhutine tumúne yuíxovo, kahá'ati símea xoko koati âha itóponea. 2 Vákoeneye, koeku ákoyea kuríkea vûke ne Jesus, enepone mihe'ókinoviti oxéne kúveova ûti, enepone kousókopinoveatimakamo ne kuvínovake ûti. Koati énomone koxuná'ixovo vékea ne êno kotíveti kixókonoku kuruhúke yanekôyoke, vo'oku éxea enó'iyeamo elókeko okóvo ikénepoke, ákoinokemaka itúkoake neko êno hána'iti kóteyokeokono ya kuruhúke. Yoko kó'oyene, vatá kóyepone éxopeke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, óvoku koati hána'iti ihayú'iuti.

Vo'oku sayá'ikeovi Vúnae iyúseyea vitúkeovo koati xe'éxapone

3 Itíkinapihi iséneu koêku ne Jesus, koáne ne kixoku ítea ne êno hána'iti kotíveti kíxoaku váherehiko xâne puvâti, maka hákone kemuyá'iko iséneu, epó'oxo hákonemaka keyukópovo ikíni. 4 Vo'oku ya koeku kéxuna'ixivoxo yokópi ne váhere kixovókuti, kóyeane âvoyea yupíhapu kixékonoku kuteâti kixókonoku

Jesus ovokóvo itína kuruhúke. 5 Inótovanemea yokóvo ne yuhó'inopinoe
Itukó'oviti, ixíko'okopikenoe enepo iháxopinoe xe'éxa. Énomone ne koêti:
"Nje'exá, ivévaka enepo saya'íkapi Yúnae Itukó'oviti. Hako kemuyá'iko
iséneu enepo exákapi pehúnevo, kaha'aînopiti ponópeovo kixeku itíkivo.
6 Vo'oku sayá'ikoa Itukó'oviti ne xâne ákoti omotóva okóvo, epó'oxo ísimo
tiú'iti koekúti xoko póhutihiko koati kaná'uti xe'éxapone apê váhere ítuke,
kaha'aînoati ponópea ítuke" kôe. *Provérbios 3.11-12*
7 Ixapíneye Itukó'oviti, hako imaikovó kê. Sikovó yákoe enepo exákapi
nékone ké'iyi, kuteâti koeku kíxoaku há'a ne kalívonona pahukóvo. Vo'oku
koeku kíxeopineye ne Itukó'oviti, koati exókopiti itíkivo koati kaná'uti
xe'éxaxapa. Ápeikopomea kalivôno ákoti kíxoaku há'a enepo pahukóvo? 8 Enepo
hákoti kixopíneye ne Itukó'oviti áva pehúkivoku, kuteâti kíxoaku ne uhá koeti
po'ínuhiko xe'éxaxapa, hainá'ikopo iti koati xe'éxa. Iti kutí koeti apehí koêti
ákoti exeâti há'a. 9 Po'i koêku, enepo saya'íkovi ne ha'a ûti yâye yara poké'e
enepo pahukóvo ûti, téyoa ûti. Ínapoxo ne Ha'a ûti íhae vanúke, yupihóvoneoxo
motókeyea téyea ûti enepo saya'íkavi. Yanê'e, ínamo vitapána ne apéyeati
ákotinemo hunókoku xokóyoke. 10 Enepohikora ha'a ûti yâye yara poké'e,
ako á'eno xoénae ixómoyea ápe veínovike sayá'ikeovi enepo apê pahúnevo ûti,
exókoviti nókone kó'iyea ûti. Yoko enepone kixoku sayá'ikeovi, koati kuteâti
ínixone unátiyea. Itea enepo apê tiú'iti koekúti évekoviku ne Itukó'oviti, koati
exókoviti nókone kó'iyea ûti. Kixínovikeneye, koati kaha'aînoviti unátiyea koeku
ûti motovâti vitúkeovo sasá'iti kuteâtimaka koeku itúkeovo sasá'iti ne Itukó'oviti.
11 Enepone uhá koeti tiú'iti koekúti évekoviku, ako aúhepeinovi enepo vekôa
ûti. Omínovi ikáxu'iyea vokóvo. Itea ikénepoke, koati únati pôreu xoko xâne
taru'úxoati ne évekokonoku. Hane pôreu, úhepeko isóneu koane ponópeovo
kixoku itúkeovo.
12 Kéxuna'ixapuikopo, hákonoe kutí kê xâne ákoti xunáko, kuteâti xâne
muyaké koeti vô'u yoko pûyu. 13 Yapásikapa péni kixeku itíkivo, motovâti
keúnakino po'ínuhiko xâne koati sasá'iti xêne vékoku, ákoti maturúpu'itiya, maka
hákone itavókea kaná'uti xêne ne xâne kutí koeti otoyókoti xepákukenoe, itea
áxunaponehiko ikéneke Vúnae.

Konókoti kóhiyanayea kixoku vitúkeovo

14 Yapási'ixa úhepeinokoko iséneu xapa uhá koeti xâne, motovâti ákoyea
yakápakaka. Itíkapumaka sasá'iti. Vo'oku xâne ákoti akoéneye, ákomo yanapa
xoko Itukó'oviti. 15 Yokóhiyanavonoe, maka hákone ahikúxeovati ne seánakoa
Itukó'oviti. Hako yunakôa iséneuke ne íme'ixivo mará'inamo kaésayu'ixapi,
kaésayu'ixamakamo ákoti yumaxápu po'ínuhiko xâne, kuteâti koeku poéheve
koati váhere úhiti opékuke poké'e ihonópoti koane yupihóvoti ukóponea.
16 Hákomaka itikóvo xâne ákoti saya'íkapeapa ne úhepune mûyo vo'oku ixómoyea
kaha'a sêno. Koane hákomaka itikóvo xâne ákoti teyâ ne sasá'iti kixovókuti ítuke
Itukó'oviti, kuteâti koeku Ezâu. Vo'oku enepone mani sasá'iti íparaxeokonoke
ukeâti itúkeovo xuvé'eti xe'exa há'a, esa'í kíxoa nikokónoti. 17 Yoko yéxoa koeku
ikénepoke. Opósikopaikoni ikó'iparaxea, itea ákone itúkinakana ne épemone. Koati
ákotine oxéne ípokea neko ítuke. Yoko upánini enó'iyea îrihikeovo ho'oûke,
kóyeane ákoyea íta neko âha.

Pó'iti koêku ne kixovókuti ítukeinoake Itukó'oviti ne xâne mekúke koane kó'oyene

18 Enepora símekunenoe kó'oyene, ako akútea símoku xanena Itukó'oviti
mekúke simohíko ya Sinâi, xokóyoke neko hána'iti mopôi. Yoko enepone Sinâi,
koati íhaene yâye yara kúveu mêum, koekúti motovâti sipókeokono, óvokumaka
koati kótuti yúku, koane êno hahákuti, koane kuteâti koati ínati hahá'i kuríhoe

yoko xúnati ihunóvoti. 19 Koati inú'ixokumaka torombéta yoko emo'útihiko omínoti xanéhiko kamoâti hána'iti píkea, kutí'inoke epémotihiko ókea neko koyúhoti. 20 Koáhati ákotihiko itâ neko kámonehiko, enepone ixikó'okoati, koêti: “Muhíkovamo itukapu hó'openo pihô xokóyoke ne hána'iti mopôi, konókotimo hepókeokono ya mopôi imókonemo ivakápu” koêti. 21 Eneponeko noíxone xanéhiko, koati koímaiti. Muhíkova neko Muîse, píkoa koane kó'iyea: “Njonóno'okone, koati yupihóvati mbíkea” kôe.

22 Itea koati pó'iti símekunoe kó'oyene. Énomone ne hána'iti mopôi iháxoneti Síyaum, enepone pítivokona ne koati kaná'uti Itukó'oviti. Énomonemaka neko pitivóko iháxoneti Njeruzálem ovoti vanúkeke, óvoku ákoti yumaxápu ánjuhiko ákoti itoâti kayúmakexea. 23 Enepone símekune kó'oyene, koati xoko ho'úxopovoku ne elóketihiko okóvo xe'éxaxapa Itukó'oviti, ko'ipâratihiko koúnaepinoa Há'a, enepohikone apêtimaka îha yutoxóvotine vanúkeke. Enepone símekune kó'oyene, koatímaka xoko Itukó'oviti, enepone yúhoikopovokumo uhá koeti xâne, yoko xoko xanéhiko ponóvoti kixoku itúkeovo pihópotine vanúkeke, enepohikone ákotine pahúnevo nonékuke Itukó'oviti. 24 Enepone símekunenoe kó'oyene, koatímaka xoko Jesus, enepone kousókinoveati ne inámati kixovókuti ítukeinovike Itukó'oviti, kousókinoveati yaneko óvokeovoku itína, enepo kutí kixokóno itina koépeuti hó'openo kásahiu sasedóti mekúke. Yoko enepone óvokeovo itina Jesus, koati koyúhoti koekúti yupihóvoti unátiyea yane itina Âmbeu ovokóvo mekúke.

25 Neíxapunoe, hako mokerexó keinôa ra koyúhoti kó'oyene. Vo'oku enepohikoneko xâne mekúke, ako íteapa ne ipíhoponeokonoke yaneko imókerexovahiko ne ovoxe Itukó'oviti íhae yâye yara kúveu mêum koyuhó'inoati emo'u Itukó'oviti. Ná'ikopomo kíxoaye ákoyea vipíhapanakana enepomo vimákerexeapa ne emó'u kó'oyene, koeku itúkeovo íhae vanúke koyuhó'inovea? 26 Enepone koyúhoti yanekôyoke, koyúyo poké'e enepo koyuhóne. Itea kó'oyene, hara koêti ne koati yuhôti, yuhó'inovi ákotimo aukápapu ikéne: “Poéhaikomo ngoyúyoa ne poké'e. Koane hainamo póhutine ne poké'e ngoyúyo, itea ngoyuyoâtimakamo ne vanúke” kôe. 27 Enepone yûho “poéhaikomo ngoyúyoa” koêti, kixo'êkoti uké'exeokonomo ne koekúti motovâti koyúyoyeokono, enepone uhá koeti koekúti ítuke vo'u Itukó'oviti yara kúveu mêum, maka itúkapune koekúti ákoti omotóva koyúyoyeokono apé'iko ákotinemo hunókoku.

28 Koeku ákoyeamo aúke'e ne natíxoku Itukó'oviti vonópoku, víkara'ixapuikopo, koane viháyu'ika Itukó'oviti kuteâti motókeyea iháyu'ikeokono, koane téya ûti, vexoâti itúkeovo ákoti omotóvo komóhiyeokono. 29 Vo'oku enepone Itukó'oviti, kuvóvone ûti, kutí koe koati kótuti, kótuti yúku uke'éxoti oró'oe.

13

Nókone kó'iyea ûti xapákuke po'inu ûti

1 Enepone ákoyea omótovokoko yokóvo vo'oku itíkivonoe kopo'ínukokoti ikéneke Kristu, konókoti ákoyea hunókoku. 2 Konókotimaka usó kéyeyi kétaraki koêkuti xâne simópiti, vo'oku ápehiko katarákoti simoâti yanekôyo ákoti exâ itúkeovo ánju íhae vanúke, enepone ovoxe Itukó'oviti, ne simôa. 3 Puyákapamaka yokóvo ne ovoti ika'ákovokutike, yeopâti kuteâti eóponehiko, kutí'iyea itínoemaka kaha'ínea ika'ákovokutike. Kúteanemaka ne vaheréxoti ítukeinokono, ikétivexamaka iséneuke ne kixókonoku, yeopâti kuteâti eópone, kutí'iyea koati itínoemaka kixokónoneye.

4 Konokoâti heú kó'iyea xâne éxea itúkeovo koati sasá'iti koekúti, motokeâtimaka téyeokono ne kóyenoyeokoko xâne. Ako yusíka aúpu'ikeokoko ne

komuxónekokoti, enepone hóyeno yoko yéno, vo'oku ipihóponoatimo Itukó'oviti ne aupú'ikoti múxone kapíneti po'i xâne. Kúteanemaka kixókonoku ne ákoti múxone ákoti saya'íkapeapa ne úhepune mûyo.

5 Hákonoe ixomo ipupákinoa iséneu kehá'ayi enó'iyea ne tîketina. Koêkuti kali apeínopiti, aúhepene iséneunoa, vo'oku hara kôe ne Itukó'oviti:

“Ákomo kalíhuina ánjikuxeovopi. Ákomo kurí ngíxeopiku” kôe. *Deuteronômio 31.6*

6 Yoko vo'oku véxea kaná'uyeoxo ne yûho, énomone kutí'ino motovâti kó'iyea ûti:

“Koati Itukó'oviti huvo'óxonu. Ákoikopomo mbíkone.
Ákoikopo oxéne koésayu'ixeonu xâne” koeti ûti. *Sâramu 118.6*

Nókone kó'iyea ûti nonékuke Itukó'oviti

7 Puyákapanapanoe yokóvo ne inuxínopitinoe, enepohikone koyuhó'inopeati ne emo'u Itukó'oviti. Itíkina iséneu ítonehiko itúkea koeku óvea yara kúveu mêum, epó'oxo héka ne kixoku kúveovohiko Itukó'oviti. 8 Enepone Jesus Kristu, ako ípakapu. Kuteâti kixóvoku yanekôyoke, kúteakone kó'oyene koánemakamo káxehiko keno'ókoti. 9 Hákonoe itevóko héki Kristu vo'ókuke ne ákoti tôpi kó'iyeovoku ihíkauvoti ákoti itukápa ne koati kaná'uti hó'e ûti. Itea hara unatî, kóxuna'ixea uti visóneu ya seánakovike Itukó'oviti, kene hainá ya ihíkauvoti koyúhoti koeku nikokónoti, enepone motovâti níkeokono, koáne ne ákoti omotóva níkeokono. Vo'oku eneponê'e, koati ákoti itópoinoke xâne yuixóvati.

10 Kuteâti ápeyea áta mekúke, imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, motovâti itúyopea pahunévoti, ápemaka kuteâti ne áta hó'eke ûti kó'oyene. Énomone neko óvokeovo itina Jesus. Yoko enepohikone yuhó'ixoatiko ne áta ya témpulu, koeku itúkeovo énomone yuíxovoiko, ako yusíka itúkeovo ovâti ne áta hó'eke ûti úkea unako koêku ikéneke Itukó'oviti. 11 Epó'oxo enepohikone itina koépeuti hó'openo ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti motovâti itúyopea pahunévoti nóvo, óma koati payásoti ya uhá koeti sasedóti kúveuke ne Kúveu Koâti Yupihóvoti Sasá'iko. Itea koxé'u neko hó'openo, oró'okokono meúkeke yane ípuxovoku xanéhiko. 12 Énomonemaka itúkinovo meúkeke yane pitivóko koítoponovo kotíveti ne Jesus ya kuruhúke, motovâti kasásа'ikopea xanéhiko ya pahúnevo ya koeku óvokeovo itína. 13 Yusikóneikopo vahí'okoponeovo Jesus kutí'iyea vipuhíkeati ne pitivóko ípuxovoku viyéno, koane usó vákoyemaka koémoke'eyeokono ûti kuteâti Vúnae Jesus. 14 Vo'oku enepoyara kúveu mêum, ako pitivóko ákotimo hunókoku vóveaya. Itea koati pitivóko vitópononeikomo káxehiko keno'ókoti kúxo ûti. 15 Yusikóneikopo itúkeovo vo'oku ítukeinovi Jesus ákoyea vâka viháyu'ikea Itukó'oviti. Itúkapu énomone itukóvo vikó'iparaxoke Itukó'oviti, enepone viháyu'ikea. Énomone ne eho paho ûti, uti koyúhoti nonékuke po'ínuhiko xâne itúkea Kristu Únae. 16 Hako inotôva yokóvo ne itíki únati yoko hivó'oxikoko, vo'oku énomone itukóvo vikó'iparaxoke Itukó'oviti koati iko'élokexeati okóvo.

17 Itika yuhó'inopi ne inuxínopitinoe ikéneke Vúnae. Hákonoe kepayásokinova, vo'oku koati kaha'aînopitinoe unako kêku ikéneke Vúnae. Yoko éxoahikomaka kónokea yumópeamo Itukó'oviti vo'oku kixoku itúkea ítuke Itukó'oviti. Enepo yakutípoa ákoti kepayásakinapa, motovâtimo itúkeahiko ítuke Itukó'oviti xepákuke ya elókekoke okóvo hainá'iyeamo ya ikáxu'iyeake okóvo. Vo'oku itukâhiko ya ikáxuneke okóvo, ákomo itópoinopikenoe.

18 Itíkinavi orásaum. Koati vexoâti sásasa kóyeyea visóneu ákoti vitukáheapu, ûndi yoko nza'ínehiko, kaha'âti ûti pónea kixoku vitúkeovo ya uhá koeti koekúti. 19 Koati ngaha'aînopitinoe hivó'oxinu ya orásaum, motovâti okó'ikoneyea aúngopovo xepákuke.

Epémoti Itukó'oviti ya orásaum

20 Kó'oyene, émbeminopinoe Itukó'oviti, enepone úkeaku hána'iti úhepeko
isoneûti, enepone koexépukopotimaka Vúnae Jesus ukópea xapa ivokóvoti.
Yoko koati Payásoti Koyonó'oviti ikéneke Itukó'oviti ne Jesus, katarákoviti
kuteâti kíxoaku koyónoti su'ûso ne óyonone. Énomone itúko, koeku óvokeovo
itína kuruhúke, ésa'i ne inámati kixovókuti ákotinemo hunókoku, ítukeinovi
Itukó'oviti. 21 Koati embémoti Itukó'oviti koúsokinopinoe koêkuti konokóvoti
motovâti itíki uhá koeti kó'iyeovoku únati itukéti ahá'inopi. Émbemoamaka
koúsokeamo ya xikóyokenoe ne ínixone unátiyea ya xoko Jesus Kristu, enepone
motokeâti ákoyea hunókoku iháyu'ikeokono. Ákoeneyeoxo.
22 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, koati embemópitinoe ákoyea ímexapa yíhoiki ra
yúndoenopi yara koyuhópeti, vo'oku haina koati úmoteoxo. 23 Éndo'okopinoe
ipúhikopeane ika'ákovokutike ne Timóti, po'inu ûti xoko Vúnae. Enepo
aka'íkaneye seápa, njaneâtimo enepo mbíha noínjoponeopinoe. 24 Yíhaikinana
ne inuxínopiti ikéneke Vúnae, koánemaka ne uhá koeti po'ínuhiko kasása'iupo
Itukó'oviti. Yúhoikopinoemaka ne íhae Ítalea, enepohikone po'inu ûti xoko Jesus.
25 Itúkapu hána'itike seánakopi Itukó'oviti yóvoheixo, uhá ketínoe.
Hunókokune.

YÚTOE TEÂKU

Enepone Teâku yutoxoâti ra koyuhópeti, koati po'ínu Vúnae Jesus xoko êno kuteâti koeku noíxone ûti xoko Márku 6.3. Kene ya Átu 21.18 noíxoa ûti itúkeovo Teâku inuxínoa ne itukéti imokóvokutike ya Njeruzálem. Hane pahúkino yútoe xapákuke xanena Itukó'oviti ákotine tôpi óvohikoku ya po'íhiko poké'e itóhineheoku vo'oku íkoitoponeokonohiko kotíveti.

Éxokoa Teâku neko xanena Itukó'oviti ákoyea itópoinoke xâne koyúhoyea kúveovohiko Itukó'oviti enepomo hákoti iyusêo itúkeovo koati kuvovâti yane kixoku itúkeovo, vo'oku mani kuteâti koeku muyôti uké'etine omíxone ákotine ehevákapu. Enepone xâne ikaná'uxoati ne kúveovo Jesus, iyúseo xoko kixoku itúkeovo, vo'oku ako iríkaka ne pi'âti, enepone kúveovo Itukó'oviti ne xâne, koáne ne ápeyea únati ítuke vo'oku kúveova.

1 Yundóxinopinoe, undi Teâku, undi ovoxe Itukó'oviti yoko Vúnae Jesus Kristu. Mbahúkinopeanoe ra koyuhópeti, itínoe iyénonjapa jûdeu itohíneheotine ya po'íkehiko poké'e.

Únati omínovike ne kotíveti koekúti vitoâne tarú'uxea ûti

2 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, aélokenoe yokóvo enepo vikanôe ákoti tôpi kó'iyeovoku kotíveti koekúti, 3 yexoâti ne pôreupo hixepókono kívivoxo Vúnae, vo'oku iteáne terú'uxi uhá koêti, itínemo itukóvo xâne ákoti kamuyá'ika isóneu, koane ákotimaka aukápapu ikéne ya hókea Vúnae. 4 Enepone ákoyea kemúya'ika iséneu, koane ákoyea yaúkapapu ikíni, síkeanemaka ápeyea pôreupo xikóyokenoe. Yane koati yúsotinemo ikéneke Vúnae. Itínoemakamo koati ponóvoti, ákoti konokínovopiti ikéneke Vúnae.

Kíxoaku ûti vépemea ne Itukó'oviti isoneûti ukeâti ya xokóyoke

5 Enepo áva xâne xepákukenoe konókoti isoneûti, yusikóne épemea xoko Itukó'oviti, yoko porexoâtimo vo'oku usó kóye Itukó'oviti poréxea koêkuti epemoâti ákoti akamá'ayea, ákotimaka kateyákavi. 6 Itea enepone epemoâti, konokoâti kutípeaxo yumópeamo Itukó'oviti. Ako yusíka "Yumopónutiperameamo?" kó'iyea isóneu. Vo'oku enepone xâne koetíneye isóneu, kutí kôe úne ya mar ixómoti ovoxókovo ya koêkuti iyónoaku ihunóvoti. 7 Enepone xâne koetíneye isóneu, hako ikutíxa yumopâtimo Vúnae enepo apê épemone xokóyoke. 8 Koáhati ákoti tiú'iko isóneu. Pi'á kôe yónoku ne isóneu, epó'oxo ako exa nókone kó'iyea ya uhá koeti vékoku.

Hú kôe ne vóvea yara kúveu mêum

9 Enepone po'inu ûti ikéneke Kristu ákoti apeínoati, hane itúka elókeinoke okóvo itúkeovo kapáyasokone Itukó'oviti. 10 Kene ne xâne ênoti apeínoati, aélokene okóvo koeku koúhapu'ikinoa Itukó'oviti ákoyea payásoko nonékuke vo'oku apeínoati. Vo'oku kuteâti koeku hiu hí'e hú kó'iyea uké'eyea, kúteanemaka koêku ne xâne ênoti apeínoati. 11 Vo'oku paya'íne káxe, kotuné'eoxo, isónuheo ne hí'e. Yanê'e irikóvotine hîu, uké'etine úhe'ene. Kúteanemo koêku ne xâne ênoti apeínoati, koêkutimo káxe koeku yuíxeovo âha itúkea, uké'etinemo.

Úkeaku vaherévokoti

12 Koati únatimo koêku ne xâne ákoti kamuyá'ika isóneu, itoâti tarú'uxea ne tiú'iti koekúti veínokonoke hixópeokono. Vo'oku itáne tarú'uxea uhá koêti, ko'ipâratimo kutí koeti koati uhé'ekoti kôroana, enepone inámapoti apéyeati ákoti hunókoku xoko Itukó'oviti. Yoko enepone xâne ákoti omotóvo

okovo Itukó'oviti, énomonemo ikó'iparaxoa Itukó'oviti, kuteati yûho kíxeaneye.
13 Koêkuti xâne apêti váhere isóneu kahá'ati itúkea ákoti aunáti, hako koyuhôa
itúkeovo Itukó'oviti ipíhea isóneuke kahá'ati noíxea itúkeamo váhere áko'o ákoyea.
Vo'oku ako ikorókoti Itukó'oviti váhereke, epó'oxo ako kalíhuina opósikea
Itukó'oviti íkorokea xâne. 14 Haina Itukó'oviti kixoáneye, itea koati aháne ne
póhutihiko xâne. Enepone xúnati kahá'ayeaxo, énomone mikukô xâne koane
énomonemaka ikorókoa. 15 Íhono isóneuke xâne inúxotike kahá'ayea itúkea váhere,
ehane kurí'uxovoxo kahá'ayea itúkea, ehane itúkoa. Yoko pôreupo hunókokuke,
énomone iyónopea ipihóponovokutike.

Úkeaku únati

16 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ákoti omotóva ongóvo, hako yaupú'ikopovo.
17 Uhá koeti koati únati koekúti yupihóvoti unáko, aínovo ukeâti xoko
Ha'a ûti íhae vanúke, enepone pahukoâti ápeyea uhá koeti uhapú'iti,
enepone ákotimaka ipakápu, muhíkinova kalihú koeti kuteâti ko'ókoriyea
noíxeokono ípokeovo yukureâti. 18 Koati Itukó'oviti kaha'â itúkopeovi xe'éxapone,
iko'ínamakopoviti ya emó'uke, enepone ainóvoti kaná'uti kixovókuti ovâti.
Kixínovikeneye Itukó'oviti, kaha'aînoviti vitúkeovo kuteâti koêku ne koati inúxoti
ha'i nonéti ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti mekúke. Énomone koéneye ûti koeku
vitúkeovo koati háxaepinoa Itukó'oviti ya xapa uhá koeti po'ínuhiko koéxokeu.

Konokoâti vitúkea ne kámone ûti ya emó'uke Itukó'oviti

19 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ákoti omotóva ongóvo, hako inotôva yokóvo
râ'a: Péhutinoe, itíkapu xâne ú'uso koyêti kámokenoyea. Hako itikóvo húketi
koyúhoyea, áko'o húketi ímainevo. 20 Vo'oku enepone imaínevoti, ako ponóvoti
koekúti pôreu. Ako malíke'eka mani ahá'inovi Itukó'oviti. 21 Hákoikopo itîko
váhere úhepune miûyo. Kiríkapaikopomaka uhá koeti po'ínuhiko kó'iyeovoku
vaherévokoti. Síkeane itúkeovo emo'u Itukó'oviti exô kêku, enepone ihónotine
iséneuke, vo'oku ápe xunáko nê'e kasása'ikopeopi koane iyónopeopi xoko
Itukó'oviti.
22 Itíkapuikopo xâne yuixóvoti itúkea ahá'inopi Itukó'oviti emó'uke. Hákonoe
pohu kamokenó kixêa mará'inamo yaúpu'ikapapu pe'okoâti itíkivo hokoti
Vúnae. 23 Vo'oku enepohikone xâne pohu kamokenó kixoâti ne emo'u
Itukó'oviti ákoti itukâ, hane koéneye xâne komomópovoti ya noixeôvoketike.
24 Pohu komomó kixópovo, ahikú koépeane, yanê'e inótopovane okóvo koêku
neko noíxoneya. 25 Itea ako ákoeneye ne xâne yuixóvati ne páhoenovi Itukó'oviti,
enepone ponóvoti kixovókuti yupihóvoti unáko porexó'oviti víteova ne váhere
kixovókuti. Enepone xâne ixómoti koxuná'ixovo itúkea, haina pohúneti kamo-
kenó kixoâti, itea koati ikaná'uxoati itúkea. Yoko xâne kuteâti, koati únatimo
koeku nonékuke Itukó'oviti ya uhá koeti kixoku itúkeovo. 26 Koêkuti xâne
po'okoâti itúkeovo hokoti Itukó'oviti, enepo hákoti exôa sayá'ikopea yûho,
koati aupú'ikopovoti koane itukohí kíxoa hókea ne hó'e. 27 Enepone ínixone
Itukó'oviti, Ha'a ûti, itúkeovo koati kaná'uti koane sasá'iti kíxoaku hókea ûti
harâ'a: Koyóviyea uti kalivôno moyénoti yoko kixeóvovoti sêno ivokóvoti
îma vekoti tiú'itike koekúti, koane huvó'oxea ûti ya nókoneke, koánemaka
kóhiyanayeova ûti ne váhere kixovókuti maka hákone ikorókovi.

2

Ako yusika noívokoxea uti xâne

1 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ako yusíka neívokoxi xâne koeku itíkivo
hokoti Jesus Kristu, enepone hána'iti ihayú'iuti Vúnae. 2 Itukovo apêti
hóyeno simôti ya imékovokuke apêti horóxona ôro yoko uhé'ekoti ípovo, ina

keno'óko po'i hóyeno ákoti apeínoati, ínati ívarerekexo ípovo, 3 enepo iveváxaxo
ne únati ko'ípovoyea koane ixêa: “Unaém, ivétakapana yâye nonekútike
koatíke únati ivatákokuti” ixêa, kene ixêa ne ákoti apeínoati: “Xe'ó yákoe
yâko” itukapu “Vatahí yákoe yâko” ixêa, 4 hainá'ikopo neivókoxoti xâne?
Hainá'ikopomaka pahukóvoti kixeku ínixi po'ínuhiko xâne vaheréxinoatimaka
iséneu? 5 Yakámokenonu, itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ákoti omotóva ongóvo,
hainá'ikopo koati xâne ákoti apeínoati yara kúveu mêum noívokoxo Itukó'oviti
itúkeovo yupihóvoti apeínoati xokóyoke vo'oku kúveova? Hainá'ikopomaka
énomone yonopóhikomo natíxokuke? Koati énomonemo koéneye kuteâtimaka
koêku yuhóke Itukó'oviti, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne koyúhoti
yonópokumo ne xâne ákoti omotóvo okovo Itukó'oviti. 6 Inípono iséneu, itínoe
ákoti itúkoake ne xâne ákoti apeínoati. Hainá'ikopomaka ne iríku ikotívexo kêku?
Koati énomonehiko iyonópinoe nonékuke yuhoíkovokuti vaheréxinopiti ítuke!
7 Koane énomonemaka vaheréxinoa emó'u ne sasá'iti iha Kristu kitípone!

8 Itea koati únatimo ne ítike enepo itikâ ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea,
uti xâne natíxoku, kuteâti ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:
“Hako motovâ yokóvo ne po'ínuhiko xâne. Kuteâti ákoyea kemáxatikapapu,
íxeanemakaye ne po'ínuhiko xâne” koêti. 9 Itea enepo neiváxaxa xâne, koati
pehukóvotimo. Hanemo kouhápu'iko pehúnevo neko páhoenovi Itukó'oviti
emó'uke. 10 Enepo áva xâne koyuhoâti itúkea uhá koêti ne páhoenovi Itukó'oviti
vitúkea emó'uke, itea áva kali póhuti koekúti ákoti itukâ, kóyeane ákoyea itúka
uhá koêti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea. 11 Vo'oku enepone yutoéti koêti:
“Hako yaupú'iko míxone kepíneti múxone po'i xâne” koêti, énomoponemaka
ne kixo'óviti: “Hako kepéko” kixó'ovi. Enepo hákoti kepîne múxone po'inu
xâne, itea itukapu kepékoti, kóyeane ákoyea itíka ne sasá'iti páhoenovi Itukó'oviti
vitúkea. 12 Yane yiûho koane kixeku itíkivo, itíkapunoe seánati, vo'oku koati
ihíkauvoti kasasá'ikopoti pahúnevo ûti, koitóvoviti ya mani vipíhoponeokono,
veínoamo Itukó'oviti yúhoikopeovi vo'oku kixoku vitúkeovo. 13 Vo'oku enepone
xâne ákoti okoseâna po'ínu, ákomakamo okóseanakono yuhaíkapakana. Itea
yuhaíkapakana ne seánati, ákomo pîka. Koáhati únati ítuke.

Konókoti unátiyeamaka ne vítuke koeku kúveovo uti Vúnae

14 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, kuti itópoino xâne koyúhoyea kúveovo Itukó'oviti
enepo hákotimaka únati ítuke? Xâne koetíneye kúveova, yonópotiperameamo
xoko Itukó'oviti? 15 Enepo áva po'inu ûti xoko Vúnae konokínovati ípovo
áko'o nîka itukovo káxe, 16 ina áva ya xepákuke kixoâti: “Aúhepepo iséneu.
Huvá'axapi Itukó'oviti ya nîke yoko ípevo” kixoâti, itea ákoti apáhuina póneake ya
nókone, kutí'ikopo itópono kíxeaneye? 17 Kúteanemaka koêku ne koyúhoti kúveovo
Itukó'oviti ákotimaka únati kixoku itúkeovo. Kuveóvoti kuteâti, hane koéneye
muyôti uké'etine omíxone ákotine ehevákapu.

18 Ínani áva koêti: “Hane apê xikóyoke kívivo Itukó'oviti, kene únati ngixoku
indúkeovo apê njokóyoke” koêti. Itea hara ngôe: Namo kíxoaye éxokeonu
kaná'uyeaxo kúveovo Itukó'oviti ne xâne ákoti únatinoe ítuke? Kene ûndi,
énjokovo ngúveovoxo Itukó'oviti vo'oku únati índuke. 19 Kitípoakopo ápeyea póhuti
koati kaná'uti Itukó'oviti? Mbiú kôe kitípi, itea neíxipa, vo'oku muhíkova ne
ovóxehiko Satánae, kutípoamaka nê'e koane yupíheovo honóno'okea vo'oku koati
pikoti Itukó'oviti. 20 Iti ákoti isóneu, enjókopeatine ákoyea itóponone kúveovo
uti Itukó'oviti ákotimaka únati kixoku vitúkeovo. 21 Noixó íxea ne Âbraum.
Hainá'ikopo vo'oku ítuke ínixinoake Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke?
Énomone yaneko itúkeaku yuhó'inoa Itukó'oviti enepo usó koyê koépekea Izáki,
enepone xe'éxa, itukoâti ikó'iparaxoke Itukó'oviti ya átake. 22 Yokómomapihi

koêku neko Âbraum ákoyea iríkaka neko kúveovo Itukó'oviti koánemaka ne itúkea páhoenoa Itukó'oviti itúkea. Koati vo'ókuke neko kixoku itúkeovo éxokopeova Âbraum kúveovoxo Itukó'oviti. 23 Yanê'e, koúsokovone ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Koati kuvóvoti Itukó'oviti ne Âbraum. Yane ínixoa Itukó'oviti itúkeovo ponóvoti nonékuke” koêti. Ina koemáka: “Íhaxeokono ínikone Itukó'oviti ne Âbraum” koémaka. 24 Neíxoaneikopo, koati vo'oku kixoku itúkeovo ponópinovo ne xâne nonékuke Itukó'oviti, kene haina pohúneti vo'oku pohu koyuhó kíxea kúveovo Itukó'oviti.

25 Kúteanemaka koeku Râbe mekúke, enepone mohîti sêno inúxotike. Hainá'ikopomaka vo'oku kátarakea neko hóyenohiko kutí'inoke ponopóvoti nonékuke Itukó'oviti? Énomone neko hóyenohiko pahoéti komómoponea koêku ne poké'e mekúke, pahukoâmaka Râbe vekópea ya po'íke xêne koitóvati ya anáne. 26 Vo'oku enepone kúveovo Itukó'oviti ne xâne ákotimaka únati kixoku itúkeovo xánena, hane koéneye muyôti uké'etine omíxone, ákotine ehevákapu.

3

Konókoti véxea sayá'ikopea yuho ûti

1 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, unatíne ákoyea axú'ina xâne xepákukenoe oposíkoti payásoti itukéti imokóvokutike íhikaxea po'ínuhiko, vo'oku enepomo yuhaíkapavine Itukó'oviti vo'oku kixoku vitúkeovo, uti ihíkaxeati emó'u, véxoa ákoyeamo íyuhixavi Itukó'oviti enepomo hákoti vitukôa kuteâti ne víhikaxone. 2 Vo'oku kaná'uti enó'iyea pahúnevo ûti, heú koeti ûti, itea enepo áva xâne ákoti pahukápu ya yuhóke, koati itopónoati ne nókone kó'iyea epó'oxo koati éxoti herú kíxea sayá'ikopeovo. 3 Vípihinoake imoîne ne kámo maka akútipovine. Yanê'e, véxoane koêku ne uhá koeti mûyo, viyonoâti ya koêkutike vâha viyónea. 4 Yokómomapihimaka koêku ne koati hána'iti vatéke. Koati xúnati ihunóvoti iyonôa, itea kalîhuti ne avékovope veínoake iyonoâti sá'iri'okea ya koêkuti âha iyónea. 5 Kúteanemaka koêku ne nene ûti ya muyókuke ûti. Kalîhaxo, itea ako malíka yónoku kópuhiu. Yokómomapihi kíxoaku kalîhuti irúmene yúku oró'okea êno hána'iti hôi. 6 Kúteane koeku yúku ne nene ûti. Ako hunókoku ne váhere koekúti kópuhiu. Ya xapákuke po'ínuhiko iháxakoku muyo ûti, koatíne vo'oku kópuhiu nene ûti kopíti'inoke ûti. Kuteâti koeku yúku oró'okea, énomonemaka kíxoaneye nene ûti koésayu'ixea heú koeti kóyeku ûti ya koeku vóvea yara kúveu mêum. Yoko kutí koe yúku ukeâti ipihóponovokutike. 7 Enepone uhá koeti kó'iyeovoku ipúhokovotihiko hó'openo, motóva koéxokeokono, kuteâti hó'openo ôti, hó'openo yoneâti hûra kuteâti koéxoe, yoko hó'openo íhae úne. Koati ítone xâne yara poké'e heú kíxea koéxokea kuteâti. 8 Itea ako ápahuina xâne itoâti sayá'ikopea emó'u. Ako káyunukapu kahá'ayea koyúhoyea váhere, epó'oxo ra váhere vemó'u, kutí koe vénenu koépekoti. 9 Énomone veínoa ûti viháyu'ikea ne Vúnae, enepone Ha'a ûti vanúkeke. Énomonemaka veínoa ûti viháxea ne xâne, enepone ítuke Itukó'oviti ákoti pahuíxa Únae. 10 Poéhaxo ne paho ûti, itea pí'a vitúkoake, viháyu'ikea koane viháxea. Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, ako yusíka kó'iyeaneye. 11 Yusíkoikopo ipúhikea itíveti úne yoko suvá'iti úne xoko póhuti úkeaku? 12 Yusíkoikopomaka poréxea ha'i azeitona ne xuve fîgu? itukovo ha'i fîgu ne xuve úva? Simóya taú'iti uke úne, ako kalíhuina poréxea itíveti úne. Énomonemaka koéneye kónokea poéhayeane kaná'uti koekúti ipuhíkea ne paho ûti.

Koêku ne isoneûti ukeâti xoko Itukó'oviti

13 Itukovo apêti xâne ya xepákukenoe ko'éxoneti yoko ko'isóneuti, konókoti iyúseyea itúkeovaxo ya únati kixoku itúkeovo ákoti kapayásakapu, kuteâti kixoku

itúkeovo ne koati ko'isóneuti. 14 Itea itikápunoe xâne ixómoti kahâ'a anú'ukea po'ínuhiko xâne, epó'oxo áva kotivépiti koane ixómotimaka hexakîvokoko, hako uhêpe iséneupinovo. Hákomaka yaupú'ikopovo pe'okoâti itíkivo ko'isóneuti. 15 Haina ukeâti xoko Itukó'oviti vanúkeke ne isoneûti kuteâti itea úkeakuneye yara kúveu mêum. Koati kixóvokunemaka xâne ákoti êxa Itukó'oviti nê'e, koane ukeâtimaka xapa ndémoniuhiko. 16 Ya koeku ápeyea xâne ixómoti kahâ'a anú'ukea po'ínuhiko xâne koane haxákeovokoko, anêkomaka koésayu'ixeokoko koêku, koane heú koeti po'íhiko kó'iyeovoku koekúti ákoti aunáti. 17 Itea enepone isoneûti ukeâti xoko Itukó'oviti vanúkeke, inúxoti kixóvoku, koati sasá'iti. Ina porexó'ovimaka vitúkeovo xâne kásati omíxone, koane itúpa'ikoti, yoko ú'uso koyêtimaka kámokenoyea isóneu po'ínuhiko. Énomonemaka kutí'inoke uti seánati, koane únati kixoku itúkeovo, ákoti naivákaxa xâne, koane ákotimaka itúkaheapu. 18 Kuteâti eho xâne noti ênoti únatinoe ake nonéti, énomonemaka koéneye êho ne xâne kásati omíxone ikasáxotimaka omíxone po'ínuhiko xâne. Enepone pôreupo, aínovo koati únatinoe koane ponóvotinoe itukéti.

4

Ápeinoke púveokoko ne xâne

1 Ná'ikopo úkea ne pívikoko yoko ímeikinovokoko? Ako po'i úkeaku ákoti itukapu xoko váhere iséneu ákoti kayunúkapinoe. 2 Poé'ainonoe iséneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyekivoa ne ítukevo. Koane vo'oku ákoyea ítea, usó kéyenoe képeki motovâti itéponi. Pivókoko yoko isíkokomaka vo'ókuke, itea ako ítea ne yâha vo'oku akó'oti yepêma Itukó'oviti. 3 Epó'oxo enepo yepemôa, ako paréxapea vo'oku koati pahukóvoti iséneu. Pohúneti keha'âti keúhepekivoa yane váhere yâha itíki. 4 Itínoe xâne ú'uso koyêti itávokea hókea Itukó'oviti, ákoikopo yéxa itíkivo puvoti Itukó'oviti koeku aínayea íyekovo yara kúveu mêum? Enepone xâne iyókovati ne kixovókuti yara kúveu mêum, koati puvoti Itukó'oviti. 5 Hako ikitíxa yutoxovohí koêti ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, pónevi Itukó'oviti óvoheixea xoko ûti, yupíhova kahá'ainovi vitúkeovo kuri'ókopovoti Itukó'oviti, puvâtimaka aínayea víyokovo.” 6 Itea inamá'axo xúna xoko ûti ne seánakovi Itukó'oviti, kuteâtimaka koeku po'i yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti: “Okópa Itukó'oviti ne kapayásokopovoti itea huvó'oxoa ne xâne ákoti kapayásakapu, enepone ikoseânaxovati” kôe. 7 Síkeaneikopo itúkeovo Itukó'oviti exô kêku. Kéxuna'ixapu yokópi ne Ndeâpu, yanê'e ahikúxeovopitimo. 8 Yahí'akapaxo ne Itukó'oviti, yanê'e ahi'ókovopitimakamo. Kiríkapa ne váhere kixeku itíkivo, itínoe itúkoti váhere. Kene itínoe pi'asó kixoti ko'ísoneuyea, kehá'ati héki Itukó'oviti koánemaka ne kixovókuti yara kúveu mêum, ópoehane Itukó'oviti héko. 9 Ikétivexa iséneuke ne véherevoko. Aíkaxu'ea yokóvo, epó'oxo íyea. Hákonenoe yekôvo itea tíve'ikapu. Hákonoe elôke yokóvo itea aíkaxu'ine yokóvo. 10 Hako kepayásokovo, koane ikéseanaxapapu Vúnae, yane kahaná'ikopitimo.

Ako yusíka húkeyea visóneuno po'ínu ûti koyúhoyea ûti itúkeovo váhere

11 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, hákonoe itikóvo húketi isóneunokoko yixóvoti keyúhoyikoko ákoyea yaúnati. Vo'oku enepone xâne húketi isóneu ínixea ákoyea aúnati ne po'ínuhiko xâne, koyuhoâti itúkeovo pahukóvoti hákoti exôa koêku, koati inixoâtimaka ákoyea itúkovoke ne sasá'iti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea ya emó'uke, koane koyuhoâti ákoyea aúnati nê'e. Akoéneye ítike, hainá'ikopo iti itukoâti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, itea koati inixeâti ákoyea itúkovoke. 12 Poéhane Itukó'oviti motovâ éxokea xâne ne ponóvoti kixovókuti nókone itúkea, koane poéhanemaka yumópomo xâne nê'e. Poéhanemaka nê'e motovâ

koíteovo xâne, koane poéhanemaka motovâ pahúkopea ipihóponovokutike nê'e. Kutí'ikopo íkitixopovo inixépovoti yusíkea húkeyea iséneuno po'ínuhiko xâne keyúhoyi ákoyea aúnati?

Koêku ne pahukóvoti isoneûti

13 Kó'oyene yakámokenonu, itínoe áhati kó'iyea: “Éhamo itukovo káxe vónope, koane éhamo itukovo pitivóko vónoku. Poéhamo xoénae vóvea ya, koane vipíhoati tumúne ra vítuke. Yane enómo apeínoviti” kó'iyea. 14 Itea ako kalíhuina yéxi kêkunoemo ihâroti. Énjakapivonoe ínzixoake ne yápeyi yara kúveu mêum. Koati kuteâti apé kó'iyea kali yôu, yane ako oríko uké'epea. 15 Ya koêkuni “Éhamo itukovo káxe vónope” ké'iyi, hara mani kêti: “Itukapu ahá'inovi Vúnae, haramo vitúko, koane haramo kíxoa ûti ne vítuke” mani koeti yiûho. 16 Itea kuteâti ra kêku, yupihovó koene kepáyasokivo yane keyúhoyi ítenemo itíki. Yoko uhá koeti yuhôti kuteâti, ako aúnati. 17 Neíxoaneikopo, enepone exoâti kónokea itúkea únati itea ákoti itukâ, koati pahukóvoti.

5

Kixoku váherexea itúkeovo ne iríku

1 Kó'oyene yakámokenonu, itínoe iríku. Íyeanoe, epó'oxo ikétivexa iséneuke ne kêkumo vo'ókuke ne váhere koekúti simópitinoemo. 2 Enepone êno apeínopitinoe, pihínotine ákoyeane aúnati. Enepone êno ípevo yúnaheixone, níkoheane kálihunoe hó'openo. 3 Enepone tîketina, ôro yoko péhu yúnaheixonemaka, koati ko'ihómuyotine. Yoko énomonemo koyuhópinoe nonékuke Itukó'oviti ákoyea panápu ne itíkivo. Epó'oxo ya hunókokuke, kutí ketímo oró'oeti vekoti xapa yúku vo'ókuke. Énomonemo itukóvo yehópo yaneko káxe vo'ókuke ne êno apeínopiti yúnaheixone kó'oyene. 4 Enepone mani námoepo ko'itúkeinopitinoe iséne, yúnaepinovo ákoti perexânoe, énomonemakamo koyuhópi nonékuke Itukó'oviti. Epó'oxo enepone tívo'ikeovo ko'itúkeinopitinoe, itópono Itukó'oviti, enepone Vúnae éxoti koeku uhá koeti koekúti. 5 Koati ikelísokopovotinoe. Ako nékone yara poké'e. Poéhane yíxivo keúhepeki kéyeku yara kúveu mêum itíkovo. Yara kéyeku, kutí kénoe hó'openo kokínaeti tumúneke koépekeokono. 6 Pehúkoamaka iká'akeovo yoko koépekeokono ne kixeóvovoti xâne yahínoe ponóvoti kixoku itúkeovo, ákotihiko oxéne opósikea kotixoâti.

Konókoti véxea vítea vékea ûti kotíveti koekúti ákoti vaukápapu vikéne

7 Kene itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, hákonoe kemuyá'iko iséneu vo'oku tiú'iti kéyeku, tukú koeti aúkopovope Vúnae. Kutí yákoe ko'ítuketi kavâne yane ákoyea ímaxapa kúxoixea ne ha'i nóne isáneke, kuxoíxoati ne inúxopoti úko inâ nôa, koánemaka ne hunókoku úko motovâti íteovo ne nóne. 8 Énomonemaka yákoenenoeye ákoyea kemúya'ika iséneu koane títiu kéyeyi ikéneke Itukó'oviti, vo'oku yé'exopovone aúkopovope Vúnae. 9 Itínoe mbo'ínu xoko Jesus, hákonoe kepahákinovokoko mará'inamo ínixa Itukó'oviti ápeyea pehúnevo yuhaíkapavine. Yoko ákone ahíkapu ne kaxena yúhoikopeovikumo vo'oku kixoku vitúkeovo. 10 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, hane motokêa hókeokono kixóvoku ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koeku ítea heú koêti neko tiú'iti koekúti vékoku ákoti imaxovó ixâ. 11 Vínixoa unátiyea koêku nekôyohiko, vo'oku títiu kóyeyea ikéneke Vúnae ákoti aukápapu ikéne. Yoko kémoanenoe koêku neko Njô mekúke. Yéxoanoe unátiyea kixópaku Itukó'oviti hunókokuke vekoáne Njô neko tiú'itihiko koekúti, vo'oku itúkeovo koati seánati yoko itípakovoti ne Vúnae.

Ako tôpi ixíko'okovike Teâku nókone kó'iyea ûti

12 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae, harâ'a koati nékone ké'iyi: Enepo itîka koati
yuhôti, hako keyuhôa ya iháke ne Íhae Vanúke, áko'o itukovo ya iháke ne
poké'e, áko'o itukovo ya iháke koêkuti po'ínuhiko koekúti. Itea itukovo "Êm"
kêti, énomone yákoe, koane itíka ákoti ike'ítukexa po'i ihâe yéxoki kaná'uyeaxo ne
yiûho. Itukovo "Áko'o" kêti, énomone yákoe, koane itíka ákoti po'i ihâe vínoake
ikéna'uxi. Énomone yákoeneye maka hákone ipihéponokono.
13 Enepo áva xâne koitóponovoti kotíveti xepákukenoe, yusikóne itúkea
orásaum. Enepo áva elóketi okóvo, imáka'ika Itukó'oviti. 14 Enepo áva xâne
ka'aríneti ya xepákukenoe, ihéxihika ne inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti motovâti
itúkinoahiko orásaum koane áhipu'ikea óliu ya iháke Vúnae. 15 Yoko itóvotimo
ne ka'aríneti vo'ókuke ne orásauna xâne kuvóvoti Itukó'oviti. Koexépukopatimo
Itukó'oviti koane enepo áva pahúnevo ne ka'aríneti, kasasá'ikopinoatimo
Itukó'oviti. 16 Hako hi'onó'uxikoko pehúnevo. Yokóyuhopinokokoa, koane
itíkinakaka orásaum motovâti ítivoa ne váhere kixovókuti. Vo'oku koati êno
ítone itúkea ya orásaum ne xâne ponóvoti kixoku itúkeovo. 17 Eneponeko Îliya
koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke, koati xâne kuteátine ûti. Enepone eópone
koane kixoku ko'ísoneuyea, kuteátinemaka ûti. Yanekôyoke koati koxuná'ixovoti
itúkea orásaum, epémoti Itukó'oviti ákoyeamo kêva úko yara poké'e. Yoko
yumópa Itukó'oviti. Mopó'a xoénae sei koe kohê ako keva úko yara poké'e.
18 Ikénepoke, ina epemópomaka Itukó'oviti kevópeamo. Koá'axomaka, kevópone.
Yane heú koépomaka íhonopea nonéti yara poké'e koane poréxopeamaka há'i.
19 Itínoe mbo'ínu xoko Itukó'oviti, enepo áva xepákukenoe itavókeati ra
kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, epó'oxo áva xâne huvo'óxopati
aúkopeovo xokóyoke ne kaná'uti kixovókuti, 20 puyákapanapa yokóvo râ'a:
Enepone huvo'óxopati aúkopeovo únatike, koati koitóvati ne pahukóvoti ya
mani yonópea ipihóponovokutike, epó'oxo sasa'ípotinemo ne êno pahúnevo
vo'oku ítukeinokono ne pahukóvoti.
Hunókokune.

1 PÊTURU
Inúxoti koyuhópeti páhoe Pêturu

Enepora koyuhópeti, hane pahúkokono mekúke xapa xâne ya po'íhiko poké'e koitóponovoti kotíveti vo'oku kutípea Jesus.

Êno ihíkaxovati ra emo'u Itukó'oviti po'okoâti itúkeovo pítivokona Róma óvo ne Pêturu yutoxôa ra koyuhópeti, itea ako ponó íxa xoko koati îha ne pitivóko. Íhaxoa Mbabílonea, kuteâti koeku yútoe xoko 5.13, vo'oku itúkeovo ihâe kixo'êkoti pitivóko óvoku xâne ikoítoponoati kotíveti ne xanena Itukó'oviti mekúke. Anêkomaka xoko Apokalípisi 18 kuteâti.

Vo'oku itúkeovo kotívetihiko vékoku neko xâne, opósikoa Pêturu koúhepekopea isóneu, koane huvó'oxea píheane tumúne kóxuna'ixeovo hókea Jesus. Koyúhoinoamaka itúkeovo hixopókonoti motovâti iyúseyea kaná'uyeaxo ne kúveovo Jesus. Ina exókoamaka itúkeovo Kristu inuxô koítoponeovo kotíveti ya utíke, koane itúkeovo koati vékokunemaka uhá koeti ûti, uti hokoti Vúnae. Ixíko'okoamaka kónokea itúkeahiko únati, motovâti iháyu'ikeokono ne iha Itukó'oviti vo'ókuke. Enepora yutoéti, huvó'oxoa neko xanéhiko puyákoponeova okóvo ne nókone kó'iyea ya koeku itúkeovohiko koítovone Itukó'oviti.

Turi yútoe

1 Yundóxinopinoe, undi Pêturu, páhoe Jesus Kristu koyúhoyea emó'u.
Mbahúkinopeanoe ra koyuhópeti, itínoe noívokoe Itukó'oviti tahinehí koêti ya
po'íkehiko poké'e. Énomone ya Póntu, Ngalásea, Kapadósea, Âzea yoko Mbítinea.
2 Itínoe koati noívokoepone Itukó'oviti, Ha'a ûti, kuteâtimaka koeku ahá'inopinoe
ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum. Koati Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti
itukópinoe háxaepone xoko Itukó'oviti, kutí'inoke kitípoti Jesus Kristu koane
sesa'ípotine yane itína ovokóvoti ya kuruhúke.
Kaúkapainapeanoe Itukó'oviti ne hána'iti seánakovi koane úhepeti isoneûti
ukeâti xokóyoke.

Motókea iháyu'ikeokono Itukó'oviti vo'oku seánakovi xoko Xe'éxa

3 Koati motokeâti iháyu'ikeokono ne Itukó'oviti, Ha'a Vúnae Jesus Kristu.
Yane hána'iti seánakovi, ikó'inamakopovi koane poréxovimaka kúxoixone ûti
xokóyoke ákoti itukapu kuxohí kixonéti, vo'oku exépukopeane ne Jesus
Kristu ukópea xapa ivokóvoti. 4 Énomone ápeino koúnaepinovi Itukó'oviti,
poréxopovikemo seapáne ûti xokóyoke. Yoko haina kixovókuti motovâti
ipúpa'ixea nê'e. Ákomaka motovâti ikópiti'ikea. Ákomakamo itáhinea. Ú'una
kíxoixinopeanoe Itukó'oviti xokóyoke, 5 itínoe kókoyono kixonéti xunákoke
Itukó'oviti koeku kívivoa, motovâti yenópi xokóyoke. Enepone vonópea
xokóyoke, koúsexoane Itukó'oviti nókone kó'iyea, itea poéhane ya hunókokuke
uhá koeti koekúti ínamo simâpu kaxéna. 6 Énomone aélokeino yokóvo upánini
ikáxu'iyeamea yokóvo kó'oyene, vo'ókuke ra ákoti tôpi kó'iyeovoku tiú'iti koekúti
simópiti. Itea enepone víki tiú'itike koekúti, ákomo áxu'ikene, hú koetímo.
7 Koati hixepókonoti kívivoxo Itukó'oviti kutí'inoke simópiti ra tiú'itinoe
koekúti. Muhíkova ôro, koekúti apêti hunókoku unáko, kónoko vékea yúkuke
motovâti uké'epea ánahi. Ínapoxo hako motokêa kíxikononeye koeku kívivo
Itukó'oviti. Konókotimaka hixépikono, maka iyúseane itíkivonoe koati kuvóvoti
Itukó'oviti. Yoko teru'úxa uhá koêti, ákoti yaukápapu ikíni, koati únatimo
kêku. Yupihóvotimo anú'ukea unako koati únati ôro ákoti ánahi ne unáko

kêkumo. Vo'oku aukápapu Kristu, iheyú'ikokonotimo. Itímakamo teyonéti koane kahaná'iuti, vo'oku itíkivo koati kuvovâti.
8 Ako neíxiku Jesus, itea kóyeane ákoyea omótova yokóvo. Ako ínixea koêku kó'oyene, itea kóyeane kitípi. Énomone kutí'ino apêti hána'iti elókeko yokóvo, ákoti itoâti kayúmakea koêku, vo'oku yupíheovo hána'iko úhepeyea neko elókeko yokóvo. 9 Yoko enepone yehópo, itépononemo koeku kívivo Itukó'oviti, énomone ne apéyeati ákotinemo hunókoku ya xokóyoke.
10 Enepora kasásа'ikopeovi Itukó'oviti kutí'inoke vopâtimo xokóyoke, êno yúmo'ixeova éxea koêku ne porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti mekúke. Êno itúkinoahiko isóneu, kaha'âti éxea koêku. Vo'oku êno káxe tumúneke ápepe neko koekúti, poréxoane Itukó'oviti ne porófetahiko koyúhoyea koêkumo. Énomone neko hána'iti seánakovi Itukó'oviti simo'óvitine kó'oyene. 11 Êno opósi'ixeahiko porófeta éxea ápeyeakumo, koane koêkumo neko koekúti éxokoake Sasá'iti Omíxone Kristu ovâti xokóyoke, enepo koyuhó'inoahiko koeku koítoponeovomo kotíveti ne Kristu tumúneke kaxena ápepe, koánemaka ne kixókonoku iháyu'ikeokonomo ikénepoke. 12 Enepora ihíkauvoti námoe porófetahiko, éxokoa Itukó'oviti ákoyea itúkapu vo'ókukehiko, itea itúkeovo ve'ókukenoe, itínoe apêti kó'oyene, koyúhoinoahiko ne koekúti. Yoko énomone ra némoenoe kó'oyene xokóyoke ne koyuhó'inopeati ne inámati ihíkauvoti omínovike Jesus, enepohikone koyuhó'inopeati ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, páhoe Itukó'oviti ukeâti vanúke. Muhíkova ánjuhiko ya vanúke, yúmo'ixova éxea koêku.

Kahá'ainovea Itukó'oviti vitúkeovo sasá'iti

13 Hukinóvoti ngó'iyea, itúkapu iyukóvoti ne iséneu. Itíkapumaka éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. Hara itíka kíxoixone ákoti kurikâ iséneu kíxoixi, enepone hána'iti seánakopi Itukó'oviti koúsexinopikemo yaneko káxe aukápapu Jesus Kristu. 14 Koeku itíkopivonoe kutípoti Itukó'oviti, hákonenoe itîko váhere koekúti kuteâti koêku yâha itíki yanekôyoke avô'o yexânoe ne emo'u Itukó'oviti. 15 Itea itíkapunoe sasá'iti ya uhá koeti kixeku itíkivo, kuteâtimaka koeku Itukó'oviti, enepone ihaxíkopitinoe héki. 16 Vo'oku hara koe yûho emó'uke: “Itíkapunoe sasá'iti, vo'oku undi sasá'iti” kôe.
17 Enepo itikónoe orásaum, koati “Pai” kixeâti ne Itukó'oviti, enepone exókopatimo yonópoku ne póhutihiko xâne vo'oku kixoku itúkeovo. Yoko ákomo iteôvati ne Itukó'oviti, vo'oku ako xâne payásoti nonékuke. Yusikóneikopo tíyinoe Itukó'oviti ya uhá koeti kixeku itíkivo yâye yara poké'e, itínoe pohu vekó keâti ra kúveu mêum, ákoti itukapu koati yóvokunenoeye, 18 yexoâtimaka ákoyea itúkapu koekúti kuteâti ôro, áko'o péhu ákoti ahikápu yónoku itóponone, veínoa Itukó'oviti itúkea ésa'i koíteovopi, veyopópinoe yane kúxoti kixeku itíkivo ákoti apáhuina únati koekúti omínopike, enepone itukeôvoti yéxone xoko yoxúnoekene. 19 Itea hane veínoa Itukó'oviti koíteovopinoe, itina Kristu yupihóvoti unáko, enepone kuteâti koêku itina koati únati xe'exa su'ûso, ákoti óvaku kopíti'iyea, enepo itukókono ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti, ésa'i itúyopea pahúnevo xâne yara poké'e. 20 Yoko tumúneke ápeyea ra kúveu mêum, koúsokone isóneu ne Itukó'oviti kó'iyeanemoye ne Kristu, itea ínati pahukínovea yara koeku kó'oyene koeku yé'exeovone hunókoku uhá koeti koekúti. 21 Koati vo'oku Jesus kivínovonoe Itukó'oviti, enepone koexépukopati ukópea xapa ivokóvoti, enepone porexoâtimaka itúkeovo hána'iti ihayú'iuti. Yane koati Itukó'oviti kivóvonoe, enepone úkeakumaka ne hána'iti kíxoixone, yéxone koúsokeovomo.
22 Koeku sesá'ipinenoe yane kitípi ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, koane koeku itúkeovo kaná'uti ne ákoyeamaka omótovokoko yokóvo, ákoti

itíkaheapunoe, heru'ó íxeakopo xináko ákoyea omótovokoko yokóvo. 23 Vo'oku enepone inémapi ikéneke Itukó'oviti, haina ítukeinopi xâne yara kúveu mêum, ínapo áva hunókoku. Itea koati itínoe eho emo'u Itukó'oviti, enepone apêti xunáko ikó'inamakopea xâne. Yoko koati kóyekutinemo ne emó'u ákotinemo uké'eyeaku, 24 kuteâtimaka kó'iyea ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti, enepone koêti:

“Uhá koeti xâne, hane koéneye hí'e ya mêum. Kúteanemaka koeku uhá koeti itóponone xâne itúkea, enepone iháyu'ikinokonoke, kutí koe hiu hí'e. Enepone hí'e, ako oríko movóhiyea yane ikorókovotine hîu, 25 itea ákomo uké'eyeaku ne emo'u Itukó'oviti” kôe. *Izâiya 40.6-8*

Yoko énomone ne emo'úti simópitinoe, enepone inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Vúnae.

2

Íhokokono mopôi, poéheve péti ne Jesus

1 Kiríkapaikopo uhá koeti váhere ítikeino po'ínuhiko xâne, yoko simíkikixi, koane îtikoheyivo, yoko poé'aino iséneu po'ínuhiko xâne vo'oku íyekivoa ítukevo, koánemaka ne ihéki po'ínuhiko xâne. 2 Kuteâti koeku inámatiko kalivôno opósi'ixea óhika, íxeanemakaye ne emo'u Itukó'oviti, enepone kutí koeti koati kínati leite ákoti ánahi, koxunákopitinoe ikéneke Vúnae, kutí'inoke itepónotimo uhá koeti ahá'inopi Itukó'oviti, enepone kutí'inoke koitóvopitinoe. 3 Énomone yákoeneye, itukovo koati kaná'uti ikéna'uxi xikóyoke ne hána'iti seánakovi Vúnae.

4 Yahí'akapanoe ne Jesus, enepone kutí koeti inúxoti mopôi imonéti poéheveke péti, ya koeku itúkeovo poéheve kutípone ûti. Eneponê'e, ínixoa xanéhiko yara kúveu mêum ákoyea itúkovoke. Itea koati noívokoe Itukó'oviti nê'e, koane ínixoamaka Itukó'oviti yupíheovo unáko. 5 Kene itínoemaka kutí koeti mopôi ipóvoti ya xoko kutí koeti sasá'iti péti, koéxepoe Itukó'oviti, yóvoku itíki sasá'iti ítuke Itukó'oviti, motovâti ápeyea sasá'iti iké'iparaxoke Itukó'oviti ákoti akutêa ne hó'openohiko oró'oeti mekúke. Yoko koati vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu ínixeamo Itukó'oviti unako koêku ne íperaxike. 6 Énomonemaka kuteâti koeku yuho Itukó'oviti emó'uke, enepone koêti:

“Xapákuke njanéna ya Síyaum injíkoa ne ínzixone mopôi, koati turíxeovoku uhá koeti, kuteâti koeku koati inúxoti mopôi turíxeokonoke péti. Eneponê'e, koati noívongoe, yupihóvotimaka unáko. Epó'oxo koêkuti kutipoâti, ákomo kuvovohí íxa” kôe. *Izâiya 28.16*

7 Koati yupihóvoti unáko xikóyoke nê'e, itínoe kutipoâti, itea ya xokóyoke ne ákoti akutípoa, hara kó'inoa, kuteâti koêku ne yutoéti ya emó'uke Itukó'oviti koêti:

“Enepone mopôi noívokoxine xanéhiko itúkoti péti, ainovó kôe énomone itukóvoxo turíxeovoku uhá koêti, kuteâti koeku koati inúxoti mopôi turíxeokonoke péti” kôe. *Sâramu 118.22*

8 Ina koemáka po'íke:

“Enepora mopôi, ápe itopó kíxone, koane ápemaka íkoroe” koémaka. *Izâiya 8.14-15*

Itopó kixínokonoke xâne vo'oku ákoyea akútipo emo'u Itukó'oviti. Yoko íkorokeokono itukóvo íkuinoake Itukó'oviti ne koetíneye isóneu.

9 Itea ako yákoenenoeye. Koáhati itínenoe háxaepo Itukó'oviti itúkeovo xanéna. Itínoemaka ko'ítuketi sasá'iti ítuke Itukó'oviti kuteâti koêku ne sasedótihiko inuxínoti ítuke Itukó'oviti mekúke. Itínoemaka sasá'iti xâne natíxoku Itukó'oviti. Koati itínenoe poréxopino Itukó'oviti ésa'i itúkeovo xanéna, maka yokóyuhoane xapákuke xâne koêku ne koati êno hána'iti ihayú'iuti kixóvoku Vúnae, enepone veyopópiti ya hahákutike, iyonópopiti xoko êno uhé'ekoti uhapú'iti ovâti

xokóyoke. 10 Yoko haina itínoe xanena Itukó'oviti yanekôyoke, itea itíponenoe
kó'oyene. Yanekôyoke haina itínoe kóseanane, itea kó'oyene itóponopinoe hána'iti
seánakopi ne Itukó'oviti.

Konókoti póneovo kixoku itúkeovo ne xâne hokoti Jesus

11 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, koeku itíkivonoe xâne pohu vekó koâti
ra kúveu mêum, ákoti itukapu peké'exa, injíko'okopinoe ákoyea itika váhere
úhepune miûyo. Vo'oku eneponê'e, koati okópoti inámapoti képoku ikéneke
Itukó'oviti. 12 Konókoti péninoe kixeku itíkivo xapákuke xâne kîrivokoevo
ákoti êxa Itukó'oviti. Yanê'e, koêkuti okopópiti koyúhoti itíkivo váhere
xâne, noixoâtimo ponóvoko ne kixeku itíkivo, koane konokoâtimo iháyu'ikea
Itukó'oviti yaneko káxe exákapeane pahúnevohiko.
13 Koati ahá'inopinoe Vúnae Jesus Kristu ákoyea kepáyasakinapu koêkuti
payásoti apêti xunáko pahúkea xapa xâne yara kúveu mêum, yusíkoti itúkeovo
koati payásoti nâti, áko'o 14 yusíkoti itúkeovo páhoehiko nâti éxea koeku ûti,
yoko ipíhoponea vaheréxoti ítuke, koane iháyu'ikea ponóvoti kixoku itúkeovo.
15 Vo'oku koati ahá'inopinoe Itukó'oviti itíki únati, motovâti ákoyea évekinopiku
emó'u ne xâne ákoti isóneu, enepone áhatimaka koyúhoyea isóneunoa ne
koekútihiko ákoti koati éxea koêku. 16 Kaná'uti keítivokono ya pehúnevo, itea
enepone koíteovopi Itukó'oviti, haina ípe'onexivoke itíki váhere. Ako kalíhuina,
itea konókoti péni kixeku itíkivo vo'oku itínoe ovoxe Itukó'oviti. 17 Tiya uhá
koeti xâne. Hako motovâ yokóvo ne po'inu ûti xoko Kristu. Tiyámaka
Itukó'oviti koánemaka natina ûti.

Konókoti hókea uti kixóvoku Kristu ya vékea tiú'iti koekúti

18 Itínoe ahinoêti, tiya pétarauxa. Hako kepayásokinova, haina póhutine
itukapu itípakovoti yoko itúpa'ikoti, itea koánemaka itukapu váhere xâne
nê'e. 19 Enepo itêa ne váhere kixékonoku ákoti yévotikokonoke, yexoâti
itúkeovo ahá'inopi Itukó'oviti, inixoâtimo Itukó'oviti unako kêku. 20 Itea
enepo itukapu ésa'i váhere ítike ne keítoponivo kotíveti, yusíkoti sikovó
ké'iyi iteâti uhá koêti, itea kóyeane ákoyeamo ihayú'ikopiti vo'ókuke. Kene
itukovo keitóponovoti kotíveti vo'oku itíki únati, iteâtimaka uhá koêti ákoti
imaxovó ixêa, hainápo koati inixoâtimo Itukó'oviti unako kêku. 21 Yoko koati
énomone ne ahá'inopinoe Itukó'oviti iháxikinopike héki. Vo'oku koítoponovomaka
kotíveti ne Kristu yaneko ahe'ókopinoe ya mani ipíheponikono, itukínopitinoe
hékone, kaha'aînopitinoemaka kó'iyeaneye kixeku itíkivo. 22 Eneponê'e,
ako váhere ítuke, koane ako ápahuina semekénovo'iti ipuhíkeati pahákuke.
23 Enepo apê vaheréxinoati yûho, ako aúkapina váhere emo'úti. Koane enepo
apê ikoítoponoati kotíveti, ako ixomo íkama emó'u itúkopinoamo ésa'i, itea
kurí'okopovo Itukó'oviti, enepone kotíxoti xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, koane
ipihóponoati ne vaheréxoti ítuke. 24 Koati namukópati Jesus ne pahúnevo ûti,
porexópeati ésa'i koxé'uke koeku kurúhuxeokono, motovâti uké'exopea xunako
pahunévoti xoko ûti, motovâtimaka itúkeovo ainóvoti ponóvoti koekúti vitúko
nonékuke Itukó'oviti. Koati vo'oku óko'okeovo Jesus ya kuruhúke kutí'inoke
itévoti. 25 Vo'oku itínoe kutí koeti su'ûso yómoti píhoheyea yanekôyoke.
Itea kó'oyene kiríkopone píheheyi, koane hekópotine Jesus, enepone éxoti
kátarakeopi, inuxínopitinoe kuteâti koeku únati koyónoti su'ûso, enepone
kókoyono kixoíxopitinoemaka ikéneke.

3

Enékeake Pêturu ne ko'ímati yoko koyénoti

1 Itínoe sêno ko'ímati, kuteâti yunzó'inoameku ne po'ínuhiko xâne,
énomonemaka koéneye ra yunzó'inopinoe. Hako kepayásokinova ne îme, itea
tíya, maka enepo áva xepákukenoe apêti îma ákoti akutípo emo'u Itukó'oviti,
itúkapu vo'oku kixeku itíkivo kutí'inoke kutípotimo Itukó'oviti, ákoti yokonókoa
ápeyea yihó'inoa, 2 vo'oku noixoâtimo ne ponóvoti kixeku itíkivo, yoko itíkivo
koati teyoti îma. 3 Koane enepone iyéyonevo, itínoe sêno, ako apásika itúkeovo
koekúti kuteâti koati uhé'ekoti ikéhi yoko iké'itukexi iyoyónevoti ôro, koánemaka
uhé'ekoti ípevo. 4 Itea hane itíka kouhé'ekopiti itípenevo. Vo'oku enepone
úhe'ene sêno kuteâti asako omíxone koane itípanevo, ákomo uké'eyeaku nê'e.
Yoko énomonemaka ínixo Itukó'oviti yupíheovo unáko. 5 Énomonemaka itúko
exókeko ne senóhiko teyoti Itukó'oviti mekúke, enepohikone apêtimaka
kúxoixone xoko Itukó'oviti. Aínovo ákoti kapayásakinapu îma koane teyoâti.
6 Énomone koéneye Sâra, yeno Âbraum mekúke. Koati kutípoti îma nê'e. "Unaém"
kíxoa. Epó'oxo kuteâti kixoku itúkeovo ne Sâra, énomonemaka kénenoeye koeku
péni kixeku itíkivo, koane ákoyea píkene ya uhá koeti tiú'iti koekúti simópiti.
7 Kene itínoe hóyeno koyénoti, konókoti yéxi ítipa'iki yîno ya koeku
kemúxoneyikoko, puyakóvatimaka yokóvo ákoyea akútea xunako hóyeno ne
sêno, koánemaka vo'oku kutikokó ké'iyinoe itíkivo ko'ipârati ne apéyeati ukeâti
xoko Itukó'oviti ya hána'iti seánakopike. Énomone yákoeneye, maka hákone
itopâti ne yorásauna.

Konókoti ákoyea kapáyasakinapukoko ne hokoti Jesus

8 Tumúneke únzexea ra yúndoe, hara injíko'okopinoe: Ópoehane yónoku iséneu
ikéneke Kristu ákoti ihaxákeakaka iséneu, koane yokóseanakoko. Hákomaka
motovókoko yokóvo. Itupa'ii íxekaka, koane hákomaka kepayásokinovokoko.
9 Hako itikópinoa ésa'i áva vaheréxinopiti ítuke itukovo yûho, itea itíkapina
únati, vo'oku énomone kahá'ainopinoe Itukó'oviti, iháxikinopikenoemaka héki.
Énomonemakamo kutí'inoke nemukópoti únatinoe koekúti ukeâti ya xokóyoke,
10 kuteâtimaka koêku ne yutoéti emó'uke Itukó'oviti xoko kó'iyeaku:

"Enepone xâne kahá'ati unátiyea kóyeku yara kúveu mêum koane elókeyea
okóvo itukovo káxe, konókoti éxea sayá'ikopea yûho, maka hákone va-
heréxo emó'u xapa xâne, koane hákonemaka ipuhíkea semekénovo'iti
pahákuke. 11 Konókotimaka ahíkuxeova ne váhere kixovókuti koane
itúkea únati. Konókotimaka opósikea óvoheixea kásatike isoneûti, koane
kóxuna'ixeovo itóponea. 12 Vo'oku anêko uke Itukó'oviti koyonoâti ne
ponóvoti kixoku itúkeovo, koane usó kóyemaka kámokenoyea koêkuti
épemonehiko xokóyoke. Itea ako aúnati isóneunoa Itukó'oviti ne itúkoti
váhere" kôe. *Sâramu 34.12-16*

13 Itukovo yixóvoteoxo itíki únati, ápeikopo motovâti koésayu'ixeopinoe?
14 Muhíkova áva ikoítoponopiti kotíveti vo'oku itíki únati, kóyeanemo unátiyea
kêku ikéneke Itukó'oviti. Hákonoekopo pikêa. Hákomaka pipokéxo iséneu
vo'ókuke, 15 itea kirí'akapunoe Kristu, perexoâti itúkeovo énomone exô kêku.
Usó yákoyemaka yéxoki uhá koeti xâne epemó'ikopeati ápeinoke ne kuxonéti
kíxoixone xoko Vúnae, yéxone koúsokeovomo. 16 Itea konókoti ítipa'iki yane
yimópike, koane yéxokivo itíkivo teyoti po'ínuhiko. Konókotimaka sasá'iyea
iséneu, yexoâti ákoyea ítikaheapu nonékuke Itukó'oviti. Yanê'e, enepo áva
itukóheoti kêku koyúhoti itíkivonoe váhere xâne, hána'itimo téyapana vo'ókuke ne
únati kixeku itíkivo koeku héki Kristu. 17 Vo'oku unatíne íkeitoponikono kotíveti
vo'oku únati ítike, itukápuxo énomone ne ahá'inopi Itukó'oviti, yane itúkeovo
keitóponovoti kotíveti vo'oku ápeyea váhere ítike. 18 Yoko énomonemaka koéneye
Kristu yaneko ivókeovoku. Yoko poéha ivókovo. Koati úsotine itukéti ne ítuke.

Ákone káyuixa poréxopea ésa'i pahúnevo ûti. Koati ponóvoti kixoku itúkeovo nê'e, ivokínovati ne ákoti oponóvo ítuke, mihe'ókinovitimaka voxéne vahí'okeovo Itukó'oviti. Kaná'uti ivókeovo yanekôyo koeku itúkeovo xâne yara kúveu mêum apêti mûyo kuteâtimaka ûti, itea exépukopo ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 19 Koatímaka xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti véko yaneko píheakumaka xapa ivokínevotihiko. Énomone yaneko ikámoponoamaka Jesus ne âha koyúhopoinoahiko yane óvoheixokuhiko xoko ákoyeaku omótova ipúhikopea. 20 Yoko enepohikonekôyo, aínovone ákoti akutípo yuho Itukó'oviti nóvo, akô'o imáxapa Itukó'oviti kúxoixea kuríkopeahiko váhere ítuke ya kaxénake Nôe, enepo itukôa ne hána'iti vatéke, kayápae úne mekúke. Ako axú'ina xâne itóvoti yanekôyo yane vatéke. Pohu oitu koe iteôvati ne vaherévokoti koeku iyápakea yane êno úne. 21 Yoko enepone kixoku koíteovokonohiko, koati kixo'êkinoviti áhikeovo xâne ikéneke Kristu, kuteâti koeku enepone kesása'ikikono kó'oyene. Itea enepone kasása'ikeokono uti kó'oyene, haîna ne ihómuyo koxé'u ûti, itea koati kixo'êkoti vépemeane Itukó'oviti kasása'ikopea visóneu vo'oku ítuke Jesus Kristu exepúkopo ukópea xapa ivokóvoti. 22 Yoko pihopóne Jesus vanúkeke, éxopeke Itukó'oviti ovópo, koeku itúkeovo hána'iti kapáyasokone Itukó'oviti, koane éxea koeku ánjuhiko koane uhá koeti po'ínuhiko payásoti yoko tutíyehiko apêti xunáko pahúkea, koêkuti pahúkoku.

4

Inámati kixoku itúkeovo ne hokoti Jesus

1 Vo'oku koítoponeovo kotíveti ne Kristu koxé'uke, énomonemaka ákoeneye iséneu usó kéyeyi keítoponivo kotíveti, kuteâti koeku Vúnae. Vo'oku koêkuti koitóponovoti kotíveti koxé'uke, ákone sikovó ákoe pahunévotike. 2 Énomone yákoeneye, koêkuikomo yóvi yara kúveu mêum, maka hákone itikôa ne váhere úhepune miûyo, itea itúkapune ahá'inopi Itukó'oviti itíko. 3 Vo'oku enóne itíki váhere yanekôyoke, kuteâti itúkovoke ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti. Énomone ne sikovó ké'iyi itíki váhere úhepune miûyo, yoko kepíneyi xâne ákoti itukapu koati míxone, koáne ne kehíhiyi yoko pepokehí kíxi itíkivo. Kúteanemaka ne yetorehí ké'iyi xapa ayuíti vo'oku yemoko kumá'am, koáne ne po'i itíkovoke yupihóvoti ákoyea aúnati koeku héki hokonéti ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti. 4 Koati vo'oku ákoyeane yakáha'ine po'ínuhiko xâne koetíneye ítuke, enepone yuixóvoti itúkea uhá koeti kó'iyeovoku koekúti ákoti aunáti, ene poé'ainopinoe isóneuhiko, koane ihákeopinoe vo'ókuke. 5 Itea konokoâtihikomo yumópea Itukó'oviti, enepone exókopoti yonópoku uhá koeti xâne, kúteane ne âvoti ivakápu koánemaka ne ivokóvotinehiko. 6 Énomonemaka kutí'inoke koyuhóvoti ne inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus xapákuke xâne ivohíkovotine, enepone inuxópinoviti, motovâti itúkeovo xoko Itukó'oviti ópo ákotinemo hunókoku, upánini kónokea vékea pevóti inúxotike, kuteâti koeku uhá koeti xâne yara kúveu mêum.

7 Ye'ékone hunókoku uhá koeti koekúti. Itíkapuikopo éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. Hákomaka kutí kê imokoo koyêti, itea itúkapu iyukóvoti iséneu, motovâti itíki orásaum. 8 Yoko enepone koati nékone ké'iyi ya uhá koêti, énomone ákoyea omótovokoko yokóvo ákoti itîkaheapu. Vo'oku enepone ákoyea omótovokoko vokóvo, ramápu'iko ákoti yumaxápu kálihunoe koekúti mani kutí'inoke poe'aînokokoti visóneu. 9 Usó yákoyenoe kétaraki koêkuti simópiti yóvokuke, ákoti kepahákapa. 10 Enepone íparaxeovike Itukó'oviti yéxone itíki ítukeke, iké'itukexa motovâti hivó'oxikoko ikéneke Kristu. Yane itimo koati únati ovoxe Itukó'oviti, éxoti ikó'itukexea íparaxeopike, enepone

ákoti tôpi kó'iyeovoku exóneti íparaxovike Itukó'oviti ya hána'iti seánakovike.
11 Enepone ko'ipârati éxea koyúhoyea emo'u Itukó'oviti, konókoti itúkeovo
kuteâti koúhapu'ikinovike Itukó'oviti ne koyúho. Enepone ko'ipârati huvó'oxea
po'ínuhiko xâne, konókoti itúkeovo ya xunákoke Itukó'oviti itúkea. Yane
ihayú'ikokonotimo Itukó'oviti ya xoko Jesus Kristu ya uhá koeti koekúti.
Yoko énomoneoxo motokêa itúkeovo hána'iti ihayú'iuti, payásoti ya uhá koêti,
ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Hána'iti itópoinovike ikéneke Kristu ne vékea ûti tiú'itike koekúti

12 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, hákonoe poe'aînoa iséneu enepo víka tiú'itike
koekúti, kuteâti koeku ohone koati kótuti yúku oro'ókopitinoe. Koati simínoti
hixópeovi. Hako iyipáxova kutí'iyea ákoti itukapu vékoku ne uhá koeti ûti. 13 Ya
koêkuni poé'ainoa iséneu, yusikóne elókeyea yokóvo vo'oku kehá'ineyi Kristu,
kuteâti nóvo véko kotívetike koekúti. Yane yupihóvotimakamo elókeyea yokóvo
yaneko káxe koûrapu'ikeokonokumo itúkeovo hána'iti ihayú'iuti ne Kristu.
14 Itukapu apêti koemóke'epitinoe vo'oku héki Kristu, ako yuvâti. Koati únati
kêku vo'ókuke ne êno ihayú'iuti Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ovo'ó koépitinoe.
15 Itea ako omótova itúkeovo vo'oku képeki po'inu xâne vikínoke tiú'itike, áko'o
itukovo vo'oku yoméxi, áko'o vo'oku ápeyea váhere ítike, áko'o vo'oku yopósiki
yéxi koekúti xoko po'ínuhiko xâne mani ákoti omotóva yíxivoa. 16 Itea itukovo
vikoti tiú'itike koekúti vo'oku héki Kristu, hako tíyo, itea ihéyu'ika Itukó'oviti
koeku itúkeovo Kristu héko.
17 Vo'oku simóvone kaxena hixópeokono ûti ya tiú'iti koekúti, uti xanena
Itukó'oviti. Yoko itukovo turixóvoti xoko ûti, uti kutípoti Itukó'oviti, námeamo
ákoeneye hunókoku ne xâne ákoti akutípoa ne inámati ihíkauvoti ítuke Itukó'oviti?
18 Epó'oxo itukovo konokoâti vékea uti tiú'itike koekúti, uti koítovone Itukó'oviti,
uti ponóvoti kixoku itúkeovo ikéneke, námeamo ákoeneye hunókoku ne xâne
ákoti akutípo Itukó'oviti koánemaka ne xâne vaheréxoti ítuke?

19 Énomone ngó'ino, enepohikone xâne vekoti tiú'itike koekúti ya ahá'inoake
Itukó'oviti, yusikóne kurí'okopeovo Itukó'oviti, enepone pahúkoti ápeyea uhá
koeti koekúti, enepone motokeâtimaka kúveovokono, koêkumaka yuíxeovo
itúkea únatinoe koekúti.

5

Nókone itúkea ne inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti

1 Kó'oyene anéye injíko'okoake ne inuxínotihiko ítuke Itukó'oviti xepákukenoe,
vo'oku undímaka inuxínoti ítuke Itukó'oviti, koane koati noinjoâti yaneko
koitóponovo kotíveti ne Kristu, epó'oxo ngaha'ínepoatimakamo yaneko káxe
koûrapu'ikeokonokumo itúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti. 2 Itínoe inuxínoti ítuke
Vúnae, enepone xanena Itukó'oviti yâko iníxinoke, enepone kutí koeti su'ûso
oposíkoti koyonoâti, hivá'axa koúkoponeovo ikéneke Vúnae. Haina vo'oku
pohu itúkeovo itíkovoke, hainámaka mitatahí keyêtike, itea itíka ya usó kéyeyi,
kuteâtimaka ahá'inopi Itukó'oviti itíki. Hákomaka itukóvo vo'oku itúkeovo
nemúkope tiûketi, itea itíka vo'oku usó kéyeyi itíki ítuke Itukó'oviti. 3 Hákomaka
kepayásokovo, kehá'ati itíkivo pahukoâti ne pónepike Vúnae iníxinoa ítukeke,
itea itíkapu xâne motovâti hókeokono kixoku itúkeovo ya xapákuke po'ínuhiko
kutípoti Jesus, enepohikone hivó'oe ikéneke Vúnae koeku iníxinoa. 4 Yoko
enepo aukápapu ne Inuxínoviti koati payásoti ya uhá koeti po'ínuhiko inuxínoti
xâne ítukeke Itukó'oviti, apêtimo kutí koeti koati uhé'ekoti kôroa, némoepo,
ákotinemo ipúpa'ixeaku, yupihóvotimaka unáko.

Po'ínuhiko ixíko'okoake Pêturu ne hokoti Jesus

5 Kó'oyene anéyemaka injíko'okopike, itínoe inámatiko xâne. Hako ke-
payásokinova ne xuvé'eti ya itíke, itea tíyahiko. Énomonemaka ákoeneye ákoyea
kepáyasakinapukoko, vo'oku okópa Itukó'oviti ne kapayásokovoti, itea kóseana ne
ákoti kapayásakapu. 6 Hákoikopo kepayásokovo itea ikélihuxapu opékuke xunako
pe'u vo'u Itukó'oviti, ínamo kapayásakapi simapúne koati kaxéna. 7 Kirí'aka
Itukó'oviti ne uhá koeti yónoheixoku iséneu, vo'oku itínoe kátarae. 8 Itíkapumaka
éxoti kixoku itúkea isóneu ya uhá koeti koekúti. Hako kutí kê imokoo
koyêti, itea itúkapu iyukóvoti ne iséneu vo'oku enepone Ndeâpu, yanáne, anéko
xîririkuke ayákukuixeopinoe, kuteâti koeku líyaum ixomo ené'ixovo oposíkoti
nîka, kahá'ati íkorokeopi. 9 Konókoti yokópi ya títiu kéyeyi kívivo Itukó'oviti,
yexoâti ákoyea péhuxapu víki tiú'itike koekúti, itea itúkeovo vékokunemaka
po'ínuhiko ûti xoko Kristu kurivókoxovotine xâne po'íkehiko poké'e. 10 Yoko
Itukó'oviti, enepone úkeaku uhá koeti seanákoti, enepone ihaxíkopitimaka ya
xoko Kristu kehá'ineyi ya natíxokuke itúkeovo hána'iti ihayú'iuti ákotinemo
hunókoku, ikénepoke víki tiú'itike koekúti ákoti koati umó'iyea, porexópitinoemo
itíkivo úsotine yoko títiu koyêti ikeneke, koane koxunákopitimo yoko kox-
uhévekopitinoemakamo ikéneke. 11 Itúkapu énomone payasô oúkeke uhá koeti
koekúti ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Hunókoku yútoe Pêturu

12 Enepora kalihú koeti yúndoenopinoe, évengoa xoko Síla, enepone po'inu
ûti xoko Kristu, íninjone itúkeovo koati motovâti kúveovokono ikéneke Vúnae.
Yundóxinoake râ'a, ngaha'âti ngoúhepekopea ne iséneu ikéneke Kristu, koane
ngoyúhoinopinoe itúkeovo kaná'uti seánakovi Itukó'oviti ra yúndoenopi. Énomone
yávaheixa ákoti yaukápapu ikíni.

13 Enepohikone xâne noívokoemaka Itukó'oviti kuteâti itínoe, enepohikone
íhae pitivóko ínzaunopinoe Mbabílonea, yúhoikopinoe. Koane yúhoikopinoemaka
Márku, enepone kutí ngíxone nje'éxa ikéneke Itukó'oviti. 14 Yíhaikaka, siunoné
kixekókoti kuteâti kixókokoku yúhoikeokoko ûti tokopókoko ûti, imeâtinoe
sasá'ikoke iséneu, itínoe kopo'ínukokoti xoko Kristu.

Itúkapu úhepetike isoneûti yóvoheixo, uhá ketínoe kutípoti Kristu.

Hunókokune.

2 PÊTURU
Pí'ape koyuhópeti páhoe Pêturu

Enepora koyuhópeti, yutóxinoake Pêturu, koati okópoti ihíkauvoti ákoti akaná'u itohíneoti xapákuke hokotíhiko Jesus.

Ápe xâne kaxénake Pêturu ihíkaxoti imokóvokutike ákoyeamo aúkapapu ne Jesus. Itea éxokoa Pêturu ne kutípotihiko Jesus itúkeovo vo'oku yupíheovo ákoyea ímaxapa Itukó'oviti kúxoixea ne xâne kutípea Xe'éxa koane kurípopea ne pahúnevo ko'ókorinoke aúkopeovo Jesus.

Enepohikoneko xâne kopoé'akoti íhikaxea, aínovomaka koesáyu'ixoti kixoku itúkeovo, yuixóvoti itúkea váhere úhepune mûyo, koane koésayu'ixea isóneu po'ínuhiko xâne vo'ókuke. Koyúhoa Pêturu ipíhoponeamo Itukó'oviti ne xâne kuteâti. Ixíko'okoamaka Pêturu neko kutípotihiko Jesus kóxuna'ixeovo ikéneke Vúnae, koane itúkeovo kuri'ókovatihiko tukú koeti aukápapu ne Jesus, motovâti itúkeovo sasá'itihiko nonékuke Itukó'oviti yaneko káxe aukápapune Jesus.

1 Yundóxinopinoe, undi Simaum Pêturu, undi ovoxe Jesus Kristu koane páhoemaka koyúhoyea emó'u xapa xâne. Mbahúkinopeanoe ra koyuhópeti, itínoe kuvóvoti Vúnae kuteâtimaka ûti, inixeâtinoe itúkeovo koati hána'iti itópoinopike ne kívivoa, kuteâtimaka koeku vínixone yane kúveova ûti. Koati vo'oku ponóvoku ne ítukeinovi Itukó'oviti, enepone kuvóvone ûti, yoko Jesus Kristu, Koitóvoviti, kó'inokeneye. 2 Kaúkapainapinoe Itukó'oviti hána'iti seánakopi yoko úhepeti isoneûti ukeâti xokóyoke, ya koeku yukóponi yéxi Itukó'oviti koánemaka Vúnae Jesus.

Ahá'ínoa Itukó'oviti ne xâne koeku itúkopeovo xe'éxapone

3 Koúsokinovea Itukó'oviti ya hána'iti xunáko ne uhá koeti nókone ûti ikéneke, motovâti ápeyea inámapoti koépoku ûti ikéneke, koane motovâtimaka vitúkeovo xâne teyoâti ya uhá koeti vekoku ûti. Kó'inokeneye, koati vo'oku véxea Itukó'oviti, enepone ihaxíkoviti hókea ûti, kaha'aînovitimaka vitúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti kuteâti itúkeova. Koati kousókinovitimaka uhá koeti nókone ûti ikéneke, motovâti ápeyea vitípanevo kuteâtimaka itípanevo. 4 Koeku kó'iyeaneye, anéye yuhó'inovi Itukó'oviti, koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne yupihóvoti unáko, yupihóvotimaka vínixea hána'iyea ne itópoinovike. Koati vo'ókuke neko yûho ákoti aukápapu ikéne, kutí'ino apêti xoko ûti itípanevo kixóvoku ne Itukó'oviti, kutí'inokemaka viteóvati ne vaherévokoti yara kúveu mêum koesáyu'ixoti xâne, enepone uhá koeti kó'iyeovoku váhere aha xâne itúkea.

5 Kéxuna'ixapuikopo ikéneke Itukó'oviti, maka xané íxane itípenevo ne kívivo Itukó'oviti. Kene ne itípenevo, xané íxanemaka ne kaná'uti exóneti íhae xoko Itukó'oviti. 6 Kene ne kaná'uti exóneti íhae xoko Itukó'oviti, xané íxanemaka ne yéxi seyá'ikopivo. Kene ne yéxi seyá'ikopivo, xané íxanemaka ne ákoyea kemúya'ika iséneu héki Vúnae. Kene ne héki Vúnae ákoti kemuyá'ika iséneu, xané íxanemaka ne tíyi Itukó'oviti ya uhá koeti kixeku itíkivo. 7 Kene ne tíyi Itukó'oviti ya uhá koeti kixeku itíkivo, xané íxanemaka ne kutí kixi koati pe'ínu ne po'ínuhiko ûti xoko Jesus. Kene ne kutí kíxi koati pe'ínu ne po'ínuhiko kutípoti Jesus, xané íxanemaka ne ákoyea omótovo yokovo uhá koeti xâne. 8 Vo'oku enepo akoéneye kixeku itíkivo, epó'oxo enepo keukápana ké'iyineye ikéneke Vúnae, ákomo itíkapu xâne ákoti ítone ítukea koane ákotimaka êho ikéneke. 9 Itea enepone xâne ákoti akoéneye, kutí koe komítiti. Poéhane ákoti ahikápu ínixo, epó'oxo inótovane okóvo sasá'ipeane ne pahúnevo yanekôyoke.

10 Yapásikaikopo inamá'axoyea yixóva ra koekútihiko, itínoe mbo'ínu xoko
Vúnae, motovâti í'iyuse kóyeyea itíkivo koati iháxiu Itukó'oviti hókea, koane
noívokoemaka yonópea xokóyoke. Enepo yakoéneye, ákomo itévokiku hó'eke ûti.
11 Epó'oxo énomonemakamo kutí'ino yupihóvoti unátiyeamo kêku sîpa natíxokuke
Vúnae Jesus Kristu Koitóvoviti, enepone ákotinemo hunókoku natíxea.

Yutóxinoake Pêturu ra koyuhópeti

12 Énomone kutí'ino usó ngoyêti ixómoyea ngoyúhoinopeanoe ra koekútihiko,
motovâti ákoyea inátapa yokóvo, upánini yéxoa kaná'uko ne ihíkauvoti
némoenenoe, koane títiu kéye ákoyea kiríka héki. 13 Koêkuiko ámbeyea
yâye yara kúveu mêum, koati ininjoâti itúkeovo ponóvoti ngóyukea iséneu,
nzuvo'óxopitinoe puyákoponeova yokóvo ra koekútihiko. 14 Vo'oku énjoa
yé'exeovone imbúhikopeaku yara kúveu mêum, vo'oku koúhapu'ikinonoane
Vúnae Jesus Kristu. 15 Koati ngoxuná'ixovoti nzuvó'oxeopinoe, maka
ákoyenemoye puyákoponeova yokóvo uhá koêti ra koekúti ike mbihópine xoko
Itukó'oviti.

Koati kaná'uti ra emo'u Itukó'oviti

16 Yoko enepo koyuhó'inopeanoe ûti, ûndi yoko nza'ínehiko, koêku ra hána'iti
xunako Vúnae Jesus Kristu yoko aúkopovopemo, haina koyúhoti uti ihíkauvoti
itúkohiu xâne ya éxeako itea, koati noíxone vûke nê'e itúkeovo koati hána'iti
ihayú'iuti. 17 Vo'oku koati Itukó'oviti, Há'a, kapayásokoa exókoviti itúkeovo êno
hána'iti ihayú'iuti yaneko inú'ixeaku emó'u xoko óvoku vanúkeke ákoti kuteâti
úhe'ene. Énomone ne yûho koêti: “Eneporâ'a, énomone Nje'éxa ákoti omotóva
ongóvo, porexónuti hána'iti elókeko ongóvo” kôe. 18 Kámoa ûti neko emo'úti
inu'íxoti vanúkeke yaneko kaha'ínea ûti ne Vúnae yane sasá'iti vóvoheixoku
oúkeke ne hána'iti mopôi.

19 Énomone kutí'ino iyúseoti motó'iyeova kutípea ûti ne yuho porófetahiko
mekúke koyuhôati koêku ne koekútihiko simóvotine kó'oyene. Yoko koati
únatimo kêkunoe iveváki yûho, enepone kutí koeti yúku kouhápu'ikoti xapa
hahákuti tukú koeti simapúne neko káxe aukápapu ne Kauhápu'ikopitinoemo,
enepone kutí koeti koêku ne pú'iti hékere xánena ihâroti. 20 Itea inúxoti
ya uhá koêti, konókoti yéxinoe ákoyea ápahuina emo'u porófeta yutoxóvoti
emó'uke Itukó'oviti itukóvo isoneú kíxone porófeta. 21 Vo'oku enepone yutoéti
emó'uke Itukó'oviti koyúhoti koêku ne âvoti simâpu kaxéna, ako ápahuina ukeâti
ya isóneuke xâne. Itea ápe (sasá'iti) hóyenohiko éxokoake Itukó'oviti ahá'inoa
koyúhoyea, enepohikone koúhapu'ikinoakemaka Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti âha
koyúhoyea.

2

Koêkumo ne ákoti itukapu kaná'uti páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u Njû 3-16

1 Kuteâti koeku ápeyea xâne mekúke koyúhoti ápeyea koúhapu'ikinoake
Itukó'oviti koyúhoyea xapákuke xanéhiko itea ákoti akaná'u, énomonemakamo
koéneye xepákukenoe ápeyeamo xâne kuteâti. Itea ôriti iyúseyea koêku ne
ihíkauvoti íhikaxone itúkeovo iyonópati ipihóponovokutike ne xâne hokoâti.
Muhikóvatimo íhikaxeahiko ákoyea akána'u ne Vúnae, enepone porexópinoati
ésa'i itúyopea pahúnevo. Yoko énomonemo kutí'inoke simó koatímo ne
ipíhoponeokonohiko. 2 Enómo xâne hokoâti yane váhere kixoku itúkeovo,
enepone sikovó kó'iyea itúkea váhere úhepune mûyo. Yoko vo'ókukehiko, enómo
xâne koemóke'eati ne kaná'uti kixovókuti hó'e ûti. 3 Koane vo'oku ixómoyea
ipúpakinohiko isóneu kahá'ayea enó'iyea apeínoati, apêtimo íhikaxeopikenoe,

itukohí kíxone, kahá'atihiko íteopinoe yoko itúkeopi íhikau. Kutí ketínoemo váneu nê'e, ítonehiko yane ákoti akaná'u yûho. Itea mekúne koúsokinokonohiko ipíhoponeokono ipihóponovokutike. Yoko ákomo íteovaku neko kixópokonokumo.
4 Hanemo koéneye kuteâti kíxoaku Itukó'oviti ne ánjuhiko pahukóvoti nóvo
ákoyea okóseana. Kuríkoahiko xoko koítoponeovoku kotíveti ika'ó koyêti xoko
êno upénoti uhôro ínati haháku, kuxoâti ne káxe éxokopeakumo Itukó'oviti
yonópokumo ne uhá koeti xâne. 5 Ákomaka okóseana Itukó'oviti ne váherehiko
xâne mekúke. Poéhane Nôe koítovo, enepone koyúhoti xapa xanéhiko
kónokea pónea kixoku itúkeovo. Yoko koítovamaka Itukó'oviti ne po'i seti
koeti xâne yaneko pahukôa koínikea ne kúveu mêum, koupá'ixoti xanéhiko
váhere kixoku itúkeovo. 6 Koane heu-heú kíxoa Itukó'oviti uké'exopea
neko váherehiko xâne ovâti neko pitivókohiko mekúke iháxoneti Sódoma
yoko Ngómora. Poéhane épouxa irikóvo, exókoati Itukó'oviti kíxeanemoye
ipíhoponea ne uhá koeti xâne itúkoti váhere. 7 Itea koítovo Lô, hóyeno
ponóvoti kixoku itúkeovo, ikotívexoatimaka isóneuke kixoku itúkeovo neko
váhere xanéhiko ákoti teya Itukó'oviti, enepohikone sikovó koyêtihiko itúkea
váhere úhepune mûyo. 8 Vo'oku koati hóyeno ponóvoti kixoku itúkeovo ne
Lô, kotiveâti isóneuke ne kámone yoko noíxone itukovo káxe vo'oku váhere
kixoku itúkeovo neko xanéhiko kûrivokoevo xoko ípuxovoku. 9 Iyúseoneikopo
éxea Vúnae koíteovo xâne teyoâti yane kotíveti koekúti vékoku, koane haxá
kíxeamaka ne váherehiko xâne, kuxoâti símeovo kaxena éxokopeakumo Vúnae
yonópoku ne uhá koeti xâne. 10 Áko'oneoxomo ne xâne yuixóvoti itúkea
váhere úhepune mûyo, koane koekútihiko yupihóvoti ákoyea aúnati, enepo-
hikone ákotimaka teyâ ne payásotihiko ya utíke mani nókone téyea ûti.
Ainóvotimaka xâne ákoti kamâ, xúnatimaka isóneu ípihea tumúne koêkuti âha
itúkea, koane áhatimaka kapáyasokinovo po'ínuhiko xâne. Ákomaka píka iháke
ne koati hána'iti teyonétihiko, nókone téyea ûti. 11 Muhíkinova ne ánjuhiko,
enepone yupihóvoti itúkeovo xúnati koane payásoti ya utíke, ako íxaneye yûho
nonékuke Itukó'oviti koyuhoâti motókeyea ipíhoponeokonohiko ne xâne iháko
nekôyohiko. 12 Itea enepohikone xâne ngixínopike vaheréxoti kixoku itúkeovo,
koati kuteâti hó'openohiko íhae hôi ákoti isóneu, hokotíhiko koêkuti iyónoaku
âha. Yoko kuteati ápeinoke hó'openo íhokeokono yoko koépekeokono, koánemaka
nekôyohiko. Koati ainóvothiko koemóke'eti koekúti ákoti exína isóneu koêku,
epó'oxo kuteâti hunókoku ne hó'openohiko namukókono, énomonemakamo
koéneye hunókoku nekôyohiko kurikákana ipihóponovokutike. 13 Enepone
námoepo vo'oku váhere ítuke, harâ'amo, váherexinokonomaka ítuke hunókokuke.
Koati úhepetinoahiko itúkea váhere úhepune mûyo, muhíkova ya káxe. Enepo
ainóvokoxovopinoe he'uxínovonoe níki, puyakóponovomaka yokóvo ivókinovovi
Vúnae, kutí koéhiko ihomúyoti koane isayúnevoti híyeuke koati sasá'iti koekúti
enepo kaha'ínepinoe, koeku itúkeovo xâne ákoti saya'íkeapu itúkea váhere âha
kíxeova. 14 Enepohikonê'e, ako ita noíxea sêno ákoti akahá'a itúkea váhere âha
xokóyoke. Ako momí'iyeaku itúkea váhere. Koati ahúkotihiko ya ítea po'ínuhiko
xâne ákoti koati tiú'iko ikéneke Vúnae. Aínovomaka xâne ipupákinoti isóneu
kahá'ayea enó'iyea apeínoati. Koati motokeâti yonópea ipihóponovokutike.
15 Aínovomaka itavókeati ne kaná'uti xêne, hokópoti kixoku itúkeovo Mbalâum,
xé'a Mbêo mekúke, enepone usó koyêti itúkea váhere motovâti namúkea tiûketi.
16 Itea sayá'ikokono nê'e yanekôyoke vo'oku váhere ítuke. Poréxoa Itukó'oviti
ne péyo njuméntu koyúhoyea kuteâti koeku ûti, uti xâne. Énomone saya'íkoa,
puinoâti itúkea âha, enepone kutí koeti kixoku itúkeovo xâne ákoti isóneu.
17 Enepohikone xâne ngíxone xepákuke, kutí koe uke úne itikóvotine. Kutí
koémaka kapási kayápae xúnati ihunóvoti. Koati kousókinoatine Itukó'oviti

yonópokuhikomo xapa êno hahákuti ipihóponovokutike. 18 Kutí koéhiko koati
ahúkoti ya koyúhoyeake, itea ako itópoinoke xâne neko yûho. Itóhiko po'ínuhiko
xâne hokópea kixoku itúkeovo vo'oku poréxeahiko sikovó kó'iyea itúkea váhere
úhepune mûyo yoko koêkuti váhere aháp inovo. Yoko énepohikone xâne ítone,
ainóvoti mani ínati ipuhíhikopea xapákuke xâne ovóheixoti pahunévotike.
19 Itínokonoke nekôyohiko, vo'oku koyúhoinokono ákoyea itopó'oviti, uti xâne,
vitúkea koêkuti vâha vitúkea. Yoko inípono neko kixotíneye yûho, aínovo xâne
kutí koeti akaúti opékuke xunáko ne váhere kixovókuti. Vo'oku koêkuti koekúti
ito'óviti, uti xâne, uti kutí koeti akaúti opékuke xunáko nê'e. 20 Énomone
ngó'ino: Enepone xâne éxoti Jesus Kristu, enepone Vúnae yoko Koitóvoviti,
koane iteóvati ne xunako váhere kixovókuti yara kúveu mêum vo'ókuke, enepo
kayukápapu yane váhere kixovókuti, koati yupihóvotinemo koêku hunókokuke
ya inúxotike. 21 Vo'oku unatíne ákoyeani éxa koêku ne kaná'uti xêne ihíkaxoviti
ponea uti vítuke, yaneko turíxea hókea ina kayukópovo ikéneke, itavókopeati
ne sasá'iti ihíkauvoti páhoenovi Itukó'oviti, íhikaxokonoke. 22 Enepone xâne
koetíneye kixoku itúkeovo, koati kousókoati xokóyoke ne kaná'uti kixonéti
koêti: “Káyukopinovamaka tamúku nikópea ne oévo” koáne “káyukopovomaka ne
ahiúti kûre komótekexopeovo xapa yomômo” koêti.

3

Koêkumo yuho xanéhiko tumúneke káyukopovope Vúnae Jesus

1 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, pí'apene yúndoenopinoe râ'a. Ya uhá koêti
ra pi'âti yúndoenopi, ombósiko ngixoku ixómoyea ngóyukoa ne sasá'iti iséneu
koeku nzuvó'oxeopinoe puyákoponeova yokóvo ra koekútihiko, 2 motovâti
ákoyea inátapa yokóvo yûho neko koati sasá'itihiko porófeta koyúhoti emo'u
Itukó'oviti mekúke, koánemaka ne páhoenovi vitúkea ne Vúnae yoko Koitóvoviti.
Énomone ne ihíkauvoti íhikaxone ápostuluhiko, enepohikone páhoe Jesus
xepákuke. 3 Inúxotike, tumúneke símeovomo hunókoku ra mêum, konókoti yéxi
ápeyeamo xâne émoketihiko, yuixóvoti itúkea váhere úhepune mûyo. 4 Haramo
koe yûho koémoke'eyea aúkopovope Jesus: “Koyúhopepo káyukopeovomo.
Ná'ikopo? Vo'oku ukeátine inâ ivohíkovo neko voxúnoekene, kóyeakone kóyeku
ne uhá koeti koekúti kuteâti koêku inâ apê” koetíhikomo. 5 Kó'inokeneye ne
yuhómo, akó'oti akahá'a puyákoponeova okóvo râ'a: Koati mékutine ápe ne
vanúke koánemaka ra poké'e. Itea inúxotike, ipúhikea úneke ra poké'e koane
yane ítixopeovoku ne úne, ápene ne movó'iti poké'e inâ pahukôa Itukó'oviti
ápeyea. 6 Ákomaka puyákapanapa okóvo nekôyohiko uké'exeokono ra kúveu mêum
yaneko mekúke koiníko êno úne. 7 Kene enepora vanúke koáne ra poké'e
apêti kó'oyene, koati hoenáxokonoti oró'okeokonomo ya yúku kuteâtimaka
páhoe Itukó'oviti kó'iyeanemoye. Koati kuxokónoti símeovo kaxena éxokeakumo
Itukó'oviti yonópokumo ne xanéhiko váhere kixoku itúkeovo, pahukákanahiko
yonópea ipihóponovokutike. 8 Itínoe mbo'ínu ákoti omotóva ongóvo, ako yusíka
inótoyeova yokóvo râ'a: Ya xoko Vúnae Itukó'oviti, kutí koe póhuti mili xoénae
ne póhuti káxe. Kene póhuti mili xoénae kutí kôe póhuti káxe xoko Vúnae.

9 Haina koukóponoati Vúnae ne kaxena káyukopovope, enepone koati yuhôti
yuhó'inovi yanekôyoke. Haina ko'okôriti itúkea neko yûho, kuteâti isóneunoa
po'ínuhiko xâne, itea koati yupihóvoti ákoyea ímaxapa kúxoixeopinoe, puvâti
ápeyea xâne pihópotimo ipihóponovokutike, kaha'aînotimaka uhá koeti xâne
ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane sasá'ipea nonékuke. 10 Enepone
kaxena aúkopovope Vúnae, kutí koetímo símo ne ómevoti. Yaneko káxe,
uke'épotinemo ne vanúke xaneâti koati êno hónoti emo'u ipuhókoti. Yoko
oro'ókovotimo uhá koeti ovâti ne vanúke. Kúteanemakamo kixoku uké'exeokono

ra poké'e yoko uhá koeti ovâti. 11 Koeku kó'iyeanemoye uké'exeokono uhá koêti ra koekútihiko, yusikóneikopo sasá'iyea kixeku itíkivo koane itíkivo teyoti Itukó'oviti ya uhá koeti koekúti, 12 koêkuikomaka kíxoixopi símeovo ne kaxena Itukó'oviti, yehákoatimaka símeovo koeku yíxivo itíki ahá'inopi. Yoko simapúne neko káxe, uke'éxopatimo yúku heú koeti ovâti ne híyeu vanúke yoko poké'e, koane iturékexotimo uhá koeti vo'oku otúkomo ne yúku. 13 Kene ûti, uti kutípoti Vúnae, hara kúxo ûti ápepeamo inámati vanúke yoko poké'e ovópokuhiko ne ponóvoti kixoku itúkeovo, kuteâtimaka koeku yuho Vúnae, enepone koati yuhôti ákoti aukápapu ikéne.

Nókone kó'iyea ûti koeku kúxoixopea ûti ne káyukopovope Vúnae

14 Énomone ngixínopi, itínoe ákoti omotóva ongóvo, kéxuna'ixapu koeku kíxoixi ápeyeakumo ne koekútihiko, maka enepo aukápapu Vúnae, inú'ikapapinenoe ya ákoyea pepákexapu iséneu ikéneke, ákotimaka ovópiku pehúnevo, koane ákotimaka xâne motovâti koyúhoyea ápeyea váhere ítike. 15 Yoko konókoti yéxi ákoinoke ímaxapa Vúnae kúxoixea xâne kutípea, itúkeovo poréxoti xanéhiko oxéne íteova ne pahúnevo, kuteâtimaka koêku ne yútoenopi Poûlu, po'inu ûti xoko Vúnae ákoti omotóva vokóvo. Yoko ainóvoti exóneti póneake Itukó'oviti veínoa kíxeaneye yútoe. 16 Énomone koyúho ya uhá koeti koyuhópeti, yútoe, kuteâti ra yunzó'inopinoe kó'oyene. Ápe koekúti kali tiú'iti éxeokono kixó'ekone ya xapákuke neko yútoe. Enepohikone koekútihiko, kópoe'akoa xâne ákoti exêa koêku, ákotimaka tiú'iko ikéneke Vúnae, kuteâtimaka kíxoaku kópoe'akea ne po'ínuhiko ihíkauvoti emó'uke Itukó'oviti. Yoko yonópotihikomo ipihóponovokutike vo'ókuke.

17 Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, koeku yéxinoe ra koekútihiko, konókoti kéhiyanayivo, maka hákone ketávokokono vo'ókuke ne pahukóvoti isoneûti hókone ne xanéhiko ákoti panâpu kixoku itúkeovo. Hákonemaka ukê'e ne títiu kéyeyi ikéneke Vúnae ákoti kirikâ héki. 18 Itea yapási'ixanoe keúkoponivo yane hána'iti seánakovi Vúnae yoko Koitóvoviti, enepone Jesus Kristu, koane yapási'ixamaka keúkoponivo yéxi nê'e. Itúkapu énomone itukóvo hána'iti ihayú'iuti yara koeku kó'oyene, koánemakamo ya uhá koeti káxehiko keno'ókoti ákotinemo hunókoku.

Koékuikone.

1 XUÂUM
Inúxoti karta yútoe Xuâum, páhoe xapa kutípoti Jesus

Enepora koyuhópeti, koánemaka ne pi'âti oko'íkenexoati, víhaxoa “karta yútoe Xuâum”. Ako ipúhika iha Xuâum koatíke yútoe, itea ukeâtinekene “karta yútoe Xuâum” éxeokono. Ápe póhuti Evangelho, enepone inámati ihíkauvoti koyúhoti koeku Jesus, yútoemaka Xuâum, koánemaka ne Apokalípisi.

Hara koati âha ne Xuâum koyúhoinovi yara kártana, kónokea ákoyea omótovokoko vokóvo vo'oku ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti, koane kónokea vóvoheixea ya uhapú'itike ákotine váhere kixoku vitúkeovo.

Yaneko káxehiko yutoxôa Xuâum ra koyuhópeti, ápe xâne ihíkaxoti itúkeovo ainóvoti kixovókuti ákoti asasá'i nonékuke Itukó'oviti, ne uhá koeti koêkuti apêti yara kúveu mêum, koêkuti noíxone xâne koane sípoe. Ya isóneunoakehiko, koeku itúkeovo sasá'iti ne Jesus, ako oxéne ápeyea mûyo kuteâti muyo ûti, uti xâne yara poké'e, ínapo hako sasá'iko ne Jesus. Énomone íhikaxinohiko neko xâne ápeyea xunáko ne Jesus pohu kutí kó'iyea muyo ûti ne mûyo, ákoti itukapu koati muyôti kuteâti muyo ûti, uti xâne pahukóvoti. Kóhiyana Xuâum neko hokoti Jesus, puinoâtihiko kutípea neko ihíkauvoti, vo'oku ákoyea itúkapu ukeâti xoko Itukó'oviti, itea itúkeovo ukeâti xoko Okópoti Kristu.

Ápemaka xâne ihíkaxoti ákoyea oxéne sasá'iyea kixoku itúkeovo ne xâne nonékuke Itukó'oviti koeku ápeyeako yara kúveu mêum, vo'oku yusíkoti sasá'ipeane omíxone, itea kóyeane itúkeovo koêkune xâne hókea váhere úhepune mûyo koeku ápeyeako yara kúveu mêum. Yane kuteâti isóneunoahiko, ako apásika kóyuseyea kixoku itúkeovo ne xâne. Enepohikone xâne koetíneye isóneu, sikovó koéne ya pahunévotike, po'okoâti itúkeovo pohúneti omíxone xâne itovómo. Kene koxé'u, pó'okoa ákoyea oxéne sasá'iyea kixoku itúkeovo. “Koati kixovókuti íhaene yâye yara kúveu mêum ákoti asasá'i. Ako oxéne ípokeovo” koeti isóneunoa. Itea éxokovi Xuâum itúkeovo koati pahukóvoti nonékuke Itukó'oviti ne xâne ákoti asasá'i kixoku itúkeovo. Ako oxéne sasá'iyea isóneu yoko omíxone ne xâne koeku váherexea kixoku itúkeovo. Ú'uhapu'i kixínovea yútoe Xuâum kónokea sasá'iyea kixoku vitúkeovo koeku hókea uti Jesus.

Koeku Jesus, enepone Kouhápu'ikinoviti koeku Itukó'oviti, Há'a

1 Hara yundóxinopinoe koêku ne kóyekutine ápeyea ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum, enepone ominó'oviti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone Évekoaku Itukó'oviti koúhapu'ikinovovi. Eneponê'e, koati kámone ûti koyúhoyea, ûndi yoko nza'ínehiko, koane noíxone ûti ya vukékuke. Koatímaka komómone ûti yoko sipó'oe vo'u ûti nê'e. 2 Koútata'ixovone nê'e, eneponeko ominó'ovitimaka inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Noínjoane, koane noíxoanemaka nza'ínehiko, epó'oxo koyúhoane ûti koêku ne noíxone ûti xokóyoke, koane vetó'okopitinoe koêku neko ominó'oviti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone ovóheixoti novo xoko Itukó'oviti, Há'a, enepone koutáta'ixinovovitimaka. 3 Enepone noíxonene ûti yoko kámonene ûti, énomone koyúhoinopinoe ûti, motovâti poéhayeane visóneu ikéneke Itukó'oviti ákoti vihaxákeakaka. Yoko enepone kó'iyeaneye visóneu, hane úkea xoko poéhayeane visóneu xoko Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko xoko Jesus Kristu, Xe'éxa. 4 Yutóxinoake ûti ra koekúti kaha'âti ûti yupihovó kó'iyea elókeko vokóvo.

Enepone sasá'iko Itukó'oviti, koati kuteâti koeku uhapú'iti

5 Enepone ihíkauvoti kámone ûti xoko Kristu, enepone koyúhoinopikemaka
ûti, énomone ne itúkeovo ainóvoti sasá'iti ne Itukó'oviti kuteâti koeku uhapú'iti.
Ako hahákuti xokóyoke. 6 Enepo vokoyúho poéhapeane visóneu xoko Itukó'oviti
ákoti vihaxákea, itea vovóheixoti hahákutike, koati semekékexoti ûti, epó'oxo
ako vitúka ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 7 Itea itukapu
vovóheixoti uhapú'itike kuteâti koeku Itukó'oviti, koati póhutipone visóneu
ikéneke Itukó'oviti ákotine vihaxákeakaka, epó'oxo kasása'ikopane itina Jesus,
Xe'exa Itukó'oviti, ne uhá koeti pahúnevo ûti.

8 Enepo vokoyúho ákoyea pahúnevo ûti, koati vaupú'ikopovoti. Áko'omaka
xoko ûti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 9 Itea enepo
vokoyúhopinoa Itukó'oviti ne pahúnevo ûti, koati motovâti kúveovokono
nê'e pónea ítuke, koane koúsokeamo yûho kotúyopinoveamo, koane
kasása'ikopinoveamo ya uhá koeti koekúti ákoti aunáti xoko ûti. 10 Enepo
vokoyúhoa ákoyea pahúnevo ûti, koati koyuhoâti ûti itúkeovo semékenovo'iti ne
Itukó'oviti, epó'oxo áko'o xoko ûti ne vitúkea emó'u.

2

1 Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa ikéneke Kristu, yundóxinopeakenoe ra
koekútihiko maka hákone pehukóvo. Itea enepo áva xâne pahukóvoti, anéko
epemínoviti xoko Ha'a ûti íhae vanúke. Énomone ne Jesus Kristu, enepone
ponóvoti kixoku itúkeovo. 2 Énomone kasasá'ikopovi ya pahúnevo ûti. Yoko
haina póhutine pahúnevo ûti, itea anêkomaka xunáko kasása'ikopea pahúnevo
uhá koeti xâne yara kúveu mêum.

3 Hane véxea vitúkeovoxo xâne éxoti Itukó'oviti, enepo vitukâ ne páhoenovi.
4 Enepone xâne koyúhoti éxea Itukó'oviti itea ákoti itukâ ne páhoenovi, koati
semékenovo'iti nê'e, epó'oxo áko'o ya xokóyoke ne kaná'uti kixovókuti ukeâti
xoko Itukó'oviti. 5 Itea enepone xâne itukoâti ne páhoenovi Itukó'oviti, koati
heu-heú koeti koúsokeovo ya xokóyoke ne ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti.
Hara véxea vitúkeovoxo xe'éxapone Itukó'oviti: 6 Enepone xâne koyúhoti
óvoheixea inámapotike apéyeati ukeâti xoko Kristu, konókoti pónea kixoku
itúkeovo kuteâti koeku Kristu.

Pahúkovi Itukó'oviti ákoyea omótovo vokovo po'ínuhiko xâne

7 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, haina inámati koekúti ra páhoenovi Itukó'oviti
vitúkea yara yúndoenopinoe. Énomone ne kúxoti páhoenovi Itukó'oviti, kémone
ukeâti inâ kitipónoe Kristu. Enepone kúxoti páhoenoa Itukó'oviti ne xâne
itúkea, énomonemaka ne kémone yanekôyoke. 8 Itea kóyeane itúkeovo inámati
yara yúndoenopi, kuteâti koeku iyúseyea xoko ítukeinovi Kristu, koánemaka ya
itíkovoke, vo'oku tumúne yóno uké'eyea ne hahákuti koeku uhápu'iyea ne koati
kaná'uti uhapú'iti.

9 Enepone xâne koyúhoti vékea uhapú'itike, itea puvoti po'i xâne, koati
hahákutike ovó'iko tukú koeti kó'oyene. 10 Itea enepone xâne ákoti omotóvo
okovo po'ínuhiko, koati uhapú'itike óvoheixo, epó'oxo ako ápahuina koekúti ya
xokóyoke ikorókoti po'i xâne. 11 Kene ne puvoti po'ínu, hahákutike óvoheixo.
Koati énomone ixomo véko. Ákomaka exa yónoku vo'oku kutí kôe komítiti koeku
vékea hahákutike.

12 Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, yundóxinopinoe vo'oku sasá'ipeane
pehúnevo vo'oku ítuke Kristu. 13 Itínoe úsotine hóyeno, yundóxinopi vo'oku yéxi
neko kóyekutine ápeyea ukeátine tumúneke ápeyea ra mêum. Itínoe inámatiko
xâne, yundóxinopi vo'oku koati iteâti seyá'ikopivoa ne Ndeâpu.

14 Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, yundóxinopinoe vo'oku yéxi Ha'a ûti íhae
vanúke. Keánenoe, itínoe úsotine hóyeno, yundóxinopinoemaka vo'oku yéxi ne
kóyekutine ápeyea ukeáti tumúneke ápeyea ra mêum. Kene itínoe inámatiko
xâne, yundóxinopinoe vo'oku xúnati ne iséneu ikéneke Kristu, koane koati
óvoheixokune iséneuke ne emo'u Itukó'oviti, epó'oxo íteanoe seyá'ikopivoa ne
Ndeâpu.
15 Hako itikovo xâne ákoti omotóva okóvo ra kúveu mêum, koánemaka ne
kixovókutiya. Vo'oku enepone xâne ákoti omotóva okóvo ra kúveu mêum,
áko'o xokóyoke ne ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti, Ha'a ûti. 16 Vo'oku uhá
koeti koekúti yara kúveu mêum, kuteâti koeku váhere úhepune muyo xâne,
koane íyoevo ûke, koane kahá'ayea koekúti kutí'inoke kapayásokovoti, haina
ukeâti xoko Ha'a ûti íhae vanúke, itea koati íhaene yâye yara kúveu mêum.
17 Yoko enepora kúveu mêum, koánemaka ne uhá koeti kuteâti váhere íyoevo
xanéhikoya, uké'etimo. Itea enepone xâne itúkoti ahá'inoa Itukó'oviti, ákomo
hunókoku ovópea xoko Itukó'oviti.

Okópoti Kristu

18 Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, ye'ékone hunókoku ne uhá koeti koekúti.
Kémoanenoe símeamo ne iháxoneti Okópoti Kristu. Yoko anéyene kurí'uxeovo
ne xâne okópoti Kristu. Énomone véxinoa yé'exeovone hunókoku ne uhá
koeti koekúti. 19 Yoko enepohikone xâne okópoti Kristu, aínovo ipuhíkopeati
xapákuke ûti, uti hokoti Kristu, itea hainához hiko koati kaná'uti po'inu ûti
xoko Kristu nê'e. Eneponi itukápaxo, mani anéyetiko xapákuke ûti. Itea
ipúhikopinokehiko, motovâti iyúseyea ákoyea ápahuina po'inu ûti xoko Kristu
xapákukehiko.
20 Kene itínoe, koati ike'íparaxokonoatine ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti.
Énomone uhá ké'ino yéxi ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 21 Haina
yundoxínopitinoe vo'oku ákoyea yéxa ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko
Itukó'oviti, itea vo'oku yéxi, koane vo'oku yéxi ákoyea ápahuina semekénovo'iti
ukeâti ne kaná'utike kixovókuti.
22 Énjakapea itukóvotiye ne semékenovo'iti? Énomone ne koyuhoâti ákoyea
itúkapu Jesus ne Mésiya, páhoe Itukó'oviti koíteovo xâne. Énomonemaka ne
okópoti Kristu, enepone koyuhoâti ákoyea itúkapu kaná'uti ne Itukó'oviti
koánemaka Xe'éxa. 23 Uhá koeti koyuhoâti ákoyea itúkapu Xe'exa Itukó'oviti ne
Jesus, áko'omaka ne Itukó'oviti ya xokóyoke. Itea enepone koyuhoâti itúkeovo
Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, anêkomaka Itukó'oviti, Ha'a ûti, xokóyoke.
24 Konókoti óvoheixea iséneuke ne ihíkauvoti kémone, ukeâti inâ kitipôa.
Enepo avá heixa iséneuke nê'e, yovóheixotimo inámapotike apéyeati ukeâti xoko
Xe'exa Itukó'oviti yoko xoko Ha'a ûti íhae vanúke. 25 Yoko enepone koati yuhôti
koyúhoinovike Kristu ákoti aukápapu ikéne, harâ'a, vópeamo xoko Itukó'oviti
ákotinemo hunókoku.
26 Enepora yúndoenopinoe, koati koyuhoâti koêku ne xâne kahá'ati
kátavokeopinoe. 27 Itea anéye keúhapu'ikikono ukeâti ne Sasá'iti Omíxone
Itukó'oviti, páhoenopinoe Kristu, ákoinoke okónokovo po'i ihíkaxopiti. Enepone
keúhapu'ikikono vo'oku íhikexikonoke koeku uhá koêti ra koekútihiko, koati
kaná'uti koane haina semekénovo'iti. Énomoneikopo yakútipo, kuteâtimaka
koêku íhikexikonoke.
28 Kó'oyene itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, konókoti itúkeovo inámapotike
apéyeati ukeâti xoko Kristu yóvoheixonoe, maka hákonemo píkone ûti yaneko
káxe aukápapu, koane hákonemakamo teyínoke ûti, enepone mani kutí'inoke
he'oneôvati ûti. 29 Koeku yéxi itúkeovo koati ponóvoti kixoku itúkeovo ne

Kristu, konokoâtimo yéxi itúkeovo ikó'inamaepomaka Kristu ne uhá koeti xâne ponóvoti kixoku itúkeovo

3

Koêku ne Itukó'oviti koane ikó'inamaepo

1 Itíkina iséneu koeku hána'iko ne ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti, Ha'a ûti, víhaxinokonoke xe'éxapone. Yoko koati kaná'uti vitúkeova. Hane ákoino éxa xanéhiko yara kúveu mêum vitúkopeovo xe'éxapone Itukó'oviti, vo'oku ákoyea éxahiko Itukó'oviti. 2 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, koati kaná'uti vitúkopeovo xe'éxapone Itukó'oviti. Yoko avo iyúsea ne koépokumo ûti seâpa ûti ya xokóyoke, itea enepo aukápapune Kristu, véxoa kutipasí koépeamo ûti, vo'oku koati noixópatimo ûti kuteâtimo koeku kixóvoku nê'e. 3 Uhá koeti xâne apêti kúxone xokóyoke noíxopeamo Kristu, koati yuixóvoti pónea kixoku itúkeovo, maka itúkapune sasá'iti kuteâti koeku itúkeovo sasá'iti ne Kristu.

4 Itea uhá koeti xâne pahukóvoti, koati vo'oku ákoyea ituka páhoenovi Itukó'oviti pahúkinovo. Yoko enepone pahúkeovo ûti, uti xâne yara poké'e, énomone ne ákoyea vitúka ne páhoenovi Itukó'oviti. 5 Yéxoamaka itúkeovo kotuyôpoti pahúnevo ûti simínoke ne Kristu yara kúveu mêum. Yoko ako pahúnevo nê'e. 6 Uhá koeti xâne ovóheixoti inámapotike apéyeati ukeâti xoko Kristu, ako ávaheixa pahunévotike. Kene uhá koeti ovóheixoti pahunévotike, ako aûrapu'inoa koeku Kristu, koane ákomaka éxa.

7 Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, hako sikêvo yaúpu'ikikono. Vo'oku enepone xâne ponóvoti kixoku itúkeovo, koati ponóvoti kuteâtimaka koeku Kristu. 8 Itea enepone ovóheixoti pahunévotike, koati ovoxe Ndeâpu nê'e. Vo'oku ukeátinekene tumúneke ápeyea ra mêum, koati pahúkenavoti nê'e. Yoko énomone simíno Xe'exa Itukó'oviti yara kúveu mêum uké'exoponea ítuke ne Ndeâpu.

9 Uhá koeti xâne ikó'inamaepone Itukó'oviti, ákone ávaheixa pahunévotike, vo'oku anêko xokóyoke ne inámati itúkeovo poréxoake Itukó'oviti. Ákone omótova óvoheixea pahunévotike, vo'oku koati xe'éxapone Itukó'oviti nê'e. 10 Hane éxeokono ne xe'éxapone Itukó'oviti koánemaka ne ovóxehiko Ndeâpu: Uhá koeti xâne ákoti oponóvo ítuke, haina xe'éxapone Itukó'oviti. Kúteanemaka koêku xâne puvoti po'ínu, hainámaka xe'éxapone Itukó'oviti.

Konókoti ákoyea omótovokoko vokóvo

11 Enepone ihíkauvoti kémone ukeátine inâ kitipónoe Kristu, énomone kónokea ákoyea omótovokoko vokóvo. 12 Ako yusíka kutí kó'iyea uti Kâim, enepone itúkoti ahá'inoa Ndeâpu yaneko koepékopo âti mekúke. Ná'ikopo koeti koépekinoa? Vo'oku koati ákoti aunáti kixoku itúkeovo ne Kâim. Kene kixoku itúkeovo neko âti, koati ponóvoti.

13 Itínoe mbo'ínu xoko Kristu, hako iyipáxova enepo puvâpi xanéhiko yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti. 14 Véxoa ákoyeanemo vanapa ipihóponovokutike, koane itúkeovo xoko Itukó'oviti vonópomo, vo'oku ákoyea omótovo vokovo po'inu ûti. Itea enepone puvoti po'ínuhiko xâne, koati vekotí'iko xêne yonópoti ipihóponovokutike. 15 Uhá koeti xâne puvoti po'ínuhiko xâne, koati kuteátine xâne koepékoti. Yoko yéxoanoe áko'oyea ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko xâne koepékoti. 16 Hane véxea ne kaná'uti seanákoti, vo'oku ivókinovovi Kristu yaneko kuri'ó kó'iyeaku Itukó'oviti kuruhúke vo'oku ûti. Yusikóneikopomaka kuri'ó kó'iyea uti Itukó'oviti, vo'oku po'inu ûti xoko Vúnae, motovâtimaka huvó'oxea ûti. 17 Enepone apêti apeínoati, itea ákoti okoseâna po'ínuhiko xâne enepo noixôa ápeyea nókone, ná'ikopo kíxoaye ápeyea xokóyoke ne kaná'uti ákoyea omótovokoko vokóvo ukeâti xoko

Itukó'oviti? 18 Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, enepone ákoyea omótovokoko vokóvo, konókoti vikána'uxea ya xoko kixoku vitúkeovo, kene haina pohú koyuhó kixoâti ûti ya vemó'uke.

19 Énomonemo iyúseyea vitúkeovoxo hokoâti ra kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Énomonemaka iyúseyea úhepeyeamakamo visóneu nonékuke Itukó'oviti, vexoâti ákoyea vítukaheapu. 20 Itukovo vexópovoti vítukoheyeovo, ínapoxo hako exôa Itukó'oviti vo'oku éxea uhá koeti koekúti nê'e. 21 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, enepo vexápapu ákoyea vítukaheapu, ako píkone ûti nonékuke Itukó'oviti. 22 Koáne enepo apê vépemoake, yumópovi, vo'oku vitúkea páhoenovi yoko koekútihiko ínixone unátiyea. 23 Yoko hara itukóvo páhoenovi, kutípea uti Jesus Kristu, Xe'éxa, yoko ákoyea omótovokoko vokóvo, kuteâtimaka koeku páhoenovi vitúkea. 24 Enepone xâne itukoâti ne páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, koati inámapotike apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti óvoheixo, koane anêkomaka Itukó'oviti ya xokóyoke. Hane véxea ápeyea ne Itukó'oviti xoko ûti, vo'oku Sasá'iti Omíxone pónevike.

4

Véxeake ne kaná'uti koyúhoti emo'u Itukó'oviti koáne ne ákoti akaná'u

1 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, hako kitîpo uhá koeti xâne koyuhoâti ápeyea koúhapu'ikinoake Itukó'oviti, itea yapásika yéxi itúkeovo koati ukeâti xoko Itukó'oviti ne yûho, áko'o áko'oyea. Vo'oku ênо xâne koyuhóvoti itúkeovo páhoe Itukó'oviti yâtikeneye koyúhoponea xapa xâne koúhapu'ikinoake Itukó'oviti, itea ako akána'u. 2 Hanemo yéxi itúkeovoxo ukeâti xoko Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne yûho: Uhá koeti ihíkauvoti koyúhoti íkutipasikoponeovo xâne yara kúveu mêum ne Jesus Kristu, koati ukeâti xoko Itukó'oviti. 3 Kene uhá koeti ihíkauvoti ákoti akoéneye, haina ukeâti xoko Itukó'oviti, itea koati ihíkauvoti okópoti Kristu nê'e. Yoko kémoanenoe ápeyeamo kuteâti nê'e, epó'oxo anéyene kó'oyene yara kúveu mêum.

4 Itínoe kutí ngíxone nje'éxaxapa, koati itíponenoe kasása'iupo Itukó'oviti, koane íteanenoe seyá'ikopivoa ne ihíkauvoti ómone xâne koyúhoti ápeyea koúhapu'ikinoake Itukó'oviti, itea ako akána'u. Vo'oku enepone ovo'ó koépitinoe, xunané'e ya Satánae, enepone pahúkoti xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti. 5 Enepohikone xâne ákoti akaná'u, koyúhoti itúkeovo páhoe Itukó'oviti, hane úkea íhae xapákuke ne xâne yara kúveu mêum ákoti êxa Itukó'oviti. Énomonemaka koyúhoino kixovókuti yara kúveu mêum. Yoko ivávakea yûho ne xâne ákoti êxa Itukó'oviti. 6 Kene koati uti ikó'inamaepone Itukó'oviti. Yoko enepone éxoti Itukó'oviti, ivávako yuho ûti. Itea enepone ákoti itukapu ikó'inamaepo Itukó'oviti, ako ivávaka yuho ûti. Énomone véxea itukóvotiye ne hokoâti ne kaná'uti ihíkauvoti ukeâti xoko Itukó'oviti, koánemaka ne xâne hokoâti ne ihíkauvoti ákoti akaná'u.

Ako omótovo okovo uhá koeti xâne ne Itukó'oviti

7 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, konókoti ákoyea omótovokoko vokóvo vo'oku koati ukeâti xoko Itukó'oviti ne ákoyea omótovokoko vokóvo. Uhá koeti xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko, koati ikó'inamaepone Itukó'oviti, epó'oxo koati kaná'uti éxea Itukó'oviti. 8 Enepone puvoti po'ínu, ako exa Itukó'oviti, vo'oku enepone Itukó'oviti, ako omótovo okovo uhá koeti xâne. 9 Éxokovi Itukó'oviti ákoyea omótovovi okóvo yaneko pahúkeaku Xe'éxa, ákoti po'ínu, yara kúveu mêum, motovâti ápeinovi inámapoti apéyeati ukeâti ya xokóyoke vo'oku ítukeinovi Xe'éxa. 10 Enepone koâti kaná'uti seanákoti, haîna ne itúkeovo utíne

ako omotóvo okovo Itukó'oviti, itea koati Itukó'oviti ako omotóvovi okóvo, koane pahúkinovi Xe'éxa poréxopea ésa'i kotúyopea pahúnevo ûti.
11 Itínoe ákoti omotóva ongóvo, koeku kó'iyeaneye yupíheovo ákoyea omótovovi
okóvo Itukó'oviti, yusikóneikopo ákoyeamaka omótovokoko vokóvo. 12 Ako
noixoâti ne Itukó'oviti, itea enepo hákoti motovókoko vokóvo, koati kaná'uti
ápeyea Itukó'oviti xoko ûti, epó'oxo koati heu-heú koêti koúsokeovo xoko ûti
ne kaná'uti ákoyea omótovokoko vokóvo ukeâti xoko Itukó'oviti. 13 Vo'oku
poréxeovea Itukó'oviti ne Sasá'iti Omíxone ovo'ó kó'iyeovi, énomone véxinoa
vóvoheixeane inámapotike apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti, koane véxinoakemaka
ápeyea Itukó'oviti xoko ûti. 14 Noínjoane ne Xe'exa Itukó'oviti, koánemaka ne
nza'ínehiko, noíxoanemaka, epó'oxo koyúhoa ûti xapa xâne itúkeovo páhoe Há'a
ûti yara kúveu mêum koíteovo xanéhiko ya pahúnevo. 15 Enepone koyúhoti
kutípea itúkeovo Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus, koati apêti Itukó'oviti xokóyoke,
epó'oxo koati inámapotike apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti óvoheixo. 16 Véxoa,
epó'oxo kutípoa ûti ákoyea omótovovi okóvo ne Itukó'oviti.
Koati kixóvokune ne Itukó'oviti itúkeovo seánati ákoti omotóvo okovo xâne.
Enepone xâne ákoti omotóvo okovo po'ínuhiko xâne, koati inámapotike
apéyeati ukeâti xoko Itukó'oviti óvoheixo, koane anêkomaka Itukó'oviti
xokóyoke. 17 Yanê'e, uha-uhá koetimo koúsokeovo xoko ûti ne kaná'uti ákoyea
omótovokoko vokóvo, ákoinokemo píkone ûti nonékuke Itukó'oviti yaneko káxe
yuhaíkapavine vo'oku kixoku vitúkeovo. Vo'oku kuteâti kixoku itúkeovo ne
Kristu, énomonemaka koéneye kixoku vitúkeovo yara kúveu mêum. 18 Ako
píkone ûti koeku ákoyea omótovokoko vokóvo, vo'oku uké'exopo píkea ûti ne
koâti kaná'uti ákoyea omótovokoko vokóvo. Enepone píkea ûti, hane poréxovi
pepókexeovo visóneu. Yoko enepone xâne pikôti, áko'o xokóyoke ne koati
kaná'uti ákoyea omótovo okovo po'ínuhiko xâne.
19 Hara ákoino omótovokoko vokóvo, vo'oku itúkeovo Itukó'oviti inuxô ákoyea
omótovovi okóvo. 20 Enepone xâne koyúhoti ákoyea omótovo okovo Itukó'oviti
itea puvoti po'ínu, koati semékenovo'iti nê'e. Koeku púvea po'ínu motovâti
noíxea, na kíxoaye ákoyea omótovo okovo Itukó'oviti mapini ákoti inixâ? 21 Yoko
koati Itukó'oviti exókovi kónokea ákoyea omótova vokóvo ne po'inu ûti, koeku
ákoyea omótovo vokovo Itukó'oviti.

5

Kúveovo uti Itukó'oviti porexó'ovea víteova ne váhere kixovókuti

1 Uhá koeti kutipoâti itúkeovoxo Mésiya ne Jesus, enepone páhoe Itukó'oviti
koíteovo xâne, koati ikó'inamaepone Itukó'oviti nê'e. Yoko uhá koeti xâne
ákoti omotóva okóvo ne Ha'a ûti íhae vanúke, enepone iko'ínamakopoviti,
ákonemaka omótovo okovo po'ínuhiko xe'éxapone Itukó'oviti. 2 Yoko hara véxea
ákoyea omótova vokóvo ne po'ínuhiko xe'éxapone Itukó'oviti, ákoyea omótova
vokóvo ne Itukó'oviti koane vitúkea ne páhoenovi. 3 Enepone kaná'uti ákoyea
omótova vokóvo ne Itukó'oviti harâ'a, vitúkea ne páhoenovi. Yoko haina
koati tiú'iti koekúti xoko ûti vitúkea nê'e. 4 Vo'oku uhá koeti ikó'inamaepone
Itukó'oviti, ítoa sayá'ikopeova ne váhere kixovókuti yara kúveu mêum. Yoko
hane porexó'ovi víteova, enepone kúveova ûti. 5 Kutí'ikopo itôa sayá'ikopeova
ne váhere kixovókuti yara kúveu mêum? Énomone ne xâne kutipoâti itúkeovo
Xe'exa Itukó'oviti ne Jesus.

Mopó'axo exókoviti itukóvotiye ne Jesus

6 Enepone Jesus Kristu, énomone exókopovo itúkeovo kaná'uti páhoe
Itukó'oviti yaneko ahíkokono úneke ya iháke Itukó'oviti, koánemaka yaneko
ovokóvo itína kuruhúke. Haina pohúneti ya áhikeovo úneke éxeokono, itea

koánemaka ya óvokeovo itína kuruhúke. Enepone Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, énomone exókovi kaná'uko nê'e, vo'oku koati kaná'uti ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 7 Enepone koyuhó'inoveati koeku kaná'uko ne kixovókuti vo'oku Jesus, mopó'axo (ya vanúke: Itukó'oviti, Ha'a ûti, koánemaka ne Kouhápu'ikinoviti koeku Itukó'oviti, Há'a, koánemaka ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Yoko póhutinehiko ra mopo'âti. 8 Koane mopó'amaka yâye yara poké'e exókoveati kaná'uko ne kixovókuti): Énomone ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, yoko áhikeokono Jesus úneke yanekôyoke, koánemaka óvokeovo itína ivokínovovi. Yoko enepone mopo'âti, koati póhutinemaka kixó'ekone yane éxokovike. 9 Koeku kutípea uti yuho xâne koyuhó'inoviti koeku noíxone, ínapoxo koati motokeâti kutípeokono yuho Itukó'oviti. Yoko enepora yuhó'inovi Itukó'oviti, énomone ra éxokovike koêku ne Xe'éxa. 10 Enepone kutipoâti ne Xe'exa Itukó'oviti, éxoa ya xokóyoke kaná'uko ne kixovókuti. Enepone ákoti akutípo yuho Itukó'oviti vo'oku Xe'éxa, kutí kíxoa semékenovo'iti ne Itukó'oviti, ínapo akutípea yûho koêku ne Xe'éxa. 11 Yoko enepone éxokovike Itukó'oviti, harâ'a, poréxeovine inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, yoko itúkeovo xoko Xe'éxa úkea. 12 Enepone kutípoti Xe'exa Itukó'oviti, anékone xokóyoke ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku. Itea enepone ákoti akutípoa ne Xe'exa Itukó'oviti, áko'o xokóyoke ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.

Koêku ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku

13 Yundóxinoake ra koekúti, maka yéxane ápeinopinoe ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti, itínoe kutípoti Xe'exa Itukó'oviti. 14 Hara kutí'inoke úhepeti visóneu yumópeovimo Itukó'oviti: Itukovo vimoâti ahá'inovike ne vépemoake, ákomo ímakerexeapuvi. 15 Yoko koeku véxea ákoyea ímakerexeapuvi, koati vexoâti itúkinoveamo ne vépemoake.

16 Enepo áva xâne xepákukenoe noíxoti po'i xâne pahúkeovo, ákoti itukapu pahunévoti ákoti omotóva kotúyopeokono, enepone iyonópoti xâne ipihóponovokutike, yusikóne itúkinoa orásaum, ínamo kasasá'ikapa Itukó'oviti enepo hákoti itukovo pahunévoti ákoti omotóva kotúyopeokono. Vo'oku ápe pahunévoti koetíneye ákoti omotóva kotúyopeokono. Yoko enepo akoéneye pahúnevo ne xâne, ákomo mbahúkapinoe itíkinoa orásaum. 17 Uhá koeti kixoku vitúkeovo ákoti panâpu, koati pahunévoti nê'e. Itea haina uhá koeti pahunévoti ákoti omotóva kotúyopeokono, enepone iyonópotimaka xâne ipihóponokutike.

18 Uhá koeti xâne ikó'inamaepone Itukó'oviti, véxoa ákoyeane ávaheixa pahunévotike. Koáhati koyonoâtihiko Xe'exa Itukó'oviti. Ako íta Ndeâpu koésayu'ixea.

19 Véxoa vitúkeovo xe'éxapone Itukó'oviti, kene uhá koeti po'ínuhiko xâne, koati xunákoke Ndeâpu óvoheixoiko.

20 Véxoanemaka símeane ne Xe'exa Itukó'oviti yara kúveu mêum. Énomone mihe'ókinovi visóneu véxea ne kaná'uti Itukó'oviti. Koati apêti inámati kixoku vitúkeovo ukeâti ya xokóyoke ne kaná'uti Itukó'oviti, koane ukeâtimaka xoko Jesus Kristu, Xe'éxa. Enepora ngixínopike, énomone ne kaná'uti Itukó'oviti, koane énomonemaka ra inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku.

21 Itínoe kuti ngíxone nje'éxaxapa, hako sikêvo kétavokikono hekópi po'ínuhiko koekúti ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti.

Hunókokune.

2 XUÂUM
Pí'ape karta yútoe Xuâum

Koyúhoa Xuâum yara yútoeke itúkeovo xoko “sêno noívokoepone Itukó'oviti yoko xe'éxaxapa” yóno ra koyuhópeti. Êno xâne ihíkaxovati ra emo'u Itukó'oviti inixoâti itúkeovo imokóvokuti yoko ho'uxínovoti ítuke Itukó'oviti imokóvokutike kixó'eko ne “sêno noívokoepone Itukó'oviti yoko xe'éxaxapa” koêti. Pohúmea kíxoakune Xuâum íhaxea ya yútoeke ne imokóvokuti yoko ho'uxóvotiya. Itea ápemaka po'ínuhiko ihíkaxovati ne Bîbilea inixoâti itúkeovo koati sêno éxone, yoko xe'éxaxapa ne sêno kíxo.

Enékoa Xuâum ne xanéhiko, yónoku ra koyúhope, kónokea ákoyea omótovokoko okóvo yoko ákoyea akámokenoa ne ihíkauvoti ákoti akaná'u, itahíneheotine yara uhá koeti kúveu mêum.

1 Yundóxinopi, undi Xuâum, undi inuxínoti ítuke Itukó'oviti ya imokóvokutike. Mbahúkinopea ra koyuhópeti, iti sêno noívokoepone Itukó'oviti, keánemaka itínoe xe'éxaxapa ákoti omotóva ongóvo vo'ókuke ne kaná'uti kixovókuti véxone íhae xoko Itukó'oviti. Yoko haina póhutine ûndi ako omotóvopinoe okóvo, itea koánemaka uhá koeti po'inu ûti exoâtine ra kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 2 Kó'inokeneye, vo'ókuke ne kaná'uti kixovókuti ákotinemo hunókoku xoko ûti.

3 Koati vóvoheixokunemo yane uhá koeti únati ítukeinovi Itukó'oviti, Ha'a ûti, yoko Jesus Kristu, Xe'éxa, koánemaka yane hána'iti seánakovi yoko úhepetike isoneûti ukeâti ya xokóyoke, kutí'inoke vovóheixoatimo yane kaná'uti kixovókuti hókone ûti koêkumaka ákoyea omótovokoko vokóvo.

Koati ahá'inovi Itukó'oviti ne ákoyea omótovokoko vokóvo

4 Êno hána'iti elókeyea ongóvo vo'oku ápeyea xi'íxaxapa ndokópone koati yuixóvati hókea ra kaná'uti kixovókuti hó'e ûti, kuteâti páhoenovi vitúkea ne Itukó'oviti, Ha'a ûti. 5 Kó'oyene, ngoyuhó'inopiti kónokea ákoyea omótovokoko vokóvo. Yoko haina inámati páhoenovi Itukó'oviti vitúkea ra mbáhoenopi, vo'oku énomone neko inúxoti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea ukeátinekene inâ kutipôa ûti. 6 Yoko enepone kaná'uti ákoyea omótovokoko vokóvo, énomone ne vitúkea páhoenovi Itukó'oviti. Yoko enepone páhoenovi vitúkea, enepone kémone ukeátinekene inâ hekôpo Kristu, énomone ne pahukó'oviti ákoyea omótovokoko vokóvo.

Koêku ne kopoé'akoti íhikaxea emo'u Itukó'oviti

7 Kó'inokeneye yúndoenopi, vo'oku yupíheovone itóhineheyea xapa xâne kopoé'akexeati isóneu, koyuhó'inoatihiko ákoyea mûyo ne Jesus Kristu kuteâti muyo ûti. Énomone koéneye kixoku koyúhoyea ne kopoé'akexoti isóneu po'ínuhiko xâne, enepone okópotimaka Kristu. 8 Neíxapunoe, mará'inamo évakapu neko vítone vitúkea xepákukenoe, yane êno kóxuna'ixeovo ûti ítukeke Itukó'oviti. Yokóhiyanavonoe, motovâtimaka usó koépea uhá koeti némoeponoemo xoko Itukó'oviti.

9 Uhá koeti xâne ákoti aváheixa yane ihíkauvoti íhikaxeovike Kristu, enepohikone anu'úkoati vo'oku kutípea po'ínuhiko koekúti ákoti itukapu íhikaxovike Kristu, ako Itukó'oviti xokóyoke. Itea enepone xâne ovóheixoti ya íhikaxovike Kristu, koati apêti Itukó'oviti yoko Xe'éxa Itukó'oviti xokóyoke. 10 Enepo áva xâne simópitinoe ominópiti ihíkauvoti ákoti itukápa ne íhikaxovike Kristu, hako

iteíkoa ókea yóvokuke. Muhíkova “Aínapo yákoe simênu” hako kixêa. 11 Vo'oku
koêkuti xâne itaíkoati ókea óvokuke, koati huvo'óxoati yane ítuke ákoti aunáti.

Hunókoku yútoe Xuâum

12 Mani enó'iko yúndoenopinoe, itea ákone angáha'a pohu yutoxó
ngixínopeanoe, vo'oku ngúxea indóponeopimo. Yane naixákaka ûti, ínamo
yuhá'ixakaka ûti maka yupíhapuneoxo elókeko vokóvo.
13 Yúhoikopinoe ra íhae yâye, enepohikone noívokoemaka Itukó'oviti,
pe'ínuhiko xokóyoke.
Hunókokune.

3 XUÂUM
Mopó'ape karta yútoe Xuâum

Enepone xâne yónoku ra koyuhópeti, Ngáyu koéha, hóyeno teyonéti ya imokóvokuti. Iháyu'ikoa Xuâum nê'e, koánemaka po'i hóyeno iháxoneti Ndeméturu. Itea po'i hóyeno koéhati Ndióterefe, sayá'ikoa Xuâum vo'oku ákoyea aúnati kixoku itúkeovo.

1 Yundóxinopi, undi Xuâum, undi inuxínoti ítuke Itukó'oviti imokóvokutike.
Mbahúkinopea ra koyuhópeti Ngayú, iti ákoti omotóva ongóvo vo'ókuke ne
kaná'uti kixovókuti véxone íhae xoko Itukó'oviti. 2 Enepone koâti émbeminopike
xoko Itukó'oviti, iti ákoti omotóva ongóvo, énomone unátiyeamo píhea ne uhá
koeti ítike, koane enó'iyeamo xunako miûyo, kuteâti koêku unátiyeaxo kêku
ikéneke Itukó'oviti. 3 Koati hána'iti elókeyea ongóvo simohíko ne po'inu ûti xoko
Jesus, koyúhoti itíkivo koâti ikaná'uxoati héki ne hó'e ûti, koane koati hekoâti ne
kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. 4 Ako po'i elókeko ongóvo hána'iti ya
eyéngoxea koêku ne kutí ngíxone nje'éxaxapa ikéneke Itukó'oviti, itúkeovo koati
hokoâti ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti.

Iháyu'ikokono ne Ngáyu

5 Iti ákoti omotóva ongóvo, koati únati koekúti ítike. Hane ngíxo vo'oku
hivó'oxi po'ínuhiko ûti ko'itúkeinoti Jesus. Muhíkova akô'o itukápu yéxone ne
po'inu ûti simópiti ko'ítuketi ítuke Itukó'oviti, kóyeane hivó'oxi. 6 Enepohikonê'e,
koyúhopa yâyeke imokóvokutike nonékuke uhá koeti xâne, koêku ne ákoyea
omótova yokóvo. Koati únatimo ne kixeku ítike hiva'áxamakamo kuteâti
motókeyea kíxeokononeye ne itúkoti ítuke Itukó'oviti. Énomone ákoeneye ítikeinoa,
koeku ukóponea koyúhoponea emo'u Itukó'oviti xapa po'ínuhiko xâne po'íkehiko
ipuxóvokuti. 7 Koati vo'oku ítuke Jesus pihínohiko yâtikeneye. Yoko ako
épemahiko xâne ákoti êxa Itukó'oviti huvó'oxea ya nókone, 8 kónokinoke huvó'oxea
ûti, motovâti vitúkeovo ha'ínehiko yane koúkoponeahiko ne kaná'uti kixovókuti
íhae xoko Itukó'oviti.

Koêku ne pi'âti hóyeno koéhati Ndióterefe yoko Ndeméturu

9 Ápe kali yúndoe, mbáhoeno po'inu ûti imokóvokutike yâko, itea enepone
Ndióterefe áhati kapáyasokeovo, ako itúkoake neko yûnzo. 10 Enepo nzimané'e
yâko, yunzó'ixoatimo vo'oku ítuke, vo'oku koyúhoyea koekúti ákoti aunáti
vo'ónguke, ákotimaka akaná'u. Haina póhutine nê'e, itea enepo simohíko ne
po'inu ûti xoko Jesus, ako paréxa ókokuya, koane sayá'ikomaka po'ínuhiko
xâne imokóvokutike enepo apê kaha'âti poréxea ókoku, ina kopúhikopamaka
Ndióterefe ya imokóvokuti. 11 Iti ákoti omotóva ongóvo, hako kitipásea ne xâne
ákoti aunáti ítuke, itea enepone xâne itúkoti únati, ene héka. Enepone xâne
itúkoti únati, koati ikó'inamaepone Itukó'oviti, kene ne ákoti aunáti ítuke, ako exa
Itukó'oviti nê'e.
12 Enepone Ndeméturu, ínixoa uhá koeti xâne itúkeovo koati únati ítuke.
Hanemaka kouhápu'ikoa kaná'uyea kó'iyeaneye, enepone kaná'uti kixovókuti
íhae xoko Itukó'oviti ipuhíkoti ya kixoku itúkeovo. Kúteanemaka noíxone ûti
xokóyoke koane yuho ûti vo'ókuke, ûndi yoko nza'ínehiko yâyeke. Yoko yéxoa
itúkeovo koati kaná'uti ne yuho ûti.

Hunókoku yútoe Xuâum

13 Mani enó'iko yúndoenopi, itea ákone angáha'a pohu yutoxó ngixínopea.
14 Ngúxoa ákoyeanemo áxu'ikene, noinjópopitinemo. Naixákaka ûti, ínamo

yuhá'ixakaka ûti. 15 Itúkapu úhepetike isoneûti ukeâti xoko Itukó'oviti yovóheixo. Yúhoikopi ne uhá koeti vínikone yâye. Koáne uhá koeti vínikone yâko, pohú pohu íxea yíhoikinonoa.

Hunókokune.

YÚTOE NJÛDA

Xapákuke ihíkaxovati ra Bîbilea, ape inixoâti itúkeovo ati Jesus xoko ênо ne Njûda, enepone yutoxoâti ra koyuhópeti, kuteâti koêku xoko yútoe Márku 6.3, koyuhoâti ápeyea âti ne Jesus koéhati Njûda. Enepora koyuhópeti, hane pahúkoa Njûda xapa uhá koêti neko inúxotihiko kutípoti Jesus nóvo, motovâti usokó kíxoixeahiko yumópeake ne xâne ihíkaxoti ihíkauvoti ákoti akaná'u. Enepora koúhapu'iu Njûda yane yútoeke, kalíhanini kutí'iyea yútoe Pêturu yane pí'ape koyúhope.

Koati oposíkoati Njûda kóxunakopea ne hokotíhiko Jesus, kaha'aînoati ikó'itukexea uhá koêti ne póneake Itukó'oviti kóxuna'ixeovo ikéneke. Ixíko'okoamaka Njûda neko hokotíhiko Jesus ákoyea akámokenoa ne xâne kopoé'akoti kixoku íhikaxea emo'u Itukó'oviti, vo'oku koati motokeâti ipíhoponeokono ne xâne koetíneye íhikaxea.

1 Yundóxinopinoe, undi Njûda, ovoxe Jesus Kristu, undi po'ínumaka Teâku. Mbahúkinopeanoe ra koyuhópeti, itínoe iháxiupo Itukó'oviti itúkeovo xe'éxapone, itínoe ovóheixotimaka ya ákoyea omótovovi okóvo Itukó'oviti, Ha'a ûti, itínoemaka kótiu'ikone Jesus Kristu ikéneke. 2 Kaúkapainapinoe Itukó'oviti hána'iti seánakovi, yoko úhepeti isoneûti ukeâti xokóyoke, koane ákoyea omótovokokonoe yokóvo.

Yutóxinoake Njûda ra koyuhópeti

3 Itínoe íningone ákoti omotóva ongóvo, ápe inzóneu yundóxinopeanoe kixoku víteovo ya pahúnevo ûti koeku vitúkeovo ainóvoti kuvóvoti Kristu. Itea koati ininjoâti ngónokea injíko'okeopinoe kéxuna'ixivo ketíxi ra kaná'uti hó'e ûti, enepone úsotine ihíkauvoti ákotinemo ipakápu, kûreinovi Itukó'oviti, uti kasásа'iupo. 4 Kó'inokeneye inzóneu, vo'oku ápeyea xâne anavókoxovotine po'inu ûti hokoti Kristu, ákoti iyusêa ákoyea itúkapu koati po'inu ûti xoko Kristu. Enepohikone xâne ngíxone, mekúne hoénaxokono itúkeovo ipihóponovokutike yonópomo. Koati xâne ákoti aunáti kixoku itúkeovo nê'e, kopoé'akoatimaka ne ihíkauvoti koyuhoâti koêku ne hána'iti seánakovi Vúnae Itukó'oviti ya xoko Kristu. Enepone sasá'ipea pahúnevo xâne ya seánakovi Itukó'oviti, kópoe'akoa nekôyohiko, koyuhó'inoti xâne ákoyea yuvâti pahúkeovo vo'oku kasásа'ikopeamo Itukó'oviti ne pahúnevo. Yane énomone kutí'inoke sikovó koeti itúkea koêkuti váhere úhepune mûyo. Ákohikomaka kaha'á íxa koyúhoyea itúkeovo Únae ne Jesus Kristu, poéhane itukóvo kaná'uti Vúnae, éxotimaka koeku uhá koeti koekúti.

Kaha'aînoviti ákoyea vakútea xâne ákoti kayúseapu mekúke

5 Hainánoe ákoti yexâ uhá koêti ra koekúti yunzó'inopinoemo yarâ'a, itea kóyeane ngahá'ainopi puyákoponeova yokóvo koêku ne xanéhiko mekúke. Koítovahiko Vúnae yaneko veyopâ ya poké'exa Ejítu, itea ikénepoke, kóyeane koépekexea neko ákoti akutípoa xapákukehiko. 6 Kúteanemaka koêku neko ovoxe Itukó'oviti vanúkeke, enepohikone ánju, ákoti auhépe isóneunoa ne inúxoti kixóvoku itúkinoake Itukó'oviti, enepohikone kurí kixoâti ne inúxoti ímoaku Itukó'oviti óvea. Pahúkoa Itukó'oviti nekôyohiko ikа'akeokono ákotinemo ipúhikopeaku xapa ênо koímaiti hahákuti, kuxoâti símeovomo neko ênо hána'iti teyonéti káxe, exákapanemo Itukó'oviti yonópeamo ipihóponovokutike. 7 Kúteanemaka koêku neko íhae Sódoma yoko íhae Ngómora, enepone kúxoti pitivóko mekúke, koánemaka neko íhae kálihunoe pitivóko oveâti xêrerekuke. Váherexomaka kixoku itúkeovo kuteâti neko ánjuhiko. Enepohikone xâne, aínovo ákoti kayúsea kixoku itúkeovo, itúkoti úhepune mûyo xoko xâne ákoti

itukapu koati múxone, koane ikóyenoxopeovo hóyeno ne po'i hóyeno. Enepone kíxoaku Itukó'oviti ipíhoponea ya yúku, kixínoakeneye itukínoviti íhokoake ne yúku ipihóponovokutike ákotinemo uké'eyeaku, motovâtimaka píkea uti vitúkea váhere koekúti kó'oyene.

8 Kúteanemaka koêku ne xâne ngixínopike kó'oyene kopoé'akoati ne ihíkauvoti kutípone ûti. Koati aupú'ikopovoti yane ihíkauvoti íhikaxone, enepone pó'okone itúkeovo koúhapu'ikinoake Itukó'oviti. Vo'oku haina pohúneti sikovó koêti yane itúkea váhere úhepune mûyo, itea ákomaka téya ne pahúkotihiko xapákuke, koane váherexinoa yûho ne payásotihikoya, enepohikone mani nókone téyea. 9 Itea muhíkova neko koati payásoti ánju inuxínoti po'ínuhiko ovoxe Itukó'oviti vanúkeke, enepone koéhati Mîke, ako kapáyasakapu yaneko okôpo Ndeâpu enepo yumopókokohiko vo'oku muyo Muîse inâ ivokóvo. Ákomaka váherexina yûho itea: "Itukó'oviti saya'íkapimo" pohu kíxoa. 10 Kene enepohikone xâne kopoé'akoati ne ihíkauvoti kutípone ûti, koémoke'e uhá koeti koekúti ákoti itapána isóneu éxea koêku. Kene ne po'ínuhiko koekúti éxone, enepone kixoku itúkeovo uhá koeti xâne ákoti ihíkaxoati, yane koekútihiko koati kutí kixóvoti itúkeovo hó'openohiko ákoti isóneu, koane koésayu'ixopeovo vo'ókuke.

11 Kotívetimo koêku nekôyohiko, vo'oku koati pahukóvoti isóneu kuteâti Kâim mekúke. Epó'oxo vo'oku íyokeovohiko tiûketi, koati ikorókovotimaka pahunévotike, enepone kuteâti pahúnevo Mbalâum mekúke. Koane kuteâti evo Kôre kapáyasokinovo ovoxe Itukó'oviti, koane okópeahiko mekúke, yoko ipíhoponeokono vo'ókuke, kúteanemaka koêku ra hóyenohiko kó'oyene okópea ne kaná'uti ihíkauvoti, koane ipíhoponeokonomo vo'ókuke. 12 Enepohikone hóyeno, aínovokoxovopinoe he'uxínovo níki, puyakóponovo yokóvo ivókinovovi Vúnae. Ya xepákuke, hane koéneyehiko kuteâti koeku mopôi ákoti iyusêa huveóke, kohinókoti ivú'eti enepo hupu'íkoa. Ako kalíhuina píkeahiko sayá'ikeokono kaha'ínepinoe níki. Poéhane unako koêku yuíxovo. Hanemaka koéneyehiko kapási kayápae ihunóvoti, kuxokónotinini ómea úko. Kutí koéhikomaka xuve tikóti ákoti há'i ya kaxénake mani itóvope há'i, ipo'êrekotinemaka, enepone koati ákotinemo kuxakána há'i pôreu. 13 Kutí koéhikomaka êno xúnati ovóxokeovo úne ya mar ákoti kayunúkapu. Kene ne váhere kixoku itúkeovo, kutí koe êno puváhine pípiti koyêti xánena ovóxonevo úne. Koeku kópoe'akeahiko íhikaxea hanemaka koéneye, hékere pihohii koêti, ákotine áka xoko koati mani ókoku. Énomone koúsokinoa Itukó'oviti ne iyónopokonoku xapa êno koímaiti hahákuti ipihóponovokutike. Yoko ákonemo ipúhikopeakuya.

14 Eneponeko Enóki, enepone sínguxope ámoripono Âdaum, koati ênoti xoénae tumúneke ápepe ra koekútihiko, koyúhoane kixókonokumo neko xanéhiko ngíxone. Hara koe yûho vo'ókukehiko: "Keno'ókotimo Vúnae Itukó'oviti xané kixoti êno opoíkovoti ánjuna, enepohikone sasá'iti ovóxe íhae vanúke. 15 Simínoti yúhoikoponea uhá koeti xâne koane éxokopea yonópokumo. Exókopatimo motókeyea ipíhoponeokono ne xâne vaheréxoti kixoku itúkeovo vo'oku uhá koeti váhere ítuke, yoko uhá koeti váhere yûho veínoake kapáyasokinovo Itukó'oviti" kôe neko Enóki mekúke. 16 Koati ainóvoti kapáhakenavotihiko, koane ákomaka aúhepe isóneu. Aínovo sikovó koêti ya itúkea váhere úhepune mûyo. Ako âka koyúhoyea koeku ítone itúkea, kapayásokopovoti. Koati éxotimaka kixoku yûho iyúni'ikea po'ínuhiko xâne vo'oku kahá'ayea ítea ne âha xokóyoke.

Enékeake Njûda ne kutípotihiko Jesus

17 Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, puyákapanapa yokóvo yûho neko inúxotihiko noívokoe Vúnae Jesus Kristu, enepone íhikauhiko, páhoe koyúhoyea

emó'u xapa xâne yanekôyoke. 18 Hara koe yûho: “Yaneko káxehiko ye'éxapune hunókoku ra mêum, apêtimo koemóke'eati ne sasá'iti kixovókuti, itúkotimaka uhá koeti váhere âha itúkea” kôe. 19 Énomone ne xâne haxakéxoti po'ínuhiko ûti ya ikéneke Vúnae. Poéhane isoneú kíxone hóko, vo'oku áko'o ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti xokóyoke. 20 Kene itínoe ákoti omotóva ongóvo, keúkapanapu yara hó'e ûti, enepone yupihóvoti sasá'iko. Itíkamaka orásaum ya xunákoke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. 21 Koane yíxapumaka itúkeovo ákoyeake omótovovi okóvo Itukó'oviti ne yóvoheixonoe, koêkumaka kíxoixi koúsokeovomo ne hána'iti seánakovi Vúnae Jesus Kristu, enepone porexó'ovitimo vitóponea apéyeati ákotinemo hunókoku xokóyoke.

22 Yokóseana ne xâne ákoti koati xunako isóneu ikéneke Vúnae. 23 Hivá'axa íteova ne váhere koekúti. Kutí íxea viyopâti xoko oró'okovoku yúkuke. Kene ne po'ínuhiko xâne, yokóseanamaka, itea yokóhiyanavoa ne váhere kixoku itúkeovo, kutí kixeâti kopití'iti ipovóti kétirinayi sipéki nê'e, pivoâti pehúkivomaka.

24 Koati apêti xunako Itukó'oviti poréxeopinoe ákoyea íkerakapu pahunévotike, koane íseopeopinoemo ya hána'iti elókeko yokóvo, sásasa-sásasa keyêti nonékuke ne hána'iti ihayú'iuti úhe'ene yoko itípanevo Vúnae, 25 poéhanemaka itukóvo koati kaná'uti Itukó'oviti ákoti po'ínu, poéhanemaka itukóvo Koitóvoviti vo'oku ítukeinovi Jesus Kristu Vúnae. Itúkapu énomone ihayú'ikakana vo'oku itúkeovo hána'iti ihayú'iuti, koane hána'iti natina ûti, ákoti po'ínu kuteâti xunáko yoko úhe'ene. Itúkapu énomonemaka pahukô oúkeke uhá koêti, koane énomone xunâ ya uhá koêti, ukeâtinekene tumúneke ápeyea ra kúveu mêum, koane kó'oyene, koánemaka ya uhá koeti káxe ákotinemo hunókoku. Énomoneoxo ákoeneye.

Hunókokune.

APOKALÍPISI
Yútoe Xuâum koyuhoâti koêku ne koekútihiko ya káxehiko keno'ókoti

Enepora koyuhópeti, ápostulu Xuâum yutoxôa. Yaneko yutóxeaku, ika'ákovoti ya Pátimu, kalíke poké'e kukúkeke úne, evótikovoti koyúhoyea inámati ihíkauvoti omínovike Jesus. Yoko koati yékotenone ne Xuâum yaneko ika'ákokono.

Enepora koyuhópeti yútoe, hara pahúkoa xoko seti koeti imokóvokuti ya Âzea. Enekoâti Xuâum neko kutípoti Jesus yane imokóvokutihiko kónokea koúkoponeovohiko ikéneke Jesus, koane ákoyea kamúya'ika isóneu koeku enó'iyea ikoítoponoati kotíveti. Koati apêti nâti ya Róma kutí kixopóvoti Itukó'oviti, pahúkoti xanéhiko ipúyukexinoa. Kohiyánati Xuâum neko kutípotihiko Kristu, puvâti komúya'ikeamo isóneu vo'oku íkoitoponea kotíveti nâti. Énomone yutóxinoa ra koyuhópeti koxunákeatihiko isóneu.

Koyúhoa Xuâum yara yútoe ne koúhapu'ikinoake Itukó'oviti ya kutí koetíke hopúne. Éxokoa Itukó'oviti uké'exeokonomo ne xunako Satánae, koane itúkeovo Jesus itô hunókokuke. Koyúhoamaka ko'íparayeamo inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku vanúkeke ne uhá koeti koukóponovotihiko kúveovo Jesus Kristu.

Enepora yútoe Xuâum, vo'oku kixó'ekea koekútihiko ya káxehiko keno'ókoti, koekúti mayane he'onóvotiko koeku kó'oyene, ôriti éxea yuhoíkoati ra koyuhópeti kixó'ekone. Itea kóyeane iyúseyea yara koyuhópeti kahá'ainovi Xuâum ákoyea píka ûti ne tiú'iti koekúti keno'ókotimo vo'oku itúkeovo koâti hána'iti teyonéti ne Jesus Kristu, pahúkoti uhá koeti po'ínuhiko payásoti.

1 Enepoyara koyuhópeti, yutóxovoku ne koekútihiko koúhapu'ikone Jesus Kristu, poréxoake Itukó'oviti éxokea ovóxehiko. Énomone ne koekútihiko ákotinemo axu'íkene símeovo kaxena koúsokovope. Yoko ápe ánjuna Jesus, páhoe éxokea ra koekútihiko xoko ovóxe, enepone Xuâum. 2 Enepone heú koeti koekúti éxokokonoke, énomone koyúhopo yarâ'a, koêku ra emo'u Itukó'oviti koáne ra kaná'uti kixovókuti koúhapu'ikinoake Jesus Kristu. 3 Koati únatimo koêku ne xâne yuhoíkoati ra koyuhópeti, koane kamokénoati, yoko itukoâti páhoenoa ra yutoéti yara koyuhópeti koyuhoâti koêkumo ne káxehiko keno'ókoti. Vo'oku ákone ahíkapu, simóvotinemo kaxéna koúsokeovoku ra koekútihiko.

Yónoku ra yútoe Xuâum

4 Itínoe mbo'ínu xoko Vúnae ovâti ra seti koeti imokóvokuti ya poké'exa Âzea, yúnzoikopinoe, undi Xuâum.

Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye, enepone apêtikomaka yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku, itúkapu énomone porexópinoe hána'iti seánakopi yoko hána'iti úhepeko isoneûti ukeâti xokóyoke, ukeâtimaka xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo ovóheixoti nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, 5 yoko ukeâtimaka xoko Jesus Kristu, enepone heú kixoâti koyúhoinovea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti, enepone inúxotimaka exépukopo ukópea xapa ivokóvoti, payásotimaka ya uhá koeti po'ínuhiko nâti yara kúveu mêum.

Koati énomonemaka ako omotóvovi okóvo, koane énomonemaka koitóvovi ya pahúnevo ûti yaneko ovokóvo itína kuruhúke. 6 Poréxovimaka vitúkopeovo óvoku natíxea Itukó'oviti, xâne haxakínovoti sasá'iti ítuke Itukó'oviti, Há'a.

Itúkapu Jesus Kristu ihayú'ikokono koane énomone payasô ákotinemo hunókoku. Énomone ákoeneye.
7 Keno'ókopotimo xapa kapási nê'e. Noixópatimo uhá koeti xâne, muhíkova neko yuvorókoati. Yane ínamo iyaína uhá koeti kó'iyeovoku xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. Koati kaná'uti kó'iyeanemoye. Koati énomoneoxomo kôe.
8 "Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti" kôe ne Vúnae Itukó'oviti. "Ûndi ne kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye. Undi apêtikomaka yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku ámbeyea. Undímaka ne apêti xunáko pahúkea oúke uhá koeti apêti" kôe.

Koeku Jesus noixôa Xuâum

9 Undi Xuâum, pe'ínunoe xoko Jesus. Kutipasí ngoépinoe ya keítoponivo kotíveti, koáne ya itíkivo xanena Itukó'oviti, koánemaka ya íti víki koêkuti kixékonoku ikéneke Jesus ákoti kemuyá'ika iséneu. Undi iká'aeti ya Pátimu, enepone kali poké'e kukúkeke úne, evóndikokonoti ngoyúhoyea emo'u Itukó'oviti yoko ngoúhapu'ikea ne kaná'uti kixovókuti koyúhoti koeku Jesus.
10 Ya lûmingu, ápe éxokonuke Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, vo'oku koati xúnati njokóyoke nê'e. Apé koéne êno hónoti emo'úti kutí koeti emo'u torombéta oxóvoti, inu'íxoti angéneke. 11 Hara kixónu:
—Yitáxamo koyuhópetike ne neíxonemo, ínamo pehukína ne seti koeti imokóvokuti ya pítivokona Éfezu, koáne ya Êzmirna, Pêrgamu, Tiyâtira, Sârade, Filadéufea yoko Laudíseya —kixónune.
12 Ina na'angénexovo ngomomâ ne yuhoíkonuti. Tokononé koane ûnge ne seti koeti íhaku yúku ainóvoti ôro. 13 Yoko koati kukúkeke ne íhaku yúku, ápe ne ikútipasikoponovoviti, uti xâne. Enepone hóyeno noínjone, hamá koe ípovo hevékuke. Ápemaka hô'e ainóvoti ôro xa'ákuke. 14 Hóhopu-hóhopu kóye ne híyeu tûti. Kutí koe hopú'iko ne koâti sasá'iti evo'i su'ûso. Kutí koémaka hopú'iyea imatákoti. Kene ûke, kutí koe irúmene yúku. 15 Kene hêve, kutí koe hiyá'iti havâva uhá'iti, enepone koati únati havâva ú'uha koyêti veyeâtine yúku ánahi. Enepone emó'u, kutí koe emo'u êno hónoti mboo koeti úne. 16 Yoko ya pe'úke vô'u éxopeke, ápe seti koeti hékere. Ápemaka ipuhíkeati pahákuke kutí koeti êno heú'iti hána'iti pirítau pi'âti tetúkope. Kene ne nône, ú'uhapu'i-ú'uhapu'i kóye kuteâti koeku uhápu'ine káxe ya itumúkoti. 17 Noinjoâne, íngorokovone nonékuke. Kutí koene ivongóvotine. Ina ipíhoa ne vô'u éxope njokóyoke, koane kíxeonu:
—Hako píke. Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti.
18 Undi úkeaku ne apéyeati ákotinemo hunókoku. Ivóngovo yanekôyoke, itea enjépukopo ungópea xapa ivokóvoti. Ákonemo hunókoku ámbeyea. Enepone ivókeovo xâne koane pahúkeokono ipihóponovokutike, undíne exêa koêku.
19 Yitáxa uhá koêti ra neíxonemeku, koáne ra koekúti neíxone yara koeku kó'oyene, koánemaka ra neíxoneikomo. 20 Enepora he'ono'ú koetí'iko kixó'ekone, enepone seti koeti hékere neíxone pe'úkuke vô'um énjopeke, koáne ra íhaku yúku ôro, harâ'a: Enepora seti koeti hékere, hane kixó'eko seti koeti inuxínoti itukéti xapákuke ne seti koeti imokóvokuti. Kene ne seti koeti íhakuhiko yúku ôro, seti koeti imokóvokutihiko kixó'eko —kixónune.

2

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Éfezu

1 Ina kixopónumaka:
—Hara ákoe yitóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Éfezu:

“Hara koe emó'uinombinoe, undi namukoâti ya pe'úkuke vô'u éxopeke ne seti koeti hékere, undímaka ixómoti yóno xapákuke ne seti koeti íhaku yúku ainóvoti ôro: 2 Énjoa ne kixeku itíkivonoe, enepone kixeku ke'ítukeyi ya índukeke ákoyea kemúya'ika iséneu. Énjoa ákoyea sikó íxea ne váherehiko xâne xepákuke itúkea âha itúkea. Énjoamaka hixépinoe ne xâne koyúhoti itúkeovo mbáhoe itea ákoti akaná'u. Koati yexoâti itúkeovo semékenovo'itihiko. 3 Koatímaka ipíheti tumúne hékinu ákoti kirikâ, koane êno keítoponivo kotíveti vo'ónguke, ákoti ivakápu iséneu. 4 Itea anéye íninjone ovópikunoe: Énomone ne ákoyeane akútea kêkunoe inúxotike, yaneko itikóvoikonoe xâne yupihóvoti ákoyea omótovonu okóvo. 5 Puyákapanapanoe yokóvo neko inúxoti kêku, motovâti ínixi ákoyeane melíke'eka kó'oyene. Konókoti ikétivexi iséneuke koane ípeki ne kixeku itíkivo. Yaúkapapunoe itíkopi kuteâti kixeku itíkivo inúxotike inâ hekônu. Kene enepo hákoti keyúseopovo, neíxapu vo'oku unge'éxoatimo ne itíkivo kouhápu'ikoti xâne enepo hákoti ipekôa ne kixeku itíkivo. 6 Itea anéye koekúti íninjone unátiyea, énomone ra pívi kixoku itúkeovohiko ne nikolaíta, kuteâtimaka mbúvea.

7 “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti.

“Enepone itoâti tarú'uxea uhá koêti ra tiú'itihiko koekúti, mborexoâtimo níkea há'i ne tikóti yane óvoku nonéti natíxokuke Itukó'oviti, enepone kixo'êkinoviti únatinoe koekúti vitapána ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku xoko Itukó'oviti” ákoe ne yítoenoa —kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Êzmirna

8 Ina kixopónumaka nê'e:

—Hara ákoe yitóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Êzmirna:

“Hara koe emó'uinombinoe, undi tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti, ûndi ne koépeuti yanekôyo, itea enjépukopone ungópea xapa ivokóvoti: 9 Énjoa yupíheovonoe keítoponivo kotíveti, koane ákoyea apeínopiti. Itea po'i koêku, itínoe koati ênoti apeínoati ya nonékuke Itukó'oviti. Énjoamaka itúkoheyea kêkunoe ne koyúhotihiko itúkeovo jûdeu, ikútixapovotihiko koati kaná'uti xanena Itukó'oviti, itea haîna. Koatíhiko xanena Satánae. 10 Hákonoe pikêa ne tiú'iti koekúti víkokuikomo. Xepákukenoe, apêtimo kure Ndeâpu ika'ákovokutike, kahá'ati hixópeopinoe. Keitóponovotimo kotíveti kúveu yehí koeti káxe. Itea hákomo kemuyá'iko iséneu, muhíkova okonókovo víki pevótike vo'ónguu. Yane ingo'íparaxopopitinoemo kutí koeti koati uhé'ekoti kôroa, enepone inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku njokóyoke.

11 “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti.

“Enepone itoâti tarú'uxea uhá koêti ra tiú'itihiko koekúti, ákomo véka ne iháxoneti pí'ape ivokeôvoti, enepone ipíhoponeokono ne xâne ákotinemo hunókoku” ákoe ne yítoenoa —kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Pêrgamu

12 Ina kixopónumaka:

—Hara ákoe yitóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Pêrgamu:

“Hara koe emó'uinombinoe, undi apêti hána'iti pirítauna pi'âti tetúkope, koati heú'iteoxo: 13 Énjoa ne yóvoku itúkeovo koati óvoku ivátakoku Satánae natíxea, itea kóyeane títiu kéyeyi ingéneke. Ako kurí ixe kívivonu. Ako yaúkapapu ikíni muhíkova koepékokono Ántipa, enepone ovónje koati yuixóvoti koyúhoyea emó'um yanekôyoke ákoti kurí ixâ enepo koepékokono yane pitivóko yóvokunoe, enepone koati óvoku Satánae. 14 Itea anéye íninjone ovópikunoe.

Énomone ne ápeyea xâne hokoti ihíkauvoti kuteâti ítuke Mbalâum mekúke enepo exóko Mbaláki kixoku íkorokea íhae Izarâe ya níkeahiko nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko, koane itúkea úhepune mûyo xoko xâne ákoti itukapu koati múxone. 15 Anêkomaka xepákukenoe kuteâti, hokoâtihiko ne ihíkauvoti ítuke evo nikolaíta. 16 Ikétivexaikopo iséneuke ne pehúnevo, koane kiríka, vo'oku enepo hákotimo kirikópa, ákomo ingá'akarixapu nzímea xepákuke nzayá'ikoponea ne vaheréxoti ítuke, koane ongópeamaka ya emó'um, enepone kutí koeti hána'iti pirítau.

17 "Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti.

"Enepohikone itoâti tarú'uxea uhá koêti ne tiú'iti koekúti, mborexoâtimo ne koati kaná'uti nikokónoti íhae vanúke, unaétiko koeku kó'oyene, koane mborexoâtimakamo kali hopú'iti mopôi apêti inámati îha yutoxóvotiya, ákoti exâ po'i xâne. Poéhanemo ne namukópati exoâmo" ákoe ne yítoenoa —kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Tiyâtira

18 Ina kixopónumaka:

—Hara ákoe yitóxinoake ne inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Tiyâtira:

"Undi Xe'exa Itukó'oviti, undi apêti ûke kutí koeti irúmene yúku. Kene njêve, kutí kôe hiyá'iti havâva koati uhá'iti. Hara koe emó'uinombinoe: 19 Énjoa ne kixeku itíkivo. Énjoa ákoyea omótova yokóvo ne po'ínuhiko xâne, koane kívivonuxo. Énjoamaka ípihi tumúne hékinu ákoti kirikâ, koane énjoamaka koêku ne ítikeinonu enó'iyeane yara koeku kó'oyene yaneko inâ kitipónu. 20 Itea anéye íninjone ovópikunoe. Énomone ne ákoyea seyá'ika ne hokoti kixoku itúkeovo Njezâbe, enepone sêno koyúhoti itúkeovo páhoe Itukó'oviti koyúhoyea koúhapu'ikinoake Itukó'oviti xapa xâne, itea ákoti akaná'u. Yoko yane kixoku íhikaxea, kátavokoa ne ovónjehiko xoko ákoti itukapu anjá'inoa, koyuhoâti ákoyea yuvâti itúkea úhepune mûyo ne xâne xoko ákoti itukapu koati múxone. Enepone sêno, koyúhomaka yusíkea níkea nikokónoti ikó'iparaxokonoke sánduhiko. 21 Enóne ngúxea ne sêno ikótivexea isóneuke ne pahúnevo koane kuríkopea, itea ako akáha'a kuríkopea ixómoyea kapine hóyenohiko ákoti itukapu îma. 22 Kó'oyene inga'ârinexoatimo, ngurikoâtinemakamo ípeke. Mborexoâtimo yupíheovo tiveko koêku, xané ngixoâtihiko ne ímaxeovoke, enepohikone koesáyu'ixoti kixoku itúkeovo xokóyoke. Énomonemo ngíxoaneye neko xâne enepo hákoti ikotívexoa isóneuke koane hákotimaka kurikópa ne pahúnevo, íhikaxoake sêno. 23 Ngoepékexeatimakamo xe'éxaxapa. Yane exoâtimo xanéhiko ya uhá koeti imokóvokuti indúkeovo exoti isóneu xâne koane âha itúkea. Yoko póhutihiko kexé'unoe, mborexópopeatinoemo ésa'i ne kixeku itíkivo, yusíkoti únati itúkeovo áko'o ákoyea aúnati ne ítike.

24 "Itea ákonemo po'inu mbáhoenopinoe itíki, itínoe íhae Tiyâtira ákoti hakâ ne váhere ihíkauvoti. Hane ngíxo, uhá ketínoe ákoti exâ koêku neko koekúti yupihóvoti váherexea, enepone iháxoneti ihíkauvoti éxone xanéhiko yupihóvoti hókea Satánae. 25 Poéhane émbemopinoe kétiu'ikivo ingéneke tukú koetímo aúngopovope.

26 "Koêkuti itoâti vékea uhá koêti ne tiú'itihiko koekúti koane itoâtimaka itúkea ne mbáhoenoa itúkea tukú koeti hunókokuke, mborexoâtimo éxea koêku ne xanéhiko yara kúveu mêum ákoti akutíponu. 27 Yoko ákomo íyuhixa natixánehiko. Hanemo koéneye xunako natíxea, kuteâti koeku xâne katatákexoti póte ya pulô'i havâva, kalike-kaliké kixoâti. 28 Kuteâti kíxoaku Nzá'a poréxeonu xunakóti mbahúkea xapa xâne, énomonemakamo ngíxoaneye ne kutipónuti,

enepohikone itoti uhá koeti koekúti. Ínamakamo mbarexâhiko kutí kó'iyea uhápu'ine ne pú'iti hékere xánena ihâroti.
29 "Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti" ákoe ne yítoenoa —kixónune.

3

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Sârade

1 Ina kixopónuikomaka ne Xe'exa Itukó'oviti:
—Enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Sârade, hara ákoe yitóxinoake:
"Undi apêti xokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo. Anéyemaka ne seti koeti hékere vo'ónguke. Hara koe emó'uinombinoe: Enjo ítike. 'Enepohikonê'e, ovoxe Itukó'oviti koati koxuná'ixovotihiko ítukeke Vúnae' kixópinoe po'ínuhiko xâne, itea nonénguke, kutí kénenoe ivokóvotine ákotine oko'ítuke. 2 Iyíkapunoe, kéxunakapa ne koekúti motovâtiko kóxunakopeovo xepákukenoe, upánini kutí kó'iyea muyá'itine kahá'atine uké'eyea. Vo'oku íninjoa enó'iyea óvaku ne ítike nonékuke Únaem Itukó'oviti. 3 Puyákapanapanoe yokóvo neko inúxoti ihíkauvoti némoe inâ kamôa. Yaúkapapunoe itíki ne inúxoti kémone. Ikétivexa iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. Enepo hákotinoemo iyikóvo, kutí ngoetimo ómevoti nzímeopinoe, vo'oku ákonoemo kalíhuina yéxi itukóvotiye ôra nzímeamo íngoitoponeopinoe kotíveti vo'oku kixeku itíkivo. 4 Itea kóyeane ápeyea xâne xepákukenoe yara Sârade ákoti ikapíti'ikapu upánini ákoyea axú'inahiko. Ngaha'ínepoatihikomo nê'e. Koati hóhopu koyêtimo ne ípovo vo'oku koati motokeâtihiko ko'ípovoyea kuteâti.
5 "Enepohikone itoâtimo vékea uhá koêti ne tiú'iti koekúti, hóhopu-hóhopu koyêtimo ípovo. Ákomo kalíhuina ngotúyopea îha yane koyuhópeti yutóxovoku iha xâne yonópotimo xoko Itukó'oviti. Koane ngoyuhoâtimo nonékuke Nzá'a, koane nonékuke ánjuhiko, enepone ovoxe Nzá'a íhae vanúke, itúkeovo koati kaná'uti hokónuti neko xanéhiko.
6 "Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti" ákoe yítoenoa —kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Filadéufea

7 Ina kixopónumaka:
—Enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Filadéufea, hara ákoe yitóxinoake:
"Undi sasá'iti yoko kaná'uti. Undi exoâtimaka itukóvotiye ne motokeâti yonópea natíxokuke Itukó'oviti iháxoneti inámati pítivokona Ndávi. Enepone mínje'oe, ako itoâti exéxopea. Kúteane koêku ne enjéxone, ákomaka itoâti míhe'okopea. Hara koe emó'uinombinoe: 8 Heú ngíxoa énjea koêku ne ítikenoe. Hanêko kutí koeti pahapéti mihe'ó koyêti, ímbihone timúnekenoe, ákoti itoâti exéxopea. Énjoamaka kalîhuyea ne xináko, itea kóyeane itíki ne emó'um, mbáhoenopi itíki. Ákonoemaka îtikaheapu ákoyea yéxanu. 9 Anêko koyúhotihiko itúkeovo jûdeu, ikútixapovoti koati kaná'uti xanena Itukó'oviti, itea hane ínzaxeahiko xanena Satánae. Ainóvoti koati semékenovo'itihiko. Enepohikonê'e, indukínoatimo ipúyukexoponeahiko nenékukenoe, maka éxane ákoyea omótovopinoe ongóvo. 10 Vo'oku yíxivoa itíki ne emó'uinombi mbahukópinoe keúkoponivo ingéneke ákoti kemuyá'ika iséneu, nzuvo'óxopitimo víki ne kotíveti koekúti keno'ókotikomo yara heú koeti kúveu mêum hixópotimo xanéhikoya.
11 Ákonemo ánju'ikene, aungópovotinemo. Yokóhiyanavo, koane yokóhiyanamaka

ne itéponone ingéneke marái'inamo yévaka ne kutí koeti koati uhé'ekoti kôroa íparaxeopikemo Itukó'oviti sîpa ya xokóyoke.
12 “Enepone itoâti vékea uhá koêti ne tiú'iti koekúti, mborexoâtimo kutí kó'iyea koati xúnati tikóti kotiú'ikoati ne hána'iti imókovoku Únaem Itukó'oviti. Ákomo áhikuxeokonokumo xoko ókoku, koane ákonemo hunókoku óveaya. Yundoxoâtimakamo xokóyoke ne iha Únaem Itukó'oviti, koane iha pítivokona Itukó'oviti, enepone inámati Njeruzálem evesékeati vanúke ukeâti xoko Itukó'oviti. Koane yundóxotimakamo inámati înza xokóyoke.
13 “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti” ákoe yítoenoa —kixónune.

Koyuhópeti páhoenokono xâne imokóvokutike ya pitivóko koéhati Laudíseya

14 Ina kixopónuikomaka ne Xe'exa Itukó'oviti:
—Kene enepone inuxínoti itukéti imokóvokutike ya Laudíseya, hara ákoe yitóxinoake:
“Undíne ne ‘Énomone koéneye’ kixonéti, vo'oku ûndi kousóko uhá koeti yuho Itukó'oviti. Undímaka ne motovâti kúveovokono vo'oku heú ngíxoa ngoyúhoyea ne kaná'uti kixovókuti íhae xoko Itukó'oviti. Undi úkeakumaka ne uhá koeti ítuke Itukó'oviti inâ apê. Hara koe emó'uinombinoe: 15 Énjoa koêku ne ítikenoe ákoyea itíkapu koâti koxuná'ixovoti ingéneke koane hainá'iyeamaka haxá keyînuti. Ehá'ani heru'ó ké'iyinoe kirí'okopivonu, áko'o heru'ó ké'iyinoe hexákivonu. 16 Itea vo'oku itukohí kíxi hékinu, kutí ngixópitinoemo koekúti mbahákuke mbúvone, ámburoepomo. 17 Yoko hara kénoe: ‘Enóne apeínonuti, koane enóne ngoúkoponeovo ítukeke Itukó'oviti. Ákone nóngone ikéneke’ kénoe. Itea ákonoe yéxa itíkivo yupihóvoti ákoyea aúnati koêku, koane yupihóvoti nókone. Nonékuke Itukó'oviti kutí kénoe xâne ákoti apeínoati, komítiti koane urapí koêti. 18 Hukinóvoti injíko'okeopinoe víyi njokóyoke ne koekúti hána'iti itópoinopike ingéneke, enepohikone kutí koeti koati únati ôro veyeâtine yúku ánahi, motovâti itíkopivo ênoti apeínoati nonékuke Itukó'oviti. Víyamaka njokóyoke ne kutí koeti hóhopu koyêti ípevo maka hákone keno'óko ne tíyapana vo'oku yurápiyi. Víyamaka njokóyoke ne kutí koeti ipixáti ipíxexope yûke, motovâti ínixepi nékone ínixi ingéneke. 19 Nzayá'ikoa ne uhá koeti xâne ákoti omotóva ongóvo, koane énjokoa nókone kó'iyea. Heru'ó íxea yomíxone hékinu. Ikétivexamaka iséneuke ne pehúnevo koane kiríkapa. 20 Hane ngoéneye xâne xe'ó koyêti pahapétike ixómoti ihapápako vô'u kahá'ati ûrukeovo. Koêkuti kamónuti, enepomo mihe'ákinana, urúngovatimoya. Yane kutí koetímo koeku xâne koati ko'iníkonekokoti inikó kixokókoti níkea.
21 “Enepone itoâti vékea ne uhá koeti tiú'iti koekúti, mborexoâtimo ivátakopea njêrerekuke xoko ivándakoku nandíxea, kuteâtimaka ngoêku índea uhá koeti yanekôyoke koane ivándakopea xêrerekuke Nzá'a xoko ivátakoku natíxea.
22 “Koêkuti kamoâti, ivávaka yuhó'inoa Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti ne xanéhiko yara póhutihiko imokóvokuti” ákoe yítoenoa —kixónune.

4

Koeku noíxone Xuâum xoko ivátakoku natíxea Itukó'oviti ya vanúkeke

1 Ikénepoke nê'e, ápe po'i noínjone, pahapéti mihe'ó koyêti vanúkeke. Ápepomaka emó'u ne yuhoíkonuti, enepone ngámone inúxotike. Yoko kutí kôe emo'u torombéta oxóvoti. Hara kixónu:
—Kiná'aka yâkeneye motovâti énjokeopea koêkumo ra koekútihiko káxehiko keno'ókoti.

2 Yane koati xúnati njokóyoke ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti. Poréxonu
noínjea ivatákokuti vanúkeke, ivátakoku nâti. Ápemaka nâti vatá koyêtiya.
3 Enepone nâti, koati xúnati uhápu'ine ukeâti. Hane koéneye kuteâti koeku
uhápu'ine uhé'ekoti uhá'iti mopôi, enepone njáspi koáne ne sarâdoniu kixonéti.
Ina keno'óko ne hepipii koêti kuteâti úpikovoe, ínati uháhi, vekeâti xêrerekuke
ne ivátakoku nâti. Koati kuteâti uhápu'ine ne uhé'ekoti uhá'iti mopôi ihaxoneti
esmêrauda nê'e. 4 Eneponeko ivátakoku nâti, ápemaka po'i vinti koaturu koeti
ivátakoku payásoti yakukú kixoâti. Ápemaka vinti koaturu koeti xâne teyonéti
inuxínoti ítuke Itukó'oviti ivatákoati. Yoko ainóvoti hóhopuke koyêti ípovo.
Póhutihiko, ápe kôroana ainóvoti ôro tutíkuke. 5 Ápemaka ipixéneneoti inu'íxoati
neko ivátakokuke nâti, yoko hónoti emo'úti, yoko xururúkoti. Nonékuke ne
ivátakoku, ápemaka seti koeti yúku irumékoti. Eneponê'e, hane kixó'eko Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo. 6 Yoko nonékuke
neko ivátakoku nâti, ápe kutí koeti úne ya mar, itea ainóvoti vîduru, kutí koeti
sásasa koyêti uhé'ekoti uhá'iti mopôi iháxoneti kirístau.

Xoko póhutihiko poixô'o ne ivátakoku nâti, kukúkeke póhutihiko poixô'o,
ápemaka koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yakukú
kixoâti neko ivátakoku nâti. Enepohikonê'e, êno ûke nonékuke koane akéneke.
7 Enepone inúxoti noínjone, kutí koe líyaum. Kene ne pí'ape, kutí koe kali tûru.
Kene ne mopó'ape, hane koéneye konóneyea, hóyeno. Kene ne koáturuxope, kutí
koe pú'iti hó'openo ôti koeku ó'iyea, enepone iháxoneti âgea. 8 Yoko póhutihiko
neko koaturu koeti noínjone, aínovo apêti seí koeti kêvi. Êno ûke kevíkuke,
opékuke koane oúkeke ne kêvi. Káxe, yóti veyóhiko ixómoyea koyúho ákoti áka.
Hara kóyehiko:

—Koati sásasa-sásasa-sásasa koyêti ne Vúnae Itukó'oviti, enepone apêti xunáko
pahúkea uhá koêti, enepone kóyekutine ápeyea ukeátinekeneye, enepone
apêtiko yara koeku kó'oyene, koane ákotinemo hunókoku.

9 Koeku kó'iyeaneye yûho nekôyohiko ihayú'ikoati yoko kahaná'ikeati îha,
koane ikoró'ixinovati neko Kóyekutine Ápeyea ákotinemo hunókoku, enepone
vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea, 10 yane enepone vinti koaturu koeti
xâne teyonéti inuxínoti itukéti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke
nonékuke neko Kóyekutine Ápeyea. Énomone neko vatá koyêti xoko ivátakoku
natíxea. Koeku iháyu'ikea, koánemaka véyeahiko ne kôroana, koane ípiheahiko
nonékuke Itukó'oviti xaneâti kíxeahiko:

11 —Iti Vúnae Itukó'oviti, koati metokeâti ihéyu'ikikono koane
kapáyasokeokono ne îhe, yoko iháyu'ikeokono ne êno xináko, vo'oku itúkeovo îti
pahukôa ápeyea uhá koêti ra apêti. Koati keha'âti ápeyea uhá koêti ra koekúti,
énomone kutí'ino apêti. Aínovo ítuke pê'u veô'u —koénehiko.

5

Koyuhópeti apêti hoénaxovopehiko exéxovope, motovâti ákoyea mihe'ókoati

1 Noínjomaka koyuhópeti éxopeke vô'u ne nâti vatá koyêti ivátakokuke natíxea.
Enepone koyuhópeti, ápe yutoéti kúveuke yoko meúkeke, yoko ápe seti koeti
hoénaxovope exéxovope puvâti míhe'okeokono. 2 Noínjoamaka ne êno xúnati ánju
kohonókoti emó'u kó'iyea:

—Ápeikopo motokeâti veyópea exéxovope ne koyuhópeti koane míhe'okea? —
kôe.

3 Yoko ako ápahuina xâne ya vanúke, koáne yara kúveu mêum, koánemaka
xapákuke ne ivokóvotinehiko motovâti míhe'okea yoko komómoyea ovâti ne
koyuhópeti. 4 Yane koati iyôndi vo'oku ákoyea ápahuina xâne motokeâti

míhe'okea yoko komómoyea ovâti neko koyuhópeti. 5 Yane ápe póhuti yane vinti
koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti kixónuti:
—Hako iyêo. Enepone iháxoneti Líyaum ukeâti xapa amósenopono Njúda,
enepone ámoriponomaka nâti Ndávi, ítoane uhá koêti, kutí'inoke motovâti
veyópea ne seti koeti hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti yoko míhe'okea —
kixónune.
6 Yane noínjoane ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke
Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Yoko ápe ókinekono
koepékokono. Seti koe sévereina. Seti koémaka ûke. Aínovo kixo'êkoti Sasá'iti
Omíxone Itukó'oviti, enepone seti koeti kixoku koútata'ixeovo, páhoe Itukó'oviti
yara uhá koeti kúveu mêum. Xe'ó kóye nonékuke ne ivátakoku nâti kukúkeke
neko koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yóko'omaka ne
vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti. 7 Ina veyopónoa Xe'exa
Su'ûso kixonéti ne koyuhópeti éxopeke vô'u neko nâti vatá koyêti ivátakokuke
natíxea. 8 Namukoâne ne koyuhópeti, enepohikone koaturu koeti ehevókovoti,
ko'isóneutimaka kuteâti xâne yóko'o ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti
inuxínoti itukéti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ne
Xe'exa Su'ûso kixonéti. Póhutihiko, ápe ómo'ixonehiko huxôe iháxoneti árpa,
yoko enovópeti, itukéti ya ôro, puhí koati xêru. Yoko enepone xêru ovâti
ne enovópeti, hane kixó'eko orásaunahiko kasása'iupo Itukó'oviti. 9 Yane ina
imokóvohiko inámati akenéti. Hara koéhiko:
—Koati metokeâti nemúki ne koyuhópeti yoko viyópi ne exéxovope, vo'oku
itíne neko ivokínovoti xâne. Koati ovokóvoti ne itíne yanekôyoke, ésa'i
itúyopea pahúnevo xâne, motovâti itúkopeovo xanena Itukó'oviti ne uhá koeti
kó'iyeovoku xâne, koêkuti iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'iyeovoku yuhôti
yûho, koêkutimaka kó'iyeovoku neko xâne, koane koêkutimaka poké'e óvohikoku
yara kúveu mêum. 10 Énomone itíkohiko xanena Itukó'oviti, haxakínovoti itúkea
sasá'iti ítuke. Yoko énomonehikomo natixô yara poké'e —koe akéne.
11 Ina ngomomâ, ngamone emo'u ákoti yumaxápu ánju yakukú kixoâti
ne ivátakoku nâti, yakukú kixoâtimaka neko koaturu koeti ehevókovoti,
ko'isóneutimaka kuteâti xâne, koánemaka ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti
inuxínoti itukéti. Koati ákoti yumaxápu neko ánju, ákoti itoâti kayúmakexea
yé'akeye. 12 Koatímaka hónoti ne emó'u kó'iyeahiko:
—Enepone Xe'exa Su'ûso kixonéti, isoéti yanekôyoke, enepone
ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti,
koati motokeâti itúkeovo nâti éxoti koeku uhá koeti koekúti. Motókeamaka
ikó'iparaxeokono uhá koeti únatinoe koekúti, koane itúkeovo hána'iti ko'éxoneti.
Motókeamaka ápeinoa uhá koeti xunakóti koane itúkeovo hána'iti teyonéti
yoko hána'iti ihayú'iuti ákoti kuteâti. Koati motokeâtimaka kahána'ikeokono îha
—koénehiko emo'u ánju.
13 Yane ngámoanemaka uhá koêti ne koéxokeu Itukó'oviti ya vanúke,
koánemaka yara poké'e, koane xapákuke ivokóvotinehiko, yoko úneke ya mar,
koane uhá koeti koêkuti óvohikoku. Hara koéhiko:
—Enepone nâti payásoti ya uhá koêti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku
natíxea, énomone kapayásakakana îha, koánemaka îha ne Xe'exa Su'ûso kixonéti.
Itúkapu énomonemaka teyokóno koane énomone ihayú'ikakana, koane énomone
pahukô uhá koêti, ákotinemo hunókoku —koe yûho ne uhá koeti koéxokeu
Itukó'oviti.
14 Yane enepohikone koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti
xâne, hara koéhiko yumópeake:
—Énomoneoxomo ákoeneye —kóyehiko.

Koáne ne vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ihayú'ikoati.

6

Veyovóne neko hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti

1 Yane noínjoane ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke
Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Véyoane ne inúxoti
yane seti koeti hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti. Yane ínamaka ngamôa
póhuti yane koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne. Kutí koe
êno hónoti emo'u xururúkoti enepo koyûho.
—Yókone —koéne.
2 Ina ngomomâ, yane apé koene hopú'oti kámo apêti ivu'íxoati. Enepone
ivu'íxoati, ápe xuména, koane itúkinokono kôroana tutíkuke. Koati pihínoti ítea
xapa isukókoti yoko koati itôti.
3 Enepone Xe'exa Su'ûso kixonéti, veyoáne ne pí'ape hoénaxovope exéxovope
ne koyuhópeti, yane ngámeane emó'u ne pí'ape ehevókovoti, ko'isóneutimaka
kuteâti xâne.
—Yókone —koéne.
4 Yane apé koene po'i kámo harará'oti. Enepone ivu'íxoati, poréxokono
uké'exea úhepeko kóyeku ne xanéhiko yara kúveu mêum, kutí'inoke isukókotihiko
koane koepékexokokoti. Poréxokonomaka koati êno hána'iti pirítau neko ivu'íxoti
kámo.
5 Enepo veyoáne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne mopó'ape hoenáxovopeti, yane
ngámeanemaka emó'u ne mopó'ape ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne.
—Yókone —koénemaka.
Ina ngomomâ, yane apé koene hahá'oti kámo. Enepone ivu'íxoati, hane
ómo'ixo ihíxopeti vo'ókuke. 6 Yane ngamone emo'úti kutí'iyea inu'íxoati
xapákuke ne koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne. Hara koe
yûho:
—Enepone ésa'i kali póhuti líturuna tirîku, kohépitimo. Enepone hepíko,
kúteanemo yé'akeye námoe xâne ko'itúke ya póhuti káxe. Kúteanemaka ésa'i kali
mopo'âti líturuna sévada. Kene azeite yoko víyum, hákomo ikehépixoa —koéne.
7 Veyoáne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne koáturuxope hoenáxovopeti, yane
ngámeane emó'u ne koáturuxope ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne.
—Yókone —koénemaka.
8 Ina ngomomâ, yane apé koéne hiyá'oti kámo. Enepone ivu'íxoati, "Pevóti"
koéha. Ápemaka oko'íkenexoati. "Óvoku Ivokóvoti" koéha nê'e. Enepone pi'âti,
poréxokono koépekexea kali ênoti xâne yara uhá koeti kúveu mêum ya isukókoti,
hímakati, arinéti yoko ipúhokovotihiko hó'openo. Enepone xâne koépeu, kúteane
yé'akeye eneponi ihaxáka uhá koeti xâne yara kúveu mêum ya mopo'âti
iháxakoku, yane mani póhuti iháxakoku koépekexeokono.
9 Yane véyoanemaka ne sínguxope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti.
Hane noínjo ivokínevotihiko opékuke ne áta, imókonoku ne ikó'iparaxokonoke
Itukó'oviti. Enepohikone xâne noínjone, aínovo koépeuti vo'oku kutípea emo'u
Itukó'oviti, koane vo'oku ákoyea kurí ixa hókea Jesus. 10 Enepohikonê'e,
kóhonoko emó'u vaúkea. Hara koéhiko:
—Iti Vúnae éxoti koeku uhá koeti koekúti, iti koati sasá'iti koane kaná'uti,
námoye itíkinopinovi vésa'i, ipihéponoati ne xanéhiko yara kúveu mêum ovókoti
vitína? —koénehiko.
11 Póhutihiko koxé'u nekôyo, pôrekexokonone hopú'iti ípovo, ina
pahukókonomaka kali ómomikeako tukú koeti kausákapune yé'akeye po'ínuhiko
ovoxe Itukó'oviti koépeutikomo kuteâti kixókonokuhiko.

12 Yane noínjoa ne Xe'exa Su'ûso kixonéti véyea ne seíxope hoenáxovopeti.
Yane apé koéne êno xúnati iyuyôti poké'e. Ípukovomaka ne káxe. Háhaha kóyene
kuteâti koeku ipovóti kaháha'ikovope xâne ikotívexoti isóneu ike ivokóvoti.
Kene ne kohê, kutí koéne íti harâra'iyea. 13 Îrihikovonemaka ne hékere poké'eke,
kuteâti koeku tonóketi ha'i fîgu îrihiu xúnati ihunóvoti. 14 Kene ne vanúke,
heú koe veyópeovo, kuteâti koeku koyuhópeti atupîri'okokonoti inúxotike
káyukopeovo exéxopeovo enepo kú'uri kixokóno. Enepohikone hána'itinoe
mopôi, koáne ne kálihunoe poké'e kukúkeke úne, heú koe ahíkuxeovohiko
óvoku. 15 Ina he'onóvo uhá koeti xâne, enepohikone payásoti koáne ne
nâtihiko yara poké'e, koáne ne pahúkotihiko inuxínoti húndaru, koane iríkuhiko
yoko po'ínuhiko apêti xunáko pahúkea, koánemaka uhá koeti akaúti, yoko
uhá koeti po'ínuhiko xâne ákoti akutêa koeku akaúti. Hé'onovohiko ya xoko
hána'itinoe uhôro yoko xoko uhoróxotihiko xapa hána'iti mopôi. 16 Ina
vaukóhiko kaha'aînoati íkoro'uxeovahiko ne hána'itinoe koane pú'itinoe mopôi,
maka hé'anane, puvâti ínixeahiko nâti, enepone vatá koyêti ivátakokuke
natíxea vanúkeke, puvâtihikomaka itóponea ímainevo ne Xe'exa Su'ûso kixonéti.
17 Vo'oku símeovone ne hána'iti teyonéti káxe, kaxena ímainevo Itukó'oviti,
ímainevomaka Xe'exa Su'ûso kixonéti. Yoko ákonemo xâne iteóvati.

7

Xanéhiko íhae Izarâe apêti hoénaxovope Itukó'oviti inúkuke

1 Ikénepoke neko koekútihiko, noínjonemaka koaturu koeti ánju xe'okó koyêti
xokóyoke ne koaturu koeti úkeaku ihunóvoti yara kúveu mêum. Ako síkahiko
ihúneovo ne ihunóvoti ukeâti xoko póhutihiko úkeaku. Énomone ákoino ihúnapu
ihunóvoti yara poké'e, koáne ya xoko úne ya mar, koánemaka xapa koêkuti xuve
tikóti. 2 Ina noinjómaka po'i ánju ukeâti xoko úkeaku ihâroti, apêti hoénaxope
ne koati kaná'uti Itukó'oviti ya xokóyoke. Eneponê'e, vaúkinoa neko po'ínuhiko
koaturu koeti ánju porexókonoti koésayu'ixea ra poké'e yoko úne. 3 Hara kíxoa:
—Hákoxovonoe vaheréxinoa ítike ra poké'e, koáne ra úne, yóko'o ne xuve
tikótihiko. Kixá'avo vitúkinoa hoenáxovopeti inúkuke ne ovóxehiko Vúnae
Itukó'oviti exókovoti itúkeovohiko koati xanéna —koéne.
4 Yane ina ngámo koyúhoti yé'akeye ne kixokónotineye inúkuke. Sentu
koarentai koaturu koe míli neko xanéhiko, ukeâti uhá koeti iháxakexoku
xanéhiko íhae Izarâe. 5 Enepone iháxakoku Izarâe, amósenopono Njúda, ndusé
koe míli ne hoenáxokonotiya. Kúteanemaka yé'akeye ya po'i iháxakoku, enepone
amósenopono Rûbi, koánemaka xapa amósenopono Ngâdi. 6 Kúteanemaka
yé'akeye xapa amósenopono Âzer koáne ya po'i iháxakoku, enepone
amósenopono Nafitáli, koánemaka xapa amósenopono Manáse. 7 Yoko xapa
amósenopono Simêum, Lévi, yoko Isâka, kúteanemaka yé'akeye. 8 Koánemaka
xapa amósenopono Nzebûlom, yoko amósenopono Yûse, koane amósenopono
Mbejámi, kúteanemaka yé'akeye. Nduse koe míli hoenáxokonoti ukeâti
póhutihiko iháxakoku neko íhae Izarâe.

Noîxo êno xâne ne Xuâum

9 Ikénepoke neko koekúti, noínjonemaka koati êno opoíkovoti xâne ákoti itoâti
kayúmakexea, ukeâti xapa uhá koeti kó'iyeovoku xâne, koêkuti poké'e óvohikoku
yara kúveu mêum, koêkuti iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'iyeovoku neko
xâne, koane koêkuti kó'iyeovoku ne yuhôti yûho. Xe'okó kóyehiko nonékuke
ivátakoku Itukó'oviti natíxea, koane nonékuke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti,
enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea
pahunévoti. Enepohikonekôyo, hóhopukee kóye ípovo. Ainóvotimaka omó'ixoti
tuti exáte. 10 Hara koe kóhonokeaxo emó'u:

—Enepora víteovo ya pahunévoti, koati ukeâti xoko Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea, koánemaka xokóyoke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti —koénehiko.
11 Yoko xe'okó kóyehiko ne uhá koeti ánju yakukú kixoâtihiko ne ivátakoku Itukó'oviti natíxea, yakukú kixoâtihikomaka neko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti itukéti, yóko'omaka neko koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne. Ina ipuyúkexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke ivátakoku natíxea ne Itukó'oviti ihayú'ikoti Itukó'oviti. 12 Hara koéhiko:
—Kaná'uteoxo motókeyea itúkeovo Itukó'oviti ihayú'ikokono. Énomonemaka motokêa itúkeovo êno hána'iti ihayú'iuti, únae uhá koeti exóneti. Énomonemaka motokêa íkoro'ixinovokono, koane itúkeovo hána'iti teyonéti, payásoti ya uhá koêti. Énomonemaka motokêa ápeyea uhá koeti xunakóti xokóyoke, ákotinemo hunókoku kó'iyeaneye. Ákoeneyeoxo —koéhiko.
13 Yoko xapákuke neko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, ápe póhuti kixónuti:
—Yéxoa itukóvotiyehiko ra hóhopuke koyêti ípovo? Yéxoamaka úkeakuhiko?
14 Ina yumombâ:
—Ako énja unaém. Poéhane îti exôa.
Ina kixônu:
—Enepohikorâ'a, aínovo vekotíya kaxénake koati hána'iti tiveko koekúti. Hóhopu kóyepinoke ípovo, vo'oku itúkeovohiko kasása'iupo itina Xe'exa Su'ûso kixonéti. 15 Énomone xe'okó kóyeinohiko nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Káxe, yóti veyóhiko ixómoyea ikó'elokexea okóvo yane sasá'iti óvoku Itukó'oviti. Yoko Itukó'oviti, enepone vatá koyêti ivátakokuke natíxea, anêko xapákuke ixómoti koyonoâhiko. 16 Ákonemo épekahiko hímakati koane úne. Ákonemo ará'akahiko káxe, koane koêkuti po'i kó'iyeovoku kótuti, 17 vo'oku koyonoâtihikomo Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ovâti xokóyoke ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Énomonemo kousexinoahiko nókone, porexoâtimaka úhepeko kóyeku ákoti hunókoku, enepone kutí koeti vo'eroo koyêti uke úne ákoti ítikeovoku. Koane kihu'íkopinoatinemo Itukó'oviti ne uhá koeti ho'oûke.

8

Veyovóne ne sétixope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti

1 Veyoâne Xe'exa Su'ûso kixonéti ne sétixope hoénaxovope exéxovope ne koyuhópeti, huvemoo koéne ya vanúkeke ovâti meyá koeti ôra. 2 Yane noínjone seti koeti ánju xe'okó koyêti nonékuke Itukó'oviti. Póhutihiko nekôyo, poréxokono hûxo, enepone torombéta kixonéti.
3 Yane ina keno'óko po'i ánju omoti íhaku xêru, itukéti ya ôro. Xe'ó koéne nonékuke ne áta, imókonoku íparaxokonoke Itukó'oviti. Ina porexókono êno xêru neko ánju motovâti oró'okea nonékuke Itukó'oviti ya xoko áta, enepone ainóvoti ôro. Hane óvo nonékuke ne ivátakoku natíxea Itukó'oviti. Xané kixo orásauna uhá koeti kasása'iupo Itukó'oviti neko xêru koeku oró'okeovo. 4 Xoko íhaku xêru pe'úkuke vô'u ánju úkea íkurihea ne oró'oeti xêru simôti xoko Itukó'oviti, xané kixoâti ne orásaunahiko kasása'iupo Itukó'oviti. 5 Yane ina namukôa ánju ne íhaku xêru, kopúhikoane ihúveti yúku ukeâti xoko áta, ina kurikoâmaka xapa xâne yara poké'eke. Énomone yanê'e, apé koéne êno xururúkoti yoko emo'útihiko, koane êno ipixéneneoti yoko iyuyôti poké'e.

Oxôvo torombétahiko

6 Yane enepohikone seti koeti ánju apêti torombétana, koúsokovonehiko óxea
ne hûxo.
7 Ina óxo torombétana neko inúxoti ánju. Yane apé koéne êno yúku xánena
evêke, anahí koeti êno íti, irikóvoti xapa xâne yara poké'e. Êno oro'ókovoti
yara kúveu mêum vo'ókuke. Hane koéneye yé'akeye oro'ókovoti, kuteâti eneponi
ihaxáka ra kúveu mêum ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti yane mopo'âti
iháxakoku oró'okeovo. Kúteanemaka kixókonoku ne tikótihiko koáne ne ngaráma.
8 Ina oxomáka torombétana ne pí'ape ánju. Yane apé koéne koekúti kuteâti
koati hána'iti mopôi ixómoti oro'ókovo. Ina kurinó'ekokono úne ya mar.
Isáyu'ixovo poixô'o ne úne yane mar vo'ókuke. Kutí koépone íti. Hane koéneye
itóvoku ne koésayu'iu, kuteâti eneponi ihaxáka ne uhá koeti úne ya mar
ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti yane mopo'âti iháxakoku isáyu'ixeovo
vo'ókuke. 9 Kúteanemaka koêku yé'akeye ivokóvoti xapa uhá koeti hó'openo
ovâti ne úne ya mar. Koánemaka ne hána'iti vatéke uke'éxokonoti vo'ókuke,
kúteanemaka yé'akeye.
10 Yane oxone torombétana neko mopó'ape ánju. Ehá'axo óxoa, apé
koene pú'iti hékere ínati irúmeko, ukeâti vanúke irikóvoti xoko óvokuhiko
úne, koesáyu'ixoati. Hane koéneye itóvoku koésayu'iu, kuteâti koeku itóvoku
ne úne ya mar koesáyu'ixokonoti inúxotike. Énomonemaka koéneye itóvoku
koésayu'ixeokono ne huveóhiko, koáne ne ukéhiko úne xoko iríno'ekovoku neko
hékere. 11 Súsuva koyêti koéha ne hékere, yoko súsuva kíxoixo úne xoko
iríno'ekovoku. Êno xâne ivohíkovoti vo'oku suvá'iko neko úne kosúva'iu.
12 Yane oxónemaka torombétana neko koáturuxope ánju. Oxoáne, isáyu'ixovo
ne káxe, kohê yoko hékerehiko. Kuteâti koeku xoko po'ínuhiko koekúti,
itúkeovo póhuti yane mopo'âti isáyu'ixeovo, énomonemaka koéneye isáyu'ixeovo
uhápu'iyea ne káxe, koánemaka ne hékerehiko yóko'o ne kohê ya yóti.
13 Ina ngomomâ, yane apé koene hána'iti hó'openo ôti, enepone iháxoneti
âgea, ákoti malîka vékoku ó'iyea ya kuku vanúke. Ngámoa koeku vaúkea. Hara
koe yûho vaúko'i:
—Imáko hána'iti tivékomo koêku ne uhá koeti ko'óvokuti yara kúveu mêum
kamáne emó'u ne torombéta, óxoneikomo ne mopo'âtihiko ánju âvoti axâ ne
hûxo.

9

Oxôvo ne sínguxope torombéta

1 Yane oxónemaka torombétana neko sínguxope ánju. Yane noínjone hékere
irikóvoti ukeâti vanúke, yonoti xapa xâne yara poké'e. Ina porexókonoa ánju
míhe'okea ne êno upénoti uhôro ínati haháku. 2 Mihe'ókoane ánju, ipúhikone
kuríhoe kutí koeti íkurihea koati hána'iti oso'íxokuti. Yane ákone aúhapu'i
ne káxe. Hahakú koéne kúveu ra mêum vo'ókuke ne kuríhoe ipuhíkeati
neko êno upénoti uhôro. 3 Ápemaka hána'itinoe vohóho yonoâti ra poké'e,
ipuhíkeati xapákuke ne kuríhoe. Porexokonohiko yutókea xâne. Hane koéneye
xunáko yutókea, kuteâti yutókea pitánae yara poké'e. 4 Ixíko'okokonohikomaka
ákoyea kíxoaku ne ngaráma yara poké'e, koánemaka koêkuti kó'iyeovoku nonéti
yoko xuvéhiko tikóti. Poéhane xâne ákoti hoénaxovope Itukó'oviti inúkuke
pahúkinokonohiko óko'okea. 5 Ako sikákanahiko koépekexea neko xanéhiko,
itea porexokono íkoitoponea kotíveti kúveu singu koeti kohê. Enepone ohóne
ne ike yutókine, hane koéneye ohone yutókine pitánae. 6 Yaneko káxehiko,
yupihóvotimo kahá'ayea ivókeovo ne xanéhiko, itea ákonemo paréxakana.
“Ehá'ani ivóngeovo” koetíhikomo, itea ákonemo ivákapuhiko.

7 Enepohikone vohóho, hane koéneye kámo usó koyêtine píhea xapa
isukókoti. Ya tutíkukehiko, ápe kutí koeti kôroa ainóvoti ôro. Kene nône, kutí
koéhiko none hóyeno. 8 Enepone tûti, kútea híyeu tuti sêno. Kene ne ôe,
kutí koe oe koati ipúhokovoti hó'openo, enepone líyaum kixonéti. 9 Ápemaka
oveâti xa'ákuke, lapá'iti havâva, kuteâti ikó'itukeu húndaru yóno xapa isukókoti.
Kene emó'u ne kêvi, kutí koe emo'u karósahiko míkoe ákoti yumaxápu kámo
ehahíkovoti xapa isukókoti. 10 Enepone îhi yoko yutókope, kúteane yutókope
pitánae. Koati apêti xunáko ne îhi óko'okea, koane íkoitoponea kotíveti ne
xanéhiko yútoe ovâti singu koeti kohê. 11 Ápemaka ánju, natínahiko neko
hána'itinoe vohóho exeâti koêku ne êno upénoti uhôro ínati haháku. Ambâtu
koéha ya emo'u ebaraíku. Kene Apolîyaum koéha ya emo'u ngerêku. Yoko
póhutine kixó'ekone neko pi'âti ihâe. Aínovo kixo'êkoti "koépekoti".

12 Yane pihóne ne inúxoti tiveko koekúti. Itea ikénepoke, apêtikomo po'i pi'âti
kotíveti koekúti kuteâti.

Oxôvo ne seíxope torombéta

13 Yane oxónemaka torombétana ne seíxope ánju. Ina ngámo emo'úti inu'íxoati
xokóyoke ne koaturu koeti isúlune áta ovoti nonékuke Itukó'oviti. Yoko énomone
ne áta ainóvoti ôro, oró'okokonoku ísensu. 14 Eneponeko emo'úti ngámone, hane
yúho'ixo seíxope ánju omó'ixoti torombétana. Hara kíxoa:

—Kiríkapa ne koaturu koeti ánju ika'oké koyêti xe'ókuke ne hána'iti huvêo
koéhati Eúfarate —kíxoane.

15 Yane kuríkokonone ne koaturu koeti ánju. Yoko mekúne koúsokovohiko,
kuxoâti neko ôra, káxe, kohê yoko xoénae motovâti koépekexea xâne yara
poké'e. Enepone yé'akeye koépeu, hane koéneye: Eneponi ihaxáka uhá
koeti xâne apêti yara kúveu mêum ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti yane
mopo'âti iháxakoku koépekexeokono. 16 Yane ngamone emo'úti koyuhoâti
yé'akeye ne êno ehahíkovoti kámo apêti ivu'íxoati yonoti xapa isukókoti. Koati
ákoti yumaxápu êno míli neko kámo. Pí'a séndu míleaum nekôyo. 17 Yaneko
noínjoneke kutí koeti njopúne, ápe kámo koane ivu'íxoatihiko. Yoko ápe oveâti
xa'ákukehiko lapá'iti havâva, kuteâti ikó'itukeu húndaru yóno xapa isukókoti.
Enepone ikó'itukeu xa'ákuke, ápe háharara koyêtiya, kuteâti koeku yúku, koane
hóhonono koyêti, kuteâti koeku honóno'iko uhé'ekoti uhá'iti mopôi, enepone
iháxoneti sáfira. Ápemaka híhiya koyêti, kuteâti koeku hiyá'iko énxofere. Hane-
maka koéneye tûti neko kámohiko, kuteâti koeku tuti líyaum. Yoko ápe yúku
ipuhíkeati pahákuke, koane kuríhoe yoko énxofere, enepone ikotúxoateoxo ne
yúku. 18 Vo'ókuke neko mopo'âti kotíveti koekúti, yúku, kuríhoe yoko énxofere
ipuhíkeati pahákuke neko kámo, énomone koépekexino êno xâne. Enepone
yé'akeye koépeu, hane koéneye: Eneponi ihaxáka uhá koeti xâne apêti yara
kúveu mêum ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti yane mopo'âti iháxakoku
koépekexeokono. 19 Enepohikone kámo, pahákuke óvo xunáko yoko ihíkuke.
Kene îhi, kutí koe koéxoe. Ápe tuti koéxoeya, yoko énomone veínoa óko'okexea
xanéhiko. 20 Kene haxa xanéhiko, enepone ákoti ivahíkapu vo'ókuke ne kotíveti
koekúti, ako ikátivexa isóneuke ne váhere ítuke, koane ako kuríka. Enepone
itúkovoke, énomone ne hókea ndémoniuhiko, koane kúveovo sánduhiko ítuke vo'u
xâne, itukéti ya ôro, péhu, kôpere, mopôi yoko tikóti, kixovókuti ákoti inîxa,
ákotimaka káma, koane ákotimaka yána. 21 Enepohikoneko váhere xâne hokoâti,
koati ákoti ikatívexa isóneuke ne itúkeovo koépekenati, koane hokéxokenati,
koane ákoti uhéva'uxa kapíneti xâne ákoti itukapu koati múxone, koánemaka
ómevoti.

10

Ánju omó'ixoti kali koyuhópeti

1 Yanê'e, noínjonemaka po'i ánju koati xúnati evesékoti ukeâti vanúke. Yoko
kutí koe ko'ipóvoti kapási. Ápemaka kuteâti úpikovoe, ínati uháhi, oúkeke tûti.
Kutí koeti káxe ne nône. Kene hêve, kutí koémaka ponóvoti irúmene yúku.
2 Ápemaka kali koyuhópeti pe'úkuke vô'u vahe'ú koyêti. Xoko úne ya mar
ókonuko ne éxope hêve, kene lôpe, xoko movó'iyeaku poké'e óvo. 3 Ina kohonóko
emó'u vaúkea. Koati hónoti ne yûho vaúkea. Kutí koe emo'u líyaum. Ike vaúkine,
ápe seti koeti emo'úti koati xúnati kuteâti koeku xururúkoti. 4 Énomone yanê'e,
mani yundoxoâti ne kixó'ekone, itea apé koéne emo'úti ngámone inu'íxoti
vanúkeke kixónuti:

—He'ono'ú íxea kíxone ne seti koeti emo'úti koati xúnati kuteâti koeku
xururúkoti, kémonemeku. Hako yitoxôa —kixónune.

5 Yane enepone ánju noínjone, xe'ó koyêti xoko úne ya mar koane poké'eke,
koéxepuko vô'u éxope, ponó kixoâti vanúkeke. 6 Ina koyûho koati emo'úti ákoti
aukápapu ikéne. Koyúhoa ya iháke Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ákoti
hunókoku, enepone pahukoâtimaka ápeyea ne vanúke, koáne ra poké'e, koáne
ne úne ya mar, yoko uhá koeti koêkuti apêtiya. Hara koe yûho:

—Ákonemo áxu'ikene. 7 Vo'oku yaneko káxe okoyúhone ne sétixope ánju, enepo
kausákapune óxea torombétana, yane kousókovotinemo ne koekúti ákoti exâ
xanéhiko mekúke, enepone kouhápu'ikovotine kó'oyene, kuteâtimaka yuhó'inoa
Itukó'oviti neko porófetahiko, enepone ovóxe mekúke koyuhó'iyeati emó'u —
koéne.

8 Ina apépomaka neko emo'úti ngámone, inu'íxoti vanúkeke,
yuhoíkoponutimaka. Hara kixónu:

—Nemúkapana ne kali koyuhópeti imihé'okoti, ómo'ixone ne ánju xe'ó koyêti
xoko úne ya mar koánemaka yara poké'e —kixónune.

9 Embemóponoa ne kali koyuhópeti, hara kixónu:

—Nemúka, ínamo nikêa. Koati súsuva koyêtimo yokóvoike, itea itívetimo
pehákuke kuteâti koeku ho'o mópo —kixónune.

10 Ina namungôa ne kali koyuhópeti, ómo'ixone ne ánju. Yane níngoane.
Kutí koe itíveyea ho'o mópo mbahákuke, itea nzuiríkoane, koati súsuva koyêti
ongóvoike. 11 Ina ngixokónomaka:

—Konokoâtiko keyúhoyi koúhapu'ikinopike Itukó'oviti, koêku ne ákoti yu-
maxápu kó'iyeovoku xâne, ákoti tôpi poké'e óvohikoku yara kúveu mêum,
ákotimaka tôpi yûho, koánemaka ne nâtihiko —ngixókonone.

11

Pi'âti ovoxe Itukó'oviti koyuhó'inoati emó'u

1 Ikénepoke ra koekútihiko, ina mborexókono ponóvoti itátane tikóti, ihíxopeti.
Ina ngixokóno:

—Pihéne, íhixepanane itóvoku ne témpulu, enepone hána'iti imokóvokuti,
koánemaka itóvoku ne áta ovâti, enepone imókonoku íparaxokonoke Itukó'oviti.
Keyúmakexamakamo yé'akeye ne xanéhiko ihayú'ikoti Itukó'oviti apêti yane
hána'iti imokóvokuti. 2 Kene kíndana nê'e, ávane. Hako ihíxi itóvoku vo'oku
poréxokonoane ne xanéhiko ákoti háka Itukó'oviti payásoyea yane Sasá'iti
Pitivóko ovâti koarentai doi koeti kohê. 3 Mbahúkotimo pi'âti ovónje, yoko
koyuhoâtimo ne ngoúhapu'ikinoake kúveu mili duzentu sesenta koeti káxe.
Hanemo itúko ípovo ko'ixéhiti xáku neko pi'âti ovónje koeku koyúhoyeahiko
ngoúhapu'ikinoake —koe Itukó'oviti.

4 Enepone pi'âti koyúhoti, énomone ne iháxoneti pi'âti xuve olívera, yoko pi'âti
íhaku yúku ovoti nonékuke Itukó'oviti, Únae ra kúveu mêum. 5 Ápe irumékoti
yúku ipuhíkeati pahákukehiko, koépekexope koêkuti kaha'âti váherexea ítukeinoa.
Énomone kixókononeye koépekeokono ne vaheréxoti ítukeinoa. 6 Ápehikomaka
xunáko neko pi'âti pahúkea ákoyea kêva úko ya uhá koêti neko káxehiko
koeku koyúhoyea páhoenoa Itukó'oviti koyúhoyea. Ápemaka xunáko pahúkea
sá'iri'okopeovo íti ne úne, koane koésayu'ixea ra poké'e ya ákoti tôpi kó'iyeovoku
kotíveti koekúti, koêkuti kahá'ayeaku.
7 Yane enepo kausákane koyúhoyea ahá'inoa Itukó'oviti koyúhoyea, apêtimo
hóyeno kutí koeti koati koyuvôrixovoti hó'openo ukeâti ne êno upénoti
uhôro. Énomonemo isukóponoati neko pi'âti ovoxe Itukó'oviti, koane itoâtimo,
koepékoatihikomo. 8 Hanemo óvoheixo muyóhiko rúvanake ne hána'iti pitivóko,
kurúhuxokonokumaka Únae. Yoko koati apêti kixó'ekinovike neko pitivóko
íhaxinokonoke Sódoma koane Ejítu. 9 Enómo xâne yara uhá koeti kúveu
mêum, póhutihiko iháxakoku úkeaku, póhutihikomaka kó'iyeovoku ne yûho,
koane póhutihikomaka poké'e óvohikoku, komomó'iyeati mûyo neko pi'âti
ovoxe Itukó'oviti ya kúveu mopo'âti káxe, meyá koêti. Ákomo síka xanéhiko
ekóxeokono. 10 Yupihovó koetimo elókeko okóvo ne xanéhiko yara kúveu
mêum vo'oku koépekeokono neko pi'âti ovoxe Itukó'oviti. Kóyuitihikomo,
koane iko'íparaxokokotihikomo, vo'oku ya koeku ápeyeako neko pi'âti, koati
ikoítoponoati kotíveti ne ko'óvokutihiko yara kúveu mêum. 11 Itea iké nepoke neko
mopo'âti káxe meyá koêti, porexópatimakamo Itukó'oviti ómixekopeovo. Yane
exepúkopotinehikomo. Yoko yupihovó koetímo píkea ne noixoâtimo. 12 Yane
apé koetímo êno hónoti emo'úti inu'íxotimo vanúkeke, ihaxíkoati neko pi'âti
páhoe Itukó'oviti koyuhó'iyeati emó'u. Haramo kixókonohiko:
—Kiná'aka yâkeneye —kixokónotimo.
Yane pihópotinemo vanúkeke neko pi'âti ovoxe Itukó'oviti, xané
kixópotinemo kapási. Yoko koati komomo-komomó kixoíxoatimo puvâtihiko.
13 Énomonemo yaneko ôra, apé koetimo êno xúnati iyuyôti poké'e, yoko enómo
koésayu'iu yane pitivóko. Hanemo koéneye itóvoku ne koésayu'iu, kuteâti
koêku eneponi ihaxáka ne pitivóko ya yehí koeti iháxakoku, yane mani
póhuti iháxakoku uké'exeokono. Seti koe mili xâne ivohíkovotimo vo'ókuke
neko iyuyôti poké'e. Kene hâxa ne xanéhiko, yupihovó koetímo píkea koane
iháyu'ikeahikomo xunako Itukó'oviti íhae vanúke.
14 Pihóne ne pí'ape koati kotíveti koekúti. Ákomo áxu'ikene, keno'ókotinemo ne
mopó'ape kotíveti koekúti.

Oxôvo ne sétixope torombéta

15 Yane enepone sétixope ánju, óxoanemaka ne torombétana. Yane apé koéne
êno hónotihiko emo'úti vanúkeke koêti:
—Kó'oyene, Vúnae Itukó'oviti yoko Kristu, enepone páhoe koíteovo xâne,
itukôa xunáko pahúkea yara kúveu mêum. Yoko énomonemo natixô ákotinemo
hunókoku —kôe.
16 Yane enepohikone vinti koaturu koeti xâne teyonéti vataká koyêti
xoko ivátakoku natíxea nonékuke Itukó'oviti, ipúyukexohiko nonékuke Itukó'oviti
xaneâti ísu'okea nône poké'eke ihayú'ikoati. 17 Hara koéhiko:
—Iti Vúnae Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea uhá koêti, itímaka itukóvo
ne kóyekutine ápeyea ukeátinekene, koánemaka yara koeku kó'oyene,
víkoro'ixinovopi vo'oku iké'itukexi ne hána'iti xináko, koane itíkovone nâti
kó'oyene. 18 Koati yupihovó koetínehiko ímaikinovopi ne xanéhiko ya póhutihiko
poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum. Itea simóvone kaxena ipíheponope,

kaxena namúkopeamaka ésa'i kixoku itúkeovo ne ivokóvotinehiko, koane kaxena ápeyeamaka námoepo ne yovóxe, enepohikone porófeta koyúhoti yemó'u xapa xâne, yoko uhá koêti ne kesásа'iupo, koánemaka ne uhá koeti teyópiti, enepone payásotihiko, koane ákoti apayáso. Koati kaxénanemaka itíkopinoa ésa'i ne xanéhiko koesáyu'ixoti ovâti ra poké'e —koénehiko.

19 Yane imíhe'okone ne sasá'iti kúveu ya vanúke koane iyúseyea neko sasá'iti káxau, enepone árkana alíansa. Yane apé koéne êno ipixéneneoti yoko xu-rurúkoti, koane iyuyôti poké'e, yoko êno evêke.

12

Koeku sêno yoko ndarâgaum

1 Yane apé koene hána'iti iyupánevoti vanúkeke, sêno kutí koeti ko'ipóvoti káxe, koane ápemaka kohê opékuke hêve. Ápemaka kôroana tutíkuke apêti nduse koeti hékereya. 2 Ihaíkoti neko sêno. Koati ya'íxoti vo'oku ohóne ne xe'éxa ye'éxovotine ipúhikea.

3 Ina apépomaka po'i iyupánevoti vanúkeke, êno hána'iti harará'oti ndarâgaum. Enepone koímaiti hó'openo, seti koe tûti yoko yehí koe sévereina. Aínovohiko apêti kôroana neko tûti. 4 Ito káhakea ênoti hékere vanúkeke ya îhi, ina kurihíkoa poké'eke. Enepone yé'akeye hékere káhae, hane koéneye: Eneponi ihaxáka ne uhá koeti hékere apêti ya mopo'âti iháxakoku, mani póhuti iháxakoku yane mopo'âti íto káhakea. Yane xe'ó kóyene ne ndarâgaum nonékuke ne sêno ye'ékotine ipúhikea xe'éxa, kuxeâti ipúhikea ne xe'éxa motovâti níkea.

5 Yane ipúhikone xe'éxa neko sêno, hóyeno kalivôno. Yoko énomonemo pahukô uhá koeti xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. Ákomo itoâti okópea. Ina hú kixokóno omópeokono ne kalivôno xoko Itukó'oviti ya xoko ivátakoku natíxea vanúkeke. 6 Kene ne sêno, kohó'ipo ya mêum ákoti apêti xoko koúsokinoake Itukó'oviti óvea, ímoakumaka kátarakea kúveu mili duzentu sesenta koeti káxe.

7 Yoko ápe isukókoti vanúkeke, Mîke yoko po'ínuhiko ánju ha'íne okopâti ne ndarâgaum yoko ánjuhiko ovóxe. 8 Évokovo ne ndarâgaum yoko ánjunahiko. Ákone omótovahiko óvea vanúkeke. 9 Yane kópuhikokono ne hána'iti ndarâgaum. Énomone neko kúxoti koéxoe iháxoneti Ndeâpu, enepone Satánae, enepone yómoti aúpu'ikea uhá koeti xâne yara kúveu mêum. Kuríkokono poké'eke ixané kixókono ánjunahiko.

10 Yane ngamone êno hónoti emo'úti inu'íxoti vanúkeke koêti:

—Kó'oyene, simóvone kaxéna koíteovaku Itukó'oviti ra xanéna, yoko éxokea hána'iti xunáko itúkeovo énomonemo natixô. Kaxénanemaka éxokeovo ápeyea xunáko pahúkea ne Kristu, enepone noívokoe, vo'oku kópuhikeokonone vanúkeke ne Satánae, enepone áhati koyúhoyea itúkeovo pahukóvoti ne po'inu uti xoko Jesus, koyúhoti motókeyea ipíhoponeokonohiko vo'ókuke. Káxe, yóti kíxoixeaneye yûho nonékuke Itukó'oviti. 11 Itea ítoanehiko po'inu ûti vo'oku itína ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Ítoanehikomaka vo'oku ikána'uxeahiko emo'u Itukó'oviti ya xokóyoke. Muhíkova inonéxinovohiko pevóti vo'oku ítuke Itukó'oviti, usokó kóyehiko koépekeokono. 12 Kó'oyene, oránane ápeyea hána'iti elokékoti okovóti vanúkeke. Aélokeneoxo yokóvo uhá ketínoe ovâti ne vanúke. Itea hána'itimo tiveko koekúti yara kúveu mêum, koáne ya xoko mar vo'oku evésekone ne Ndeâpu xepákukenoe, yoko yupihovó koéne ímaikeovo. Koáhati exoâtine ákoyeane axú'ina kaxena ko'ítukepe.

Koêku ne sêno hokó'ixoane ndarâgaum

13 Noixoâne ndarâgaum kuríkeokono poké'eke, yane turíxovone hóko'ixea ne
sêno koxe'éxati hóyeno kalivôno. 14 Itea hane porexokono sêno pi'âti kevi
hána'iti hó'openo ôti, enepone iháxoneti âgea, motovâti ó'iyea yonópoti ya mêum
ákoti apêti. Énomonemo óvoheixo kátarakeokono ya kúveu mopo'âti xoénae meyá
koêti xoko ákoyeaku itápana ndarâgaum. 15 Yane ápe koati ênoti úne ikéneke
ne sêno, kópuhiu ndarâgaum pahákuke. Kutí koe huvêo ne úne kûre. Mani
kaha'aînoati ne sêno má kíxeokono yane úne. 16 Itea huvó'oxokono neko sêno,
vo'oku taú kó'iyea ne poké'e, motovâti yonópeaya heú koêti neko úne kutí
koeti huvêo, ipuhíkeati pahákuke ne ndarâgaum. 17 Yupihovó koéne ímaikinova
ndarâgaum neko sêno. Énomone pihíno isúkoponea haxa amósenopono neko
sêno, enepohikone itúkoti páhoenovi Itukó'oviti vitúkea, uti xâne, enepohikone
ikaná'uxoatimaka xokóyoke ne kaná'uti kixovókuti omínovike Jesus. 18 Yane xe'ó
koéne neko ndarâgaum xapa harîri xe'ókuke ne mar.

13

Koêku ne pi'âti hóyeno kutí koeti koati koyuvôrixovoti hó'openo

1 Ikénepokemaka ra koekútihiko, noínjonemaka xâne kutí koeti koati êno
koyuvôrixovoti hó'openo ukeâti úneke ya mar. Yehí koe sévereina, yoko seti
koe tûti. Póhutihiko ne sévereina, aínovo apêti kôroana. Koane póhutihiko tûti,
ápe iháya íhaxopeovoke kapáyasokopeovo, kutí kixopóvoti Itukó'oviti. 2 Enepone
xâne noínjone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, hane koéneye koxé'u
muyo sîni. Kene hêve, kúteane heve úrsu. Kene pâho, kutí koe paho líyaum.
Hane porexôa xunakóti ndarâgaum. Porexoamaka ndarâgaum itúkeovo koati
payásoti nâti ênoti xunáko pahúkea. 3 Yoko ápe póhuti tûti okó'okovoti xapa
po'ínuhiko tûti. Yupihovó koe koêku neko óko'onevo. Mani énomone kutí'inoke
ivokóvoti, itea íteova neko óko'onevo, unátipeane. Yupíhova iyúpaxeova uhá koeti
xâne yara kúveu mêum, koane itúkea hókone vo'ókuke. 4 Enepone ndarágaum
kutí kixo Itukó'oviti ne xanéhiko, vo'oku itúkeovo xokóyoke ne ndarâgaum
úkea xunáko payásoyea neko kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo noínjone.
Haina póhutine neko ndarâgaum kutí kixokóno Itukó'oviti, itea koánemaka
neko hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Hara kôe ne xanéhiko yara
kúveu mêum vo'ókuke:

—Ápeikopo po'ínu koati xúnati kuteâti xunáko râ'a? Kutí'ikopomo itôa okópea?
—koéhiko.

5 Enepone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, porexokono yupíheovo
kahána'ikopeovo yane koyúhoyea, koane yupíheovomaka kapáyasokeovo kutí
kixopóvoti Itukó'oviti. Porexokonoanemaka xunakóti pahúkea ya kúveu
koarentai doi koeti kohê. 6 Enepo koyuhóne, yupíhova kapáyasokopeovo,
koane koémoke'ekea Itukó'oviti yoko îha, koánemaka óvoku Itukó'oviti yoko
uhá koeti ovâti ne vanúke xoko Itukó'oviti. 7 Porexokonoamaka isúkoponea
ne kasása'iupohiko Itukó'oviti yoko ítea. Porexokonomaka pahúkea oúkeke uhá
koeti kó'iyeovoku xâne, koêkuti iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'iyeovoku,
koane koêkuti koêku ne yuhôti yûho, koane koêkutimaka poké'e óvohikoku
yara kúveu mêum. 8 Énomonemo hóko uhá koeti xâne ovâti ra kúveu mêum.
Kutí kixoâtihikomo Itukó'oviti. Énomone neko xâne ákoti yutaxápu îha xoko
yutóxovoku iha xâne ákotinemo hunókoku ópea xoko Itukó'oviti. Énomone
neko koyuhópeti uso'íyeatinekene ne iha xanéya ukeâtine tumúneke ápeyea
ra kúveu mêum, koyúhope ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone itukópovoti
ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti.

9 Koêkuti xâne kamoâti, ivávaka râ'a: 10 Apêtimo xâne itokónoti iká'akeokono,
yoko koati konokoâtihikomo vékea neko koekúti. Apêtimakamo xâne koépeuti
ya hána'iti pirítau. Yoko koati konokoâtihikomakamo vékea neko koekúti.
Énomone kónokino ákoyea kurí ixa kúveovo Itukó'oviti ne kasása'iupo, koane
ákoyea kamúya'ika isóneu ikéneke Itukó'oviti.
11 Ina apémaka noínjone, po'ímaka kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo
ukeâti ra poké'e. Pí'a sévereina nê'e. Yoko hane koéneye koxé'u, muyo
su'ûso. Itea enepone emó'u, kutipasí koe emo'u ndarâgaum. 12 Kúteane
xunáko neko inúxoti xâne noínjone kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo,
epó'oxo koati ovóxe nekôyo, itukoâti ne páhoenoa itúkea. Yoko enepone pí'ape
xâne noínjone, enepone kuteâti koeku komúyoyea su'ûso, koati itokúxeati
okóvo ne uhá koeti xâne yara kúveu mêum kutí kíxea Itukó'oviti neko
inúxoti noínjone, enepone hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo,
enepone unatípeatimaka óko'onevo mani koépekeokono. 13 Enepone pí'ape koati
koyuvôrixovoti xâne noínjone, enepone kuteâti koeku komúyoyea su'ûso, ito
itúkea koekútihiko ákoti noíxeokonoku, iyupaxó kixoti xanéhiko. Muhíkova
iháxikea irúmene yúku ukeâti vanúke evesékoati ra poké'e nonékuke xanéhiko,
itúkoa nê'e. 14 Énomone aúpu'ikino xanéhiko ovâti ra kúveu mêum, vo'ókuke neko
iyupánevoti ítuke nonékuke neko inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne noínjone,
úkeakumaka xunáko itúkea iyupánevoti. Enepone pí'ape xâne noínjone, enepone
kuteâti komúyoyea su'ûso, pahúkoamaka ne xanéhiko yara kúveu mêum ípoyea
okóvo neko inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne, eneponeko iteôvati ne mani
koépekeokono vo'oku óko'onevo ya hána'iti pirítau. 15 Yane poréxokonomaka
xunáko itúkea ómixekuyeovo neko ipunéti, okóvo neko inúxoti koyuvôrixovoti
xâne noínjone, kutí'inoke koyúhoti neko ipunéti. Yane koépekexo uhá koeti
xâne ákoti hakâ, enepohikone ákotimaka kutí ixâ Itukó'oviti. 16 Eneponê'e,
pahúkomaka uhá koeti xâne, payásoti koane ákoti apayáso, iríku koane ákoti
apeínoati, akaúti yoko po'ínuhiko xâne ákoti akutêa koeku akaúti, itúkinokono
hoenáxovopeti éxopeke vô'u, áko'o itukovo inúkuke, 17 motovâti ákoyeane vanéxa
koane ákoyeanemaka akávane enepo hákoti itukínokono hoénaxovope îha ne
inúxoti koati koyuvôrixovoti xâne, áko'o itukovo númiruna îha.
18 Enepone koekúti, konókoti êno exóneti motovâti éxeokono kixó'ekone.
Koêkuti xâne koati ko'isóneuti, ivávaka númiruna ne koyuvôrixovoti xâne kutí
koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, vo'oku enepone númiruna, koati iha hóyeno
kixó'eko. Énomone ne númiru, seisentu sesentai sei.

14

Akene koítovonehiko Itukó'oviti

1 Ikénepokemaka nê'e, ina noeménjo, noínjoamaka ne Xe'exa Su'ûso kixonéti,
enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea
pahunévoti. Yoko xe'ó koyêti oúkeke ne hána'iti mopôi koéhati Síyaum.
Hane kahá'inehiko, sentu koarentai koaturu koeti mili xâne. Póhutihiko,
anêko îha ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, yoko iha Há'a, enepone Itukó'oviti,
yutoxóvoti inúkuke. 2 Yane ngamone emo'úti inu'íxoti vanúkeke. Kutí koe
emo'u êno hunôti úne, koane emo'u koati hónoti xururúkoti. Hanemaka
koéneye, emo'u óxokena ne oxotíhiko árpa. 3 Enepohikoneko sentu koarentai
koaturu koeti mili xâne, aínovohiko imokóvoti inámati akenéti koeku xe'okó
kóyeyea nonékuke ivátakoku Itukó'oviti natíxea, koane nonékuke ne koaturu
koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, yóko'omaka nonékuke ne vinti
koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti. Yoko ako po'i itoâti éxea
akéne neko sentu koarentai koaturu koeti mili koítovone Itukó'oviti xapákuke

xâne yara kúveu mêum, ákoti itukápahiko. 4 Enepohikonê'e, aínovo koati
sasá'iti, ákoti ikapíti'ikapu ya kapíneyea sêno ákoti itukapu koati yêno. Koêkuti
yónoku ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, anéko ikéne hokó'ixoatihiko. Aínovohiko
koítovone Itukó'oviti ya xapákuke xanéhiko yara kúveu mêum, motovâti
itúkeovo haxakínovotihiko Itukó'oviti, koane haxakínovati ne Xe'exa Su'ûso
kixonéti, kuteâti koeku haxákinovo Itukó'oviti ne ha'i nonéti, inúxoti itóvo,
itukókono ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. 5 Enepohikonekôyo, aínovomaka ákoti
semékekexeaku, ákotimaka óvaku kopíti'ikea.

Emo'u ánju inu'íxoti vanúkeke

6 Yane ínamaka noînjo po'i ánju. Ako malíka ya kuku vanúke véko koyúhoyea
ne inámati ihíkauvoti ákoti uké'eyeaku íhae xoko Itukó'oviti. Xapa xanéhiko yara
kúveu mêum koyúhoa, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum, koêkutimaka
iháxakoku úkeaku, koêkutimaka kó'iyeovoku yuhôti yûho, koane koêkutimaka
kó'iyeovoku neko xâne.

7 Koati kohonókoti emó'u kó'iyea:

—Tiya Itukó'oviti, kepáyasakinoemaka îha, vo'oku simóvone kaxena
yúhoikopeaku Itukó'oviti ne xanéhiko yara kúveu mêum vo'oku kixoku itúkeovo.
Ihéyu'ikamaka Itukó'oviti, enepone pahukoâti ápeyea ne vanúke, koáne ne
poké'e, koánemaka ne úne xoko mar, yoko uhá koeti úkeaku úne —koéne.

8 Yane apé koénemaka po'i ánju. Hara kôe:

—Uké'exokonone ne Mbabílonea. Koati uke'éxokonotine neko hána'iti pitivóko.
Enepone yupíheovo váherexea kixoku itúkeovo koane ákoyea asása'i, hane
koéneye koati êno xúnati víyum póneake énoyeova ne uhá koeti xâne, koêkuti
poké'e óvohikoku yara kúveu mêum —koéne.

9 Yane ápemaka po'i ánju, mopó'apene. Koati kohonókoti emó'u kó'iyea:

—Koêkuti xâne kutí kixoâti Itukó'oviti ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti
hó'openo, koáne ne ipunéti okóvo, énomone neko xâne apêtimaka hoénaxovope
nekôyo inúkuke itukovo vo'ókuke, 10 koati xúnatimo ne ímainevo Itukó'oviti
ipihápanahiko. Kutí koetímo koati êno xúnati ekâti íyukoakehikomo Itukó'oviti.
Yupihóvotimo koítoponeovo kotíveti nonékuke ne sasá'iti ánjuhiko koane
nonékuke ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. Ipihóponokonotimo ya yúku xané kixoti
énxofere, enepone ikotúxoateoxo ne yúku. 11 Ákomakamo uké'eyeaku íkurihea
ne yúku ikoítoponoatihiko kotíveti. Káxe, yóti kó'iyeanemoye koítoponeovohiko
kotíveti ákotinemo amámika. Énomonemo kixókono ne uhá koeti xâne hokoâti
ne hóyeno kutí koeti koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne ipunéti okóvo, kutí
kixoâtimaka Itukó'oviti. Énomone ne xâne apêtimaka hoénaxovope îha neko
hóyeno xokóyoke.

12 Énomone kónokino kóxuna'ixeovo ne kasásа'iupo Itukó'oviti ákoti kamuyá'ika
isóneu. Énomone ne itúkotihiko páhoenoa Itukó'oviti itúkea koane kuvóvotihiko
Jesus —kôe.

13 Yane ínamaka ngámo emo'úti inu'íxoti vanúkeke, kixónuti:

—Hara yitáxa: Ukeâti kó'oyene, koati yupihóvotimo unako koêku ne
ivohíkovoti kuvóvoti Vúnae —kixónu.

—Koati kaná'uteoxo —kôe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti —vo'oku motovâti
ómomikopeahiko ítuke komomíkoati nóvo, koane xané kixopâtimaka ne únatinoe
ítuke —kôe.

Koêkumo ne xanéhiko yara poké'e simapúne hunókoku ra mêum

14 Yane ina noeménjo. Hane noínjo kapási hóhopu koyêti yoko vatá koyêtiya
ikútipasikoponovoviti, uti xâne. Ápe kôroana tutíkuke ainóvoti ôro. Kene vo'ókuke,
ápe ómo'ixone, xopilókoti héheu koyêti. 15 Ápemaka po'i ánju ipuhíkeati xokóyoke

ne sasá'iti kúveu vanúkeke. Ina vaukôa neko vatá koyêti xoko kapási. Koati hónoti vaúkea. Hara kíxoa:

—Yámane ne xepílokotina motovâti véyeovo ne ha'i nonéti, vo'oku simóvone kaxena veyóvope. Koati itóvotine, konókotine véyeovo —kíxoane.

16 Yane ípihone xopílokotina yara poké'e ne vatá koyêti xoko kapási, veyoâtine ne ha'i nonéti ovâti ra poké'e.

17 Ínamaka ipuhíkea po'i ánju xokóyoke ne sasá'iti kúveu vanúkeke. Ápemaka xopílokotina koati héheu koyêti.

18 Ina apé'ikomaka po'i ánju ipuhíkeati xokóyoke ne áta, enepone imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Yoko énomone exêa koêku ne yúku. Koati hónoti emó'u vaúkea neko po'i ánju omó'ixoati ne heú'iti xopilókoti. Hara kíxoa:

—Yáma ne heú'iti xepílokotina. Pihéne ítixea ne kutí koeti putí'uhiko ha'i úva xúveke, vo'oku usó kóyene ítixeovo —kíxoane ánju, koyúhoti koêku ne xanéhiko ovâti ra kúveu mêum.

19 Yane ípihoane ánju ne xopílokotina yara poké'e. Ina veyôa ne kutí koeti ha'i úva xúveke, enepohikone xâne ovâti ra kúveu mêum. Yane kutí kíxoa kurikoâti hána'itike tángi kótikovoku ho'o úva, kixo'êkoti koati xúnati ímainevo Itukó'oviti. 20 Enepone kótikovoku úva kixonéti, enepone ipíhoponokonoku xanéhiko, meúkeke ya pitivóko óvo. Koati ênoti íti ipuhíkeati. Hane itóvoku upénoko ne íti, poéha méturu meyá kôe, yoko mopó'a séndu kílomituru yónoku húnea neko íti.

15

Koêku ne ipíhoponopemo Itukó'oviti hunókokuke ra mêum

1 Apé koéne noínjone vanúkeke, koati hána'iti iyupánevoti. Ápe seti koeti ánju exeâti koêku neko seti koeti koati hunókoku ipíhoponope Itukó'oviti, enepone koúsokovope ímainevo.

2 Yane ina noînjo koekúti kutí koeti mar, itea haina úne, ainóvoti vîduru anahíxovoti yúku. Ápe xâne xe'okó koyêtiya iteóvati neko xâne kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne ipunéti okóvo, koáne ne númiru kixo'êkoti îha. Enepohikoneko xâne, ápehikomaka hûxo árpa, poréxoake Itukó'oviti. 3 Yoko hane imókovohiko akene Muîse, ovoxe Itukó'oviti nóvo, yoko akéne ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. Hara koéhiko:

—Imáko itúkinovo koati hána'iti, koane koati motovâti iháyu'ikeokono ne ítike, iti Vúnae Itukó'oviti, iti apêti xunáko pahúkea uhá koêti. Koati kaná'uti, koane koati ponóvoti ne kixeku itíkivo, iti natina uhá koeti xâne, koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. 4 Kutí'ikopomo ako teyapî? Kutí'ikopomakamo ako kapayásaka îhe, iti Vúnae? Vo'oku poéhane îti itukóvo koati sasá'iti. Énomone simínopimo ipúyukexoponea nenékuke ne uhá koeti xâne, ukeâti uhá koeti koêkuti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum. Vo'oku koati iyúseoti ne ponóvotinoe ítike —koe akéne.

5 Ikénepoke ne koekútihiko, ina ngomomâ, noínjoane imíhe'okeane ne sasá'iti kúveu, óvoku ne tabenákulu ya vanúkeke. 6 Enepohikone seti koeti ánju exeâti koêku ne seti koeti ipíhoponope Itukó'oviti, hane ipúhihikea xokóyoke neko sasá'iti kúveu. Aínovo ko'ipóvoti líyum, koati hóhopu koyêti ipovóti. Ina uhápu'i neko ípovo. Ápemaka ho'êti, ainóvoti ôro, vekeâti xa'ákukehiko. 7 Ina apê póhuti yane koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneuti kuteâti xâne, poréxoti enovópeti xoko póhutihiko neko seti koeti ánju. Enepone enovópeti, aínovo ôro, yoko puhí koati ímainevo Itukó'oviti, enepone kóyekutine ápeyea ákoti hunókoku. 8 Yane kopúhikoa êno úhe'ene Itukó'oviti yoko xunáko neko sasá'iti kúveu. Kutí koe

êno kuríhoe ipuhíkone. Yane ákone itoâti ûrukeova imókonemo kausákapu ne seti koeti ipíhoponope Itukó'oviti, ómonehiko ne seti koeti ánju.

16

Seti koeti kixoku koeku ímainevo Itukó'oviti

1 Ina ngámo koati hónoti emo'úti inu'íxoati ne sasá'iti kúveu, yuhó'ixoati ne seti koeti ánju. Hara koe yuhó'inoa:

—Pihénenoe yara kúveu mêum. Yávaka ovâti ne seti koeti enovópeti, enepone ímainevo Itukó'oviti —koéne yuhó'inokono.

2 Yane pihóne ne inúxoti ánju óvokea ómone ovâti ne enovópeti. Óvokoane yara poké'e. Yane ipúhihikoane êno koímaitinoe kotíveti uka'áti muyókuke neko xanéhiko apêti hoénaxovope itúkeovo xanéna ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepohikoneko ipuyúkexinoatimaka ne ipunéti okóvo.

3 Yane óvokoane pí'ape ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Xoko úne ya mar óvokoa. Yane sá'iri'okopovone íti ne úneya. Kutí koe itina ivokóvoti neko úne. Heú koe ívohikeovo ovâti neko úne.

4 Ina ovokoâmaka mopó'ape ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Hane óvokoa ya xoko uhá koeti huvêo yoko xoko óvokuhiko uke úne. Yane sá'iri'okopovonemaka íti ne uhá koêti neko úne. 5 Ina ngamôa emó'u ne ánju exeâti koêku ne úne. Hara kôe:

—Iti koati ponóvoti yane kixeku ipíheponi xanéhiko, iti kóyekutine ápeyea ukeátinekene koánemaka kó'oyene, iti koati sasá'itimaka. 6 Koáhati énomonehiko ovokêa itína ne kesása'iupo, koane itína ne porófetahiko koyúhoti yemó'u xapa xâne. Vo'oku kixoku itúkeovo, énomone itíkinoahiko énoyeovo íti, vo'oku koati motokeâti kíxeokononeye —koéne yûho neko ánju.

7 Ina apê po'i emo'úti ngámone inu'íxoati xokóyoke ne áta, enepone imókonoku ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti. Hara kôe:

—Iti Vúnae Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea uhá koêti, koati kaná'uti yoko ponóvoti ne kixeku ipíheponi xanéhiko —kôe.

8 Yane óvokoanemaka koáturuxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Xoko káxe óvokoa. Yane ápe xunako káxe oró'okea xanéhiko ya otúko. Yoko kutí koéne otuko yúku. 9 Yupihovó koe oró'okea xanéhiko neko êno otúko. Yane koati ihákotihiko Itukó'oviti apêti xunáko pahúkea ne kotíveti ipíhoponope. Ákohiko ikátivexa isóneuke ne váhere ítuke, koane ákohikomaka ihá yu'ika Itukó'oviti.

10 Ina ovokôa sínguxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Hane óvokoa xoko ivátakoku natíxea ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Yane hahakú koéne uhá koeti natíxoku, koane arúxukoponea nêne neko xanéhiko vo'oku êno hána'iti tiveko koêku. 11 Yane koati ihákotihiko Itukó'oviti íhae vanúke vo'ókuke ne êno tiveko koêkuhiko, koane vo'oku êno úka'a. Ákohikomaka ikátivexa isóneuke, koane ákohiko kuríkapa ne váhere ítuke.

12 Ínamaka ovokôa seíxope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Xoko hána'iti huvêo koéhati Eúfarate óvokoa. Yane ítikovo neko huvêo, kousókinoatine vékoku ne nâtihiko ukeâti úkeaku ihâroti. 13 Yane noínjonemaka mopo'âti váhere xunakóti ukeâti xoko Satánae. Hane koéneye hána'itihiko verékeke. Pahákuke neko ndarâgaum ipúhikea po'ínu. Kene po'ínu, pahákuke neko hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Kene po'ínu, hane ipúhikea pahákuke neko hóyeno koyúhoti koekúti âvoti simâpu kaxéna, itea hainá ya xunákoke Itukó'oviti itea ya váhereke xunakóti. 14 Aínovohiko ndémoniu, ovóxe Satánae nekôyo. Aínovo ítukenati iyupánevoti. Hane yonóhiko xokóyoke ne nâtihiko ya uhá koêti ra kúveu mêum, maka ha'úxanehiko, kaha'aînoatihiko usokó kóyeyea ya kaxena

okópeaku Itukó'oviti, yaneko êno hána'iti teyonéti káxe hoénaxone Itukó'oviti, enepone apêti xunáko pahúkea uhá koêti.
15 "Yakámokeno: Nzimotímo kuteâti kixóvoku oméxoti xoko ákoyeaku kuxoâti símea" koe Vúnae. "Koati únatimo koêku ne xâne ixómoti noiméxoponu, enepohikone kutí koeti apêti ípovo muyókuke kuxópoti únae, maka hákone kutí kôe urápiti koane hákonemaka téyapana vo'ókuke" koéne.
16 Yane ho'úxone uhá koeti nâtihiko neko mopo'âti ndémoniu. Ho'úxoane xoko óvoku isukókoti iháxoneti Aramajêdom ya emó'uke ebaraíku.
17 Ina ovokôa sétixope ánju ne ómone ovâti ne enovópeti. Kuku vanúke óvokoa. Yane apé koéne êno hónoti emo'úti inu'íxoati yane ivátakoku Itukó'oviti natíxea xoko sasá'iti kúveu vanúkeke.
—Koúsokovone —koéne.
18 Yane apé koénemaka êno ipixéneneoti koane emo'útihiko yoko xururúkoti. Ápemaka êno xúnati iyuyôti poké'e, ákoti kuteâti ukeâti inâ apê xâne yara poké'e. Koati yupihóvati xunáko, koane ako malíka yónoku ne iyúyoyea poké'e. 19 Mopó'a iháxakoku neko koati hána'iti pitivóko itáhineyea. Koánemaka pítivokona po'ínuhiko xâne xoko póhutihiko poké'e óvohikoku yara kúveu mêum, heú koénemaka itáhineyea. Énomone kíxoa Itukó'oviti ipíhoponea ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbabílonea. Enepone ipíhoponeake, kutí kôe êno váhere ekâti súsuva koyêti, nókone heú kíxea énoyeovahiko. Énomone koéneye neko koati xúnati ipíhoponope Itukó'oviti. 20 Má koépone neko uhá koeti kálihunoe poké'e kukúkeke úne koánemaka ne koati hána'itinoe mopôi. 21 Ápemaka êno pú'itinoe evêke ukeâti vanúke irihíkovoti oúkeke neko xanéhiko. Itópono koarenta koeti kîlu póhutihiko íyeu neko evêke. Koati iháxotihiko Itukó'oviti ne xanéhiko vo'ókuke neko êno pú'itinoe evêke ipíhoponeake Itukó'oviti. Koati yupihóvati koímaiko neko ipíhoponope.

17

Íhokokono sêno ákoti téyapana ne xanéhiko ovâti ne hána'iti pitivóko

1 Ina keno'ókinonu yúhoikoponeonu póhuti yane seti koeti ánju apêti enovópeti ómo'ixone. Hara kixónu:
—Yókone, enjókopeatine kixókonokumo ipíhoponeokono ne ihóxoneti senohí koeti ákoti téyapana, enepone ivatákoti xoko ênoti úne. 2 Hána'iti ikópiti'ikopeovo ne pahúxotihiko ya uhá koêti ra kúveu mêum koeku hokópeahiko ne váhere kixoku itúkeovo nekôyo. Enepone ákoyea malíka yónoku váherevoko ne ihóxoneti sêno ákoti téyapana, hane koéneye koati xúnati ekâti póneke uhá koeti xâne yara kúveu mêum. Epó'oxo kutí koénehiko ikohíhiuti uhá koêti ne xâne yara kúveu mêum koeku hokópea váhere kixoku itúkeovo.
3 Yane omó kixo ongóvo ne ánju ya mêum ákoyeaku apêti. Énomone noínjea neko sêno. Hane ivú'ixo êno koyuvôrixovoti harará'oti hó'openo apêti ya uhá koeti mûyo yutoéti kapáyasokopovope, itûkovoti Itukó'oviti. Ápemaka seti koeti tûti yoko yehí koeti sévereina.
4 Eneponeko sêno noínjone, koati kalísoti híyeu ne ípovo hararáhiti yoko homomóhiti, koane yupíhova êno iyóyonevo, itukéti ya ôro, koane uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi, yóko'omaka ne iháxoneti pêrula. Yoko ápe enovópeti ainóvoti ôro vo'ókuke, puhi-puhí koeti koekúti yupihóvoti ákoyea aúnati, yoko koekútihiko koati váhere nonékuke Itukó'oviti, enepohikone uhá koeti kixovókuti katávokoti xâne ya hókea Itukó'oviti, enepone kutí koeti koeku sêno katávokoti ima po'i xâne itaíkoati itúkea váhere xokóyoke. 5 Yoko ápe îha yutoxóvati inúkuke neko sêno apêti he'ono'ú koeti kixó'ekone. Hara koêti neko îha: "Koati hána'iti ne Mbabílonea, úkeaku uhá koeti itukeôvoti kuteâti kixoku itúkeovo ne sêno

ákoti téyapana, koane úkeakumaka uhá koeti po'ínuhiko kixovókuti yara kúveu mêum yupihóvoti váherexea nonékuke Itukó'oviti" kôe ne îha. 6 Ina noinjôa neko sêno kutí kó'iyea kohíhiti, itea haina vo'oku xúnati ekâti. Koati vo'oku enó'iyea óvokea itína neko kasása'iupohiko Itukó'oviti, koáne ne koyúhoti koeku Jesus. Noinjoâne neko koekúti, koati êno hána'iti iyúmbaxeova. 7 Ina kixônu neko ánju:

—Na koeti yupíhinova iyípaxivoa ne koekúti? Ngoyuhó'inopeatine ne he'ono'ú koetí'iko kixó'ekone ne sêno yoko kixó'ekone ne ivú'e, enepone êno koyuvôrixovoti hó'openo apêti seti koeti tûti yoko yehí koeti sévereina. 8 Eneponê'e, ápene yanekôyoke, itea yara koeku kó'oyene ákone iyúsea. Yoko ye'éxopovotinemaka ipúhikopea xoko êno koímaiti yoko upénoti uhôro ínati haháku iká'akokonoku. Yane uke'éxokonotinemo. Iyupáxovatimo xanéhiko ovâti ra kúveu mêum, enepohikone ákoti yutaxápu îha ya koyúhopeke Itukó'oviti, yutóxovoku iha xâne yonopâti xokóyoke. Yoko enepone ihâe yutoxóvotiya, ukeátine inâ apê ra mêum usó'iyeaneya. Yupihóvatimo iyúpaxeova xanéhiko naixâ neko êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepone apêti yaneko káxehiko pihotíne itea akó'otine iyusêa yara koeku kó'oyene, itea apépotikomakamo.

9 —Enepora ngoyúhoinopikemo kó'oyene, konókoti ênoti exóneti. Harâ'a: Enepone seti koeti tûti ne êno koyuvôrixovoti hó'openo, hane kixó'eko seti koeti hána'itinoe mopôi iváta'uxoku ne sêno. Kene ne seti koeti mopôi iváta'uxoku, seti koeti nâti kixó'eko. 10 Ya xapákuke ra seti koeti nâti, pihóne singu koêti. Anéye póhuti pahúkoti kó'oyene. Kene po'ínu, avo simápu kaxena pahúkope. Itea enepo simapúne, ákomo axú'ina káxe yónoku pahúkea. 11 Kene ne êno koyuvôrixovoti hó'openo neíxone, enepone apêti yaneko káxehiko pihotíne, itea akó'otine iyusêa yara koeku kó'oyene, koati énomone ne oítuxope nâti ahe'ókopati neko sétixope, itea uke'éxokonotinemo nê'e.

12 —Enepone yehí koeti sévereina neíxone, hane kixó'eko yehí koeti nâti âvoti xunáko pahúkea. Itea porexókonotimo xunáko pahúkea xané kixoâtimo ne kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo neíxone, itea ákomo ahíkapu yónoku pahúkeahiko, kutí koetímo kali póhuti ôra ápeyeamo xunáko pahúkea. 13 Uhá koetíhiko ra yehí koêti, kutikokó koetímo isóneu. Porexópatimo ne payásokohiko yoko xunákohiko pahúkea xokóyoke ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. 14 Enepohikonê'e, okopâtimo xapa isukókoti ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Itea enepohikonekôyo, itoâtimo Xe'exa Su'ûso kixonéti, vo'oku énomone itukóvo Únae uhá koeti payásotihiko pahúkoti. Koane koati énomonemaka itukóvo ne koati payásoti nâti ya uhá koeti po'ínuhiko nâti. Koáne yaneko íteaku, kaha'ínepoatimo iháxiupohiko Itukó'oviti, enepohikone hokoâti ákoti kamuyá'ikapu ikéneke.

15 Ina kixonúmaka ne ánju:

—Enepone êno úne neíxone, ivátakoku ne ihókoneti senohí koêti ákoti téyapana, hane kixó'eko êno kó'iyeovoku xâne, enepohikone ákoti yumaxápu xâne ya uhá koeti poké'e óvohikoku yara kúveu mêum, koêkuti kó'iyeovoku yuhôti, yuhóhiko. 16 Enepone ihókoneti yehí koeti sévereina koáne ne ihókoneti êno koyuvôrixovoti hó'openo, yupihovó koetímo ahúxukinova okóvo nekôyo, enepone senohí koêti ákoti téyapana. Heu-heú kixeâtihikomo véyea apeínoati nê'e. Kutí kixoâtimo kamahúpikoati. Koane kuteâti kíxoaku ipúhokovoti hó'openo ne ísoe enepo nikêa nâum, énomonemakamo kíxoaneye. Ínamo uke'éxa ya yúku. 17 Koáhati Itukó'oviti itukínoamo isóneu kutí'inoke kixoâtinemoye. Yoko enepohikoneko pahúkoti, kutikokó koetímo isóneu porexopea xunáko pahúkea

xokóyoke ne ihókoneti êno koyuvôrixovoti hó'openo imókonemo kausákapu uhá koeti yuho Itukó'oviti.
18 —Yoko koati hána'iti pitivóko éxoti koeku uhá koeti pahúkotihiko yara kúveu mêum, ene kixó'eko neko sêno neíxone —kíxoane ánju ne Xuâum.

18

Kixókonokumo uke'éxakana ne hána'iti pitivóko

1 Ikénepoke ra koekútihiko, noínjone po'i ánju apêti xunáko pahúkea, evesékoti ukeâti vanúke. Uhapu'i-uhapu'í kixo poké'e ne êno úhe'ene uhápu'ine ne ánju.
2 Ina kohonóko emó'u vaúkea. Hara kôe:
—Koati uke'éxokonotine ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbabílonea. Itúkopovone óvoku uhá koeti kó'iyeovoku ndémoniuhiko, enepohikone ovoxe Satánae itúkoti uhá koeti kó'iyeovoku váhere koekúti. Ópokunemaka uhá koeti koêkuti kó'iyeovoku hó'openo ôti koati váherehiko koane kotirínaneti.
3 Kixínokonokeneye ne pitivóko vo'oku ákoyea malíka yónoku ne váherevoko xanéhiko ovâti. Koati hána'iti kátavokea po'ínuhiko xâne ya hókea Itukó'oviti kuteâti koeku sêno kátavokea ima po'i xâne itaíkoati itúkea váhere xokóyoke. Enepone váherevoko, kutí kôe koati xúnati ekâti íyukoke uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum, koêkuti poké'e óvohikoku. Kene ne pahúkotihiko yara poké'e, kutipasí kó'iyeamaka ne kixoku itúkeovo koeku hókea kixóvoku. Koánemaka ne kavánetihiko, koati irîkuxotihiko vo'ókuke ne xâne íhae neko pitivóko, vo'oku yupíheovo ikálisokeovo ya kohépitinoe koekúti —koéne.
4 Yane ina ngámo po'i emo'úti inu'íxoti vanúkeke. Hara kôe:
—Itínoe njanéna, ipíhiki ra pitivóko maka hákone kitipásea ya váherevokohiko, epó'oxo maka hákone ke'anépoahiko ya ipíhoponeokonoke, 5 vo'oku yupíhovone koêku ne váhere kixoku itúkeovo. Kutí koe yupihóvotine pu'íxeovo ne váherevoko itopónotine vanúke, itúkopinoakemo Itukó'oviti ésa'i ne êno váhere ítuke. 6 Yoko koati konókoti itúkopoinokono ésa'i ne váhere ítuke. Kuteâti kíxoaku váherexea ítuke, pi'á ákoe anú'ukea tivéko ne kixókonokumo. Enepone kutí koeti êno xúnati ekâti íyukoke po'ínuhiko xâne, koésayu'ixinokonokehiko, pi'á ákoe kurí'uxeovo xunáko ne íyukokonoke motovâti koésayu'ixeokonomakamo.
7 Kuteâti koeku yupíheovo kapáyasokeovo koane ikálisokeovo ya kohépitinoe koekúti, énomone ákoeneye yupíheovomakamo ipíhoponeokono kó'oyene koane ikáxu'iyea okóvo. Vo'oku hara koé'epepo isóneupinovo: "Undi kutí koeti seno nâti vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea. Ako kalíhuina indúkeovo kuteâti kixeóvovoti sêno ivokóvoti îma. Ákomo kalíhuina véngea tiú'itike koekúti" koé'epepo isóneupinovo. 8 Itea koati énomonemo kutí'ino simoâti êno hána'iti tiveko koêku ya kúveu póhuti káxe, pevóti, koane hána'iti ikáxu'iyea okóvo, yoko hímakati. Ínamo arapúkuxa yúku, vo'oku koati xúnati ne Vúnae Itukó'oviti, enepone ipihóponoatimo —koéne neko emo'úti ngámone.
9 Yoko enepone pahúkotihiko yara kúveu mêum kutipáseatihiko ya uhá koeti váhere ítuke koáne ya yupíheovo ikálisokeovohiko, hána'itimo ikótivexea koêku, koane iyókexinoatimo naixâne ne êno íkurihea ne yúku oropúkuxoati.
10 Ákonemo malíka okínoakuhiko komómoyea, pikoâti ne ipíhoponeokonoke, koane kó'iyeahiko:
—Kotíveti, kotíveti koêku ne Mbabílonea, enepone koati hána'iti pitivóko koane yupihóvoti ukóponea. Ako oríko símea ipíhoponeokonoke —koénehiko.
11 Iyókexinoatimo uhá koeti kavánetihiko yara poké'e koánemo ikótivexea koêku vo'oku ákoyeanemo vanexeâtihiko ne vâne. 12 Énomone ne koekúti kuteâti ôro, péhu, yoko uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi, koáne ne po'i kó'iyeovoku, enepone iháxoneti pêrula. Ina apémaka ne kalísotinoe ipovóti líyum, koánemaka

ne koati únati ipovóti homomóhiti, koáne ne po'i kó'iyeovoku, enepone sêta uháhiti, yóko'omaka ne koati únati harará'iti ipovóti. Anêkomaka uhá koeti kó'iyeovoku koati únatinoe tâpoa, koane uhá koeti kó'iyeovoku itukéti ya mârfim, enepone kutí koeti opêti, koane itukéti ya koati únati tikóti yupihóvoti hepíko, yoko ya havâva, koáne ya po'i kó'iyeovoku, enepone hiyá'iti havâva, koáne ya uhé'ekoti mopôi iháxoneti mármure. 13 Ina apémaka ne kánela yoko po'ínuhiko kuteâti, enepohikone kouhékoti nikokónoti, koáne ne úhetihiko ihopúneti yoko kohépitinoe xêru, enepone iháxoneti ísensu, koane ungoéntu yóko'o ne iháxoneti báusamu. Ina keno'ókomaka kuteâti víyum, yoko azeite, koane koati kalísoti tirîku, yoko po'i kó'iyeovoku únatinoe tirîku. Ápe po'ímaka vanêti kuteâti váka, su'ûso, yoko kámo, koánemaka kôretahiko. Muhíkova ápeyea akaútihiko yoko po'i xâne vaneútimaka. Enepone uhá koeti vanêti kuteâti, uké'ene. 14 Hara koe yûho ne kavánetihiko vo'ókuke:

—Itínoemeku ovâti neko pitivóko, áko'one neko êno únatinoe koekúti yopósi'ixone, koekúti ákoti omotóva yokóvo. Yévokoane uhá koêti neko kalísotinoe koekúti, kixovókuti yupihóvoti úhe'ekea. Áko'one, uké'ene, koati ákotinemo xepákuke —koénehiko.

15 Enepone kavaneâtihiko neko koekúti, irîkuxeati neko vâne, ákomo malíka okínoaku komómoyea, pikoâti tiveko kixókonoku ne íhae pitivóko, koeku ixómoyea íyoinoa yoko ikótivexea koêku, koánemaka kó'iyea:

16 —Kotíveti, kotíveti koêku ra koati hána'iti pitivóko, enepone kuteâti koeku úhe'ene sêno ko'ipóvoti koati kalísoti híyeu ipovóti líyum, koane po'ínuhiko koati únatinoe ipovóti homomóhiti yoko hararáhiti, kuteâtimaka úhe'ene sêno êноti iyóyonevo, itukéti ya ôro, yoko uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi, koáne ne po'i kó'iyeovoku, enepone iháxoneti pêrula. 17 Ako oríko uké'exeokono heú koêti neko êno apeínoati —koénehiko.

Yoko ako malíkahiko okínoaku únaehiko hána'iti vatéke komómoyea. Kúteanemaka koêku ákoyea malíka okínoaku komómoyea neko avekoâtihiko, koane ivu'íxoatihiko yoko po'ínuhiko ko'ítuketi ya mar. 18 Koeku noíxeahiko êno íkurihea ne yúku oro'ókoati ne pitivóko, koane kó'iyea yûho vaúkexea:

—Ápeikopo po'i pitivóko kuteâti hána'iko râ'a? —koéhiko.

19 Ina purapú'ikopovohiko marîpa, koane íyoinoa, yoko ikótivexea koêku, xaneâtihiko kóhonokea emó'u kó'iyea:

—Kotíveti, kotíveti koêku ra hána'iti pitivóko. Koati vo'ókuke ne ko'óvokutiya îrikuxinoke uhá koeti únaehiko ne hána'iti vatéke, vo'oku kixoku ikálisokopeovo neko xâne ya êno kohépitinoe koekúti vanéxone xokóyokehiko —koénehiko.

20 Itea itínoe ovâti ne vanúke, aélokene yokóvo vo'oku kixókonoku. Koánemaka itínoe kasása'iupo Itukó'oviti, aélokenemaka yokóvo, keánemaka itínoe ápostulu, páhoe Itukó'oviti koyúhoyea emó'u xapa xâne, keánemaka itínoe porófeta koyúhoti emo'u Itukó'oviti, vo'oku itúkopinopeane Itukó'oviti ésa'i neko váhere kixópikunoe.

21 Ina apê koati xúnati ánju eherúkoti mopôi kuteâti itóvoku êno pú'iti mopôi ya au'ókopeti, ina kurikôa úneke xoko mar koane kó'iyea:

—Énomonemo kixókononeye ákoyea íyuhixakana uké'exeokono ne hána'iti pitivóko iháxoneti Mbabílonea. Ákonemo noíxeokonoku. 22 Ákonemakamo emo'u árpa oxóvotiya, koane emo'u po'ínuhiko huxôe kuteâti falaúta yoko torombéta. Ákonemakamo ko'ítuketiya koêkuti kó'iyeovoku itukéti. Ákonemakamo emo'u au'ókopeti. 23 Kúteanemaka uhápu'ine yúku kouhápu'ikopeti, áko'onemakamoya, koane emo'u noívu yoko noíva. Enepohikone kaváneti ovâti neko pitivóko yanekôyoke, koati hána'iti iríku ya uhá koeti po'ínuhiko kaváneti yara kúveu

mêum. Enepone xâne ovâti neko pitivóko, koésayu'ixo heú koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum. Koati vo'oku ikálisokeovo yoko îrikuxea kutí'inoke itokónoti uhá koeti xâne yara kúveu mêum, koêkuti poké'e óvohikoku. Ehane íyokeovahiko ne kixóvoku yoko ikútipasikeovahiko kixoku itúkeovo.

24 Yoko énomone ne pitivóko koati óvokovoku itina porófetahiko koyúhoti emo'u Itukó'oviti, koane itina po'ínuhiko kasásа'iupo Itukó'oviti, yóko'omaka ne itina uhá koeti po'ínuhiko xâne yara kúveu mêum koépeuti kuteâtihiko.

19

Elokékoti okovóti ya vanúke

1 Ikénepoke ra koekútihiko, ngamone koati êno hónoti emo'úti inu'íxoti vanúkeke kuteâti emo'u êноti opoíkovoti xâne. Hara kôe:

—Iháyu'ikakana Vúnae Itukó'oviti. Koati énomone koitóvo xâne. Énomonemaka itukóvo hána'iti ihayú'iuti, koane énomone apê uhá koeti xunakóti xokóyoke. 2 Koati kaná'uti, koane koati ponóvoti ne ipíhoponope. Vo'oku ipíhoponoane Itukó'oviti ne xâne ovâti neko hána'iti pitivóko, enepone katávokoti xâne ya hókea Itukó'oviti kuteâti koêku sêno katávokoti îma po'i sêno, itaíkoati itúkea váhere xokóyoke. Koáhati énomone ikopíti'iko uhá koeti xâne yara kúveu mêum ya váhere kixoku itúkeovo. Ipíhoponoane Itukó'oviti, itukópoinoati ésa'i ne ovóxehiko koépekeu —koe emó'u.

3 Ina koepómaka neko emo'úti ngámone:

—Iháyu'ikakana Itukó'oviti. Koáhati ákotinemo hunókoku ipú'ikea íkurihea ne yúku oropúkuxoati ne hána'iti pitivóko —koéne.

4 Eneponeko vinti koaturu koeti xâne teyonéti inuxínoti ítuke Itukó'oviti, yóko'o ne koaturu koeti ehevókovoti, ko'isóneutimaka kuteâti xâne, ipúyukexohiko xaneâti ísu'okea nône poké'eke nonékuke Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea, koane iháyu'ikeamaka yoko kó'iyeahiko:

—Énomoneoxo kôe. Iháyu'ikakana Itukó'oviti —koéhiko.

5 Ina apê hónoti emo'úti inu'íxoati xokóyoke ne ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Hara kôe:

—Iháyu'ika Vúnae Itukó'oviti ne uhá koeti ovóxe teyoâti, kúteane payásotihiko koáne ne ákoti apayáso —koéne.

6 Yane ina ngámo kutí koeti emo'u êноti xâne. Kutí koémaka emo'u êno hunôti úne yoko êno hónoti emo'u xururúkoti. Hara kôe:

—Iháyu'ikakana ra Vúnae Itukó'oviti, vo'oku énomone natixô, koane énomone apê xunáko pahúkea uhá koêti. 7 Aélokeneikopo vokóvo, vimáka'ika, koane kahána'ikamaka ûti ne iha Itukó'oviti, vo'oku simóvone kaxena áyui Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea pahunévoti. Yoko kutí kôe áyui kasâtuxoti. Koane koúsokovonehiko ne kasásа'iupo, enepone ihókoneti noívana. 8 Enepohikonê'e, poréxokonone itúkea koati kalísoti híyeu ipovóti, líyum, ínati uháhi, koati sásasa koyêti —koéne ne emo'úti ngámone.

Yoko enepone koati kalísoti híyeu ipovóti líyum, ípovo neko kasásа'iupo Itukó'oviti, énomone ne ponóvoti kixoku itúkeovo.

9 Ina kixônu ne ánju:

—Yitáxamo râ'a: Koati únati koêku ne iháxiu Itukó'oviti yónea xokóyoke ne áyui Xe'exa Su'ûso kixonéti, ihókoneti koeku áyui kasâtuxoti.

Ina koe'íkomaka:

—Enepohikora emo'úti, aínovo koati kaná'uti emo'u Itukó'oviti —koéne.

10 Ina imbuyúkexo, xaneâti ínzu'okea nônem poké'eke nonékuke ne ánju, inzayú'ikoati. Itea hara kixónu:

—Hako kixevóneye, vo'oku undímaka ovoxe Itukó'oviti kiteâti, kuteâtimaka ne pe'ínuhiko ákoti kurí ixâ hókea ne kaná'uti kixovókuti íhikaxovike Jesus. Ópoehane Itukó'oviti kixéneye.

Vo'oku enepone kaná'uti kixovókuti íhikaxovike Jesus, énomonemaka kuteâti ne uhá koeti éxokoake Itukó'oviti ne porófetahiko koyúhopea xapa xâne nóvo —kíxoane ánju.

Uke'éxoa Kristu ne Satánae koane uhá koeti ovóxe

11 Yane noínjoane kutí kó'iyea mihe'ó koêti ne vanúke. Apé koéne hopú'oti kámo koane ivu'íxoati. Enepone ivu'íxoati, pí'a îha. "Koati Kuvovóneti" yoko "Koati Kaná'uti" koéha. Eneponê'e, koati ponóvoti yúhoikopea xâne vo'oku kixoku itúkeovo, koane ponóvotimaka okópea ne nókone okópea. 12 Enepone ûke, kutí koe uhápu'ine irúmene yúku, koane êno kôroana tutíkuke. Ápemaka ihâe yutoxóvatiya, po'i îha, ákoti exoâti, poéhane exôa. 13 Enepone ípovo, hamá kôe poké'eke, koane kutí kôe yurumúkovoti xapa íti. Yoko "Évekoaku Itukó'oviti Koúhapu'ikinovovi râ'a" koéhamaka. 14 Enómaka koati opoíkovoti ovóxe íhae vanúke ikéneke, ivu'íxotihiko hopú'oti kámo. Kene ípovohiko, aínovo koati kalísoti híyeu hopú'iti ipovóti líyum, sásasa koyêti. 15 Enepone inúxoti ivu'íxoti kámo noínjone, ápe kutí koeti êno heú'iti hána'iti pirítau ipuhíkeati pahákuke. Énomone veínoa isúkoponea ne xanéhiko yara uhá koeti poké'e yara kúveu mêum, koêkuti óvohikoku ne váherehiko xâne ákoti akutípoa. Yoko ákomo oxéne íteovahiko. Enepone xunáko natíxea ouke xâne, kutí koetímo katatákexoti póte ya pulô'i havâva. Kutí kixoâtimakamo okonúkoti úva xoko kótikokonoku, enepo ipihápanane ne xanéhiko yaneko káxe, kaxénake xúnati ímainevo Itukó'oviti, poéhane apê xunáko pahúkea uhá koêti. 16 Enepone noínjone, ivu'íxoati neko hopú'oti kámo, ápemaka îha yutoxóvoti yane hamá koeti ípovo, koánemaka xurókunoke. Hara kôe: "Teyonéti ya uhá koeti nâtihiko râ'a, yoko payásoti ya uhá koeti payásotihiko" kôe ne yutoéti.

17 Yane noínjone ánju xe'ó koyêti xoko káxe, kohonókoti emó'u vaúkea, ihaxíkoti uhá koeti hó'openo ôti ya kuku vanúke. Hara kôe yuhó'inoa:

—Kiná'aka, he'úxinapanoe ra kutí koeti hána'iti nikaxóvoti ítuke Itukó'oviti! 18 Niképaninoe nâum ne hána'iti pahúkotihiko, yoko nâum ne inuxínoti húndaruhiko, koane nâum ne koati payásoti xâne pahúkotihiko, yoko naum kámohiko, koane naum ivu'íxoatihiko, koánemaka naum uhá koeti kó'iyeovoku xâne, akaúti koane po'ínuhiko xâne ákoti akutêa koeku akaúti, payásotihiko koane ákotihiko apayáso —koéne.

19 Yane noínjoane neko hóyeno kutí koeti koati êno koyuvôrixovoti hó'openo, yóko'o ne uhá koeti nâtihiko yara kúveu mêum, koane uhá koeti húndarunahiko ho'uxoké koyêtine, kousókovotinehiko okópea neko ivu'íxoati ne kámo yoko húndaruna. 20 Yane iká'akovone ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo. Xané kíxoa ne ovóxe, enepone koyúhoti koekúti âvoti simâpu kaxéna, koane itúkotimaka êno hána'itinoe iyupánevoti nonékuke neko hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo, enepone porexoâti xunakóti kíxeaneye. Yoko énomone kutí'ino itoâti aúpu'ikea ne xanéhiko apêti hoénaxovope ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo xokóyoke. Énomonemaka neko xanéhiko ipuyúkexinoati ne ipunéti okóvo. Yane kuríkokonone neko pi'âti anane Itukó'oviti ukeku yúku ixómoti oro'óko, xánenamaka kuri'úxeateoxo otúko, enepone énxofere kixonéti. 21 Yoko enepohikone xánena, heú kixókono koépekexeokono yane kutí koeti hána'iti pirítau ipuhíkeati pahákuke ne ivu'íxoati ne hopú'oti kámo. Yane imátaxeova uhá koeti hó'openo ôti ne nâum ivohíkovoti.

20

Koeku Satánae ika'ákokono ya kúveu póhuti mili xoénae

1 Yane noínjonemaka ánju evesékoti ukeâti vanúke. Hane ómo xávena neko
êno upénoti uhôro yupihóvati koímaiko, ínati haháku. Yoko ápemaka hána'iti
korénde ómone. 2 Ina namukôa ánju neko ndarâgaum, eneponeko kúxoti koéxoe
iháxonetimaka Ndeâpu yoko Satánae. Yane iká'akoane ya kúveu póhuti mili
xoénae. 3 Kuríkoane kúveuke ne êno upénoti uhôro ínati haháku ina exexôa,
koane ípihinoa kotiú'ikoati ne exéxovope, motovâti ákoyeane aúpu'iu xapákuke
xanéhiko yara kúveu mêum, koêkuti poké'e óvohikoku, tukú koeti evesékane
neko póhuti mili xoénae. Ikénepoke nê'e, konókotikomo kali kuríkopeokono itea
ákonemo áxu'ikene kuríkopinevo.
4 Yane noínjonemaka êno ivátakoku nâti. Enepohikone ivatákoati, poréxokono
yúhoikopea xanéhiko vo'oku kixoku itúkeovo. Noínjomaka ivokínevoti,
eneponeko ovóxehiko Itukó'oviti tetúnoeti vo'oku hókea ne kaná'uti kixovókuti
ítuke Jesus koáne ne emo'u Itukó'oviti. Énomone yé'akeye ákoti ipuyúkexina
ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo koáne ne ipunéti okóvo.
Énomonemaka ne ákoti sikâ yutóxeovo hoénaxovope yûto nekôyo inúkuke áko'o
itukovo vo'ókuke. Enepohikonê'e, exépuhikopo ukópea xapa ivokóvoti koane
kahá'inepohiko Kristu natíxea yaneko kúveu póhuti mili xoénae. 5 Enepohikone
hâxa ne ivokóvoti, ako exépuhikapa tukú koeti evesékone neko póhuti mili
xoénae. Yoko énomone iháxoneti inúxoti exepúkopopeti ukópea xapa ivokóvoti
nê'e. 6 Koati únatimo koêku ne exepúkopoti xapákuke ne inúxoti exepúkopopeti
kixonéti, koane koati sasá'itimo nekôyohiko nonékuke Itukó'oviti, vo'oku
iteóvatihikomo ne pí'ape ivokeôvoti kixonéti, enepone ipíhoponeokono ne xâne
ákotinemo hunókoku. Yoko énomonehikomo itukóvo ko'itúkeinoti Itukó'oviti
yoko Kristu ya sasá'iti ítuke, koane kaha'íneatihikomo Kristu koeku natíxea
yara poké'e kúveu póhuti mili xoénae.

Iyónokonoku Satánae ipíhoponeokono

7 Evesékane neko póhuti mili xoénae, kali kurikópokonotikomo ne Satánae,
ipuhíkopeatikomo ne iká'aheixovoku. 8 Yane pihotínemo aúpu'ikexopeamaka
xanéhiko ya póhutihiko poké'e óvohikoku yara uhá koeti kúveu mêum. Yoko
enepohikone xâne okópoti Itukó'oviti, enepohikone iháxoneti Ngôge yoko
Mâgoge, ho'uxoâtihikomo Satánae, kousókoati iyónea xapa isukókoti. Koati
ákotimo yumaxápuhiko, kuteâti koeku yupíheovo ne íyeu harîri ya xe'o úne xoko
mar.
9 Yane noínjoane itáhineheyeane ya uhá koêti yara kúveu mêum. Yakukú
kíxoanehiko ne óvohikoku kasása'iupo Itukó'oviti, enepone pitivóko ákoti
omotóva okóvo Itukó'oviti. Itea yanê'e, noínjoa iríkeovone yúku ukeâti vanúke.
Heú kíxoa uké'exea neko anane Itukó'oviti. 10 Yoko enepone Ndeâpu, enepone
aupú'ikoti xanéhiko, kuríkokonone oévoke koekúti kutí koeti hána'iti lâvona,
itea ainóvoti irúmene êno kótuti yúku xánena énxofere ikotúxoateoxo neko
yúku. Kahá'inea ne hóyeno kutí koeti êno koyuvôrixovoti hó'openo yóko'o ne
ovóxe, enepone koyúhoti koekúti âvoti simâpu kaxéna itea hainâya xunákoke
Itukó'oviti itea ya váhereke xunakóti. Énomonemo óvoheixo íkoitoponeokono
kotíveti, káxe, yóti ákotinemo hunókoku.

Ipíhoponope Itukó'oviti

11 Noínjonemaka koati hána'iti hopú'iti ivátakoku nâti koáne ne nâti ivatákoati.
Yane má koépo ne poké'e koáne ne vanúke. Ákonehiko kúxotihiko koekúti.
12 Yane noínjoanemaka ne uhá koeti ivokóvotine, payásotihiko koánemaka ne
ákoti apayáso, xe'okó koyêti nonékuke neko ivátakoku Itukó'oviti natíxea.

Yane ápene koyuhópetihiko mihé'oeti. Ina mihe'ókokonomaka po'i koyuhópeti, yutóxovoku iha xâne yonópoti xoko Itukó'oviti. Enepone ivokóvotihiko ákoti îha yane koyuhópeti, hane exôa kixópokonokumo yutoéti ya po'i koyuhópetihiko koyuhoâti kixoku itúkeovo ne xâne koeku óvea yara poké'e. 13 Enepohikone xâne koépeu úne ya xoko mar, exépuhikopo, koánemaka uhá koeti po'ínuhiko ivohíkovoti, exépuhikopomaka. Pohú pohu kixókonohiko yúhoikopeokono. Yoko kixoku itúkeovo exôa kixókonoku yuhoíkopokononе. 14 Yane enepone pevóti koáne ne ivokóvotihiko ákoti háka Itukó'oviti, kuríkokonone kúveuke kutí koeti hána'iti lâvona, ainóvoti irúmene kótuti yúku. Yoko énomone iháxokono pí'ape ivokeôvoti, enepone ipíhoponeokono ne xâne ákotinemo hunókoku yane kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti irúmene koati kótuti yúku. 15 Koêkuti ákoti yutaxápu îha yane koyuhópeti, óvoku îha ne xâne yonópoti xoko Itukó'oviti, kuríno'ekokono yane kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti irúmene koati kótuti yúku.

21

Inámapoti vanúke yoko poké'e

1 Yane noínjonemaka inámapoti vanúke koane poké'e, vo'oku uké'epone neko inúxoti vanúke koane poké'e. Yoko áko'onemaka ne mar. 2 Noínjoamaka ne Sasá'iti Pitivóko, enepone inámapoti Njeruzálem, evesékoti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti, úsotine iyóyokeovo kuteâti koeku iyóyokeovo ârunoe kasâtuxoti okotúmonexotine noívuna. 3 Yane ngamone êno hónoti emo'úti inu'íxoati xokóyoke ne ivátakoku Itukó'oviti natíxea. Hara kôe:

—Kó'oyene itúkopane Itukó'oviti óvoku xapákuke ra xâne. Koati ko'ovókoatinehikomo Itukó'oviti. Aínopovonemo xanena Itukó'oviti epó'oxo koatínemo Itukó'oviti ovâ xokóyokehiko. 4 Kihu'íkopinoatinemo Itukó'oviti uhá koeti ho'oûke ne xanéhiko. Yane ákonemo iyôtiya. Ákonemakamo ivokóvotiya, koane ikaxúneti okovóti, koane kohóneti, vo'oku uké'ene neko kúxotihiko koekúti kuteâti.

5 Ina apê yûho ne Itukó'oviti, enepone vatá koyêti xoko ivátakoku natíxea. Hara kôe:

—Ingó'inamakopane ne uhá koeti koekúti —koéne.

Ina kixonú'ikomaka:

—Yitáxa ra koekútihiko vo'oku koati kaná'uti, koane koati motovâti kúveovokono ra emo'útihiko.

6 Ina koe'íkomaka:

—Koúsokovone uhá koêti. Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti. Ûndi turixôa, koane undímaka kousókoa. Kuteâti koêku enôvo úne ne xâne épeu úne, énomonemakamo koéneye koúhepekeokono kóyeku ne xâne oposíkonuti vo'oku ingo'íparaxoatimo inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone kutí koeti uke úne vo'eroo koyêti ákoti uké'eyeaku. 7 Enepone xâne itoâti vékea uhá koêti ne koekúti, ingo'íparaxoatimo kuteâti yunzó'inoa. Epó'oxo undínemo itúko únae, koane énomonemo indúko nje'éxa. 8 Itea pó'iti yonópokumo ne xâne pikotíhiko koítoponeovo kotíveti vo'ónguke, koáne ne ákotihiko akutíponu, yóko'o ne yupihóvoti váherexea kixoku itúkeovo. Kúteanemakamo koêku ne xâne koepékoti, koáne ne ákoti téyapana, kapíneti xâne ákoti itukapu koati múxone, koánemaka ne hokéxokenati, yoko xâne hokotímaka po'i hokonéti ákoti itukápa ne kaná'uti Itukó'oviti, koane uhá koeti semékenovo'iti. Hanemo yonópo nekôyohiko xokóyoke ne kutí koeti hána'iti lâvona ainóvoti êno kótuti yúku koane énxofere ikotúxoateoxo, enepone iháxonetimaka ne pí'ape ivokeôvoti, óvoku ipíhoponeokono xâne ákotinemo hunókoku.

Inámati Njeruzálem

9 Yane ina keno'ókinonu póhuti yane seti koeti ánju omó'ixoati ne enovópeti
puhi-puhí koâti ne kotíveti hunókoku ipíhoponope Itukó'oviti. Hara kixónu:
—Yókone, enjókopeati ne ihókoneti noívana ne Xe'exa Su'ûso kixonéti,
enepone ikó'iparaxokonoke Itukó'oviti yaneko porexópo ésa'i kotúyopea
pahunévoti —kixónune.
10 Yane omó kixo ongóvo ne ánju oúke koati hána'iti vanúke'exeaku mopôi,
koane éxokeonoa ne koati Sasá'iti Pitivóko, enepone iháxoneti Njeruzálem,
evesékoti ukeâti vanúke xoko Itukó'oviti. 11 Uhapu'í kôa ne uhápu'ine Itukó'oviti
xokóyoke. Enepone pípixenene kóyeyea uhápu'ine, kúteane uhápu'ine koâti
uhé'ekoti uhá'iti mopôi, kuteâtimaka sasá'iko ne uhá'iti mopôi iháxoneti njáspi.
12 Yoko ápe îpi ne pitivóko, koati hána'iti eyékea koánemaka itóvoku yonoti
vanúkeke. Nduse koe páhapetea. Póhutihiko ne pahapéti, ápe ánjuya koyonoâti,
koane ápemaka ihâe yutoxóvotiya. Énomone îha ne póhutihiko iháxakoku xanena
Izarâe yutoxóva. 13 Ya íyeu úkeaku ihâroti, ápe mopo'âti páhapetea. Koane
mopó'amaka ya íyeu úkeaku kótuti, koáne ya íyeu úkeaku kásati, yóko'omaka
ya íyeu kíyo'i káxe. 14 Enepone îpi ne pitivóko, nduse kôe mopôi poéheve.
Yoko xoko póhutihiko neko mopôi, yutóxovone iháhiko ne nduse koeti ápostulu.
Énomone neko páhoe Xe'exa Su'ûso kixonéti, enepohikone páhoe yanekôyoke
koyúhoyea emó'u.
15 Eneponeko ánju yuhó'ixonuti, ápe ómo'ixone, kali eyevó koeti ihíxopeti,
ainóvoti ôro íhixeake ne pitivóko, koánemaka páhapeteahiko, yoko îpi.
16 Kutíkokone itóvoku xêrere ne pitivóko. Ihíxoane ánju ne pitivóko ya íhixope,
pí'a mili nduzentu koe kílomituru itóvoku. Enepone eyékea, pe'úko yoko itóvoku
vanúkeke, kutíkokone. 17 Íhixoamaka ne îpi. Yoko sesentai koaturu koe méturu
pôreu íhixope ne ánju. Yoko enepone íhixope, kúteanemaka koêku pôreu ihíxopeti
ikó'itukeumaka xâne yara poké'e. 18 Enepone îpi ne pitivóko, aínovo koati
uhé'ekoti ú'uha koyêti mopôi iháxoneti njáspi. Kene ne pitivóko, koati ainóvoti
ôro ákoti ánahi, pípixenene koyêti kuteâti koeku sásasa koyêti vîduru. 19 Enepone
poéheve îpi ne pitivóko, aínovo ákoti tôpi kó'iyeovoku uhé'ekotinoe uhá'iti mopôi
itúko iyóyonevo. Enepone inúxoti poéheve, aínovo hononó'iti uhá'iti mopôi,
enepone iháxoneti njáspi. Kene ne pí'ape, po'i kó'iyeovoku honóno'iko uhá'iti
mopôi, enepone iháxoneti sâfira itukóvoye. Kene ne mopó'ape, énomone ne
iháxoneti kausêdonea, enepone koati ákoti tôpi kó'iyeovoku hômo. Kene ne
koáturuxope, esmêrauda itukóvoye, enepone ínati honóno'i uhá'iko. 20 Kene
ne sínguxope poéheve, hane itukóvoye hararáhiti uhá'iti uhé'ekoti mopôi
iháxoneti sarâdoniu. Kene ne seíxope, aínovone háharara-háharara koyêti
uhá'iti mopôi iháxoneti sâradiu. Yoko sétixope, kirîzolitu itukóvoye, enepone
hiyá'iti uhá'iti mopôi. Kene ne oítuxope, hane itukóvoye mbêrilu, enepone
hononóhiti mopôi. Kene ne nóvexope poéheve, hiyá'iti uhá'iti mopôi itukóvoye,
enepone íhauti tópasiu. Kene ne yéhixope uhá'iti mopôi iháxoneti kirizóparasu
itukóvoye, enepone ákoti koati hupáko honóno'iyea apêtimaka kálihunoe
hêruru'i hiyá'iti. Kene ónzexope, uhá'iti mopôi iháxoneti yásintu, hiyáhiti
harâra'iyea itukóvoye. Kene ndûsexope, énomone ne homomó'iti uhá'iti mopôi
iháxoneti amêtista. 21 Enepone nduse koeti páhapetea ne pitivóko, aínovomaka
uhé'ekoti iyoyónevoti, po'i kó'iyeovoku kuteâti uhá'iti mopôi iháxoneti pêrula.
Yoko póhutihiko pahapéti, poéha pêrula herú koeti itúkeokonoke. Enepone
parásana ne pitivóko, koati ainóvoti ôro ákoti ánahi, pípixenene koyêti, kuteâti
koêku sásasa koyêti vîduru.
22 Yane pitivóko, ako nainja hána'iti imokóvokuti. Ako okónokovo vo'oku
herú koe xunako Vúnae Itukó'ovitiya exeâti koeku uhá koeti apêtiya,

yóko'omaka xunáko ne Xe'exa Su'ûso kixonéti. 23 Ákomaka okónokovo
kouhápu'ikoati ne pitivóko kuteâti káxe yoko kohê, vo'oku itúkeovo êno
úhe'ene Itukó'oviti ínati uhápu'i kouhápu'ikoa, koánemaka úhe'ene ne Xe'exa
Su'ûso kixonéti. 24 Énomonemo kouhápu'ikoa uhá koêti ne xâne ukeâti
póhutihiko poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu mêum. Yoko enepone nâtihiko
ukeâti ra kúveu mêum, omâtimo ne payásoko koane úhe'ene yane pitivóko.
25 Ákonemo exéxeovoku páhapeteahiko ne pitivóko, vo'oku ákonemo yótiya.
26 Uhá koeti nâtihiko ukeâti póhutihiko poké'e, koêkuti óvohikoku yara kúveu
mêum, isímoatimo ne payásoko yane pitivóko koane kouhé'ekoatimakamo ya
itúkeovohiko teyonéti. 27 Ákomo ûrukeovaku kixovókuti ákoti asasá'i, koane
koêkuti xâne ákoti kayúsea kixoku itúkeovo, koane xâne semékenovo'iti.
Poéhanemo urúhikopovo ne apêti îha yane koyúhopeke Xe'exa Su'ûso kixonéti,
enepone namukópoti iha xâne ópotinemo xoko Itukó'oviti.

22

1 Ina exókonoamaka ánju ne huvêo. Yoko kixo'êkinoviti inámapoti apéyeati
ákotinemo hunókoku ne úne ovâti. Pípixenene kóye neko úne, kuteâti koeku
koati uhé'ekoti uhá'iti mopôi, enepone iháxoneti kirístau. Hane ipúhikea ne
úne xokóyoke ne ivátakoku natíxea Itukó'oviti yoko Xe'exa Su'ûso kixonéti.
2 Kukúke parásana pitivóko véko neko huvêo. Koane xe'ókuke ne huvêo
yane pi'âti poixô'o, ene óvo ne xuve tikóti kixo'êkinoveatimaka ne inámapoti
apéyeati ákotinemo hunókoku. Enepone há'i ne tikóti, ndusé koe itóvo ya
kúveu póhuti xoénae. Poéha itóvo ya kohê. Enepone tutíhiko ne xuve tikóti,
énomone kouhépekea kóyeku ne xanéhiko ukeâti póhutihiko poké'e óvohikoku,
ákoinokenemo arinétiya. 3 Yane pitivóko, ákonemo vaherévokoti omínoti xâne
ipíhoponeokono. Koáhati énomonemo óvo ivátakoku natíxea ne Itukó'oviti
yóko'o ne Xe'exa Su'ûso kixonéti, yoko ixómotimo ihayú'ikoa ovóxehiko opâti
xokóyoke. 4 Ákonemo hunókoku noíxeahiko Itukó'oviti, koane apêtimo iha
Itukó'oviti yutoxóvoti inúkukehiko. 5 Ákonemo yóti. Ákonemakamo okónokovo
yúku koúhapu'ikopehiko. Muhíkova uhápu'ine káxe, ákonemo okónokovo, vo'oku
Vúnae Itukó'oviti kouhápu'ikoahikomo. Koane kutí koetíhikomo nâti ya xoko
Itukó'oviti. Yoko ákomo hunókoku kó'iyeanemoye xokóyoke.

Aúkopovope Jesus

6 Ina kixonú'ikomaka ne ánju:

—Koati kaná'uti ra emo'úti epó'oxo koati motovâti kúveovokono. Enepone
Vúnae Itukó'oviti, enepone pahukoâti ne Sasá'iti Omíxone xapa porófetahiko
koyuhó'iyeati emó'u xapa xâne, pahúkone ánjuna éxokoponea ovóxehiko ne
koekútihiko ákotinemo axu'íkene ápeyeakumo.

7 —Ákonemo ánju'ikene, ngayukópovotinemo —koe Vúnae. —Koati únati koêku
ne xâne ivavákoati ne yutoéti yara koyuhópeti, koyuhoâti koêku ne koekútihiko
apêtikomo ya káxehiko keno'ókoti —kôe.

8 Ûndi kamôa ra koekútihiko, undi Xuâum, koane noínjoamaka. Ngamoáne
koane noinjoâne ra koekútihiko, imbúyukexone, xaneâti ínzu'okea nônem
poké'eke nonékuke ne ánju, koeku itúkeovo koati hána'iti teyonéti. 9 Itea hara
kixónu:

—Hako kixevóneye, vo'oku undímaka ovoxe Itukó'oviti kiteâti, kuteâtimaka
ne pe'ínuhiko ikéneke Itukó'oviti, koáne ne porófetahiko koyúhoti emo'u
Itukó'oviti, koánehikomaka ne xanéhiko ivavákoati ra yutoéti yara koyuhópeti.
Ópoehane Itukó'oviti kixéneye —kixónune.

10 Ina kixonú'ikomaka ne ánju:

—Hako hi'onó'uxoa yutoxóvati ra koyuhópeti koyuhoâti koêku ra koekútihiko keno'ókotikomo, vo'oku ákone ahíkapu, simóvotinemo kaxéna ápeyeaku ra koekútihiko. 11 Enepone ákoti oponóvo ítuke, tumúnemo yóno kó'iyeaneye. Kúteanemakamo ne ákoti akahá'a kasása'ikopeovo, tumúnemakamo yóno kó'iyeaneye. Kene ne xâne ponóvoti ítuke, inamá'axotimakamo koené'eye. Kúteanemakamo koêku ne xâne sasá'iti kixoku itúkeovo, inamá'axotinemo sasâ'i nê'e.

12 —Ákonemo anjú'ikene, aungópovotinemo —kôe ne Vúnae. —Omombínoatinemo námoepomo ne póhutihiko koxe'u xâne. Yoko kixoku itúkeovo exoâmo námoepo ne póhutihiko. 13 Undíne itukóvo tûri koane hunókoku ne uhá koeti koekúti. Undínemaka inuxô ya uhá koêti. Undínemaka exêa hunókoku ne uhá koeti koekúti. Koáhati undíne turixôa, koane undínemakamo kousókoa —kôe.

14 Koati únati koêku ne xâne hóhopu koyêti ípovo vo'oku itúkeovo kasása'iupone Itukó'oviti, maka omótovane níkea há'i ne tikóti kixo'êkinoviti inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, koáne maka omótovane vékea páhapeteake ne pitivóko. 15 Yoko meúkeke yane pitivóko óvoheixomo ne xâne motokeâti íhaxeokono tamúku, enepohikone yupihóvoti ákoyea aúnati kixoku itúkeovo, koáne ne hokéxokenati, koáne ne ákoti téyapana kapíneti xâne ákoti itukapu koati múxone, yóko'o ne koepékoti, koánemaka ne hokoti koekúti ákoti itukápa ne koati kaná'uti Itukó'oviti, koáne ne uhá koeti yómoti semékekexea ya koyúhoyeake koáne ya kixoku itúkeovo.

16 —Undi Jesus pahukoâti ne ánju, enepone ovónje íhae njokóyoke, koyúhoinopeanoe koekútihiko ya xapa póhutihiko imokóvokuti. Undi ámoripono nâti Ndávi. Undi kutí koeti pú'iti hékere ú'uhapu'i koyêti, enepone xánena ihâroti —kixónune.

17 Hara kôe ne Sasá'iti Omíxone Itukó'oviti yóko'o ne ihókoneti noívana Jesus, enepohikoneko kutipoâti:

—Kiná'akapane —koénehiko.

Enepone kamoâti ra koekúti, haramaka ákoe:

—Kiná'akapane —ákoemaka.

Ina koe'íkomaka ne Jesus:

—Enepone xâne koati hána'iti nókone ikéneke Itukó'oviti, eopâti kuteâti eópone xâne épeu úne, kená'akapanemaka njokóyoke. Koêkuti xâne kaha'âti, ingo'íparaxoatimo ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, enepone kutí koeti úne vo'eroo koyêti ákoti uké'eyeaku —koéne.

Hunókoku yútoe Xuâum

18 Anéyeiko yûnzo, undi Xuâum, yunzó'ino uhá koeti kamokénoati ra yutoxóvoti yara koyuhópeti koyúhoti koeku káxehiko keno'ókoti. Harâ'a: Enepo áva kuri'úxoati ra yúndoe ya koêkuti koekúti ákoti yutaxápu yara koyuhópeti, kuri'úxinoatimo Itukó'oviti ipíhoponeake nê'e, kutí'inokemo anu'úkoatimo ne ipihóponopeti yutoxóvotine yara koyuhópeti, ipíhoponopemo xâne. 19 Koáne enepo áva veyeâti kali poixô'o yutoxóvoti yara yúndoe yara koyuhópeti, koyúhoti koekútihiko apêtimo ya káxehiko keno'ókoti, tetukoâtimakamo Itukó'oviti ne mani ípara yane há'i ne xuve tikóti kixo'êkinoveati ne inámapoti apéyeati ákotinemo hunókoku, koáne ne mani ópoku yane sasá'iti pitivóko, koánemaka ne únatinoe koekúti mani námoepo yutoxóvotine yara koyuhópeti.

20 Enepone itukoâti yuho râ'a, koyuhoâti uhá koêti ra koekútihiko yarâ'a, hara kôe:

—Koati kaná'uti ákoyeanemo áxu'ikene ne ngáyukopovope —koéne.

—Énomone ákoeneye. Kiná'akapane, iti Vúnae Jesus —ngoémaka.

21 Itúkapu hána'itike seánako Vúnae Jesus yóvoheixo, uhá ketínoe.
Hunókokune.